Sebîlürreşâd

Dînî, ilmî, edebî, siyâsî haftalık mecmû'a-i İslâmiyyedir

Cilt 18

Sayı 443-468

09 Ekim 1919 - 17 Şubat 1921

آبونه شرائطی

داخلی، خارجی، هر بر ایچون سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۵ غروش، سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرۀ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر

مسلکه موافق آثار ممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمین یازیلر اعاده اولنماز

سبیل الرشاد

سنه ۱۰ ، ۱۳۳۰

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعۀ اسلامیه‌در

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب

باش محرر: محمد عاکف

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

اخطارات

ادرس تبدلنده آیریجه بش غروش کوندرلیدر

مکتوبلرك امضالری واضح اولوب قابل اوقونملی و آبونه‌نمره و سیره‌سنی محتوی بولنملی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه یازلملی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحاً بیلدیرلملی رجا اولنور.

عدد : ۴۴۳ ۱۳ محرم ۱۳۳۸ پنجشنبه ۹ تشرین اول ۱۳۳۵ جلد ۱۸

① سبیل الرشاد عون حتاله ۱۸ نجی جلده باشلایور

BELEDİYE KÜTÜPHANESİ No. B. 103/14

عاصم

۳

— شاعرم !

— اولماز اولایدك ! او نه یوزلر قاره‌سی !
بیجه دنیاده‌کی ایشسزلرك اڭ مسخره‌سی !

— عفو ایدرسین اونی !

— اکنجی رنجبر ایتمم ، نه دیمك ؟
شعره مسلك دیه ، اوغلم ، ویریلیرمیدی امك ؟
آه وقتیله قوپ بر دانیشمندك کوشه‌ده ،
سنك اولمشدی بوکون ، بلکه ، او قرق آلتی سنه .

— اما پك خیرپالادك شعری !

اوت خیرپالادم . .
چونکه مرکب دکلم ، بن ده مرکب پالادم ،
بن ده تاریخ اوقودم : حالی آز چوق بیلیرم . .
« شعرا » دیدیکی ، بردن بره اوباش سکیرم !
ایکی کون درسی حریفلر . . او نه یاردانجی کروه !
او نه مستکره آداملر . . حالی ، باقی مکروه !
دالقاووقلقده‌کی ادمانلری سرمایه‌لری . .
اونلر آزدیردی بو ملتده‌کی پادشاه‌لری !
بو صیقلمازلره « مدح ایت ! » دیه مانیلر صوقه‌رق ،
نه اراذل آدام اولمش ، اونو تاریخده باقی !
ادبیاته ادبسزلکی اونلر صوقدی ؛
یوقسه دین نامنه اخلاقه تعرض یوقدی .
سوردیلر تورکه « تصوف » دیه اولنون شرابی ؟
متصل شیمدی « حقیقت » قوصویور صدق دایی !
بو جهان بوش . . یالکز بر باقی حق ، برده شراب !
قبلۀ ترکه یانی ، میخانه‌یی اوللان محراب !
کیت او دیوانی ، نه قدر آختریسیدر ، آچ ده اوقی ،
قوقلا بر کره : قوقار مبس کبی صندیق بورنی !
نی سویلنمه ، نه‌لر وار دها ! . . .

— تکمیله‌یوروم ،
ساده پك سوکه که : پیغمبریمز شعری سور !

— وانما « ان من الشعر . . . » بیوك بر نعمت ؛
ذوق ایتمك ، نه سوزکاری ، لکن « حکمت ! »
بن که عطار ایله سعدی‌یی اوقودم ، هم سودم ؛
باشقه وادیلری طوتمشلره ، انجق سوکرم !
هم سنك شعره طرفدار اولیشك معناسز :
سکا « شاعر » دیدن ، اوغلم ، سنی کوردم یالکز !
کبی « ولدبی ! » دیور . .

— آه اولایلمه‌م ، نرده !
بیلینمیزکه : رسولان دده یوکسکلرده .
— کبی « بدعتجی » دیور . . طویمدیم آنجق یوقلر .

— باشقه یوقمیدی ؟

— خایر ! وار وار ، اوقودم : « دیبلر ! »
سنه‌کانکی بحطراق ایتمیدم . .

— بنه ایت ، ممکنسه .

— یاپه‌مام . .

— بلکه یاپاردك به !

— اوقودم به آوسه آ !

— کاشکی ذهنکده قالمیش . . نه قدر لازمش !
بنی دیکلرمیسین ، اولاده ینه قاباسه چالیش . .
چونکه بر تجربه ایتسه‌ك سنك حقلرده یازار :
بزی انسان هکینده‌سه ، تمیزل یپطر !

— هله بر جك باقه‌لم . .

— سن ده بزمکندن جك !

— هانی چای کلدی یاهو ؟

— آی اوقوندق کرچك !

— کیتمه سسلن یالکز ، نرده امین یوقمی ؟

— امین !
نەدەسین؟ بانسەکا، چای دملەیەجکلردی دمین.
— دملەمشلر ، بابا ..
— سن کلسەکە ، اوغلم ، بورایە..
ال اوپرلردی اونوتدکمی ؟
— خایر !
— اولدیمی یا ؟
— دمین اوپدم بابا !
— اوپدکمی ، کیت اویلە ایسە هادی ..
هله یاربی شکر چای‌دە نهایت کلدی !
شکر ایتمەسەک اکر بولدورملم ؟

— درت یوزمی ؟
— آلدیغم یوق ! یاشاسین ازمیرک اعلا اوزومی !
هم اوجوز ، هم دها لذتلی ..
— چکردکسزدە .
— بویورک !
— باشلا جانم ، واری سامم یزدە !
— خواجەم ، اولجە اوزوم چیکنەیەجک، اوستنە چای ..
— ایچەلم عشقە رندان خدانک ..
— های های !

محمد عاکف

اسرار قرآن

۷۳

بسم الله الرحمن الرحيم

واذ قلنا ادخلوا هذه القرية فكلوا منها حيث شئتم رغداً وادخلوا الباب سجدا وقولوا حطة نغفر لكم خطاياكم وسنزيد المحسنين. فبدل الذين ظلموا قولا غير الذى قيل لهم فانزلنا على الذين ظلموا رجزا من السماء بما كانوا يفسقون.

حضرت موسی ایلە قومی فرعونک شرندن قورتولەرق طورە طاغنە اولنجە ارض مقدسەیە طوغرو حرکت ایتمەلری امر اولنمشدی. حضرت موسی‌نک بنی اسرائیلە ارض مقدسەیە کیرمەلرینی اخطار ایتمسی اوزرینە اونلر اوراده جبار برقومک بولندیغنی وبونلر اوراده بولندقجە اورایە کیرمیەجکلرینی، بناءً علیه موسانک اللهیلە برلکده کیدوب اونلرلە حرب ایتمسنی طلب ایتمشدیلر. بونک اوزرینە حضرت موسی کندیسیلە قرداشندن بشقه برشیئە مالک اولمدیغنی بیان وبوفاسق جماعتدن تفریق ایدلملرینی جناب حقدن نیاز ایتمشدی. جناب حق‌دە ارض مقدسەیی بنی اسرائیلە قرق سنه حرام ایدرک آنلری یر یوزنده پریشان براقدی.

حالبوکە اونلر کناهلرندن توبە ایلە اوامر الهیەیە انقیاد واطاعتلرینی بیان وارض مقدسەیە کیرر کن ایچندەکی جبارلرک سقوط و هزیمتدن بشقه برعاقبتە دوچار اولمیەجقلرینی الک یوکسک سسلریلە اعلان ایتمش اولسەلردی اوراده نعمت ورفاهیتە، عزت وشوکتە نائل اولەجقلردی.

جناب حق بنی اسرائیلە اقدام و جسارتلە تجهیز ایدرک دائمالری کندیلرینە هیچ بروقت قونلرینی ، عزم وجلادتلرینی عفو واستعمال ایتمەلرینی، کیربلەمەلرینی، دشمنلرینک یوزینە سقوط وهزیمت حاضرلەمەلرینی امر ایتمشدی. و بوبابدە هجوم ایتدکلری تقدیرده کناهلرینی عفو ایدەجک ، حسن عمله بولنورلرسە لطف ومننی تزیید واونلری عنایت الهیەسیلە تأیید ایلیەجک وبوبابجە نفوذ وشوکتلری توسیع ایدرک اورالرک حاکمیتنە صاحب اولەجقلردی . فقط بوفسقلرینە ظلم ایدنلر، کندیلرینە سویلنن سوزلری تبدیل ایدرک حضرت موسایە: «هایدی سن اللهکلە برابر کیت‌دە حرب ایت ، بز بوراده اوتوراجغز ، اونلر اوراده بولندقجە اورایە کیرمیەجکز.» دیدیلر.

الحاصل جناب حق بنی اسرائیلە اقدام و جسارت توصیە ایتمشکن بونلر جبانە دوشدیلر . خسراندن بشقه بر شیء قازانمیەجقلرینی بیلدکلری حالدە کیری دوندیلر ، کرک مظفریت وسعادتلرینک ، کرک مذلت و شقاوتلرینک کندی الارینە تودیع اولندیغنی بیلدکلری حالدە حضرت موسی‌نک اللهیلە برابر اوجبار قوم ایلە حرب ایتمسنی بکلەدیلر. بناءً علیه کندیلرینە موعود اولان رفاهیت و سلطنتدن محروم قالدیلر. بوندن ماعدا بولندقلری یرده استقرار ایدەمیەرک فرار ایتدیلر، اراضیٔ تیەرلەیە دوشدیلر واوراده قرق سنه ، سفیل وسرسری دولاشدیلر.

ایشتە بونلرک نفسلرینە ظلم ایدرک اقدام وجسارتلە صیانت ایتمەلرینە مقابل اوزرلرینە سمادن نازل اولان عذاب الهی بودر. هیچ شبهەسزدرکە الهک عذابی ، قلبلری ضعیف اولان جبینلرە اصابت ایتدیکی کبی لطف واحسانی دە اقدام وجسارت کوسترنلرە، بلاوەصبر ایدنلرە موعوددر.

عجبا بونلرك پايانسز ، صوسز ، آتشين چوللرده سرسرى يلشملرى قدر تحملسوز بر عذاب تصور اولونورمى ؟

جناب حقك جبين اولانلرى تعذيب خصوصنده برچوق يوللرى واردركه هپسنك نتيجه‌سى ذلت و مسكنته دوچار اولملرى، هرطرفدن تجاوزه اوغرامه‌لرى ، قطعياً رفاه وسعادت يوزى كورمه‌ملريدر ، جبين اولانه اك بيوك عقوبت اولمق اوزره شويتركه حيوان كبى شونك بونك ايشنى كورمك ايچون تسخير اولنور ، ياخود بر باجاورا كبى قوللانيله قوللانيله پارچالانير كيدر . . . ولن تجد لسنة الله تبديلا .

، عبدالعزيز چاويش

وهابيلك

۳

محمد بن عبدالوهابك اجتهاد مطلق ادعاسنده اولديغى و معمافيه اقوال و معاملاتيله آثار مؤلفه‌سنه نظراً اعاظم علماى حنابله‌دن ابن تيميه ايله اكا تابع اولان ابن قيمك مسلكلرينى تقليد ايده‌رك مشار اليهمانك طريق اعتدالدن انحراف ايله‌وادئ افراطده‌كى بعض ياكلش مذهبلرينه قائل اولديغنى اولجه ذكر ايتمش ايدم . حالبوكه شرائط لازمهٔ اجتهادك درجهٔ اهميتنه و اوصافى حائز ذواتك مفقوديتنه بناءً باب اجتهادك قرن رابعدن ، بلكه‌ده اواخر قرن ثالثدن اعتباراً مسدود اولديغى و عالم اسلاميده [حنفيه‌دن] امام ابو يوسف، محمد بن الحسن الشيبانى، كرخى ، ابن المبارك ، حسن بن زياد، سرخسى ، شمس الائمة الحلوانى، قاضيخان، هدايه و قدورى صاحبلرى، صدر الشريعه، طحاوى، ابن الهمام ، سيد شريف جرجانى، زمخشرى ، زاهدى، باقلانى، ابن نجيم، عينى، زيلعى، صاحب النهر ، نسفى، حموى، درالمختار ودرر صاحبلرى، شرنبلالى، عبدالحكيم هندى ، [شافعيه‌دن] ربيع، بويطى، مرادى ، مزنى، قفال، شيخ العراقين ابو حامد ، امام الحرمين جنيد بغدادى، غزالى، رافعى، نووى، فخر رازى، ابو اسحاق شيرازى، بغوى، سبكى، بيضاوى، عسقلانى، زركشى، اسنوى، ماوردى بيهقى، تفتازانى، قسطلانى، محالى، سيوطى، ذكريا الانصارى، قاموس و صحاح صاحبى ابن حجر رملى [مالكيه‌دن] خليل عبدالوهاب، ابن الحاجب، بهرام، زرقانى، محى الدين عربى، قيروانى، دردير ابن عاشر، ابو حسن الشاذلى، ابو زيد، ابن عبدالبر، ابن بسام، ابن خلدون، ابن بطال، بخارى شارحى، برزلى ، ابن الطيب [حنابله‌دن] حضرت عبدالقادر كيلانى، ابن قدامه، منتهى صاحبى، ابن رجب، مرعى، ابن الهوى، طوفى، بعلى، فتوحى، مرداوى، غايه شارحى، تغلبى، شويكى ، شهاب الدين العسكرى وحتى محمدك كندولرينى تقليد ايتمش اولديغى ابن تيميه ايله الجوزى كه بونلرله ذوات ظهور ايتمش اولديغى و بونلرك جمله‌سى معقول ايله منقولى ذاتلرنده جمع ايله غايهٔ تحقيق وامكانه واصل اولمش برچوق آثار مخلدهٔ علميه ميدانه كتيرمش ذواتدن اولدقلرى حالده هيچ برىسى اجتهاد مطلق ادعاسنده بولنميه‌رق بو سرآمدانك جمله‌سى ائمهٔ اربعه حضراتنى تقليد ايتمشلردر .

ابن تيميه‌نك نقطهٔ نظرى ذات سامئ جناب رسالتپناهى ايله اصحاب كرامك مسلكنى بالتعقيب مادهٔ شركك حسم وقطعيله توحيد باريك تحقيق و تثبيتى و جناب حقه اخلاص ايله عبادته منحصر بولنمغله توحيد اساسنه مخالف اولان هر برحركتى منهيات شرعيه‌دن عد ايتمش وخلقك مقاصد دنيويه و اخرويه‌لرينك تحصيل و تأمينى فكريله انبيانك و اوليانك و بعض ابرار و اخيارك مراقد مباركه‌لرينه كيدوب انلرده بر قدرت مؤثره‌نك وجودينى بالاعتقاد آنلردن شفاعت طلب ايتمك و قبوره نذرده بولنمق و اوزرلرنده قبه ياپمق كبى شيلرك احمد بن حنبلك بو مثللو معاملاتى تجويز بيورمش اولديغندن بحث ايله شرعاً منهى عنه اولديغنى بيان ايلمش ومقصد عالئ حضرت پيغمبرى‌يه واقف اولان ائمهٔ اسلاف انبيا وصالحينك قبرلرنده نماز قلمدقلرى كبى انلردن سؤال واستغاثه‌ده‌ده بولنمامشلر در، ديور.

ابن قيم دخى بو بابده ابن تيميه‌يه تابع اوله‌رق بلاد اسلاميه‌نك هر طرفنده مراقد اولياى حين زيارتنده سجده ايتمك وقربان كسمك واهل قبوردن استغاثه واستمدادده بولنمق خصوصانده غايت شدتلى برلسان قوللانه‌رق شركك بومثللو احوالدن تولد ايتمش اولديغنى بيان ايله ديوركه : وقتيله ناس جمله‌سى طريق دين و هدايته سالك ايكن ابتدالرى قبوره ملازمت واهل قبورك تصاويرينه حرمت نتيجه‌سى اوله‌رق طريق حقى غائب ايدوب وادئ ضلالته صاپمشلردر . ازجمله ود، سواع، يغوث، يعوق، نسر نام ذوات كرامك وفاتلرنده تصويرلرى ياپيلوب حال حياتلرنده ايكن اوطوردقلرى محله وضع ايله كندولرينه حرمت اولنمغه باشلامش وبوصورت معامله ايله اسباب حرمت مرور زمان ايله اونوتيله‌رق كيفيته واقف اولان اووقتك انسال موجوده‌سى منقرض اولدقدن صوكره خلق بو اصنامه عبادت ايتمكه باشلامشدر. بالآخره جناب حق انلرى ايمانه دعوت ايچون نوح عليه السلامى كوندردى. آنلر ايسه رسول مشار اليه حضرتلرينه ايمان ايتمدكلرندن هلاك اولديلر. صوكره عمرو بن عامر بو اصنامى دريا كنارندن اخراج ايله عربى انلرك عبادتنه دعوت ايتدى، عربلرده اجابت ايلديلر ودها نه‌لره‌نه‌لره طاپديلر! ابن قيم بونلردن بشقه كتب سماويه‌دن مقتبس وموحدين ايچون مدار عبرت اولان دها بر طاقم وقايع وحادثات تعبديه ايله استشهاد ايديور .

والحاصل كرك ابن تيميه كرك ابن قيم قبوره تعظيم حقنده خلقك افراطنه مقابل انلرده افراط درجه‌سنه چيقه‌رق على العموم زيارت قبورى منع ايله بالاده بيان اولنديغى اوزره تربه‌لرده قربان كسمك واهل قبوردن استغاثه و استمدادده بولنمق كبى افعالى شرك قبيلندن عد ايتديلر . ايشته محمد بن عبدالوهاب دخى بو نقطه‌دن خط حركتنى

شاشیروب ابن تیمیه ایله ابن قیمك شرعاً ممنوع عد ایتدکاری افعالی کفری موجب اعمالدن عد ایله تربه‌لره نذر ویا دعا، ویاخود اطرافنده طواف ایتمك، یاخود استارینی اوپمك ویاتبرکاً طوپراق آلمق کبی افعال ایله تعظیم واهل قبوردن استمداد ایدن کیمسه‌لر کافر اولمغله برابر انلری تکفیر ایتمیانلر دخی کافردر، دیدی.

حتی (عنوان المجد فی بیان احوال بغداد وبصرة والنجد) نام تاریخك مؤلفی عموجه زاده‌م حیدری زاده ابراهیم فصیح افندینك محمد ابن عبدالعزیز بن عبدالوهاب المائدی النجدیدن روایت ایتدیکنه کوره وهابی مذهبنك مؤسسی محمد بن عبدالوهابه معاصر اولوب بصره ونجد حوالیسنده علم وفضل ایله کسب اشتهار ایتمش وعصرینك فرید ووحیدی بولنمش اولان متبحران علمای حنابله‌دن ابن فیروزالاحسائی نام ذاته محمد بن عبدالوهاب طرفندن طریق هدایته دعوتی متضمن یازلمش اولان مکتوبده محمد مشارالیه ابن فیروزه (قل یا اهل الکتاب تعالوا الی کلمة سواء بیننا وبینکم الا نعبد الا الله) آیت کریمه‌سیله خطاب ایتمش اولدیغندن ناشی ابن فیروز دخی اکا جواباً (قل یا ایها الکافرون لا اعبد ما تعبدون ولا انتم عابدون ما اعبد) آیت جلیله‌سنی یازمش وبو حادثه اوزرینه ابن فیروز قتل ایله تهدید اولنه‌رق فراراً بصره‌یه کلوب توطن ایتمش، وفاتنه قدر اوراده قالمشدر. وبو سایه‌ده شیخ عثمان بن سند، شیخ احمد الجامع مثللو بر چوق افاضل امت مشارالیه ابن فیروزك حلقهٔ تدریسنه دوام ایله فیض علم وعرفانندن مستفید اولمشلردر.

کرك محمد وکرك محمدك واسطهٔ اجرائیه‌سی اولان السعود نجد حوالیسیله محال سائره‌یه واقع اولان تبلیغات دینیه ورسمیه‌لرنده سالف البیان اعتقاد داخلنده حرکت ایده‌کلمشلردر. از جمله محمد بن عبدالوهابك وفاتندن صوکره نجد امارتنه کچمش السعوددن فیصل بن ترکی طرفندن نجد اهالیسنه خطاباً یازلمش اولان تبلیغ دینی ابن قیمك اسلامك اووقتك حاضر نیده‌ا اکا قیاس ایتمك صورتیله وبرلسان تکفیر وتنقید ایله ذکر ودرمیان ایتمش اولدیغی مشرکین عربدن بحث ایتدکدن صوکره تبلیغه دوام ایله دیورکه: «واکثر الناس فی هذه الازمنة وقع منهم ماوقع من اولئك المشرکین وهم یقرأون القرآن نعم و سمعوا عن هذا وادلته التی هی ابین فی قلب المؤمن من الشمس فی وقت الظهر فیا من یدعی معرفة هذه التوحید اعرف هذه النعمة وقدرها فانه اعظم نعمة الله انعم بها علی من عرفها وعمل بها ولزمها فقبلوها ولا تکفروها بالاعراض عنها واحذروا ان یصدکم الشیطان عن ذلك واعلموا انه قد غلط فی هذا الطریق طوائف لهم علوم وزهد وورع وعبادة فما حصل لهم من العلوم الا القشور. وقدحرموالبه وذوقه وقلدوا اسلافاً قد ضلوا من قبل واضلوا کثیراً عن سواء السبیل = بوزمانلرده ناسك اکثریسندن اوایله شیلر واقع اولمقده‌درکه او شیلر مشرکلردن وقوعه کلمش اولان وقایعك عینیدر. قرآن عظیم الشانی قرائت ایتدکاری حالده برمؤمنك قلبنده اوکله وقتنده‌کی کونشدن دها ظاهر وآشکار اولان ادله‌سیله احکامی قارشوسنده کندیلرینی کور وصاغر برحالده بولورلر. ای توحید باریده صاحب معرفت اولدیغنی ادعا ایدن کیمسه! جناب حقك قوللرینه احسان ایتمش اولدیغی بونعمتی اوکرن وآنك قدرینی بیل، بونعمت جناب حقك قوللرینه احسان ایتمش اولدیغی نعمتلرك اعظمیدر. انی بیلن وموجبنجه عمل ایدوب احکامنی کندینه لازم قیلان کیمسه‌لره احسان ایتمشدر. بو نعمته شکرایله مقابله ایدکز. اندن اعراض ایتمکله کفرانده بولنمیکز. شیطانك بونعمتدن سزی منع ومحروم ایده‌جکندن حذر ایدکز. بونی‌ده بیلکزکه علم، زهد، ورع، عبادت کبی اوصاف ایله موصوف اولدقلری حالده بوطریق توحیدده غلط وخطایه دوشمش طائفه‌لر واردر. بوطائفه‌لر ثمرهٔ علومك انجق یالکز قشرینه ظفریاب اوله‌بیلوب لبندن وذوقندن محروم قالمشلر، وبوندن اول ضلالته صاپان بر طاقم اسلافی تقلید ایله بر چوق کیمسه‌لری طوغری یولدن صاپدیرمشلردر.» (١)

وهابی مذهبنك دیار نجدیه‌ده اوبله از بر زمان ایچنده بو درجه‌ده کسب قوت ایتمسنك اسباب موجبه‌سنه کلنجه مذهب مذکورك ظهوری زماننده شریعت غرای محمدیه محافظهٔ احکامی نقطه‌سنده‌کی تأثیر وصلابتی بین القبایل غائب ایدرك بدع کرنا کون ایله ظلم وشقاوت، فسق وفجور زیاده‌سیله دائرهٔ سرایتنی توسیع ایتمش ومعارف دینیه حوالیٔ مذکوره‌ده مندی برحاله کلمش اولمغله برابر امرا ورؤسای عربك مظالمیده دائرهٔ تحملی کچمش ایدی. ایشته بویله تام زماننده ایدیکه شیخ محمد امر بالمعروف ونهی عن المنکر ادعاسیله میدانه اتیله‌رق خلقی سلك توحید وعدالته دعوت ایله ظلم ودینسزلکك تعمیم حسبیله غافل ومأیوس بر حالده بولنمش اولان قبائلك حسیات اسلامیه‌لرینی اویاندیردی ومحمدك دعوتی آنی بر ماهیتده تلقی اولوندی. بومذهبك مبادیٔ ظهورنده احکامنك بین القبائل نشر وتعمیمی یوزندن قتل نفوس، نهب وغارات ودها نیجه نیجه مفاسد عظیمه وقوعه کلدیسه‌ده بوده ابن تیمیه ایله ابن قیمك بیان اولنان مسلکنی افراط پرورانه برصورتده تقلید ایتمش اولان شیخ محمدك اساس توحیده غلو ایتمش اولمسندن منبعث اولمغله برابر اهل تشیعك شیعهٔ غالیه قسمنه منسوب ونجدك احسا وقطیف جهتلرنده متمکن بعض شیعی علماسنك معتقداتیله اهل سنت وجماعتك بعض جاهل قالمش اولان عوام طبقه‌سنك طور ومسلك دینیه‌رینك‌ده بونده اجرای تأثیر ایتمش اولمسی منکر دکلدر. چونکه شیخ محمد شیعه‌نك غلات قسمنه منسوب بولنوب حلوله قائل اولمش

---

(١) فیصلك بوطائفه‌لردن مقصدی بالاده ذکری مسبوق محمد ابن فیروز الاحسائی ایله امثالی نجد علماسی اولدیغی مرویدر. حالبوکه بوخصوصده خطایه دوشان ابن فیروز دکل، فیصلدر. چونکه ابن فیروز لذت علومی تمامیله طاتمش اولان علمای حقیقتدن اولدیغی اوحوالیجه متفق علیهدر. بر روایته کوره‌ده فیصلك شو یولده‌کی طعن وتعریض ایله استهداف ایتمك ایسته‌دیکی طائفه‌نك اهل سنت وجماعتك من حیث الاعتقاد جاهل قالمش بعض عوام طبقه‌سیله اهل تشیعك غالیه قسمنه منسوب شیعی فرقه‌سیدر.

ماوراءالبیان علماسنك آثار مؤلفه‌سنده حضرت علی ایله انجال کرامنه ترزیق، احیا، اماته کبی ذات الوهیته مخصوص اولان قدرتلر اسناد ایله عالم کونده مشارالیهمده کیف مایشا تصرف اقتداری زعمنده بولندقلرینی اوقودیغی کبی اهل سنتك بعض جهلهٔ عوامنك دخی اولیانك مراقدنده جناب حقه مخصوص بر قدرت مؤثره‌نك اعتقادنده بولنه‌رق انلری حین طواف وزیارتلرنده رکوع وسجود وسائره کبی اللهدن غیری هیچ بر کیمسه ایچون جائز اولمیان بعض مراسمده بولندقلرینی کوریوردی. حالبوکه دیکر مقاله ایله آتیاً تشریح اولنه‌جغی اوزره نه اهل سنت ونه‌ده غلاتك ماعداسی اولان شیعه فرقه‌لری بو اعتقادده‌در. انلر اولیانك جناب حقه اولان قربیتلرندن بالاستفاده بارگاه احدیته عرض حال ومناجات خصوصنده مشارالیهمی بر وسیلهٔ استشفاع اتخاذ ایتمکدن بشقه انلك خارجنده بر اعتقادده بولنمازلر. بونده‌ده ایلروده بیان و اثبات اولنه‌جغی اوزره جمهور علمای مسلمین بر بأس کورمه‌مشلردر.

حیدری زاده

ابراهیم

حضرت محمد علیه السلامك دینی : اسلام

۹

احکام اسلامیه‌نك تصنیفی ــ اسلامه کیفیت دخول و خروج :

احکام اسلامیه دستور وحدتدن باشلایه‌رق پی‌درپی تشعب و انکشاف ایدر . اك عمومیسندن باشلایه‌رق خصوصیته و پی‌درپی مرکبانه طوغرو یورویه‌رك چوغالیر . بتون بو تشعبات و انکشافاتده ماقبلنده اندراج ایده ایده جملهٔ ینه بر دستور وحدته راجع اولور . علیه الصلوة والسلام افندیمز «الایمان بضع وسبعون شعبة ادناها اماطة الاذی عن الطریق» بویورمشلردر .

احکام علمیه وجدانیات و اخلاقیاته ، احکام اخلاقیه اعتقادیاته راجع اولور . اعمالك تحققی اخلاقی ، اخلاقك تحققی ایمانی استلزام ایتدیکی حالده ، عکسی تحقق ایتمیه‌بیلیر . بوندن طولایی علی العموم احکام ثلثهٔ اسلامیه اصول و فروع اولمق اوزره اوچ مرتبهٔ تصنیفی تشکیل ایتدکاری کبی بونلردن هر بریده ینه اصول وفروع وثمراتی حاوی اولمق اوزره اوچر صنف تشکیل ایدرلر .

اصول، دین اسلامك مبدأ و مدخلیدر . اسلامه اورادن کیریلیر و اورادن چیقیلیر. اصول اعتقادی ولو اجمالاً قبول ایدنلر اسلامه کیرمش اولورلر. ظاهراً ایمان ایلمش ایسه ظاهراً، ظاهراً وباطناً ایمان ایلمش ایسه حقیقةً مسلماندرلر. بونلری قبول ایتمه‌ینلر ایسه دین محمدی اولان اسلامه کیرمامش، قبولدن صوکره رجوع ایدنلر ایسه ارتداد ایلمشدر. فقط اصول ایمانه کیرنلر ، دین اسلامك وعد ایتدیکی غایهٔ سعادته همان واصل اولمش اولمازلر. آنجق نامزد عد اولنه بیلیرلر . غایهٔ سعادت اسلامه کمال ایمان ایله، اوده فروع وزوائده قدر وصول ایله اولور. اسلامه ایمان اجمالی ایله کیرلدکدن صکره ایمان تفصیلی یه طوغرو ترقی ایله تمیهٔ روح لازمدر. ایمان تفصیلی حدودینه کیروبده تکرار رد و انکاره صاپانلر ینه حدود اسلامیه‌دن چیقمش اولورلر . ایشته بر زمان انسانلرك اك مسعودی اولان اسلاملرك صکره کوروان محرومیتلری بونك نتیجه‌سیدر .

احکام اسلامیه‌نك برده حقوق نقطهٔ نظرندن تقسیمی واردر . چونکه دین اسلام حقایقك مفردینه یعنی مرجع اولی اولان ذات حق جل وعلایه منسوب بر دین حق اولدیغی کبی حقوقك مفردی اولان حق اوزرینه مبنی اولمق معناسنه‌ده بر دین حقدر . بو نقطهٔ نظردن احکام ووظائف اسلامك جمله‌سی بر حقك مقتضاسی اولان بر وجیبهٔ حقوقیه دیمکدر . یعنی لسان حقوقده حق ایله وظیفه آره‌سنده‌کی تضایف اسلام نقطهٔ نظرندن تصور اولنلنجه تصور حق وظیفه‌یه مقدمدر . بر وظیفه ایجاب اولنلنجه بهمه‌حال اوندن اول بر حقك ثبوتی مطالعه ایدلمك لازمکلیر . تعبیر آخرله مکلفیتده ، یعنی ارباب وظائفده‌کی وظیفه ارباب حقك اماناتیدر . بو حکمته مبنی قرآن عظیم الشانده «ان تؤدوا الامانات الی اهلها» بیورلدیغی کبی تکلیفدن دخی «انا عرضنا الامانة» آیت کریمه‌سنده امانتله تعبیر شرفوارد اولمشدر. بو معناجه حق لفظی ینه قرآنده «وآتوا حقه یوم حصاده» کبی آیتده وکذلك «وآتوا کل ذی حق حقه» کبی احادیث شریفه‌ده شایع الاستعمالدر ، بوندن طولایی اسلام کندینه مخصوص وهر معناسیله علمی مدونات حقوقیه‌یه مالکدر . فقط لسان اسلامده بو معناجه حق مفهومی کنیش بر ساحهٔ حکمی حائزدر . اسلامك ایمان وعمل ایتمك مکلفیتنده بولندیغی یعنی وظائفه مبدأ طانیه‌جغی حقوق ، بشردن بر عرقك ، بر قسمك ، بر طبقه‌نك انحصاری حقوقندن عبارت اولمیوب انسانلق وفطرت انسانیه یعنی مساوات فطریه اساسنی محتوی حقوق اولمقله برابر بونی معنای اولجه حق ایله مبدأ واحدده توحید ایچون ساحهٔ حقوقی عرش الهیانه ارقا ایدوب حفظ وصیانت حقوقی حق الله تلقی ایتمش وحقوقك بر قسمنی حقوق الله اولمق اوزره تصنیف ایدرك وظائفی آکا تفریع ایلمشدرکه بو تقسیم وتفریع کتب فقهیه واصولیهٔ اسلامیه‌نك جمله‌سنده مندرجدر .

بناءً علیه اعتقاد اسلامه کوره بوتون حقائق اکوان یالکز ذات

حق اولان جناب الهه مستند، بوتون حقوق انسان دخی حق الهیدن مستفید ومستفیضدر. ذات حقه اینانمیان یا حقائق مختلفهٔ اشیا ایچنده دوچار ضلال شرك اولور، ویا حقائق اشیایه‌ده اینانه‌مایه‌رق دها سخیف بردركه‌یه دوشر. چونكه بوكا اینانمایانلر یا كندی موجودیتربه‌ده اینانه‌مایه‌جقلر ویا كندیلرندن باشقه الله طانیمایه‌جقلردر. ایشته شو ضلالات عصر حاضرده دعوای حریتله میدانه چیقان برچوق نخود بینالك ویاریب وشكوك ایچنده نه‌یاپدیغنی بیلمیه‌رك بحران ضلال ایله بوغولوب دورانلرك عقیده‌سی، تعبیر آخرله‌دینی دینیه كوستریله‌بیلیر.

آه، حقیقته عقیده‌سی اولمایه‌رق یاشایانلرك بحران روحیلرینی ارائه وترسیم ایده‌جك برواسطهٔ كشف بولونه‌بیلسه‌ده برتشهیر ایدیلسه‌لر وبو واسطه ایله مسعود ظن ایدیلن نیجه كیمسه‌لرك اضطرابات باطنه‌سندن هركس خبردار اوله‌بیلسه نه‌بویوك برخدمت ایدیلمش اولور!

بزه حق الهه اینانمایانلر حقوق بشره برضمان وجدانی وحقیقی ویره‌میوب وبونی یالكز ظواهر احواله كوره ترتیب ایده‌بیله‌جك قوتلرله محافظه‌یه حصر ایتمك مجبوریتنه دوشن وبالنتیجه فكر حقوقی‌یی قلب بشردن امحایه دوغرو یوروین عواملك باشلیجه‌لرینی تشكیل ایدرلر.

بونكچون احكام اسلام یا حقوق الله ویا حقوق عباد ویا مختلط اولمق اوزره برتقسیمی حائزدر. حق الله نفع عموم یعنی نوع بشرك كافه‌سنه شامل وبلكه دها واسع برشمولی حائز بولونان واجبدر. حقوق عباد ایسه بر ویا متعدد اشخاص انسانیه‌یه عائد اولان واجبدر. شوحالده حقوق عمومیه لسان شرع اسلامده حق الله قسمنه ملحق وداخلدركه بونكده تفصیلاتی كتب فقهیه‌ده درمیان ایدیلمشدر. بوندن آكلاشیلیوركه بر مسلمان مدعیٔ عمومیسی حقوق عمومیه‌یی دعوی ایدركن حق الله دعوی ایدیورم دیمك ایجاب ایدر.

محمد حمدی

وحی ورسالتك وقوعی

پیغمبرك طرف باریدن نقل واتیان ایتدیكی شیلرده صدق رسالتنه دلیل، اونك حالی وجناب حقك كندیسنه اعطا بیوردیغی معجزات وآیات باهره‌یی ـ واسطهٔ بیاندن اغنا ایدر صورتده ـ عیاناً مشاهده ایدنلر، یعنی عصر نبویده بولونانلر ایچون پك ظاهردر. نته‌كیم: یوقاریده رسالته متعلق فصلك وجه‌اولنده ازبار اولنمشدی. بعثت نبوی زمانندن صكره كلنلر ایچون صدق نبوته متعلق دلیل ایسه بوبابده حقیقت قطعیه بیلدیرن تواترلردر.

تواتر، علم آخرده یعنی اصول حدیث علمنده مذكور اولدیغی وجه ایله كذب اوزره اتفاقلری مستحیل اولان برجماعت طرفندن مشهود اولمش برقضیه ویا بروقعه‌نك روایت اولنمسیدر. تواترك علامتی‌ده ممكنك وجودینه، یاخود چین قطعه‌سنك پایتختی پكین ایدوكنه یقین حاصل ایتدیرن اخبارك حقیقتی تسلیمه نفس نصل مجبور اولیورسه كذبی محتمل اولمیان سائر متواتر شیلری‌ده اویله جزم وتصدیق ایتمكه وجداناً مضطر قالنمسیدر. چونكه تواتره متعلق خبرلرك كذب واختراعدن مصون عد ایدلمسی، اوخبرك اعتمادی ضعیف قیلان عارضه‌لردن خالی وبغایت دقیق اولان شرائط موثوقه‌یی تماميله جامع اولمسندن منبعثدر، بوشرائطك خلاصه‌سی‌ده خبر متواترك درجهٔ استیضاحنه وانتشارینی تأمین ایده‌جك مرتبه‌ده راویلرك تكثریله بونلرك روایت ایتمش اولدقلری خبرك مضمونه متشبع یعنی طرفدار بولنمیوب بلكه بیطرف اولملرندن عبارتدر. بونوع متواترلك ادا وافهام ایتدكلری مضمونلرینك یقین بخش اولملرنده بین العقلا هیچ بر نزاع واختلاف یوقدر. انجق نزاع، مخبر بهك تعلق ایتدیكی معانی واعتبارات اوزرینه جاریدر.

انبیاء سالفه‌دن ابراهیم، موسی، عیسی علیهم الصلاة والسلام حضراتی كبی بعضیلری حقنده واقع اولان اخبارات شرائط تواتری جامعدر. ایشته بوكبی اخبار متواتره میاننده اونلرك بعث اولندقلری قوملرندن دها سطوتلی وقوتلی دكللردی. مالجه‌ده بركثرتی حائز اولمدقلری كبی خلقی دعوت ایتدكلری شیئك علمی كندیلرینه اوكره‌تمكه آحادن كیمسه‌نك معاونت مخصوصه‌سی سبق ایتمامشدی، مأنلده خبرلر واردر،

غایهٔ امر، اونلر، نفوسك استكراه وامتناع ایده‌جكی وانظارك قصر اوله‌جغی دون برسویه‌ده اولمیوب زمانلرنده حكمدار بولنانلرك دنیوی قوتلری ومالرینك كثرتیله برابر بونلره قارشی آنجق علم موهوبلریله تعالی ایتدیلر، بوأثناده ملوكك انوف عظمتلرینه وقوهٔ جنودیه‌لرینه رغماً كندیلرینی طریق خدایه دعوته قالقشمقدن بروا ایتمیه‌رك بروج حشمتلری اوزرنده زلزله‌دن نمونه‌نما برصورتده صیحه ایتمكه، سموات وارضك خالق اولان قادر متعال حضرتلرینك ناسك حصول صلاح وانتظامی ایچون مراد بیوردیغی اشیا واحكامی تبلیغ ایتمكه مسارعت ایلدیلر. دعوالرینی مؤید اوله‌رق اقامه ایتدكلری معجزات وبینات قارشیسنده معارض اولان قوتلر سرنكون اولدی، اتیان ایلدكلری شرایع، ساحهٔ فطرتده قوهٔ غریزیه‌نك تبانی كبی آفاقی استیلا ایتدی. اونلره اتباع ایدن امتلرك خیر وفلاحه نائل اولملرینی مسالك سقیمدن آیرلمیان معارضلره مخالفتله حقیق سعادته‌قاووشمه‌لرینی استلزام ایلدی، معارضلر ایسه ضعف بصیرتلری، عصیان فكرلری، شقاوت طبعلری حسبیله دعوت اولندقلری حق یولندن انحراف ایله اعمال فاسده‌لرنی درلو درلو رنكلرله تخلیط ایتدیلر. حالبوكه رسل مشارالیهك منكرلره تحدی یولنده اقامه ایتدكلری برهانلرك دلالت قطعیه‌سنه كوره جانب الهیدن نقل ودرمیان ایتدكلری احكامه متعلق سوزلرنده وكندیلرینه وحی اولندیغی اوزره نامی دائرهٔ شریعته‌ادخال

ايچون وقوع بولان دعوتلرنده كاذب اولملرینی ظن ايتمك، عقل ايچون هيچ برووقت جائز وصحيح اوله‌ماز . بونكله برابر اونلرك ايراد ايتديكلری دقلری شيلره اعتقاد ايتمه‌ين كيمسه‌نك عقلنده احكام مبلغه‌دن برتأثير حاصل اوله‌ماز .

نفيس برارضده اهمال وغفلتله اوت كوبه‌سی آره‌سنده بيومكده ايكن زراعتك تماس دستيله قلع وامحا ايديلان فائده‌سز نبات كبی باطل برشی ده بقا بوله‌بيله‌جك خاصيتدن معرادر. براس باطلك براقه بيله‌جكی ايز ايسه بونك بالنتيجه محصول غفلت اولديغی نادمانه تخطردن عبارتدر.

انبياء كرامك اتيان ايتدكلری شرايع واحكام دينيه ، معارضلرك كثرتی وارباب تغلبك جبر وتسلط قوتلريله برابر مشيت الهيه ايله تقدير اولنديغی كبی قائم ومؤيد اولوب اونلرك اساسی كذب وحيله‌يه مستند اولمق اصلا ممكن دكلدر .

اشبو كلامزك جوهری ، بدعت سقيمه اربابنك اكاذيب بديهيه ميانه قاتشديردقلری باطل شيلر اوزرنده‌ده دائما ضيادار حقيقت اولور .

نبی ذيشانمز افندمزك اثباتی ، ايمان ايدلمسی اوزرمزه واجب اولان بقيهٔ رسلك نبوتلرينی‌ده اثباته كافيدر ، زيرا هرتبليغ ايتديكی شيده صادق اولان پيغمبر اكمل افندمز ، اونلرك رسالتلرينی بزه اخبار بيورمشدر .

انشاءالله رسالت احمديه حقنده قريباً برفصل مخصوصده ويريله‌جك ايضاحات برقات دها تنوير افكار ايلر .

شيخ محمد عبده مترجمی : حسين مظهر

دين محمدی [١]

محرری : ج . و . لايتنر ، ل . ل . د ، م . ا ، فيلسوف ، د ، د . و . ل الخ

دين محمدی حقنده ايلك معلوماتمی ١٨٥٤ سنه‌سنده استانبولك بر مدرسه‌سنده تلقی ايتدم. اوراده قرآنك مهم برقسمنی تركياده ، هندستانده و سائر يرلرده مختلف مذاهب اسلاميه‌يه سالك مسلمانلرله دوشوب قالقدم. عربجه‌يی اوكرندم. ذاتاً عربجه‌يی بيلمه‌دن مسلمانلری اكلامق امكانسزدر . لسان عربی‌يی اوكرنمك سايه‌سنده قازانيله‌جق معلوماتدن دها مهم برشی واردر . اوده مسلمانلرله طانيشمق وسويشمكدر. طانيشمق و سويشمك مبنای علمك مفتاحيدر . تعارف بيلكی شيئه نفخ حيات ايدر. عكس تقديرده جانسز برطاقم معلوماتدن بشقه برشی قازانلماز. حس تعاطفدن محروم نيجه بيوك متتبعلر واركه دين محمدی حقنده فنا حكملر ويرمشلردر. ازجمله سيرويليام مدير بوديني موضوع بحث ايدركن فاحش خطالره دوشمشدر . بناءعليه بوكون ، نه‌قدر عاجزانه اولورسه اولسون ، كافهٔ اديان آره‌سنده بولنمسی مقتضی اولان « قرداشلق حسنك » تحكيمنه خادم اولمه‌يی اميد ايديورم .

هه‌ربرت اسپنسر ديوركه « حقيقتی نه‌قدر چوق وموفقيتی نه‌قدر آز سوه‌رسه‌ك اونسبتده معارضلرمزه رهبر اولان دوشونجه‌لره نفوذ ايدرز . »

* *

موضوع بحثمز اولان دينه « محمديلك » ديشمك سببی موضوعمك آنجق بوكون مسلمانلرجه ايمان اولنان عقيده‌يه تعلق ايتمسيدر . « ارادهٔ الهيه‌يه انقياد » معناسنده اولان « اسلام » عنوانی اتخاذ ايتديكم تقديرده بر ساعت ظرفنده احاطه‌سی قابل اولميان دها كنيش بر موضوعه انتقال ايتمك لازمدر .

محمديلك حضرت محمدك دينی دكلدر . چونكه حضرت محمد ، موسوی وخريستيان ، اسلافنك دينی تلقين ايتديكنی بيان ايتمشدر ، بواسكی دين « اسلام » ده موجوددر و حضرت محمدك تلقين ايتديكی شكل ، اونلرك مكمل ونهائيسيدر .

مسلمانلقده اللك يولنده كيتمك : — « الله يولنده كيتمك » حيات يوميه‌مزده سكون و سلامته دسترس اولمق ايچون دائما الله ايله برابر بولنمق ، « ارادهٔ الهيه‌يه انقياد ايتمك » . بونلرك هپسنه معتقدز. بزده فقط بواعتقاد مسلمانلقده حيات عمليه‌يه انتقال ايتمشدر. وبودينك تمل طاشی بودر .

بر نقطهٔ نظردن مسلمانلق يهوديلك و خريستيانلغك هرايكيسنه بكزر . و بر نقطهٔ نظردن ايكيسنه‌ده بكزه‌مز . الله يولنده كيتمك ، هر ايشمزده اللهی حاضر و ناظر بيلمك اعتقادينی بواديانك بتون پيغمبرلری تعليم ايتمشدر . بونقطهٔ نظردن اونلرك هپسی‌ده « محمدی » ، دها طوغروسی « مسلمان » يعنی « اسلامه » معتقد ايديلر .

حضرت محمده وحی نازل اولمشدر : — فقط موسويلك وخريستيانلق حقنده‌كی بتون تدقيقاتمدن اكلايورم كه حضرت محمدك تعليم ايتديكی سيستم تقليد ويا انتخاب اولنمش دكل ، وحی اولنمشدر . فی‌الحقيقه كمال تواضعله عرضه جسارت ايدرم كه اكر فدای نفس ، اصالت مقصد ، كندی رسالتنه قطعی اعتقاد ، اورته‌ده بولنان اباطيلی ،

[*] لوندره‌ده « سادس بلاس » مؤسسهٔ علميه‌سنده ايراد اولنمش بر قونفرانسدر. اسلاميق ره‌ويونك آغستوس ١٩١٤ نسخه‌سنده انتشار ايتمشدر. محررك اسمنی تعقيب ايدن كنديسنك القاب علميه‌سيدر كه انكلتره‌نك اك بيوكسك القابيدر. (١٨٥٤) سنه‌سندنبری اسلام عالميله تماسده ، دين اسلامی تحصيل ايتمكده اولان موما اليه يارم عصرلك تتبعات علميه‌نك محصولی اورته‌يه قويمقده اولمسی اعتباريله قونفرانسك اهميت عظيمه‌سی دركاردر . قونفرانسك اهميتنی تزييد ايدن بر نقطه‌ده اوروپاليلره خطاب ايدركن ايضاح ايدلمسی مقتضی اولان مسائلی جامع بولنمه‌سی وبو واديده يازه‌جق اولانلره كوزل براورنك اوله‌سيدر .

خطیئاتی تمییزه مقتدر حیرت آمیز بر بصیرت ایله بونلرك ازاله‌سی ایچون اڭ مکمل وسائطی بیلمك، قوللانمق وحیك خارجی ومرئی علاماتندن ایسه حضرت محمدك رسالتی « وحی » اولمشدر .

حضرت محمدجه معلوم اولان موسویلك باشلیجه « ماسوره » نامیله معروف و«مارقابه» دن متمیز اولان عنعنوی موسویلك درکه بودا واسکندریه خرافاتندن ازاده‌در .

نته‌کیم حضرت محمدك احیا وتطهیر ایتمك ایسته‌دیکی خریستیانلق، مسیحك تعالیمنه موافق ایدی. بو ، بر جهتدن سن پولك تصوفی عقیده‌سندن ، دیکر طرفدن عربلر آره‌سنده شایع ومدهش خطارله مالی اولان خریستیانلقدن متمایز ایدی .

*

* *

حضرت محمد ، دین ابراهیمك فوائد ومنافعنی کندی قومنه انحصار ایتدیرمه‌یوب بتون عالمه تشمیل ایتمش اولدیغندن . میلیونلرجه انسانلره مدنیتك اڭ یوکسك ساحه‌لرینه یوکسلمك فرصتنی احضار ایتمشدرکه بونلر باربارلقده مستغرق اولقدن قورتوله‌میه‌جقلر، یاخود مسلمانلغك ساده تعلیم ایتمکله اکتفا ایتمیوب فعلاً تحقق ایتدیردیکی اخوت پایه‌سنه یوکسلمیه‌جکلردی .

موعظهٔ جبلك حیات یومیه‌یه انتقالی:— خریستیانلر رسول اسلام حقنده نالایق سوزلر صرف ایتمشلردی. بعضیلری اونك بر مذهب خریستیانی تأسیس ایتدیکنی سویلمشلر ، منظومهٔ سفرنده دانت اونی یالانجیلقله اتهام ، دیکر مؤلفلرده اونك ، دینی « طلموده » دن الدیغنی ادعا ایتمشلردر . بکا قالیرسه مسلمانلغك حقیقةً نه اولدوغنی اکلامق ایچون شونلری جمع ایتمك اقتضا ایدر: خالص موسویته هدایتی علاوه واصل خریستیانلقدن سن پولك تعالیمنی طرح ایتدن صکره ایکیسنك مجموعنی آلکز. نظریات اعتباریله بو بویله‌در. عملیات ساحه‌سنده ایسه مسلمانلق عصری خریستیانلغك صناعی اوروپاده کورونن حالندن دها ایلروده‌در. مسیحك جبلده‌کی موعظه‌سی حیات یومیه‌یه نقل اولنمشدر .

هر مسلمانك کندیسی بر معبددر:— هر مسلمانك کندیسی بر معبددر . دینداشلرنجه معلوم اولان اساسلر دائره‌سنده هر مسئلهٔ دینیه حقنده هر مسلمانك بیان رأی ایتمسنه مساعده واردر. مسلمانلر پاپاسلرك اسیری دکلدر ، مسلمانلر هیچ بر متوسطه حاجت کورمه‌دن اللهه عبادت ایدرلر . وعبادت یرلری بولندقلری یردر . نماز وقتی کلنجه عبادتلرینی ایفا ایدرلر .

مسلمانلرده « پاپا » یه بکزر برشی یوقدر.

هر مسلمان دینه‌بیلیرکه « ارادهٔ الهیه‌یه استسلام ایتمکله بن ده حضرت محمدك کتیردیکی دینی تمثیل ایدرم »

بالذات حضرت محمد « لایخطیلك » ادعاسنده بولنمادی . حتی بردفعه ، بردیلنجی‌یی بیراقه‌رق ثروت و سامان صاحبی بر آدمه توجه ایتدیکی ایچون دوچار معاتبه اولمش و بونی اعلان ایلمشدی .

اسلامك بش دیره‌کی:— بر مسلمانك علامات ظاهره‌سی اولان نماز ، اوروج ، زکات ، حج حقنده قرآن تعلیمات لازمه‌یی محتویدر. نمازدن اول طهارت لازمدر . بونلرك هر ایکیسی حقنده وارد اولان تعلیمات پك دقیقدر . مع مافیه بونلری هر هانکی مسلمان بیلیر . و بونلری هر هانکی مسلماندن اکلایه‌بیلیرسکز. زکات ایسه بر عبادت مالیه‌در . امواللندن قرقده برینك فقرایه ویرلسیدر. بو زکاتلر خزینهٔ عمومیه‌یه کیرر وصرف اولندیغی شیلر میاننده برده کوله‌لرك عتقنه صرف اولنورکه ایشته بو خریستیانلرجه نامعلوم اولدیغی ایچون مسلمانلره بروسیلهٔ طعن وتشنیع اتخاذ ایدلمشدر. حالبوکه حضرت محمد، کوله‌لکی قالدیرمق ایچون کمال موفقیتله ابذل مساعی ایتمشدر . زکاتك نزدباریده مقبول اولمسی ایچون ، زکا ویره‌نلرك اونی مشروع واسطه‌لرله قازاندقلرینی کوسترملری لازمدر . [طبیعی زکاتك مقداری حد مشروعی تجاوز ایده‌بیلیر] فقط بر کلیسا یاپمق ایچون بر قاصه غصب ایدلماز. فضله زکات ویرمك ایسته‌ینلر بالاختیار ویره‌رك نائل ثواب اولورلر.

مکه‌یه حج ایتمك ایسه پك مهمدر . هر طرفدن کلن مسلمانلر اوراده طوپلانیرلر . بو بر رابطهٔ اتحاددر . بوندن حقیقی ومرئی بر جامعهٔ اسلامیه طوغار . خریستیانلقده بویله بر جامعه یوقدر . بوندن ماعدا بو فریضه‌نك ایفاسی . عمومی بر لسان مقدس اولان عربجه ایله مدنیت اسلامیه‌نك انتشارینه سبب اولور. نصلکه اوروپاده لاتین لسانی کندی لسانته علاوةً کافهٔ علمانك لسان مشترکی ایدی . بناءً علیه لسان عربی‌یی اوکرنمکله ساده دین اسلام اوکره‌نیلمز ، جهان اسلامك بتون قلبنه اطلاع اولنور. اسیاده و افریقاده ، نیم باربار اولدیغی ادعا ایدیلن بتون بو یرلرده مجرد بر کلمهٔ عربیه بتون بو حوالی‌ده‌سا کن اولان « عربجه ایله قونوشان ، یاخود عربجه‌یه حرمت ایدن کافهٔ اقوامك مال مشترکی اولور و بویله‌جه محمدیلك بر واسطهٔ تمدینه مالك بولنیورکه ادیان سائره بوندن محرومدر .

اوروج ، طبیعی بر نظامدر . فقط حفظ صحت نقطهٔ نظرندن فائده‌سی پك بیوکدر . فی الحقیقه دین اسلامك ، ایچکیلردن ، طوموز اتندن ، وجه مطلوب اوزره کسیلمه‌مش اتلردن وسائره‌دن منع ایتمکدن مقصدی اذیت دکل ، انسانلرك عقل وبدنی صیانتدر .

مسلمانلرده مرحمت ومساوات.— درجات اجتماعیه اعتباریله زنکینلر فقرالرك حامی طبیعیسی عد اولنورلر. فقیرده زنکینك سفره‌سنده اخذ موقع ایدر. هیچ بر اسلام جمعیتده فقرا واغنیا آره‌سنده حسد و منافرت تولید ایده‌جك فرقلر یوقدر . حتی بر مسلمان کوله

ساده بولندیغی اولک اعضاسندن صایلمقله قالماز ، حکومتده ، هیئت اجتماعیه‌ده بر موقعه اعتلا ایتمك ایچون شرائط مساعده‌یی حائزدرکه بونلردن بر انکلیز فقیری محرومدر .

غدا طالب اولانه ویریلیر . مرحمت بلاواسطه ابذال اولنور . « فقراقانوننك » اجباریله دکل . بر مسلمانه ، حتی بر یهودی‌یه نظراً صدقه ویرمك ویرنی آلانه ممتاز ایدر . چونکه بو صورتله صدقه ویرنده خیرپرورلك حسنك تنمیه‌سنه خدمت ایدر .

عینی صورتله براهمن دیننه سالك اولان هندولرده قاپولرینه بر صدقه طالبی کلنجه ، اونلره ایلك یاپمق فرصتنی احضار ایتدیکندن طولایی اوکا پرستش ایدرلر . بویله بر نقطهٔ نظرده ، اعتقاد عاجزانه‌مجه ، اك حقیقی واك کنیش مرحمت خریستیانیه منمجدر .

خدمتجیلرولوکه دهاصکره یکیرلرسنده افندیلرینك عیناً یدیکنی یرلر . بر جامعده مصلیلر آره‌سنده مساوات کامله واردر . کلیسالرده اولدیغی کبی بر طاقم اماکن مخصوصه یوقدر . جامعك امامی ، یاخود مصلیلردن هرهانکی بری نمازی قیلدیرر . مسلمانلرك کمال انتظام وسکون ایله سجوده وارملری قدر علوی بر منظرهٔ عبادت تصور اولنه‌ماز .

انکلیزلر رسمیتجیلکه اعتراض ایدرلر . حالبوکه اونلر قواعدك روحنه دکل ، نظامات و حروفاته پرستش ایدرلر . فی الواقع دینله‌بیلیرکه انکلیزلرك دقت واعتناسی بیوك بر خطانك کوکلرینه باغلیدر . مرحمت اك کنیش معناسیله فضیلتلرك اك بیوکی ایسه بو مملکتده اونی طوپلامغه وتوزیع ایتمکه عائد رسمیتلر اونك روحنی تخریب ایدیور .

بز قانونلرك عمومه رهبر اولمق ایچون وضع اولندیغنی ادراك ایتمز کبی کورونیورز . فلان قانونك کلماتی اونی ادراکه خادمدر . یوقسه او کلمه‌لری ادراکمزه تسلیط ایتمك ایچون دکل . هرشیدن زیاده بزم مجرد مرحمتمز ، بزم مجرد دینمز ، خشین و سریع قاعده‌لرمز ، شرقك ادیان و اشکالی تسجیه ایدن شخصی ، فردی ، شعری و خیالی حاللرله متناقضدر . اکر غرب مملکتلری اساسات اسلامیه اوزرینه تأسس ایتمش اولسه اوروپاده نه بر نهیلیست بولنوردی ، نه‌ده بر سوسیالیست . بزم مدنیتمزك ثمرهٔ سعیی ؛ غایه‌سی ونتیجه‌سی انسانلری ناممنون ایتمکدر . حالبوکه مسلمانلق هیچ بر کیمسه‌یی ناممنون ومحروم براقیور .

اسلامده ازدواج . — شیمدی‌ده ازدواج مسئله‌سنه نظردقتکزی جلب ایدرم . ازدواج عقدی ایچون ایکی شاهدك شهادتی لازمدر . وشو صورتله بر حرکت شرعیه تمام اولور . فقط بو ، هندولرله خریستیانلرده اولدیغی کبی کلیسائی دکلدر .

زوج زوجه‌نك رفاقتیله تمتع ایدر . فقط اونی جبرا بشقه بر مملکته کتوره‌مز . کندیسی کیدرسه ینه زوجه‌سنه باقمقله مکلفدر . آره‌ده مهم بر منازعه وقوع بولدیغی تقدیرده حکملر تعیین اولنور . زوجینك اصلاحی قابل دکلسه طلاق وقوع بولور . کورولیورکه شریعت اسلامیه‌نك ازدواج حقنده‌کی دساتیری خریستیان محررلرینك هدف طعنی اولمغه اصلا مستحق دکلدر .

مسلمانلرده طلاق آزدر . — مسلمانلرك الندە ازدواج وطلاق ایچون نامحدود بر قوت اولدوغی حقنده سویلنن سوزلر یاکلشدر . طلاق اویله قولای بر شی دکلدر . حکملرك حکمی اولمادقجه طلاق اولماز .

بوندن ماعدا عقد ازدواجده معین بر مهر تسمیه اولنورکه طلاق وقوعنده زوجه‌یه ویریلیر . اکثر نسوان زوجك ویره‌میه‌جکی بر مهری تعیین ایدرلر و بو صورتله طلاق تهلکه‌سنی دفع ایتمش اولورلر .

هندولر آره‌سنده ازدواج روحی اولدیغندن قابل حل دکلدر . روما قاتولکلری آره‌سنده‌ده ازدواجك حلی پك مشکلدر . انکلترەده ایسه ازدواجك کلیسائی ، ایسه مدنی شکلنی نظر اعتباره الملی . بو رابطه هر یرده وهردینده دائمی بر ماهیتی حائزدر . ۱۸۴۸ سنه‌سندنبری مسلمانلر آره‌سنده یاشامش اولدیغم حالده خریستیانلر آره‌سنده طلاقك دها فضله وقوع بولدیغنی کوردم . شونی‌ده علاوه ایده‌یم‌که مسلمانلر عائله‌لرینه ، علمالرینه ، اختیارلرینه ، غریبلره وحیوانلره محبت ، حرمت وشفقتلری اعتباریله خریستیان دینداری اقوامه نمونهٔ امتثال اوله‌جق بر مرتبه‌دهدرلر .

تعدد زوجات . — اسلامده‌کی تعدد زوجات بزده پك شدید تعریضلره سببیت ویرمشدر . بونك حقنده برقاچ سوز سویلیه‌یم . تعدد زوجات ایله ارککك عددینه فائق اولان نسوانك عائله تشکیل ایدرك فحشك و تولید ایتدیکی مضراتك اوکی آلندیغی و بر ده غیر مشروع تولداته میدان قالمادیغی معلوم اولمقله برابر مسلمانلرك اکثریت معظمه‌سی تك زوجه‌لیدر . بوده ینه مسلمانلغك تلقیناتنه وابسته‌در .

حضرت محمد اویله بر هیئت اجتماعیه‌ده طوغدی‌که بونك افرادی بر قیز چوجوغی کتیرمه‌یی فلاکت عد ایدرلر وبعضاده قیزلری دیری دیری کومه‌رلردی . بونلرده بر انسانك اوله‌بیله‌جکی قادینلر صاییسزدی . وفات ایدن شخصك ترکه‌سی میاننده براقدیغی قادینلرده تقسیم اولنوردی .

حضرت محمد بو صاییسز تعدد زوجاتی منع ایتدی . بر انسانك آنجق ایکی اوچ ، یاخود دورت قادینله اوله‌جغنی بیان ایتدی . شو شرطله که هپسنه متساویا عدالت ومتساویا محبت کوستره‌جك . بو شرطه رعایت ایده‌مه‌ین آنجق بر قادینله تزوج ایده‌بیلیر . حالبوکه هیچ بر کیمسه‌نك ایکی ویا دها زیاده زوجه‌یه عینی معامله وعینی محبتی کوستره‌میه‌جکندن دولایی شریعت اسلامیه‌نك تك زوجه‌لکه طرفدار اولدیغی توضیح ایدر .

بوندن ماعدا حضرت محمد قادینی ورثه آره‌سنده تقسیم اولنان برمال اولمق وضعیتندن تخلیص ایدرك اونی برنجی بر وارث شرعی درجه‌سنه یوكسلتمشدر .

صوكره حاشا ثم حاشا حضرت محمدك عفتی حقنده‌ده دیل اوزاتیلیور .

بو اعتراضی تدقیق ایده‌لم . چوق شكر اساطیری بر شخصیتله اوغراشمیورز . بالعكس قارشیمزده اویله برشخصیت تاریخیه واركه هر ایدیگی وهر سویلدیگی مضبوط ومدوندر . وبونلرك موثوقیتندن امین اولمق ایچون اویله مشكل‌پسندانه تنقیداتدن كچمشدركه پیغمبرك بر سوزی ویا برفعلی اصحابندن برینه قدر تسلسل ایتمه‌دیگی تقدیرده دائره احادیثدن چیقاریلیر . بز ایسه مسیحك اقوال وافعالی وزمانی حقنده بوقدر صلاحیتدار بر مأخذه مالك دكلز . اوحالده حضرت محمدك عفتی حقنده‌كی اسناد هانگی وثائقه بنا اولنیور ؟ همان شونی سویلیه‌یم كه هر وقعه‌یی منبعنه قدر تعقیب ایتمكله آكلاشیلیركه بو اسنادك اصلی یوقدر . حضرت محمد فضیلت عفتی تقدیر ایتمه‌ین بر محیطده عفتك اك یوكسك مثالی اوله‌رق یشامشدر .

پت‌پرست عربلر آره‌سنده یكرمی بش یاشنه قدر عفتنی تمامیله محافظه ایتمش وبویاشده ایكن قرق یاشنده برقادینله اولنمشدر . وبو قادنی اوكا خیرخواه اولدیغی ورسالتنه ایناندیغی ایچون آلمشدی . اختیار ومرحوم اولان حضرت خدیجه‌یی قیصقانان گنج وگوزل بر زوجه‌سنه حضرت محمد خدیجه‌نك وفاتندن صكره بوزوجه‌سنك « بن اونك قدر ایی دكلی‌یم ؟ » سؤالنه « خایر ، اونك قدر ایی دكلسین . چونكه بكا كیمسه‌نك ایناندیغی برزمانده اینانمش وبن فقیر ویتیم ایكن بنی حمایه ایتمشدی » دیه جواب ویردی .

حضرت خدیجه ایله یاشادیغی یكرمی یدی سنه ظرفنده اوكا قطعی صورتده صادق قالدی .

واقعا اللی بش یاشندن صكره بربری آردنده زوجه‌لر آلدیغنی گورورز . فقط بویاشه گلنجه‌یه قدر كندینی ضبطه مقتدر اولدیغنی گوسترن آدم ایچون بو ازدواجلرك سببلری هرحالده بزم خریستیان مؤلفلرك ایلری سوردكلرندن دها بشقه اولمسی اقتضا ایتمزمی ؟ اویله ایسه بوسببلر نه‌در ؟

حضرت محمدك اختیار یاشنده‌ده مكرراً اولنمه‌سنك سبب حقیقیسی مرحمتی ، شهید اولان اصحابنك طوللرینی حمایه اندیشه‌سیدر . اصحابنك ، یعنی برالله‌ه ایمان ایدنلرك علیهنده خصومت پك مدهشدی ، هركس اونلره غدا ویرمكدن ممنوع ایدی . وبونلرك بعضیلری حبشه‌یه هجرت ایدرك اوراده‌كی خرستیان نجاشی‌یه التجا ایدیورلردی . نجاشی ده اونلری دشمنلرینه تسلیم ایتمامشدر . بونلرك بعضیلری حبشه‌ده وفات ایتدی . طول قالان قادینلری ، اگر حضرت محمد آلمه‌سیدی ، زواللیلر هلاك اولوردی . حضرت محمدك بویله یاپمه‌سنده سوء نیت واردی ، دیمك قطعیا اساسسزدر . بالخصوص حضرت پیغمبر گنجلكنده عفت وعصمتنه دائر قطعی بردلیل ویرمشدی . رسول اللهك زینبله ، یعنی اولادلغی و معتوق كوله‌سی زیدك مطلقه‌سیله اولنمه‌سی‌ده برچوق سوء تفهملره سبب اولمشدر ، پت‌پرست عربلرجه اولادلق اولان شخصك مطلقه‌سنی المق طوغرو دكلدی . حال بوكه وفات ایتمش برپدرك (والده‌دن ماعدا) نسوانی المق مباحدی .

حضرت محمد بتون بونلری قالدیردی . براولادلغك حقیقی براولاد اولمدیغنی وبناءً علیه حدود ممنوعه‌یه داخل اولمدیغنی بیان ایلدی . یكی برازدواجی تجویزاً دكل ، بوحقیقتی تأییداً وحی الهی‌ده نازل اولدی .

بكا اویله گلیوركه انسانلرده حقیقی انصاف گوكلشسه ادیان سائره حقنده‌كی نقطهٔ نظرلری بام باشقه اولور . ایشته اوزمان ادیانی منابع اصلیه‌سندن تدقیقه آلبث وبو ادیانك علمدارلری طرفندن یازیلان یالان یاكلش تألیفات غرضكارانه‌یی ترك ایله بونلرك تأثیر تعصبندن قورتولورلر .

مسلمانلر آره‌سنده اولنمه‌ینلر نادردر . بن ازدواجه واصل اولدیغی حالده تأهل ایتمه‌ین قادینلرده پك آزدر .

زنا بحثنده ایسه هم زانی وهم‌ده زانیه متساویا جزایه دوچار اولور . مجرم علناً یوز ضربه ایله جزالندیریلر .

میخانه ، قمارخانه ، عموم‌خانه مسلمانلرجه مجهولدر : — مسلمانلرك میخانه‌لری ، قمارخانه‌لری ، عموم‌خانه‌لری اولمادیغی كبی فحشی قانونیلشدیرمه‌یی هیچ ده خاطرلرینه گتیرمه‌مشلردر . مسلمانلرك عمومی صحبتلری تمامیله ادب وتربیه دائره‌سنده‌در . وبوخصوصده اكثر اوروپالیلره فائقدرلر . مكتبده ، مدرسه‌ده برچوق مسلمان گنجلری گوردم ، اخلاقلری وقونوشمه‌لری انكلیز گنجلركندن دها ایی ایدی . بریكیلرك صحبتی اسلام دیارنده مستلزم جزا اوله‌جق ماهیتده‌در . [*]

اولی قادینك وضعیتی : — اولی برمسلمان قادینك وضعیت قانونیه‌سی اولی برانكلیز قادینك وضعیتندن دها ایی‌در . قادین برازدواج ، تولد ، وفات وقوعنده ایفای شهادت ایده‌بیلیركه جمهوری فرانسه‌ده قادینك بوحقوقی دها حالا قبول اولنمامشدر .

جهاد : — دیانت محمدیه‌نك جوهرینه دائر سرد اولنان ادعایه گلنجه قرآنی تفسیر خصوصنده حریت واردر . وبناءً علیه مسلمانلق هرزمان وزمینه انطباق ایتمكده‌در . قرآنی تفسیر ایچون وضع اولنان

[*] محترم عالمك بوسطرلرینی اوقوركن فحشی اباحه ایتمك ایسته‌ین معهود وثیقه‌جی‌یه كاعله هرشیدن فضله میخانه‌لری مبذول اولان بوپایتخت اسلامك سفالتنه ، سفاهتنه ؛ اخلاقسزلغی اله بیلدیكنه گوروكابه‌ن قونداقجیلرك الچاقلغنه لعنت خوان اولمامق الدن گلمز .

قانون برجملهٔ شرطيه‌نك برجملهٔ جزائيه‌يه تقدم ايتمه‌سيدر. مثلا «كفار ايله حرب ايديكز» مطلق برجمله‌در. «كفار ايله حرب ايديكز، اكر سزه تجاوز ايدرلرسه» برجملهٔ شرطيه‌در. جملهٔ مطلقه‌يه مقدمدر. بناءً عليه مدهش سوء تفهمه اوغرايان جهادك تقريرنده نظر اعتباره آلنير. في الحقيقه جهاد، مسلمانلره اعلان خصومت ايديلنجه مدافعهٔ نفس ايچون مشروع اولور.

تسامح ديني خصوصنده ايسه مسلمانلرده‌كي تسامح خريستيان مملكتلرينك هرهانكيسنده‌كي تسامحدن قات قات فضله‌در. بويله اولسه‌يدي تورك اداره‌سي آلتنده بولنان ارمنيلر، روملر، يهوديلر مختاريتلريني، دينلريني، لسانلريني محافظه ايده‌مزلردي. اعتقادمجه تورك اداره‌سي خريستيانلره تحمل وانسانيت درسلري ويرمكده‌در.

حضرت محمد خريستيانلري ويهوديلري مسلمانلر آره‌سنده صايدي. برالله وآخرته اعتقاد ايدنلر ايچون نه قورقو، نه انديشه واردر.

جامعلرله كليسالرك سياناً محافظه‌سي: — قرآن كريم سورهٔ حج‌ده جهادك مساجدي، كنائس وصوامعي محافظه ايچون اعلان اولنه‌جغني بيان ايدر. چونكه هپسنده‌ده اللهك نامي ذكر اولنور.

بو بزم عصرلردن صكره ادراك ايده‌بيلديكمز بر تسامح ديني دكليدر؟

بن، كليسالره تبرعاتده بولنان برچوق مسلمانلر طانيرم. عجبا جامعلره تبرعاتده بولنان قاچ خريستيان واردر؟ حالبوكه جامعلرده اللهك نامي جداً ذكر اولنيور.

مسلمانلرك خريستيانلره خصومتي هيچ بروقت خريستيانلرك مسلمانلره قارشي يايدقلري قتل عاملرله قابل قياس دكلدر.

حضرت عمر، اهل صليبك قدسده يايدقلري برقتل عامك انتقامني آلمق ايچون قدسك مدافعلريني كاملاً اولدورمه‌يه يمين ايتمشدي. فقط قدسي الديني زمان يميني اجرا ايتمه‌دي وديدي‌كه «اللهك ياراتديغي بر قولي اولدورمكدنسه يميني دوشورمك كبي بركناهه كيررم.»

خطابه‌مي نهايتپذير ايلمك ايچون شو حقيقتك اوزرنده اصرار ايده‌جكم، موسويلك، خريستيانلق، محمديلك، برر قرداش اولان اديانلدر. هپسنك اصلي مشتركدر. اميد ايدرم‌كه خريستيانلرك حضرت محمدي تبجيل ايتمكله حضرت عيسايي دها فضله تبجيل ايتمش اوله‌جقلري كون ياقلاشمشدر.

مسلمانلقله خريستيانلق آره‌سنده بر زمين مشترك واردر. حضرت محمدك كتيرديكي حقائقه حرمت ايدن بر خريستيان هيچ شبهه‌سز دها اعلا برخريستيان اولور.

بياننامه

حكومت طرفندن نشر اولونان رسمي بياننامه‌در:

وطن ومملكتك اليوم كچيرمكده اولديغي شو بحرانلي دورده حكومت حاضره، جناب حقك توفيقات الهيه‌سنه وپيغمبرمز افندمز حضرتلرينك روحانيت جليله‌سنه استناد وپادشاهمز خلافتپناه افندمز حضرتلرينك توجه همايونلرينه وملت عثمانيه‌نك مظاهرتنه اعتماد ايله مسئوليتي درعهده ايدرك سعادت وسلامت ملك وملتي تأمين ايچون عزم قطعي ايله ايفاي وظيفه‌يه مباشرت ايلمشدر. هيئت وكلاي حاضره متجانس وخطوط اساسيه‌ده متحد الافكار اولوب هيچ برفرقه‌يه منسوب اولمديغي كبي مختلف سياسي غروپلرك هيچ برينه دخي تمايل ايتمز؛ فقط وطن ومملكتك سعادت وسلامتنه معطوف اولان غايه‌ده هپسندن معاونت معنويه انتظارنده بولنور.

ايام اخيره‌ده اناطولي‌ده ظهور ايدن احوال، ازميرك بغير حق اشغاليله آني تعقيب ايدن وقايع فجيعه‌نك واناطولي ولايات شرقيه‌سي مقدراتي حقنده اشاعه ايديلن روايتلرك افكار اهاليده حاصل ايلديكي تأثيرات نتيجه‌سي اولوب مقصد ايسه حقوق وحدود عثمانيه‌نك محافظه‌سي اولديغنه وحكومتده شو حسده مشترك بولنديغنه بناءً وقوعه كلن سوء تفهمانك زوالنه شو اشتراك حسي كافيدر. ملتك بويوك، كوچوك هيچ برطبقه‌سنده ومملكتك هيچ برنقطه‌سنده بو علوي مقصده مغاير برفكر وملاحظه‌نك موقعي اوله‌مياجغي آشكاردر. خصوصيله حب وطن وخلوص نيت وصميميت، رهبر حركت اولنجه سوء تفهماتك اورته‌دن قالقماسنه مانع بالطبع زائل اولور.

حكومتك دستور آمالي جمله‌جه مطاع اولان قانون اساسي احكاميدر، ارادهٔ مليه‌نك تجليكاهي اولان مجلس مبعوثانك سرعت ممكنه ايله جلبي اقدم وظائفمز واتخاباتك كمال حريت وسلامتله جرياني ومقدرات مملكتك وكلاي ملت وساطتيله تعييني اخص آمالمز اولديغندن انتخاباتك اقصر طرقله اجراسي اسبابنه توسل اولنمشدر.

منافع حياتيهٔ وطنك تأميني، حكومتك يكوجود بركتله تشكيل ايدن ملته استناداً قونفرانس حضورينه چيقمسنه متوقف اولمقله اختلافاتك تأثيرات مضرهٔ خارجيه‌سي بتون وطنداشلر طرفندن تسليم ايديله‌جكندن حكومت مطمئندر.

شرف وحيثيت عثمانيه مملكتده حس عدالت ومساواتك حكمران اولمسنده بولنمقله بلا تفريق جنس ومذهب هيچ كيمسه‌نك قانوناً محفوظ

اولان حقوق شخصیه و مدنیه‌سنه برگونا تعرض وقوعه گلمه‌سنه صرف مساعی ایدیله‌جك و محافظه‌سی بغایت ملتزم اولان انتظام اجتماعی‌یه اصلا خلل گتیرلمه‌سنه اعتنا اولنه‌جقدر.

حکومت افکار عامه‌نك معکسی اولان مطبوعاتك مملکته بیوك خدمتلر ایفا ایده‌بیله‌جکنه قانع و هر حالده منافع وطنیه‌یی وقایه‌یه هر زماندن زیاده اعتنا ایتمسنه دخی منتظردر. مصالح دولتك حسن جریانی قوانین ونظامات موجوده‌نك تماماً تطبیقنه وابسته اولمغله مأمورینك بونقطه‌یه علی الدوام رعایتکار اولملری لازمدر. خلاف قانون احوال وقوع بولمش ایسه بونلرك دخی ینه قانون دائره‌سنده تصحیحنه مسارعت اولنه‌جقدر.

ویلسون پرنسیپلرندن بحق استفاده ایدیله‌رك دولت عثمانیه‌نك متحد وپادشاهنك اطرافنده مجتمع بردولت مستقله اوله‌رق تأمین بقاسی ایچون هیچ برتشبثدن گری طورلمیه‌جقدر. ذاتاً دول معظمه‌نك حسیات نصفت کارانه‌لری وحقیقةً گیتدکجه نفوذ ایتمکده اولان اوروپا وآمریقا افکار عامه‌سنك اعتدالپرورلکی بوبابده امنیت بخشدر.

انعقاد صلحك برآن اقدم تیسریله حال تردده نهایت ویرلمسی منافع وطن ایجابندن اولمغله بوخصوصده دخی تشبثات لازمه‌یه ابتدار اولنه‌جقدر.

علمای محترمهٔ شیعه‌دن برسؤال

هر سنه محرم آیلرنده ماتم آلایلری تشکیل ایدرك سوقاقلری دولاشمق، هرسنه بیکلرجه تلفاته سببیت ویردیکنی ایشتدیکمز باش یارمق، آرقه‌یه زنجیر اورمق، قلب دوکمك کبی شیارك اساسات اسلامیه ایله توفیقه امکان بوله‌مادیغمز جهتله بوبابده بزی تنویر بیورمه‌لرینی رجا ایدرز. دین اسلامده بوخصوصه متعلق احکام موجود میدر، دکلمیدر؟ یعنی بو کبی شیلرك دیننده بروقعی واریدر، یوقمیدر؟ اکر جائزایسه علمای کرام نیچون بوافعاله اشتراك ایتمیورلر؟ اکر شرعاً ممنوع ایسه نیچون منع ایتمیورلر؟.. بوخصوصده مطالعات عالیهٔ دینیه‌لرینه انتظار ایدرز.

کنئول علیهنده‌کی جهاد

نیویورقدن (تایمس) ه بیلدیرلدیکنه کوره آمریقاده مسکرات علیهنده اخیراً بر موفقیت تامه ایله نتیجه‌لنن جهاد کبیری آچمش اولان جمعیت معلومه اعضاسندن اوچیوز کیشی، بو جهادی بتون جهانه تشمیل ایچون برزماندن بری صیق صیق مذاکره ایدیورلر.

انکلتره‌یه کیتمش اولان جمعیت اعضاسندن برقاچی دها شمدیدن فعالیته قویولمشلردر. بو جهاد عظیمك موجب اوله‌جغی مصارفه قارشولق اولق اوزره (مسکرلر) محافلنده برملیون لیرا طوپلانمشدر.

صباح

حکومت سابقه زماننده سبیل الرشاددن‌ده ایکی‌یوز لیرا تأمینات آقچه‌سی طلب اولونمسی حسبیله سبیل الرشاد کچن هفته انتشار ایده‌مه‌مشدی. اخیراً مبلغ مذکور تسویه ایدیلدیکی جهتله بعدما سبیل الرشاد هر هانکی مسئلهٔ سیاسیه‌یی موضوع بحث ایده بیله‌جکدر.

*
* *

بر مدتدن‌بری حواله معامله‌سنك تعطیلی یوزندن آبونه بدللرینی کوندره‌مه‌ین محترم قارئلرمزك اخیراً بو تعطیلك قیمت مقدره‌لی مکاتیب قبول ایتملری حسبیله بو واسطه ایله، یاخود زراعت بانقلری واسطه‌سیله ارسالنده بولونملری رجا اولونور.

*
* *

هر آبونه‌نك مبدأ و منتها نومروسی مطبوع آدرسلرك آلتنده هر هفته کوروله‌جکدر. بناءً علیه ارسالاتك انقطاعه اوغرامامسی ایچون آبونه مدتنك هانکی نومروده نهایت بوله‌جغنی نظر دقته آله‌رق برقاچ هفته اول تجدیدینه اهتمام بویورلمسی اقتضا ایدر.

حقوق مطبعه‌سنده باصیلمشدر اشرف ادیب

آبونه شرائطی

دخلی، خارجی، هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٥٠)، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر.

نسخه‌سی ٥ غروش، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه‌بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمین یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

دینی، فلسفی، علمی، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

اخطارات

ادرس تبدیلنده آریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح و اوقونافلی اولملی و آبونه نمره و مسروی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلمسی رجا اولنور.

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغنك واضحا بیلدیرلمسی رجا اولنور.

عدد: ٤٤٤ — ٢٠ محرم ١٣٣٨ — پنجشنبه ١٦ تشرین اول ١٣٣٥ — جلد ١٨

عاصم

٤

— خواجه، کشف ایت، باقه‌یم؛ شیمدی بو حربك صوکی..
— اونی الله بیلیر، اما، عجبا واری صوکی؟
— نه‌دیمك؟ نامتناهی‌می بو! البته بیتر..
طرفینك بری، آنجق، ده‌یه‌بیلیرسین‌که: «یتر!»
— عقلم ایرمن‌سه‌ده، اولاد، بوایشك بیتمسنه،
ایکی شیدن بری لازم.
— او نه‌در؟
— دیکله‌سه‌که!
دشمنك بکله‌که، طویسون، یا آجیقسین...
— وای وای!
— بونك امکانی یوق، مسئله‌نك حلی قولای!
قابا سن شیمدی اوپاراقلری، اوغلم؛ بنی صور:
باشمك دردی بویوك، چاره‌سی یوق، اولسه‌ده زور!
— چاره‌سز درد اوله‌ماز؛ سویله خواجه‌م، دیکلیوردم.
— بردگل!
— طوت‌که بیك اولمش؛ نه‌دیمك! مجبوردم:
سکا خدمت، بابامك روحنه رحمتدر، آیول..
— خواجه زاده‌م، بیلیرم حپسنی، برخوردار اول!
اوغلانك حالی اولجه‌ی آچسه‌م؟... لکن
قومشونك دردی طودورکن، بونی آچق چیرکین.
— اوغلانك حالی نه‌در؟ سویله! مراق ایتمه‌ده‌یم..
— طور، تلاش ایتمه‌ده، ایلکین، شونی برنقل ایده‌یم:
متقاعد پاشالردن بری، اوچ بش سنه وار،
دوشدی، بیلمم، نه‌طرفدنسه بزم سمته قدر.
کیمده آز چوق کثیر رضائیلق مال وارسه،
قاپاتوب یایدی بلشدن سکز او، درت عرصه.
حریفك حالی بدایتده ضررسزجه‌یدی..
صوك زمانلرده؛ نه‌اولدیسه، نمازدن جایدی؛
نه جماعتده؛ نه‌مسجدده بزم قومشو پاشا!
— اولاغان شی، صوفیلق چیقمادی بسبلی باشه!

قارده‌شم فؤاد شمسی‌یه:

— دیرکن ایچلمه‌یه، کنجلمه‌یه قالقیشدی..
— آمان!
— نه‌آمان دیکله‌دی، کیندکجه خوواردام، نه‌زمان!
صاچ صاقال طوندی، نه‌حکمتسه، عجائب بر رنك؛
قالاقاتلاندی بیقلر، ایکی بطمان، بردنك!
چهره آللقلی صابونلرله مجلا هر کون؛
فس ییقیق، کله چیقیق، قاش ییلیشیق؛ کوز سوزکون!
ایکنه، بونجوق، یاقداق، آصمه، یولار، هپسی تمام..
قوچ ییکیت صانکه یوناق!
— سنده‌می شاعرسدك، امام؟
— قوشتورلانده‌م پاشادن، کیزلیجه کیندم خانه.
دیدم: «اورتونده قیزم کل باقلم کل یانه.
— زوجکك طوری عجائبلشیور ظن ایدرم.
سن نه‌دیرسین بوکا بیلمم؛ بکا صور باق نه‌دیرم:
ایشجیکز، سوفره‌جیکز واری؟
— اوت.
— کیم؟
— آلنی.
— شیمدی صاو!
— هیچمی سببسز؟
— آقیزم دیکله بنی!
بویله شیلرده سبب، حکمت آرانماز.. چابوجاق
صاوه‌یلمکده‌در ایش. یوقسه رذالت چیقه‌جق:
پاشا آزمش!
— عجبا اوستمه کول قوقلاری؟
— اونی بیلمم.. کولی قوقلاری، قوجه‌ك، یوقلاری؟
بنی سویلتمه قیزم! کیت‌ده همان صاو قاری‌یی!

محمد عاکف

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

واذ استسقى موسى لقومه فقلنا اضرب بعصاك الحجر فانفجرت منه اثنتا عشرة عينا قد علم كل اناس مشربهم كلوا واشربوا من رزق الله ولا تعثوا فى الارض مفسدين .

مآل کریمی

هانی ، موسی ، قومی ایچون صو آرایجه بزلر « عصاکی طاشه اور » دیمشدک‌ده او طاشدن اون ایکی بیکار قایناموش ، هر کس‌ده بونلردن کندی ایچمه‌سنه مخصوص اولانی بیلمشدی . (بونك اوزرینه کندیلرینه دیمشدک که) اللهك رزقندن ییکز ، ایچکز ، یالکز یریوزنده فساد چیقاره‌رق عاصی اولماییکز .

*
* *

بو آیت کریمه جناب حقك بنی اسرائیله وایکان بیوردیغی الطاف الهیه‌نك طقوزنجیسنی بیان ایتمکده‌در . بونکله ، رسالتپناه افندمزك رسالت سنیه‌لرینی انکار ایدن طائفهٔ یهود آبا و اجدادینه اللهك نه‌لر احسان بیوردیغی اخطار ایدلمکده وهم‌شینك خالق ذیشانه راجع اولدیغی بیان اولنمقده‌در . بناءً علیه بنی اسرائیلك نائل اولدوغی لطفلر کندی محصول سعی وعملری دکلدی .

بنی اسرائیل صحرای تیه‌ده ، آیات سالفه‌ده بیان اولندیغی وجهله یولی شاشیرمش ، صوسزلقلرینی ازاله ایچون حضرت موسایه مراجعت ایلمشلردی ، الله تعالی ایسه حضرت موسایه طور سینا جزیره‌سنك طاغلرندن برینك طاشنی عصاسیله اورمسنی الهام بیورمشدی . حضرت موساده عصاسنی طاشلره وورە وورە اوارضك احماقنه ایصال ایدنجه صو منبعلری آقمه باشلایوردی . بو صورتله حضرت موسی بنی اسرائیلك اسباطی عددنجه هر برینه بر بیکار اساله ایدرك اوکا تخصیص ودیکرلرینی اوکا یاقلاشمقدن منع ایلدی .

جناب حقك لطف وکرمیله بو بیکارلر آقدی . من وسلوی کبی نعمتلر اونلره نازل اولدی . بلوطلر اونلری کولکه‌لندیردی . . سعی وتعبله الده ایتمه‌دکلری رزقلردن ییدیلر ، ایچدیلر . آرتق بوندن صکره بنه دنیا یوزنده فساده قالقیشه‌رق هتك حرمته جرأت ، ایشله‌دکلری کناهلرده اصرار ایتمه‌لری اقتضا ایدردی . انسان ، اللهك لطفنه نائل اولنجه وظیفهٔ شکرانی ایفا ایله احسان الهینك ازدیادینه لیاقت کسب ایتمکه چالیشمالیدر . یوقسه نائل نعمت اولمق طولاییسیله غرور وتکبره صاپماملیدر . نعمت ایچنده یاشیورکن منعم حقیقی‌یی اونوتماملیدر .

بناءً علیه جناب حق بر قومك سلفنه احسان الهیسنی وایکان بیورمشسه اونلرك سلاله‌لری غرور وافتخارده طاشقینلق کوسترمیه‌رك اسلافك نائل اولدیغی نعمتك آنجق عنایت سبحانیه اثری اولدیغی ادراك ایتملیدر . او حالده عهد رسالتپناهیده بنی اسرائیل ، علیه الصلاة والسلام افندمزك دعوتندن مشمئز اوله‌رق اونلری قبول ایتمکده عناد واصرار ایتمه‌ملیدی . چونکه الله تعالی حکمتی ایسته‌دیکنه بخش ایدر .

عبدالعزیز چاویش

*
* *

کچن هفته‌کی نسخه‌مزده : « واذ قلنا ادخلوا هذه القرية فكلوا منها من حيث شئتم رغداً وادخلوا الباب سجداً وقولوا حطة نغفر لكم خطاياكم وسنزيد المحسنين . فبدل الذين ظلموا قولاً غير الذى قيل لهم فانزلنا على الذين ظلموا رجزاً من السماء بما كانوا يفسقون . » آیت جلیله‌سنك مآل کریمیدر :

هانی ، بز (اجدادکزه) : « بو شهره کیردیکمزده اورادن هر نه ایسترسه‌کز بول بول ییکز وقاپوسندن کیررکن اکیلکز . برده : مرادمز عصیانمزك عفویدر ، دییکزکه خطالریکزی باغیشلایه‌لم ، ایلك ایدنلره کلنجه بونلرك مکافاتنی ذاتاً آرتدیره‌جغز . . » دیمشدك . ایشته اونلرك ایچنده‌کی یولسزلری کندیلرینه سویله‌نن سوزی دکیشدیردی . بزده او یولسزلقده بولونانلرك اوزرینه ، فسق ایتمش اولملرینه مقابل ، کوك یوزندن عذاب ایندیردك .

حضرت محمد علیه السلامك دینی : اسلام

۱۰

شو مقدمه‌دن صوكره بالاده كوستریلان اعتقادی ، عملی واخلاقی اقسام ثلثه‌دن هر برینك اصول اساسیه‌لرینه وبونلرك احتوا ایتدكلری دساتیر علمیه‌یه دائر تصنیفلرینی بر آز تعقیب ایده‌لم .

اصول اعتقاد :

اعتقاد ، ایناقمق روح انسانینك مزاج فطری واولیسندن اولدیغی حالده بو بابده تجربه‌نك كوستردیكی بعض تهلكه‌لر ، محیطك ، حادثاتك حصوله كتیردیكی تربیه فطرت انسانیه‌یی تغییر وافساد ایده‌رك بو مزاجی تحویل ایده‌بیلدیكندن بعض انسانلری قابلیت ایماندن چیقاروب حقوقه ، حقه ، حقیقته قارشی مجتنب ، متعصب ، مبغض ویالكز منفعت آنیه‌یه ، تقلیده ، اتباع هوایه منهمك بر حاله كتیردیكی كبی بعضلرینی ده مذبذب ، منافق ، دائما شبهه‌كار ، متردد ، غیر مطمئن ومضطرب بر روحه القا ایلركه بو نقطه‌دن انسانلر اوچه منقسمدر : اهل ایمان ، اهل كفر ، اهل نفاق . قرآن عظیم الشان سورهٔ بقره‌نك ابتداسنده بو صنوف ثلثه‌یی تصویردن صكره اهل ایمانی ارشاده ابتدار ایتمشدر . ایشته اسلام فطرت اصلیهٔ انسانیه‌یی تغییر وافساد ایتمكسزین دائما ایمانی حقه مصروف قیله‌جق وعینی زمانده باطلدن اجتناب ایتدیره‌جك بر تربیهٔ روحیه‌بخش ایدن قانون حقدر .

بو صورتله دینمز اعتقاد خصوصنده اولا بر طریق ، ثانیاً بر مطلوب ارائه ایدر .

طریق .— بو طریق طریق انبیادر كه خاتم الانبیا حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم افندیمز بونی تأیید ، ایضاح ، تنویر واو بابده كندیسنه موهوب اولان عطایای الهیه‌نك حقیتنی بالتجربه اثبات بیورمشدر .

بناءً علیه اسلام حضرت محمد صلی الله علیه وسلم افندیمزك وبو واسطه ایله اسلاف عظامنك ارشاد وتعلیم بیوردیغی اسباب ووسائلی تعقیباً معتقدات مطلوبه‌سنی اثبات وتقریر ایتمشدر .

بو طریقده بشرك تحری حقیقت حسنی طاشیه‌رق اولا احساسات وتجربه ، ثانیاً عقل ومحاكمه ایله تفكره رواج وقلبه انكشاف ویرمك وفقط تفكرده استبداددن اجتناب ایدوب بالخاصه تجربه وعقل شخصینك كرك ضامن اولدیغی وكرك اراءه‌ ادیغی موضوعلرده شایان اعتماد اولدقلری ثابت ذواتك افكار ومعلوماتندن دخی بالذات وبالواسطه استفاده ایچون علمده نقول واخبار صحیحه‌یی دخی وسائط جدیده‌دن عد ایتمك ، تعبیر آخرله علم ومعرفتده هم فردیت وهم اجتماعیت اساسلری اوزرینه یورومكدر . چونكه یالكز فردیت اساسندن یورویین بر اعتقاد ، بر تفكر مستبددر . مستبدك نقطهٔ حركتی كندیسنی مبدأ حقیقت فرض ایتمك زعم باطلی اوله‌جغندن قیمت علمیه‌سی ده شخصنك اشخاص كائنات ایچنده‌كی خصوصیتی ومحدودیتی قدر ناقص اولور .

یالكز اجتماعیت اساسندن یورویین بر اعتقاد ، بر فكر ایسه تقلید محضدن قورتوله‌مایه‌جغی وروح فردیسندن تجلی خصوصی‌یه وابسته مظاهر حقیقتدن بی‌راه قاله‌جغی ایچون دائما حریتدن محروم ، اسارت فكریه‌یه محكوم قالیر . بناءً علیه اسلامك حقه انقیاد وهوادن اجتناب معنای عمومیسی حكمنی اجرا ایده‌رك هم فردیت وهم اجتماعیت اساسلرینك كوزه‌دیلمه‌سنی آمر بولنمشدر .

بو طریق انبیا ، طرق فلسفیه‌دن متیندر . متین اولمغله برابر عمومیدرده . متیندر : چونكه طرق فلسفیه وعقلیه‌نك بوتون استنادكاهلرینی محتوی اولمغله برابر آنلرده بولنمیان بر خصیصهٔ اعجازیه بر قوت روحیه‌یی مشتمل وبناءً علیه روح بشری هر وجهله احاطه ایده‌جك بر حاكمیت نافذه‌یه مالك وبو صورتله قلبلرده بحران وخسران اضطراباتنی ازاله‌یه قادردر .

عمومیدر : چونكه غایت منقح ومجمل مبادی و دساتیر ایله قلب عوامه دخی حرثی سهل اولمق حیثیتیله طرق فلسفیه كبی یالكز خواصك دائرهٔ اختصاصنده قالماز . یالكز طرق فنیه ایسه هر ایكیسنك ساحهٔ حكمی ایچنده دها طار بر ایالته ایصال ایده‌جكندن ، هر ایكیسی ایچون ده واسطه تشكیل ایدر . بناءً علیه طریق نبوت اك واسع ، اك مستقیم ، اك متین بر طریق اولوب قلب بشری هم حساً ، هم فكراً جذب ایدر .

مطالب .— طریق نبوتك ایصال و اثبات و تكلیف ایلدیكی مطالب اعتقادیه بر (مجمل) ، بر ده (مفصل) اوله‌رق ایكی مرتبه‌در . برنجی‌یه (ایمان اجمالی) ، ایكنجی‌یه (ایمان تفصیلی) اطلاق اولنور . ایمان اجمالی مبدأ اسلام ، ایمان تفصیلی ایسه مقصد اسلامدر . ایمان اجمالیسی بولونان بر كیمسه مسلم عد اولوندیغی كبی ، ایمان تفصیلیدن تأویل مشروعه استناد ایتمیه‌رك انحراف ایدن ده غیر مسلم عد اولنور . ایمان اجمالیسی قوی بولنان بر كیمسه‌نك آكاه اولدیغی تفصیلات دینیه‌یه ایمان ایله‌مسی طبیعتیله تفرع ایلر . بناءً علیه ایمان تفصیلی ایمان اجمالیده مندرجدر . اك مجمل ایمان « حضرت محمد علیه السلام هر نه تبلیغ ایتدی ایسه حقدر ، » قضیه‌سنی تصدیق ایتمكدر .

تبلیغات محمدیه‌نك اجمالنده دخی بالاده سویله‌نیلدیكی وجهله مراتب واردر :

مرتبهٔ اولی : ایكی مطلوبی محتوی اولان ایماندركه (اشهدان

لااله الاالله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) شهادتیله افاده اولنور . بوشهادت آتیده بیان اولونه‌جق اولان مبانیٔ اسلامك برنجیسیدر . كوریلیوركه بومرتبهٔ اجمالك محتوی اولدیغی ایكی مطلوب اعتقادیدن برنجیسی اولان توحید الٰه اصل الاصول اسلامیدر . بومبدأ، كمالیله بیلن وایناننان بر مسلم مطالب سائره‌یه ایناعش دیمكدر. تصدیق رسالتی محتوی اولان ایكنجی قضیه‌نك ایسه ایكی حیثیتی واردر : ١) طریقه اعتقادی متضمندر . بو اعتبار ایله ، اسلامك ، توحید الهی‌یه ایمان، طریق نبوت ورسالتدن تبلیغ وتعلیم اولوندیغی وجهله ایمان دیمك اولدیغنی افهام ایدر و شوحالده بر مطلوب اصلی دكل ، مطلوب اولك بر قیدی دیمك اولور . ٢) ایمان رسالتكده بر مطلوب مخصوص ، بر ركن ایمان بولونمسی حیثیتیدر. فی‌الواقع رسالت برمأموریت تبلیغیه‌یی حائز اولمق جهتیله اساساً برطریقدن عبارت كورونیورسه‌ده، امر رسالت نفس‌الامرده واقع برحادثهٔ عظیمه‌درکه برجهتدن انسانلرده وحی دینیلان بر حادثهٔ روحیه ونفسانیه‌نك وقوع بولدیغنی وبوقابلیتك ممكن‌التصور اولدیغنی كوستردیكی كبی دیكر جهتدن جناب اللهك انسانلرك روح وقلبنه انزال وحی ایله بالذات تبلیغ وافهام معانی‌یه قدرتی، تعبیر آخرله صفت كلام ایله متصف اولمسی لزومنی استلزام ایلركه بوجهتله نبوته ایمان صفات الهیه‌دن اك مهم اولان برصفتی تفسیر ایله‌مسی نقطهٔ نظرندن بر طریق مسئله‌سی دكل ، بر مطلوب مسئله‌سی دیمك اولور. وشوقدركه مطلوب اوله‌راجع دخی اوله‌بیلیر .

بوندن باشقه بوفقره‌نك تاریخ ادیان نقطهٔ نظرندن بر اصلاح عقیده خصیصه‌سی‌ده واردر . كرك موسویت وكرك عیسویتده بعض انبیایه بر حصهٔ الوهیت افراز ایدلمش اولدیغنی آكدیران وایلروده ایضاح ایدیله‌جكی وجهله شركه راجع اولمقله توحید حقیقی‌یه مخالف اولان برعقیده‌یی ابطال ایدیور واسلامك بوندن خلاصنی تأمین ایله‌یور . بناءً علیه خالق ایله مخلوقك مرتبه‌لرینی تصریح ایله توحید باری‌یی استكمال وشركی بتون وجوه احتمالیه‌سی ایله ابطال ایدیور .

بومرتبه‌ده‌كی ایمان اجمالینك افاده‌سی بولونان (اشهدان لااله الاالله واشهد ان محمداً عبده ورسوله) شهادتی ایكنجی حیثیتده یعنی بر ركن اعتقاد اولمسی خصوصنده ظاهردر . چونكه شهادت ثانیه‌ده حضرت محمد علیه‌السلامك عبد ، عبدالٰهی اولمسی عقیده‌سی رسالتنه تردیف ایدیلمشدر . حال بوكه عبدیته اعتقاد برطریق مسئله‌سی اوله‌ماز . بر مسئلهٔ مخصوصهٔ مستقله اولور. مع‌مافیه معرفةاللهی تقویه ایدر. وایشته بوكلّه ایله اسلام عصر سعادتده‌كی اعتقادات نصاری ویهودك اصلاح وتصحیحیله حضرت موسی وعیسی علیهما السلامك تبلیغات اصلیه‌لرینی احیا وتجدید ایتدیكی نقطه‌نك برینی كوسترمش اولیور .

چونكه اوزمان یهود ونصاری حضرت اللهه ابن اسناد ایدیورلردی . حضرت عزیره وحضرت عیسایه ابن‌الله دیورلردی . كذلك بعض نصاری دخی بوذواته طوغرودن طوغرویه اله اطلاق ایتمكدن چكنمیورلردی . حال‌بوكه بواعتقاد پیغمبران حقنده افراط وجهالت اولدیغی كبی معرفةالٰهده‌ده بر نقصان افاده ایدیوردی. چونكه جناب اللهه حاشا اولاد اسناد ایتمك، كذلك كزیده بربشرده الوهیت كورمك جناب اللهه حاشا انسان وحیوان اوصافی اسناد ایله‌مك ویا فانی انسانلری باقی وقدیم وازلی اولان اله فرضیله تناقضه دوشمك دیمك اوله‌جغندن الٰهی طانیماغه منجر اولیوردی. ایشته اسلام حضرت محمدكده بر قول اولدیغنی تصریح ایتدیره‌رك ، مسلمانلری بوسوء تفسیردن محافظه ایدیوردی. والٰهی معبود ، انسانده هركیم اولورسه اولسون قول اوله‌رق طانیتدیریوركه بومسئله برطریق مسئله‌سی اولمقدن زیاده برخصوصیتی حائزدر .

دیمك اولیوركه طریق نقطهٔ نظرندن تصور ایدیلدیكی زمان رسالته ایمان هپسنه مقدم ودیكرلری هپ مشكوة نبوتدن مقتبس مطالب اصلیه‌دن عبارت بولنوركه بونلرك برنجیسی توحید، ایكنجیسی حضرت محمد علیه‌السلامك عبدیت و رسالتیدر . وبوایكی مطلوبی كلمهٔ شهادت جمع ایدر كه بونلر اولا وبالذات بر قاچ مطالب اصلیهٔ اعتقادیه‌یی دها تضمن ایدرلر . ازجمله ملكلره ، كتابلره اعتقاد كبی‌كه بونلر (آمن الرسول بما انزل الیه من ربه والمؤمنون كل آمن بالله وملائكته وكتبه ورسله لانفرق بین احد من رسله) آیت جلیله‌سی وامثالی آیاتده اجمال بویورولمشدر . كورولیوركه بوراده ایمانك ایكی مرتبهٔ اجمالیه‌سی بیان بویورولمش : برنجیسی رسول اللهك ربندن كندینه انزال اولونان شیلرك جمله‌سنه ایمان ایتدیكی ، كذلك مؤمنلرك ایمانی‌ده بویله اولدیغی بیان ایدرك هم ایكی مطلوب اصلیٔ اعتقادی‌یه وهم بونلرك توحید باری‌یه ارجاعنه اشارت ایدیور. ایكنجیسی ایسه بواجمالی برآز تفصیل ایدرك كرك پیغمبردن وكرك مؤمنلردن هر برینك اللهه و ملائكه‌لرینه وكتابلرینه وپیغمبرلرینه ایمان ایتدكلرینی ایضاح ایله مطلوب اعتقادی‌یی درده ابلاغ ایلیور وه پیغمبرلری بربرندن تفریق ایتمه‌یز » جملهٔ تذییلیه سیله مسئلهٔ رسالته ایمان نقطهٔ نظرندن رسل الٰهی‌نك هیچ بری دیكرندن فرق ایدیله‌مه‌یه‌جكنه ، یعنی پیغمبرلرك هپ انسان كامل وجمله‌سی عباداللّه اولمقله بونلردن بعضلری حقنده ابن‌الٰهدر ، الٰهدر، بیلمم نه‌در كبی ماهیت رسالتدن بوسبتون باشقه اوصاف اسناد اولونمسی طوغرو اولمدیغنه اعتقاد لزومنی كوستریور .

شو مبادیٔ اعتقادیه نه‌قدر بسیط ایسه اوقدرده حقیقیدر. فنونك ساحهٔ حكمندن متعالی و ترقیات فكریه نسبتنده مابعدالطبیعی افكار واشتغالاته بادی اوله‌رق ذهنلری یوران ودائما یوره‌جق اولان واوائل بشریتدن بری برطاقیم اساطیر واوهام و شرك وظلام ایچنده انسانلغی بوغوب طوران واوغراشیلدقجه معارضات ومناقضاتنه نهایت ویریله‌مه‌ین ومع‌هذا فطرت بشریه‌یه‌درین تماسلریله‌پك‌یاقین تأثیراتندن طولایی دائما جاذبه‌لی كورونمه‌سی حسبیله متناهی ومحدود عمر بشری نامتناهیده احتیاجندن زیاده سوروكله‌یه‌رك سكینت روحیه‌سنه خلل ویرن وبوسببله

حیاتك ، استقبال حیاتك متوقف اولدیغی و ظائف عملیه‌یی تعویق وتشویش ایله‌ین ، حاصلی انکارینه امکان اولمدیغی حالده ایضاحنه بر حد تعیین ایدیله‌مه‌ین نوامیس خلقت حقنده نقطهٔ وحدتده قرارقیلوب هر زمان امراض روحیه‌یه شافی و هر عالمك ، هر عملك متعارفه‌سی، استنادگاه حقیقیسی اولمغه کافی بولونان شو مبادئ اعتقادیه‌یی اسلام بویله پك بسیط برصورتده اجمال وتثبیت ایدرك تبلیغ وتبیین ایتمش وبالجمله اساطیر وخرافاتك اوکنی آلمش وضلالات فلسفیه‌یه‌ده میدان براقامشدر . وبومبادی ظاهر وباطنمزده‌کی حادثات محسوسه‌یی نظرهٔ اولی ایله مطالعه ایدنلر ایچون اك واضح وصحیح برنتیجهٔ فکریه اولدیغی کبی بوتون دقائق فنونی ادراك ایدرك‌ادرین وعمومی‌دوشونه بیلنلر ایچون‌ده بویله‌در . بوایکیسی آره‌سنده بولونانلرك شاشقینلقلری ، تربیهٔ ناقصه ایله‌فطرتك تغیره اوغرامه‌سی ودرجهٔ کماله وارمامه‌سی یوزندندر. وبناءً علیه مبادئ اسلام بساطت وحقیقتی قدر قابلیت تعمیمیه‌یی حائز و مادیات ومعنویات بشریه‌نك هپسنه حاکمدر .

محمد حمدی

اخلاق مسئله‌سی

اقدام رفیقمزك اوچرده‌بولونان صاحب امتیازی احمد جودت بك طرفندن کوندریلان شوپك مهم واستفاده‌لی مقاله‌یی عیناً نقل ایدیورز . امید ایدرزکه قادینلری باکلش بولاسوق‌ایدن غرب‌پرستلر بر آز اولسون صیقیلیرومتنبه اولورلر .

بالخاصه قادینلرمزك طرز تلبسنه عائد بعض موادی مذاکره ایتمك اوزره شیخ الاسلام افندی حضرتلرینك ریاستلری آلتنده بر قومیسیون انعقاد ایتدیکنی غزته‌لرده اوقودم .

مملکتمزده عمومی وخصوصی اخلاق وعادات اساسلی وجه ایله موضوع بحث اولمغه‌لایقدر. زیرا برمسلمان‌حکومتنك، اسلام خلافتنك موقع ونفوذی وحتی ملی تربیه‌مزك اخلاقیاته مربوط‌اولدیغنی اونوتمامالی‌یز . هرحال‌وکارده‌اوروپایه بکزه‌مك بزم‌ایچون‌نه‌قابلدر، نه‌نافعدر .

(غایتانو) اسمنده برایتالیالی‌مستشرق ، ایتالیانلر طرابلس غربه آیاق باصدقدن صوکره براثر تألیف ایتدی . بونك نتیجه‌سی شودر :

« دائما شرق ایله غرب آراسنده برفرق ، بر اختلاف کورلمشدر . خرستیانلقدن واسلامیتدن اول دخی بوفرق موجود ایدی . برشرقلی‌یی غرب مدنیتنه صوقه‌جقم دیه چالیشمق بوشدر ، شرقك مدنیتی کندیسنه براقق منافع انسانیه اقتضاسندندر . شرقلیلری شرق مدنیتی اساسلرینه کوره ترقی‌یه سوق ایتملیدر . بوده پك ممکن وسریع الحصولدر . برشرقلینك دینه‌رعایت ایتملیدر . شرقلی‌یی بودینی ایچنده تربیه ایدوب مدارج ترقی‌یه ایصال ایتملیدر . بونك عکسی فنا نتیجه‌لر وردیکنی دائما کوریورز . »

حقیقةً اخلاقیات شرقیه‌نك محافظه‌سی بیوك برمبحثدر . فقط‌بونی یالکز کم قوشامدن عبارت بیلمه‌ملیدر. معنوی نه‌مهم شعبات واردر . شرق اخلاقیاتنك قواعدی دیندن مستنبطدر . دین اسلامی مانع ترقی ظن ایدنلر ایسه واهمه مبتلاسیدرلر . امین اولك‌که ترقی ایتمك ایچون اولیا برآدمدن غیرت شخصیه هیچ ظهور ایتمه‌مشدر . اکر کندیسی مجاهده‌صاحبی اولسه‌ایدی ترقی‌ایدر ایدی ودینك آکا مانع اولمادیغنی کوررردی . برطاقم زوزکار واردرکه مثلا بش وقت نمازی اقتصادی مساعی‌یه مانع عد ایدرلر . فقط کندیلری عمرلرنده بر رکعت نماز قیلمادقلری حالده تشبثاتده بر اثر سعی وترقی اظهار ایده‌مه‌مشلردر . کیمی فائضك حرمتنی‌سوبلرطورور . فقط کندیسی برصنعت مشروعه‌یه کیروب ده فائض کتیره‌بیله‌جك قدرپاره قزانمق همتنی صرف ایتمه‌مشدر. دها غریبی دیغزه اعتراض ایدنلرك اوروپانك تسلیم ایتدیکی اودینده‌کی ایی شیلری‌ده تقدیر ایتمه‌ملریدر . مثلا دین اسلامده مسکرات استعمالی ممنوعدر . بوکون اوروپانك علمای اجتماعیونی بومسئله ایله مشغولدر . ایشته آمریقا حکومتی اخیراً مسکرات استعمالنی منع ایتدی . بزبونك ایلکنی آمریقادنمی بکلیه‌جکدك ؟ مسکرات استعمال‌ایدن مسلمانلر دینلرینك امرینه تبعاً بونهی منکرله نه‌دن ائتلاف ایتمه‌یورلر ؟ دینك سبب ترقی اولان اواص اساسیه‌سنی طوتمه‌یوب‌ده شو، بومانع ترقیدر دیه نفسلرینك قوهٔ معنویه‌دن محرومیتنی نه‌دن اعلان ایدییورلر ؟ خلفای راشدین، امویه ، عباسیه ، آسیای وسطاده‌کی بیوك تورك حکومتلری ، بابریلر وسائره شرق مدنیتی ودینی محیط ایچنده زمانلرنده نمونهٔ ترقی وتمدن ایدیلر . آثار فکریه‌لرینك بقایاسی بوکا شاهددر . محافظهٔ اخلاق ، تربیهٔ اخلاقیه ایچون اك بیوك استنادگاه شبهه‌سز دیندر . بونك عکسی هیئت اجتماعیه‌مزك انحلالنه سبب اوله‌جغنی کوردك ، امادینی‌ده بیلمك شرطدر . بناءً علیه تحصیل ابتدائی اثناسنده‌دیانت‌درسلرینده برترتیب عاقلانه ایله اعتنا ایتمکه باشلاملیدر . حتی چوجقلره بونك عملیاتنی‌ده تعلیم ایتملیدر . دوشونکز : پارس دراتمونه لوزان دارالفنونی ، برمکافاته تشکراً ، ویردیکی‌جوابده خرستیانلقدن بحث ایتدی ، آرتق بوندن ایلریسی یوقدر . ذاتاً اسویچرده بوتون مکاتب ابتدائیه طلبه‌سنی ، هرهفته صره ایله کلیسالره کتورورلر . آنلره مخصوص تدریسات دینیه واردر . مأمور روحانی اولان ذات هرهفته انجیلدن برایکی آیتی اوکوچك چوجقلره آکلایه‌جقلری لسان‌ووجه ایله تفسیر ایدرلر . چوجغك ذهننه او یرلشیر . بویرلشمه‌نك آثارینی بیوکلرده محاربه‌زمانی ز تورکلر بوراده‌پك‌ایی کوردك . معلملری ده محررلری‌ده بزه معارضه‌ده دینی مدار کلام اتخاذ ایتدیلر .

نجه هیچ شبهه یوقدرکه تورك هیئت اجتماعیه‌سنك ماضی وسابقه‌کی قدرت‌وقوتی اخلاق‌دینیه‌نك نتائجی ایدی . بتون‌افرادمزده برفضیلت دینیه واردی . اکابر اسلامك فضائلی خاطرلرده بر ایتمك ایچون مکتبلرده قصص انبیا کبی آثار مخلده‌یی قرائت کتابی اولمق اوزره اوقوتمه‌نك فائده‌سی‌واردر . بوقرائتلر تدریسات دینیه‌یه برلاحقه‌در .

اخلاق اجتماعیه ایچون یالکز تدریسات دینیه کافی دکلدر ، دکلی؟ حکومتك وضع ایتدیکی قوانینك ، مؤسساتك اخلاقه تأثیری واردر ، هله اقتصادیات بیوك بررول اوینار ، دوچار فقر وسفالت اولانلر کچنمك ایچون بعضاً نیجه قیمتدار شیلری فدا ایدرلر . دیمك که سفالتك اوکنی آلمق کرکدر : کیمسه‌سز ، ثروتسز فقیر قادینلره ایش بولملیدر .

اخلاقی افساد ایدن شیلرك بری‌ده سفاهت وزینتدر ، بزم حیاتمزده اوروپانك اسافلی تقلیداً حاصل اولمقده اولان میل سفاهتی بالواسطه تدابیر ایله تحدید واجبدر ، خلقه اقتصاد ملی تدریسات وتعلیماتیله مخرب ثروت مودالره دائر برفکر ویریله‌بیلیر . شمدی بتون حکومتلر سفاهته قارشی قالقدیلر ، اهالی‌یه سفاهت ایچون اختیار مصرف ایتمه‌مکی توصیه ایدییورلر . بزم کبی اخراجاتی ادخالاتندن پك دون اولان برملته مالزمه‌سی خارجدن کلن سفاهتدن تبری ایتمك بروظیفهٔ ملیه ووطنپرورانه‌در .

قوانین بحثنده قوانین عسکریه اك زیاده کوزه چارپار . زوجلرك مدت مدیده سلاح آلتنده براقلمسی هرمملکتده‌فنا نتیجه‌لر ویرمشدر ، عسکره آره‌لقده برعائله‌سی نزدینه کیتمك ایچون اذن ویرمك لزومی حضرت عمر زماننده‌ن بری آکلاشلمشدر . بزقوانین عسکریه‌مزی تنظیم ایدر ایکن ینه اوروپایی عیناً تقلید ایتمشزدر . اوروپانك مناقلات ومواصلاتنده‌کی قولایلقلرینی نظر دقته آلامامشزدر . سیواسده‌کی تورکی وقت حضرده مثلا روم‌ایلی‌یه ویاعربستانه کوندروب اوراده یدی‌سکز سنه براقمشزدر ، بزم کبی فقیر ونقلیاتی ناقص برملتده بویله براصول اوله‌مازدی . بویوزدن ملتمزك اك قهرمان اولادینی افنا ایتدك . وقالانلرکده صحتلرینی برباد ایتدك . هم ارککك ، هم قادینك اخلاق فاسد اولدی . طبیعی ایدی .

اخلاقه تأثیری اولان قانونلردن بری‌ده طلاق ماده‌سیدر ، بزده ارکك کوریلیورکه ایکی اوچ اولاد صاحبه‌سی اولان رفیقه‌سنی براقیور ، کنچ ایسته‌یور ، دیکر برزوجه آلیور ، بونك امثالی زوجه‌لرده‌ده مشاهده اولنیور .

تربیه‌لی برصنف جمیتك تهذیب ایتدیکی عادات‌ده واردر . بزده قادینلرك سوقاغه چیقدقلری اثواب مسئله‌سی مملکتمزده موضوع بحث اولدیغنی اوقیور وایشیدیورز . بزده بعض قادینلر شمدی هرشی کیلیر ، بابیلیر ظن ایدییورلر ، چونکه بوعادت صره‌سنه کیرمش . فقط جمیتمزك اسکی حالنده بویله برشی مرعی اوله‌مازدی . چونکه بتون معناسیله موجود برتورك سوسیه‌ته‌سی واردی . آنك کندینه مخصوص اصول وعاداتی حکمفرما ایدی ، آلمانیاده کوزل برعادت واردر ، ایی جمیته مخصوص برقادین سوقاقده ایپکلی چوراب کیه‌مز ، کیه‌رسه کندیسنك ایی جمیته منسوب اولمادیغنی اعلان ایتمش اولور . قادینلر یالکز او ایچنده خصوصیت احوالده ایپکلی چوراب کیه‌بیلیرلر .

کذلك مصرده‌ده برابی عادت واردر . اوراده برصنف قادینلر داخلاً شیق کینیرلر . فقط خارجاً چارشفله محافظدرلر . اوه کلوب‌ده آرقه‌سندن چارشفنی چیقاردینی کبی شیق اثوابیله عرض اندام ایلر . بش اون سنه‌دنبری استانبول قارمه قاریشق اولدی . متمیز ومستثنا قادین وارکك جمیتلری قالمادی . سفالتك آدینه مودا کینمك ، آوروپالیلاشمق نامی ویرلدی .

بوبارچه بحث ایتدیکمز شومسئله‌ده اك بیوك مسئولیت ارککك‌در . قادینك دکلدر . ارککلرمز قوشوؤزه‌لرینی ترك ایدوب عائله‌لرینی اجتماعیات جهتیله اهمال ایتمشلردر . اسکی تحدیدك یرینه بی حدود وبی معنا ، مضر ، مخرب برسربستی بخش ایتمشلردر . بن ظن ایدییورم‌که ارککلر قانونلردن زیاده عائله‌لری نزدنده مؤثر اوله‌بیلیرلر . آنلر حقلرینی استعمال ایتمکی بیلیرلر ایسه امرلری نافذ اولور .

قادینلغك عمومیت احوالی حقنده دوشونمك لازم کلدیکنی‌ده اونوتمیه‌لم . قادین بزده‌ده یکی برحیاته کیرمك مجبوریتنده بولونه‌جقدر . قادین چوق دفعه معیشتنی تأمین ایده‌جك ، هیئت اجتماعیه‌ده آنك خدمتنه مراجعت ایده‌جکدر . مثلا قادینلری منتظم برتحصیل ایله طبابته سلوك ایتدیرمك لازمدر . بالخصوص‌که بزده قادینك عددی ارککدن فضله‌در . بناءًعلیه قادین اسکیسی کبی یالکز اونده اوطوروب کچنه‌مز . شوحالده بوندن بویله تأسیس اولنه‌جق اصول وقوانینده اسکیسی کبی دوشونمیوب اوکمزده‌کی حیات نظر دقته آلنملیدر .

مملکتك اخلاقیاتجه ادبیاتك‌ده برحصهٔ مسئولیتی اولدیغی انکار اولونه‌ماز . بش اون سنه‌ظرفنده شرقك حسیات اخلاقیه‌سنه طوقونور یازیلرك نشرنده مبالاتسزلق ایدلدیکی مع التأسف مشاهده ایدلدی . حریت فکر حقندن بالاستفاده یازیلان بواثرلر معنویاتی تسمیم ایلدی . بونلرك سیاسیات خصوصنده بزه بروسیلهٔ اتهام اولدیغنی‌ده رأی العین کوردك . تفصیلنی شیمدیلك کچیورز .

حریت سیاسیه ومشروطیت اداره‌یه هنوز مظهر اولان برملت ایچنده یازیله‌جق شیلر بوکبی منحوسات دکل ایدی . ملته حریتی فکراً وجسماً استعمال ایتدیره‌جك آثار بدیعه‌وجدیه بونلرك یرینه قائم اوللی ایدی . حتی رومانلرده ، حکایه‌لرده ملتك قوای معنویه واخلاقیه‌سنی تهییج وتحریك ایده‌جك موضوعلر انتخابی غالبا کوچ کلدی . کثرت قرائی موجب اولور مطالعه‌سیله هزلیات زمیننه اینلدی . برطرفدن اوروپانك خفیف مشربانه یازیلان کتابلری هیئت اجتماعیه‌مزه یاییلدی .

بوکبی قرائتلرك بزده‌کی تخریباتی بیوکدر . تورکلکك فضیلتی اوزرینه میقروبلر ادخال ایدلدی . اوآثار خفیفانه‌یی کویا تجدد فکریله اورته‌یه آتیلان یاکلش فکرلر تعقیب ایتدی طوردی . بوفکرلری نشر ایدنلر تدقیقات وتجربات علمیه صاحبی دکل ایدیلر . بونکله برمنزل مدنی‌یه مملکتی ایصال ایده‌جکز ظننده بولونیورلر ایدی . آنلرك فکرلری هپ ظاهری شیلر ایله مخفل ایدی . بونلر شرقی ایله غربی ، اسلامیت

ايله غير اسلاميتی تفريق ايده‌ميورلرايدی . غربك مآثر حاضرهٔ مدنيتی منبع اعتباريله ياكلش تلقی ايتديلر . كيمی اوروپايی كورمه‌مش ايدی. كيمی‌ده اوروپانك صنف عالیٔ اكابرينه تقرب ايده‌مه‌مش ايدی . هر النه قلم آلابيلان كندينی محرر ، مؤلف ظن ايتدی .

بزم نشو ونمامزه برنظر حكيم ايله عطف امعان ايدن مدققين ظهور ايتمدی . بر دوردن ديكر دوره آتلاديغمز زمان بوكبی مدققلره احتياج قطعی وار ايدی . هله محررلرك آناطولی ايچلری و تورك اوزی حقنده هيچ معلوماتلری يوقدی . او ساحهٔ تدقيقه كنديلرينی آتمادیلر. اوزك تشكلاتندن بی خبر ايديلر. حقيقی برتوركلك ، بر مسلمانلق حيات فضيلتكارانه‌سنی موضوع اتخاذ ايدنلر يوقدی . هيئت اجتماعيه‌مزه تعلق ايدن مسائلك عمقنه واصل اولان اولمادی .

كورمدم بر اثركه الكزه آلديغمكز زمان ايچكز پاك بر سونجله، فضيلتكار بر اميدله، بر سودای ملی ايله تتره‌سون و سزی يوكسك املره طوغری سوق ايلسون . بر ماديات ، بر عيش هوساتدن بشقه املار محسوس اولميوردی . صبر وتحمل ايله صرف اولنه‌جق مساعی برينه ذوق ومادياتك حصول سريعنه انتظار اولونيوردی . مع التأسف اتحاد وترقی مديران ومدبرانی‌ده سطحی نظر ايديلر . آچيق ايستدكلری وكيندكلری يوللری سچه‌ميورلر ايدی . حرصلی بر حياتدن ذوق آليورلر ايدی ووطنك املی بونده مندمج اولديغنی ظن ايديورلر ايدی .

(تايمس) غزته‌سی استانبول مخابرندن آلديغی بر مكتوبی ١٢ ايلول تاريخلی نسخه‌سنه درج ايديور . بونك مطالعه‌سنی باشده بولنانلره وبالخاصه باب مشيختده طوپلانان قوميسيونه بتون موجوديتمله توصيه ايدرم. بو مكتوب اوقونه‌جق بر شيدر . مخابرك بيوك قصورلری ومبالغه‌سی يوق دكلدر . اوبلكه استانبولده يالكز بر نوع انسانلری كورمش ، ايشته بو قاريدن بری ذكر ايتديكم نشريات قارئلرندن متشكل بر حزبی مدار حكم اتخاذ ايتمش . بر تورك اوزی . بر تورك فضيلتی واردركه اوالآن باقيدر . استانبولك بر صنفنده پيدا اولان بدعت سيئه ويالانجی حيات بشقه ، اصل تورك حياتی باشقه‌در . استانبولده آنك بكنمديكی حياتك حصولنه سبب عادات واخلاقنده متردد بر صنفك موجوديتنه مشروطيتله برابر عارض اولان انحلالدر . بو طبيعی ايدی . فقط نتيجه بو خطا تصحيح اولنه‌جقدی . اكر دولتك باشنه بو تمادی غوائل آچلمسه ايدی اودوشيرمه رجال برينه مسائل اجتماعيه‌ده پيدا ومتكون اوله‌جق ، اصل اجتهادوران قائم اوله‌جقلردی . اما نه زمان ؟ نه زمان اولوزسه اولسون افرقه ومنفعت شخصيه آمال محدوده‌سی برينه دوشونجه‌سی محيطی كنيش انسانلر كله‌جكلردی . ايشته مملكتك اون سنه‌لك چوروك تلی تصحيح وتعمير ايديله ايديله بر زمرهٔ ممتازه پيدا اوله‌جقدی. شيمديكی ضلال اجتماعی بر طريق مستقيم بوله‌جقدی . بز شيمدی بر فترت دوره‌سنده بولنيورز .

بناءً عليه تايمس مخابری تدقيق زحمتنه قاتلانميه‌رق واون سنه‌لك مد وجزری ، كوشتيلری ، كريه‌لری مطالعه‌ده بر تفكر خاصه‌سی كوستره‌ميه‌رك سطحی بينلك ايلمشدر . مع هذا بزاونك مكتوبندن متنبه اولمق مجبوريتنده بولنديغمزدن بو مخابرك نه ديدكلرينی ايشتمك بزم ايچون واجبدر . بو مكتوبك بر هدف سياسيسی‌ده اولسه كركدر . فقط بن آنی تشريح ايتميه‌جكم . ذاتاً آكلاشيلميورده دكلدر .

شيمدی صوك سوزم محرر ومؤلفلرمزه بر توصيه‌در .

مملكتك توركلك ومسلمانلغك اخلاقنه تمسكله تفيض وتعاليسنی موجب اوله‌جق اثرلر ، مقاله‌لر يازيك ، دوشونمليدركه خلافت اسلاميه ايله سلطنت توركيه‌يی جمع ايتمشزدر . حقمزك بيوكلكی نسبتنده بر وظيفهٔ عموميه‌مز واردر . آنك ايچون ملتك اركككنی‌ده ، قادينی‌ده مدنيت حقيقيه دائره‌سنده ترقياته سوق ايتمليدر . اقتصاديات مليه ايله مشغول اولان محررلردن‌ده ينه بو دائره‌ده خدمتلر بكلرز ، علوم دينيه‌يه خادم اولانلرده يكی‌نك ، اسكی‌نك فرقلرينی ، مقتضالرينی دوشونوب ومنتشر اولان آثاری دقتلی اوقويوب اطرافلرينی محيط اولان ظواهر واشيايه ايجه دقت ايده‌رك يعنی مدرسه خارجنه چيقه‌رق خلقی ارشاد ايتمليدرلر. آنلره‌ده امور دينيه ايله برابر مليتی علاقه‌دار ايدن اقتصاديات ايله استيناس پيدا ايتمكی ودنيا امورينه كسب وقوف ايتمكی عاجزانه توصيه‌يه لزوم كورديم . ارشاد ايچون يكی بر ذهنيت لازمدر .

قادينلرمز حقنده

١٣ تشرين ثانی تاريخلی « استقلال » دوقتور « بارتون » ك بياناتنی نشر ايده‌رك بو بياناتك قادينلرمزه عائد قسمنی « بيوك بر فخر وغرور ايله » حس ايتديكنی يازيور .

استقلال غزته‌سی طرفندن بيوك بر فخر وغرور ايله قارشيلانان مطالعات ايشته بونلردر :

« بر صورت عموميه‌ده تورك قادينی بالخاصه درت بش سنه‌دنبری حيات اجتماعيه‌ده‌كی وظيفه‌سنی كوره‌جك چاره‌لرينی آرايور . ذكی ، اينجه وصبور اولان تورك قادينی استخلاص يولنده امين وبيوك خطوه‌لرله ايلرليور وشدتله آرزو ايتديكی بو استخلاصه لايق اوله‌بيلمك ايچون بتون مساعيسنی صرف ايديور »

تورك قادينينك درت بش سنه‌دنبری يعنی حرب عمومی هنكامنده سالك اولدوغی طريق استخلاصك نه‌دن عبارت اولدوغی البت معلوممزدر. بو مدت ظرفنده قادينلق عالممزده وقوع بولان حادثاتی تدقيق ايدرسه‌ك استقلال غزته‌سنك مدار فخر وغروری اولان طريق استخلاصك ماهيتی توضح ايدر. صوك سنه‌لرده هيچ كيمسه‌نك انكار ايده‌ميه‌جكی وجهله ـ قادينلرمز آره‌سنده فحشك ازديادی واسلام قادينلرينه كيزلی بر صورتده وثائق فحش وفجورك اعطا ايدلديكی كورولدی . قادينلر حيات عائله ووظائف بيتيه‌يی ترك واهمال ايله سوقاقلره دوكولدولر . حياتلرينی قطعياً تأمين ايده‌ميه‌جك جزئی مبلغلر مقابلنده اركك وظائفی‌ده اونلره يوكله‌دلدی .

نهایت متارکه‌دن صکره دارالفنونده تدریسات مختلطه مسئله‌سی، معهود اجتهادجینك علناً وناتق فحشی طاغیتدیغی وبو اصولی تقویه وتعمیم ایچون کیجه کوندوز چالیشدیغی اورته‌یه چیقدی.

ظن ایده‌رزکه بوحادثه‌لرك هیچ بری بر استخلاص مجادله‌سی ماهیتنده دکلدر. بالعکس قادینلرمزی نزاهت ووظیفه فطریه‌لری دائره‌سندن اوزاقلاشدیره‌رق سفیل وپریشان ایلدی.

اساساً تورك قادینلرینك بر استخلاص مجادله‌سی آچمه‌لرینه لزوم یوق. برکره‌دن وکیمدن قورتولق ایچون مجادله ایده‌جکلر؟ ارککلرك اسارتندن‌می؟ اوار ککلرکه اونلرك پدری، زوجی، قرده‌شی ویا اوغلیدر. تورك قادیننك بونلرك هیچ بریسیله برمنازعه‌سی یوقدر. شریعت اسلامیه هرایکی طرفك حقوقنی اك عادل واك مکمل صورتده تثبیت ایتمش وهرایکی طرف بونی قبول ایتمشدر. مسلمانلرجه ارککله قادین ظالم ومظلوم، قاهر ومقهور وضعیتنده دکلدرکه ظلم وقهردن قورتولق ایچون قادینلر رفع لوای عصیانه لزوم کورسونلر. یوق، اکر قادینلره مکتب آچمق، برعلامت استخلاص عد اولنیورسه اینته بو سراپا یاکلشدر. مسلمانلق قادینلری نعمت معارفدن محروم ایتمه‌دیکی کبی مسلمانلرده قادینلری مطلقا جاهل براقمق ایچون قوت قاهره‌لرینی استعماله تنزل ایتمامشلردر. مسلمانلقه ومسلمانلره بوقدر یبانجی قالمق، حقیقتدن بوقدر اوزاقلاشمق، اجنبیلرك صمیمیتدن ونفس الامره مطابقتدن عاری اولان برطاقم بیاناتندن بیوك برحصهٔ افتخار وغرور آیرمق دینداشلرمز نامنه اصلا قبول ایده‌میه‌جکمز برحیاتدر.

قادینلرمزدن برقسمنك تزینه ابتلاسی، آچیقلغی، صاچیقلغی؛ وبرقسمنك فحش وشنیعه‌سی قبول ایده‌جك قدر تفسخیله، صحیه مدیریتنك فحش وشنیعه‌سی طاغیته‌جق مرتبه‌یه سقوط ایتمسی قالیورکه نسوان اسلامیه ایچون بونی برطریق استخلاص ظن ایتمك ایچون رذیلتی فضیلت طانیته‌جق درجه‌ده ادعانسزلق لازمدر. صوك سنه‌لرده قادینلرمزی بوحال فجیعه اسقاط ایچون برطاقم محررلر طرفندن یاپیلان پروپاغاندا نهایت قادینلرمزك برقسمی اوزرنده تأثیرینی کوستردی.

بونلرك حالی برفلاکت تشکیل ایده‌جك قدر مؤلم اولدوغی حالده بونی ایی کوسترمك ایچون صرف غیرتدن کیری قالمدی.

یوق اکر مقصد تدریسات مختلطه مسئله‌سی ایسه هیچ بریرده اوامر دینیه‌یه مخالفت، آداب اسلامیه‌یی ییقمق، ملتك هویتی تعدیل ایتمك کبی افراطلر، ضلالتلر «استخلاص یولی» عد ایدیلمز. بالعکس بویله برحرکت اضمحلال وانقراضك دلیلیدر.

کورولیورکه استقلال غزته‌سنك بیوك برفخر وغرور ایله تلقی ایتدیکی بیانات حقیله دوشونولورسه بروثیقهٔ سقوطدر.

اجنبی برآدمك تحسساتی هیچ شبهه‌سز تلقیات مایه‌سندن دها فضله دیار اسلامیه حقنده تصنیع ایدیلن خرافاته تابعدر. نسوان اسلامیه‌نك حرملرده محبوس، معارفدن محروم، آنجق تطمین شهوت ایچون استخدام اولنان برشیٔ اولدیغنی بیان ونسوانمزی بوحالده کوره‌جکنی تخمین ایدن برآدم هیچ شبهه‌سز قادینلرمزی بوکونکی حالده کورونجه قادینلرمزك حرم محبسندن قورتولق ایچون مجادله ایتدکلری ظننه دوشر. وبناءً علیه استقلالك افتخار ایتدیکی سوزلری سویلر.

حالبوکه هپمزده بیلیورزکه بزده رجال ایله نسوان آره‌سنده بویله بر مجادله یوقدر. عجبا بویله برمجادله‌یی تصنیع ایتمکده ضرردن بشقه برشی وارمی؟

قادینلرمزه ارککلرینه قارشی اسیر وضعیتنی طاقدیره‌رق یکی برزمین ضلالات چیقارمغه نه لزوم وار؟!..

هرحالده استقلال غزته‌سنه یاقیشان بوکبی مسائلی برآز دوشونه‌رك طانینه‌رق افتخار وغرور وادیسنه صاپمقدن احتراز ایتمکدر.

بشرك اك صاغلام استنادکاهی دیندر،

مملکتك تخلیصی نامنه استفاده اولنه‌جق اك بیوك استنادکاه هیچ شبهه‌سز دیندر. ممالك متمدنه‌ده بوقوتدن استفاده ایتمك ایچون فرصت ضایع ایتمه‌یورلر. مملکتك اخلاقنی تقویه ایتمك، ایچکی، قمار، سفاهت، فحش، اسقاط جنین کبی رذائلی برطرف ایتمك خصوصنده هپ خلقك حسیات دینیه‌سندن استفاده اولنیور. حالبوکه مع الأسف بزمملکتمزده دینمزك کافهٔ فضائل اخلاقیه‌یی آمر وبتون خلقمزك اوامر دینیه‌یه معتقد اولدوغی اونوتلراق، ساده اونوته‌رق دکل، برده بواعتقادی صارصمق ایچون چالیشیله‌رق مملکتك کوندن کونه سقوطی ایچون اوچوروملر آچیلیور. بوچیقماز یولدن برآن اول دونوله‌رك اسلاملك امر ایتدیکی طریق مستقیم تعقیب اولنمازسه عاقبتمز پك وخیمدر.

اخیراً فرانسه‌ده «نانسی» شهرنده اجتماع ایتمش اولان تزیید نفوس قونغره‌سنك مقرراتی بزم ایچون جداشایان عبرت برمثالدر:

«فرانسه قونغره‌سی هرشیدن اول مملکتده اخلاقه ودینه استناد لزومنی حس ایتمشدر، وطنك تعالیسنه، ترقیسنه اك بویوك خدمت اولان تزیید نفوس مسئله‌سی عینی زمانده دینی برماهیتده حائزدر. هردین تناسلی امر بویلنمقده‌در. بناء علیه قونغره ابتدای امرده فرانسزلرك حسیات دینیه‌سنه مراجعت ایلمکده‌در.

قونغره قوهٔ حکومتك اخلاق انفساخنه قارشی مجادله‌سی ایچون دوائر عائده‌سی زدنده هردرلو تشبثاتده بولنمه قرار ویرمشدر. حکومت اسقاط جنین، فحش، سفاهت، وایچکی ایله شدتله مجادله‌ده بولنملیدر. فقط بوقدری کافی دکلدر. حکومت عینی زمانده پیس وغیر صحیه مسکنلری اورته‌دن قالدیرمغه چالیشملیدر. فرانسه‌نك برچوق یرلرنده اوصاحبلری چوجقلی عائله‌لره خانه‌لرینی کیرالامامقده‌درلر. قونغره حکومتك شدتله حرکتنی طلب ایلمشدر. بوندن بشقه سربستی وصایتك تعمیمنه چالیشلمغه قرار ویرلمشدر. بوندن مقصد بالخاصه کویلیلردن برقسمنك ثروتنی اکبر اولاده ترك ایتمك ودیکر چوجقلرینی

محتاج معاونت بر حالده براقق كبی بر عنعنه‌یه مالك اولملیدر . بوندن صوكره كثیرالاولاد عائله‌لره وقوع بوله‌جق معاونت مسئله‌سی اوزون اوزادی‌یه مناقشه ایدلمشدر .

اكر بو عائله رئیسلری عمله‌دن ایسه چالیشدقلری فابریقه صاحبی بونلره دها فضله بر كونده‌لك ویرملیدر . اكر عمله دكلار ایسه حكومت كندیلرینه معاش باغلامالیدر . بونك ایچونده رسمی بر تعاون صندوغی تأسیس ایدلملیدر .

اك نهایت خدمت عسكریه مسئله‌سیده بو بحثده اطرافلیجه دوشونوله‌جك برشیدر . كثیرالاولاد بر عائله‌نك چوجقلرینك هپسنی عسكره آلمامق لازمدر . بو مسئله طبیعی حال حضرده بشقه حال ، سفرده بشقه اصوللره مراجعتله حل ایدلمك لازمدر . »

حقوق ملیه‌نك مدافعه ومحافظه‌سی ایچون

ملتك كتلهٔ واحده اطرافنده طوپلانمسی

وطنك آفاقی قاپلایان سحابهٔ مبهمیت ، آرتق یاواش یاواش تنور ایدییور . بیك درلو دیدی قودیلره ، حسابسز تأویل وتفسیرلره یول آچان وضعیت داخلیه آرتق توضح ایدییور : هر ناصلسه قانلی بر مجادله‌یه اشتراك ایدن ملت ، درت سنه تصورك فوقنده فلاكتلره كوكس كره‌رك حیات وموجودیتنك محافظه‌سی ایچون دیدینیور ، چارپیشیور ؛ نهایت ، آمریقا افقلرندن قوپان كور بر سس بو فداكار وقهرمان ملتك‌ده حق بقا وموجودیتنك مصدق اولدیغنی جهان مدنیته اعلان ایدییور . رئیس جمهور (ویلسون) جنابلری طرفلرندن محارب غیر محارب بوتون بشریته قارشی اعلان ایدیلن دستورلردن ، توركلرله مسكون اولان اولكه ینه توركلره عائد اوله‌جغی وتوركلرك بو اولكه‌ده حق حاكمیت واستقلالنك محكم بر صورتده تأمین ایدیله‌جكی ماده‌سی ، وطن وموجودیت اندیشه‌سیله چارپیشان ملتمزه سلاحلرینی تسلیم ایتدیریوردی . دوكدیكی قانلرله حق حیاتی قازانان ملتمز ، بر متاركه عقد ایده‌رك ، ویلسون دستورلری دائره‌سنده حقنك تأمینی بكلیور . فقط بر آن اول صلحه قاووشه‌رق ، جهانده بر عنصر مسالمت وترقی اولمغه حاضرلانان ملتك سامعه‌سی ، مدت انتظار اوزادقجه موجودیتنی تهدید ایدن خبرلرله تخریش ایدلمكه باشلایور . قلبگاهی اولان استانبولك ، موجودیتنك تملی بولنان ولایات شرقیه‌نك مقدراتی حقنده صاغدن صولدن كلن بیكلرجه موحش خبرلر قارشوسنده قالیور ، مع مافیه ، ینه صبر وسكینت ایله عاقبته انتظار ایدییور . بوتون بشریته قارشی اعلان ایدیلن دستورلرك كندی حقنده‌ده تطبیق ایدیله‌جكندن نومید اولمیور .

فقط بو آره‌لق بیننده بر بومبا پاطلایور : مقدس وطننك اك قیمتدار بر پارچه‌نك یونانیلر طرفندن اشغال ایدلدیكی خبرینی آلیور . بیلدیرمله اورولمشه دونیور . فقط فلاكت بونكله‌ده قالمیور . یونانیلرك بش آلتی سنه اول ماكدونیاده تطبیق ایتدكلری امحا سیاستنی مسلمانلرك بوشیرین ولایتنده‌ده ، پك قانلی بر صورتده موقع اجرایه قویدقلرینه شاهد اولیور . ازمیرك مسعود عائله‌لرینك تارمار اولدیغنی طویوبور . برغمه ، آیدین كبی ثروت وسعادت یوواسی اولان بلده‌لری خرابه‌زاده دونیور . بدبخت مسلمانلر ، كویلرده ، قصبه‌لرده متصل طوغرانیور ، بیكلرجه معصوم برقاچ ساعت ایچنده عدم آباده كیدییور !...

جهان مدنیت مواجهه‌سنده یاپیلان بو وحشتلر بحق ، اونلرده امید وانتظارلرینك واهی اولوب اولمدیغی شبهه‌سنی تولید ایدییور . بو آره‌لق عینی حالك ولایات شرقیه ایچون‌ده حاضرلاندیغنی كوستره‌ن خبرلرده توالی ایتمكه باشلایور . حتی طربزون وادرنه ولایتنه قارشی‌ده حریص كوزلرك دیكلدیكی كوریلیور .

بو احوال ووضعیت قارشوسنده ، ملتمز كندیسنك اولدیغی ، باباسنك یوردینه وارث كندیسی اولدیغنی جهان مدنیته كور سسله ایشتدیرمك ایچون ، سینه‌سندن قوپان بر عزمله براشیور . بوندن‌ده واناطولی وروم ایلی مدافعهٔ حقوق جمعیتی طوغیور .

بوتون بشریت ایچون بر حق طبیعی اولان محافظهٔ موجودیت اندیشه‌سنك تظاهرندن بشقه بر ماهیتی حائز بولنمیان بو حركتده باشقه بر معنا آرامق ایچون هیچ بر سبب كوره‌میورز ،

ملتك سینه‌سندن قوپان بو سس ، بشریت كتله‌سی آره‌سنده بر ده مسلمان ملتی اولدیغنی اعلان ایدییور . بو ملت‌ده دیكر ملتلر كبی ، مقدراتنه كندیسی حاكم اولمق عزمنده بولنیور . بونك ایچونده وكیللرینك ، مبعوثلرینك بر آن اول طوپلانمه‌سنی ایستیور . بوندن داها صمیمی ، بوندن داها مشروع بر طلب اولورمی ؟

بونی باشقه شكلده كوسترمك انصافسزلق وحمیتسزلك اولدیغی كبی بوندن كرك بعض اشخاصك وكرك بعض فرقه‌لرك منافع خصوصیه تعقیبنه قالقیشمه‌لری اخاندن باشقه برشی اولماز . بو ، بوتون ملتك سسی‌در .

هر حالده ، انتخاباتك عرفه‌سنده ملتده اویانان انتباه وبو انتباهك مولودی اولان ملی وحدت ، تمنی ایدرزكه ، مقدس وطنمز ایچون ، بر صبح فلاح آچمش اولسون . شو برلكی ایله وارلغنی كوستره‌ن ملت بو عزمی مقدراتی تودیع ایده‌جكی شخصیتلری سچمك خصوصنده‌ده اظهار ایده‌بیلورسه ، استقباله قارشی امیدلی نظرلر فیرلاتمقده كندیمزی حقلی كوره‌بیلیرز . فكرمزجه انتخاباتده نامزدك هانكی فرقه‌منسوبی دكل ، اهلیت ولیاقتی ، فضیلت وسجیه‌سی ، ایمان واخلاقی نظر اعتباره آلنملی‌در . قوزموپولتیلردن ، ماهیت اخلاقیه‌لری میدانه چیقان شخصیتلردن ، ماهیت مذهبیه‌لری مجهول اولان منافقلردن بو ملت ایچون خیر وفلاح كله‌جكنی بكلمك ، قابا تعبیریله ، حماقتدر . قلبنده دین وملت ، وطن واستقلال عشقی یاشامیانلر ، آرتق صحنه‌دن چكلملی ، مملكتی ، بو عشقی طاشیان حقیقی وطن اولادلرینه براقلیدرلر .

اون سنه‌لك دورهٔ امتحان ، پك چوقلرینك ماهیتلرینی میدانه قویمدیمی؟ ملتی کیرمك ایچون اللرینه فرصت کچمینلرك چیقاردقلری ولوله‌ حمیته قاپیلایرسه‌ق بودعوا ایله اورته‌یه آتیلان وماهیتلری میدانه چیقانلر قارشوسنده‌ناصیل مبهوت ومتحیر قالمش ایسه‌ك بودفعه‌ده اویله‌جه آپیشیر قالیرز . فقط ای دوشونملیکه ، بودفعه‌کی مجلس ملتك حیات ومماته عائد مسائل مواجهه‌سنده قاله‌جق ، الك مغلق ایشلرله اوغراشمغه مجبور اوله‌جقدر . بناءً علیه نامزدلری سچرکن اخلاق وسجیه‌سی، عرفان وایمانی، وطن واستقلال قایغوسی حادثهٔ تجربه‌دن کچمش ذواتله ، الینه کچن نفوذوقدرتی منفعت شخصیه‌سی اوغرنده صرف ایتمك صوارتیله منافع عمومیه‌یی آیاقلری آلتنه آلمش خدعه‌کارلری وماهیت مذهبیه‌سی مجهول کیمسه‌لری آیرمق ایجاب ایلر. ملت رشدینی آنجق بوصورتله کوسترمش استقبال حقنده خارجده وداخلده ویریله‌جك حکمده مبعوث انتخابنده ابراز ایده‌جکی روشله برتأثیر یاپمش اوله‌جقدر . بوکون فرقه قایغوسنه دوشه‌جك زمانده دکلز . چونکه تهلکه‌یه معروض قالان وقورتاریلمسی ایجاب ایدن وطندر . اندیشهٔ وطن ، هرنوع دوشونجه واحتراصلرك فوقنده‌در .

ولایات شرقیه‌دن برقسمنك موقتاً اشغالی ، ازمیرده وروم ایلده شاهد اولدیغمز فاجعه‌لرك دهشتنی ذاتاً کوز اوکنده بولندیرمه‌مز ، بالخاصه رأیلری ویریرکن بوصحنه‌لری درخاطر ایتمه‌مز ایجاب ایدرکه وطن واستقلال نه‌دیمك اولدیغنی بوتون وضوحیله آکلامش اوله‌لم .

انتخابات مناسبتیله مسلمانلره وصایا

مسلمان قارداشلر !

مملکتمزك کچیرمکده اولدیغی نازك زمانلرك اهمیتنی بیلمیه‌مز یوق. فقط اوندن دها مهم اوله‌رق بیلنه‌جك برجهت واردرکه اوده مسئله‌نك پك آغیر ، پك مشکل اولدیغنی بردقیقه نظردن دور طوتمامقله برابر جناب حقك هرشیئه قادر اولدیغنی ودین اسلامی ، مسلمانلری قیامته قدر حفظ وصیانت الهیه‌سنه مظهر ایده‌جکنه مطمئن اوله‌رق، وطنك ملتك سلامته چیقارلماسیچون هرکسك کمال جدیتله چالیشماسیدر .

ثانیاً، مسلمانلر هیچ بروقت مأیوسیته دوشمیه‌جکلردر . چونکه نستعیذبالله « انه لاییأس من روح الله الاالقوم الکافرون » بیورلمشدر . فقط حینی زمانده خطا ونقصانلرك جزاسنه اوغرانه‌جقندن احترازاً هردرلو تدبیرلری ، حاضرلقلری اکسیکسز ، اهمالسز ایفایه چالیشمق بورجمزدر . نستعیذبالله : ولایأمن مکرالله الا القوم الخاسرون » « ولایغرنکم بالله الغرور » آیت جلیله‌لری مسلمانلرك جناب حقك عذابنه مستحق اولمامق ایچون تدبیرلی بولونمالری والله تعالی‌نك لطف ومرحمتی چوقدر دیه انسانلری غفلته دوشوره‌رك خطیئاته سوق ایدن شیطانه الدانمامالری لزوملرینی بیان بیورر .

ثالثاً، جناب حق مسلمانلره یاردم ایدر. فقط مسلمانلر دینلرینك امرلرینه رعایت ایتمك شرطیله. استعیذ بالله «ان تنصروا الله ینصرکم » بیورلمسی بومعنایی صریحاً افاده بیورر .

دیمك که نصرته مظهر اولمق ایچون حقه یعنی دین الهی‌یه ناصل نصرت لازم ایمش . عجبا دین الهی‌یه ناصل نصرت اولنور ؟ طبیعی دین مبینه هردرلو خدمت برنصرتدر . فقط دینه نصرتك الك مهمی امربالمعروف ونهی عن المنکر فریضهٔ دینیه‌سنه اهتمامدر . چونکه احکام اسلامیه‌نك دوام واجراسی انجق بوفریضهٔ جلیله‌نك حسن ایفاسیله ممکن اولور. وبوفریضهٔ دینیه ایکی نوع اولوب بریسی هرمسلمانك عهده‌سنه ترتب ایدر . اونکده اولیای امورك ایفا ایده‌جکلری امر بالمعروف ونهی عن المنکردر . افرادك عهده‌سنه ترتب ایدن قسمنی اجرا ایچون آز چوق دائما فرصت دوشرسه‌ده بودفعه یعنی مبعوث انتخاباتی مناسبتیله عرض موجودیت ایدن فرصت الك بیوك والك مقدس برفرصتدر . اکر حقیله استفاده ایدیله‌بیلیرسه مادی ، معنوی الك یوکسك اجره ونائل اولونور . معاذالله تعالی حسن انتخابه موفق اولونه‌مازسه دنیوی واخروی دوچار اولوناجق نتایج وعقوبات پك عظیم اولور . بناءً علیه غفلت وذهولدن اجتناب ایله حق وعدالت دائره‌سنده ایفای وظیفه‌یه همت ایتمك جمله‌نك وبالخاصه علما واشراف ومتحیزانك غایت مهم برفریضهٔ دینیه‌سیدر . زیرا انتخاب اولونان مبعوثان ممکن اولدیغی قدر ملتك الك لایق ، الك اهل افرادی اولمازایسه هم جناب الهك نستعیذبالله : « ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل » آیت جلیله‌سنك حکم عالیسنه رعایت ایدیلمه‌مش اولور . همده « اذاوسدالامر غیراهله فانتظرالساعة » حدیث شریفی موجبنجه ملتك ، وطنك ذاتاً ای کیتمه‌ین ایشلری بتون بتونه برباد ایدلمش اولور .

امان ، تکرار امان قارداشلر ، پك زیاده دقت ایده‌لم . وطنمزك وبتون اسلامیتك سعادت وسلامتیله مبعوث انتخابنده حسن موفقیتك بیوك مناسبتی واردر . اکر شرائط مطلوبه‌یی حائز ذوات انتخاب ایدیله‌بیلیرسه اومبعوثلرده حکومتی اداره ایده‌جك ناظرلری الك مقتدر والك لایق کیمسه‌لردن انتخاب وصکره اونلرك بتون اجراآتنی کمال اهلیتله مراقبه ایدرلر ، طبیعیدرکه وطنمزك غایت تهلکه‌لی اولان وضعیت معلومه‌سی انجق بوصورتله حصوله کلمش اولان قوهٔ تشریعیه وقوهٔ اجرائیه‌نك اخلاص وکیاستله توحید مساعی ایتملری سایه‌سنده مطلوب صلاحی کسب ایده‌بیلیر. بناءً علیه بوعالی امنیه‌نك استحصاله موفق اولمق ایچون مقتضی شرائطی بیلوب ایجاباتنه فداکارانه توسل ایتمك هرمسلمانك اوزرینه واجب اولان برامر جلیلدر. بزده بوبابده اعتنای مقتضی شرائط دینیه‌یی برنبذه عرض ایده‌جکز :

مبعوث انتخاب اولوناجق ذاتك مطلقا دیندار ، یعنی هم معتقد ، هم ده ممکن مرتبه اعتقادیله عامل ، ممکن مرتبه موجودلر ایچنده الك

زیاده علم صاحبی، ملت ووطن اندیشه‌سیله قلبی الک زیاده متأثر وبو اوغورده فدا کارلغه آماده، تجربه‌دیده وعینی زمانده آز چوق دولت ایشلریله اوغراشمش فعال اولماسنه وفرقه‌جیلق احتراصیلرندن آزاده بولونماسنه غیرت ایتملی‌در. اکر بو اوصافک کافه‌سی برذاتده جمع اولمش ایسه اوذاتی انتخاب خصوصنده اصلا تردد وتأخر ایتمه‌ملی. بالعکس بو صفتلری دائرهٔ انتخابیه داخلنده الک زیاده حائز کیمسه‌لر ایکن هرهانکی سببله اولورسه اولسون نا اهل برباشقه‌سی انتخاب اولونورسه معاذالله امانته خیانت ایدیلمش اولورکه بویله بر خطا کناهلرک الک بیوکی اولاجغنده شبهه یوقدر. زیرا مبعوث انتخابی دیمک دولت علیه‌مزک، خلافت اسلامیه‌نک ایشلرینی الک معقول ودین ودولتک منافعنه الک موافق صورتده کورمک ایچون هر مملکتدن ملتک الک عقللی، الک دیندار، الک معلوماتلی. الک حمیتلی کیمسه‌لرینی جمع ایدوب استشاره ایتدیرمک وبو صورتله عموم ملتک رأیلرینی، الک مقدس حقوقلرینی، امانتلرینی یوکلنمش ذواتدن مرکب مجلس شورا تشکیل ایتمکدر. بناءً علیه بویله مقدس بر امانتی اهلنه تودیع ایتمک طبیعیدرکه دولت اسلامیه‌نک اس الاساسی اولان اماناتی اهلنه تودیع وعدالتله حکم ایتمک دستورلرینه منافی وبالایه درج ایتدیکمز « ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل » فرمان جلیلنه مخالف اولور.

طبیعیدرکه دنیا وآخرتده انسانی خجیل ومسئول ایده‌جک بویله غایت آغیر بر خطایه دوشمه‌مک ایچون اعتنا ایتمک هر مسلمان ایچون فرض‌در. اوجهتله اولا بو خطایه دوشمه‌مک ایچون دقت ایدیله‌جک جهتلری بیلملی‌در. بز بونلری ده قرآن کریمدن اقتباس ایده‌لم: قرآن کریم انسانی عدالتدن، طوغرو یولدن انحراف ایتدیره‌جک سببلری هپ ذکر ایتمش، بیلدیرمشدر. ازجمله انسانک کندی نفسنه اولان شدت محبتی، خصم، اقربا، ویا اولاد واحفاد مودتی، دوست خاطری، زنکین خاطری، مأمور ویا هرهانکی بر قوت قورقوسی، دشمانلق، کوجنکینلک کبی حاللر انسانی عدالتدن، طوغرینی قبولدن منع ایدن اسبابک باشلیجه‌لرندن اولدقلری جهتله نستعیذ بالله « یا ایها الذین امنوا کونوا قوامین بالقسط شهداء لله ولو علی انفسکم او الوالدین والاقربین ان یکن غنیاً او فقیرا فالله اولی بهما فلا تتبعوا الهوی ان تعدلوا وان تلووا او تعرضوا فان الله کان بما تعملون خبیرا » و « یا ایها الذین امنوا کونوا قوامین شهداء بالقسط ولا یجرمنکم شنأن قوم علی الا تعدلوا اعدلوا هو اقرب للتقوی » و « یا ایها الذین آمنوا لا تخونوا الله والرسول وتخونوا اماناتکم وانتم تعلمون » و « فلا تخشوهم واخشونی ولا تشتروا بآیاتی ثمناً قلیلا » و « یا ایها الذین امنوا علیکم انفسکم لا یضرکم من ضل اذا اهتدیتم » آیات جلیله‌سی هپ ذکر ایتدیکمز سائقلرک حقدن آیرلمایه سبب اولماسی امر وتعلیم بیورورلر.

خلاصهٔ کلام، سبیل الرشاد، مبعوث انتخاباتی مناسبتیله بتون مسلمانلره جناب حقک بو بابده‌کی امرلرینی خاطرلاتمقله غایت بیوک تهلکه‌لردن صاقینمق لزومنی بیلدیرمک ایسته‌یور، چونکه مبعوثلریمزک اکثریتی دین علیهنده بولنان کیمسه‌لردن تشکیل ایتمک ایسته‌ین وبو بابده فدا کارانه چالیشان دشمنلریمز پک چوق اولدیغندن مجلس ملیمزی وبالنتیجه امت محمدی بویله بر تهلکه‌دن قورتارمق ایچون مبعوث اولاجق ذواتک الک زیاده دیندار وعینی زمانده دین علیهدارلرینه علمیله کمالیله مقاومت ایدرک اونلرک ایقاع ایتمک ایسته‌دکلری فناقلره میدان ویرمیه‌جک کیمسه‌لردن اولماسنه هر مسلمانک وبالخاصه مفتی افندیلر حضراتیله علمای کرامک همت ایتملرینی کمال خلوص ایله رجا ونیاز ایلرز. ومن الله التوفیق.

بوکون فرقه قایغوسنه دوشرسه‌ک، معاذالله وطنی غائب ایتمش اولورز. اوزمانده نه فرقه قالیر. نه‌ده تفرقه! مملکت بر خرابه‌زاره، ملتک امحا سیاستندن آرته‌جق بقیه‌سی‌ده محکوم ذلت وسفالت، اسیرلر کتله‌سنه انقلاب ایدر.

اللهک، سوکیلی یوردیمزی بو مدهش عاقبتدن صیانتی ایچون آل آله ویرمه‌مز، منافع دین ووطندن باشقه برشی دوشونمه‌مز، مبعوثلریمزی، ایمان واخلاقی متین، عرفان وفضیلتی واسع، حمیت وسجیه‌سی مجرب ذوات آره‌سندن انتخاب ایتمه‌مز هر مسلمان ایچون بر فریضهٔ مبرمه‌در.

جناب حق، شو بحرانلی کونلرده جمله‌مزه بصر وبصیرت آچیقلغی احسان بیورسون.

تورکیا حاکمیتی ومسلمانلر

ایلول تاریخلی نیرایست غزته‌سندن: تورکیا حاکمیتنک استقبالی مسئله‌سی اطرافنده شیمدی‌یه قدر پک چوق یازیلر یازیلدی، بر چوق مراجعتلر واقع اولدی. بونلر میاننده بزه کوره الک اهمیتلیسی کچن هفته مستر لوئید جورجه تقدیم ایدیلان مخطره‌در.

بو مخطره‌ده مسلمان مملکتلرینک حسیاتی ایضاح ایدیلمکده وبو حسیات نظر اعتباره آلنمدیغی حالده وقوعه کله‌بیله‌جک تهلکه‌لر بر بر کوستریلمکده‌در. بو مخطره شیمدی‌یه قدر بر منفعت پشنده حرکت ایدن بعض محرکلرک قارالادقلری استدعانامه‌لره قطعیاً بکزه‌میه‌رک بوسبتون بکی بر طاقم نقاط نظردن مدعیاتنی اثبات ایتمکده‌در. مخطره آلتنده کوریلن اسملر بر طاقم مشوق ومحرکلرک دکل سیاستله هیچ بر علاقه‌سی اولمیان پک قیمتلی ودکرلی ضابطاندن، دار الفنون طلبه‌لرندن اداره مأمورلرندن وحاکملردن مرکبدر. بوتون بو ارباب عرفان وذکا مسلمان عالمی حقنده‌کی پک قطعی حس وبیلکیلرینک ارشادیله برلشمشلر وبو مخطره‌یی قلمه آلمشلردر. بو اسملردن بر چوغی خلقجه طانیمیان کیمسه‌لردن ایسه‌ده بیوک بر اکثریتی حرمت واعتبار صاحبی ذواتدن مرکبدر. مثلا لا علی التعیین تفریق ایتدیکمز سیر ویلیام قارسته‌ن سیر جون هه‌وت، سیر تئودور موریسون، سیر فرانسیس یانق‌هازبند

كبی اسملر كوستریبوركه بو خطره صرف اشتهار مقصدیله هرهانكی بر منفعت مادیه ایچون اورته‌یه آتیلان كیمسه‌لر طرفندن یاپیلمش دكلدر. بو ذوات توركیانك اوروپادن اخراجی پایتختندن، محروم ایدیلمسی و آناطولینك متفقلر آره‌سنده تقسیمی كبی تكلیفلرك مسلمانلرك قلبلرنده آچدیغی یاره‌یی اوزون اوزادی‌یه تشریحدن و بو مسئله‌نك بوتون دنیاده اك زیاده انكلتره‌یی علاقه‌دار ایده‌جكنی اشارتدن صوكره باش وكیلك طالع حرب هنوز تحقق ایتمه‌دیكی بر صره‌ده ١٩١٨ كانون ثانیسنده ایراد ایتمش اولدوغی مهم نطقی كندیسنه خاطرلاتیورلر. فی الحقیقه اوزمان لوئید جورج بو نطقنده « بز توركیانی پایتختندن و عرق اعتباریله تماميله تورك اولان تراكیا و اناطولینك زنكین طوپراقلرندن محروم ایتمك ایچون حرب ایتمیورز » دیمش ایدی. بو سوزلر او زمان هندستانده و بوتون مسلمان عالمنده درین بر عكس بولمش اولدیغندن مظفر متفقلر طرفندن اوزون بر طاقم مناقشه‌یه میدان آچان بو مسئله‌نك موعود شكلده حلنی ایسته‌مكده اسلام عالمی كندینی تماميله حقلی عد ایدییور.

بوتون دنیاده‌كی مسلمانلرك مربوطیت و محبت معنویه‌سی، عمومی بر مدنیت و مفكوره‌نك صوك مثلی تلقی ایدیلن، توركیا امپراطورلغنده تمركز ایتمكده‌در. و توركیانك خریطهٔ عالمدن سیلنمسی بوتون اسلام عالمنك سقوطنی اشارت ایدن بر علامت كبی تلقی ایدیلیر.

انكلتره و شرق

لوندره‌ده منتشر (نیرئیست: شرق قریب) مجموعه‌سنده انكلیز مطبوعاتنك مشهور منقد عسكریسی میرآلای (ره‌پینغتون) یازییور.

بدایتده بو سركذشتلره آتیلیوبرمك خطاسندن ماعدا شرق محاربه صحنه‌لرنده تعقیب ایدیلن یاكلش سیاست هرشیئی مشوش بر حاله كتیرمشدر. بو یاكلش سیاست نتیجه‌سنده ١٩١٤ سنه‌سنده عربلره بعضی شیلر وعد ایتمك شرطیله حجاز قرالی ایله بر معاهده عقد ایتدك و عربلره بزی سودكلرندن دكل، آنجق وطنلرینك استقلالی حرمتنه و ویردیكمز سوزه اعتماد ایدرك بزمله اوموز اوموزه حرب ایتدیلر. صوكره ینه بو یاكلش سیاست نتیجه‌سنده اهالی‌كار بر ساده‌دلكله ١٩١٦ ده فرانسزلرله ینه تحریری اولمق اوزره بر ائتلافنامه عقد ایتدك كه بو ائتلافنامه‌نك برنجی ائتلافنامه موادینی بعضی نقطه‌لرده جرح ایتدیكنی قویاً تخمین ایدیورم. بونكله‌ده اكتفا ایتمیه‌رك سیونیستلره‌ده آكلاشه‌رق بونلره قدس شریف، اهالیسنك یوزده اونی موسوی اولدیغی حالده یوزده طقسانی دیكر ملتلره منسوب اولمسنه رغماً كه بو مختلف ملتلر موسویلرك غیر تلافلری سوه سوه كسمكی آرزو ایدرلر. بو بلدهٔ مسعوده وعد ایدلدی. بر چاریك میلیون تفنكه مالك اوچ میلیون عربك، هركسك كندیلرینه بزم كبی پرستش ایتدیكی خیال خامنده بولونان فرانسزلرده داخل اولدیغی حالده مملكتلرینه مستولی اولانلر حقنده شدید بر نفرت حس ایتمه‌سی شرق قریبده‌كی هرج و مرجی تنقیص ایده‌جك بر ماهیتده دكلدر. منطقی وصاف فرانسز ذهنیتی نصل اولورده بزم كندیسنه وعد ایتدیكمز شیلری دها اول بر دیكرینه وعد ایتمش اولدیغمزی احاطه ایده‌بیلیر؛ سیاست حكومتك صاغ الیله ویردیكی بر شیدن صول الك خبردار اولمدیغنی ناصل آكلایه‌بیلسون، فلسطینده یتمز توكنمز اغتشاشلر ظهورینه بادی اولمسنه رغماً سیونیستلره ویردیكمز سوزك انجازی ایچون بو قدر متعصب داورانه‌جغمز ناصل قاورایه‌بیلسون؟ ناصل اولورده سریع التأثر قومشولریمز صوك وجسیم اهل صلیب سفریمزك منجر اولدیغی قدس شریفی موسویلرك محافظه‌سنه ترك ایتمك كبی مزاحی بر نتیجه‌نك كولونجلكنی تقدیر ایتمزلر؟ بز سوریه و حتی فلسطیندن چكیله‌رك موسویلری احیا ایدلمكدن وقایه ایتمك وظیفه‌سنی درعهده ایده‌جك و عربستانده یكرمی سنه بكی بر عبدالقادر محاربه‌سنه معروض قاله‌جق هرهانكی بر حكومته براقمغه آماده اولدیغمزی آكلایه‌جق قدر فرانسزلری صافدلمی عد ایدییورز؟ بزی هیچ بر شی فرانسز تنقیدندن قورتاره‌ماز، زیرا ظواهر احواله نظراً اونلری آلداتدق بز. ایكی مملكتی صوك سنه‌لر ظرفنده بر ایكی دفعه حرب تهلكه‌سنه القا ایدن و آلمان منافعنی تأمین ایتمكدن بشقه برشیئه بر نتیجه ویرمین قدیم فرانسز - انكلیز مستملكات رقابتنی احیا ایده‌جك تك بر كلمه سویلیه‌جك دكلز. بر كت ویرسون كه صوك حرب سنه‌لری ظرفنده كندیلرینه قارشی پرورده ایتدیكمز حسن نیت، قومشولرمزه اوزون تجربه‌لردن صوكره تصدیق ایدلمشدر.

بز لیونه و مارسلیایه سوریه‌ده تأمین ایده‌جكلری منفعتلر طولاییسیله حسد ایتمیورز ... آنجق بز سوریه و فلسطینی آرزو ایدنه ویرمك ایسته‌دیكمز حالده الآن محافظه ایتمك ایستر كبی كورونیورزكه خطای سیاسیمزده ایشته بوراده‌در.

هر آبونه‌نك مبدأً و منتهای نومرویی مطبوع آدرسلرك آلتنده هر هفته كورولمكده‌در. بناءً علیه ارسالاتك انقطاعه اوغرامامسی ایچون آبونه مدتنك هانكی نومروده نهایت بوله‌جغنی نظر دقته آله‌رق بر قاچ هفته اول تجدیدینه اهتمام بویورلمسی اقتضا ایدر.

حقوق مطبعه‌سنده باصیلمشدر — اشرف ادیب

ابونه شرائطی

داخلی، خارجی، هر یر ایچون سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۵ غروش، سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکمه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه‌صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاكف

صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد: ٤٤٥ — ٢٧ محرم ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٢٣ تشرین‌اول ١٣٣٥ — جلد ١٨

عاصم

قارده‌شم فؤاد شمسی‌یه

٥

چوق زمان کچمه‌دی، کوردم که برم‌صوبتاری‌یی
کلیور «علم وخبر یاز!» دیه .. نه‌ایمش باقالم؟
— بر اذنامه ...

— اذنامه‌می؟ های های، لازم.
أوله‌نن هانکیسی؟ بکارمی، کریمه‌کمی پاشا؟
— اونلرك وقتی دکل.

— کیم یا؟

— بن‌ایم.

سن‌می؟ یاشا!
تام‌ده وقتك، هانی، کوك کچه‌یه کلز، طاوران!
— خواجه، اکلنمه! حان یازمه‌که باق! ایشته پاره‌ك!
— آی اوصردار کاغدك بلكه‌ی بویوك خاطری‌که،
بنی اورکر دیه طوتمش صاییورسین بر ... ایکی ...؟
قاچ پاره‌ك وارسه بوکوب قاتلاده ایندیر جبکه!
یازه‌مام نافله ...

— البت یازه‌جقسین! سکا نه؟
— هیچ آدام حالنه باقازمی به؟ انصاف آزیجق!
— چوق شکر حالنه .. نه‌م وار؟ یوزم آق، آلنم آچیق ..
ای باق سن بکا بر کره!

— خایر کندك باق:
نجه بر کلهك آچیق، برده صقال دیبلرك آق!
— اما سن خلط ایدییورسین! صقالمدق سزه نه؟
— نه‌می؟ اونده‌ك بلش اکلنجه‌می وار سیز ایده‌نه؟
کولویور قهوه‌ده ایل، چارشیده بقال چقال!
اوله بیهوده ایلك آغزینه بر بارماق بال!
چانلاسه‌ك سوفره‌جی رومدن فاری اولماز آدامه ...
— کیم خبر وردی بیله‌یدم ...

— نه بوناق شیسین آما!
«کیم خبر وردی؟» دییور ... صودمایه وارمیدی لزوم؟
یدیکك هرزه‌یی کور کوردی، صافیر دویدی قوزوم!
سویله‌تیر چارچابوق انسان، مکر اولسون پك آلیق،
بوش بوغاز شی او سنك یوصمه صقال، خاصبه قیلیق!
— آوتیق الویردی امام، کلمی قیزدیرمه‌ده یاز!
— بکا باق، هیچ بر امام بویله رذالت یازه‌ماز!
— آی، رذالت‌ده دییور سنه!

— سنت‌می؟

— یا نه؟

— اویله شی یوق!

— نه دیمك؟

— دیکله بری دیوانه!
اویله سنت دینه‌من هر زمان اولنمك ایچون؛
وقت اولور: سنتی کچ، واجب اولور ارکاك ایچون؛
وقت اولور: سنت اولور ..

— سویله‌دیکم چیقدی .. تمام!
— وقت اولور برده باقارسین‌که: اولور بویله حرام!
— کیسه‌دن دیکله‌مه‌مشدم بو سنك فتوای‌ی ..
نه تحف!...

— سنده تحقلق!... قیصه کس دعوای‌ی!
چولوغك وار، چوجوقك وار، حرمك ناموسلی؛
یاشاك آلتمش بشی بولمش، اوطورلا آرتیق اوصلو!

نره‌ڭ اكسيك به آدام ؟ بويله نه‌در چيلديره‌جق ؟
قاری درديله يقيلماز بوقدر بيلاق اوجاق !
— او ناصيل سوز ؟ بن اوجاق يقماية اوله‌ييوردم ...
— هيچ او سكسان قاپی گزمش ، او قاشارلامش دوم ،
سوقره‌جيكن سنی قويمش‌ده بو جام قبليقه ،
« خانم ! » ديرسه دوكولمزی‌كه قندجيلقه ؟
قاری قيوراق ، پاشا حضرتلری شاللاق مالاق !
بری طوروديغه ادبسز ، بری كيتدكجه صالاق !
اول اله دونه‌جكسين چاموجاق مسخره‌يه ؛
اوره‌جكسين ايكی اوچ طائفه‌ده باشدن قاره‌يه !
آرتيق اولر كيديور جاروبی صوندقجه بادام ..
اويناسين قوبده چوجوقلر !...

— نه وظيفه‌ڭ به آدام !

آووقاتدن‌ده بتر .. آی نه قدر هرزه وكيل !

— دفع اول اورادن !

— هادی ياز كاغدیمی !...

— يازمام به ، چكيل !

— يازه‌جقسين !

— دفع اول اورادن ! سكا يوق علم وخبر ،
التماس ايتسه‌ده رؤيامه كلوب پيغمبر !
— يازمه ستين سنه يامپيل ! ياب الكدن كلنی ؛
كله‌جك هفته طويارسين : خانم اولمش الله‌نی !

محمد عاكف

اتحاف قطعه‌سی [1]

بن بويله باقوب طورميه‌جقدم ، ديلی باغلی ،
اسلامی اوياندیرمق ايچون چاغيره‌جقدم .
برشيدی بنم خلقتمك غايه‌سی : فرياد ؛
صوكمق كه دوشونمكدی بن اوندن پك اوزاقدم .
چاغيردم ، « ايللر طويه‌جق صوص ! » ديدی هركس ؛
اغيار اويانيقمش ، مكر ، اطرافه باقدم .
فريادمی آرتق بوغه‌رق ، نعشنی طوتدم ،
بيك پارچه ايدوب شعرمه كومدم‌ده براقدم !
سيللر كبی هيهات طاشوب كوكره‌يه‌جككن ،
هيچ چاغلامه‌دن كيزلی اينن ياش كبی آقدم !
بوقدر المدن شو صاغير قبه‌ده برايز ؛
ايكلر صفحاتمده‌كی خسران بيله سسز !

محمد عاكف

اسرار قرآن ٧٥

بسم الله الرحمن الرحيم

وإذ قلتم يا موسى لن نصبر على طعام واحد فادع لنا ربك يخرج لنا مما تنبت الارض من بقلها وقثائها وفومها وعدسها وبصلها قال اتستبدلون الذي هو ادنى بالذي هو خير . اهبطوا مصرا فان لكم ما سألتم وضربت عليهم الذلة والمسكنة وباؤا بغضب من الله ذلك بانهم كانوا يكفرون بايات الله ويقتلون النبيين بغير الحق ذلك بما عصوا وكانوا يعتدون .

مآل كريمی

هانی سزلر « ياموسی بز بردرلو يمكه قابل دكل طايانه‌ميه‌جغز ؛ بزم ايچون تاكريكه يالواره‌ده طوپراغك يتيشديرديكی شيلردن ، بقله‌سندن ، آجورندن ، بغدايندن ، مرجمكندن ، صوغانندن بزه يه‌جك چيقارسين » ديمشديكز ؛ بونك اوزينه موسی « سز اعلی اولان برشيئی بياغی برشيله دكيشديرمك‌مي ايستيورسكز ؟ شهره اينيكز ، اوراده ايستديكز حاضردر » ديمشدی ؛ (بوندن طولايی اجداديكزك) اوزرينه ذلت ومسكنت دامغاسی اورولمش وكنديلری اللهك غضبنه اوغرامشدی ؛ بو ، شوندن ايلری كليوردی كه اونلر آيات الهيه‌يی انكار ايديورلر ، حقسزيره پيغمبرلر اولدوريورلردی ؛ كذلك شوندن ايلری كليوردی كه عصيان ايتمشلردی وحدی تجاوز ايديورلردی .

***

بو آيت كريمه جناب حقك بنی اسرائيله ابذال بيوردوغی نعمتلرك اونجيسنی بيان بيورمقده‌در . قرآن مبين بو آيتله عصر سعادتده بولنان يهوديلره خطاب ايتمكده‌در . بونلره خطاب ايتمسی بالذات اونلرك حضرت موسادن بو نباتاتی ايسته‌مش اوللری طولاييسيله دكل ، آبا واجدادينك نعم الهيه‌يی نسيان ايدرك نزد باريده ، اونلری چوللردن چيقاره‌رق ، كوزل شهرلره كيرملرينه سائق اوله‌جق بر موقع قبول احراز ايده‌مه‌ملری طولاييسيله‌در .

جناب حق بنی اسرائيله يه‌جكلرك اك لذتليسنی ، صولرك اك طاتليسنی احسان بيورمش ، بونلردن ييكز ايچيكز ! فرمانی اصدار

[1] عاكف بك افنديك ، شريف محمد بك افندی‌يه هديه ايتديكی كليات آثارينه يازديغی قطعه‌در ، كه ثروت فنونك صوك نسخه‌سنده انتشار ايتمشدر .

بیورمشدی . حالبوکه اونلر بو اطعمه‌دن بیقه‌رق شهرلرده یمه‌یه آلیشدقلری مرجمك ، صوغان ، صارمساق کبی شیلری ایسته‌مه‌یه باشلادیلر . بناءً علیه حضرت موسایه کله‌رك سلوادن بیقدقلرینی ، نفسلرینك ایسته‌دیکی نباتاتی‌ده احسان بیورمسنی اللهدن نیاز ایتمسنی طلب ایتدیلر . بنی اسرائیلك بو خصوصده اصرار ایتمسی اوزرینه شهرلردن برینه کیرملرینه وآرزولرینه نائل اولملرینه مساعده اولندی .

بنی اسرائیل بو سفرده نائل لطف الهی اولدوغی حالده اللهك نعمتنی شکران ایله قارشیلایه‌جقلرینه بدل آیات الهیه‌یه کفر ایتدیلر . یحیی ، شعیب ، اشعیا وذکریا کبی پیغمبرانی بغیر حق قتل ایدنلری بو کبی کبائری ارتکاب ایتمکده بولدیلر . ذاتاً برکره محرماتی ارتکابه باشلانجه طریق کفره صاپیلمش اولور . بونك ایچوندرکه بعضی انسانلر برطاقم محذورلره دوشمه‌مك ایچون اوفاق تفك شیلردن توقی ایدرلر . کبائردن کندینی قورتارمق ایچون صغائردن اوزاقلاشیرلر . چونکه نفس هانکی مقامده ایسه اونك یوکسکنه باقار . وبوندن طولاییدرکه عالیجناب اولان انسانلر بر پایهٔ کمال احراز ایتدکجه اونك دها یوکسکنه رغبت ایدرلر . حالبوکه کناهکارلر بر کناه ایشله‌دکجه دها بدترینی ایشله‌مه‌یه باشلارلر ونهایت بتون رذائل ایله آلوده اولورلر .

ایشته بنی اسرائیل ارتکاب ایتدیکی سیئات ایله یوره‌کی قاتیلاشه‌رق آرتیق اللهدن قورقماز ، توراتی تحریف وقنا قنا تأویل ایتمکدن احتراز ایتمز اولدیلر . بالعکس کندی تمایلات وشهواتنه اویمایان یرلری بوس بتون اونوتمق ایچون طی ایتمکه جرأت ایتدیلر . الحاصل بونلر بغی وعصیانلرنده اوقدر ایلری کیتدیلرکه انبیایی استخفاف ایدرك اولدوردیلر . آیات الهیه‌یه کفر ایتدیلر . بناءً علیه جناب حق‌ده اونلری ذلت ومسکنته محکوم قیلدی . ایشته « وضربت علیهم الذلة والمسکنة » آیت کریمه‌سنك معناسی بودر .

بونلرك تکالیف الهیه‌یی استخفاف ایتملری عصیان وادیسنه صاپملرینی قولایلاشدیرمش ، بناءً علیه معصیتده اسراف ایدنجه انبیایی اولدورمش ، آیات الهیه‌یی انکار ایتمشلردی . جناب حقك کندیلرینی امهال ایتدیکنی کورونجه بوس بتون آزارق علناً اجرای عصیانه قالقمشلردی . فقط جناب حق بونلری ذلت ومسکنته محکوم ایتمش ، شوکتلرینی ییقمش ، سلطنتلرینی تارمار ایتمش ، سائر ملتلری اونلره حاکم قیلمشدی .

حضرت مسیحه خطاباً وارد اولان « وجاعل الذین اتبعوك فوق الذین کفروا الی یوم القیامة » آیت کریمه‌سندن مقصد بنی اسرائیل ایسه دیمك که قیامت قوپنجه‌یه قدر بونلر هیچ بر سلطنت تأسیس ایده‌میه‌جك ، دائما سفیل وسرکردان یاشایه‌جقلردر . بز بونلرك سلاله‌لری ایچنده اجدادینك وارث رذائلی اولانلری کوردك . بونلر هرکسك مالنی اك فاحش فائضلرله غصب ایدرلر ، اوجاق ییقمقدن ذره قدر تحاشی ایتمزلر ، درلو درلو تزویر وحیله‌لرله کندیلرینه آلیش ویریشده بولنانلری خراب ایدرلر . نته‌کیم بعضی ملتلر بونلرك بو حالندن عبرتبین اوله‌رق جانلرینی ومماللرینی مباح کورمه‌یه ، یاخود دیارندن قوغمغه باشلامشدر . اون سنه مقدم روسیه‌ده بونلر اویله بر فلاکته دوچار اولدیلرکه کندیلرینی الکسومه‌ینلر بیله چارناچار آنلره مرحمت ایتمشدی . بونلرك مسلمانلرده نه‌لر یاپدقلرینی بیلمك ایسته‌ینلر تونسلیلرله جزایرلیلرك بونلردن چکدیکنی تدقیق ایتسونلر . مملکت بر اشغال اجنبی‌یه معروض قالیر قالماز همان بونلر اجنبیلره مملکتك بتون اسرارینی فاش ایدرلر ، نه وار نه یوق هپسنی آکلاتیرلر . ایشك غریبی شودرکه بونلر بو کبی خیانتلرله هیچ برشی قازانمازلر . معمافیه مقتضای جبلیتلرینی اظهاردن کیری طورمازلر . طبیعی بونلر بو صورتله اوامر الهیه‌یه عصیانه ، هرکسك حقوقنه تجاوزه دوام ایتدکجه دائما ذلیل ومسکین قاله‌جقلردر . فقط اللهه ایمان ایله اعمال صالحه‌یه باشلارلرسه هیچ شبهه‌سز جناب حق ایلرك مکافاتی بخش ایدر .

عبدالعزیز جاویش

حضرت محمد علیه السلامك دینی : اسلام

۱۱

ایمان اجمالینك بر اوچنجی مرتبه‌سی دها واردرکه اوده مطلوب اعتقادی‌یی اوچ اساسده خلاصه ایدر . بوده کلتیندن صوکره آخرته ایماندرکه اصول اعتقادك اك مهملرندندر . عالم دیدیکمز شو مجموعهٔ حادثاتك بر ساعت فناسی اوله‌جقدر . ارض وسما دکیشه‌جك ، باشقه بر نشأت خلقت باشلایه‌جقدر . بو ساعته وبوندن صوکره‌کی عهد خلقته یوم قیامت ، یوم بعث ، یوم آخر ویا آخرت ، یوم دین ، یوم جزا دینیلیرکه هربری بر خاصیتنی افاده ایلر . وهربری بر قضیهٔ اعتقادیه‌یی متضمن اولورکه ساعت حقدر . بعث ونشر حقدر . حساب وجزا حقدر . صراط حقدر . جنت وجهنم حقدر . آخرت تعبیری جمله‌سنی ، یوم جزا ایسه منتهای اوصافنی ارائه ایلر . عرب شاعرینك دیدیکی کبی « ودناهم کما دانوا = بز آنلره ویردکلری جزا کبی جزا ویردك . » مصرعنده اولدیغی کبی . لسان عربده دین ، اعمالك مکافات ویا عقوبتنی ویره‌رك بالمقابله تطبیق مسئولیت دیمك اولان جزا معناسنه دخی قوللانیلدیغنه وبو کونك احکام جزائیه‌سنده دنیاده اولدیغی کبی هیچ بر نائب متوسطك حیلولت ایتمیه‌رك یالکز وطوغرودن طوغرویه تدبیر وتصرف الهی تجلی ایده‌جکنه ، تعبیر آخرله آنجق الهی مسئولیت تطبیق اولونه‌جغنه مبنی بوکا یوم جزا معناسنه یوم دین دینیلمش وسورهٔ فاتحه‌ده جناب الله بونك یکانه مالکی ، ملکی بولوندیغنی (مالك یوم الدین)

آیتیله کوسترمش وبعض آثارده واسماء الهیه میاننده (دیان) اسمی ذکر ایدیلمشدر. نته‌کیم شو حدیث شریف بو معنایی متضمندر: (البر لایبلی والذنب لاینسی والدیان لایموت، اعمل ما شئت کما تدین تدان = ایلك چورومز، کناه اونودولماز، بونلرك مکافات ومجازاتنی ویره‌جك اولان جناب دیان ایسه لایموتدر. آرتیق، نه ایسترسه‌ك یاپ، یاپدیغکی بولورسك. یعنی نه معامله یاپارسه‌ك اویله معامله کوررسك.)

دیمك‌که یوم دین فکر وظیفه ومسئولیتك اك بیوك ضامنیدر. بناءً علیه بوکا ایمان دینك ارکان مهمه‌سندن بریدر. فقط بو ایمانك، بو فکرك تحققی ایچون معرفة الله شرط اولدیغی کبی ایمان بالرسولده شرطدر. توحید الهی‌یه ایمانی اولمیانك یوم دینه ایمانی یا غیر ممکندر ویا فائده‌سزدر. اصلا الله طانیمایان بر ملحد نظرنده بر یوم آخرت، بر نشأت ثانیه تصورینه امکان اولسه‌ده بوراده بویله بر مسئولیت تصورینه امکان اولمدیغی کبی مثلا بر خیر، بر شر ایچون باشقه باشقه اوله‌رق ویا دیکر وجوه ایله ایکی ویا دها زیاده اله طانیان ارباب شرکك ایمانته نظراً برینك حکمندن دیکرینك آکاه اولمامسی ویا اولسه‌ده راضی اولمامسی وبونلره مماثل احتمالات فکریه بوله‌بیله‌جکی وبناءً علیه معبودلرك منازعاتی آره‌سنده حکم مجازاتك عقیم قالمق، فساده اوغرامق شبهه‌لری اویانه‌جغی، اساساً تناقضدن باشقه برشی اولمیان بر معبودلر جمهوریتی تصور محالی فرضنده دخی مصادمات نفوذك عینی نتیجه‌یی ویره‌جکی وبر رئیس نافذه احتیاج تقدیرنده ایسه توحید ضرورةً تعین ایله‌مش ودیکر اعضالرك مرتبهٔ معبودیتده طانیمه‌لری محض تناقضدن عبارت قالمش اوله‌جغی درکاردر. ایشته بو احتمالات ایچنده یوم دینه ایناغق ممکن اولسه‌ده مسئولیت تحقق ایده‌میه‌جکندن غیر مفیددر. بو تذبذباتك ارتفاعی جناب الله حقنده صحیح وسالم بر ایمان، بر معرفت حقیقیه ایدینلمش اولمسنه، بو ایسه آنجق توحید ایله قائم بولونمسنه مبنی ایمان یوم دین، فکر مسئولیت، ایمان باللهه موقوف وآنك تحت ضماننده‌در. (بونك فرقنه واران بعض فیلسوفلر حس مسئولیتی، یوم جزایی وجود الهی‌یه بر دلیل اتخاذ ایتمش ووجود الهی‌یه ایمان ضرورتی حس عدالتك ایجاباتندن اولدیغی درمیان ایلمشدر.) [۱]

ایمان بالله، ایمان بالآخرتك شرط وضمانی اولدیغی کبی، ایمان بالرسولده اویله‌در. چونکه آخرت هر معناسیله ممکن التصور وحتی استدلالات وقیاسات علمیه ومنطقیه ایله حد اولنك اثباتی قابل ایسه‌ده وقوعات ماضیه کبی وقوعات استقبالیه‌نك تحقق دخی فکردن زیاده اخبار ونقول ایله مرتبهٔ یقینه کله‌بیله‌جکندن مجازات ومکافاته منتهی بر نشأت ثانیه‌یه ایمان آنجق مجرب الصدق بر مخبر ومعلمك ارشادندن قوت آلمق احتیاجنه بناءً فکراً وفلسفةً یالکز امکانی اثبات ایدیله‌بیله‌جك اولان یوم جزانك وقوع قطعیسنه ایمان پیغمبره ایمانه متوقفدر که آنی طرف باریدن تبلیغ وصدقنی تجربهٔ اعجاز ایله تأیید ایله‌مش بولونسون.

فیلسوفلرك بعضیلری بقای روح دعواسنی اثبات صورتیله آخرتی اثبات وتحقیقه چالشمشلردر. بو مسئله‌نك علماً رسیدهٔ ثبوت اولمسنده اسلام بر محذور کورمه‌سه‌ده اسلامده آخرت بر نشئت ثانیه مسئله‌سی اولدیغیچون بونده نه روحك ونه جسمك نا قابل فنا اولوب اولمامسنك دکل، خالق الارواح والاجسام اولان جناب اللهك ازلی وابدی اولمسی، ایجاد اولدن باشقه بر ده ایجاد ثانی‌یه قادر بولنمسی مسئله‌سنك نظر دقته آلنمسی لازمدر. بوندن طولاییدر که فلاسفه وصوفیهٔ اسلام بقای روحه استناد ایتمك ایسته‌دکلری حالده متکلمین جسمله برابر ویا جسمدن خیلی صوکره روحك فنا پذیر اوله‌بیله‌جکنی وبلکه اولمسی لزومنی درمیان ایده‌بیلمشلردر. چونکه (کل شیء هالك الا وجهه) در. مکرکه روح بر شیء لحد ایدلمه‌سین. ینه بو نقطه‌دن دولاییدر که فلاسفهٔ اسلامدن ابن سینا عقل وفلسفه‌نك یالکز آخرت روحانیه‌یی اثبات ایده بیله‌جکنی ودها زیاده‌سنك مخبر صادقك خبرندن مستفاد اوله‌رق واجب الایمان بولندیغنی شفاسنده تصریح ایله‌مشدر.

دیمك اولیورکه مسئلهٔ آخرتده عقل وفلسفه‌نك یگانه وظیفه‌سی تحریٔ امکاندن عبارتدر. اگر موضوع آخرت عقلك قطعیت ریاضیه ایله انکار ایده‌بیله‌جکی بر موضوع ایسه عقل خبر صادقی تأویل مجبوریتندن قورتوله‌ماز. لکن عقلك بویله بر تحکمه هیچ حقی یوقدر، جرأت ایدرسه وظیفه‌سزلك ایتمش اولور. استقبالك نامتناهی حدودنده ظهوره کله‌جك وقوعاتك خصوصیاتنه شمدیدن تام وقطعی بر قادرو چیزمك صلاحیتنی کندیسی‌ده تسلیم ایتمز. بتون عالمك حادثات استقبالیه‌سنی بو کون کشف ایتمك شویله طورسون، جمعیت بشرك، بر عصر صوکره‌کی کشفیاتنی بیله تعیین ایتمك هر عقل ایچون محالدر. بالعکس حیات نباتیه وحیوانیه‌ده وصناعتمزده تجدد امثال ایله مشاهده ایدیلن تکررلره عائد تجربه‌لری واردر. انشاء اخیره انشاء ابتدائیدن؛ صنعت ثانیه، صنعت اولادن دها قولایدر. کذلك کیمیاجه بر ماده‌ده متعدد کره‌لر تشکلات وجودیه ممکندر. بونلر وبونلر کبی میلیونلرجه مثاللر، عقل بشره نشأت ثانیه‌نك امکانی، احتمالنی تلقین ایدر.

وبو امکانی آکلامق ایچون، بسیط مثاللردن کچن عقل ابتدائی ایله، اینجه ومعضل فنی مثاللردن کچن عقل انتهائینك بیوك فرقی‌ده

[۱] عمرو بن عاص شرف اسلام ایله مشرف اولمدیغی زمان قریش کندیسنه بر آدم کوندرمش وآره‌لرنده شو صورتله مناظره جریان ایتمشدی:

عمرو — بز (عربلر) می دها فضیلتکارز، یوقسه فرس وروم‌می؟

مخاطبی — بز.

— بزمی رفاه معیشته مالکز، اونلرمی؟

— اونلر.

— شو حالده منفعت وفائده دنیایه منحصر اولور واونلر دنیاده هر وجهله بزدن دها مستفید ومرفه بولونورلرسه بزم آنلردن دها زیاده فضیلتکار اولمه‌مزك معناسی وفائده‌سی نه‌در؟ دیمك اولیورکه حضرت محمدك ایلره ایلدیکی، کوتولره کوتولکی مقابلی مکافات ومجازات اولونمق ایچون بعث بعد الموت واردر، سوزی حقدر. ایشته بو نقطه سبب ایمانم اولمشدر.

«اصابه» دن نقل ایتدیکمز شو محاوره دخی یوم آخرتك حس مسئولیته استناد ایتدیکنی کوسترر.

یوقدر . بوندن بشقه نشأت ثانیه‌یه قارشی انسانلرك برمیل باطنیلری‌ده واردر ، بو میل انتهاء عمره دوغری برآز دها شدت کوستره‌بیلیر .

عقلك ، فلسفه‌نك آخرت بابنده‌کی قدر رد وانکاره مساعد اولمیوب قبول واثبات امکاندن عبارت قالدیغی جهتله ساده عقل ومنطق ایله آخرتی اثباته قالقشمق طوغری دکلدر . بونك ممکن اولدیغی تأملدن صوکره وقوعنی خبر ویرن مخبرك صدقده‌کی درجه‌سنی واستنادکاهنی تدقیق ایله‌مك لازمکلیر .

انبیاء ذیشانك طوغریلقلری زمانلرنده بالوجوه تجربه ایدلمش وحتی بتون معارضاته قارشی معجزه‌لر اقامه اولنمش بولندیغندن طرف الهیدن وقوع آخرت حقنده‌کی تبلیغلرینه ایناتمامق ایچون آرتق بر وجه بولنه‌ماز . شوقدرکه تجربه حالده ویالکز مجرده اجرای تأثیر ایده‌جکی وپیغمبران کرام ایسه ماضی‌یه قاریشمش بولندقلری جهتله ، عینی تجاربك ، نقول تاریخیه‌سی وارایسه بونلرك مرتبهٔ وثوقیله برابر تدقیقی ایجاب ایده‌جکدر . مثلا ، محمد علیه السلام قرق سنه‌لك عمرنده دائما طوغری سوزلی اولدیغنی کوستردکدن صکره نبوت دعوی ایله‌مش وبر چوق اخبارده بولونمش ؛ بونلرك بر قسمی حیاتلرنده بر قسمی وفاتلرندن صکره تحقق ایتمش ؛ واستقباله یالکز آخرت خبرلری قالمشدر . سائر پیغمبرلرده‌ده مسئله بویله‌در . آنجق حضرت محمدك حیاتنه متعلق اولان نقول تاریخیه‌نك قیمت قطعیتنی ویردیرن وثائقی دیکرلرنده بولمق ممکن دکلدر . بونکله برابر ، حضرت پیغمبرك ، هرزمان دوام ایدر بر معجزه‌سی واردرکه قرآندر ، قرآن زمان پیغمبریده اولدیغی کبی حالا « بنی انکار ایتمك ایچون ، بنی ، حتی بر سوره‌می تنظیر ایده‌جك بر کتاب یاپیکز (قل فأتو بسورة من مثله) بتون جمعیت بشریه طوپلانسه بویله فصاحت وبلاغتده بر قرآن میدانه کتیره‌مز . » دیمش طورمشدر . (قل لئن اجتمعت الانس والجن ... الآیة) . بوکونه‌قدر اون درت عصر کچدیکی حالده بودعوی تکذیب اولنه‌مامشدر . اون درت عصر صدق یاشامش اولان بو کلامك متضمن اولدیغی دعوی ثابت اولمازسه آرتق عالمده هیچ بر سوزه ، هیچ بر تجربه‌یه ایناتمق احتمالی یوقدر . شو حالده هیچ بر شی یوقدر . بو کلامك متضمن اولدیغی دعوی ایسه : « بر الله واردر ، بن‌ده رسول اللهم . سزه الله طرفندن امرلر ، خبرلر کتیرییورم . بونلره ایناتمغه وموجبیله عمل ایتمکه مأمورسکز . استقبالده بر کون واردرکه ایمانکزك ، عمللریکزك مکافاتنی ؛ کفرکزك ، عصیانکزك مجازاتنی کوره‌جکسکز . » دعواسندن عبارتدر .

حضرت پیغمبرك خصوصیات حیاتی ، ذکاسی ، مکارم اخلاقی ، خلاصه هرشیده استقامتی تماماً ومضبوطاً بیلن وکندیسنه قرق سنه وعدنده صادق محمد امین عنوانی طاقان بر محیطده نیجه نیجه اخبارات غیبیه‌سنك کاه آنده ، کاه برآز صوکره وکاه دها صوکره تحقق ایتمش اولمسی کبی معجزاتندن وبونلره منضم معجزات مادیه‌سندن ، موفقیات عالیه‌سندن هپ صرف نظر ایدیلوب‌ده « دعوامی یا اقرار ایدیکز ویا قرآنی تنظیر ایدیکز ! » خطابیله درمیان ایتدیکی واون درت عصرلق تجربه ایله اثبات ایلدیکی بر معجزهٔ صدقی دوشونوله‌جك اولورسه آخرت خبری عجبا طوغرومی دییه تردد ایله‌مك وهم ووسوسهٔ مطلقه‌دن باشقه برشی دکلدرکه اصل بوکا وسوسهٔ شیطانیه اسمنی ویرمك یاراشیر . بووهم ووسوسه‌یه قارشی آنجق بر دوا واردر . اوده کرك نبوتك وکرك مسئلهٔ آخرتك امکانی ایضاح ایده‌جك بعض درسلر ویرمکدر . بو درسلری‌ده قرآن ویرمش ومطالعهٔ کائنات ایله بو امکانك بولنه‌بیله‌جکنی کوسترمشدر . بورادن فلسفهٔ اسلامیه‌ده حدوث عالم مسئله‌سی بر بحث مهم اولمشدرکه بوراده برآز اشارت ایدملم .

محمد حمدی

حقوق عائله واصول محاکمات شرعیه

قرارنامه‌لری حقنده ۱)

هیچ برمذهبده جائز اولماز . مذهب مالکیده دکل یالکز زوجك ضررینی تضمین ایتدیرمك ، ایجاب حاله وقادینك درجهٔ اسائته کوره حکملر آنك جمیع مالملکی اوزرینه مخالعه وتفریق وامر مخالعه‌یی مجموع اموالندن واز کچمسنه تعلیق ایده‌بیله‌جکلری ؛ مصالحه‌یه قادر اوله‌مدقلری صورتده فی الحال تفریقده مجبوریتلری اولمیوب مناسب کوردکلری حالده « تفریق ایتمه‌یه‌جکز ، زوجکه اطاعت ایده‌جکسك . » حکمنی ویروب آکاده حسن معاشرت وصبر ایله توصیه ایدرك حاللری اوزرینه ترك ایلمکده صلاحیتدار اولدقلری ؛ تفریق ومخالعه صوك چاره اولمقله آنی یالکز حالاً دکل ، استقبالاً وابداً اصلاح بینك ممکن اولمایه‌جغی ، مدت مدیده تجارب تامه‌دن صوکره تیقن ایلدکلری وقتده اجرا ایده‌بیله‌جکلری هپ کتب فقهیه‌لرنده مذکور ومصرحدر . زوجه بر نزاع وشقاقه کیریشنجه زوجندن آیریله‌جق وهیأت حکمیه‌نك زوج حقنده اك بویوك عدالتلری مهرك استردادندن عبارت اوله‌جقسه اوهیأتك تشکیلنه حاجت قالماز . زوجه ابتداسندن مهری اعاده ایدرم دییه‌بیلیر . بونکله مخالعه لازم اولسه ، تفریق جائز اولسه حکمین انتخابی عبث اولمق ، مشروع اولمامق لازم کلیردی .

دکل زوجاته هیچ بر مذهبده اولمیان بویله بر صلاحیت ایجاد ایدوب ویرمك ، حکمینك ذکر اولونان صلاحیت واسعه‌لری حقنده‌کی مذهب مالکی‌یی قبول ایلمك بیله بویوك محاذیری داعیدر . ارباب نقود وغنادن اولان اصحاب اطماعك کوزلرینه کسدیردکلری کنج وکوزل قادینلری اغفال وافساد ایدرك نیجه فقرا عائله‌لرینك برباد وپریشان اولملرینه سببیت ویرر .

واقعا اهل اسلام قادینلری فحش ارتکابندن خوف وعار ایدرلر ، قبول ایتمزلر . لکن کنج یاشنده بالطبع رفاهیت آرزو ایدن بر قافله‌یه زوجنده کورمدیکی بر نعمته نائل اوله‌جغی ، ارباب ثروتدن پارلاق

۱) بو بحثك اوست طرفی ٤٣٩ نجی نسخه‌ده‌در .

بر کیمسه‌یه زوجه اوله‌جغی واسطهٔ مناسبه ایله ، مثلا الی تسبیحلی بر قوجه ننه آغزندن اولا ایما وتلمیح ویاواش یاواش نصیحت رادیسنده تصریح اولنور وچکینه‌جك بر حال اولمایوب ایشك محکمهٔ شرعیه معرفتیله حل اولونه‌جغی وهمان خانه‌ده بر نزاع احداثنه متوقف اولدیغی تفهیم و « ارکك زوجه‌سنی بوشارده نیچون قادین زوجنی بوشایه‌ماسون؟» کبی ابلیسك فلسفه‌سندن حمیت جاهلیه‌یی تحریك ایده‌جك بعض مقدمات مغلطیه‌ده تلقین وتعلیم ایدیلیرسه اومتانت قالماز. قولای اغفال اولونه‌بیلیر. باخصوص زوجی کسب یومیسیله تعیش ایدن فقرادن ، عمله ورنجبر کروهندن ، یاخود اکثر اوقاتنی برای تجارت بلاد سائره‌ده کچیرمکه مجبور اولان اصنافدن اولور ، یاخود حرب جبهه‌لرنده النی ، آیاغنی ، کوزینی ، قولاغنی ، برونی ، چکه‌سنی ، دوداغنی ضایع ایدرك معیب ومعلول وضعیف البنیه قالان مکلفیت عسکریه اربابندن بولنورده مسلط اولان جابقین دها کنج ، دینج ویاقیشیقلی اولور وبالطبع سوسله‌رك کندینی ثروت وقدرتلی کوسترسه قلبنی جذب ایدر. اوزمان دکل کندیسنی یالکز زوجه ترجیح ایتدیرمك ، میل ومحبت تدریجاً ازدیاد ایده‌جکندن اولادی بیله اونوتدورور. خائن هوسنی آلدقدن صوکره کندیسنی آتیویره‌جکنی غافله قادین دوشونمز. اهل واقرباسنك نصایحنی ایشیتمز اولور. اوکودی یالکز تسبیحلی ننه‌دن آلمق ، سوزك چیقارینی خارجدن انتخاب اولونه‌جق محکمه مأمورلرندن ، یاخود آووقاتلردن تشکل ایده‌جك قومیسیوندن طویمق ایستر . آنك بویله بلادن، بومثللو اغفال واغوادن مصونه قالمسی وحسب الجهاله آلدانمش ایسه ناموسیله قورتولمسی، عقلنی باشنه طوپلایوب کما کان زوج واولادینه صاریلمسی امر طلاق وافتراقك کندی یدنده اولمادیغنی بیلمسیله، نزاع وشقاقك مفید اولمایه‌جغنی درك وتیقن ایتمسیله اولور . حکملر مذهب مالکی اوزره عهده‌لرینه ترتب ایدن وظیفه‌لرینی تمامیله ایفایه مأذون اولوب ایشك بواطننه نفوذ ایده‌جك قدر اتعاب ذهن ایدرك تفریق اولونه‌مایه‌جقلرینی، زوجنه اطاعت ایتمسی لازم کله‌جکنی صورت قطعیه‌ده کندیلنه تفهیم ایدرلرسه ینه اصلاح فکر ایتمسی مأمول اولور . لکن شو تفریق جبری اصولنك قبولی هرنه صورتله اولسه محذوردن سالم اولماز. هانکی هیأت حکمیه اویله ایشك بواطننه صرف ذهن ایده‌جك؟ باقه‌لم زوج آنلره هر سرینی فاش ایده‌بیله‌جکمی ؟ قادین باشقه‌سنی ایسته‌یورسه زوجی ده اوندن وازکچیویرسون، دیرلر. زوجنك آکا ابتلاسنی، دشمنك مقصودینی اسعاف ایتمه‌مکده حقلی اوله‌جغنی، قادینك مرور زمانله اصلاح فکر ایده‌جکنی، عائله آکا محتاج وآنی قورتارمق لازم اولدیغنی دوشونمزلر. نزاعك مرتبی ارباب نقود وغادن اولورسه بلکه آندن ده چکینیرلر . وترویج مرامه‌ده خدمت ایدرلر . حاصلی اقویا ایچون ضعفا وفقرا عائله‌لرندن کوز قویدقلرینی اطماع واغفال ایدرك بو اصول ایله اللرندن آلمق هر وقت ممکن اوله‌جق ، مغدور اولانلر سائقهٔ غیرتله حس انتقامه دوشه‌جك ، جنایتلره یول آچیله‌جقدر .

ایشته نکاح مدنی قانوننك روحنی تشکیل ایدن ماده‌لردن برینك نتیجه‌سی ! حکومت سنیه‌مز البته بوکا راضی اولماز. حکومتجه مطلوب اولان عائله‌لرك بنیاننك محکم اولمسی، اویغونسزلقلردن سالم بولونمسیدر. یوقسه اویغونسزلغی رفع ایچون خانه‌لری تملندن ییقمق ، اوجاق سوندورمکه شتاب ایلمك دکل . عائله‌لری محو وپریشان ایتمك ایچون تبدیل مذهب مصلحتدن اولورمی ؟ زمانك افکار وایجاباتی بومیدر ؟ قومیسیون نه خطا ایتمشلر ! دین اسلامده طلاق وافتراق قادینلرك النده اولمدیغندن ارککلرك آنلره اعتسافاتده بولوندقلری در میان اولونمش . بوده دین وملتمزك علیهنده نشریاتده بولونان میسیونرلرك آثارنده کورولمش واوکبی منابعدن آلنمشه بکزه‌یور. یوقسه مملکتمزده زوجیله نزاع ایدوب ده صلح ایتمه‌مش ، اعتساف کوروب ده بالآخره مفارقت ایلمه‌مش قاچ قادین بولونه‌بیلیر ؟ اصلاح بین اوله‌مازسه طلاق ومخالعه مشروع اولمغله طبیعت مصلحت آنلری تفریق ایلکده‌در . مذهب دکیشدیرمك ایسته‌مز . بلا موجب تعجیل اولونه‌رق ییقیلمایان عائله‌لری ده ییقمق، آنا بابا قوجاقلرنده یاشایه‌جق اولان چوجقلری ده اوکسوز براقمق لایق اولماز .

بو ماده‌نك وضعندن مقصد حریت قاعده‌سنده قادینلری ارککلره مساوی طوتمق ایسه قانون اساسیده قبول اولونان حریت بو مساواتی اقتضا ایتمز . چونکه دین اسلامله مقیددر . عرف وعاداتك محافظه اولونه‌جغی ده مادهٔ مخصوصه‌سیله بیان وتصریح ایدلمشدر . قادینلرك ارککلره هر وجهله مساوی اولمسی، طلاق وافتراقك اللرنده بولونمسی اوروپاده‌ده یوقدر. اونلر قادینلری زوجلرینك اذن ورأینی اولمقسزین کندی ماللرنده بیله تصرف ایتدیرمیورلر . آنلرك روحلری بنیه‌لریله متناسب اولوب قوت ومتانتجه ارککلر کبی دکل. طبیعتده آنلره مساوی دکللرکه هرحکمده مساوی اولسونلر . نفقه‌لری ده زوجلری اوزرینه فرض ایدیلمش. قرآن عظیمده (الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض وبما انفقوا من اموالهم) بویورولمشدر. ارککلر کبی قادینلرده مفارقته قادر ، آطلیقه مأذون اولسه‌لر عائله‌لر تأسس ایدرکن ییقیلیر وبوندن اك زیاده واك اول کندیلری متضرر اولور ایدی .

طرفینه بیکانه اولان کیمسه‌لره ، حکام زمانه ، هیأت حکمیه‌لره بویله بر حق ویرمك دها مضر اولور . بالاده کوستردیکی اوزره درلو سوء استعمالات وجنایاته قپو آچار . بو بابده‌ده بشر ایچون شریعتمزدن ، مذهبمزدن اصلح واسلم بر طریق اوله‌ماز . هم نیچین اهالیمزك متدین اولدقلری حکم شرعی معمول به اولماسون ؟ حنفی ، شافعی ، حنبلی بونجه خلق مذهبلرندن استفاده‌دن محروم ومملکتلرنده بولونمیان بر مذهبه محکوم ایدیلسونلر . یازیق دکلمی ؟ باخصوص بو تکلیف اهل اسلامه تخصیص ایدیلمش. طلاق وافتراق یهودیلرده وبعضاً خرستیانلرده‌ده موجود ایکن مبحوث عنه اولان اصول آنلره تشمیل ایدیلمه‌مش . خرستیانلر ایچون تشکیل اولنه‌جق عائله قومیسیونلرینك وظیفه‌لرینی اصلاح بینه مقصور اولدیغی ۱۳۶ نجی ویهودیلرده زوجه‌نك تفریق طلبنده بولونمسی آنجق زوجك امر طلاقی اذن حاکمه تعلیق

ایتمش اولدیغی صورتده اوله‌بیله‌جکی ١٣٨ نجی ماده‌ده کوسترلمش، هپ کندی مألوف ومتدین اولدقلری احکام ایله معامله اولونه‌جقلری، حقوق مذهبیه‌لرینك کما کان محفوظ اوله‌جغی اعلان اولونمشدر . آرتیق اهالئ اسلامیه‌مزك معتقد ومتدین اولدقلری مذهبلرینك حقوقی‌ده محافظه اولونمق ایجاب ایتمزمی ؟ آنلرده امور مذهبیه‌لرنده سربست اولملرینی، کما کان استفاده ایتملرینی ایسته‌مزلرمی ؟ مملکتلرنده معروف اولمیان مذهب مالکی‌یه تابع طوتولملرینی ایسته‌ین بولونماز . بو ماده‌نك آکاده موافق اولمیوب قسماً مخالف اجماع اولدیغی‌ده قریباً بیان اولوندی . مقتضای مصلحت اولمیوب یوق یره بر چوق عائله‌لرك پریشانلغنه سبب اوله‌جغی‌ده ذکر اولوندی . قرار نامه‌نك اهل اسلام عائله‌لری ایچون اك مخاطره‌لی ماده‌سی بودر .

صدر الدين

رسل کرام علیهم السلامك وظیفه‌سی

عالم انسانیتك پیغمبرلره احتیاجنه متعلق اولان فصلده ایضاح اولندیغی اوزره رسل کرامك امتلر اوزرنده‌کی مرتبه‌سی عقولك اشخاص اوزرنده‌کی منزله‌سی مثابه‌سنده اولوب، شرف بعثتلری عقول بشرك جملهٔ حاجاتندن اولمق اوزره جناب مبدع حکیمك فضل ورحمتیله قضای ربانیسنك اثر توفیقیدر . الطاف الهیه‌نك بر نوع گرانبهاسی اولان بعثت انبیا نعمت جلیله‌سی، انسانك بقیهٔ کائناتدن تمیزینی استلزام ایدن خصائص عدیده‌نك انضمامیله جهانه رونق کلی ویرمشدر . لکن وظیفهٔ رسل، انسانك احتیاجات روحیه‌سی وقوهٔ حسیه‌نك اوکا تعلق ایدن کافهٔ ایجابات وانعکاساتنی بر نقطهٔ صلاح وکماله سوق ایتمکه معطوفدر ؛ بو صورتله انسانی اضلال ایدن هوای نفسانی لوثیاتندن روحك تطهیری، یاخود حد استقامتده اولدیغی حالده ملکات نورانیه‌سنك تقرری، یاخود هر ایکی جهان حیاتنك سعادتنی موجب اولان فیوضاتك اوکا ابداعی اسبابنك تأمینی امر خدایه موافق اولور .

اما معیشت یوللریله بونك وجوه کسبنده حاذق قیلان اعمالك تفصیلی وعلم دنیانك اسرارینه وصول ایچون اعداد اولنان شیلرك درکنه شهوات عقلیه‌نك اطاله‌سی کبی خصوصاتده وظائف رسالتك دخلی یوقدر، بونکله برابر اونلرك عامهٔ ناسه متعلق تبلیغات ومواعظ خیریه‌لری امور دنیاده‌ده مستقیم ومعتدل بر مسلك اتخاذینه ارشاد ایدر . شرائط وعظ وارشادلرندن بری‌ده ذات اجل واعلانك اله واحد، قادر، علیم، حکیم صفتلرینی حائز وقوتلی برهانلرك اثبات واستلزام ایلدیکی سائر صفاتله‌ده متصف بولندیغنه ویارادلمش اولمق اعتباریله اجزای کائناتك جناب حقه نسبتلری مساوی اولوب جمله‌سی اونك اثر صنع قدرتی ایدوکنه اعتقاد امرنده شبهه‌یی داعی برشی اتیان ایتمامکدر . آنجق مخلوقات آره‌سنده کورلمکده اولان تفاوت، ایچلرندن بعضیسنك دیکرلرینه نسبتاً کمال ایله یعنی عالی بر خاصیت ایله فرقلی مرتبه‌ده مختص اولملرندن منبعثدر . رسالته متعلق شروط کمالدن بری‌ده بعثتدن اول دخی برانتقام ونفع نامشروع سائقه‌سیله کمسه‌یه مضرتی، یعنی حقسز اوله‌رق آنك نفس وعرض وماله تجاوز کبی بر حالی مسبوق اولمامق وحقوق ناسی دائرهٔ امن وانتظامده بولندیران حدود معقوله ومشروعه‌نك ایجاباتنه موافق بر مسلکده بولنمقدر .

رسل کرام، عقل بشری معرفت الهیه‌یه وصفات باریدن بیلنمسی واجب اولان شیلر حقنده علم وایقان حصولنه ارشاد ایتدیکی کبی شو عرفانی طلب واستحصالده معقول اولان حده قدر واریلوب آنك تجاوز ایدلمامسی وجوبنی‌ده بیان ایدرلر، بر حالده‌که ذکر اولنان حد وقوف ایله اکتفا، زحمتسزجه اطمئنان وجدانی وواهب مطلق حضرتلرینك کندیلرینه ویردیکی قوت خاصه‌یه اعتمادده استقراری مستلزم اولور . اونلر السنهٔ خلق، اله واحدی ادراك واطلاقه جمع ایله اویوزدن افتراقدن قورتارمغه وناسك ذات اجل واعلادن بشقه معبود اتخاذ ایتمیوب راه حقه حائل اولان باطل شیلردن کذرکاهلرینی تخلیه ایتمکه بذل جهد ایدرلر . جمیع اعمال ومعاملاتده اللهه ربط قلب ایله التزام استقامت اولنمسی ایچون ایقاظ وتحریك، مختلف وقتلرده فرض اولان انواع عباداتی ادا ایله عظمت الهیه‌یی تخطردن دور قالنمامسی، ایمان ووجدانك او صورتله تزکیهٔ دائمه‌یه مظهر قیلمسی، ناسدن عمل وعقیده‌لری ضعیف اولانلرك کسب قوت ایتملری، واجب الوجود ایله احکام وواجبات دینیه حقنده معلومات یقینیه‌نك تزییدی کبی تنویر وارشاد یوللرینی کوسترلر .

افراد ناسك اختلاف عقول وآمالی حسبیله بینلرنده متکون منازعاتی اوامر الهیه‌یه استناداً فصل ایتدکلری کبی مصالح عامه‌نك دائرهٔ عدل واستقامتده جریانی، منافع خاصه‌نك وقایه‌سی، خلق آره‌سنده رابطهٔ محبت وصمیمیتك حصولیله الفت کامله‌نك حکم سورمسی، جماعتك انتظام احوالنه خادم جهتلره توجیه انظار اولنمسی، نفسلرك مجاهدهٔ مشروعه‌یه الفتیله عقاید صحیحه‌نك وجدانلرده استقراری، هرکسك حقنه رعایت فکرینك قوتلیجه دوام والتزامی، حق وشرع حدودینی طلبده معروف اولان درجه‌یی آشمقدن توقی ایدلمسی، قویلرك ضعیفلره یاردیم ایتمسی، زنکینلرك فقیرلره امداد ایلمسی، دیننده حائز رشد اولانلرك حق یولندن صاپانلری اصلاح وارشادده وعالملرك جاهللری تعلیمه چالشمه‌لری اسبابنی تبلیغ وتأیید ایدرلر . بعث اولندقلری امتلرك عمللرنجه حاصل اولان اختلافاتك قولایلقله حلی ایچون عندالاختلاف مراجعت اولنمق اوزره امر الهی ایله آنلره دستور العمل اوله‌جق حدود لازمه وضع وتعیین ایلرلر . ازجمله انسان قاننك حقسز یره آقیدلمامسنه مدار اولمق اوزره آنك بر حرمت کامله آلتنده طوتیله‌رق آنجق قصاص واعدامی موجب بر جرم ایقاع ایتمسندن دولایی فاعلنك قانی هدر ایدلمك لازم کلدیکی حالده عامه‌نك تأمین انتظامی ایچون بو امر شرعینك بحق اجراسنی، غیرك کسب ایتدیکی بر شیئه دست تجاوزك اصلا اوزادلمامسنی ونه کبی خصوصاتده مال آخرك تناولی مباح اولدیغنی بیان ایله برابر مباح صاییلان شیلرده‌ده التزام اعتداله، ناسك عرضلرینك محافظهٔ احترامنه، تنکیحی حرام ویا جائز اولانلری بالتعیین آنلره رعایت اولنمسنی تحت تأمینه آله‌جق اوامر وحدود ایله تحدید

واراثه‌یه، صدق، امانت، عهده وفا، عقوده رعایت، ضعفایه مرحمت، قوت وقدرت صاحبلرینه قارشی نصیحتده ثبات، هرمخلوقك بلااستثنا حقوقنی تسلیم واعتراف کبی خصوصاتده نفسلرك مرغوب اولان ملکات ایله تحکیم وتهذیب یوللرینی اناره‌یه، فانی اولان لذائذدن هوای نفسانی‌یه کسر ایله نزاهت اخلاق ومعالی اطواری تحری‌یه بذل مساعی ایله بو احکام وایجاباتك هر بریسی ایچون الله عظیم الشانك امرلرینك مستلزم اولدیغی درجه‌ده ترغیب وترهیب، انذار وتبشیر ایله عقاید واعمال بشرده بر انتباه وصلاح کلی تأسیس وادامه ایدرلر.

بونلره برابر ذات اجل واعلانك رضاسنه صالح اولان شیلری تعقیب واجرایه وغضبنی استلزام ایدن ماده‌لردن یوز چویرمکه متعلق اولان تفصیلاتی اتیان وبومیانده دارآخرتك وجودندن، اوراده ثواب ایچون اعداد اولنمش شیلردن، حدود دینیه‌نك وقفهٔ مساعده‌سنی آشمیه‌رق اوکا متعلق امرلری حسن تلقی والتزام ایله ممنوع اولان فعللری یاپمقدن اجتناب ایدنلرك حسن عاقبته نائل اوله‌جقلرینی تضمن ایدن احوالدن خبردار ایتدکلری کبی قوللرینك بیلمسنه اذن الهینك تعلق ایتدیکی غیب خبرلرینی بیلدیریرلر. اشبو دینی اساسلرك حقیقتنی عقلاً درك ایلمك کوچ اولسه بیله اونلرك وجودنی اعترافده وجدانی بر مشقت تصور اولنه‌ماز. ایشته بو صورتله نفوس مطمئن، صدور منشرح اولور. عند الهیده مقرر اولان اجر جزیله انتظار ومالك الملك اولان حق تعالی‌نی ارضا صددنده هر الم ومصیبته صبر ایله تحمل قابلیتی حصوله کلیر. افراد بشرك احوال اجتماعیه‌لرنده تصادف اولنان مشکلاتك اك بیوکلرینك حل وتسویه‌سی ذکر اولنان قورتاریجی، صلاح آور دقایقه رعایتله ممکن اولور.

ساحهٔ حیاتده عقلانك بوکونه قدر طرز حلنده جهد ایتمکدن فارغ اولمدقلری مشکلات‌ده بو صورتله حل ایدلمش اولور.

رسل کرامك وظیفه‌لری، مدرسلرك وظیفه‌سی، صنایع معلملریله استادلرینك ایشلری کبی شیلره مقیس اولنه‌ماز، مثلا وقایع تاریخیه‌یی تعلیم، اجرام وعوالم سماویه‌نك حاوی اولدقلری شیلرله اختلاف حرکتلرینه باعث اولان موادك، بو اجرام ارمسنده‌کی طول وعرض مقدارلرینك، طبقات ارضدن غیر مسکون اولان اقسام مختویاتك، نباتاتك نشو ونماسنه متعلق احتیاجاتك، حیواناتك های نوع وشخصلرنجه مفتقر اولدقلری شیلرك وبونلردن بشقه عقول بشرك الده ایده‌بیله‌جکی علوم وفنون دنیویه‌نك فهم دقایقنه ایصال ایده‌جکی اصول وطرقك بیان وتفصیلی اونلرك وظیفه‌لری خارجنده‌در. چونکه بونلرك کافه‌سی وسائل کسبدن اولوب تحصیل ایله الده ایدیلیر. بشرك امر راحتی استکمال ایچون جناب واهب العطایانك کندیسنه احسان ایتمش اولدیغی عقل واستعداده کوره نه مرتبه چالیشیلیر ایسه او نسبتده سعادت متزایده استحصال اولنه‌بیله‌جکی کبی عقل واستعدادی سوء استعمال ایله سعی وتدبیرده نقصان واهمال کوسترلمسی‌ده شدت محرومیته معروض قالمسنه منجر اوله‌جغی پك واضح بر حقیقتدر. آنجق علوم ومعاملاتده تکامل تدریجی قاعده‌سنه اتباع، قانون فطرتك جملهٔ احکامندن اولوب شرایع انبیا دخی هرشیده سعی ایله موفق اولنه‌بیله‌جکنی وفطرت انسانیه‌یه احسان الهی اولان انواع سعادت وکمالك یوکسك مرتبه‌لرینه وارلمسنه کافل اولان اسبابك وجوب التزامنی اجمالاً بیان ایلر.

اما، افلاکك احوالنه وارضك هیئتنه متعلق شو ذکر ایتدیکمز شیلره دائر لسان انبیادن شرفوارد اولان بعض اشارات مجمله ایسه آنجق جناب مبدع حکیمك وجودینه دلالت ایدن آثاره امالهٔ نظر ایتمك واسرار وبدایع خلقتك ادراکنه عمیق بر فکر توجیه ایلمك مقصدینه معطوفدر. رسل کرامك امتلرینه خطاباً ایراد بیوردقلری کلمات ومعانی دخی اونلرك حوصلهٔ فهملری فوقنده اولمق جائز دکلدر، بو جوازك وقوعی حالنده حکمت بعثلری ضایع اولوردی.

بونك ایچون عامه‌یه متعلق واقع اولان بعض خطابات انبیا، خواص عندنده تأویل وتفسیره محتاج اولور، بو صورتله معنالری حل اولنور.

خواصه توجیه ایدلمش اولان خطاباتك دخی عامه‌جه منفهم اولمسی ایچون زمان طویله حاجت کوریلیر. بناءً علیه کلمات انبیانك طرز ایرادی، دائرهٔ اطلاع خارجنده قالمامقله برابر تفسیر وانکشافه متوقف اوله‌رق السنهٔ انبیادن جاری اولمش اولان او قبیل سوزلرده اونلردن پك آز وارد اولمشدر.

ممکن مقداری احوال کائناتك حقائقنی درك وتمیزه اللهك ویردیکی استعداد فطری ایله ارواح وعالم محسوس وقوانین طبیعیه بیننده‌کی مناسبته دینك مانع اتخاذی هیچ بر وجه ایله جائز اوله‌ماز. بلکه خالقك وجود ومعرفتنه وکمال انسانی‌یی داعی اولان سائر معلوماته کسب وقوف ایله بو بابده‌کی دلائل عقلیه ونقلیه‌یه حرمت اولنمسی دیناً واجبدر. اوت، اثر تکوین الهی اولان کافهٔ عوالم حقنده بر علم امکانی حصولیچون قدرت بشریه‌نك مساعد اولدیغی درجه‌ده بذل جهد ایدلمك فرضدر. شو قدر که اشبو معلوماتك اصول تحری واستدلالنده سلامت اعتقاد ونیت ووقوفی التزام ایله بو بابده حد مشروعی کچمامك لازمدر. شو اساس خارجنده اعمال فکر ولسان ایدن کیمسه دیننده جاهل قالیر، واوکا قارشی بر جنایت ایشله‌مش اولور که مغفرت الهیه‌دن اوزاقلاشدیریر.

مترجمی: حسین مظهر — شیخ محمد عبده

اسلامده اخلاق

— ۱ —

ـ شریف حسین بك افندی‌یه اتحاف ـ

اشرف ادیان اولان اسلامیت، تنویر افکار.. تطهیر قلب.. تزکیهٔ وجدان خصوصنده حدسز حسابسز کوستردیکی معجزهٔ بالغه ایله مکارم ومحاسن اخلاقك بر قانون اکمل واعلاسیدر. حسن اخلاق، هیئات اجتماعیه ایچون تغیر ناپذیر بر دستور عظیم مدنیتدر. اقوام وامم ایچون کافل فیض وسلامت ومدار آسایش وسعادتدر. عائله ایچون سرمایهٔ نعمت وضامن حضور واستراحتدر. اردو ایچون معنوی بر مایهٔ قوت واساس قویم انتظام وشوکتدر.

اخلاق، ضابطهٔ عالم خدمته کفالت ورابطهٔ اقوام وامم خصوصنه

دلالت ایده‌رك حائز اولدیغی قوهٔ کمالاتی ایله‌جهان انسانیتی عرش اعلای ملکیته ایصال ایدر .

اخلاق ، مربیٔ روح ، مزکیٔ افکاردر . برملت نزدنده اخلاقك لزوم واهمیتی .. قدربلند کرامتی .. علو منزلتی .. ابنای آدمه اولان اجل خدمتی حکیم وکریم اولان ذات اجل واعلی فرقان مبیننده : « ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة وجادلهم بالتی هی احسن ... » خطاب علویٔ صمدانیسیله بیان بویورمشدرکه ، خلاصهٔ مآل عالیسی : « یامحمد ! (صلی الله علیه وسلم) ناسی رب کریمك سبیل هدایتنه یعنی دین اسلامه مقالهٔ محکمه وموعظهٔ حسنه ایله دعوت ایت ! معاندینه قارشی احسن مجادله‌ایله مجادله ایت !... »

مقالهٔ محکمه ، بردلیلدرکه حقی ایضاح ، شبهه‌یی ازاله‌ایدر . موعظهٔ حسنه ، مواعظ قرآنیه‌دن عبارت ویا ترغیب وترهیب ایله سبیل حقه دعوتدر .

اخلاقك عظمت حالی حقنده اقامه ایدیله‌جك دلائل باهره‌دن بری‌ده : « انما بعثت لاتمم مکارم الاخلاق » قول عالیسنك قائل کریمی اولان نبی محترمك طرف سبحانیدن « وانك لعلی خلق عظیم » وصف الهیسیله توصیف بویورلمه‌سیدر .. بونلرده‌ده خلاصهٔ تفسیر عالیسی : « یاحبیبم ! سن محقق معجزهٔ لاهوتیه‌خلقتسك ! سن برنورمبین حکمت وفضیلتسك ! سن ، اومعالی آموز مکارمسك‌كه بوتون سجایای عالیه وافعال پسندیده ذات پاك رسالتپناهیکه مشتاق اولدی . فیض سرشار مکرمت نور باقی کبی فطرت پاکیزهٔ محمودیتکده انجلاساز عیوندر . »

شبهه‌یوقكه ، الهی اولان بودیانتك .. آسمانی اولان بو شریعتك غایهٔ کمالاتی یریوزنده حب محاسن ایله برابر خیر وحقیقتی .. انصاف وعدالتی اظهار وتأمین ایده‌رك تزکیهٔ نفوس بشریه وتزیین اخلاق انسانیه‌در .

تحسین اخلاق ایله‌ین وبوفیوضات معجزه‌دن بحق مستفید اولان اونفوس زکیه اصحابیدرکه ، مآثر اخلاقده کوستردکلری کمال ایله بیاغی مرتبهٔ ملکیته ارتقا ایله‌دیلر .

صدر اسلامده ، اکابر اصحابك حفظ حق وردباطل خصوصنده ابراز ایله‌دکلری فضائل جوانمردانه ومشرب انسانیتکارانه ، اسلامیتك دنیوی ، اخروی نیجه سعادات کامله‌یی جامع بردین مبین اولدیغنی انظار عالمده — بر برهان اخلاق ایله — اثبات ایله‌مشلردر . اعلای کلمةاللهی اقدم فرائض دیانت بیلن حضرت صدیق اکبر ، اواخر خلافتنده بر شیخ نورانی ایدی . ضعف حاله ، خصوصاسننك کماله باقمادی . مقتدای مقدسنك انفاذ امری خصوصنده نه تردد ایتدی ؛ نه بر دقیقه فوت ایله‌دی .

ارباب ارتدادی تنکیل ایله‌دی . کوندزلری آقشاملره قدر ، کیجه‌لری صباحلره قدر امور عباد ایله اشتغال ایله‌یه‌رك حقوق ناسی صیانت ایله‌دی .

ارتحال نبویده اصحاب آره‌سنده باش کوسترمك استعدادنده اولان اختلافاتی وجیز اولدیغی قدر بلیغ اولان ضرب نطق معروفیله برطرف ایده‌رك اسلام بیننده‌کی اخوت وصمیمیت موجوده‌یی تأیید وتأکید ایله‌دی . عظیم برسفك دمانك اوکنه سد چکدی .

مرویدركه بركون مسجد رسوله براعرابی داخل اولور . رسول اکرم ایله صدیق اعظمی کورور . هربرینه آیری آیری سلام ویرر . او اثناده حضرت علی رضی‌الله عنه نظرینه تصادف ایلر . لونی تغیر ایدر . بوتصادفدن فوق‌الغایه متأثر اولور . بوحال صدیق اکبرك نظر دقتنی جلب‌ایدر . اعرابینك اسباب تأثرینی حضرت علیدن سؤال‌ایلر . حضرت مرتضی اعرابینك کندینه یکرمی بیك آقچه دینی اولدیغنی سویله‌ینجه درحال اومرد غریبی بولدیرر . یکرمی بیك آقچه‌یی مال طیبندن دفعةً تأدیه ایله اوبار عظیم دیندن بی چاره‌یی خلاص ایلر .

صبر .. حب معالی .. تصون .. تعفف وقناعت .. احسان کبی امهات فضائل نفس‌پاکنه مشتاق قیلان بوخلیفهٔ باحق ، امت اسلامیه ایچون فردای قیامته قدر مشق کمالات اوله‌جق برطاقم مناقب عالیه‌یی یادکار براقمشدر .

وقتاكه عدالت الهیه‌نك یریوزنده برمثال ذی‌حیاتی اولان حضرت فاروق ، مرتبهٔ خلافته شرفرسان اولدی . حتی نجابت اخلاقیه ایله تخلیهٔ نفس ایله‌ین اکابر امته نمونهٔ امتثال اوله‌جق برچوق خوارق نجابت اظهار ایله‌دی .

مرویدركه عهد خلافتنده بركون کنار مدینه‌یه برقافله قوندی . عبدالرحمن بن عوف ایله برابر صباحلره قدر افراد قافله‌نك مال وجانی نکهبانلغنده بولوندی . کیجه‌لین برچوجغك برخانه‌ده متصل آغلادیغنی طویدی . چوجغك آغلادیغی خانه‌یه بالذات برقاچ دفعه‌لر کیتدی . چوجغی آغلاتمامه‌سی ایچون والده‌سنه اخطاراتده بولوندی . صوك دفعه کیدیشنده ایسه : « سن نه شفقتسز والده‌سین‌كه اولادیگی بویله صباحلره قدر آغلاتدك ! » خطابنده بولوندی .

والده‌سی ایسه :

— یا عبدالله ! چوجغی سوددن کسدم . حالمدن خبردار دکلسك . معصومه یدیره‌جك برنسنه‌یه مالك دکلم‌كه آنکله اویوده‌یم !

دینجه حضرت عمر :

— یا خاتون ! چوجغك قاچ یاشنده‌در ؟

— هنوز بر یاشنه وارمامشدر .

— نصاب شرعه واصل اولمادن نیچون سوددن کسدك ؟

دینجه قادین :

— الله ، خلیفهٔ رسول ، عمره انصاف ویرسون ! اوغلان سوددن کسیلمه‌ینجه نفقه ویرمز ! جوابنی ویردی .

حضرت عمر ، آغلایه آغلایه مسجده کلدی . صباح نمازینی ادا ایله‌دی . ویل لعمرکم ! دیه‌رك اطرافه منادیلر چیقاردی . کیمك قیز ویا ارکك اولادی وار ایسه نفقه طمعنه دوشوب‌ده وقتندن اول سوددن کسمه‌سین ! بالعموم اطفال مسلمینه نفقه تقدیر ایدلمشدر ، دیه ندا ایتدیردی . بونکله‌ده بقای نسل ونشر دین ایچون بر اصول مستحسنه وضع ایله‌دی .

ینه مرویدرکه ، حضرت عمر ، حج ایچون مدینه‌دن مکه‌یه عزیمت ایله‌دی . عودت وعزیمتنده سکسان درهم بر مصرف اختیار اولوندی. شوایدیلن مصرفدن خبردار اولونجه « ویل عمره‌که بیت مال مسلمیندن سکسان درهم اسراف ایله‌دی » دیمشدر .

حق‌وتودد .. ورع وسخاء .. شکران نعمت .. التزام عدالت، مجدت وشهامت کبی نفس ناطقه‌یی مرتبهٔ بلند ملکیته .. توفیق وهدایت رب عزته ایصال ایله‌ین بو فضائل اخلاقیه‌نك آلهی بر مثال ذی وقاری اولان حضرت فاروق [رضی‌الله‌عنه] فضائل اسلامیه‌نك قدسیتنی بویله آسمانی افعال وحرکات ایله انظار عبرته وضع ایتمشدر .

احسان وعطا واستعظام ناموس وحیاده ، شخص مقدسنه ، بر مقام انفراد تحقق ایله‌ین حضرت عثمان ذی النورین [رضی‌الله‌عنه] مدینهٔ منوره‌یه هجرت نبویه وقوعنده انصار و مهاجرینك صوسزلق یوزندن فوق‌العاده مزاحم ایچنده اولدقلرینی کوردی . [بئررومه] دن غیری ایچه‌جك بر قطره طاتلی صو یوقدی . جان ومالنی بلامنت سیدالکائنات اوغرینه بذل ایله اجر آخرته وقف حیات ایله‌ین او صاحب حیا ، مقتدای محترمنك اوفاجق براشارتی اوزرینه [بئررومه]‌یی مساومه ایتدی . نصفنی صاحبی اولان یهودیدن اون‌بیك درهمه، نصف دیکرنی‌ده بالاخره سکز بیك درهمه اشترا ایتدی . سبیل حقده وقف ایله‌دی . اهل عطشانی زلال مرحمت ورأفتیله سیراب ایله‌دی. یوم‌الدارده ، خصماسنه‌قارشی کوستردیکی صبرومتانت وعلوجنابه مقارن اولان افراط رقت‌ومرحمت عظمت اخلاقیه‌سنك کمالنه دلیلدر.

خلوص وجدان .. میل خشوع .. متانت قلب کبی روحی آفات نفسانیه‌دن صیانت ایله‌ین مزیات اخلاقیه‌یه قلب وروح پاکی پناه‌اولمشدی.

طوبجی قائمقاملغندن متقاعد

محمد امین

تورك قادینی !

بر قاچ كون مقدم طريق ، آقشام ، تورك دنياسی كبی جرائد يوميه‌مزدن بعضلری خاقان مغفور عبدالحميد خان ثانی مرحومك كريمه‌لرندن عائشه سلطانك «جيورناله ديتاليا» غزته‌سنك محررينه واقع اولان بياناتنك ترجمه‌سنی نشر ايتديلر . بز ظن ايتمك ايسته‌ميز كه عائشه سلطان حضرتلری بوقدر فاحش بر خطا ارتكاب ايتمش اولسونلر . اغلب احتمال ، محرر ياكليش ضبط ايتمشدر . اكر حقيقةً يازيلديغی كبی سويله‌مشلر ايسه تأسف اولنور . حضرت فاطمه‌نك جناب پيغمبرك زوجه‌سی می ، يوقسه كريمه‌سی می اولديغنی بيله‌مه‌يه‌جك درجه‌ده بر جهالتله مسلمانلقدن بحثه قالقيشمق پك كستاخلق اولور . سلطان حضرتلری بو معلومات اسلاميه‌لريله بو مسئله‌لره قاريشه‌جغنه مقصد سياحتنی تطمينه غيرت ايتسه‌لردی دها ايی ياپمش اولورلردی .

فقط ايشك غرابتی نره‌ده : بونی ترجمه ايدن جرائد يوميه‌مزك ؛ نه بر كلمهٔ تنقيد ، نه‌ده بر فقرهٔ تصحيح علاوه ايتمكسزين ؛ اولديغی كبی نقل ايتمليدر . اكلاشيلان اونلرده فرقنده دكللردر .

سانسورجه تأخیر اولونان ایکی مقاله‌نك نشرینه مساعده ایدیلوب ایدیله‌یه‌جکی بو کونه قدر تقرر ایده‌مدیکی و برقاچ کون دها ایده‌میه‌جکی آکلاشیلدیغی جهتله منازع فیه اولان ایکی مقاله‌یی طی ایده‌رك سبیل‌الرشادی بوکون نشر ایدییورز:

وقوع بولان تأخردن طولایی قارئین کرامك بزی معذور کورملری رجا اولنور.

٢٥ تشرین‌اول، جمعه‌ایرتسی

اوقاف مطبعه‌سی | اشرف ادیب

آبونه شرائطی

داخلی، خارجی، هر ایکیسی ایچون سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر.

نسخه‌سی ٥ غروش، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح واوقوناقلی اولملی و آبونه‌ صیره نومروسنی محتوی بولنملی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد: ٤٤٦ — ٥ صفر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٣٠ تشرین اول ١٣٣٥ — جلد ١٨

بسم الله الرحمن الرحيم

« ومن يقنط من رحمة ربه الا الضالون »

ـ سورهٔ حجر ـ

« ضلاله دوشمشلردن باشقه، کیم، تاکریسنک رحمتندن امیدینی کسه‌بیلیر ؟ »

لکن، هانی، بر نفخه‌سی یوق سنده امیدک ؛
« اولمش » می دیدک ؟.. آه اونی اولدورملی میدک !
حقک ازلی فجری بوغولمازدی، آظالم،
فردالرک آرتیق، کوره‌جکسین که، نه مظلم !
اونسز یورورم، دیرسه‌ك، امین اول که یوروینز ؛
بیللرجه یاقینسه‌ك براوفاق لمعه کوره‌مز.
بیشکده اوغولدار طورور امواجی لیالک ؛
کردابه اورور آلنی، قوشدقجه خیالک !
خسران صارار آفاقنی، بیرتوب کچه‌مزسین ؛
آرقه‌کده می، قارشیکده‌می ساحل، سچه‌مزسین.
ای یولده قالان یولجیسی یلدای حیاتک !
کوکلرده دکل، یرده دکل، سنده نجاتک :
اولمش دیدیکک روحی آلولندیریورده،
بر پارچه آچیلسین شو محیطکده‌کی پرده.
بر پارچه آچیلسین دییورم، چونکه بونالدک ؛
نومید اوله‌رق مهر ازلدن طونه قالدک !
ای جقه طاپارکن شاشیران قلب موحد !
بر سینه املسز یاشار آنجق، اوده : ملحد.
برلشمسی قابلمی یا ایمان ایله یأسک ؟

حاشا ! بونک امکانی یوق، البته بیلیرسین.
اویله‌یسه نه‌دن بوینکی بوکمش، طورویورسین ؟
هیچ مرحمتک یوقیدر اولادیکه اولسون !

طوغدق.. « یاشامق یوق سزه ! » دیرلردی بشیکدن ؛
دنیایی « مزارلق » بیله‌رك ایندك اشیکدن !
تلقین حیات ایتمدی اصلا بزه برکس..
یوردك ازلی یاسجیسی بایقوش کبی هرکس،
یاسلی بولانیق روحنی زرق ایتمه‌یه باقدی...
ملعون آنی برنسلی اویوشدوردی براقدی !
« دولت باته‌جق ! » چیفلیغی بیننده اوترده،
ملتده بقا حسی ازیلمزمی که ؟ نرده !..
« دولت باته‌جق ! »... ایشته بو اولدوردی شبابی..
کیت یوقلاده باق، وارمی قیملدانمایه تابی ؟
آفاقنه یوکلنسه‌ده بیکلرجه مهالك،
باتمازدی بو دولت، « باته‌جقدر ! » دیمه‌یه‌دك.
باتمازدی.. خایر، باتمادی، هم باتمایه‌جقدر :
تك سن، اولویان یأسی بوغوب عزمی اویاندیر.
کافی اوکا جان ویرمه‌یه بر نفخهٔ ایمان..
داورانسین امیدك، بونه خیبت، بونه حرمان !
ماضیده‌کی هجرانلری صوصدورمایه باشلا ؛
اولادیکه صاغلام بر امل مایه‌سی آشیلا.
اللهه دایان، سعیه صاریل، حکمته رام اول..
یول [illegible] بودر، بیلمیورم باشقه چیقار یول !

محمد عاکف

عاصم

٦

— خواجه زادهم، سوزی جیقسین‌ده نهایت حریفك،
بكا « قاه ! قاه ! » دیه كولسونی ؟ ناصیلمش كیفك !
— عقدی كیم یاپدی ؟
— آچیق كوزی آرارسین‌كه ، طولو !
یالكز كوستڔن اولسون پاره‌لك نرده بولی .
او دكل ، شمدی آصل چاندی بلانك یوبوكی :
خبر آلدم ، قاری قاندیرمش او سرسم هودوكی ،
آلیورمش بوتون املاكنی ...
— كرچكمی ؟
— أوت !
— بوكا بر چاره دوشون ، كیتمسین أولر ، كرم ایت .
او چوجوقلر نه اولور صوكره ؟
— پریشان !
— یا خانم ؟
— اوده رحمتلی یته‌مدیکی دها صاقش به جانم !
— سویلدم سویلدم آلدیرمادی ووردم طوپاز !
صوكره ملعون قاری قورنازمی ، حقیقت قورناز !
حریف اشكمی دینك ؟ اشهد بالله اشك !
آغزی قارنده‌كی اوچقور دوكومندن كوشاك !
بر قیرتسین ، ایكی دیل دوكسون او فتان قحبه ،
چاره یوق ، صالیه‌سی صارقوب دیه‌جك : « وبردم به ! »

***

خانم آقشام بزه كلمدی نمازدن صوكره ..
بولده بیچاره شاشیرمش ، هادی كیرمش چاموره !
نه قیافت ، نه حزین منظره ، كورسه‌ك یاورم !
كندی آغلار ، قیزی آغلار ... نه دهیم بیلمیورم .
جكرم صیزلادی باقدم‌ده .. فقط فائده نه ؟
قدرك جلوه‌سی ! قربانك اولایم حل ایدنه !
غمسز انسانلره اكلنجه كلیرمش یاشامق ...
یوركك حسلی‌می ، اشكنجه‌ده‌سین ، طالعه باق !
شیمدی ، اوغلم ، حریفك جرینه برچاره ؟
— قولای .
— سفهادن صایه‌بیلسه‌ك ...
— صایه‌جقسین ، های های !
برآدام مالنی اسراف ایله ایتمشسه هدر ؛
اوكا حكام شریعت « سفهادندر » دیر .
ساده دل ، ابله اولوب كار ایدرم وهمیله ،
اخذ واعطایه چیقوب آلدانان اشخاصه بیله
« سفها » نامی ویرر . باشقه دكل ، شرع شریف .
كلهلم مسئله‌نك حلنه : مادام بوحریف ،
كندی انفاقنه محتاج اولان اولادلرینك
جمله‌سندن كچه‌رك اوغورینه بریبس قارینك ؛
اوكا ویرمكده بوتون مالنی .. البت ، یابوناق ؛
یاخود آلدانمایه غایتله مساعد آواناق .
ایكی صورتده‌ده حاكم بونی حجر ایتسه ایدر .
شیمدی لازم كلن آنجق سزه برعلم وخبر :
اختیار هیئتی ، مختار ، هپكز طوپلانیكز ؛
یازیكز چارچابوق ، اطرافلیجه اولسون یالكز ..
سوكره تقدیم ایدیكز عائد اولان محكمه‌یه .
— ایش مهم ، قورقارم اطرافلی یازیلمازسه ، دیه ..
شونی سن یازسه‌كا اوغلم ...
— یاپارز طورده براز ...
دها اعلاسی‌نی ، بن سویلیه‌یم ، كندك یاز .
امام اسلوبنه اویدورماسی ، آرتیق سندن !
هادی برسه‌ك چك باشلایه‌لم ایسترسه‌ك .
هله ایلكین طاقیویر كوزلكو ..
— های های طاقه‌یم ..
یالكز سن بكا پارچه كاغد ویر باقه‌یم .
— قلم ایسترمی ؟
— دویت واریا !
— یكی! ایشته كاغد!

محمد عاكف

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

ان الذین آمنوا والذین هادوا والنصاری والصابئین من آمن بالله والیوم الآخر وعمل صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولاخوف علیهم ولاهم یحزنون

مآل كریمی

ایمان ایتدكلرینی سویلینلرله دین موسایی قبول ایدنلرك برده مسیحیلرله ملكلره طاپانلرك اللهه وآخرت كوننه ایناناملری واسلامك تعلیم ایلدیكی اعمال صالحه‌ده بولنالری نزد الٓهیده‌كی مكافاتلرینی آله‌جقلری كبی هیچ بر قورقو كورمیه‌جكلر ، هیچ‌ده محزون اولمیه‌جقلردر .

***

آیت سابقه‌ده بیان اولندیغی وجهله جناب حق بنی اسرائیله الطاف سبحانیه‌سنی ابذال بیوره‌رق هرایسته‌دكلرینی بخش ایتدكدن ، اونلره نبوت وكتابی احسان ، دنیاده هیچ كیمسه‌یه انعام ایتمه‌دیكی هرشیئی اونلره انعام ایتدكدن صكره بونلرك اوامر الهیه‌یه عصیان وانبیایی بغیر حق قتل ایتملری ، حدود الهیه‌یی تجاوز ایدرك یریوزنده فساد چیقارملری ، یاپدقلری فنالقلردن واز كچمك ایچون بربرینه قارشی اخطار ایتده بولنماملری یوزندن غضب الهی‌یه مستحق ، ذلت ومسكنته دوچار اولمشلردی . هیچ شبهه‌سز جناب حق بونلره یهودیلكلرندن ، دیكرلرینه خریستیانلقلرندن طولایی ظلم ایتمز . آنجق جناب حقه شریك قاتارلر ، یاخود آخرتی انكار ، یاخود اعمال صالحه‌یی ترك ایدرلرسه ایشته اووقت عنایت الهیه‌دن محروم اولورلر ، قورقودن ، اندیشه‌دن فارغ اولمازلر . حالبوكه قوم ابراهیمدن ، یهود ونصارادن ، وبو دینلردن هیچ برینه سالك اولمیان صابئه‌لردن اللهك وحدانیتنه وحیات اخرویه‌یه ایمان ایدنلری ، اعمال صالحه ایشله‌ینلری جناب حق تفریق ایتمز .

اعمال صالحه‌دن مقصد یوقاریده بیان ایتدیكمز وجهله انسانه دنیاده قوت ، اخرتده اللهه قربیت تأمین ایدندر . ملتلرك زنكینلشمه‌سنه، عزت ورفعتده یاشامه‌سنه مؤدی اولان هرشی اعمال صالحه‌دندر . كرك

علمی ، کرك اقتصادی ، اجتماعی شئون عامه‌نك اصلاحنه ، فلاکتزده‌لرك بارنکبتلرینی تخفیفه خادم اولان هرشیده اعمال صالحه‌دندر . بدیهیدرکه بو خصوصانه اعتنا ایدن هرملت قورقودن ، اندیشه‌دن آزاد اوله‌رق فرح وفخور یاشار .

بز « ان الذين آمنوا » آیت کریمه‌سنك تفسیرنده مفسرلره مخالفت ایتدك . قرآن کریم حضرت (ابراهیم) ی مسلم ودین ابراهیمی دین اسلام تسمیه ایتمشدر . « اذ قال له ربه اسلم ، قال اسلمت لرب العالمين ، ووصى بها ابراهيم بنيه ويعقوب يا بنى ان الله اصطفى لكم الدين فلاتموتن الاوانتم مسلمون » بو آیت کریمه‌دن مراد « ان الدين عندالله الاسلام » آیت کریمه‌سنی بیان ایتمکدر .

حضرت ابراهیمك دینی اولان اسلامك معناسی جناب حق توحید ایله محضا اوکا عبادت ایتمکدر . « وان ابراهيم كان أمة قانتا لله حنيفا ولم يك من المشركين » . ایشته دین ابراهیم بو بیوك ، بو رصین اساس اوزرینه مؤسس ایدی . نته‌کیم علیه الصلاة والسلام افندمزك دینی‌ده بو أساس اوزرینه مؤسسدر .

« ان اولى الناس بابراهيم للذين اتبعوه وهذا النبى والذين آمنوا والله ولى المؤمنين »

الحاصل خوف واندیشه‌دن قورتوله‌رق ثواب ومکافاته نائل اولمق انسانك الله‌ه ویوم آخره ایمان ایله‌دنیا وآخرتك صلاحنه خادم اعمالی ایشله‌مسنه وابسته‌در . بویله یاپان نزد باریده نائل اجر اولور ، ایستر ملت ابراهیمه ، ایستر موسی ، عیسی کبی انبیای سائره ، یاخود بو ادیاندن برینه سالك اولمیان پیغمبرانك ملتنه تابع اولسون . بو خصوصده هیچ برفرق یوقدر .

او حالده نیچون بونلر رحمت الهیه‌یی تقسیم ایدرك یهودیلر : « نصارانك هیچ برشیئی یوق » ، نصارا ده : « یهودیلرك هیچ برشی یوق » دییورلر ؟ صوکره‌نه‌دن آیات الهیه‌یی کوزلریله کوردکدن صکره اوامر سبحانیه‌یه مخالفت ایتدیلرده یهودیلر عزیره ابن الله ، نصارا ده مسیحه ابن الله دیدی ؟ دها صکره هپسی‌ده اللهك اوغللری ودوستلری اولدوقلرینی ادعا ایدییورلر . حالبوکه اونلرده اللهك یاراتدیغی بشرك جمله‌سندندرکه جناب حق آنجق بونلرك ایچنده ایمان ایدن ، اعمال صالحه ایشله‌ینلری غفرانه شایان کورر . کندیسنه شریك قاتان ، یریوزنده فسادچیقارانلری تعذیب ایدر . والله لايحب المفسدين .

مفسرلر صابئه‌نك تفسیرنده اختلاف ایتمشلردر . ظاهر اولان شودرکه مقصد ابراهیم ، موسی وعیسانك دینلرندن خارج اولانلردر . جناب حق رسول کریمنه حکایه ایتمه‌دیکی برچوق پیغمبرلر کوندرمشدر . (منهم من قصصنا عليك ومنهم من لم نقصص عليك) بونلر ایچنده الله‌ه ، یوم آخره ایمان ایدنلر وعمل صالح ایشله‌ینلرك تعداد ایتدیکمز ادیانه سالك اولانلردن فرقلری یوقدر . (ان الله مع الذين اتقوا والذين هم محسنون) .

آیت کریمه‌دن مراد اولان معنی ، سیاق وضعنك دلالتی اوزره ، بویله‌جه اکلاشلدقدن صکره ، اسباب نزولی حقنده‌کی قوللره باقالم : دنیلیورکه آیت کریمه سلمان فارسی (رضی الله عنه) نك جاهلیت زمانندە‌کی آرقداشلری حقنده نازل اولمشدر . حضرت سلمانك بو آرقداشلرندن بری کندیسنه « بر پیغمبرك زمان بعثتی یاقلاشیور . بو زمانی ادراك ایدرسه‌ك رسالتنه ایمان ایت . » دیمشلر . رسول الله افندمزك بعث بویورولنجه سلمان ، جناب پیغمبره رفقاسنك بو سوزلرینی حکایه ایتمش . بونك اوزرینه بو آیت کریمه نازل اولمشدر .

ابن عباسك روایتنه نظراً آیت کریمه اسلامك ایلك زمانلرنده نازل اوله‌رق متعاقبا بونك برقسمی « ومن يبتغ غير الاسلام دينا فلن يقبل منه وهو فى الآخرة من الخاسرين » آیت کریمه‌سیله نسخ اولنمش .

بو خصوصده دها برچوق سوزلر سویلنمش ایسه‌ده ایراد ایتدکلرمز کافیدر .

شیخ عبدالعزیز چاویش

حدیث شریف

« صنفان من اهل النار لم ارهما : قوم معهم سياط كاذناب البقر يضربون بها الناس ؛ ونساء كاسيات ، عاريات ، مميلات ، مائلات ، رؤسهن كاسنمة البخت المائلة لايدخلن الجنة ولايجدن ريحها وان ريحها ليوجد من مسافة كذا وكذا ...

« صحیح مسلم »

مآل عالیسی

اهل جهنمدن ایکی زمره وارکه بونلری کورمه‌دم . بریسی اینك قویروقلری کبی قیرباجلر طوته‌رق اونلرله انسانلری دوکرلر . دیکری برطاقم قادینلرکه کرچه کینمشلردر ، فقط چیپلاق کورونورلر ؛ نسوان سائره‌یی‌ده کندیلری کبی یاپمغه تشویق ، وضع وطورلریله نفسلری کندیلرینه اماله ایدرلر ؛ بونلرك باشلری ، ایچنه طولدوردقلری بزلر وصاچلرله دوه هورکوجلرینه بکزر . ایشته بونلر نه جنته کیررلر ، نه‌ده شوقدر مسافه‌دن انتشار ایدن رائحه‌سنی قوقلارلر ....

* * *

علیه الصلاة والسلام افندمزك شو حدیث شریفنی اوقویانلر درحال حکم ایدرلرکه رسول اللهك کورمدیکی ایکنجی زمرهٔ جهنمیه‌یی مع الأسف بز ، هرکون ، هریرده کورییورز . نسوانمزك برقسمی هرکون یکی برموده‌یه تبعیتله برپارچه دها چیپلاقلاشیور . چارشافلرك دیزلکلری بیله اورته‌مه‌ین قیصه پله‌رینلرینك آلتندن شفاف ایپکلرله اورتولو ، یاخود بوس بوتون آچیق قوللر صارقیور . آزورلی چورابلر ایچنده آیاقلر میدانده ، سینه‌لر آچیق ، صاچلر صارقیق ، اندام ایپکلرك

آلتندن كنديني متمادياً ترسيم ايديور. باشلر حقيقةً بردوه هور كوجي! بو منظره‌نك اوستنده تكاثف ايدن انظار وبالخاصه قادين نظرلري مطلقا اوراده شايان تقليد وتحسين برشي بوله‌رق آيريليرلر. بو منظره‌نك قارشيسنده متألم اوله‌جق اولانلر آنجق زواللي عائله رؤساسيدر. بوقنا اورتكلرك سينه‌سني اونلر چكيور. وايستر ايسته‌مز چكيور.

مملكتمزده اخلاقسزلغك آله‌بيلديكنه توسعندن شكايت ايدنلر حربك توليد ايتديكي سفالته الك بيوك حصه‌يي آييريورلر. حقيقةً بزي سفيل بيراقدي. اساساً پك آزالان نفوسمزك الك زنده والك قوتلي بركتله‌سني بلع ايتدي. مملكتمزك الك كوزل والك زنكين اقسامني تارمار ايتدي. بزي غدامزدن محروم ايتدي. آشاغي يوقاري بزي چيپلاق بيراقدي. يورجلرمزي فنا حالده يوكسلتدي. الحاصل حرب بزي مدهش صورتده أزدي، قيردي. شو واركه كوزمزك اوكنده طوران حقيقت كوستريوركه محاربه‌دن بري برقسم قادينلرمزك حالنده غريب برده كيشكلك وار. بونلرده هوس تزين پك آشيري براده‌يه واردي. حرب زماننده تزينه عائد مواد الك بهالي، تداركي الك مشكل مواد صيره‌سنده ايدي. بونكله برابر بو قادينلر بونلري استحصال ايتمكده كوجلك چكميورلردي. اوته‌طرفده آجلق، چيپلاقلق بتون شدتيله حكمران وبتون ملت بومصيبتلرك آجيسني چكيوركن نسوانمزك برقسم مهمي صرف تزين ايچون بوقدر عظيم مبالغي نره‌دن بوليورلردي؟ هايدي بوقادينلرك برقسمي محتكرلرك، برقسمي‌ده مرتكبلرك عائله‌لري اولسون. اوته‌كيلر نه‌در؟ اوته‌كيلر نره‌دن ونه ايله بو هوس تزيني تطمين ايديورلردي؟ هيچ شبهه‌سز فنا يوللره صاپه‌رق دكلمي؟

مسلمان قادين ايلك دفعه اوله‌رق بويله سوقاقلره دوكولدي. نه آجلقندن ونه چيپلاقلقندن طولايي؛ بالعكس تزين ايتمك ايچون! عائله‌سنك خزينهٔ عصمتنده بو آرزوي آتشيني تطمين ايده‌جك قدرتي بوله‌مايانلر محيطمزده رذيلتك بولديني رواجدن استفاديه قويولدي ومع الأسف بومحيط ملوثدن هيچ برمقاومت كورمدي.

بز اوته‌دن بري ماهيت مذهبيه‌سي مجهول برقاچ سفيهك اورتك اتخاذ ايدلمسي يوزندن بو مملكتك كوره‌جكي ضررلري تقدير ايدرك بويله برطاقم اورتكلره كوره دكل، اجتماعياتمزك ناظم اساسيسي اولان قرآن عظيم الشانه كوره توفيق حركت ايدلمسي وبناءً عليه قادينلرمزك وجيبهٔ تستره رعايت ايتمه‌سي اقتضا ايتديكني متمادياً سويلدك وسويليورز. حالبوكه اوته‌دن ماهيت مذهبيه‌سي مجهول برقاچ آدم وار قوتلريله تسترك عليهنه قالقاره‌ق يايمه‌دقلري پروپاغاندايي بيراقماديلر. غزته‌لر چيقارديلر، اوزرينه چيپلاق قادين رسملري قويديلر. مجموعه چيقارديلر. هپ تسترك عليهنده يازديلر. الحاصل هرنه يايديلرسه بو فريضهٔ دينيه‌يي ييقمه‌يه معطوف ايدي. دها حالا انتشار ايدن بو غزته‌لردن برني الكزه آليكز. باقيكز نه كوره‌جكسكز. مطلقا آچيق صاچيق برخانم رسمي. بوغزته‌لرده كوره‌جككز خانم رسملريله سوقاقده تصادف ايده‌جككز قيافتلرك آره‌سنده هيچ بر فرق يوقدر. طوغروسي‌يا موفق اولديلر. مملكتده سويلنمك، بو موده‌لره اويمق ايچون عرضني، ناموسني هدر ايدن بر زمرهٔ جهنميه ايجاد ايتديلر. فقط اونلرجه بونك نه اهميتي وار؟ هيچ! بو محاربه‌نك سفالتلرندن بري! بركره فيأتلر تنزل ايتسين. اونلرده پك طبيعي تنزل ايدر! نه يمان اغفال! فيأتلر تنزل ايتسين، احوال طبيعيه تكرار عودته باشلاسين. عرضني پايمال ايدنلرك عرضي‌ده تكرارمي تأسس ايده‌جك؟ بواخلاقسزلقلر كنديلكندن‌مي زائل اوله‌جق؟ بونه منطقسزلق! بالعكس بو فساد تخملري ايشته او وقت دها واسع برزمين انتشار بوله‌جق. بوني دوشونن، تقدير ايدن يوق. وبناءً عليه الله بيلديكنه بويون بو جهنم آلوني سوندورمك ايچون هيچ كيمسه چاليشميور.

امين اولملم كه بو جهنم آلوينك تخريباتني توقيفه، ونهايت اوني سوندورمه‌يه چاليشماديغمز تقديرده مملكتك انقراضنده الك بيوك رولي بوفاجعه اوينايه‌جقدر. برطرفدن حكومت جدي تدابيرايله، حق قوانين ايله مملكتمزك انتظام اجتماعيسني محافظه‌يه چاليشه‌رق، ديكر طرفدن علمامز، متفكرلرمز، محررلرمز جدي نصايح وارشادات ايله چاليشارق مملكتمزي بواخلاقسزلقدن، بوجهنمي آلودن قورتارمغه غيرت ايتملي‌در.

حضرت محمد عليه السلامك ديني: اسلام

١٢

معلوم اولديغي وجهله هيأت كائناتي بطلميوس مذهبنه كوره تدقيق ايدن فلاسفهٔ متقدمين عالمي كروي بر جسم ثابت ودائم تلقي ايتمشلر وبو جسمه فلك اطلس نامني ويرمشلردي. بوجسم منفردك ايچنده بتون اجسام افلاكي طبقه طبقه برلشديرمش ومركزينده ارضي قويمشلردي. ارضك پارچه‌لري اولان اجسام عنصريه وسفليه دائما كون وفساده، تحول وتغيره تابع اوليورلر وشخصيتلري تبدل ايده‌بيليورلر ايسه‌ده بتون اجرام فلكيه يعني اجسام افلاك وهپسنك محيطي اولان جسم فلك اطلس، قابل خرق والتيام اولمديغندن بونلر فساددن مصون وازلاً، ابداً باقي برر شخصيت مستقلهٔ جسميه تصور اولنمش وبونكله برابر ماديتلرندن دولايي عاطل وقابل بر خاصيتده بولنملري حسبيله ماهيت امكانيه‌يي حائز اولدقلرندن قواي مجرده‌نك وبالخاصه قواي عاليهٔ روحيه‌نك تأثيرينه محتاج كورلمش وجمله‌سنه بر واجب الوجود

مجرد لزومی درمیان ایدلمش ایدی . حال بوکه تعالیم قرآنیه وتجارب ومشاهدات طبیعیه‌دن بدیهی اوله‌رق چیقان منطقی نتیجه‌لره نظراً بو دعوایه امکان یوق ایدی . فقط برطرفدن علم هیأتده حسابات ریاضیهٔ فلکیه‌نك ، برطرفدن‌ده هیولی وجوهر دعوای فلسفیسنك نظریهٔ مذکوره‌یی بالضروره انتاج ایلدیکی وبناءً علیه بونك برمسئلهٔ فنیه اولدیغی ادعا ایدییوردی‌که زمانمزده بویولده برخیلی مسائل واردر .

بوعلملرله توغل‌ایدن علماء اسلامدن بعضلری بونلره قسماً تماشات ایتمکی موافق بولدیلر ، فنه ایمان ایله نصوص دینی ، طبیعت حسیه‌یی تأویل ایله‌مك ایستدیلرکه بونلره فلاسفهٔ اسلام نامنی ویرلمشدر . متکلمین یاد ایدیلن دیکر بعضلری ، باخصوص سنی اولانلری نظریهٔ مذکوره‌یی هم عقله وهم نقله مخالف بولدیلر وعصیان ایتدیلر وعصر حاضرده‌کی فنون وفلسفه‌نك اساساتنی وواصل اوله‌بیله‌جکی نتائجی تعقیب ایلدیلرده دیدیلرکه : بز ، بزه الکیاقین موجوداته ، اجسامه باقدیغمزده هربرینی برر خصوصیتله محدود اشخاص منفرده کوریورز وینه هربرینی برزمان معین ایله متناهی بولیورز . مثلا بن وارم ، قرق سنه‌در وارم . قرق سنه اول یوق ایدم . دیمك‌که حادثم ، صوکره‌دن اولمشم ، صوکره‌ده وفات ایده‌جکم وایتمم لازم کلیر . بتون انسانلر ، حیوانلر ، أنواع نباتات‌ده ، طاغلر ، دره‌لر ، اووالرده ، طاشلر ، معدنلرده هپ بویله . عجبا بونلرك بویله اولمسنده یعنی حدوث وفناسنده سر نه‌در ، استقرا ایده‌لم ، تعلیل وتحلیل ایلیه‌لم . کورورزکه بوشخصیتلرك هپ قابل تغیر اولمسی وقابل تغیر شیلردن حصوله کلمسیدر . شو حالده کرهٔ ارضك کندیسی‌ده بویله حادث اولمامق ایچون هیچ برسبب یوقدر . اوده بو حادثاتك برکلی دکلمی ؟ اوده بوتغیراتك محلی دکلمی ؟ البته عینی مماثلتله ، عینی علتله قیاس نتیجه‌سی اوله‌رق بالضروره آکلایورزکه ارض‌ده برزمان اول یوقمش ، صوکره حصوله کلمشدر . یلدیزلرده ، قمر ، کونش ، حاصلی اجرام علویه‌دن هربری‌ده بوخصوصده ارضك برمثلیدر . (ومن الارض مثلهن) عینی مماثلت ، عینی علت حدوث انلرده‌ده جاریدر . چونکه بونلرده برر جسم محدود ومتغیر ومتحرکدر . البته طبقی سائر اجسام کبی بونلرك‌ده برر عمرلری واردر . بونلرده‌ده کون وفساد قانونی حاکم اولمق لازم کلیر . دیمك‌که قیاس بونلرك‌ده حدوثنی استلزام ایدیور . بوقیاسدن باشقه برواسطهٔ علم یوق‌که آنکله قدمی ادعا ایدلسون . هیولی نظریهٔ فلسفیه‌سی ثابت دکلدرکه بوقیاس باهری آنك ایچون فدا ایده‌لم . بز فلسفه‌ده هیولایه بدل جزء فرد دعواسیله معارضه ایده بیلیر ودعواکزی حکمسز براقه بیلیرز . حسابات ریاضیه‌نك ایسه اویله اجسام فلکیه‌یه توقفی یوقدر . بالفرض اولسه بیله اوجسملرك قدمنه توقفی یوقدر . بوندن باشقه ایلروده کرهٔ ارضك برانفلاق ایله ویاشمدی بیله‌میه‌جکمز برسبب ایله پارچه‌لانه‌جغنی فرض ایدرسه‌ك حرکات اجرامك حسابات ریاضیه‌سی شمدیکینك عینی اوله‌جغنی ادعا ایده‌میز . وبویله برفرضدن تناقضه‌ده دوشمه‌یز . بناءً علیه بتون مشخصات موجودهٔ عالم برر عمر ایله مقید اوله‌رق حادثدر وقابل فنادر . شو حالده (بو حادثاتك ، بواجسام واجرامك مجموعی قدیم برجسم کلدر .) دعواسی تناقضدن قورتاراجق هیچ بروجه معقول بوله‌مدیغی کبی بو دعوانك درمیان ایدلمسنه سبب‌ده یوقدر . اوت عالم بر مجموعهٔ حادثاتدر . شبهه‌سز اجزاده‌کی هر تحول ، هرتجدد کلده‌ده بر تحول ، برتجدد دیمکدر . مع مافیه بتون بو حادثاتك بربرینه برارتباط منتظمی وار . بو ارتباط منتظم ایله حادثات تسلسل ایدیور وبوندن شعوره برلمحهٔ بقا کورونیور . اشخاص کائناتده عمرلری نسبتنده کوردیکمز بقای موقت حسابه قاتیله‌رق بو حادثات آره‌سنده‌کی نسب وعلاقات منتظمه‌دن بر سرازلی وابدی تجلی ایدیور . ایشته بو سرازلی وابدی‌یه ایلیشن شعور ووجدان باقی ایله فانی‌یی بربرندن بردرجه تمیز ایله کندیسنی تناقضدن ، حیرت مطلقه‌دن قورتارابیلیور . بزبوسر بقانك دائماً آثارینی ، تجلیاتنی یعنی حادثاتنی کوریور ، بو واسطه ایله کندیسنی‌ده طویویورز . بونی کورمك وطویمق ایچون یالکز بر شخصی تشکیل ایدن حادثاتك ملاحظه‌سی کافیدر ، بتون حادثات جهانی احاطه ادعاسنه لزوم بیله یوقدر . بویله بحق دییه بیلیرزکه بتون بو حادثاتك حدوثلریله برابر شو ارتباط ، شونظام متناسقلری دلالت ایدیورکه بونلرك نه هر برینك ونه مجموعنك عینی اولمایان ، هیچ برینه بکزه‌میان وبوندن دولایی بر صورتله تعیینی‌ده ممکن کورلمیان وهیچ برینه محتاج اولمیه‌رق هپسنه مستوی ، هپسنه حاکم اولان برحق مطلق ، بر وجود قدیم وواجب ازلی وار .

طبیعت ، ماده ، روح ، زمان ، مکان مفهوملری شاید اعتبارات ذهنیه‌دن ، کلمات مجرده‌دن عبارت اولمیوب آز چوق حقیقت ایسه‌لر بونلرده بو حادثاتك هویتده وبتون تحولاتك ایچنده اولدقلرندن بونلری‌ده آثار ومعلولات زمره‌سنده ملاحظه ضروری اولیور . بتون بوحادثاتك ، تجدد وحدوثی ، وانتظام متناسقی باقی وابدی وجمله‌سندن مستغنی بر علت اولی‌یه عرض احتیاج ایلدیکی بالضروره حس اولنیور . بوراده نفس کبی ، کرك تجربه‌سندن وکرك فطرت وحدسندن وکرك هرایکیسندن آلمش بولونسون . علیت قانونك اعانه‌سیله بوحکمی ویرمکه عادةً مضطر بولنیور . بوندن دولایی کاه بر ضرورت بسیطه ایله وکاه برترکیب استدلال ایله وجدان بو وارلغی طوییور . صوکره حادثاتك شو انتظام وتوالیسندن ، ارتباط وتناسقی ایچندن ادراك ایدیلن لمحات بقایه ، محدث عالمك صفاتنه عائد معلومات تفریع ایدلمك‌ده ممکن اولیور .

ایشته افراط وتفریطه صاپمیان ودائماً افکارك محصلهٔ وسطیه‌سنی بوله بیلن ارباب ادراك ، اصحاب علم وفن هر زمانك درجهٔ معلوماتنه کوره کائناتی خصوصدن عمومه دوغری مشاهده ، استقرا ، استدلال طریقلریله تدقیق ایدرکن بوتون مشخصات عالمك حدوثنه ، تحول وتغیرینه ، تجدد وتکررینه قطعیاً حکم ایدر وبو حکمك ایسه ایکی نتیجهٔ ضروریه‌سی بولنور :

١ — بر وجود باری‌یه وصفات قدسیه‌سنه ایمان ،

٢ — بر نشأت ثانیه‌یه ، خلقتده بر نوع اعاده‌یه امکان .

قرآن عظیم الشانه دقت ایدیلیرسه آکلاشیلیرکه تبلیغاتی اخبارات ونقلیات صرفه‌دن ، کذلك تشریعات محضه‌دن عبارت دکلدر . بر طرفدن امری نقل وتبلیغ ایلر ، دیکر طرفدن اوامرك اسباب ثبوتیه‌سنی احتوا ایدن ارشادات فکریه وحسیه‌ده بولنور . بر طرفدن (یا ایها الناس اعبدوا ربکم ـ قل هو الله احد) امرلرینی ویردکن دیکر طرفدن (الذی خلقکم والذین من قبلکم لعلکم تتقون ، الذی جعل لکم الارض فراشا الخ) ، کذلك (او لم یتفکروا ، او لم ینظروا) کبی تذییلات وارشادات ایله انفسی وآفاقی اسباب وطرق عقلیه وشهودیه ارائه ایدرك وجود الهی‌یی ، امکان آخرتی اثبات ایده‌بیله‌جك ویا فعلاً حس ووجدانه طویوره‌بیله‌جك بر چوق ادله کوستر وبو ادله‌یی بر لسان قدسی ایله بیان وتصویرده ابراز ایلدیکی اعجازی دخی اخطار ایدرك « هایدی بویله سویله‌بیلیکز باقه‌یم » دیر .

بونکچون علماء اسلام نزدنده ، عقل وعلم ایله ایمان بالله متنازع دکلدر . کرچه ایمانك حسیات یولیله‌ده اکتسابی واردر . فقط بو اکتساب عقل ایله متنازع اکتسابلردن دکلدر . اسلامیده ایمان بالله اویله بر ایماندرکه اکا هم طریق احتسادن ، هم طریق تفکردن وصول ممکندر . هر ایکیسنی جمع ایده‌بیلمك ایسه اك بیوك موفقیتدر .

قرون وسطی‌ده اوروپا فلسفه‌سی دخی ایمان ایله عقلك توفیق غایه‌سنی تعقیب ایلمه‌مش ایدی . فقط ایمان نصرانیت ایله طریق عقل متعارض ایدی . بونك ایچون عقل ایله ایمانك ساحهٔ حکملرینی تفریق ایتمك مجبوریتنه دوشدیلر . سن طوماس : « عقل ذات الهینك وحدتنی اثبات ایده‌بیلیر . تثلیثی دکل » دیمش [۱] ، وفی الحقیقه بوکونه قدر غرب بو تلقی‌ده دوام ایتمکه مجبور اولمشدر . ایشته سن طوماسك غربده بوکونه قدر جاری اولان بوسوزی ایمان اسلامی لهنده بر اعترافدر . چونکه ایمان اسلام توحید تام اولدیغیچون عقل ایله افتراق ایده‌جك بر جهتی قالمامش وبناءً علیه فلسفه ایله باریشه‌بیلن یالکز ایمان اسلامی اولدیغی بحق تظاهر ایتمش دیمکدرکه کنجلرمزك چوغی بو نقطه‌دن غافلدر .

خلاصه : عقل وفلسفه باب ایمانده یعنی توحید ایله معرفة اللهده دین اسلامك معارضی دکل ، مؤیدیدر . مسئلهٔ آخرتده ایسه یالکز امکان نقطهٔ نظرندن مؤیدیدر . بوکا بناءً درکه دین اسلامده عقلك ابطال ایده‌بیله‌جکی هیچ بر مطلوب اعتقادی وعملی یوقدر . فقط عقلك بالذات اثبات ایده‌میه‌جکی وفقط عند التلقین قبول ایده‌بیله‌جکی حقائق اعتقادیه واردر . ذاتاً بتون ساحهٔ علمده‌ده عقلك خدمتی بویله دکلیدر ؟ بتون علملرك کاشفی یالکز منطق وعقلمیدر ؟ عقل ومنطقك کندی کندینه استبعاد ایده‌بیله‌جکی بر چوق شیلرك بر تصادفه مستند بر کشف ایله حقائق علمیه ایچنه کیردکلری وبالآخره اوغراشه اوغراشه عقلاً ومنطقاً‌ده حل اولندقلری عصر حاضرده اك مسلم بر حقیقتدر . بو نقطه‌یی ایضاح صددنده محی الدین عربی فتوحاتنده (عقل متفکر اولمق حیثیتیله محدود ومتناهیدر . فقط قابل اولمق حیثیتیله غیر محدود وغیر متناهیدر .) دیور . ینه بوکا بناءً درکه علماء اسلام اسباب علم اوله‌رق یالکز عقلی کورمه‌مشلر ، باشلیجه اوچ شی کورمشلردر :

۱ ـ مشاهده وتجربه ،

۲ ـ عقل ومنطق ،

۳ ـ اخبارات صحیحه .

شمدی عقل وفلسفه ایله معرفة اللهك ثبوتی وآخرتك امکانی ادراك ایده‌بیلمکله بونلره ایمانك بر وظیفه اولدیغی یعنی دیانتی دخی هر وجهله فلسفه‌نك ، منطقك ضماننده آرامق لازم اولمدیغی‌ده اخطار ایتملی‌یز . کرچه علما وفلاسفهٔ اسلامدن بر چوقلری‌ده وجوب ایمانك عقلاً ومنطقاً اثباتی طرفداری اولمشلرسه‌ده جمهور حنفیه‌ده داخل اولدیغی حالده جمهور اهل سنت بو وجوبك طریق اخبار ونقلدن یعنی طریق نبوتدن مستفاد اولدیغی‌ده ادعاده اصرار ایتمشلردر . شوقدرکه امام اعظم ابو حنیفه حضرتلری بتون شرعیاتده اولدیغی کبی وجوب ایمانك دخی یالکز عقل ایله ثابت اوله‌میه‌جغنی درمیان بیورمقله برابر ایمان باللهده تجربهٔ عمومیه‌نك نقل شرعی کبی بو وجوبی افاده ایده‌جکنی تثبیت ایتمشدر .

بوراده شونی تلخیص ایدرزکه یالکز طریق فلسفه‌دن یورویه‌رك معرفة اللهه واصل اوله‌میانلری عقل ومنطق هر حالده جاهل اطلاقه لایق کورورسه‌ده وظیفه‌سزلکله ، ترك وظیفه ایله اتهام ایده‌بیله‌جکی بر آز جای نظردر . فقط تبلیغات انبیادن خبردار اولدیغی ، ویا عصرلرك بیغدیغی نتائج تجربه‌یی طاشیان نقول صحیحهٔ تاریخیه‌یه آکاه بولندیغی حالده بوطریقه ایمان ایده‌میه‌رك معرفة اللهك بر وظیفه بولندیغنی قبول ایتمیانلر بو نقطهٔ نظردن منکر وظیفه ، کافر عنواننه مستحق اولورلر . بنابرین دلالات ، عقلده ؛ حاکمیت وظیفه ، نقلده‌در . عقل رهبر اولور . فقط امر ونهی تطبیق ایتدیرن ، ثواب وعقابی تطبیق ایده‌جك اولان او دکلدر . ایشته فلسفه ایله ، دینك جهت افتراقلری !..

محمد حمدی

[۱] تاریخ فلسفه پولژانه (ص ۵)

اسلامده اخلاق

۲

حضرت علی [کرم الله وجهه ورضی الله عنه] بولوندیغی غزالرده مقتولین اوزرنده ظهور ایدن نقود واشیانی آلیر . تقسیم اولونمق ایچون وارثلرینه کوندریردی . قدسیت تربیت .. مشرب مروت ایچون بوندن دها کریمانه برمقیاس اخلاقی ارائه‌سنه امکان وارمیدر ؟

امام المسلمین بولوندیغی زمانلر ، برکیجه حضورینه اصحاب صالحدن برذات کیرر . اوکندکی رحله اوزرنده بولونان مومدن برینك یاندیغی وحضرت مرتضانك اوموم ایشیغنده چالشدیغی کورور . نفسنه عائد بر امر ایچون کوروشمك ایسته‌دیکنی سویلر . حضرت امیر المؤمنین

دیکر مومی یاقار ؛ یانمقده اولان مومی سوندیرر، اوذاتی دیکلر . زائر مومك برینك سوندیریلوب دیکرینك یاقلمه‌سنده‌کی حکمتی سؤال ایلر. اوصاحب عدل ومروت اولان خلیفهٔ اعظم ، اولجه یانمقده اولان مومك بیت المال مسلمینك آقچه‌سیله آلندیغنی وبیت الماله عائد خصوصاتده قوللانلدیغنی ، دیکرینك کندی آقچه‌سیله آلندیغنی افاده ایدر .

ایشته اوحامیان دین .. اوصروتمندان مجتهدیندرکه نفسلرینی علم ایله .. اعمال صالحه ایله .. حسنات حسنه ایله تهذیب .. تأدیب .. تألیف ایله‌مشلر ، قدرت خالقك ، اخلاق بشرده وجوده کتیره‌جکی کماله بویله بر الهی نمونهٔ اخلاق کوسترمشلردر .

مشهوردرکه فاروق اعظمك عهد خلافتنده عشرهٔ مبشره‌دن زبیر بن العوام [رضی الله عنه] مرابط صفتیله سرحد رومه عزیمت ایچون رخصت ایستر . حضرت فاروق آکا مصر امارتنی تکلیف ایلر . او مجاهد فی سبیل الله ایسه اعتذار وامتناع ایله مرابط اوله‌رق مصره عزیمت واکال فتوحاته عقللره حیرت ویره‌جك درجه‌ده خدمت ایدر .

عجبا مکارم وفضائل اخلاقك بو درجهٔ عالیه‌سی هانکی دین وامت افرادنده بویله مبذولاً کوریله‌بیلمشدر ؟

معلومدرکه شرایع الهیه‌دن مقصود بالذات اولان شی ابنای آدمی محاسن اخلاق ایله تختیار ایتمکدر :

بو تزکیهٔ جلیله‌دن ایسه هانکی عاقل دوربین واردرکه اظهار غفلت ایتسون ؟ وار ایسه آنلر ایچون دنیاده‌ده، عقباده‌ده خسران وخیبت محققدر ، مقرردر .

برقوم اخلاقسزلقدن چکدیکی مصائبی ، نه ضرورتدن کورور .. نه اسارتدن .. نه قحط وغلادن چکر .. نه طاعون ووبادن . اخلاقسزلق دائمی الاذا بربلادر . دفعی واجب برمصیبت عظمادر .

بعضاً کورولویورکه سلامت فکریه‌نك هیچ بروقت قبول ایتمه‌دیکی، حتی تخیلنده روحمزك تتره‌دیکی سیئاتی بر چوقلری بر ذوق عظیم ایله اجرا ایله‌یورلر . متلذذ اولویورلر . بوحال شبه‌یوقکه آنلرده برچوق یا کلش تلقینات .. برچوق ناروا تأثیرات ایله سلامت فکریه‌نك اخلال ایدلمش اولدیغنی اثبات ایدر .

اخلاق، علم حالنده تدوین ایله‌ین حکمای اسلامیه علم اخلاقی : وجدان بشره طریق خیر وشری ارائه ایدر . اقسام وظائف انسانیه‌یی تعداد ایلر . نفس ناطقه‌نك امراض معنویه‌دن اسباب صیانتنی وعلل روحانیه‌نك دفع مضرتنی احضار ایلر بر علمدر ... دیه تعریف ایله‌یورلر .

خیر وشردن غافل .. وظائف انسانیه‌نك اجراسندن عاطل .. امراض معنویه ایله معلول .. علل روحانیه‌نك مضرتنه ابتلا ایله مدخول اولانلرك جمعیت بشریه ایچنده موقعی نه‌در ؟ صورارز .

انسانلری سجایای عالیه‌یه ربط ایدن برقوت واردرکه اوده دین وایماندر .

ایمان هرفرد انسانی ایچون لازمه‌در . چونکه روحك صحتی .. اخلاقك‌ده مابه القیامیدر . قدر والالری عندالله وعند الناس تبجیل بویورولان رسل فخامی حاشا ثم حاشا قومیسیونجی‌یه تشبیه ایله‌ین بعض سبکمغزانده دین واخلاق نامنه بر شی آرامق شیطاندن کرامت بکلمکه بکزر .

احیاءالعلوم صاحب محترمی متبحرین علمای اخلاقیه‌دن امام غزالی حضرتلری اخلاق سیئه‌یی [سموم قاتله] ایله تعریف بویوریورلر . آه ! نه اولوردی ! اخلاق سیئه کاشکی سموم قاتله اولسه‌یدی !.. چونکه ضرری شخصه منحصر قالیر ؛ امراض ساریه کبی بوتون دنیایی خاك هلاکه سرمزدی .

کوریبورزکه اخلاق سیئه مسلط اولدیغی یرلرده بوتون افرادملته آز زمان ایچنده استیلا ایده‌رك اوملتك موجودیتنی صحیفهٔ عالمدن سیلوب سوپوریبور . بونك ایچون اخلاقك کوستره‌جکی تدابیر تحفظیه ایله افراد ملتك هربری وقایهٔ نفسه اعتنا ایله‌مك اقتضا ایدر .

دییورلرکه ، بوکونك ترقیات عالیه‌سنه واصل اولان ملتلر آره‌سنده‌کی تربیهٔ مدنیهٔ صحیحه ، البته تربیهٔ دینیه‌یی اهمال ایدر ، حتی امحا ایلر . بزده دیرزکه ، ملل مترقیه آره‌سنده‌کی تربیهٔ مدنیهٔ صحیحه ، هیچ بر وقت تربیهٔ دینیه‌یی اهمال وبالخاصه امحا ایده‌مز .

اسلامده اخلاقه عائد ، فقط احکام دینیه‌نك اس الاساسی اولمایان خصوصاتی تغییرده جواز واردر . بوکبی امور ، ایجابات عرف وزمانه کوره تغییر اولونور . فقط احکام دینیه‌نك اس الاساسی ایجه تعیین وتقدیر ایتمك اقتضا ایدر .

دین ، بشریتی مسعود ومختیار ایده‌جك موهوبات سبحانیه‌دندر . بو اعتقادده اولمایوب‌ده دینی بشریتك حریت حقیقیه‌سنی تقیید ایچون بوینه طاقیلمش بر زنجیر آهنین عد ایدنلرك ، تربیهٔ مدنیه و اخلاق انسانیه نامنه وجوده کتیره‌جکلری خصوصات ، افراد بشر ایچون دنیوی ، اخروی بادئ خسران اولور .

جناب اسما [رضی الله عنها] ـ که حضرت عایشه [رضی الله عنها] نك بابا برهمشیره‌سیدر . [ذات النطاقین] عنوان مفخرتیله معروفدر ـ بر کون آرقه‌سنه کیدیکی براینجه ثوب ایله حضور جناب پیغمبری‌یه داخل اولور . صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری اعراض ایله « یااسما ! سن بلوغه رسیده اولان طائفهٔ نسانك یوزندن، آووجلرندن باشقه بریری کورونمك اویاماز!» بویورورلر. آلتندن بدنی کورونه‌جك قدر اینجه اولان البسه‌یی کیوب‌ده ملاً ناسه چیقمق مغایر شرع شریفدر .

حال بویله ایکن بوکون برطاقم مسلمان نامنی طاشیان نسوانك بیاغی تپه‌دن طرناغه آچیق صاچیق کزمه‌لری اخلاق اسلامیه ایله ناصل قابل تألیف اوله‌بیلیر . نسوانك تستری نص قاطع ایله فرمان بویورلمش ایکن بو حکم جلیل الهینك تغییرینه تصدی ایدنلره قارشی لسان شرع مبیندن ایشیدیله‌جك عتاب وتنذیر عجبا نه‌قدر شدید اوله‌جقدر .

نسوان اسلامك تستری ، مخدراتمز ایچون نشانهٔ عصمت وعفت عد اولونمشدر .

دیننده مبالاتسزلغی الك بیوك واسطهٔ ترقی عد ایدنلره قارشی ، دیانت اسلامیه‌نك استناد ایله‌دیکی بر طاقم احکامی ، بصر بصیرتله تتبع ایتمه‌لرینی توصیه ایده‌رز .

بزلره کوره کمالات انسانیه‌یی اکتساب ایچون علم وعرفانی بیتوب توکنمك شاننده‌ن اولمایان ایکی مسلم حکمت واردر . بونلردن بری : آیات بینات‌در که، ندای حقنماسیله عبادات ومعاملاتمزده نفسلریمزی محاسن ومکارمه دعوت ایدر .

دیکری : احادیث نبویه‌درکه کافهٔ احوالده سلامت وسعادتمزه کافل اوله‌رق ارائهٔ طریق هدایت ایدر. بوالهی ، بوآسمانی ایکی استاد کاملك فیض ارشادی ، بوتون دنیا ایچون فردای قیامته قدر کافی بر نعمت عظمادر .

روایات مشهوره‌دندرکه ، زمان سعادتده اصحابدن بری ، حضور رسالتپناهی‌یه داخل اولور . صاحب شریعت سلطان انبیادن اوچ دفعه دینك نه اولدیغنی سؤال ایده‌ر . رسول حکمتمآب ، [حسن خلق] دیه جواب ویریرلر .

ینه اوزمان کزین نبوته ادراك ایله‌ین اصحاب کزیندن بر قاچی حضور سعادتده بر قادینك فرط عباداتیله تقواسندن بحث ایدرلر . طرف رسالتپناهیدن : « لاخیر فیها .... » بویورولور . اسبابنی سؤال ایدنلره : « قومشولری حقنده اذا ایتمك ، سؤخلقیله مألوفدر » جوابی ویریلیر .

« سؤالخلق ذنب.... » خطاب نبوتی ، ارباب ایمان واذعان ایچون نه بیوك بردستور انتباه وعبرتدر .

سیدالمرسلین امت مرحومه‌سنی « سزلری شکدن یقینه ، کبردن تواضعه ، عداوتدن نصیحته ، ریادن اخلاصه ، غبتدن زهده ، دعوت ایدن مجالس ادب وحکمتده بولونکز ! » امر جلیلی ایله‌ده مساویدن محاسنه ترغیب بویوریور .

کیم نه‌دیرسه دیسون ! بز ، « ان الله یامر بالعدل والاحسان ... » وَ « قد افلح .... » آیت کریمه‌لرینك احتوا ایلدیکی اساسات اخلاقیه‌نك احکامنه تبعیق سلامت حال واستقباله مدار نجات عد ایده‌رز .

طوپجی قائمقاملغندن متقاعد
محمد امین

مولوی محمد علی وهمت مشکوره‌سی [١]

کتاب مبینك انکلیزجه‌یه ترجمه‌سی واولسانده تفسیری

کچنلرده ، لوندره‌ده انتشار ایدن « اسلامیق ره‌ویو — مجموعهٔ اسلامیه » بك مهم ومعظم بر اثرك انتشارینی تبشیر ایدییوردی : قرآن کریمك انکلیزجه ترجمه وتفسیری . بو اثر مبارکك محرری اکا بر علمای اسلامیه‌دن « مولوی محمدعلی » در . ایلك دفعه اوله‌رق علمای اسلامیه‌دن بری غرب لسانلرندن برینه والك مهمنه ، غرب ایچون حالا بر معما اولان کتاب مبینمزی جداً بیوك وپك بیوك بر موفقیتله ترجمه وینه اولسانله تفسیر ایدییور .

حقیقةً غرب عالمی ، اون درت عصرلق بر عمره وهیچ شبهه‌سز بر عمر ابدی‌یه مالك اولان قرآن کریمی آکلامامشدی ، آکلایه‌میوردی . غربك الك منصف حکماسی ، علماسی بیله قرآن کریمه کلنجه اوکا بر درلو عقل ایردیره‌میه‌رك مبهوت ومتحیر قالیور ، بعضاً ده مناسبتسز سوزلر صرف ایتمکدن خالی قالمیوردی . بو ، قرآن ترجمه‌سی دیه اوقودقلری شیلردن منسجم ، پك آهنك بر معنی چیقاره‌مامالرینك بر نتیجهٔ طبیعیه‌سیدی .

غربلیلرك قرآن کریمی قصداً ایی ترجمه ایتمدکلری ادعا اولنه‌ماز . فقط قرآن کریمی ترجمه ایتمك ایچون ساده شویله ، بویله لسان عربی‌یه واقف اولمق کافی دکلدر . قرآنی ترجمه وتفسیر ایده‌بیلمك ایچون علوم اسلامیه‌ده تبحر ایتمك ، بونك ایچون‌ده بر عمر صرف ایتمك لازمدر . شبهه‌سز بر غربلی قرآنی موفقیت ممکنه ایله ترجمه ایده‌بیلمك ایچون بوقدر فداکارلغه تحمل ایده‌مز . بو بیوك ایشی اولسه اولسه بیوك بر مسلمان عالمی یاپابیلیر . فقط بونك برده ، قرآنی ترجمه ایده‌بیله‌جك درجه‌ده السنهٔ غربیه‌دن برینه واقف اولمسی لازمکلیرکه بر لسان غربی‌یه بودرجه آشنا اولمق اویله قولای برشی دکلدر . بونی تجربه ایدنلر بیلیر . طوغروسی ، بز ، زمانمزده بوایشی باشاره بیله‌جك بر مسلمان عالمك بولندیغندن خبردار دکلدك . چونکه کندی علمامزك ایچنده آثار غربیه‌یی اوقویه‌بیله‌جك درجه‌ده لسان آشنا ذواتك ندرتنی کوریوردق . هله علمامز ایچنده السنهٔ غربیه‌دن بریله حقایق اسلامیه‌یی مدافعه ایدن اولو العزمی همان هیچ کورمه‌دك کبی‌در . دکل السنهٔ غربیه‌دن بریله ، بوکون علمامز ایچنده لسان عربی ایله آثار علمیه یازه‌جق ، اثرلرینی چار اقطار جهانده‌کی مسلمانلره اوقوته‌جق ذوات بیله آزالدقجه آزالدی ، همان هیچ قالمادی . پك یاقین بر زمانه قدر علمامز کندی لسان مادرزادلرندن ماعدا برده لسان دینمزه حقیله کسب وقوف ایدرك آثار علمیه‌لرینی عربجه یازارلر وبتون عالم اسلامی مستفید ایدرلردی . ایشسك الك آجی طرفی شودرکه السنهٔ غربیه وعربجه‌دن واز کچدك ، کندی لسانمزله بیله دینمز حقنده اویله احتیاجمزه وفا ایده‌جك اثرلر چیقمایور . وبوندن طولاییدرکه بوکون کنجلکمزك النده اسلامی ، اسلامك اعتقادیات ، اخلاقیات ، اجتماعیات وسیاساتنی لایقیله تشریح وتوضیح ایده‌جك برتك اثر یوق . ارشاد وتنویریله مکلف اولدقلری ملته قارشی بودرجه مهمل اولان کتیبهٔ علمامز انکلتره‌نك انغلیقان کلیساسنك ایراد ایتدکلری سؤاللره بیله حالا بر جواب ویره‌مدیلر . حال بوکه سؤاللرك ورودندن بری سکز طقوز آی کچدی ظن ایدییورز .

ایشته علمامزك بو حالنی کوردیکمز ایچون حقائق اسلامیه‌یی کمال اقتدار ایله نشر ومدافعه ایده‌جك ، اکا بر اسلامیه‌نك موجودیتدن نومید

[١] هندستانده علمای اسلامیه‌یه مولوی دیرلر .

بولنيوروتألم ايديوردق . فقط چوق شكر ، عالم اسلامدن خير بوسبوتون منقطع اولمامش . مشيمهٔ أنبيا اولان اومبارك طوپراق حالا ورثهٔ أنبيا يتشديريور . هيچ شبهه‌سز نام محترمنی سرنامه اتخاذ ايتديكمز مولوی محمد علی حضرتلری بونلرك سرفرازلرندندر . چونكه مشاراليه يوقاريده بيان ايتديكمز وجهله قرآن كريمی انكليزجه‌يه ترجمه وينه او لسانله تفسير ايدن ايلك مسلمان عالمدر .

محمد علی حضرتلری حقنده اوزون اوزادی‌يه سرد مطالعات ايدن انكليز غزته‌لرندن معلومات آتيه‌يی اقتباس ايديورم : « ذی قويست » غزته‌سی ديبوركه :

«انكليزلر ايچنده لسان عربده متخصص اولان ذواتك الك بيوك‌لرندن برينه مراجعتمز نتيجه‌سنده ترجمه‌نك كمال دقت واعتنا ايله وغايت مكمل برصورتده ياپيلديغنه امين اولدق . ترجمه‌نك لسانی ساده ، تميز ، ومؤثردر . ترجمه هم صادق ، هم‌ده پك يوكسك برقيمتی حائزدر ، بويله براثری وجوده كتيرن جداً افتخار ايده‌بيلير . باخصوص ترجمه‌نك قيصه بر مدت ظرفنده يعنی سكز سنه‌ده اتمام اولنمسی مؤلفك نصل برعشق ايله بوايشه صاريلديغنی كوستررو بونقطهٔ نظردن برقات دها تبريك وتقديره استحقاق كسب ايدر . مولوی علی‌يی پك ياقيندن طانيانلر نزدنده ياپديغمز تحقيقاتدن اونك مفطور اولديغی مزايای فكريه سايه‌سنده‌بك قولايلقله هرايشده تميز ايدرك عظيم بر ثروت صاحبی اوله‌بيله‌جكنی، فقط مشار اليه كنديسنی دينه وقف ايدرك فقر وضرورتده يشامغه راضی اولديغنی اوكرندك . اثرك بتون ترجمه‌سی يالكز باشنه كنديسنكدر .»

واقعا بز جناب استادك بتون اثرينی كورمدك . فقط بر چوق پارچه‌لرينی اوقودق . وممنون ومفتخر اولدق .

براسلام عالمنك ، بويله برموفقيت قازانمسنه ودينه بويله برخدمتده بولنمسنه ، هم‌ده ذكا واقتدارينك كنديسنه وعد ايتديكی هردرلو رفاهی چيكنه‌يه‌رك بتون موجوديتنی بويله بر خدمت معظمه‌يه حصر ايتمسنه قارشی كنديسنی نه قدر تبريك وتقدير ايتسه‌ك آزدر . مع مافيه بز ينه مشاراليه حضرتلرينه الك صميمی تبريكاتمزی تقديم ايله بويله بيوك عالملرك عالم اسلامك هرطرفنده چوغالمسنی عنايت حقدن تمنی ايلرز .

« تصوير افكار »

استاد محترم سليمان نظيف بك افندی‌يه

اولكی كون انتشار ايدن تصوير افكار، «بن مسلماندن اول عربم» ديه‌ن بريسنك سوزيله « برضلال » سرنامه‌سی آلتنده بو سوزی رد ايدن بر مقاله كزی احتوا ايديوردی . بويله بر سوزك قائلی ، هيچ شبهه‌سز ، بتون مسلمانلرجه منفور وحق رسول‌الله افندمزك، «ليس منا من دعا الی عصبية » قول منيفی موجبنجه ، بزدن دكلدر . كنديسنی آره‌مزدن ، اخوت اسلاميه دائره‌سندن اخراج ايدن برآدمه اقتدا ايتمك هيچ برمسلمانك خاطر وخيالندن كچمز . بوكا قارشی بزم وظيفه‌مز ايمانمزی ، موقت انفعاللرك صولتلريله رخنه‌دار ايتمك دكل ، بالعكس آرتيق ايچمزدن‌ده برطاقم ضال ومضل مفسدلرك توره‌ديكنی وبونلرك دنی‌مقصدلر اوغورنده دست ارتكابنی نه‌لره قدر اوزاتدقلرينی تقدير ايدرك اونسبتده ايمانمزی تحكيم ايتمك ومساعيمزی ايلرولتمكدر. بيوره‌ديغكز كبی « ضلاله ضلال واضلال ايله مقابله شاشقينجه برحركتدر . عقلی اولانلر ضلالدن رشاد وارشاد ايله انتقام آليرلر . »

مع مافيه ذات استادانه‌لری هرنه‌دن‌سه معهود سوزك قائلنه قارشی انفعالكزی ضبط ايده‌ميه‌رك بوسوزك قائلنه قطعياً حائز اولمديغی براهميت عظيمه ؛ اوت ، سزده بر انقلاب ايمان ايقاع ايده‌جك قدر اعظام ايتديككز مستثنا براهميتی ؛ برديكرينك خزينهٔ رشوتی تنظير آخزينهٔ بلاغتكزدن احسان ايدرك عصرلردنبری علمدار اسلام اولان بوامت اسلاميه‌يه « بوندن بويله بيهوده! بره قوتی اسراف ايتمه‌مه‌سنی » توصيه بيورييورسكز . « حضرت محمدك روحندن وايمانندن طوغان» برملت بويله بر توصيه‌يی سزك قلمكزدن ديكله‌مك ايسته‌مزدی . بو توصيه‌نك ايچنده سزك‌ده قبول ايتميه‌جككز معنالر واردر : سز ، بوملتی، تعداد ايتديككز مناقب مباركه‌سيله ثابت اولان لياقت علويه‌سنه بناءً كنديسنه من قبل الرحمن توديع اولنان بر وظيفهٔ مقدسه‌يه قارشی عصيانه دعوت ايديورسكز. بتون اسباب موجبه‌كز ايسه برتك آدمك، هم‌ده ماهيتی بتون مسلمانلرجه معلوم ومحقر برآدمك تك بر سوزی !

امين اولكزكه بوسوزك قائلی نصل كه اسلامی ، اخوت اسلاميه‌يی ذره قدر متأثر ايده‌مزسه سزك‌ده وصيتكزك تأثيری اوقدردر .

تكرار ايدرم: «عصبيت دعواسنه قالقيشان، اونی ترويج وتشويق ايدن بزدن دكلدر . عصبيت اوزرينه قتاله كيريشن‌ده بزدن دكلدر . كذلك عصبيت دعواسی اوزره أولن‌ده بزدن دكلدر !» صدق رسول الله .

محمد رضا

صلحمز

بلغار صلحنی متعاقب بزم صلحمزك‌ده شرائطی تقرر ايده‌جكی مصراً اشاعه ايدلمكده ايدی . حالبوكه كون كچدكجه صلحمزك يقينده انعقاد ايده‌جكنه دائر هيچ بر اماره كورونمديكی كبی سياسيات عالمی درين واسرارآلود بر سكوت قاپلامقده وبو سكوتك مشيمهٔ ابهامندن نه‌لر طوغه‌جغی آكلاشيله‌مامقده‌در . بزم قطعياً امين اولديغمز جهت بوكونكی سكوتی اقتضا ايدن حقيقی سبب دعوامزك قاريشيقلغی دكل، بالعكس دعوامزی قاريشديرمقله بر حصهٔ منفعت قوپارمق ايسته‌ينلرك چوقلغی‌در . اساس اعتباريله بزم دعوامز قدر ساده، طوغرو بر دعوا يوقدر . نه‌چاره‌كه دعوامزی حل ايتمك موقعنده بولنانلر ايچنده بر طاقم اباطيله استناد ايدن احتراصاتی ترويج ايچون كيجه كوندوز چاليشانلر ، حرب عموميده‌كی وضعيتمزی بهانه ايدرك موجوديتمزی

تارمار ايتمك ايستيانلر وار . ايشته بونلرك سرد ايتدكلرى مطالب دعوامزى قاريشديرييور . وبناءً عليه صلحمزك تقررى كجيكدكجه كجيكيور .

بزم دعوامزك اساسى تماميت ملكيه واستقلالمزك طانيمه‌سيدر . تراكياده ، پايتختده وآناطوليده اكثريت قاهره‌يى تشكيل ايدن مسلمانلرك الك طبيعى حق بودر . كثافت نفوس ، مدنيت وتاريخ اعتباريله بتون بو اراضيده حاكم اولديغى كبى قابليت حياتيه‌سنى الك بويوك مثاللرله اثبات ايتمش اولان بز ملتك ، بر ملت اسلاميه‌نك بو مقدس حقنى پايمال ايتمه‌يى ياخود بشقه‌سنه دور ايتمه‌يى تصور ايتمك هيچ بر فكر عدالتله قابل تأليف دكلدر . حرب عمومى نتيجه‌سنده استقلالنى بوس بتون ضايع ايتمش ملتلر تكرار استقلالنه قاووشيور ، صحنهٔ تاريخده هيچ اثبات موجوديت ايتمه‌مش ملتلر يكيدن تشكل ايديبوركن دنيانك الك جهانكير دولتلرندن برينى تأسيس ايتمش ، محتشم بر مدنيت قورمش ، وبالخاصه بتون عالم اسلامه رهبر اولمش ، دين اسلامك استقلال وشرفنى تمثيل ايله لواى اسلامى اعلا ايتمكله دائما افتخار ايتمش وبوموقع معلاسنى اصلا فدا ايتمامش برملت معظمه‌نك سلطنت واستقلالنى ييقه‌رق انقاضنى مقاسمه ايتمه‌يى دوشونمك ... نه‌قدر مدهش بر ظلمدر . بويله بر ظلمى ايقاعه هيچ بر لزوم يوقكن ، وايقاع ايدلديكى تقديرده طوغوره‌جغى فلاكتلر همان رأى العين مشاهده ايديله‌جك درجه‌ده بارز ايكن آرتق متردد طاورانماق اقتضا ايدردى. حرب عمومى‌يى بز ايقاد ايتمه‌دك كه اونك بتون حساب فجايعى بزه تحميل ايدلسين . حرب عمومى‌يى ايقاد ايدن « استعمار واستثمار » سياستيدر كه بز بو سياستدن تماميله مبرا بولنيورز . بالعكس مملكتمز ، بو سياسته قربان ايدلمك ايسته‌نيور . وهيچ شبهه‌سز بونك نتيجه‌سى دنيانك الك نازك والك تهلكه‌لى منطقه‌سنده رقابته كيريشه‌رك دها فجيع حرب عموميلرك وقوعنى احضار ايتمكدر .

ايشته برجهتدن بزم الك طبيعى والك مقدس حقمز اولمق صفتيله ، ديكر جهتدن بتون دنيانك سلامت وامنيتى محافظه ايتمسى اعتباريله تماميت ملكيه واستقلالمزى اعتراف ايتمك سياست عموميهٔ جهان نقطهٔ نظرندن الزمدر . اساساً اوروپانك الك بيوك والك حاكم رجل سياسيسى اولان ميستر لويدجورج بوخصوصى الك دوربين نظرله تقدير ايدرك تماميت ملكيه‌مزك اخلال اولنميه‌جغنى بيان ايتديكى كبى ميستر ويلسونك اون درت ماده‌سنك اون ايكنجيسى تماميتمزى اعتراف ايتمشدر . بونكله برابر صلح قونفرانسنك بزم صلحمزى بو اساس اوزره حل ايتمكده تعلل ايتمسى قارشيسنده بولنيورز كه بونى نه ايله تفسير ايده‌جكمزى بر درلو ادراك ايده‌ميورز . چونكه درتلر مجلسنك ايكى ركن ركينى طرفندن بر غايهٔ حريت اولمق اوزره اعلان ايديلن تماميتمزك امر محافظه‌سى متاركه‌نك امضاسنى متعاقب قطعياً نظر اعتباره النمديغى ازميرك يونانيلر

مع مافيه بو ملت اسلاميه چناق قلعه‌ده كوستردیكى خوارق حماسنى الك يورغون والك مقهور دمنده بر كره دها كوستريور . داخلده نهايتسز دشمنلر ، خارجده سر آپا دشمنلرله ، هم‌ده الك قوى ، الك امانسز دشمنلرله محاط اولدوغى حالده ينه او بيوك حميت اسلاميه‌سنى ، قوت حياتيه‌سنه تاريخى احيا واعلان ايدن بر جسارتله اظهار ايتدى . حياته واستقلاله لايق ومستحق اولدوغنى ، فلاكت نه قدر بيوك ، ونه قدر ازيجى اولورسه اولسون روح مقاومتنك منكسر اولميه‌جغنى وبناءً عليه ياشايه‌جغنى اثبات ايتدى . آرتيق بوملتك حق حياتنى ، تماميت ملكيه‌سنى ، استقلالنى طانيمق اقتضا ايديبوركن بالعكس اورته‌لغى درين واسرار انكيز بر سكوت استيلا ايتدى . بالخاصه صلح قونفرانسنك كانون اول نهايتنده تعطيل مذاكرات ايده‌جكى حقنده اشاعه اولنان خبرلر اوزرينه عجبا قونفرانسك دعوامزى حل ايتدكدن صكره‌مى ، يوقسه دها اول‌مى تعطيل مذاكرات ايده‌جكى الك بيوك انديشه‌لرى جلب ايتدى . واقعا صلحك تأخرندن طولايى حقيقتك اكلاشلديغى وبناءعليه استفاده ايتديكمز ادعا ايدلمكده ايسه‌ده بز صلحك تأخرندن طولايى مملكتك كورددوكى ضررلر پك عظيمدر . مملكتمزده سكوتك استقرار ايده‌مامسى ، حيات طبيعيه‌نك عودتنه ميدان بيراقماسى ، كويلونك سربست سربست چاليشمه‌سنه امكان بولنماسى ، ازمير حادثه‌سى اوزرينه بتون مملكتك اياقلانماسى ونفس حادثه‌نك ايقاع ايتديكى خساراتك دهشتى ، بونلرك هپسى مملكته پك بهالى‌يه مال اولمقده‌در . بويله جسيم ضررك فضله تماديسنه امكان يوقدر . مملكتمز متحمل دكلدر . اساساً مسئله‌مزك حلى ايچون تك بر يول واردر ، اوده تماميت واستقلالمزى طانيمقدر . ملتمزك الك باهر اثاريله ثابت اولان حق حياتى قصداً انكار وبتون دنيانك صلح ومسالمتى استحقار ايدلدكجه بو طريقدن انحراف ايديله‌مز . مملكتمزى متمادى بر بحران وبتون عالم اسلامى خلجان وهيجان ايچنده براقمق البته خيرلى نتيجه‌لره مؤدى اولماز . بناءً عليه حق وعدالت دائره‌سنده صلحمزك شرائطنى بر آن اول قرارلاشديره‌رق مملكتمزده‌ده حيات طبيعيه‌نك اعاده‌سنه ، تخريبات حربيه‌نك تعميرينه ، امنيت وسلامت ايچنده انكشافزه چاليشمق فرصتى بزه بخش اولنمليدر . بزم صلحمزك اوزرنده فضله توقف ايتمك ، اوزون اوزادى‌يه دوشونمكه مجبور اولمق حقمزك عدم ثبوتنه دكل ، حقمزك تحريفنه چاليشلديغنه بر دليلدر . حق ، ظاهردر ، واضحدر ، بسيطدر . اونى بولانديرمق ، تزوير ايتمك ، قاريشديرمق ايسته‌مه‌نجه احقاقنه هيچ بر مانع قالماز . واقعا سياستده صميميت آرامق بودالالقدر . فقط زمرهٔ غالبه بزه قارشى بر طاقم مبادى ايله مربوطدر . بو مبادى موجبنجه حركت ايتمك منفعتلرينك ده مقتضاسيدر . بزم صلحمزى تأخير ايتمكده هيچ بر منفعت يوقدر . بو ، بزم ايچون نه قدر ضررلى ايسه اونلر ايچون ده اوقدر ضررليدر . يوق..

صلحمزك تأخيري روسيه مسئله‌سنك اله‌جغی شكل ايله علاقه‌دار عد ايديليور وبناءً عليه ده‌نيكن اردولرينك نتيجهٔ تشبثاتی بكلنيورسه بوده طوغرو دكلدر . چونكه بزمله همجوار وحقدرانمزه حاكم بر روسيه‌نك تشكلی امكان داخلنده اولماسه كرك . هرحالده بز صلحمزك تعجيلی ايچون المزدن كلن غيرتی ابذال ايتمكده قصور ايتامليز . صلح قونفرانسی بو سفر دعوامزی حل ايتمه‌دن تعطيل مذاكرات ايدرسه او وقت صلحمزك كله‌جك سنه‌نك مارتنه قالمسی ملحوظدر . شرائط حاضره آلتنده بوقدر برزمان دها بحران وتهلكه ايچنده ياشامق قابل دكلدر .

صلحمزك تماميت واستقلالمزه عائد صفحه‌سندن ماعدا ديكر بر صفحه‌سی دها واردركه خلافته عائددر . بونك ايچون‌ده اماكن مقدسهٔ اسلاميه‌نك هردرلو تجاوزدن مصونيتی ومقام خلافت طرفندن حراستنی تأمين ايتمك اقتضا ايدر . اماكن مقدسه‌نك تجاوزدن مصونيتی ايچون جزيرة العربك هردرلو نفوذ اجنبيدن آزاده اولمسی لازمدر . حرب اثناسنده اشغال اولنان اولكه‌لرمزه ايسه قطعی بر استقلال بخش اولنملی ومقام خلافتله رابطه‌لری محافظه ايدلمليدر .

ايشته بزم صلحمزك اك اساسلی نقطه‌لری بونلردر . بيهوده يره وقت ضايع ايتميه‌رك او صلحی ختامه ايرديرمك اك مستعجل ، اك ضروري وحياتی وظيفه‌مزدر .

عمر رضا

شيخ مشير حسين قيدوای

شيخ كمال‌الدين ، وزير حسن ، مولوی محمد علی كبی هندستانك يتيشديرديكی وبتون عالم اسلامك افتخار ايتديكی اكابر رجال واعاظم علما آره‌سنده « شيخ مشير حسين قيدوای » دخی برموقع ممتاز اشغال ايدر . شيخ مشاراليهك شمدی‌يه قدر حقائق اسلاميه‌يی نشر ومدافعه يولنده يازديغی آثار معظمه علوم اسلاميه‌ده‌كی تبحرينی اثبات ايتديكی قدر علوم غربيه‌ده‌كی يدطولاسنی‌ده واضحا كوسترمكده‌در . بو اثرلر ميانده « اسلام وسوسياليزم » نامنده‌كی اثری پك مهم برموقعی حائزدر . استاد حضرتلرينك علمای غربك اعاظمندن آلديغی تقديرلر بو اثرك قيمتی حقنده برفكر ويرمكه كافيدر . آمريقا علماسندن مستر « آلكساندر روسسل » اثر مذكوری درين بر علاقه ايله مطالعه ومؤلفنی بوقدر مهم ومعظم بر اثری تأليفه موفق اولديغندن كمال صميميتله تبريك ايتديكنی بيان ايلدكدن صوكره هر منور خرستيانك النده بو كتابدن بر نسخه بولنمسنی پك تمنی ايلديكنی والنده بولنان نسخه‌يی مطالعه‌سنی آرزو ايدن هر طالبه ويره‌جكنی ، چونكه بو كتابك قارانلق ومشوش بر موضوع اوزرنده بر بارقه كبی پارلاديغنی سويليور . جنوره دارالفنونی مدرسلرندن دوقتور پروفسور « مونته » بويله بر اثر معظم وجوده كتيرن ذات محترمله كسب معارفه ايچون هندستانه قدر كيده‌جكنی يازييور .

مع‌الأسف بز بو كتابی دها هنوز كورمدك . حضرت استادك بو كتابدن ماعدا دينی ، فلسفی برچوق اثرلری واردركه همان هپسی انكليزجه يازلمشدر . مشاراليه انكليزجه لسانی ايله يازمقده جدا خارق العاده بر اقتداری حائزدر . اثرلری ميانده « مسلمانلقده قادين » ، « اديان مختلفه‌ده قادين » ، « حضرت محمد » ، « قرداش اولان اديان » ، « مولد نبوی » ، « طلاق » ، « معجزهٔ پيغمبريه » ، « اتحاد اسلام » اك مهملرندن‌در . استاد محترم ، غربك اك معظم پايتختنده اسلامی مدافعه ونشره خدمت ايده‌جك اقتدار وجسارت عالمانه‌يی بحق حائز اولمغله برابر پك بيوك بر اسلام مجاهديدرده . متاركه‌نك انعقادندن بری دنيانك هر طرفنده عليهمزده بر وباغاندالر ياپيله‌رق حقمزده اك مدهش قراری ويرمك ايچون هر تشبثده بولنليوركن بتون بو جهان خصومته قارشی طوران اكابر معدوده آره‌سنده شيخ مشير حسين اك بيوك موقعی احراز ايدر . مسلمانلرك دردله سوزان اولان او بيوك قلبك عمان هيجانندن سرپيلن تحسسات اويله بر تأثير محرقی حائزدركه ، كنديسنی ديكلركن دكل ، سويلديكنی اوقوركن بيله ايچيكزك ياندیغنی ، قانلريكزك آلولنديكنی حس ايدرسكز . استاد محترمك ايقاد حسيات ايدن صميمی طلاقتنه درين وقوف تاريخيسنی ، اوروپا و آسيا اقوامنك احوالی حقنده‌كی كنيش معلوماتنی ، سياسی جريانلرك ماهيتنی تقدير ايتمده‌كی اصابتنه دعوای اسلامی مدافعه ايچون ايراد ايتديكی ادله‌نك قوتنی علاوه ايديكز . ايشته او وقت بو اسلام مجاهدينك بيوكلكی حقنده بر فكر ايدينيرسكز . مشار اليهك « فلسطينده اسلام منافعی » ، « اسلام دولتنك استقبالی » سرنامه‌سيله يازديغی أثرلر اهميت عظيمه‌يی حائز آثار سياسيه‌سندندر . شيخ حضرتلری هرفرصتدن بالاستفاده دعوامزك حق وعدالت دائره‌سنده حلی ايچون مقاله‌لر ، رساله‌لر يازمش ، رفقاسيله برابر مخطره‌لر تقديم ايتمش ، متينغلر عقد ايتمش ، مقام خلافت ايچون كيجه كوندوز چاليشمش ، مقام خلافت حقنده بالعموم مسلمانلرك ، بالخاصه هندستانلی ديندا شلرمزك اخلاص ومربوطيتنی اك مكمل صورتده افاده ايتمشدر . بوندن ماعدا أخيراً لوندره شهرنده بر اسلام استخبارات اوطه‌سی تأسيس ايدرك دين اسلام واهل اسلام ايله عثمانلی دولتی حقنده مقاصد معهوده‌يه بناء اشاعه ايديلن حوادث وافكارك ابطالنه بذل همت ايتمشدر . بو استخبارات اوطه‌سی‌ده هفته‌لق بر مجموعه نشر ايده‌جكدر . اميد ايدرزكه بتون عثمانلی مطبوعاتی نشريات جديه‌سيله بو مقصده خدمت ايدرلر .

سبيل الرشاد ، اسلامك بويله كونلرنده بوقدر بيوك بر اقتدار وفداكارلق ايله بتون برجهان خصومته قارشی طوران بو بيوك اسلام عالمی وبو بيوك اسلام مجاهدی ايله بتون رفقای مساعيسنه اك صميمی شكرانلری تقديم ايدر وجناب حقدن موفقيتلر تمنی ايلر .

شایان تأسف حاللر

ملته رهبرلك ایدنلرك حالی :

استانبولك برقسم مطبوعات یومیه‌سی پك شایان تأسف بردركه‌یه دوشـدی . همان بوتون ستونلر یكدیكرینه قارشی سب وشتملر ایله طولیور. اویله چیركین، اویله محقر سوكوشمه‌لركه انسانلرك اك آشاغی طبقه‌سنی تشكیل ایدنلر آره‌سنده بیله تجاوزك بو درجه‌سنه وارلماز . یاروآغیار نظرنده بزی پك خجیل دوشورن بو چیركینلكلر صوك كونلرده بوس بوتون حدی آشـدی . آرتق بربرینك خصوصیات احوالنی ، رذائل شخصیه‌سنی‌ده اورته‌یه دوكمه‌یه باشلادیلر. هیچ كیمسه كیمسه‌یه « دور ! » دیه‌جك حالده دكل. بركشمكشدركه الله انجامنی خیرایلیه. ملته رهبرلك داعیه‌سنده بولونان منورانك بو حالی آرتق هركسك نفرتنی جلب ایدییور . دنیانك هیچ بریرنده تربیه‌نك بو درلوسی كورولمه‌مشدر. صحائف مطبوعاتده نه ادب قالدی ، نه‌حیا . بوكیدیشله ایش نره‌یه واره‌جق ؟ غزته‌جیلر جمعیتلر تشكیل ایتدیلر ، دیوان حیثیتلر یاپدیلر . فقط هیچ كیمسه‌نك نه دیوان طانیدیغی وار، نه حیثیت ! معارضه قارشی آغزینه كلنی صاووریور . زنجیردن بوشانمش كیمسه‌لركبی یكدیكرینه صالدیرییورلر. اوقدر كوزلر قیزارمش، قلبلر قارارمش . قانون، آغزینی طیقامش ، كوزلرینی یومش ؛ بوتون بوردالتلره قارشی شق شفه بیله ایتمیور .

پك اعلا كورولیوركه جمعیتلرك نظـام وانتظـامنی تامین ایدن ، انسانلرك حقوق مادیه ومعنویه‌لرینی موقع احترامده طوتان آنجق دین وایماندر . معنوی ضابطه‌دن محروم قالان جمعیتلر ایچون بو حاللر پك طبیعی اولور . ایمانك یتمش ایكی دالی واردر ؛ بریسی‌ده حیادر . اوقالقنجه آرتق هیچ برشی آرامه‌یه لزوم قالماز . عاقبت كونش كبی كندینی كوستریور . « واذا اردنا ان نهلك قریة امرنا مترفیها ففسقوا فیها فحق علیه القول فدمرناها تدمیرا »

فرقه‌جیلق احتراصلری :

بر ملت حیات اجتماعیه‌سنك اقتضا ایتدیكی شكل سیاسیدن جدا دوشرسه البته بو حاللره دوچار اولور . بزم كرك اجتماعیاتده ، كرك سیاسیاتده نه كوزل دستورلرمز واردی . اویله اساسلركه اونلره صاریلدقجه شاهقه‌لره یوكسلدك ، كشورلری فتح ایتدك، تاج وتختلری سرنكون ایلدك . اوسایه‌ده اویله برمدنیت فاضله وجوده كتیردككه جهان جهان اوله‌لی برمثلنی كورمه‌مشدی . صوكره‌لری اواساسلردن اوزاقلاشه‌رق باشقه ملتلری تقلیده باشلادیغمز زماندن بری فلاكتدن فلاكته دوشدك ؛ تذبذبلردن ، انحلاللردن كندیمزی قورتاره‌مدق.

برزمانلر ، ملته رهبرلك ایدن رجال، امتی تفرقه‌لره دوشوره‌جك احوالدن صوك درجه‌ده اجتناب ایدر؛ بوتون اخوان دینی كلمهٔ واحده اطرافنده طوپلامق ایچون چالیشیرلردی . شیمدی ایسه كون كچمزكه یكی برفرقه ، یكی برتفرقه ظهور ایتمسون .

برزمانلر امت آره‌سنده اختلاف ظهور ایدنجه كتاب وسنته مراجعت اولونور ، اونلرك حضور عظمت وقدسیتنده بوتون منازعه‌لر حل اولونوردی. شیمدی ایسه هركس شخصی اجتهادندن، نفسی احتراصاتندن باشقه هیچ برقید ایله مقید دكل .

رابطه‌لر چوزولمش، نفسلر آزمش، احتراصلر وجدانلری قاپلامش. بینلرده ناقوس اضمحلال چالیورده هیچ كیمسه‌نك ایشتدیكی یوق : قولاقلر صاغیر اولمش ! آیاقلر آلتنده بیلانلر طولاشیورده هیچ كیمسه‌نك كوردیكی یوق : كوزلر كور اولمش ! نه سویلسه‌كز بوشدر . هركس قولاقلرینی نفسنه چورمش ؛ اونك املرندن ، اونك احتراصلرندن باشقه هیچ برشیئك حكمی یوقدر . صاقین ، امر الهیدر دیه اونلره برشی سویله‌میكز ؛ كنهكار اولورسكز . قرآنك خطابلری اهل ایمانه‌در. لسانلرینه باقارسه‌كز ملتدن ، حقدن ، عدالتدن بحث ایدرلر . فقط قلبلرنده هیچ بریسی یوقدر . یقولون بالسنتهم مالیس فی قلوبهم .

هپسی حالك وخامتنی اعتراف ایدییورده هیچ بریسنك نفسنی یكه‌رك، احتراصاتنی آزه‌رك وحدته اتباع ایتدیكی كورولمیور . زواللی ملت ! ایسته‌دیكك قدر چیرپین ، ایسته‌دیكك قدر برلشمه‌یه، حقنی مدافعه ایتمه‌یه چالیش. بوحمیتپرورلردن! سكا قورتولوش یوقدر . مكركه باشكك چاره‌سنه كندك باقه‌سك .

افندیلر ، بر آز مساعده ایدیكز ؛ شو بیچاره ملتی بر آز كندی حالنه براقیكز ...

انكلتره‌نك ماندا مسئله‌سنده نقطهٔ نظری

باش وكیل میستر لوئید جورج كچنلرده ایراد ایتدیكی بر نطقده دیمشدركه :

« شیمدی امضا ایدیله‌جك برمعاهده‌نامه قالمشدركه اوده توركیایه عائددر. بومسئله شمدی‌یه‌قدر دوچار تأخر اولدی . بو تأخر ، جماهیرمتحدهٔ آمریقانك كندی حكومتلری خارجنده نشر مدنیت غوائلنه اشتراك (خنده‌لر وآلقیشلر) - نه تعبیر قوللانایم ! - اوت اشتراك ایدوب ایتمیه‌جكی معلوم اولمادن توركیانك عاقبتنی تعیین ایتمك ممكن اولمامسنه عطف ایدیله‌بیلیر .

«بو امر مهم ، بو وظیفه جناب حق طرفندن بزم عرقمزه تودیع ایدیلمش وجهانك بر چوق نقطه‌لرنده بزم عهده‌مزه اصابت ایتمشدر . آمریقاده عرقداشلریمزك بو خصوصده دست معاونت اوزاتملرینی رجا ایدرز . بویله یاپامایاجق اولورلر ایسه توركیا ایمپراطورلغنك نه اولاجغنی بیلمه‌یورم . بوتون ایمپراطورلقی بز اوزرمزه آله‌مایز . فرانسه‌ده كذا درعهده ایده‌مز . آمریقا قرارنی ویرمه‌دن معاهدهٔ صلحیه‌یی تنظیم ایده‌میز . »

آمریقاده احتمال اقتصادی تهلكه‌سی

واشینغتوندن تلغرافله « ماتن » غزته‌سنه اشعار اولونیور : حكومت محافلنه واصل اولان محرم خبرلره كوره اقسای یسار رادیقاللری براختلال صناعی چیقارمق ایچون عمله محیطلرنده تحریكات یاپمغله مشغولدر. اونلره آرزو ایدیلن غایه‌یه واصل اوله‌مازسه غایت وخیم وقایعك حدوثنه انتظار ایتمك لازم كله‌جكدر. متمادیاً اعلان ایدیلن غره‌ولر وخیم اعراض اوله‌رق تلقی ایدیلمكده‌در. حكومت اك زیاده معدنجیلری ممنون ایتمه‌یه چالیشیور . فقط بوتون مساعیسنه رغماً صناعت عالمنده پك یاقینده وخیم اغتشاشلر ظهور ایتمسندن قورقولور .

اوقاف مطبعه‌سی | اشرف ادیب

آبونه شرائطی

داخلی ، خارجی ، هر ایکیسی ایچون سنه‌لکی (٢٥٠) ، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

اخطارات

آدرس تبدیلنده آیریجه بش غروش گوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌ صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه‌ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولونور

پاره گوندرلدیکی زمانی نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولونور

باش محرر — صاحب ومدیر مسئول

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — محمد عاکف — اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٤٧ — ١٢ صفر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٦ تشرین‌اول ١٣٣٥ — جلد ١٨

قارده‌شم فؤاد شمسی‌یه

عاصم

٧

اولا اورته‌یه بر « مو » ی آتارلر ، هادی آت !

باشلا : « باری ... »

— أوت ، « علم وخبر الدرکه »

— « محمد مزده .. » چابوق یاز !

— شاشیرمایم ، طورکه !

— « فلونه سرقافده .. »

— یاواش سویله !...... اولدی .

— « قائم اولدده »

— « فلونجه‌خانزده ... ساکن ... فلونجه ... اوغلی ... فلونه ... »

دوشونه ! « هرنه‌قدر .. »

— اولدی .. سویله سن ..

— « معتوه »

— بکی !

— « دکلسه‌ده ... »

— لکن قلم قیریلدی به نره !

— اویر قلمه یاز آرتیق .. نه ماتله وار ، نه چاق !

« اعاشه‌سیله .. » چیزیردکمی ؟

— سویله !

— « اتفاق

تماماً اوسنه عائد ر ... »

— هایدی !

— « ازاری

کثیر .. »

— أوت ! آزیجق طور !

— « عیال واولادی »

— بکی ..

— « بولندیغی ... »

— طور طور !

— یورولدك آکلاشیلان !

— یورولدم هادی سن !

— « حالده عهده‌سنده اوله‌ده »

یازیلدی یتدیمی ؟ « باجمله مال وملکی .. »

— أوت ،

— « اخیراً آلدیغی .. » یازدکمی ؟

— طور فقط کرم ایت !

— نه وارکه ؟

— « آلدیغی » کافی‌می ؟ ایسته‌سهٔ‌ی نکاح ؟

— اوحالده شویله یازارسیڭ : « اخیراً استنکاح »

— بو ، اولدی ..

— « ایتدیکی ... » قیز نه‌یدی ؟

— سویلدك یاوزوم .

ایتمدکمی دمین ؟

— حقلیسین ، دوام ایت : « زوجهٔ

جماعتندن » افندم « فلونه‌نك ... » یازیور ..

— یازیلدی

— « اوستنه ایتمك .. »

— بیته‌یدی جمله ..

— « دیلر

زبوله مالنی بیهوده بولمده الجابه

قیام ابدر ... »

— یاواش اول ، قوش دیننده اولدی‌یا ؟

— « وعرصه ایدیلدیکی وجه اوزره امر انفاقی ... »

نه اعتنا بو ، یساریمیسین نه‌سین ؟

— طبق !

— یازیکدی : « کنزینه مخصوص ومنحصر بولنانه ... »

— یاواش !

— آدام جیزیقدیریویر ! باقه حسن خطه ، فلان !

« کوجك بویوك بونونه اولادلریه زوجه‌سنی ... »

یازیلدی بیتدی‌یا ؟

— صبر ایت دوزلته‌یم شو (سین) ی !

دوزلدی ..

— یاز باقه‌لم : « هر جهتجه یلك محروم

واحتیاج .. »

— أوت اوغلم ، یازیلدی .. بکلیورم .

— « ایجنده أولمدیه محکوم .. »

— ایدرمی ؟

— یوق ، « براقیر .. »

— یازیلدی .

— « اولمقیی .. »

— اعلا !

— فنامی یوقسه ؟

— خایر !

فنا اولورمی یا ؟

— « مومی الیهك .. »

— ایشته بو ، جوق !

— نه چاره ! « شرع شریف جانبنده .. » اولدیمی ؟

— یوق !

براز یاواشجه ..

— بکی .. هایدی شیمدی باغلاییویر :

« لزوم حجرینه دائر .. » یاز « اشبو علم خبر

محلرمزجه » می دیرسین ؟ دیدکسه « بالتنظیم

حضور حاکم شرعی‌یه ... » سجمی یاپ : « تقدیم

قیلندی .. »

— آفرین اوغلم ، امامده بویله یازار .

— اونی بیلمم ، شو بیتیردك یا نهایت زور زار !

محمد عاکف

---

٧٧ اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

واذ أخذنا میثاقکم ورفعنا فوقکم الطور خذوا ما آتیناکم بقوة واذکروا ما فیه لعلکم تتقون . ثم تولیتم من بعد ذلك فلولا فضل الله علیکم ورحمته لکنتم من الخاسرین .

حق تعالی انسانلری یاراده‌رق عقللرینی وجود صانعی اثبات ، اونك قدرت صمدانیه‌سنه ، حکمت الهیه‌سنه وپیغمبرلرینك صدقنه دلالت ایدن ادله‌یی ادراکه مستعد قیلدی . قرآن کریمده هرهانکی آیتده جناب حقك اخذ ایتدیکی میثاقدن بحث اولنتجه مقصد بودر . بو خصوصده مفسرلرك اوزون اوزادی‌یه سرد ایتدکلری تأویلاته حاجت یوقدر .

خلاصه جناب حق بنی اسرائیله کشف ایتدیکی حقائق واقامه ایتدیکی دلائله قارشی نه‌لر یاپدقلرینی اخطار ایدییور . بونلر حضرت موسانی الله ایله مناجات ایتمکده ایکن وحی وکلام الهی‌یه مظهر اوله‌رق تورانی تلقی ایتدیکنی کوزلریله کورمشلردی . بنی اسرائیل طاغك اتکلرندن حضرت موسایه باقیور . طاغك تپه‌سی ایسه بر بلوط پارچه‌سی کبی کورونیور ، باشلرینه دوشه‌جك‌دیه یورکلری تیتریوردی .

اوت ، بنی اسرائیل هرشیئی کوزلریله کوردیکی ، بناءً علیه حضرت موسانك تلقی ایتدیکی کتاب مقدس اویدورمه ، یاخود کوزلردن نهان برشی اولمدیغی حالده صانکه کوزلری کورمه‌مش ، قولاقلری ایشیتمه‌مش کبی داورانیورلردی .

بتون بونلری کوردکدن صکره بنی اسرائیله یاقیشان کتاب الهی‌یه صیم صیقی طوتونه‌رق اونك تکالیفنی ایفا ایتمك ، نفوس انسانیه‌یی تطهیر ایدن آیاتنی اوقوتمامق ، نظام حیاتی کافل اولان احکامنه رعایت ایتمکدی . چونکه آیات الهیه‌دن غفلت محض خسراندر (ومن اعرض عن ذکری فان له معیشة ضنکا . ونحشره یوم القیامة اعمی . قال رب لم حشرتنی اعمی وقد کنت بصیرا . قال کذلك أتتك آیاتنا فنسیتها وکذلك الیوم تنسی)

بو آیت کریمه‌یی دوشونمه‌ین آکلارکه کتب مقدسه ایله تبرك ایتمك

آنجق احكامنه اتباع ، اونلرك تلقين ايتديكي آداب ومكارم اخلاق ايله تزينله قائمدر . اساساً بو كتب مقدسه‌يي وحي ايتمكدن مقصد بودر . فقط بو كتابلرك ايكي قابي آره‌سنده‌كي نقوش وخطوطك عاصيلري عذاب الهيدن قورتاره‌جغنه ، ياخود غافللره خير وبركت احضار ايده‌جكنه اعتقاد ايتمك طوغرو دكلدر . (وان في ذلك لذكرى لمن كان له قلب اوألقى السمع وهو شهيد)

ترمذينك جبير بن نفيردن ، اوده ابي درداءدن روايت ايتديكي حديث شريف بومآلده‌در :

«اويله برزمانده‌يزكه ناسدن قدرت عمل سلب اولنه‌جق‌ده هيچ برشي ياپيله‌جقلر. بونك اوزرينه لبيد الانصاري «قرآني اوقودقدن صكره نصل اويله اولور ؟ بز اوني والله اوقويه‌جغز وقادينلرمزه ، چوجقلرمزه اوقوتديره‌جغز. » ديدي. بونك اوزرينه رسول‌الله افندمز : «سن مدينه فقهاسندن دها جاهلسك. ايشته خريستيانلرله يهوديلر الننده تورات ايله انجيل واردي ، نه‌يه ياراردي ؟ » ديه بويوردي .

رسول‌الله افندمز بونكله بزه اوكره‌تيورلركه كتب مقدسه‌نك آياتي دوشونولدكجه، احكام وحدودي اجرا ايدلدكجه، محتوي اولدوغي مكارم اخلاق ايله تزين اولنمدقجه هيچ برشيئه ياراماز . بناءً عليه بو خصوصلره اعتنا ايدلمز؛ آنجق اونلري صاقلامقدن، مذهب نسخه‌لريني تدارك ايتمكدن بشقه برشيئه رغبت ايدلمزسه هيچ بر فائده‌يه دسترس اولمق قابل دكلدر .

مسلمان اولدقلريني ادعا ايدرك آلتونلي كوشلي مصحفلري ايديناكله عذابدن قورتوله‌جقلريني ، ياخود اولرنده بخاري طوردقجه يانغين كبي آفاتدن مصون قاله‌جقلريني ظن ايدنلر بوني دوشونسونلر ، امين اولسونلركه اللهك رحمت ومغفرتي صباح آقشام قرآن اوقومق ايچون برطاقم حافظلر استيجار ايتمكله قازانيلماز . نته‌كيم بتون عمريني حرام ييمكله كچيره‌رك آرتق قارينلري طويونجه واجللري تقرب ايدنجه ضعفادن، فقرادن غصب ايتدكلري مالدن بر قسمني تكيه‌لره، ياخود قبري اوزرنده قرآن اوقونسون ديه وقف ايدرك بونكله ياپدقلري سيئاتك زائل اوله‌جغني، هيچ اولمازسه عذابلرينك خفيفله‌جكني ظن ايدنلر قرآنك بو اوامريني دقتله تأمل ايتسينلر. برپارچه‌جق قرآن كريمي اوقوسونلرده «من يعمل سوءً يجزبه » ، « من يعمل مثقال ذرة خيراً يره ومن يعمل مثقال ذرة شراً يره » آيات كريمه‌سني كورسونلر .

شريعت محمديه‌يي تأمل ايدنلر بيليرلركه انسانلرك حقوقي كنديلرينه ويرلدكجه ، ياخود او حقوقك صاحبلري اوندن واز كچمدكجه حقوقك كفارتي ياپيلمش اولماز .

جناب حق بني اسرائيله لطفلريني تعجيل ايتديكي كبي عذابني‌ده تعجيل بيورمش اولسه‌يدي ؛ بونلر دنيوي ، أخروي خسرانه دوچار اولورلردي . فقط جناب حقه قارشي كفران نعمتده بولونمق ، اوامر الهيه‌سني ترك ايتمك كبي برطاقم عداوتلرده بولنانلري الله تعالى همان تشكيل ايتمز. بالعكس بوكيلري نعم سبحانيه‌سني ادراك ايدرلر ديه امهال ايدر .

جناب حق آيات امتناني ذكر ايتدكدن صكره آيات زجري ايراد ايدرك هركسك كنديته كوره تهذيب نفس ايتمسني اراده بيورمش وبناءً عليه بو آيت كريمه‌يي بوندن صكره كلن آيتلرله شرح ايتمشدر .

عبدالعزيز چاويش

حديث شريف

« الايمان بضع وسبعون شعبة افضلها لا اله الا الله وادناها اماطة الاذى عن الطريق والحياء شعبة من الايمان . »

مآل شريفي

ايمان يتمش بوقدر شعبه‌در . بو شعبه‌لرك الك يوكسك درجه‌سي «لا اله الا الله» در ؛ الك اشاغي مرتبه‌سي‌ده كذركاه ناسدن اذا ويره‌جك شيلري قالديرمقدر . حياده ايماندن بر شعبه‌در .

— ۱ —

بخاري ، مسلم ، ابوداود ، ترمذي ، ابو عوانه (رحمهم الله تعالى) حضراتي طرفندن صحاح وسننده تخريج اولونان بو حديث شريف ابو هريره رضي الله عنه حضرتلرندن مرويدر .

دين اسلامده وظائف اخلاقيه ايله فرائض دينيه اهميتده عيني موقعي حائز اولديغي كبي ، اساس ديندن بولونان ايمان ايله وظائف انسانيه وحقوق اخلاقيه ممتزجدر . بونلري بري برندن آيري طوتمق ممكن دكلدر . بو حديث شريف‌ده بوني واضح اوله‌رق كوسترمكده‌در.

حديث شريفده ايمانك يتمش بوقدر شعبه‌سي واردر ، بيورلمسي ايمانك شعبه‌لريني تحديد دكل ، بلكه عدد تقريبي بياندر . ياخود ايمان شعبه‌لرندن اولان خصائص ممدوحه‌نك چوقلغندن كنايه‌در .

مسلم شريف روايتنده: ايمانك شعبه‌لري آلتمش طقوزه قريبدر ، روايت ايدلمشدر . ايكي روايت آره‌سنده‌كي فرق راوينك شكندن عبارتدر .

ايمانك شعبه‌لري ، جناب حقك ورسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمزك باب طاعت وانقياددن عد بيوردقلري قلب ، لسان وبالجمله جوارحه متعلق احوال ممدوحه‌دن عبارت هر بري بر امر حميدر ، بر واجب دينيدر . بونلرك افضلي ، اعلاسي ، الك يوكسك درجه‌سي بالجمله موجوداته وجود ويرن وبوتون كائناتك خالق وناظمي اولان بر واجب الوجود بيلمك وار واجب الوجودك صفات كامله ايله متصف ونقصان صفتلردن منزه اولديغنه اعتقاد ايتمكدر .

حیاده ایمانك شعبه‌لرندن برشعبه‌در. زیرا حیاء ایمانی ، خوف الهی نتایجندن اولدیغندن، کمالات انسانیه‌نك اس الاساسی برخصلت جلیله‌در.

انسان ، دائما ، حرکات وسکناتنك موافق دین وتربیه اولوب اولمدیغنی پیش ملاحظه‌یه الماز سه هرنوع فنالغی یاپه‌بیلیر . انسانی اعمال خیریه‌یه موفق وسیئاتدن تبعید ایدن خوف الهیدر . فقط جمعیاتك رابطه‌سی اولان روحلرك برواهمه اولدیغنه ذاهب اولنلرك، فکر آخرت ومخافةاللهی رفعه چالیشانلرك خوف الهی مقامنه بالمجبوریه اقامه ایتمکده بولندقلری وقانون اخلاقینك مؤیده‌لری اولمق اوزره ایلری سورمك ایسته‌دکلری وجدان ، تاریخ قورقوسی ، طبیعت ، افکار عمومیه ، جمعیت کبی شیلرك هیچ بریسی دینك یرینه قائم اولابیله‌جك اساسلی وحقیقی مؤیده اوله‌ماز .

واقعا فطری اوله‌رق هرانسانده موجود بولنان وخیروشری فرق وتمییز ملکه‌سندن عبارت بولنان وجدانه ك خدمتی مضاعفدر . یعنی هم قانونی ادراك ایدر ، هم‌ده تطبیق ایلر . وجدانك قانونی ادراك خصوصنده قبول اولنورسه‌ده ، تطبیق خصوصنده خطایه معروض قالدیغنده شبهه یوقدر . بوحال هر کون هر شخصده کورولمکده‌در . جهالت ، محیط ، تمایلات شخصیه ، حسیات کبی بر طاقم اسباب دولاییسیله عقل ووجدان صافیتی محافظه ایده‌میه‌رك حکمنده خطا ایدر، تعیننده آلدانیر. احتراص ومنفعت فکرینی القا ایدن هرسفسطه وجدانك خدمت تطبیقیه‌سنی اشکال ایتمکده وا کمل مخلوق اولان بشری غریزیات سوقیله الك وحشی جنوار درجه‌سنه ایندیرمکده‌در .

تاریخ قورقوسی : ماده ایله روحك ، روحانیت ایله جسمانیتك آیری آیری برر وجود اولدقلرینه قائل اولانلرك قبول ایتدکلری حشر روحانیدن بشقه بر شی دکل کبیدر . بوتون جهانده پك اعلا کورولیورکه بوکون تاریخ قورقوسنی طاشیان انسانلر منافع عامه ، حب وطن ، حس ملیته چالیشه میورلرسه هپ منفعت شخصیه‌یه کوره توفیق حرکت ایدییورلر .

طبیعت قورقوسی : طبیعت ، قوانینه قارشی کلن هر متجاوزی جزاسز براقیور ، شدتله اخذثار ایدییورسه‌ده قانون اخلاقیی هتك واخلال ایدنلره قارشی لاقید قالیور .

افکار عمومیه : بو ، بوسبتون چوروکدر. چونکه افکارعمومیه‌نك ماهر وفتان انسانلر طرفدن هرکون تغلیط اولنه بیلدیکنی کوروب طورورکن بویله بر ادعایه هیچ بر صورتله قیمت ویریله‌مز .

بوندن بشقه کیزلی فضیلتلره افکار عمومیه‌نك برحکم ویره‌بیلمه‌سی ممکن دکلدر . حالبوکه فضیلتك الك صاف ویوکسکی ، مخفی اولنلریدر . نته‌کیم علی الاکثر الك بیوك رذیلتلر کیزلی برصورتده یاپیلیر . طبیعی ، افکار عمومیه‌ده بونلردن خبردار اوله‌ماز . اساساً بر جلای ظرافته بورونمش بر چوق رذائلك افکار عمومیه‌ده اکثریا شایان تقدیر کورولدکلری هروقت وهر یرده مشاهده اولنمقده‌در . افکار عمومیه بو خصوصده هم ضال ، هم مضلدر . بناءً علیه اخلاق ایچون برقوه مؤیده اولمسی ممکن دکلدر .

جمعیت : « هرهانکی برجمعیتده قوانین اخلاقیه‌یه رعایتکار اولانلر جمعیتك مکافاتنه ، اونلری هتك ایدنلر مجازاتنه معروض قالیر . بناءً علیه هرفرد ، اخلاق قانوننه رعایته مجبور اولور . » دینیلورسه‌ده ، بو ادعاده طوغری دکلدر . چونکه جمعیتلر تدقیق ایدلدیکی زمان کوریلیورکه ؛ هیچ بر جمعیت بو خصوصده نه مکافات ، نه مجازات ویرییور . بلکه کندینی مدافعه ایله اکتفا ایدییور . قوانین جمعیت ، آنجق حقوق اولان خصوصاتی نظر اعتباره آلمقده‌در . حالبوکه بو خصوصده‌ده قوانین جمعیت عادتا براغ کبیدر ، ماهر اولانلر قولایجه بوآغدن قورتیله بیلمکده‌در .

قوانین اخلاقیه‌نك الك‌قوی مؤیداتی دیندر. وصایای اخلاقیه‌نك الك بیوك حارسی ، حامیسی بر قادر مطلقك یوم قیامتده عبادینی تنعیم ویا تعذیب ایده‌جکی حقنده ایمان قویدر . بناءً علیه اخلاقك استناد ایده‌جکی مبدأ یکانه انجق دین اوله‌بیله‌جکی شبهه‌سزدر .

تاریخ نوع بشرك هرصحیفه‌سی بزه کوستریبورکه، خواص وعوامی حیران ایدن فضیلتلرك ، عقللره حیرت ویرن اعمال خیریه‌نك ادوار انکشافی دائما عقیده وایمانك راسخ اولدیغی زمانلره تصادف ایتمش وعقائدك انفساخ دورنده ایسه دائما رذائل وقبایح جمعیته حکمران اولمشدر .

بوکون هیچ بر دینه مربوط اولمدقلرینی ادعا ایتدکلری حالده فضائل اخلاقیه‌یه رعایتکار اولدقلری کوریلن بعض ملحدلرك بولنمسی بوادعانی چوروتمز . چونکه علم اجتماعك اثبات ایتدیکی اوزره هر فرد ، ایچنده بولندیغی جمعیتك تربیه‌سی تحتنده یتشدیکی ایچون خبری اولمقسزین اوجمعیتك قناعت ووظیفه‌لرنده مشترك اولور. اخلاقلی کورینن دینسزلر عصرلردنبری تربیهٔ دینیه ایچنده یشامش ، تربیهٔ دینیه عنعنات وتأثیراتیله پرورشیاب اولمش جمعیتلر آراسنده بویومش، اونلرك تربیه‌لرینی آلمش ، ایی وفنا حقنده‌کی پره‌نسیبلرینی غیر شعوری بر صورتده قبول ایتمش اولدقلری ایچوندرکه کندیلرنده بیوك تجلیات اخلاقیه کورولمکده‌در. بوآدملر عصرلردنبری دینسز برجماعت ایچنده یتیشمش اولسه‌لردی ، کندیلرنده فضائل اخلاقیه نامنه هیچ بر تجلی کوریله‌میه‌جکی شبهه‌سزدی . یاه‌یاملر بونك غیر قابل انکار بر نمونه‌سی دکلیدر ؟

آخرت ومخافةالله فکری دوچار خلل اولان کیمسه‌لرده منفعت واغراض شخصیه‌یه پرستش اعتباریله عالمده الك‌مضر برعنصراوله‌جقلری شبهه‌سزدر. اوکبی کیمسه‌لر نظرنده حب نوع، حب وطن، منفعت عامه، تاریخ قورقوسی ، جمعیت ، وجدان دینیلن کولنج شیلردر . فضیلت ومزیت ، انسان آلداتمه‌دن ، سفاهته طالمه‌دن عبارتدر . دوچار اولدیغمز احوال بوخصوصی اثبات یولنده جانلی برشاهددر .

بناءً علیه فکر معاددن بشقه کوستریله‌جك مؤیدات هر انسان

ایچون مطلق اوله‌رق مؤید اخلاق اولمق ماهیتی حائز دکلدر (رأس الحکمة مخافة الله) ۱] حدیث شریفی موجبنجه خوف الهی اساسدر. زیرا خلقه کندیسنه قارشی انسان یاپدیغی بر فنالغی بروجه حقه مبتنی کوستره بیلیر ودرلو درلو تأویلاته قالقیشیر. فقط حضرت حقه قارشو هیچ بر تأویلك فائده ویرمیه‌جکندن هرحالده خوف الهی منع سیئات وتقلیل خطیأته برنجی دوادر. نته‌کیم حضرت شیخ سعدی (قیمت خود بمناهی وملاهی مشکن. کرت ایمان درستست بروز موعود) بیورمشدرکه (قیمت وقدر انسانیه‌کی منهیات ولعبیات ایله کسر ایلمه. اکر سنك روز جزایه حقیقی ایمانك وارایسه) دیمکدر.

انسانك، حضرت حق طرفندن یاپیله‌جق جزادن قورقسی سایه‌سنده عدل وحقانیت، مناهی ومعاصیدن مجانبت کبی نظام وانتظام عالمه مدار اوله‌جق اعمال صالحه ایله متصف اوله‌جغنی ارائه ایدر.

احمد نظمی

رسل کرامك وظیفه‌لری

اعتراض مشهور

ــ مادامکه بعثت رسل، افراد بشرك حاجات مهمه‌سندن بریدر، نظام اجتماعیلرینك کماله، سعادت دنیویه واخرویه‌لرینه دلیل وصولدر؛ او نعمت جلیله‌دن صکره ناسدن سعادته بدل شقاوت سلکندن آیرلمیانلرك اکسیك اولماسی؛ طریق مشروعده بربرینه قارشی مخالصتله اتفاقه یناشامق، مقاتله ایتمك، یکدیکرینه یاردیم ایتامك، حقوق غیری غصب ایلمك، حق مساواته رعایت کوسترمامك کبی حاللرك صدورندن خالی قالماسی؛ کندی عاملرنده غیر مقید قاله‌رق بالجمله منافعك کندی نفسلرینه حصرینی ایسته‌ملری، غیری اضرار ایتمك فرصتنی کوزتملری، قلبلرینی طمع ایله طولدیرملری وهر دین اربابنك منسوب بولندقلری دینه مخالف دینده بولنانلره ــ مصالح و منافع دنیویه‌لرینك موجب اولدیغی اختلافك فوقنده ــ برنجحت نزاع، دوام عداوت ایچون برسبب جدید اتخاذ ایتملری اسبابی نه‌در؟ ناسك وحدت دینیه حالنده بولنمسی لزومنه مقابل اختیار افتراق ایله مذاهبك فهمنده تخالف ایتملری، اعتقاداتده عقللرینك متفرق اولمسی، بینلرنده غبار شرك صاچلمسی، هوای نفسانیلرینك فتنه ایقاعنه انهماکی، قان دوکمك، مأوالرینی تخریب ایتمك کبی حاللرك رواجیاب اولمسی، قویلرك ضعیفلری تغلب آلتنده بولندیرمسی نه‌دن ایلری کلمشدر؟ کورلدیکنه نظراً هیئت اجتماعیه‌ده قوت، حقه غلبه ایتمکده وکلهٔ واحده آلتنده طوپلانمه‌یی، پیغمبرلره محبت ایتمه‌یی امر ایدن دین، شقاق ومضرت وقوعنه سبب اولمقده بولندیغندن دینك صلاح عمومی‌یی کافل اولدیغی دعواسیله تولید ایتدیکی نتایج وآثار نصل تألیف اولنه‌بیلیر؟

بولنده برسؤال ایرادی حالنده جواباً دینیرکه:

بوسرد اولنان شیلرك هپسی وارد وواقع ایسه‌ده آنجق انبیانك مدت حیاتلرندن وعهد سعادتلرینك انقضاسندن صکره دینك زمامی اونی حقیله اکلامایانلرك، یاخود اکلادقلری حالده حرکتلرنده غلو کوسترنلرك، یاخود غلو ایتمیوب فقط قلبی دین محبتیله امتزاج ایتمیه‌نلرك، یاخود قلبی حب دینله امتزاج ایتدیکی حالده انبیانك وبونلره تابع اولان اخیارك باطل شیلردن تصحیح فکر ایله طریق مستقیمه کیرلمسی بولنده واقع اولان تصرف والتزاملرینه توافق ایده‌جك بر مسلك اتخاذینه سعهٔ عقللری مساعد اولمیانلرك اللرینه دوشمش اولمسندن وقوعه کلمشدر. بوقسه بعث اولندیغی امته خیر کثیر وعمومه شامل بر فیض ایله کلمش وتأسیس ایتدیکی دین، اوامتك کرك افرادینه، کرك هیئت مجموعه‌سنه متعلق احتیاجاتی تأمینه کفایت ایده‌مامش بر پیغمبر کوستریله‌بیلیرمی؟ البته قابل انکار دکلدرکه ناسك ــ بر قسم قلیلی مستثنی ــ قسم اعظمی افلاطونك فلسفه‌سنی آکلایه‌مازلر. رأی وفکرلرینی‌ده ارسطونك قواعد وبراهین منطقیه‌سیله تطبیق ومقایسه ایده‌مزلر. حتی اونلرك عقللرینه معقولاتك الك یقین برشیئی پك آچیق برعباره ایله‌ایان اولنسه وبونلری کندیلرینه تعبیر ایده‌جك بر واسطهٔ ممکنه بولنسه فهم استعدادینی کوسترملری مأمول اولمیوب خاطرلرنده قاله‌بیله‌جك شی، وجودده واصلاح عملده بر تأثیر دائمی براقه‌میان خیال نوعندن اولور.

ملاعب نفسانیه‌دن آیریله‌میان شوطبقهٔ ناسك حالنه باقه‌رق حیاتی کشمکشه سوق ایدن بلالرك تخفیفنه یاردیم ایده‌جك عبرتلرله اتعاظ ایتمکه نصب نفس ایله شهوات مستولیه‌یه مهاجمه وغلبه ایده‌جك واو تمایلاتی دائرهٔ اعتداله ارجاع ایلیه‌جك یوللرك هانکیسی دها کسدیرمه ایدوکنی تقدیر والتزامه عزم وجهد ایدلمك لازمدر.

بدیهیدرکه اسراف وسفاهته میلك مضرتی، مقصد اقصا اولان مسلك مرغوبك فوائدینی وعقول عالیه اربابنك دوشمدکلری حاللری بیلدیرن یوللرك الك یقین اولانی ادراك ایتمك آنجق درین وپاك بر نظرله قابل اولور.

بونکله برابر حقیقتدن مطمئن قیلان الك صاغلام یول، هرجهتدن محیط قهرینك اسراری وجدان ساحه‌سنه نافذ، احوال بشرك هر ذره‌سنه غالب، ازمهٔ مقاصدینی یدرحمانیسنده طوتوب نتیجه‌یه ایردیریجی مسلکلره سائق اولان قدرت الهیه‌یی یاد وتخطر ایتمك، آندن صوکره دینده وارد اولوب اعتقادی لازم کلن عبرت آمیز وعظلرله امر دینده‌کی سلوك واجتهادلری اقتدایه لایق برأثر براقمش اولان سلف صالحینك سیر شریفه‌لرندن حسه آله‌رق تهذیب نفس ایدلمك، حیات ایشلرنده دوغریلق التزام اولنورسه رضای باری‌یه سبب اوله‌جغنی دوشونه‌رك

۱] معنای شریفی: کافهٔ حکمتلرك باشی، هرفعل وحالنده انسانك اللهدن قورقسیدر؟ اللهدن قورقان آدمك شرندن قورقولماز، او هرکسدن، هرکس آندن امیندر. الحاصل مخافة الله برابر اولدیغی حالده تجارت، زراعت، فن وصنعت، یاخود عدلیه، ملکیه، عسکریه، یاخود بشقه بر امر تولیت ووصایتده بولنان آدمك یاوری، توفیق باری‌در. آرتق اوبله برذاتك کیسه‌دن وهمی قالماز. هر قول وفعلی عین حکمت اولور.

روحی یوکسلتمك ، اللهك رضاسنه مخالف شیلری ارتکاب اونك غضبنی موجب اوله‌جغنی خاطردن چیقارمامق وجیبه‌لرنی تأمین ایدن مسلکدر . چونکه رضای خدایه کوره حرکتدن قلب ، مطیع وخاشع اولور ، اونك عظمتنك تأثیر علویسیله کوز یاشلری دوکر ، بدن شهوت طغیاننی سوندیرر ، بو خصائص ایسه غضب ربانیدن قورتلمغه مدار اولور .

معقول اولان موعظه‌لری حسن تلقی واستماع ایدن کیمسه هر شیده اللهك رضاسنی کوزتمکدن واوکا اطاعت سودیکی قوللرعدادینه کیرمه‌یی ، عصیان ایسه اونك غضبنه اوغرامه‌یی موجب اوله‌جغی تعقلدن خالی اولماز .

ایشته بو صورتله واقع اولان نصیحت وزجر ومنعك امم ماضیه وحاضره اوزرنده تأثیری جمله‌نك مشهودی اولمشدر . آنجق قضیهٔ مذکوره‌یی انکار ایدن ، کندیسنك بویله اولمدیغنی ادعا ایده‌بیلیر . بردین واعظنك مؤثر بیاناتندن متنبه اولوب کوزلرندن یاش دوکن ، ازالهٔ غم ایدن ، قلبلری کسب خشوع ایلیه‌نلرك چوقلغنی خیلی دویمشزدر . لکن بو حقیقی تأثیراتك امثالی ادب وسیاستدن بحث ایدنلرك خلقه ایراد ایتدکلری خطابت ونطقلرنده‌ده حصوله کلدیکی ایشیدلمشمیدر ؟

عامه‌نك ویاخواصك منفعتنه متعلق اولمسندن ناشی ایشلری کسب صلاح ایلمش و اونلره هلاك ومضرت جلب ایده‌جك فکریله افعال واقعه‌لرندن شروروممقاصدی کاملاً نفی ایتمش برطبقهٔ ناس کورلمشمیدر؟ اخلاق بشرده بویله برحال متصور اولمدیغی کبی فطرت انسانیه‌ده‌ده منطبق دکلدر ، انجق امور جبله‌ده ملکهٔ راسخه حاصل ایدن شی ، عقاید وجدانیه واوکا لایق حرکات تقلیدیه‌در ؛ بونلر ایسه ارتباط دینی ایله کسب سلامت ومخالفت ایدر . بناءً علیه کرك عوامك ، کرك خواصك اخلاقنده اك قوتلی عامل ، دیندر .

نفوس انسانیه اوزرنده دینك حاکمیتی ، نوع بشره مخصوص اولان حاکمیت عقلدن‌دها یوکسکدر . شخصیت بشریه‌ده عقل ، یاخود سلوك اولنه‌جق بر یول ایچون موضوع علامت نه‌منزله‌ده ایسه هیئت اجتماعیه‌ده نبوت ، او مرتبه‌ده فائده بخشدر دیمشیدك ؛ حق بو نظریه‌دن دها یوقاری‌یه چیقیله‌رق دینیله بیلیرکه اجتماع انسانیده منزلهٔ نبوت ، سمع وبصر قوتلری درجه‌سنده‌در .

کوزك وظیفهٔ رؤیتی چیرکین وکوزل اولان منظره‌لری ، قولاغك وظیفه‌سی قولای وکوچ کیدیلن یوللری فرق واستماع کبی شیلر دکلیدر ؟

بونکله برابر قوهٔ باصره‌سنی سوء استعمال ایدن شخص ، نعمت نظر وتمیزك قیمتنی بیلمامسندن دولایی جادخسرانه دوشمش اولور . حال بوکه کوزلری ، وجهنده سلیم ولامع بر حالده بولنور ، اونك بویله برکریوهٔ مذلته سقوطی ایسه یاخفت عقلندن ، یاامهالندن ، یاغفلتندن ، یا کبر وعنادندن واقع اولور ؛ برشیئك مضرتی اوزرینه عقل وحس ایله بیك دلیل ایراد اولنه‌بیلیر . .

حق یولندن عدول ایدن کیمسه اهل شردن اولدیغنی کندی رأییله ادراك ایتدیکی حالده صالح برمسلکه سوق ایدن ظاهر وواضح دلائله مخالفتله کبر وعنادندن وبوکا مماثل امراض نفسانیه‌سی یرینه کتیرمك ایچون مکروه اولان شیلره دالغینلق کوستریر ؛ شو قدرکه سلامت عقل وحسه منافی بولنان احوال وامثالك وقوعه کلمسی ، عقل وحسك یارادلدقلری قابلیت جوهرینی تنقیص ایتمز .

بونك کبی رسل کرام علیهم السلام دخی نجات یولی اوزرینه اللهك نصب واقامه ایتدیکی هدایت علملریدر . ناسدن هرکیم اوکا اهتدا ایدرسه سعادتك درجهٔ قصواسنه واریر ، فهمنی تشویش ، او هدایته واردیرجی یولدن انحراف ایدیلیر ایسه کریوهٔ شقاوته دوشمش اولورلر .

شو حقیقته کوره دین ، هرحالده هادیدر ، ونقصاندن عاریدر . نقصان ایسه انجق دینه اهتدا واقتدایه دعوت اولنمش اولان اشخاصه راجعدر .

آنلرك نقضی ایسه دینك اکملیته تأثیر ایتمز ، یعنی دینك اهتدایه دعوت اولندقلری حالده اجابت ایمانلره هدایت نورینك انعطافی توقف ویا تناقص ایدرسه شوحال ونقصان ، شدتله محتاج اولدقلری هدایت دینیه‌نك کمالنه بردخل وتأثیری اوله‌ماز .

(یضل به کثیراً ویهدی به کثیرا ومایضل به الاالفاسقین) « اللهك ارشاد ناس ایچون قرآنده ایراد ایتدیکی مثلی کافرك تکذیبلری سببیله اکثرینی مخذول قیلار . ومؤمنلرك اونی تفکرایدرك سکینت وجدانلرینی تأیید ایتملریله چوغنی هدایته ایریشدیرر . جناب باری بو مثل ایله انجق کبائری ارتکاب ایدن فاسقلری ضلالته دوشورر . »

آکاه اولکز که دین ، قناعت حیاتك ، طمانینت وجدانك محل قرار والتجاهیدر . اوسایه‌ده مقدرومنقسم اولان شیلره رضا کوستریلیر ، او سایه‌ده متمسکی حصه‌دار ادب و نزاهت اولور ؛ برحالده‌که عملك غایهٔ مسعوده‌سنه وصولنی میسرقیلار . بوکا نظراً ینه اونکله نفوس بشر ؛ عادات عمومیه احکامنه خضوع وانقیاد کوستریر . ینه اونك دلالتیله انسان ، علم وفضیلت جهتیله کندی فوقنده اولانلرك ، یاخود مال وجاه اعتباریله کندی دوننده بولنانلرك حاللرینه نظر ایده‌رك عبرت وانتباه حاصل ایلر . دینك احکام وایجاباتنه متعلق اوله‌رق اتیان اولنمش اولان اوامر الهیه‌یه اتباعك ثمراتنی‌ده اوصورتله اقتطاف ایدر .

دینك الهام فطریدن منبعث اولمسی ، اختیار واراده‌دن منبعث اولمسندن دها مرجحدر . دین ، انسانه جانب الهیدن مودوع قوتلرك اك بیوکیدر . بعضاً سائر قوتلرده واقع اولدیغی کبی دینك‌ده عمل کونا کونه ، معروض قالدیغی غیر منکردر . فقط بو علتلر ، انسانلرك یاکلش یولده وتفسلرینه اویغون صورتله ایقاع ایتدکلری مختلف تلقی

واختيارلرندن حاصل اوله‌رق حد ذاتنده دينك نزاهت وعلويت اساسينه تأثير ايده‌جك ماهيتده دكلدر.

يازمقده اولديغمز اشبو فصلده سرد اولونديغى كبى دينك خصوصاتندن اولمق اوزره تلقى ايديلن بعض حاللره قارشى هرنه درلو اولور ايسه اولسون توجيه قلنه‌جق اعتراضات، دينك محاسن اصليه‌سنه قابل تعلق اولميوب ناسى حقه دعوت وارشاد ايده‌جك برحال وموقعده بولنان، ياخود حفظ دين واحكامنه رعايتله معروف كيمسه‌لره محمول اولمق وبوندن تولد ايدن محاذير ومفاسد اونلرك كردن مسئوليتلرينه رجوع ايتمك لازم كلير. انجق فردى واجتماعى اوله‌رق دينه حقيله خدمت ايده‌بيله‌جكلرك حقيقى هدايت يولندن آيرلمدقلرى و دينده بعض فرقه‌لرك حدوثيله انواع اختراع و اختلاف باش كوسترمه‌دن اول سنت سنيهٔ رسول ايله اصحاب وتابعين كرامك، ائمه وعلماى صالحه‌نك التزام ايتدكلرى پاك مسلكه متابعت ايدلديكى حالده بدعت كناهلرى قالقار، دينك قوهٔ مدنيه‌سى تماميله يرينه كلير، اوندن اعمى قالانلر نظرنده حكمت كرانبهاسى برقات دها تعالى وتبارز ايلر.. عقل ايله دين آره‌سنده منطقسز محاكه ومبارزه‌ده بولنمق يوزندن وقوعه كلن سوء تفهماتدن متولد اوله‌رق (عقل ايله دين آره‌سنده شو وجهله ياپيلان مقابله، احكام دينيه‌ده عقل صحيحى اهمال ايله ترويجدن ودينك اساسى محض تسليمدن عبارتدر) دينلرك قولنه تمايلدر، بو ايسه انسانك احكام ومعارفدن كنديسنه ابداع اولنمش اولان شيلرى آكلامق خصوصنده نور بصيرتنك انفاذينى تأمين ايدن يوللردن قطع مناسبات ايدلمسى ديمكدر... ديه براعتراض اولنه‌بيلير. بوكا قارشى جواب اوله‌رق ديرزكه: حال اكر بو مركزده اولسه‌يدى يعنى سرد ايتديكمز تقريرات ادعا ايلديككز معنايى مستلزم اولسه‌يدى دين كنديسيله طريق حقه اهتدا اولنور بردليل هدايت اولمازدى.

بوقاريده ايضاح ايديلن افكار ايسه عقل، قدرتك حجت بالغه‌سى اولمقله برابر برمرشد الهى اولمقسزين يالكز او واسطه ايله امتلرك مقصود اولان سعادته وصوللرينى تأمينه كافل اولماز. نته‌كيم؛ حيوان بتون كورديكى شيلرى يالكز كوزك رؤيت حاسه‌سيله اكلامقده مستقل اوله‌ميوب مسموعاتى ادراك صورتيله‌ده معلومات تامه حاصل ايتمسى ايچون سمع حاسه‌سنه احتياج مطلق واردر.

مثلا: دين سعادت وسائلندن عقله طارى اولان شبهه‌لرك كشفنه مخصوص برحاسهٔ عامه اولديغى كبى عقل‌ده سلامت موهوبه‌سيله اعمال اولنديغى حالده او حاسه‌يى جزم وتيقن ايچون برحجت كافله ايدوكى بديهيدر.

بو نقطهٔ نظردن دينى عقيده وعمللرك حدود وايجاباتنى كشف واذعان خصوصنده عقلك حق نصل انكار اولنه‌بيلير؟

عقلى، قبل الهيدن اتيان اولنمش اولان دينك حكمت ومعرفتنه واصل اولمق ايچون ادلهٔ باهره‌سنى تفكر وتدقيق ايله وجدانه اطمئنان قطعى ويرديكى رد اولنه‌ميه‌جق برحقيقتدر. بناءً عليه بر پيغمبرك من عند الله كوندرلمش اولديغنى براهين حقه‌يه استناداً تصديق ايتدكدن صكره اونك تأسيس وانبا ايتمش اولديغى شيلركده كافه‌سنى تصديق ايلمك عقله مودوع برفريضه‌در. اكر وجوه وآيات دينيه‌دن بعضيلرينك فهمنه وصول وحقيقتنه نفوذ خصوصنده استطاعت كوريله‌مز ايسه ايكى نقيضى جمع ايتمك وآن واحدده موضوع واحد اوزره ايكى ضدى برلشديرمك يعنى قالقمق واوطورمق فعللرينى برآنده ياپمق درجه‌سنه مؤدى اولان محالات قبيلندن ايدوكنى قبول وحكم ايتمكده بروجه معقول تصور اولنه‌ماز. زيرا عقلاً محال وقانون فطرته مغاير شيلرى اتياندن عالم نبوات، منزهدر. شايد دينده وارد اولان احكامدن بر شيئك ظاهرى موجب ابهام كوريليرسه اونك ظاهرى مقصود اولمديغنى اعتقاد ايتمك عقله واجب اولور، واونى لسان شريعتدن كلن احكام وآياتك بقيه‌سندن استرشاد ايله حل وتفسير ايتمك طريقنك اختيارى لازم كلير.. حضرت قرآن‌ده موجود اولان آيات متشابهاتده بو اصوله توسل اولنه‌بيلور، اللهك علمنه تفويض كيفيت اولنور.

فرقهٔ ناجيه‌يه منسوب اسلافدن بر قسمى آيات متشابهاته شرعك مساعد اولديغى مرتبه‌ده معنا ويره‌رك استخراج احكام ايتديلر، بر قسمى‌ده اونلرك حقيقى معنالرينى علم الهى‌يه تفويض ايلديلر.

مترجمى: حسين مظهر
شيخ محمد عبده

مكتبلرده دين تدريساتى

معلمه پاكيزه خانم افنديه

افندم؛

«دينى درسلر» ك انتشارى مناسبتيله ١٨ ايلول سنه ١٣٣٥ تاريخلى و ٤٤١ نومرولى سبيل الرشادده‌كى مقالهٔ ديندارانه‌لرينه – طشره‌ده بولونديغم جهتله – پك كيچ مطلع اولدم. حقمده كوستريلن توجهه قارشى تشكرلر ايده‌رم.

صوك زمانلرده بعض عوامل خارجيه وبالخاصه جاهل وقالتابان رهبرلرك ارشادى (!) يوزندن كنجلكده حصوله كلن تدنىٔ اخلاقى‌يى پك اى اكلامش وعينى زمانده بونك قابل تداوى برمرض روحى اولديغنى وتداوى‌يه نره‌دن باشلامق لازمكلديكنى‌ده پك واقفانه بر صورتده كورمشسكز. بومسئله‌ده‌كى نفوذ نظريكز جداً شايان تقديردر.

اوت، چوجقلرك افكار ووجدانى اوزرينه عائله محيطندن صكره الك قوتلى اجراى تأثير ايدن مكتبدر. بونك ايچون‌ده سزك كبى دوشونور، خسته‌لغى بوتون عريانلغى ايله كورور معلمه ومعلملرك وجودى لازمدر. ابتدائى، سلطانى، دارالمعلمين ودار المعلماتلرده خسته‌لغى كشف ايتمش وتداويسنه حصر وجود ايلمش معلم ومعلمه‌لر بولونديغى تقديرده مرض روحى ديمك اولان دينسزلكك اوكنه كچمك پك قولاى اوله‌جغنه امينم. بناءً عليه صميمى دوشونجه‌لريكزه انضمام

ايدن سعی ديندارانه‌كزك پك فائده‌لی ثمره‌لر ويره‌جكنی بو بابده‌كی تجربه‌لريمه استناداً قطعی بر لسان ايله سويله‌يه‌بيليرم .

سزكله برابر بن‌ده اعتراف ايديورم‌كه : علوم دينيه خواجه‌سنك وظيفه‌سی چوق مقدس وپك مشكل‌در . چونكه كنجلكك افكار واخلاقنده حصوله كلن بحرانی ازاله ايدرك اساسات دينيه واخلاقيه‌يی قلبلرينه يرلشديره‌جك اولان اونلردر . آرتق بونك نه‌قدر مقدس ، نه درجه مشكل اولديغی وارسته‌ٔ ايضاحدر .

شوراسنی‌ده اعترافه مجبورم‌كه : علوم دينيه معلمی بو وظيفه‌يی باشاره‌بيلمك ايچون لازمكلن شرائطی نه‌قدر جامع اولورسه اولسون تمامیٔ موفقيات ايچون محيطندن ياردم كورمسی‌ده شرط اعظم‌در . علوم دينيه معلمنك تلقيناتی ديكر معلملر طرفندن فعلا ويا ــ هيچ اولمازسه ــ قولا تأييد ايديلمز وبالعكس اونكله تضاد تشكيل ايده‌جك حركاتده‌بولنولورسه اوزمان‌دين‌معلمنك‌وظيفه‌سی‌داهازياده‌مشكللشمش ، موفقيت‌ده آزالمش ديمكدر . چونكه او زمان طلبه آره‌سنده « علوم دينيه معلمی‌وظيفهٔ بويولده تلقيناتده بولنيور . » فكر سقيمی‌ده‌اورته‌يه چيقمق احتمالی پك قوتلی‌در . بناءً عليه تربيهٔ دينيه‌نك اساسلی بر صورتده لزومنه قائل بولنان معارفجيلر ايچون هر حالده بو نقطه‌يی نظر دقته آلمق الزم‌در .

اكر دينك حقيقتنه ، وتربيهٔ دينيه‌نك لزوم حقيقيسنه ــ رسمی دكل ــ جداً قائل بولنيور ايسه‌ك هم علوم دينيه تدريساتنی اصلاح ايتمك ، هم‌ده تدريساتك جديتنی اخلال ايده‌جك ، قيمتنی دوشوره‌جك افعال وحركاتدن كنديمزی چكمك لازم‌در . باشقه تورلو حركت ، منتج موفقيت اولاماز . طلبه ، هركون محيطنك ، كنديسنی اداره ايدنلرك دينه قارشی فعلا كوستردكلری حركات لاابالیانه‌يه شاهد اولدقجه قلبنده‌كی بحرانی ازاله ايتمك نه قدر مشكل‌در !؟ . بوكا برده معلمك احوال زمانه عدم وقوفی ، مصالحی تقدير ايده‌مه‌مسی ويا ايده‌جك براقتدارده اولمامسی انضمام ايدنجه آرتق طلبه‌ده حاصل اوله‌جق بحران فكری واخلاقی‌نك درجه‌سنی دوشونكز !

خلاصه : محترم بر دوقتورك [١] پك حقلی وپك واقفانه اوله‌رق سويله‌ديكی كبی ، كنجلكده حصوله كلن بحران فكری واخلاقينك ، كنجلكك دينه قارشی آلمش اولديغی لاابالیانه وضعيتك سببی ايكی‌در : بريسی ، ايش باشنه كلنلرك دين حقنده لاقيد اولملری . ايكنجيسی‌ده تدريسات دينيه ايله مشغول اولان ذواتك هر زمان ومكانه كوره دكيشمه‌سی قطعياً لازم اولان طريق تدريسك يالكز بر شكلنده اصرار ايتملری ، داها دوغروسی مسالك ارشاده واقف اولماملری‌در [٢] .

دوغروسنی سويله‌مك لازمكليرسه ، معارفجيلرك حسن نيتندن‌ده انسان اوقدر امين اولامايور . چونكه سوزلرينی فعللری هر وقت تكذيب ايدوب طوريور . بو آدملر ، لوازم مدنيتدن اولديغنه قانع بولوندقلری بر طاقم شيلری طلبه‌يه تلقين ايدر ايكن كنديلری‌ده فعلاً نمونهٔ امتثال اولمايه چاليشدقلری حالده ، بشريت ايچون يمك ، ايچمك قدرلازم اولديغنی هروقت سويليوب دوردقلری دينده فعلا نمونهٔ امتثال اوله‌ميورلر . نمونهٔ امتثال اولمق شويله دورسون ، فعللری قوللرينی تكذيب ايديور . حال بوكه بوقاريده‌ده اشارت ايتديكم وجهله الك اوفاق شيلربيله طلبه‌نك كوزندن قاچماز . اونك روحی اوزرنده پك مدهش تأثيرلر براقه‌بيلير .

ايشته بوتون بونلری تأثيرسز براقه‌رق بوكبی حالاته رغماً طلبه‌ده قوتلی‌برايمان‌حاصل ايده‌جك اولان‌يالكز معلم‌در . آرتق دوشونكز ، معلم نه درجه بر اقتداره صاحب اولملی . معلم بالخاصه دينك غوامضنه واقف اولورسه دين خصوصنده‌كی شبهه وترددلرك اوكنی دها قولای آلابيلير . چونكه بونلرك پك چوقلری اساسات دينيه‌نك بيلنمه‌مسندن وياخود ياكلش بلله‌نمسندن نشئت ايتمكده‌در .

صوك زمانلرده كنجلكك افكار واخلاقنده حصوله كلن تبدلك عوامل اساسيه‌سندن بری‌ده بو مقصده خادم اولانلرك نشريات مفسد تكارانه‌لرينه رغماً ، حقايق دينيه‌يی هركسك اكلايه‌بيله‌جكی بر طرزده زمان ومحيطك ايجاباتنه كوره تشريح وايضاح ايدن كتابلرك لسانمزده موجود اولمامسی‌در . دقت‌ايديليرسه مشروطيتدن بری كنجلرده دين حسنی كوشه‌ته‌جك ، اونلری ديندن نفرت ايتديره‌جك نه قدر ملوث اثرلر انتشار ايتدی . بو خصوص ايچون آزمی چاليشيلدی ؟ فقط بوكا مقابل ــ فريد بكك دينی فلسفی مصاحبه‌لری مستثنا اولمق شرطيله ــ كنجلره دينی سوديره‌جك ، دين حقنده‌كی ياكلش تلقيلری ازاله ايده‌جك قاچ دانه اثر انتشار ايتدی ؟ هيچ دكلمی ؟ . معارف نظارتنك شمدی‌يه قدر نه‌سلطانيلرده ، نه‌ده دارالمعلمين ودارالمعلماتده دين تدريساتنه مخصوص بر كتاب وجوده كتيره‌مه‌مش اولمسی نه قدر شايان تأسف‌در ؟ . ديمك‌كه بومسئله لايق اولديغی اهميت نسبتنده نظر دقته آلنمايور .

فكر عاجزانه‌مه كوره كوچوكلره علوم دينيه تدريسنده تعقيب ايديله‌جك الك مهم اصول ، مباحثی اغلاق ايتمه‌يه‌رك الك بسيط بر طرزده اكلاتمق ، بونكله برابر اخلاقی واجتماعی فائده‌لرينی‌ده ممكن اولديغی قدر اكلايه‌جقلری بر لسان ايله ايضاح ايتمك ، بعض مثاللر ايله‌ده تنوير مقصده چاليشمقدر .

ايشته‌افندم ، يوقاريدن‌بری ايضاح‌ايتمه‌يه‌چاليشديغم اسباب‌وشرائطك تحقق كنجلكده‌كی بحران فكری واخلاقی‌يی ازاله ايدرك بزه متانت دينيه واخلاقيه‌يه مالك بر نسل يتشديره‌جكنه پك زياده اميد وارم . بونك بر آن اول تحقق ايتمسی ايچون چاليشمق‌ده ، بالخاصه معلملره دوشه‌ن بر وظيفهٔ مقدسه‌در . هرحالده كنجلرده كوشه‌مه‌يه يوز طوتان ايمان واعتقادی تقويه ايدرك اونلری نامتناهی براستقباله دوغرو سوق

[١] ميلاسلی دوقتور اسماعيل حقی بك .

[٢] مسالك ارشادك ، طريق تدريسك زمان وزمينه كوره دكيشه‌جكنی « ادع الی سبيل ربك ... » آيت كريمه‌سی بزه پك واضح اوله‌رق اكلاتيور .

ایده‌جك اولان آنجق معلملردر . بو امر معظمی باشاره‌بیلمك ایچون لازمگلن اوصاف وشرائطی جامع اولمق نقطه‌سندن برنجیلکی ذات عالیلری احراز ایدیورسکز ، که ارککلریمزده بیله خسته‌لغی بو درجه کشف ایده‌بیلن هنوز یوق دینه‌جك قدر آز ایکن قادینلریمز ایچنده سزك کبی معلمه‌لرك وجودی جداً شایان شکراندر .

آقسه کیلی

احمد حمدی

مصاحبه :

برآزده حقیقته طوغری

عثمانلیلغك مدار افتخاری اولان کنجلریمزده کوشه‌ین دینی روابطك تقویه وتحکیمی ایچون مکاتبده قرائته الویریشلی کتب دینیه‌نك عدم موجودیتی بوکون جداً حیاتی بر مسئله شکلنی آلدی . بوکا بناءً هر طرفدن کوستریلن شوق وآرزو اوزرینه تحریرینه تشبث اولنان کتب معتبره‌نك بیدرپی انتشاری هر طرفجه نظر ممنونیتله قارشولنمقله برابر بو بابده بین الاسلام جاری اولان اعتقادات مختلفه‌نك بو وسیله ایله توحیدی چاره‌سنه توسل وهر درلو روایاتك منشأ ومأخذلری بحق تدقیق وتأمل ایدیله‌رك اولاد وطنك تنورینه ، آثارك اك آچیق عباره‌لرله تحریرینه اهمیت ویرمك وبو وسیله ایله عوامك استفاده‌سی تأمین اولونمق صورتیله حقیقته بیوك خدمت ایدلمك لازمه‌دندر صانیرم !.

اسلامده دین بر ، روایات مختلفدر . بونك اك باوز دلیلی علمای کرام افندیلریمزله مشایخ عظام حضراتنك دین اسلامی تعریف وتوصیفلری آره‌سنده‌کی فرق عظیمدر .

ایشته بو مباینت واختلاف افکار دولاییسیله‌درکه میدان جمع دیمك اولان جوامع وتکایای شریفه‌نك جهت مربوطیتلری ، اصول اداره‌لری بشقه بشقه اللرله تدویر اولنمقده ، بو ایکیلکدن یکدیکره قارشو طبیعتیله حقسز بر بیکانه‌لك وحرمتسزلك طوغمقده‌در . نفسنده اجازت وخلافت کبی ایکی اوصاف ممیزه‌یی جمع ایتمك شرفنه مظهر اولان ذوات نادره مستثنا طوتیلور ایسه اثنای مواعظده تکایا وزوایا اهلنی بلا لزوم طعن ایدنلرك عددی اهمیتله مشهود اولدیغی کبی مشایخ عظام حضراتنك دخی علمای کرامك خلقهٔ تدریس وطرز تفسیرلرندن پك بیکانه قالدقلری مع الاسف مرئی اولمقده‌در . ایشته اك نازك واك مهم اولان نقاط آنفه‌نك جمع وتلفیق اولندیغی کون فنون وطبایع ایچنده حقیقة الحقایق شبهه‌سز بتون اینجه‌لکیله تظاهر وتجلی ایده‌جکدر .

برکره کتب شرعیه‌یی اله آلهلم . ایفاسنه مجبور اولدیغمز کافهٔ فرائض وواجبات دینیه‌نك اعتقاد وایفاسنده مطلق اولان اینجه‌لك وحقیقته قارشو پك مغلق عباراته تصادف ایده‌رز . صبیانك محبت دینیه وقلبیه‌سنی تزیید وتحکیم ایده‌جك بر چوق حقیقتلرك سکوت ایله کچیشدیرلمسی صاف قلبلرك اسلامیت نامنه فتح وتسخیرنده عدم موفقیت انتاج ایتمزمی ؟.

صبیانك کنج یاشنده ضعیف وتجربه‌سز عقلیله حقیقتی هضم واقتحام ایده‌میه‌جکی ادعاسی ایسه ، دینسزلکی قبول وترویجده کوستردیکی فرط ذکاسنه قارشو ، باطلدر .

دین اسلام بر دین اقرار وبر دین عمومیدر . ادیان سائره عقائد اسلامدن قسم کلیسنی انکار ایتدیکی حالده دین اسلام ، دین عیسویت وموسویتك ، خرافاتدن تجرد ایدلمش کافهٔ اقوال وافعالنی مع زیادة قبول ایدن بر دین واجب الامتثالدر .

بوکون دین عیسویت ذات حقی ، حضرت مسیحه عضو اسناد ایتمك کبی بر خصوصیت کوستردیکی حالده دین اسلام ، هر اشیا ومشهودده حقیقت الهیه‌یی موجود بیلیر . آتش پرست وبت پرستلرك اقوال وافعالیده هپ بو قبیلدندر . ایشته بو ملاحظه‌یه بناءً دین موسویت بر دین افعال ، دین عیسویت بر دین صفات ، دین جلیل احمدی ایسه هر ایکیسنی جامع ودائمی بر دین ذاتدر . اسلامك معنای حقیقیسی ایسه هر موجودی حقه تسلیمیت دیمك اولدیغندن اسلامیت اهلنه انانیتدن تجرد امر ایدر . بونده موجود اولان اینجه‌لك نظر انصاف وتأمله آلنیرسه حقیقت پك نظرده تجلی ایدر .

ایشته بو اعتقادی طولاییسیله کندیسنه (مؤمن) ، وهر موجودك ذاتی صفاتندن ، صفاتی افعالندن ، افعالی آثارندن مشهود ومرئی اولدیغندن هر موجودی بر وجود بیلمسی وکورمسی حسبیله (موحد) دینلمشدر .

ذاته صفات بر پرده ، صفاته افعال غلاف اولمشدر . ذهنلری غلافك زینت ظاهریله طولدیرلمش کنجلره افعالدن دم اورمق صورتیله پرده آرقه‌سندن ارائه اولنه‌جق حقیقت ذهنیه هیچ بر وقت تسلیم ایتدیریله‌مز .

اهل فن وطبیعتك عمومیتله تصدیق ایتدکلری عناصرك حقیقتنه دین ایله ، کتاب ایله نفوذ نظر ایدیله‌رك حقیقت اونلره او صورتله تعلیم ایدلملی که مثمر اوله‌بیلسون . او ثانیه یا دین معارضلرینك حقیقتی تسلیم ایله بوینی بوکولور ، یاخود بیهوده عناد ومکابره‌لری بتون عریانلغیله ظهوره کلور . سورهٔ نون (۵۲ یوم یکشف .. الی آخره ۴۳ خاشعةً ابصارهم ...)

* * *

ایشته سز مکاتبده تدریسلرینه موفق اولدیغکز ویا موفق اولمقده بولندیغکز چوجقلریکزك تربیهٔ دینیه‌لرینك نقصانندن شو صورتله مشتکی اولدیغکز حالده بز هیچ اوقوداماماق تهلکه‌سی ایچنده بولنیوروز . بو صورتله حال واستقبالده هر درلو جنایتلری امور عادیه درجه‌سنده بر اهمیتسزلکله احضاره مساعد اوضاع واطوارده ، حقوقدن بیکانه ومحروم حیا آدملر یتشدیرمکله مشغولز .

بش حرب سنه‌لرنده معلملرك ، معنیرلکله استخداملری کبی

خطای فاحشنی تعمیر وتلافی ایده‌جکنی امید ایتدیکمز معارف نظارتی، حالا قابلیتسز معلم ومعلمه‌لرله، دینی واجتماعی هیچ بر تأثیری کوریله‌میان کتابلرله تفتیشسز ومراقبه‌سز براقدیغی مکاتبله اهالی‌نك کوزینی بویامقده دوام ایتمسنه بر درلو عقل ایردیریله‌میور. بر قاچ اهل معلمك ایسه معاشات وضمائمی بر نسبت معدلتکارانه‌ده منتظماً اعطا اولنه‌میه‌رق شوق وهوسلرینك کسر واستعفایه معروض براقلمسی، عدم دوام کوسترن صبیانك ولیلری تجزیه ویا بونلرك درمیان ایده‌جکلری محق اعتراضاتنك دیکله‌نیلمامسی، مکاتبك احتیاجات ضروریه‌سنك تسویه وتأمین اولنمامسی، احوال نالایقه‌لری ثابت اولان معلم ومعلمه‌لرك یرینه آدام بولنه‌مامسی معذرتیله اهالینك کوزی اوکنده طوتیلمسی، وحکم قانونك عدم تطبیق کبی بر خطادن دیکر خطایه انتقالدن بشقه بر معرفتی کوریله‌میور.

مرجع عائدینك دیدیکی کبی حقیقتاً قحط معلم تهلکه‌سی ایچنده ایسه‌ك شیمدی‌یه قدر نه‌ایچون دارالمعلم ومعلماته، مکاتبی نقصان اك اوفاق منطقه‌لر اهالیسنك چوجقلری جلب ایدیله‌رك تحصیل ایتدیرمدك؟ هر محیطه لزومی اولان معلملری نه‌ایچون شیمدی‌یه قدر یتشدیرمدك؟ انسانیتی یالکز شهرلره حصر ایتدك؟. بوکون ایسه عینی خطابی تعقیبده وطن وملت نامنه نه منفعت حس ایدییوروز؟. مثال اوله‌رق عرض ایده‌جکم: شو اوچیوز خانه‌لی بر ناحیه‌ده بیکی متجاوز قازلری کوده‌ن، اك مضر حشراتدن دهابدتر بردرجه‌ده محصولات ومیوه‌لره مسلط اولان وشو تجاوزلریله میوه ومحصولنی ادراك ایده‌مدیکندن قطع اشجار واثماره امحابنی مجبور ایدن صبیانك بو اخلاقسزلغنك اسبابی نه‌در؟.

علی ملأ الناس سوقاق اورته‌لرنده هرکون عشرت، هر درلو منهیات وفحشیات وجنایاتی ارتکاب ایدنلرك اکثریسنك بویکی یتشمه‌لر اولدیغنی، بونلرك معارفسزلکدن نشأت ایتدیکنی کیم انکار ایده‌بیلیر؟

معارف نظارتی برطرفدن کشاد، دیکر طرفدن سدینه دوام ایتدیکی مکاتب عالیه یرینه مکاتب ابتدائیه وتالیه‌نك تکثیرینه بذل همت ایتمدکجه وجودیله عدمنده نه فرق واردر؟.

معارف مفتشلرینك مکاتبی اثنای تفتیشده اومحیط صبیانك اخلاق واطواری حقنده راپورلرینه برماده درج ایدییورلرمی؟.. ایتمیورلرسه معیار ومراجع اخلاق نره‌سیدر؟.

نامنه اك آز اللی غروش معارف اعانه‌سی طرح وتوزیع اولنان فقرای اهالی، چوجقلرینی، روم وسائر اجنبی معلملرك ایادی تعلیم وتربیه‌سنه ترك وتودیع ایتمکه مجبور ایدیلیورکه بوجهت حقیقتاً یك یازیقدر! وطنك حقیقی احتیاجینك تأمین وتطمین اولنمسنده، اکثریت ملتی تمثیل ایدن عوام طبقه‌سنك آرزوی عمومیسنی اهمال ایتمه‌نك البت برحدی واردرکه، بوحدود تجاوز اولندیغی کون بو اهمالك اهانت نامنی آله‌جغی وبواهانتك نتائجی ایسه عوامی هر درلو جریانلری قبوله آماده بولندیرمق کبی شایان تأسف نتیجه‌لر ویره‌جکی واهالینك، وطنك نشو ونماسنی اجنبی اللردن انتظار وحکومت مرکزیه‌دن قطع امید کبی لزومسز ملاحظاتی پیدرپی تأیید وتقویه ایده‌جکی شبهه‌سزدر.

آماصری: **مصطفی نظمی**

هفته‌نك زهرلرندن

مملکته وبای معنوی میقروبلری نشر ایدنلرك سرکرده‌سی اولان وصحیه مدیریت عمومیه‌سنه مسلط اولدیغی کوندن بری فحش وثیقه‌جیلکنی نشر وتعمیمه کرمی ویرن معهود اجتهادجی شیمدی‌ده فحشك هیئت اجتماعیه نظرنده‌کی شناعتنی ازاله ایده‌جك فکرلر نشرینه باشلادی؛ فحشك منشأی حقنده‌کی اختصاصکارانه مقاله‌سنی بو هفته اقدام غزته‌سی ایله نشر ایتدی. کچنلرده اخلاق اسلامیه‌یی ییقان محررلرك مملکتده صاچدیغی فساد تخملرینی پك کوزل تشریح ایدن وبوقبیل مفسدتلره قارشی مطبوعاتی مجاهده‌یه دعوت ایدن اقدام رفیقمزك، بوکون‌ده فحشی اباحه ایدن اصوللر مروجی اولان بر آدمك کنجلری اضلال وافساد ایده‌جك یازیلرینی ستونلرینه کچیرمسی نه‌قدر تضاد تشکیل ایدن بر حالدر. مملکتك نحتی، حیاتی مدهش خسته‌لقلرك تحت تهدیدنده بولونیورکن معهود اجتهادجی بر طرفدن فحش وثیقه‌جیلکنی فعلاً تعمیم ایدییور، دیکر طرفدن‌ده افکاری بوذهنیته آلیشدیرمق ایچون غزته‌لرله نشریاتده بولونیور. آکلاشیلیورکه بوآدم بو مسئله ایله اوغراشمقدن، فحش وثیقه‌جیلکنی نشر وتعمیمدن بر ذوق مخصوص طوییور. اودرجه‌که مقصدینی ترویج ایچون استانبولك همان بوتون عائله‌لرینی تلویشه بیله جرأت ایتدی. ملتك حیثیت اخلاقیه‌سنی تذلیل ایدن بوافترالر اجنبی مطبوعاتی واسطه‌سیله بوتون جهانه یاییلدی. مساعیسنك بکله‌دیکی ثمره‌لری ویردیکنی، معهود پروغرامنی تطبیق خصوصنده فوقنده‌کی تحوللرك هیچ بریسنك کندیسنه تأثیری اولمادیغنی کوردکجه جرأتنی آرتدیردی. شیمدی‌ده فحش رذالتنی برامر اعتباری کوسترمك ایچون نشریاته باشلایور. ارتیق بوکا قارشی دیه‌جك سوز قالمامشدر. «ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها» امر جلیلنی اجرا وتطبیق خصوصنده اولیای امورك کوستردکلری اصابت الحق سزاوار تقدیردر! بوکیدیشله ویادکل، ای کاالله باشمزه طاش یاغدیرمایور.

***

«مسلماندن اول مریم» جمله‌سنی تفوه ایدن محترمی نه‌بیوك بر جنایت ارتکاب ایتدیکنی، سنه‌لردن بری تورك عربدن آییرمق ایچون چالیشانلرك اله نه‌ پیس برسلاح ویردیکنی کورسه‌ده یاپدیغی خطادن توبه‌کار اوله‌رق «من دعی الی عصبیة فلیس منا ...» بویوردان پیغمبرکزینك دائرۀ جلیله‌سنه تکرار کیره‌بیلمك ایچون اللهه یالوارسه‌ا.. بومناسبتله سلیمان نظیف بکك «ضلال»ی‌ده بلکه «هدی»یه منقلب اولور.

اوتفوهله بو «ضلال» بعض دماغلرده نه‌قدرده مظهر تقدیر اولدی! خالده ادیب خانم بیله مضمرینی اظهار ایچون کوزل بر فرصت بخش ایتدی. فقط خالده خانم بو کبی مسائل اسلامیه‌یه مداخله ایتمه‌لرده کندی دائرهٔ اختصاصلری داخلنده اولان مسائل ادبیه ایله، کوزل کوزل عاشقانه حکایه‌لرله اشتغال ایتسه‌لر هم دها زیاده موفق اولورلر، هم ده افکار اسلامیه‌یی رنجیده ایتمکدن توقی نزاکتنی ابراز بویورمش اولورلر. جهاد کبی، عصبیت قومیه کبی دینه تعلق ایدن مسئله‌لرده‌ده خالده خانم قاریشمق طرفداری بولونیورلرسه اولا دین اسلام حقنده‌کی نقطهٔ نظرلرینی بیلدیرملری اقتضا ایدر. پك زیاده سودیکی، دائما باشی اوجنده بولوندردیغنی سویلدیکی [١] تورات ویا انجیلدن کتیره‌جك دلیللر ایله بو مسئله‌لر حل ایدلمش اوله‌ماز. اونك ایچون دییورزکه، خانم افندی، بز سزك عقائد اجتماعیه‌کزه، قومیت خصوصیه‌کزه قاریشمادیغمز کبی، سزده بزم عقائد دینیه‌مزه، ملیت اسلامیه‌مزه زباندرازلق ایتمه‌کز ای اولور.

* * *

ایلری غزته‌سنك محرره‌سی امینه سمیه خانم (اسلام قادینلری) حقنده جنرال فولون ایله بر ملاقات اجرا ایلیور. مومی‌الیها سیروزده ایکن جنرال ایله تشرفنه (آداب وعنعناتمز) ك مانع اولدیغنی قید ایتدکدن صوکره (حرم) حیاتی حقنده بیاناتده بولونیور. وهیچ‌ده مناسبتی اولمدیغی حالده «عربستان کبی تعصبه أسیر محیطلر» دیه افترا‌ده بولونیور. مخاطبنه قارشی «فرانسز علم وعرفانیله یتیشه‌ن بوتون تورکلرك قلبنده بولونان فرانسزلری سومك حسی پك صمیمی وابدیدر.» کلمات نوازشکارانه‌سیله ابراز نزاکت بویوران مومی‌الیهانك کاشانهٔ مفخری بر پیغمبرکزین یتیشدیرن بر محیط حقنده افترا‌ده بولنمسی هیچ‌ده خانمانه یاقیشیر بر تربیه دکلدر. بالخصوص جودت پاشانك کریمه‌سندن بو طاشقینلق بکلنمزدی. «تورك قادینلرینك اجتماعی انقلابلرینك باشلانغجنده اولدیغی» سویله‌ین مومی الیها قادینلرك بوکونکی متردی حاللریله افتخار دکل، قادین اولمق اعتباریله حجابندن یرلره کچمك ایجاب ایدردی. قبالی چارشاف آلتنده وقفسلر آرقه‌سنده ایکن اسلام قادینی بر فضیلت حیاتی یاشایوردی، فطرتنه موهوب اولان وظیفهٔ بیتیه‌سنی ایفا ایله حیات اجتماعیه‌یی تحکیم ایدن بر عنصر کزیندی. شمدی ایسه قفسلری قیرانلر، یوزلرنده‌کی سترهٔ حجابلری یرتانلر «وثیقه» پشنده قوشیورلر. آداب وعنعناتمزك اجنبیلرله تشرفه مانع اولدیغی زمانلر اسلام قادینلری وثیقه نه‌در بیلمزلردی، درلو درلو خبیث خسته‌لقلردن منزه ومبرا ایدیلر.

آه، آداب وعنعناتی هوس واحتراصاتی ایچون قانلی اللریله ییقان خائن ارککلر! قولایجه‌جق دام اغفاله دوشورمك ایچون قادینی فضیلت وحیادن تجرید ایدرك سوقاقلره دوكن سفیه وغدار ارککلر! شمدی بو لوحهٔ تردینك قارشوسنه کچمش، قادینی بو وارلقده اولدیغی حضیض سفاهتده‌ده ترنم ایتدیرییورلر!..

[١] تورك یوردی مجموعه‌سنده

مستر مارمادوق بیقتهول

بو نسخه‌مزده کوروله‌جکی اوزره لونده‌ده سنی وشیعی وسائر ملل اسلامیه‌یه منسوب ذواتدن مرکب مسلمان قونغره‌سی ذات حضرت خلافتپناهی‌یه لایتزلزل حسیات صداقتی تأیید ایتمشدر. تلغرافك زیرنده رئیس صفتیله واضع امضا مارمادوق بیقتهول چوقدن بری وبالخاصه متارکه‌نك عقدندن صوکره دولتمزك تأییدی، تمامیت ملکیه‌مزك محافظه‌سی، هیچ بر تجاوزه اوغرامامسی ایچون کیجه کوندوز چالیشمش الغیرتلی، الك مقتدر دینداشلرمزدندر. کندیسی انکلیزدر وانکلتره‌نك اکابر محررینندندر. اوزون تدقیقات وتتبعات نتیجه‌سنده مسلمانلغك دین حق اولدوغنی تقدیر ایدرك دین مبینمزله تدین ایتمش ودائرهٔ ناجیهٔ اسلامیه داخل اولمشدر. اووقتدن بری کندی قومی آره‌سنده حقائق اسلامیه‌یی نشر وتبلیغه غیرت ایتمش وازجمله هندستانلی دینداشلرمزك بر محصول جمعیتی اولان لونده مسجد شریفنده مواعظ دینیه ایراد ایتمکده بولنمشدر.

بز بو موعظه‌لرك بر چوغنی مطالعه ایتدك. آیات قرآنیه‌یی، احادیث نبویه‌یی تقریر وتفسیر ایتمسنده‌کی اقتداردن وبالخاصه بونلری تقریر وتفسیر ایدرکن افاده‌سنده منطبع اولان هیجان وصمیمیتدن، افکارینك یوکسکلکندن آکلادق‌که مارمادوق بیقتهولك روحنده مسلمانلق بتون عظمت وعلویتیله یاشیور. بو سوزمزی توثیق ایتمك ایچون مومی‌الیهك مواعظندن برقاچ فقره اقتباس ایتمه‌یی مناسب کورییورز.

«موفقیت اوغورنده چکیله‌جك مزاحم» سرنامه‌سنی طاشیان بر خطابهٔ دینیه‌ده، باقیکز، مومی‌الیه نه دییور:

«بزم بو کوچك انکلیز جماعت اسلامیه‌سنك، حال حاضرده ایفا ایده‌جکی پك مهم، پك شانلی بر وظیفه‌سی واردر. بز، حقیقةً هرهانکی جماعت اسلامیه‌دن زیاده بوکون اسلامك مبادئ انتشارنده‌کی کتیبهٔ اصحابه بکزیورز. بونلر ضعیف ومهمل بر جماعت عد ایدیلیوردی. اویله اما، پیغمبرمزك شرف صحبتندن محروم، دیه‌جکسکز. طوغرو، فقط اونك بتون تعالیمی بزه انتقال ایتمشدر. ایشته قرآن بزمله برابردر. علیه الصلاة والسلام افندمزله تم وهیچکزك نفسنی ید قدرتنده طوتان الله تعالی بزمله‌در. اونك عنایت الهیه‌سی، مبادئ اسلامك انتشارنده مکه‌لی ومدینه‌لی اسلافمزك امدادینه یتیشدیکی کبی بزم‌ده امدادیمزه یتیشه‌جکدر. دنیاده ایکی فرقه آره‌سنده دوام ایدن بیوك مجادله‌ده بزم‌ده حصه‌مز واردر. بو ایکی فرقه‌دن بری مصنوعات بشریه‌یی عرش الوهیته اصعاد ایتمك ایستیور وبناءً علیه بت پرستدر. دیکری بتون عالملرك یکانه خالقی اولان الله تعالانك بتون انسانیتجه طانیمه‌سی ایچون چالیشیور. امین اولیکزکه اللهی آرامایان هیچ بر وقت اونی بولماز. اونی آرایکز. اونك یولنده چالیشیکز. عبادتکزه کال اخلاص ایله دوام ایدیکز. رحیم وشفیق اولیکز. بویله یاپارسه‌کز اونك عنایت الهیه‌سنی حس ایدرسکز. وآکلارسکزکه سعادت حقیقیه

آنجق عظمت الهیه‌نك طویولدوغی زمان بولنور . وطنداشلرمز آره‌سنده حقائق اسلامیه‌نك نشری ایچون الکزدن کلن غیرتی ابذال ایدیکز . مسلمانلق حقنده تصنیع ایدیلن افترالری رد ایدیکز . مسلمانلغکزك هریرده مظهر حرمت ومحبت اولمسی ایچون متمادیاً چالیشیکز . دین اسلام علیهنده درلو درلو یالانلر اویدورانلرك یالانلرینی یوزلرینه اوریکز . شاید بو یولده بر دشمنلغه معروض قالیرسه‌کز اصلا قورقمایکز . چونکه عنایت الهیه امدادیکزه یتیشه‌جکدر . »

دیکر برموعظه‌سندن اخوت اسلامیه حقنده بومهم بیاناتی اقتباس ایدیورز :

« اخوت اسلامیه‌نك اویله برصفحه‌سی واردرکه بالخاصه زمان حاضرده نظر اعتباره آلنمسی لازمدر . دین اسلام ، بزم آکلادیغمز طرزده ملیتی الغا ایتمشدر. ینه بزم آکلادیغمز طرزده وطنپرورلکی، برجنایت کبی تقبیح ایتمشدر . هندستانلی برمسلمان مصرده ویاخود غربی آفریقاده‌کی برمسلمانك قره‌شیدر. بشقه بردینه منسوب برآدم برمسلمانه سنك ملیتك نه‌دردیه صورسه آله‌جغی جواب شودر: « بن هندستانلی‌یم فقط مسلمانم » . عینی سؤالی برمسلمان تکرار ایتسه آله‌جغی جواب « بن هندستانلی‌یم »در. چونکه دیانتی مخاطبنجه معلومدر. برچوق خرستیانلرك مسلمانلر حقنده « اونلرده وطنپرورلك یوق . آنجق تعصب دینی وار » دیدکلرینی طویدم . بونلرك تعصب دینیدن مقصدی اوامر دینیه‌یه کمال خضوع ایله اطاعتدر. پك اعلا . اخوت انسانیه ، ترقیات بشریه ایچون هانکیسی دها فضله خدمت ایتمش ، هانکیسی دها فضله خدمته لیاقت کوسترمش؟ خریستیانلرك بوکون باشلیجه سیاسی مفکوره‌لری اولان بیوك دولتلری خست ودنائته ، کوچوکلری مسخره‌جه‌سنه محافظهٔ موجودیته سوق ایتمکله هرزمان برر سبب تشکیل ایدن ملتپرورلکمی؛ یوقسه دین اسلاممی؟ اودین مبین‌که بوکبی شیلرك کافه‌سنی قیمتسزلکنه بناء ازاله ایدییور ویرینه عمومی براخوت اقامه ایدیور !

برچوق اسلام ملتلرینك ترقیات عصریه واختراعات میخانیکیه‌یولنده کری قالمش اولمه‌سندن طولایی اوروپالیلر، علم سیاسی واجتماعی ساحه‌سنده مسلمانلردن اون اوچ عصری کری اولدقلرینی کوره‌میورلر . عینی شی مسلمان کنجلرینی‌ده اغفال ایدییور . چونکه بونلر اوروپاده تحصیل ایدرك اوراده کوردکلری هرشیئی بلاتمییز ایی کورمکه آلیشیورلر. مع‌مافیه بو کنجلك حالیدر . برپارچه‌جق تفکرله بتون بو غبار اوهام سیلکینیر کیدر . مسلمان کنجلری ، اونوتماسینلرکه ، اوروپاده‌کی مفکوره‌لردن دها یوکسك بر مفکوره‌نك ممثللریدر . بناءً علیه بو مفکورهٔ اخوتی غرورملی اوغورنده فدا ایدرلرسه - قرآنك تعبیری وجهله - ادنی اوغورنده اعلایی ترك ایتمش ، اللهه عبادت ایتدکدن صکره بر انسانك دست صنعتندن چیقان بوزاغی‌یه سجده ایدن بنی اسرائیل کبی یاپمش اولورلر . »

بو ایکی فقره مارمادوق بیقتهولك نصل برمسلمان اولدیغنه دلالت ایدر. موسی‌الیهك دولتمزك تأییدی ایچون ابذال ایتدیکی مساعی‌یه کلنجه بالخاصه متارکه‌نك عقدندن صکره متینغلر عقد ایدرك ، مقاله‌لر ومحظره‌لر یازه‌رق دعوامزی مدافعه ایتمش، الندن کلن هرغیرتی ابذال ایتمشدر . جناب حق جمله‌یه توفیقی رفیق بیورسون .

لوندره‌ده اسلام قونغره‌سی

قونغره رئیسنك خاکپای شاهانه‌یه تلغرافی وجوابی

عتبهٔ علیای حضرت خلافتپناهی‌یه لوندره‌ده منعقد اسلام قونغره‌سی ریاستندن کشید ایدیلن تلغرافنامه‌نك ترجمه‌سیدر :

سنی وشیعی وسائر ملتلردن مرکب لوندره‌ده‌کی مسلمان قونغره‌سی بوکون ذات حضرت پادشاهیلری ایچون تضرعاتده بولندیغی کبی خلیفهٔ مسلمین صفتیله ذات همایونلرینه قارشی لایتزلزل مصادقتی تأیید ایلر .

رئیس

مارمادوك پیکتهول

بر منطوق امروفرمان همایون جناب تاجداری طرف سامئ صدارتپناهیدن مذکور قونغره ریاستنه چکیلن تلغرافنامه :

مذاهب مختلفهٔ اسلامیه‌دن مرکب لوندره‌ده منعقد مسلمان قونغره‌سی طرفندن حق همایون خلافتپناهیده تضرعات وتأیید تعظیماتی حاوی کشیده ایدیلن تلغرافنامه بالورود منظور عالی بیورولدی . متبوع مفخمم خلیفهٔ مسلمین افندمز حضرتلرینه قارشی بو صورتله‌ده اظهار اولنان آثار مخالصتکاری حسیات صمیمهٔ دیانتشعاری ایجاباتندن بولنمسیله نزد جلیل خلافتپناهیلرنده بالخاصه موجب تشکر وممنونیت اولدیغنك مذکور قونغره اعضاسنه لاجل التبلیغ اشعارینه مبادرت قلندی .

Noksan 447 fotokopi yerine konacak

سبیل الرشاد

سنه ١٣٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

آبونه شرائطی

داخلی ، خارجی ، هر یرایچون سنه‌لکی (٢٥٠) ، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولملی و آبونه‌ صره نومروسنی محتوی بولنملی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلسی رجا اولنور

باش محرر: محمد عاکف — صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٤٨ — ١٨ صفر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ١٣ تشرین ثانی ١٣٣٥ — جلد ١٨

بسم الله الرحمن الرحیم

فاذا عزمت فتوکل علی الله . . .

بر کره ده عزم ایتدکمی ، آرتیق اللهه دایانه . . .

سورهٔ آل عمران

— « اللهه دایانمقمی ؟ . . . عصرلرجه دایاندق !
دوشدکسه بوخسرانه ، اونك نارینه یاندق !
یتمزمی چوجوقلقده‌کی افسانه‌یه حرمت ؟
حالامی رشید اولمدی ، حالامی بوامت ؟
دیرسه‌ك که : « افقارده برآیدینلق اویانسین »
ماضی‌یه آتش ویرملی ، باشدن باشه یانسین !
شاشقینلق اولور کهنه تلقیلری احیا . . .
شیدای ترقی قوشیور ، باقسه‌کا ، دنیا !
الویردی ماصال دیکلدیکم بونجه زماندر . .
بن قائیورم ، وار ، کیمی ایسترسه‌ك ایناندیر ! . . »

***

— لکن ، نه‌زمان ، نرده بز اللهه دایاندق ؟
آرقه‌کده‌کی یاصدیقدی ظهیرك ، ینه یاصدیق !
مفلوج ایده‌رك عزمکی بر فلج ارادی ،
یاتدك کوتورومل کبی ، یاتدك متمادی !
موجود ایسه برحق حیات اورته‌ده شاید ؛
مطلق دکل البته ، وظیفه‌یله مقید .
تقیید الٰهی‌که : بلا قید اوکا منقاد ،
قلبنده جهانلر ضربان ایله‌ین ابعاد .
لاقید اولامازدك براز انصافك اولایدی ،
طویدقجه بوتون سینهٔ خلقتدن اوقیدی !
« اللهه دایاندم . . » دیی‌ده هیچ چیقمه یاتاقدن . .
معنای توکل بومیدر ؟ سویله آ نادان !
اجدادیکی ظن ایتمه‌که ، بیللرجه اویوردی ؛
نردن بوله‌جقدك اوزمان الده‌کی یوردی ؟
اونلرده توکلده‌کی معنایی عطالت
بیلسه‌یدیلر ، اسلامی کورورمیدی بوملت ؟
چوقدن کره‌نك مشعل توحیدی سونردی ؛
قرآن چکیلیر ، نزد الٰهی‌یه دونردی .
« دنیا قوشیور ، باق ! » دیه‌رك آغزینی آچمق
دعوای لیاقتسه اگر . . . وای کیدی احمق !
« دنیا قوشیور . . » سوزمی ؟ برابر قوشه‌جقدك ؛
هیهات ، بوتون عزمکی آرقه‌کده براقدك !
مادام که اویاندك اومدید اویقولر کدن ؛
بر پارچه‌جق اولسون هادی ، هیچ یوقسه ، قیملدان !
اکسه‌کده کیلر « لش » دیه چیکنر سنی صوکره . .
بعثك‌ده قالیر تاکله‌جك نفخهٔ صوره !
دین نامنه تضییق ، چوجوقش دیه ، چکمش . .
ملت بوسفر رشدینی اثبات ایده‌جکمش . .
آفاقنه مظلم کیجه‌لر چوکمش ، اوطورمش . .
ماضی یاقیله‌ یمش براز آیدینلق اولورمش ! . . .
مستقبله چیقمقسه غرض بوسبوتون عریان ،
هپ ییقمالی ماضیلری . . لکن بونه عصیان !
عصیان‌می‌یا ؟ چیلغینلری یوقلار هذیاندر ؛
سویلنمسی اعانه دکل ، عقله زیاندر !
اجدادمی ، احفادمی نسلك بوهجومی ؟
ماضیسی ییقیق ملتك آتیسی اولورمی ؟
ای یولجی ، اویان ! یوقسه ، چیقارسین‌که صباحه :
برقاپ قاره چول وار . . نه ایشیق وار ، نه‌ده واحه !

محمد عاکف

نعت نبوی

طورورکن معجزه‌ك میدانده قرآن یارسول‌الله
علوشانکه ایسترمی برهان یارسول‌الله
لسانك عندلیب باغ اعجاز وبلاغتدر
بو اعجازك جهانی ایتدی حیران یارسول‌الله
بنی آدم ایچنده دری یکتای معلاسك
سکا اش اولمنه یوق باشقه شایان یارسول‌الله
نصل برمهبط انواردر قاب جلیلك کیم
اوقابه غبطه کشدر عرش رحمان یارسول‌الله
نصل قندیل پرنور الٰهیسك‌که هر یرده
اولور برنور عرفانك فروزان یارسول‌الله
تموجگاه اسرار خدادر مصدر علمك
او علمه هیچ اولورمی حدوپایان یارسول‌الله
یاقان مصباح لاهوتی فروغك دست قدرتدر
سونرمی بویله برنور درخشان یارسول‌الله
او شعله، شعلهٔ حقدر، شعاع نور مطلقدر
اولور البته دائم بویله تابان یارسول‌الله
خدا قندیل توفیقی آصوب بابکده ایتمشدر
اکا پروانه بیك خورشید رخشان یارسول‌الله
نه قدسی درکهك واردر کلیر معراج ایچون هر شب
ایدر کوکلر آنك حولنده دوران یارسول‌الله
درك مأوای فیض اولدقجه آثار کمالاته
کلیر اول بابه بیك جبریل دربان یارسول‌الله
سنك خاك درکدن بشقه خاکه یوزسورن قلبك
نصیب تحسیدر غفلتله خسران یارسول‌الله
سنکدر دورهٔ اجلال وشوکت شان ابله دائم
سنکدر معنوی هر امر وفرمان یارسول‌الله
محبك ذات مولا، سن ایسه محبوب ربانی
تلر یاپماز بوعلوی حب جوشان یارسول‌الله
تجلیات کوناکون مولادن قورولمشدر
سکا بك محتشم برعرش سلطان یارسول‌الله
جهانلر، کهکشانلر، پیکلر، سیاره‌لر، مهلر
سنك نورکله دائم شعله‌افشان یارسول‌الله
آلان ماهیت روحیه‌دن برشمهٔ ناچیز
سکا حرمتله ایلر بویله ایمان یارسول‌الله
بتون ارباب فنك روحه عائد حل وتدقیق
سراسر شبهه‌لی فکر پریشان یارسول‌الله
او سر اعظمی رمزکله آکلار اولیاءالله
آنی ادراکه یوقدر بشقه امکان یارسول‌الله

تجلیٔ الٰهی نشوه‌سی سندن طوغار قلبه
سنکدر پارلایان هر نور عرفان یارسول‌الله
او کون کیم نورجبك شعله صالدی صحنهٔ قابه
کوکل اولدی سراپا برکلستان یارسول‌الله
ابد نزمندکی الطافکك آثار انواری
ازل جوشکهندندر خروشان یارسول‌الله
او بنلر بوسه‌کاه عرشکی ادراك ایدرلر هپ
نه عالی سری حاملدر بوانسان یارسول‌الله
او سردر کوسترن انوار لاهوت ایله ناسوتی
او سردر مشعل اصحاب اذعان یارسول‌الله
محبت جسمك هر ذره‌سندن لمعه افشاندر
محبتدر بکا سرمایهٔ جان یارسول‌الله
بنی تنویر قیل دائم فروغ فیض علمکله
بکا عالمده سنسك جان وجانان یارسول‌الله
نه بولدمسه سنی سومکله بولدم ای مملا نور
سنی سومکده وار ذوق فراوان یارسول‌الله
نصل برخاورك خورشیدیسك ای شمس پرانوار
فروغکدن طوغار هر نور رخشان یارسول‌الله
دوشونجه پرتوفیاض علمك کائنات اوزره
ضیاسی وحدتك اولدی نمایان یارسول‌الله
خلاصه قالمدی مجهول مطلق حل ایدلدی هپ
معماسیله اسراریله آکوان یارسول‌الله
سنی توصیفه تعظیمه لسانم غیرقادردر
سنك وصف کمالك بنجه قرآن یارسول‌الله
بنی معذور طوت ای فخر عالم عفوه لایق کور
بیاناتمده وارسه سهو ونسیان یارسول‌الله
پریشان ایتدی زیرا فکرمی احوال کونیه
بو کونلرده پریشانم پریشان یارسول‌الله
توالی ایلدی غربتده کربت درلو شکلیله
کدر قیلدی بنای قلبی ویران یارسول‌الله
یتشدیر لطفکی شایان احسانم عنایت قیل
زبون ایتدی بنی آلام دوران یارسول‌الله
یتیش امداده محتاج ایتمه دهر دونه مجدی‌یی
روامی خنده ایتسون اهل عدوان یارسول‌الله
پریشان برفقیرم عبد خاصم باب لطفکده
پریشانلر اولور بابکده خندان یارسول‌الله

اسکندریه ٢ حزیران ٣٣١

عبدالعزیز مجدی

عاصم

۸

ـــ عجبا حجری موافق کوره‌جکلرمی که ؟
ـــ أی ی..
حاکمك رأینه ، وجدانه قالمش برشی .
سن‌ده کور کندینی برکره ...
ـــ بکی، اولادم ،
کوره‌یم.. باشقه نه‌یاپسه‌م‌که ؟ شاشیردم قالدم !
بیتدم آرتیق .. بیله‌مزسك نه‌قدر بیتدیکمی ؛
آه کورسه‌م شوجهاندن ییقیلوب کیتدیکمی !..
نه‌کیرمز ، نه‌کوتوك بنیه‌که هیچ قاغشامامش !
بونی ربم بکا «صاغلق» دیه نردن یاپمامش ؟
ایسته‌مم، کندینك اولسون !..
ـــ نه‌دیورسك هله باق!
ـــ براق اوغلم آزیجق قلبنی دوکسون شو بوناق !
بکا دنیاده نه بر قالدی، امین‌اول ، نه‌ده یار ؛
آرارم کوجلك ایچون باشقه زمین ، باشقه دیار .
بونالان روحمه ایستر بر اوزون بویلو سفر..
یاشامقدن نه چیقار کونلرم اولدقجه هدر ؟
بر کولر چهره سزوب کولدیکی بوقدر یوزیمك ؛
کیجه‌دن فرقنی کورمش دکلم کوندوزیمك !
سنه‌لر وارکه: خراب اولمادیغم کون بیلمم..
کزرم آبداله چیقمش کبی سرسم سرسم !
دیکیلیر قارشیمه هپ کورمدیکم ، بیلمدیکم ؛
صورارم کندیمه : غربتده‌می، حیرتده‌می‌یم ؟
یوقلارم طاشلری، طوپراقلری: ایزلر قان ایزی ؛
یوردیمك قان‌قوصویور موس‌مور اوزانمش دکیزی!
توتر اوچ بش باجا قالمش.. اوده سیرك ، سیرك..
آشنا بریووا اولسون سچه‌بیلسه‌م دیه‌رك ،
باقینیرکن دویارم کوزلریمك یاندیغنی :
صارار اطرافنی میلونله صیجاق کول ییغینی !
نه او کوم کوك دره‌لر وار ، نه او زمرد طاغلر ؛
نه او فیشقیرمش اکینلر ، نه او جوشقون باغلر .
شیمدی قیزغین کونك آلتنده پینکلر ، بکلر ،
ساده یالچین قایالر ، ساده ایپ‌ایصسز چوللر !
یوردی باشدن باشه ویرانه‌یه دونمش تورکك..
دونکی شن، شاطر اوجاقلر یاتیور یرده بو کون!
کوندوز انسان‌سسی‌دویماز ، کیجه کورمز برایشیق،
یولجی خابقیرسه‌ده بایقوش کبی چیغلیق چیغلیق !
« بودیارك هانی صاحبلری؟ » دیرسك .. جنلر
«هانی صاحبلری ؟» دیر قارشیکی طاغدن بوسفر!
نرده ارطغرلی قوینده بویوتمش اوبالر ؟
هانی عثمان کبی، اورخان کبی کوربوز بابالر ؟
هانی برشانلی سلیمان پاشا ؟ برقانلی سلیم ؟
آه بربیلدیرم اولسون ، کوره‌مزسك نه‌الیم !
هانی ، جندیلری شاهین کبی جیلان قووالار ،
کوبورور ، طالنه‌لانیر ، یم‌یشیل اکین اووالر؟
هانی ، تاریخی صورولدقجه مفاخر سویلر،
قهرمانلر یتیشن طوپراغی زنکین کویلر ؟
هانی اورمان کبی آفاقی دەشن مزراقلر ؟
هانی آتلر کبی صحرایی اشن قیصراقلر ؟
هانی آی پارچه‌سی قیزلرکه قوشار اوینار‌دی؟
هانی آی پارچه‌سی کوکسنده کلینلر واردی ؟
بو کون آرتیق بری یوق.. هپسی ماصال، هپسی یالان..
بر اونولماز یاره‌در ، وارسه ، یورکلرده قالان !

محمد عاکف

بسم الله الرحمن الرحیم

ولقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قردة خاسئین. فجعلناها نکالا لما بین یدیها وما خلفها وموعظة للمتقین.

*

مآل کریمی

هانی سزلردن تورات ایله عمل ایده‌جککزه دائر عهد آلمشدق ، صوکره بونی نقض ایتدیککز ایچون طوری اوزریکزه قالدیره‌رق دیمشدك که : «ویردیکمز کتابی کمال جدیتله آلیکز وایچنده‌کنی دائما خاطریکزده بولندیریکز ؛ بوصورتله بلکه متقیلر زمره‌سنه داخل اولورسکز » . سز تکرار عهده وفادن یوز چویردیکز ؛ اکر اللهك لطف وتوفیق امدادیکزه یتشمسه‌یدی خسرانه‌دوشنلردن اولمش کیتمشدیکز . ایچکزدن جمعه ایرتسی کونلرینی تعظیمده اعتدا ایدنلری البته بیلیرسکز ، ایشته بز اونلره « رحمت الٰهیه‌دن مطرود مایمونلر شکلنه کیریکز » دیمشدك وبونی کندیلرندن اول کلشلرله صوکره‌دن کله‌جکلر ایچون برجزا واللهدن قورقانلر ایچون برعبرت قیلدق .

حق تعالی ، بنی اسرائیله سبت کونلرنده بالق آولامه‌یی تحریم ایدرك صحف سماویه‌نك اوامرینه درجهٔ انقیادلرینی ، ایمانلرینك قوتنی ، تکالیف الٰهیه‌یه نه‌قدر رعایتکار اولدقلرینی تجربه بیورمشدی.

بوکا قارشی بونلر نه‌یاپدیلر ؟ اویله برطریق ضلاله صاپمق ایسته‌دیلرکه: ظاهراً خشوع وانقیاده دلالت ایتسین ، باطناً اوامر الٰهیه‌یه عصیان اولسون ، فقط عامهٔ ناس بوکا عقل ایردیره‌مه‌سین . یعنی حیله یولنی طوتدیلر ویاپدقلری اعمال منکره‌یی تنقید وتعنیفدن وارسته قاله‌جق برقالبه صوقدیلر .

عامهٔ ناسك کوزنی بویامه‌یی قصد ایتمکله بو جاهللر اونوتدیلرکه خلقدن احتراز ایتدکلری حالده اللهدن قورقمادقلرینی کوستردیلر . ایشله‌دکلری قبائحه شریعت سوسی ویرمکله بونلری انظار عامه‌دن

صاقلامش اولیورلردی. فقط جناب حقك هر نه ایشله‌سه‌لر، ایشله‌دکلرینی هانکی رنکه بویاسه‌لر هپسنه مطلع اولدیغندن غفلت ایدییورلردی. ایشته بونلر شهوات نفسیه‌لرینی تطمین یولنده اوامر ربانیه‌یه عصیان ایچون برطاقم حیل شیطانیه‌یه مراجعت ایدرك بوحیله‌لرك اللهك نظرندن‌ده قاچه‌جغنی تخمین ایتدیلر. عامه‌یه تعالیم دینیه‌یه مخالفت ایتمدکلرینی کوستره‌رك بالق آولامق ویمك ایچون درلودرلو شیطنتلر ایجاد ایدییور، بعضیلری صویك مجراسنه دلیکلی برسد چکه‌رك بوسدك ایچنده محصور قالان بالقلری طوتیورو براعتراض واقع اولنجه: «خایر بز بالق آولامدق. اللرمزله طوتدق» دییورلر؛ یاخود دها باشقه یوللره صاپه‌رق عینی نتیجه‌یه دسترس أولیورلردی.

واقعا بونلر هر کسی آلداتمقده، هر کسك کوزینی بویامقده موفق اولدیلر. فقط بویله یاپمقله نزدالٰهیده برشی قازاندیلرمی؟ بوکبی حیله‌لره مراجعتله آرزولرینی، شهوات نفسانیه‌لرینی تطمین ایتدیلر. فقط اللهك عقابندن قورتولدیلرمی؟ بوچیرکین عصیانلرینی نظر الٰهیدن صاقلایابیلدیلرمی؟ اصلا. بالعکس یاپدقلرینك جزاسنه اوغرادیلر، ذلت وحقارته محکوم اولدیلر.

جناب حق بونلره دوغرو یولی کوستردکدن، حیله‌نك شفاف اورتولریله اورتونه‌رك طریق مخالفته صاپمملرینی امر ایتدکدن صکره سبت کونلری بالق طوتماملرینی امر ایتمکله اونلری تجربه ایتمشدی. فقط بونلر شهوات نفسانیه‌لرینه مغلوب اوله‌رق مواهب عقلیه‌لرینی دینلرینك دائرۀ تکلیفندن چیقمقده استخدام ایتدیلر. ایشته بونك اوزرینه جناب حق بونلرك انسان کبی دوشونه‌رك، طاشینه‌رق عقل سلیم انسانینك مقتضیاتنی یاپانلردن دکل، مایمونلر کبی قارشیدن عقللی کوروندیکی حالده برحیواندن عبارت وبوتون مهارتی تقلیددن باشقه برشی اولمیانلرك عدادینه ادخال ایلدی. بویله‌جه بونلر کندی نفسلری ایچون قبول ایتدکلری درکه‌یه اینديلر. آرتیق انسان عاقلك صفت کاشفه‌سی اولان تفکر وتعقلدن تبری ایدرك بشقه‌لرینك افعالنی تقلید ایله اوکا بکزه‌مکدن بشقه دائمی ذلت ومسکنت ایچنده قالان حیوانلر کبی اولدیلر.

شریعتك حرمتنی هتك ایدرك تعالیم دینیه‌یی استخفاف، وعلام غیوبی استغفال ایتمه‌نك جزاسی اوله‌رق بوفلاکته دوچار اولدیلر. بونلرك اثرینه اقتفا ایدرك اللهك بخش ایتدیکی مواهب ربانیه‌یی تعطیل ایدنلرك‌ده جزاسی بودر. بوکبیلرك هپسی ذلیل ومسکین مایمونلردر. بشقه برشی دکلدر. انسانیت نامنه بونلرده انجق انسان صورتی وشکلی واردر.

ایشته بونلرك مایمونلقلری بودر. ذلتلری ایسه انسانلق پایه‌سندن اینه‌رك آرتیق انسانلق سویه‌سنده یاشامامغه استحقاق کسب ایتملریدر.

آیت کریمه‌نك برجه تأویلی بویله‌در. بعضیلری آیت کریمه‌ده‌کی «کونوا قردةً» امرینی امر تکوینی عد ایتمشلردر. حالبوکه مقصد اونلری، آرزولریله، اراده‌لریله کندی نفسلری ایچون قبول ایتدکلری درکه‌یه تنزیل ایتمك: بونلرك قدرت تصرف، تفکر اعتباریله انسان دکل، شوکا بوکا بکزه‌مکه چالیشان مایمونلر کبی اولملریدر. قرآن کریمده بونلرك صفتی بودر.

«مجاهد» دیرکه: بونلر مایمون مسخ ایدلمه‌دیلر. بوجناب حقك اونلره ایراد ایتدیکی برمثلدر. وینه مجاهددن روایت اولنیورکه: بونلرك قلبلری مسخ اولنمش، مایمونلرك قلبی کبی وعظ قبول ایده‌جك، نواهیدن اجتناب ایده‌جك حالدن چیقمشدر. مجاهدك بیانی بزم ایضاحاتمزدن آیرلمامقده‌در.

بوآیت کریمه‌ده متقیلره بیوك برعبرت واردر. حدود الٰهیه‌یی تجاوز ایتمامك؛ نواهیدن، منکراتدن اوزاقلاشمق لازمدر.

هیچ شبهه‌سز علما وائمۀ اسلام هر کسدن زیاده بوآیت کریمه‌دن؛ ظاهراً اللهی آلداتمق، باطنا اونکله محاربه ایتمك یوزندن بنی اسرائیلك باشنه کلن بوفلاکتدن عبرتبین اولملیدرلر. حالبوکه بونلر بنی اسرائیلك یولنی طوتارق حیله‌لره مراجعتله بونلری دینك تعالیمی میانه ادخال و «حیل شرعیه» نامیله برچوق فصللر یازمشلر؛ بوحیله‌لری برطاقم زواللیلره تلقین ایتمشلردر. شریعت، بوکبی شیلردن بری‌در. بونلر اویله شیلر یاپیورلرکه بردانه‌سندن طولایی جناب حق بنی اسرائیلی تعذیب ایتمشدی. کندینه علمای اسلام سوسی ویرن بومدعیلر اللهی حقیله بیلسه‌لر، حقیله تقدیر ایتسه‌لردی قطعیا بویوله صاپمازلردی. جاهللر، غافللر بوآیت کریمه‌دن اوتانسینلر. حیله پرده‌سی آرقه‌سندن اللهه اعلان خصومت ایدرك شهوات نفسیه‌لرینی تطمینك عاقبتنی تأمل ایتسینلر!

بز بوحیله موضوعنه تکرار دونه‌جکز.

عبدالعزیز چاویش

وهابیلك

٤

افاضل علمای اسلامیه‌دن شیخ الاسلام حیدری زاده ابراهیم افندی حضرتلری طرفندن مقدما یازیلوب مسلسلاً نشر ایتمکده اولدیغمز مقالاتك دردنجیسنی‌ده بوکون نشر ایدییورز. بومهم مبحث دینی برقاچ مقاله دها دوام ایده‌جکدر.

مع مافیه کرك محمدك، کرك محمدك برقدرت مهمۀ اجرائیه‌سی مقامنده بولنان امرای آل سعودك ایستر اهل سنت وجماعتدن، ایستر سائر فرق اسلامیه‌دن اولسون، کندولرینه مخالف اولانلری بالتکفیر نصوصی ظواهره حمل ایله شرع شریفك بودرجه‌ده تشدیدینی امر ایتمامش اولدیغی برطاقم مسائلده لزومندن زیاده غلو ایتدکلری کبی، اوچنجی مقاله‌ده بیان اولندیغی اوزره مذهب وهابینك طعن وقدحی جهتنی التزام ایدن اووقتك نجد علماسی‌ده ایلری کیتدیلر. اوت، ابن تیمیه ایله ابن قیم دخی محمدك موجب تکفیر عد ایتمش اولدیغی افعالی شرك

نوعندن عد ایتمشلر ایسه‌ده مشارالیهمانك بوندن مرادلری (شرك اصغر) دیمك اولوب ، یوقسه (ان الله لایغفر ان یشرك به ویغفر مادون ذلك) آیت کریمه‌سنده مذکور اولان (شرك اکبر) دکلدر .

زیرا جناب حقك مغفرت ایتمیه‌جکی شرك اکبر دین اسلامدن چیقمق دیمکدرکه اصنام ، یاخود آتش ویا صوکبی شیلره عبادت ایله مخلوقاتدن برینی خصائص ربوبیتده جناب باری تعالی‌یه شریك ونظیر اتخاذ ایتمکدن عبارتدر . بوکا (شرك جلی) دخی دینلور. اما (شرك خفی) که جناب حقدن غیری‌یه التفات دیمکدر ، نوع بشر بروقتده بوندن خالی اولمز. رسل وانبیای عظام حضراتی شرك جلیدن مبرا اولدقلری حالده شرك خفیدن تخلص ایچون جناب حقه تضرع ونیاز ایده کلمشلردر . ابراهیم واسماعیل علیهما السلامك (واجعلنا مسلمین لك) وحضرت یوسفك (توفنی مسلما) دیو دعاده بولنملری بومعنایه محمولدر. الحاصل شرك خفینك انواعی اولوب (افرأیت من اتخذ الهه هواه) آیت کریمه‌سی اقتضاسنجه نفس وشهواته اتباع ایتمك برنوع شرك خفی اولدیغی کبی ریا دخی شرك خفیدر ، عملی ابطال ایدر ، دیرلر .

انجق « مرائیلر هپ کافردر » دیه « دملری هدر ومالاری حلالدر » سوزینی هیچ برکیمسه سویلیه‌مز . فقط علمای اسلام « شمس ، قمر ، کوکب ، صنم کبی اله اتخاذ اولنان شیلره سجده ایتمك کفردر » دیدیلر وبونلردن بشقه‌سنه سجودی کبائر محرماتدن عد ایتدیلر . بو مقوله معبود اتخاذ اولنان شیلر ایچون قربان کسمك کفر اولدیغنی بیان ایله برابر لغیر الله ذبح ایتمك وتربه‌لره نذر ایتمك کبی افعالی بعضیلر محرمات بابنده ذکر ایتدکلری کبی تربه‌لردن تبرکاً طوپراق آلمغله اطرافنده طواف مثللو شیلری‌ده بعضیلری مکروهات بابنده بیان وایراد ایتمشلردر . بواجتهادك الکفنا نقطه‌سی بومسئله‌یی انبیای عظام حضراتنه قدر تشمیل ایتملرنده‌در . آنلری بواجتهاده سوق ایدن (اشتد غضب الله علی قوم اتخذوا قبور انبیائهم مساجدا) حدیث شریفیدر. حال بوکه حدیث شریفك مؤداسی اصنامه سجده ایدرجه‌سنه نبیلرینك قبرلرینه سجده ایدنلرك حقلرنده غضب الهینك مشتد اوله‌جغی مرکزنده‌در. ابن تیمیه ائمهٔ سلف ، انبیا وصالحینك قبرلری یاننده دعا واستغفارده بولنمازلردی . » دیور . بو ایسه روایات صحیحه ایله مردوددر . ابن ابی شیبه‌نك روایت ایتدیکی اوزره حضرت پیغمبرك هرسنه باشنده احد غزوه‌سنده‌کی شهدای کرامك قبرلری یانه کلوب (السلام علیکم بما صبرتم فنعم عقبی الدار) آیت کریمه‌سنی ذکر بیورورلردی. اهل سنت وجماعتك شافعیه وسائره‌یه منسوب علمای اعلام حضراتی زیارت قبوری تجویزده مطابقدرلر . امام نووی « زیارتی اکثار ایتمك وفضیلت اخرویه اصحابنك مزارلری باشنده مکث وتوقف ایتمك مستحبدر . » دیور . امام سبکی‌ده بو اجتهادندن طولایی ابن تیمیه‌یی تخطئه ایدیور .

اخیار امتك قربیتلرندن بالاستفاده جناب حقه قارشو وسیلهٔ استشفاع اتخاذ اولنملرنده برمحذور شرعی اولمدیغنی اثبات ایدن دلائلدن بری‌ده حضرت پیغمبرك امام عمره خطاباً (لاتنسانا یا اخی من دعائك) عباره‌سیله واقع اولان التفات رسالتپناهیلریدر . بومعامله اجابت دعا ایچون نزد الهیده طلب توسلك شرعاً ممنوع اولمدیغنی بیان دیمکدر . یوقسه جناب عمرك بوبابده توسل عالیٔ حضرت پیغمبری‌یه محتاج اولمادیغی وارستهٔ اشتباهدر .

بو مسئله‌ده بین العلماء الك زیاده بحث ومناظره‌یی انتاج ایدن، متقدمین و متأخرین علما آره‌سنده برچوق مناقشاتی داعی اولان (لاتشد الرحال الا الی ثلاثة مساجد المسجد الحرام و مسجد الرسول ومسجد الاقصی) حدیث شریفیدرکه بوحدیث شریف حقنده جریان ایتمش اولان تدقیقات علمیه‌نك بیانی‌ده واجبه‌دن عد ایتدك. علمادن بعضلری افراطی التزام ایدوب بوبابده‌کی ممنوعیتك حکمنی عام قیله‌رق وهدف حرکتی غائب ایدرك شد رحالی صورت شدیده‌ده انکار ایتمش ، بعضلری‌ده تفریط جهتنه کیدرك زیارتدن منع ایده‌نی تضلیل وتبدیعه قدر کیتمشلردر .

حدیثك خلاصهٔ مؤداسی مساجد ثلثه‌نك غیری محله زیارت ایچون اختیار سفر اولنمسنك منهی اولدیغندن عبارتدر . (رحال) حاء مهمله ایله رحلك جمعی اولوب دوه‌نك اکری دیمکدر . بوکلمه‌نك سفر معناسنی افاده ایتمسی اکرك سفره لازم اولمسندن ناشیدر. دوه‌نك سفر ایچون مخصص بالذکر اولمسی اوزمانلر سفرك عربستانده اغلبیتله دوه ایله واقع اوله‌کلدیکنه مبنیدر . آت ، استر ، مرکب بیننده فرق یوقدر . شیخ ابن حجر العسقلانینك (فتح الباری عن صحیح البخاری) نامنده‌کی کتابنده بیان بیوردقلرینه نظراً حدیث شریفده (الا) حرفیله واقع اولان استثنا مفرغ اولوب بو تقدیره کوره مساجد ثلثه‌دن ماعدا هر یره زیارت ایچون شد رحال ممنوعدر . زیرا مفرغده‌کی مستثنا منه اعم العام ایله مقدردر . مع مافیه بوراده‌کی عمومدن موضع مخصوصك یعنی مسجدك مراد اولنمسی‌ده ممکندر، دیور. بومساجدك مساجد سائره‌یه تفضیل اولنمسنك اسبابی برنجیسنك جمیع ناسه ، ایکنجیسنك امم سالفه‌یه قبله‌کاه اولمسندن ، اوچنجیسنك‌ده اساس تقوی اوزرینه بنا اولنمسندن نشأت ایلمکده‌در .

اصل اختلاف حال حیات ، یاخود حال مماتده بولنان صلحانك زیارت وتبرك قصدیله بعض مواقع مقدسه‌نك زیارتلریله آنلرده نماز قیلمق ایچون شد رحالك جائز اولوب اولمامسنده‌در .

شیخ ابو محمد الجوینی ظاهر حدیثه بنای اجتهاد ایله « زیارت ایچون مساجد ثلثه‌دن غیری محله شد رحال حرامدر » دیور . قاضی حسین بومسلکی اختیار ایتدیکی کبی ، قاضی عیاض‌ده بورأیده‌در . اصحاب سننك روایت ایتدیکی اوزره ابوهریره برای زیارت طوره چیقمسندن طولایی نضرت غفاری طرفندن بوحدیثه استناداً تخطئه ایدلمشدر . حتی نضرت ابوهریره‌یه « طوره چیقمزدن اول سزه یتشمش اولسیدم چیقمیه‌جقدك » دیمشدر . یعنی مشارالیه حدیثی عموم مواضعه حمل ایتمش ، ابوهریره‌ده کندیسنه موافقت ایتمشدر ، دینیور اما ، امام

الحرمین ایله سائر ائمۀ شافعیه‌یه کوره اشخاص ومواقع مقدسه‌یی زیارت ایچون شدرحال حرام دکلدر . بونلرده حدیث شریفی وجوه ایله تأویل ایدییورلر :

اولا : زیارت ضمننده واقع شدرحالدن متحصل فضیلت تامه‌نك مساجد ثلثه‌یه منحصر اولدیغی ، ثانیاً : نهی واقعك مساجد ثلثه‌دن غیری محلده نماز قیلمغی کندی اوزرینه نذر ایتمش اولان کیمسه‌یه منحصر بولندیغی ، بویله برنذری ایفا مقصدیله مساجد ثلثه‌دن ماعدا محللر ایچون شدرحال جائز اولمدیغی ، بناءً علیه برصالحك ویا قریبك ، یاخود برصاحب علمك زیارتی ، یاخود طلب علم ، یاخود تجارت ویا اجرای تنزه فکریله واقع اولان شدرحالك نهیك حکمنه داخل اولمیه‌جغی رأینده بولنیورلر .

برروایته نظراً احمد بن حنبل حضرتلری‌ده نهی واقعك صلاته راجع اولدیغی رأینده‌در . یعنی صلاة ایچون بواوچ مسجددن غیریسنه شدرحالی تجویز ایتمامشدر .

بعضیلرنجه‌ده حدیث شریفدن غرض ومراد ، مساجد ثلثه‌دن غیریسنده اعتکافك عدم تجویزیدر . بونلره نظراً برآدم بواوچ مسجددن بریسنده اعتکافی نذر ایدرایسه بویله برنذرك ایفاسی اوزرینه لازم اولور . امام مالك وشافعی واحمد حضراتی‌ده بورأیده‌درلر . فقط ابوحنیفه حضرتلری مطلقا واجب دکلدر ، دیور .

کرمانینك روایتنه نظراً بومسئله حقنده وقتیله سوریه‌ده برچوق بحث ومناظره جریان ایتمش ونتیجه‌سنده فخر عالم افندمزك قبرلرینك زیارتی ایچون شدرحالی تحریم ایتمش اولانلر الزام ایدلمشلردر . واقعا امام مالك حضرتلری برآدمك «پیغمبرك قبرینی زیارت ایتدم» دیمسنی مکروه عد ایتمش ایسه‌ده بوبابده‌کی اجتهادی زیارته تعلق ایتمیوب پیغمبرله زائر آره‌سنده نوعما مساواتی احساس ایتمکده اولدیغندن ناشی مخالف ادب عد ایتمش اولدیغندن نشأت ایلمکده‌در . بوده محققینك تحقیقاتلریله ثابتدر . حضرت رسول کریمك زیارت قبرلری مشروع وفیوضات مادیه ومعنویه ایچون وسیلهٔ استشفاع اولدیغی اجماع امتله ثابتدر . همده حدیث شریفی بشقه صورتله‌ده تأویل امکانی مفقوددر . چونکه (الا الی ثلثة مساجد) عباره‌سیله واقع اولان استثناده مستثنی منه محذوف اولدیغنه کوره اومحذوفی یا برلفظ عام مراد ایده‌جکز که بوصورته کوره حدیثك معناسی « هانکی بر ایشدن طولایی اولورسه اولسون مساجد ثلثه‌دن غیری هیچ برمحله شدر حل اولنمیه‌جقدر » دیه‌جکز ، یاخود حدیث شریفی محققینك تحقیقاتی وجهله صلات ایله تأویل ایده‌جکز . برنجی صورتك امکانی یوقدر . چونکه اوحالده تجارت ، صلهٔ رحم ، طلب علم ایچون شدر حالك جائز اولمامسی لازم کلور . بوایسه اوله‌مز . اوحالده مسئله ایکنجی شقه انحصار ایدرکه حدیثدن مقصدك صلات اولدیغی جهتیدر . بوندن بشقه (من زارنی وجبت له شفاعتی) (کنت نهیتکم عن زیارة القبور الا فزوروها) حدیث شریفلری‌ده بوبابده‌کی حقایق شرعیه‌یی صراحةً کوسترر .

دیکر مقاله‌لرده‌ده بیان اولندیغی اوزره بعض عوام ناسك قبور اولیایی حین زیارتلرنده اجرا ایتمکده اولدقلری برطاقم مراسمله اومزار حقنده بسلمکده اولدقلری اعتقاد شایان قبول دکلسه‌ده بونکله برابر بوقبیلدن اولانلرك اکثریسنده جناب حقدن بشقه برکیمسه‌ده برقدرت مؤثره‌نك موجود اولمدیغی اعتقادی متمرکز اولدیغی‌ده جای اشتباه دکلدر . شوحالده بویوزدن بر اسلامك تکفیری جهتنه کیتمك غایت خطرناك برمسئله‌در .

محمد بن عبد الوهابك منع ایتمش اولدیغی شیلردن بری‌ده اولیای کرام حضراتنك مزارلری اوزرلرنده یاپیلان یالدزلی ومزین قبه‌لردر . ذاتاً بوکبی شیلرك عوام ناسك اعتقادلری اوزرنده برسوء تأثیر اجرا وفتنه‌یه سببیت ویره‌جکندن ناشی فقهای اسلامیه‌جه‌ده مکروه عد ایدلمشدر .

محمد بن عبد الوهابك اجتهادنجه توتون استعمالی‌ده محرماتدندر . بوبابده‌کی اجتهادی ایسه بوکا قائل اولان بعض فقهانك آثارندن مأخوذدر . کرچه بوبابده بین العلما براختلافك موجود اولدیغی معلوم ایسه‌ده اولا توتونك حرمتی حقنده نص وارد اولمدیغی ، ثانیاً اشیاده اصل اولان اباحه اولدیغی جهتله حرمتی جهتنه کیدیله‌مز . زیرا دلیل حرمت موجود دکلدر . تحریم ایسه دلیله محتاجدر . قیاس طریقنه‌ده کیدیله‌میه‌جك . چونکه قرن رابعدن ، بلکه‌ده اواخر قرن ثالثدن اعتباراً اوصاف اجتهادی حائز ذوات یتیشه‌مدیکی امور معلومه‌دندر .

تحریمه قائل اولانلردن بعضلری توتونده خاصةً اسکارك موجود اولدیغی ادعاسنده ایسه‌لرده بوادعانك اصلسز برمکابره‌دن عبارت اولدیغی استعمال ایدنلرجه خفی دکلدر .

الایمان بضع وسبعون شعبة . . .

٢

دین اسلامده اعمال حسنه‌نك نجات ونجاحی مستلزم اولدیغی معلوم اولمغله برابر بواعمال حسنه‌یه مقابل کوردیکی وکوره‌جکی ایلك ومکافاتلری قطعیاً کندی عملنه عطف ایتمیوب آنجق لطف وتوفیق الهی نتیجه‌سی اولدیغنه اعتقاد ایتمکده لازمدر . زیرا انسان نقدر اعمال صالحه ایشلرسه ینه خالقنه قارشی بورجلی اولدیغی عبادتی ونائل اولدیغی نعم لاتحصانك شکرینی حقیله ادا وایفا ایده‌مز . ایکی جهتدن قولك قصورسز اولمسی پك مشکل بولنمسنه مبنی الله طرفندن مکافات ومثوباته نائل اولدیسه جمله‌سنی عنایت ولطف خدا بیلمسی لازم کله‌جکندن مسلمانك دائما اعمالنك عندالهیده مظهر قبول وحسب البشریه خالی اولمیه‌جغی تقصیراتکده مغفور اولمسی ودنیوی ، اخروی سعادتلره نائلیتی ایچون جناب حقه رجا ودعادن خالی قالمامسی اقتضا ایدر . اکر بوخوف ورجا اولمسه انسانك حالی پك خراب اولورایدی . چونکه قبا صوفیلر مجرد اعماله کووه‌نسه عجب وعظمته دوچار اوله‌رق دنیا وآخرتده کرفتار خسران اولور . کناهکارده رجا ایله عفو الهی‌یه نائل اوله‌بیله‌جکنه امیدوار

اولمسه يأس وفتوره وبو يأس ايله هر نوع فنالق اجراسنه متجاسر اولور. ايشته جناب حقك قرآن عظيم الشانده (انه لا ييأس من روح الله الا القوم الكافرون) و (لا تقنطوا من رحمة الله) آيت جليله‌لری ده تسلی وقوت بخش قلوب اولان بينات عظيمه‌دندر.

برده مسلمانلقده بر مقام (تقوی) واردركه بوتون اعمالنی، عبادات وطاعاتنی هيچ بر منفعت كوزتمه‌رك صرف رضای باری ايچون، امر الهی اولديغی ايچون ياپمقدر. اعمال وافعالمزك منفعت مقابلی دكل، رضای باری ايچون ياپيلمق لازم كله‌جكی ايسه مسلمانلرك خواص وعوامنجه معلوم بر فكر مشتركدر. زيرا قرآنده سعادت دنيويه واخرويه‌نك انواعی تعداد ايدلدكدن صكره: «جناب حقك رضاسی بونلرك هپسندن بويوكدر. فوز عظيم ايشته بو رضواندر؛ رضای الهی‌يی تحصيل ايدنلردركه اك بيوك سعادته نائل اولورلر.» بيوريليور.

دين اسلامه كوره هر هانكی بر عمل خالص اولمق ايچون (لوجه الله ـ باشقه برشی دوشونمكسزين يالكز رضای باری ايچون) اولمق لازمدر.

حضرت عمر بن الخطاب رضی الله عنه، اصحابدن صهيب رومی حقنده (الله تعالی حضرتلری صهيبه رحمت ايتسون. ايمانی اوقدر قويدركه اللهدن قورقوسی اولمسه‌ده كنديسنه عذابدن امان نازل اولسه ينه اكا عصيان ايتمز.» بيوريورلر. حضرت عمر بن الخطابك شو افاده‌سندن ده آكلاشيليوركه: اطاعت وعبادتك اك بيوكی واك افضلی واجب الاتباع اولان مقام اعلای الوهيتك جلالت قدرينه احترامدن نشأت ايدن عبادت وطاعتدر؛ اصل رضای الهی ده بونده‌در.

سفيان ثوری رابعهٔ عدويه‌يه «ايمانكك حقيقتی نه‌در؟» ديه صورنجه او: «اللهك نه جهنمندن قورقديغم، نه‌ده جنتنی سوديكم ايچون عبادت ايتمش دكلم. يوقسه كوتو خدمتكاردن نه فرقم قالير؟ بن اوكا محبتمدن، اشتياقدن طولايی عبادت ايدرم» جوابنی ويرييور.

ابو سليمان دارانی ده شويله ديور: «اللهك اويله قوللری واردركه، آنلری نه جهنم قورقوسی، نه جنت اميدی اللهدن غافل براقماز. يعنی اللهی تفكر بوكبی شيلری عقللرينه كتيرمز؛ نره‌ده قالدی كه دنيايی!»

بورايه عائد ذكر ايديله‌جك احاديث آثار اوقدر چوقدركه اونلری تعداد ايله بيتيره‌ميه‌جكمزی سويلمكله اكتفا ايده‌رز. مسلمانلقده اصل مهم اولان بر جهت دها واردركه اوده: وظيفه‌ده بر منفعت دوشونجه‌سی اولمديغی كبی، احراز شان وغرور غايه‌سنك ده مقبول اولمه‌مسی‌در. چونكه صاحب شريعت بو خصوصده اخلاصی امر ايديور: «ای ناس! اعمالكزك لوجه الله اولماسنه، اوكا باشقه هيچ بر نيت قاريشمامسنه دقت ايديكز. زيرا الله تعالی اعمال ايچنده خالص اوله‌رق كندی رضاسی ايچون ياپيلمش اولانلردن باشقه‌سنی قبول ايتمز»، «جناب الله عملك يالكز خالص اولانی ووجه ذوالجلال طلب ايديله‌رك ياپيلانی قبول ايدر.»

مسلمانلقده اعمال صالحه‌نك كيزلی اولانی آچيق اولانه مرجح اولمسی ده بونك ايچوندر. ينه بونك ايچوندركه: «صاغ الك ويرديكنی صول ال طويماليدر» سوزی هر مسلمانك قلبنده يرطوتمشدر. بونده‌كی ذوق وجدانی لذتی بيلمه‌ين بر مسلمان يوقدر.

مع مافيه وظيفه تلقيسنده بو درجهٔ كماله يوكسله‌مه‌ين عوام طبقه‌سی بيله، اعمالده اخلاصك وجوب واهميتنی پك زياده تقدير ايتمكده‌در. اوامر دينيه‌نك عمومه شامل يعنی وظيفه‌نك كلی وعمومی اولمسی، خواص وعوام، بوتون مسلمانلره اعمالده اخلاصك غايهٔ يكانه اولديغی فكرينی تلقين ايتمش اولديغندن هپسنده اخلاصه بر تمايل واردر. شوقدركه بو اخلاص هپسنده بالفعل موجود اوله‌ميور. بديهی بر حقيقتدركه: بوتون انسانلرك تربيهٔ روحيه‌سی وتصحيح اخلاقی نقطهٔ نظرندن حقايق مجرده‌يی تلقين ايتمك بر دوای كافی دكلدر. نفوس بشريه‌نك كمالات اخلاقيه‌يه واصل اوله‌بيلمسی ايچون ترهيب وترغيب ماديه‌يه احتياج واردر. چونكه حقايق مجرده ايچون منفعت ماديه‌سنی فدا ايده‌جك يوزده قاچ كشی تصور ايديله‌بيلير!.. ايشته بو جهتی نظر اعتباره آلان شريعت اسلاميه ترغيبات وترهيبات مشخصه‌يه، سعادت وشقاوت اخرويه‌نك تفصيل احوالنه پك زياده اعتنا ايتمشدر. بناءً عليه شريعت مطهرهٔ اسلاميه‌نك ناسی طريق خير وصلاحه سوق ايچون ايتديكی خطابلرك موضوعی ايكی درجه‌لی اولمش اولور:

۱ ـــ سعادت محضه ورضای الٰهی؛

۲ ـــ ثواب وعقاب اخروی.

شايان دقتدركه: اسلاميتده سائق فضيلت اولان ثواب وعقاب اخروی، فكر منفعت يعنی مذاهب فلسفيه‌نك تلقين ايلديكی منفعت مبدأندن پك چوق يوكسك وحتی اونلرله هيچ بر علاقه‌سی يوقدر.

اسلاميتده منفعت، منفعت معجله دكل، منفعت مؤجله‌در. بو منفعت مؤجله، نشأهٔ اولای بشريه‌ده تربيهٔ فكريه وروحيه‌يی تسهيل ايده‌جكی ايچون اراده‌نك بر غايهٔ قيمتداره قولايجه توجه ايتمسنه‌ده ياردم ايدييور. بو اعتبار ايله وظيفه‌سنی بر منفعت اخرويه سوداسيله ايفا ايدنلر بيله، منفعت اخرويه ملاحظه‌سيله برابر، كائناتك نظام اكمل اوزرينه يارادان، نوع بشر ايچون سعادت دنيويه واخرويه‌سنی كافل وفطرت اصليه‌سنه اك موافق قانونلری وضع ايدن اللهك امرينه انقيادی دوشونه‌جكلرندن نتيجه الامر، ينه عمللرينك مقتضيسی بر خير محض اولمش اولور. بناءً عليه مسلمانلرجه (سائق وظيفه) ايكی درجه‌لی اولمقله برابر راسيونا ليستلرك انسانلری مكلف طوتمق ايستدكلری مشهور «وظيفه، وظيفه اولديغی ايچون ايفا ايديلير. وظيفه‌دن مقصد وغايه، ينه وظيفه‌در»، تعبير ديكرله قانونه حرمت واطاعتدر» قاعدهٔ كليه‌سنه تماميله موافق بر طرزده حركت ايدلمش اوليور.

احمد نظمی

صدای حقیقت

بز ، طلبهٔ علوم نه معلملریزه ، نه ده امور اداره‌ده بولنان ذواته قارشی عقلالق صاتارق انلری مؤاخذه ایتمه‌یز . چونکه تربیه‌مز ، وضعیت اجتماعیه‌مز مساعد دکلدر . چونکه حضرت علی [کرم‌الله وجهه ورضی‌الله عنه] افندیمزك « من علمنی حرفا فقد صیرنی عبدا » قول عبرتنماسنه اتباعله حق تعلیمه رعایت ایدرز . بوخصوصی عرض وتمهیددن مقصدمز شودرکه ؛ طلبهٔ علوم طرفندن درسلره کیرمه‌مك صورتیله یاپیلان غره‌ولر امور اداره‌ده برطاقم غیر مناسب ، حقیقته غیر موافق وبعید انعکاسات یعنی سوء تفهمات حصوله کتیرمشدر . ایشته بوسوء تفهماتی ازاله وتجلیٔ حقیقت یولنده طلبه‌دن یوکسلن صدای حقیقتی ، آواز مشروعی اسماع ایچون بعض معروضاتده بولنیورز :

اولا ؛ بز ، طلبهٔ علوم افعالمزده ، اقوالمزده ، اجراآتمزده خارجك نفوذینه تابع دکل ، بلکه هر حرکتمزده ، هر سوزیمزده ، هرفکریمزده تماميله سربست اولوب یکانه عامل کندی دماغمز ، کندی سوزیمز ، کندی قولمزدر .

ثانیاً ؛ استفاده ایده‌مدیکمز برمعلم حقنده استدعا ترتیب ایدرك اصولی دائره‌سنده سلسله‌یه رعایةً درس وکالتنه تقدیم ایدییورز . بو صورتله متعدد استدعالر تقدیم ایتدیکمز حالده حصر آلتی ایدیلیور . دفعاتله شکایتلرده بولندیغمز حالده سمع اعتباره آلنمیور .

ثه‌وت ، بز شکواده مضطرز . چونکه وطنمزدن ، آنامزدن ، بابامزدن آیریله‌رق صرف تحصیل علم‌وعرفان ایچون ، دولاییسیله هم کندیمزی وهم نوعمزی اصلاح وارشاد ایچون چیندن ، تفلیسدن ، باطومدن ، آناطولیدن ، بوسنه‌دن الخ ... برطاقم مشاق ومزاحمی اختیار ایده‌رك کلدك . شوحالده بوکون انجق مقدس امللریمزك حصولی ایچون مقر خلافت معلایه عرض‌افتقار ایدییورز .

مقصد بتون معناسیله آشکار ایکن طلبه‌نك برمعلم حقنده‌کی شکایتی نیچون نظر اعتباره آلنمیور ؟ یوق ، اکر مقصد تعلیم وتعلم دکل ، یالکز اوته‌کینك بریکینك کوکلنی خوش ایتمکسه بز ، نه‌یه‌واسطهٔ تطییب‌اوله‌لم . ؟ ثه‌وت ، بز استفاده ایده‌مدیکمز برمعلمك حلقهٔ تدریسنده بولنه‌رق نامشروع صورتده آلدیغی اجرت تدریسیه‌ده‌کی حرمته اشتراك ایده‌میز .

غره‌ولر ایسه ؛ درس وکالتنك تسیب واهمالیله ویاخود تعندیله مطلوبمزك عدم اسعافندن حصوله کلن برحرکت متقابله‌در .

درس وکالتنك مقصدینه کلنجه :

او ذواتی‌ده معذور کورورز . چونکه کندیلری ؛ تعیین ایتمش اولدقلری ذواتی طبیعی‌درکه عزل ایده‌مزلر . ولوکه حق وناحق اولسون .

نه‌دینورسه‌دینسون‌حقیقت بوندن عبارتدر . فقط هیچ‌دوشونلیورکه ذاتاً مقداری اقل قلیل اولان طلبهٔ علوم نتیجه‌دن امین اولمادقلرندن مسلك معززلرینی ترك ایده‌رك بشقه وسائطله مجادلهٔ حیات وادامهٔ موجودیت مجبوریتنده قاله‌جقلردر . ایشته مسلکمزك بوصورتله انحطاطنه باعث اولان احواله ، کیفی حرکاته بر آن اول نهایت‌ویرمك شویله دورسون ، بالعکس غیرمصیب تدبیرلرله ، قرارلرله زوالی تأمین ایدلمش اولیور . هیهات ، هیهات ، هزار هیهات !..

بز بوآجی حقیقته مطلع اولدیغمز ایچون المزدن کلدیکی ، کوجمزك یتدیکی قدر قالاً ، قلماً ، فعلاً یورولماز برعزم ایله چالیشمغه قرار ویردك . تاکه حق وحقیقت میدانه چیقسین ...

طلبهٔ علوم نامنه

م . ح

توركجیلك ، مملكتجیلك

صوك زمانلرده ماهیتی مجهول برمذهبك اطرافنده برطاقم دیدی قودیلر انتشاره باشلادی . حتی ، پایتختك هوای صافیتنی اخلال ، روح دیانتپرورینی اضلال ایدن ؛ مملکتده عنعنات‌ملیه وآداب‌اسلامیه‌نك پی‌درپی ییقیلمسنه چالیشان بوماهیتی مجهول‌مذهبك طرفدارانی‌اولدیغی سویلندی . فی‌الحقیقه صوك سنه‌لرده قادینلرمزك احوال عمومیه‌سنده غریب‌تبدللر ، استحاله‌لر رونمااولدی . تسترعلیهدارلغی آرتدقجه آرتدی . مسلمانلرك تعصبندن دم اورمق متمادی برموده‌حالنی آلدی . قادینلری اورتودن آزاد ایتدکجه ، قادینلری سوقاغه دوکدکجه بومملکتك خیر یوزی کوره‌میه‌جکنه دائر بك باطل قناعتلر برطاقم قناعتسزلرك دستوری اولدی . قادینلرمزی حیات اجتماعیه‌مزه بك یابانجی اشکال ایله ارائه ایتمك ، تشهیر ایتمك برچوق غزته‌لرك ، مجموعه‌لرك یکانه مدار معیشتی اولدی . عصریلشمك نامی آلتنده اخلاقسزلاشمق مفکوره‌سی هرطرفی ساردی .

عجبا بتون بو مفاسد عظیمه‌یی ایقاع ایدن بوماهیت مذهبیه‌سی مجهول شرذمه‌میدر ؟ خایر ! ساده بونلر دکلدر . بونلرله برابر ضال ومضل برجماعت دها وارکه بونلرك مذهبی معلومدر .

ایشته صوك سنه‌لرده بومملکتده برانقلاب اجتماعی یاپمق املیله اورته‌یه آتیلان برچوق مجاهدلر ، وبومجاهدلرك اورته‌یه آتدیغی‌فکرلرك صحنهٔ تجلیسی اولان غزته‌لر ، مجموعه‌لر قسماً برنجی شرذمه‌یه منسوب ، قسماً‌ده مملکتك روحیله یاشایامایان ، یابانجیلاشمش برطاقم آدملردر . بونلرك غایه‌سی : بومملکتی اوروپالیلاشدیرمقدر . چونکه بومملکت قرون‌وسطائی برحالده‌یاشیورمش . وبوعصرده یاشایه‌بیلمك‌ایچون روحاً ، عرفاناً‌اوروپایه تمثل ایتملی‌مش !

ایکی یابانجی جماعتك مملکتمز حقنده بویله دوشونه‌سی هیچده بادیٔ استغراب دکلدر . برمملکتك تمثل ایتمسی اونك بوتون خصائص ملیه‌سیله ، بتون تلقیات وعنعناتیله ، مقدساتیله ، مؤسساتیله اورته‌دن قالقمسی ، ویرینه ماضیسنه قارشی هیچ برعلاقه حس ایتمه‌ین ،

مؤسساتنه هیچ حرمت ایتمه‌ین یبیکی بر ملتك اثبات وجود ایتمسی دیمکدر. موجودیت ماضیه‌مزی بویله برانقراضه محکوم ایتدکدن صکره حیاتمزك دوام ایتدیکنی ادعایه هیچ حقمز اولمیه‌جغی بدیهیدر. بویله برحیات بزم دکلدر. روح موجودیتمز ییقلدقدن صکره آرتیق بز اورته‌دن قالقمشز دیمکدر. ملتلرك انقراضی بودر. یوقسه برملتك هیچ برفردی قالمیجه‌یه‌قدر اولمه‌سی دکلدر.

کورولیورکه بوایکی شرذمه‌نك غایه‌سی برنقطه‌ده برلشیور: مملکتك روح موجودیتنی ییقمق! هیچ شبهه‌سز مملکتمزك روح موجودیتی مسلمانلقدر. بزم اخلاقمز اعتقاد اتمزدن، اجتماعیاتمز اخلاقیاتمزدن تفرع ایدر. سیاسیاتمزده اجتماعیاتمزدن طوغار. بن مسلمانم، دینجه، ساده اعتقاداً دکل، مسلمانلغك دساتیر اخلاقیه، اجتماعیه وسیاسیه‌سنه‌ده ایمان ایتمش واونلرله عمل ایتمش برآدامم دیمکدر. بتون مؤسساتم، مدنیتم، عرفانم، هپسی بواساسلرك اوزرینه قائم، بونلرك اوزرینه قائم اولمیان برمدنیت، برعرفان، برمؤسسه بنم روحمدن طوغمامشدر. بنم هیچ براحتیاجمی تطمینه خادم اوله‌ماز. اسلاملاشمه‌یان هرشی بکا یابانجیدر. بواساسلر بنم روحمده یاشادقجه، بنی اداره ایتدکجه بن مسلمانم. بونلره اوزانان دست تخریبی قیرمق بنم الکبیوك وظیفه‌مدر. بواساسلر اوزرینه قائم اولان مدنیتی، عرفانی، مؤسساتی دائما الکیوکسك واك حاکم مقامده طوتمق، بومقامدن تنزل ایتمه‌مك ایچون هرعصره کوره الك قوتلی سلاحلرله تجهیز ایتمك مقتضیدر. برعصرك اسلحه‌سی قارشیسنده عاجز قالمامق ایچون دائما متیقظ دوارانمق، دائما چالیشمق، بنم ایلك ایشمدر. بکا تقدم ایدن برایکی بطن بوندن غفلت ایتمشسه، بونی تقدیر ایده‌مه‌مشسه بکا دوشن اونلرك بکا تودیع ایتدکلری مبنای موجودیتی بتون بتون ییقمق دکلدر. بالعکس، اونلرك اهمالیله اومبناده آچیلان رخنه‌لری همان تعمیره شتاب ایتمکدر. بشقه‌لری نی علمده، صنعتده کچمشسه اونلره یتشمك، ماضئ عرفانمی بوکونکی مرحلهٔ ترقی‌یه یتیشدیرمك ایچون چالیشیرم. الحاصل ازلدن مربوط اولدیغم وبنم هویت ملیه‌می جانلاندیران اساسات اسلامیه‌یه دائما صیم صیقی طوتونه‌رق رهکذار حیاتی قطع ایدرم.

ایشته برمسلمانك دوشونوشی، برمسلمانك غایه‌سی بودر: موجویت اسلامیه‌یی، مدنیت اسلامیه‌یی، عرفان اسلامی‌یی، امت اسلامیه‌یی احیا واعلا!

شیمدی بودوشونوشك، بوغایه‌نك معروض قالدیغی تجاوزلری تدقیق ایده‌لم:

صوك سنه‌لرده تورەین تورکجیلك: «عصرمز ملیت عصریدر. بزده عصرمزه اویه‌جغز. آرتق امت دوری کچدی. هرملت آنجق کندی ایشلریله، مقدراتیله علاقه‌دار اوله‌جق. هرملت کندینه باقسین، کندینی قورتارسین.» دیدی. ونه یاپسه‌ایی. جنکیز، تیمور، هلاکویی مقدسلر میانه ادخال ایدرك بوزقورت ماصاللرینی، قره‌قورروم، قیزیل الما، ارکنه قون خیاللرینی یایمغه؛ اقوام اسلامیه میاننده تفرقه تخمملرینی سرپمکه باشلادی. بونلرك هپسی خلقه یابانجی کلنجه بوسفر ظاهراً دها معتدل بریول طوتدی. حالبوکه بویول برنجیسندن دها وخیم. چونکه بوسفرده ینه مقدسات دینیه‌یه آلتدن آلته تجاوز، فقط «علمی» نامی آلتنده تجاوز وار. تستری قالدیرمق، قادینلری هرجه باداباد سوقاغه دوکمك، کنجلری کورونوشده فسونکار، حقیقتده زهرلی فکرلرله آلداتمق، مسلمانلغی موقع حاکمیتدن ایندیرمك...

عجبا هانکی یرده ملق یوکسلتمك ایچون روح ملی‌یی توهین ایتمك یولنك تعقیب ایدلدیکی کورولمشده بوجماعت اونلره اویمش. هم بونلرك ملیت دیدکلری خرستیانلغك انکشافندن طوغان برشیدر. مسلمانلقده بویله برشی یوقدر. مسلمانلق بونلرك آکلادقلری طرزده ملیتی افنا ایتمشدر. دیار اسلامیه‌ده برقاچ کیشینك اورته‌یه قویدقلری ملیتجیلك ساخته وتقلیدی بر ماهیتی حائزدر. مسلمانلق ملیت ضلالتلرینی، تعصبلرینی، خودکاملقلرینی قالدیرمشدر. بناءً علیه ملیت حرکتی روح اسلامه یابانجیدر. ومسلمانلر آره‌سنده رواج بولمیه‌جغی آشکاردر. شورادە، بورادە بریسنك ویابرقاچ کیشینك «بن مسلماندن اول عربم، یاخود تورکم، یاخود کردم» دیمسی مسلمانلغك رابطهٔ اخوتی صارصه‌جق برماهیتده اولاماز. بوضلالتلر نه‌قدر دوام ایدرسه ایتسین، موقتدر. چونکه روحمزك مولودی دکلدر. بونلر ایرکیج برضربهٔ انتباه ایله تارمار اولور، کیدر. آلویرکه اوبرطرفدن مسلمانلر بوانتباهك تعجیلی ایچون چالیشسینلر.

غرب پرستلك تورکجیلکده مندمج اولدیغندن، غرب محیطنده طوغان اساساتی ومؤسساتی کورکورینه تقلید ایتدیکندن اونی آیریجه تشریحه حاجت یوقدر. ملیت نصل خرستیانلغك زادهٔ انکشافی وبناءً علیه بزمله هیچ برعلاقه‌سی یوقسه بطریق الاولی غرب پرستلکده بزمله هیچ برعلاقه‌سی اولمامسی اقتضا ایدر.

کله‌لم مملکتجیلکه. بو، بوقاریده بیان ایتدیکمز ماهیتی مجهول مذهبك طرفدارانی حقنده صوك کونلرده سویله‌نیلن سوزلر، بونلرك مملکتك آداب وعنعناتی ییقمغه اوك آیاق اولدقلری حقنده اشاعه ایدیلن حوادثك طوغوردیغی برفکردر.

وقت سرمحرری مملکتمزده وطنداشلغك صرف سیاسی بر ماهیت کسب ایتمه‌سی فکرینی مدافعه ایدرك بونك «بوعصرده قابل تطبیق یکانه دولت فکری اولدیغنی، تورك کلمه‌سنك بووطنداشلغی افاده ایده‌میه‌جکنی، چونکه تورك کلمه‌سنده مطلقا دین وکنیش برطرزده عرق مفهومی بولندیغنی، بونك ایچون بوکون تورك کلمه‌سیله عثمانلی وطنداشلغی کبی غایت واسع برمعنا افاده اولونه‌میه‌جغنی» بیان ایتدکدن صکره «بوکونه قدر مؤسسات دینیه سیاسی حیاتله علاقه‌دار بولندی. بونك نتیجه‌سی دینه عائد وظائف اجتماعیه، خیریه واخلاقیه‌نك ایفا ایدیله‌مسی ومملکتده قدسیت حسیله ایمانك کوشه‌مه‌سی اولدی. تورکجیلك اتحادجیلر زماننده سیاسی حیاته قاریشدیرلدی. بونك ده نتیجه‌سی شو اولدی که تورك لسان، صنعت وادبیاته عائد تشبثات حرثیه‌یی خوش کورمه‌ملرینه احتمال اولمیان برچوق ترکلرده تورکجیلکه قارشی مبهم برحس برودت حصوله کلدی» دییور.

اولا احمد امین بكه شونی اخطار ایده‌لم‌كه كندیسی هر شیدن‌اول مسلمانلغی هیچ تحصیل ایتمه‌مش ، هیچ آكلامامشدر . مسلمانلق ادیان سائره ایله دین نامی آلتنده اجتماع ایتدیكندن دیكرلری حقنده وارد اولان‌هرشیئی مسلمانلق حقنده‌ده قبول ایدیبویرمش ومطالعه‌سنی بونك اوزرینه یوروتمشدر . بویك فاحش بر خطادر . مسلمانلقدن مقدم دین مفهومی بشقه ، اوندن صكره‌ده بشقه‌در . اسلام ، دین مفهومی اوزرنده پك بویوك بر انقلاب یاپمشدر . رسول‌الله‌افندمزدن مقدم دین بر « دوغما »،بر شكل اعتقادی‌یه ایمان ، یاخود بر طاقم الفاظ ساحره ایله مراسم معتاده‌نك تكراریله آلهه‌نك غضبنی تسكین وافرادك سلامتنی ،یاخود « نیروانا » سنی تأمین ایتمكدن‌عبارتدی . بوكبی ادیانك سیاسیاتله آلیش ویریشلری یوقدر . فقط مسلمانلقده اعتقادیات واخلاقیات ، اجتماعیات وسیاسیات ایله توأمدر . روسسو دیبوركه : « خرستیانلق بزه آنجق تابعیت وعبودیتی تلقین ایدیبور » وینه‌دیبوركه « بر خرستیان جمهوریتی تأسس ایده‌مز . چونكه بوایكی كلمه‌دن بری اوته‌كنی دفع ایدر » حالبوكه مسلمانلقده اویله دكلدر . مثلا : مسلمانلق استبداد ایله یوروممز . هر بری دیكرینی دفع ایدر . اسلام دولتلرینك اسباب سقوطندن بری هپسنك اسلامك تشكلنه موافق اولمیان برطرز اداره‌یی قبول ایتمسیدر . اجدادمزك موفقیاتی اوقدر صاغلام ، اوقدر واسعدی‌كه اعدای اسلام بونلری تخریب ایچون، بوموجودیتك‌تأسیس وترصینی‌اوغورنده‌صرف‌ایدیلن‌عصرلردن‌ دهافضله‌برزمان‌اوغراشدیلر. هردولت مستبدهٔ اسلامیه‌نك پك ضعیف اولدیغنی ، چونكه مبادئ اسلامیه‌یه قطعیاً بیكانه بولوندوغنی مسلمانلر عصرلردن صكره‌اكلادیلر...

كوریبورسكزكه مسلمانلق ساحهٔ سیاسته مداخله ایدرك مغلوب اولمش بر موجودیت دكلدر . مملكتمزده دین وظائف اخلاقیه ، اجتماعیه وخیریه‌سنی ایفا ایتمیورسه ، مملكتده قدسیت حسی كوشه‌مشسه بومسلمانلغك سیاسیاته مداخله‌سندن‌دكلدر ، بالعكس مبادئ اسلامیه‌نك سیاست ساحه‌سنده تطبیق اولونماسندن‌در. بونكله برابر اونك اسمی سوءاستعمال ایدلمشدر . بوحقیقتی انكار ایتمك‌قابل دكلدر . هم مسلمانلق سزك ایستدیككز سیاسی وطنداشلغی كافلدر . مقصدكز بومملكتده توطن ایدن ، بودولته برتابع صادق اولان هر فردك ، عرق ودینه ایلیشلمه‌دن یاشامسی دكلمی ؟ بونی عثمانلی دولتی ، فقط ، عثمانلی‌دولت اسلامیه‌سی تأمین ایتمه‌دیمی ؟ هرحالده بومملكتجیلك‌فكری پك زائد، قطعیاً لزومسزدر.احمدامین‌بك‌دهاصریح سویله‌سه‌لر...هر كس‌اعتقادنده حردر . فقط اعتقادینی كیزله‌مك ، وبوكیزلیلكدن استفاده ایدرك هجوملرده بولنمق قدرده فنابرشی یوقدر . عائلهٔ اسلامیه‌یه كیرن‌هرفرد ایچون آغوش اسلام آچیقدر . فقط دین‌اسلام كونش كبی آشكاردر. بزده صاقلانه‌جق براعتقاد ، كیزلنه‌جك مراسم یوقدر . هانكی مذهبه منسوب اولورسه اولسون هر مسلمان محترمدر . اختلافات مذهبیه‌نك میدان مجادله‌سی علم ساحه‌سیدر . بشقه برساحه دكلدر .

بتون بوایضاحاتمزدن كورولیوركه دولتمز برتورك دولتی دكل ، عثمانلی،فقط،مؤسس‌معظمنك نامنه اضافةً ، عثمانلی دولت‌اسلامیه‌سیدر.

عمر رضا

متیمن بر ازدواج

بوهفته مطبوعات یومیه‌مز پك خیرلی ومسعود برازدواجی قید ایدیبوردی ؛ خلافتپناه افندمز حضرتلرینك كریمهٔ عفت وسیمه‌سی صبیحه سلطان علیةالشان حضرتلریله ولیعهد سلطنت وخلافت دولتلو نجابتلو عبدالمجید افندی حضرتلرینك مخدوم نجابت موسومی شهزاده عمر فاروق افندی حضرتلرینك ازدواجلری ایچون مساعدهٔ سنیهٔ‌جناب تاجدار اعظمی رایكان بیورلمش وكچن بازار كونی ولی عهد سلطنت حضرتلری حضور همایونه قبول بیوریله‌رق موقع بلند خاندان جلیل الشان عثمانیمزی یار واغیار نظرنده تقویه‌یه مدار اولان بوامر متیمنه مساعدهٔ سنیه‌لری لطف بیورلدیغندن دولایی سدهٔ‌همایونه عرض‌شكران ایلمشلر وبالمقابله بوازدواجك عنعنهٔ سلطنتده بردورهٔ نوین بختیاری كشاد ایلمسی وبووسیله ایله افراد ملتك دخی مسعود ودلشاد اولملری حقنده‌كی ادعیهٔ مستجابهٔ حضرت خلافتپناهی‌یه اشتراك بیورمشلردر .

سبیل‌الرشاد ، بوازدواج متیمنك هرایكی طرف حقنده مسعود اولمسنی كمال اخلاص ایله تمنی وخاندان عالیشانمزك ازدیاد شوكت وسطوتنی بارگاه احدیتدن تضرع ایلر .

امر دینی محافظه خصوصنده فرمان خلافتپناهی

امیرالمؤمنین افندمز حضرتلری ، ملت اسلامیه‌نك قانون اساسی ایله مؤید حقوق مقدسهٔ دینیه‌سنه قارشی توركجه استانبول غزته‌سنك ارتكاب ایتدیكی بوتجاوزی تجزیه‌ایله‌وظیفهٔ‌مسلای خلافتی‌بحق‌ایفاایتمه‌لری ذات شوكتسمات حضرت‌شهریاریلرینه قارشی كافهٔ اهل‌اسلامی مدیون شكران براقشدر .

مع‌الاسف صوك سنه‌لرده ملتك حقوق مقدسهٔ دینیه‌سنه قارشی هردرلو تجاوزده بولنمق موده حالنی آلمشدی . الی قلم طوتان برطاقم دربدرلر احكام دینیه‌مزی ییقمق ایچون هردرلو تشبثده بولنیورلردی. بونلرك سرآمداننده اولان معهود اجتهادجی دین اسلامه ، پیغمبر اسلامه قارشی متمادی تفوهاتده بولونیوردی . اوته‌دن بوآدمه اقتدا ایدن برسورو سرسریلر تستری قالدیرمق ، قادینلری باشدن چیقارمق

وحالبوکه حیاتمزی بیقه‌رق انقراضمزی تعجیل ایچون اللرندن کلن هر غیرتی صرف ایدییورلردی . بوتون بو متجاوزلرك یگانه سرمایه‌لری حیاسزلقدر . بونلرك ذره قدر بضاعهٔ علمیه‌لری ؛ اولسه واوریه علمی قناعتلرینی قویمش اولسه‌لر برشی دیه‌مزدی . علمه قارشی علمله مقابله ایتمه‌یی بزده بیلیرز . بزم هیچ برتعرض علمیدن پروامز یوقدر . بالعکس مناقشات علمیه دائما احکام دینیه‌مزی تحکیم ایتمکدن‌بشقه برثمره ویرمز. فقط بونلر اویله دکل. معناسنی آکلامادن دیللرینه طولادقلری «عصریلك» کلمه‌سندن کندی هوس ضلالتلرینی تطمین ایده‌جك معانی‌یی استخراج ایدرك ملت اسلامیه‌نك نظام اجتماعیسنی محافظه ایدن اساسات واحکامه وارقوتلریله صالدیردیلر . بو سویه‌ده اولان برجماعت خاسره‌یه علمدن بحث ایتمك،حقایق‌اسلامیه‌یی بسط‌ایتمك هیچ برفائده ویرمزدی. دنیانك هرطرفنده مباحثات‌علمیه مقبول ، فقط اولواوریه تجاوزلر مدخول ومحقردر . بوکبی الك‌ابتدائی قواعد تربیه‌یه بیله واقف اولمیان برطاقم اشرایه قارشی قوانین‌عائده‌یی تطبیق ایتمك مملکتك نظام اجتماعیسنی محافظه وصیانت نامنه یاپیله‌جق الك مهم وظیفه ایدی . مع‌الاسف صوك سنه‌لرده اولیای امورمز بو وظیفه‌لرینی ، حتی بیله بیله ، اهمال ایدییورلردی . چونکه اونلرده کندیلرینی انقلاب‌اجتماعی قهرمانلردن عدایده‌جك وانقلاب اجتماعینك فضیلتدن رذیلته ایتمکله تحقق ایتدیکنی ظن‌ایده‌جك قدر فکراً متردی ایدیلر. مملکتك مقدرات اجتماعیه واخلاقیه‌سنی بویله‌برطاقم دربدرلرك دست فسادینه براقمقله بوکون کمال تأثرله مشاهده ایتدیکمز انحطاط اخلاقی‌یه دوشدك . بوکا قارشی طورمق ومملکتك نظام اجتماعی واخلاقیسنی محافظه ایتمك، خلقك حقوق مقدسهٔ دینیه‌سنه رعایت‌ایتمك زمانی چوقدن حلول ایتمشدر .

خلافتپناه افندمز حضرتلری حکومت سنیه‌لرینی بومهم ، بومعظم وظیفه‌یی کمال اهمیتله درپیش ایدرك اوکا کوره چالیشمسنی بودفعه استانبول غزته‌سنك تجاوزاتنه اطلاع بویوردقدن‌صکره‌اصدار ایتدکلری فرمان همایونلریله ایضاح بویورمشلردر .

بوندن بویله حکومت سنیه‌نك بووظیفه‌سنی لایقیله تقدیر ایتدیکنی آثار فعلیه‌سیله کوسترمه‌سنی تمنی ایدرز .

*
* *

بیانات حضرت مشیختپناهی

شیخ الاسلام حیدری زاده ابراهیم افندی حضرتلری اقدام مخابرینه «استانبول غزته‌سنك دین مبین اسلامه دوغرودن دوغرویه تجاوز قیلقلی نشریاتی منظور عالیٔ خلافتپناهی بویورولنجه نشریات مذکوره‌نك نزدشاهانه‌ده تأثروتأسفی موجب اولدیغندن بوکبی جرأتکارانه نشریات‌وتجاوزاته قارشی اوامرشدیده‌اصدار» ایدیلدیکنی بیان‌ایتدکدن‌صکره «مشیخت علیانك علاقه‌دار ایدن مسائل دینیه حقنده مطبوعاتك نشریاتنی کونی کونه تعقیب ایتمك اوزره دارالحکمه‌دن برمأمور مسئول تعیین ایدلدیکنی» سویلمشلردر . بزه‌قالیرسه شیخ‌الاسلام‌افندی حضرتلری مطبوعاتی تتبع ایتمك خصوصنی محلی مطبوعاته حصر ایتدیرمیه‌رك غربك علمی ویومی مطبوعاتنه‌ده تشمیل بیورلسه ودینمز حقنده یازیلان شیلره الك صلاحیتدار مقام رسمیٔ اسلامی اولان مقام مشیخت علیادن کونی کونه جوابلر ویریلسه پك بیوك برخدمت ایفا ایدلمش اولور.

بناءً علیه بوتکلیفمز شیخ‌الاسلام‌افندی حضرتلرنجه قبول‌ایدیلیرسه برچوق مسائل اسلامیه حقنده شایع اولان سوءتفهملرك ازاله‌سی یولنده پك‌مهم وثمره‌دار برایش کورولمش اولور .

شیخ الاسلام افندی حضرتلری غزته‌لرك تدقیق ایچون مأمور مسئول تعیین ایدلدیکنی بیان ایتدکدن صکره «طقوز اعضادن‌متشکل اولان دارالحکمة الاسلامیه‌نك اوچ غروپه تفریقیله هرهفته برغروپك مسائل دینیه حقنده نشریات وتنویراتده بولنه‌جغی ، وتنظیم ایلیه‌جکی مقالاتك هیئت عمومیه طرفندن توسیع ایدیله‌رك وعظ صورتنده آیاصوفیه ، سلطان احمد ، بایزید وفاتح جامع شریفلرنده خلقه تبلیغ اولنه‌جغی » بیان بیورمشلردر .

بز ، وعظوارشادخصوصنك‌ده دارالحکمةالاسلامیه اعضاسنه حصر ایدیلمه‌مسنی تمنی‌ایدرز . مملکتمزده طانمش اکابر علمانك‌ده بووظیفهٔ اساسیه‌یی‌ایفایه‌دعوت‌اولنمالرینی تمنی‌ایدرز. بالخاصه اعطااولنه‌جق مواعظك انحطاط اخلاقیمزه ، سقوط اجتماعیمزه دواساز اوله‌جق برصورتده تبلیغ اولنه‌جغی ؛ خلق برطاقم‌اهماللردن، تسیبلردن‌طولایی لوم‌وتعنیف وبونلردن طولایی دوشدیکی غیادن دها بدتر غیالره دوشه‌جکنی بیان ایدرك اساساً معلول یأس اولان معنویتلری دها قارا کلقلاشدیره‌جق برماهیتده اولمیه‌جغی بدیهیدر . هرحالده بوجریان ارشادك تعمیمنی وبناءً علیه کافهٔ ارباب‌اهلیتك بووظیفه‌یی ایفایه دعوت اولنملرینی تکرار تمنی ایدرز .

*
* *

دار الحکمه‌نك بیاننامه‌سی

دارالحکمةالاسلامیه‌دن :

عناصر اسلامیه‌یی ، عینی عنصره منسوب افراد مسلمه‌یی بربرینه باغلایان ازلی رابطه‌نك حبل متین اسلامدن باشقه برشی اولمدیغنی

وبوندن بویله ده اولهمیه جغی زمان بزه لسان حادثات ایله تکرار تکرار اخطار ایدوب طورر کن مع الاسف مطلوب اولان انتباهك حصولی هنوز مشاهده ایدیله میور . دوشونیلمیورکه بوقید وحدته ایراث خلل ایدلدیکی آنده اونك برآرده بولندیردیغی افراد امت شیرازه سی قوپمش برکتابك صحائف پراکنده سی کبی درحال طاغیلوب آیاقلر آلتنده قالیر.

عقول سلیمه اصحابنك هرشیدن اول دوشونه جکی جهت برطرفدن منسوب اولدیغی هیأت اجتماعیه نك افرادی آره سنده موجود اسباب تساندی تأییده ودیگر طرفدن یکی یکی وسائل وحدت احضارینه منحصر اولملی لازم کلیرکن (ترکجه استانبول) غزته سنك ۶ تشرین ثانی سنه ۱۳۳۵ تاریخلی نسخه سنده کوکب فاخر امضاسیله یازیلان وصاحبنك احکام اسلامیه یه وبواحکامك استناد ایتدیکی اساسات علمیه یه وقوفسزلغی وبالنتیجه عقیده سنده کی فسادی کوسترن خاطره ده اولدیغی وجهله دین مبین کبی ذاتاً موجود اولان وتأیید الٓهی ایله مؤید بولنان روابط قدسیه یی توهینه تصدی ایتمك حوصلهٔ عقل وادبه صیغمایان برتجاوز شنیعدر .

قالدی که ملتك حقوق اساسیه سنی کافل اولان قانون اساسیده مصرح بولندیغی وجهله دولت عثمانیه نك مبنای موجودیتی اولان دین اسلامك حمایه ومحافظه سی باشلرنده خلیفهٔ معظملری بولنان رئیس حکومتلری اولدیغی حالده بتون هیأت اجتماعیه نك عهده سنه متحتم بروظیفهٔ مقدسه در. بنابرین دین مبینه وقوع بوله جق هرهانکی برتجاوز ، ملتك کرك شرع شریف وکرك قانون اساسی ایله مؤید بولنان حقوق مقدسه سنه قارشی ایقاع ایدلمش اك بیوك برجرم اولدیغی کبی متجاسری حقنده ده تعقیبات قانونیه اجراسی قوهٔ اجرائیه نك اك مهم واك مستعجل وظیفه سیدر .

« سوریه عربیمی »

۵ تشرین ثانی تاریخلی (تان) غزته سندن :

امیر فیصلك صباح غزته لرندن برینه واقع اولان بیاناتی محتاج تصحیحدر . فی الحقیقه مومی الیه سوریه نك تخلیه سی حقنده انکلتره ایله فرانسه آره سنده عقد ایدیلن ائتلافك ، انکلتره نك عربلره قارشی ایتدیکی تعهداته منافی اولدیغی احساس ایدیور ودیمك ایستیورکه :

۱ — ساحل حوالیسی ده داخل اولمق اوزره بوتون سوریه عربدر . بوحوالی یه سیر (ماق ماهون) (۱۹۱۵) تشرین ثانیسنده استقلال وعد ایتمشدر .

۲ — امیر فیصل مذکور تعهدلره استناداً حکم ونفوذینك تکمیل سوریه دن باشقه فلسطینه شامل اولدیغی ادعا ایتمکده در .

بوادعالره جواب ویرمش اولمق ایچون سیر (ماق ماهون) ك ۲۴ تشرین ثانی ۱۹۱۵ سنه سنده مکه شریفنه کوندردیکی نوطه یی بروجه آتی درج ایدییورز :

« مرسین واسکندرون ایله شام ، حماه، حمص وحلبك غربنده واقع سوریه حوالیسی تمامیله عرب عد ایدیله میه جکندن ، تصور ایدیلن حدودك خارجنده براقلمالیدر . عرب رؤساسی ایله الیوم مرعی معاهده لریمزی خللدار ایتمه مك شرطیله بوتعدیلات داخلنده مذکور حدودلر بزجه مقبول ومعتبردر . بویوك بریتانیانك متفق فرانسه یه ضرر ویرمیه جك صورتده سربستیٔ حرکاتی جاری اولان اقسام اراضی اعتباریله ، انکلتره حکومتی نامنه تأمینات آتیه ایله برابر مکتوبکزه شوجوابی اعطایه مأذونم :

« انکلتره ، شریف مکه طرفندن تکلیف ایدیلن حدودی شامل اراضی داخلنده عربلرك استقلالنی تصدیق وتأیید — یوقاریکی تعدیلاتك قبولی شرطیله — مهیادر . »

بونوطه دن استخراج ایدیلدیکنه کوره ،

۱ — انکلتره ، صرف عربلر ایله مسکون حوالیدن یالکز جبل لبنانی دکل ، فقط سوریه نك اسملری مذکور درت شهرك غربنده کی ساحل قسمنی ده استثنا ایتمشدر . بوقسمه انکلیز عسکرینك تخلیه ایده جکی ماوی منطقه اسمی ویریلمکده در .

۲ — فرانسه ایله انکلتره حکومتلری کرك فلسطینده ، کرك عربجه قونوشولان دیگر برمملکتده ، شریف حسینك اوغلی امیر فیصلك نفوذ شخصیسنی تأمین ایتمکی تعهد ایتمشلردر .

سبیل الرشاد مجموعهٔ اسلامیه سنه

سفیل وپریشان بر صورتده آیدین وحوالیسندن موقتاً آیریلمغه مجبور قالان زواللی وبدبخت دین قرداشلریمزك حال پرملاللری جداً شایان اندیشه در. قیشك عظیم طوفانلری ، بی‌رحم صغوقلرك تأثیریله تیتره‌ین و کوندن کونه قوهٔ حیاتلرینی غائب ایدن بو بیچاره لرك حالنه باقوبده آغلامامق غیر قابلدر . شیمدی‌یه قدر موسم صیف حسبیله شدائد هوا وامراضدن مصون قالان وعمرلرینی نان ونعیم ایچنده امراره آلیشمش بولنان اودن ، یوردن ، اشیادن محروم زواللیلری موسم شتانك حلولیله فردای سیاهك تحت تهدیدنده بولندقلرینی تصور ایدوبده متأثر اولمامق ممکنمی ؟ مع التأسف قالوریفرلرك تنویم ایدیجی صیجاقلری ایچنده بوکالان پای تختك منور صنفی بوجهتدن پك لاقید طاورانیورلر . اشغال آلتنده اولمایان بوحوالی اهالیسی برطرفدن ملی وارلغنی قوللانمق ، دیگر جهتدن پك الیم لوحه لر عرض ایدن هم جنسلرینه معاونت ایچون ییه جك اکمکنی بیله قدادن چکینمه دی . فقط دوشونملی که هر شیئك برحدی ، برغایه سی وار . دایانیلمیه جق آجی حسلرله متحسس اولدیغمز حالده یازدیغمز بوصحیفهٔ فریادی غزته کزده نشر ایدیکز . وقوجه پای تخت خلقنك نظر انصافنی بوجهتلره ایصال ایدیکز . اکرکه واسع مقیاسده معاونت اولمزسه سکسان بیك مسلمان محوه محکومدر . عاجلاً معاونت فعلیه لرینه انتظار ایلرز .

حرکات ملیه وردالحاق هیئتی آیدین
وحوالیسی هیئت مرکزیه رئیسی
عمر لطفی

ابونه شرائطی

داخلی، خارجی، هر برایچون سنه‌لکی (٢٥٠)، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

١٣٣٠

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌ صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر — محمد عاکف

صاحب ومدیر مسئول — اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٤٩ — ٢٥ صفر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٢٠ تشرین ثانی ١٣٣٥ — جلد ١٨

عاصم

٩

ــ صورمه ! قارتالده‌ایدم بن‌ده بو چهارشنبه کونی ..
دیدیلر : « قورنه‌ده دوندن بری وار کوی دوکونی ..
خوشلانیرسه‌ك کیده‌لم هایدی ! » ــ پك اعلا ! کیدرز :
پهلوانلر کورورز ، صوکره یاریش سیر ایدرز .. »
دییوردم . دیمز اولسه‌یدم ، الهی ، اونه حال ،
او ناصل مسخره درنکدی‌که .. تعریفی محال !
طوپی قرق اللی قدر کویلو سریلمش بایره ،
باقیور خرمنك آلتنده‌کی اوتسز چایره .
بت بکنز صاپ صاری بیچاره‌لرك هپسنده ..
نه اولور بر کیشی اولسون کوره‌بیلسه‌م زنده!
شیش قارن صیصقه جوجوقلر کبی : قوللر صارقیق ؛
آرقه یوس یومرو ، کوکس چوکمش ، اوموزلر قالقیق !.
کوزلرك بوس بولانیق رنکی ، قاپاقلر شیش شیش ؛
یوز بورومش ، اوزامش ؛ جبهه طارالمش کیتمش !
باقه‌جق برده او آواره نظرلر طالیور ؛
سربلوب قالدیغی بر نقطه‌ده آرتیق قالیور !
صیتمه‌دن بونی بوکولمش‌ده اودیم دیك تورکك ،
دوشونوب طورماده اوکسوز کبی کوسکون کوسکون !
کوکده تشریحله دونمش ، اوباجاقلر دکنك ؛
دها یاش یکرمی ایکن الار آیاقلر تیترك !
برده تمثلری ، سکسانلری بولمق ؟ هیهات !
قرق اونك عمر طبیعیسیدر ، آشدکمی ، وفات.
دکیشیك صانکه او آرسلان کبی عرقك طورونی ..
بنسه اسلامك اوکوربوز ، اوجوان عنصرینی ،
توجه‌ماز دیردم عصرلرجه ، صورولسه‌یدی اکر ..
نه چابوق الدن آیاقدن دوشه‌جکمش اومکر !
نه‌یسه ، دکنکجی کلوب ، « میدان آچیلسین ، صاوولك ! »
دیردیمز ، باشلادی قلبی سی پیرتیق داوولك .
کوم کوم اوتمك نه کزر ! طیق نفس اولمش قاصناق :
کوکسی طوقاق کبی کوت کوت اوریبور خیشلایه‌رق !
زورنا خیم خیم‌می نه‌در ، سویله‌میور بردرلو ..
اوفله‌ین زورناجینك رنکی مزار ، کندی اولو !
کونش اولدقجه قیزیشمش ، بنی یورمشدی صجاق ؛
هله بر کولکه بولوب آلتنه چکدم چابوجاق .
تام دیمشدم‌که براز یاصلانه‌یم ، دیکلنه‌یم ..
بری اکسه‌مده کزنمزمی ، عجائب ، بوده کیم ؟
برده باقدم : کله‌بك نارلاسی اولمش‌ده ایچی ،
صولویوب سومکورویور صیرتنه بر یاشلی کچی !
آما باق ، عقلمه کلمزسه‌ده حرمت طلبی ؛
او قدر فضله صمیمیتی سومم ، چلبی !
صقالکدن چکرم صوکره قاریشمام .. هادی کیت ! ...
قیل اوزرمدی ، صوردم : باش اودولمش بویکیت !
هله سن کیچ بیکیدم کیچ ، باقالم باشقه نه وار ؟
بر جلیمسز صوپا ، بوینده اوچ آرشون آستار !
« پهلوانلر هانی ؟ » دیرکن سوکو ویرمزمی ؟ « خواجه‌م ،
بربرندن دها بیچاره سکز چیبلاق آدام ؛
آه او صویغونلغی رؤیاده کورن قورقاردی :
چونکه کوملك کبی آتدن‌ده صویونمشلردی!

محمد عاکف

نعت جليل محمدى

جوشوب دریای وحدت ، موجه‌لر گوهر نشـان اولمش ،
او گوهر شعله‌لنمش مایهٔ کون ومکان اولمش .
او گوهر ، گوهر قاموس نور احمدیتدر ؛
آنك امواج فیضندن زمین وآسمان اولمش .
دوشـون اول بحر نوری، شعله ریز چشم حقبین اول؛
نصل بر بحر کیم هرقطره بحر بیکران اولمش .
ایا فخر رسل، ای نور سر جملهٔ اشیا ،
تشکلبند اولوب نورکله بویله بر جهان اولمش .
بدایعخانهٔ تکوینده سنسـك مبدأ الایجاد ،
وجودك فیض ساریٔ خطاب کن فکان اولمش .
صاچیلمش لمعه لمعه نقش زرین کمالاتك ،
فلکلر صـورت آرای نقوش پرنیان اولمش .
تجلیاب فیضا فیض اولوب بالای علیین ،
طراز عزتکدن عرش‌ایله کرسی عیان اولمش .
نصل برفیض اقدسدن خروشاندرکه انوارك ،
آنك هرلمعه‌سی مشعلفروز انس وجان اولمش.
سن اول سلطان اورنك هدایتسـك‌كه اجلالك
سراپا اون سـكز بيك‌عالمه طغرای شان اولمش .
سن اول علامهٔ علم لدنّ (ادن‌منی) سك
كه روحك ملك عرفانه شه صاحبقران اولمش .
سن اول طاوس باغ بهجت آراسـك‌كه جبرائیل ،
سـنك شوق جمالكله اوباغه باغبان اولمش .
حبیب خاص مولاسك، بويوزدندركه هر خلقك
جهان عشق ایچنده برجمال جاودان اولمش .
خدای لم یزل قیلمش سنی برنسخهٔ کبری ؛
اونسخه، نسخه پیرای جهان باغ جان اولمش .
معلا سایهٔ قدسیتك افلاكه دوشمكدن
بوحكمت‌كه جسمك فیضبار خاكدان اولمش.
زمینه فخر ایچون كافی دكلمی اشبو قدسیت ؟
مبارك روضهٔ پاكك مطاف قدسیان اولمش .
اوروضه‌ك قبلهٔ الآمال امت یارسول‌الله !
او روضه‌ك مهبط انوار رب مستعان اولمش .
سنی حقیله مدح ایتمك نه ممكن یانبی‌الله !
سنك مدحك بوتون شاعرلره حیرترسان اولمش .
سكا تبجیل‌ایچون كوكدن اینوب قرآن علویت ،
علوشـانكه بر شـاهد والابیان اولمش .
سكا تكریم ایله خیل ملائك نعمه پیرادر ،
سكا هپ انبیا صفبستهٔ تعظیم وشان اولمش .
سنك مصباح فیضكدن آلیر هپ اولیا نوری ؛
سنك مصباح فیضك پرتوحق‌نشان اولمش .
وجودك عالمینه رحمت مولای ذوالانعام ،
فیوضك امت مرحومه‌كه ظل امان اولمش .
ظلام هول محشرده چراغ‌شفقتك واردر ،
شفاعت نوری منهاج الخلاص مذنبان اولمش .
نه امتدر بوامت كیم سعادتدن خیابانلر
چكلمش رأسـنه هر عاجزك برسایبان اولمش .
نه‌رفعتدر یانار عشقكله قلبم یارسول‌الله !
نه‌عزتدر بكا كوز یاشلرم جوی روان اولمش .
مدد خواهم ، غریبم ، عاجزم ، عجزمله جوشـانم ؛
او آتش باعث فخرم‌كه قلبمده نهان اولمش .
سكا بربنده‌در مجدیٔ كمتر، خاكپایكدر؛
لسان عشقله وردی دمادم « الامان » اولمش .

بالیكسری ١٨ نیسان ٣١٨ عبدالعزیز مجدی

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

واذ قال موسى لقومه ان الله يأمركم ان تذبحوا بقرة قالوا اتتخذنا هزوا قال أعوذ بالله ان اكون من الجاهلين . قالوا ادع لنا ربك يبين لنـا ماهى قال انه يقول انهـا بقرة لا فارض ولا بكر عوان بين ذلك فافعلوا ماتؤمرون. قالوا ادع لنا ربـ
يبين لنـا مالونها قال انه يقول انها بقرة صفراء فاقع لو
تسر الناظرين. قالوا ادع لنا ربك يبين لنا ماهى ان البقر تشـا
علينا وانا ان شاء الله لمهتدون . قال انه يقول انها بقرة لاذلو
تثير الارض ولا تسقى الحرث مسلمة لاشية فيها قالوا الآ
جئت بالحق فذبحوها وما كادوا يفعلون .

مآل كريمى

هانى ، موسى قومنه [كيم اولديغى بيله‌مدكارى قاتلى ميدانه چيقارمسى ايچون واقع اولان مراجعتلرنده] « جناب حق بر اينك كسمكزى امر ايديور » ديوب ، « بزى مسخره يرينه‌مى قويبورسين ؟ » جوابنى آلنجه [امر الٰهى‌يى تبليغ كبى عظيم بر ايشه هزل قاريشديره‌جق] جاهللردن اولمق فلاكتندن اللهه صيغينيرم » ديمشدى . بونك اوزرينه « تا كريكه طرفزدن يالوارده بواينكك ناصيل براينك اولديغى بزه بيلديرسين » ديديلر؟ اوده « الله بيوريبوركه : اونه‌يك كچكين ، نه‌ده چوق كنج اولميوب ايكيسينك اورته‌سيدر . اوحالده امر اولنديغكز شيئى يرينه كتيريكز » ديدى . قومى تكرار ، « تا كريكه طرفزدن يالوارده رنكى نه‌در بزه بيلديرسين » ديديلر ؛ موسى « الله بويوريبوركه : اورنكى صاب صارى براينكدر ، باقانلرك خوشنه كيدر » ديدى . « تكرار تا كريكه طرفزدن يالوارده اينكك ماهيتى بزه ايجه بيلديرسين ، زيرا بوكا بكزه‌ين بر جوق صغيرلر كوروب شاشيردق . انشاءالله [اصل مقصود اولان اينكى] بولورز » ديديلر . موسى « الله بويوريبوركه : [او چيفته دولابه قوشيلوب طوپراغى سورمش ، اكينى صولامش اولمايان بر اينكدر ، هر شيدن سالمدر ، اوزرنده هيچ بر آلاجه‌سى يوقدر » دينجه « ايشته شيمدى سوزك تامنى سويلدك » ديه‌رك اينكى بوغازلاديلر . حالبوكه امر اولندقلرى ايشى يابمايه ياقلاشمايورلردى .

***

آيت كريمه عصر سعادتده‌كى يهوديلره بونلرك سلفلرى اولان بنى اسرائيلك تكاليف واوامر الٰهيه‌يى نصل قارشيلاديغنى وحضرت موسانك بونلرك عناد وضلالتلرينه نصل مقاومت ايتديكنى بيان ايديور .

جناب حق قوللرينى ، هانكى نوعدن اولورسه اولسون ، تكاليف ايله امتحان ايدركه بونلرك ايياريله كوتولرى ، مؤمنلريله منافقلرى ، اوامر الٰهيه‌يه مطيع ومنقاد اولانلريله عناد وضلالتده بويان اولانلرى ميدانه چيقسين . (ولنبلونكم حتى نعلم المجاهدين منكم والصابرين ونبلو اخباركم)

حق تعالى بنى اسرائيلى ذبح بقرله امتحان ايتدى . فقط اونلر حضرت موسانك استهزا ايتديكنى ظن ايتديلر . وقتا كه حضرت موسى بر طاقم تكاليف باطله‌يى سرد ايتمك كبى حماقت وجهالتلردن تبرئهٔ ذمت ايده‌رك بونك بر وحى الٰهى اولديغنى ، وكنديسنك بو وحيى تبليغ ايله مكلف بولنديغنى بيان ايتدى . بنى اسرائيل اوندن صوكره بقره‌نك اوصافنى صورمغه ، اونى مشكلاته دوچار ايتمه‌يه باشلاديلر . حالبوكه بونلر ذبح بقره ايله تكليف ايديلنجه همان بر بقره‌يى كسمش اولسه‌لردى ايش اولور بيتر ، احكام الٰهيه ايله اويله استهزا ورسول اللهى استخفاف يوزندن شدت وتضييق ايله معامله اولنمقدن قورتولورلردى .

بقره‌نك خلاصهٔ اوصافى نه ياشلى ، نه‌ده طوغورمامش اولماسى ، بلكه بونلرك آره‌سنده بولنماسيدر . بنى اسرائيل بقره‌نك ياشنى اكلا‌دقدن صكره رنكنى صورمغه باشلاديلر . حضرت موسى بونك رنكنى‌ده تعيين ايله صارى ، فقط صاب صارى اولديغنى بيان ايتدى . بنى اسرائيل بو اوصاف ايله اكتفا ايتميه‌رك دها بشقه سؤاللر ايراد ايتديلر . بونك اوزرينه بو بقره‌نك چيفت سورمك ايچون ، صو دولابى چويرمك ايچون قوللانلمديغى ، رنكنك صاريلغنه بشقه رنكك قاريشماديغى ، كافهٔ معايب وامراضدن سالم اولديغى اكلاديلر .

آيت كريمه‌دن كسيله‌جك بقره‌نك معلوم ومعين اولديغى آكلا‌شيلديغندن بنى اسرائيلك بوسؤاللرله حضرت موسانى امتحان وجناب حقك اونى بقره‌نك صفات ومشخصاتنه آكاه ايدوب ايتمه‌ديكنى آكلامق ايسته‌دكلرى توضح ايديور . حالبوكه حضرت موسى بقره‌نك كافهٔ صفاتنى تعريف ايتمش وبناءً عليه اونك طوغرولغى ، وحى ربانى‌يه مظهر اولديغى تعين ايتمش ايدى .

بونى ، « الآن جئت بالحق » قولى اثبات ايتمكده‌در . حق ، امر ثابتدر . بنى اسرائيل بو بقره‌دن خبردار اولماسه‌لر حضرت موسادن وقوع بولان استفسارلرينى بو نقطه‌ده بيراقازلر وبالخاصه اونلرك هر ترددنى ازاله ايدن حق سويلديكنى اعتراف ايتمزلردى .

بعض مفسرلرك بنى اسرائيلك اويدورمه‌لرندن اقتباس وبو صدده سرد ايتدكلرى قصص خرافيه‌دن وبالخاصه ـ بزم بيلديكمزه كوره ـ ابن عباس ايله عليه الصلاة والسلام افندمزه اسناد ايتدكلرى اصلسز روايتدن صرف نظر ايتديكمز تقديرده آيت كريمه‌نك سياقندن واسلوب متيننددن شو استنباط اولنوركه بنى اسرائيل محقق كندى آره‌لرنده معين بر بقره‌يى كسمه‌يى قرارلاشديرمشلر ، صكره حضرت موسايه كله‌رك جناب حقك پيغمبرينى اونك صفاتنه آكاه ايدوب ايتميه‌جكنى آكلامق ايسته‌مشلر . بناءً عليه حضرت موسايه كلنجه جناب حقك اونلره بر بقره كسمه‌لرينى امر ايتديكنى بيان ايتدى . بنى اسرائيل حضرت موسانك ، آره‌لرنده قرارلشديردقلرى شيئه مطلع اولديغنى كورونجه مضمرلرينى كيزله‌مكه چاليشه‌رق « بزمله استهزامى ايديبورسك » ديديلر . بويله‌جه حضرت موسانى شبهه‌يه دوشورمك ، وحى الٰهى‌يه نفسنك اطمئنان ايتمه‌مسنى تأمين ايتمك ايستيورلردى .

فقط موسى قلبنده جريان ايدن حالك وحى الٰهى اولديغنى بيليوردى . وبونك ايچون « اعوذ بالله ان اكون من الجاهلين » ديمشدى .

بنى اسرائيل حضرت موسانك ثبات قلبنى ، تلقى ايتديكى وحيك طوغرولغى حقنده يقينى كورنجه بقره‌نك اوصاف ومشخصاتنى تعداد ايتمسنى طلب ايتديلر . حضرت موسا بونلرى‌ده كنديلرنجه معلوم اولان صفاتيله تعداد ايدنجه آرتيق بقره‌يى كسمكدن بشقه چاره‌لرى قالمدى . فى الواقع بونلر بقره‌يى كسمك ايسته‌ميور وبوندن طولايى اوصافنى ايسته‌مكده اصرار ايديبور ، مشكلپسندلك كوستريبورلردى . بونلرك (وانا ان شاءالله لمهتدون) ديمه‌لرى حضرت موسايه قارشى معاند ومستهزى اولدقلرينى كوسترمك ايچوندر .

بو قصه حضرت موسى ايله قومى آره‌سنده كچن محاوره‌يى سرد ايتديكى كبى حضرت موسانك اونلره آيات الٰهيه‌يى هيچ شك وشبهه بيراقميه‌جق صورتده نصل كوستريكنى بيان ايتمكده‌در .

مفسرينك بو صدده پك چوق سوزلرى واردركه بونلرك كرك كتاب الهده ، كرك صحيح احاديثده برسندينى بولسه‌يدق كمال ممنونيتله قبول ايدردك . حالبوكه بز بونلرك مفصلا بيان ايتدكلرى سوزلرك ادله‌سنى تفحص ايدرك اسرائيلياتى آشامديغنى وبعضى يرلرده مصنع روايتلردن عبارت قالديغنى كوردك .

غریب اودرکه بو تفاسیری مطالعه ایدنجه‌یه‌دک لفظ ، معنی ومنبع اعتباریله متشابه اولدیغنی ، اولجه برینك تحقیق وتحریده نقصان بیراقدیغی ، یاخود یا کلدیغی برشیده اوندن صکره کلنلرك تماملامایه ، یاخود طوغرولتمغه غیرت ایتمه‌دکلرینی کوریبورز . بناء علیه مسلمان قرده‌شلرمزه شونی توصیه ایدرزکه سنت سنیه‌نك تثبیت ، یاخود کتاب اللهك تأیید ایتمه‌دیکی شیلره اهمیت ویرمه‌سونلر . چونکه سوزك اك طوغروسی کتاب الله ، ارشادك اك خیرلیسی علیه الصلاة والسلام افندمزك ارشادیدر .

عبدالعزیز چاویش

موعظه

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن ، «دینی ، فلسفی مصاحبه‌لر» محرر محترمی فاضل شهیر فرید بك افندی آیاصوفیه جامع شریفنده‌کی موعظه‌لرینه کچن جمعه‌دن اعتباراً باشلادیلر . نزیه قلملیه ، جوال فکرلریله بوکسك بر شهرت قازانان استاد محترم وادئ خطابتده‌ده بویوك موفقیت کوستردیلر . حضرتك بلاغت وظرافتی ذاتاً مشهوردر . یالکز کندیسنی جوشدوره‌جق برمسئله موضوع بحث ایدلمش اولسون ؛ آرتیق سوز کندیسنکدر . زنکین ومنسجم افاده‌سیله ، جید فکرلریله ، یوکسك ظرافتلریله مجلسی تزیین ، روحلری تنشیط ، فکرلری مستفید ایدر . اك غامض مسائل علمیه وفلسفیه‌یی اك بسیط برشکله قویه‌رق محسوس برمثال ایله توضیح ایتمك حضرتنه مخصوص برمزیت تیلیغدر . بومزیت حکیمانه‌لرینك مفتونی اولانلر عمومی خطابه‌لرده استادك دها بویوك قدرت وموفقیت ابراز بویوره‌جقلرینی تقدیر ایتدکلری جهتله دائما کندیسندن برقاچ خطابه ایراد بویورمسنی رجا ایدرلردی ، فقط مفرط تواضعلری مع التأسف بورجانك اسعافنه مانع اولیوردی . شیخ الاسلام افندی حضرتلرینه تشکرلر اولنورکه دارالحکمه اعضالرینی جامعلرده مواعظ ایرادیله توظیف بویوردیلرده استاذ حکیم کبی برنادرهٔ ذکائی عمومی خطابه‌لرله عامهٔ مسلمینك افاضهٔ قلوبنه سوق ایتمش اولدیلر . جناب حق توفیق احسان بویورسونلرده بو قیمتدار خطابه‌لر ، موعظه‌لر تمادی ایتسون . ایلك موعظه‌سنی مع التأسف تماميله ضبط ایتمك ممکن اوله‌مادی . موضوعی ، خطوط عمومیه‌سی حقنده برفکر ویرمك اوزره خاطرده قاله‌بیلن بعض قسملرینی نقل ایدیبورز . انشاءالله بعدما ممکن مرتبه ضبطنه اعتنا اولونه‌جقدر .

بو کرسیده موعظه قبیلندن بعض شیلر سویله‌یه‌جکز . ایما ایله ، اشارتله سویله‌میه لزوم یوق . فکرمزی آچیقجه سویله‌یه‌لم . اورته‌لقده بر جریان مشئوم وار : دینسزلك ، دینه قارشی بر خصومت . بز بو جریانك اوکنه کچمك ایچون مدافعات لازمه‌ده بولونمق ایسته‌یورز . بو کرسیده فروع احکام دینیه‌دن بحث ایده‌جك دکلز . دائما بو نقطه اطرافنده طولاشه‌جغز . شو حالده بزم موعظه‌مز خصوصی بر ماهیت حائزدر . چونکه اك مهم موضوع بودر .

مثلا بر آغاج اولور . چیچکلری ، یاپراقلری ، طراوتی ، نضارتی کورولور . فقط آغاجك کوکنه بعض میقروبلر هجوم ایدیبور . اورادن چوروتمك ایسته‌یورلر . شیمدی حاذق بر باغچوان آغاجك کوکنی براقوب داللریله اوغراشماز . چونکه اصل ثابت اولونجه فرع بالطبع ثابت اولور . مسئله کوکده‌در . دالده ، بوداقده دکل . اصله نسبتاً فروعده آغاجك داللری کبیدر . کوك مصون اولورسه او آغاجك داللری هر زمان تر وتازه طورور .

هر حادثه برعلتك اثریدر . دنیاده نه قدر شی کورولورسه بونلر هپ علل ومعلولات متسلسله قبیلندندر . یعنی نه اولمشسه مطلقا اونی اولدوره‌جق برسبب واردر . معلول خوش کورولمدیکی تقدیرده علتك ازاله‌سی واجب اولور . اوت ، هرشیئك چاره‌سی واردر . جناب حق قرآن مبینده (واعدوا لهم مااستطعتم من قوة) بویوریبور . یعنی سز دشمنکزه قارشی استطاعتکز داخلنده اولان قوتك کافه‌سنی حاضرلایکز . بو آیت کریمه جهاد اصغر حقنده وارد اولمشدر . موردی خاص اولان بو آیت هرنوع جهاده تشمیل ایدیله‌بیلیر . دین مبینی محافظه ایسه بوتون جهادلرك اقدمی واعظمیدر . ذاتاً اوته‌کی جهاددن مقصدده بو دکلمی‌یا ؟ بو نوع جهاده سببیت ویرن هرنوع دشمنلره قارشی اسباب مدافعه‌یی حاضرلامالی‌یز .

هراثر برمؤثردن تولد ایتدیکی کبی بو جریانك‌ده خفی ، جلی بر مؤثرك اثری اولدیغنی انکار ایدیله‌مز . مطلقا اونك‌ده برعلتی واردر . یعنی بوده تحاول ضروری نتیجه‌سی اوله‌بیلیر . بو جریانلره قارشی تهور ، غضب ، حدت ... بونلرهپ‌ش شیلردر . بونلرك هپسی عجز علامتی‌در . هردردك بردواسی واردر . بومسئله پك نازکدر . بوراده اویله عصبیته مغلوب اولمق ، اعتدال دمی محافظه ایده‌مه‌مك پك فنا نتیجه‌لر ویرر . حتی بنم اعتقادمه کوره فائده‌دن زیاده مضرت ویرر . بویله دکلمی ؟ بوراده اسلوب حکیمانه ایله ادارهٔ فکر وکلام ایتمك لازم کلیر . اویله تهدید ایله ، شتم ایله هیچ بر مثبت نتیجه الده ایدیله‌مز . زیرا بو کبی عقل ومنطقدن خارج مدافعات سقیمه خصمه حتی قبول ایتدیرمك شویله‌دورسون ، اونی دها زیاده تمرد وتجلده سوق ایدر . بو برمرض ، دها طوغروسی بر مرضدر . هر مرضك بر چارهٔ دفعی اولدیغی کبی اربابی ایچون بونك‌ده برچارهٔ دفعی واردر . اویله ایسه برطبیب حاذق برخسته‌نك یانه کیتدیکی زمان خسته‌یی خسته اولدیغندن طولایی تکدیر ایده‌جك اولورسه اونك نه حذاقتدن ، نه مهارتندن هیچ بر استفاده حاصل اولماز . حتی حکیم حاذق خسته‌نك اوفق تفك تجاوزاتنه صبر وسکینتله مقابله ایدر . اونك سائقهٔ مرضله سویلدیکی متهورانه سوزلره‌ده قولاق آصماز . مقتضای فن ، ایجاب حال نه ایسه اونکله مشغول اولور . بو عالم شئونده مشهود اولان تحولاتك ، تبدلاتك هپ منشأی واردر . ایش بومنشأی بیلمکده ، مقتضایه کوره حرکت ایتمکده‌در .

هرشیئی زمان طوغورر، زمان وجوده کتیرر. اکر امتك کافه‌سی مشکات نبوتدن اقتباس ایتدکلری انوار حقیقتله اکتفا ایتمش اولایدیلر، اسلام آره‌سنده کرك معقول، کرك منقول هیچ برمسئله‌ده اختلاف تحدث ایتمه‌مسی؛ هرکسك وتیرهٔ واحده اوزره دینه تمسك، اجرای حرکت ایلمسی لازم کلیردی. حال بوکه امر برعکسدر. ایشته (مثنویٔ شریفی کوستره‌رك) بوکتابده زمانك احتیاجندن طوغمش بر اثر عالیدر. جناب مولانا عجبا زماننده‌کی انسانلرده نه کبی شیلر کورمش که کوردیکی حاللری بوکتابده اسلوب حکیم ایله تصویر ایتمش. کالای ایمانه تسلط ایدن کوه‌لری ازاله ایتمك ایچون نیجه نیجه حقایق عالیه‌یی، نیجه نیجه دوالری بوکتابده تمهید ایلمش. اکر هرکس فطرت اولی قایناغنی بوزمامش، صفوت کامله‌سنی محافظه ایتمش اولایدی بویله براثر وجوده کلمزدی. ایشته آیاصوفیه کتبخانه‌سنده وسائر کتبخانه‌لرده بیکلرجه مجلدات وار. بونلرك هپسی زمانك احتیاجی طوغورمش، وجوده کتیرمشدر. علم کلامه عائد اولان مؤلفاتده او جمله‌دندر. عجبا بو کتابلر نه ایچون یازلمش، نه کبی لزوم واحتیاج اوزرینه تدوین ایدلمش. ارسطونك مقولاتندن، افلاطونك مثلندن، بیلمم نه‌دن بحثه لزوم نه ایدی؟ دیمك اولیورکه هرشی سیل خروشان کبی منبعندن قوپوب کلیور وطبیعی برجریان تعقیب ایدیور. اوسیلك اوکنه کچیله‌مز. آنجق سیلك جریانیده حالی اوزره براقیلیرسه هرطرفی صو باصار. هنر اوجریانه ضرردن خالی براستقامت ویرمك؛ قناللر آچه‌رق، مجرالر یاپه‌رق اوجریانی ضرر ویره‌مه‌یه‌جك برشکل سالمه ارجاع ایتمك لازم کلیر.

یعنی خلاصهٔ کلام کورولن بوتمایلات، بومؤلم حالات غیظ وغضبدن زیاده حکیمانه بر اسلوب ایله تعمیر ایدیله‌بیلیر. قورو کولتو ایله هیچ بر ایش اولماز. قورو کورولتودن هیچ برشی چیقماز.

یالکز تأسفه شایان بر حال کورولیورکه هرکس دماغنی بووادیده ایستدیکی کبی قوللانیور. بونك‌ده جزای عاجلنی کورمیور. چونکه جناب حق بویله مراد ایتمش. ایسته‌سه‌یدی اونی‌ده یاپاردی. نته‌کیم قوای جسمانیه‌مزك استعمالنده بو قانونك عکسی جاریدر، جناب الله قوللرمزی شو صورتله اوزاتمق، یاخود ایچری‌یه طوغرو بوکمك اوزره خلق ایتمشدر. شیمدی بری چیقوب‌ده قوللی طیش طرفه طوغرو بوکمه‌یه قالقیشیرسه او قول چاتیر چاتیر قیریلیر. ایشته بو فعلك کرك مصداقی، کرك جزاسی او عضوك ایچنده‌در. الله اورایه قویمش. فقط اخلاقی، دینی شیلرده بعض مرتبه جزاسز قالیر کبی کورولیور. خوش، نفس الامر بویله دکلدر یا. اونك‌ده جزاسی ایچنده‌در. فقط نسبةً بریکی قدر عاجل اولمدیغندن او وادیده دها جسورانه حرکت ایدیلیور.

اوت، دین مبین حقنده دائما متجاوزانه سوزلر سویلندیکی ایشیدیلیور. طوغروسی بوکا چوق تأسف اولنور. برشی حقنده سوز سویله‌مك ایچون او شیئی بیلمك لازم کلیر. عجبا دین مبینی بو صورتله خیرپالامق ایسته‌ینلر بو دین دائره‌سنك ایچنه کیرمشلرمی؟ بو دینك نه اولدیغنی بیلیورلرمی؟ یوقسه هرشی کبی بونی‌ده خارجدن کوروب حکملرینی بونظر سطحی‌یه‌می مبنی قیلیورلر؟ چونکه هرشیئك بر ایچی، برده طیشی وار. مثلا بو آیاصوفیه جامعی طیشندن بوس‌بوتون باشقه برشیدر؛ بر کتلهٔ تراب وحجردر. فقط ایچنه کیرنجه ایش دکیشیر. منظرهٔ داخلیه ایله منظرهٔ خارجیه آره‌سنده عظیم بر فرق اولدیغی کورولور. دینك منظرهٔ داخلیه‌سی دیمك او دین دائره‌سنك ایچنه کیرمك، اونك احکامنه رعایت ایلمك دیمکدر. یوقسه خارجدن باقوب عقلنه کلنی سویلمك، یازمق دکلدر. شطرنج تخته‌سنه طاش دیزر کبی رطب ویابس کلمه‌لری سلسلهٔ کلام شکلنده اتیاندن هیچ برشی چیقماز.

جناب حق هراثرك حصولنی اونك سبب عادیسنه معلق قیلمشدر. دینك نه اولدیغنی آکلامق ایچون اول باول اونك احکامنه توسل ایتمك لازمدر. مثلا الله قرآنده (ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر) بیوریور. اوت، ایشته بوفواحش ومنکراتدن توقی خصوصنده شو آیت کریمه‌نك مضمونه ماصدق اولمق ایچون مطلقا نماز قیلمق شرطدر.

الله تعالا مراد ایتمش اولایدی بوارواحی اشباحه محتاج اولمقسزین نامزد اولدیغی کماله ایصال ایدر، شئون جاریهٔ تکوین معنا عالمنده اولوب بیتردی. حالبوکه بویله یاپمامش. ارواحك تکاملنی اشباحده‌کی تصرفنه، اشباحك تحاولنه، اشباحده‌کی حرکته وابسته قیلمش. روح بوتون تصوراتی اشباح اعانه‌سیله وجوده کتیرر. فی الحال اویله‌در. مثلا لذت دینلن بر امر وجدانی واردر. بونی طویمق ایچون لذیذ بر شیئی آغزه آلمق شرطدر. ایشته شو فعل مادی حصول بولمادقجه او لذتی طویه‌نك احتمالی یوقدر.

بو بویله اولدیغی کبی الله دینك فیوضنی، نورینی اونك ارکان معلومه‌سنه اندماج ایتدیرمشدر. مثلا نماز قیلارسك، اوروج طوتارسك، دینك سائر احکامنه توسل ایدرسك. بو ارکان سنده اویله حالات تولید ایدر؛ روحنده، قلبنده اویله تقلبات وجوده کتیرر که بر کون اول سیاه کوردیکك شیئی ایرتسی کون بیاض کورمه‌یه باشلارسك؛ دینك اوامرینه توسل روحده، وجدانده مهم انقلابلر وجوده کتیرر. شیمدی یکی، سن بونلرك برینی یاپمایورسك، هیچ فرائض وواجباتدن برینه اهمیت ویرمیورسك؛ قلبك، یورکك بو عمللرك تأثیرندن متأثر، فیضندن مستفیض اولمامش. پك اعلا، او حالده نه حق ایله دیندن بحث ایدرسك؟ اولا شرط لابد حکمنده اولان برنظر صحیح ایله یوقسنده.

اما سن: «بن فکر ونظر طریقیله بونك بویله اولدیغنی آکلامیورم.» دیه‌جکسك. هم بن امینم که سن بونده‌ده یایاسك، بونك‌ده شرائطنی بولیله دوشوندیکنی قبولده معذورم. هرشیدن اول فطرت سلیمه‌یی تغییردن اجتناب ایتملی. سنك دماغك، وجودك آهنکی بوزوق برساز کبی سامعه‌خراش صدالر ویریور. سن ایلك اوکجه سازك آهنکنی دوزه‌لتده اوندن صوکره اوتارینی تهزیز ایت. بو آهنکی دوزه‌لتمیه‌جك اولورسه‌ك سازکدن چیقه‌جق الحان بر قورو کورولتودن باشقه برشی اولماز. دائره‌نك ایچنه کل، بر استاد حاذق تللرینی بوله قویسون. اوندن صوکره هرکس نغمه‌کی دیکلر.

— اما بن بونلرك برینی یاپمام .

پك اعلا سكا زورله یاپ دیین یوق كه . وار یاپمه . فقط حدیكی بیل . كیرلی آیاقلركله هركسك حریم مقدساتنه كیرمه‌یه نه حقك وار؟ دینی قبول واحكامنه رعایت ایتمیورسك . اوسنك بیله‌جكك شی . باری بو مفاسد نفسكه منحصر قالسین . شرور متعدیه صیره‌سنه كیرمسون . سنك بر پارچه حریت فكریه‌كه قارشی سوز سویله‌جك اولسه درحال «اوت ، كیمسه‌نك حریت فكریه‌سنه زنجیر اوروله‌ماز» دیه مقابله ایدییورسك . فی الحقیقه كیمسه‌نك حریت فكریه‌سنه زنجیر اوروله‌ماز . هایدی بزبونی قبول ایده‌لم . فقط بوده مطلق اوله‌رق قبول ایدیله‌من یا . نه‌ایسه بز ینه قبول ایده‌لم . لكن كیمسه‌ده بویله زنجیردن بوشانمش فكرلری نه دیكلر ، نه‌ده قبول ایدر .

صیره‌سی كلدكجه : «آدام دین دیدیكك نه‌در ؟» دیمكدن حجاب ایدیلیور . نه غافلانه جسارت ! نه جاهلانه شناعت ! دیلك كمیكی یوق آ ، نه‌ایسترسه سویلر . بوسوز انكارك الڭ بسیطی ، سفسطه‌نك الڭ عادیسیدر . نظر عقل وحكمتده ایكی پاره‌لك قیمتی یوقدر . بونی بویله بیاملی كه اللهك ایقاد ایتدیكی بو نور اویله بسیط ، عادی ، حكمسز ، قیمتسز سفسطه‌لرله هیچ برزمان سوندوروله‌من . كیم اونی سوندیرمك ایچون پوف دیمكه قالقیشیرسه كندی یوزینی كوزینی یاقار . اونك فروغی قیام حشره قدر باقیدر . كرك دین مبین ، كرك اونك مبنی علیهی اولان كتاب منزل سماوی صون الهی ایله مصوندر . نستعیذ بالله «انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون .» صدق الله العظیم .

دینڭ فوائد مدنیه واجتماعیه‌سی

نتیجهٔ تحلیلده بومركباتك اساسی ناصل عناصره منتهی اولیورسه ، هیئت اجتماعیه ومدنیت صحیحه‌نك اساسلری ، تملری‌ده «دین» ، انبیانك شریعتلرینه منتهی اولدیغی كوریلیور .

اوت ، برحقیقت اولمق اوزره دی‌یه بیلیرزكه : انسانلر ، وحدت اجتماعیه‌نك اساسنی ، دوشونجه‌نك طریقلرینی كتب سماویه‌دن اوكرنمشلر ، صوكره دوشونجه‌لرینی توسیع ایده‌ایده بوكونكی ترقیاته واصل اولمشلردر . اساساً تاریخ ادیانده كوستریبوركه : ادیان منزله وكتب سماویه‌نك الڭ مهم اوصاف ممیزه‌سی ، كوستردكلری یولی تعقیب ایدن اقوامده علمی وقانونی وحدت اجتماعیه ، بررابطهٔ سیاسیه ، كندیسنه مخصوص برمدنیت صحیحه تولید ایتمشدر . مثال اولمق اوزره بوكون بررر كتاب مقدسه مستند بولنان ادیان سماویه‌دن شریعت موسویه ایله شریعت محمدیه‌یی نظر دقته آلیرسه‌ق كورورزكه بو دینلرده اس الاساس اولان توحید الهی ، چوق كچمه‌دن — تكامل ملی وعرقیلری پك دون اولان — بر طاقم امتلر آره‌سنده بر وحدت اجتماعیه تأسیس ایدرك اونلری دین اوزرینه مؤسس ودین ایله قائم برهیئت حاله كتیرمش ؛ حقوق ووظائف متقابله ایله یكدیكرینه ربط ایله‌مشدر . مع مافیه ، ادیان منزله انسانلر آره‌سنده بر وحدت اجتماعیه حصوله كتیرمكله قالمایه‌رق عین زمانده صحیح برمدنیتك‌ده والدی اولمشدر . تاریخ نظرنده مدنیتلرك دینلره نسبت اولونمسندن‌ده اكلایورزكه : مدنیتك منشأ ووالدی «ادیان» در . مدنیت ، دینلرك زادهٔ كمالاتیدر . [۱]

كوستاولوبونك شو افاده‌لری بیله‌ — هانكی مقصده كوره سویلنیرسه سویلنسین — بزم مدعامزك صدقنه آچیق بردلیل تشكیل ایتمكده‌در : «ادیان وسمهٔ زوال ناپذیرنی مدنیتك كافهٔ عناصری اوزرینه ووردیغی ، انسانلرك اكثریت عظیمه‌سنی قوانین مخصوصه‌سنه تابع طوتمقده دوام ایتدیكی حالده فكرونظر نتیجه‌سی اولان مسالك فلسفیه‌نك حیات اقوام اوزرنده غایت آز برتأثیری كورولمش ، بو مسالكك كافه‌سی مدت قلیله ظرفنده محو ونابود اولمشدر . الڭ شدید الشكیمه دولتلرك تشكلی ، مدنیتك خزینهٔ مشتركه‌سی حالنده اولان بدایع ادبیه وفنیه‌نك ظهوری هپ ادیانك نتیجهٔ تأثیر اعجازنماسیدر [۲] »

دیمك كه «دین» ك الڭ بیوك برمبدأ ، الڭ فیاض برقدرت معنویه اولدیغی مسئله‌سنده كیمسه‌نك شبهه‌سی قالمایور .

ادیانك جمعیت ومدنیت اوزرنده‌كی غیرقابل انكار اولان شو تأثیر مهمنی شبهه یوق كه ، تلقین ایتمش اولدیغی مبادیٔ اعتقادیه ودساتیر اخلاقیه‌ده آرامق ایجاب ایدر . اوت ، دین ، انسانلره اویله اعتقادلر تلقین ایتمش كه اونلرك هربریسی انسانلر آره‌سنده اجتماعی برهیئتك تشكل ودوامی ، انسانی بر مدنیتك ظهور وترقیسی ایچون الڭ بیوك عامل اولمشدر . اوت دین ، كرك افراد وكرك جمعیات بشریه‌یی حسن صورتله اداره ایدوب انسانیتك ترقیسنی كافل اوله‌بیله‌جك مبادیٔ اخلاقیه‌یی قطعیت وصراحتله تعیین ایله‌دیكی ایچون هردین برنوع مدنیتك ظهوری ایچون بر نیرفیض اولمشدر . بوراده مثال اولمق اوزره دینك تلقین ایتمش اولدیغی مبادیدن یالكز اوچ دانه‌سنی موضوع بحث ایتمك ایستیورم ، كه شونلردر : ۱ — شرف آدمیت ، ۲ — شرف دین وملت ، ۳ — حیات اخرویه وسعادت ابدیه .

غیرقابل انكار برحقیقتدركه : انسانی الڭ یوكسك ، الڭ شرفلی بر مرتبه‌یه اصعاد ایدن «ادیان سماویه» در . ادیانك انسانه بخش ایله‌دیكی علوی مرتبه‌یی هیچ مسلك ویرمه‌مشدر . ادیان سماویه انسانی الڭ مكرم بر موقعه ، الڭ یوكسك بر مرتبه‌یه اصعاد ایتمش ، انسانك ، مادهٔ پك ضعیف اولمقله‌برابر — بوتون مخلوقاتدن فضله برشرف ومزیت صاحبی اولدیغنی بیلدیرمش ، فطرة مالك اولدیغی قوا وملكات اعتباریله نامتناهی برترقی‌یه نامزد بولوندیغنی وبناء علیه بوتون موجوداتی كندیسنه رام ایتمك قدرت واستعدادنده خلق اولوندیغنی قطعی بر لسان ایله اكلاتمشدر .

---

[۱] هردینك كندینه مخصوص برطرز مدنیتی واردر : خرستیانلغه مخصوص اوروپا مدنیتی ؛ اسلامیته مخصوص عرب مدنیتی ؛ برهمانلغه مخصوص هند مدنیتی ؛ بودا مذهبنده‌كیلره مخصوص اولمق اوزره چین مدنیتی واردر .
[تاریخ مدنیت . عصر حاضر — سه‌نیوبوس]

[۲] دین ، فلسفه صاحبه‌لر .

بويله بر اعتقادك انسانى نره‌لره قدر سوق ايده‌جكنى دوشونمه‌يه‌بيله لزوم يوقدر ، ظن ايديورم . بويله بر ايمان طاشييان انسان ، شبهه يوق كه، بونك الهام ايله‌ديكى ترقياته واصل اوله‌بيلمك ايچون ، يورولمق بيلمز بر سعى متمادى ايله ، جهت تمايزى اولان استعداد وقابليتى انكشاف ايتديرمه‌يه چاليشه‌جق ، واصل اولديغى ترقيات نه‌قدر يوكسك اولسه ، اوندن داها يوكسكلرينه چيقمق امنيه‌سيله ؛ اوراده توقف ايتمه‌يه‌رك ينه چاليشه‌جقدر .

عينى زمانده بو ايمان واعتقاد ، انسانك بهيمى خصلتلردن توقى، حيوانى صفتلرى ياقلاشمقدن اجتناب ايتمسنى ده استلزام ايدر . چونكه حائز اولديغى شرف ورجحان اونلرله اتصافه بر مانع قوى تشكيل ايدر . بناءً عليه اعتقاد بر انسانده قوتلى اولورسه ، بهيمى اولان صفتلرله اتصافدن اودرجه نفرت ايدر ؛ بو نفرت نه‌قدر شدتلى اولورسه ، روح بشر او نسبتده تعالى ايدر . انسان روحاً يوكسله‌رك اك اعلوى ، اك نزيه بر مرتبه‌يه چيقدقجه مدنيت حقيقيه‌يى تماماً ادراك ايدر ؛ ياشامسنده ، معاملاتنده عدالت ، محبت ، تعاون ، استقامت كبى قوانين مدنيه واخلاقيه‌يى كنديسى ايچون دستور حركت اتخاذ ايدر ، كه انسانلرك دنياده واصل اوله بيله‌جكلرى سعادتك منتهاسى ، فلاسفه وحكمانك آرزوى يگانه‌سى ده بو نقطه‌يه واصل اوله‌بيلمكدن عبارتدر .

شيمدى برده ايكنجى اعتقادى تدقيق ايده‌لم :

اديان سماويه انسانلره برده شرف دين وملت اعتقادينى تلقين ايديور . بو تلقين دينى اثرى اوله‌رق كندى دينك واو دين ايله متدين اولان اقوامك ملل سائره‌دن زياده بو شرفى حائز اولديغنه داها دوغروسى شرف ومزيت نامنه نه وارسه هپسنك يالكز كندى ملتنه عائد بولنديغنه قانع بولنان بر كيمسه شبهه يوقكه ، اوصاف فاضله ومفاخر مليه‌ده ملل سائره ايله شرف وتعالى مسابقه‌لرينه قيام ايدر . اك علوى اوصاف ، اك يوكسك اخلاق ، مزاياى انسانيه واجتماعيه‌يى كندى ملتنده كورمك ايچون هپ بردن امكانك مساعده‌سى نسبتنده چاليشيرلر . عينى زمانده ملتلرنده وجودينى قبول ايتدكلرى شرف وحيثيتى اخلال ايده‌جك بر دنائتى كنديلرى ارتكاب ايتمكدن احترازايتدكلرى كبى ، كرك شخصلرينه وكرك قبيلرينه قارشى خارجدن كله‌جك بر ذلت وحقارت ، بر ظلم وتعدى وقوعنده هيچ بر زمان راضى اوله‌مازلر . بويله بر ذاتى منسوب اولدقلرى دين وملتك حائز اولديغى شرف ومزيتله غير متناسب بولورلر . دين وملتى حقنده بويله بر ايمان واعتقاده صاحب اولانلر ، باشقه ملتلرده كوردكلرى معالى ومفاخرك داها اعلا وداها مكملنى كندى ملتلرنده كورمدكجه دلخون اولورلر ؛ هيچ راحت ايده‌مزلر . چونكه شرف انسانيدن معدود اولان هر كونا علو سعادتى ، مزيتى باشقه‌لرندن زياده كندى ملتلرينه لايق كورورلر ؛ وكورمه‌يه بتون قوتلرينى صرف ايدرلر . شبهه يوقكه بويله بر ايمان واعتقاد ، علوم وفنونك ، صنايع وبدايعك توسع وانتشارى ، مليت ومدنيتك تحكيم وتقويه‌سى ايچون اك بيوك بر عامل ، اك قوتلى بر مؤثردر .

منسوب اولديغى دين وملت حقنده بو درجه بر ايمان يقينى‌يه صاحب اولانلر ، ملتنى دهرك مصائبى آلتنده ذليل ومقهور ، ياخود مزاياى ترقى وتمدندن مهجور بر حال فلاكتده كورور ايسه آرتق اونك حميت طامارلرى قباريز ؛ قلبنه سكون وراحت كلمز ؛ بر لحظه بيله سكون وراحت ايچنده قرار قيلاماز . بتون حياتى وجود ملته عارض اولان او مرض مدهشك تداويسنه حصر ايدر ؛ نتيجه‌ده يا مرضى كشف ايدرك تداويسنه ظفرياب اولور ؛ ياخود او يولده اولوركيدر .

كورولويوركه : بو اعتقاد ، مدنيتك منتهاسنه واصل اولمق ايچون ملتلرى مسابقه‌يه سوق ايده‌جك ؛ اونلرى اك بيوك ، اك اعلوى مقاملره ايصال ايده‌جك اك قوتلى مشوق وعامل اولمق ماهيتنده‌در . آرتق بو اعتقادن محروم اولان بر ملتك دوشه‌جكى حضيض مذلت ومسكنت نظر دقته آلنسون !

شيمدى برده اوچنجى اعتقادك حيات جمعيت اوزرنده‌كى تأثير مهمنى دوشونه‌لم :

اديان سماويه بشريت ايچون نامتناهى بر استقبالده ابدى بر حيات وسعادت وعد ايديور ؛ وبو دنيانك او سعادت ابديه‌يى قازانمق ايچون بر ساحهٔ فعاليت اولديغنى سويليور .

شيمدى حيات بشريه‌نك ، هر كسجه معلوم ومحقق اولان شو متناهى وعادتا رؤيا كبى اولان ، قيصه بر مدتدن عبارت اولمايوب انسانلر ايچون ابدى بر سعادت ، نامتناهى بر حيات بولونديغى ، وبوكا نائل اولمق‌ده بوراده ايكن كمالات علميه وفضائل اخلاقيه تحصيل ايتمكله بو اعتقادك كوسترديكى يولى طوته‌رق هيچ طورمقسزين اخلاقنى تهذيب ورذائلك توليد ايده‌جكى فنالقدن نفسنى تطهيره چاليشير .

بويله بر ايمان واعتقاده صاحب اولان انسان ، هر خصوصده استقامتدن آيريلماز : پاره قازانمق ، زنكين اولمق ايسترسه طريق خيانته سلوك ايتمز ؛ حيله ويالاندن ، ارتكاب واحتكاردن چكنير ؛ خدعه وتملقه تنزل ايتمز ؛ قازانجنى مشروع اصوللرده آرار . كندى حقنى بيلير ؛ آخرك حقوقنى كوزه‌تير . چونكه وظيفه‌سنى حقيله ايفا ايدنلرك ابدى بر حيات وسعادته قاووشه‌جقلرينه يقينى بر ايمان واعتقادى وار ؛ بر مكافات ومجازات كوننك وجودينى ، بر محكمهٔ كبرا حضورنده بولونوله‌جغنى معترفدر .

بناءً عليه معارف حقه ، اخلاق فاضله اوزرينه مؤسس حقيقى وانسانى ، ثابت بر مدنيته طوغرو كيتمكه انسانى ارشاد ايدن اك بيوك مرشد آنجق بو اعتقاددر . هر كس حقنى بيلمك وكندى عهده‌سنده اولان حقوق غيرى كوزتمك اساسنه مستند بولنان هيئت اجتماعيه‌نك دوام وبقاسى‌ده بو اعتقادك قوتلى بر صورتده وجودينه متوقفدر . چونكه فكر مسئوليت اولمدقجه حقوق ووظيفه‌يه رعايت پك ده ممكن دكلدر . شو حالده پك حقلى اوله‌رق ادعا ايده‌بيليرزكه : ضمان وظيفه

دیمك اولان فكر مسئولیتك استقبال نامتناهی‌یه دوغرو انكشاف وادامه‌سی اولمق اوزره اسلامیتده اك مهم برعامل اولان (فكر آخرت)، بشریتك محافظهٔ موجودیتی نقطه‌سندن پك اساسلی، پك طبیعی برفكر علویدر. بو فكری توهین ایتمك دكل، داها مستمر مؤیدات ایله تقویه ایتمك الزمدر.

آخرت ومسئولیت فكری دوچار خلل اولان كیمسه‌لر، منفعت واغراض شخصیه‌یه پرستش اعتباریله عالمده اك مضر برعنصر اوله‌جقلری شبهه‌سزدر. اوكه كیمسه‌لر نظرنده حب نوع، حب وطن، منفعت عامه، تاریخ قورقوسی دنیلن شیلر غایت كولنج شیلردن؛ فضیلت، انسان آلداتمه‌دن؛ حیا، ضعف اعصابدن عبارت قالیر. غلودینه صاپان تارك دنیالر ناصل عطالت اجتماعیه‌یه دوشوب محو اولیورلرسه، عكسی ده مهلك برتشتت اجتماعی حصوله كتیریر. ایشته بونك ایچوندركه: فكر آخرت، فكر مسئولیت كرك برجمعیتك دوام وبقاسی، كرك صحیح وانسانی برمدنیتك حصوله كله‌بیلمسی ایچون اك مهم برعاملدر. بونی تلقین وتأیید ایدن ایسه آنجق دیندر. بونك ایچوندركه جمعیت ومدنیتك دوام وبقاسی دین فكرینك داها قوتلی برشكلده ادامه ایدیلمه‌سنه متوقفدر.

آقسه كیلی
احمد حمدی

اسلامك احكام مدنیه‌سی:

یوللردن اذا ویره‌جك شیلری رفع وازاله

الایمان بضع وسبعون شعبة افضلها لا اله الا الله
وادناها اماطة الاذی عن الطریق . . .
حدیث شریف

ایمانك اك نهایتكی شعبه‌سی طریق عامده، یعنی ممر ناس اولان یوللرده مرور وعبوره مانع وخلقه اذا ویرن شیلری رفع وازاله‌در.

طریق عام. — شهر وكویلرده مطلقا كلوب كچمك ایچون ترك اولنوب ملكیت عامه اوزره ابقا اولنان یوللدر. بونلر ایچون كنیشلك، طوغریلق، تمیزلك، عارضه‌سزلق امور واجبه‌دن ومحافظه‌سی حقوق عامه‌دندر. یوللرك كنیشلكی حقنده معجم اوسط طبرانی‌ده جابر رضی الله عنهدن روایت ایدیلن حدیث شریف «حد الطریق سبعة اذرع» در. [١] ابوهریره رضی الله عنهك روایتی اوزره «اذا اختلفتم فی الطریق فاجعلوه سبعة اذرع» [٢] حدیث شریفی صحیح مسلمده مثبتدر. امام احمد بن حنبل رحمه الله مسندنده ابن عباس رضی الله عنه روایتی اوزره بوصورتله مسطوردر.

بیك قدر، یاخود بیكی متجاوز نفوسی شامل بولنان بر بلده‌ده یعنی عصر سعادتده‌كی حالیله مدینهٔ منوره‌ده وسعت طریقك یدی ذراع اولمسنه لزوم كورولدیكی حالده مثلا بربچق میلیون نفوسه قریب نفوسی شامل واحمال واثقال، ازدحام، الكتریقلی تراموای، اوتوموبیل، آرابه وسائر وسائط مدنیه‌سی كثیر بولنان آستانه‌ده وكثرت نفوسه كوره دیكر ممالكده نه‌درجه وسعت طریق لازم اوله‌جغی من جهة المفهوم حدیث شریفدن مستباندر.

خلفای عباسیه‌دن ابوجعفر منصور دوانیقی ١٤٥ تاریخ هجریسنده وضع اساسی اجرا ایلدیكی بغداد شهرینك حین بناسنده طریق عامه اولان سوقاقلری ٢٠ ذراع عرضنده تنظیم ایتدیردیكی وشهر مذكورك مساحی ومهندسی ایسه امام اعظم رضی الله عنه بولندیغی مضبوط صحیفهٔ توارخدر.

حضرت عمر رضی الله عنه زماننده كوفه‌ده بر مملكت تأسیس ایدلدی وخرما آغاجلرندن اولر یاپدیلر، اللی آلتمش بیك كشی ساكن اولدی. كونك برنده بر یانغین شهری یاقدی. كوفه‌ده‌كی قوماندان «خرما داللرندن یاپدیغمز اولر یاندی. طاشله یاپالم» دیدی. حضرت عمره یازدی. حضرت عمر جوابی مكتوبنده «اوت، بویله بر مملكت لازمدر. شهری یكیدن بنا ایدیكز. شهرك وسطنده كنیش برمیدان اولسون وبومیدان اوزرینه برجامع شریف یاپیكز. بو میدان شهرك مركزینی تشكیل ایتسون. صكره هربری قرق آرشون عرضنده عموداً ایكی یول آچیكز. ایكنجی درجه جاده‌لر ٣٠، اوچنجی درجه یكرمی، دردنجی درجه اون آرشون اولسون وبونلر عمومی جاده‌دن تشعب ایتسون»

ایشته تاریخ اسلامده یوللره بوصورتله رعایت ایدلمشدر.

نقل وامرار نصل احتیاجات مدنیه‌دن ایسه بوحالك سهولتله حصولی ده او درجه محتاج الیه بولندیغی ورده یوللرك تسویه‌لی اولمسنه متوقف اولدیغی وارستهٔ قید واستدلالدر.

قرآن كریمده اهل سبأی بیان اثناسنده بلده‌لرنده‌كی طرق واسواقك وسعت واستكانتیله وبلده‌لرینك معموریتیله سكنه‌سنك حسن اخلاقه، استوای قلوبنه واستقامت احوالنه بالاستدلال مدح وستایش بیوردقلری كبی بالآخره كفران نعمتله بلده‌لرینك دوچار خراب اولدیغی بیان بیورلمشدر.

سوقاقلرك تمیزلنمسی بحثنه كلنجه بوده بیاندن مستغنیدر. چونكه یوللری تلویث ایتمك، سوپروتیلری تمیزله‌مه‌مك، كلوب كچنی تضییق واضرار دیمك اوله‌جغندن عقلاً، شرعاً مذموم ومنكردر.

(معجم اوسط طبرانی)‌ده (سعد) رضی الله عنه روایتیله (طهروا افنیتكم فان الیهود لا تطهر افنیتها) وارد اولمشدر. «خانه‌لریكزك اوكنی واطرافنی تطهیر ایدیكز. چونكه طائفهٔ یهودك بو تمیزلكه همتلری یوقدر» دیمكدر. بلدیه تشكیلندن اول هركسك اوینك اوكنی صولایوب سوپوردیكنی بیلنلریمز چوقدر.

ینه «طیبوا ساحاتكم فان انتن الساحات ساحات الیهود» حدیث

[١] یولك حدی یدی ذراعدر.
[٢] یولك كنیشلكنده اختلافده بولنورسه‌كز یولی یدی آرشون كنیشلكنده یاپیكز.

شریفی کتاب مذکورده مسطوردر. فحوای شریفی موجنجه هرکس اوینك ایچینی تمیزلدیکی کبی اطرافنی‌ده تمیزلدکدن صکره تطییب یعنی تزیین وتجمیل ایله برمقام دلکشا قیلمغه مأموردر. مطلقا سوقاقلری کیرله‌نه‌جك واذا ویره‌جك هر درلو شیلردن تمیز طوتمق شعائر انسانیه‌دن وخصائل اسلامیه‌دن تعداد بیورلمشدر.

دیکر بر حدیث شریفده «غفرالله عزوجل لرجل اماط غصن شوك عن الطریق ماتقدم من ذنبه وماتأخر» بیورلمشدرکه «یوله طوغری اوزانمش بردیکن دالنی ازاله ایدن ذاتك کچمش وکله‌جك کناهلرینی جناب حق عفو ومغفرت ایدر.» دیمکدر. یول اوزرنده عباداللهك مرورینه مانع اولان وموجب اذا بولنان هرشیئی دفع ایله طریقك سلامتنی التزام وعباداللهك نفع وراحتنه خدمت ایدنلر بوحدیث شریفك دائرهٔ شمولی داخلنده‌در.

شوراسی یقیناً بیلنملیدرکه الیوم بالجمله ممالکمزده مشهودمز اولان سوقاقلره تجاوز ایدن اولر، دکانلر، اوزون صاچاقلر، کلوب کچه‌نك اوستنی باشنی ایصلادان اولوقلر، انسانلرك اوستنی باشنی بویایان صوبا بوریلری آقیتنیلری، تسویهٔ طرقی تغییر ایدن بالجمله چیقینتیلر، آطه آطه دکانلر، یول وقالدیرم اوزرنده، چارشو قپولرنده یوللری کسوب آلیش ویرش ایدن آیاق صاتیجیلری کبی کلوب کچنلره اذا ویره‌جك شیلره شریعت اسلامیه‌نك اصلا رضاسی یوقدر. آنجق شعائر انسانیتی، آداب ملیه‌سنی بیلمه‌ین جهله‌نك وغرض شخصیسنی منافع عمومیه‌یه ترجیحی جائز کورن بعض غدارلرك احداث وابتداعیدر. بویله برشی شرعاً وقانوناً اکبر ظلم عد اولنور.

نته‌کیم جامع الصغیرده (اعظم الغلول عندالله یوم القیامة ذراع من الارض تجدون الرجلین فی الارض اوفی الدار فیقتطع احدهما من حظ صاحبه ذراعاً فاذا اقتطعه طوقه من سبع ارضین یوم القیامة) حدیث شریفی مرویدر. «یوم قیامتده احکم الحاکمین اولان جناب اللهك حضورنده خیانت ووبالك اك بیوکی، ارضدن برآرشون بر چالمقدر. برارض ویا دارده قومشو اولان ایکی کیمسه‌نك بریسی دیکرك برذراع یرینی غصب ایتدیکی صورتده یوم قیامت وروز ندامتده حق سبحانه وتعالی حضرتلری طرفندن ارض مغصوبه مقداری یدی قات یری غاصب اولان کیمسه‌نك بوغازینه کچمش بولورسکز» دیمکدر.

کذا امام طبرانینك معجم نام مسندنده «اك بیوك ظلم مؤمن اولان قرداشنك طوپراغندن برآرشون یری اکسیك ایتمکدر. آلدیغی برچاقل اولسه روز قیامتده بوینه چنبر اولور» مآلنده‌ده حدیث شریف روایت ایدلمشدر.

حجة الاسلام امام غزالی رحمه‌الله تعالی احیاء العلوم نام کتابنك (باب المنکرات) بحثنده (منکرات الشوارع) فصلنده بیوریورکه:

طریق عامه‌یه دیرکلر و آغاجلر دیکمك، یوللری درلو درلو عارضه‌لر احداثیله قپاتمق؛ پنجره، جومبا وجناح چیقارتمق؛ یول اوزرینه آغاج، اودون، بغدای وسائر حبوب واطعمه یوکلری قویمق منکردر. تضییق طریقه وکلوب کچه‌نك اضرارینه باعث اولدیغی حالده منعی لازمدر.

اوت، اودون، طعام یوکلری محلندن قالدیریلوب ایصالی مطلوب اولان خانه‌لره نقل اولنه‌جغه قدر ایجاب ایدن محلدن حاجت مقداری وضع وتوقیف اولنمق جائز اوله‌بیلیر. چونکه بو احتیاجده هرکس مشترکدر. منعی‌ده ممکن دکلدر. کذلك یول اوزرنده نزول ورکوبه احتیاج مس ایدن مقداردن زیاده کلنه کچنه یولی تضییق ایده‌جك وتحبیس ایلیه‌جك درجه‌ده حیوان توقیف ایلەمك ویا باغلامق منکردر. زیرا طرق، مشترك المنفعه اولوب تصرفی حاجت مقدارندن فضله هیچ بر شخصه مختص دکلدر. حاجتدن مراد ده اتخاذ طریقه علت مجبره اولمش اولان احتیاجدر.

یوقسه سائر حاجتلر بو قضیه‌ده داخل دکلدر. کذلك ناسك اوستنی باشنی ییرتمغه سبب اوله‌جق، دیکن وچالی چیرپی یوکلی حیوانلر سوق ایتمك منکردر. اکر هیچ ضرر ایتمیه‌جك صورتده کوزلجه صاریلوب باغلانوب کچیرمسی ویا ممر ناس اولان محلدن دیکر موضعه عدول ایلمسی ممکن ایسه بونده دخی مس حاجته نظر اولنور. کذلك قصابلرك دکان اوکنده، یولده حیوان کسمسی وقان ایله طریقی تلویث ایتمسی منکردر. منعی لازمدر. بلکه قصابه واجب اولان طریقك غیریده مذبح اتخاذیدر. چونکه شو تلویث، طریقی تضییق دیمکدر. ناسك اوستنه بسلك صیچرایه‌جغی وبالجمله طبایعك استکراهی جهتیله ازعاج واضراردر.

کذلك یول اوزرینه سوپروتی آتمق، قاربوز وقاوون قبوقلری صوپمق، آیاق قایمغه سبب اوله‌جق صورتده صو دوکمك منکردر.

کذلك سوقاقلره صو بوریلری (وبوکا مماثل صوبه بوریلری) آقیتمق منکردر. چونکه بونلر کلوب کچه‌نی تلویث ایدر. یاخود تضییق طرقه سبب اولور. لکن واسع یوللرده بو اولوقلر بر حسن صورتله وضع واستعمال اولندیغی حالده منع اولنمز. کذلك یول اوزرنده یاغمور صولرینی، چامورلری، قارلری سوپورمیوب ترك ایتمك ده منکردر.

فقط بونی سوپوروب تطهیر ایلەمك یالکز معین بر کیشینك بوینك بورجی دکلدر. مکرکه یول اوزرینه قار کورەلمش کیشی اوله. اوحالده نه مقدار قار کوره‌لدیسه آنی تطهیر علی التعیین اوزرینه لازمدر. طریقی تطهیر ایتمك بالخصوص صاحب میزابه عائددر. اما یغموردن تراکم ایدن صولرك وچامورلرك ازاله وتطهیری (حسبت عامه) در. یعنی حکومته عائددرکه امر ایدوب ناسه بونی تطهیر ایتدیرر ویاخود عمله طوتوب کندی تطهیر ایدر.

یوقسه آحاد ناس ایچون بو بابده بربرینه وعظ ونصیحتدن بشقه بر معامله‌یه رخصت شرعیه یوقدر.

کذلك بر کیمسه‌نك خلقه اذا ویره‌جك آزغین بر کلبی اولسه قپو اوکنه چیقارلمسی منکردر، منعی واجبدر، ولوکه کلب اذا ایتمیه‌رك

آیاقلرینی اوزادوب یول اوزرنده یاتسه ینه منع اولنور . چونکه اوزانوب یول اوزرینه یاتان ویاخود طریق تضییق ایده‌جك صورتده اوطوران انسان وصاحبی بیله منع اولنور . کلبی منع ایسه بطریق الاولی ثابتدر (انتهی ما فی الاحیاء)

کتب فقهیه وفتاواده ، مجله وشرحلرنده حقوق طریقه دائر ابحاث کثیره وار ایسه‌ده جمله‌سی عدم تضییق اضرار ایله عدم تلویث اساسنه مستنددر .

مسئله .— یولی تضییق ایده‌جك برشیئی یوله چیقارمق ، یاخود یول اوزرینه سهولتله مرور وعبوره حائل اوله‌جق برشیئی وضع وترك ایتمك منكر وممنوعدر (فقه)

مسئله .— برقوم ، ارض غیر مملوکه ابنیه ودوائر بنا ایلسه ارض مذکور ، ینه ملك عامه اولمق اوزره باقیدر . (قهستانی)

مسئله .— یوله جناح وجومبا ودسته‌ك وسایه‌لك چیقارمق ، پنجره آچمق ، یول طرفنه دیوار اوسته راف کبی شیٔ یاپمق ، اولوق طاقمق اکر حقوق عامه‌یه بر ضرری طوقنه‌جق صورتده ایسه اصلا جائز دکلدر . فقط هیچ بر ضرری باعث دکل ایسه رخصت اولنه بیلوب لکن ضرری اولسون اولمسون احداث مزبوره‌دن تولد ایده‌جك تلفات وزیان ضمانی محدثه لازم کلور . شوقدرکه طرف حکومتدن اذن ایله یاپدیسه ضمان لازم کلمز (خلاصه وعنایه)

اکر حقوق عامه‌یه ضرری مظنون ایسه حکومت ایچون دخی اعطای اذنه رخصت شرعیه یوقدر (درمنتقی)

مسئله .— بیع وشرا ایچون یول اوزرنده اوطورمق ویوله آغاج دیکمك مسئله‌سنك جواز وعدم جوازی مضرت وعدم مضرتی علتنه ناظردر (قهستانی ، درمختار)

مسئله .— برچیقماز سوقاقده لزومنه مبنی چامور یاپدیران کیمسه اکر سوقاغه کیروب چیقانلره کچمك ایچون یول براقدی ایسه حاجت مقدارندن زیاده طوردیرمیوب قریباً رفع وتطهیر ایده‌جك ایسه بأس یوقدر . (خلاصه)

مسئله .— یول اوزرنده طبایعك استکراه واستقذار ایده‌جکی برشیٔ آتمق وبراقمق مکروه ومنکردر . منعی لازمدر (فقه)

مسئله .— برکیمسه طریق عامه‌دن باشنه ویا ارقه‌سنه برشی یوکلنوب کچمه‌سی ممنوع دکلدر . اما سلامت واذادن برائت شرطیله مقیددر . نته‌کیم هدف وصیده سلاح بوشالتمق مباحدر . لکن دیکر ضرردن سالم بولنمق ایله مشروطدر .

طریق ایچون اولان حقوق عامه‌یی معرض تفهیمده نمونه اولمق اوزره ایراد اولنان اشبو مسائل شرعیه‌دن مستبان اوله‌جغی وجه ایله تلویث ویاتضییق طریقه باعث اوله‌جق حرکتلرده بولنان کیمسه‌لر عادتا اضرار ناس وبلکه اضرار نفسی مرتکب وطالب دیمك اوله‌جغندن جهت شرعیه ایچون حقوق عامه‌نك حامیسی بولنان حکومت طرفندن منع وتأدیب قیلنه‌جغی درکاردر .

والحاصل ، منافع عامه‌یه خادم وممر ناس اولان یوللرده مرور وعبوره مانع وخلقه اذا ویرن شیلرك رفع وازاله‌سی یاعلی الانفراد اهالی‌یه ، یاخود خلقك یاپه‌میه‌جغی شیلرده شهر اماتی وبلدیه‌یه عائددر . یوللرك قالدیرمسز ، یاخود بوزوق قالدیرملی ، توزلی ، چامورلی ، سوپرونتیلی ، طار اولمسی خلقه اذا ویرر برحالتدر . بو اذالری ازاله بلدیه‌نك وظیفه‌سیدر . اما سوقاغه سوپرونتی ، چامور ، توز ، حام قیرینتی ، طاش ، طوپراق چرکاب ، صو ، قاپوق آتمامق وصو بوریسی اوزادوب آندن زفیر آقیتمامق ویغمور بوریلرینی خلقك اوزرینه آقیتمامق وامثالی صایغیسزلقلر حقوق عامه‌یه تجاوزدن عبارت بولنمغله بونلری یاپمامق خلقك وظیفه‌سیدر .

یوللرده طورووب قونوشمق ، یاخود یولی کسوب آلیش ویرشده بولنمق ، خلقك واصنافك حقسزلغی اولدیغی کبی بو سوء استعمالدن انلری منع ایتمك ده بلدیه‌نك وظیفه‌سیدر . برده برشهرده خلقك کوندن کونه چوغالمسیله مرور وعبور کسب مشکلات ایتمزدن اول عصر حاضره یاراشیر وفنه موافق یوللرك توسیعی ویاپیا قالدیرملرینك تفریشی وخلقه سرعتله ایش کوردیرمك وسیر وحرکته واسطه اولمق اوزره جاده‌لرده الکتریقلی تراموایلر ، اوتوموبیللر ، عربه‌لر وسائره ایله اوزون سیر وحرکتك تنقیصی وبونلردن ظهوره کلمسی ملحوظ اولان قضالرك رفعی ، دکز یوللرینك ده سریع السیر و منتظم واپورلرله تأمینی ، هر کسك بونلردن استفاده ایده‌بیلمسی ایچون اجرتلرینك تنقیصی ، جیادت هوایه وتزیین بلده‌یه خادم اولمق اوزره سوقاقلرك آغاجلر وسائر مقتضیات فنیه ایله تزیینی ، قیش یاز مرور وعبورك تأمینی ، جاده‌لرك کوزلجه تفریشی ، هرکون تمیزلنمسی ، یوللرده اقتضا ایدن محللرده دینلنمه ، دفع حاجت ، صو ایچوب ال یوزی ییقامغه مخصوص اسلافدن قالان محللرك تعمیر وتجدیدی هپ رفع اذاء خلق اقسامندندر . حتی موجود وسائط جریه کفایت ایتمدیکی حالده برآلتندن وسائط جریه احضاری ، بلکه هوائی پوسته‌لر احداثی خلقه خدمت عدادندندر . خلقه زباندرازلق ، خلق کوز حبسنه آلمق وسائر رذائل هپ اذای خلق قیلندندر . والحاصل یوللرده دین ، عقل ، صحت ، عادت ، فن ، اقتصاد نقطهٔ نظرندن خلقه اذا ویرن شیلرك قالدیرلمسی ، اوتوموبیل وسائر آرابه‌لرك شهر داخلنده تعدیل سیر واجوراتی چاره‌سنه باقمق‌ده رفع اذادندر . چارشو ، بازار واسواقك ایاق صاحبلری طرفندن طوتیلوب مرور وعبوری اشکال ایتملری حقوق عامه‌یه تعرض اولمقله بونی بیلنلرك بیلمیانلره قالاً ، قلماً ، حالاً اوکره‌توب خلقی انتباهه دعوت ایتمسی رفع اذا قیلندندر .

احمد نظمی

دارالمعلمات مديرى مسئله‌سى

يومى غزته‌لرك اكثريسى بومسئله ايله مشغول اوليور ، همان هر كون برچوق ستونلر تخصيص ايديور ؛ مدير اديب بكك عزلندن طولايى قيامتلر قوپاريورلر . اديب بكى بوقدر التزام ايتملرينك سببى ، سرى نه‌در ؟ عجبا بوفريادلر حق وحقيقتك تظاهرى ايچون مى؟ مديرى مدافعه ايچون اللرينه كوزل برفرصت دوشمش ، متصل اونى تكرار ايدوب طوريورلر . حالبوكه اواخلاقسز قيزى مكتبدن طرد ايتمك شرفى اديب بكه دكل ، مدير سابق حامى بكه عائددر . براويله ظن ايديورزكه مسئله عكسى اوله‌يدى ، بوغزته‌لر ينه اديب بكى حمايه ايده‌جكلردى . بونك برسرى واردركه مسئله‌نك حلى ايچون اونك‌ده اورته‌يه قونمسى اقتضا ايدر . معارف ايشلرينه واقف اولانلر پك اعلا بيليرلركه اديب بك « عصرى » تربيه‌جيدر ! بالخاصه قيز مكتبلرينك بوكونكى شكل دل آراسنى احراز ايتمسى خصوصنده بويوك مجاهده‌لرى سبق ايتمش قهرمانلردندر ! اديب بك دارالمعلمات مديرى اولمازدن اول قنديللى اناث سلطانيسى مديرى بولونيورلردى . اوراده عصرى تربيه‌يى تطبيق خصوصنده‌كى مساعئ مجاهده‌كارانه‌سى مومى‌اليهى مدافعه ايدن كونده‌لكجى غزته‌لرك هيئت تحريريه‌لرنجه معلومدر. اواجراآت مرغوبه‌دن برقاچنى ذكر ايده‌لم :

اديب بك قنديللى اناث سلطانيسنه كلدكلرى زمان قيزلر ايچون جامع شريف اتخاذ اولونمش بويوجك براوطه‌واردى . اديب بك جامع ايچون بويله كوزل بر اوطه‌نك تخصيص اولونمسنى مناسب بولماديلر . اورادن لوحه‌لرى ايندرته‌رك طيشاريده اسكى بوسكى تخته‌لرله بولونمش بريره نقل ايتديرديلر . اويله صيقينتيلى بريركه ايچنده انسان بش دقيقه طوره‌ماز . جامع اوطه‌سنى‌ده موسيقى ورقص صالوننه تحويل بويورديلر.

صوكره روز حضرده مكتبده مستثنا برقونسر ترتيب ايتديلر. بزم عالم ، چامليجه ، ارنكوى اناث سلطانيلرى مديره ومعلمه‌لريله برقسم طالباتى ومعارف نظارتى اركانندن بعض ذواتى دعوت بويورديلر. تياترولر ترتيب اولوندى . حضرت يوسف عليه‌السلامك قصه‌سى پيه‌س حالنده طالبات طرفندن اويناندى . ۱۲-۱۶-۱۸ ياشلرنده بولونان طالباتك باشلرنده‌كى اورتولر چيقمشدى . بعض تيزلرده كوكسلرى آچيق ، ديزلرينه قدر چيپلاق بر حالده بدوى قيافتنده صحنه‌لره چيقاريلمشدى . مدعوين ميانده بولونان رجال كرامه‌ده بو حاللر سير ايتديريلمشيدى.

اديب بكك قيز مكتبلرينه عصرى تربيه ويرمك خصوصنده‌كى مناقب مجاهده‌كارانه‌سى دها پك چوقدر . احتمال‌كه بو مساعيسنه مكافاةً دارالمعلماتك باشنه كتيريلمشدى. فقط ناصيل اولدى‌ده شيمدى بويله برعزت نفس مسئله‌سى ظهور ايتمش اولدى . غزته‌جيلر بوكا پك متأسف اوليورلر ! معارف نظارتى اديب بكك قنديللى اناث سلطانيسنده‌كى افعالنى‌ده قاريشديرمش . بوندن طولايى بعض غزته‌لر مفتشك مهارت كذارلغنه قيزيور . معارف نظارتى ايسه مسئله‌يى دها اساسلى طوته‌رق اسكى دفترلرى‌ده قاريشديريور . باقه‌لم يومى غزته‌لرك ستونلر طولوسى بحث ايتدكلرى بومسئله نه‌صورتله نتيجه‌لنه‌جك ؟

بزم مقصدمز بومسئله‌يه قاريشمق دكل ، حق وحقيقتك تظاهرى ايچون يومى غزته‌لرك مدافعه‌سنده‌كى سر و حكمتى اورته‌يه قويمقدر . دارالمعلماتده‌كى عصرى تربيه‌دن‌ده بالآخره بحث ايده‌جكز.

يوز بيك مسلمانك حياتى تهلكه‌ده‌در !

قيشك حلوليله ازمير وآيدين حواليسنده‌كى اسلام مهاجرلرينك احوالى پك زياده اهميت كسب ايتدى . بيكلرجه عائله‌لر بارينه‌جق يردن ، قارنلرينى طويوره‌جق غدادن ، اوزرلرينه چكه‌جك اورتودن محروم برحالده ، سما التلر ايچنده ، قارلر ، ياغمورلر آلتنده ايكله‌يورلر. اوراده أسن برصرصر فلاكت بيچاره‌لرى پريشان ايتدى. دشمنك بى امان قهر وتسلطندن جانلرندن باشقه هيچ برشى قورتاره‌مديلر . يوردلرى ييقيلدى . جميتلرى تارمار اولدى . مال ومناللرى محو اولدى. اويله بر مصيبت عظمايه كرفتار اولديلركه تصورى دماغلرى ياقار . بر زمانلر ناز ونعيم ايچنده ياشايان عائله‌لر شيمدى طاغلرده سفيل وسركردان طولاشيورلر. دون شن وشاطر تونن اوجاقلر بوكون برلرده ياتيور . يم يشيل اووه‌لر بوكون اجساد كيكاريله مزارستان اولمش . دون زمزمه‌لرله آقان جويبارلر بوكون يوز بيكلرجه بيچاره‌نك كوز ياشلرينى دريالره نقل ايديور . ضربهٔ قهار ايله محو اولمش بر ديارك زوالى اولادلرى شيمدى نالان وپريشان طاغ باشلرنده ، صوقاق اورته‌لرنده صنوقلرله ، آچلقلرله ، خسته‌لقلرله ، طبيعتك بيك درلو شدائديله پنچه‌لشيورلر. فرياد وفغانلرى تاپايتختك قاپولرينه قدر كليور. آغاجلرى ييقان بورالر ، دكزلرك آلتنى اوستنه كتيرن فورطنه‌لر اونلرك آغاقنده قوپان قيامتلرك اعصارصينتيلريدر. سمادن اين قطره‌لر فلاكتلر ايچنده ايكله‌ين اومعصوملرك دوكدكلرى كوز ياشلرى‌در .

اى قوجه پايتخت ! اى ذوق وسفاهتلر ، ايچنده يوبان اولان سكان خوده‌كام ! اوراده قارداشلرك ايكله‌يوركن سن بوراده ناصيل ياشايور ، ناصيل ذوق ايديورسك ؟ كيركلره هر كون اولوق اولوق ميليونلر دوكيورسك . تزين ايچون ، سفاهت ايچون اسراف ايتديكك ثروتلر يكيدن شهرلر وجوده كتيرر ، يكيدن جميتلر قورار . ذوقك ايچون ، كيفك ايچون كونده اون دكل ، يكرمى دكل ، بلكه اللى ليرا صرف ايديورسك . فقط اوراده فلاكتلر ايچنده قيورانان بدبخت ديندا شك ايچون بر ليرا فدا ايده‌ميورسك . هر كون او محيط فلاكتدن بوقدر فريادلر يوكسه‌ليورده هيچ كيمسه‌نك آلديردينى يوق . صانكه اونلر بزم ديندا شمز ، بزم قارداشمز دكلمش . انسانيت حسلرمزده‌مى سونمش ؟ حيوان اولسه انسان مرحمت ايدر. بو فلاكتلر قارشوسنده يورك دكل ، طاش اولسه أريير . منورلر مبعوثلق قاوغاسندن باش قالديردقلرى يوق . غزته‌لر فرقه‌جيلق منازعه‌سندن خلق تعاونه دعوته وقتلرى يوق . زنكينلر متصل قاصه‌لرينى طولديرمقله مشغول . هر كس حميتدن ، وطندن ، ملتدن بحث ايدرده فعليانه ، فدا كارلغه كلنجه كنديسنى داره‌يه چيقارير . حالبوكه ايسته‌سه بو پايتخت خلقى بر هفته ايچنده بر قاچ يوزبيك ليرا جمع ايدوب كونده‌ره‌بيلير . هر كس أونده‌كى فضله اشياسندن برر شى ويرسه بيكلرجه دنك اشيا وجوده كلير . رأى طوپلامق ايچون قاپو قاپو طولاشان فرقه‌جيلر برآزده او فلاكتزده‌لره ياردم ايچون اختيار زحمت ايتسه‌لر نه اولور ؟

بوتون جمعیتلر بوخصوصده توحید مساعی ایدرك حركته كلمل ، تشكیلاتلرینی فعالیته قویملیدر . هر شیدن اول مطبوعات جمعیتی بو ایشی مذاكره ایدرك عموم یومی غزته‌لرله خلقه یول كوسترمك ، منتظم صورتده درج اعانات ایچون لازم كلن تدبیرلری عمومه نشر ایتمك ، حاصلی كتلهٔ خلق حركته كتیرمك ایجاب ایدر . بر چوق لزومسز حكایه‌لرله ، معناسز دیدی قودیلرله ستونلر طولدیره‌جغنه بو مسئله‌یی لایق اولدیغی اهمیت وجدیتله اورته‌یه قویمق الك متحتم وظیفه‌لریدر . صوكره هلال احمر بوتون محله امام‌لرینی بر یره دعوت ایده‌رك محله‌لرده اعانه هیئتلری تشكیلاتی حقنده یول كوسترسه بیوك موفقیتلر تأمین ایده‌بیلیر .

واقعا استانبول اهالیسنك‌ده بر قسمی فلا كتزده‌در وباشلرك قایغوسیله متألمدر . فقط طاغ باشلرنده ، اووه‌لر اورته‌لرنده قالان بیچاره‌لره نسبتله بونلرینه باشلرینی صوقه‌جق بر یر بوله‌بیلیر . اونلرك حالی ایسه پك یمان‌در . امدادلرینه یتیشیلمیه‌جك اولورسه یوز بیك دین قارداشمزك محو اولمق تهلكه‌سی واردر .

یالكز بوراده دكل ، طشره‌لرده‌ده مفتی افندیلر ، ملی ورسمی بتون تشكیلات موجوده حركته كله‌رك آیدین حوالیسنده آلولمله پنجه‌لشن قارداشلریمزك امدادینه شتابان اولملیدر . بوكون اونلره دست معاونتی اوزاتمق هر مسلمانه الك بیوك فرضدر . دنیانك اوبر اوجنده‌كی مسلمان قارداشلریمز بزم سلامتمز ایچون اوروجلر طوته‌رق دعالر ایدیورلركن بزلریاقی باشیمزه‌كی اخوان دینمزك سفالتلر ، محرومیتلر ایچنده محو اولملرینه اغماض عین ایدرسه‌ك یارین عینی عاقبتك بزم‌ده باشیمزه كله‌جكنه هیچ شبهه ایتمه‌ملی‌یز . ایی بیلملیدركه یكدیكرینك فلاكتنه بوقدر لاقید قالان ، نفس وهواسنه بوقدر دوشكون بولنان خودپرست بر هیئت اجتماعیه ایچون حق حیات یوقدر .

ارمنیلرك حرب عمومیده‌كی خدمتلری !

تان غزته‌سنك ارمنی جنرالی آنترانیك ایله وقوع بولان بر ملاقاتی خلاصةً پیام غزته‌سی نشر ایدییور . اهمیتنه مبنی بزده عیناً نقل ایدییورز :

عبد الحمید زماننده اولدیغی قادار حرب عمومیده دخی حكومت عثمانیه‌یه قارشی كوكللو عسكر ترتیباتیله مشغول اولوب سنه‌لرجه قفقاس حوالیسنده اختلال حركاتیله اوغراشان جنرال آنترانیك ایله ملاقات ایتدك . حرب زماننده كوستردیكی غیرته مبنی روسیه حكومتی كندیسنه جنرال رتبه‌سنی توجیه ایتمشدی . متاركه‌یه قدر قفقاسیه‌ده ائتلاف حسابنه چارپشمقدن اوصانمیان بو ارمنی جنرال بالآخره فرانسه رئیس جمهوریله ملاقاته موفق اولمش وموسیو پوآنقاره كندیسنی قفقاسیاده‌كی حركاتندن دولایی تبریك ایتمشدر .

جنرال آنترانیك بزه شو یولده بیاناتده بولنمشدر :

« — بز ارمنیلر حربده المزدن كلدیكی قدر توركلر علیهنده چالشدق . سز بیلیورسكزكه فرانسه‌یه یاردم ایتمش اولمق ایچون كنجلرمزك چوغی سوریه‌یه كیدرك عثمانلی اوردوسنه قارشی حرب ایتمشدر . روسیه اردوسنده یوزسكسان بیك ارمنی واردی وبونلرك اكثریسی آلمان جبهه‌سنه كوندرلمشدی .

اون ایكی بیكدن اون بش بیكه قدر ارمنی‌ده روس اونیفورمه‌سنی لابساً قفقاسیه جبهه‌سنده ینه توركلره قارشی حرب ایتدی . روس قفقاس اردوسنك الك آغیر ایشلرینی والك تهلكه‌لی هجوملرینی بز ارمنیلر درعهده ایتمشدك . روسیه بو جبهه‌ده ارمنیلردن چوق استفاده ایتدی . وبز محضا فرانسزلره ورفقاسنه یاردم ایتمش اولمق ایچون بو بیوك جنگه كیردك . بیلیرسكزكه ارمنیلر فرانسزلری چوق سورلر . فرانسز لسانی وحرثی بنم وطنداشلریمله چوغی یقیندن طانیر . قفقاسیه حوالیسنده الك كوچوك كویلره وارنجه‌یه قدر فرانسزلق پك دوستانه حسلرله قارشیلانیر .

حربك دها بدایتنده ارمنیلرك كافه‌سی فرانسه ومتفقلرینك غالب كله‌جكلرینه امیندیلر . الك امیدسز كونلرده بیله بز بو اعتقاد ایله یشادق . ارمنیلر شوكاده امیندیلركه فرانسزلرك غالبیتیله ارمنیلر دعوالرینی قازانمش اولاجقلردی ؛ چونكه بو دعوانك ایچنده اوزون سنه‌لردنبری چالیشان بنام فرانسز علماسی واردی .

مع مافیه ایشته بر سنه اولدی‌كه حالا ارمنیلرك مقدراتنه دائر آوروپاده قطعی بر قرار اتخاذ اولنمادی . عثمانلی حكومتنده‌كی ارمنی ولایتلری (!) حالا توركلرك النده . ارمنیلردن بر چوقلری‌ده اسكی وطنلرینه دوندیلر ، توركیه‌یه كیتدیلر . بونلری چوق دوشونیورم . چونكه قفقاس حوالیسنده معیشت پك طار وسفالت مدهش . یالكز كیلیكیاده فرانسز اردوسنك حمایه‌سنه كیرمش اولان ارمنیلری مراق ایتمیورم . بونلرك باشنده جنرال (غورو) وار .

قفقاس ارمنی حكومتنده سفالتدن بشقه صالغین خسته‌لقلرده چوق . بو یوزدن كچن قیشدن بری یوز اللی بیك ارمنینك اولومنه سبب اولان بو فجایع كافی دكلمش كبی تاتار ، كرد وكورجیلرك هجوملرینه قارشی قویمق ایچون ینه بز ارمنیلره متمادیاً چالیشمق ، بوغوشمق ایجاب ایدییور . ارمنی عسكرلری پك آجینه‌جق بر حالده‌در ، نه سلاح نه مهمات وار . حالبوكه كردلر ، كورجیلر وتاتارلرك عسكرلری دها ایی كیینمش ودها ایی مسلح . بوندن طولاییدركه صوك زمانلرده اولجه كیردیكمز اراضی‌یی ترك ایتمكه مجبور اولدق . متاركه‌یه قدر مدافعه ایتدیكم (قره باغ) ایشته بو غائب ایتدیكمز مواقعدن بریدر . (برست ـ لیتووسق) معاهده‌سندن صكره توركلره قارشی یاپدیغمز هجوملرده فرانسزلر بزه پك زیاده یاردم ایتمشدی . بو جهتله بز كندی باشمزه هجومده دوام ایتمشدك . حالاده‌ اویله .. فرانسزلر ایچون بزه حال حاضرده یاردم ایتمیورلر ، بیلمیورم . ائتلاف حكومتلرندن یكانه كوردیكمز معاونت آمریقا اكمكی اولدی . آلتی آیدن بری بونكله كچینیورز . آنجق بویله حرب زمانلرنده عسكری مظاهرتك بو كبی خیرپرورانه معاونتدن دها خیرلی اوله‌جغنی بیلدیكم ایچون شرقده كوچوك بر متفق صفتیله فرانسزلرك یاردیمنی بكله‌یورز . فرانسزلر امین اولسونلركه بز « كوچوك بر متفق » نی‌ده طورمیوب چالیشیورز وغربك شرقده یاپه‌جغی هرهانكی حركاتك پیشدارلغنی ایفایه حاضر اولدیغمزه ائتلاف امین اولملیدر . بو بویله اولونجه فرانسزلر بزه عسكر یوللامغی اهمال ایتمه‌ملیدرلر .

بونكله برابر ارمنی حكومتنه (میرالای هاسكل) ی فوق العاده قومیسر اوله‌رق كوندرن ائتلاف حكومتنه تشكر ایده‌رز . میرآلایك تعیینی ارمنی مطالبنك اسعافی بابنده براعت استهلال كبی تلقی ایدییورز . عینی زمانده هاسكل‌ه‌ده بیان تشكر ایتمكدن كندیمی آلامایه‌جغم . ارمنی ایشلرنده بزه پك چوق یاردم ایتمك ایستدی . فقط آرزو وحسن نیت كافی دكل . آوروپادن بكلدیكی قوهٔ عسكریه كلمدی ، اطرافمزی‌ده دشمنلر كیتدكجه صاردی .

بزه دییوركه صلح مؤتمری ارمنی مسئله‌سنی آمریقانك قرارینه انتظاراً تأخیر ایتدی . بو انتظار ارمنیلر ایچون پك ضررلی نتیجه‌لر تولید ایتدی . امید ایدییورم‌كه آمریقانك قراری دها زیاده كچیكمز ؛ فقط بر طرفدن بكله‌مكله برابر بر طرفدن‌ده اطرافمزه هجوم ایدوب اراضی ضبط ایتمك خصوصنده ایچون فرانسزلر بزه عسكر ویرمیورلر . حالا دوام ایدن جنكده بیوك فرانسه ایله متفقلریمزك اهالیمزه مظاهرتلرینی لطف ایتملری ضمننده (تان) ك وساطتیله اونلره رجالریمی رفع ایتمك ایسترم . ارمنیلر حالا قیامده .. بیوك بر اعانه‌له چالیشیورلر . هنوز امیدلری زائل اولمامشدر . یتیشیركه اونلره یاردم اولنسون ، شرقده جنكی ایستدیككز قدر دوام ایتدیره‌بیلیرلر . »

ابونه شرائطی
داخلی، خارجی، هر یر ایچون
سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی
(۱۳۰) غروشدر .
نسخه‌سی ۵ غروش ،
سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در
اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولونور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد
۱۳۳۰

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاکف
صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم
اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

اخطارات
ادرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش گوندرلملیدر
مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌صره
نومروسنی محتوی بولنمسی
لازمدر
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولونور
پاره گوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولونور

عدد : ۴۵۰ — ۱۱ ربیع الاول ۱۳۳۸ — پنجشنبه — ٤ کانون اول ۱۳۳۵ — ۱۸ جلد

عاصم

۱۰

بردلیك طوزبایه کیرمش کیمی قیسمت برینه ؛
چکیورمش کیمی برلیمه چووال دیزلرینه .
کیمینك کیدیکی چاقشیر ، کیمنك بز شالوار ؛
کیمینك اوچقوری بویندن آصیلمش طونی وار .
عجبا یاغ‌سورونورلرمی ، دیسه‌م ، یاغ نره‌ده ؟
برکت ویرسین اونك معدنی وارمش دره‌ده :
صاغ اوموزلرده برر ، باشلری کرنیکلی ، آغاج ،
قادین ، ارکك طاشیورلر صوبی باقراج باقراج .
صوکره ، نردنسه کلوب « یاغلانیکز هایدی ! » سسی ،
چوکدی میدانده طوران قابلره آرتیق هپسی .
پالاز اوردك کبی باندقجه آووجلر باندی ؛
مشین ایصلار کبی قاوروق دریلر ایصلاندی .
بومراسمده بیتوب ، باشلایه‌جق ، دیندی کولش ..
چارپینوب چیرپینه‌رق چیقدی نهایت ایکی اش .
دها ایلك الده بوشانسینمی آلینلردن تر ؟
اوکوکسلر سکا اوتسونمی کوروکدن بتر ؟
باقدم : آلتندن اوبرچیفته پریشان باغرك ،
صولوغانلر کبی قالقوب اینیور چیفته قارن !
صوکره‌دن دیزلره برتیتره‌مه‌در چوکمشدی ..
هله چوق سورمیه‌رك ، دودی‌ده جانسز دوشدی !
ایکی بیچاره سریلمش یاتیورکن یرده ،

قارده‌شم فؤاد شمسی‌یه

« قالقیك آرتیق ! » دیدیلر ، لکن اودرمان نرده ؟
کولشك بویله‌سی هیچ کورمدیکم برشیدی ؛
اورته ، باش ، هپسی‌ده بونلر کبی بیچاره‌یدی !

قارشیدن ، تنته‌سنك نصفی حصیر ، نصفی عبا ،
برتکرلککری آلچاق ، یانه یاتمش آرابه ؛
یریدن آز قابا ، مالطیز تچیسندن چوق اوفاق ،
ایکی محزون اوکوزك سیرینه منقاد اوله‌رق ،
نه یانیق مرثیه‌لر سویله‌تیور دینکیلنه !
بونی کوردم ، آجیمق کلدی ایچمدن کلینه :
سکا باقسین‌ده ، قیزم ، بختك اوتانسین ! نه دییم ؟
اوسنك ـ کیمدی ، بوکون نرده یاتار ، بیلمدیکم ـ
نینه‌کك روحنه آغوش آچیورکن ملکوت ،
تر تمیز نعشنی غفران کبی اورتن تابوت ،
شو کلینلك آرابه‌کدن دها شاهانه‌یدی !
کچدی رؤیا کبی ، اللهم ، او کونلر نه‌یدی ؟
شو بایرلرده ـ که وقتیله بوتون باغلردی ـ
سسی دنیایی طوتان بر برکت چاغلاردی .
یا شو وادی‌که چیریل چیپلاق اوزانمش ، بی‌تاب ،
صورکه هیچ بویله فضاسنده توترمیدی سراب ؟
شیمدی آفاقه آلو پوسکورویور هرچاتلاق :
یاریلوب خسته دوداقلر کبی یریر طوپراق !

محمد عاکف

شيخ الاسلام افندی حضرتلريله مهم بر ملاقات

آمريقاده ايچكينك قانون مخصوص ايله منع ايدلديكی معلومدر . بو خصوصده محافل اسلاميه‌نك نقطهٔ نظرينی و ايچكی حقنده‌كی احكام اسلاميه‌يی آكلامق اوزره آمريقا مطبوعات متحده مخابری شيخ الاسلام حيدری‌زاده ابراهيم افندی حضرتلريله بر ملاقاتده بولونمشلردر . مخابر مومی‌اليه طرفندن تحريری اوله‌رق ايراد اولونان شايان دقت سؤاللره ذات حضرت مشيختپناهی طرفندن ينه تحريری اوله‌رق پك مهم جوابلر ويرلمشدر . آمريقاده بويوك تأثيرلر اجرا ايده‌جكی شبهه‌سز اولان بو ملاقات مهمه‌يی عيناً درج ايله تزيين صحائف ايليورز :

— امريقاده وضع اولنان ايچكی ممنوعيتنه محافل اسلاميه‌ده نه نظرله باقيليور ؟

— بو ممنوعيت ايچكينك تحريمی حقنده‌كی احكام اسلاميه‌نك اصابتنی اثبات و تأييد ايلديكندن ناشی بالطبع افتخار و ممنونيتله تلقی اولنيور .

— دين اسلام عشرتی نه زمان و نيچون نه صورتله منع ايتمشدی ؟

— اسلاميت مبادیٔ ظهورنده كرچه شرايع سالفه‌دن مدور اولان ايچكينك تحريمی يولنه كيتمديسه‌ده ايچكينك عقلی ازاله ايله تلف حاله سببيت ويرديكندن بحثله امام عمرله معاذ و ينه اصحابدن ديكر بر ذات طرفندن حضرت پيغمبره مراجعت واقع اولدی . انك اوزرينه (ايچكی‌ده مضرت و منافع موجود اولوب آنجق مضراتی منافعنه غالب اولديغی) مآلنده‌كی آيت كريمه نازل اولدی . بوكا مبنی بر قسم مسلمانلر ايچكی‌يی ترك ايتديسه‌ده بر قسمی‌ده دوام ايده كلمشدی . بالآخره اصحابدن عبدالرحمن بن عوفك بر اقشام خانه‌سنده وقوعبولان بر اجتماعده بعضلری حال سكرده اولديغی حالده نمازی ادايه باشلامش و نمازده بر آيتی ياكلش اوقومش اولدقلری جهتله (سرخوشلق حالنده نمازه تقرب اولنمامسی) حقنده‌كی آيت كريمه شرف نازل اولدی . بو حادثه اوزرينه‌ده عشرت ايدنلرك مقداری محدود بر درجه‌يه تنزل ايتدی . بالآخره انصار دينيلن مدينه‌لی اصحاب ايله مشهور عراق فاتحی سعد بن ابی وقاصك داخل اولديغی بر مجلسده ينه يوبوزدن بر منازعه و مضاربه ظهور ايتمش و حتی سعدك بو وقعه‌ده باشی يارلمسی اوزرينه حضرت عمر (ياربی، ايچكی حقنده شافی بر بيان قطعی احسان ايت) ديو نيازده بولندی . انك اوزرينه (ايچكی اعمال و افعال شيطاندن بر فعلدر . نائل فوز و فلاح اولمق ايچون آندن توقی و اجتناب ايديكز) مفادنده‌كی امر قطعیٔ قرآنی نازل اولدی .

— ممنوعيتك تدريجی اوله‌رق وضع بيورلماسنك حكمتی نه‌در ؟

— قانون الهينك دائما مصالح عبادك حسن تنظيميله عسرت و مشكلاته معروض قالمامسی اساسنه مستند بولنديغی معلومدر . اسلاميتك ظهوری زماننده ايسه خلقك ايچكی‌يه ميل و انهماكی زياده اولمقله برابر تجارت صورتيله‌ده ايچكيدن بر چوق منافع تأمين ايديورديلر . شو حاله نظراً دفعةً منعی اسلاملر حقنده صعوبت و مشكلاتی بادی اوله‌جغندن ناشی بو بابده رفق و ملايمت طريقی اختيار اوله‌رق منع حقنده‌كی اوامر معلومهٔ آلهيه تدريجی بر صورتده شرف صادر اولمشدر .

— مسلمانلرك عصرلرجه مدت مشروبات كئوليه استعمالندن توقی ايتملری بدنی، اخلاقی، اجتماعی نقطهٔ نظردن نه كبی نتيجه‌لر حاصل ايتمشدر؟

— ايچكينك بدن انسانی اوزرنده اجرا ايتمكده اولديغی تخريبات محتاج ايضاح اولميان حقايقدندر . نه حاجت ! بوكون بو مصيبته قارشی مصون اولان بعض بلاد اسلاميه اهاليسيله بو بلايه مبتلا اولان يرلر اهاليسی بيننده بنيه و اخلاق اعتباريله اولان فرق درحال نظره چارپار درجه‌ده‌در . عشرتك اخلاق اوزرنده كنديسنه مخصوص اولان تأثيری‌ده بشقه‌در . سائر معاصی‌يه قياس اولنماز . مثلا بر آدم فعل زنايی بر كره ارتكاب ايدنجه وجودينه درحال بر فتور طاری اولور . عينی زمانده او فعلی تكرار ايدرسه متعاقباً ملل حاصل ايدوب نفرت ايتمكه باشلار . فقط ايچكی اويله دكلدر . دوام ايتدكجه شاربنك نشئه و رغبتنی تزييد و احتراصات نفسانيه‌سنی تشديد ايدر . قوهٔ عقليه‌سی كيتدكجه ضعفه اوغرامغه باشلار و بو صورتله لذات بدنيه‌يه استغراق ايدوب اللهی و كندی نفسنی اونوتور . واك بيوك جرم و قباحتی كوچك، بلكه‌ده مباح كورمك كبی بر سقامته طوتيلور . بو حالدن‌ده بر چوق فنالقلرك تسلسل ايده‌جكی و بر طاقم حادثات اليمه‌نك ظهوريله برابر بر چوق عائله‌لرك نظام و انتظامی‌ده مختل اوله‌جغی معلومدر . ايشته شريعت اسلاميه ايچكی‌ده‌كی محاذير عظيمه‌يه بناءً بوكا متجاسر اولانلرك حقنده مجازات اخرويه‌دن بشقه حد شرعی كبی دنيوی بر مجازات دخی ترتيب ايتمش و اسلاميتك عصر سعادت ايله آنی تعقيب ايدن قرن اول و ثانيده كوسترمش اولديغی آثار ترقيده ايچكی ممنوعيتك‌ده قسماً دخل و تأثيری اولمشدر .

— ممنوعيته قارشی كوستريلن رعايت نه‌دن خللدار اولمشدر ؟ بونك سببی ايران ويا آوروپا تأثيراتی ميدر، يوقسه قديم روماليلرده اولديغی كبی مسلمانلر قدرت و ثروت صاحبلری اولدقدن صكره اخلاقلرينه خلل كلدرك عشرته‌می ميل ايتمشلر ؟

— بونك ايچون بر چوق سببلر واردر . بو سببلرك برنجيسی عصر سعادتله آنی تعقيب ايدن اصحاب و تابعين حضراتی زمانلرنده مسلمانلرده‌كی صلابت دينيه‌نك بعض اسباب و حادثات كونيه‌نك تأثيريله پيدرپی ضعفه اوغرامش اولمسی، ثانياً فتوحات اسلاميه‌نك توسعی مناسبتيله مشروبات كئوليه‌يی استحلال ايدن عناصر غير مسلمه ايله اسلاملرك حال اختلاطده بولنمسی‌در . شرقه مخصوص و اكثريتله ايچكينك مدحنه متعلق اولان طرز ادبيات و اشعارك‌ده بونده بر دخل و تأثيری اولمشدر، چونكه فلسفهٔ دينيه و عقليه‌سنی بر ميزان صحيح و سالم اوزرينه ابتنا ايده‌ميان بر طاقم كيمسه‌لرك غايت لطيف و رنكين بر طاقم خيالات ايله

تزيين ايتمش اولان مضامين ادبيه‌نك تأثيرندن محافظهٔ نفس ايده‌بيلمه‌سى قولاى برمسئله دكلدر . بعض اعاظم واكابر صوفيه‌نك بر ذوق ونشوهٔ معنويه‌نك تأثير وغليانيله لسان لاهوتيلرندن صدور ايتمش ومفاد ومعناسيله آنجق بو مسلك عالينك واقف ومتخصصلرنجه معلوم بولنمش اولان بعض تعبيراتده نشئه وذوق كبى بر وجه شبه علاقه‌سيله استعمال ايديلان مسكراتك استعاره صورتيله ذكرى بولنه كيدلسى مقصودى آكلاميان بعض جهلهٔ ناس اوزرنده‌ده تأثيردن خالى قالمامشدر . بوندن بشقه بوصوك عصرلرده مشروبات كئوليه‌يى استحلال وبونك ايچون بر طاقم مؤسسه وتجارتخانه‌لر كشادنده سربست اولان آوروپاليلرله دول اسلاميه اختلاط وبرطاقم عهود ايله‌ده مقيد بولندقلرندن ميخانه‌لرك سد وبندى وسرخوشلر حقنده شرعاً مبين اولان جزانك تطبيقنك ممكن اوله‌مامسى‌ده ايچكينك اسكيسندن زياده تعمم ايتمسنه سببيت ويرمشدر .

— اسلاميت عشرته نيچون ام الخبائث نامنى ويرمشدر ؟

— بو تعبير (ايچكى فنالقلرك آناسيدر) حديث شريفندن مأخوذدر . ايچكينك ام الخبائث تعبيريله تسميه‌سى ايسه بالاده‌ده ايضاح اولنديغى اوزره عقلى ازاله وبو صورتله بر چوق فنالقى وجوده كتيرمكده اولمسندن ناشيدر . نظام حياتك اك شرفلى مدارى اولان عقله خصومت ايدن بر قوت بالطبع خبيث اولديغى كبى خباثتك‌ده مولديدر .

— ممنوعيت دينيه‌نك انفاذى ايچون نه كبى تدبيرلره مراجعت اولنه‌جقدر؟ بو خصوصده بالكز ممالك عثمانيه‌دهمى، يوقسه بتون ممالك اسلاميه‌دهمى؟

— بوبابده ايكى صورت تدبيره مراجعت مجبوريتنده‌يز. بريسى شيمدى‌يه قدر بوبابده حكومت ملكيه وضابطه‌جه وضع ايدلمش اولان بعض تقيداتدن استفاده ايتمك ويكيدن برطاقم قوانين مانعه وضع ايلمك، ديكرى ايچكينك توليد ايتديكى بدنى، اخلاقى واجتماعى محاذيرى متضمن ادلهٔ مقنعه‌يى محتوى رساله‌لرك نشر وتعميمى صورتيله خلقك قناعتنى تأمينه چاليشمقدن عبارتدركه بنجه اك مؤثرى بودر . وتأثيرى‌ده بتون ممالك اسلاميه‌يه شامل اولور .

— عجبا دولت عثمانيه‌نك انحطاطنه بالكز دينى خصوصلرده‌كى مبالاتسزلقمى سبب اولمشدر ؛ يوقسه بونك باشقه سببلرى‌ده وارميدر ؟

امويه وعباسيلردن صوكره اوچنجى بر خاندان خلافت اولمق اوزره تأسس ايدن وعالم اسلاميته آثاريله ثابت اولديغى اوزره اسلافى بولنان اوايكى خانداندن دها زياده خدمات بركزيده ايفاسنه موفق اولمش اولان آل عثمان خاندانى حدذاتنده بيوك صلابت دينيه‌يه مالك اولمقله برابر كرك سلجوقيلرك اثر غيرتى وكرك بوسلاله‌نك دينه‌ويرديكى اهميتك نتيجه‌سى اوله‌رق معارف دينيه‌سى اوقتكوره غايت اساسلى برصورتده تأسس ايتمش بولنان آناطولى قطعه‌سنده بناى سلطنتلرينى قورمش وخدمات دينيه‌سى وبالخاصه كافهٔ مسائلده احكام شرع عالى‌يه توسل ورعايتى آفاق اسلاميه‌ده برحسن تأثير وجوده كتورديكى جهتله دائرهٔ فتوحاتلرى كون بكون توسع ايدرك از زمان ظرفنده عموم عربستان ايله حرمين محترمينى وكردستانى حوزهٔ ممالكلرينه ادخاله وخلافت اسلاميه كبى بر وظيفهٔ مهمه ومقدسه‌يى‌ده احرازه موفق اولمش وبو صورتله او خاندانه مخصوص بر مسلك سياست تعقيب ايتمش اولدقلرى ايچون زير لواى محمدى‌ده اجتماع ايتمش اولان وعناصر مختلفه‌دن تشكل ايدن قواى اسلاميه بلاتردد عثمانلى لواى احتشامى طوبلانمغى جانه منت عد ايتمش ودينك تعاليسى اوغورنده وبو خاندانك خدمتنده فداى جان ايتمكى اقدم وظائف عد ايلمشلردر. وقتاكه فن اوروپاده بر علم مخصوص حالنى كسب ايتمش اولمقله برابر دول مجاورهٔ غربيه‌نك ترقيات صناعيه واقتصاديه‌لرى دخى غالبيتلرينى تقويه ايده‌جك بر درجه‌يه واصل اولدى؛ درحال اوروپانك صناعى واقتصادى تعقيب ايتمش اولدقلرى طريق ترقى‌يه سلوك ايتمسى بر وجيبهٔ شرعيه ايكن موقع جغرافيسنك كنديسنه تأمين ايتمش اولديغى وضعيته ورقابت دوليه‌يه اعتماداً بو نقاط مهمه‌دن تغافل ايتديكى ايچون دولتك قدرت وعظمت سابقه‌سى بالطبع كوندن كونه تناقص ايتمكه باشلادى. چونكه قرآن عظيم الشانك هر آيتندن استدلال اولونه‌جغى اوزره جناب حق مسلمانلره دائما عقل ايله متصف اولمق اوزره خطاب بيورمش وخصوصى ملحوظ اولان قوتلرك اسباب تسلط وغالبيتلرينى صورت دائمه‌ده بالتدقيق اكا كوره وسائط مدافعه و مقابله‌يه مسارعت واقطار عالمده موجود بالجمله آثار وعرفانى تدقيق وتتبع ايدوب سعى وعمل طريقنى تعقيب ايله علوم وصنايع موجودهٔ عالمى اوكرنمك، تجارت وزراعت مسلكلرينه سلوك ايلمك خصوصاتنى مواضع عديده‌ده كراراً وتأكيداً امر بيورمشلر در . ايشته بز دينك امر ايتمش اولديغى بو وبوكا مماثل بر چوق فضائل سياسيه واخلاقيه واجتماعيه‌دن غافل قالديغمزدن بالاستفاده فلاكتمزى سياست مخصوصه‌لرينك ثمره‌سى عد ايدن بعض دولتلر وسائل مختلفه ايجادى ايله دولتك امور داخليه‌سنه مداخله وعناصر غير مسلمه‌يى دولت عليه‌دن تبريده موفق اوله‌رق وضعيتزى بو حاله كتيرديلر وهر نه زمان دولتجه اصلاحات حقيقيه اجراسنه تشبث اولنديسه خفى وجلى برطاقم موانعك احداثى صورتيله نسب صلاح وترقيمزه مانع اولديلر . مع مافيه توالى ايدن بونجه مصائبدن عالم اسلاميتجه مهم بر بارز تيقظك وجوده كلديكى وكرهٔ ارض اوزرنده‌كى اسلاملرك مربوطيت معنويه وجاذبهٔ دينيه نتيجه‌سى اوله‌رق مقام خلافت اطرافنده صداى تعظيم واحتراملرى كيتدكجه يوكسلمكده اولديغى‌ده جاى انكار دكلدر .

موعظه

دار الحكمة الاسلاميه اعضاسندن استاد حكيم فريد بك افنديك آياصوفيه‌ده‌كى موعظه‌لرى

— ۲ —

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم . بسم الله الرحمن الرحيم . (ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتى هى احسن ان

ربك هو اعلم بمن ضل، عن سبیله وهو اعلم بالمهتدین) صدق الله العظیم وبلغ رسوله الکریم .

الله ذوالجلال حضرتلری حبیب اکرمنه بویوریورکه : حبیبم سن کفار ومشرکینی حکمت ومواعظ حسنه ایله ربکك یولنه ، یعنی اسلامه دعوت ایت . واونلرله طرق جدالك احسنیله مجادله ایت . سن آنجق تبلیغه ، دعوته مأمورسك . هدایت وضلال ایله بونلره متعلق جزا سکا عائد دکلدر . سنك ربك کرك طریق هدایته سالك ، کرك ره ضلالده هلاك اولانلری بیلیر .

دیمك اولویورکه عقول متفاوته‌دن طولایی ناسی طریق حقه دعوت ایچون طرق مختلفه واردر : برنجیسی : حق ایضاح ، شبهه‌یی ازاله ایده‌جك قول محکمه دعوتدر، که بو طریق ، خواص ایچوندر . ایکنجیسی : خطابات مقنعه وعبر نافعه ایله دعوتدرکه بوده عوام ایچوندر . اوچنجیسی : طرق مجادله‌نك اك کوزلی ، اك موافقیله دعوتدرکه بوده معاندین ایچوندر .

دنیا ذاتاً جدالدن عبارتدر . حضرت مولانا دیورکه، بوجهانك هیئت مجموعه‌سی جدال دائمی ایچنده‌در . کندی عالملرنده جدال ایچنده یورویوب کیدرلر . ایمان ایله کفرك جدالی‌ده بویله‌در . الله بویله یاراتمش . عالم عالم اضداددر . کفر ، ایمان ، حسن ، قبح ، خیر ، شر وار . بونلر بربرینك آیینه‌سیدر . « الاشیاء تنکشف باضدادها »

کچن هفته درسمزك کوکه عائد اولدیغنی سویله‌مش ایدك . فی الحقیقه اویله‌در . اصل ثابت اولمدقجه فرع ثابت اولماز . بعض کیمسه‌لرك بو دینه قارشی بر خصومت مخصوصه ابراز ایتدکاری کورولیور ، دیمش ؛ بونك‌ده نتیجه‌سی فنا اوله‌جغنی سویلمشیدك . بو خصوصده بر ایکی سوز دها سویلمك ایسترز . جناب حق موفق بیوررسه بو مجلسلری تمادی ایتدیروب بحثی بو اساسه عائد مسائل متفرقه‌یه انتقال ایتدیره‌جکز . محاربه میدانانده جهاد اوفرنده بر محارب قلیجنی صاللایور . اونك وظیفه‌سی اودر . اوندن طولایی مؤاخذه اولنماز . بزم ایشمزده جهاد دیمکدر . بز نیتمزله مأجور اوله‌جغز .

جناب حق نه بیوریور؟ حبیبم سن ایستدیککی مظهر هدایت ایده‌مزسك . سن یالکز تبلیغه مأمورسك . بزم کبی اللهك اك حقیر بر قولی، امت محمدك اك عاجز بر فردی نه یاپه بیلیر ؟ بزم یاپه‌جغمز حق وحقیقتی سویلمکدن عبارتدر . انسان یاپه‌بیلدیکی قدر یاپار . اوست طرفی اللهه عائددر .

— اما سنك نه‌که لازم ؟

نه دیمك ؟ هرکس الندن کلدیکی قدر دینی مدافعه ایله مکلفدر . بو دینده انحصار یوقدر . بز همز قدرتمزه کوره مدافعه‌دینه مجبورز .

حاجت بکلاه برکی داشتنت نیست
درویش صفت باش وکلاهی تتری دار

سن قیافتمه باقمه ، فس کیه‌رم ، تاتار قالپاغی کیه‌رم . فقط حق وحقیقتی سویلمکه چالیشیرم . ظواهر انسانی آلداتیر . سن درویش مشرب اول‌ده ایستر فس ، ایستر تاتار قالپاغی کی . بونی‌ده سویلمك زائددر، نه ایسه ...

بعض کیمسه‌لر مقدساته تجاوز ایدیورلر . الحاده قوت ویره‌جك آثار اوقویورلر . بونلر غایت اوسته‌لقلی یازلمش اثرلردر . اوقویانلر کندیلرینی قوللانامازلرسه ، متبصرانه حرکت ایتمزلرسه هاویهٔ خسرانه یووارلانوب کیدرلر . بونلر (لاالهیه) یعنی منکر وملحدلردر . حسن نیت اولماز ایسه هیچ برشی قارشولرینه کچه‌مز . بر کره انسان بو جریانه کندینی قاپدیردیمی ، الله سلامت ویره . کیده‌بیلدیکی قدر کیدر .

کفر وایمان خصوصنده انسانلر بر قاچ قسمه آیریله‌بیلیر . بونلرك بر قسمی کفری التزام ایدر ؛ بنای اعتقادینی هدم ایده‌جك ، تزلزله اوغراته‌جق برشی کوردیمی ، مال بولمش مغربی کبی ، اونی دماغنك ترسنه قویه‌جغنی بیله‌مز . ایشته بونلرك ناصیهٔ خسرانه شقاوت تمغاسی وورولمشدر .

دیکر صنف ، عقیده‌سنی تشویش ایدن فکرلرك تواردندن ممنون اولماز ، بلکه محزون اولور . فقط اوقودیغی ، کوردیکی ، ایشیتدیکی شیلرك نفسی اوزرنده اجرای تأثیر ایتمه‌سنه مانع اوله‌ماز . چونکه بو تأثیر غیر ارادیدر . بونکله برابر او فکرلر اونك روحنه یبانجی کلیر . روحنده بولونان بر قوهٔ دافعه ، یعنی قوهٔ دافعهٔ سعادت او فکرلری قبول ایتمز ، دفع ایتمك ایستر . چونکه اونلر کندینی مضطرب ، صفوت قلبیه‌سنی اخلال ایدر . بویله اولان بر آدمده بر سعادت مایه‌سی وار دیمکدر . حسن نیتی الدن براقایوب نفسیله مجادله ایدرسه وعقدهٔ خاطرینی ازاله ایده‌جك بریار جانه مقارن اولورسه اومرض مزعجدن قورتیلوب کسب عافیت وسعادت ایدر .

برده لاقیدلر کروهی واردرکه نه ایمانه اهمیت ویررلر، نه کفره .. بویله اولان آدم حیاتی اذواق نفسانیه‌سنك استیفاسنه حصر ایدر . اك ربادی بودر . اونك انسانیتله ، انسانیته خاص اولان علویات ایله اصلا مناسبتی یوقدر . قارغه کبی مزبلهٔ شهواتده دولاشوب نه بولورسه اونکله غدالنیر . بونلرك حیاتنه شعوری دیمك بیله موافق دکلدر . شیطان بونلرك بورننه نفس وهوا حلقه‌سنی طاقمشدر . اونلری دائما او کبی یرلره کوتورر . بونلرك نه عقله ، نه حکمته ، نه علمه ، نه فنه ، خلاصه تطمین هوایه خدمت ایدن شیلردن بشقه هیچ برشیئه رغبتلری یوقدر .

بعض کیمسه‌لرده حسب الاستعداد عقیده‌یی افساد ایده‌بیله‌جك نه قدر شیلر کورسه‌لر، اوقوسه‌لر، یاخود ایشیتسه‌لر اصلا متأثر اولمازلر . اونلرك بنای ایمانده جزئی بر تبدل وتزلزل کورولمز . ایشته بونلر سعید ازلیدرلر....

(بعده مثنوی شریفدن بعض مثال وتشبیهلر ایراد ایده‌رك انکار الوهیته متجاسر اولانلره نقل کلام ایله‌دیدیلرکه :)

کونشه سیاه جامله باقیورسك‌ده ، کندکده نورینه تحمل ایده‌جك

قوت تخيل ايديورسك . ايشته بونك كبى شمس حقيقى ، اللهىده بويله كوريورسك ، بويله بيليورسك . اونكله سنك آره كده سياه جام كبى اولان بشريت وار . دها دوغروسى روحك قرارمشده اونك سطوت تجليسندن متأثر اولهجق قابليتدن محروم قالمش ... شو حالده ، قولاى قولاى الله الله ديدكجه كنديكى پهلوان صانيورسك . او اسم عظمت وجلالىده هركون آغزينه آلوب فرسوده ايتديكك ـ حاشا ثم حاشا ـ اسماء عاديه كبى كوريورسك . اكر سنك عقلك ، دها طوغريسى بصيرتك آنك عظمت وجلالنى محيط ومدرك اوله ايدى دها قرآن كريمك باش طرفندن (الحمدلله) دير ديمز الله لفظنك نور جلالى ايچنده غائب اولوب كيدردك . بركت ويرسين ، كوزكده كى سياه جامه . كونشله سنك آره كه حلول ايدرك ، سنى برنده دورديريور. كنديكى محيط اسرار معانى ظن ايتمه . سنك بوتون معلوماتك حروف هجادن متشكل اولان كلماتك حدودندن ايلرى كيده من . سن او كلمه لرى تصرفاتكله كاغدك اوزرينه قويدقجه كنديكى اونلرك ضمننده كى معنايه ده واقف ظن ايدرسك . ياخود نفسكى او معنانى محيط ومدرك قياس ايلرسك . اوت صمانه چوپنه بينوب بر ايزده بيريكن صويك ايچنده كنديكى بويوك بر قپودان ظن ايدن سينكله آره كده بويوك بر فرق كورميورم . اوده طبقى سنك كبى دوشونيوردى .

انسان اولملى . شعور حقيقى درجه سنه ايريشملى . سن شعوريكى حقيقى بر شعور ظن ايتمه . فنون تجربيه ساحه سنده كى شعورك ، اونك نتيجه سى اولان موفقيتك ساحۀ حقيقتده چوجق اويونجاغى كبى قالير . شعور حقيقى او دكلدر . اونك سكا كوستردیكى دائرۀ رؤيت غايت كوچوك ، غايت محدوددر ، او بر اداره قنديليدر . اونك اعانه سيله آنجق باصديغك يرى كوره بيليرسك . دها پترول لامبه سى ، مشعله وار ، بيلمم نه وار ، الك صوكراده الكتريق ضياسى وار . كندك بو مرتبه يى احراز ايدهمه مشسك ، الكده اداره قنديلندن باشقه بر شى يوق . بارى الكتريق ضياسنى الده ايدن بر آدمه التجا ايتده بر آز دائرۀ رؤيتنى توسيع ايله ؛ بر آز كوكلك كوزك آچلسون ، براز كوره مديكك شيلرى كور ، براز بيلمديكك شيلرى بيل !. براز انصاف دائره سنه رجوعه چاليش . تا كه شعور عادى دركه سندن شعور عالى درجه سنه ارتقا ايده سك . تا كه اداره قنديليله كوره مديكك ساحه يى الكتريق ضياسيله كوره سك .

— بن بونلرى ياپه ميورم .

بارى كورنلرى انكار ايتمه . اونلره تعريض ايتمه ، سكا خبر ويردكلرى شيلرك هپسنى دكلسه ده مثلا هيچ اولمازسه بر قسمنى ، اوده اولمازسه امكاننى تصديق ايت . ايشته بوقدر ...

مكيفات قوللانيورسك . دماغنك حركاتنه كرمى ويرمك ، بولنديغك عالمى دكيشديرمك ، كاذب ، موقت بر شفا بولمق ايچون . بر كره ده شو شراب عرفاندن ايچ . اولمزسه يا . بلكه اورادهده بر نشوه بولورسك . اوت هيچ شبهه سز بولورسك ، هم حقيقى نشوه يى بولورسك . او شراب عرفانك نشوه سى مكيفاتك نشوه سى كبى كاذب ، تحيجى بر نشوه دكلدر ...

علوم وفنون ايله اشتغال ايدوب اوته طرفه ميل ايدنلر اهون قالير . هيچ اولماز ايسه اخلاق عموميه يى افساد ، رذائلى اباحه خصوصنده اوقدر جرى اولماز . چونكه دماغنده بر آز مايۀ معرفت وار . حتى بونلردن بعضلرى فضيلتده تعصب بيله كوسترلر . هرنه قدر فضيلتك اصل صحيحنه متمسك دكل ايسه لرده . اعتياد ، توارث ، غريزه كبى شيلر او دائره دن چيقمه لرينه مساعده ايتمز .

عالم ماديات ده كى بولشه ويكلك جريانى معنويات واخلاقيات عالمنده ده كورولمه يه باشلادى . ايشيتديكمزه كوره بولشه ويكلر پترسبورغده چارك سراينه كيروب قيمتدار اشياىى پارچه پارچه ايتمشلر . بو اخلاق ومعنويات بولشه ويكلرى ده سراى انسانيتك كافۀ محتويات نفيسه سنى آلت اوست ايديورلر . قازمه لرله ، كوركلرله بوندن محاسنى ييقمق ناصيل اولور ؟ عصرلردن برى سكا انتقال ايدن بوتون موارثى ناصيل اورته دن قالديررسك ؟

ينه تكرار ايدهيم كه بز معنويات ومقدساتى كلمات عاديه منزله سنه تنزيل ايتمك ايسته يورز . بوده ادراكمزك محدوديتندندر . بر انسان الله ديديمى ، لفظۀ جلاله نك مفهومنى آكلايه بيلسه نه ممكن اونى انكار ؟ سن بو مفهوم علوى يى مفهومات سائره يه قياس ايديورسك . اكر بو مدلولك حقيقتنى بيلسه ك بو بيلكى بوتون ديكر بيلكيلريكى محو ايدر .

بيلسه ك ديورم . بو ، خطاب سزه دكلدر . بونك مخاطبلرى بورايه كلزلر . پهلوانلر طيشاريده در . بز اونلرله كوله شيورز .

لفظة اللهك مدلول علويسنى بيلسه ك ايش باشقه درلو اولور . يالكز عشقك (ع ، ش ، ق) ينى بيلن عشقدن بى خبردر . سن يالكز بو اوچ حرفى بيليرسك . ايشته او قدر . ايشته جناب حقه اولان معرفتك ده بو قبيلدندر . او نورك تجليسنه انسان تحمل ايده من . او بر كونشدر كه بر آن ايچنده انسانى ياقار . بركت ويرسون آره ده كى سياه جامه ، بشريت كثيفه كه ، قرارمش روحكه .

بونلر آره كه حيلولت ايتمش ده تحمل ايديورسك . اكر او جسم كثيف آره يردن چيقسه ، تجليه ايدلمش اولسه باشقه درلو اولور . طورسيناده نه اولدى ؟ حضرت موسى ، تجليات الهيه يه دايانه بيلديمى ؟ بز كثافتمزدن طولايى جناب حقدن بويله كستاخانه بحث ايديورز . الله قلبلرمزى مهرلهمش . ذات الوهيتى حقنده كى معرفتمز ـ تعبير جائز ايسه ـ ميخانيكيدر ، شعورى دكلدر . اكر اويله اولماسه بو مفهوم علوى بزى سطوات قدسيه سيله زبون ايدر ، سنه لرجه دوشوندورر ايدى .

طبيعى هركس بو درجه يه واصل اوله ماز . بونكده اهلى واردر . انجق بويله دوشونه ميلر ، بو درجه يه واصل اولمايانلر هيچ اولمازسه ادبنى محافظه ايدر . كندى سياه روحنى بر آز تجليه ايتمه يه چاليشير ...

بو انسان حقيقة بويوك بر عالمدر . بونده بر موسيقى آلتى كبى برچوق نغمات بالقوه موجوددر . ايش او نغمه لرى چالمقده ، او اوتارى اهتزازه كتيرمكده .

بو نغمه‌لرك انسانده هر درلوسی واردر. رحمانیسی، حقانیسی، شیطانیسی، نفسانیسی هپسی اونده موجوددر. یالکز خارجدن اوتارنی اهتزازه کتیره‌جك بر ال لازمدر. سن ظن ایتمه‌که قلبکده‌اللهی بیلمك استعدادی یوقدر. فقط بر طاقم ظلمانی حالات اونور مبینك اشراقنه مانع اولیور. سن روحکده‌کی نغمات لاهوتیه‌یی دویسه‌ك بردها قولاغکی اورادن آله‌مازسك. انجق بز سفلیات ایله اشتغال ایتدیکمز، دغدغهٔ ماسوا ایچنده بوواراندیغمز ایچون اونغماتی ایشیده‌میورز.

روح بو نغمه‌لرك استماعیله عالم بالایه یوکسه‌لیر. عجبا بو اوتارناصیل اهتزازه کلیر؟ بونی اهتزازه کتیره‌جك بر مضراب لازم. ایش اونی بولمه‌ده.

توضیح فکر ایچون باشقه بر مثال سویله‌یه‌لم. بز ادبیاتدن، شعردن‌ده بونی بکله‌میورمی‌یز؟ شعر نه‌در؟ روحك لسان انفعالی. شاعر نه‌در؟ شاعر عالم ایچنده بر عالم ابداع ایده‌جك، سنی بولوندیغك عالمك فوقنه چیقاره‌جق، مبدع، حساس بر قلب. سن اونك مبدعاتیله یوکسلیورسك. اونك روحکده حصوله کتیردیکی هیجان بدیعی ایله متهیج اولورسك. اکر حساس بر روحه، رقیق بر ذوقه مالك ایسه‌ك نفسکی بو احتیاجدن وارسته کوره‌مزسك. شاعرك جملهٔ مبدعاتندن اولان عوالمده سیر ایدرسك. بو بیلدیکمز ادبیاتدر. بونك کبی بر ده ادبیات الهیه وار. اونك‌ده شاعرلری، مبلغلری وار. سن اونلره هیچ یاناشمه. طبیعی روحك او عالمك حالاتندن خبردار اوله‌ماز.

مملکتمزده ارباب قلم نامنه عجیب بر طاقم آدملر کورولیور. اثر دیه اورته‌یه قویدقلری شیلر روحلرده هیچ بر هیجان حصوله کتیرمیور. شعر دیدیکك اعماق روحده‌کی اك رقیق اوتاری اهتزازه کتیره‌جك، روحده‌کی استعداد تحسسی تنمیه‌ایده‌جك. ذوق ادب بودر. ابداع آثار. اوقونان شیلر ایسه هیچ بر شیئه یارامیور. حقیقةً بونلر هیچ بر شیئه خدمت ایتمیور. فکرلر انحطاطده، روحلر ظلمتده. نور دائما تسترده. بویله نه اولور؟ ایی شیلر اوقوملی.

بر بیت بنی متأثر ایدر. مثلا فضولینك بر بیتنی اوقونجه غشی اولوردم. بو، بونی یاپارسه بر حکیم ربانینك شعرنده‌کی وجد بنم روحمده بر تجلی کوسترمسون، اولورمی؟ او بر وادی، بوده بر باشقه وادی. اونه‌کی اذواق وجدانیه‌یی، بوده جذبات رحمانیه‌یی حصوله کتیرییور. ایشته بونلر هپ بر عالمك انعکاس لمعاتیدر. اما سن دیه‌جکسك که:

— بنم بویله هیجانلرله ایشم یوق.

اویله ایسه انسانلقدن تجرد ایت صخرهٔ صما کبی برکده اوتور!

اکر روحکده استعداد هیجان وارسه برآزده بو وادیده یازیلمش اثرلری اوقو.

ایشته انبیانك، اولیانك سوزلرینی، نغمه‌لرینی‌ده ایشیتملی. اونلرك ارتقا ایتدکلری مقاماتك اذواقندن خبردار اولملی. باق جناب مولانا نه دیيور:

« انبیای ذیشانك درونلرنده اویله نغمه‌لر واردرکه طالبلره حیات بی‌بها بخش ایدر. حس قولاغی بو نغمه‌لری ایشیتمز. زیرا او قولاق لغویات ایله مشحون اولدیغندن ناپاك دینه‌جك حاله کلمشدر. اکر بن بو نغمه‌لردن بر نبذه بحث ایده‌جك اولورسه‌م جانلر لحدلرندن چیقار. بیلکزکه اولیا زمانك اسرافیلی کیدر. اولمشلر اونلرك سایه‌سنده حیات تازه بولورلر. هپکزك جانلری تن قبرنده اولو کبی یاتمقده‌در. او نغمه‌لری ایشیدنجه کفنه بورونمش اولدیغی حالده قبرندن چیقار. بعث بعدالموته مظهر اولور.»

۲۱ تشرین‌ثانی، ۱۳۳۵

اخلاقیات

مقدمه

بو مباحثده اخلاق حقنده عمومی وخصوصی بعض معلومات ویره‌جکز. اخلاقك درجهٔ اهمیتنی ایضاح ایتمك خصوصنده فم رسالتپناهیدن صدور ایدن: « انما بعثت لاتمم مکارم‌الاخلاق = بن آنجق مکارم اخلاقی تماملامق ایچون بعث اولوندم. » حدیث شریفی کافی‌در اعتقادنده‌یم. خاتم الانبیا افندمزك غایهٔ بعثتی مکارم اخلاقی اتمامدر دیدکدن صکره آرتق بو بابده داها زیاده سوز سویله‌مك لازم دکل‌در. شوقدرکه خاتم رسالت افندیمزك شو حدیث شریفلرینك احتوا ایله‌دیکی حقایق علویه‌یی بر درجه‌یه قدر ایضاح ایدر مقصدیله، برقاچ سوز سویله‌مك ایستیورم:

انسان ایچون بر غایهٔ کمال واردرکه اونی احرازه چالیشمق اوزرینه فرض‌در. عینی زمانده انسان برچوق نقصانه معروض‌در؛ یوکسلوب اوکا غلبه ایتملیدر. حال بوکه انسانك مرتبهٔ کماله واصل اولمسی، امکان مساعد اولدیغی قدر فضیلت قازانمسنده، اخلاق وطبیعتنی تهذیب ایتمسنده‌در. نقصانی ایسه رذائل افعالدن برینی ارتکاب ایتمسنده‌در.

فضائل دیدیکمز شی ایسه، روحك بر طاقم سجیه وخویلری‌درکه، کندیسیله متصف اولان ایکی شخص آراسنده بر آهنك وفاق حصوله کلمسنه وسیله اولور. رذائله کلنجه: اونلرده نفوس بشریه‌یه عارض اولان بر سورو کیفیات خبیثه‌درکه کندیلریله اتصاف ایدن اشخاص آراسنده تفرقه ومنازعه حصوله کتیرمك شانندن‌در. شو حالده انسانه اك یوکسك بر مرتبهٔ سعادت، اك علوی بر غایهٔ کمال تأمین ایدن؛ یاخود اك آشاغی بر درکه‌یه سقوطنه وسیله اولان اونك اخلاق وطبیعتی‌در.

شمدی بر حقیقت اولمق اوزره دیه‌بیلیرزکه: مقتضای خلقتلری بر آراده یاشامق مجبوریتنده اولان انسانلرك فضائل اخلاقیه ایله متصف اولملری، بالجمله اوامر وفضائل اخلاقیه‌یه رعایتکار بولونملری الزمدر. باشقه صورتله نه بر جمعیت تشکیل ایده‌بیلیرلر، نه‌ده بر مدنیت تأسیسنه مقتدر اوله‌بیلیرلر. چونکه، تعریفندن‌ده آکلاشیله‌جغنه کوره، هیئت اجتماعیه آره‌سنده مدار وحدت اوله‌جق، آحاد جمعیت میاننده متین بر عروهٔ اتحاد تشکیل ایده‌جك یکانه اساس آنجق « فضائل اخلاقیه » در. فضائل اخلاقیه بر قومك کافهٔ افرادینه شامل اولورسه هر بری حدینی بیله‌رك، حتی طایه‌رق دیکرینك حدودینه، حقوقنه اصلا تجاوز ایتمیه‌جکی ایچون آره‌لرنده تعاون طبیعتیله حصول بولور. هر فردك جمعیته‌کی موقعی، اشکالی، وظائفی مختلف اولمقله برابر هپسی بردن بر وجود مشترکك بقاسنه، تأیید قوامنه خدمت ایدن اعضا مثابه‌سنده‌در. بر جمعیته‌کی

فضائل اخلاقيه « هرعضوى كندى وظيفهٔ مخصوصه‌سنى ايفا ايدرك باشقه‌سنك وظيفه‌سنه تجاوزدن آليقويان (قوهٔ حياتيه) » كبى‌در .

شويله‌ده دييه‌بيليرز : جمعيت انسانيه‌يه نسبتله فضائل اخلاقيه ، كائناته نسبتله جاذبهٔ عموميه كبيدر. كواكب وسياراتك آراسنده‌كى نظام ناصل جاذبهٔ عموميه سايه‌سنده پايدار اوليورسه ، هركوكب ، هريلديز بو قوتك توازنى سببيله كندى مركزنده ناصل ثابت قاليورسه ، ديكر كوكبله آره‌سنده‌كى نسبتى ناصل محافظه ايله‌يه‌رك كائناتك ايجاد وبقاسى حقنده‌كى حكمت الٰهيه تمام اولونجه‌يه قدر هربرى مدار مخصوصنده منتظماً سير ايديورسه؛ بوفضائل واسطه‌سيله‌دركه جناب حق، هيئت اجتماعيه‌يى تشكيل ايدن افرادن هربرينك موجوديت شخصيه‌سنى برزمان محدوده، موجوديت انسانيه‌يى ايسه علم الٰهيسنك احاطه ايده‌بيله‌جكى برآنى‌يه قدر محافظه ايدر .

ديمك‌كه ، انسانيت تام عموميسيله تعريف ايلديكمز منظومه آنجق فضيلت ومكارم اخلاقيه ايله قائم‌در . ايشته بونك ايچون‌دركه حكيم الانبيا افندمز حضرتلرى «غايهٔ بعثتم مكارم اخلاقى اتمام‌در» بيورمشلردر. بومكارم وفضائل ايله بونك ضدى اولان رذائلى ، وبونلرك نفس‌دن كيفيت صدورينى ، بونلرك صدورينه باعث اولان سوائق وقوايى بزه بيلديره‌جك اولان ايسه آنجق علم اخلاق‌در . هرعلمك شرف واهميتى شبهه يوق اونك موضوعيله متناسب‌در .

۱

علم اخلاق نه‌در ؟

اخلاقك تعريفى ـ خوى وسجيه ـ اخلاق فطريه وطبيعيه ـ اخلاق مكتسبه ـ اخلاق حسنه ، اخلاق سيئه ـ علم اخلاقك تعريفى ـ موضوعى ـ غايه‌سى ـ اقسامى .

اخلاق ، خلقك جمعى‌در . خلق، خوى وطبيعت ديمكدر. سجيه وخوى دنيلن شى انسانده رسوخ بولمش ، يرلشمش بر ملكه‌دركه ، اوملكه سببيله فكر ورؤيته محتاج اولمقسزين ، ذهنى يورمقسزين نفس‌دن افعال قولايجه صدور ايدر .

شمدى بونى براز ايضاح ايدهلم : كيفيات نفسانيه ايكى قسم‌در : بريسى سريع الزوال اولوب غيرراسخ وغيرثابت‌در ؛ كليجى وكچيجى‌در. اوتانمقدن يوزى قيزارمق ، قورقودن بكزى صارارمق ، مرهانكى برسببدن كولمك كبى . ايشته بونلر كبى سريع الزوال اولان كيفيات نفسانيه‌يه « حال ، حالت نفسانيه » دينير .

ايكنجى قسم ايسه بطئ الزوالدر ، راسخ‌در ، ثابت‌در . سخاوت، شجاعت ، عفت ، حيا بوقبيل كيفيات نفسانيه‌دن‌در،كه بونلره «ملكه» تعبير اولنور . ديمك‌كه نفسده يرلشمش ، كوكلشمش اولان شيلره «ملكه» دينور . ايشته «خلق»ده بويله بر كيفيت نفسانيه ، برملكه‌در. هرشخصك كنديسنه خاص بر ملكهٔ راسخهٔ نفسانيه‌سى‌در . بو ملكه سايه‌سنده هرشخص قوهٔ اراديه وحسيه‌سنى كنديسنه مخصوص برطرزده استعمال ايدر . [۱] شو حالده ، نفسده رسوخ بولوب ملكه حالنى اكتساب ايتمه‌مش اولان بعض حالات ، افعال وحركات بر انسانك ماهيت اخلاقيه‌سنى تعيين ايده‌مزلر . بو بويله اولديغى كبى تأمل وتفكر ايله وجوده كلن افعال وحسياتده‌ده رسوخ وملكه اوله‌مايه‌جغندن قوهٔ مفكره‌ده بر شخصك اخلاقندن عد اولونمه‌مش ، خلقك تعريفنده مفكره‌نك دخل وتأثيرى اولمديغى قبول ايديلمش‌در . بونك ايچون‌دركه: اخلاق فاضله ، اخلاق نجيبه ، اخلاق متينه ، اخلاق حسنه تعبيرلرينى قوللانديغمز حالده اخلاق منوره ، اخلاق عالمه ، اخلاق حكيمه تعبيرلرينى قوللانميورز . بناءً عليه اخلاق ايله ذكا يكديكرينك لازم غير مفارقى دكلدر . برينك بولونمديغى يرده ديكرينك بولونديغى چوق دفعه واقع‌در .

خلاصه انسانده رسوخ بولمش ، يرلشمش اولان ملكه‌لره « اخلاق » دەنير .

اخلاق فطريه وطبيعيه :

خلقت بشريه‌ده فى الاصل مركوز ومكنون اولان خصلتلره اخلاق فطريه وطبيعيه نامى ويريليور . قدماى اخلاقيونك فكرينه كوره بو نوع اخلاق ، تربيه ايله قابل تعديل واصلاح دكل‌در .

اخلاق مكتسبه :

طبيعتده الفت ايله حصوله كلن ، محيطك تأثيراتيله صكره‌دن قازانيلان خويلره ، ملكه‌لره اخلاق مكتسبه نامى ويريلير. مع مافيه بوندن اخلاق مكتسبه ايله عاداتك بر اولديغى ظننه دوشمه‌مليدر . چونكه اخلاق ، كيفيات نفسانيه‌دن اولان برملكه‌در . عادات ايسه ، هيئت جسمانيه‌يه عائد بر «ملكه»در . حركات جسمانيه‌نك تكررندن حاصل اولور . بناءً عليه خلق ايله عادات ، مترادف دكلدر . قواعد اخلاقيه بوتون بنى بشره شامل اولوب مليت ، قوميت ، مذهب ايله غير متبدل اولديغى حالده عادات بويله دكل‌در . بونك ايچون‌دركه ملل واقوامك بربرينه اويمايان ، بر قومجه مستحسن اولوب‌ده ديكرينه كوره مستهجن كورينن احوال عادات قبيلندن‌در . بونلرك علم اخلاقه دخل وتأثيرى يوق‌در .

اخلاق حسنه ، اخلاق سيئه :

ديكر اعتبار ايله اخلاق ينه ايكى‌يه آييره‌بيليرز : اخلاق حسنه ، اخلاق سيئه . طبايع وتمايلات مقبوله‌يه ، انسانك مادى ومعنوى مفطور اولديغى فضائل وخصائل بركزيده‌يه ، كوزل خويلره اخلاق حسنه ، اخلاق حميده ، اخلاق فاضله ، اخلاق ممدوحه ، محاسن اخلاق نامى ويريلير .

---

[۱] خلق معناى عموميسى اعتباريله بر مخلوق ديكر مخلوقلر آراسنده تفريق ايدن شى‌در . خلق او مخلوقك علامت خاصه‌سى ، اونك غرابتنى تعكيل ايدن شى‌در . بالنتيجه ، بر آدمك خلق اويله برشى‌دركه اونك واسطه‌سيله ، انسان نه ايسه او اولوب باشقه درلو اولماز ؛ باشقه برشى يرينه فلان شيئى يابار وايستر ؛ او صورتله‌كه بر كيسه‌نك خلق معلوم اولورسه ، اونك بر شى حقنده نه‌صورتله تعيين قرار ايليه‌جكى دوغرى بر صورتده اولمق بيلنه‌بيلير . فقط خلق غايت مغلق برشى‌در وتشكلنه پك چوق عناصر كيرر . اولا تأثيرات بدنيه واردر ؛ تأثيرات ذهنيه‌ده موجوددر . مع مافيه خلق ماهيتى اعتباريله تشكيل ايدن شى ، فردك تشكلات مخصوصه‌سندن آلديغى قابليات وتمايلات ، تمس ايدن استعدادات وكندى كنديسنه ايديندكى اعتياداتدر . وهركسك حساسيت واراده‌سنه عائد اولان شى كنديسنه خاص اولديغندن ، بالنتيجه هركسك بر خلق واردر واخلاق آراسنده بر طرفدن ميلانلرده وديكر طرفدن‌ده اراده‌لرده موجود تنوع بولونور ....

فنا طبیعتلره، چیركین خویلره، قوانین اخلاقیه‌یه مغایر حالاته، خلاصه فنا اولان سجیه وخویلره اخلاق سیئه، اخلاق ردیئه، اخلاق فضیحه، اخلاق فاسده، اخلاق مذمومه، اخلاق مقدوحه، مساوئ اخلاق نامی ویریلیر..

علم اخلاقك تعریفی:

هرشیدن بحث ایدن بر علم اولدیغی کبی، انسانك سجیه وخویلرندن بحث ایدن بر علمده واردر، که بوکا علم اخلاق دیرلر.

مع مافیه اخلاقیون، علم اخلاقی مختلف صورتده تعریف ایتمشلردر، که اونلردن بر قاچنی بروجه آتی ذکر ایده‌جکز: «علم اخلاق، انسانی جهت کمالاته سائق اولان مبادی واساسلردن بحث ایدن بر علمدر.»

شو تعریفدن آکلاشیلیرکه: انسان ایچون بر غایهٔ خلقت، بر غایهٔ کمال وار؛ او غایه‌یه ایریشمك، او کمالی تحصیل ایتمك علم اخلاق ایله اوله‌جق؛ انسانه غایهٔ خلقتی طانیمنی، خصائص موهوبه‌سنی هدف تکمله دوغرو سوق ایتمکی اوکره‌تن علم اخلاقدر.

اوت، انسانك قوای موهوبه وخصائص مودوعه‌سیله ایریشوب بولمسی واجب اولان شو کمالی، شو غایهٔ خلقتی انسانه بیلدیره‌جك، انسانی بو غایه‌یه ایصال ایده‌جك اولان شی، علم اخلاق دینیلن علم عالیدر.

انسانك بو کمالی تحقیق ایدوب بولمسی، تعبیر دیکرله هدف مقصده واصل اوله‌بیلمسی قواعد اخلاقیه تبعیتله، یعنی اومبادینك قوتدن فعله چیقاریلمسیله اولور. هرانسان کندی ذاتی ایچون شو امر جلیلی تحقیق ایدنجه وظیفه‌سنی حقیله ایفا ایتمش صاییله‌جغی جهتله شبهه یوقکه: طبیعت بشریه‌نك کمال شوقیله آرزو ایتمکده اولدیغی اوعلوی غایه‌یه ایریشیر. دیمك که علم اخلاق وظائف بشریه‌یی، اعمال انسانیه‌یی تعیین ایدیور. باعث سعادت اولان مکارم اخلاق ایله مستلزم شقاوت اولان رذائل اخلاقی حقیله بیلدیریور. بو اعتبار ایله علم اخلاق «وظیفه علمیدر.» «تحصیل سعادت فنیدر.» «مسلك حقیقئ بشری‌یی تعیین وارائه ایدن قواعد وقوانیندن باحث بر علم جلیلدر.» دییه‌ده تعریف ایده‌بیلیرز.

بعضیلری‌ده شو یولده تعریف ایدییورلر: «اخلاق، افعال واعتیادات بشریه‌نك خیر وشر، فضیلت ورذیلت ایله اولان مناسبتلری تدقیق ایدن برعلمدر.»

«حیات انسانیه‌نك انتظام احوالنی موجب، سعادت بشریه‌یی مستلزم بولنان اعمال وافعالدن باحث برعلمدر.»، «انسانلرك اس حرکتی اولان خیردن بواساسه کوره عهده‌مزه ترتب ایدن وظائفدن بحث ایدن برعلمدر.» شکللرنده تعریف ایدنلر اولدیغی کبی، «نفس ناطقه‌نك علم حفظ الصحه‌سیدر.» طرزنده‌ده تعریف ایدلمشدر.

شو تعریفلرك هپسی‌ده، براعتباره کوره دوشونولمش اولدیغی جهتله، دوغرودر. امام غزالی مرحومك احیاء العلومنده‌کی افادات آتیه‌سی علم اخلاقك نفس ناطقه‌نك علم حفظ الصحه‌سی اولدیغنی نه کوزل اثبات ایدیور؛ مشارالیه دیورکه: «اخلاق سیئه حیات ابدیه‌یی افنا ایله‌ین امراض روحانیه‌دندر. بوجهتله آنجق جسدك فوت اولمسنی مورث اولان امراض جسمانیه ایله آره‌لرنده پك چوق فرق واردر. شو حالده حیات فانیه‌یی ازاله ایدن امراضك اندفاعی ایچون تداوی ابدانك ضبط قوانین وقواعدینه کوستریلن اعتنادن زیاده حیات باقیه‌یی افنا ایله‌ین بو امراض مداواتك قواعد وقوانینی ضبطه اهتمام ایتمك لازمدر. بونوع طبی تحصیل ایله‌مك هرصاحب عقله امور واجبه‌دندر.»

علم اخلاقك موضوعی:

علم اخلاقك موضوعی، خصائص وقوای نفوس بشریه ایله انسانلردن صدور ایدن افعالی وبوقوتلرله افعال انسانیه‌نك مناسباتنی تدقیق ایتمکدر. شویله‌ده دیه‌بیلیرز: عادات ومعاملات افرادك حق ووظیفه، ایلك وفنالق، فضیلت وفضاحت فکرلریله مناسباتنی تدقیق ایتمکدر.

علم اخلاقك غایه‌سی:

علم اخلاقك غایه‌سی انسانك مادةً ومعناً نائل تکملات اولمسی ایچون اقتضا ایدن قواعد وقوانیندر. قیصه بر تعبیر ایله: تحصیل سعادت بشریه‌در.

حقیقةً دوشونوله‌جك اولورسه فضائل ایله متحلی اولمق، نفس الامرده تحصیل سعادتك اصلیدر. چونکه آداب جلیله واذواق سلیمه‌نك طریقلری ایله کندی عملی بیننی توفیق وبونلری یکدیکرینه تطبیق ایدن برکیمسه ایچون اك بیوك سعادت، حتی شئون عملیه‌نك هپسنده ایلری کیتمك ملکه‌سی حاصل اولمش دیمکدر. زیرا شئون حیاتیه‌یی اساسات اخلاقیه‌دن باشقه اساسلر اوزرینه بنا ایدنلر ایچون وهلهٔ اولیده هرنه‌قدر برحظ وسعادت حاصل اولورسه‌ده حقیقتده، اونلر صو اوزرینه یازی یازمق قبیلندن اوله‌جغی جهتله بوکبی کیمسه‌لرك حالی کیت کیده فنالاشوب عملنده انتظام قالماز. چکمش اولدیغی تعب ومشقت خسران ایله نتیجه‌لنیر.

علم اخلاقك اقسامی؛ اخلاق نظری، اخلاق عملی:

علوم سائره کبی علم اخلاقده ایکی قسمدر: علم اخلاق نظری، علم اخلاق عملی. علم اخلاق نظری مبادئ اخلاقیه‌یی، یعنی علم اخلاقك اساسلرینی استنباط، مبدأ سلوکده‌کی قواعدی تحصیل، «قانون اخلاقی» یاخود «قواعد اخلاقیه» نامی ویریلن مبادئ صحیحه‌یی استمزاجه چالیشیر. افعال صادره وتمایلات روحیه‌نك منشأ ومصدرلرینی تحلیل وبونلرك صورت سوق واداره‌لرینی تعیین ایدر.

اخلاق عملی‌یه کلنجه: بوده، افعالمزی تحدید ایدوب اشخاص وامکنه‌یه نظراً اونلرك أبی وفنا، صحیح وفاسد اولانلرینی بیلدیریر. افعال وتمایلات روحیهٔ بشریه‌دن هانکیلرینك مستحسن، هانکیلرینك مستهجن اولدیغنی، وظائف انسانیه ایله آنلرك صورت ایفاسنی کوستریر.

تعبير ديكر ايله علم اخلاق عملى ، نظرى قسمنك نتايجى اوزرينه عملى سيستهمى تأسيس ايلر . اصل مقصديمز عملى قسمندن بحث ايتمك ايسهده مختصراً علم اخلاق نظريه‌يىده كوزدن كچيرمك ايجاب ايديور. بونك ايچونده اولا اخلاقك اساسلرينى تدقيق ايده‌جكز .

آقسه‌كيلى

احمد حمدى

انما المؤمنون اخوة

وحدانيت الهيه‌يى تصديق ايدنلرك هپسى يكديكريله قارداشدرلر. ايمان اونلرك آره‌سنده جهت جامعه‌در . اخوتلرينك تمل طاشيدر . توحيد بارى‌يى قبول ايدن آدم ، عرب اولسون، ترك اولسون، هندلى اولسون، ايرانلى اولسون، افغانلى اولسون، انكليز اولسون ، حاصلى كرهٔ ارضك هانكى قطعه‌سنه وهانكى ملته منسوب اولورسه اولسون مادامكه قلبنده نور ايمان پارلامش ، وحدت آلهيه‌يى تصديق ايتمشدر اخوت اسلاميه شرفيله مشرفدر .

سورهٔ حجراتك جملهٔ آيات مبجله‌سندن بر آيت جليلهٔ معلومه‌نك برجزء مبجلنى بوراده سرنامه اتخاذ ايتمكدن مقصد، آيت جليله‌نك حاوى اولديغى جهت سياسيه‌يى بياندر .

حقيقةً دين جليل محمدينك اساسات قويمه‌و دساتير جليلهٔ مستقيمه‌سندن هانكى براصل جليله، هانكى برحكم جميله نظراولنسه هرنقطهٔ نظردن عرفان بشره علويت وقدسيت بخش ايده‌جك حكم عاليه‌يى مشتملدر ؛ هوا پرستان سياستك احتياجات بشره نسبتله حادثات يوميه اوزرينه مؤسس بر مفكوره ايله وضع ايتديكى دستورلر كبى دكلدر . قرآنك مشتمل اولديغى مبجل ، علوى ، هرعصره و هرعنصره قابل تطبيق، وهردرلو احتياج ايله قابل توفيق اولان حكم جليله‌سى بيك اوچيوز بوقدر سنه اول بتون عالم ايچون فضائل ارشاديه‌يه كافى اولديغى كبى بوكونكى مسائل زمانيه‌نك بوتون تنوعاتيله ، بوتون مشكلاتيله هپسنه قارشى دخى حلال مشكلات اوله‌جق اساسلرى محتوى وهردرلو سياسى واجتماعى امراض ايچون علاج شافيدر .

چونكه دين جليل محمدى سراپا برمجموعهٔ حقايقدر. حقيقت ايسه زمين ايله ، زمان ايله فرسوده اولميوب هرزمان حقيقتدر ، هرزمان تروتازه‌در .

دين جليل محمدى مجموعهٔ حقايقدر . چونكه جمعيت بشريه آره‌سنده (تعاون) اساسى اوزرينه مبتنيدر . آوروپا مدنيت حاضره‌سى كبى رقابت اساسى اوزرينه بنا ايدلمش دكلدر . جمعيات بشريه آره‌سنده‌كى سياسى واجتماعى مسائل مهمه‌نك دستور حلى (تعاون) اولديغى تقديرده احتياجات عموميه تكافل عمومى تحتنه كيره‌رك مدنيت ماكينه‌سنك دوران عموميسنده انتظام عمومى مشهود اولور . قوينك ضعيف ايله، ضعيفك قوى ايله حقوق ووظائفنده‌كى تعاضدى انتظامك بقاى ابديسنى محافظه ايلر . تعاونك افكار عموميهٔ بشره الهام ايده‌جكى فضائل انسانلرك يكديكره قارشى ارتباط وحرمتنى تأسيس ومحافظه ايدرك بوامرمعنوى جمعيت بشريه آره‌سنده عادتا ضابطه وظيفه‌سنى دخى ايفا وبو معنوى حكومت خلقى آنارشى احتراصلرندن وقايه ايلر .

رقابت اساسنه مبنى اولان احوال اجتماعيهٔ بشرده ايسه انسانلرى حد اعتدالده طوتمق ايچون قوهٔ ماديه‌يه ، اوقوتك وجود دائميسنه احتياج قطعى واردر . قوهٔ ماديه‌يه بر آز ضعف عارض اولور اولماز انتظام اداره رخنه‌دار اولور. وجمعيت بشريه ايچنده درحال فوضى باش كوستور .

تعاون — رقابت نظريه‌لرى اوزرنده يوروتديكمز فكر ونظر بر حقيقت محضه‌در . بونى اك يقين برزمانك وقايع مهمه‌سيله اثبات ايده‌جكز.

هركسك تحت اعترافنده‌دركه اون طقوزنجى عصر ميلاديده‌كى ترقيات فنيه ، ادوار ماضيهٔ زماندن بزجه معلوم اولان درت بش بيك سنه ايچنده كورولمامشدر . حقيقةً يوز سنه‌لك ترقيات محيرالعقولدر . فقط شوراسنى اونوتميه‌لم كه بو ترقيات احتياجات بشريه‌نك عمرانه عائد اقسامنى تسهيل وتزيين ايدن (فن ميخانيك) اساسلرينه عائددر. يوقسه افكار واخلاق بشرى اصلاح وحقوق عموميهٔ بشرى تنظيم وتهذيب ايدن اساسات عليهٔ علميه‌ده دكلدر . يعنى آوروپا وآمريقاده جلوه‌كر عالم شهود اولان بدايع فنيه‌ده رهبر افكار رقابت اولديغى كبى بورقابت سياست عموميه‌ده دخى رهبر حركات اولمشدر . ايشته بورقابتله دريالر كبى جوش ايدن مساعىٔ بشريه حيات عموميهٔ بشرده اويله بر ثقلت اضافيه حاصل ايتمشدركه سياست عموميه‌نك تعاون وتكافل عمومى مركز اتحادينه مربوط اولمامسندن ناشى موازنت عموميه‌سنى غائب ايده‌رك بوتون مجهزات فنيه ومدنيه سيله تباه اولمشدر .

بوكون بشريت هيئت عموميه‌سيله اويله مصائب اليمه ايچنده‌پوياندركه دهاة سياسيه تأسيس موازنت ايچون بوتون موجوديتلريله اوغراشدقلرى حالده هنوز برانتظام عمومى غير مشهوددر .

حالبوكه ترقيات فنيه‌ده وبشرك احوال عموميهٔ اجتماعيه‌سنده قائد توفيق (تعاون) اولسه ايدى (فن) تخريباته خدمت ايدن ادوات جهنميه‌نك اعمالندن صرفنظرله عمرانك ساحهٔ وسيعهٔ كمالنده بشريتى تسعيد ايده‌جك بيك درلو بدايع آثار ميدانه كتيرردى .

(تعاون) بوكون ساحهٔ ارض اوستنده علمدار فاليت اولان آوروپا مدنيتنك قوانين سياسيه‌سنده واحد قياسىٔ عدالت اولسه ايدى بر نمسه ولى عهدينك وفاتى بوتون بشريتى قان دريالرينه آتماز وايكى عادل حكمك حكميله تسويهٔ مسائل ايلر ايدى .

(تعاون) عالمك سياست عموميه‌سنده رهبر حركات اولسه ايدى دنيانك اك بويوك مساعى فابريقه‌لرينى سكته‌دار ايتمكده بولنان (تعطيل اشغال) اشكالاتيله بشريت ضرره اوغراماز وعقيب حربده عالم برده (حرب اقتصادى) مصائبنه كرفتار اولمازدى .

(تعاون) اکا برسیاسیه‌نك سرنامهٔ اجتهادی اولسه ایدی (له‌نین) کبی الکیکی پروغراملرله مواجههٔ عالمه‌چیقارق ارضك برقطعهٔ کبیره‌سنده نظام عالمی هرج ومرج ایدرك میلیونلرله روس اغنیاسنك حقسز یره قانلرینی دوکمز وهیچ بر سبب مشروع اولمادیغی حالده مالل‌رینی نهب وغارت ایلمزدی . [١]

عبدالعزیز مجدی

دارالفنونه کنجلرینه :

دین واخلاق

علمك مشعور بر حاله وضع ایتدیکی ایمان ووجداندن الك پارلاق تظاهرلره انتظار لازمدر .

***

محترم کنجلر ! سزه خطاب وسزدن استمداد ایدییورم . یقیناً بیلیرسکز که تاریخك دونوم یرنده‌یز . ماضیمز قان وفجاعت ، آتیمز........

ایشته بوصفرلری سز دولدیره‌جقسکز . برشاعریمز :

آتی . . . . بیلمه‌م که اوده ماضی کبی مظلم
آتی . . . . بیلمه‌م که اوده ماضی کبی کهنه

دیمشدی . خیر اویله دینیلمه‌من . کندینی اونوتدیران قاهر بر بدبینلك اوکا بوسوزك معنای دهشتنی دوشوندیرمه‌مش . قارشیمزده کمیهٔ نه‌قدر آز اولورسه اولسون ، سلفلرینك مدت حیاتنجه کوره‌میه‌جکی کرم وسردی کورمش وبردقیقه اولسون معنا بم‌بیاض صاچلی اولان باشنی اوکنه اکه‌رك ، باقدقجه وجدانلری ، عمق آتشینه چکن بو خرابه‌زار معنوی واخلاقی قارشیسنده یانه ، یانه آغلامش برکنجلك ، ملی فلاکت دقیقه‌لرنده آلتون والماس وجدانینك رونقیله الك نانکور کوزلری قاماشدیرمش برکنجلك ، بیکلرجه قرده‌شلرینك قان حقنی کوز ببکنده یاشاتان برکنجلك کوردکجه بویله دینیله‌من . چوق نیکبین اولمالیدر .

سز محترم کنجلر ! باشکزك اوزرنده ولوناچیز برسقف عرفان یوکسلتن بوزواللی ملتك حقنی شبهه‌سز طانیورسکز ، علمك قاهر وبلیغ حق انتشارینی شبهه‌سز حس ایدییورسکز ، وینه شبهه‌سز بیلیورسکز که بونلری اونوتدیغکز دقیقه‌ده حق علمك او معناً پك یوکسك سقفی کناهکار باشکزی پك ظالمانه أزه‌جکدر . وایشته بو شعورلو ایمان ووجدانکزك علوی حضورنده آنجق سزه خطاب ، وسزدن استمداد ایدییورم :

[١] بومسئله برقاچ مقاله دوام ایده‌جکدر .

اجتماعیاتمز ، پارچه پارچه دوکولیور . هر سقوطنده حیات مایه‌مزدن عصرلر سوکوب کوتوره‌ن بو انهدام قارشیسنده بیکلرجه فریاد ایشیدییورز . بونلر هواده بر مدت طالغالانوب محو اولیور ، ینه کور ، صاغیر برلاقیدی . . . . .

حس ایدیلیور که بونك سببی غایه‌سزلکدر . غایه ؛ ملی وجداندن دوغار ، ملی وجدانك تشکلی ایچین « حرث » لازمدر . حرثك تمل طاشی «دین» ، اوزاولادی «اخلاق»در . Yjénie du Ehrislianisme ك باشنده‌کی « مونتسکیو » نك شوجمله‌سی نه‌قدر معنیداردر :

ظاهراً آنجق حیات اخرویه‌نك مالزمهٔ سعادتی حامل کبی کورونن دین ، دنیوی حیاتده‌ده باعث بختیاریدر » [١]

« حرث » ایله « مدنیت » ك بربرندن آیریلغی ظاهرآدر . حرثك قوتی مشروط اولماسنه نظراً قوتلی « حرث » دماغده احتمال مبادئ عقلیه قادروسنه قدر ایلریله‌ر . دماغك همان همان کافهٔ فعالیتی « حرث » سوزکچندن کچر . « حرث » هرشیدن اول « دین » در . عادتا اجتماعی سیستم وقاعده‌لرك ایلك حلقه‌سیدر . معنای شاملیله « قانون » ك استنادکاهیدر . مملکتمزه « تورك حرثی ، اوروپا مدنیتی » فکرینی صوقانلر بزه اهانت ایتمشلردر .

بوایکی دستورك بربریله چارپیشماسی ؛ بزده « غایه » فقدانی کبی بر فلاکت اجتماعیه حصوله کتیرمشدر . اجتماعیاتك قانونلرینی ، ولو تقلیدی برصورتده اولسون ملی وجدانده یاشایان حرث انقاضنك قوتلی عکس العمللرینی دوشونه‌میه‌رك بومجادله‌ده آوروپا مدنیتنه طرفدار اولانلر دوشونه‌مه‌مشلر که شرقك خصوصی سیمای مدنیتی نه‌قدر فیاضدر . بومدنیتی عصریلشدیرمك ، الك دوغرو بر یولکن بزی ــ هرآدیمده بیکلرجه قربان ویردیره‌رك ــ معبدسز معبودسز بروادئ تردده سوروکله‌دیلر ، اسمنه « انتقال دوری » دیه‌رك لایتناهی بحیمه‌لرینی معذور کوسترمك ایستدیلر . بیك سنه‌یی متجاوز برزماندنبری ، تورکك معنوی حیاتنه حاکم وبوکون « حرث » نامنه یکانه ماملکی اولان اسلام دینی استخفاف ایتدیلر . حلقه‌نك باشی قوپار ، قوپماز انتقال دوری دینیلن قان دورینك عمان فجاعتنه دوشدك . بشر ، معبودسز اولماز . صیقیشیرسه ، « بوتی کندی یاپار کندی طاپار » . ایشته‌بزاویله بر احتیاج دورنده‌یز که المزده هیچ برحجت دینیه بولونمایوب‌ده بایزید میدانینه بری بربوت رکز ایتسه اوکا طاپنماق ایچین انسان دلی اولمالیدر . فقط بوکون المزده الك متمدن ملتلرك حقشناس کزیده‌لری طرفندن علوتی تسلیم ایدیلن بردینمز وار . بونك ایچون مملکتك بربرینه یان باقان ایکی قوتی ، دارالفنون ومدرسه برلشمه‌لی ، صمیمیتله آکلاشمالی . بوکون المزده حرثمزك میال انقراض برقاچ یادکاری وار . بونلرده سقوط ایدرسه ، بونلرك‌ده سقوطنه لاقید قالاجق ، میدان ویره‌جك قدر وجدانسز ایسه‌ك اخلاقمزك بزه‌یاغدیراجغنی یقیناً بیلدیکمز

[١] La religion ,qui ne semble avoir que la féljcilé de lâutre vie ,faitencore nalre bon heur dans celle-ci

طوفان لعنت قارشیسنده برثانیه یاشامق حرامدر، جنایتدر. بتون اخلاقی تردیات وسقوطمزك سببی تکرار ایدیورم، حقهنك باشنی قوپارمقلغمزدر. «بونلرك سببی حربك استلزام ایتدیکی احتیاجدر.» سوزینه نهدرجه اعتماد ایتمك لازمدر بیلهمم. تسلسل اسبابك کویا بونقطهسنه قدر تعمق ایدیورزده نیچین دها ایلریسنه وارامیورز.

اقتصاد قانونلرینی زیر وزبر ایدن احتکاره قارشی عمومی مجادله آرزولری، بونك البته دها مشروع برصورتله یاپیلابیلهجکنی اثبات ایدر. بوملوث خود اندیشلکك دها درین اسبابنینه ادراك ایتمکه دکل ـ سویلهمکه دیلمز وارمیور؟

بوخود اندیشلکك اك یاقین سببی قوزموپولیتلکدر. بو مستکره صفتدن بوملت آرتق اوصاندی وسز چوقدن اوصاندیکز. تاریخی واقلیمی، عوامل، سیمای شرقه اوقدر خصوصی وبارز خطوط چیزمشدرکه بونلر اوزرندهاك غایهوی برحیات مدنیه ابداع ایدیلهبیلیر. مدنیت بولیله بزی کندیسنه چکن، حرثی ایچنده بوغار. بوکونکی حال براز دها دوام ایدرسه صول المزدن طوتوب بزی اوکردایه سوروکلهین، بتون استقلال وحریتمزی یوتمق ایستهین بادره‌یه قارشی صاغ المزله استنادایدهجك برقوت بولامایاجغز. مدنی اولمانك یالکز بریولی یوقدر. اکر مدنیت بوایسه.

مشعور برایمان دینی وفضیلتکارانه ایله انسانی مفکورهنك یوکسك ذوقنه واصل اولابیلمك، ایشته حقیقی مدنیت بودر. بز شرقلیلر بونکله دها زیاده افتخاره حقلی‌یز. محترم کنجلر!

بز اویله برکنجلك ایستیورزکه آرتق، آرتق آکلاسین، «دین» بحثنده، خراب اولان، زهر، قان ایچن همجنسنی، همدینی دوشونهرك حرمتله باشنی اکسین، قانی بهاسنده فداکارلقله النی اوزاتسین. بر دقیقهٔ نسیان ایچنده النه آلدیغی پیمانهٔ اذواق، جهل یوزندن اونی مشربهلرله، تنکهلرله ایچن زواللیلری دوشونهرك قیرسین. اونلرعلمك تجهیز ایتدیکی علوی وفضیلتکار برنمونهاولسون. غیراندیشلك، الکبیوك واك مشروع خود اندیشلکدر. حقك، علمك، یارینکی تاریخك سزدن بکلهدیکی بودر. حق، علم، تاریخ، فداکارلق ایستر.

بونی سزده بیلیورسکز وتجربه ایدیکزکه سزدن صادر اولاجق برحرکته بتون ملت پیرودر.

علمکزك اعلا ایلدیکی ایمان ووجدانکزك پاك حضورنده سزه خطاب وسزدن استمداد ایدیورم.

حسین عادل

حقیقی وطنپرورلر کیملردر؟

مبعوثان انتخاباتندن فرصت بولان بعض کیمسهلرك بوکونلرده ینه صورت حقدن کورونهرك وطنك تعالی وترقیسی نامنه درلو درلو مطالعات بیان، پروغرام وپروژهلر تخیل ومواعد کوناکون در میانیله محب ملت ووطن کورونمکه باشلادیلر. بو میانده کندیلرینه افکار عمومیهنك ناطقی سوسی ویرن همفکرلری ایسه عینی افکاری یالدیزلی جملهلرله تأیید، منافع خسیسهلرینی، زواللی ملتك روح مقاصدی اولان دین پردهسی آلتنده ستر ایتمك صورتلریله اورتهلغی قاریشدیروب طورمقدن فارغ اولمایورلر.

علاقهٔ دینیهلرینك پك ضعیف اولدیغنی یقیناً بیلدیکمز بو کیمسهلرك، کندیلرینه ظاهراً پك آز مناسبتی اولان بودین جلیلی، آلت شر اتخاذ ایتملری، بوصورتله ملتك غفلتندن، محافظهکار افکار ایله متفکر اکا برامتك الی نهایه دوام ایدهجکنه قانع بولندیغمز کهف اویقوسنده بولنملرندن استفاده ایتملری مأمول قویدر. بوکا بناءً بز بو مقالهجکله تمنیاتمزی، دینك محافظهٔ احکامنه مأمور بولنانلره توجیه ایتمیهرك، اون سنهیی متجاوز برزماندنبری چکیلن لایعد مزاحم ومشاقدن متنبه وفوق‌الحد متأثر اولمدقلرینی امید ایتمکده اولدیغمز محب دین، اکثریت ملته توجیه ایدیورز.

بزده هر ایشك بدایتنده صلابت دینیه اربابندن اولدیغنی اعلان ایتمك، وبوصورتله مقصد حصول بولدقدنصکره، دینك محافظه ونشر احکامنی اهمال ایلمك موده اولمشدر. بوایسه هرساعت بزه دیندن بحث ایدنلرك اهل دین اولمادقلرینی ونتیجهسز بعض اجرا آتلرینك ریاکارلقدن عبارت اولدیغنی افاده ایدر.

هر اموری اهلنه تودیع ایتمك واجباتدن ایکن، بزم مفکورهمزه مخالف اولنلرله اولمیانلری تفریقده اظهار عجز ایتمهمز مقاصد عالیهمزك حصولنی البته عقیم براقیر وغایهٔ مقدسهمز بویلهجه متمادیاً بزدن اوزاقلاشدقجه ازهر جهت توفیق امور متعسر، فلاکتمز بی‌پایان اولور.

بعض احوالك بدایتنده او احوالك تعیین ماهیتی حقنده برملتك یکنظرده تجربه وکفایتسزلکی وبو احوال روحیهسی طولاییسیله اغفاله استعداد فوق‌العادهسی بولندیغی قبول ایدیلهبیلیرسهده، او ملتك غفلتنه برحدود وپایان اولدیغی تسلیم ایدلملیدر. بالعکس بو جهالت الی نهایه تمادی ایدر ایسه، معاذالله آتیٔ قریبدهشبههسز انقراض وفلاکتمزی انتاج ایدر.

بیك درلو مصائبك اولانجه دهشتلریله کوزیمزك اوکنده طوردیغی اعتراض قبول ایتمهین صوك دملریمزك کذران اولدیغی شو آن فجیعده بزه هردرلو حق وحقیقتدن بحث ایدن بو آدملرك تعیین ماهیتلری هرمؤمنه واجبدر. هرسوز سویلیهنك مغفل سوزلرینه جای قبول کوسترلمهملی، هرکسك سیرت وحقیقتنه نفوذ نظره بذل مقدرت ایدلملیدر.

دینله علاقهدار اولمدقلری، ویا علاقهٔ دینیهلری پك ضعیف اولدیغی شبهه‌لی اولان کیمسهلرك، محضا افکار اهالی‌یی تسمیم ایتمك ایچون بورودتدکلری رداء دینك درونه عطف نظر ایدلملیدر.

سرقت، عشرت، زنا وغلظت کلام کبی اوصاف ذمیمهیی ظاهرده ترك وبنی نوعنه لطف ایله معامله وازهر جهت بذل معاونت ایتمکده

اولدیغی کوریلنلرك احوال ظاهریه‌لرینه آلدانیویرلمه‌ملیدر . بو احوالك صورت وجهت تأثیری مطلق تحری ایدیلملیدر .

بر کیمسه‌نك اخلاق ذمیمه‌دن اجتناب واخلاق حمیده ایله اتصاف ایتمسی دین ، قانون ، وبین الاهالی رغبت عمومیه‌یی قزانامامق کبی اوچ قوتك تحت تأثیرنده‌در . ایشته بزم ، کندیسنك احوال روحیه‌سنی تدقیقه مجبور اولدیغمز کیمسه‌لرده تحری ایده‌جکمز نقاط نظر بو اوچ کیفیته کوره توزین اولنور . هر کسك حسن حالی اکتساب وسوء اشتهاردن اجتناب ایتمسی بو اوچ تأثیرك خارجنده قالدیغی واقع دکلدر .

وطنك تعالی وملتك رفاهی احکام شرعیه‌نك حسن تطبیق وسیاست اسلامیه‌نك تعقیب ومحافظه‌سنده آرایانلرك بو غایه‌نك وجود بولمسنه وقف حیات ایده‌جك محب دین اکابر امتك ، نااهللردن تفریق ایدیلمسیله ممکندر . بونك ایسه ظهوره کلمسی هر حسن حالی مخافة اللهدن طلوع ایدن ، وروح قویه‌دن استفاضهٔ حقیقت ایده‌جك اولان ذوات نادره‌یه تودیع امور ایدلمسیله وجوده کلیر .

بو اهل کمال ایسه ، کندیلرنده نه بین العوام موقعنك تنزل وتعالیسنه ونه‌ده قانون جزایه قطعیاً تعلق اولمیان وخاصة دینی واختیاری اولان افعالی ، ولو احیاناً اولسون ، علی ملأ الناس کمال اخلاص ایله ایفا واختیار ایتدیکی کورولن کیمسه‌لردر . بو ذوات عالیه‌نك بقیهٔ حالی‌ده دیانتدن نشأت وهر حالی دیانت جهتنك قوتنه دلالت ایدرکه ایشته حقیقی وطنپرورلر بویله کمالات اهللریدر .

آماصری : مصطفی نظمی

❀ ❀ ❀

بروسه سلطانیسی طلبه‌لری افندیلره

دار الحکمة الاسلامیه‌نك مساعیٔ مجاهده‌کارانه‌سنه قارشی تشکری حاوی آچیق مکتوبکز سانسور طرفندن چیقاریلمشدر .

آطه بازاری وبولی طرفلرنده‌کی قارئلرمزك نظر دقتنه

سبیل الرشاده آبونه قید ایتمك اوزره آناطولی‌یه عزیمت ایدن وبر مدت آطه بازاری وبولی طرفلرنده طولاشان کوی امامی مصطفی عاصم افندینك بعض بولنمز احوالندن طولایی سبیل الرشاد ایله علاقه‌سی قطع ایدیلمشدر . بناءً علیه یدنده‌کی وثائقه اعتبار اولونمامسی وکندیسی نره‌ده کورولور ایسه لطفاً بر قارت ایله اداره‌خانه‌مزه معلومات ویرلمسی قارئلرمزدن رجا اولنور .

بعض اسباب مانعه‌دن طولایی سبیل الرشاد کچن هفته انتشار ایده‌مه‌مشدر .

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی | اشرف ادیب

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولسی وآبونه‌صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه‌ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبیل الرشاد

دینی ، فنی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

ابونه شرائطی

داخلی ، خارجی ، هریرایچون سنه‌لکی (٢٥٠) ، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر : محمد عاکف — صاحب ومدیر مسئول : اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٥١ — ١٨ ربیع‌الاول ١٣٣٨ — پنجشنبه — ١١ کانون اول ١٣٣٥ — ١٨ جلد

انسانیتك اك یوکسك مفکوره‌سی

رسالت پناه افندمزك ولادت سنیه‌لری مناسبتیله

انسان مفکوره‌سز یاشایاماز . وانسانیتك مفکوره‌سی هیچ شبهه‌سز آنجق برموجود انسانی اوله‌بیلیر . زیرا فطرت بشر آنجق حائز اولدیغی قوای انکشاف وتکمله مظهر ایتمك استعدادنده‌در . فطرتنده بولنمیان برطاقم قوای ابداع ایده‌میه‌جکی پك طبیعیدر .

ایشته انسانلرك مفکوره عشقی طولاییسیله ادیان مختلفه‌دن هربری اورته‌یه برمفکوره قویمشدر : مثلا خریستیانلغه نظراً حضرت مسیح انسانیتك اك مکمل مفکوره‌سیدر . وبوادیانه کوره انسانیتك یگانه مفکوره‌سی بودادر .

حالبوکه برمفکوره‌نك شرائط ضروریه‌سنی تدقیق ایتدیکمز تقدیرده اونك برموجود الهی دکل ، برموجود انسانی اولمسی اقتضا ایتدیکی ، چونکه انسانلرك انجق همجنسلریله شهراه تکاملده مسابقه ایده‌جکلری درحال توضح ایدر . بالخصوص جناب حقك یاراتدیغی انسانلره تحمل ایده‌میه‌جکلری ، یاپه‌میه‌جقلری شیلری تکلیف بیورمسی متصور دکلدر . حق تعالی مخلوقاتنه بویله بر ظلمی روا کورمکدن منزهدر . مادامکه انسانلر آنجق انسانیتلرینك درجهٔ مساعده‌سنده قوای فطریه‌لرینی اقصای کماله اعلا ایده‌بیلیرلر ، اوحالده برموجود الهی‌یی مفکوره اتخاذ ایده‌مزلر .

شیمدی برکره‌ده هرزمان وزمینده انسانلره رهبر اوله‌جق مفکوره‌نك خطوط بارزه‌سنی تدقیق ایده‌لم : انسانیتك مفکوره‌سی اویله برانسان اولملیدرکه حیاتك هرصفحه‌سنی یاشامش ، هرهانکی سویه‌ده ، حیاتك هرهانکی شرائطنه منقاد اولورسه اولسون بونلرك هپسی ایچون برمثال کمال ، برنمونهٔ اقتدا اولسون . دنیانك یالکز رفاه ونعمتندن حصه‌یاب اولانلر سفالت واضطراب ایچنده یاشایانلر ایچون ، وبو حیات فانیه‌نك ادبار وسفالتیله حشر ونشر اولانلر اقبال وسعادت ایچنده امرار حیات ایدنلره برنمونهٔ امتثال تشکیل ایده‌مزلر .

بوندن ماعدا مفکورهٔ انسانیت مطلقا برشخصیت تاریخیه اولملیدر . اونك تاریخ حیاتی باشدن باشه مسجل اولملیدرکه اخلاقه بررهبر هدایت اوله‌بیلسین .

مفکوره‌نك شرائط ضروریه‌سی بونلردر . ادیان سائره‌نك مفکوره‌لرینی بونقطهٔ نظردن تدقیق ایدرسه‌ك کورورزکه ، کیمی برشخصیت تاریخیه اولمایوب اسرار و اساطیر ایله محاط برسجل حیاته مالك ؛ کیمی‌ده بشرك برقسمی ایچون نمونهٔ اقتدا اوله‌میه‌جق صورتده پك حلیم برحیات کچیرمش . ایشته ادیان سائره‌نك برمفکورهٔ انسانیت اولمق اوزره کوستردیکی بیوك شخصیتلر بویله بر وضعیته‌در .

فقط بزم پیغمبر ذیشانمز علیه‌الصلاة والسلام افندیمز ، بیان ایتدیکمز کافهٔ شرائطی حائز برنمونهٔ کمال ، برمفکورهٔ انسانیه‌در . ذات رسالتپناهیلری ، دنیاده هیچ برفردك شك وشبهه ایده‌میه‌جکی برشخصیت تاریخیه ودین اسلامده بردین تاریخیدر . پیغمبرمز حیاتك هرصفحه‌سنی یاشامشدر . پدرینك وفاتندن ایکی آی صوکره دنیایه یتیم وفقیر طوغمش ، باباسندن مال دنیا نامنه آنجق بش دوه‌یه وارث اولمشدر .

دنیاده سعادت وعزتك آنجق آنا ، باباقوجاغنده ، آنجق اونلرك ادخار ایتدکلری سامان ایله قابل حصول اولدیغنی ظن ایدنلر رسول اللهك اوکسوزلك بشیکندن اك یوکسك مراتب اقبال وعظمته نصل ایلرله‌دیکنی وبو ایکی طرفك آره‌سنده اوزانان یولی نصل قطع

ایتدیکنی کورسونلرده ذاهب اولدقلری ظنك بطلانته حکم ایتسینلر. رسول‌الله افندمز دنیایه فقیر ویتیم طوغدقلری کبی حیاتلرینك آلتنجی سالنی کچیرمه‌دن والده‌لرینی‌ده ضایع ایتمشلردی .

الك کوچوك یاشلرندن‌بری کرك کندی محیطلرنده ، کرك سائر یرلرده منتشر ضلالتلردن ، فنالقلردن وقایهٔ نفس ایدرك اوان نبوتلرینه قدر امتداد ایدن قرق سنه‌لك حیاتلرنده بیله مکروه بر سجیه ایله طانمامش ، محیطلك الك مرد ، الك حلیم ، الك أمین أوالك طوغرو آدمی بیلنمش و « محمدالامین » لقبیله اشتهار ایتمشلردی . حالبوکه ایچنده یتشدکلری محیط جاهلیت ارتکاب منکرات خصوصنده لاابالی ایدی . بوکا رغماً ، رسول‌الله افندمز عفت وناموسك مجسم تمثالی اوله‌رق یاشامشلردی . ذات پاك سنیه‌لرینی مقدس بر وظیفه‌یی ایفا ایچون حاضرلایان مقدرات اونی هر نقیصه‌دن آزاده ، هر منکردن تطهیر ایتمشدی .

رسول‌الله افندمز هیچ بر وقت احتراصات وشهواتك اسیری اولمامشلردی . یکرمی بش یاشنده وکنجلکك ، محبتك الك قوتلی ، الك فیاض دمنده ایکن قرق یاشنده اولان حضرت خدیجه ایله اولنمش ، اونی سومش ومسعود ایتمشدی . پدر اولمق اعتباریله پیغمبرمز الك شفیق والك خیرخواه بر پدردی . خصائص رجلیه‌سی هپ قهرمانی ایدی . تك باشنه اردولر سوق ایدر ، شجاعتك الك یوکسك تجلیلرینی کوستردی . مقتدر بر قوماندان ، رؤف وتعطفکار بر حکمدار ، مکمل بر شارع ، عادل بر حاکم ایدی .

علیه‌الصلاة والسلام افندمزك لسانی غایت فصیح ایدی ؛ الك بدیع حکمتلری ، الك کوزل سوزلرله تقریر بیورورلردی . کرچه ذات رسالتپناهیلری امی ایدی . هیچ بر عالمك رحلهٔ تدریسنه اوطورمامشلردی . فقط سیرت سنیه‌لرینی ، احادیث شریفه‌لرینی تتبع ایدنلر اونك تورات وانجیله وکافهٔ کتب منزله‌یه ، حکمانك اقوالنه ، اقوام ماضیه‌نك تاریخنه ، ضروب امثاله ، سیاست اقوامه درین وپك درین وقوفنه ، اونك شرایعی تقریر ، آداب نفیسه‌یی تأسیس وتأصیل ایتمك خصوصنده‌کی اقتدار فوق‌العاده‌سنه ؛ طبابتده ، حسابده ، فرائضده ، انسابده وسائر علوم ومعارفده صرف هدایت وتعلیم ربانی ایله نه قدر یوکسك ویتیشیلمز بر غایهٔ قصواده اولدیغنی – ادراك قاصرك احاطه ایده‌بیله‌جکی درجه‌ده تقدیر ایدرلر .

علم وعرفان اعتباریله بر موقع اعلاده اولان فخرکائنات افندیمزك اخلاق سنیه‌لری ایسه « قرآن » کریممزی تمثیل ایدردی : غضبی تحریك ایده‌جك احواله قارشی وقار وثبات ، انسانی دلگیر ومنفعل ایده‌جك حرکاته تحمل ایتمك ، کیمسه‌یی مؤاخذه ایتمامك ، شخصی نامنه هیچ بر انتقامه تنزل ایتمامك ، دشمنی قهره قادر ایکن عفو ایتمك ، محیطندن دوچار اولدیغی هر اذایه ، هر جفایه رغماً « یاربی ! بونلره هدایت بخش ایله . بونلر جاهلدر ! » دعاسنی تکرار ایتمك ، کوکل رضاسیله کندینه الك لازم شیئی بشقه بر محتاجه بخش ایتمك ، ینه کوکل خوشلغیله بشقه‌لری نزدنده اولان مطلوبندن صرفنظر ایتمك ، اوزاق ، یقین ، فقیر ، زنکین هرکسه لطفده بولونمق ، هرکسك امدادینه یتشمك ، سومه‌دیکی یاخود ترك اولنمسی دها خیرلی اولان برشیئك وقوعنده اسمای سنیه‌لرنده تظاهر ایدن رقت حیا ایله هرکسی متأثر ایتمك ، هرکسله حسن معاشرت ، هرکسه قارشی ابذال شفقت ومرحمت ، هرعهده وفا ، دائما متواضع ، دائما عادل ، دائما امین وعفیف ، وقورومتأنی اولمق ، اصحابیله مشاوره ایتمك ، حق اوکنده قوی ، ضعیف هرکسی برطانیمق ... بونلرك هپسی رسول‌الله افندمزك افعال سنیه‌لریله ذات همایونلری نامنه تثبیت ایتدکلری اخلاق حمیده ، اخلاق قرآنیه‌در .

علیه‌الصلاة والسلام افندمز حظوظ دنیویه‌دن نصیب مشروعنی استیفا ایتمکله برابر هیچ بر وقت دنیانك آلایشنی ، ذوقنی نفسنه حکمران ایتدیرمامش و بویله‌جه دیندار اولمه‌نك دنیادن صرف نظر دکل ، دنیایه اسیر اولمامق ، دنیایی ارادهٔ انسانیه‌یه رام ایدرك نعمتلرندن ، زینتلرندن استفاده ایتمك اولدیغنی اوکرتمشلردر .

پیغمبرمزك بتون کذارش حیاتی کونی کونه کمال دقت واعتنا ایله تدوین اولنمش ، حتی الك خصوصی مناسباتی ، امهات مؤمنین ایله نصل یاشادیغی ضبط ایدلمشدر . بتون حیاتنك هیچ بر وقعه‌سی یوقدرکه ذات پاك سنیه‌لرینك اوبراق ، اومنور سجیهٔ نبویه‌لرینی لکه‌دار ایده‌بیلسین .

هپمزده بیلیرزکه انسانك رفیقهٔ حیاتی الك محرم اسرارینه اطلاع ایتمك موقعنده اولان یکانه آرقداشیدر .

امهات مؤمنین ایسه ارتحال پیغمبری‌یی متعاقب هپسی‌ده اوکا بر آن اول التحاق ایتمك ، حیات اخرویه‌یی‌ده اونکله برلکده یاشامق اشتیاق صمیمیسنی متهالکانه اظهار ایتمشلردی . بوندن‌ده آکلاشیلیورکه رسول‌الله افندمز کندیسنه تماس ایدنلرك هپسنه‌ده یکی بر روح اصالت نفخ ایتمش وبو روحك حضور علویتنده بتون کوچوکلکلر اریمش ، کیتمشدر .

اوت رسول‌الله افندمز انسانیتك الك مکمل مفکوره‌سیدر . فقط بز مسلمانلره نه یازیق‌که افق حیاتمزده دائما پارلایان بو شمس تابانی کوره‌میه‌جك ، یاخود خیال میال سچه‌جك قدر دوچار عما اولدق . وبو عمای بصیرتی صانکه تلافی ایده‌بیله‌جکمش کبی بشقه بشقه فقط هرحالده روحمزه یابانجی ، روحمزی آیدینلاتمق نره‌ده ، اونی برقات دها قارارته‌جق مفکوره‌لر پشنده قوشدق . قوشدق ، دیدیشدك ، یاره‌لاندق ونهایت بی‌تاب وتوان دوشدك . فقط بزی دوشورن ، ییقان قاصیرغه‌لر روحمزی قاپلایان ظلماتی‌ده برپارچه داغیتدی . آرتیق حقیقی کورمکه طوغرویه باشلادق : آرتق بولمزك دونکی قارا کلغنده معظم بر کونشك ایلك ایشیقلری پاریلدامغه باشلادی! اوبله ایشیقلر که ، شبهه‌سز ، قلبمزدن ، اسلامك قلب پاکندن دوغیور . مسلمانلرك ومسلمانلغك قلبندن طوغان بو نور ، البته ، نور محمدی‌در . امین اوله‌لم‌که بو نور ، بزی سلامته ، اوزله‌دیکمز حیاته ایصال ایده‌جکدر .

عمر رضا

بیانات جلیلهٔ حضرت پادشاهی

ذات حضرت پادشاهی ، آمریقاده بیك ایكبیوز یومی غزته‌نی تمثیل ایدن مطبوعات متحده هیئتی مخابری میستر (هایه‌ت)ی حضور شاهانه‌لرینه قبول بویوره‌رق آتیده‌كی بیانات مهمه‌ده بولونمشلردر :

«صلحك سریعاً عقدی شایان آرزودر . حال حاضر حال‌حربدن بیله فنادر . چونكه شرائط سیاسیه ، اقتصادیه ومالیه‌مزی سكته‌دار ایتمكله بیله بوقدر اوزون بر انتظار ، چوقدن بری حرب ایچنده بولونان اهالینك احوال معنویه‌سنه سوء تأثیر ایدر . سفالت وخسته‌لق كبی الیم نتیجه‌لری‌ده واردر . بزم آرزو ایتدیكمز صلح شرقده صلح دائمی‌یی تأمین ایده‌جك بر صلحدركه بو اوروپا دولتلرینك‌ده منفعتنه موافقدر . شرقده صلحك تأمینی ایسه توركیانك مستقل قالماسنه وابسته‌در . شرقی طانیانلرك بو نقطهٔ نظری قبول ایتمه‌ملرینه احتمال یوقدر. عالم‌اسلامی تطمین‌ایچون‌ده بزم‌استقلالمزك‌ادامه‌سی چارهٔ‌یكانه‌در.

آمریقا اعیاننده جریان ایتمكده اولان مذاكراته كلنجه دیگر ملتلر مستر ویلسونك تعهدلرندن تماميله مستفید اولوركن بزم محروم براقلمامزك نه قدر مخالف حقانیت اولدیغی آشكاردر . بوتون متفق دولتلر ویلسون پرنسیپلرینی قبول ایتمشلردر . هپسنك حس حقانیتنه اعتمادیمز واردر . بو ایشك ایچنده شرف ملیسی موضوع‌بحث بولونان آمریقا ملتنه‌ده اعتمادیمز واردر . آمریقا میلیونلرجه توركك وعالم اسلامك امیدلرینی بوشه چیقارمیه‌جقدر .

توركیا مسائلنی بی‌طرفانه بر صورتده تدقیق ایدنلر ، سوءاداره‌یه رغماً اهالیمزك پك چوق مزیتلری اولدیغنی وخارجده ظن‌ایدلدیگندن چوق فضله حائز لیاقت بولندیغنی تسلیم ایدرلر . پك چوق آمریقالیلر واردركه حقمزده مفتریانه اینانمیارق بزم نه قدر بویوك مشكلات ایله محاط اولدیغمزی تقدیر ایتمكده‌درلر . بو آمریقالیلرك بزه قارشی كوستریلن طرز حركتی تقبیح ایتدكلری شبهه‌سزدر .

صلح عقد ایدیلیر ایدلمز مسائل داخلیه‌مزی تنظیمه باشلایه‌جغز . ایلك دوشونجه‌مز عنعنات‌دینیه وملیه‌مزك محافظه‌سی‌در. بوندن‌صوكره دول معظمه‌نك معاونتیله مملكتك اسباب ترقیسنی تأمینه طرفدارم . استقبالده یكی بر توركیا تأسس ایده‌بیله‌جگنه ومملكتك تجدد وفلاحه وترقیات اجتماعیه‌یه مظهر اولاجغنه صمیمی صورتده اعتمادم واردر . اهالیمز مستعد وناموسكار آدملردر . تحصیل عمومی اساسنی‌تطبیق ورفاه مادی اسبابنی احضار ایده‌جك اولورسه‌ق سریع بر انكشافه مظهر اولاجقلردر . بو غایه‌لرك حصولی ایچون بتون قدرتمله چالیشه‌جغم . توركیا اصلاحاته مظهر اولونجه شرقده‌كی صلح وترقی‌یه مهم برمركز تشكیل ایده‌جكدر . بو زمینده چالیشمق خصوصنده‌كی عزمم ناقابل تزلزلدر .

قادینلریمزك وضعیتنه كلنجه اساسات‌دینیه‌مزك تمامی‌تطبیقی سایه‌سنده هم كندیلرینه آمریقاده‌كی همشیره‌لری درجه‌سنده حقوق تأمین‌ایتمك، هم‌ده‌شرف وحیثیتلرینی وعائله رئیسه‌سی‌صفتیله‌حائزبولندقلری‌مزیتلری ادامه‌یه موفق اولمق ممكندر . بزم دینمز ترقی‌یه مانع دكلدر . صاحب ایمان مسلمانلرك عصرلردن بری رعایت ایتدیكی عشرت ممنوعیتك آمریقاده تطبیقندن دولایی بویوك بر ممنونیت دویدق . اكر اساسات دینیه‌یه حقیله رعایت‌اولونورسه هیچ برایش سكته‌یه اوغرامز. بالعكس فیض وترقی دها اساسلی بر صورتده تأمین ایدلمش اولور .

صوك بر سوز اولمق اوزره بزی زیارت ایدن وسویلدیكی گبی فنا آدملر اولمادیغمزی آكلایان آمریقالیلره تشكر وآمریقا عدالت وحقانیتی حقنده‌كی اعتمادیمی بیان ایتمك ایسترم . »

برعقد متیمن

رقیه صبیحه‌سلطان حضرتلریله شهزاده عمرفاروق افندی حضرتلرینك امر مسنون عقدلری

مطبوعات مدیریت عمومیه‌سندن تبلیغ اولونمشدر :

تچیده نامزدلكلری اجرا بیورلمش اولان كریمهٔ عصمت وسیمهٔ حضرت شهریاری دولتلو عصمتلو رقیه صبیحه سلطان حضرتلریله ولی عهد سلطنت دولتلو نجابتلو عبدالمجید افندی حضرتلرینك مخدوم نجابت موسوم عالیلری دولتلو نجابتلو عمر فاروق افندی حضرتلرینك امر مسنون عقدلری ولادت باهرالسعادت‌حضرت رسالتپناهی‌یه‌مصادف لیلهٔ مباركه‌نك انوار قدسیه‌سندن فیوضات معنویه اقتباس امنیهٔ دیانت پروریسیله اشبو شهر ربیع‌الاولك‌اون برنجی جمعه كونی صلاةعصری متعاقب روحانیت جناب پیغمبری‌یه توسلاً وتیمناً طوپ قاپو سرای همایونده خرقهٔ سعادت دائرهٔ فاخره‌سنده شیخ‌الاسلام حیدری‌زاده ابراهیم افندی حضرتلری وساطتیله وسلطان حضرتلری طرفندن سركاتب‌حضرت شهریاری‌علی‌فؤادبك وشهزاده حضرتلری طرفندن‌ده سرقرین حضرت شهریاری عمر یاور پاشا وكالتیله اجرا قلنمش وامر مسنون عقدی متعاقب حجرهٔ فاخره‌ده موفقیات سنیهٔ حضرت پادشاهی تضرعاتنه تردیفا دولت وملتك سلامتی وطرفینك سعادتی حقنده دعا اولنمشدر .

بو عقد متیمنده ولی عهد سلطنت دولتلو نجابتلو عبدالمجید افندی حضرتلری بالذات حاضر بولونمشلردر . سلطان حضرتلرینك شاهدلری ، دارالسعاده آغاسی جعفر آغا ایله خزینهٔ همایون مدیر عمومیسی رفیق بك اولنمشدر . شهزاده حضرتلرینك شاهدلری‌ایسه داماد حضرت پادشاهی بیكباشی اسماعیل حقی‌بك ایله سریاور حضرت شهریاری میرآلای ناجی بك ایدی .

اثنای عقدده مابین همایون اركانی كاملاً حاضر بولونمشلردر .

عقدك اجراسنی متعاقب حضاره شربتلر اکرام ایدلمش ومدعوین آقشام ساعت درتده طوب قاپو سرایندن مفارقت ایلەمشلردر.

عقد واقعك سلطان وشهزاده حضراتی حقنده متیمن ومبارك اولماسنی تمنی ایلر وشوکت مآب افندمز حضرتلرینك سدهٔ سنیه‌لرینه وولی عهد حضرتلرینك عتبهٔ نجابتپناهلرینه عرض تبریکات وتعظیمات ایدەرز.

* * *

خطبهٔ حضرت مشیختپناهی

قبل العقد ذات حضرت مشیختپناهی طرفندن منظوم اولەرق ایراد بویورولان خطبهٔ دعائیه‌در:

یامن زکت النفوس من طیب ثناك — لاملجأ لاملاذ لاکهف سواك
یامن بك حاجتی و روحی بیدك — عن غیرك اعرضت واقبلت الیك
مالی عمل صالح استظهر به — قد جئتك راجیاً توکلت علیك

ای امر نکاحی نامه مشروع قیلان — شدتله سفاحی رد وممنوع قیلان
لطف وکرمك بوایشده موجود ایله — تیر نظر حاسدی مردود ایله
بو سلطنتك ظللی ممدود ایله — شهزاده‌لری فرخ ومسعود ایله
یاربی بو حاضرونی شادان ایله — بوعقد ایله برنشئه وخندان ایله
بو امر جلیله میمنت سنددر — سلطان رسل عشقنه احسان ایله

حمداً لمحلل النکاح — شکراً لمحرم السفاح
فرد بعباده بصیر — لا ندله ولا نظیر
یامن لطریقه السلوك — یامن خضعت له الملوك

ای ایزد پاك ای خداوند — ای نیست ترا شریك ومانند
ای زیب عروس عالم ازتو — ای شوخیٔ نوع آدم ازتو
جوشند زجان ودل نثانت — شاهان جهان در استانت
خواهند یکانه دستگیری — باچشم پرآب چون فقیری
آن کن که مرادل بینند — درسایهٔ رحمتت نشینند
آن کن که رضای تو بیابند — در راه رسول تو شتابند

یاربی یاشات بو خاندانی — بخش ایت آکا عمر جاودانی
وار ایت بو سلالهٔ وحیدی — سوندرمه بو شعلهٔ امیدی
بو نسل نجیبی کامران ایت — اسلامه همیشه سایبان ایت

* * *

قصیدهٔ حضرت مشیختپناهی

عقد متیمن مناسبتیله شیخ الاسلام حیدری زاده ابراهیم افندی حضرتلرینك انشاد بیوردقلری قصیدهٔ غرادر:

برکون که حضور پادشاهی — اولمشدی اعاظمك پناهی
یاننده خواصی بندکانك — ارکان جلیلی خاندانك
آلدیردی بو عاجزی حضوره — یوز سوردم اوآستان نوره
شاهانه قبول ایله برابر — اولدم شرف خطابه مظهر
امر ایتدی اوپادشاه اعظم — خاقان موقر ومعظم
معلوم اوله جمله بندکانه — اعیانه رجاله خاندانه

کوردم ولی عهدمك دهاسن — آثار صداقت ووفاسن
ایتدم خدماتنه مقابل — شهزاده سن التفاته نائل
ایتدم اونجیب وایه‌داری — داماد عزیز شهریاری
اولسون اوکریمه‌مك رفیقی — برهمسر وصادق وشفیق
فرداشب مغفرت فزادر — مولود رسول کبریادر
تشریف قدوم احمدیدن — فیض نظر محمدیدن
عکس ایتدی شرف بتون جهانه — فخر ایلدی ارض آسمانه
نعمت بیله‌لوم بووقت سعدی — تسعید ایدەلوم بونکله عقدی
ویرسون اوده عقده بشقه زینت — قدسیت خرقهٔ سعادت
بتسون او محلده امر مسنون — معناً اوله‌لوم فخور وممنون
بر دأب قدیم آل عثمان — برموجب حکم امر وفرمان
ایتدم او محلده عقدی اجرا — هرنقطه‌ده میمنت هویدا
آلقیشلادی بونده پادشاهی — قانون کفائت آلهی
ویردی بونکاحه بشقه برشان — یوکسلدی مقام آل عثمان
ماه ایلدی برج شمسی منزل — شاه‌کلی بلبل ایتدی محفل
یارب بو خلیفهٔ کزینی — بوخسرو معدلت قرینی
بر پادشاه جهان ستان ایت — فاروق معظم زمان ایت
طوتسون بوجهانی صیت عدلی — دائم اوله عدل وحقه میلی
یاربی یشات بو خاندانی — بخش ایت آکا عمر جاودانی
وار ایت بو سلالهٔ وحیدی — سوندرمه بو شعلهٔ امیدی
بونسل نجیبی کامران ایت — اسلامه همیشه سایبان ایت
خامه‌م نظر ایتدی شش جهاته — قید ایتدی بوبیتی خاطراته
۶۳ ۲۱۲ ۵۵ ۸۵ — ۵۴۶ ۴۹ ۳۲۳
جنی پری آدمی دعاده — برلشدی بوایکی شاهزاده

۱۳۳۲ سنهٔ هجریه
۶ ش جهات تعمیه صورتیله
۱۳۳۸

موعظه

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن استاد حکیم فریدبك افندینك آیاصوفیه‌ده‌کی موعظلری

— ۳ —

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم. بسم الله الرحمن الرحیم. (ادع الی سبیل ربك بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن ان ربك هو اعلم بمن ضل عن سبیله و هو اعلم بالمهتدین) صدق الله العظیم و بلغ رسوله الکریم.

بدایت موعظه‌مزده بحثمزك نه‌کبی مسائل اطرافنده دونه‌جکنی عرض ایتمشدم. بوکون‌ده ینه اودائره داخلنده ادارهٔ کلام ایده‌جکز.

اوت ينه تكرار ايديورم كه انكاره طوغرو پك شنيع بر ميل وار . طوغروسى سويلمك لازم ايسه ، بعض كيمسه‌لر ديندن متعرى ، ايماندن متبرى . نعوذ بالله تعالى .

ايمان غايت عزيز برشيدر . اللهك الك قيمتلى ، الك كرانبها بر جوهرى . استحقاره اصلا متحمل دكل . صفاى قلبنه رنك كدورت قونمامش ، فطرت سليمه‌سنه خلل طارى اولمامش بر آدم كمال خلوص وصفوتله اسلامى قبول ايديور . اونك زوالنه معروض اولمسى محتمل بولنان برورده بوتون موجوديتنى غائب ايديور . بش وقتده ابدست اليركن (الحمدلله على دين الاسلام) ديبور . فاتحهٔ كلام بو . خالقنه قارشى تشكر . امان يارب ، ديبور ، سن بكا اويله بر نعمت احسان ايتدك كه بوكا قارشى ناصل حمد وثنا ايده‌جكمى بيله‌ميورم . ياتاركن ده (الامان من زوال الايمان ومن شر الشيطان) ديبور . هر وسيله‌دن بالاستفاده دينى احكام اتمه‌يه ، شكرينى ادا ايلمكه متصدى . بونى اعظم نعم الهيه بيليور . آغلايور : آمان ياربى ، مكر شيطانى ايله ايمانم سلب اولنورسه حالم نه اولور ؟ ديبه خالقنه التجا ايديور . بو جرثومهٔ اعتقاد اونك قلبنده جايگير اولمش . بوتون افعال وحركاتى اونك مقتضاسى داخلنده اولديغى حالده ينه زوال ايمان قورقوسيله تير تير تيره‌يور . چونكه اجل الطاف سبحانيه اودر . اونك اوستنه نعمت يوق . اى غافل ، سن كه ايمانى قبول ايتمك شويله دورسون ، بويله بر جوهر شريفى ، مهمان عزيزى ، احسان آلهيى ناصيل صيقيلمه‌دن استثقال ايديورسك ؟ سنك مظلم ، مقسى قلبكده او نور مبين بو استثقاله قارشى بر طوتارمى ؟ اونك مقتضاسى سنده تجلى ايدرمى ؟ حاشا . بو اويله برنوردر كه بز اونك قلبمزده تجليسندن دولايى جناب حقه هر دقيقه بيك كره شكر ايده‌جكز . معهذا نه قدر شكر ايتسه‌ك ينه بيكده برينى ادا ايده‌مزيا . فقط بشريتك استطاعتى نسبتنده دائما شكر ايتمك بورجمزدر .

قلبى قرارمش بر آدم بوندن نه آكلار ؟ الله بويله بر جوهر شريفى بوقدر قاراكلق برقلبه قويارمى ؟ حاشا . الله اونلرك قلبنى ختم ايتمش . هپسنك قلبى خسته . بونعمتك قدرينى تقدير ايچون فطرت سليمه قايناغى بوزولمامالى . ظلمت شقاوت قلبه مستولى اولمامالى . عكسى صورتده برآدم نصل مؤمن ، موحد اوله‌بيلير ؟

برملت آره‌سنده بويله آدملرك تكثرى اوملت ايچون بويوك فلاكتدر . بونلرك مضرتى عام وشاملدر . بونلرك اضلالاتى بوتون مملكته مستولى اولور . وجدانكزه مراجعت ايدك . عباداتكزده اوقدر صفوت بوله بيلورميسكز ؟ اللهك برتجليسى بو . خاص دكلدر . صالحى ده ، طالحى ده بوندن متأثر اولور . اوت ، بوخسته‌لق بوكون مملكتده حكمفرمادر . ظلمتى بوتون قلوبه سارى . استغفار ايتملى . نشوهٔ معنويه‌يى غائب ايتمه‌مه‌نك چاره‌سنه باقملى . ناصيل وبادن قاچيورسه‌كز بوندن ده اويله قاچمالى . وبا حيات فانيه‌يى ازاله ايدر . حال بوكه اوته‌كى حيات باقيه‌كى ، حيات ابديه‌كى برباد ايلر . قلبلرى قاراران او منكرلر يكديكرى يرله‌ميقروب صاچارلر . برملحدك نظرى سنك روحك اوزرنده اجراى تأثير ايدر .

اونك ايچون وبادن قاچار كبى اونلردن قاچملى . سسى قولاغكه كيرمسون . اونك شكلى ، هيئتى دماغكه منطبع اولماسون .

شمدى سن كيت ده اويله برآدمه قارشى اسلامك علويتندن ، عزت وشرفندن بحث ايت . والله آكلاماز . امتلاى معده‌يه دوچار اولمش برآدمه اطعمهٔ نفيسه ويريكز ، يبه بيليرمى ؟ يمك دكل ، اوندن استكراه ايدر . قباحت يمكده‌مى ؟ يوقسه اونك مزاج سقيمنده‌مى ؟ اى منكر ، سن ده اويله ايسه نفسكه رجوع ايت . باقه‌لم منشأ مرض نه‌در ؟ اونى تدقيق ايت . اوندن صوكره تداويسنه چاليش !

اوت ، بونلرك يانده حقايق دينيه‌دن بحث اولونماز . اونلرله مناقشه‌ده ايديلمز . خصوصى ، عمومى . چونكه بونلر هرشيئك جاهلى در . هم برشى بيلميورلر ، هم ده بيلمدكلرينى بيلميورلر . فلسفه‌دن بحث ايديورلر . حال بوكه اوندن ده بى خبر . اوراده‌ده راجل ، هيچ بر مسئله‌يى كاهى حقها تدقيق ايتمه‌مش . تعميق يوق . غور مسائله انفاذ نظردن فطرةً محروم . اونلره : نه‌سك ؟ ديبه صورسه‌ك « ماتريا ليستم ! » دير !

— نه‌در بونك اصلى ؟

— بوعالم قديمدر . ذرات كيف ماتفق فضايه سرپيلمش . بوذره‌لرك ارالرنده‌كى جاذبه ودافعهٔ متقابله ايله امتزاج نتيجه‌سنده حصوله كلمش . تحاول ، تكامل ماده ايله بوعالم شهود وجود بولمش . هرشى من غير شعور اولمش ، بيتمش ...

— ماشاءالله ! بوتون بيلديككز فلسفه بوندن عبارت مى ؟ پكى اما ، ايش بونكله بيترمى ؟ اكر فلسفه بويله برا كسير اعظم ، برحب ايسه بزده بوحبدن يوته‌لم . سن حى يوتمشسك . فقط بوحب هركسك مزاجنه كلمز . فلسفه ، حكمت بوميدر ؟ ساحهٔ عقل ومعرفتده اجالهٔ افكار ايدن حكما يالكز بومسلك اربابندن عبارت ميدر ؟

— بنم اونلردن خبرم يوق . بن فيلسوف اولمق ايسته‌يورم . اوته‌كيلر اتعاب فكر ونظره محتاج . نيچون اوقويه‌يم ؟ بوفلسفه غايت قولاى . اندامه موافق تيرنغدن حاضر پالطو كبى آليركنديمه مال ايدرم .

— افندى ! بو ، حاضر اتواب دكل . هرشى كبى بونك ده بر اصولى ، برطريقى وار . برمدخلى ، برمخرجى وار . بركره فلسفه‌يى تماميله تحقيق ايت . نه‌دن برفيلسوفك اثرينه صاپلانوب قاليورسك ؟ اومعهود كتابك مؤلفى ايله آره‌كزده برقرابت نسبيه‌يوقيا . دها بيكلرجه كتاب وار . نيچون بونلردن بعضيلرينى اوقوميورسك ؟ بونلرى ده اوقو . محاكمه ايت . صوكره برمسلك صاحبى اول .

— بكا لزومى يوق !

— اويله ايسه سنك باطل فكرلرينك ده كيمسه‌يه لزومى يوق . حاضر اتواب كبى بلاتحقيق برمسلك فلسفى يى كنديمه مال ايدوب ترهات ايله امت محمدى اضلال برمسلك ايسه ديه‌جك يوق . دكل ايسه مجانبت لزومى واضح .

— پك اعلا ، بوماده نه‌در ؟

— ها ... او ، هيچ برشى دكل . نه كوريبورسك اونده ؟ بن برشى كورميورم . حتى اعراضك چوقمى بيله بمله قائم .

— بويله مسئله‌ده وارمى‌يا ؟

— البته . مثلا صدا . بن بوراده سويليورم . صدا سزه واصل اوليور . بو برحادثه‌در . موجوددر . خايىر ، بن ديبورم ، معدومدر . بونك حصولى ايچون برشرط لازمدر : بر عضو سمع ، برده اهتزاز هوا. بوايكى شرط آره‌سنده‌كى تلازمدن طولايى اوچنجى برحادثه‌اوليوركه (صوت) ديبورز . موقعنى تعيين ايت ! موقعى يوقدر . كيفيت نفسانيه . صدانك تملى بوقدر چوروك‌مى ؟ اويله‌يا . بوايكى شرط موجود اولمازسه صداده يوقدر . حتى برى اولمازسه ينه يوقدر . بونلر حادثات . علت وجودى كنديسنك دكل . آره‌لرنده اشتراط وار . ضياده بويله . بنيهٔ عينيه ايله بويوك مناسبت‌وار . تشكلات دماغيه‌مزده بويله . شوحادثاتك مبتنى اولديغى ماده يوق . قورى لاف قبول اولونماز .. هپسى حادثات جمله‌سنه كيردى ...

دينجه ال الده ، باش باشده قاليرسك . سند اتخاذ ايتديككك شيئى بزه كوسترمليسك . نه ماده‌دن ، نه قوتدن خبرك وار . كريده اونك نقيضى‌ده وار . انشاءالله صره‌سى كلنجه يكان يكان تدقيق ايده‌جكز . هنوز بحثمز اورايه كلدى . بونى برمثال اولمق اوزره سويله‌يورم . دها نه‌قدر مسائل وار .

— امامادیه مسلكى قولاى برمسلك . برآز مطالعه‌كافى. بومسلك اوچ كلمه‌دن عبارت . اونلرى بلله‌ينجه فيلسوف اولوردم .

— فقط نيچون يالكز اونى اوقيورسك‌ده «ده‌قارت» ى اوقوميورسك؟ «ده‌قارت»ك اصول حقنده‌كى نطقى بوتون اوروپا دارالفنونلرنده اوقونيور. ايكيوز شوقدرسنه‌لك بركتابدر . انسانه دوشونمه‌نك يولنى اوكره‌تديكى ايچون بويوك برشهرت قازانمش . الالهى ، نفسى بوله‌جغم ديه آداجغز باق نصل چيرپنيور. نفسندن الهه ارتقا ايچون اسكله قوروب طوربيور. قوجه بركتاب . غايت مرغوب براثر . انسان اوقورده تحرىٔ حقيقت واديسنده نه‌ياپيليور اونى اوكره‌نير . «ده‌قارت» نه‌ياپمش؟ «ده‌قارت» جبرى هندسه‌يه تطبيق ايتمش . او قوجه قفاسيله الهى انكار ايده‌ميور. ياسن دارىجه انكنارى قفا كله ناصيل انكار ايديورسك ؟ قوجه فيلسوف معرفت نفسدن معرفةالله‌ه دوغرى كيتمك ايسته‌يور ؛ كويا كنديسنده «من عرف نفسه ، فقدعرف ربه » سرينى تجلى ايتديرمك ايسته‌يور . بونلرى اوقوسه‌ك آ. مابعدالطبيعيات ايله‌مشغول اولسه‌ك آ. بونلر قفايا طلاقت ايستر. چونكه بوانرلرى قورى اوقومق‌ده ياره‌ايتمز. آثار فلسفيه جرائد يوميه كبى مطالعه اولونماز. بونلرى تحليل ايتملى ، مسائلك روحنه نفوذ ايتملى . آكلاديغكى بن آكلاملى‌يم .

ايلسه‌ك طوطى‌يه تعليم اداى كلمات
سوزى انسان اولور اما اوزى انسان اولماز

قيلندن اولماملى. حالبوكه بعض كيمسه‌نك سويلديكنه شعورى لاحق دكل . سويلر ، آكلادم صانير . بيليورم ظن ايدر . حالبوكه برشى بيلمز . سائر فى‌المنام كبى‌در . امتحانده جواب ويرملى. صوكره اوندن بحث ايتملى . يوقسه جهل ايله هيچ برشى اولماز .

مع‌مافيه بوضلالى نفسنه منحصر قالسه انسان اوقدر متأثر اولماز . فقط حريف متعدى . تجاوز ايديور . انسان ايشته بوكا ياناز . اوكا بوجرأتى ويرن جهالتى‌در . تعميق وتحقيق يوق . والله او كبى جدى براثرى الينه آلوب اوقومامشدر . كتابجى دكانلرندن كليشى كوزل آلديغى برقاچ شى اوقوديسه ايشته اوقدر . فقط آغزنده‌كى لقمه قوص قوجه برشى !

بويله آدملره حقايق اسلاميه‌دن بحث ايدوب‌ده اسلامى‌سوديره‌جكم ديه هيچ اوغراشمه . بونلرك فطرت سليمه‌سى تغير ايتمش . اصل دين ، فطرت سليمه‌در. پيغمبر افندمز حضرتلرى سلامت فطرتك انموذج كامليدر . . . . . منكرلرك فطرت سليمه‌لرى بوزولمش ، آينهٔ ادراكلرنده‌كى استوايه خلل طارى اولمشدر ؛ بعض محللرده مقعر ، محدب آينه‌لر واردركه اك كوزل برآدمى مسخره‌يه چوبرر . قارتى» قفاسنى شوقدر ياپار . حريف صورت منعكسه‌سنه باقنجه ، برباد . ماهيتنى غائب ايدر ، او بديع چهره صورتلرك اك عجيبى اولور. اوراده‌كى انعكاساتك تأثيرى بويله . اك كوزل بر چهره اك چيركين بر شكله كيرر . آياصوفيه قبه‌سى كبى بر قادن كورونور . قاريقاتور ! قباحت انعكاس ايدن صورتده دكل ، آينه‌ده. ايشته بونك كبى سنك آينهٔ ادراككه منعكس اولان حقايق دينيه‌نك كافه‌سى‌ده شكلنى غائب ايديور. اك كوزل بر فكر سنك آينه‌كده اك فنا بر صورته اقتران ايديور . شوحالده فسادى كندى آينهٔ ادراككده ، كندى مزاجكده آرا . مزاجك فاسد ، بونده حقيقتك نه‌قباحتى وار ؟ آينه‌كى دوزه‌لت . تاكه عكس ايدن صورتلرى شكل اصليسندن چيقارماسون . نظر انتقاديكى نفسكه ارجاع ايت . اوآينه‌يه باق . مرآت ادراككى تسويه ايت .

بو حاله كلدكدن صوكره آرتيق هيچ برشيئك فائده‌سى يوقدر . قابليت فساده مقرون اولمش ديمكدر . محلده قابليت بولمايىنجه فياضك احسانى كچر كيدر. كونش برشكوفه زاره عكس ايدنجه اطرافه لطيف قوقولر انتشار ايدر . فقط مزبله‌يه عكس ايدنجه بورونلرى قپايوب‌ده كچملى. قباحت كونشده‌مى؟ اصل فساد منبتده . كائناتك فيوضنه خادم اولان كونش اورايه دوشونجه‌ايش برباد اولور. مستكرهات ، قوردلر ، ميقروبلر . . . اوراسنى تميزله . كونشك ضياسى عكس ايدنجه نبات حسن چيقارسون . اسلامه قباحت بولمه. اوندن بحث ايتمه . چونكه علاقه‌ك يوق . اسلامى مسائلدن بحث ايتمك سكا عائد دكل . سن نيك وبدى تفرقه مقتدر دكلسك . سكا سوز سويله‌مه‌نك‌ده فائده‌سى يوقدر .

نه‌ياپه‌لم ؟ ها ، قابليتى استئصال ايتمه‌نك چاره‌سنه باقلى . قابليت اولماينجه حقائق اسلاميه‌يى برتپسى‌يه قويسه‌ك ينه برشى كوره‌مزسك . استعداد يوق . ظلمت انكار چوكمش . كوزه خسته‌لق عارض اولمش . باقيور ، ظاهرده هيچ برشيئى يوق . فقط كوره‌مز . معلوم‌يا بر خسته‌لق واردر : (دالتون) خسته‌لغى ! بوكا مبتلا اولان بعض الوانى كوره‌مز.

بونلره قارشی کور کیدر. تشکلات عینیه‌ده بر نقصان اولمدیغی حالده بعض لونلر اونك ایچون معدوم حکمنده‌در. مثلا یشیلی قیرمزیدن وبعض کره‌ده منکشه رنکنی صاریدن آییره‌ماز. بولونلرك متمماتی‌ده قاریشدیریور. خلاصه باقیور، کورمیور. حال بوکه اکثریت اولونی کوریبور. الله اکبر! شاشیله‌جق شی! ایستدیککز قدر اولون واردر، دیکز. او بوکا ایناناز. چونکه کورمیور. قرق بیك شاهد اقامه ایت. ینه «بویله‌شی یوقدر» دیر. بوخسته‌لق کلدیمی، آرتیق هیچ سوزك فائده‌سی یوقدر. فقط اونده قباحت یوق... اکر او آدم اکثریته قارشی: «دوغرو کورن بن ایم. کورسزسکز» دیرسه، بوتمردك سوك درجه‌سیدر. بوکا قارشی نه منطق برشی سویلر، نه‌ده علم... چونکه حریفده قابلیت یوق. ایشته منکرلرده بویله. اونلرك بصیرتلرینه، قلب کوزینه (دالتون) علتی کلمش دیمکدر. سن مدرك الوان دکلسك. بن الوان حقایق سکا ناصیل قبول ایتدیره‌یم؟ ایشك یوقسه سویله. قبول ایتمزسك. بنم ایی دیدیکمه ایی، بنم فنا دیدیکمه فنا دیمزسك. آرتیق نه یاپیلیر؟ (لکم دینکم ولی‌دین) دیمکدن باشقه چاره نه؟ بن اونی تصدیق ایده‌م. طبیعی اوده بنی تصدیق ایتمز. انکار ایدر، چکیلیر کیدر. فی‌الحقیقه بصیرتنه (دالتون) خسته‌لغی عارض اولوب الوان حقایق تمییز استعدادینی نزع ایتمش. بونلره قارشی حقایقدن بحث ایتمك کورلرك محله‌سنده شمعه صاتمه‌یه، صاغیرلر محله‌سنده قونسر ویرمکه بکزر. اضاعهٔ وقت وحیاتدن باشقه برشیئه مؤدی اولماز.

قلب حقائق ایمانیه‌یی جذاب اولمق ایچون اونکله بر علاقهٔ جامعه اوللی. مسئله مقناطیس ایله دمیره بکزر. سن دمیر اول‌ده باق ناصل مقناطیسه منجذب اولورسك. صمان چوپنی مقناطیس چکرمی؟ صمان چوپی اولدقدن صوکره هیچ برشی حاصل اولماز.

— بن فیلسوفم. بویله شیلری بیلمم.

— سن فیلسوف دکل. سن ییقیجی‌سك، ییقیجی!... معمورهٔ انسانیتی ییقمق، مقدسات بشریه‌یی خاك ایله یکسان ایتمك ایسته‌یورسك. سن جهان انسانیتك عدو اکبریسك. فیلسوف دیدیکك انسانلری طریق رشدوسداده سوق ایدر. سنك فکرك قبول اولنورسه انسانیت ییقیلیر. سنك قیامتك قوپمش. هر شیئك هرج ومرج اولمش. سکا قالسه هیچ بر شی حیات بوله‌ماز. سن ینه او بکنمدیکك ادیانه دعا ایت، اونك قوردیغی سرای عمران ومدنیتده یاشایورسك.

(فضلیت) دن بحث ایدیبور. حال بوکه حقیقةً دینسز اولسه اونی‌ده انکار ایتمسی لازم کلیر. زواللی، فنا فی‌الالحاد درجه‌سنه واصل اوله‌مامش.

عجائب! (وجدان) ی تدقیق ایدرسه‌ك، اوراده مغلوبسك. سنده بر فضیلت کورولیور. ایشته او ارنی‌در. فضیلتی‌ده بیلدیکك یوق. انتسابك‌ده یالان. کل برابر اوطوره‌لم؛ مناقشه ایده‌لم. سنك فضیلت خصوصنده‌کی بوتون استنادکاهلرك تملندن ییقلمازسه الکی اوبه‌جکم. هم ینه سنك طاپدیغك کتابلرله. قارشومه کچ‌ده کور، او باطل فکرلرینك هپسی طوپی آثار. هپسی یالان.

— بن ییقیجی‌یم ییقیجی!

— هاه! ایشته شیمدی آکلادم. بویله دیسه‌ك آ، سن معمورهٔ انسانیتك معماری دکل، ایرغادیسك. سن سرای آدمیته، کاشانهٔ انسانیته بر طاش قویمه‌یه مقتدر دکلسك. سن ییقمقدن بشقه بر شی بیلمیورسك. بو معبد معظمه باق. بو، ناصیل وجود بولمش. بونك بر معماری واردر. حتی صوك انشاسنده ایکی معماری وار ایدی. بری سلطان حصارلی، دیکری‌ده ازمیرك «میلت» شهر قدیمندن ایدی. او معمار بو معبدی انشا ایده‌بیلمك ایچون نه قدر قفا پاطلاتمش، نه‌دقیق حسابلر یاپمشدر. بواثر معظم اویله‌قولایمی اولمشدر صانیرسك. بونك معماری مثلثات بیلیرمش، هرشیئی بیلیرمش، هندسه بیلیرمش، ماکنه بیلیرمش. حاصلی بونی یاپه‌بیلمك ایچون برچوق فنونه انتساب ایستر. فقط ییقمق ایچون بونلرك هیچ بریسنه لزوم یوق. امین او کندن اون دانه ییقیجی کتیررسك. آن واحدده شوقبه‌یی باشیمزه کچیرر. ایرغادباشی‌یه نه لازم؟ ییقمق ایچون بر قازمه کافیدر. فقط یاپمق ایچون نامتناهی معرفت ایستر، نامتناهی علوم ایستر. افندی افندی، بو مبنای معظمك هر زاویه‌سی برستونك، هرستونده بر قاعدهٔ ریاضیه‌نك اوستنده طوریبور. بونلر علمله، قفا پاطلاتمقله اولور. بونلر علمه توقف ایدر. اما ییقمق ایچون هیچ بریسی لازم دکل. بر قازمه کافی.. اوده بویله النه بر قازمه آلمش، بوتون مقدساته یورویور. او کنه‌کلنی ییقوب کیدیبور. اخلاق دیبور، ییقیور. انسانیت دیبور، ییقیور. اسلامیت دیبور، ییقیور. نه‌ماهیتنه واقف، نه‌صورت تأسسندن خبردار. نه‌فقدانندن‌کی ضرری مدرك، نه‌ده وجودکده‌کی فائده‌یی!. بویله سرسم، بویله بر جاهل... اونك ایچون چوق علمه، چوق معرفته احتیاج یوق. ایرغادباشی‌یه بر قازمه کافی اولدیغی کبی بویله بر آدمه‌ده «الله یوقدر، عالم قدیمدر، هرشی ذره‌لرك، جزؤفردلرك اجتماعندن حاصل اولمشدر» دیمك کافیدر!! انسانیت معموره‌سنی ییقمق ایچون بشقه شی لازم دکلدر.

(ربنا لاتزغ قلوبنا) الله جمله‌مزی بوکبی سوء قرینلره مقارنتدن مصون ومحفوظ بویورسون، آمین...

اخلاقیات

— ۲ —

علم اخلاقك اساسلری - قوا وخصائص بشریه وبونلره رعایت - خیر ویا وظیفه فکری - خیر فکرینك عمومیتی وخیر حقنده‌کی مختلف طرزتلقینك اسبابی - خیروشر - مسالك اخلاقیه - حظ- منفعت - نفعیه‌نك دیکر برشکلی اولان تکامل- احتساس، وظیفه مسلکلری - بومسالکی انتقاد

بو مباحثده اخلاق اسلامیه‌نك الك متین اساسلر اوزرینه مستند بولوندیغنی کوسترمك ایستیورز. بونك ایچون اولا اخلاقك استناد ایتمسی لازمکلن مبادی حقنده فلاسفهٔ قدیمه وجدیده طرفندن بوکونه

قدر سردایدیلن نظریه‌لری، بالخاصه اك سالم بر مسلك فلسفی اولان «وظیفه، قانون اخلاقی مبدئنی عقل اوزرینه تأسیس ایله (حق، خیر، حسن كبی) مبادیء عالیه‌یی غایهٔ كمال ایدینن نظریات فلسفیه‌نك اخلاق ایچون كشف ایله‌دیكی مبادی‌یی ده تدقیق ایتمك ایسترز.

علم اخلاقك اساسلری :

انسانلرك طبایع و عادات اعتباریله نه قدر مختلف، خلقت و امزجه‌لری نه درجه متباین اولورسه اولسون ینه بو اختلاف و تباین ایله برابر نفوس بشریه‌ده بر طاقم عمومی ـ یعنی هپسنك مشترك بولوندیغی ـ مبادی، اصول و قوتلر واردر، كه اونلر اخلاق انسانیه‌نك اساسی، نفوس بشریه‌نك مصدر كمالاتی‌در. بو مبادی و اساسلر هر انسانده موجود و نا قابل تغیر اولدیغی جهتله اخلاق بشریتك بو اساسلره ابتنا ایتمسی لازمدر. دیكر اساسلره ابتنا ایدن اخلاق، ثابت و عمومی اولمق ماهیتنی حائز دكلدر. بناءً علیه بو اساسلرك نه‌دن عبارت اولدیغنی تدقیق ایدرك بو مسلكله اخلاقك اساسلرینی «وحی» ه استناد ایتدیرن مسلك اسلامی بیننده منافرت اولوب اولمدیغنی تدقیق ایتمه‌مز ایجاب ایدر.

نظریات عالیهٔ فلسفیه‌یه كوره قوانین اخلاقیه‌نك منشاسی اولان مبادی شونلردر :

١ ــ قوا و خصائص نفوس بشریه ؛
٢ ــ بوتون انسانلره شامل اولان «خیر، وظیفه» فكری ؛
٣ ــ مسئولیت اخلاقیه.

ایشته نظریات سالمهٔ فلسفیه‌نك اخلاق ایچون تعیین ایله‌دیكی اساسلر بونلردر. شمدی بونلری برر برر ایضاح ایده‌لم :

١ ــ قوا و خصائص بشریه و بونلره رعایت :

قدرت فاطره انسانلری بر طاقم خصائص و قوا ایله حیوانات سائره‌دن ممتاز قیلمشدر، انسانك شرف و رفعتی آنجق بو قوتلرله‌در [١]. بناءً علیه انسانك، مابه الامتیازی اولان شو خصائص و قوایه ـ كرك كندیسنده، كرك باشقه‌لرنده اولسون ـ رعایت ایتمسی لازمدر. چونكه بونلره رعایت ایتمكله رتبهٔ رفیعهٔ انسانیته رعایت ایتمش اوله‌جقدر. ایشته بو رعایت اخلاقك برنجی اساسی تشكیل ایتمكده‌در.

بو خصائص و قواده هركس مشترك و فطرةً مساوی اولمقله برابر كوریورزكه : انسانك قواسی استعمال، موهوبات فطریه‌سنی استخدام و اوندن استفاده ایتمسی حسبیله قابل تغیردر ؛ بعضاً نشو و نما ایله پك زیاده كسب علویت ایدیور، بعضاً ده نقصانه معروض اولیور. آكلاشیلیوركه : تعلیم و تربیه‌نك بو خصائص و قوا اوزرنده پك زیاده تأثیری واردر. بونلرك صفت اصلیه‌سی محافظه و تنمیه ایدیله‌رك حسن استعمال ایدیله‌جك اولورسه مجادلهٔ حیاتده احراز سعادت ممكن اولور. عكسی تقدیرده ایسه خسران و ذلته محكومیت محققدر. بناءً علیه علم اخلاقك برنجی اساسی اولان بو خصائص و قوایه هر انسانك ؛ غایهٔ خلقتی طمأنینه، هدف تكمله واصل اولمق ایچون ؛ رعایت و تعلیم و تهذیب ایله بو قوانك نشو و نماسنی تأمین ایتمسی لازمدر. چونكه انسانده مودوع اولان بو قوت صفت فطریه‌سنی نه درجه محافظه ایدرسه اونك اخلاقی ده او نسبتده سالم و ثابت اوله‌جقدر.

خیر ویا وظیفه فكری :

فلسفه‌نك اخلاق ایچون وضع و تعیین ایله‌دیكی ایكنجی «مبدأ»، خیر ویا وظیفه تصوریدر. خیر فكری طبع بشرده مكنوز و بوتون انسانلره شامل بر حالدر. چونكه انسانلر هر نه قدر صورةً و فكراً مختلف ایسه‌لرده ـ شمدی ایضاح اولوندیغی وجهله ـ «عقل» كبی نفوس بشریه‌یه مخصوص و بزی «خیر» فكرینه دلالت ایدن بر «قوهٔ كلیه» ده مشتركدرلر. هیچ بر شخص یوقدركه : عقل و ذكاسی نشو و نمایه باشلاسون ده، بصیرت انسانیه‌یه خاص اولان بر تمیز ایله خیر و شر ؛ صحیح و فاسد ؛ حسن و قبح بیننده‌كی فرقی ادراك ایتمش اولماسون ! بناءً علیه «خیر» فكری ده علم اخلاقك اساسلرندن برینی تشكیل ایدیور. خیر فكری ایله حسن و صحیح فكرلری، نفسدن صدوری اعتباریله، مشترك اولدقلری جهتله بربرینه تماميله مربوطدرلر.

خیر فكرینك عمومیتی و خیر حقنده‌كی مختلف طرز تلقینك اسبابی :

خیر فكری بشریتده عمومی و مطرددر. بو فكر بالضروره بشریته لازم و نفوس بشریه‌دن انفكاكی، وجدان بشریه‌ده بو فكری اعترافك عدم وقوعی ممكن دكلدر. چونكه یوقاریده اشارت اولوندیغی اوزره : «خیر و شر ؛ حسن و قبح ؛ حق و باطل» فكرلری برر حقیقت ثابته و متعارفه‌درلر. بونلرك وجود نفس الامریسی محققدر. زیرا بو مبادی، عقلاً ثابتدر. شو قدر كه بو فكر، فعلك وصفی اولمسی، ساحهٔ فعلیاته تطبیقی اعتباریله قابل تغیردر. زمان و مكانك، عاداتك اختلافیله بو فكرك تطبیقنده ده تغیر و تبدل كوریله‌بیلیر. فعل واحدك هر زمانده، هر مكانده حسن، یاخود قبیح اولمسی ضروری دكلدر. بوندن طولایی خیر مبدئنك عقلی ویا مطرد اولمامسی لازم كلمز. چونكه بر قومك خیر و شر حقنده ویرمش اولدقلری حكم، وسط طبقه‌ده ـ كه اكثریت بونلر اولمق لازمدر ـ بو انسانلرك مألوف اولدقلری عادته كوره‌در. اكر مألوف اولدقلری عادتك اساسی صحیح و كوزل ایسه اونك اوزرینه بنا ایتدكلری احكامده صحته مقرون اولوب نتیجه‌ده فعللری صالح، اخلاقلری مستقیم اولور. دكلسه حاللری او نسبتده فنا اولوب خیر و شر حقنده‌كی حكملری ده اوكا كوره اولور. بوراده تعلیم و تربیه‌نك ده پك زیاده تأثیری اوله‌جغی دركاردر.

بناءً علیه خیر و شر حقنده‌كی اختلاف افكار، «خیر» ك طبع بشرده عمومی و مطرد اوله‌رق مكنوز بر فكر اولمدیغنی دكل، بلكه بو اساسك تعلیم و تربیه ایله و تكمل ایتدیكنی، محیطك تأثیریله ده صفت اصلیه‌سنی غائب ایتمك استعدادنده اولدیغنی كوسترر.

[١] ولقد كرمنا بنی آدم وحملناهم فی البر والبحر... وفضلناهم علی كثیر ممن خلقنا تفضیلا ـ قرآن حكیم »

خير حقنده‌كي طرز تلقينك مختلف اولمسندن استحصال ايديله‌جك نتيجه:

اوت علم اخلاق علماسنك ديدكلرى كبى خير و وظيفه مبدئى طبيعت بشريه‌ده مكنوزدر؛ هر انسان فطرت انسانيه‌سى ايجابى اوله‌رق أيى‌يه ميال، كوتودن متنفردر. فقط ساحهٔ فعلياته چيقديغى كبى كوريليوركه: بعضاً افكارده اختلاف حاصل اوليور؛ بنم أيى ديديكم سزجه فنا، سزك فنا كورديككز بنم نظرمده أيى‌دى‌يه تلقى اولنيور. سببى هر نه اولورسه اولسون بو اختلافده كوستريوركه: ايى و كوتو حقنده بر حكم ويرمك ايچون مبدأ عقلى هر زمان بر معيار صحيح اولامايور. شو حالده صرف عقله مستند اولوب‌ده اساسلرى مافوق العقل، مافوق الطبيعه بر قوتله مؤيد اولميان بر اخلاقك مطرد وثابت اولامايه‌جغى شبهه‌سزدر. بويله اولان قواعد اخلاقيه‌نك هركس نظرنده شايان قبول كوريله‌ميه‌جكى وارستهٔ ايضاحدر.

ايشته بزم وظيفه، خير وشر فكرلرينك طبع بشرده مركوز بر مبدأ عقلى اولملرينى تسليم ايتمكله برابر بونلرك منشأ وقوهٔ مؤيده‌سى «وحى ونبوت» اولديغنه قائل اولمه‌مزك سببى بودر. بونلر هر نه‌قدر بر مبدأ عقلى ايسه‌لرده عقول بشر اختلاف وتردده دوشديكى زمان بو اختلافاتى حل وفصل ايچون انسانلر ارشاد بارى‌يه محتاج‌در؛ عقل بشرينك كسديره‌مديكى مسائل غامضه‌ده بزى ارشاد ايده‌جك يكانه واسطه «وحى»در. شو حالده اخلاقك اساسلرندن اولان «خير» فكرى بز مسلمانلرجه دها قوتلى بر صورتده تقرير و تثبيت ايديلمش اوليور.

خير:

خيرى شو يولده تعريف ايديورلر: «خير، ايشلنمسى واجب اولان شى‌در.» بو تعريفه كوره خير، اولا وظيفه ايله، ثانياً فضيلت ايله تفسير اولنه‌بيلير. چونكه ايشلنمسى واجب اولان شى، هر كسك تبعيته مجبور اولديغى فعل وحركت ديمكدر. بو ايسه وظيفه‌نك اوصاف مخصوصه‌سندندر. بونك معتادى ومنتظم بر شكل آلماسى‌ده شبهه يوق كه «فضيلت»در.

مسالك اخلاقيه:

خير حقنده ويريله‌جك ايضاحات، مسالك اخلاقيه حقنده‌ده بزه بر فكر ويره‌بيلير. چونكه خير حقنده‌كي مختلف طرز تلقى، عينى زمانده مختلف مسالك اخلاقيه ارائه ايتمكده‌در. مع مافيه بر مسلك مخصوص شكلنى آلمش اولان بو اختلافى دها زياده تدقيق ايتمك وحكمنى اكا كوره وداها بيوك بر اطمئنانله ويرمك ـ مسئله‌نك أيجه تنور ايتمسى نقطه‌سندن ـ موافق اولور فكرنده‌يم.

بالجمله مسالك اخلاقيه‌يى اوچ قسمده خلاصه ايده‌بيليرز: اخلاق لذت، اخلاق منفعت، اخلاق وظيفه. شمدى اوچ قسمده خلاصه ايتديكمز شو مسالك مختلفه حقنده براز ايضاحات ويرمك ايجاب ايده‌جكدر.

حظ ولذت مسلكى:

بو مسلكه سالك بولنان زمرهٔ اخلاقيونه كوره اخلاقك اساسى، قانون اخلاقينك مستندالیهى اولان مبدأ، حظ ولذت‌در.

اخلاقك اساسنى حظ ولذتده بولنان زمرهٔ فلاسفه واخلاقيونه كوره غايهٔ حيات سعادت حسيه، يعنى ذوق‌در. خواصمزى اوقشايان، بزه حظ ولذت ويرن هر شى خير؛ بالعكس بزه الم وزحمت ويرن، ياخود الم وزحمته علت وسبب اولان نه‌قدر شى وارسه اونلرده شردر. بر لذت حاصل ايدن هر بر فعل نتيجه‌سى نه اولورسه اولسون خيرليدر. نائل سعادت اوله‌بيلمك ايچون ذوق توليد ايدن خصوصاتى طلب، الم توليد ايدنلرى رد ايتمك ايجاب ايدر. بناءً عليه اخلاقك اساسى لذت حاضره‌در...

بو مسلكك مضارى:

بويله بر مسلكه اخلاقى بر مسلك، وبو مسلكه سالك بولنانلره‌ده زمرهٔ اخلاقيون اطلاق جائز اولماسه كركدر. چونكه بر اخلاق لذت واردر ديمك، بلكه‌ده دوغرى دكلدر.

اخلاق لذت، تعريفى مقتضاسنجه، اخلاقك فقدانى ديمكدر.

اولا: ـ انسانلر ايچون اخلاق، غايهٔ حيات لذتدن عبارت اولونجه، انسانلرك بهايمدن نه فرقى قالير؛ لذت غايهٔ حيات اولونجه هر انسان اذواق بهيميه‌سى پشنده طولاشمالى، حظوظات نفسانيه‌سنى تأمين ايتمه‌يى بالطبع غايهٔ اخلاق طانيماسى لازمدر.

ثانياً: ـ حال حاضرده لذت وذوق ويرن هر شى مطلقا خير اوله‌ماز؛ بعض لذائذ وحظوظات واردركه اونلر انسانه حزن انتاج ايدرلر؛ حالبوكه بو مسلكه كوره حزن شردر. ذوقمزى اوقشايان، كنديسنه لذت ويرن شيئى نره‌ده بولور ونه صورتله الده‌كچيريرسه، همان آله‌جغى جهتله بو انتخابده اساس اتخاذ اولنه‌جق مطرد بر قاعده يوقدر. لذت وذوق مطرد وثابت بر قاعده تحتنده اولمايه‌جغندن هر كسك دوشونجه‌سنه كوره تحول ايدر.

ثالثاً: ـ بوتون اخلاقك انكارى ديمك اولان بو مسلك اخلاق، حياتى تذليل وحياتدن نفرت ايتمك كبى غير قابل اجتناب بعض نتايجى مؤدى‌در. چونكه بدبينلك، يأس، انتحار بو مسلكك نتائج طبيعيه‌سندن معدوددرلر. بونك ايچوندركه وقتيله بو مسلكك طرفدارلرندن برى اولان أژه‌زياس انتحارى اوقدر بلاغتله مدح ايتمشكه بوندن طولايى «خطيب موت» عنواننى آلمش.

رابعاً: ـ لذت دنيلن شى، متحرك وسيال برشى اولديغندن برقاعدهٔ حيات تشكيل ايده‌من. چونكه بالذات لذتده، اذواقى تقدير ايده‌بيلمك ايچون امين بر قاعده يوقدر. بونك ايچوندركه آريستيپ سرقتك، مقدسانه عدم حرمتك، حتى زنانك بعض احوالده مباح اولديغنى استنتاج ايلمشدى. خلاصه بو مسلك، بهيمى، شهوانى بر مسلك‌در.

ايشته آريستيپك مدافعه ايتمكده اولديغى اخلاق لذت، پك چوق

اعتراضی جالب اولدیغندن بو مسلکك طرفدارلرندن بعض فیلسوفلر؛ حیاتك هدفی تحری ٔ لذت اولدیغی اساسنی قبول ایتمکله برابر بونك ایچون بر قاعدهٔ انتخاب وضع ایتمك ولذائذ میاننده بر مبدأ انتخاب تأسیس ایلمك لزومنی حس ایتمشلردر .

فقط نه اولورسه‌اولسون ، مادامکه بونلرده اساس اوله‌رق دیکر حیوانات کبی انسانك طوغار طوغماز شهوتی سودیکنی وبونی « خیر اعلا » کبی آرادیغی قبول ایدییور وبوشی « آتشك حار وقارك بیاض وبالك طاتلی اولدیغی کبی حس اولنور، فقط اثبات اولونماز »دیورلر، شو حالده بو مذهب‌ده آریستیپك مذهبی کبی عین نتایجه منجر اوله‌جغنده شبهه یوقدر .

ذاتاً بو انتخابده اساس اتخاذ ایدیله‌جك اولان قاعده نه‌در ؟ . .

خلاصه : اخلاق لذت ، بر اخلاق منفعت ویا دها دوغروسی بر اخلاق خودکامی‌در . بومسلکه کوره بوتون فضائل خودکامی ٔ مطلقه، حب نفسه منجر اولدیغی جهتله انسانی هردرلو حقسزلغه، حتی جنایته سوق ایده‌بیلیر . بویله بر مذهبی قبول ایتمك ، اخلاقی عندی تلقیاته بازیچه قیلمق وفضیلت حقیقیه‌یی اورته‌دن قالدیرمقدر . بناءً علیه لذت، نه شکلده تصور ایدیلیرسه ایدلسون اخلاقك اساسی اوله‌ماز ؛ خیر ، حظ ایله مترادف عد ایدیله‌من .

اضموره منفعت :

هیوم ، بنتام ، استوارت میل کبی بعض فلاسفهٔ متأخرین‌ده ؛ یکدیکرندن جزئی بر فرق ایله ؛ اخلاقك اساسی منفعت اولدیغنه ذاهب اولمشلردر . فی‌الحقیقه بو مسلك‌ده اخلاق لذت دیمك ایسه‌ده بونده اصل اولان منفعتك تحریسیدر . منفعت ایسه ، انسانی بر فنالقدن محافظه ایتمك ویا انسانه بر ایلك یاپه‌بیلمك ایچون بر شیئك حائز اولدیغی خاصه‌در .

بو مسلکه کوره هرفرد کندیسی ایچون الم ویا لذت اولان بر شیئی هرکسدن ایی تقدیر ایتدیکی کبی، بوخصوصده یکانه حاکم صلاحیتدارده کندیسیدر . انسانك کندیسی ایچون نافع اولان هرشی خیر اولدیغی جهتله منفعت شخصیه‌سنی تأمینه چالیشمق بر وظیفه ، فداکارلق ایسه بر خطادر .

تنقید :

نفعیه مسلکنك‌ده حظ مسلکندن فضله برقیمتی یوقدر . منفعت، علی‌الاطلاق ، اخلاق ایچون اساس اوله‌ماز . منفعتك « خیر » اوله‌بیلمسی ایچون عینی زمانده حق اولمسی‌ده شرطدر . هرهانکی بر صورتله مال قازانمق نافعدر ، فقط صورت مشروعه‌ده اولمدقجه «خیر» دکل ، بلکه شردر . مشروع اوله بیلمك ایچون یالکز شخصمزه نافع اولمسی کافی دکلدرده ! منفعتله خیری مترادف کورمك ، خیر ایله شرك مساوی اولدیغنی قبول ایتمك‌دیمکدر . بو ایسه هیچ بر صورتله شایان قبول دکلدر . بناءً علیه منفعت ایله خیر یکدیکرینه معارض کلدیکی واردر ...

ثانیاً :— منفعت اشخاصه، ازمان وامکنه‌یه کوره تحول ایده‌جکی جهتله ، انسانلر آره‌سنده بر رابطهٔ اخوت تأسیس ایده‌جکی یرده بالعکس اونلری تقسیمه اوغراتیر . چونکه منفعت ، بزدن زیاده بزم عوارضمزدن نشأت ایلر .

ثالثاً : — کرك بنتامك ، کرك استوارت میلك مسلکلرینه توفیقاً منفعت خصوصیه‌دن منفعت عمومیه‌یه کچمك قولای برشی اوله‌ماز . بو مسلك ، هانکی قانون ویا مبدأ نامنه اوله‌رق بنم بدیهی وصریح اولان منفعتمی بر چوقلرینك منافعنه فدا ایتدیره‌جك ؟ . بو ایکی منفعت آره‌سنده چوق کره تنازع وحتی تضاد واردر : عجبا حربده نوبت موقعنی محافظه ایچون ، وطن مظفریتی ایچون وفات ایدن بر نفر ، منفعت خصوصیه‌سنك منفعت عمومیه ایله متحد اولدیغنی بلا اعتراض قبول ایده‌بیلیرمی ؟ . بوراده فدای نفسی ایجاب ایتدیرن فداکارلقده بر آرزوی منفعت ، بر حب نفس بولمق قابل‌میدر ؟ . . کمیسنده‌کی یولجیلری قورتارمق ایچون فدای نفس ایدن بر قپودان شخصی نامنه نه کبی بر منفعت ملاحظه ایده‌بیلیر ؟..

واقعا منفعت خصوصیه ایله منفعت عمومیه آره‌سنده اکثریا بر توازن ، ویا بر آهنك واردر . فقط بو آهنك کوزه چارپاجق درجه‌ده تخالفات ایله مستوردر . اوحالده برآدمی صریح وبدیهی اولان کندی منفعتنی فدا ایتدیرمکه مجبور ایده‌جك ، منفعتدن داها عالی ، برقانون، بر مبدأ لازم دکلمی ؟.

نفعیه‌نك دیکر بر شکلی : تکاملیه مسلکی :

نفعیه مسلکنك بوقدر متحول ، بو درجه متبدل اولدیغنی کورن سپنسر ، بومسلکه دها عالی ، دها یکی برشکل ویرمك ایسته‌مش‌در . سپنسره کوره منفعت، واعظمی ٔ سعادت مبدئی پك زیاده متحول اولدیغندن اخلاق ایچون کافی دکل‌در . بناءً علیه بوفکرلرك یرینه اخلاقده غایه فکری ، عادتك بر غایه‌یه تطبیق مبدئی اقامه ایدیلملیدر .

فقط نتیجهٔ تحلیلده بوفکرك‌ده دوغرو اولمدیغی تظاهر ایتمکده‌در. بو فکر روح انسانیته ، انسانیتك تعالیم عالیه‌سنه اوقدر اویغون دکلدر. عجبا سپنسرك منفعت یرینه اقامه ایتمك ایسته‌دیکی « غایه » نه‌در ؟.. بو غایه ، بزم فاعلیتمزك تکامل عمومی‌یه ؛ تعبیر دیکرله عادات واعتیاداتمزك، تکامل عمومینك لاینقطع ایجاد وتجدید ایله‌دیکی شرائط موجودیته بالاختیار بر انطباق معقولی دکلیدر ؟..

هایدی بزده ، سپنسر ایله برلکده ، بر غایه‌یه متوجه اولمق اخلاق دیمکدر دی‌یه‌لم . فقط بنسز اوله‌رق وبکا رغما وقوعه کلن بر تکامل ناصل اولورده بنم ایچون بر مکلفیت تولید ایدر وبر مانعه تشکیل ایتمز ؟. تکامله اشتراکك خیر وبنم ایچون بر وظیفه اولمسی، بنم اشتراك ایتدیکم تکاملك بنم لهمده اولمسیله مشروطدر . اصطفای طبیعی، حیاتده مغلوب اولانلردن ویا فدا ایدیلنلردن بری بن اولمامی استلزام ایدرسه بن بو مبارزهٔ حیاتده ناصل اجرای فعل ایده‌بیلیرم ؟ بنم مغلوبیتم ایله

نتیجه‌لنه‌جك اولان بر تکامل ناصل اولورده نم ایچون بر مکلفیت تولید ایدر ؟..

خلاصه ، نفعیه‌نك برشکل دیکری دیمك اولان تکاملیه نظریه‌سنك ده اخلاق ایچون کوسترمش اولدیغی مبدأ ، کافی واساسلی بر مبدأ دکلدر.

احتساس مسلکی :

بعض فیلسوفلرده اخلاقك اساسی اولمق اوزره «احتساس» کوستریورلر . بو زمرهٔ فلاسفه‌یه کوره باصره اشیاده سیاه وبیاضلغی ناصل تفریق ایدیورسه ، افعالده‌ده خیر وشری ادراك ایتمکه مخصوص انسانده بر حاسهٔ باطنیه واردر . خیر وشرك اك صحیح معیاری ، بزده موجود اولان بو حاسهٔ باطنیه‌در . [۱]

آقسه کیلی
احمد حمدی

انما المؤمنون اخوة .

۲

دین جلیل اسلامده تعاون وتساندك اساس اولمسی بنیان رصین اسلامك ابدیتنی تأمین و (ایمان) کبی بر امر معنویٔ معظمك احتوا ایتدیکی جامعه ایله اخوتی تحکیم وترصین ایلمشدر . احوال عمومیهٔ بشری تنظیم وتدویر ایله مشغول اولان (علم سیاست) ده بر طاقم قواعد ثابته واردر که اشکال حکومات ملل نقدر تنوع ایدرسه ایتسین او قواعد لایتغیردر. ازمان قدیمه‌نك انقلابات متنوعه‌سی آره‌سنده تثبیت ایدیلن او تغیرناپذیر دستورلردن بریسی تشکیل و تأسیس حکومتده هرشیدن اول (اتحاد افکار)ك وآنی یاشادان مفکورهٔ عصبیتك شرط اعظم اولمسیدر.

(بشریت) بو نقطهٔ نظردن یکدیکره قارشی (قوای دافعه) شکلنده مختلف مناظم سیاسیه‌یه آیرلمشدر . (جمعیات بشریه) آره‌سنده حائز نفوذ وتأثیر اولان (وحدت فکریه)نك مبادیٔ ظهوری (لسان) (ملیت) (دین) در .

ایشته بو اوچ اساس توضیح ایدیلیر ودین جلیل اسلامك افکار بشره تلقین والهام ایتدیکی مبادیٔ علویه ودساتیر جلیلهٔ علمیه تدقیق ایدیلیرسه شمس حقیقت بوتون شعشعه‌سیله ، بوتون انواریله عرض جمال ایلر.

اولا ملیتی و لسانی تدقیق ایده‌لم .

بشریتك ادوار قدیمهٔ مجهوله‌سنده جریان ایدن تقلباتك صور جریانی حاکی الده آثار مخلدهٔ مفصله بولنمدیغی ایچون ملیت استحاله‌لرینی قطعیت ریاضیه شکلنده تعیین تحت امکانده دکلدر . مع مافیه شوراسی معلومدر که ادوار قدیمه‌ده عائله رابطه‌سیله دائره‌سی توسیع ایدن نسبت عرقیه ، اصول تفاهمده‌کی اشارات صوتیه‌سیله‌ده تمیز افاده ایلمش وبو سایه‌ده لسان مخصوصی دخی ایجاد ایتمشدر .

شو حالده (ملیت) واسع بر عائله‌نك یکدیکره نسبت ارتباطنی محافظه غایه‌سندن عبارت اولوب (لسان) ایسه اکثریا آنك علامت فارقه‌سی مقامنده‌در . ازمنهٔ اخیره‌ده بر ملت ایچنده بر قاچ نوع لسان ظهوری ایسه اقوامك یکدیکریله اختلاطنه عائد بر مسئله‌در . دهای سیاسیٔ بشرك بیك درلو آماله آلت تدویر واستحصال منافعه قوتلی بر تدبیر بولنده استعمال ایتدیکی (ملیت) و (لسان) جامعه‌لری تاریخ بشری اوقدر وقوعات مهمه ایله مشغول ایتمشدر که بش آلتی بیك سنه‌لك محفوظاتنی حقیله احاطه متاعب عظیمهٔ فکریه‌یه وابسته‌در . حتی حوله‌ٔ سیاسی بوتون ازمان ماضیه سیاسیاتندن دها آغیر ، دها شمولللی ، دها مرتبط اولان حال حاضرده (ملیت) دستوری همان هر مشکله‌نك حلنده اساس اتخاذ اولنمقده‌در . حالبوکه افراد انسانیه‌دن هر فرده کرك تشکلات جسمیه وکرك قوای عقلیه‌سی اعتباریله یکدیکرینك (شبیه کامل) ی اولدیغی کبی هانکی بر عرقه منسوب اولورسه اولسون هر فرد انسانی قابل تعلیم وتعلمدر .

بویله اشکال عضویه وملکات عقلیه‌سی اعتباریله بری دیکرینك عینی ومبدأ اعتباریله شبهه‌سز بر بابانك اولادی اولان افراد کثیرهٔ متماثله‌یی همجنسنه مغایر کوسترمك (حکمت عقلیه) ایله طبان طبانه ضددر . بو حکمت علویه‌یه مبنیدر که جامع حقایق علویه اولان (قرآن) عظیم الشان قومیته (تعارفدن) زیاده بر مزیت ویرمامش وآتیده تفصیل ایدیله‌جکی وجهله (جامعهٔ اسلامیه) یی بشقه بر حقیقت عالیه اوزرنده تأسیس ایلمشدر .

ایشته بو صورتله (ملیت) بشریت لباسی اوستنه سورلمش غیر ثابت بر بویاء بر (علامت فارقه) اولوب وحدت فکریهٔ عقلاینی تثبیته کافی بر (جامعهٔ مهمه) دکلدر .

(لسان) اهمیتده ملیتدن دها یوکسك اولمقله برابر اسلامده‌کی (جهت جامعه) یه نسبةً ینه حائز اهمیت دکلدر . چونکه اختلاف السنه‌دن متولد الفاظ متنوعه‌نك مدلولاتی اولان (معانی) ذهن بشرده واحددر . مرآت فکر بشرده جلوه‌کر اولان بر (معنا) نك هر لسانده بشقه بر کلمه‌سی ، بشقه بر آهنك افاده‌سی واردر . الفاظ متعدد ، معنی واحددر .

سرنامهٔ تبجیل وتعظیم اتخاذ ایتدیکمز آیت جلیلهٔ قرآنیه‌ده ایسه (ایمان) اخوت اسلامیه (جامعهٔ علویه) سنه اس الاساس اتخاذ بیورلمشدر. جناب حق ، فیاض مطلق حضرتلری عجبا نیچون (ملیت) و (لسانی) جامعهٔ اسلامیه اوله‌رق کوسترمیوب (ایمان) ی اخوت اسلامیه جامعه‌سی قیلمشدر ؟ ایشته بو مقاله‌نك روحی وبو بابده‌کی مقصد اساسی ، بو نظم جلیلك احتوا ایتدیکی سیاست علویه‌یی بیاندن عبارت اولوب مذکور سؤالك جوابنی محتویدر .

معلوم ارباب بصیرتدر که اجسام علویه وسفلیه‌ده محیر العقول اولان ملیونلرجه بدایع کونیه آره‌سندن اك زیاده نظر دقت واهتمامه چارپان بر ذی‌روح وار ایسه اوده (انسان) دینیلن بدیعهٔ خلقتدر. چونکه (انسان) بر شهرستان متحرك اولوب دقائق خلقتك کافهٔ عجائبنی محتوی بر نادرهٔ روزکاردر . بونی مادی ومعنوی نظر تدقیق وامعانه

[۱] بحث بیتمه‌دی . آلت طرفی کله‌جك هفته اتمام ایدیله‌جکدر .

آلانلر ولطائف علویه‌سنی حسن ادراک ایدنلر کائناتی تدقیقدن مستغنیدر. خصوصیله روح وعقل دینیلن لطیفهٔ ربانیه‌که بونک ماهیت اصلیه وحقیقت علویه‌سندن عبارتدر، آنی ادراک موهبهٔ الٰهیه‌سیله ممتاز اولانلر سرائر خلقتک اذواق نامتناهیه‌سیله سرمستدرلر. شو نقطه‌ده افاده‌یی مدرکات بشریه‌نک طور عادیسنه تنزیل ایله دیه‌بیلیرزکه شو عالم کون وفساده مخترعات بدیعهٔ فنیه نامنه هر نه ایجاد ایدلمش و بشریتک عرفانی سرکیسنه هر هانکی بر متاع معرفت اهدا اولنمش ایسه بونلرک کافه‌سی (عقل) دینیلن خصیصهٔ انسانیه‌نک محصول بدیع فعالیتیدر. بو دلیل ایله بداههً حکم ایدرزکه علی الاطلاق نوع انسانی حقیقتده عقل وادرا کندن عبارتدر. ملکات عقلیه‌سی اعتباریله اجسام مادیه و حیوانات سائره‌نک فوقنده بر مخلوق ذی قدرت اولان نوع انسان هر نوع معانی ومعالی‌یی ادراکه مستعد بولنان عقل درا کنی حقایق اوزرنده اجاله ایتدکجه یوکسلیر ویوکسلدکجه خلقتک مبدأ اولنی کشفه طوغری کیده‌رک فکر نظرک اوج عالیسنه اعتلا ایلر. ادراکات بشریه‌نک درجاتی اعتباریله بین البشر تفاوت ظهوری ایسه ضروری اولدیغندن بو ضرورتله بشر سافل، متوسط، عالی اولمق اوزره اوچ قسم عظیمه آیریلیر. ایکی اولکی قسم بشریت عادیه‌دن تخلیص کریبان ایده‌میه‌رک (قسم عالی) حقایق علویه‌یه کسب اطلاع ایتدکلرندن قدسیتله تجیل اولنورلر. (قسم عالی) اسرار الٰهیه‌یه درجه‌درجه مطلع اولان رجال قدسیه اولوب بونلرک (وحی الٰهی) ایله مشرف اولان قسمنه (انبیا)، (الهام ربانی) ایله مشرف اولان زمره‌سنه (اولیا) دینیلیر.

بو موضوع عالیده ادراکات بشریه‌یه دائر اولان بیاناتمز اهمیت و عظمتی مستغنیٔ ایضاح اولان بو بحث مهمی عقوله تقریب ایچوندر. یوقسه علم انبیا دیکر انسانلرک نظریاتی کبی اثردن مؤثره عروج صورتیله اولمیوب مؤثره قارشی کشف الٰهی حصولیله اورادن آثاره حرکت شکلنده‌در. بزمکنک عکسنه‌در. بو بر طریق قدسیٔ علمدرکه آنک اصحابی بزجه محال عادی اولان نظر عمومی‌یه مالکدرلر. یعنی همان بوتون عوالم علویه وسفلیه‌یی کورورلر ویدلرندن بر چوق (خارق العاده) احوال ظهور ایلر. بونلرک درجه‌سی اوقدر علوی وقدسیدرکه بونلره اعتراض ویا انکار، عالمی تنویر ایدن کرهٔ شمسی سوندرمک هوس مجنونانه‌سیله پوف دیمکدن دهاعادیدر.

سلطان سریر افلاک علیه الصلوات مادارت الافلاک اولان پیغمبریمز حضرت محمد مصطفی صلعم افندمز او زمرهٔ جلیله‌نک سردفتری وقافله سالاریدر. استکشافات علویهٔ روحیه‌لریله بوتون کائناتی برذره کبی تدویر وتدبیر ایدن ذات الوهیتدن خبردار وبوتون فیوضاتی آنک حظیرة القدس جلال وجمالندن اخذ وتلقی ایله ناشر الانواردر.

کمالات انسانیه‌نک سدرة المنتهای فیوضاتنده دائمی اللمعان اولان اوشمس نبوت بسیط غبراده خطوه‌زن ترقی اوله‌رق بوتون بشریتک بالای عزتنده بر مرتبهٔ عالی العاله ایریشمشدر.

آکا منزل اولان قرآن اویله حقایق علویه‌یی شاملدرکه بشریت هنوز بر چوغنی حل وادرا که بیله یول بوله‌مامشدر. بوتون ارباب فنک مجهولی بولنان (حقیقت روحیه) آنک علمنده بر الفبا اولوب کلیات معنویه‌سی ایسه عقول قاصره‌نک ادرا کندن پک بالاتردر.

(روحه) عائد ادراکاتدن بی‌خبر وبوتون محصول مساعیسی نتایج مادیه‌یه منجر اولان جهلای فنیه‌نک شان نبوتده‌کی کفت وکولری عقل ومنطقلرینک محیط صغیرینی تجاوز ایتمین برصدای مکروهدن عبارتدر.

ایشته مبدأ ومعادی وبتون سرائر کائناتی تدقیق وعوالم علویه وسفلیه‌نک بتون اجسام عضویه وملکات کلیهٔ عقلیه‌نک خصائصنی هیئت مجموعه‌سیله ادراک صورتنده بر استعداد قدسی‌یه مالک بولنان حضرت محمد (صلعم)ک مهبط اسرار قدسیه اولان قلب جلیلنه نازل اولان قرآنده (وحدت فکریه)یی تشکیل ایده‌بیله‌جک جامعه، جامعهٔ اسلامیه (ایمان) اوله‌رق کوسترلمشدر.

چونکه ادراکات بشریه‌نک منتهای کمالندن کشف اولنان (الوهیته) ایناغق مؤثر حقیقی‌یی تصدیق ایتمک، ذات الوهیتک برلکنی اعتراف ایتمک، الوهیتک تأثیرنده‌کی احاطهٔ کلیه اعتباریله بوتون حقایق محتوی بر حقیقتک اطرافنده طوپلانمق دیمکدرکه بونک دائرهٔ شمولنه کیرن وسعت هیچ بر جامعه‌نک محیطنده موجود دکلدر. بلکه جامعه اعتبار ایدیلن دیکر هر شی بالاده‌کی حقیقت عظیمه‌نک تحت تأثیرنده‌در.

ینه بوراده عقول متوسطه وقاصره اصحابنک مقیاس ادرا کنی اله آله‌رق طرز بیانی تحویل ایله دیه بیلورزکه ملیت ولسان کبی جامعه‌لرک محیطی پک طار اولوب افراد انسانیه‌یه شامل دکلدر.

حالبوکه جامعهٔ اسلامیه روحه، قلبه، عقله بونلرک غایهٔ تفکری بولنان ایمان باللهه عائد اولدیغندن وسعت روحیه وفکریه ایله بوتون بشریتی بر غایه، بر مفکوره اطرافنده طوپلامق شکل وماهیتنده‌در. دیمک ایسته‌نیلیورکه انسان متفکر بالذات بر مخلوقدر. مخلوقات سائره‌یه نظراً عقلی، عرفانی، دهاسی ایله فائقدر. عقلی وتفکری ایله ماهیت ذاتیه‌سنی آکلامق وبیلمک استعدادنده‌در. ماهیت ذاتیه‌سی ایسه روحیدر. روحنی بیلنجه نفسنی بیلمش اولور. نفسنی بیلن ایسه خالقنی، خالق عالمی بیلمک استعدادینه مالک اولور. خالقنی بیلنجه ایمان ایتمک، ایناغق ضروریدر. خالقه ایمان ایدنجه انسان محاسن خلقیه ایله متخلق اولمق مجبوریتنده‌در. بو کبی کمالات الده ایدیلنجه نوع بشر یکدیکرینک حقوقنه تجاوز ایده‌مز. هیئت اجتماعیهٔ بشرده تزلزل ناپذیر انتظام حاصل اولور. بشریت مسعودیت متمادیه ایچنده یاشار. بز (مفکورهٔ عالیه)نک اطرافنده طوپلانه‌لم. هپ قرداش اوله‌لم. یکدیکرمزله حرب وجدال ایتمیه‌لم.

عبدالعزیز مجدی

ابونه شرائطی
داخل ، خارجی ، هر یر ایچون
سنه‌لکی (۲۵۰) ، آلتی آیلغی
(۱۳۰) غروشدر .

نسخه‌سی ۵ غروش ،
سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پیشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

سنه ۱۳۳۰

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاکف
صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب

اخطارات
ادرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش کوندرلیدر

مکتوبلرده امضالرك واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌جیلره
نومروسی علاوه بولنمسی
لازمدر

ممالك اجنبیه‌ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور

پاره کوندریلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ۴۵۲ — ۲۵ ربیع الاول ۱۳۳۸ — پنجشنبه — ۱۸ کانون اول ۱۳۳۵ — جلد ۱۸

انما المؤمنون اخوة

۳

ایکی مقاله‌مزده‌کی تفصیلاتدن شو نتیجهٔ عالیه‌یی استنتاج ایدرزکه عرفان بشرك بالای طاق کمالنده صولك تزییناتی بحق تثبیت ایدن (دین جلیل محمدی) بر جامعهٔ علویه ، بر مفکورهٔ قدسیه اطرافنده بشریتی جمع ایده‌رك او تزیینات لاهوتی فروغك شعشعهٔ انواریله بوتون عالمی تنویر ایتمك ، بوتون ارباب عقل وادعانی وایه‌دار فیض تعالی ایتمك ، بوتون ارباب غفلتی ایقاظ ایتمك ، بوتون اصحاب جهالتی طریق رشد و هدایه سوق ایتمك ماهیتنده‌در .

او (دین جلیل محمدی) بشریتك فطرت اصلیه‌سنده مندرج و تشکلات مادیه ومعنویه‌سنه نظراً سیمای عمومیه‌سنده مندمج بولنان (اخوت)ی بوتون مزایاسیله برابر انسانه تعلیم و تلقین ایدر .

او (دین جلیل محمدی) سرائر کائناتی تدقیق وخالق کائناتی تفهیم ایده‌رك کتاب عالمك هر سطر بدیع بیناتندن واضحاً استدلال اولنان (وحدانیت الٓهیه) یی تصدیقه سوق وارشاد ایله ریاض توحیدی سیر و تماشا وبشریتی مسعودیت دائمه‌یه القا ایچون انفس و آفاق مصطبه‌لرنده استراحتك اصول و آدابنی هر عقلك درجهٔ ادرا کنه کوره ارائه و تسهیل ایدر .

او (دین جلیل محمدی) نك اساسات علویه وقواعد حکمیه‌سی حریت ، مساوات ، عدالتك مدلولات صحیحه‌سی اوزرینه مبتنیدر . دلالت تاریخیه ایله ثابت اولدیغی وجهله بو اوج کلمه‌یی تنویم سیاسی برنده برنغمه قبیلندن اوله‌رق استعمال ایتمز . بلکه جامع منبرنده خطابت ایدن بر امیرالمؤمنینه قارشی (استقامتدن آیرلدیغك تقدیرده سنی قیلیجمزله طوغرولدیرز) دیمك جسارتنه بر فرد عادی‌یی مستحق قیلار ، امام علی کبی اك معظم بر عالم حکیمی طائفهٔ یهوددن بر آدمك طلبی اوزرینه لدی المحاکمه ثبوت حقله محکوم ایلر ، قدسك قلعه آناختارلرینی اسلام ایچون مکه‌دن یوله چیقان عمر بن الخطاب کبی مشهور عالم بر قهرمان یولده‌دوه‌یه بنمك خصوصنده کوله‌سیله برابر ساعت بساعت مناوبه اجرا ایلر ، بر فعل منهی ایقاع ایتدیکندن طولایی الك شدید بر حکم شرعینك ینه او قهرمان طرفندن اوغلی حقنده تطبیق ایچون اصلا تردد ایلمز . اودین دها بونلره مماثل اوله‌رق هر فرد بشری تحسین خوان ایده‌جك نیجه علویتلرله مالامالدر .

او (دین جلیل محمدی) ثروت بشریه وسعادت دنیویه‌نك اك مخرب بر دشمن بی امانی اولان (قمار) ی هر درلو اشکالیله تحریم وخانمانسوز اغنیا اولان بو بلیه‌نك خفت عقلیه آثارندن اولدیغنی حسن تفهیم ایدرك ثروتك محافظه وادامه‌سنی و بو نعمت الٓهیه‌نك لدی الاقتضا محتاجین بشره ابذال بیورلمسی یوللرینی تعلیم ایلر .

او (دین جلیل محمدی) اك بیوك بر نعمت الٓهیه اولدیغنده شبهه ایدلمین (عقل) ی ازاله‌یه سببیت ویردیکی ایچون عقلایی موقتاً مجنون ایده‌رك بر چوق جرائمی ایقاعه دخی بادی اولدیغی جهتله (شراب) و آنك ملحقاتندن بولنان بالعموم مسکراتی منع ایله طریق عقل صوابی کوسترمشدر .

او (دین جلیل محمدی) سوق رقابتله وقوعه کله‌جك وقایع فجیعه‌یی تفکرله برابر نسل صحیح بشریتی محافظه اساس عالیسنی دوشونه‌رك طائفهٔ نسایی امتعهٔ عمومیه شکلنده استعماله جواز ویرمامش وبناءعلیه زنایی تحریم ومسعودیت عائله اصولنی تقویم ایلمشدر .

او (دین جلیل محمدی) اخوت اسلامیه جامعه‌سیله بشریتی توحید ایده‌رك (تعاون وتساند) حکمت عملیه‌سیله اوجامعه‌یه رونق بخش اولمش و بر کون عموم ابنای بشری دائرهٔ ارشادینه آلمق ماهیتنده بولنان بو مفکورهٔ عظیمه ایله سعادت عمومیه یولنی آچمشدر .

او (دين جليل محمدى) بريسى خلاق اعظم عالمه ايمان وعبوديت و ديكرى حقوق غيره رعايت و ابناى بشره مرحمتدن عبارت اولمق اوزره ايكى دستور معظمه استناد ايتمش وبو صورتله عرفان بشره ترتب ايدن سرائر علميه‌نك طرز بالاترين كمالنى كوستر ديكى كبى حقوق آخره مراعاتله‌ده حيات بشريه‌ده تأسيس انتظامك ركن اعظمنى كشف وايضاح ايلمشدر .

دين جليل محمدينك اساسات علويه‌سنده اولان ايمان باللهدن صكره اك مهم اساس حقوق غيره رعايت مهمه‌سيدر . بو حقوق آخره رعايت قضيه‌سى اوقدر مهم بر دستور عاليدركه بالعموم احكام دينيه‌يى بوكا ارجاع ايتمك قابلدر . بو دستور عالى‌يى بالعموم مسائل حياتيهٔ بشره تطبيق ايله بر آز ايضاح ايده‌لم .

بو كون روى زمينده ساكن اولوب متعدد دولتلره ، ملتلره ، جمعيتلره ، مختلف اديانه ، مذاهبه ، عاداته ، مختلف لسانلره ، سياله‌ره ، عرقلره منسوب اولان افراد بشردن هر برى كندى حس و فكرنجه سعادت بشريه‌نك طرفداريدر .

فقط بشريتى تشكيل ايدن احزاب مختلفه كندى سعادتلرينى ، كندى منفعتلرينى آخرك مضرتنده آرامقده و بو مقصد اوغورنده اسباب وادوات لازمه نه ايسه آنى احضاره چاليشمقده‌در .

بشرك دفتر كبير اعمالى تدقيق وبيكلرجه سنه‌لردنبرى ايقاع ايديلن محاربانك محاسبهٔ عموميه بلانچولرى تلفيق اولنه‌رق محاكمات عموميه اجرا اولنمق ممكن اولسه عجبا حقسز يره دوكولن قانلرك مسببلرى اولان ملتلردن هانكيسى تبرئهٔ ذمت ايده‌بيليردى . حادثات سياسيه يكديكرينك نتايجى اولمق حيثيتله سياسى اولان هر مسئلهٔ حاضره حادثات ماضيه‌نك نتيجه‌سى وهر مسئلهٔ مستقبله‌نك مقدمه‌سيدر .

تتابع اضافات كبى تسلسل ايدوب كلمكده اولان بوتون مسائل بشريه بر نظام قويم عمومى‌يه ربط ايديله‌مديكى ايچون بين البشر سعادت عموميه تأمين ايديله‌مامشدر .

بونك سببى ايسه پك آشكاردر . اوده دستور جليل محمدى بولنان (حقوق غيره عدم تجاوز) قاعده‌سنه رعايت اولنمامسيدر .

ايكى آدم آره‌سنده حقوق متقابله نه ايسه ايكى ملت ، ايكى دولت آره‌سنده دخى حقوق متقابله اودر . يكديكرك حقوق بشريه‌سنه رعايت هر زمان ايچون باعث امنيت وسعادتدر . حالبوكه مسائل دوليه تعارض ايتديكى تقديرده على الاكثر حرب دينيلن داهيه‌نك ختامنده غالبك مغلوبه جبراً قبول ايتديرديكى مطالبله نتيجه‌لنديكندن عدالت صحيحه‌دن زياده قوته استناد ايتمكده‌در . غالبك قوهٔ قهارانه‌سنه استنادى حالنده ايسه حقوق انسانيه‌يه مراعات اوته‌دنبرى غير مرعى اولوب شوائب انتقام ايله ممزوج اولمسى عادت قديمه اولمشدر . ايشته بو صورتله قلوب بشرده مضمر قالان نار انتقام فرصت مناسبه ظهورنده استرداد حقوق ومنافع سوداسيله تكرار اشتعال ايتمشدر .

كتاب سياستده (مرحمت) يرينه (منفعت) و (حق) يرنده (قوت) مكتوب اولميوبده بشريت آره‌سنده توازن حقوق ومنافع اوزرينه مؤسس دستورلر قبول ايدلمش اولسه‌ايدى بين البشر بر اخوت سياسيه ايچون چوقدن تمل طاشى آتلمش واوزرينه صلح عمومى بناسى انشاسنه باشلانمش اولوردى . حالبوكه بعض بيوك ملتلرجه «حق قوت وقوت حقدر» قاعده‌سى بر دستور رياضى كبى تلقى ايدلديكندن وبعضلرنجه مجادلهٔ حياتده اجسام عضويه‌نك يكديكرينى افنا ايله بقاى موجوديتى دوشونلديكندن بشريت حاضره‌نك پيشواى عرفانى اولانلر بوتون مساعىٔ عالى ادوات جهنميه احضارينه مجبور ايلمشدر . رقابت وقوته تازيانهٔ جانخراش اولان منفعت ماديه ايسه صوك عصر اخيرده قوهٔ بخاريه والكتريقيه كبى خادم خير وشر اولان ايكى زادهٔ كيمياوينك يره وكوكه صيغميان آثار فعاليتنى الده ايدنجه مجراى حيات بشر كاملاً دكيشمش ومسائل حياتيهٔ بشر تحملفرسا بر احتياج واسعه جولانكاه اولمشدر . ايشته مدنيت ساحهٔ وسيعه‌سنده رونما اولان بو احتياج عظيم وجلب منافعده‌كى رقابتدن متحصل غيظ اليم ايله صلح عمومىٔ بشر موازنه‌سنى غائب ايتمش وزائل اولان هرج ومرج عمومى‌يى توليد ايلمشدر .

هرج ومرج عمومينك احوال معشيت امده ايقاع ايتديكى مضايقهٔ عموميه اخلاق بشرى اساسندن صارصديغى ايچون هر مملكتده اجراى تخريبات ايدن فتن كوناكون رونما اولمش وبشريت آجينه‌جق بر حاله كلمشدر .

كيمسه حقنه راضى دكل وهمان هر كس حقوق مكتسبه‌سنده تصرفدن امين دكلدر دينه‌جك بر حاله ياقلاشمشدر .

حياتك بشريته باركران اولديغى بويله بر دورهٔ فوضايى تاريخ عالم برنجى دفعه اوله‌رق قيد ايتمكده‌در . بز بو نقطهٔ مهمه‌ده موضوع بيانى بر آز تحويل ايده‌رك بر قاچ آى مقدم آنغليقان كليساسنك مشيخت اسلاميه‌دن صورديغى مسائل ايچنده (دين محمدى احوال حاضره‌يى ناصيل تداوى ايدر؟) يوللو سؤاله جواب ويرمك ايسترز وديرزكه دين جليل اسلام حال حاضره‌كى امراض سياسيه واجتماعيه واقتصاديه‌نك كافه‌سنى پك قولايلقله حسن تداوى ايدر .

دين اسلامك هر زمينه ، هر زمانه ، هر عصره ، هر عنصره رهبر سعادت اوله‌جق بر چوق دساتير جليله‌سى اولديغى كبى ايكى دستور جليل اصليسيده واردركه همان هر مشكله‌يى حله كافيدر .

بريسى : نفسكه راضى اولمديغك بر شيئى بشقه‌سنه‌ده راضى اولمه .

ايكنجيسى : حقوق غيره تجاوز ايتمه . بو كون بوتون دولتلرى اشغال ايدن دردسياسى ديكرينه مطالبنى قبول ايتديره‌رك كنديسنك منافعنه ، اوبرينك مضرتنه خدمت ايتمكدر .

نفس مقياس عدالت طوتيله‌رق مثلا بتون ملتلر حقوق متساويه ايله جمعيت اقوامه ادخال ايدلسه حربه ابدياً ختام ويرلمش اولور . كذلك آوروپا ، آمريقا وسائر بلادك مسائل مهمه‌سندن اولان (تعطيل اشغال) مشكله‌سنى حل ايچون اغنيا نفسلرينى فقرا كبى وفقرا دخى كنديلرينى اغنيا كبى

دوشونسه‌لر بردها (تعطيل اشغال) وقوعبولميه‌جق بر صورت‌حسنه‌ده بومسئله دخی حل ايدلمش اولور. حالبوكه اغنيا فقرادن زياده طمعكار وفقرا ايسه اغنيادن فضله جلب احواله خواهشكر اولديغندن عمله مسائلی عالمشمول بر تشوشله دوام ايدوب كيديور. اغنيادن مقصد، اصحاب‌سرمايه، فقرادن مقصد عمله اولديغنی ايضاحه لزوم يوقدر. دين اسلام، آريستوقراسی وديمقراطی اصوللرينك ايكيسنی بردن حاوی رحقوق سياسيه وشخصيه‌ده هركسی‌مساوی طوتديغندن همان هرشيده بالعموم منسوبينی تطبيب ايتمك ماهيتنده‌در.

شريف قريش ايله عبد حبشی نظردينده مساويدر. هيچ بريسی آخرك حقوقنه تجاوز ايده‌من.

سياسی، اجتماعی، اقتصادی هر مسئله‌ده دينك مطمح نظری حق وعدالتدر. قوت ورقابت دكلدر. رقابت احتراصی توليد، احتراص ايسه حقوق آخره تجاوزی تزييد، حقوق آخره تجاوز ايسه خفی ويا علنی فوضايی تشديد ايدر.

حق وعدالت ايسه فرمان آلهيدر. بين‌البشر جاری اولان هر معامله‌ده فيوضاتی نامتناهيدر. قوت، كنديسنه فائق ديكر بر قوتله ييقيلير. حق‌وعدالت‌ايسه ناقابل انهدامدر، ابدی‌الدوامدر. انسانلری معنوی ومادی ايكی اساس علوی اوزرنده يوريده‌رك معنوياتله فكر ونظرينی اعلا ومنافع مشروعهٔ ماديه ايله‌ده احوال حياتيه‌سنی تنظيم وبووجهله مسعوديت بشريه‌يی ابقا دين جليل محمديده مقصود اقصادر.

اخوت اسلاميه جامعه‌سی مناسبتيله يازديغمز بومقاله‌يه ختام‌ويريورز. ديكر بر مقاله ايله‌عالم اسلامده‌كی انحطاطك اسبابنی تشريح ايده‌جكز.

ومن‌الله التوفيق. اسكدار عبدالعزيز مجدی

قصيدهٔ تاريخيه

عقد متيمن مناسبتيله تدقيق مؤلفات شرعيه مجلسی رئيسی فاضل محترم شيخ صفوت‌افندی حضرتلری طرفندن انشاد اولونان بوقصيدهٔ تاريخيه خاكپای شاهانه‌يه عرض ايدلمك اوزره شيخ‌الاسلام افندی حضرتلرينه تقديم اولنمشدر.

اصبح الكون فی سناء البشر بحمد الله معلناً بالشكر
والهنا زاد فی العوالم نوراً حينما افتر عن بريق الدر
وغدی‌الناس فی‌انشراح‌صدور وبدی اليسر ما حياً للعسر
كيف لا والسرور عم رحاباً حل فيها المليك غوث العصر
رحمة الله للخلائق طراً ووحيد الملوك جم الخير
وارث الملك عن سراة ملوك جل تعداد فضلهم عن حصر
آل عثمان للعباد غيات يرتجی عند حادثات الدهر
وحماة لدين احمد حقاً بأيادٍ من الاٗله ونصر
سره الله فی كريمة انس درة الدهر فی البها والطهر
قرة العين شمس برج عفاف ذات فخر علی الاٗوانس الزهر
سره الله وهو سر امیراً لا يضاهی ولی عهد الاٗمر
حيث من عقدها السنی تجلی نجله البدر فی سماء الفخر
بدر مجدٍ وسوددٍ وكمالٍ نور وجه العلا جليل القدر
بارك الله للجميع بعقدٍ لاح بالسعد للوجوه الغر
واستنارت به العيون فأرخ زفت الشمس بالصياء لبدر
۱۳۳۸

موعظه

دارالحكمة الاسلاميه اعضاسندن استاد حكيم فريدبك افندينك آياصوفيه‌ده‌كی موعظه‌لری

— ٤ —

اعوذ بالله من‌الشيطان‌الرجيم. بسم الله الرحمن الرحيم. (فمن يردالله ان يهديه يشرح صدره للاسلام ومن يرد ان يضله يجعل صدره ضيقاً حرجاً كانما يصعد فی‌السماء كذلك يجعل‌الله الرجس علی‌الذين لايؤمنون) صدق‌الله‌العظيم.

بو درس، ديكر درسك متممی‌در. بخصمز الوهيته قارشی انكار والحاده صاپانلر حقنده ايدی. بو خصوصده سويله‌يه‌جك چوق سوزلرمز واردر. بو بحثك اهميتنه مبنی بر قاچ درس دها بو واديده دولاشه‌جغز.

جناب حق قرآن‌حكيمنده بويوريوركه (فمن يردالله) بركيمسه‌يی مظهر هدايت ايتمك، طريق حقه تسليك ايلمك مراد ايدرسه (يشرح صدره للاسلام) اونك كوكسنی، قلبنی قبول اسلام ايچون كشاده قيلار. يعنی حقايق اسلاميه‌يی قبوله مستعد قيلار. نه وقت جناب حقدن وپيغمبر ذيشاندن بر شی تبليغ اولونسه بلا تردد قبول ايدر. الله اويله استعداد، اويله كشايش، اويله قابليت ويرمش. بوتون حقايق اورايه رجوع ايدر. قلبنه اصلا بر خوف كلمز. هيچ بر مشكل تولد ايتمز. كنديسنه نه تبليغ قيلنديسه تبليغ اولونديغی كبی قبول وتصديق ايدر. اوكا بر مخالفت كوسترمز. تبليغات نبويه‌يی ايشتدكجه ايمانی يوماً فيوماً مزداد اولور.

برده عكسی وار: (ومن يردان يضله يجعل صدره ضيقاً حرجاً) الله بر قولنی‌ده حكمت بالغهٔ سبحانيه‌سی اقتضاسنجه دوچار ضلال ايتمك ايسترسه قبول اسلام ايچون كوكسنی دارالتير. هيچ برحقيقت استعدادينه توافق ايتمز. نه سويلنسه اونی آتار. چونكه قلبی‌دار، ايمانی، اسلامی قبوله غير مساعد. او حقيقت اوراده جايكير اوله‌ماز. الك بين، الك مدلل، الك ظاهر بر حقيقت اسلاميه ايله برابر قلبنه لااقل اون شبهه كيرر: عجبا بويله‌می، عجبا شويله‌می؟ بوفنه تعارض ايتدی. بو عقله اويديمی؟ بونده بويله بر معنی كامندر. بو شو صورتله توجيهه مستعددر ... كبی بيك درلو شكوك وشبهات هجوم ايدر.

اوت ، شيطان ، قلبنك اوكنه ديكلمش ، ايمان واسلامه دائر نه كليرسه اورايه دخوله مانع اولور . بونك اثباتى قولايدر . هركس نفسنده تجربه ايدر . شيطان (شطونه) ميدر ، (يتان) ميدر ؟ ديه اصلنى ، مشتق منهنى آرامه‌يه حاجت يوق . اسكى هنديلردن شيطانه بيلمم‌نه‌ديورلرمش ، فلان كبى فكرلره ... هيچ اونلرى تحقيق وتدقيقه‌لزوم يوقدر . يعنى انسان شيطانك تصرفاتنى قلبنده ، وجداننده كورور . اونك وجودينه بزم وجودمزدن بويوك دليل اوله‌ماز . شيطان نه‌در ؟ اونى ايضاحه نه لزوم وار ؟ هركس نفسنده تجربه‌ايتملى . نه وقت اسلامه تمسك ايتمك ايسترسه كنديسنك اوكنه بر قوهٔ زاجره ديكيلير . ايشته شيطان اودر . اشتقاقنى آرامق زحمتنه قاتلانمه‌يه هيچ محل يوق . الكى كوكسنه قوى ، اكسه‌سندن ياقه‌لا .

الله‌بعض‌حقايقى‌طوغرودن طوغرويه سويليور . اونى على حاله قبول ايدرسك . ايشته‌بويله . الله بر قولنى‌ضلاله نسبت‌ايتديمى كوكسنى‌داراتير . بو حاله كرفتار اولان بر آدم آرتيق هيچ برشى قبول ايتمز ، بلكه ايتمك ايستر . فقط ايده‌مز . ايشته بونك كبى (كانما يصعد فى‌السماء كذلك يجعل‌الله الرجس على‌الذين لايؤمنون) بو حقايق اسلاميه ، كه اوكا قارشى درميان ايديليور ، بو تبليغاتك كافه‌سى اوكا ، سمايه چيقمق كبى مشكل كلير . بلكه شقئ ازليدر . يوق ! كيمسه‌نك سعادت وشقاوتنه حكم اولونه‌ماز . بو تكليف او آدم ايچون حركت قسريه كبى (قافك كسريله اوقورلر ، فقط ياكلشدر . طوغروسى قافك فتحيله‌در .) برحركت غير طبيعيه‌در . ناصل‌كه اجسامى جاذبهٔ ارض يوقاريدن آشاغى‌چكيور . طاشى يوقارى‌يه آتارز . حركت طبيعيه‌سنه نظراً او حركتى حركت قسريه اولور . بوده بويله .

پكى نه ياپه‌لم ؟ الله دييور : بر كيمسه‌يه هدايت مراد ايدرسه اونك كوكسنى قبول اسلام ايچون كشاده ايدر . ديمك اوليوركه بو مراد الٰهى . اويله ايسه بلكه بنم استعدادم من‌الازل مقدر ، بويله شيلرله اوغراشمق جائز دكلدر ... كبى شيلر صفت عبوديته منافيدر . كيمسه كندى حالنى بيلمز . صوكرا نتيجه جبره وارير . بو بر مسئلهٔ علميه‌در . اصولى وجهله تدقيق ايديلير . قدر مسئله‌سى كبى اك غامض مسائلدندر . بوفكرلرك عوام آره‌سنده شيوعى بيله جائز دكلدر . ايى نتيجه ويرمز . نته‌كيم مملكتمزده چوق كيمسه‌لرى شاشيرتمش ، ضلاله دوشورمش . بونلرك‌تدقيق‌اصولى دائره‌سنده اولورسه مستحسن‌اولور . عوامك ادراكى‌بونلرى‌تدقيقه مساعددكلدر . پك چوق فساده مؤديدر . هردرلو‌منهياتى‌اجراايدر . قدر بويله‌ايمش‌ديرر . اويله اولماز . صلاح‌وتقوايه كلنجه اوراده جبريه اولور . ياپه‌مام ، ايده‌مم . لكن مفاسدخصوصنده اراده فكرى عقلنه بيله كلمز . مثلا بر قرمزى كيسه‌نك ايچنه بر از صارى آلتون قويوبده « آل ! » ديسه‌لر ، هيچ دوشونمز ، آلير . « عجبا بنم بو خصوصده ارادهم وارميدر ؟ عجبا بو آلتونلر بكا مقدرميدر ؟ » ديمز . درحال آلير . عقل بونى اقتضا ايدر . عكسى صورتده‌حركت ايدنجه آدمه دلى‌ديرلر . ايشته ارادهٔ‌الٰهيه خصوصنده‌ده بويله جبرى اولماملى . اونك ايچون خلافنده‌ده تدقيق زائددر .

ديمك اوليوركه اصل درسمزك اساسى بودر . هپ بوايمان‌وكفر مسئله‌سى . جولان ايتديكمز دائره بودر . بو طريق مجاهده‌ده دوام ايدوب كيده‌جكز . آرتيق دوه‌من نره‌ده طورورسه اوراده اينرز . فى‌الحقيقه بو آدملرده عرفان اولماديغى كبى انصاف‌ده يوقدر . بونلره ايمان توصيه ايتسه‌كز : الٰهى‌انكار ايتمه ، مقدساته تعرض ايتمه ، آغزه آلنماز سوزلر سويله‌مه ! هايدى فرائضى ايفا ايتمزسك ، بارى لسانكى كف ايت ! ديسه‌كز سزه كولر :

— آدام‌سن‌ده ! .... بوزمانده‌بويله‌شيلردن‌ده‌بحث‌اولنورمى ؟ انسان ياشايه‌بيله‌جكى قدر ياشار . اولور كيدر . ايشته اوقدر . نه‌ايمش اوبعث بعد الموت ؟ بر زمان كله‌جكمش ، تكرار روح نفخ ايديله‌جكمش ، حساب صورولەجقمش ... آدام ! .. يكرمنجى عصرده بويله شيلره اينانان اولورمى ؟ بوقدر اذواق دنيويه‌وار . آخرت فكريله بونلردن محروم‌مى قاله‌جغز ؟ يه ، ايچ ، ذوق وصفا كه باق ... والسلام .

بويله دينلر اولديغى كبى ، دها ايلرى كيدوب هركسى صاپديرمق ايسته‌ينلرده وار . ايمانى دليلسز قبول ايتميور . فقط‌كفرى ناصيل‌قبول ايديور ؟ كرك‌تصديق ، كرك انكار ، تحقيقه مستند اولمليدر . چونكه هرايكيسى‌ده غايت مهمدر . حال‌بوكه بونلرك كفرى ايمانلرندن چوق ضعيف . قوى برمنكرده دكل . امتحانه چكسه‌ك برشيدن خبرى يوق . هانى ، بر منكر محقق اولسه .. اوزون اوزون تحقيقات و تتبعاتده بولونمش‌ده شومسئله‌ده صاپمش .. بويله اولسه انسان عقلى ايرديكى‌قدر حقيقتى‌سويلر ، بلكه حقى‌قبول ايتديرر . حال‌بوكه بونلرده اوقابليت‌ده يوق . يعنى كفرلرى‌ده برتحقيقه مستند دكل . كور كورينه برانكار . جهلك ويرديكى برجرأتله عقلنه كلنى سويله‌يور . بوقدرحكما ، بوقدر علما احمق‌ميدى ؟ بودالاميدى ؟ اونلر بحق مدرك اولمشلر . تصديق ايتمشلر .

— بن ايتميورم .

پك اعلا ، ايتمه . فقط دليلك نه ؟ بونى سويله‌ده بزده انكاركزك سببنى آكلايه‌لم . الله برادراك‌ويرمش . نامتناهى‌ميدر ؟ الله‌سنى ـ حاشا ـ ادراك كليسنه صاحب ايدوب بو كرهٔ‌ارضك اوزرينه قويه‌جق . صوكره اوكاشريك اولمه‌يه‌قالقيشه‌جقسك . الآن‌حقايقى‌استخفاف ايديورسك . ياسنى بر آزدها متفكر ، بر آز دها متعقل ياراتسه‌يدى نه‌ياپاردك ؟ ارض وسمايى بربرينه قاتاردك .

اولا حدود معرفتكى بيل . الله وجودكك تپه‌سنه برقفا قويمش ، اورادن‌ايش‌بجره آچمش . بونلردن سكاصنعتخانهٔ‌اسرارينى كوستريور . آلتنجيسى اوله‌مازميدى ؟ نصل اوله‌مازدى . « بووانقاره » بوكون دردنجى بعددن بيله بحث ايديور ...

سكا لازم‌اولان بوقدرى . ديمك‌كه برالتنجى حسك نه‌اولملى لازم كله‌جكنى آكلامق ، اونك متعلقنى بيلمك سنك‌ايچون قابل دكل . حتى

دوشونه‌مزسك . دوشونمه‌یه قالقیشیرسه‌ك دماغكك كیریشنی قوپاریرسك .
نه‌قدر بیلدیرلمش‌سه اوراده توقف ایده‌جكسك ! سنك قوۀ عاقله‌ك بو
حقایقی تمامیله احاطه ایده‌جك صورتده خلق ایدیلمه‌مش . الله مفتاح
خزانۀ اسرارینی سنك الكه ویرمش ، ایسته‌دیككك كبی بیچ ، كس .
بویله‌می ظن ایدرسك ؟ معرفتكده حدودی وار . درلو درلو مسلك
فلسفیده آدملر كلشلر . مثلا معرفتمز مطلقمیدر ؟ نسبی ، اضافیمیدر ؟
بونی بیله‌جكمز . ایقانیه وار ، احتمالیه‌وار ، حسبانیه‌وار . اضافۀ اثباتیه ،
اضافۀ انتقادیه ، فكریه ، فلان كبی یوللر وار . بونلرك هپسی حدود
معرفتی باشقه درلو تعیین ایدیور . هپسی حقیقت معرفتی بیلمك ایسته‌مشلر .
فقط انسانك الندەكی اندازه نه‌قدر اولچر ؟ بونلرك هپسی بر مسئلۀ
فلسفیه‌در . بونلری ایجه بیله‌جكسك .

هم بونلر اژانس رویتر تلغرافی كبی اوقونماز . هپسی ایی اكلامق ،
هیچ برنده شبهه قالمامق شرطیله اوقونور . صوكره میزان عقله اوروولور .

— بن هپسنی یاپدم . فقط ینه ایناناجق برشی بوله‌مادم ...

آرتیق اوسنك نصیبك . دیمك كه سنك كوكسك دار . اونور اورایه
كیرمیور . مرانغوز كتیروب ده اونی كنیشله‌تمه‌نك ده امكانی یوق . بوقدرت
نه‌قدر احسان ایتدیسه اوقدر . تائب اول ، بو ظلمتدن قورتولمق ایچون
دعا ایت . بلكه مظهر هدایت اولورسك . (یمحو الله ما یشاء ویثبت)

اوت بونلر آكلاشیله‌جق . نامتناهی مابعدالطبیعی مسائل وار .
زمان ، مكان ، ازلیت ، ابدیت ، آن دائم ، استمرار مطلق مسائلی وار .
فرانسزی ، انكلیزی ... هپسی كتابلرینه درج ایتمشلردر . اوروپانك
بوتون دارالفنونلرنده اوقونیور . دیمك بو ، علم طریقی . جهل طریقی
دكل .

شیمدی مسائلی تعمیق ایتمش قاچ كشی بوله بیلیرسكز ؟ بن یمین
ایدرم كه منكرلكچیلرك چوغی بو مسائلك وجودندن بیله خبردار دكلدر .
هپسی مقلددر . ایمانده تقلیده راضی دكل . فقط كفرده راضی اولیور .
چونكه او منفیدر . مثبت كوچ ، منفی قولای . یاپمق مشكل ، ییقمق
قولای .

صوكره اثبات واجب دلائلی وار . فیزیقی ، مابعدالطبیعی ، اخلاقی
وسائره هیچ برینسك فائده‌سی یوق . بونلر اورومجك آغیله عنقای
مغرب آویسه چیقمه‌یه بكزر . بودلیللر عقلی تطمین ایچوندر . حقیقت
الهیه‌یه نظراً هپسی كأن لم یكن حكمنده‌در . بونلری سرد ایتمكدن
مقصد ، منكرلر براز عقل ومنطق دائره‌سنده طورسونلر دیه‌در .
مسئله بو .

احوالده بونلره یاردیم ایدیور . عافیت بر ، امراض بیك . بر
جنت ، بر ضلال كه اوكنه كانی ده‌ویره‌ك كیدیور . ایمان بردانه . دواعی
كفر ایسه نامتناهی . ایكی كشی بر یره كلنجه الله بربالطه الوب اسلامی
بالطه‌لامه‌یه باشلارلر . بومرض الحاد نزله كبی ساری بر خسته‌لقدر .
بعض خسته‌لقلر بالعلاقه ساریدر . هانی بر خسته‌لق واردر ، داءالرقص
دیرلر . بعض كیمسه‌لر آخرلرینی ، بوروتلرینی اوینادیرلر . قواسی

متزلزل ، بنیه‌سی مستعد مرض اولان آدم اونلره باقارسه برشیلر قاپار .
بوخسته‌لق بالعلاقه ساریدر . اسنه‌مه كبی . یعنی سرایتی میقروب واسطه‌
سیله دكل . قارشوسنده‌كنی ماینانیزمه ایدر . مثلا سز اسنه‌نجه قارشو
كزده‌كی ذاتده اسنه‌مه‌یه باشلار . مثلا مخاطبكز فاره لشندن بحث
ایتسه معده‌كزی بولاندیرر . بونك كبی عقلی بولاندیره‌بیلن سوزلرده
آدمی ظیر دلی یاپار . الله جمله‌مزی سوء قریندن محافظه ایله‌یه .
حقیقةً بو تلقینات چوق فنادر .

شمدی موده بو : اسلامیت علیهدارلق . هرطرفده بوفكر
تلقین ایدیلیور . مختلف واسطه‌لرله ، یازیلرله متصل الحاد نشر ایدیلوب
طوریور . هیئت اجتماعیه‌یی ییقمق خصوصنده بونلرك نه‌قدر مضرتی
وار . «نه‌اهمیتی وار ؟ سویلنوب طورسونلر !» دییوب ده كچمه‌ملی .
ایكی سوز انسانك دماغنی آلت اوست ایدر . تلقین ، پروپاغاندا چوق
یامان شیدر . بونلر اویله مضر آدملردر كه تلقیناتلریله انسانی دیننده‌ن‌ده ،
ایمانندن‌ده ، یار جانندن ، معشوقۀ وجداننده‌ن‌ده صوغوتورلر .
نه‌اوله‌جق ؟ هرطرفده ایشتدیكك بو ، كوردیكك بو : انكار والحاد .
نره‌یه كیدرسه‌ك اسلامیت دشمنلغی . الله محافظه ایلسون ، نقلنده بیله
محذور وار . اویله دییورلر :

— دین‌می ؟ براقك شو قاره قوتی ! الق عصری متجاوز بر
زماندنبری انكشافمزه مانع اولوب طوریور !

الله جزالرینی ویرسون . نه‌جسارت ، نه جرأتدر بو ! بوفكرلر ،
بوتلقینلر وبا میقروبی كبی‌در . بوتون برجمعیتی محو وخراب ایدر .
الله ، شرلرندن امت محمدی محافظه بویورسون .

شیمدی شو (موتاد) نظریه‌سنی بیلیرمیسكز ؟ قانون اتصال .
ایكی درلو ادراك واردر : بری ادراك واضح ، بری ادراك غیرواضح .
ادراكات واضحه شعورمز داخلنده اولان ادراكاتدر . ادراكات غیر
واضحه بزم حیطۀ شعورمز داخلنه كیرمز ، اما انسان بو علاقۀ
اتصالدن طولایی دكل یالكز نفسنده ، كائناتده جریان ایدن حادثاتدن‌ده
متأثر اولور . نره‌ده قالدی كه كندی اطرافنده دوران ایدن ، حیطۀ
شعورنده ادراكات واضحه ضمرسنه كچن كفریاتدن متأثر اولمسون . بز
بولافلری ایشتمه‌سه‌ك بیله ینه متأثر اولورز . چونكه وجدانلرمز
بربرینه مربوطدر . اونك فنالقندن نفسمزه انقباض طاری اولور .
بونلر ایشته هپ بو ظلمتك نتیجه‌سیدر . حتی دكل ایشتك ایچنده
بولونمق ، اومجالس ومحافله براز داها اوزاق بر مسافه‌یه كیتسه‌ك قلباً
داها مستریح اولورز . فقط تلسز تلغرافله او ظلمتلر ینه قلبمزه كلیر .
بن اونلرك افكارینی تقریر ایتسه‌م ! «نره‌دن بیلیورسك ؟» دییه
صورمه‌یه حاجت یوق . نه‌سویلدكلرینی ایشتمدیكم حالده یانلرنده بولو-
نمش كبی نره‌دن كیروب نره‌دن چیقدقلرینی پك اعلا بیلیرم .

بو دولت ابد مدت ناصیل باشلامش ، بو دینه ناصیل حرمتكار
اولمش ... سلاطین عظام حضراتی — الله جمله‌سنه مغفرت ایتسون ،

عقباده درجات عاليه‌يه نائل بويورسون - هپسى بو دين مبينك اعلاسنه جاليشمشلر. بو دولتى بو اساس اوزره قورمشلر، ملتى بو حس ايله پرورده ايتمشلر. بو سايه‌ده بو ملكى تأسيس ايلمشلر. ايشته ايلك پادشاه: عثمان غازى. باباسنك صاغلغنده بر كيجه مسافر اولديغى ئه‌وده قرآن عظيم الشانه قارشى صباحه قدر ال بچه ديوان دورييور.

سلطان سليم اول قرق نفر خاص اوطه‌لينك قتلنى امر ايدييور، خرقهٔ سعادتك خدمتنده قصور كوستردیلر دييه. [بيليرم، بوكاده نه دييه‌جكلر. اوده فكريمه كلدى. ذاتاً كلن فكرلر هپ جفت كليور. دعواده كليور، دفعى ده كليور. صوكره زنبيلى على افندى‌نك دلالتيله هم عفو، هم‌ده مأموريتلرينى اعاده ايتدى. شبهه يوقكه بو بر تهديد ايدى.]

سلطان احمد خان اول قدم سعادتك نقشنى سورغوج كبى باشنده طاشيدى.

والد ماجد جهانبانى سلطان عبدالمجيد خان حضرتلرى حضرت هدايى‌يه حرمةً اسكداره متوجهاً چوبوق ايچمزايمش. ادبى آكلايلك. بو دين ناصيل ياشامش. بو جوهر مقدس شوقدر عصردن برى ناصيل محفوظ قالمش. الله جمله‌سنى غريق رحمت ايتسون. هپسنك غفرانى تمنى ايتمه‌يى وجيبهٔ ذمت عد ايدرم. بو سلالهٔ كزيدنك بو دين جليله خدمتلرى پك بويوكدر. سلطان سليم حلبده ايلك خطبه‌يى اوقوتديغى زمان خطيبك (مالك الحرمين الشريفين) ديديكنى ايشيدر ايشيتمز پك متأثر اولدى:

— مالك الحرمين نه ديمك؟ ديدى، حاشا حاشا. بن مالك الحرمين دكل، خادم الحرمين الشريفينم. يعنى بن بيت اللهك، رسول اكرمك روضهٔ مطهره‌سنك خادمى‌يم خادمى. دييه سجده‌كاهنى كوز ياشلرينه غرق ايتدى.

ايشته بو مملكت بو حسلرله قورولدى. بو خلق بو حسلرله پرورده ايديلدى. بو كشورلر بو حسلرله فتح ايدلدى.

— ايى اما شيمدى بز باشقه مجرايه چويره‌جكز.

الله سلامت ويرسون! بو قفا ايله الكزده بر كوى قاليرسه مجرا كزى اورادن آقيدك.

اوت افندم، قلبده‌كى ايمان شكوفه‌سنه صو ويرمك لازم. بونلرك ويردكلرى ايسه صو دكل، پترول. حالى روح.

— بنم عقلم وار. عقلاً هر مسئله‌يى محاكمه ايدرم.

قاچ پاره‌لك عقلك وار؟ هانكى مسئله‌ده على وجه الايقان معلوماتك وار؟ بوتون فنلرى بيليورميسك؟ امتحانه كلنجه يان چيزرسك. چونكه او معلوم. تباشيرى آلوب تخته باشنه كچنجه تخته‌نك قاره‌سى كبى يوزك سيم سياه اولور. جهلك ميدانه چيقار. ايشته بونلر بويله! هر حقيقت بونك ديبنده متجلى. بو طوله‌يى عالمه يوتدورييور. سنك عقلك قاچ پاره ايدر؟ سوء استعمال ايدرسه‌ك جنونه منقلب اولور. مثلا عقلكى آرتير آرتير، باقالم نتيجه نه اولور. انسانك حال صحتده‌كى درجهٔ حرارتى ۳۷ در. درت درجه دها ضم ايت، باق نه اولور؟ صايقلامه‌يه باشلار. هر شيئك زياده‌سى ايى دكلى؟ پاره‌نك، ملكك، يمه‌نك، ايچمه‌نك زياده‌سنى هر كس آرزو ايتميورمى؟ بونلر كبى حرارت غريزيه‌يى ده قرقه‌ يه چيقار. صوكره‌ده هذيان محمومى ديكله. نامتناهى هرزه‌لره حقيقت صوسى ويره‌رك نه‌لر سويلمز. موجودى معدوم، معدومى موجود كورمه‌يه باشلار. عينى جنسدن درت درجه فضله نه‌لر ياپار. ديمك او عقلك‌ده حدى وار. «عقلمى آرتيردم» ديدكجه ساحهٔ عقلدن تباعد ايتدك، خبرك يوق. اللهك توفيقنه مقارن اولورسه اووقت سنك عقلكدن فائده حاصل اولور. يوقسه توفيقسز عقلدن هيچ بر فائده يوق.

[درسمز دها زياده حسى اوليور. ذاتاً مخاطبمز تخيل. بز او غائبده‌كى مخاطبمزله سويله‌شيورز. سزده سامع بولونيورسكز.]

سنده حد وار حد. واقعا عقلك زياده. فقط بر ايشه يارار دكل. بر فوران، بر جربزه، بر اعجوبهٔ روزكار. سن دين محمدى‌يى على مايليق كورمك، حقايق اسلاميه‌يى كماهى حقها بيلمك ايسترسه‌ك اولا ادب محمدى ايله مؤدب اول كه نه اولديغنى كوره‌سك.

الكه بر دوربين آل. چك، چوير. اونك حد معلومى بولمه‌دن برشى كوره‌مزسك. هر طرف دوماندن عبارت. لكن اونى حد معلومى، معيار فنيسى نه ايسه اوكا كوره دوزه‌لت، اووقت باق هر شيئى ناصيل كوروروسك. سن دينه قارشى اويله بر موقع رذالتده طورييورسك كه اونى كوره‌مزسك، اونك فيوضندن مستفيد اولمه‌نك امكانى سنك ايچون يوق. صوكراده «بن دينى بيليرم» دييه دعواى كاذبه‌ده بولونيورسك.

مثلا ياغلى بويا بر لوحه‌يى سير ايدرسك. نظر ايچون معين بر مسافه واردر. اونى اورادن سير ايتمليدر. او نقطه‌يه كلمه‌نجه برشى كوره‌مزسك. اوت تماشا ايچون لازم كلن يردن سير ايتمليدر. سن ديندن فرسخ فرسخ تباعد ايديورسك، هيچ برشيدن خبرك يوق. صوكره‌ده فلاطون زمان كچينيرسك. ايشته بو اولمادى. بوكا دلى صاچمه‌سى ديرلر.

انسانك قلبى بر شمس حقيقتدر. افكار اسلاميه اونك اطرافنده دونن سيارات كبيدر. افكارك دوغرى ومنور اولمسى شمس ايمانك اشراقنه متوقفدر. او نور پارلامايجه موهوم دعوايه قالقيشمق بيهوده لاقيرديى!

— افندم، بز هر حقيقتى بيلمك اوزره ياراديلمشز. كلام اللهده بعض شيلر آراييورم. بوله‌مايورم. حال بوكه رطب ويابس قرآنده اوله‌جق دكلى يا؟..

اوت، بركره، كتاب مبين لوح محفوظدر... اعتراض مى بو؟ نه ديمك ايسته‌يورسك؟ آخر كده ساقيز چكنه‌يورسك. الله سكا هر شيئى بيلدير- مكله‌مى مكلف؟ فرض ايت كه قرآن كريم اولسون. حاشا قرآن مبين اويله انسان الندن چيقان قاموس العلوم والفنون قبيلندن دكلدر. اوله بيليركه سنك كندى عقلكجه، اصولكجه بو آرادينك

شی اوراده بولونماز . حاشا بوندن بر نقیصه‌یی کلیر ظن ایدرسك ؟ جناب حق سنك ایچون لازم اولان حقایق مقتضاسنه کوره تماميله بیلدیرمش. آیات بینات ایچنده نه‌وجیز جوابلر وار. (یسئلونك عن الاهلة قل هی مواقیت للناس) سکا هلالدن صوره‌جقلر . اونلره‌دی که : هرکس وقتنی بیلسون دیه . ایشته بوقدر .

ــ اما بن تعمیق ایده‌جکم .

ایت . او آیری مسئله. هرشیئی سکا بیلدیرمك الله ایچون برشی وارت اولایدی بو ییلدیزلری سکا کوزلك جامی، طبقهٔ هوائیه‌یی برساعت فانوسی کبی کوستر مزدی . بونکله جناب حقه حاشا نقصمی اثبات ایتمش اولورسك؟. سنك مقامك مقام عبدیت . ایشته بوقدر کوره‌بیلیورسك . کرهٔ قمرده‌ده نه‌وار بیلدیرمه‌مش. اما سن بیلمکه چالیشمق ایسته‌یورسك ؛ وار چالیش اوباشقه مسئله !

الله ایسته‌سه‌یدی قوای حسیه‌کی دها یوکسك یاپاردی . ابعاد غیر متناهیه‌نك سکنه‌سنی سکا کوستردی. ایشته موقعنی اکلا . یرنده اوتور. جناب حقك کتاب آفاقده‌ده بوقاعده‌سی جاری . سندن صاقلادیغی شی وار ، سکا کوستردیکی شی وار .

ــ اما بن آکلایورم .

آکلا . فقط تماميله آکلادم دیرسه‌ك اصابت ایتمش اولمازسك . (ایحسب الانسان ان یترك سدی) سن هیچ بر قید ایله مقید اولمه ، باشی بوش کز ... یاقماوار . الله هیسنی میزان ایله یاپمش. بعض شیلری اویله کوسترمش . مثلا کونش ارضدن بر میلیون درت یوزبیك کره فضله بویوك . حال بوکه سن اونی رمضان پیده‌سی قدر کورورسك . حدود نظر سنك ایچون او . الله ایچون ایچون نقص می بو ؟ هیچ‌ده دکل . اما سن عقلك ایله تعمیق ایدرده حسکی تصحیح ایدرسك . ماورای محسوساتده نه‌وار آکلارسك. او آیری مسئله. سن قلبکی تصفیه ایله. باق اووقت قرآندن نه حقایق چیقاریرسك. ایشته حضرت مولانانك مثنویسی. محض حکمت . جهان ایچنده جهان کوسترمش . بوتون مندرجاتی آیات بیناتدن ، احادیث نبویه‌دن مقتبس . هپ او علوم لدنیه . امثال وعبرله طولو . سن نظر عامیانه ایله باقارسك . حروف وظروفدن باشقه بر شی کورمزسك. صوکره عارف بالله نامتناهی حقایق چیقاریر ...

ــ افندم ، احتیاجه کافی دکل .

افندی، سن احتیاجکی بیلمیورسك. نه ایسته‌یه‌جکنی بیلمیورسك. الله بر چوق شیئی سنك مساعیکه معلق قیلمش . اعتراضه قالقیشه‌جق اولورسه‌ك اعتراضك پایانی یوق. بوقفا ایله هیچ برشی اعتراضدن قورتولماز. ایش نقطهٔ استقامتده . ادب محمدی نقطه‌سنده طوروب غشاوهٔ غفلتی قالدیرمه‌ده. یوقسه هیچ بیلمدیکی شیلره کندینی علامهٔ بی‌مدانی قیاس ایدرك آتوب طوتمق ، جهلدن باشقه بر شی دکلدر .

دائما بویله جرأتلردن توقی ایتمك لازمدر. « ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفی الآخرة حسنة وقنا عذاب النار » .

اخلاقیات

کچن مبحثك مابعدی

تنقید :

فی الحقیقه دیکر مسلکلره نظراً بو مسلکده منفعتدن ، خود- کاملقدن عاری بر علویت کوریله‌بیلیر . دی‌یه‌لم که : خیر وشرك تمییز طبیعیسی ، هر فردده وهبی اوله‌رق موجوددر . فقط بو ، مبدأ اخلاق اولمسی ایچون کافی میدر ؟ .. هر حالده دکلدر . چونکه اطلاقیله بو مسلکه اولانجه شعشعه‌سنی ویرمش اولان « روسو » بیله بو حاسهٔ باطنیه‌نك ، وجدانك ، بر سائق الهی ولایخطی اولدیغنی سویلدکدن صکره « فقط بو رهبرك موجود اولمه‌سی کافی دکلدر . بونی طانیه‌بیلمك وتعقیب ایتمك لازمدر . بو رهبر هر قلبه قارشی افادهٔ حال ایتدیکی حالده اونی ایشیدنلر نه‌دن بوقدر آز بولنیورلر ! چونکه بزه اولسان طبیعتله سویلیور . حالبوکه بو لسانی بزه هرشی اونوتدیرییور » دیمکله بو مسلکك ضعیف نقطه‌سنی پك آیی کوسترمش‌در [۱] .

الحاصل اخلاق منفعت واخلاق احتساسك دستورلری پك زیاده متحول ومتنوع اولدیغی جهتله بونلردن هیچ بری وظیفه‌یی تأسیسه وقانون اخلاقی‌یی ایضاحه کافی دکلدر .

امنوله وظیفه :

مسالك اخلاقیه ایچنده الکمکمل وعلوی اولان مسلك ، اخلاقك اساسی « وظیفه » وخیرده بولان مسلکدر . بو مسلکی الك مکمل تفسیر ایدن ، بونك الك بیوك ممثلی‌ده « قانت » در .

قانته کوره اخلاقك اساسی « وظیفه » در . وظیفه ایسه : « قانونه حرمةً قانونه اطاعت وانقياددر . » « قانت » ك تعبیرنجه انسانك، فعلی برقاعدهٔ عمومیه اوله‌بیله‌جك صورتده حرکت ایتمسی‌در. دیمك که اخلاقك اساسی ، قانونه قانون اولدیغی ایچون ، امره امر اولدیغی ایچون انقياددر .

بو مسلکه کوره برفعل خیرلی اولدیغی ایچون امر ایدلمش دکل ، بلکه امر ایدلدیکی ایچون خیرلی‌در . هیچ بر زمان : « بو خیرلیدر ، بنابرین بو ایشی یاپمالی‌یم » دیمه‌ملی ؛ فقط « بو بکا امر اولونمشدر ، بنابرین خیرلیدر » دیمه‌لی‌در . شو حالده امره امر اولدیغی ایچون اطاعت « خیر » در ؛ وظیفه‌در ؛ قانون، صورتیله، یعنی صفت امریه‌سی اعتباریله واجب الایفادر . یوقسه ماده‌سیله یعنی بزی اجراسیله مکلف قیلدیغی خیر ایله دکل ! بناءً علیه « وظیفه » قانون اخلاقی ، بر امریهٔ قطعیه‌در ؛ بلاقید وشرط بر امردر . بزم اجرا ایلدیکمز عملك قاعدهٔ حکمتی ؛ یاپمش اولدیغمز بر ایشده تعقیب ایتدیکمز قاعدهٔ حکمتی ؛ بالجمله ذوی العقوله مخصوص برقاعدهٔ عمومیه اوله‌رق اقامه ایده‌بیلمه‌مز امکانی‌در. اکر حرکتمز، بالجمله ذوی العقوله مخصوص برقاعدهٔ عمومیه

[۱] بالآخره بورایه عائد داها زیاده ایضاحات کوریله‌جکدر .

اوله‌بیله‌جك بر طرزده ایسه ، قانون اخلاقی‌یه موافق بر صورتده حرکت ایدیورز دیمکدر .

قانت بونی شو صورتله افاده ایدیور : « بر وجه ایله حرکت ایتملیسك که سنك قاعدهٔ عملك هر کس ایچون برقاعدهٔ عمومیه اولسون . »

خلاصه : قانته کوره « وظیفه وقانون اخلاقی » قانونه هر دورلو سائق منفعت واحتساسدن مجرد اوله‌رق ، یالکز صفت قانونیه‌سی ، صفت آمرانه‌سی اعتباریله اطاعت وانقیاد ایتمك ، فعلی برقانون عمومی اوله‌بیله‌جك صورتده اجرای عمل ایله‌مك‌در . [*]

انتقاد :

« قانت » ك شو مسلکی ، اولجه‌ده سویله‌دیکمز کبی ، صاف وعلوی برمسلك اخلاقی‌در . بونك ایچوندرکه ، بز بومسلکی اك سالم نظریات فلسفیه‌نك قبول ایله‌دیکی برمسلك اولمق اوزره کوسترمش ومقایسه‌مزی‌ده دائما بو مسلکه کوره یاپه‌جغمزی سویله‌مش ایدك . فی‌الحقیقه بویله‌در . هر دورلو حسلردن مجرد اوله‌رق امره صرف امر اولدیغی ایچون انقیاد ایتمك قدر علوی بر اخلاق تصور ایدیله‌من .

[*] قانت مسلك اخلاقیسی حقنده برآز ایضاحات ویرمك لازمدر :

قانت ، اخلاق وظیفه مبدأنه بنا ایدیوردی . لکن بر (ارادت ، برقدرت فاعلهٔ بشریه ، اختیار) قبول ایدیلمدکجه (وظیفه) نك قیمتی دکل ، معناسی بیله اوله‌مازدی . بونك ایچوندرکه قانت ، اختیار مبدئنی‌ده قبول ایدیوردی . فقط وظیفه‌یه اعتقاد ، قانونه اعتقادی مستلزم دکلمی‌در ؟ . کیفی اوله‌رق یاپیلان برایش وظیفه صاییلیرمی ؟ . شوحالده قانون ایله مکلف وموظف اولان انسان ، ناصل مرید ومختار اوله‌بیلیر ؟ . . کورولیورکه : انسانی وظیفه‌یه منقاد وعینی زمانده مختار عد ایتمکده برتناقض صریح وار .

ایشته قانت بوکا برچاره اولمق اوزره قانون اخلاقینك مشتهیاتدن وتأثیرات محیطیه وشروط خارجیه‌دن آزاده اولمسی لزومنی ونفس‌الامرده‌ده بویله اولدیغنی ادعا ایدیوردی .

قانت دیورکه : وظیفه اعتقادی اوزرینه مؤسس برقانون اخلاق وار ، اجرآآت بشریه قانونسز دکلدر . فقط بوقانون ، قوانین طبیعیه کبی دکلدر . چونکه قوانین طبیعیه‌یی عالم خارجیدن بالتجربه تلقی ایتدیکمز حالده قانون اخلاقی‌یی عقل عملی کندنده بولوب کشف ایدر وکندیسنی هرتورلو حرکات واجراآتنده اونکله مکلف طوتار وموظف بیلیر . شو حالده عقل عملی عیناً ارادت دیمکدر – کندی قانونی بالذات وضع ایدیور ، واونی خارجده دکل ، کندی فطرتنده کشف ایدیور ؛ صکره اوکا تماميله اطاعت ایتمك صورتیله وظیفه‌سنی حسن ایفا ایتمش اولیور . ایشته مختاریت اراده ، وجدان اخلاقینك مختاریتی بورادەدر . فی‌الحقیقه بر قانونه اتباع ایدیور ، فقط اونك واضعی ومنشأی ینه کندیسی‌در . بناءً علیه انسانك برقانون ایله مکلف وموظف اولمسی مختار اولمامسنی استلزام ایتمز .

قانتك ارادتی ، شروط ومحیط خارجی ایله مشتهیات نفسانیه‌یه قارشی آزاده ایسه‌ده هر ایستدیکنی کیفی اوله‌رق اجرا ایدر برقدرت‌ده دکلدر . بلکه کندی قانونیله مقیددر .

قانته کوره عقلك ایکی تورلو امری واردر . بوامرلرك بعضلری مشروط ، بعضلری غیر مشروطدر ؛ بر امریهٔ قطعیه‌در ، بلا قید وشرط بر امردر . ایشته قانون اخلاقی بوامریهٔ قطعیه وغیر مشروطه‌در . مثلا : « اکر صحت ایستر ایسه‌ك اعتدالدن آیرلمه ، پرهیزکار اول » امری بر امریهٔ شرطیه‌در . اولا برغایه‌یی تضمن ، بعده فلان واسطه‌نك اوغایه ایچون لازم اولدیغنی بیلدیریور . بوبرامر مشروطدر . بن ایسته‌دیکم زمان غایتدن فراغتله (آکا ایصال ایده‌جك اولان) واسطه‌دن‌ده آزاده قاله‌بیلیرم . بورادە آنجق برامر شرطی واردر . ایشته منفعتدن استنباط ایدیلمش ومنفعته مستند بولونمش اولان امرلرك هپسی بویله‌در . انسان مشروطدن فارغ اولونجه شرط توسلدن‌ده وارسته قالیر . بو یولده امرلرك هیچ بریسی مطلق دکلدر . برقیمت مطلقه‌یی حائز دکلدر . هیچ بری حقیق بر اخلاق اوزرینه تأسیس ایدیله‌مش‌در . حالبوکه وظیفه بویله دکلدر . « وظیفه » کلمه‌سی غایت ایسته‌نیرسه واسطه‌یی ایسته‌مك لزومنی کوسترمز ، بلکه بالذات غایتك آرزو ایدلمسی حقنده‌کی لزوم مطلق کوستریر . مثلا : سنی کندی حریتکه ، باشقه‌لرینك وقار وحیثیتنه رعایته مجبورسك . بورعایت یالکز سنك فلان ویا فلان شیئی آرزو ایتدیککدن ، منبعث اولمایوب حریتك ، حیثیت انسانیه‌نك نفس‌الامرده غایت قیمتلی اولمسندن دولایی مطلق وغیر مشروطدر . وظیفه برقیمت مطلقه‌یی حائز اولدیغی جهتله باشقه برشی ایچون واسطه اولمایوب غایتی ینه کندیسندن عبارت بولنان برشی‌در .

شمدی قانته کوره ، یکانه قیمت مطلقه‌یی حائز اولان ، بناءً علیه بزجه غایت اولمسی لازم کلن برشی وارسه اوده : « ارادهٔ مختاره ومتعقلیه ، حسن اراده » در . تعبیر دیکرله انسان ، علی‌العموم هربرعقل صاحبی مخلوق ، بالذات برغایه اوله‌رق موجوددر . شخص انسانی ویا برانسان ویا صاحب عقل اولمق سجیه‌سی برقیمت مطلقه‌یی حائزدر . شخص انسانی ، فلان ویا فلان اراده‌نك استعمال کیفیسی ایچون برواسطه دکل ، بلکه کرك کندیسنه ، کرك دیکرلرینه عائد اولان اعمالك کافه‌سنده دائما برغایه کبی تلقی ایدیلمیدر . شرف ووقار انسانیتك نامتناهی برقیمتی اولدیغی جهتله کرك کندیسنده ، کرك باشقه‌لرنده اولسون بوکا رعایت ایتمك بروظیفهٔ مطلقه‌در .

قانته کوره مختار ومتعقل اولان اراده برقیمت مطلقه‌یی حائز بولوندیغی جهتله قانون اخلاقك موضوعی‌ده بو اولیور . « مختار متعقل اولمغی آرزو ایتمه‌لیسك » ایشته قانون اخلاق .

قانت ارادهٔ مختاره‌نك وصف ممیز مطلقندن اولا دستور آتی‌یی استنباط ایدیور : « بروجه ایله حرکت ایتملیسك که : انسانیته کرك کندی شخصکده ، کرك دیکرینك شخصنده دائما برغایه کبی معامله ایتمش اوله‌سین ؛ وهیچ برزمان انسانی بروسیله کبی قوللانمش اولمایه‌سین . »

دیکر انسانلردن ، شبهه یوق ، بزم کبی برارادهٔ مختاره ومتعقله‌یی حائزدرلر . شو حالده اونلرکده بزم ایچون برواسطه دکل ، برغایت اولملری اقتضا ایدر . «قابلیت اخلاقیه»نك حصولنه چالیشدیغی مفکوره آنی تشکیل ایدنلرك هرفردی دیکری ایچون بر غایت اولان بر ارادات مختاره ومتعقله معشریدر . اراده‌لر بوصورتله یکدیکرینه غایت نظریله باقه‌رق تماميله مختار ، تماميله متحد برمدینه‌یی وجوده کتیره‌جکلردر .

اراده‌نك دیکر اراده‌لر ایچون بالذات برغایه اولمسندن قانت ، وظیفه‌نك ایکنجی بردستورینی استنباط ایدیور : « بروجه ایله اجرای عمل ایت که اراده‌ك کندینی ، قواعد اعمالیله قوانین عمومیه وضع وتلقین ایدر کبی تلقی ایتسون . »

قانته کوره ، ارادهٔ مختاره قواعد اعمالنك «قابلیت اخلاقیه» نك حصولنه چالیشدیغی مفکوره‌یه موافق ، یاخود مخالف اولدیغنی آکلایه‌بیلمسی ایچون بر چاره واردر : « فعلنك کافهٔ ارادات مختاره ومتعقله ایچون بر قانون عمومی صورتنده اقامه ایدیلوب ایدیله‌میه‌جکنه نظر . » اکر اقامه ایدیله‌بیلیرسه موافق ، ایدیله‌مزسه دکل . عجبا ، باشقه بری طرفندن امانت صورتیله تودیع ایدیلمش اولان شیلره مودوع الیهك تصرفی ارادات مختاره ومتعقله‌نك کافه‌سی ایچون قانون صورتنده وضع ایدیله‌بیلیرمی ؟ . طبیعی ایدیله‌من . چونکه بویله برقانون بر طرفدن امانتك امکان تأسیسنی ادعا ایتدیکی حالده دیکر طرفدن آنی غیر ممکن قیله‌جق ، هیچ بر کیمسه دیکر بر کیمسه‌یه امانت تودیع ایتمه‌یه‌جکدر . اویله ایسه «حیله» قاعده اوله‌رق وضع ایدیله‌من . بو قاعده دیکر کیمسه‌لرك کندیسنی تقلید ایتمه‌یه‌جکلری امیدیله خودکام برکیمسه طرفندن کندی منفعتنه اوله‌رق تجویز ایدیلن برمعاملهٔ استثنائیه‌در . ایشته حقسزلق بوعلامتله بیلنیر .

بناءً علیه افعالمز دوغرو اولمق ایچون اشخاص مختاره مدینه‌سنده قابل تطبیق اولان برقانونك عمومیت وشمول کلیسی حائز اولملیدر . قانت ، بوندن وظیفه‌نك دستور آتیده‌کی اوچنجی تفسیرینی چیقاریور : « او صورتله حرکت

بونکله برابر بو مسلکك‌ده ناتمام اولدیغنی کورمه‌مك قابل دکلدر . برچوق نقطه‌لردن بو مسلکك‌ده ناتمام اولدیغی کوریلیور .

١ . — برکره قانت ، اخلاقی هر نوع خیر و کمال ملاحظه‌سندن خارج اوله‌رق یالکز قانون مفهومی اوزرینه تأسیس ایتدیکندن طولایی تخطئه ایدیلیور . بو خصوصده بعضاً پك غریب وضعیتلر قارشیسنده قالدیغی ایلری سوریلیور . حقیقةً هر نوع سائقی افنا ایدرك صرف قانون مفهومی اوزرینه مؤسس اولان بر اخلاق پك غریب بر شیدر . بویله بر اخلاقده بر انسانك دیکرلرینه یاردیم ایتمه‌سی ، دوستلرینی سومه‌سی ، فلاکتزده‌لره معاونت ایله‌مسی هیچ بر سائق ، هیچ بر احتساس اخلاقی ایله دکل ، بلکه یالکز امره ، قانون مفهومنه انقیاددن عبارتدر . شو حالده بونده بر لذت ، بر فضیلت آرامامق ایجاب ایدر . محتاج معاونت اولانلره بر میلان شفقت و حس مرحمتله یاپیلان معاونتلر آرتق فضیلت صاییلمایه‌جق . ناصل که شاعر شهیر شیللر یازدیغی بر مجموعه‌ده بو مبالغاتی شو صورتله تصویر ایتمشدر : « دوستلریمه مع الممنونیه خدمت ایدیورم ؛ فقط حیف ! بو خدمتی بر میلانه تبعاً ایدیورم و بویله‌جه فضیلتلی اولمدیغمدن طولایی مضطرب اولیورم . » دها صوکره شیللر نتیجه اوله‌رق شو حکمی ویریور : « سنك یاپه‌جق بر شیئك وار ، اوده بو میلانی بوغمایه چالیشمالیسك ؛ و بو حالده وظیفه‌نك سکا امر ایتدیکی شیئی نفرتله یاپمالیسك . » قانتك شو فکرینه کوره فضیلت محضه اطلاق اولنان ، یعنی ایچینده کندینه راجع هیچ بر شی بولونمایان بر عملك ارض اوزرنده ایشلنمه‌مش اولدیغنی قبول ایتمك ایجاب ایده‌جکدر . چونکه هرهانکی بر عمل مطلقا بر میلان و سائقك نتیجه‌سیدر .

٢ — « قانت » دیور که : قانون امری اولدیغندن طولایی واجب الاتباعدر . یعنی قانونك واجب الایفا اولمسی ماده‌سیله‌در ؛ صرف امر ایتمسندندر . یوقسه بزه وجوده کتیرمه‌سی تنبیه ایله‌دیکی انموذج کمالدن طولایی دکلدر . وظیفةً یاپیلان بر عمل ، قیمت اخلاقیه‌سنی تخصیص اولوندیغی هدفدن استحصال ایتمز ؛ بلکه بو عملی تعیین و ایجاب ایدن قاعدهٔ اخلاقیه‌دن استخراج ایدر . مثلا بو فکره کوره ، « نمازی قیلیکز ؛ زکاتی ویریکز » امرلری صرف امر اولدیغی ایچون واجب الایفادرلر ؛ یوقسه وجوده کتیره‌جکلری انموذج کمال نامنه دکل . . اکر بو عمللر بر کمال ملاحظه‌سی ایله یاپیلیرسه اونلرده بر قیمت اخلاقیه اولماز .

ایشته بز قانتك شو افاده‌سنك‌ده نقصان اولدیغنی کوریورز .

چونکه بر قانونك ، مؤداسنی بر سببله محق کوسترمکسزین ، امر ایله‌مسی هیچ بر صورتله اکلاشیلاماز . سن بویله یاپه‌جقسك دینلدیکی زمان عجبا بو « یاپه‌جقسك » ك آرقه‌سنده حقیقةً هیچ بر علت ویا سبب یوقمیدر ؟ اکر بویله ایسه بو قانون ، استبداد دستورینك عینی اولمازمی ؟ . شبهه‌سز بر پروسیالی اونباشیده بو صورتله امر ایدر و تندیسنه دائما اطاعت ایتدیرر . فقط بو اخلاق بر اطاعت اولمقدن زیاده ، بر انضباط و تربیه مسئله‌سیدر . مادام که اخلاقی بر مخلوقز ، او حالده قانونه اطاعتمز ، منفعلانه بر مطاوعت دکل ، معقولانه بر موافقت اولملی دکلمیدر ؟ ...

٣ . — قانت ، قانون اخلاقی بر امریهٔ قطعیه‌در ؛ بلاقید و شرط بر امردر . « حسن نیت » ، یعنی هیچ بر منفعت و احتساس سائقی اولمقسزین قانونه انقیاد بر غایه‌در ؛ اخلاقیت ، قیمت اخلاقیه بو غایه‌دن عبارتدر ؛ دیدیکی حالده اخلاقی اولان بر انسانك یالان سویله‌میه‌جکنی اثبات ایچون عادتا بر منفعت پرست کبی منفعت اجتماعیه‌دن استعانه ایدییور .

فی الحقیقه ، قانته کوره بن اویله بر صورتله اجرای عمل ایتملی‌یم که بنم بو عملده تعقیب ایتدیکم قاعدهٔ حکمت ، بر قانون عمومی اولسون . مثلا : بن یالان بره وعدده بولونمامالی‌یم ؛ واقعا بو یولده یالان وعدده بولونمق فلان ویافلان خصوصده بکا نافع اوله‌بیلیر ؛ فقط بو « وعدینی طوتمغه قرار ویرمکسزین وعد ایتمك و یالان سویله‌مك » قاعده‌سنی بن تعمیم ایده‌جك اولور ایسه‌م حیات اجتماعی ایچون وجودی ضروری اولان اعتماد متقابل نه اولور ؟ ... طبیعی هرج مرج اولور ! بونك ایچوندرکه : یالان سویله‌مك بر قاعدهٔ عمومیه اوله‌رق تعمیم ایدیله‌من . بناءً علیه بر یالانجی‌نك حرکتی هرکس ایچون بر قانون عمومی اولامایه‌جغندن از خارج وظیفه حرکت ایتمش و اخلاقسزلق ارتکاب ایله‌مش اولور .

کوریلیورکه : قانتك امریهٔ قطعیه‌سی حقیقتده بر امریهٔ شرطیه‌در . امره انقیادی ضروری قیلان بالذات اوامره حرمت دکل ، بلکه منفعت اجتماعیه‌در . « یالان سویله‌میه‌جکسك » امر قطعیسنی ویرنده منفعت اجتماعیه‌در . بو امر قطعینك مطاعیتی صورت مطلقه‌ده اولمایوب : « چونکه یالان سویله‌مك قاعده‌سی تعمیم ایده‌جك اولورسه حیات اجتماعی ایچون وجودی ضروری اولان اعتماد متقابل خللدار اولور » طرزنده‌کی قید و شرط ایله‌در . بنابرین منفعت اجتماعیه‌نك خللدار اولمایه‌جغی یرلرده « یالان سویله‌مه‌نك ، سرقت ویا زنا ایتمه‌نك » ده اخلاقه مغایر اولمامسی اقتضا ایدر .

٤ . — بزده تسلیم ایدرزکه : « قانونه حرمةً قانونه اطاعت ، یعنی وظیفه‌یی وظیفه اولدیغی ایچون ایفا ایتمك » ، پك علوی بر مرتبهٔ اخلاقیه‌در . فقط ایشك بو درجه‌سی انسانلردن دکل ، مخلوقات ذوی العقولدن عبارت اولان مجرداتدن ، ویاخود اونلر مرتبه‌سنه ارتقا ایتمك شرفنی احراز ایتمش بولنان ذوات ممتازه‌دن بکلمك دها موافق

ایت که فعلکك علت موجبه‌سی بر قانون کلی صورتنده وضع و تأسیس ایدیله‌بیلسون ؛ قاعدهٔ عملك هرکس ایچون بر قاعدهٔ عمومیه اولسون . »

والحاصل کوریلیورکه : قانتك اخلاقی شو : « سن هم کندی مختاریتکه ، هم مختاریت غیره رعایتکار اول » دستورینه منتهی اولیور . زیرا حقیقی بر قیمق حائز اولان ، غایتی ذاتنده مندمج بولنان آنجق مختاریتدر) دیکر شیلر واسطه‌دن باشقه بر شی دکلدر . تعبیر دیکرله شخص انسانی کرك کندی نفسمزده ، کرك بشقه‌لرنده حرمت مطلقه موضوعی اولملیدر ...

(استاد حکیم فرید بکك تاریخ فلسفه‌سندن مقتبس)

اوله‌جغی قناعتی بسلمکده اولدیغمزی سویله‌مکدن‌ده کندیمزی آلامایه‌جغز [۱] . چونکه بز ایفای وظیفه ایده‌جك موجود نامنه ، انسانه مشابه اوله‌رق تصور ایدیلن برخیالی نظر اعتباره آلمازده ، بلکه بوتون معناسیله انسانی ؛ یعنی بوتون روحیله اجرای فعل ایدر ودوشونور بر حالده ؛ نظر اعتباره آله‌جق اولورسه‌ق حقیقت اوله‌رق تسلیمه مجبور اولورزکه : بر قانون مجرد آلتنده دائما قانونك علت وجودینی وبزه یکانه عملی تکلیف ایدن خیر وکمالی آرامق لازمدر . هیچ بر منفعت دوشونمکسزین ، بردن بره قانتك دیدیکی مرتبه‌یه یوکسله‌بیلمك ، وظیفه ایچون ایفای وظیفه دستورینی تعقیب ایده‌بیلمك ، انسانلر ایچون غیرقابلدر . انسانلری قانونه انقیاده‌سوق ایده‌جك اولان سائق، اولا برمنفعت عاجله ویاآجله‌در . دیکرمرتبه‌یه انسانلر بورادن یوکسله‌بیلیرلر. بومرتبه ، مراتب فضیلتك منتهاسی‌در . بورایه واصل اوله‌بیلمك ایچون دیکر مراتبی قطع ایتمك لازمدر .

شو حالده قانون اولا ، صفت امریه‌سیله دکل ، ماده‌سی اعتباریله مطاع اولمق ایجاب ایدر . بناءعلیه قانتك مسلك اخلاقیسی‌ده یوکسك وصاف برنظریه اولمقله برابر ــ ناتمامدر .

آقسه‌کیلی

احمد حمدی

شرق وغرب

روم جماعتی قیزلرینك وقایهٔ ناموس واخلاقی ایچون روم پطریقخانه‌سنك بر متره پولید ریاستی آلتنده برقومیسیون تشکیلنه قرار ویردیکنی غزته‌لرده اوقودم .

غزته‌لرده بوفقره‌یی اوقورکن خاطرمه کلدی : عن‌اصل مناسترلی اولوب بالآخره سلانیکده توطن ایتمش ، یاشلی باشلی ، آغیر طورلی ، طوغری اوز وسوزلی بر روم تاجریله لوزانده بعضاً بربرمزه تصادف ایدر واسکی بروطنداش کبی کوریشور ایدك . فلكك کرم وسردینی کورمش ، کوچوك یاشنده ایشه باشلایه‌رق ثروت ورفاه کسب ایتمش وفقط اسکی تربیه وکور کوبی غائب ایتمه‌مش اولان بوذات ایله مکالمه‌دن مستفید اولوردم. بکا اسکیدن بری کوردیکی وقایعی نقل ایدر. وخدایه قسم ایدردم‌که تورك اداره‌سنی یانه یاقیله یاد ایدر ایدی : « بز قادین ناموسنك نه‌دیمك اولدیغنی شمدی آکلایورز . قادینلریمز ، قیزلریمز ناموس وعفتلریله یاشارلر ، هیچ برطرفدن برتعرض کورمزلر ایدی . آه او تورك نفری نه‌ایی انسان ایدی . برقادینه یوزلرینی چویروب‌ده باقازلر ایدی . » دیه قاچ کره بکا درد دروننی اظهار ایتمش ایدی .

روم اولسون، ارمنی اولسون وسائر جماعات افرادندن بولنسون ، شرق خرستیانلرینك ، شرقه مخصوص ومنحصر برتربیهٔ جدیه‌لری واردی. آنلرده تورکلر کبی اخلاقی برحیات کچیریرلر ایدی . بو، صرف تورك شرقه مخصوص برکیفیتدر. آوروپاده طولاشه ، مشاهدات ایله مسموعاتی مزج ایده ایده مطلع اولدیغمز حقایق اجتماعیه ایله شرقك او کچمش ، او یالکز خاطره‌سی قالمش حیاتی آره‌سنده‌کی فرق بز مسلمان وخرستیانلره پك بیوك بردرس عبرت اوله‌جقدر .

روم پطریقخانه‌سی نه‌قدر قومیسیونلر تشکیل ایدر ایسه ایتسون آرتق تبلر ایتمکه باشلایان حیات حاضرهٔ اجتماعیه‌نك صفحاتنی دکیشدیرمك امکان خارجنده کیدر . زیرا کوریبورزکه بوکا آوروپانك غرب ومرکزنده‌ده بر چاره بولونه‌مایور . حیاتك اکتساب ایتدیکی شکل، تأثیراتی بتون قوتلره قارشی اظهار وتأکیدن کیری طورمیه‌جقدر . اسوېچره‌ده‌ده بونك ایچون نه‌لر یاپیلیور ، قادین ، ارکك ، کلیسا ، جمعیات خصوصیه بوکرداب فلاکتك ایچندن قورتلمق ایسته‌یورلر اما مقتدر اوله‌مایورلر .

حیاتك شکلی ، قادینك‌ده ارکك کبی کندی مصارفنی کندی چیقاره بیلمك ایچون هر مسلکه باش اورمسی وبتون بو مزاحم ایله قازانیلان مصرفك ینه احتیاجه یتشمه‌سی عفت وناموس امرنده پك زیاده مؤثر اولویور .

شرقده اسکیدن قادین ، أویله بارقیله ، چولوغیله چوجوغیله مشغول اولوردی . سوقاغه پك آز چیقاردی . سوسه، سفاهته اوقدر لزوم کورمز ایدی. مودا نه‌در بیلمزدی. تیاتروسی یوقدی. قونسری یوقدی . دانس ورقص سالونلری یوقدی . قمار برلشملری یوقدی. بوکون ایسه قادینك هریره کیروب چیقمسی ، هر ذوقدن بالطبع حصه‌دار اولمق ایسته‌مسی آنی سفاهته، اختیار مصارفه مجبور ایله‌مشدر. کوزل کینه‌جك ، کوزل شاپقه قویه‌جق ، آیاقلرینه اینجه ایپکلی چورابلر ، اوزون اوکچه‌لی اسقارپینلر طاقه‌جق ، سوقاق ایچون ، جمعیتلر ایچون ، کیجه اکلنجه‌لری ایچون سرتاپا آیری وصوك مودا ثوابلر کیه‌جك ، هرزمان ومکانده ایکی درهم برچکردك کورینه‌جك! بویله یاپمادی‌می ، یاپه‌مادی‌می ، نه ارککلردن ، نه هم جنسندن آرتق آکا التفات یوقدر . اعتباردن ساقط اولور ، زواللی‌یه سلام ویرن بیله بولونماز . حب نفسی بوقدر تجاوزه معروض اولان قادین نه یاپار ، یاپار منابع وارداتك کیفیت وماهیتنی دوشونه‌میه‌رك

هر فداکارلغه وقف ایدر .

بویله اینجه‌لکلره دوشن قادین، او اینجه‌لکدن آکلامایان قوجه‌سنی استحقار ایدر . آنك حضوریله معذب اولور . کندیسنی او حیات ایچنده یاشاندیرمیه‌جق، سفاهتنه پاره یتشدیرمیه‌جك اولان قوجه‌سنی‌ده چوجوقلرینی‌ده براقیر ، قاچار کیدر . بویله نه فجیعه‌لر کوردك .

---

[۱] قانتك بو « صوریه » سی شبهه‌سز، صورت مطلقه‌ده قطعی برمسلك تعلیل تشکیل ایدر ایسه‌ده غایهٔ خیال اولان بو اخلاق حقیقینك انسانه قابل تطبیق اولدیغنی ناصل اثبات ایتمه‌لی ؟ . مجرددن مشخصه ناصل کچمه‌لی ؟ . وبو اخلاق ریاضی‌یی تجربه‌نك بزه بیلدیردیکی انسانه ناصل تطبیق ایلمه‌لی ؟. ساده‌جه ممکن اولان برحریتدن ، صرف صوری اولان برمکلفیتدن ، حیاتك جریانندن تولد ایدن وظائفه ناصل انتقال ایلمه‌لی ؟..

مسلمان اولسون، خرستیان اولسون شرق قادینلرینك صو کره‌دن آوروپا حیاتنه کیرملری حقیقة مهم برجداله کیرمك دیمکدر . شرق قادینی اوزمان ، اکر کندیسنده برجدی حاضرلق یوقسه بو های وهوی اذواق ایچنده کندینی غائب ایدر . یالکز آنی‌نك هوساتنی دوشونه‌رك ماضی‌یه تلهف خوان اولور واو حیاتك عرفانه اولسون اشتراك ایتمکی‌ده بیلمیه‌رك حقیقة فائده‌سز ومضر بر عنصر اوله‌رق قالیر .

ایشته روم پطرقخانه‌سی ودیکر جمعیات مصلحه بویله مشکلات اوکنده بولونیورلر . قادینلق بر حریت مطلقه عالمنه کیرمشدر . آنی او عالم ایچنده حسن اداره ایده‌بیلمك قدر کوچ برشی یوقدر . آنی دها چوق صیقار ایسه‌کز کندینی صیقمیه‌جق دیکر بر محیط ، بر قانون بولمقده مشکلات چکمز . شرقك مسلمانی‌ده ، خرستیانی‌ده اکر بویکی حیاتدن تدهش ایدییورلر ایسه بوندن بویله وقتك کچیکمش اولدیغنه قانع اولسونلر . شرق نه‌زمان اسکیسی کبی تأثیرات خارجیه‌دن آزاده قاله‌رق کندی تشکیلات اجتماعیه‌سنده مستقلاً یاشامغه یکیدن موفق اولورسه ایشته اوزمان مادی ومعنوی مسترخ برحیات عودت ایدر . والافلا . .

بز شرقلیلرده علی‌العموم حیات معنویه‌یه بر انجذاب واردر. بزه آوروپانك مادی عاداتی غریب کورینیور ....

حاصل کلام، بنجه شرق ، شرقلیلغنی محافظه‌یه اقدام ایتملی، مادی ومعنوی حیاتی غربه اویدیره‌جغم دییه هویت فارقه‌سنی افنا ایتمه‌ملیدر. بوافنا ، ظن ایتمم‌که موجب بختیاری اولسون .

اقدام : احمد جودت

سبیل الرشاد

اسو بحره‌ده بولنان اقدام صاحبی جودت بك آره صیره اورادن کوزل مقاله‌لر کوندرییور ، باخصوص اخلاقه‌دائر شایان اهمیت ملاحظات ووصایاده‌بولونیور. بویولده‌یازیلان برمقاله‌سنی کچنلرده اقتباس ایتمشدك. بوکون‌ده بردیکرینی نقل ایتدك . واقعا بز اخلاق وقادین مسئله‌لرینی موضوع بحث ایتدکجه دائما بوملاحظاتی نظر دقته عرض ایتمکده‌یز . فقط « عصری تربیه‌جیلر » اللرنده‌کی قازمه‌یی ترك ایتمك انصافنده بولونمایورلر . اقدام صاحبی جودت بکك بو وصایاسنه محتاج اولانلر میانده مع‌التأسف اقدام هیئت تحریریه‌سی‌ده بولونیور . ازمیر طاغلرنده یوز بیکلرجه مسلمان قارداشلرمز ، کیمسه‌سز چوجوقلر ، بیچاره‌قادینلر ، علیل‌اختیارلرسفیل وسرکردان ایکلیورکن بوراده تورکجیلك بایراغی آلتنه صیغنوب اوته‌ده‌بریده حمیت‌درسی‌ویرن تورك اوجاقجیلری ارکك ، قادین قاریشیق خواننده‌لر ، سازنده‌لرله اوجاقلرنده اجرای آهنك ایدییورلر . اوجاق‌مقصد تأسسنی کوسترمك ایسته‌دیکی جهتله‌ذوق وصفاسنده ، آهنك اجراسنده دوام ایتمکله‌مداوم جلبنه چالیشه‌جغی طبیعیدر . ینه اوجاقجیلردن اولان افهام غزته‌سنك‌ده « حیات صنعتده پك پارلاق بر تکامل ! » دییه بو مناسبتسزلکلری آلقیشلایه‌جغی‌ده غیرطبیعی کورولمز . فقط اقدام کبی آغیر باشلی دییه تلقی ایدیلن برغزته‌نك‌ده بوارکك ، قادین قاریشیق ذوق وآهنکلری استحسان ایتمسی هیچ‌ده یاراشیر برحرکت دکلدر. اونك‌ایچون جودت بکك بو مقاله‌سنی ، بو وصایاسنی اقدام‌هیئت تحریریه‌سنه توصیه ایدرز، لطفاً دقتله اوقوسونلرده بوچیرکینلکلری تقدیر وتشویق ایتدکلرندن طولایی برآز محجوب اولسونلر .

تورك اوجاغنده‌کی مناسبتسزلکلر حقنده

دارالحکمة الاسلامیه طرفندن مقام‌مشیخت علیایه تقدیم اولونان عریضه‌در:

سرسازنده‌ٔ حضرت پادشاهی اسماعیل حقی بکك بایزیدده کشاد ایلدیکی (موسیقی عثمانی خانملر درسخانه‌سی) منفعتنه تخصیص ایدلمك اوزره کمانی کوثر ، خواننده زهرا ، طنبوری شرف وعودی عرفان خانملردن ودیکر ارکك موسیقی اربابندن مرکب بر هیئت طرفندن ۱۲ کانون اول سنه ۳۳۵ جمعه کونی بایزیدده تورك اوجاغی قونفرانسی صالوننده وقادین ، ارکك یوزلرجه سامعین قارشوسنده اجرای آهنك ایدلدیکی بوکونکی افهام غزته‌سنده مصادف نظر تأسف اولمشدر .

بوتون بلاد اسلامیه‌نك توجیه نظر ایلمش اولدیغی دارالخلافة العلیه‌ده آداب وشعائر اسلامیه‌یه بالکلیه مخالف اولان ویاری متأثر ، اغیاری متحیر ایلیه‌جکی پك طبیعی بولنان بو قبیل وقوعات مؤسفه‌نك تکرر ایتمسی وبونك‌ده «حیات صنعتده پك پارلاق بر تکامل !» نامیله یادایدیله‌رك اوراق حوادثله نشر ایدلمسی مقرخلافت علیه‌نك عالم اسلامه قارشی حائز بولندیغی موقع مقدسك شرفنی اخلاله وبوکبی مغایرآداب اسلامیه احوالدن دولایی متمادیاً وقوعبولمقده اولان شکایاتی‌ده تزییده بادی اوله‌جغی نزدسامی فتواپناهیلرنده‌ده مسلم بولندیغی جهتله محاذیر عدیده‌سی درکار بولنان بومثللو وقوعات غیر مرضیه‌نك عدم تکرری اسبابنك استکمالیله برابر فاعلری حقنده‌ده معامله لازمه‌نك اجراسنه مساعده جلیله ولی‌النعمیلری مسترحمدر .

بونك اوزرینه مقام‌مشیخت‌علیا طرفندن داخلیه نظارت‌جلیله‌سنه برتذکره‌ٔ مخصوصه کوندرلمش وبو مناسبتسز احوالك منعی لزومی‌اشعار اولونمشدر .

اخلاقسزلق پروپاغاندالری

قارئلرمزدن نجیب امضالی برذاتدن آلدیغمز برمکتوبده دینیلیورکه:

(ترك دنیاسی) اسمنده‌کی غزته‌نك ٤ تشرین‌ثانی تاریخلی نسخه‌سنده اسلام تورك قیزلرینی آقتریسلکه تشویق متضمن مقاله‌نك بر پارچه‌سنی لفاً نظر دقتکزه عرض ایدییورم . صاحب مقاله قیزینی

آقتریسلکه ویرن والده وپدرلرك صاحب خیراولاجغنی سویله‌یور. بو ناصل نصیحتدر ؟ تورك دنیاسی ناصل صیقیلمه‌دن بویله توصیه‌ده بولونیور ؟

تورکلری ارشاد ایتمك اوزره نشر اولونان بر غزته‌نك بویله اخلاقسزلق پروپاغاندالری یاپمسنه جداً تأسف اولنور .

تورك دنیاسنده نشر ایدیلن معهود فقره شودر :

« تماشا هفته‌سی: طاقلی سر »

« کاظم ریحان خانمه ... نزیه رولی تمثیل ایدن بو کوچوجك تورك یاوروسی محیطدن آلقیش، اول زمان ایچنده ذهنیتی طاشیالرده‌ده کفر وعصیان یرینه سکوت کوررسه صحنه‌نك پرده‌سی اولاجقدر . اولادیغی حر ، یوکسك بر دوشونجه ایله صنعتك صمیمی ومونس حریمنه تسلیم ایدن بویله قیمتلی آنه‌لر وبابالر اسملری عرفان تاریخنده خیر وحرمت ایله یاد ایدلمکه لایقدر »

یوسف ضیا

کاظم نامی بك کبی، تورکلرك مسلمانلق دائره‌سنده ترقیلرینه طرفدار اولان وصوك زمانلرده‌کی اخلاقسزلقلردن متأثر بولونان، بر ذاتك ریاست تحریریه‌سی آلتنده انتشار ایدن بر غزته‌نك بو کبی تلقینات اضلالکارانه‌ده بولونمسی جداً موجب تأسفدر . تورك قادینی صحنهٔ سفاهت ومصیبته آتمق ایچون یاپیلان بو پروپاغاندالره تورك دنیاسنك آلت اولمسنه کاظم نامی بکك رضا کوسترەجکنه بز بردرلو اینانمق ایسته‌میورز. بالعکس بو قبیل اخلاقسزلقلره قارشی کاظم نامی بکك غزته‌سی مجاهده‌کار بر موقعده بولونمق اقتضا ایدر . فضیلت دوشکونی بر طاقم محررلرك متمادی هجوملرینه معروض قالان اسلام قادینلرینك صفوت اخلاقیه‌سنی محافظه ایچون المزدن کلن غیرتی ابذال ایتمك اقتضا ایتدیکی بر زمانده اخلاق نسوانیه‌یی تماميله رخنه‌دار ایده‌جك سقوط قاپولرینی اونلره آچمق نه قدر یولسز بر حرکت اولدیغنی کاظم نامی بکده تقدیر بیورورلر ظن ایدرز . تورکجیلکك مبشرلری ، مرشدلری تورك قیزلرینی بویله صحنه‌لرده آقتریسلکه ، اوجاقلرده اجرای آهنکه تشویقده دوام ایده‌جك اولورلرسه آرتیق بو مملکتده نه‌حیادن بحث ایتملیدر ، نه‌ده فضیلتدن . « واذا قیل لهم لا تفسدوا فی الارض قالوا انما نحن مصلحون . ألا انهم المفسدون ولکن لایشعرون »

انکلتره ـ آمریقا وصلح معاهده‌سی

ورساىده امضا ایدیلن معاهدهٔ صلحیه‌نك آمریقا اعیانی طرفندن رد ایدلمسی اوزرینه انکلتره حربیه ناظری مستر وینستون چورچیل لوندره‌ده منتشر هفتەلق (سونده‌ی هرالد) غزته‌سنده « آمریقا بزی ترکمی ایدییور ؟ » سرلوحه‌سی آلتنده نشر ایتدیکی مهم بر مقاله‌نك بعض فقراتنی نقل ایدییورز :

« ... آمریقانك جمعیت ملل عهد نامه‌سنی وعمومیتله معاهدهٔ صلحیه‌یی تصدیقدن امتناع ایتمسندن تحصل ایده‌جك نتائجك وخامتنی اعظام ایتمه‌مك ممکن دکلدر . جمعیت ملل اتحادی ، حکومات مجتمعه‌نك نفوذ وقدرتیله صلح قونفرانسنه جبراً قبول ایتدیرلمش بر امریقان نفوذیله اکتساب ایتمشدر . آوستریا ایمپراطورلغنك اضمحلال تامی ویرینه یکدیکرینه رقیب بر طاقم کوچوك دولتلر سیستمی اقامه‌سی باشلیجه آمریقانك تشبثی ایله حاصل اولمش بر هرج ومرج عمومیدر . بویله‌جه مرکزی آوروپا تشکیلاتندن محروم وویانه قوت ولایموتنی تدارکدن عاجز قالمشدر. بو پولتیقه‌یی یاری یوله قادار تعقیب ایتمك ، صوکره ترك ایتمك اسکی بر منظومه‌یی بوزمق ، فقط یرینه یکی بر سیستمی اقامه‌یه تشبث ایتمه‌مك ، ایمپریالیزم سیستمنی الغا ، فقط یرینه جمعیت ملل سیستمنی اقامه ایلمه‌مك اویله بر حرکتدرکه بونك مواجهه‌سنده آمریقا توحش ایده‌جك والبته اخلاف بادی ومسببلرینی تلعین ایده‌جکدر .

تورك ایمپراطورلغی آمریقانك قرارینه انتظاراً آیلرجه سراپا تذبذب ایچنده قالمشدر .

... آرتق فرانسه‌یی رهن اوزرنده یالکز باشنه آلمانیا ایله وبالاخره اولی بالطریق روسیه ایله قارشی قارشی‌یه براقمق قالمشدر . بو ، فرانسز ، بریتانیا وآمریقان غیرت وهمتیله قازانیلان مظفریت کامله‌یی غیرقابل تعمیر وتلافی بر صورتده تخریب ایتمك دیمکدر. تاریخ بشریتده بو صحیفه‌دن داها مظلم بر صحیفه‌یی تصور محالدر ، بونك آمریقان اللریله یازیله‌جغنه ایناناماز .

« تان » غزته‌سی بو مقاله‌یی تفسیر ایدرکن دییورکه : « مستر وینستون چورچیلك دیدیکی کبی ، صلح قونفرانسنه جهانك یکی بر سیستمنی کتیرن مستر ویلسوندر . بو سیستم خارجنده ، قلمه آلنان معاهده‌نامه استنادکاهسز وغیر قابل تطبیق بر حالده قالیر . میستر ویلسون ، معاهده‌نك پروتوقولندن مستبان اولدیغی وجهله ، کندی نفوذ واقتدار شخصیسنه استناداً حرکت ایتدیکی کبی حکومات مجتمعه‌نك مرخصی صفتیله حرکت ایدییوردی . کندی طلبی وجهله موقع تطبیقه وضع ایدیلن فکرلرك آمریقان ملتنك فکرلری اولدیغنی ادعا وتکفل ایتمشدی . فقط بو آنه قدر ، وقایع اونی حقسز چیقارمشدر . »

اخطارات

ادرس تبديلنده آيريجه بش غروش كوندرلمليدر

مكتوبلرك امضالرى واضح واوقوناقلى اولملى وآبونه‌نمره نومروسى محتوى بولنملى لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلملى رجا اولنور

پاره كوندرلديكى زمان نه‌يه دائر اولديغى واضحاً بيلديرلملى رجا اولنور

سبيل الرشاد

ابونه شرائطى

داخلى، خارجى، هر برايچون سنه‌لكى (٢٥٠)، آلتى آيلغى (١٣٠) غروشدر.

نسخه‌سى ٥ غروش، سنه‌لكى ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشيندر

مسلكه موافق آثار مع‌الممنونيه قبول اولنور. درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولنماز

دينى، فلسفى، علمى، ادبى، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در

باش محرر محمد عاكف — صاحب ومدير مسئول اشرف اديب

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد : ٤٥٣ — ٩ ربيع الاخر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ١ كانون ثانى ١٣٣٦ — جلد ١٨

عالم اسلامده اعتلا وانحطاطك اسبابى

١

حقك قوته، عدالتك ظلم واعتسافه، مساواتك، حريتك استبداده قارشى كوستردیكى مبارزات ومجادلات، عالم بشريتده پك چوق انقلابات توليد ايتمشدر. اسكى ويكى بوتون وقائع مهمهٔ بشريه‌ده اسباب حقيقيه، مبارزات مذكوره‌در. ظلم قوهٔ هاجمه وضعيتنى آلدقجه حق على الدوام قوهٔ دافعه شكلنده تجلى ايلمشدر. ايشته بو صورتله وقوعات بشر متسلسل بر مسئلهٔ مؤلمهٔ حياتيه شكلنده دوام ايدوب كيتمكده‌در.

تاريخ عالمك همان هر صحيفه‌سنده ظلمك آثار تخريبيه‌سنه رواج ويرن بر چوق شوكت و قدرت صاحبى حكومتلرك عاقبت فجيعه‌سنى كورورز؛ عبرت آليرز.

حقك فعاليت خدابسندانه‌سنى اوقورز، پيشگاه انظارمزده طاق ظفرلر تجلى ايدر.

حشمت و عظمت صاحبى تاجدارلرك كتابهٔ انقاض شوكتنده «البته اولور او يقانك خانه‌سى ويران» مضمون عبرتنى اوقودقجه عدالتك جلالت قدرينى تبجيل ايدرز.

ايشته تاريخ عالمدن بر قاچ مثال:

رياض مدنيه‌سى عجائب سبعهٔ عالمك بر كلشن سماويسى كبى نظر فريب اولان (حكومت بابليه)، عصرينك الك محتشم بر حكومتى ايدى. بو قدر بيك سنه مقدم بر (ايفل) قوله‌سى انشا ايتدى. كأن سكان سمواته مدنيتنك طاق ظفرينى كوسترييوردى. بو حكومتك حشمت ودارائنه (نمرود) مالك اولنجه ظلم واعتسافه صاپدى. كنديسنه قارشى تمثال حق اوله‌رق بر صاحب خروج ظهور ايتدى. نمرود اولا او صاحب خروجه بر سيورى سينك قدر اهميت ويرمدى. فقط نتيجه‌ده نه اولدى؟ حق و عدالت طرفدارلرينك صدماتنه طايانامادى. حكومتيله، مدنيتيله، دبدبه‌سيله، داراتيله برابر بيقلدى كيتدى.

تراب ارضى آلتون كيمياسيله مخمر اوله‌رق ياراديلان قطعهٔ مصريه‌ده اسكى مصريلر اويله بر حكومت تشكيل ايتمشيدى كه انهار مدنيت رياض مصريه‌نك همان هر پارچه‌سنه آقاردى. مشهور فرعون رأس حكومته كلنجه غرور ملك مصر ايله عدالتدن عدول ايتدى. ايشى دعواى الوهيته قدر واردیردى. بوكا قارشى مؤيد من عندالله اوله‌رق حضرت موسى چيقدى. حقير ستلك خصوصنده عظمت افكار كوستردى؛ فيوضاتى دريالر كبى جوش ايتدى. او قوجه فرعون بوتون حشمت وداراتيله نابديد اولدى، بيتدى.

دارانك داراتى دخى ظلمى امحا ايتدى.

كرهٔ ارضك اوچ بويوك قطعه‌سى اوزرنده تأسيس شكوه وشوكت ايلين روما ايمپراطورلغنك سقوط ابديسى دخى نتيجهٔ مظالمى ايدى. حادثات بشريه‌نك دفتر كير اعمالى اولان تاريخ عالمده دها پك چوق عبرت مثالرى واردر.

بين البشر دستور عدالت شودر: كندى حقوق ومنافعنى كوزتمك خصوصنده‌كى اهتمامك نسبتنده آخرك حقوق ومنافعنده رعايت. بو دستور، حقوق مدنيه و مسائل حياتيهٔ بشرده بوتون شرايع سالفه‌نك خلاصه‌سيدر. بو ميزان عدالتله مسائل عموميه‌سنى وزن ايتمين هر فرد، هر جمعيت، هر ملت، هر حكومت حقسزدر، ظلمكاردر. عدالت بر كلشندر. آنجق هر ملتك كنديسنه مخصوص انشا ايتديكى

باغچه‌لر كبی دكلدر . بشريتك عمومی محنهٔ صفاسيدر . هر فردك، هر جمعيتك، هر ملتك او باغچه‌ده متساوياً حق تماشاسی، حق تمتعی واردر.

معلومدركه هر فرد جلب منافعدن ممنون، سلب منافعدن محزوندر. حالبوكه بشريتده‌كی مساواته نظراً ايكی طرفك حقوق متقابله‌سی محافظه ايدلمدكجه تأسيس موازنت امكانسزدر . بو بر قضيهٔ مهمه‌دركه سياست فرديه‌دن ، سياست مللدن آتلايه‌رق عالمشمول بر مسئله ماهيتنی تشكيل ايدر . محاربات بشريه ايسه عصرلرك بطون حادثاتنده وقوعبولان عدالتسزلكلرك عكس‌العمللری شكلنده ظهور ايتمش احوال اليمه‌در . مساوات ، بشرك حق طبيعيسيدر، موهبهٔ فطريسيدر. تفوق، تحكم بو حق طبيعی‌يه مخالفدر . بشريت قوهٔ قاهره‌يی حق طبيعيسنه بر ضربه، بر ضربهٔ ثقيله اولمق اوزره تلقی ايدر. ايشته بوتون مجادلات و محارباتك منشأ اصليسی بودر .

بيانات سالفه‌دن شو نتيجه‌يی استنباط ايدرزكه بين‌البشر محارباتی قالديرمق پك كوچ اولمقله برابر ممكندر. فقط هرشيدن اول بوتون ملتلر آره‌سنده سياسی واقتصادی حقوق متساويه ايله (مشروطيت بين‌الملل) اعلان اولنملی؛ مذاكرات ومقررات عدالت تامه اساسلرينه ربط ايدلمليدر .

يوقسه آلتی يدی بيك سنه‌دنبری تكرر ايدوب كلن اصول عهود ايله بشريتی حضور وسعادته نائل ايتمك تحت امكانده دكلدر .

حاصلی ظلم ايستر بر آدمدن ، ايستر بر حكومتدن كورولسون ، ياخود ظلمی بر حكومت ديكر بر حكومته قارشی اجرا ايتسون ، بونلرك هپسی نتيجه اعتباريله بردر . بشريتك اضطرابی ، هيجانی ، اختلالی، اخذ انتقامه قيامی منتج اولور .

حافظهٔ بشر ايسه ، تاريخ صحيح عالمی ثبت وضبط ايدن بر كتاب وقوعاتدر . حالك ماضيده‌كی حسابی هيچ بر زمان اونوتمامشدر .

بوتون بو مقدماتی تمهيددن مقصد ، (دين اسلام) ك ظهوری اثناسنده‌كی بشريتك احوالنی تصويره و اسلامك مبادئ ظهورنده‌كی حقايق علويه‌يه واو حقايقك فيض ارشاديله بشريتك تنورات عقليه وكمالات علميه‌سنه سوزی ارجاع ايتمك وبوندن متحصل اعتلای اسلامی بيان ايلمكدر. دورهٔ اعتلايی بعدالبيان اسباب انحطاطی توضيح وصكره‌ده ايجابات عصريه‌يی تشريح ايلمك مقاله‌مزك اس‌الاساس موضوعيدر .

آلتنجی عصر ميلاديده ضلالت فكريه ، مفاسد اخلاقيه رواجنی توسيع ايتمش ايدی. مسعوديت عموميهٔ بشر حفرهٔ هولناكه اوچيوردی. ظلمك حقه ، جهالتك علمه غلبه‌سيله نظام عالمك اساسات علويه‌سی تخريب ايدلمكده ايدی . مسلك صواب انبيايی اهمال ايدن خلقك عقلاسی هر فضيلتك ، هر علويتك مبدأ محيی اولان ايمان باللهده‌كی وحدت اساسنی تغيير ، جهلاسی ايسه عدالت و مساواتی زير وزبر ايده‌رك هرج ومرج عمومی‌يی تكثيره چاليشمقده ايدی . انقباض ، انبساط .. شدتی، يسر وسهولت .. ضيق معيشتی ، وسعت ورخاء ..

عداوتی ، اخوت ومحبت .. حربی ، صلح .. ظلمی ، حق وعدل .. استبدادی ، مساوات .. ضلالت فكريه‌يی ، رشادت عقليه .. قهری، لطف .. طغيان بشری ، صلاح احوال .. انكار وكفری، ايمان وايقانی .. ظلمات جهلی ، انوار علم وعرفان تعقيب ايتمك حادثات بشريه‌ده جاری اولان حكم الهيه‌دندر .

اسراری بشرك عمومنه معلوم اولميان بو حكمت الهيه بعثت انبياده علت موجبه‌در. آلتنجی عصر ميلادينك صفحات مظلمه‌سنی والی‌الابد عالمی تنوير ايچون بعث اولنان خاتم‌الانبيا حضرت محمدك ظهوری دخی او حكمت بالغه‌يه مبنيدر .

تعالی اسلامك مبدأ اولنی تشكيل ايدن شخصيت معنويهٔ محمديه‌در ، او شخصيت جليله، ظلمات ليلی تعقيب ايدن شمس پرانوار كبی ادراكات بشريه اوزرينه شعشعه پاش اولمشدر .

دين جليل محمدی ــ الهی ، اعتقادی ، اخلاقی ، اجتماعی ، سياسی ، اقتصادی بوتون مسائل حياتيهٔ بشری محيط اولان حقايق علويه‌نك مجموعهٔ كلياتيدر، معنوی ومادی تكاملك هيئت مجموعهٔ نواحنی مشتملدر . دين جليل مذكور ، احاطهٔ كليه‌سی اعتباريله ماضينك كمالات علميه‌سنی ومستقبلك دائرة المعارف حقيقته ثبت ايده‌بيلمسی متصور اولان بوتون ادراكات علويه‌سنی جامعدر . بناءً عليه اديان سالفه وافكار مستقبله‌دن مستغنيدر .

بشريتك محيط عرفانندن ظهوری متصور كمالاتك كافه‌سنی اوك وصوك تزيينات ايله تثبيت ايدن دين جليل مذكوره حيات بشر ابدياً متندار اولمق مجبوريتنده‌در .

جامعهٔ اسلاميه‌يه عائد يازديغمز مقاله‌ده دين اسلامك اساسلرندن بر قسمنی متفرقاً تعداد ايتمشيدك. اسباب اعتلا كركی كبی آكلاشلمق ايچون بوراده اساسات اسلاميه‌يی دها شمولی بر شكلده ايضاح وتفصيل مجبوريتنده‌يز. بو تفصيلات ، حيات پيغمبريده‌كی ماهيت اصليه اوزرينه‌در . ادوار آتيهٔ اجتهاديه‌يه كوره دكلدر . چونكه سياست اسلاميه‌يی مجلای ظهورنده‌كی حقايق ثابته‌دن اخذ وتلقی ايتمك دها مهمدر . سياست مطلقه نقطهٔ نظرندن دها اساسلی، دها نافعدر .

دين اسلامك اك مهم اساسی وحدانيت الهيه‌يه ايماندر . ايمان ، علمی بر مسئلهٔ مهمه‌در . استكشاف حقيقته عائد عظيم بر ارشادك محصله‌سيدر . بو اصل جليله تابع معنوی ديكر ارشادات ايله دينك اعتقاديات قسمی تحصل ايتمشدر . اعتقادياتنك نتيجهٔ محاسنی اوله‌رق (اخلاقيات)ی منجلی اولمشدر. اخلاقيات، بشريتك معاملات عموميه‌سنده مجاملات علويه‌يی تعليم وتثبيت ايدر . صكره صرف معاملاتی تنظيم ايچون (احكام) قسمی كلير . اجتماعيات ايله اقتصاديات، اخلاقيات ايله احكامك قوانين جليله‌سنده داخلدر. (سياسيات) ی اخلاقيات ايله احكام حقنده‌كی دساتير جليله‌سنك محصلهٔ انتظاميدر . شو حالده دين اسلام (اعتقادی، اخلاقی ، مدنی) اولمق اوزره اوچ قسم عظيمه آيرلمشدر. دساتير عموميهٔ علويه‌سنی مجلهٔ قدسيهٔ الهيه اولان (قرآن) ايله كلمات مبجلهٔ محمديه‌دن آلير . تفصيل ايده‌لم :

بشریت ادراکات عقلیه‌سنه نظراً سافل ، متوسط ، عالی اولمق اوزره اوچ قسمه منقسم اولوب اکثریت عظیمه‌یی تشکیل ایدن ایکی اولکی قسملردر. قسم عالی اقل‌قلیلدر. اکثریت عظیمه کشف حقایقه مقتدر اوله‌مدقلرندن عقول مظلمه‌لرینك سوقیله هر زمان استبداده، ظلمه، تحکمه، بلع حقوقه میل ایدرلر. ضلالت فکریه‌دن، فساد اخلاقدن قورتیله‌مازلر. نظام عالمی زیر وزبر ایدرلر.

خلاق عالمك رضای آلهیسی ایسه معاملات عمومیهٔ بشریه‌نك انتظامنده وحق وعدالتك قوامنده الوهیته قارشی قلوب بشریه‌نك تعظیم وتبجیله‌دوامنده‌در. بوحکمته مبنی جناب حق قسم عالیٔ بشردن انتخاب بیوردیغی ذوات قدسی‌الصفاتی ضلالت فکریه اصحابنی ارشاده مأمور ایدر. بونلر انبیادر. انبیانك عمومی عرفان بشرك بالا نشین طبقات کمالاتیدر. هپسی خلق توحید خدا وتقدیس ذات کبریایه‌وبین‌البشر، اجرای عداله وحقوق غیره رعایته دعوت ایدر. بو اساسده کافهٔ پیغمبران عظام متحدالکلامدر.

عالم بشریتده حق وعدل سوزی‌اك اول بونلردن صدور ایتمشدر. ادراکات بشریه‌نك مرتبهٔ قصواسندن کشف اوله‌بیلن (الوهیت)ك تعریفات قدسیه‌سی دخی بونلردن ظهور ایلمشدر.

حضرت محمد بو قسم عالینك سردفتر کمالاتیدر. دیکر انبیا کبی حضرت محمد (صلعم) دخی طرف آلهیدن تبلیغه مأموردر. (وحی) ایله بزه تبلیغ ایتدیکی هر شی تبلیغ آلهیدر. بشریت عادیه‌نك منبع معلوماتی واردات فکریه‌در. (اولیا) معلومات حقیقیه‌یی بشریت عادیه‌نك‌کندن دها یوکسك بر نوع اهتزازات واحتساسات روحیه ایله حقدن آلیر. (وحی) ایسه اك عالی بر نوع انکشافات روحیه شکلنده اولوب انبیایه مخصوص تجلیات آلهیه‌دندر.

خواص و مزایای اجسام ایله اشتغاله منحصر اولوب (علوم مافوق‌الطبیعه)دن اخذ وبیان معلومات ایده‌مین فنون اصحابنك دینسزلکه دوشمسی قسم عالیٔ بشرده‌کی احوال فوق‌العادهٔ روحیه‌یی ادراك ایده‌مدکلرندندر.

حالبوکه زمانمزده (مانیاتیزمه) کبی حالات عجیبه‌نك ادراك عمومیٔ بشره قندن دینه طوغرو بر روزنه آچمسی وبزم فوقنزده استطلاعات عظیمهٔ روحیه‌یه مالك ذوات قدسیه‌نك وجودینه امکان براقمسی ایجاب ایدر. آنجق بوندن تقریباً درت یوزسنه مقدم آوروپاده حکمفرما اولان (رهبانیت متعصبه) احتیاجات بشریه‌یی تسهیل ایدن فنونك ظهورینه مانع اولمق ایستدیککندن آوروپا خلقنده دینسزلك جریانی تولید ایلمشدر. (دین اسلام)ده ایسه فنون صناعیه‌نك ظهورینه بر مانع اولمدیغندن شرقده دینسزلکك طرفداری بولنمسی قدر شایان حیرت برحال تصور اولنه‌ماز. شرقده آزچوق سرنما اولان دینسزلك اولسه اولسه (تقلید جهلی)دن عبارتدر.

عبدالعزیز مجدی

مرثیه

عین خونین ماجرادر حادثات کربلا
کیزلیدر ریك بیابانده هپ کرب وبلا
سینه‌زنی اولسه روادر سنك خارالر بتون
هپ مسامات حجر برچشمه سار ابتلا
صبر ایوب ایستمم شمدی سزادر آغلامق
کورمدی چشم فلك بربویله خونین ماجرا
برقولاق ویرسه‌ك طویارسین قلبکاه عشقمه
ایکلین برقی کبی هپ نالهٔ واحسرتا
شهرماتمدر محرم، ذوقلر عین حرام
کوردیکك انجم برر داغ درون مصطفی
قرةالعین رسولی کیم سورسه آغلاسون
یوتدیلر خوناب غم آل رسول مجتبی
کربلانك هرطاشندن دیدهٔ خونین چیقار
مختفیدر هرغبارنده شهیدان قضا
آه یاندم شعله زار عشق پاکدن بتون
لیتنی ماکنت صباً یا حبیبی فی‌الصبی
حرمت آل عبایی هتك ایدنلر هپ شقی
زادهٔ پیغمبره لایقمیدر بویله جفا
لعلکون اولدی بوحالله شفقلر ، شمسلر
شهپر جبریلی یاقدی آه سکان سما
دیدهٔ خونبار زهرا اولدی بردر نجف

حکم تقدیر خدایه مرتضی ویردی رضا
برلسان اشتکا ریك روان کربلا
تشنه‌لبلر کاسه کاسه یوتدیلر زهر عنا
ای پریشان روزکار ، ای عاشق سردر هوا
ای فرات ودجله‌یی پرجوش ایدن باد صبا
سن‌ده بویله مبتلا ، بی‌پاوسرسین آکلادم
آلدیغك هرنفحه دستاویز کلزار وفا
قوقلا ریحان نبینك کزدیکی صحرالری
سکره نشر ایله دل مشتاقه بوی صفا
کللری شرمنده قیلمشدر نسیم عنبرین
نفح طیب یاره زیرا هپ صبادر آشنا
ماهلر قربان حسنك ای حسین بن علی
آسمان آینهٔ کیتی نما اولمش سکا
خاك درکاهکدر آنجق توتیای چشم جان
ای مطاف عاشقان ای جوهر ارض وسما
جانی کیم که فدا ایلرسه روح پاکنه
زندهٔ جاوید اودر هم مقتدای اصفیا
ای صلاحی درد اهل بیت ایله آه ایله‌سن
چونکه ظلمتزاز آهکدن چیقار بدرالدجی

علی صلاح‌الدین

موعظه

دار الحکمة الاسلامیه اعضاسندن استاد حکیم فرید بك افندینك آیاصوفیه‌ده‌کی موعظه‌لری

— ٥ —

أعوذ بالله من الشیطان الرجیم . بسم الله الرحمن الرحیم (یؤتی الحکمة من یشاء ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیراً کثیراً وما یذکر الا اولو الالباب) صدق الله العظیم .

جناب حق فرقان حکیمنده بویوریورکه : (یؤتی الحکمة من یشاء) الله قوللرندن کیمه ایسترسه حکمت احسان ایدر ؛ اونی حکمتله مکرم، منعم قیلار . (ومن یؤت الحکمة) کیم قبل سبحانیدن بویله حکمتله مکرم اولورسه ، (فقد اوتی خیراً کثیراً) ایشته اویله اولان آدمه الله طرفندن خیر کثیر احسان ایدیلمش دیمکدر . (وما یذکر الا اولو الالباب) بو آیات ومواعظی ، بو حکمتی تذکر وتفکر ایتمز ؛ الا عقلی اولان ارباب الالباب ، قفاسنك ایچنده بینی اولان آدم تفکر ایدر، ماعداسی دوشونه‌مز . .

حکمت نه‌در ؟ اللهك حکمتی . نوردرکه انسانك قلبنده، دماغنده تجلی ایدر . حقایق اشیایی کوسترر . حکمتك تعریفی ذاتاً بودر . استطاعت بشریه‌نك تعلق درجه‌سنده حقایق اشیایی آکلامق . بوندن مقصد ایچنه کومولوب قالمق دکل . . وجود صانعه دلالتی قبیلندن آکلامقدر . اوندن صوکره نه یاپه‌جغز ؟ خالقه رجوع ایده‌جکز . مقصود بالذات ، اونی بیلمك . اثردن مؤثره انتقال . ایشته بویله اولان کیمسه‌یه خیر کثیر احسان اولونمش دیمکدر . او آدمك قوای جسمانیه وروحانیه‌سی بو نور حکمتله منور ، معدل بر حاله کلیر . افراط وتفریطدن ، چاربق چوربوق احوالدن ، نقایص عقلیه‌دن تبری ایدر . قواسنه سلامت کلیر . الله اعتدال ویرر . هر شیئك مزایاسنه آدام عقللی انفاذ فکر ایدر . استنباط ایده‌جکی حقایقله عامل اولور . نه طرفدن بر روزکار اسرسه اوطرفه دونمز . اونی قایا کبی هیچ بر روزکار یرندن اوینااتاماز . افکاری کوزل ، افعالی کوزل ، اقوالی کوزل اولور . اللهك حکمتی بو . اوت ، حقایق اشیا او آدمك قلبنده تجلی ایدر . نته‌کیم نامتناهی اولیاء الله ، انبیای ذیشان کلمش . اونلرك قلبلرنده نیجه نیجه اسرار الهیه تجلی ایتمش . کرك منظوم ، کرك منثور برچوق اثرلر براقمشلر . بونلرهپ حکمتك نتایجی، آثارمشکوره‌سیدر . او کبی حکمتلر بزم قلبمزده بر طوته‌ماز . طاشك اوستندن صو آقار کبی کچر کیدر . دیمك‌که الله انسانه اوقابلیتی ویرملی . یعنی قلبندن، بوتون اعضا وجوارحندن غشاوهٔ ظلمانیه‌یی قالدیرملی . صوکره حکیم حقیقی اولور .

(حکیم) لفظی اسماء الهیه‌دندر . اوندن قطع نظر اصطلاح مخصوص اوله‌رق فلاسفه‌یه‌ده حکیم دینیور . بر حکمت واردرکه اوکا لسانمزده حکمت طبیعیه دیرلر ، او حکمت‌ده باشقه . کیمیا : اوده باشقه . بری اجسامك ترکیبلرینه خلل کلمك ، دیکری خلل کلمه‌مك شرطیله یکدیکرینه اولان تأثیرات مخصوصه‌لرندن بحث ایدر . بونلر برر علمدر . عقلی اولان اونلردن‌ده برشی چیقارر .

بو حکمت نه‌ایله اولور ؟ باق نه بویوریبور الله : (یؤتی الحکمة من یشاء . .) اسبابنه توسل لازم . قوللرندن کیمه ایسترسه ویرر . فیاضده بخل یوقدر . محلده قابلیت شرطدر . سن اواستعدادی قازان، الله سنك قلبکده او نوری اویاندیرر . یوقسه منور شیلره حکمت نامنی ویروب آغزینه کلنی سویلمك ، امت محمدی اضلاله تصدی ایتمك . . بو حکمت دکل، عادتا مسخره‌لق اولور . عیبدر . ادنا انصافی اولان اصلا بو وادی‌یه سلوك ایتمز . بوطاشقینلغك صوکی شاشقینلقدر . البته بر کون بلاسنی بولور . نته‌کیم بر بیتنده حضرت مولانا اویله دیبور :

حلم حق کرچه مواساها کند
لیك چون ازحد بگذرد رسوا کند

اللهك حکمتنه پایان یوق . اونی امهال ایدر . او امهالی‌ده او ، برشی صانیر . کونك برنده بلاسنی بولور . بونلرك بلاسی عاجل دکلدر . سز بعض دینسزلری کوریوسکز . ظاهرا برشیلری یوقدر . فقط اونلرك دماغلرنده نیجه جهنم قزانلری قاینار . قلبلرنده نیجه ، غیالر فوران ایدر . اضطرابندن طیب طیب صیچرار . میخانه میخانه طولاشیر . سن اونلری اویله کورور ، بشوش، نشوه‌لی ظن ایدرسك . حالبوکه هیچ‌ده اویله دکل . «ان جهنم لمحیطة بالکافرین » آیتنك ناطق اولدیغی وجهله اونلر بوراده جهنمه کیرمشلردر . جهنم هرطرفدن اونلری محیطدر . اوله‌دن جهنم آتشی قلبلرینه دوشر . بونلره بلا مقرردر . قورتولوش یوق والسلام .

بویله اولان آدملر نه‌یاپملی؟ فنالقلردن رجوع ایدوب حق وحقیقتی قبول ایتملی . حقیقةً بونلر چوق‌دونك آدملردر . کفرلرنده‌ده بر متانت یوق . بونلره: « یارین اوله‌جکسك ، صباح حاضراول جنازه نمازینه!» دیسه‌لر همان آبدست آلوب نمازقیلمه‌یه باشلارلر . جامعه قوشارلر . دیمك کفرلرنده، الحادلرنده‌ده متانت یوق . زلزله اولور ، تیرتیرتیتره‌رلر . موت اضطراب . . . جزم حاصل ایتسه‌لر جامعه قوشارلر . بویله بر مسلکده اولان آدملر نیچون اللهك امهالندن طولایی متنبه اولمازلر؟ نیچون کیتدکاری فنا یولدن کری دونمزلر؟ چونکه اوله‌جکلرینی بیلسه‌لر محقق دونه‌جکلر . ایش بو راده‌یه کله‌دن شمدیدن اختیاریله دونسه‌لر داها ای اولمازمی؟ فقط (وما توفیقی الا بالله) سن ایستدیککی طریق مستقیمه تسلیك ایده‌مزسك، آنجق بن ایدرم، بویوریور الله . بویله اولمقله برابر دونمکه چالیشملی . زیرا صوك پشیمانلق فائده ویرمز .

مشهور برحکایه واردر : برکاربان بریره قونمش . اوراده کیجه‌لیه‌جکلر . ایچلرندن بریسنی بکجی انتخاب ایدرلر :

— بز یاته‌جغز . سن بواشیایی محافظه ایت . خیرسز کلیرسه چالمه‌سنه میدان ویرمه . بزه خبر ویر . . . دیبه تنبیه ایدرلر .

اوده : — پك اعلا ! دير .

كاربان خلقى ياتارلر . كيجه اولور ، يوزلرى ، كوزلرى اورتولو برطاقم خيرسزلركليرلر . اللرنده بچاقلر، بكجى‌يى تهديد ايدرلر. آداجغز سسنى چيقاره‌ماز . كاربانك نه‌سى وارسه هپسنى آشيررلر. كاربان خلقى صباحلين اويانيرلر ، برده باقارلركه نه آت قالمش ، نه دوه ، نه اشيا .

— كل باقه‌لم بكجى ! نه خلط ايتدك سن بوكيجه ؟

— حقيقت ايشته ميدانده . كلديلر ، هرشيئى آلوب كيتديلر .

— نه ايچون منع ايتمدك ؟

— بن بوتون قدرتمى صرف ايتدم . فقط موفق اوله‌مادم .

— بكى ، نه‌يه سسلنمدك ؟

— بچاق كوستر‌ديلر ، تهديد ايتديلر .

— هاى الله مستحقنى ويرسون! نچون باغيرمادك ؟

— افندم ، كوكسمه بچاقلرى دايادیلر . ناصيل باغيره بيليردم ؟ اوزمان باغيروب چاغيرمق ممكن دكلدى. لكن شيمدى امرايديكز ، ايسته‌ديككز قدر باغيره‌يم ... ديمش .

ايشته بو آدملرك‌ده صوك دم حياتلرنده باغيرملرى بو قبيلدندر . هرشى وقتنده كرك .

بو حكمت، شعورى اولور . ذوى العقوله خاصدر. بوتون موجودات حكيم ازلينك حكمت بالغه‌سنك ايجاباتنه تابعدر . باقكز ، بو دنيا حكمتله ، موازنه‌ايله طورييور . الله اجرام سماويه ايچون محركلر تعيين ايتمش. اوصورتله‌كه برىسى ذره قدر حدودينى تجاوز ايتميور . بوفضاى لايتناهيده لايعد اجرام‌دور وسير ايديور. جماد اولسون، ذوى العقول اولسون ، هپسنك وظائفنى تعيين ايتمش . بونك كبى انسانى‌ده صاحب شعور اوله‌رق‌ياراتمش . حكمت موهبه‌سنى آكا لايق كورمش. اونكله انسانى شرفلنديريور . امر الهى‌يه مطاوعتده جماددن اشاغى اولمق لايقميدر ؟ اصلا .

انسان بوتون قواى ماديه ومعنويه‌سنى ماخلق لهنده قوللانملى . اوزمان بركون اول سياه كورديكنى ايرتسى كون بياض كورمه‌يه باشلار. بوتون او عقائد فاسده برك خزان كبى دوكولور . مصفى ، منزكى بر آدم اولور . بونلر نه ايله اولور ؟ هرشيئك برسببى واردركه اوكاتوسل ايتمه‌نجه مقصده وصول ممكن اولماز .

— افندم ، بن قليچ اويونى اوينامق ايسترم .

عضلاتكى تقويه ايده‌جك ، الكك سرعتنى آرتديره‌جقسك. بونك بررياضتى واردركه اونى مطلقا ياپه‌جقسك . اوكا تشبث ايتمدكدن صكره مقصودكه وصولك امكانى يوقدر .

— بن يوزمك ايسترم ، فقط دكزك ايچنه كيرمه‌دن .

ناصل اولور ؟ دكزه كيرمه‌دن يوزمك اوكره‌نيليرمى ؟ بونك امكانى وارمى ؟ صويه كير ، چاليش، چاپالا ، اوندن صكره يوزرسك.

— بن مسلمان اوله‌جغم .

پك اعلا ، مسلمانلرك ياپديغى كبى ياپ . اعتقادلرينه ، عبادتلرينه اشتراك ايت . تجربه قبيلندن اوله‌رق هيچ دكلسه موقت برزمان ايچون اولسون ، مسلمانلرك اثرينه اقتفا ايت .

موقتاً ترك ايتديكك اووادئ ضلالت سنك ايچون هرزمان آچيق. ايسته‌ديكك وقت ينه اورايه كيده‌بيليرسك. برآزده بوجماعتله الفت ايت. باقه‌لم، نه‌لر كورور ، نه‌لر طويارسك . سن بوتون اوقاتكى ملازمت كفره حصر ايدرسك . سنك نظر حقارتله باقديغك كيمسه‌لر اودون دكل آ . بونلرك‌ده منطق وار ، بونلرك‌ده علمى وار . اما اوته‌كى ميل وهوا . اونك ايچون اوكا تمايل زياده اولور .

«من اخلص اربعين يوما ظهرت ينابيع الحكمة عن قلبه على لسانه » بر انسان قرق كون جناب حقه اخلاص ايله عمل ايلسه قلبنده‌كى منابع حكمتدن نبعان ايدن زلال معرفت لساندن جارى اولور . كوزل دوشونور، كوزل سويلر . انسان اولور . مجنون لايعقل ، ظيرظوب اولماز . تام معناسيله بر آدم اولور .

— بن بويله شى ايسته‌مم .

هاديمك سنده‌كى قابليت بوكا مانع . جانك ايسترسه قوزوم ....

برحكايه وار : دباغتله مشغول برآدم بركون سوقاقده بايلمش ، كل‌صوبى كتيروب قوقلاتمشلر . هيچ برتأثير اجرا ايتمه‌مش . داها فنا اولمش. اورادن برادرى‌كچيورمش: «كلاب ويريورسكز. فقط نافله‌در. اوكا كوپك ترسى قوقلادك ، درحال عقلى باشنه كلير.» ديمش . حقيقة ديديكى كبى ياپمشلر. آداجغز آيلمش، عقلى باشنه كلمش .

حريف كفرياته متمايل. اونكله آلوده. بوى ايماندن نه دويار؟ مشام جانى طيقانمش. ياخود بوى كفر ايله الفت ايتمش .

— ايى اما افندم، سنك ديندار ديدكلرك كنديلرينى اسكى خرافاته قابديرمشلر !..

بويله دكل. بو بحثده پك ياپا قاليرسك. نيجه آدملر واردركه سنك بيلديككدن ايى بيليور، سنك كورديككدن ايى كورويور، سنك دوشونديككدن ايى دوشونيور . آراده بول .. الله رحمت ايلسون ، مثنوى شارحى شو انقروى مرحوم حياتده اولسه والله مطبخنه اودون طاشيردم . وبونى‌ده جانه منت بيليردم . اسلامده نيجه آدملر كلمش . سنك شبهه نامنه قلبكه طولدورديغك مزخرفاتى سندن ايى بيلير . نه كبى شيلر اعتقاد ايله تعارض ايديور ؟ وساوس نه‌در ؟ هپسنى بيليور . اونلرك منشأنى، موردينى تعيين ايدر.

اوروجك آچى كبى. دوقوديغك اوافكارك ايچنده محبوس قاليرسك. هرشيئك بر منطقى ، هراعتقادك برحجتى واردر . سن متصل افكار فاسده طوقويورسك . بويله فكرله الله بيلنيرمى ؟ اصلا بيلنمز. پيغمبر ايسه هيچ بيلنمز . [نبوت بحثى حقنده سويله‌يه‌جك چوق سوزلرمز واردر . شو الوهيت مسئله‌سنه دائر كافى درجه ايضاحات ويردكدن صوكره نبوت بحثنه نقل كلام ايده‌جكز . اصل بحثك ركن مهمى اودر .]

حضرت پيغمبرى دوشون . سن ذات رسالتك عظمتنى تصوريله

ایده‌مزسك . سنك تصور کدن میلیارکره ، نامتناهیلر قدر یوکسك . بونی‌ده سنك عقلك قبول ایتمز . چونکه حوصله‌ك دار . قابك قدر آله‌جقسك . فضله قویارسه‌ك طاشار .

اسکیدن ادب واردی . هرکسده بونورك سری تجلی ایدردی . شیمدی ایسه جرأتکارانه سوز سویلك وار . اونك ایچون بو نورك قلوبه سریانی کوجلشدی . اونك ایچون سن جناب پیغمبری کوره‌مزسك. ذات اقدسنك بویوکلکنی تقدیر ایده‌مزسك. بو ناصیل اولور ؟... هپ بوجهتدن شیطان کیم‌بیلیر قفاکزه نه‌لر صوقار. ایلریده سویلیه‌جکز. علت‌غائیهٔ‌عالم، بوعالملرك غایه‌سی... آه نه‌عظمتلی‌موضوع! نه دقیق ، نه مهم بحث !! پیغمبر اولمازسه بز حقی نره‌دن بیله‌جکز؟

— فلسفه ایله بیلیرز .

والله چالیشمه. هیچ فائده‌سی یوق ، مه‌تافیزیق ، صفات الهیه‌یی تعیین ایدرمش. سنك‌اوطریق ایله اولان‌ایمانك، اعتقادك قاچ‌پاره‌ایدر؟ بعضلری پك ایلری کیدر: صیت نبوی واصل اولمیان یرلرده توحیدك وجوبنه قائل اولور . بومسئله‌ده باشقه. هایدی کندی اصولکله الهی بیلدك ، نه یاپه‌جقسك ؟ هیچ اوندن برخبر ، برجبریل کلدیمی؟ برشی تبلیغ ایتدیمی ؟ هرکسك قلبنده برجرثومهٔ توحید وار دیه‌لم ، فقط الله ایله مناسباته وساطت نبویه ایله کیریشه بیلیر . نبوتك ثبوتندن صوکرا اوجرثومه‌نك‌ده فائده‌سی قالماز .

نبی اکرم نه دییور : «انه لیغان علی قلبی وانی استغفرالله فی‌کل یوم سبعین‌مرة» یعنی «بنم‌قلبمه رقیق برپرده کلیر . بن بوندن‌دولایی، ربه کونده یتمش کره استغفار ایدرم. بوبشره خاص اولان حالی‌ازاله ایچون یتمش دفعه اللهدن مغفرت‌دیلرم.» بونی پیغمبر سویلیور. اللهك حبیبی حضرت محمد صلی‌الله علیه وسلم. شیمدی پیغمبر ذیشان بویله سویلدیکی حالده سن یتمش کونده برکره استغفار ایتدکمی؟ صوکره‌ده قلبکده نور آرارسك . بو ، طبق قره‌ده بالق آولامه‌یه بکزر . تربیهٔ نفس ایچون باشقه شیلری ناصیل یاپیورسه‌ك بونده‌ده بویله‌یاپه‌جقسك. هرشیئك بر ادبی ، بر منطق واردر . او صورتله چالیشیلیرسه فیض حصولی آنجق او وقت قابل اولور . بوزوق ساز ایله آهنك ایدیلمز. برمضراب اوردکمی ، برباد برصدا چیقار . یا رقص‌ایدرسك، یا ذکر . قابلیتکه کوره . ظواهر شریعت‌ده بوآلتك، آلت وجودك تربیه‌سی دیمکدر . اوندن ظهور ایده‌جك افعال‌ده بو تربیه‌نك نتایج ضروریه‌سیدر . اعتدال کلی وجوده . مثلا شعائر اسلامیه‌دن اولان مرحمت حسی ، ملکه‌سی قلبده آنجق وجود سازینك آهنکی دوزلدکدن صوکرا حاصل اولور . اما سن دییه‌جکسك‌که :

— افندم ، مرحمت ، ضعف عصب نتیجه‌سیدر . بنم اعصابم قوی . مرحمت نه دیمك ؟ فقرا ، ضعفا هپسی کیتملی . نه‌لزومی وار؟ اسپنسرك قانوننی قبول ایدرز . جمعیتی ناتمام وجودلردن تطهیر ایدرز..

پکی اما ، سن بو مرحمتی ایسته‌میورسك . حال‌بوکه بونك نه‌عالی، نه قدسی بر حس اولدیغنی بیلسه‌ك هیچ بر وقت قلبکدن چیقمه‌سنه راضی اولمازسك . اعصابکی او صدانی احیا ایده‌جك پرده‌یه قدر چکمزسك . علوم ، ادبیات، فن، هپسی‌ده بویله . سیکرلرك آقوردینه تابع. آقورد ده کیشنجه بونلرك ماهیتی‌ده ده کیشیر . ذوق‌ادب‌ده کیدر. حس ادب‌ده زائل اولور. انسان قارتی طولدوروبجه دماغی بوشالیر . بز نه یاپیورز ؟ علاقه‌ك اولمادیغك شیدن نه‌صلاحیتله بحث‌ایدیورسك . بحث مهمدر. فقط تفصیله زمان مساعد دکل. آکلایان‌آکلار.

— بن اتباع ایتمه‌یه‌جکم .

ایسته‌دیکك یره‌کیت . نه‌ایسترسه‌ك یاپ . اوسنك نفسکه منحصر. فقط ادبکی طاقین . عالمه طوقونمه . بنم اك زیاده کوجمه کیدن بودر .

بویله آدملر شعوردن عاری آدملردر . انسان وجودی‌شعوردن عبارتدر . فکریه مسلکنه سالك اولان علمانك‌ده اعتقادی بودر . حتی اونلر: بوتون وجود ، ادرا کدن، شعوردن عبارتدر؛ دیرلر .

عکسی حال‌وجود دکلدر . وجود شعور ایله قائمدر. فقط وجود حیوانی درکه‌سنده قالملی. شعور دینی ایله انسان کامل، انسان حقیقی اولمغه چالیشمالی . یوقسه بعض فیلسوفلرك اعتقادی کبی انسان حیوان درکه‌سنده قالیر . «قارته‌زیه‌ن»لر حیواناته شعورلری اولمدیغی ایچون ماکینه نظریله باقارلر ایدی. حتی‌بونلردن «مالبرانش» برکون کوپکینك قارننه آیاغیله شدتله اورمش ، یاننده بولونانلر اعتراض ایتمشلر . مالبرانش : «اوماکینه‌در . آجی دویماز ؛ اوندن کلن صدای اضطراب عکس‌العمل قبیلندندر.» دیمش !!

بکا اویله کلیرکه اعتقاددن، شعور دینیدن عاری اولانلرك‌ده بو ماکینه‌دن فرقی یوق . عرفانه ، اذعانه ، عقله مستند برشیلری یوق . هپسی هذیاندن عبارت . ماکینه .

از طبع دیو خاصیت آدمی مجو

نه‌چاره؟ شیطاندن انسان‌خاصیتی بکلنمز. هرکس‌مظهریتنی اظهار ایدر . جوهرینی میدانه قور .

— ماده ، مادیون ...

آغزنده طولاشان هپ‌بو، حال‌بوکه ماده نه‌در بیلمز. لاوجود، عجبا ماده وارمی ؟ بونی کلیاً انکار ایدن وار. تصورات وهمیه‌دن‌باشقه برشی یوق . عوالم دیدیکك فکردن عبارتدر ، صوکره هیچ تقدم وتأخرده یوقدر ، دییور . من جهةٍ دوغریدر . علت ، معلول‌ده قبول ایتمیور. تعاقب ضروری وار . هرحادثه یکدیکرینك آرقه‌سندن کلیور . آرقه ، اوکده یوق . . . زمان ، مکان اورته‌دن قالقنجه بونلرك هپسی‌برابر یووارلانوب کیدر. بونلر بزم‌ضروریات‌عقلیه‌مزدن عبارتدر . بواوزون بربحثدر . بونی خلاصةً اولسون سزه آکلاتمق ایچون ساعتلرجه اوغراشمق لازم . حریف دیورکه : «دنیا وما فیها «انا»دن عبارتدر. سن‌حالا ماده‌دن بحث ایدیورسك. بنم (أنا) مك تطورات مختلفه‌سندن عبارت . بوده برمسلك . اوطوروب اونی‌ده اسکات ایتمك لازم . بعدناممتناهی‌یه چیقسه‌ده ینه نفس ناطقه‌دائره‌سندن ایلری کیده‌مزسك. سنك بیلدیکك ماده علمی برعلم ایسه بوده برعلم

نه‌دن تدقیق ایتمه‌دن بوقدر متعرضانه بر حرکتی التزام ایدیورسك ؟ ایکیسنی‌ده انسان کبی محاکمه ایت .

زیرا مابعدالطبیعیاتك امکانی وقوعی قدر جائز قوتدر . یعنی بو احتمالات حیطهٔ قدرتدن خارج کورونمز . دیورلرکه عوالم الهیك (تعبیر معذور کورولسون) بر تصورندن عبارتدر . الله بر آنده دنیانی ایجاد ایدر ، بر آنده محو ایدر . بوکاده عقلك ایرمیور . (کن !) امری نه دیمك ؟ معناسی نه‌در ؟ بونی‌ده بیلمیورسك . نه کوزل سویلمش شاعر :

خم وجود هنوز اهتزاز بیمادر
او غنه‌دن که کلیر کاف ونون خطا بندن

بو مسائلی تدقیق ایدنجه او (کن !) یوقی اونی‌ده آکلارسك صوکره . پك اعلا . بو بونك عکسی . آلهیونك قبول ایده‌جکی الهی قبول . دلیلمی ؟ سرد اولونمش .

آفتاب آمد دلیل افتاب ـــ کر دلیلت بایدازوی رومتاب

کونشك دلیلی ینه کونشدر . اکر سن دلیل ایسترسه‌ك یوزکی چویرمه . فقط هانکی کوز کوره‌جك ؟

الله اوضح واضحات . هر شیدن بین . کونش کبی میدانده . تعمق ایچون کوزیکی فضله‌جه توجیه ایدرسه‌ك قاماشدیرر . فضله‌سنه تحمل ایده‌مزسك . تعمیق کنه باری ذاتاً ممکن دکل . حریم سرادقات ازلیه‌سنه طوغرو ال اوزاتمق بزم ایچون ممکن دکل .

اکر کونشه دلیل آرارسه‌ك دلیلی کندیسیدر . باشقه دلیل آرانماز . آرایه‌جق اولورسه آدمه دلی دیرلر . انشاءالله کله‌جك درس بواثبات واجب دلائلنی ایضاح ایدرز . بحثلر چوق مهمدر . فقط ایضاحنه زمان مساعد دکل . نه‌چاره ؟ مالایدرك کله لایترك کله . بوکون بوقدرله اکتفا ایده‌لم . (اللهم ربنا آتنا فی الدنیا حسنة وفی الاخرة حسنة وقنا عذاب النار) صدق العظیم .

مدرسه تشکیلاتی

صوك اون سنه‌دنبری لسان مطبوعاتده صیق صیق دولاشان و بر چوق مناقشاتی تولید ایدن ، بو صره‌لرده زمان زمان تکرار ایدیلان بو « مدرسه تشکیلاتی ! » ترکیبی‌در . . .

نه‌وت ؛ عصر حاضر ترقی وتعالی ایستیوردی . بو آرزو ، هر طرفده « تجدد » جریانلری تولید ایتدی . بو جمله‌دن اوله‌رق مدرسه‌لیلرده حیات تحصیلیه‌لرینك ترقیات حاضره‌یه توافق ایتمدیکنی آکلادیلر . تعقیب ایتمکده اولدقلری اصول تحصیل وتدریسك پك زیاده اسکیدیکنی وبوکیدیشله جهان مدنیتده محافظهٔ موجودیت ایده‌لمیه‌جکنی اعلان ایدن اشتکا ، فریاد وفغانلرینك آفاق اسلامی تتره‌تدیکی معلومدر . . .

جرائد یومیه واسبوعیه‌دن هیچ برینك بو « مدرسه تشکیلاتی ! » ترکیبی حقنده سرد مطالعات ، بیان ملاحظاتدن بیکانه قالدیغی کوروله‌مزدی . صرف بووظیفه‌یی ایفا وحقوق علمیه‌یی مدافعه اوغرنده میدان انتشاره آتیلان جریده‌لردن بری‌ده « مدرسه اعتقادلری » ایدی . مدت موقته ایچون « المدارس » ده بوغایه‌یی تعقیب ایده‌رك « مدرسه اعتقادلری » نه معاونت ایتدی . . .

« تشکیلات مدارس ! » خصوصنده مرجع عائدینك نظر دقتی اودرجه‌یه قدر جلب ایدلمشدی که او آنده مقدمات احضار ایدلمکه باشلادی . بونکله برابر جریده‌لر صوصدیریله‌میوردی . نهایت « دوائر عائده‌سی اصلاح مدارس خصوصنی نظر دقته آلمش اولدیغندن فی‌مابعد بوکا دائر نشریاتده بولنمامقلغزی امر ایتمشدر . . » دیه اعلان ایتمکه مجبور ایدلمشلردر . . .

بو آنده علمیه ؛ مقصدینه نائل اولمش ، مفکوره‌لرك مبدل حقیقت اوله‌جغی آنلرك حلول ایتدیکنه قناعت حاصل ایتمشدی . . برده قارشیلرنده « تشکیلات خیریه » [۱] ی کورنجه انکسار خیاله اوغرایه‌رق « علمیه اعدام ایتی کندی الیله بوینه طاقدی » دیمکه باشلادیلر . . .

عجبا بوکا سبب نه ایدی ؟ . . نه اوله‌بیلیردی ! ؟ . .

نه‌وت ؛ هرهانکی بر تجدده بر محافظه‌کارلق تقابل ایده‌جکی طبیعی‌در . بوندن بشقه بو « تشکیلات » مدت تحصیلی تحدید ، صنفلره تقسیم ، معلم ومتعلمینی توزیع وتعیین ایتدی . بر چوق درسعام افندیلر قادرو خارجنده قالدیلر . بونلرده طبیعتیله بو تجدددن خوشلانه‌مدیلر .

برده « تشکیلات خیریه ! » اصول قدیمه‌ده جاری اولان واصول جدیده‌نك تطبیقیله موجودیتی صارصیلان بر « عادت قدیمهٔ علمیه » یه نهایت ویردی . او عادت ایسه اصول قدیمه‌ده صاحب حجره افندیلرك برقسمی (که اهمیتلی بر یکون تشکیل ایدردی !) تأهل ایتمز ، طریق کسبه سلوك ایتمز ؛ رؤس امتحانه کیرمز ، کیره‌مز ! بونلرده اوقومق ، اوقوتمق ، بلله‌مك ، بلله‌تمك قابلیتی همان‌ده سونمش ! وسن شیخوخته تقرب ایتمش ویا واصل اولمش بولنورلردی ! مذکور حجره‌لردن اولولری چیقنجه‌یه قدر اونلری هیچ بر قوت چیقاره‌مزدی ! بونلرده « قدما ! » نامی ویریلیردی . ایشته « بو حیات قدمایه » خاتمه چکیلیوردی . زیرا « تشکیلات خیریه » بونلری‌ده صنفلره تقسیم ایله چالیشمغه اجبار ایدییوردی . بوندن توحش ایدن بو « قدما » آچیقده قالان « زمرهٔ علمایه » التحاق ایتدیلر . . .

برده محیط عثمانی‌ده پك چوق تصادف ایدیلان بر شی وارکه اوده هرهانکی بر یکیلك تطبیق ایدیله‌جکی زمان قابلیت کوزه‌دلمز ! واو یکیلك بردنبره بوتون تفرعاتیله اولانجه شدتیله تطبیق ایدیلیر ! وبو اوغورده

[۱] مدارسله دور مشروطیتدن اولکی شکلنه « اصول ویا تشکیلات قدیمه » دور مشروطیتده قبول ایدیلان شکلنه « اصول ویا تشکیلات جدیده » ، اوچیوز اوتوز سنه‌سنده‌کی تشکیلاته « تشکیلات خیریه » ، اوچیوز اوتوز اوچ سنه‌سنده‌کی شکلنه « تشکیلات کاظمیه » ، شکل حاضر معدله‌ده « تشکیلات حاضره » دیمکدن بشقه چارهٔ تفریق وتمییز بوله‌مادم .

يك بيوك فداكارلقلره قاتلانيلير! نتيجه عدم موفقيتدن عبارت اولور؛ بو جهتدن اولمق اوزره عربى عبارەلرك حلى ايله يورولمش اولان محيط ذهنيتك علوم وفنون متنوعه وكثيرەيه تحليكاه [۱] اولمسى‌در. بوده طلبه ذهنيتى اوزرنده پك بيوك تأثير حصوله كتيردى ...

بو صورتله علماء، قدماء طلاب، بوتون افراد علميه «تشكيلات» عليهدارى كسيلدى. بو صرەده طلبهٔ علومك برچوقلرى ترك تحصيله قرار ويروب قرارلرينى اوآنده، بعضيلرىده علوم وفنونك كثرت ووفرت ويكيلكى قارشيسنده امتحانده ترفيع صنف ايده‌مديكى زمانده اجرا ايتديلر. بو وسيله ايله طلبه‌نك نفوسى خيلى ضايعاته اوغرادى. هله سفربرلك اعلانى بوتون بوتون طلبه‌لكى اورته‌دن قالديرييوردى. بركت ويرسون كه بو مؤسسهٔ علميه؛ مؤسسات سائره كبى طلبه‌لرينك صحيح البنيه وتام الاعضا اولمسى شرطنه رعايت ايتمديكندن سقط، عليل، مريض اولانلرى واردى... ايشته اوزمانلر خلافت جليله‌نك، دولت عليهٔ عثمانيه‌نك «علميه طلبه‌لكنى» تمثيل ايدن بو عليل وجودلردى.. (صحيح البنيه اجانب تبعه‌سى‌ده واردى.) علميه‌يه تطبيق ايدلمك ايسته‌نيلان بوتون يكيلكلر؛ يكونى پك آزه بالغ اولان بوزمره اوزرنده تجربه ايدليوردى...

شمدى‌ده علميه‌نك «تشكيلات! - تشكيلات!» دييه رفع آوازهٔ اشتكا ايتدكلرى هنكامده انتظار ايتدكلرى تشكيلاته عطف نظر ايدەلم...

نوت، بو تشكيلات: مدارس بردرجه‌يه‌قدر حفظ الصحه قواعدينه رعايتله تعمير ايديلوب هر برمدرسه بر درسعام افنديه‌يه تخصيص ايدلمك، اومدرسه‌ده مومى اليه درسعام افنديك حلقهٔ تدريسنه دوام ايدن ومكتسبات علميه‌سندن مستفيض اولان طلبهٔ علوم افنديلر اقامت ايتمك، مدرسه‌مذكوره امور وخصوصاتى، دور وتفتيشاتى درسعام مومى اليهك نظارت ومراقبه‌سنه توديع ايدلمك، يالكز عربى فنلرى تحصيل ايدلمك اوزره درسلرده بعض تعديلات اجرا ايدلمك صورتيله وجوده كله‌جك بر «تشكيلات!» ايدى. بوتبدلك اوذهنيتده تطبيق موفقيتله نتيجه - له‌جكنه عقل ايررسه‌ده منفعت دين ووطن نقطهٔ نظرندن اولكى ايله بونك درجه‌سى تعيين ايديله‌مزسه معذور كورولملدر. اوته‌دنبرى بويوك كوچوك بوتون صنوف اجتماعيه‌مز آره‌سنده حكمفرما اولان بر «مرض اجتماعى» مزده: سوديكمزى، خوشمزه كيده‌نى مدح وستايشده هرشيئك فوقنه چيقارمق، هرهانكى بروسيله ايله نفرتمزى موجب اولان شيئى‌ده دركهٔ هيچى‌يه ايندرمكدر...

[۱] اوزمان دار الخلافة العليه مدرسه‌سنده «صرف ونحو عربى- فارسى - تركى - معانى - بديع - بيان- منطق - كلام - فقه حنفى، شافعى، مالكى، حنبلى - اصول فقه - حديث شريف - اصول حديث ونقد رجال - تفسير شريف، طبقات قرا ومفسرين - خلافيات - حساب، جبر، هندسه، مثلثات هيئت، كيميا، ميخانيك، حكمت طبيعيه، ادبيات تركيه، جغرافيا، تاريخ عثمانى، تاريخ اسلام، تاريخ اديان، تاريخ فقه، فلسفهٔ عموميه تاريخچى، فلسفهٔ اسلاميه تاريخچى - علم النفس، حكمت التشريع - علم اجتماع - لسان اجنبى.... كبى علوم وفنون كوسترلكده ايدى.

ايشته بو «مرض مزمن اجتماعى» دن تبرئهٔ نفسه غيرت ايده‌رك برحقيقتك تجليسنه چاليشمق ايسته‌دم...

معلومدركه كائناتده حركتدن محروم، سكونته محكوم هيچ برشى اولمديغى كبى؛ صرف فائده‌دن مركب، ضرردن معرى‌ده هيچ برشى يوقدر.. بوتون موجودات ضرر وفائده‌يى جامعدر. شوقدر واركه فائده‌سى چوق اولانلر ضررى ستره موفق اولورسه بز اوكا «فائده‌لى»، عكسى تقديرده «ضررلى» دييه حكم ايدەرز. حالبوكه حقيقتده اونك ضررى‌ده، فائده‌سى‌ده واردر...

ايشته بو قانون طبيعت دائره‌سنده «تشكيلات خيريه» نك فائده وضررلرينى تشريح ايدەلم:

«تشكيلات خيريه» تطبيق ايدلمكه باشلاديغى كوندنبرى طلبه‌نك عددى آزالمغه باشلادى، سفربرلكده بو خصوصه ياردم ايتدى. علميه‌يى تمثيل ايدن محدود بر اقليت (كه اونلرك‌ده عليل ومريض اولدقلرينى ذكر ايتمشدك.) قالدى. اكر «تشكيلات خيريه» او حرب سنه‌لرنده بونلرك اطعام، اكسا، اسكان جهتلرينى تأمين ايتمسه‌يدى، «مسلك علميه» چوقدن عدم مزارلرينه كيرمش اوله‌جق، بوكون‌ده علميه‌دن اثر كوروله‌ميه‌جكدى... علميه ايچون بوندن بيوك فائده اولمسه كرك.

بوندن بشقه اصول قديم علميه‌نك بر ذهنيتى واردى. اوده: «تحليل عباره خصوصنده ذهنده بركشايش حاصل اولورسه خواجه‌لغه بو كافى» ايدى. سفربرلكده موجوديت علميه‌يى محافظه ايدن «داستان عسكرى» داخلنده بولنان سالف الذكر اقليتده بو خاصه هان هان موجود ايدى. بونلر؛ عباره اوزرنده اعمال فكر وتعميق نظر اصوللرينى بردرجه كورمشلردى.. نه.. «تشكيلات خيريه» ده دخى عربجه فنلر يوق دكل ايدى. بونلرده معاونت ايتديلر. عربجه تحصيلنك تكامله پك بيوك تأثيرى اولدى. ايشته «تشكيلاتك» ايكنجى فائده‌سى: كوستردیکی علوم وفنون متنوعهٔ حاضره حقنده معلومات. شويله كه يازيله‌جق يازيلرك شيوهٔ تركيه، قواعد وكتابت عثمانيه‌يه موافقت ومطابقتى - اصلى محافظه ايدلمك اوزره عربجه بريازينك عيناً ويا مآلاً صورت ترجمه‌سى - كتب دينيه‌مزك اجتماعى تأثيراتى - اجرام سماويه‌دن بحث ايدن آيات قرآنيه‌نك فن هيئت حاضره ايله مقايسه‌سى - آيات قرآنيه واحاديث نبويه‌نك خبر ويرديكى علامات قيامتك فن حاضر ايله اثباتى - وهرهانكى بر فكره القا ايديله‌جك بر تصور؛ او فكرك انكشاف ايتديكى اصول وقواعد دائره‌سنده اثباته محتاج اولديغى... كبى مسلك علميه‌نك كنديلريله مجهز بولنمسى لازم اولان علوم وفنون متنوعه حقنده معلومات آلده ايدلمش اولدى...

اساساً تشكيلات قديمه‌ده يتيشوب الآن وجودلريله فخر ومباهات اولنان افاضل واعاظم مدرسه تحصيلنى اكمال ايدوب حقوق، نواب، دار الفنون... كبى مكاتب عاليه‌ده تنوير افكار، توسيع تطبيقات ايله بر انكشاف تام استحصال ايتدكلرى كوريلور...

دیمك ایسترم كه الآن الٔمزده موجود اولان كتب عربیه‌نك تدوینی دینی غایه‌لره ایصالده مكمل بر واسطه اوله‌بیلمك ایچون علوم وفنون حاضره ایله قارشیلاشدیرلمق لازمدر ...

شمدی بوراده « سرد ایدیلان » فوائد « تشكیلات قدیمه ! » یادكارلری اوزرنده حصوله كتیردیكی انكشافاتدن بشقه‌بر شی دكلدر . « تشكیلات خیریه » و « كاظمیه » محصولاتنك نه حالده اوله‌جغی جهتی جای سؤالدر ...

ایشته اك زیاده شایان تدقیق جهت‌ده بو اولمغله برابر « تشكیلات خیریه‌وكاظمیه »نك ایقاع ایتدیكی ضررلرده بوراده رونمون اولور...

جریدهٔ علمیه‌نك «تشكیلات خیریه»یی اعلان ایدن نسخه‌سی یكی حیات علمیه پروژه‌سنی بوتون تفرعاتیله احتوا ایدییوردی . نظر امعان ایله تدقیق ایدیلیرسه پك آجی حقیقتلره تصادف اولنه‌جغی شبهه‌سزدر . چونكه مسلك علمیه‌یك چوروك اساسلره ابتنا ایدیلیور ...

فی‌الواقع « اون » اون بش سنه عربجه تحصیل ایدنلرك عربجه تكلمه كسب اقتدار ولیاقت ایده‌مه‌ملری مستهزیانه اورته‌یه سوریلور . بوندن مقصد « فن » تحصیلی اولدیغی وبونك‌ده كوجلكی هیچ نظر انصافه آلنمازدی ! » بو نظریه‌نك اصابتی وعدم اصابتی زمانمز اثبات ایتدی . شویله‌كه سفربرلك آرقداشلرمزك پك چوغی یمن ، مصر ، حجاز ... قطعه‌لرنده طولاشدیردی . بونلر بر عربله مداولهٔ افكار ایده‌بیلیورلر . فقط بزم او ؛ تحصیلی اوغرنده اون اون بش سنه‌لك سرمایهٔ عمرمزی فدا ایدوب « فن » تسمیه ایتدیكمز عربجه‌نك ایچندن چیقامیورلر . بویله بر تدقیقات قارشوسنده اولكی ظلمتلری كچه‌مدكلرینی تسلیم ایدییورلر ...

بو جمله ایله قوانین شرعیه استخراجنه لزومی اولان عربجه‌نك مؤلفینك عباراتندن قطعاً نظر نفسنده كوجلكنی سویلمك ایسته‌رم . بویله‌بر فن اساسی « تشكیلات » پروغرامنده مندرج اولان علوم وفنون متنوعه مقدماتیله تثبیت ایدیله‌مز. وایدیله‌مدی. چونكه حافظه‌ده موجود صور محسوسه كندیلرینه اك زیاده ملایم اولانلرله اختلاط ایدر . بونك نتیجه‌سی‌ده انسیت ایدیلان علوم وفنونك تتبعدن لذت حاصل اولور ..بوقانون فلسفه‌یه بناءً علوم وفنون متنوعه‌نك مفكره‌ده وجوده كتیردیكی استیناس،طلبه‌یی لسان مادراوزرینه یازلمش علومی تتبع وحفظه سوق ایدییور، « عربجه» كندیلكندن محكوم زوال اولیور- دی . بوندن بشقه عربجه عباره‌لرك اشكال وغوامضی ، معلم واستادلرلك اصول تعلیم وتدریسی كبی عوامل وتأثیرات‌ده موجودایدی . «تشكیلات خیریه » نك اوچ سنه تطبیقی بوادعامزی تماميله تأیید وتقویه ایلدی...

بونك اوزرینه دیكر بر تشكیلات پروژه‌سی احضار وتطبیق دوشو- نولدی . اوچیوز اوتوز اوچ سنه‌سی اون طقوز تشرین اولنده بو « تشكیلات كاظمیه » تطبیق ایدلمكه باشلاندی ...

بوایكی تشكیلات آره‌سنده‌كی فرق ؛ اسملرینك دكیشدیرلمسی ومدت تحصیلك اون درت سنه‌دن اون ایكی‌یه تنزیلی وبوكا ضمیمةً ایكی سنه‌لك بر احضاری قسمنك تأسیسی اولدی .

اك زیاده موجب حیرت وتعجب جهت بوراسی‌دركه اوزمانكی رجال علمیه بو « احضاری » قسمنك كشادینه روی موافقت كوستردی. دها غریبی‌ده حال حاضر رجال ومنتسبین علمیه‌سی « تشكیلات »حقنده رفع آوازهٔ اشتكا ایلدكلری حالده بو « قسم احضاری »ده‌كی یكونك قسم اعظمی « ثمرهٔ فؤاد علمیه » دن مركب اولمسی‌در . كه انسانی حیرتلره غرق ایدییور . بو « تشكیلات كاظمیه » ده اوچ سنه تطبیق ایدیلدی. بونك‌ده عین غایه‌یه واصل اوله‌جغی كورولدی...درسلرده بعض تعدیلات ایله شمدیكی شكلی تجربه ایدلمكه باشلاندی ...

بوآنده درسعام اولوالاحترام حضراتی « جمیت مدرسین » نامی اطرافنده اجتماع واتفاق ایدوب بونك‌ده مثبت نتیجه‌لر الده ایتمكه موفقیت تأمین ایتمیه‌جكنی درك وتفرس ایله لزوم اصلاحات وتعدیلاته نقطه‌سنه مقام عائدینك نظر دقتنی جلبه چالیشدیلر . وموفق‌ده اولدیلر. بو صره‌لرده ینه بر « تشكیلات » احداث وتطبیق ایدلمك مقدماتنك احضاری دوشونولمكده‌در ...

بالجمله ارباب وقوفك بوخصوصده علمیه‌یه معاونتلری بر وجیبه اولدیغی كبی بوتون علاقه‌دارانك‌ده سربستجه فكرینی بیان ایتمسی منفعت دینیه ووطنیه نقطهٔ نظرندن بر فریضه‌در...

ایشته بوكا بناءً بوخصوصده‌كی مطالعات وملاحظاتمزی انظار اولوالانصافه عرضه بادرت ومجاسرت ایدییورم . . بومسرودا تمده بلكه بر شمهٔ حقیقت واصابت مندمجدر . چونكه تشكیلات مختلفه ومتعدده آلتنده أزیان ورنكارنك معلومات آلده ایدن علیل بر دماغك محصولی‌در ...

دارالخلافةالعلیه مدرسه‌سنك ایكی سنه‌لك براحضاری قسمی واردر. بوقسمه داخل اوله‌جق طلبه برپارچه قرآن كریم ایكی سطر خزنه یازیسی اوقویه بیله‌جكدر . بورایه داخل اولدقدن صوكره ایكی سنه تحصیل ابتدائی كوروب دارالخلافةالعلیه مدرسه‌سی صنوف اساسیه‌سندن اولان ابتدائی خارج برنجی صنفه داخل اوله‌جقدر ..

بواحضاری قسمنده طقوز ایله اون ایكی یاشلری آره‌سنده اطفال قبول اولنور . حیات تحصیلیه‌لری كونده برقاچ ساعت درس اوقومق، یارمشر ساعتلك مسافه‌ده بمكخانه‌لرده اطعام ایدلمك،صوكره‌ده دردی ، بشی براوطه‌یه قپانمقدن عبارتدر ..

شیمدی بونلرك بوطرز تحصیل ایله ایكی سنه‌ظرفنده نه‌اوكرندیكنی، نه‌بلله‌دیكنی ؛ نصل بر تربیه‌یه مالك اولدیغنی منصفانه دوشونوب برده والده قوجاغنده ، پدر تحت تربیه‌سنده ، طشره مكاتب ابتدائیه‌سنده تعلیم وتربیه ایدلمش برمكتب ابتدائیه طلبه‌سیله مقایسه ایدرسه‌ك ایكنجی‌نك برنجی‌دن پك مكمل احضار ایدلدیكی كوریلور . [دها بر چوق آجیقلی حقیقتلر وارسه‌ده تشریحه لزوم كورمیورز .] اساساً ٩ تشرین اول ٣٣٣ تاریخلی دارالخلافةالعلیه نظامنامه‌سنك یكرمی ل

ایکنجی ماده‌سنده « ابتدای خارج برنجی صنفه سنلری اون اوچدن دون اوله سکزدن افزون اولمامق اوزره مکاتب ابتدائیه مأذونلری قبول اولنور . » فقره‌سی موجوددر . ایشته بوفقره اساس عد ایدیله‌رك :

قسم احضاری‌نك الغاسیله یالکز مکاتب ابتدائیه مأذونلرینك قبولی قرارلشدیرلملی . وطشره‌ده‌کی « جمعیت اسلامیه » لر واسطه‌سیله ووسائط سائره ایله کافی مقدارده طلبه جمع ایدلملی .

ابتدائی خارج قسمنده اوچ سنه علوم عربیه اساسلرینك تثبیته صرف ایدلملی ، دیکر فنون کوسترلملی .

ابتدائی داخل قسمندن باشلایه‌رق عالی قسمنك نهایتنه قدر تشکیلات حاضره‌ده اولدیغی کبی علوم عربیه وفنون متنوعه کوسترلملی .

سلیمانیه‌ده حال حاضرده اولدیغی کبی شعبات ثلثه محافظه وادامه ایدلملیدر .

ایشته بوصورتله تطبیقده مقصده وصول دائرهٔ امکانه داخل اولمش اولور . زیرا ابتدائی تحصیل آننده علوم وفنون متنوعه مقدماتی ـ ابتدائی خارج تحصیلنده علوم عربیه اساساتی لایقیله احضار وتثبیت ایدلمش ، ابتدائی داخل وعالی تحصیللرنده مقصود حصولپذیر اولمش اولور . سلیمانیه تحصیلیله‌ده انتساب اولنان شعبه‌ده‌کی « فن » حقنده تتبعات وتدقیقاتله علمیه مسلکی احیا ایدلمش اولور ...

مدرسهٔ سلیمانیه طلبه‌سندن

جواد

تعالیٔ اسلام جمعیتی

جمعیت مدرسین نامی اخیراً « تعالیٔ اسلام » جمعیتنه تحویل و نظامنامهٔ اساسیسنده بو نقطهٔ نظردن ایجاب ایدن بعض تعدیلات وتوضیحات اجرا ایدلمشدر . نظامنامهٔ اساسینك شکل معدلی بروجه آتیدر :

ماده ١ — اساسات اسلامیه‌یه معتقد ذواتدن مرکب اولمق اوزره (تعالیٔ اسلام جمعیتی) عنوانیله بر جمعیت تشکل ایتمشدر .

ماده ٢ — جمعیتك مقصدی :

(ا) وسائل عدیده ایله حقایق دینیه‌یی مسلمانلرك روحلرینه افاضه وتربیه وآداب اسلامیه‌یی تعلیم ، شعائر وآثار اسلامیه‌یی محافظه ایتمك .

(ب) علوم شرعیه‌یه بحق واقف وفنون سائره‌دن زمانك احتیاجاتیله متناسب معلوماتی حائز واخلاق نبویه ایله متخلق عالم دینی یتشدیرمك وهرکس ایچون بیلنمسی ضروری اولان علوم دینیه ومعلومات سائره ایله اخلاق فاضلهٔ اسلامیه‌یی افراد مسلمین میاننده نشر وتعمیمه صرف مساعی ایلمك .

(ج) بین‌المسلمین روابط اخوتك تقویه‌سیله تساند وتکامل اجتماعینك انکشافنه چالیشمق .

(د) افراد مسلمین آره‌سنده فردی واجتماعی تشبثات اقتصادیه‌نك انکشافنه سعی وغیرت ایتمك .

(ه) افراد مسلمیندن ایشسز اولانلره قابلیتلرینه کوره ایش بولمغه چالیشمق ودوچار ضرورت اولانلره ممکن مرتبه یاردم ایتمك .

(و) کئول ، قمار ، فحش کبی افرادی سفالته ، هیئت اجتماعیه‌یی تردی وانحطاطه سوق ایلیان مضر شیلرك منعی اسبابنه توسل ایتمکدر .

ماده ٣ — جمعیت بالجمله معاملاتنده افراط وتفریطدن مجانبتله معتدلانه بر مسلك تعقیب ایدر .

ماده ٤ — جمعیت کافهٔ حقوقنی محافظه واستهداف ایلدیکی مقاصد عالیه‌یی تعقیب ایتمکله برابر فرقه‌جیلیق آمالنه خدمت ایتمیه‌جکدر . شو قدرکه افرادك قناعتلری دائره‌سنده فرق سیاسیه‌یه انتسابلرنده بأس یوقدر .

***

جمعیتك مقصد تشکلی وهدف مساعیسی

تعالیٔ اسلام جمعیتی مرکز عمومیسندن کوندرلمشدر :

مقدما تشکل ایتمش اولان « جمعیت مدرسین » اساسات علویهٔ اسلامیه‌یه معتقد وحیات عمومیهٔ بشری مدرك بر ذهنیتله حرکت ایده‌رك شئون عالمدن عبرت‌بین اولان مسلمانلری دائرهٔ شمولنه آلدیغی آکلاشیلمق اوزره « تعالیٔ اسلام جمعیتی » نه انقلاب ایتمشدر . تاریخ مللك هرحالکی صحیفه‌سی آچیلسه دینه حبل متین ایله مربوط اولمیان ملل واقوامك ایر ، کیج منقرض اولدقلری کورولور . دین مبین اسلام ایسه بشرك کافل سعادتی اولان بالجمله احکام وقواعدی جامع اولدیغی حالده مسلمانلرك عصرلردن بری دوچار اولدقلری ظلم ، سفالت ، اسارت ، مغلوبیت وانحطاط ـ امین اولملی‌یزکه ـ احکام اصلیهٔ دینیه‌یه کماهی حقها رعایت اولنمامه‌سنك نتیجهٔ ضروریه‌سیدر . بونك عکسنی اثبات ایده‌بیله‌جك هیچ بر دلیل ابراز اولنه‌ماز . صرف اثر جهالت اوله‌رق حقایق دینیه واساسات اسلامیه‌یه معتقد واحکام منیفه‌سنه تماماً متمسك اولمیانلرك عاقبتلری فلاکتدر ، بو قطعیدر .

تعالیٔ اسلام جمعیتی دینداشلریمزك روحلرینه حقائق دینیه‌یی افاضه واحکام اسلامیه‌یی وسائل عدیده ایله تعلیم ، شعائر ومآثر اسلامیه‌یی محافظه ایتمك مقصد اصلیسیله تشکل ایتمش وابراز فعالیته باشلامشدر .

اولوالابصاره عبرتنمون اولان حقائقدندرکه معارف پرتو مدنیتدر . معارفسز مملکت ایچنده مصیبت ، قوهٔ مدهشه‌سنی کوستریر . ابناء بشره هرفنالق جهالتدن کلیر . جهالت وحشتدر ، ظلمتدر . سزاوار تلهفدرکه جهالتمز سببیله رابطهٔ دینیه‌مز ضعفه اوغرامش ودوچار فلاکتمز اولمشدر . بو فلاکتدن قورتولمه‌نك برنجی چاره‌سی اکتساب علم وکمال ایده‌رك عقیدهٔ دینیه‌مزی حسن محافظه واحکام اسلامیه‌یه لایقیله رعایت ایتمکله موفق اولمق وقلبدن مخافة اللهی قطعیاً چیقارمامقدر .

ایشته بو خصوصات مهمه‌یی نظر دقته آلان تعالیٔ اسلام جمعیتی علوم دینیه ومعارف سائره‌یه بحق واقف واخلاق جلیلهٔ نبویه ایله متخلق

عالم دين يتيشديرمك وهر فرد مسلمك بيلمسى ضرورى بولنان علوم دينيه ومعلومات ابتدائيه ايله مزاياى فاضلهٔ اسلاميه‌نك مسلمانلر آره‌سنده نشر وتعميمه وبين المسلمين روابط اخوت ومودتك تقويه‌سيله تساند وتكافل اجتماعينك وفردى ، اجتماعى تشبثات اقتصاديه‌نك انكشافنه صرف مقدرت ايليه‌جكدر .

تعالئ اسلام جمعيتى عموم ولايات وملحقاتنده اوچ ، بش خانه‌لى كويلره وارنجه‌يه قدر اولاد وطنك برتو علم وكمال ايله مستفيد اولمسى وافراد مسلمينك تربيهٔ دينيه ايله متحلى وحقائق ومعالئ اسلاميه‌نك انكشافى ايچون مدرسه ومكتبلر كشادينه چاليشمقده‌در .

جمعيتك تحرير وتدريس انجمنلرنجه قرآن كريمى وحركه‌سز يازيلرى سهولتله اوقوتديره‌بيله‌جك بر طرز نوين‌ده ترتيب ايديلن (الفبا) طبع ايتديرلمش ونسخهٔ مطبوعه‌لرى شعباته كوندرلمشدر . اولاد وطنه‌وكويليلرك اخلاق ومزاياى دينيه‌يى تعليم ايچون بر « علم حال » برده « تاريخ اسلام » ترتيب ايدلمش وبونلرده دردست طبع بولنمشدر .

تعالئ اسلام جمعيتى تكفورطاغى ، اسپارطه ، اسكليب ، قسطمونى ، چال ، مغنيسا ، اسكيشهر ، بروسه ، چوروم ، اوده‌مش ، قونيه ، عشاق ، مرزفون ، كنغرى ، يكيشهر ، قره حصار صاحب ، كوتاهيه وبوليده بر شعبه آچمش وفعاليته باشلامشدر . مقصود اصلينك صورت پذيراى حصول اولمسى ضمننده مغله ، صونغورلى ، بوى آباد ، باندرمه ، كيرماستى ، دوزجه ، بكشهرى ، سينوب ، سيواس ، قيصرى ، آماسيه ، نوشهر ، بولوادين ، مرعش ايله ديكر طرفلرده دخى شعبه‌لر دردست كشاددر .

تعالئ اسلام جمعيتى دين مبين اسلامك آيات جليله واحاديث نبويه ايله منع بيورمش اولديغى مسكرات ، فحش ، قمار كبى بشريتك مستلزم انحطاطى اولان افعال سيئه‌نك منعى اسبابنى استكماله سعى ايده‌جكدر . عقيدهٔ اسلاميه‌سنى حسن محافظه ايتمش اولان ارباب اذعان جناب حقك منع بيورمش اولديغى افعال قبيحه‌دن اجتناب ايدرلر . دين جليل اسلام بر دين علوئ اجتماعيدركه مسلمانلرى بر كتلهٔ واحده حالنده حركت ايتملرينى آمر ايكن تأسفلر اولنوركه جهالتدن متولد سفاهت ، رذالت ، اخلاقسزلق بينمزه تخم نفاق اكش وافراد مسلميني يكديكرينه دشمن ايتمشدر . بو ، بر فلاكتدر . معاذ الله بو حالك دوامى مسلمانلرك محونى منتج اولور . انسان اولان فلاكتدن ، مصيبتدن عبرت آلير . تعالئ اسلام جمعيتى جناب خالق كائناتك الطاف ونعم جليله‌سنه اكتساب قابليت ايتمك وطريق هدايتده يورومك ووطنه خدمت ايده‌بيلمك ايچون ديندا- شلرينك تربيهٔ دينيه‌لرينه وفضائل اخلاقيه اكتساب ايتملرينه خادم اوله‌جقدر . تعالئ اسلام جمعيتى شمديلك دين قرداشلرينى تنوير ايچون آره صره جرائد يوميه واسطه‌سيله بعض مقالات نشر ايده‌جك واحوال حاضره كسب سكونت ايتدكدن صكره جميعات بشريه موجب استفاده اوله‌جق نشرياتده بولونمق اوزره آيريجه يومى بر غزته ده نشر ايليه‌جكدر . ومن الله التوفيق .

قوميتجيلك خسته‌لغى

توركجيلك ناميله وقتيله بورادە توره‌ين قوميتجيلك رابطهٔ اسلاميه‌يى خللدار ايتمك اعتباريله حقيقى مسلمانلرى نه قدر متأثر ايتديسه شيمدى خارجدن كلن عكس صدالرى‌ده او درجه دوچار تأثر ايديور . صاچيلان نفاق تخملرى فيليز ويرمه‌يه باشلاديغندن طولايى قوميتجيلر نه قدر افتخار ايتسه‌لر يريدر . آكلاشيليوركه بوراده اولديغى كبى ديكر طرفلرده‌ده منورلك دعواسنده بولونان بر طاقيم پوليتقه‌جيلر مبتلا اولدقلرى ضلالات فكريه‌يى مسلمانلر آره‌سنده نشر ايده‌رك رابطهٔ اسلاميه‌يى صارصمق امل خاسرينى تعقيب ايتمكده‌درلر . اسلامه منتسب اولدقلرينى سويله‌ين بو آدملر هيچ دوشونميورلرميكه او دين جليلك پيغمبر كزينى عصبيت قوميه دعواسنى كوده‌نلرى اخوت اسلاميه دائره‌سندن اخراج بويورمشلردر . بر طرفدن اتحاد واتفاقدن بحث ايدرلر ، ديكر طرفدن مسلمانلرى پارچه پارچه ايده‌جك بيك درلو تفرقه‌لر ايجاد ايتمكدن كرى طورمازلر .

شيمدى صلابت دينيه‌سيله شهرتشعار اولان بوشناقلر آره‌سنده‌ده بو پوليتقه‌جيلرك توره‌ديكنى كوريورز . بوسنه‌دن بر اسلام هيئت مبعوثه‌سى دار الخلافه‌يه كليور ، غزته‌لره وقوع بولان ايلك بياناتلرنده كنديلرينى « اسلاو عرقنك اسلووه‌نلره منسوب بر پارچه‌سى » ديه تقديم ايدييورلر . وه‌مليتلرينى اونوتديرمق مقصديله بوشناق نامنى توركلرك اويدوردقلرينى ، « كنديلرينك مسلماندن اول صرب! اولدقلرينى » علاوه ايتمه‌يى‌ده اونوتميورلر . ماشاءالله افنديلر ، بوسنه‌نك ، او آشناى قديمك آفاق ايمانندن دار الخلافه‌يه كتيرديككز هديهٔ اخوت بومى ؟ ...

بك اعلا كوروليوركه عينى خسته‌لق اوراده‌ده باش كوسترمش . فقط چوق شكركه بو مرض قوميت بوراده اولديغى كبى اوراده‌ده « منور ! » طبقه آره‌سندن خارجه سرايت ايده‌مه‌مكده‌در .

هر نه قدر بو صربجى افنديلر « جاهل صنف ، عوام ، حالا دين آيريلغنى نظر دقته آلمقده دوام ايدييورلر . منور صنف ايچون ايسه بويله بر دين فرقى موضوع بحث دكلدر . شبهه‌سز عوام‌ده كندى بنلكنى عاقبت آكلايه‌جقدر . فقط بونك ايچون زمان ايستر . » ديه مرضك سرايتندن اميدوار بولونيورلرسه‌ده ؛ هر طرفده‌كى مسلمانلرك بو مرضه قارشى متحداً مجادله‌يه باشلادقلرينه وقوميت تفرقه‌لريله اخوت اسلاميه‌يى خللدار ايتمك ايسته‌ين فضولى پوليتقه‌جيلرك مساعيلرينه نهايت ويرمكده اولدقلرينه باقيليرسه بو اميدك هيچ بر زمان حصول بوله‌ميه‌جغنه امين اولماليدرلر .

بوراده‌كى مسلمان عرقداشلرينه معاونت ايتمك اوزره كلن بر اسلام هيئت مبعوثه‌سنك دار الخلافة الاسلاميه‌ده حسيات اسلاميه‌يى رنجيده ايده‌جك بويله سوزلر صرف ايتمسى طوغروسى بويوك صايغيسزلقدر . تأسف اولنور .

بوسنه‌لی اسلام هیئت مبعوثه‌سنك

شیخ‌الاسلام افندی حضرتله ملاقاتی

بوسنه‌لی اسلام هیئت مبعوثه‌سنی تشکیل ایدن ابراهیم افندی صاریچ ، شکری افندی قورتوویچ ، مصطفی افندی قولینوویچ ، دوقتور محمد باشیچ افندیلر گچن گون شیخ‌الاسلام افندی حضرتلرینی زیارت ایدرك برچوق سؤاللر ایراد ایتمشلر وجوابلرینی آلمشلردر . از جمله اسلامك مانع ترقی اولدیغنه وملیت مسئله‌لرینه دائر اولان برقاچ سؤال وجوابی نقل ایدییورز :

س — بز اسلاملر اوروپا مدنیتدن استفاده ایتمك گندمزی مجبور گورییورز. حالبوكه بعضلرمز اسلامیتی بویله بر استفاده‌یه مانع عد ایدییور...

ج — اسلامیت هیچ بر وقت مدنیت حقیقیه‌یه مانع اولمازو اولمامشدر. مهددن لحده قدر سعی وعملی، علم ومعرفتك لزوم تعلمی، صنایعی، فلاحتی، زراعتی، تجارتی وكرهٔ ارضك هر طرفنده سیاحت اقتصادیه وتجاریه‌یی، ومعاصر اقوامك متوسل اولدیغی هردرلو اسباب مشروعه ونافعه‌یه بالمقابله تشبثی مسلمانلره امر وواجب قیلمش اولان اسلامیتدر .

بعض مدققین حکمای اسلامیه نصوص موجوده‌نك احکام علمیه‌سنه نظراً انسانلری ۱) ارباب صنعت ، ۲) اهل زراعت ، ۳) تجار ، ٤) اصحاب حل وعقد نامیله درت صنفه تقسیم ایدیور وبو درت صنفك خارجنده قالان انسانلری عائله عد ایدییور، یعنی حیات معیشتلرینی اصناف اربعه رجالنك سماحت وعنایتنه معلق طوتیور . آلات وادوات لازمه‌نك اعمالنده‌كی اهمیت ولزومه مبنی ارباب صنایع برنجی ، بو آلات وادواتك تطبیقی ایله استفاده نقطه‌سنده‌كی خدمتنه نظراً زراعی ایكنجی، بو ایكی صنفك مستحصلاتنك امر مبادله‌سنده‌كی خدماتدن طولایی تجاری اوچنجی ، بواوچ صنف منسبینك موفقیتلرینی تأمینه وآسایش وانتظام عامه‌یی تقرر وتثبیته خادم قوانین وجوده گتیرمكده اولدقلرندن طولایی اصحاب حل وعقدی‌ده دردنجی صنف اولمق اوزره قید ایدیورلر . حضرت عمر تجارتك قدسیتنی نظر اعتباره آله‌رق اخذ واعطا محلی اولان چارشوده انفاس معدودهٔ حیاتنی اكماله موفق اولمسنه عنایت بیورمسنی جناب حقدن تمنی ایتمشدر . بو قدر مزایای عالیه‌یی جامع اولان بر دین مبین هیچ بر وقت ترقی‌یه مانع اولماز .

س — اسلامیت قومشولری بولندیغمز خرستیان اقوام وحكومتلرله حسن معاشرته مانعمیدر ؟

ج — اسلامیتك مزایای عالیه‌سندن بری‌ده قومشولرینه حرمت ورعایتدر. اسلاملره قارشو خیرخواهانه مقابله‌ده بولنانلره حرمت ورعایت وظیفه‌مزدر . حضرت پیغمبرله اصحاب كرامنك اووقتلر دخی خرستیان اولان حبشستان حكمداری ایله اهالیسنه اولان حرمت ورعایتی، مناسبات سیاسیه‌لری معلومدر. حتی اصحاب كرامدن بعضیلری اسباب معلومه‌یه مبنی حبشستانه هجرته مجبور اوله‌رق حبشستاندن جدا حمایه وصحابته مظهر اولدیلر.

س — یوغوسلاو عرقنه منسوب بولندیغمز جهتله ملیت ایجابی اوله‌رق بعض خرستیان حكومتلرله برلشمه‌مزه دیناً مانع وارمیدر ؟

ج — احكام اسلامیه‌ده ملیت وعناصر مسئله‌سی موضوع بحث اوله‌ماز . اسلاو اولمقدن اول اسلام اولدیغكزی بیلمكز لازمدر . اسلامیت دینی ودنیوی منافعی حكیمانه بر صورتده مزج وتلفیقه موفق اولمش بر دین عالی اولدیغندن ناشی هرشیده دستور حركت اتخاذ ایتمك لازم گلن اساس منافع اسلامیه‌در . مع مافیه بوسؤالكزده محتاج ایضاح مبهم بعض نقاطه تصادف ایتمكده اولدیغمدن طولایی حقیقی مقصدكز نه‌دن عبارت ایسه سؤاللركزی اوصورتله ترتیب ایدر ولازمگلن جوابلری آله‌بیلیرسكز .

شریعت ومشروطیت

دارالخلافه‌ده انكلیز لسانیله انتشار ایتمكده اولان (اوریه‌نت نیوز) غزته‌سی مقام مشیخت جلیله‌نك صلاحیت ووظائفنه دائر بر مقاله یازارق صوكنده شو ملاحظه‌یی یوروتیور :

« الحاصل الك اوفاق جهتلرینه وارنجه‌یه قدر بوتون امور دولتی ومسلمان حیاتنی اداره ایدن ، حتی حكومتك داخلی وخارجی سیاستنی تدویر ایله‌ین شریعتك مأموری شیخ‌الاسلامدر . بناءً علیه عناصر مختلفه‌یی نظر قانونده مساوی طوتان بر مشروطیتی شیخ‌الاسلام افندینك وضعیتی ایله تألیفه قطعیاً امكان یوقدر . »

تاریخ عالمك شهادتیله ثابتدر كه جهان مدنیتك ، عصرلرجه بتون سورن قانلی مجادله‌لردن صوكره ، قسماً الده بیلدیكی مساواتی شریعت اسلامیه دها فردای ظهورنده بوتون انسانلره اك واسع بر شكلده بخش ایتمش ومحاكم شریعت ، پیغمبرك (ص . ع) یكنی ودامادی بولنان علی (ر . ض) ایله تبعه‌دن بر موسوی آره‌سنده تحدث ایدن حقوقه عائد بر دعوانی اولكنك علیهنه اوله‌رق فصل ایله‌مشدر .

خلفای راشدینك زماننده، امویلرك ، عباسیلرك ، سلجوقیلرك، عثمانلیلرك ادوار شوكتنده غیرمسلم تبعه‌نك حقوقجه مسلم تبعه‌نك دوننده طوتولدیغی نه گورلمش ، نه‌ده ایشیدلمشدر. بك اسكی تاریخلره چیقمغه نه حاجت ! حكومت عثمانیه‌نك دونانمه‌سی هند دكزلرنده دولاشیر ، اردوسی ویانه‌لری محاصره ایدركن ، استانبولده‌كی كلیسالرك چاكرنی صوصدرمق كیمسه‌نك خاطرندن بیله گچمه‌مشدی . غیر مسلم تبعه‌نك دینلرینی ، لسانلرینی ، معبدلرینی، مكتبلرینی، عادتلرینی ، عنعنه‌لرینی، جماعتلرینی تماميله محافظه ایتملری دعوامز ایچون، دنیا بر آره‌یه گلسه، نقض ایدیله‌میه‌جك بر دلیلدر .

سلیم اولك هیچ اولمازسه پای تختده‌كی غیرمسلم تبعه‌یی اسلام ایله هجرت آره‌سنده مخیر براقق ایسته‌مسی اوزرینه او زمان مقام مشیختده بولنان زنبیلی علی افندینك « بونلرك ایكیسنه‌ده شریعتك مساعده‌سی یوقدر . » دیه‌رك پادشاهك تصورینه قارشی طورمش اولدیغی بوتون تاریخلرك مضبوطی اولان بر وقعه‌در .

مسئله‌یی یالكز سیاست جهتندن محاكمه ایدن شرقلی ، غربلی بر چوق مورخلر هم زنبیلی‌یی، هم شریعتی سیاستسزلكله اتهامه قالقیشیركن، بوگون عناصر آره‌سنده مساواتی ایجاب ایدن بر مشروطیتله شیخ‌الاسلامك موقعی ناصل تألیف اولونه‌بیلیر ؟ دیمك هركسك معلومی اولان تاریخی بر حقیقتدن تغافل دركه بز بونی اوریه‌نت نیوز كبی مدنی بر غزته‌یه یاقیشدیرمادق ..

دارالحكمة الاسلامیه

ابونه شرائطی
داخلی، خارجی، هر یر ایچون
سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی
(۱۳۰) غروشدر .
نسخه‌سی ۵ غروش ،
سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در
اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدله‌ین
یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

۱۳۳۰

اخطارات
ادرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش کوندرملیدر
مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌صره
نومروسنی محتوی بولنمسی
لازمدر
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر **محمد عاکف** — صاحب ومدیر مسئول **اشرف ادیب**

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٥٤ — ١٦ ربیع الآخر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٨ کانون ثانی ١٣٣٦ — ١٨ جلد

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

واذ قتلتم نفساً فادارأتم فیها والله مخرج ما کنتم تکتمون فقلنا اضربوه ببعضها کذلك یحیی الله الموتی ویریکم آیاته لعلکم تعقلون . ثم قست قلوبکم من بعد ذلك فهی کالحجارة اواشد قسوة وان من الحجارة لما یتفجر منه الانهار وان منها لما یشقق فیخرج منه الماء وان منها لما یهبط من خشیة الله وماالله بغافل عما تعملون .

مآل کریمی

هانی ، سزلر بری‌نی اولدورمشده بربریکزك اوزرینه آتمشدیکز ؛ حال بوکه الله سزك صاقلامقده اولدیغکزی میدانه چیقاره‌جقدی . ایشته بونك اوزرینه (قاتلك میدانه چیقمسی ایچون) « اینکك اعضاسندن بریله مقتوله اوروکز ! » دیدك . (اولو جانلانه‌رق قاتلی خبر ویردی .) جناب حق بویله‌جه اولولری دیریلتیر و ، بلکه عقللکزی باشکزه آلیرسکز دییه ، سزه قدرت وعظمتنك آیاتنی کوستریر . بوندن صکره ینه یوره‌کلریکز قاتیلاشه‌رق طاش کبی ، حتی دها قاتی کسیلدی . چونکه اویله طاشلر واردرکه ایچندن نهرلر فیشقیرر ، اویله طاشلر واردرکه یاریلوب سینه‌سندن صولر چیقار ، اویله طاشلر واردرکه خشیت الهیه‌دن طولایی (بولوندیغی یوکسك موقعدن) دوشوب یووارلانیر . جناب حق سزك بویاپدقلریکزدن هیچ بر زمان غافل دکلدر .

***

بو آیت کریمه‌ده جناب حق مرتکبی طرفندن اخفا اولنان جنایتی اظهار ومرتکبی حقنده اجرای قصاص اولنمسی ایچون حضرت موسایه وارد اولان امر الهی‌یی بیان ایتمکده‌در . مفسرلر بو آیتك تفسیری صددنده یهودیلردن برینك ، سرد ایتدکلری برطاقم اسباب مختلفه‌یه بناءً عمجه‌سنی اولدوردیکنی وبشقه بر یره نقل ایتمکله کندیسنی جنایتدن تبرئه ایتمك ایسته‌دیکنی ، فقط بو محله‌نك اهالیسی وقعه‌دن خبردار اولنجه حضرت موسایه شتاب ایدرك بو جنایتی ارتکاب ایده‌نی جناب حقك اظهار ایتمسی طلب ایتدکلرینی ، حضرت موسانك بونلره بر اینك کسمه‌یی امر ایتدیکنی ، بونلرکده درلو درلو عنادلرده بولندیغنی ، پیغمبرلریله استهزا ایتدکلرینی ، مع مافیه حضرت موسانك بونلره اینکی کسدیرنجه‌یه قدر اوغراشدیغنی ، نهایت اینك کسیلدکدن صکره اونك

برپارچه‌سیله مقتولك ضرب ایدلدیکنی وبونك قیام ایدرك « فلان بنی اولدوردی » دیدیکنی قید ایدرلر .

مفسرلرك بوصدده سویلدکلری سوزلرك خلاصه‌سی بودر. بوندن بشقه برچوق روایات وتفصیلات درمیان ایدرلرکه بونك هیچ برنده محتدن أثر یوقدر .

متفکرلردن بعضیلری‌ایسه یالکز قرآن کریمه باقمقله اکتفا ایدرك وارد اولان خرافاتی قطعیاً نظر اعتباره آلمازلر. بونلر قرآن کریمی، حق تعالانك کوندردیکی ، باطلدن منزه برکتاب مبین تلقی ایدرلر وعبارات قرآنیه‌دن آنجق مقصود اولان معانی‌یی استخراج ایدرلر . ایشته بونلرك بوآیت کریمه حقنده‌کی نقطهٔ نظرلری شوندن عبارتدر :

آیت کریمه‌نك سیاق وسباقدن آکلاشلدیغنه نظراً بنی اسرائیلدن بری‌أولدورلمش، بونك اوزرینه بنی‌اسرائیل نزدموسایه کله‌رك هربری جنایتی دیکرینه آتمق ایسته‌مش ، حضرت موسی بنی اسرائیلك بو خصومتنی کورمش ، بوخصومتك آره‌سنده قاتلك کیم اولدیغنی آکلامش، وارتکاب ایتدیکی جنایتك جزاسنی کورمسنی امر ایتمش .

کوریلیورکه بوحادثه طولاییسیله جناب حق بنی اسرائیله قصاصی تشریع ایلمشدر .

عربلر قاتلندن انتقام آلنمیان مقتولی هدر اولمش عد ایدرلر ، حالبوکه قصاصی آلنان مقتوللری یاشایورمش کبی تلقی ایلرلر . عرب شاعری دیرکه :

ویذهب بینها المرئی لغوا　　　کما القیت فی‌الدیة الحوار

بوندن آکلاشیلیورکه جناب حق ، بنی اسرائیلك حمایهٔ ارواحی ایچون ارتکاب قتل‌ایدنلری قتل‌ایله تجزیه ایدلملرینی تشریع بویوره‌رق برلطف الهیده بولنمشلردر .

حضرت موسی قاتلك قتلنی امر ایدنجه بوحادثه‌ده ذکر اولنان جانی‌ده جزای سزاسنه‌اوغرادی. بویله‌جه‌مقتولك قانی هدر اولمادی. آیت کریمه‌ده بو جهته « کذلك یحیی‌الله الموتی » قول کریمله اشارت اولونمقده‌در .

آیتك صوکنده « ویریکم آیاته لعلکم تعلقون » بیورلمسی‌ده بو معنایی خفیاً اشعار ایتمکده‌در. چونکه جناب حقك تشریع بیوردیغی حکم معقول ومقبول اولماسه هرکسك قانی محافظه اولنماز ، معصوملر امن وامان ایچنده یاشامازلردی. بوسایه‌ده مقتولك قاننی مطالبه ایدنلر قاتلدن، یاخود منسوب‌اولدیغی طائفه‌دن انتقام آلمق هوسنه دوشمزلر، بالعکس بو صورتله اجرای قصاص ایله کینلر سونر وهرکس عبرتبین اولور .

جناب حق بوصورتله هرکسی ظلم وعداوت سائقه‌سیله قتلك عاقبتندن تحذیر بیورمش . فقط یهودیلر بو آیات بیناتی وحکم الهیه‌یی کوردکلری حالده مقتضیات عقله مخالفت ایتمشلر ، هرشیئی اونوتمشلر. یورکلر، طاشلر کبی قاتیلاشمش . فقط طاشلر ایچنده اویله‌لری‌وارکه ایچندن نهرلر فیشقیرر ، اویله‌لری وارکه یاریلوب سینه‌سندن صولر چیقار ، اویله‌لری وارکه خشیت الهیه‌دن دوشوب یووارلانیر .

طاشلرکه جماداتدر ، حس وادراکی یوقدر . فقط قوانین الهیه‌یه انقیاد ایدر. برقانونی نقض ایتمز. کیمنك ایچندن نهرلرفیشقیرر، بیکارلر آقار . کیمی هوایه آتجه قانون الهیه‌یه اطاعةً اونی مرکزینه جذب ارضك اوزرینه دوشر .

بنی اسرائیل ایسه جناب حق بونلره اراده وتفکرك آلتی اولان عقلی، کندی امرلرینه کوره حرکت ایدن اعضایی احسان بیورمش، اونلره کیده‌جکلری یولی کوسترمش ، ایی‌یی کوتی‌یی ، حق باطلی تمیز ایتمش‌اولدیغی‌حالده نه‌اللهك امرینه اطاعت‌ایتمشلر، نه‌ده عقللرینی، اعضالرینی حسن استخدام ایتمشلردی .

شاید بونلر اللهك احبا وابناسی اولدقلرینه کووه‌نیورلرسه نزد الهیده اك یقین اولانلر اك تقی اولانلردر . یوق ، اکر یاپدقلری کناهلری کیزلیجه یاپدقلرینی ظن ایدییورلرسه جناب حق بونلرك یاپدقلرندن هیچ برزمان غافل دکلدر .

بونلرك آیات الهیه‌یی تأویله قالقیشمه‌لری نه‌یه یارار ؟ بونلر جناب حقك صور وظواهره دکل ، قلوب ومقاصده باقدیغنی بیلمیورلرمی.؟

اللهه اعلان حرب ایدن برقومك طوغرو یولده کیتمسی قابلمیدر؟ اصلا . ایشته جناب حق « افتطمعون » آیت کریمه‌سیله بوکا اشارت بیورمقده‌در .

عبدالعزیز چاویش

قصیدهٔ نعتیه

شاعر مشهور فضولینك نعت نبوی‌یی متضمن اولان (صو) ردیفلی قصیده‌سنه نظیره‌در .

مبدأ فیاض اولوب هرجسم کوهر پاره صو
معنوی مأموردر حق قدرتن اظهاره صو
مایهٔ اسراریدر نور حیات عالمك
موجه موجه لمعه زندر جبههٔ آثاره صو
صانکه برروح الحاسندر بهار فطرته
رنك رنك اولمشده کیزلنمش رخ ازهاره صو
قابلیت فیضنك اسرارینی تفهیم ایچون
ابر نیساندن اینوب دونمش درشهواره صو
برك کلده ژاله‌یه دوشدکجه نور آفتاب
ریزه ریزه موجه زندر آتشین رخساره صو
ساحل تکوینه طوغری موجه خیزجوش اولان
بحر قدرتدن آقار انهار ایله ابحاره صو
ایلر احیا هرایچن دلمرده‌یی برقطره‌سی
منبع حقدن آقار سرچشمهٔ ابراره صو
قصدی خاکپای یاری بن کبی تقبیلدر
چاغلایوب سرعتله پویان سمت کوی یاره صو
خانه بردوشك فلاکت حالنی تصویر ایدر
طورمیوب ایلر سفر هردشته هرکهساره صو
آب لطفی تشنه دللردن دریغ ایلر زمان
ویرمامشدر کربلاده زادهٔ کراره صو
ایسترم اولسون تجلیاب رؤیت هربصر
ایتمسون هیچ برکوزه عالمده یارب قاره صو
جانی جانان عشقنه ایثاری تعلیم ایلیور
آتلایوب شلاله‌دن اولدقجه پاره پاره صو
عکس اشیا منجلیدر صفحه‌سنده هرزمان
اویله بر مرآة حقدر چهرهٔ آثاره صو
سینه‌کی حب نبیدن شعله‌دار فیض قیل
کل آچیلسون ایله اجرا صفحهٔ کلزاره صو
وجهنی ایتسه‌م تخطر کوز یاشی ایلر هجوم
شمسه قارشی کلسه البته طولار ابصاره صو
آغلادقجه بن نبی عشقیله چاغلار سینه‌سی
صانکه عاشقدر بتمله احمد مختاره صو
بحر زخار الٰهیدر محمد مصطفی
فیض علمندن آقار هرقلزم افکاره صو
فیض حق آب ازلدن ایلمش ریان آنی
جوهریله کیرمامشکن عالم انواره صو
جود ولطفندن خروشان هرزمان آب حیات
حسن خلقندن ویرر هم یاره هم اغیاره صو
اولمسه‌یدی جویبار فیض عرفانپروری
هانکی منبعدن کلیردی کلشن اسراره صو
هرولی اولمش اکا برچشمه سار معرفت
هپ اودر هردم ویرن هرعاشق غمخواره صو
سلسبیل فیض اسرارندن آلمشدر آنك
لازم اولدقجه بنای عشق ایچون معماره صو
(یامحمد) آغلادم ییللرجه نارم سونمدی
آب لطفکدن سوتر برقطره دوشسه ناره صو
جبرئیل آسادرکده قلبی دربان ایلدم
سن ویررسك بن کبی برتشنه خدمتکاره صو
بن صو مضمونیله مدح ایتدکجه فخر عالمی
روضهٔ قلبمده‌در (مجدی) بتم فواره صو

اسکدار ۲ کانون ثانی ۳۳٦

عبدالعزیز مجدی

موعظه

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن استاد حکیم فرید بك افندینك آیاصوفیه‌ده‌کی موعظلری خلاصه‌سی

— ٦ —

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم . بسم الله الرحمن الرحیم . (والهکم اله واحد لااله الا هوالرحمن الرحیم) صدق الله العظیم .

جناب حق قرآن حکیمنده بویوریورکه (والهکم اله واحد) سزك الهکز بردر . (لااله الا هو) اوندن باشقه عبادته احق والیق هیچ بر معبود یوقدر . معبود بالحق اودر . (الرحمن الرحیم) هم رحمن ، هم رحیمدر . جناب حقك رحمانیتی عام ، رحیمیتی خاصدر . رحمندر ، یعنی لطف واحسانی عام وشاملدر . اویله اولماسه کندیسنه قارشی طغیان ایدن کیمسه‌لری اهلاك ایتمسی لازم کلیر ایدی . حالبوکه اویله یاپمایور . هرکسی احسانته مظهر ایدییور .

(والهکم اله واحد ...) امام اعظم حضرتلری (فقه اکبر) نده دیورکه : (والله تعالی واحد لامن طریق العدد ولکن من طریق انه لاشریك له) الهك وحدانیتی بزم بیلدیکمز وحدت عدد ایله دکلدر .

چونکه علم نقطهٔ نظرندن هر معدود محدوددر . حال بوکه جناب حق حصر عددی دائره‌سنه کیرمکدن منزه ومتعالیدر . اللهك وحدانیتی دیمك ، شریکی ، نظیری یوق دیمکدر . جناب ذات باری بزم ادراکمزك یتیشه‌میه‌جکی شیلری ، بزم آکلایه‌جغمز صورتده تفهیم بویورمش . سنةالله بو منوال اوزره جاری .

صوکره الله ینه قرآن حکیمنده (سورهٔ نحلده) بویوریبورکه : (الهکم اله واحد فالذین لایؤمنون بالاخرة قلوبهم منکرة وهم مستکبرون) سزك الهکز اله واحددر . آخرته ایمان ایتمه‌ین کیمسه‌لرك قلبلری ذات الوهیتی انکار ایدر ، تصدیقدن ابا ایدر . اویله اولان کیمسه‌لرده استکبار ایدرلر . یعنی سائقهٔ کبر ایله تصدیقدن ، عبادتدن ، طاعتدن انحراف ایلرلر . تصدیق الوهیته یاناشامق ... انسانلرك بو درلوسی‌ده واردر . نعوذ بالله تعالی . بو ایکی شی یعنی انکار واستکبار انسانلرك موجب هلاکی اولمشدر .

بو ایکی خصلت ذمیمه سائقه‌سیله صدر اولده اویله شیلر وقوعه کلشدرکه انسان نقلندن استحیا ایدر . جناب پیغمبره قارشی وقوع بولان تجاوزات ، منافقینك ، مشرکینك یاپدیغی شیلر ، هپ بو خصلتلرك ، برده اونلره انضمام ایدن حسدك نتیجه‌سیدر .

صیره‌سی کلمش ایکن حسد حقنده بر ایکی سوز سویله‌مك ایسترم . افراد جمعیتك حسددن تبریسی بر لازمهٔ اجتماعیه‌در . جمعیت بشریه محبت متقابله اوزرینه طورور . بز ایچمزدن هر هانکی بر کیمسه‌نك موفقیته حسد ایتمه‌ملی یز . حسد چوق فنا شیدر . بوندن مذموم بر خلق یوقدر . ایی ، فداکار ، مجاهد کیمسه‌لرمزله افتخار ایتملی یز . هر هانکی مسلکده اولورسه اولسون ایی بر آدمك وجودی مابه الافتخارمز اولملی در .

ایشته انبیای ذیشانه قارشی مشرکینك منشاء عداوت وتجاوزی‌ده بو ایکی نقطه ایدی . مشرکلر ، منافقلر : ــ حاشا ــ

ــ بو رسول‌الله دینیلن آدم کیم اولیور . اوده بنم کبی آدم . دون بنمله برابر اوطوروب قالقیور ایدی . [بو کون « سمادن بکا وحی الهی کلدی » دییور . بن نصل بوکا ایناننیر ، ناصل دینی قبول ایدرم؟..

صوکره افترا ایتدیلر . الله ، حبیبنه قرآنده بو کبی حاسدلردن استعاذه‌یی امر ایدییور . ذات اقدس رسالته قارشی عوام کالهوام طرفندن یاپیلمه‌دق اذی قالمادی . بو حاسدلرك نسل خبیثی حالا منقطع اولمامشدر . کوزدیکدکلری آدملر حقنده نه‌لر اویدوروورلر ! اللرنده : عیاش ، قلاش ، اوباش ، جرار ، مکار ، عیار ، طرار کبی اسملر ویرلمش بر چوق زهرلی اوقلر واردر . بونلری اوکلرینه قویارلر . بو وجدانسزلر هیچ بر افترادن چکینمزلر . ایچلری فساد طولودر . شیطانله یالکز قالدقجه متصل مفسدت تعلم ایدرلر . بر آدمه اسناداته باشلادیلرمی اولا بو اوقلرك برینی آتارلر . راست کتیره‌مدیلرمی ، او برینی آتارلر ، صوکره‌ده دیکرینی ، الخ . . . او بیچاره آدمه اسناد ایده‌جك برشی بوله‌مدیلرمی ، زواللینك حریم عصمتنه قدر تجاوز ایدرلر . بویله کیمسه‌لره نه دییه‌لم . الله اصلاح ایلسون .

حاصلی بو ایکی رذیله‌دن توقی‌یی هر کس وجیبهٔ ذمت بیلملیدر . چونکه سعادت امت بو نقطه‌ده‌در .

ایشته الله وحدانیتی ، بر اولدیغی ، شریك ونظیری اولمادیغی قرآن‌ده بزه بیلدیرییور . کتاب سماوی اولان اوکتاب اقدسده الله دییورکه : (والهکم اله واحد ...) سن اللهی طانیورمیسك ؟ بو وحی الهیدر ، قبل سبحانیدن وحی اولونمش بر کتاب اقدسدر ... بونی دییورسه‌ك آرتیق باشقه دلیل آرامه‌یه حاجت یوقدر . مؤمن موحد ایچون بوقدری کافی . لکن بر چوق آغیزلردن شبهه‌لر ایشیدیلیور . مناقشه‌لر ایدیلیور . بویله آدملر اکسیك اولمش‌می ؟ اوته‌کیلر کبی بو ملحدلرك نسل خبیثی‌ده منقرض اولماز . هیئت اجتماعیه‌یی تمامیله بونلردن تطهیره قالقیشمق عبثله اشتغالدر . چونکه ایبلرك قیمتی تقدیر ایچون فناورده اوله‌جق . کافر اولمایجه مؤمنك قیمتی آکلاشیلماز . ملحد اولمایجه موحدك قیمتی تقدیر اولونماز . بوتون انسانلر ایی اولسون دیرسه‌کز صوکره اسماء الهیه معطل اولور . ایبیسی اولدیغی کبی ، فاسق‌ده ، فاجری‌ده لازم . مقتضای حکمت بودر .

اوت افندم ، قرآنی تصدیق ایدییورمیسك ؟ نه‌کزرا سن قرآنك آنجق حروف وظروفنی کورییورسك . او حروف وظروفده‌کی معنای جلیلی تفکره ، اومعنادن تأثره استعدادك یوق . چونکه قلبك جیفیت جارشیسی کبی . ولولهٔ انکارك صدای مزعجی استماع حق وحقیقته مانع . شاعر نه کوزل سویله‌مش :

عروس حضرت قرآن نقاب آنکه براندازد
که دارالملك ایمانرا مجرد بیند از غوغا
عجب نبودکه از قرآن نصیبی نیست خبر نقشی
که از خورشید خبر کرمی نبیند چشم نابینا

شیمدی آرتیق قرآنه قارشی سوء ظنده اولانلر قرآنی دکل ، کندیلرینی دوشونورلر . شاعر ، قرآنی بر عروس نازنینه ، بر کلینه تشبیه ایدییور . کلین یوزندن دوواغی آنجق دارالملك ایمان ولولهٔ جدالدن آزاده بولوندیغی زمان رفع ایدر . منکرلرك نقوش ظاهرهٔ قرآندن باشقه بر شی کورمه‌ملرینه تعجب ایدیلمه‌ملی . بویله بر آدم قرآنی الینه آلسه اونك حروف وظروفندن باشقه برشی کورمز . معانیٔ جلیله‌سنك مزایاسنه واقف اوله‌ماز . زیرا کوزی کور اولان آدم یالکز کونشك حرارتنی حس ایدر . نورینی ، ضیاسنی کورمز .

فی‌الحقیقه کور کونشك ضیاسندن نه استفاده ایدر ؟ کونشك وجودینه آنجق حرارتیله حکم ایدر . ایشته قرآنك حروف وظروفی داخلنده قالانلر قرآنه باقنجه ساده‌جه کلماتدن ، مذهب جلددن باشقه برشی کوره‌مزلر . قرآنك نور حقیقی قلبلرنده تجلی ایتمز . چونکه دارالایمانده محاربه اولیور . اوراده شیطانلر فوت‌بول مسابقه‌سی یاپییور . نفس هوا وهوسله طولمش . هر بری بر هوا چالیور . بویله آدم ایمانك نورندن البته حصه مند اوله‌ماز . اولا ساحهٔ ایمانی فوت‌بول مسابقه‌سنه ترك

ایتمه‌ملی . قرآنی خضوع وخشوع ایله اله آلملی . [ان‌شاءالله هپ بونلری سویله‌یه‌جکم. الله سویله‌تیرسه.]

حکیم (سنائی)نك‌ده بوماده کوزل برقطعه‌سی‌واردرکه‌مألی‌شودر:

اوت کور آفتابی کورمز. آنجق حرارتیله وجودینه حکم ایدر. بصر بصیرتنه عمی‌طاری اولان ضال‌ومضل‌ده قرآنك‌یالکز‌ظواهرینی کورر . قرآندن متأثر اولمق ایچون ایمان ، ادب لازمدر . ناصیل‌که برکیمسه هوای‌نفسانی‌یه خادم اوله‌جق برمجلسه کیدر. تمامیله اومجلسك آدابنه رعایت ایدر . مثلا برشرقی دیکله‌مك لازم کلسه بوتون حضور قلبنی بر یره جمع ایچون نه‌یاپمق ممکنسه یاپار . قرآنه کلنجه نه ادب طانیر، نه‌برشی. اوکا قارشی‌ده بویله‌خشوع وخضوع اوزره اولسه‌ك آ. منکرلر :

— قرآنده نه وار صانکه ؟ بسیط بسیط فکرلر . بونکله ایش اولورمی ؟ بوزمانده بزی تطمین ایدرمی ؟.. دیورلر .

ایشته بو ، ضلالك اك قبیحی‌در . دها طوغروسی ادبسزلکدر . مع‌مافیه بورذالت یکرمنجی عصرك مفاخرندن دکلدر. دها چوق‌اول بوهرزه‌لر سویلنمشدر. حضرت‌مولانا زماننده‌ده منکرین‌مثنوی‌شریفه قارشی طغیان ایتدیلر :

— بونه‌در؟ دیدیلر؛ مولانا برطاقم قورد ماصاللرینی طوپلامش، عالمك کوزینی بویایور ...

حضرت مولانا بوندن‌متأثر اوله‌رق بواعتراض بی‌ادبانه‌نك یالکز مثنوی‌یه قارشی دکل ، حضرت قرآنه قارشی‌ده درمیان ایدلدیکنی سویله‌یور .

الله ذوالجلالك کتاب سماویسی‌ده بومنوال اوزره نازل اولدی . حضرت فرقان حکیمه‌ده کفرهٔ فجره بویله طعن وتشنیع ایتدیلر . نه دیدیلر ؟

— آدام ! .. بونلر برطاقم ماصاللردن، اساطیردن عبارتدر . بر حقیقت فوق‌العاده یوق ...

حال‌بوکه انسانی اصل ضلاله دوشورن ، یاکیلتان بودر .

— ایکی یاشنده چوجقلر بونی آکلار. اکر اولاد عربدن‌ایسه، یاخود لسان عربه آشنا ایسه ...

باق شیطان لعین ناصیل اوریبور !

— نه وار صانکه ؛ هانی کوکلره چیقاره‌جق قیمتی نره‌ده ؟..

نعوذ بالله . نه‌لر سویله‌مشلر . نه بد طینتلر کلوب کچمش . نه ملحدلر دیللر اوزاتمش . یعنی بومنکرلر شو عصرك یادکارلری دکل. بونلر اونسل خبیثك جاهل ولدلری ! دها نه‌لر وار !

— ایشته قرآنك مندرجاتی : آدمك یارادلمسی ، جنتدن اخراج ایدیلمسی ... بوبویوك برشی دکل . صوکره قوم‌عادك ریح صرصرله هلاکی ... یعقوب ایله یوسفك حکایه‌سی ، ذلیخانك قصهٔ معلومه‌سی، اسماعیلك وقعه‌سی ، اصحاب فیل وقعه‌سی ... بونلر هرکسك بیلدیکی شیلر ... ایشته سزك قرآن دیدیککز بویله اساطیر اولین ، قصص وحکایات ! ..

حاشا ، حاشا . فقط نه چاره ، بونلری سویله‌مه‌ده ضرورت وار . بونلر هپ جهل وحماقت . دها طوغروسی ادبسزلك . نه‌دن بویله اولیور ؟ بساطتدن . صوکره حضرت مولانا بر حدیث شریف نقل ایدییور : (ان‌للقرآن ظهراً وبطناً ...) قرآنك یدی بطنی واردر . اوبطنلر بزه کوره یوقدر . چونکه بز ادراك ایده‌مدیکمز شیئه معدوم حکمنی ویررز . بزم کویده (بکلربکنده) عنادجی برآدم واردی . برکون فاتحك جمله قاپوسنده زنجیر وارمی ، یوقمی ؟ دیه بریسیله بحثه طوتوشوب‌یوق‌دییه اصرارایتدی. نهایت قالقوب‌برابر فاتحه کیتدیلر . زنجیر وار دییه ادعا ایدن قوجه زنجیری حریفك کوزینه صوقمش . نه دیرسکز،حریف زنجیری الیله‌طوتدیغی، شاشقین‌شاشقین صاللادیغی حالده ینه « یوق دیدم یوق ! » دییه عناددن واز کچمدی. آرتیق‌بویله‌آدملره نه‌یاپیلیر ؟ یوق دیدی بتدی . قرآنك نه بطنی وار ، نه ظهری . کاغد اوستنده نه کوروورسه او .

حضرت مولانا دییور : سن بیل‌که قرآنك حروف وظروفنك ظاهری واردر . اونك ظاهرینك ضمننده‌ده قاهر ، عظمتلی ، برده باطنی واردر . اونك قهری عظیم . اوبطنك ایچنده بربطن دها وار. هرکس اوبطنی مدرك اوله‌ماز . عقللر اورایه کلنجه غائب اولور . فقط سن اونلك رجلی دکلسك . بورونكك ایلریسنی کوره‌مزسك . باری برکده اوطورده حدیکی بیل. ناصیل علوم وفنونه، صنایعه متعلق برشی تکلیف اولوندیغی زمان « بیلمم، یاپه‌مام » دییورسك، بورادەده حدیکی بیلسه‌ك آ .

ینه‌حضرت‌مولانا دییور: قرآنك دردنجی بطنی‌اللهدن‌باشقه کیمسه کورمدی. ای اوغل ! سن‌قرآنك یالکز ظاهرینی کورمه . ظواهرینه قصر نظر ایتمه . شیطان ، انسانك جسمانیتندن باشقه برشی کورمز. نته‌کیم ابلیس حضرت آدم ایچون اویله دیدی: « اونی طوپراقدن، بنی‌ده آتشدن یاراتدك. بن‌اوکا ناصل سجده ایدرم؟» چونکه آدمده‌کی سر الهی‌یی کورمدی . بر حیوان نه‌بیلیر انسانك قیمتنی ؟ ابلیس‌ده اویله‌دیدی: آدمك طیننده‌ن باشقه برشی کورمدی . شیطانك طیننده‌ده آدمیت خاصه‌سنه انتظار عبثدر . « ازطبع دیو آدمی مجو »

حضرت قرآنك ظاهری شخص آدمی کبی‌در . سزك ، بنم کبی بر هیکل مخصوص جسمانی‌ده اویله‌در. اوقرآنك مینك شکل‌ظاهریسی میدانده . هیچ‌کز اونی موقع تکریمده بولوندورورسکز . فقط بر روحی وارکه اوکیزلیدر ، خفیدر . اونی بیلمك ، بولمق ایچون لازم کلن استعدادی الده ایتمه‌یه چالیشمالی . هرشی بویله‌در . بوخصوصده هم برشی‌بیلمز ، هم‌ده آخرینه کلنی سویلر . ایشته کوجه کیدن بودر. برپارچه ادبکی طاقیکسه‌ك آ .

برآدمك عمجه‌سی ، دایسی قرق سنه اونکله برابر بولونسه ینه حالندن برشی کورمز . سرائرینه ، سرانی نقاطنه انفاذفکر ونظر

ایده‌مز . حال بویله ایکن زید وعمرو بربرینك احوالندن تاصیل خبردار اولور؛ هپمزك ادراکی باشقه‌سی ایچون قاپالی‌در . حق نم سنی بیلیشم کندی شعورم ایچنده . سندن انتقال ایدن فکرمی بیلیورم . عظیم مسئله‌در بو . علم‌النفسك اك مهم برمسئله‌سیدر . قاریشدیررسه‌ق بودرس ایله ایکی آی اوغراشمق لازم .

ایشته قرآن عظیم‌الشان ... بوکا اینانیرسه‌ك ، آیاتنی قبول ایدرسك . (لو انزلنا هذا القرآن علی جبل لرأیته خاشعاً متصدعاً من خشیة الله وتلك الامثال نضربها للناس لعلهم یتفکرون) طاغلر ــ مدار تکلیف اولایدی‌ده ــ قرآنی اوزرینه ایندیرمش اولسه‌یدق اوقوجه طاغلر خشوعه کلیر ، الله قورقوسندن پارچه پارچه اولوردی . اما طبیعی ، معناسنه اطلاع شرطیله . انسانلر تأمل ، تدبر ایتسونلر دییه بز بو امثالی ضرب ایتدك .

الله ضرب مثل یاپارمی ؟ بزم ایچون یاپار . هر هانکی بر حقیقتی بزم ادراکمزه صوقمق ایچون فهمی اك سهیل اولان مثاللر ایله تنویر ایدر . (ان الله لایستحیی ان یضرب مثلاً ما بعوضة فما فوقها) الله سیوری سینکدن بیله مثال کتیرر . بوندن استحیا ایتمز . ایمانی اولانلر بونك حق اولدیغنی تقدیر ایدرلر . (واما الذین کفروا فیقولون ماذا اراد الله بهذا مثلاً) فقط الله‌ه ایمان ایتمه‌ینلر : « نه‌در بوندن اللهك مقصدی؟» دیرلر . ینه شیطان خرطومنی قلبنه صوقدی . (یضل به کثیراً ویهدی به کثیراً) الله بر چوقلرینی اضلال ایتدیکی کبی ، بر چوقلرینه‌ده مظهر هدایت ایدر . (وما یضل به الا الفاسقین) الله آنجق فاسقلری اضلال ایدر . باق ، بو عظمتی ایله برابر سیوری سینکدن بحث ایدییور ، بونصل شی ؟ آل برفساد تخمی دها ! پك اعلا کندیکی دوشونسه‌ك آ . عوالم غیر متناهیه ایچنده کبر جسمانی اعتباریله سنکله سیوری سینك آراسنده نه فرق کوریورسك ؟ فقط سن جسمکله‌می انسانسك ، یوقسه روحکله‌می ؟ سن نه‌سین ؟ نیچون جناب حقك طرز تبلیغنه اعتراض ایدییورسك ؟ صغر جسم اعتباریله سیوری سینکدن سنك نه فرقك‌وار ؟ فضای نامتناهیده کرهٔ ارضی آله‌جقسك ، درده تقسیم ایده‌جکسك . او ربعك ایچنده لایعد مخلوقات . اونلرك ایچنده‌ده برفرد ناچیز . انسان بویله‌می دوشونولور؟ انسان جسمانیتی اعتباریله نه قدر اهمیتسزدر . لکن انسانیتی اعتباریله کون ومکانه صیغماز . حکیم اول . حکمته موافق دوشون . صاچمه سویله‌مه . انسانك انسانیتی بو هیکل محسوس جسمانی ایله دکلدر . او جوهر کثیف لاشی حکمنده‌در . بر حدیث قدسیده « بنی ارض وسما آلماز . آنجق مؤمن قولمك قلبی آلیر . » بویوریلیور . باق نه اولدیغنی آکلا . اونك ایچون الله سیوری سینکدن‌ده بحث ایدر . کندیکی پك ذلیل طوتمه . قرآن سنك ایچون کوندریلیور . سن کندیکی ، یعنی جسمانیتکی مساحات هندسیه ایله اولچمه‌یه قالقیشیرسه‌ك هیچ قیمتك قالماز . آنجق سنده بر جوهر واردرکه نامتناهیلری ایچنه آلمشدر . انسانك بویوکلکی بوراده‌در . سن کندیکی برجرم صغیر ظن ایدرسك . فقط انسان عالم اکبردر . بوتون عوالم انسانده مندمجدر، منطویدر. بویله یرلرده جسمانی بویوکلك ، یاخود کوچکلك موضوع بحث اوله‌ماز .

ــ اوت اما ، قرآنك مندرجاتی بسیط ...

بهی خائن ! بهی ظالم ! سن اللهك آیات آفاقیه‌سنه باق . اللهك اك بویوك قانونی اك بسیط اولانیدر . بساطتدن نه چیقار ؟ قرآنده نیجه حقایق وار . فقط سنده کورمك استعدادی یوق .

باق بر کره سمایه ، نه کورورسك ؟ بر کونش . اطرافنده‌ده طانغیر طونغوردونن برکتلهٔ ترابیه . اونك دونوشندن کیجه کوندوز اولیور . فصول اربعه اولیور . بوندن بسیط برشی اولورمی ؟ اللهك قانونلری‌ده بویله بسیط . قوجه کره‌طوپاچ کبی دونیور . شو قانونك بساطتنه باق . صوکره سنك او کرهٔ ارضکده ظهور ایدن نامتناهی حالات غریبه‌یه باق . فقط اك غریبی بو قدر بداهته قارشی سن هم اللهی، هم‌ده اونك کتابنی انکار ایدییورسك . دیمك که برشیئك بساطتی اونك اصلنده‌کی عظمتی اسقاط ایچون سبب کافی اوله‌ماز . بساطتی سررشته اتخاذ ایدرك بونك حکمی یوقدر ، قیمت علمیه‌سی شو قدردر دییه هذیانلریکه قارشی دینه بیلورکه : سنك قیمت‌فنیه‌ده کره‌نك طانغیر طونغور یووارلانمسندن باشقه بر شی دکلدر . کره‌ده شو حرکت بسیطه نیجه انقلابات یاپمش . نیجه حیوانات ، نیجه‌ازهار وجوده کتیرمش . آکلادکمی بساطتك نه اولدیغنی ؟ ایشته قرآنك بساطتنك ایچنده اویله حقایق واردرکه دنیا ایچنده دنیا یاراتمش . بوقدر علما ، بو قدر فقها قرآنك عظمت شاننی اوکنده سرزمین حیرت اولمشکن سن نه جرأتله بو کبی ترهات ایله قرآنك عظم شاننی تنقیص ایتمك ، حائز اولدیغی اهمیتی اسقاطه ساعی اولمق ایسترسك ؟ بو ، احمقلغك صوك پرده‌سیدر .

سوق کلام بزه باشقه سوزلر سویلتدی . بزده بو وسیله‌دن بالاستفاده سوزی قرآنه انتقال ایتدیردك . بوراده قالسون . الله فرقان حکیمنده کندیسنك بر اولدیغنی بزه سویلیور (والهکم اله واحد لا اله الا هو الرحمن الرحیم) شیمدی قرآنه ایمانك وارسه الله ذوالجلالك انزال بیورمش اولدیغی آیتله اکتفا ایدرسك .

ــ اما براز دها توسیع معلومات ایتمك ایسترم ..

دییه‌جکسك . وار ایت . اونده‌ده بأس یوق . ای منکر ، بن سکا خروس عقللی بیله دییه‌میه‌جکم . چونکه خروسك درایتندن صرف نظر ، برچوق محاسنی‌ده واردر . مثلا عائله‌سنی چوق سور . حمایه‌سی خصوصنده بویوك برغیرت اظهار ایدر . حریم عصمتنه کیمسه‌یی تجاوز ایتدیرمز . تجاوز ایدنه قارشی چیرپینه‌رق هجوم ایدر .

پیلیچ عقللی ... اونی‌ده دییه‌میه‌جکم . چونکه ایکی کونلك پیلیچ آناسنك جناح شفقتنه صیغنیر ، اوراسی کندیسنك مأمنی اولدیغنی بیلیر . چایلاق کچرکن اورایه قاچوب کیزلنمه‌یی اوکا کیم اوکره‌تدی ؟ کندیسینی تعرض اعدادن حمایه ایچون اوجناح شفقتك ملجأ کافل وکافی

اولدیغنی ادراك ایدیور . بوبویله اولدیغی حالده ، ای مخلوقاتك اشرفی اولان انسان ! سن بوقدر تکریم قدرته مظهر ایکن اوتانمه‌دن ناصیل خالقکی، اللهکی انکاره جرأت ایدیبورسك ؟ ناصیل اونی طانیماز، بیلمزسك؟شوبیلیج‌قدرده عقلك‌یوقمی؟ افسوس، صدهزار افسوس!..

دیمك اولیورکه عقل‌صحیح ایله متفکر اولان برآدم ایچون‌انکاره مجال یوقدر. والا بیلیج منزله‌سنه اینمش اولور. واأسفا که‌اونك قدرده‌ادراکی یوق . چونکه بیلیچده ادراك وار . آناسنك قانادلری آلتنه التجا ایدیور . اوراسی کندیسنی دشمن شرندن محافظه ایده‌جکنی مدرك . سنك قفاکده ایسه قوجه برین‌وار . بیلیج قدرده‌می ادراکك یوق؟

نه ایسه صدده کله‌لم . ایشته انسانك اللهنی بیلمسی ایچون طریق نظرده وار . بو جهتلرندن‌ده بحث ایتمك ایسترم .

فنی کل شیء له آیة تدل علی انه واحد

عقلی اولان وجود باری‌یه کندی وجودیله استدلال ایدر .

(لولم یبعث‌الله رسولا لوجب علی‌الخلق معرفته تعالی بعقولهم .)

اکر الله رسول کوندرمه‌مش اولایدی ذوی‌العقولدن اولان مخلوقات یعنی انسانلر اوزرینه معرفة اللهی بولمق واجب اولوردی . یعنی الله اوقدر بین‌درکه پیغمبر بیله کوندرمه‌مش اولسه عقلی باشنده بر آدم انفس وآفاقده‌کی آیات بیناتی نظر مطالعه‌یه آلنجه مطلقا آنی تصدیق ایدر . حال‌بوکه اجزای کائناتك هر بری‌اللهی بیلیر ؛ قابلیت فطریه‌سنه کوره انی توحید وتمجید ایدر . نرده قالدی‌که انسان ! (وان من‌شیء الایسبح بحمده ولکن لاتفقهون تسبیحهم .) بوتسبیح اشیانی علماً تصدیق ایدن‌فلاسفهٔ افرنجده واردر . انشاءالله اونلردن‌ده بحث‌ایدرز. بو بحثك مابعدینی کله‌جك هفته اکمال ایدرز . (ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذهدیتنا وهب‌لنا من‌لدنك رحمه انك انت‌الوهاب) .

اخلاقیات

٤

مبادیء اخلاقیه‌دن اختیار (ارادهٔ جزئیه)

مسؤلیت اخلاقیه ـ مسؤلیت اخلاقیه‌نك تعیینی ـ مسؤلیتك شرائطی ـ حریت اخلاقیه ویا قوهٔ اختیاریه ـ مسؤلیتك درجات مختلفه‌سی ومسؤلیت‌تامه ـ مسؤلیت مشترکه .

فلسفهٔ قدیمه وجدیده‌نك اخلاق ایچون کشف وتعیین ایله‌دیکی مبادینك اك مهمی ، اختیاری‌در ؛ انسانك عملنده مختار واراده‌سنه صاحب اولمسی‌در. راسیونالیستلر اختیار مبدئنی قبول ایله‌دکلری‌ایچون انسانك هر یاپدیغندن مسؤل اولمسنی‌ده قبول ایتمشلردر . بناءً علیه‌علم اخلاقك اساسلرندن بری‌ده « اختیار » و بونك اوزرینه مستند بولنان « مسؤلیت » در ؛ بونلرده علم اخلاقك مبادیسندن‌درلر . اختیار وارادهٔ جزئیه مبدئنی قبول‌ایدیلمدکجه محسنات ومعیبات ، عدل وظلم ، فضیلت ورذیلت سوزلری معناسز قالیر ؛ انسانلر آراسنده ایی وفنا اولمازدی . اختیاردن مقصد نه اولدیغنی ایضاح ایتمزدن اول مسؤلیتك ماهیتنی تدقیق ایده‌لم .

مسؤلیت اخلاقیه :

مسؤلیت ، افعالنك حسابنی ویره‌جك ونتیجه‌سنه کوره بالذات کندی نفسی ، کندی وجدانی ویاخود ابنای جنسی طرفندن مکافات ویا مجازات کوره‌جك اولان بر وجودك صفتی‌در . مسؤلیت اخلاقیه، ذوی‌العقولك قصده مقرون اولان فعلندن نشأت ایدن مسؤلیت‌در .

انسان ، قوهٔ عقلیه واختیاریه‌صاحبی، خیروشری تمییز ایتمك‌حسنه مالك بر مخلوق اولونجه افعالندن مسؤل اوله‌جغنه بنه عقلمز حکم ایتمکده‌در. اوت ، انسان لزوم تکمل وغایهٔ خلقتی بیلمك فطرتنده یارادیلمش‌در ؛ مادام‌که اشرف مخلوقات‌در ، بتون مخلوقاتی ، قوای طبیعیه‌یی تسخیر ایده‌جك بر قوتی حائزدر ، شو حالده غایهٔ خلقتی نه کبی بر غایه ایچون یارادلدیغنی آکلامسی لازم‌در . عقل واراده کبی خصائص وقوا ایله مخلوقات سائره‌دن متمایز اولان انسانك ، کندیسی ایچون مطلوب اولان غایهٔ کمالی آرایوب بولمسی بر وظیفه‌در . بو وظیفه‌دن اوزاقلاشدیغی وقت‌عذر اولمق اوزره جهلی اورته‌یه آتمسی، هیچ بر صورتله شایان قبول کوریله‌من . چونکه انسان ایچون مقدر اولان غایهٔ کمالی وبو غایه‌یه ایصال ایده‌جك اولان وسائطی بیلمه‌مسی عفو ایدیله‌میه‌جك قدر فاحش برخطادر ؛ داعیٔ مسؤلیت‌در .بیلدیکی حالده اوندن عدول ایتمسی ، اوکا توسل ایتمه‌مسی ایسه اك بیوك بر غلط ، اك عظیم بر کناه‌در . بناءً علیه هر ایکی صورتده‌ده انسان مسؤلیتدن قورتولاماز. دیمك‌که ، غایهٔ خلقتندن خبردار اولمیان، بو غایه‌دن اوزاقلاشمش بولنان‌انسانلر ـ بونك‌سببی نه اولورسه‌اولسون ـ مسؤلیت اخلاقیه‌یه دوچار اولور . بناءً علیه بومسؤلیتك نه صورتله تحقق ایده‌جکنی ، نه شکلده تعین ایده‌جکنی آراشدیرمه‌من ایجاب ایدر .

مسؤلیت اخلاقیه‌نك تعیینی :

شمدی سویله‌دیکمز وجهله ذوی‌العقولك قصده مقرون اولارق ایشله‌مش اولدیغی ایشلری هرحالده داعیٔ مسئولیت‌در. بوندن‌طولایی عقل وحریته صاحب اولان هرانسان مسئول‌در . شوقدرکه هرفعل، اخلاقی برمسئولیتی ایجاب ایتمز . ایضاح ایده‌لم :

بزدن صدور ایدن هرفعلی ایکی صورتله فرض ایده‌بیلیرز: یاقصد وعمد نتیجه‌سی اوله‌رق بالذات صدور ایدر ؛ برمقصد وبرغایه دوشونوله‌رك ایشه مباشرت اولنور . یاخود بلاقصد آنی برصورتده، بزدن بره صدور ایدر . ذوی‌العقولدن صدور ایدن افعال ، اکثریتله برنجی قسمدر . ذوی‌العقولك فعلی ، برقصد وبرنیت‌دن نشئت ایدر ، عقل

صاحبی بر انسان مقصدسز ، نیتسز برایشی یاپماز . شوحالده مسئولیت ایکی قسمه انقسام ایدیور : بری قصد ونیت ایچین ، دیکری‌ده قصد ونیتك نتیجه‌سی اولان فعل ایچون . ایشته قصد ونیتدن نشئت ایدن مسئولیته « مسئولیت اخلاقیه » نامی ویریلور . بوکا بناءً درکه : عینی فعل کندیسنی سبق ایدن قصد وعمده تبعاً کیفیات مختلفه ایله متصف اولور ؛ باشقه باشقه رنك وصفت کسب ایدر . مثلا : بر اورمانده کیزلنوب‌ده یولجیلردن برینی اولدوره‌ن ومالنی آلان قطاع طریق ایله، عینی اورمانده توفکندن چیقان قورشون ، قضا نتیجه‌سی اوله‌رق برشخصك قتلنه سببیت ویرن برآوجی آره‌سنده بویوك برفرق واردر.

اوت ، اورمانده یکدیکرینه مشابه ایکی فعل وار ؛ اورته‌ده ایکی شخص اولدورلمش یاتیور . عینی زمانده ایکی‌ده قاتل وار ؛ لکن قاتلرك مقصدی باشقه باشقه ! بریسی عمداً بیله بیله قورشونی مقتوله توجیه ایدیور ؛ مقصدی حیاتنی اعدام ومالنی آلمق ، یاخود یالکز حیاتنی اورته‌دن قالدیرمقله تشفیٔ صدر ایله‌مك، دیکری ایسه قورشونی آونیتیله آتیور ؛ مقصدی آودر. فقط هرناصل ایسه قضاءً بر آدمه ، اورمانك بکجیسنه اصابت ایدیور . شمدی بوایکی فعلك فاعلنه ترتب ایده‌جك مسئولیت بیننده پك بیوك فرق واردر . اولکی فعلك فاعلی کندیسندن صدور ایدن فعلدن طولایی هم قاتل ، هم‌ده جانی‌در ؛ هم مسئولیت اخلاقیه‌یه ، هم‌ده مسئولیت قانونیه‌یه دوچار اولور . چونکه فعلی قصد ونیته مقرون اوله‌رق صدور ایتمش‌در . ایکنجی فعلك فاعلی‌ده قاتل‌در ، فقط جانی دکل‌در . فعلی قصده مقرون اولمدیغی ایچون اخلاقاً مسئول دکل‌در . ایشته انساندن صدور ایدن کافهٔ افعال بویله‌در؛ دیمك‌که انسان هرفعلندن طولایی مسئول‌دکل‌در؛ بلکه افعال اختیاریه‌سی ایچنده عزم وقصده مقرون اولان فعللرندن مسئول‌در. اخلاق نقطهٔ نظرندن افعالده معتبراولان نیات ومقاصددر.

قوانین دینیه وشرعیه‌یه کوره‌ده اعتبار مقاصده‌در . « انما الاعمال بالنیات وانما لکل امرئٍ مانوی » بر ایشدن مقصد نه ایسه حکم اوکا کوره‌در .

مسئولیتك شرائطی :

اوت انسان ، قصده مقرون اولان افعالندن طولایی مسئول‌در. فقط بومسئولیت مطلق دکل‌در .

انساندن صدورایدن هرهانکی برفعل مسئولیتی داعی اولمق ایچون ایکی شرطك تحقق ایتمش اولمسی لازم‌در : « عقل، حریت.» انساندن صدورایدن برفعلك فاعلی شوایکی شرطی مستکمل اولمازسه اوفعلك صاحبنه قارشی مسئولیت واقع اولماز. ذاتاً شمدی‌ده سویله‌مش ایدك که: راسیونالیستلرك مسئولیته قائل اولملری‌ده انسانی حروعاقل اوله‌رق قبول ایتدکلرندندر . شوحالده ؛ اویقوده اولان بر آدمك ، یاخود صرعه علتنه ویا حمایه طوتیلان برکیمسه‌نك ، سائر فی‌النامك افعالی کبی انساندن من غیر شعور صادر اولان افعال اوزرینه مسئولیت ترتب ایتمز . چونکه مسئولیت ترتب ایده‌بیلمك ایچون انسانك عاقل ومدرك اولمسی لازم‌در. شبهه‌یوق که‌مدرکدن مقصد، انسانك نوعما، بردرجه‌یه قدر عملی بیلمسی دیمك دکلدر ؛ بلکه یاپه‌جغی فعلی تقدیر ایتمسی ، اونی حادهٔ تدقیقدن کچیره‌رك حسن، قبیح؛ نافع ومضر؛ حق وباطل، فضیلت‌وزذیلت، الحاصل بوتون افعالنك مقدمات ونتایجنی تدبر ایتمك، دوشونه‌بیلمکدر . بوایسه کافی درجه‌ده عقل وتربیهٔ عملیه‌یی مستلزم‌در. بوبابده جهل عذردن معدود دکل‌در . عقلی باشنده ، طبعا مدنی اولان برکیمسه ایچون: «بیلمیوردم» سوزی برمعذرت تشکیل ایده‌مز. اکر قانونی بیلمه‌مك عذر اولسه‌یدی شرایع وقوانین باطل اولور ، اوضاع اجتماعیه‌ده دوچار فساد اولوردی .

حریت اخلاقیه ویا قوهٔ اختیاریه :

مادام‌که مسئولیت اخلاقیه‌نك تحقق ایده‌بیلمسی ایچین حریت لازم در؛ اوحالده مسئولیتی تأسیس ایده‌بیلمك ایچین مقتضی اولان « حریت اخلاقیه » دن مقصد نه اولدیغنی ده آراشدیره‌لم . چونکه حریت کلمه‌سنك مختلف معنالری واردر . مثلا بنم حریتم ایله برمحبوسك حریتی بردکلدر . بن ، باغلانمامش اوله‌رق کندی اوطه‌مده اوتورر ایکن حرم ؛ فقط حجره‌سنده بولنان برمحبوس باغلانمادیغی حالده‌ده حر دکلدر . بنابرین بورادە موضوع بحث اولان « حریت» بوشکلده برحریت بدنیه دکلدر . بویله اولمادیغی کبی ،حریت مدنیه وسیاسیه‌ده دکلدر؛ بلکه «حریت اختیاروترجیح»در. بوحریت بولونمادقجه مسئولیت اخلاقیه‌ده یوقدر .

حریت اختیار وترجیح نه دیمکدر ؟ ایشته بزم آکلایه‌جغمز بودر!

بیلیورسکزکه : انسانلردن صدور ایدن افعال ، یاطبیعی وغریزی‌در ؛ یاخود فکر ومحاکمه نتیجه‌سی‌در . یعنی افعال انسانیه یانتائج ، اسباب وغایات دوشونولمکسزین صدور ایدر ؛ یاخود اولا نتائج ، اسباب وغایات دوشونولوب‌ده صکره ایشلنیر . فاعل ، یاپاجغی ایشی ، اوایشك علل واسبابنی ، غایات ونتایجنی دوشونور، اوندن صکره او ایشی یاپار .

برنجی قسم افعال ، عادات ویاسوق طبیعیدن نشئت ایدر .ایکنجی قسم ایسه آنجق « اختیار واراده » دنیلن برقوتك محصولی‌در . برنجی قسم افعالده انسانلرله حیوان مشترکدر . حتی حیواناتك فعلی یالکز اعتیاد وسوق طبیعی محصولی اولدیغی جهتله بالطبع اونلرده برقیمت اخلاقیه ارانیله‌ماز. فقط انسان ، قوهٔ عقلیه‌سی ایله افعالنك سوائق ونتایجنی محاکمه ومقایسه ایدرك اسبابی مسبباته ربط ایدر . معلوماتی علتلرینه حمل ایدر . اراده واختیار سایه‌سنده مختلف سببلردن حصوله کلن افعال مختلفه‌یی یکدیکرندن تفریق ایدرك ایچلرندن برینی ترجیح ایده‌بیلیر . حیوانات سائره ایسه بوقوتدن محروم‌در .یکدیکره ضد برویا برقاچ فعل ممکنی تصورایله ایچلرندن برینی ترجیح ایتدکدن صکره بزدن صادر اولان افعال ، افعال اختیاریه‌دن اولمش اولور . بونك ایچین‌درکه : انسان فعلندن مسئول اولدیغی حالده حیوان مسئول دکلدر.مسئولیت، یالکز انسانلرك صفتی‌در. شیمدی بوقدرجق ایضاحات

دن صکره مسئولیتك شرائطندن اولان حریت اخلاقیه‌یی شو یولده تعریف ایده‌بیلیرز : « حریت اخلاقیه ، اراده‌یی استعمال واستخدامه مقتدر اولمقدر . »

ایشته اراده‌لرینی دیله‌دکلری کبی استعمال واستخدام اقتدارینی حائز اولانلر ، یاپمش اولدقلری عمللرندن مسئولدرلر ؛ أیی ایسه مکافات ، کوتو ایسه مجازات کورورلر .

بو تعریفدن آکلاشلدیغنه کوره « اراده » ایله « حریت » آره‌سنده او قدر بر فرق واردر. حریت طرفیندن ؛ فعل ویا ترکدن ؛ برینی اختیار و ترجیح ایتمکدر. طرف مرجحی فعله چیقارمق ده اراده‌در. بناءعلیه یالکز ترجیح صنفی بولنوب ده ترجیح ایله‌دیکی شیئی فعله چیقارمق ایچون اراده‌یی استعماله مقتدر اولمازسه حریت واختیار یوقدر . بویله اولان بر کیمسه تماميله مسئول اوله‌ماز [۳] .

اراده یالکز انسانه مخصوص بر خاصه اولدیغی جهتله حریت اخلاقیه‌ده آنجق انسانه مخصوصدر . انسانك بو حریتدن مستفید اوله‌بیلمسی آنجق ارادهٔ حقه صاحبی بر عاقل اولمق صفتی ایله‌در . عاقل اولمیان ، حقیقی بر اراده‌یه صاحب بولونمیان انسان حریتدن مستفید اوله‌ماز .

خلاصه ، اختیار و ترجیح ایله‌مش اولدیغی شیلری فعله چیقارمق قدرتنی حائز بولنانلر اخلاقاً حردر ، یاپمش اولدقلری افعالدن طولایی مسئولدر .

مع مافیه بوندن ، مسئولیتك تحقق ایده‌بیلمسی ایچون انسانك مطلق صورتده حر اولمسی لزومی‌ده آکلاشیلمامليدر . فی الحقیقه ، حریت انسانیه « هرنه‌یی ایسترسه اونی حین فعله چیقاره‌بیلمك » معناسنه دکلدر. قدرت و تمکندن مقصد ، انسانك اعتراض نفسانیه‌سنه ، تمایلاتنه موافق

[۳] استاد محترم نعیم بك افندی حضرتلرینك علم النفسده اراده واختیاره عائد ویردکاری ایضاحات عالمانه‌یی خلاصةً بورایه نقل ایتمه‌یی‌ده مناسب کوریورم ، استاد محترم دیورکه :

« ... اراده ، شرح مواقفده‌کی بیانه کوره معتزله‌دن بعضلرنجه مقدورك احد طرفینده اعتقاد ویا ظن نفعدن عبارتدر . آنجق دیکر بعضلری بو تعریفك معرفنه « داعیه » نامنی ویروب اراده بو اعتقاد ویا ظنی متعاقب واقع اولان میلدر دیرلر . نته‌کم اراده‌نك ضدی اولان « کراهت » ده اعتقاد ضرر ویا ظن ضرری متعاقب واقع اولان نفرتدر . حاصلی - دیکر طوائف کبی - معتزله‌نك بو طاقیمنجه‌ده اراده اعتقاد ویا ظن قبیلندن دکلدر .

اشاعره کوره ایسه اراده مقدورك احد طرفینی وقوع ایله تخصیص ایدن بر صفتدر . بونلرك دیکر بر تعریفلرینه کوره‌ده اراده مقدورك طرفیندن برینی آخره ترجیح ایله بر وجهی براقوب وجه آخر ایله تخصیص ایتمکدر . ویاخود بو ترجیحی ایجاب ایدر بر معنادر . بو معناجه اراده « اختیار » دن اعم اولمش اولور . زیرا اختیار تفضیل ایله برابر میلدر .

ترکجه ترجمه‌سی « ایستك » و « دیلك » اولان اراده حقنده صاحب کلیات « فی الاصل شهوتدن ، حاجتدن ، املدن مرکب بر قوت معناسنه ایکن نفسك بر شی حقنده یاپیلمالیدر ، یاخود یاپیلمامالیدر دیه حکم ویره‌رك اوکا نزوع ایتمسیدر . » دیور . نزوع میل دیمکدر . دیکر بر تعریفه کوره‌ده : « نفسك کندیسنی فعله حمل وسوق ایده‌جك وجه ایله فعله نزوع ومیلیدر . »

بعضیلرنجه‌ده اراده مبدأ نزوع اولان قوتك آدیدرکه ایلك ایکی تعریف ایله معرف اولان شی مع الفعل ، بو صوك تعریف ایله معرف اولان شی قبل الفعل اولمش اولور .

بعضیلری‌ده : « اراده کراهت ایله اضطراره منافی بر معنادر . » دیه‌رك سوزی قیصالتمشلردر . فقط اکثر طوائفك اراده‌دن قصد ایتدیکی شی مریدك یاپدیغی فعلده مختار اولماسیدر .

« مشیت » ده اصطلاحاً اراده معناسنه‌در . حالبوکه لغةً آرالرنده فرق واردر . « مشیت » موجودك اسمی اولان « شئ » دن مأخوذ اولوب ایجاد معناسنه‌در. « اراده » ایسه « طلب » دیمکدر. آنجق هر ایکیسی بالخصوص متصف اولان ذات باری اولدیغنه کوره - وجودی استلزام ایتدکلری ایچون اصطلاحده مترادف عد ایدلمشلردر .

معتزله‌دن بعضیلری داعیه‌یه اراده دیدکلری کبی عرف عامه‌ده شوقه ، تمنی‌یه ، شهوته ، قصده ، عزمه ، نیته ، محبته ، رضایه‌ده اراده دینلدیکی‌ده چوقدر . بونلرك کافه‌سی ایسه باشقه باشقه معنالره‌در . ترکجه‌ده « ایستمك » و « دیلەمك » لفظلری بو معانینك کافه‌سی بیننده مشترك اولدیغی کبی فضله اوله‌رق « طلب » معناسنی‌ده متضمندر ...

« شوق » ترکجه‌ده ویا فارسیده « آرزو » دینلن شی‌درکه سویلن شیئی آکار ایکن قلبده حاصل اولان هیجان ایله تعریف ایدیلیور . بو ، اراده دکلدر . اراده‌نك یالکز داعیسندن بری اولابیلیر .

اشتیاق‌ده او معنایه‌در . شوق صاحبنه - مخوف وزننده - « مشوق » ، شوقی تهییج ایدن شیئه « شائق » دینیر .

« شهوت » ده اراده دکلدر . شهوت ابوالبقانك بیانه کوره بشر ایچون غیر مقدور اولان بر میل جبلیدر . بو ، اراده‌یه مغایر اولدیغی کبی ، ضدی اولان « نفرت » ده غیر مقدور اولاق جبلی بر حالتدر . و کراهته مغایر بر معنادر..

« رضی » ترك اعتراض معناسنه‌در . وبو اعتبار ایله اراده‌یه مغایر بر معنادر.

« تمنی » ده اراده دکلدر . زیرا - اهل تحقیقه کوره - اراده یالکز کندیسنه مقارن اولان مقدوره تعلق ایدر . تمنی ایسه بعضاً محال ذاتی‌یه وماضی‌یه‌ده تعلق ایده‌بیلیر ... »

**

اراده واختیار بحثلری بزده امهات مسائل اعتقادیه‌دن اولوب بین الطوائف مناقشات دورا دور ایله خیلی مرکب صرفنه باعث اولمش شیلردندر ....

اختیار اصل وضعنده « خیر » دن مشتق اولوب ایثار مرادفی اولارق بر چوق شیلر میانندن اك خیرلیسنی سچمك ، انتخاب واصطفا ایتمك دیمکدر .

ابوالبقاده کلیاتنده : « اختیار ، الکائن اولان شیئی طلب ایتمك وایشله‌مکدر. انسانك نفس الامرده اك خیرلی اولمادیغی حالده خیرلی اعتقاد ایتدیکی شیئی طلب ایتمه‌سنه‌ده بعضاً اختیار دینیلیر) » دیور .

معنای اصطلاحیسی‌ده بو معنالردن اخذ اولنه‌رق : « بر شیئی دیکرینه ترجیح وتخصیص ایتمك واوکا تقدیم ایله‌مکدر . »

اختیارك بوندن دها مشهور ایکی تعریفی دها واردر :

۱ — اختیار ، فاعلك ایسترسه یاپار ، ایسته‌مزسه یاپماز اولماسیدر .

۲ — اختیار ، صحت فعل و ترکدرکه ترجیح بلا مرجحه صلاحیت دیمکدر .....!

بو معنالرك هر ایکیسنجه‌ده اختیار ، اراده‌دن اخصدر . زیرا اراده بر نوع میلدن عبارت ایکن اختیار تفضیل ایله برابر میل معناسنی تضمن ایدر . مع مافیه تجوز طریقیله اراده‌یه‌ده ، قدرته‌ده اختیار دینلدیکی‌ده واردر ....

اختیارك مقابلی « ایجاب » درکه بزده‌کی متکلمین ایله فلاسفه بیننده‌کی معناسی ممکنی امکاندن وجوبه صرف ایتمکدر . یعنی ممکن اولان شیئك ممکنلکنی کیده‌روب واجب قیلمقدر .

عرف متکلمینده « فاعل مختار » کندیسندن قصد واراده‌یه مقرون اوله‌رق فعل صدوری صحیح اولان کیمسه‌یه دینیر . « فعل مختار » ویا ساده‌جه « مختار » انسانك لا علی سبیل الاکراه یعنی خارجدن قسر واکراه واقع اولقسزین یاپدیغی هر حانکی فعله اطلاق اولونور . بوکا بز « فعل اختیاری » ده دیه‌بیلیرز ....

اولان ، خاطرینه دوغان هرشیئی تنفیذه مقتدر اولمسی دیمك دكلدر. چونكه بزم غیر قابل انكار اولان عجز وضعفمزله قوای طبیعیه‌نك عظمت ودهشتی اوكمزده بوكا مانع اولوب طورور ایكن ـ مسئولیت ایچون شرط اولان ـ قدرت وتمكنه بومعنایی ویرمك ناصل اولور؟..

صكره برده افكار بشریه‌نك تجاوز ایتمه‌مسی لازم اولان حدود اخلاقیه ایله كندیلرندن قورتولمق امكان خارجنده اولان نوامیس وقوانین وار . بناءعلیه هرهانكی نقطه‌دن دوشونولسه بزم قسما اولسون عجزمز تحقق ایدیور . دیمك كه انسان قسما مختار ، قسماده غیر مختاردر . ذاتاً مسئولیت ایچون بوقدری‌ده كافیدر . [۱]

اسلامك قائل اولدیغی اختیار جزئی‌ده بودر . افعال اختیاریه‌سندن قسما مختار ، قسماده غیر مختار اولمسی‌در .

مسئول اوله‌بیلمك ایچون «حریت» ـ كه فعل وتركه اقتداردر ـ شرط اولونجه عملنده حر اولمیان ، كندیسنی فعله اجبار ایدن قوانینك تحت تصرفنده اولوب‌ده كندی اراده‌سیله ایش یاپمق امكانی اولمیان كیمسه‌لرك مسئول اولمسی مقتضای عدالت دكلدر . چونكه بوطرزده‌كی حركت، حركت قسریه‌دیمكدر. دكز، ارض برطاقم قوانین ضروریه‌نك تأثیریله كندیلرنده وقوعه كلن طوفانلرك ، زلزله‌لرك یاپمش اولدقلری تخریباتدن طولایی ناصل مسئول دكلرسه انسان‌ده بویله‌در . انسان ، عقل وحریته ، اراده‌یه نه قدر مالك ایسه مسئولیتی‌ده اونسبتده‌در . بناءعلیه هرهانكی بر سائق جبری ایله ایش یاپمق مجبوریتنده اولان ، یعنی اراده وعقلنی قسما غائب ایتمش ، الندن چیقارمش بولنان كیمسه‌یه قارشی واقع اوله‌جق مسئولیت آنجق اوفعله درجهٔ اشتراكی قدردر ؛ كندی اراده وعقلی ایله اوفعله نه نسبتده اشتراك ایتمش ایسه، مسئولیتده اونسبتده اولور . جنت ، مختاریت افعالی رفع ایده‌جكی جهتله، مجنوندن مسئولیتده مرفوعدر .

مسئولیتك درجات مختلفه‌سی ومسئولیت تامه :

شوایكی شرطدن ـ كه بری عقل ، دیكری حریتدر ـ اكلایورزكه: مسئولیت اخلاقیه‌نك اشخاصه ، ـ حتی ازمنه وامكنه‌یه نظراً شخص واحده نسبتله بیله ـ درجات مختلفه‌سی واردر . مسئولیت هرشخصه كوره براوله‌مایه‌جغی كبی ، شخص واحدك ازمنه وامكنه‌یه اولان نسبت مختلفه‌سی اعتباریله‌ده دكیشه بیله‌جكدر . چونكه حریت ، دوغرودن دوغرویه عقلك وجودینه معلقدر . عقل اولمازسه حریتده اوله‌ماز. بناءعلیه اراده حر وتمامیله كندیسنه مالك اوله‌بیلمك ایچون قوهٔ عقلیه‌سنك تمامیله یرنده اولمسی اقتضا ایدر . حالبوكه قوهٔ عاقله بر چوق اسباب وعواملك تأثیریله برحالده قالاماز . تعلیم وتربیه‌نك ، مطالعه وتجربه‌نك، صحت ومرضك ، قوت وضعفك ، كنجلك واختیارلغك ، یأس وفتورك، تهیجات نفسانیه‌نك قوهٔ عاقله اوزرنده پك بیوك بر تأثیری واردر . ایشته بونك ایچوندركه : مسئولیت اخلاقیه ، هرشخصده عینی درجه‌ده اوله‌ماز . بنابرین ، مسئولیت تامه : قصد ، تصمیم ، عقل وحریت كبی شرائط مسئولیتك هپسنی جامع اولانلرك افعاله قارشی ترتب ایدن مسئولیتدر .

مسئولیت مشتركه :

بعضا اولوركه : فاعل ، یاپش اولدیغی ایشی دوغرودن دوغرویه كندیسی دكل ، بلكه باشقه‌لرینك تشویقی ویاخود اوزرنده حق آمریتی بولنان بركیمسه‌نك اجباری كبی ، مؤثرات خارجیه‌نك تأثیریله یاپمشدر. بوكبی حاللرده مسئولیت یالكز فاعله توجه ایتمز ؛ هم فاعل ، هم‌ده مجبر ومشوق مسئولیتده مشترك اولور . هركس فعله اشتراكی نسبتنده مسئول اولور . حتی اك بیوك مسئولیتده عامل مشوق ومجبره توجه ایدر ؛ چونكه مصدر اصلیسی او دیمكدر .... ملجیٔ مكرهك تحت تأثیرنده اوله‌رق حصوله كلن فعللرك مسئولیتی ملجی‌یه راجع اولمسی‌ده بوندندر .

آقسه‌كیلی
احمد حمدی

خلافتك اساسی سلطنتدر

صوك كونلرده خلافت اسلامیه وسلطنت عثمانیه‌نك پای تختی حقنده بتون امت اسلامیه اوزرنده سوءتأثیر حاصل ایده‌جك خبرلر انتشار ایتدی . درجهٔ وثوقی نا معلوم، حتی اساسسزلغی اغلب احتمال اولان بو خبرلرده ، استانبولك سلطنت عثمانیه‌دن آیرلمقله برابرینه مقام خلافت صفتنی محافظه ایده‌جكی بیان ایدلمكده اولدیغندن غرب عالمنك خلافت اسلامیه‌یی پاپالق مقامی كبی صرف روحانی بر ماهیتی حائز ظن ایتدیكی تظاهر ایدییور . نتایج وخیمه‌سی پك آشكار اولان بویله بر سوء تفهمی برآن اول ازاله ایده‌رك حقیقتك آكلاشلمه‌سنه كمال جدیت واهمیتله چالیشمق اك بویوك وظیفهٔ ملیه ودینیه‌مزدر .

اول باول شو حقیقتی بیان ایتمك لازمدركه استانبول سلطنت عثمانیه‌نك پای تختی اولمادقدن صوكره مقام خلافت اولاماز . استانبول، آنجق سلطنت عثمانیه‌نك پایتختی اولارق پایدار اولدقجه امت اسلامیه‌نك مقر خلافتی اولابیلیر . چونكه خلافت اسلامیه ، كتب دینیه‌مزك تعریفنه ، وتاریخ اسلامك كمال وضوح ایله تجلی ایتدیردیكی حقیقته بناءً «امر دین ودنیاده ، رسول الله افندمزك خلیفه‌سی اولمق اوزره ، ریاست عمومیه‌دن عبارتدر .» خلافت یالكز مصالح دینیه‌نك امر تمشیتنده‌كی ریاست یعنی ریاست روحانیه دكلدر . مصالح دینیه ومصالح دنیویه‌نك ممزوجاً امر تمشیتنده‌كی ریاست عمومیه‌در . كرك دنیوی وكرك دینی مصالحك امر تمشیتنده قوت وشوكت اساس بولوندیغی جهتله خلافتك محتنده سلطنت اساس اتخاذ ایدلمشدر. بناءًعلیه سلطنتسز برخلافت اولاماز . مسند خلافت اولمق اوزره مستقل بر سلطنت اسلامیه لازمدر .

[۱] اختیار ایله بوكا مخالف اولان ایجابیه‌نك دلائلی موضوعمز مساعد اولمدیغندن ترك ایدلمشدر .

خليفه‌نك وظائفى، خلافت اسلاميه‌نك حكمت تشريعى‌نى تدقيق ايتديكمز تقديرده بو حقيقت بر قات دها توضح ايدر .

معلوم اولديغى اوزره ديغزك الك مهم ركنى توحيددر . اسلام بو اساس ايله مشركلرله مجاهده ايتديكى كبى قواعد سياسيه واجتماعيه‌سنى هپ بو اساس اوزره تقرير ايتمشدر . بناءً عليه بر طرفدن جبابرهٔ ملوك وامرا ايله اشراف ومتغلبه‌نك نفوذ ماديسنى، ديكر طرفدن طوائف محدوده‌نك آلت اتخاذ ايتدكلرى نفوذ روحانى‌يى هپ بو اساس ايله ييقمش ، وبوتون قلبلرى توحيد ايتمشدر . نظر اسلامده هركس بر راعى‌در ورعيه‌سنك احوالندن مسؤلدر . لايسأل اولان آنجق جناب حقدر وحاكم حقيقى‌ده اودر . انسانلر احكام الٓهيه‌يى تطبيق وامور دينيه‌نك حسن جريانى تأمين ايچون كنديلرنده قدرت وقابليت كوردكلرى حكامى انتخاب ايدرلر وبونلر احكام مقدسهٔ الٓهيه‌يى تطبيق ايله سكتهٔ تعطيل واهمالدن وقايه ايدر، خلقك بو احكامه رعايتنى تأمين ايلر، وبو سايه‌ده حيات معيشتلرينك نكهبان انتظامى اولورلر .

احكام الٓهيه دنيلينجه مقصد يالكز قرآن وحديثده وارد اولان احكام دكلدر . بو تعبير ، دها عمومى بر معنايه دلالت ايدر . علماى شريعتك كتب اصوليه‌ده مدون قواعد كليه‌يه بناى اجتهاد ايدرك استنباط ايتدكلرى حكملر ، اجماع قاعده‌سنه وزمان ومكان ايجاباتنه موافق اولان احكامك وجوب تقريرى يولنده‌كى اساس شرعى‌يه توفيقاً امتلرك تشريع ايتديكى نظامات وقوانين احكام الٓهيه تعبيرينك دائرهٔ شموله داخل اولور . بو احكامك اجراسى وتطرق خللدن وقايه‌سى خليفهٔ اسلامك الك برنجى وظيفه‌سيدر .

خليفه‌نك ديكر وظيفه‌سى‌ده علماى شريعتك استنتاج ايتدكلرى احكامده اختلاف ايدنجه بونلرك ايچندن خلقك ايشنه الك زياده يارايان واحوال ومقتضياته دها زياده توافق ايده‌نى ترجيح ايتمكدر. خليفه، آره‌لرنده اختلاف وتباين بولنان احكام اجتهاديه‌دن هانكيسنى قبول وتصديق ايدرسه معاملاتده تطبيق اولنان اودر ، ديكرلرينك تطبيقنه جواز شرعى يوقدر .

احكام تعامليه‌ده مرعى اولان بو اصول عبادتده جارى اوله‌ماز ، عباداتده بر رأيى معمول به اولمق اوزره تعيينه ومسائل فرعيه‌ده اقوال مجتهديندن برينى ترجيحه خليفه‌نك صلاحيتى يوقدر .

مجالس تشريعيهٔ اسلاميه‌نك تحت قراره الدقلرى مواد تعامليه‌نك بر شكل دينى اكتساب ايتمسى ايچون خليفه‌نك تصديق وتصويبنه اقتران ايتمسى تحت وجوبده‌در. چونكه بو سايه‌ده بوكبى مقررات احكام شرعيه عدادينه داخل اوله‌رق اوكا مخالفت ايدن نصل خليفه‌نك محاكمنده محاكمه اولونور ومسئول ايديليرسه عينى وجهله نزدبارى‌ده‌ده مستحق عذاب اولور .

الحاصل خليفهٔ اسلامك وظيفه‌سى روحانى دكلدر ، بلكه ملتلرك معاملاتنى تدوير وامور دنيويه‌لرينه عائد احكامدن منفعتلرينه الك زياده توافق ايدنى شرائط مبحوثه دائره‌سنده قبول وتنفيذ ايلمكدن عبارتدر.

خليفه ، ارواح اوزرنده حكم ونفوذينى اجرا ايتمك وخلقك آخرته تعلق ايدن احوال ومقدراتى اوزرنده تصرف ايلمك صلاحيتنى حائز دكلدر . خليفه ديمك ، حقيقى معناسيله احكام الٓهيه‌يى تنفيذه ، مصالح عبادى تدوير وتمشيته مأمور ديمكدر ، اوصورتله‌كه احكام مقدسهٔ الٓهيه‌يه مخالفت تمايلنده بولنان، ياخود مصالح امتك حسن جريانه اهتمام ايتمه‌ين كيمسه‌ده خلافت بقايابى اوله‌ميه‌جغى كبى ، مسلمانلرك حقوقنى مدافعه ايده‌مه‌ين ، امور ومصالحنى نافذ بر عزم واراده ايله اداره ايله‌يه‌مه‌ين ملوك وامرا حقنده‌ده حكم بويله‌در .

خلافتك حكمت تشريعى مسلمانلر آره‌سنده عدالتى پايدار ايتمك، حدود شرعيه‌يى وحدود عامه‌يى كوزتمك ، امن وآسايشى اخلال ايده‌جك حادثاته مانع اولمق ايچون ايجاب ايدن قوتى تدارك ايله‌مك ، امم سائره طرفندن وقوعى محتمل اولان تجاوزاته سد چكمك اساسلرنده مندمجدر .

خليفه امر دينى محافظه وامر دنيايى سوق واداره ايچون تعقيب ايليه‌جكى بر خط حركتله رياست عامه‌سنى ايفا ايتمش وكلمهٔ واحدهٔ اسلاميه‌يى محافظه ايتمش اولور .

ايضاحاتمزدن اكلاشيليوركه خلافتى سلطنتدن آييرمق امكانسزدر.

استانبول شهرينك سلطنت عثمانيه‌دن آيرى بر حالده پاى تخت اسلام اولماسى غير ممكندر. بويله بر حركت، استانبولده بر حاكميت عثمانيه‌نك خاطره‌سنى ياشاتمقدن بشقه برشى افاده ايتمز . بونكله اوياله‌نه‌جق هيچ بر مسلمان يوقدر . استانبولدن حاكميت عثمانيه‌يى تبعيد ايتمك ، بوملت اسلاميه‌نك وظائف خلافتى ايفا ايتمه‌سنه مانع اولمق وبناءً عليه خلافتى اسماً ابقاوفعلاً اورته‌دن قالديرمق ديمكدر. حاكميت عثمانيه‌يى استانبولدن قالديروب بشقه بريره نقل ايتدكدن صوكره نه خليفهٔ اسلام بوراده قالير، نه‌ده مسلمانلر بوراسنى مقام خلافت طانير. عالم اسلامجه خليفه طانينان ، فلان ذات ، وياخود فلان خاندان حكمدارى دكل ، عثمانلى پادشاهيدر . او عثمانلى پادشاهى‌كه رايت اسلامى بو بلدهٔ طيبه‌نك شواهق اجلاله ركز ايدن پادشاهلرك حفيديدر . او پادشاهلركه مقام خلافتك ابدى مركز استقرارينى، شرق ايله غربك نقطهٔ اتصالى اولان بوبقعهٔ مباركه‌ده بولديلر واوراده تثبيت ايتديلر. اونلركه ملت نجيبه‌لريله برابر بو پاى تختى مدنيتك الك دلنشين بدايعيله تزيين ايچون ابداع ايتدكلرى آبده‌لرله مدنيت اسلاميه‌يى اعلا ايتديلر . وقانلريله، جانلريله خلافتك شوكت وسطوتنى محافظه ايده‌رك فداكارلغك الك علوى مأثريله تاريخ اسلامى تتويج ايلديلر . اونلركه كوستردكلرى قابليت ولياقت ايله دنيانك ثلث نفوسنى تشكيل ايدن بر اخوتك امانت كبراسنى دست همتلرينه آليوركن اونى شرف اسلام ايله متناسب الك يوكسك موقعده مدافعه ايتمك ايچون بو پاى تختى حاضرلامشلر وبوراسى بوتون اهل اسلامك مركز وحدتى اولمشدى . ايشته بو بويوك ، بو معظم اجدادك حفيدى بوكون بوتون مسلمانلرك خليفه‌سى، پيغمبرلرينك وكيليدر. واونك پاى تختيله سلطنتى يريوزنده‌كى مسلمانلرك كعبهٔ سياسيه‌سيدر. خليفهٔ اسلام،

هیچ بر وقت کندی شخصنك حضوری نامنه سلطنتك حق حیاتنی و خلافت اسلامیه نك سلطنتنی فدا ایده مز . اسلامیه ، بر زمان ایچون ، نکبت وذلت مقدر ایسه بوکا رحمت سبحانیه دن اصلا مأیوس اولمایه رق وماضیمزدن دها بیوك بر آتی یه قاووشه جغمزه ایمان ایدرك تحمل ایدرز . فقط بو تحملمزدن مسالمت جهان استفاده ایتمز .

سلطنت عثمانیه و خلافت اسلامیه لایتجزا بر کلدر . بونلر ، بربرندن آیرلماز . وبونلری آیرمق ایچون وقوع بولاجق هر تشبث عقامته محکومدر بونکله اوغراشامق ، اك معقول واك طوغری حرکتدر . عالم مدنیتك طریق انصافه سلوك ایدرك بو مسئلهٔ معظمه یی اك صلاحیتدار منابع اسلامیه دن تحقیق ایتدکدن صوکره حکمنی و یره جکنی امید ایدرز .

عکس تقدیرده اون عصردن بری متسلسلاً کلن ریاست عمومیهٔ مسلمین بالضروره انقطاع ایده جکدر . نصب خلافت ، عامهٔ مسلمین اوزرینه واجب اولدیغندن بو نتیجهٔ محتمله یه قارشی هیچ بر مسلمان لاقیدی کوستره مز . دواملی و معقول ، حق و عدله مستند بر صلح وجوده کتیرمك ایسته ین صلح قونفرانسنك وبالخاصه تبعهٔ مسلمه سی اولان دولتلرك ده بوکا قارشی لاقید قالامایه جغی شبهه سزدر !

عمر رضا

یك مهم مخطره

(تایمس) غزته سنك ۲٤ کانون اول تاریخلی نسخه سندن :

« بریتانیالیلرله هندلیلر طرفندن تورکیانی مدافعهً امضالانان استدعا شکلنده بر مخطره باش وکیله تقدیم اولونمشدر . امضا ایدنلر آره سنده لورد (ایدینغدون) ، (آغاخان) ، لورد (امپتیل) ، سید (امیرعلی) ، سیر (مانشه رجیم) ، یوزباشی (ی . ن به ننت) ، میرالای (القه رنون دوراند) ، آمیرال سیر (ادمه ندفریمانتل) ، سیر (ادوارد علاتسین) ، (یعقوب حسن) ، سیر (تئودورموریسون) ، لورد (پارمور) ، میستر (مارمادوق پیقتهول) وجنرال (سورتس) بولونمقده در .

مخطره ده انکلتره حکومتنك تورکیایه قارشی تعقیب ایده جکی خط حرکتده اسلام عالمنك حضورینی تطمین ایده جك بر سیاست التزام ایلمسی ضروری اولدیغی اهمیتله بیان ایدلمکده ، تورکیانك تقسیمی ایله اوره ده قالان حکومت اسلامیه نك حیات سیاسیه و حریتنه خاتمه چکیلمسی وکلیاً اوره دن قالدیرلمسی اندیشه لری عموماً حضورسزلق تولید ایتدیکی ایضاح قلنمقده در .

مخطره یه وضع امضا ایدنلر ، هندستان مسلمانلری آره سنده حال حاضرده مشهود اولان تأثرات ألیمه نك ، ادامه سیله بو مملکتك انکشاف و ترقیسنك وخیم تأخراته دوچار اوله جغنی ، باش وکیل میستر لوید جورجك متارکه دن اول ایراد ایتدیکی نطق مشهورنده کی مواعیدك تحقیق بوتون هندستان ملتلرنجه تحسسات متدارانه ایله قارشیلانه جغنی بیان ایتمکده در لر .

بو قاریده اظهار اولونان اندیشه و هیجانك اسبابی ده بروجه آتی ایضاح اولونمقده در .

۱ — باش وکیل طرفندن وریلن و مسلمانلرك حرب اثناسنده ائتلاف دولتلرینه مربوطیتنی تأمین ایدن وعدك اهمال ایدیلمه رك اکثریت نفوسی تورکلردن متشکل اولان قطعه لرك تورکلردن آلنه جغی حقنده کی ظن و اعتقاد ؛

۲ — عثمانلی پادشاهنی هانکی نام آلتنده اولورسه اولسون بر حاکمیت آلتنه وضع ایده رك اسلام عالمنك اك بیوك قسمنك شرعی ودینی رئیس عمومیسی صفتنی اساسلی بر صورتده اخلال ایتمك ؛

۳ — غزته لر طرفندن اشاعه ایدلدیکی وجهله بلاد مقدسهٔ اسلامك حمایه سنی غیر مسلم حمایه لره تودیع ایتمك که بو خصوص احکام شرعیهٔ اسلامیه ایله طبان طبانه ضددر .

مخطره یی تقدیم ایدنلر ، عراق ، سوریه و فلسطینك تورك اولمایان وسائر عناصر مسلمه ایله مسکون اولمسنه بناءً تورکیادن تفریقی التزام ایدلمش ایسه ده آناطولی ، تراکیا واستانبول حقنده عین حالك وارد اولمدیغی تأکید ایتمکده وشو ایستاتستیقلری درمیان ایلمکده در لر :

« ۱۹۱٤ سنه سنده استانبول اهالیسی عددی دینلرینه وملیتلرینه نظراً بروجه آتی ایدی : (مسلمانلر : ۵٦۰,۰۰۰ ، روملر : ۲۰۵,۰۰۰ ، ارمنیلر : ۸۲,۰۰۰) .

ادرنه ولایتنده اهالینك مقداری شویله در : مسلمانلر ؛ ۵٦۰,۰۰۰ روملر : ۲۲٤,۰۹۹ ، ارمنیلر : ۱۹,۰۰۰) ه

چناق قلعه ده ؛ (مسلمانلر : ۱٤۹,۹۰۰ ، روملر : ۸,۰۰۰ ، ارمنیلر : ۲,۰۰۰) در .

اناطولینك اك مهم مخرجی اولان ازمیری احتوا ایتمك اوزره آیدین ولایتنده مقدار نفوس بروجه آتیدر : (مسلمانلر : ۱,۲٤۹,۰۰۰ ، روملر : ۲۹۹,۰۰۰ ، ارمنیلر : ۲۰,۰۰۰)

مخطره یی تقدیم ایدنلرك منابع موثوقه دن کمال نفرتله اخذ ایتدکلری معلوماته نظراً یونانستانك ازمیره داخل اولمسنی متعاقب ۱۷,۰۰۰ مسلمان اولدورلمش و ۱۰۰,۰۰۰ مسلمان مهاجرت ایده رك یرسز یوردسز قالمشدر .

بوندن ماعدا مخطره ، ولایات شرقیه دن بیله مشترك بر دینك قوهٔ موحده سی و مشترك بر مفکوره سایه سنده مذاهب مختلفه یه منسوب مسلمانلر آره سنده تساند حاصل اولدیغی وبونك قوتی تقدیر ایتمه مك خطا اولدیغنی ذکر ایتمکده در .

تورکیانی بر ماندا آلتنه وضع ایتمه نك یاخود دها آچیق سوزلرله اونی اجنبی حاکمیته تودیع ایلمه نك ده مسلمانلرك حسیات دینیه سنه آغیر وسببسز بر تحقیر اولدیغی درمیان ایدلمکده در .

مطلوب اولان غایه نك تورکیایه قارشی بر سیاست اصلاحه تعقیبیله حاصل اوله جغی بیان ومکه ومدینه نك اداره سی حجاز حکومت مختاره سنه ترك اولونمسی قبول اولونمقله برابر بو حکومته اسلام نظرنده مشروع بر ماهیت بخش ایتمك ایچون حجاز حکمدارینك خلیفهٔ اسلامی تمثیل ایتمك اوزره اونك طرفندن تعیین ایدیلمه سی طلب اولونمقده در .

نهایت انکلتره نك کندیسنی تهدید ایدن تهلکه لری ، بالخاصه اونك حاکمیتی شمالدن دائما تهدید ایدن تهلکه یی نظر اعتباره آلمسی اقتضا ایتدیکی وقوتلی بر تورکیانك بولشه ویکلکه قارشی بر مانعه تشکیل ایده جکی بیان ایدلمکده در .

اوقاف اسلامیه مطبعه سی — اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٢٦

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب — باش محرر: محمد عاکف

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

ابونه شرائطی

داخل ، خارج ، هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٥٠) ، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

عدد : ٤٥٥ — ٢٣ ربیع الاخر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ١٥ كانون ثانی ١٣٣٦ — ١٨ جلد

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

افتطمعون ان یؤمنوا لکم وقدکان فریق منهم یسمعون کلام الله ثم یحرفونه من بعد ماعقلوا وهم یعلمون .

مآل کریمی

یاسز اونلرك سزه ایناملرینی می ایسته‌یورسکز ؟ حال بوکه ایچلرندن بر طائفه وارکه اللهك کلامنی ایشیدیرلرده اونی آکلادقدن صوکره بیله بیله تحریف ایدرلر .

* * *

انسان ایچون بیله بیله اضلاله ، قصداً افساده چالیشانلرك هدایتنه طمع ایتمه‌مك شبهه یوقدرکه حکمت واحتیاط لوازمندندر . کونش قارشوسنده ایکن کورمه‌مك ایچون کوزلرینی قاپایانلره ، کذلك برحجت بالغه قارشوسنده یوله کلمه‌یه‌رك بالالتزام صاغه صوله صاپانلره وعد ووعیدی متضمن اولان آیاتك نه فائده‌سی اوله‌بیلیر ؟ بوکبیلرك طریق صوابی طوتمسنه امید وار اولمق اصلا جائز دکلدر .

امام بخاری‌یله برابر فقها ومحدثیندن برجماعت دییورلرکه : موسویلرك توراتی تحریف ایتملری آنجق تأویل خصوصلرنده‌در . یوقسه الفاظ وعباراتی تغییر جهتلرندن دکلدر .

ابن وهب ابن زیددن نقلاً شو سوزلری سویله‌یور : موسویلر کندیلرینه نازل اولان توراتی تحریف ایدرك اونده‌کی حلالی حرام ، حرامی حلال ، حقی باطل ، باطلی حق صورتنه قلب ایدرلردی . بر حق صاحبی آدم کندیلرینه رشوت ویره‌جك اولورسه کتاب اللهك شکل اصلیسنی کوستره‌رك حقنی احقاق ایدرلر ؛ حقسز آدم عینی اصولده مراجعت ایدرسه اونی‌ده عینی کتابله حقلی چیقاریرلردی .

صدر اسلامدن صوکره کلن ، بالخاصه اوچنجی قرن هجری ایله اونی متعاقب دورلرده یتیشن مسلمانلرده احکام الهیه‌یی تأویل ، قرآنی تحریف خصوصنده موسویلرك مسلکنه سالك اولدیلر . حتی تأویلده دها ایلری کیتدیلر . واحکام الهیه‌یی تعطیل ، حقوق بشری اضاعه ایچون حیله‌لر اختراعنده اونلردن باصقین چیقدیلر . الله نامنه اللهه قارشی کلمکده ، دین نامنه دینی تعطیل ایتمکده دوام ایتدیلر . «حیل شرعیه» عنوانی آلتنده کنیش کنیش بابلر ، اوزون اوزون فصللر وجوده کتیردیلر . موسویلرك توراته قارشی طاقندقلری وضعیتی بونلر قرآنه قارشی طاقینمقله اکتفا ایتمدیلر ؛ کندیلرینه «حامی دین» سوسی ویره‌رك اسلامه اهانته باشلادیلر . بنیان شرعی یعنی تشیید دعواسنده بولونه‌رق ارکاننی ییقدیلر .

بوراده ائمهٔ سلفدن بعضیلرینك سوزلرینی اقتطاف ایتمك پك مناسب اوله‌جق . احتمالکه بوصورتله برچوق ارباب غفلتك انتباهنه یاردم ایتمش اولورز . ابن القیم الجوزی «اعلام الموقعین» ك اوچنجی

جزؤنده دیورکه : «حیل» ی تجویز سد ذرایعه آچیقدن آچیغه مناقضدر . زیرا شارع ، مفاسده آچیلان طریق وسائط ممکنه‌نك کافه‌سیله سد ایدر . حیله‌یی تجویز ایدن ایسه حیله‌لریله بوطریقی آچمش اولور . حرامه دوشمك قورقوسندن طولایی جائزی منع ایدن نره‌ده، حرامه وصول ایچون حیله‌یی استعمال ایدن نره‌ده ! بوتون بوتوجیهلر ، حیل شرعیه‌نك قبول واستعماله وبونلرله فتوی ویریلمسنه جواز اولمایوب ، دین آلهیده جمله‌سنك حرام اولدیغنه دلالت ایدر . لعن حدیثلرینی تدقیق ایدنلر بونلرك کافه‌سنك حیل شرعیه ایله محارم الهیه‌یی تحلیل ، یاخود فرائض الهیه‌یی اسقاط ایدنلر حقنده اولدیغنی کورور. (لعن الله المحلل والمحلل له)، (لعن الله الیهود حرمت علیهم الشحوم فجملوها وباعوها واکلوا منها) ، (لعن الله آکل الربوا ومؤکله وکاتبه وشاهده) احادیث نبویه‌سی کبی .

ابن الجوزی صوکنده دیورکه : جناب حق محارمنی حیله‌لرله تحلیل ایدنلری عمللری جنسندن برجزا اولمق اوزره مسخ ایله جزالاندیردی . چونکه اونلرده اللهك شریعتنی مسخ وتغییر ایتمشلردی .

بحث بیتمه‌دی
عبدالعزیز چاویش

موعظه

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن استاد حکیم فرید بك افندینك آیاصوفیه‌ده‌کی موعظه‌لری خلاصه‌سی

— ۷ —

اعوذ بالله من الشیطان الرجیم .. بسم الله الرحمن الرحیم . (والهکم اله واحد لااله الا هوالرحمن الرحیم) صدق الله العظیم .

کچن درسمزده اسلامه قارشی اعتراض ایدنلر حقنده بعض سوزلر سویلمشدم. اوبحث ناتمام قالدی. بوهفته انشاالله اونی اکمال ایده‌جکز. اسلامه عین سخط ایله باقانلر حقنده بعض سوزلرمز وار . اونلری سویله‌یه‌جکز. درسلرمزی عینی بحثده تمادی ایتدیرمه‌مز بلکه حاضروندن بعضلرینك جانی صیقار. فقط مسئله‌نك اهمیتی درکاردر . نه اولدقلری بلیرسز بعض کیمسه‌لرك دینه قارشی اولان تجاوزلری لاینقطع دوام ایدوب کیدیور. درلودرلو وسائط ایله شعائر دینیه‌یی ییقمه‌یه چالیشمقدن باش قالدیردقلری یوق . بونلره قارشی مسلمانلرك وسائط حکیمه ایله یعنی عقلی ، علمی مدافعات ایله مقابله‌یه قیام ایتملری فرضدر . اوت ، هرکس دیلنك دوندیکی، قدرتنك یتدیکی مرتبه‌ده حق وحقیقتی مدافعه ایله مکلفدر. بنابرین آیلرجه دکل، ییللرجه بومسئله‌لر حقنده سویلنسه ینه آزدر. بوتون اسلام علماسی، بوتون اسلام متفکرلری متحداً حرکت ایتملی. بو ضلالتك اوکنه کچملیدر . هرملت آره‌سنده بوقبیل وجدانسزلر توره‌مك ایستر. فقط اوملتك علماسی، عقلاسی علم وفنله، عقل وحکمتله بونلری الزام ایتملیدر . نشر مفسدت ایتملرینه میدان ویرمه‌ملیدر . منکر کچینن جاهللره قارشی مبارزه میدانه آتیله‌جق کیمسه‌لر یوق دکلدر . بزه قارشی توجیه ایتمك ایسته‌دکلری سلاحلرله مجهز متفکرلرمز واردر. منکرلر فلسفه‌لرینی، علملرینی اورته‌یه قویسونلر. کندیلرینك نه قدر یاکلش بوله کندکلرینی هرکس کورسون . بز بو مقصدله بو کرسی‌یه چیقدق. کیمسه‌یه هنرمزی صاتمق قیغوسنده دکلز. مقصدمز فی سبیل الله مدافعه‌در . اونك ایچون بنی معذور کوروکز . بونلرك مسخره‌لقلرینی ایچه تشریح ایتمه‌مه مساعده ایدیکز. زیرا بو جاهللرك دعوالری بویوکدر. تجاوزلری پك کستاخانه‌در. قرآن جلیل الشانه قدر زباندرازلق ایتمکدن حیا ایتمیورلر . قرآنك انسجامی حقنده بر طاقیم اعتراضات واهیه سردایدرلر . بعضیلری داها ایلری کیدییور. قلبلرنده مضمراولان مایهٔ کفروالحادی هروسیله‌دن بالاستفاده اورته‌یه دوکمکدن اجتناب ایله‌میور .

نه‌حال ایسه تمثیل آتی ایله مقصده شروع ایده‌لم :

اوت افندم ، آقشام صوفره‌ده کوزل کوزل یمك ییوردق . سنی شن وشاطر کوریوردم. کیجه یاریسی راحتسزلندك . نه‌اولدی ؟

— درجهٔ حرارت آرتدی. ۳۹،٥ ـ ٤۰ .

وجود دوشمش، اسکی نشئه کیتمش . معده بوزولمش . وجودك آهنك انتظامنه خلل کلمش . خسته‌لق . امان افندم غیرت ایت !

— امان اولیورم . یورغانی اورتکز .

— نه‌اولدك ؟

— مزاج مادی‌یه خلل طاری اولدی . اکسه‌مده کوچك بر چیبان چیقدی. بنی اولدیرییور. آجیسنه طایانیلماز. نه‌یاپیله‌جقسه همان یاپمالی . یاردیرملی .

ها ، آکلاشیلدی . کوچك بردمل یعنی چیبان . شق صلیبی ایستر. فقط نه اولدی ؟ نه‌در بوولوله ؟ نه‌در بو شکایت ؟ شوقدرجق برشی ناصل وجودی بوقدر صارصدی ؟ چیبانك حجمنی اقسام باقیهٔ وجود ایله مقایسه ایتسه‌ك وجودك بیکده بری قدربیله دکل . وجودك اقسام باقیه‌سی صاپ صاغلام . بونلرك عافیتی، چیبانك مرارتندن مختل اولان اعضای باقیه‌نك سلامتی شو اضطرابی تخفیفه کافی دکلمی ؟

— خایر ، کافی دکل . بوتون حیاتم اورایه کلدی طوپلاندی .

پکی قوزوم ، ناصیل اولور ؟ کتلهٔ مادیه‌نك هرطرفی سالم . نه‌دن بو قدر مشتکیسك ؟ دیمك اولیورکه شرك حکمی خیرك حکمنه غالب. بو قضیه بدیهیات اولیه‌دن . مثلا شو قدر مترومکعبی صویی حاوی بر خزینه‌نك ایچنه بر فاره لشی دوشسه خزینه‌نك طهارتی مختل اولور. دیمك اولیورکه بریرده شرك ظهوری خیرك تأثیرینی عادتا ازاله ایدییور.

ایشته بنیهٔ ایمانده بویله‌در ، سنك بنیهٔ ایمانکده‌ده قوجه بر شیرپنجه چیقمش. آرتق سن اسلامك فیوضنی، نشوه‌سنی نره‌دن طویه‌جقسك؟ بوتون موجودیتك او شیرپنجه‌نك اضطرابانی ایچنده ایکله‌یور .

ایشته آفاقدن برمثال ! نه قدر فوائد ایمانیه‌دن بحث اولونسه اونی تقدیر ایده‌مزسك . چونكه بنیهٔ ایمانكده قوجه بر شیرنجه وار . اونی شق ایتدیروب تمیزله‌تجه‌یه قدر خسته‌سك . دین حقنده سویله‌نن سوزلرك مزایاسنی تقدیر ایده‌مزسك ، برلذت دویامازسك ! چونكه ایمانكه عارض اولان او شیرنجه‌نك مقتضاسی بودر . طبیب ظبیب صیچرارسك . حال‌بوكه بر طبیب حاذق اكسه كده‌كی چیبانی ناصیل تداوی ایتدیسه قلبنده‌كی او پیس قرحه‌یی‌ده ازاله‌نك چاره‌سنه باقلی . اوندن صوكره عافیتك نه دیمك اولدیغنی اكلارسك . شیمدی سن خسته‌لغكی معترف‌اول عزیزم . نفسكه رجوع‌ایت ، دردیكه دوا آرا . ایشته بو قدر .

— بن خسته دكلم .

آه بو خسته‌لق مادی دكلدركه چیبانی كوزینه صوقه‌یم . طبیب حاذق روحانی اونی كوریبور . لكن كوستره‌میور . ایشته اصل مشكل جهت بو . فقط چوق كچمز بركون سن‌ده كوریرسك !

نه ایسه ، كلهلم كچن هفته‌كی درسمزك اتمامنه . انسان بر شیئه عین سخط ایله باقارسه اوشیئك كافهٔ محاسنی نظرنده قبایحه منقلب‌اولور . مثلا جناب حقك‌اشرف‌مخلوقات اولمق اوزره یاراتدیغی انسان (ولقد كرمنا بنی آدم ...) آیت كریمه‌سیله قدری اعلاایدلمش اولان مخلوق مكرم . جناب حق : « بن سزی احسن صورتده یاراتدم . علم ازلیمده سزه خاص اولان‌مزایای علویه‌یی‌جامع بووجود اجملی تكریمات سبحانیه‌مه مظهرایلدم . » بویوریور .

سزده كندی وجدانكزده تجربه ایتمش‌سكزدر . حسنده منفرد بروجود تصور ایدیكز . ذوق‌بدیعیدن ، حس رقیق روحیدن وایه‌مند اولان آدم اونك حسنته قارشی بیكانه قالهماز . تماشا ایتدكجه قدرت الٓهیه‌نك تجلیاتی قارشوسنده مست مدهوش اولور . تماشا ایده ایده نهایت ، اونك عاشقی اولور . او قابلیت وجدان آدمیده فطری ، جبلی برشیدر . بوتون بدایع ممكنه او آدمده مجتمع . بریكی‌زوالی‌ده اوكا عاشق . ایش بودرجه‌یه كلنجه فراقه برآن تحمل‌ایده‌مز . برآن جدا دوشسه یاشعورینه خلل كلیر ، یا حیاتنه خاتمه چكر . او علاقه انسانی افنای وجوده قدر كتورور . شیمدی حسنك تجلیاتیله‌مدهوش اولان برآدم او بدیعهٔ فطرته عین سخط ایله باقوب انی ذهنده مادی بر تحلیله تابع طوتسه اونك هرجزؤنی شو صورتله تدقیقه ، محاسننی بو وجهله تعیینه قالقیشسه عجبا نه كوریر ؟ هیئت مجموعهٔ وجودك آهنكندن متحصل اولوب كندیسنه حسن‌نامی ویریلن لطیفهٔ ربانیه‌دن اثر قالیرمی ؟ نه كزر ! آهنك وجودك محصله‌سی دیمك اولان حسنك یرنده یالكز اسدیكنی كوریر . اوت انسان نه‌در ؟ بیلدیكمز چاتال چكیجك بر از دها تسویه كورمش شكل دیكری : اوموزلرینك آراسنه تكفورطاغی قارپوزی كبی مدور بر جسم اوتوردولمش ! بو جسمك اوزرنده ایكی دانه پارلاق پنجره كبی برر دلیك . اوندن براز آشاغی بورون دینیلن برقطعهٔ بارزهٔ لحمیه . اونك اوجنده ایكی دلیك كه دائما مستكره بر مایع افراز ایدییور . اونك آلتنده بر اوچنجی دلیك داها ! ایچنه كوچك كوچك كمیك پارچه‌لری دیزیلمش . ایكی طرفنده آصمه قاباغی كبی ایكی عضو استطالی . داها اشاغیده طبق چاتال چكیچ كبی ایكی‌عضو داها ! اوایكی‌عضوك منتهاسنده آیاق دینیلن ایكی‌عضو غیرتام . پارمقلرله مجهز ! فقط بو پارمقلر بله ، اوقدر ایشه یارامیور . بلكه مایمونككی‌داها مكمل . تكامل‌نتیجه‌سی‌برهیكل‌ناقص ! طبیعت ازلدن بری چالیشیور . آنجق بوقدر یاپابیلمش . اوهیكل بورادەیه كلمش . كیم بیلیر داها نه یاپاجق !

ایشته سزه نظر سخطك بر نمونه‌سی ، بر نمونهٔ كاملی . او نظر سخط انسانی بویله تحلیل ایدییور ، او بدیعهٔ قدرتی بویله كوریور . بونكله‌ده قالمایور . داها بر چوق اعتراضات وار . اونده‌كی نمه‌لر زائد كوریلیور ؛ . مسودهٔ وجوددن نصلسه غلط اوله‌رق بیاضه كچیریلمش ایكی جزؤ ناقص دینیور . فقط غریبی شوكه حكیم تكاملی وجودی بویله تحلیل ایدركن ، باشقه بری‌ده اوهیكل ناقصك برجزؤ غیر مكملی قارشیسنده نه‌لر دوییور ! ایاغنی اله الالم . نظرك بری‌اونی ناقص ، قبیح كوریور ؛ باق داها نه‌لر سویلیور : آیاق پارمقلری پارمق دكل . چونكه اونلرله برشی طوتولمایور . آیاقده حقیله دورا بیلمك ایچون دیسه‌ك ، بیكیرك یكپارە طیرناغی داها ایی دوریبور . باشقه حیوانلرك كذا ...

ایشته بری آیاغی بویله تنقید ایدوب دوریركن ، بر دیكری‌ده (لوور) موزه‌سنه كیدیور . فقط بو ، حكیم تكاملی كبی دكل ؛ برصنعتكار ، برهیكلتراش ، حسی بدیعی‌صاحبی برآدم ! اوراده‌كی «وه‌نوس دومیلو» نك آیاغنك قارشیسنده غشی اولیور . حال‌بوكه صنعتكاری غشی ایدن آیاق ، تكاملینك نظر تنقید ایله باقدیغی او عضو ناقصك برشكل متكاملی . شوحالده «وه‌نوس» ك كوزل آیاغی جسنك دكل ، قبحك شكل متكاملی اولمق لازم كلیر . بوكا غایت كوزل دیمكدن زیاده ، غایت چركین دیمك داها موافق اولمازمی ؟ حسن بو آیاغك نره‌سنده ؟ تكمل ایتمش دكل ، بلكه داها برباد برحاله كلمش . چونكه حسن ایله قبحك حد فاصلی قالمیوركه . پكی ، هرایكی نظر آره‌سنده‌كی بو اختلاف نه‌در ؟ نه بوبرهیز ، نه بولحنه تورشیسی ؟ ایشته عزیزم ، محاسن ومقدساته توجه ایدن نظرلرده همان همان بوكا بكزر . الله جمله‌مزه حق‌وحقیقی كورمك نصیب ایلسون . شمدی بو اولدیمی‌یا ؟ قدرت فاطره‌نك تكریمنه مظهراولان اومخلوق مكرمی بویله برتحلیل وتقدیر ایله مسخره‌یه چویرمك انصافك ، قانون عقلك نره‌سنه‌صیغار ؟ دیمك‌كه انسان دكل یالكز اسلامه ، قرآنه ، حتی یارجانه معشوقهٔ جنانه‌ده بویله برنظر سخط ایله باقسه ، اونی بویله بر تحلیل سقیمه تابع طوتسه اونك كافهٔ محاسنی زائل اولور . اوموجود نه ایسه اونك نظرنده براعجوبه حالنی آلیر . پكی ، بواولدیمی ؟ شبهه یوق‌كه اولمدی . ایشته هرشیئه ، علی‌الخصوص اسلامه قارشی وقوع بولان تعریضات‌ده بویله‌در . سقیم برعین سخطك تحلیل غیرمعقولی اونی بام‌باشقه كوریر ،

کوسترر . نعوذبالله. خاطرمه کلدی‌ده سویله‌یورم . مثلا شرعك بعض احکامنه قارشی سرد ایدیلن اعتراضات‌ده بو قبیلدندر . شرع شریف سارقك النی کسیور . فقط نصل؟ برچوق قیود وشروط ایله . شرعی تأویل ایده‌جك دکلزیا . بك أعلا ایدیور .

بوحکم قادرمی دییه‌جکز؟ حاشا. ایشته یکرمنجی عصرك مفاخر مدنیه‌سی! قطع یدی استهجان ایدن ، اسلامك بو حکمنه قارشی باربار باغیران مدنیلرك معرفتنی کوردك. احتراص اوغورنده مجبا قاچ‌میلیون قول محواولدی؟ قاچ میلیون انسان پارچه‌پارچه ایدلدی؟ ارض‌وسمانك لسانی اولسه‌ده بوفجایعی تصویر ایتسه ! ! . . . . . صیره‌سی کلدی‌ده سویله‌دم. یوقسه‌سویله‌یه‌جك دکل‌ایدم. احکام اسلامیه‌نك فروعنه‌قارشی وقوع بولان اعتراضلرده بوقبیل هرزه‌لردر .

اللهك مرحمتنه تقابل ایده‌جك برمرحمت اولمدیغی کبی اسلامدن اشفق‌بردین‌ده یوقدر. اورته‌یه صلاح نامنه برفکر چیقیور. بالآخره میلیونلرله مفاسده سبب اولیور. اسلامه اعتراض ایدنلرینه زیتون‌یاغی کبی صویك اوستنه چیقمق ایسته‌یورلر .

خلاصهٔ کلام، نتیجهٔ مرام روحه عارض اولان علتی ازاله ایتملی . انسان عین سخط ایله باقه‌جق اولورسه اسلامدن دکل ، اولادندن ، معشوقه‌سندن ، جکر پاره‌سندن بیله صوغور. مثلا برمناسبتسز قادین کلیر ، زوج ایله زوجه آراسنه القای شقاق ایدر . برقته ایکی بویو برینی طوتار ، دیرلر. بوصورتله عائله‌یی تملندن ییقار، کیدر. بویله‌در. بو بویله اولدیغی کبی بونی تأیید ایده‌جك نامتناهی احوال وار. هریرده اسلامه قارشی برعداوت. صاغه باقسه‌ك بو ، صوله باقسه‌ك بو . اوکه باقسه‌ك بو ، آرقه‌یه باقسه‌ك بو . هرکس بو اعتقادات فاسده‌یه رواج ویروب طورمقده! البته‌اسلامدن نفرت‌ایدرسك. بوغایت‌طبیعی برشی. یکی، بونك ایچون نه یاپملی ؟ اسلامی سون ، اوکا نظرایمان ومحبتله باقان انصاف وادبی اولان ایی آدملرله کوروشملی . بوله‌بیلیرسه‌ك نه اعلی . چونکه بویله آدملر عنقای مغرب کبی اولدیلر . . . حقیقةً اسلامده نه‌مبارك آدملر واردرکه انسان اونلرك یوزینه باقدقچه قلبی نور ایله دولار. بویله صلحا، بویله کمل وار. اونلر کونش کبی‌در.

— شیخ‌افندی تکیه‌سنده اوطوریور، نذور وطیارانه منتظر...

دیمه . بلکه اویله‌سی‌ده واردر. فقط بنم بحث ایتدیکم اوقبیلدن دکلدر.

هذیان ایدییورسك ، اویله برشیخ کامل ،عارف واصل بول ، بن‌ده کوله‌سی اوله‌یم. ایمانك نامتناهی اذواقی واردر. فقط سن طویماز- سك . چونکه قپوسندن ایچری کیرمك نصیب اولمادی . اوسرایك ایچنده‌کی مزیاتی نصل کوره‌بیلیرسك ؟ انسان برغسل آبدستی آلمقله جنتده برکوشکه صاحب اوله‌ماز .

زمانمزده بو کبی آدملرك قحطی وار . یاخود بز کوره‌میورز . بویله دولتلرك وجودی محض‌رحمتدر. بردانه‌سی بولسه‌ق‌ده تربیهٔ‌نفس ایچون‌دامننه یاپیشسه‌ق. فقط اوته‌کیلر پك‌چوق! متبصراولوب‌شرلرینه قاپیلمامیلی . اونلرك کیتدیکی طریق ضلاله آدیم آتمامیلی .

بومحنی ایسته‌دیکم کبی تفصیل‌ایده‌مدم. نه‌ایسه. مالایدرك کله‌لایترك کله دییه‌لم‌ده کچه‌لم. کچن‌درسده جناب‌حقك وحدانیتی‌حقنده ادارهٔ کلام ایتمش‌ایدك. اوقودیغمز آیت کریمه‌نك مآل‌عالیسی شوایدی: سزك الهکز بردر، علم ازلیسی محیط کلیات وجزئیاتدر. یعنی علمندن خارج هیچ برشی یوقدر .

ینه قرآن کریمك دیکر برسورهٔ شریفه‌سنده (یعلم ماببن ایدیهم وماخلفهم) بویوریلیور . جناب حقه کوره زمان فلان یوقدر . اواستمرار وجودی آن دائمله افاده ایدییورلر . اونك ایچون محیط کلیات وجزئیاتدر . اللهك علمی سنك علمکه بکزه‌مز. سنك علمك زمان ومکان قادرولرینك خارجنه چیقه‌ماز . اویله برعالم وارکه سنك زمانك‌ده ، مکانك‌ده اوراده طوپی آتار . فلسفی‌ده دوشونو- لورسه بویله‌در . علم نقطهٔ نظرندن حقیقت بودر .

(ولایحیطون بشیءٍ من علمه الابماشاء) اللهك علمندن بزم ایچون برشی بیلمك احتمالی یوقدر . بز انجق بیلدیرمسنی مراد ایتدیکی قدر بیلیرز. علممزك محیطی نه‌قدر ایسه اودائره داخلنده دونرز. خارجه چیقه‌مایز . سن‌ده موجودات ایچنده بروجودسك. اجرام فلکیه‌یه باقسه‌ك آ . هبسنه برحدود چیزمش . اودائره داخلنده دونوب وظیفه‌لری نه ایسه کال انتظام ایله ایفا ایدییورلر . مخلوقات مدرکه- سنك‌ده‌شعور ه‌مستنداولان، یاخوداولمیان حرکاتی‌ایچون برحدچیزمشدر.

بك اعلا بز بوعلممزله مجبا اللهك ذاتی حقنده برمعلومات‌ایدینه بیلیرمی‌یز ؟ ذاتاً بومنهی عنهدر . الله اوقابلیتی بزم دماغمزه قویمامش. (تفکروا فی آلاءالله ولاتتفکروا فی ذات‌الله) ذات‌الوهیتك سر ادقات ازلیه‌سنك ماوراسنه تخطی‌یه امکان یوقدر . زیرا (لاتدرکه الابصار وهویدرك‌الابصار) بصرلر آنی ادراك ایتمز . فقط اوابصاری ادراك ایدر . (وهواللطیف‌الخبیر) اوخبیردر ، لطیفدر .اللهك ضدی‌یوقدر. اولمادیغی‌ایچون کنه باری‌یه انفاذ نظر امکانی‌ده منتفیدر. هرشی ضدیله منکشف اولور . الله‌ه ایسه بویله دکلدر. اونك ضدی یوقدر .

بس نهانها بضد پیدا شود
چونکه حق رانیست ضد پنهان بود

حضرت علی رضی‌الله عنه افندمزه: توحیدك معناسی نه‌در؟ دییه صورمشلر . جواباً دیمشکه :

— قلبکه ذات‌الوهیت‌حقنده نه‌خطور ایدرسه، نه‌کبی برفکرکلیرسه الله اونك غیریدر .

سن ذات‌الوهیت حقنده نه‌کبی برفکر توهم ، یاخود ذات‌الوهیتی کندی حالاتك‌قبیلندن برحالتده تصور ایدرسه‌ك الله بونك‌ماوراسنده‌در. سنك کافهٔ تصوراتك مخلوقدر .

ایشته عبد صادقك ، مخلص مؤمن موحدك یاپه‌جغی بوندن عبارتدر. روحاً یوکسلوب‌ده انوار ذاتك تجلیاتنه استعداد پیدا ایدرسه دائرهٔ نظری توسع ایلر. باشقه شیلر اولور. فقط ینه محدوددر .

برآدم خالق تعالی حضرتلرینی دوشوندیکی صره‌ده ذات باری‌یی مخلوقات ومحدثاتده برشیئه تشبیه ایدرسه مشبهه زمرۀ خاسره‌سنك افرادی میانه کیرمش اولور، فکر باری خصوصنده عدم صرفه قائل اولورسه ، معطله‌یه التحاق ایدر . قلندرلردن برینك دیدیکی کبی الله بو دکل ، شو دکل ، یرده دکل ، کوکده دکل ... شونی یوق دی‌ده ایشك ایچندن جیق‌ور... دییه‌رك کافر باللّٰه‌اولور. فقط برخالق‌واردر ، بن اونی ادرا کدن عاجزم دیرسه ، اوزمان مؤمن حقیقی اولور .

حضرت مولانا دییورکه :

کل ماخطر ببالك فالله غیر ذلك

قلبکه کلن دکل، صورت اعتباریله قلبکه کله‌ین نه‌ایسه الله اودر.

هرچه اندیشی پذیرای فناست   آنکه‌در‌اندیشه ناید آن‌خداست

بشر بونی دوشونه‌مز . کنه باری‌یه عقل ایردیره‌مز . فقط صوکره عرفا ، مجاهدین باشقه درلو سویله‌یورلر . انجاق بورادەکی رؤیت‌ده بزم بیلدیکمز کبی رؤیت دکلدر (ما رأیت شیأً الا رأیت‌الله قبله ـ یاخود ـ الا قدرأیت‌الله فیه) بن هیچ برشی کوردم . الا اوندن اول یاخود اونده‌اللهی کوردم دییورلر . الله هرشیدن منزه‌ومبرادر. بوقاریده سویلدیکمز کبی هرشی ضدیله منکشف اولور . اللهك مخلوقاتی ایچنده ضدی اولمادیغی ایچون بز ذات‌الوهیتك کنهنی اصلا بیله‌میز . آنادن دوغمه کورك الوانه قارشی حالی، وضعیتی نه ایسه‌عقل کوزینك کنه باری‌یه قارشی حالی، وضعیتی‌ده اودر. اونك ایچون کنه باریدن بحث ایتمك هیچ بر فائده ویرمز .

تحفدر. براعمی وارمش. «قیرمزی‌دینتجه آغزم‌اکشیلك‌دویبور.» دیرمش !

فقط ذات باری حقنده بر چوق شیلر سویله‌مشلر . جوهر عالدن عالی ومتعالی بروجود . سویله‌نن سوزلرك بریسی بو . دیکری جوهر عالمده مندمج بر وجود. بونده محظور عظیم واردر : صوکره‌فلمنکلی بریهودی‌فیلسوفی‌ده نه‌دییور؟ (جناب‌حقه‌طبیعت‌طابعه، مکوناته‌ده طبیعت مطبوعه) رواقیلرده روح‌عالم دییورلر ایدی. فقط کافۀ مسالك مبدأ وحدت کائنات دیمك ایسته‌یور. صوکره بو انتزاع‌ده اوله‌بیلیر دییورلر. بوبحث مهمه دائر خیلی‌سوزلر وار. انشاالله‌الرحمن کله‌جك درس سویلرز . لله‌الفاتحه .

اخلاقیات

٥

مسئولیت اخلاقیه‌نك درجاتی

وجدان ومسئولیت اخلاقیه ـ وجدانك حکمی یالکز نفس‌ناطقه‌داخلنده دکلدر ـ وجدانك مربوط بولوندیغی قوتلر ـ حکم وجدانی واحتساسات ـ مسئولیت وجدانیه کافی‌میدر ؟. ـ ابنای جنسمزه قارشی مسئولیتمز ـ بوده‌کافی دکل‌در ـ جناب حقه قارشی مسئولیتمز ـ

مسئولیت اخلاقیه قاچ درجه‌ده تحقق ایدر ؟..

مسئولیت‌اخلاقیه ، وظیفه‌نك عدم‌ایفاسی ، افعالمزك قانون‌اخلاقی‌یه مخالفتی نتیجه‌سی اوله‌رق ترتب ایدن بر جزادر . عاقل ومختار اولان انسان قانون اخلاقی‌یه مغایر برصورتده حرکت ایتدیکی تقدیرده جزا ومسئولیته دوچار اولور . فقط بو مسئولیت کیمك طرفندن واقع اوله‌جق ؟. بوکبی حرکتمزدن طولایی بزی مسئول ایده‌جك کیم‌در؟.

«وحی» قیدندن آزاده یاشامق ایسته‌ینلره کوره بوجزاومسئولیت ایکی درجه اولمق اوزره تحقق ایتمك ایجاب‌ایدر :

١ — وجدانك مسئولیتی ، یعنی محکمۀ وجدانیه‌مز حضورنده‌کی مسئولیتمز ؛

٢ — بنی نوعمزه قارشی مسئولیتمز .

شمدی بونلرك نه شکلده وقوعبوله‌جقلرینی وبو مسئولیتلرك کافی اولوب اولمدقلرینی تدقیق ایده‌لم :

وجدان ومسئولیت اخلاقیه :

بزده وجدان دینیلن بر قوت ، بر ملکه وار . بو قوت خیری شردن ، فضیلتی رذیلتدن تمیز وتفریق‌ایدرك بزی خیره سوق وشردن منع ایدر . بولمزی شاشیردیغمز زمان بزه «اورادن دکل ، بورادن یورو!» امرینی ویرر . بوقوت افعال وحرکاتمزی، نیات ومقاصدیمزی تدقیق وتحلیل ایدرك نفوس بشریه‌ده فطرة موجود بولنان خیر وشر فکرلرینه نسبتله اونلری تقدیرایدر ، مقایسه‌ایدر ، اولچر؛ وبوصورتله آنلرك خیر ویاشر اولدقلرینی آکلار . تمایلات وافعالمز خیره،وظیفه‌یه مطابق‌اولورسه وجدان طرفندن نائل مکافات ، مظهر تقدیر وتحسین، عکسی‌تقدیرده ایسه دوچار مجازات‌اولورز ؛ وجدانك‌توبیخ وتکدیرینه آجی آجی ستملرینه معروض قالیرز .

بناءً‌علیه مسئولیت اخلاقیه‌نك مبدئی ، یعنی اك اول وبلاواسطه اعمالمزی ، نیاتمزی تدقیق وتحلیل ایدرك اونلرك ایی ویا فنا اولدیغنه کوره بزی‌مسئول وبالنتیجه تکدیر ویاتقدیرایدن وجدان‌در. مسئولیت وجدانیه بك شدتلی وبك صیق اولدیغی جهتله قانون اخلاقه مغایر بر صورتده حرکت ایتدیکمز تقدیرده مسئولیت وجدانیه‌دن یاقه‌یی قورتاراماز . وجدانك مکافاتی‌ده بویله‌در .

وجدانك مجازاتی ندامت ، اضطراب ، توبیخ، تکدیر ، نفرت شکللرنده تجلی ایدر . یعنی نیات واعمالمز قانون اخلاقه مغایر اولورسه وجدان مکدر اولور . حکم وجدانی‌ده توبیخ وتکدیر شکللرنده ظهور ایدر وبالنتیجه بزده ـ فعلك وقوعبولدیغنه کوره ـ برندامت ، بر اضطراب ویاخود بر نفرت حاصل اولور .

وجدانك مجازاتی بو شكلده اولديغی كبی، مكافاتی‌ده شوق وانبساط، محظوظيت كبی شكللرده كورولور. يعنی نيات وافعالمز خيره مطابق اولونجه نتيجهٔ مسئوليت خير محض‌دن، اك شامل معناسيله سرور وفرحدن، عالی بر لذت نفسانيه‌دن عبارت اولور. ديمك كه اعمالمز نه اولورسه اولسون وجدان طرفندن تدقيق وتحليل اولنه‌رق اونلردن طولايی مسئول وبالنتيجه مظهر مكافات، ياخود دوچار مجازات اوليورز. عينی زمانده، بر عمل شرك وجدان اوزرنده حصوله كتيرديكی عذابدن، راحتسزلقدن، صيقينتيدن بيوك بر جزا وعذاب‌ده اوله‌ماز. بو ناصل بويله ايسه، بر عمل خيرك بزده حصوله كتيرديكی مسرت وانشراح‌ده نفسك حظوظات سائره‌سندن هيچ بريسی ايله قابل قياس دكل‌در.

وجدانك حكمی يالكز نفس ناطقه داخلنده دكل‌در :

عينی زمانده وجدانك حكمی، فعل ومسئوليتی تقديری نفس ناطقهٔ بشريه داخلنده منحصر قالمايه‌رق خارجه‌ده سرايت ايدر. وجدانمز يالكز كندی فعلمزی دكل، باشقه‌لرينك فعللرنی‌ده تقدير ومبدأ خيره مطابق وعدم مطابقتلری حقنده بر حكم ويرر. بو صورتله او فعلك فاعلی حقنده بزده يا بر حس محبت وياخود بر حس نفرت حاصل اولور. ديمك اوليوركه: وجدانمز هم كندی حركاتمز، هم‌ده باشقه‌لرينك حركاتی ايچون اك بيوك واك معتمد بر حاكم‌در. بزی اك اول مسئول ايدن ايشته بو حاكم‌در.

وجدانك مرتبط بولونديغی قوتلر :

وجدان اخلاقی ديديكمز بو قوت، ديكر ايكی قوتله كسب ارتباط ايتمش‌در، كه اونلرده قوهٔ عقليه ايله قوهٔ حسيه‌در. چونكه مبدأ خيره تعلقی اعتباريله افعالی محاكمه ايدن عقل‌در؛ افعالك صوابه مطابقتی، ياخود مبدأ خيره عدم مطابقتی اعتباريله منشرح، متلذذ ويا متألم اولان‌ده شعور نفسی واحساس‌در. حتی بونك ايچون‌دركه وجدانی شويله‌ده تعريف ايديورلر: «وجدان، مبدأ خيره تعلقنه نظراً فعله حكم ايتمسی اعتباريله عقل‌در؛ فعلك صوابه مطابقتی، ياخود مبدأ خيره عدم مطابقتی اعتباريله شعور نفسی‌در.»

بناءً عليه وجدان ديديكمز محكمهٔ كبرانك رئيسی قوهٔ عاقله، اجرا مأموری‌ده قوهٔ احتساسيه‌در. بری حكم ايدر، ديكری‌ده او حكمی اجرا ايدر.

حكم وجدانی واحتسامات :

نفس ناطقه‌ده ظهور ايدن حادثات وجدانيه ايكی شكلده‌در: احكام، احتساسات. برشيئك وجدانك تحسين ويا تقبيح، احترام ويا تحقير ايتمسی اعتباريله ظهور ايدن شی احكام‌در. بو جهتله وجدان عقله ارتباط ايدر. بو حكملرك موضوعی‌ده شمدی سويله‌ديكم كبی افعال مخصوصه‌مزله ديكرلرينك افعالی‌در. ايكنجيسی‌ده مسرور اولمق، محبت ويانفرت دويمق كبی او احكامدن حاصل اولان احتساس‌در.

بونی بر آز دها ايضاح ايده‌جكم: وجدانك ويرديكی حكملر يا نيات ومقاصده‌در؛ تعبير ديكرله فعلك اجراسندن اول‌در. ياخود فعل اجرا اولوندقدن صكره‌در. برنجی صورتده وجدان، فاعلدن صدور ايده‌جك فعلك خير ويا شر اولديغنی محاكمه واونی اجرا ايتمه‌نك‌ده ايی ويا فنا اوله‌جغنی تعيين ايدر. ايكنجی صورتده فعل ايی ايسه تحسين وتقدير، فنا ايسه توبيخ وتقبيح ايلر. وجدان بالمحاكمه بو حكملری ويردكدن صكره بزده بر طاقم حسيات اخلاقيه ميدانه كلير. مثلا: وجدانك ويرديكی حكم نيات ومقاصده عائد ايديسه بو حكم بزده؛ نياتمزك ايی ويا فنا اولديغنه كوره؛ بر حس محبت، ويا بر حس نفرت توليد ايدر. اكر وقوع بولان بر فعل اوزرينه ايديسه او زمان فعلك فاعلی بز اولديغمزه كوره كنديمزده بر ذوق ويا ندامت؛ باشقه‌سی اولديغنه كوره‌ده بر انجذاب ويا نفرت حس ايدرز. ديمك كه وجدانك حكمی يالكز خير وشری تعيين‌دن عبارت اولمايوب اونلرك واجب الاجرا وياخود واجب الاحتراز اولديغنی‌ده كوستريور.

ايشته بو احكام واحتساسات اخلاقيه بزه مسئوليت فكرينی القا ايدر. انسان يوقاريده بيان ايديلن فكر مسئوليتی، فعله ويا نيات ومقاصده قارشی ظهور ايدن احكام واحتساسات وجدانيه ايله آكلار. يعنی بو احكام واحتساسات وجدانيه بزه مسئوليت فكرينی ويرر. شو حالده وجدان دنيلن محكمهٔ كبرانك محاكمه ومسئوليتندن، جزا وعقابندن ياقه‌يی قورتارماميز قابل دكلدر، مكركه نياتمز، اعمالمز قانون اخلاقه موافق اولسون.

مسئوليت وجدانيه كافی ميدر ؟ :

بورايه قدر سويله‌مش اولديغمز شيلرك هپسی دوغرودر. حقيقةً بزده وجدان دنيلن بر قوهٔ فطريه، بر موهبهٔ الٓهيه وار. بو قوت اخلاقی وقايعی هم ضبط ايدر، هم تدقيق ومحاكمه ايدر. اونلرك خير وشر اولدقلرنی كنديسنه مخصوص بر معيار ايله اولچر؛ وبزی دائما خيره تشويق، شردن منع ايدر. بو موهبهٔ فطريه‌نك اوامرينه انقيادمز اك بيوك بر مكافات روحيه ايله نتيجه‌لنديكی كبی، عدم اطاعتمزده اك شدتلی بر عذاب درونی ايله قارشيلاشير. بناءً عليه وجدان دينيلن محكمهٔ كبرانك مؤاخذه‌سنه، عتابنه، مسئوليتنه اوغرايه‌جق افعال وحركات‌دن انسان نه قدر تبری ايدرسه نفسنی او نسبتده اصلاح ايتمش، انسانلغك درجهٔ كماله يوكسلمش صاييلير.

مع مافيه شوراسنی‌ده اعترافه مجبورزكه: اعمالمزك خير وشره مطابقتی نقطه‌سندن يالكز «مسئوليت وجدانيه» كافی دكلدر. يالكز مسئوليت وعقاب وجدانی قورقوسی انسانلری فنالقدن منع ايده‌من. يالكز بو محكمه‌دن صدور ايده‌جك بر حكمك واقعه مطابقتی هر وقت ادعا ايديله‌من. چونكه بر محكمه‌نك ويرديكی حكملرك نفس الامره مطابق اولابيلمسی ايچون او محكمه‌نك تأثيرات خارجيه‌دن تماميله آزاده اولمسی، صفوت اصليه‌سنی محافظه ايتمسی لازمدر. بويله اولمدقچه اورادن صدور ايدن حكملرك هر وقت ايچين دوغرو اوله‌بيله‌جكی ادعا ايديله‌من.

حال بوكه ـ وظيفه‌نك قوۀ تأييديه‌سى بحثى ايله مباحث سائره‌ده كوروله‌جكى اوزره ـ برچوق اسباب وعوامل محكمۀ وجدانيه‌مز اوزرنده اجراى تأثير ايديورلر ؛ سلامت فطريه‌سنى اخلال وقابليت طبيعيه‌سنى اطفا ايديورلر . آرتق صفوت اصليه‌سنى غائب اتمش اولان بر محكمه‌نك تعيين ايده‌جكى مسئوليتك واقعه يه درجه‌يه قدر مطابق اولا بيله‌جكى ادنى بر ملاحظه ايله اكلاشيله‌بيلير ظن ايدرم . بونك ايچيندركه اعتياد رذائله مألوف اولان برشرير ، ارتكاب ايله‌ديكى براخلاقسزلقدن طولايى محكمۀ وجدانيه‌سى طرفندن مسئوليت ومجازاته دوچار اولميور . اونك محكمۀ وجدانيه‌سى اوفعلك فنا اولديغنى تقديردن عاجز بردركه‌ده بولنديغندن اعمال سيئه‌سندن طولايى مسئول اولميور ، وجدان عذابى طاتميور . ديكر طرفدن بو محكمه‌نك صفوت اصليه‌سنى محافظه اتمش اولان برانسان مغاير اخلاق اك اوفاق برحركتدن طولايى پك شدتلى برمسئوليت وجدانيه‌يه معروض قاليور . ديمك‌كه عذاب وجدانى عاملك مسئوليتى نسبتنده تحقق اتميور .

ايشته بونك ايچيندركه اعمالمزك خير وشره موافقت وياعدم موافقتى نقطه‌سندن يالكز « مسئوليت وجدانيه » كافى اولمديغنى هروقت ادعا ايده‌بيليرز .

ابناى جنسمزه قارشى مسئوليتمز :

دنيله بيليركه : مسئوليت وجدانيه ، ابناى جنسمزه قارشى وقوع بوله‌جق مسئوليتمزله اكمال اولنور . اعمالى ، خيره مطابق اولان بر انسان ابناى نوعنك تقديرينه مظهر اولور ؛ اونلرى شوق ومسرته القا ايدر ؛ اونلرك امنيت ومحبتنى ، احترامنى قازانير . عكس تقديرده ايسه توبيخ وتكديرلرينه ، أسفلرينه ، خير خواهانه اخطارلرينه معروض قالير ؛ كيتدكجه اونلرك اوزرلرنده عدم امنيت ، نفرت ، بغض آثارى ظاهر اولمايه باشلار . دها ايلرى كيده‌جك اولورسه ـ ايش اخلاق دائره‌سندن چيقه‌رق حقوق دائره‌سنه كيرر ، و ـ قانونى ، سياسى مسئوليتلر قارشيسنده قالير . بوصورتله وجدان عذابى كورميه‌جكى فرض اولنان انسانلر ابناى جنسنك مسئوليتندن قورتولامازلر . ديكرلرى ايسه هر ايكى مسئوليته دوچار اولورلر .

فى الحقيقه ، ايكنجى درجۀ مسئوليت ، انسانك ابناى نوعنه ، وطنداشلرينه قارشى اولان مسئوليتدر . برنجى درجۀ مسئوليت ، يعنى انسانك وجدانه قارشى اولان برمسئوليتك حدودى « درونندن عذاب وندامت وياخود شوق وانبساط حس اتمكدن عبارت » اولوب نتيجه‌ده برجزى مادى اولمديغى حالده ايكنجى درجۀ مسئوليتده عذاب مادى ده بولنه‌بيلير ؛ وبو نقطه‌دن ايكنجى ايله برنجيسنك اكمال واتمام ايديله‌بيله‌جكى ملاحظه‌سى وارد اولور .

فقط نه اولورسه اولسون بوده كافى دكلدر . بو مسئوليتك ده اوقدر قطعى وقوتلى اولمديغى آشكاردر . بالجمله نيات واعمالمزدن طولايى ابناى جنسمزك بزى مسئول اتمسى غيرقابلدر . بوكا نه مادةً ، نه ده معناً امكان يوقدر . بناءً عليه مسئوليت وجدانيه كبى بوده غير كافيدر [١] .

مسئوليت اخرويه :

برنجى وايكنجى درجه‌ده‌كى مسئوليتلرله اكتفا ايديلوب اعمالمز ايچون بونلردن داها قوتلى بر مسئوليت قبول ايديلمديكى تقديرده مسئوليت اخلاقيه كافى درجه‌ده تحقق اتميور ديمكدر . مسئوليتك عدم تحققى ايسه اخلاقك فقدانى انتاج ايدر . ايشته بونك ايچوندركه : بز ، اخلاقى اولان مسئوليتك ، تعبير ديكرله اعمالمزك قانون اخلاقى‌يه مغايرتى نتيجه‌سى معروض قاله‌جغمز مسئوليت وجزانك اك بيوكى مسئوليت اخرويه اولديغنه قانع بولونمقده‌يز ، كه نفس الامرده ده بويله‌در . بناءً عليه تماميله مسئوليت ، انسانك جناب حقه قارشى اولان مسئوليتيدر ؛ مسئوليت اخرويه‌در . بالجمله نيات واعمالندن طولايى مسئوليت اخرويه‌يه دوچار اوله‌جغنه ، روز جزاده ـ بوراده‌كى عمللرندن طولايى ـ جناب حق طرفندن اك دقيق بر محاسبه‌يه تابع طوتوله‌جغنه ايمانى اولميان بركيمسه ايچون برنجى وايكنجى درجه‌ده اولان مسئوليت كافى دكلدر . شو حالده مسئوليت اوچ درجه اولمش اوليور . بونلرك اك قوتليسى ، اك قطعى ولايتغير اولانى ده اوچنجى درجه اولان مسئوليت اخرويه‌در . بو مسئوليته ايمانى اولميانلر ايچون « مسئوليت وجدانيه » و « ابناى جنسمزك مسئوليتى » هيچدر . اونلرك هردرلو فنالغى ارتكاب ايده‌جكلرنده اصلا شبهه يوقدر . نا صل‌كه مشهور « وولتر » بيله : « دينسز ، يعنى مسئوليت اخرويه‌يه ايمانى اولميان ، جزاسز قاله‌جغنى بيلسه هردرلو فنالغى ارتكاب ايدر ايدى » ديمكله بو حقيقته نه كوزل ترجمان اولمشدر [٢] . « رأس الحكمة مخافة الله » .

آقسه‌كيل
احمد حمدى

غرانيق مسئله‌سى حقنده

دار الحكمة الاسلاميه اعضاسندن راسم افندينك خطاى عظيمى

١

بديهى بر حقيقتدركه : مسائل دينيه‌نك اك بيوكلرندن برى ، بلكه‌ده برنجيسى « وحى » مسئله‌سيدر . وحى مسئله‌سنده اوفاق بر شبهه ، دينى اساسندن ييقار . چونكه دينك تملى « وحى » در . تمل صارصيلنجه ، اونك اوزرينه قورولان بنانك هيچ اهميتى قالماز .

قرآنى تدبر ايدنلر پك اعلا بيليرلركه : دين اسلام انبيانك شانى پك زياده اعلا اتمش ، « حملۀ وحى » اولملرى اعتباريله اونلرك قدر

[١] وظيفه‌نك قوۀ تأييديه‌سى بحثنه مراجعت .

[٢] ذاتاً خير وشرى تميز اتمك ملكه‌سندن عبارت بولنان « وجدان » ك دينه‌دن ، مخافة اللهدن تحصل اتمش برقوت اولديغنده شبهه يوقدر . دين اولمدقجه حقيق بر وجدانك بولونه‌ميه‌جغى ـ عادتا ـ بديهيات جمله‌سندندر . بو بابده دها زياده تفصيلات ايچون « دينى درسلر » ك اوچنجى كتابنك بشنجى درسنه مراجعت اولونمق لازمدر .

ومنزلتلرينك پك بيوكسك اولديغنى سويله‌مش؛ فضائلده، صدق وامانتده اعمال صالحه‌ده بشريت ايچون بر نمونهٔ امثال اولدقلرينى بيلديرمش؛ اونلرى خصماى دينك اسنادآتندن، دينلرينه منسوبيت ادعاسنده بولنان كروه حمقا وجهلانك ـ هرهانكى بر سائقله ـ نسبت ايله‌دكلرى مخترعات وخرافاتدن تماميله تنزيه ايله‌مشدر.

اسلامه نظر امعان ايله باقانلره كيزلى دكلدركه، بو دين، بالجمله رسل عظام حضراتنك وظيفهٔ تبليغده زلل وخطادن تماميله معصوم، كرك قول وكرك فعله عائد جناب حقك كنديلرينى توجيه ايله ايكى جهتده زيغ وضلالدن تماماً مبرا اولدقلرينى تثبيت وتقرير بيورمشدر. بالخاصه خاتم رسل اولان جناب محمد (صلعم) بو اعتبار ايله هپسنك فوقنده بر موقع ممتازده‌در.

اوت، تبليغ عن الله‌ده عصمت رسل، اصول اسلاميه‌دن بر اصل‌در، كه بوكا بالذات قرآن شهادت ايله‌ديكى كبى، سنت تأييد ايتمش، امتده بونك اوزرينه اجماع ايله‌مشدر. بناءً عليه قرآنك شهادتى، سنتك تأييدى، امتك اجماعى وبونلره انضمام ايدن عقلك ارشاداتى ايله آكلايورزكه: رسل كرام وظيفهٔ تبليغده معصومدر، جناب حقدن تلقى بيوردقلرى احكامى عيناً وتماماً تبليغ خصوصنده هر تورلو زلل وخطادن مصون ومنزه‌درلر. اونلر جناب حقدن تلقى ايتدكلرندن باشقه‌شى سويله‌مه‌مشلر وتلقى ايله‌دكلرى شيلرى‌ده جناب حقدن اولديغنى جزماً ويقيناً بيلدكلرى حالده بزه تبليغ ايتمشلردر، كه وحيك معناسى‌ده بوندن باشقه برشى دكلدر.

اديانك مستنداليهى اولان بو اساس، دينك نه ديمك اولديغنى آكلايان ارباب اديانك هيچ برينك شبهه ايتمه‌يه‌جكى بر حقيقتدر. بويله اولمه‌يدى، «وحى» ه ناصل اعتماد ايديليردى؟. مبلغ تماماً معصوم اولمانجه جناب حقدن اولانلر ايله اللهك غيريسندن اولانلر نه صورتله تمييز ايديله‌بيله‌جك؟.

ايشته بونك ايچوندركه، دين اسلامك خصماسى اولان وپردهٔ كثيف تعصبله بصر وبصيرتلرى ستر ايدلمش بولنان اجانب مسلمانلغى تنقيد ايدر ايكن دائما بو اساسى ييقمغه سعى وغيرت ايتمشلردر؛ كيمى بينك مصروع، كيمى مسحور اولديغنى ادعايه قدر يوروم‌شلر وكنديلرينه رهبرلك ايدن موهك آنجق ياتسويه قدر ياغماسيله مقصدلرينه واصل اوله‌مامشلردر.

غرضكار اجنبيلر بيله‌رك بو اساسى تخريبه چاليشدقلرى كبى، دين اسلامه منسوبيت ادعاسنده بولنان بر طاقم عبدهٔ نقول، اسرائليات عاشقلرى‌ده ـ بر قسمى بيله‌رك، ديكر بر قسمى‌ده بيلمه‌يه‌رك ـ بو ركنك هدم وتوهيننه چاليشيورلر. دييه‌بيليرزكه: اجنبيلر طرفندن مسلمانلق عليهنده اويدورولان ترهاتك منشأ اصليسى‌ده بو عبدهٔ خرافاتدر. خصماى دين بونلردن چوق مظاهرت، ياردم كورمشلردر. فكريمزى براز دها ايضاح ايده‌لم:

اعترافه مجبورزكه: هر يرده اولديغى كبى شرقده‌ده، اوفاق بر محاكمه‌يه بيله لزوم حس ايتمكسزين هر سوزى كور كورينه قبولده اصرار ايدن متعصبلر واردى، حالاده واردر. بونلر، نه شكلده اولورسه اولسون، روايته، نقوله اودرجه عاشقدرلركه: نره‌ده وهانكى مسئله حقنده بر نقلى كورسه‌لر ـ حاطب الليل كبى ـ اونى همان آليرلر، كتابلرينه كچيريرلر، نه‌يه مال اولورسه اولسون اونى قبولده اصرار كوستررلر. بونلر كنديلرينى جريان الفاظه اودرجه قاپديرمشلردركه: هرهانكى تفسيرده، كتابده اولورسه اولسون كوردكلرى بر مطالعه‌يى مدافعه ايتمكى لوازم دينيه‌دن بيليرلر. خصماى اسلامدن زياده دين اسلامه منسوبيت ادعاسنده بولنان بو زمره‌دن بالذات مسلمانلغك پك چوق ضرر كورديكنى سويلرسه‌ك هيچده مبالغه ايتمش اولمايز.

انكاره مجال يوقدركه: يالان حوادث اويدورمق هر دورك، هر زمانك اك مزمن ومستولى بر خسته‌لغيدر. بالخاصه حقيقته قارشى منطقله مقابله‌دن عاجز بولنان يايغاره‌جيلرده بو حال دها زياده‌در. ايشته زمانمزده‌كى غرضكارلرك تسويلات ابلهفريبانه‌لرى كبى اسلاميت بدخواهلرى‌ده وقتيله بيكلرجه موضوع احاديث اختراع ايدرك ـ منطق قوتى ايله يكه‌مدكلرى ـ اسلاميت حقنده اذهان ناسى تغليطه چاليشمشلر، اساسات اسلاميه حقنده بعض شبهه وترددلر حاصل ايتمشلردى. بو خرافات واكاذيبى نقل واشاعه ايدنلر ايسه ـ اك زياده ـ اسلام نامى آلتنده بولنيورلردى. معمافيه بونلرك ايچنده بوتون معناسيله مسلمان اولميانلرده آز دكل ايدى. ايشته بو كيلر واسطه‌سيله‌دركه مسلمانلق حقنده درلو خرافه‌لر، كونا كون اسرائيليات مظهر رواج اولمشدى.

ايشك غريبى شوكه: مسلمان نامى آلتنده بولنان بر انسانك پيغمبرى نامنه يالان سويله‌يه‌جكنى هيچ خاطرندن بيله كچيرمه‌مش، صافيت قلبه مالك بعض علمامز بيله بو روايات مصنعه‌يى اولديغى كبى كتابلرينه كچيرمشلردى. جمع احاديثه اعتنا اولونديغى زمانلرده بو حقيقتلر تماميله آكلاشيلمش اولديغى جهتله بالآخره علمامز بو اقاويل ومخترعات باطله‌نك احفاد ايچون نه بيوك بر فتنه منبعى اوله‌جغنى محاكمه ايتمشلر، وهيچ اولمازسه احاديث صحيحه ايله موضوعه‌يى آييرمق لزومنى حس ايتمشلر وبو يولده پك عظيم مساعى صرف ايدرك بوكا موفقده اولمشلردر.

ايشته او متعصب ومتعامى كروه طرفندن وقتيله ـ نتيجه‌نك نه‌يه منجر اوله‌جغنى تدقيق ايتمكسزين ـ كتابلرينه درج ايديلن وبالآخره خصماى اسلام طرفندن سرمايهٔ مقال اوله‌رق ايكيده بر ده تمجيد بلاوى كبى ايصيديلوب اورته‌يه قونيلان مسائلدن برى‌ده «غرانيق مسئله‌سى» دينلمكله معروف اولان مسئله‌در. غرانيق مسئله‌سى ـ ديكر مقاله‌لريمزده ايضاح ايديله‌جكى اوزره ـ دينك اساسنه تعلق ايدن بر مسئله‌در؛ عصمت رسل اساسنى هدم ايدن، «وحى» حقنده شبهه وتردد اويانديران بر مسئله‌در. بو مسئله، زنادقه طرفندن اويدورولمش، محاكمه دينلن جوهر قيمتداردن محروم اولان بعض اسلام مؤلفلرى‌ده بونى كتابلرينه كچيرمكده محذور كورمه‌مشلردر.

معمافیه ، محدود فکرلی برقسم عبدهٔ تقولك کتابلرینه یازدقلری بو مسئله‌یی ، وقوف واحاطه‌لری مسلم عالم اولان اعاظم مؤرخین ، مفسرین ومحدثین اوزون اوزادی‌یه تدقیق وهیچ بر مظلم جهتنی براقماقسزین درایة وروایة حکایه‌نك مصنع ، مرتب وموضوعات زنادقه‌دن اولدیغنی اثبات ایتمشلردر . بو اعتبار ایله مسئله ، هرجهتی حل ایدیلمش ، هیچ بر مظلم نقطه‌سی بیله قالمامش اولان مسائلدندر . الده بولنان کتب تفسیریه‌مزك اك چوق تدقیقاته مستند بولنانلرنده بو مسئله‌نك مخترعات زنادقه‌دن اولمسی حقنده تفصیلات مکمله اولدیغی کبی ، معلومات تاریخیه‌ده بویله اولدیغنی اثبات ایدیور .

حقیقت بویله ایکن بك غریب بر وقعه‌یه شاهد اولیور ، وباطلك بوسبتون مظاهرت ومعاونتدن محروم قالمدیغی حقنده‌کی قناعتمزی عادتا تازه‌لیورز :

خاطرلرده اولسه کرکدرکه ، بوندن تقریبا بر سنه مقدم انغلیقان کلیساسی طرفندن مشیخت اسلامیه‌یه دین محمدی (صلی الله علیه وسلم) حقنده بعض سؤاللر صورولیور وبونلره جواب ویرلمسی رجا ایدیلیوردی. بو سؤاللر اوزمان دارالحکمة الاسلامیه‌یه حواله ایدیلمش واوراده‌کی اعضای مقتدره طرفندن مسئلهٔ مذکوره‌یه جواب اولمق اوزره تدقیقاته مستند ـ براثر یازیلمه‌یه باشلانمش ایدی .

فقط دارالحکمة الاسلامیه اعضالرندن بولنان بر ذات ، خواجه راسم افندی، شخصی نامنه بو سؤاللره جواب ویرمك ایسته‌مش ومذکور جوابلرینی ده جرائد یومیه‌دن بری ایله نشر ایتمه‌یه باشلامشدی . اوله‌بیلیرپا ، حریت کلام وار ، حریت مطبوعات وار ؛ کیمسه بوندن منع اوله‌ماز ؛ هرکس ـ حدود حریتی داخلنده ـ فکرینی نشر ایتمکده سربستدر . حتی مقصدك علویتی نظر اعتباره آلنیرسه بو کبی ذوات محترمه‌یی تقدیر ایتمك لازمدر . لکن بو کبی یازیلردن بکله‌نیلن غایه‌ندر؟ بالطبع حقایق اسلامیه‌یی دوست، دشمن هرکسه اکلاتمق ، اکلاتمه‌یه چالیشمق، مسلمانلغه قارشی اسناد اولونان مفتریاته، اعتراضاته جواب ویرمك ، اونلرك اصل واساسی اولمدیغنی مقنع دلیللر ایله ایضاح ایتمك دکلمی ؟..

شمدی بر ده دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن راسم افندی حضرتلرینك یازدقلرینی تدقیق ایده‌لم : راسم افندی ، بر کلیسا طرفندن اسلامیت حقنده وقوعبولان سؤاللره جواب ویرر ایکن اسلامیت دشمنلرنجه سرمایهٔ مقال اولان « غرانیق مسئله‌سنی » ده دوشونمش ، وبونك حقنده ده برشی سویلمکسزین کچیویرمه‌یی موافق بولمامش اولملی که بونك ایچون ده ایروجه بر بحث تخصیص ایدیورلر .

راسم افندی : « بو مقاله‌ده (بحوله تعالی) بغایت مشکل بر مسئله حل اولوناجقدر . او مشکل مسئله‌نك حلی ایچون اولا بر طاقم مقدماتك استحضار ایدیلمه‌سی لازمدر . » افاده‌سیله سوزه باشلایه‌رق اولا بر طاقم مقدمات سرد ایدیور . بز کمال صافیتله سویلیه‌جکز که : « بغایت مشکل بر مسئله حل اولوناجقدر » افاده‌سی هیچ ده دوغرو بولمامش وبو طرز افاده‌یه حیرت ایتمشدك . چونکه موضوع بحث اولان مسئله حل ایدیلمه‌مش برشی دکلدر ؛ بغایت مشکل اولان او موهوم مسئله‌نك ماهیتی ـ موضوعات سائره کبی ـ محققین علمانك طرفندن میدانه چیقاریلمش ، مصنع ومرتب اولدیغی اثبات ایدیلمشدی . معمافیه براجنبی‌نك صوردیغی سؤاللره قارشی بونده بأس یوقدر ، وبویله دیمکده دوغرودر دیه‌لم. فقط بو طرزده سوزه باشلامش اولان ودارالحکمه اعضاسندن بولنان بر ذاتدن نه‌یه بکلر ایدك؟.. بو مسئله اطرافنده ـ وحی حقنده برشبهه تولید ایتمك مقصدیله ـ شمدی‌یه قدر ایراد ایدیلن اعتراضاتی اساسندن قلع ایتمك ، عروق شبهاتی تمامیله قطع ایلمك ، اصل واساسدن عاری بر بهتان محض اولدیغنی اثبات ایتمك . . . دکلی ؟ . چونکه دارالحکمة الاسلامیه‌نك وظیفهٔ اساسیه‌سندن بری ده دینه قارشی وقوعبولان هجوملره جواب ویرمك ، دین علیهنده‌کی شبهه‌لری دفع ایتمه‌یه چالیشمقدر .

حالبوکه خواجه راسم افندینك یازیلرینی ـ مع التأسف ـ هیچده بویله بولمیورز. مومی الیه مسئله‌نك حل ایدیله‌جکنی کمال قطعیتله بر وعد ایله‌دکلری حالده ؛ حضرت پیغمبره وقرآن عظیم الشانه قارشی سویله‌مدك بر هذیان براقمامش اولان غرضکار مشهور دوقتور دوزی وامثالنك بو مسئله حقنده‌کی افکار فاسده‌لرینی عادتا تقویه ایتمش اولیور . چونکه نتیجه اوله‌رق حضرت پیغمبرك وحی الهی ایله شیطان کلامنی تفریق وتمییز ایده‌مه‌یه‌رك القاآت شیطانیه‌یی الله کلامی دیه قرائت بیوردیغی سویلیور . ایشته شو سوزلر راسم افندینکدر :

« . . . . حضرت پیغمبر « افرأیتم اللات » یعنی لات ایله عزانی ودیکر اوچنجیسی اولان مناتی کوردیکزمی ؟ » آیتنی اوقورکن او امنیه‌نك حصولی اثناسنده شیطان لعین حان « تلك الغرانیق العلی وان شفاعتهن لترتجی » جملهٔ ملعونه‌سنی القا ایلدی . حضرت پیغمبر وحی هنکامنده حال تجرد وانسلاخده بولوندقلری ایچون جبریل (ع م) ك وحی ایلدیکی آیتلری نصلکه غیراختیاری اولاراق اوقیور ایدیسه شیطانك القا ایلدیکی وملعون جمله‌یی ده غیراختیاری اولاراق اوقودیلر . هیچ فرقنده اولمادیلر . جبرائیل علیه السلام کلوب او جملهٔ ملعونه‌نك القاء شیطانی اولدیغنی خبر ویرنجه‌یه قدر هیچ فرقنده اولمادیلر ! ـ علمدار ـ ٤ کانون ثانی سنه ٣٣٦ »

نه عظیم خطا ...! راسم افندی نه وعد ایدیوردی ؟ بغایت مهم ومشکل اولان بر مسئله‌نك (غرانیق مسئله‌سنك) حل ایدیله‌جکنی... دکلی ؟.. فقط بو سوز مسئله‌یی‌می حل ایدیور ، یوقسه خصمای دین طرفندن آتیلان سهام اعتراضی‌می تأیید وتقویه ایدیور ؟. اسلام دینی ییقمق ، اسلامك نبیسنی (حاشا) عادی ، شهوتپرست بر انسان منزله‌سنه تنزیل ایتمك مقصد غرضکارانه‌سیله بر تاریخ اسلامیت یازان (هولاندالی دوقتور دوزی‌نك) بو مسئله حقنده‌کی افاده‌لریده آشاغی یوقاری بوندن باشقه برشی‌میدر ؟.. مسئله اولدیغی کبی قبول ایدلدکدن صکره بونك نره‌سی حل ایدیلمش اولیور ؟..

نه‌قدر غریبدرکه ، « تلك الغرانیق العلی !.. » هذیانك شیطان کلامندن باشقه برشی اولمایوب « افرأیتم اللات والعزی !.. » آیت کریمه‌لری ایله هیچده مناسبتی اولمدیغنی راسم افندی آکلایورده اکمل

موجودات اولان حضرت فخر عالم (صلی الله علیه وسلم) بونك — حاشا — فرقنده اولمایور ؟..

نه یالان سویله‌یه‌لم، بز دار الحکمة الاسلامیه اعضاسندن بولنان بر ذاتدن اساسات دینیه‌یه تعلق ایدن بوقدر صریح بر خطانك صدور ایده‌بیله‌جکنی هیچده تخمین ایتمیوردق. بیلیور ایدك که: آقاده‌می اعضالرینك، آنسیقلوپه‌دی صاحبلرینك سوزلری عادتا حجت مقامنده قوللانیلیر؛ بالخاصه منسوب بولوندقلری مسلکه عائد اولورسه!

بز قطعیاً امین بولنیورزکه: دار الحکمة الاسلامیه، اعضاسندن بری طرفندن صدور ایدن شو خطای عظیمی هر حالده تصحیح، اسلامك نبیسی حقنده وقوع بولان شو افترای صریحی کمال قطعیتله رد ایده‌جکدر [١].
مع مافیه پیغمبرینی هر شیدن زیاده سون بر مسلمان اولمق حسبیله بزده بو بابده اوزریمزه ترتب ایدن بر وظیفهٔ دینیه‌یی ایفا ایتمکدن دورمایه‌جغز. هر حالده توفیق و هدایت اللهدندر.

آقسه کیلی

احمد حمدی

مسکراتك ممنوعیت دینیه‌سی و قانوناً منعی

مسکراتك منع استعمالی ایچون عالم مدنیتك تشبثات عظیمه‌ده بولندیغنی و از جمله کچن تموز ابتداسندن بری آمریقا حکومات متحده‌سنده مسکراتك کلیاً منع اولندیغنی صحائف مطبوعاتده اوقیورز. وجود انسانی تخریب ایدن و تفسخه اوغراتان برماده‌یه قارشی آچیلان بو مجاهده‌یی بز مسلمانلرك، نظر عبرتدن زیاده، نظر تقدیر ایله تعقیب ایده‌جکمز پك طبیعیدر. نظر تقدیر ایله دیبورز، چونکه دین اسلام مسکراتی قطعیاً تحریم ایده‌رك قطره‌سنه بیله مساعده ویرمه‌مش، اونی استعمال ایدنلره برجزای شرعی تعیین ایتمش و تطبیقی قوهٔ اجرائیه‌یه تحمیل ایلمشدر. بوندن طولاییدرکه وجدان عمومیٔ اسلام هپ مسکراته نظر نفرتله باقمش، و مسکراتی قوللانانلری تقبیح ایده کلمشدر. مع التأسف صوك زمانلرده مسکراتی استعمال ایدنلر، اهل اسلام آره‌سنده‌ده چوغالمشدر. فقط مسکرات، وجدان امت حضورنده «ام الخبائث» موقعنده قالمش و اونی قوللانانلر دائما کنهکار طانیمشدر. حتی بو کنهکارلر دخی ارتکاب ایتدکلری کبیره‌نك ممنوعیت دینیه‌سنه آگاه و اونك جزاسنه مستحق اولدقلرینه، دار دنیاده جزالرینی بولماز و توبه ایتمزلرسه آخرتده بو جزایه اوغرایه‌جقلرینه معتقددرلر. آنجق محیطك بو کبی ارتکاباتی خوش کورمسی و بعضی سهولتلر کورلمسی بونلرك تمادیٔ عصیانه سبب اولیور. مع مافیه شو حقیقت توضح ایدیورکه عصات امتده داخل اولدیغی حالده بتون امت اسلامیه شریعت مطهره‌نك مسکرات اعمال و استعمالی خصوصنده وضع ایتدیکی ممنوعیت قطعیه‌یه رعایتکاردر.

بناءً علیه مسکراتی منع ایتمك و اورته‌دن قالدیرمق مسئله‌سی، حکومت اسلامیه‌نك وظیفه‌سنی تقدیر ایتمسی و اهمال متمادیسنی بر آن اول تلافی ایتمسی مسئله‌سیدر. وجدان امتك ممنوع طانیدیغی برماده‌یی حکومتك مباح طانیمسنه مساغ اوله‌ماز. دنیانك هر طرفنده مسکرات استعمالی اعتیادینی اورته‌دن قالدیرمق ایچون وقوع بولان تشبثاتك اك مهم و اك مثمر قسمی انسانك مسکراتی حکومتك اجباریله دکل، کندی اختیاریله ممنوع طانیمسی و بناءً علیه اونی قوللانمامسی فکرینی تأسیسه مصروفدر. بزده ایسه، بوکونکی حاله نظراً ایش عکسنه جریان ایدییور. ملتمز، فرمان الهی‌یه انقیاداً، مسکراتك ممنوعیتنه معتقد اولدیغی حالده قوهٔ اجرائیه بوندن استفاده ایتمه‌یه‌رك بو عنصر اضمحلال اولان مایعی ملته مسلط ایدن قاپولری آچیق بیراقیور!

بوکون اولا غربده مسکراتی قالدیرمق ایچون چالیشانلرك نصل بریول تعقیب ایتدکلرینی تدقیق ایده‌لم:

غربده مسکراتك جبراً منعنی ترویج ایدنلر واردر. بونلر مسکراتك مادی و معنوی ضررلرینی نظر اعتباره آله‌رق و علمك بو صدده ویردیکی حکمه استناد ایدرك حکومتلری بو یولده حرکته تشویق ایدییورلر. بو طریقی التزام ایدنلر حکومتلرك تا اسکی دورلردن بری مسکرات تجارتنه دائما برطاقم ممنوعیتلر وضع ایتدیکنی و بوکونه قدر بونك دوام ایلدیکنی، مثلا بریتانیاده مسکراتك معین زمانلرده صاتلدیغنی، آمریقاده ایسه بو ممنوعیتلرك درلو درلو سنك تطبیق اولوندیغنی و از جمله قرق سنه مقدم بعض مواد تجاریه‌نك برچوق تدابیر مانعه تحتنده موقع تجاربه وضع ایدلدیکنی، بوکون ایسه آمریقا حکومات متحده‌سندن قرق ایکی حکومتك مسکراتی منع ایتدیکنی و بناءً علیه بورداده مشروبات کئولیه‌نك اعمال و استعمالنك کلیاً برطرف اولدیغی، بونك محسنات وفیره‌سی مشاهده ایدلدیکنی درمیان ایدییورلر. بوندن ماعدا اسوچده، نوروه‌چده، فرانسه‌ده، اسوچره‌ده، بلچیقاده، فلمنکده و دیکر اوروپا مملکتلرنده مشروبات کئولیه‌نك علیهنده برچوق ممنوعیتلری متضمن قانونلر وضع ایدلمکده‌در. حتی آفریقانك (سیره‌له اونا)، شمالی (نیژه‌ر)، (سومال)، (آفریقای شرقی)، (اوغاندا)، (نیاسا) اراضیسنده، (شمالی روده‌زیا)، (پهجوا) و (پاتوسوتولاند) کبی یرلرنده مسکرات حقنده برچوق اشکال ممنوعیت واردر. آوسترالیاده (یکی زلانده) مسکراتك منعی ایچون عظیم تشبثلرده بولونیلیور. بناءً علیه مسکراتك کاملاً منعی حکومتلرجه اجرا ایدلمسی لازم کلن بر ایشدر، دیبورلر.

اوته طرفدن بو طریقی التزام ایدنلره معارض اولانلر وار، بونلره کوره رذیلتك اقاعنه امکان براقمقله او کا مانع اولمق کرچه بر طریق مجاهده‌در. فقط بو نوع مجاهده عقامته محکومدر، چونکه بویله یاپمقله رذیلت ظاهراً غائب اولور. فقط خفی بر صورتده نشو نما بولور و فرصت وقوعنده اك مدهش صورتده انفلاق ایدر. بناءً علیه بر شیئك منعنه موفق اولمق ایچون اونك وجدان عمومی طرفندن ممنوعیتنه قرار ویرلمه‌سی اقتضا

[١] امید ایدرزکه بونك هر ناصل ایسه بر اثر سهو اولدیغنی بالذات راسم افندیده اعتراف ایده‌جکلردر. چونکه بوقدر بین بر خطاده اصرار ایده‌بیله‌جکنی تصور ایده‌میورز.

ایدر. بو فکر اساساً پك طوغریدر. وجدان عمومینك قراری، بر شیئك ممنوعیتنی تسجیل ایده‌جك الڭ بیوك قوتدر!

وجدان عمومیٔ اسلام، مسکراتك مضرتنه و تخریباتنه بناءً اونی تحریم ایدن امر الٰهی‌یی تلقی بالقبول ایتمش و بو تلقیسی آصلا ده کیشمه‌مشدر. بناءً علیه مسکراتك قوهٔ اجرائیه طرفندن اورته‌دن قالدیرلمسی و تماماً منع اولونمسی وجدان امت طرفندن شکران ایله قارشیلانه‌جق بر حرکت مبرورهدر. حالبوکه غربده مسکراتك ممنوعیتنه قارشی طوران بر جماعت‌ده کلیسا رجالیدر. شوراجقده صلاحیتدار کلیسا رجالندن برینك سوزلرینی نقل ایده‌جکم. بو سوزلرك محرری (هیرفورا) پسقپوسی «هه‌ربرت هامسه‌لی هه‌نسوله» در. کندیسی انکلیز کلیساسنك برچوق موقعلرینی اشغال ایتمش، مسائل عمومیه‌ده پك مهم یازیلر یازمش و انکلتره‌نك الڭ معروف واعظلرندن اوله‌رق طانتمشدر و متعدد تألیفات فلسفیه‌سی، کلیسائیات والهیات حقنده خیلی یازیلری واردر. مومی الیه دییورکه:

« خریستیان کلیساسنك، مشروبات کنتولیه‌نك حیات اجتماعیه‌یی تخریب ایدن بر زهر اولدیغنی و بو زهرك ضررسز بر صورتده قوللانیله‌میه‌جغنی ادعا ایدنلرك دعواسنی تأیید ایتمسی تماميله امکانسزدر (!) کرك کتاب مقدس، کرك جماعت مقدسه ایله کلیسا رجالی بوکبی مشروباتی نعم طیبهٔ الٰهیه! اوله‌رق کوستریبور. و خرستیانلر بو نعمتلری شکران ایله قبول ایده‌رك اعتدال ایله استعمال ایدییورلر (!) بعضی غیر ممنونلر تربیه و تحصیللرینك نقصاننه بناءً کتاب مقدسده‌کی شرابك متخمر اولمدیغنی، حتی بعضیلری حضرت مسیحك قدحنده‌کی مشروبك سودن بشقه برشی اولمدیغنی ادعا ایدییورلر. بیکلرجه دفعه تکذیب اولندقدن صوکره بوکبی جنتلرك رواج بولمسی انسانی یأسه دوشوریبور. خریستیانلر مشروبات کنتولیه‌یی معتدل بر صورتده قوللانمقده دوام ایده‌کلمشلر و بو اعتیادلرنده دوام ایده‌جکلردر (!) بونك منعی حکومتله کلیسا آره‌سنده کسکین بر منازعه‌یه سائق اوله‌جقدر (!) خرستیانلغك مساعده ایتدیکی مشروباتی (حیات اجتماعیه‌یه مضر) نامی آلتنده منع ایتمك‌ده قانون نامنه بر جنتدر (!) »

ایشته بوکبی ملاحظاته بناءً آمریقالیلرك مشروبات کنتولیه‌یی منع ایتملری خفت آمیز بر حرکت تلقی اولونیور. خریستیان کلیساسنك نا قابل اهمال بر قوت اولمسنه و بو قوتك منع مسکراته حائل اوله‌جغنه بناءً «دین ایله علم» آره‌سنده عظیم بر مجادله‌نك وقوع بوله‌جغی و بولمقده اولدیغی آشکاردر. آوروپاده «دین ایله علم» آره‌سنده بر منازعه اوله‌رق قبول اولنه‌جق بو مسئله بزجه بوماهیتی حائز دکلدر. بالعکس شریعت مطهره‌مز کافهٔ احکامنده بشرك عقلنی، بدننی، حالنی و حریتنی محافظه ایتمه‌یی استهداف ایتدیکندن احکام شرعیه‌نك علمله مجادله ایده‌جك هیچ بر حکمی یوقدر. «علم»ك ادیان سائره‌ده وقوع بولان منازعاتی دینمزه شامل دکلدر.

کورولیورکه بو نقطه‌ده دخی اسلام و خریستیان تلقیلری یکدیکرینه مخالفدر. بزم مملکتمزده مسکراتك منعی دین اسلامدن الڭ قطعی تأییدی و وجدان امتدن الڭ قوتلی مظاهرتی حائز اولدیغی حالده غربده اویله دکلدر. کلیسا بوکا مخالفت ایتمکده اولدیغی کبی وجدان عمومی‌ده مخالفدر. بزم مملکتمزده، مسکراتك ممنوعیت دینیه‌سنی قانوناً ده تطبیق ایتمك ایچون هیچ بر مانع یوقدر. بالعکس ممنوعیت دینیه‌نك خلافنه بوکبی محرمانه بر جریان اباحی ویرمکه قدر کیدن اهماللر و بالخاصه حکومت طرفندن وقوع بولان مناسبتسز مسامحه‌لریوزندن مملکتمزك عظیم ضررلره اوغرادیغی کورولیور. مملکتی بو بلادن قورتارمق قوهٔ اجرائیه‌نك النده‌در. وقوهٔ اجرائیه‌مزك، سلامت مملکت نامنه بو تدبیری اتخاذ ایتمسی، اونك طرف شارعدن مکلف اولدیغی الڭ مهم وظیفه‌لرندن بریدر.

بناءً علیه شیخ الاسلام افندی حضرتلرینك بو مهم مسئله‌یی نظر اعتباره آله‌رق حکومتجه بو وظیفهٔ شرعیه‌نك ایفاسی ایچون تشبثات لازمه‌ده بولونمه‌لری لازم کلیر.

مسکراتی مملکتمزده قطعی صورتده منع ایتمکله کیمسه‌یه اقتدا و کیمسه‌یی تقلید ایتمه‌مش، آنجق شریعت مطهره‌نك انسانلر ایچون محض رحمت اولان احکام جلیله‌سنی موقت بر اهمالدن صوکره تکرار موقع تطبیقه وضع ایتمش اوله‌جغز.

بوندن صوکره نظر اعتباره آلنمسی اقتضا ایدن جهت دینمزك مسکراتی تحریم ایتمه‌سنده‌کی حکمت ایله علم حاضرك مسکراتی تحریم ایچون کوستردیکی اسباب موجبه‌یی ایضاح ایتمکدر. بونی‌ده آیریجه عرض ایده‌جکز.

عمر رضا

خاندان آل عثمانك حسیات دیندارانه‌لری

کچنلرده اجرا قلندیغنی یازدیغمز کریمهٔ عصمت وسیمهٔ جناب خلافتپناهی ایله شهزاده عمر فاروق افندی حضرتلرینك عقد متیمنلری مناسبتیله جمعیت خیریهٔ اسلامیه کاتب عمومیلکی طرفندن جمعیتك رئیس عالیسی ولیعهد سلطنت سنیه دولتلو نجابتلو عبدالمجید افندی حضرتلرینه تقدیم اولونان تبریکنامه‌یه مشارالیه ولیعهد حضرتلری طرفندن ویریلن جواب بر اهمیت مخصوصه‌یی حائز اولدیغی جهتله الده ایدیلن بر صورتنی عیناً درج ستون افتخار ایلیورز:

« کریمهٔ حضرت خلافتپناهی ایله اوغلم عمر الفاروقك نکاحلری »
« یوم متیمنتك مولد فخر کائناتده و حضور فیض نشور خرقهٔ سعادتده »
« اجراسی ملابسه‌سیله واقع اولان بیانات محبانه‌لری باعث ممنونیت »
« اولمشدر. لله الحمد خاندان آل عثمان حرمین شریفنك بر خدمتکار »
« مطیع و منقادی اوله‌رق یالکز اوسایه‌ده ملت یکوجود و اسلامك »
« دارینده سعادتی و کلمة اللهك اعلای شرفنی بحمدالله استکماله موفق »
« اولدقلرندن موهبهٔ ربانیه اولان او باب نجابتمآبك عتبهٔ فلکمرتبه‌سندن »
« مادام الملوان کمال خضوع ایله نیاز فوز و صلاح ایتمك عائلهٔ سلطنت »
« سنیه ایچون دائما باعث یمن و فلاح اوله‌جغی بی‌اشتباه بولنمغله او خدمت »
« عبودیت عالیه و دینیه‌دن بو خاندانی بر دقیقه مهجور براقمامسنی و بالعموم »
« اخوان مؤمنینك نائل حضور آمال بویورلمسنی بارگاه ذوالجلالدن »
« تضرع ایتمکده و بو وسیلهٔ حسنه ایله جمعیت خیریهٔ اسلامیه اعضای »
کرامنه تشکر ایلمکده بولندیغمك تبلیغنه همت بیورلمسنی رجا ایدرم. »

عبدالمجید

ایلری غزته‌سنك مخالف ادب نشریاتی

دارالحکمة الاسلامیه‌نك مقام مشیخت علیایه تقدیم ایتدیکی عریضه‌در:

« ایلری غزته‌سنده تفرقه صورتیله نشر ایدلمکده اولان (تاجرهٔ فاجره) عنوانلی حکایه‌نك ادب تحریره صیغمایه‌جق و کنجلرده‌کی استعداد فحشی آله‌بیلدیکنه تمیه ایده‌جك بر چوق فقراتی حاوی اولمسی اعتباریله کل یوم اخلاق عمومیه‌یی افساد ایلمکده اولدیغی هر طرفدن وقوع بولان شکایتدن آکلاشیلیور . ملتلرك اس الاساس موجودیتلرینك مکارم اخلاقدن عبارت بولوندیغی ، ملل واقوام سالفه‌نك اولا اخلاقاً سقوطه باشلامقله اسباب انقراضلرینی احضار ایتدکلری خصوصنك تاریخ نظرنده پك بارز بر حقیقت اولدیغی نزد جلیل مشیختپناهیلرنده وارستهٔ عرض وایضاحدر . بناءً علیه موجودیت ملیه وسیاسیه‌مزك محافظه‌سی ایچون اخلاقمزی یوکسلتمکه سعی وغیرت ایده‌جك وبوکا بالخاصه صنف منوری تشکیل ایدن ارباب قلم طرفندن دقت ورعایت اولونه‌جق یرده ، اوکا متمادی ومتنوع وسیله‌لرله هجوم‌ده دوام اولونمسی کوستریبورکه آرتیق بو وادیده تدابیر جدیده وشدیده اتخاذ وتطبیقی ضرورت حالنی آلمش وکون کچدکجه بو خسته‌لغك بر مرض مزمن حکمنی اکتساب ایده‌جکی طبیعی بولونمشدر ... »

مقام مشیخت علیا مسئله‌یی کمال اهمیتله نظر دقته آله‌رق مطبوعاتك دینه واخلاقه وقوع بولان بو قبیل تجاوزاتنه قارشو جدی واساسلی بر تدبیر اتخاذ ایدلمك اوزره داخلیه نظارت جلیله‌سنه تذکرهٔ مخصوصه ایله اشعار ایتمشدر .

سید امیر علی حضرتلرینك بر جوابی

(تایمس) غزته‌سی اغا خان حضرتلرینك مستر (مونتاکو) نك شرفنه کشیده اولونان ضیافتده ایراد ایتدیکی نطق مناسبتیله یازدیغی بر مقاله‌ده ، (تورکیا صلحنده مسلمانلرك تورکیا حکمدارلرینه قارشی طویدقلری تحسسات وعلاقه‌دار-لقلردن دها بیوك شیلرك نظر اعتباره آلنه‌جغنی) درمیان ایتمشدر . هندستان اکابر رجالندن سید امیر علی حضرتلری ایسه ، تایمسك بو مقاله‌سنه جواباً کوندردیکی مکتوبده بروجه آتی بیان مطالعه ایدییور :

« مقاله کزده تورکیا صلحنده مسلمانلرك تحسسات وعلاقه‌سندن دها بیوك شیلرك نظر اعتباره آلنه‌جغنی درمیان ایدییورسکز . بومبای مخابرکزك کوندردیکی راپور بنی بو نقطه‌یی ایضاحه مجبور ایدییور . بو دها بیوك دیدیککز شیلر ایچنده الك برنجی بوقتی حائز اوله‌جق اولانی هندستانی تسکین ایله هند اهالیسنك سلامتی تأمین ایتمکدر . »

قوهٔ سیاسیه‌دن محروم خلافت اوله‌ماز

اوروپا مطبوعاتی آره‌سنده اوزون اوزادی‌یه مناقشاته سببیت ویرن استانبول مسئله‌سی حقنده (تان) غزته‌سی مهم بر مقاله نشر ایتدی . پایتختك آناطولی‌یه نقلنده‌کی محذورلری تعداد ایدن شو مقاله‌نك اهمیت مخصوصه‌سنه مبنی آتیده‌کی فقراتی عیناً درج ایدییورز :

« ذات شاهانه‌یی امیرالمؤمنین صفتیله استانبولده ابقا ایدوب تورك حکومتی آسیایه نقل ایتمك مسئله‌سنه کلنجه بو خیالپرستانه بر طرز حل اولور . کندیسنه ویریلن عنواندن آکلاشیله‌جغی وجه ایله ذات شاهانه قوهٔ سیاسیه‌سی خارجنده هیچ بر نفوذ واقتدار دینی‌یه حائز دکلدر . حکومتندن آیریلان ذات شاهانه بوتون نفوذ وقدرتی غائب ایده‌جکی کبی کندیسندن تفریق ایدیلن حکومتی‌ده باشسز بر جسم اولور . »

هندستانده خلافت جمعیتی

بومبایدن ۳۰ کانون اول تاریخلی (تایمس) ه یازیلان بر مکتوبده تورکیه مسئله‌سنك غالبا اقتران ایده‌بیله‌جکی صورت حله قارشی هند مسلمانلرنجه بیوك بر علاقه کوستریلدیکی ، بو مسئله‌نك فصلنده‌کی تأخر هندستانده سوء تأثیری موجب اولدیغی ، حجاز حکمدارینك هند مسلمانلرنجه مقامات مبارکه خادمی صفتی ایله طانینمادیغی ، هند مسلمانلریله برهمنلر آره‌سنده‌کی مناسباتك کوندن کونه دها دوستانه بر شکل آلدیغی ، « خلافت جمعیتی » نامیله تشکل ایدن بر جمعیتك خلافت مسئله‌سنده‌کی نقطهٔ نظرینی انکلتره حکومتنه آکلاتمق اوزره یاقینده بر هیئت مرخصه‌یی لوندره‌یه کوندره‌جکی وهند مسلمانلرنجه عثمانلی ایمپراطورلغنه عالم اسلامك استنادکاهی نظریله باقیلدیغی بیان اولنیور .

میستر مونتاکونك بیاناتی

موسیو (مونتاکو) پل‌مه‌ل غزته‌سی محررینه تورکیا ایله عقد ایدیله‌جك صلحه اشارت ایده‌رك دیمشدرکه : « بو صلح ، هر شیدن زیاده هندستانك داخلی وخارجی آسایشنه حیاتی بر صورتده ، اجرای تأثیر ایتمکده ، وتورکیایه قارشی احراز ایدیلن ظفره الك زیاده هندلیلرك اشتراك ایتمش بولونمسی ، بو ظفرك هندلیلر وهندلیلرك آلات وادواتی ایله احراز ایدلمش اولمسی حسبیله هندستان ایچون بر اهمیت مخصوصه‌یی حائز بولونمقده‌در . متفقلرك قراری نه اولورسه اولسون هندستان ، عثمانینك کندی ممثللری طرفندن بوتون پارس ولوندره مذاکراتنده ایضاح ایدلدیکندن امین اولابیلیر . (بیقانیر) مهراجه‌سی ، لورد سینها ، آغاخان هند مسلمانلرینك عثمانیت خالصانه‌سنی وتورکیا صلحنده فوق العاده علاقه‌لرینی اهمیتله اظهار ایتمشلردر . »

هندستان مختاریتی

انکلتره قرالی طرفندن هندستان والئ عمومیسی ، هندستان امراسی واهالیسیله اوراده بولنان بریتانیالیلره خطاباً بر بیاننامه نشر اولونمش ، بیاننامه ، هندستان حکومتنك مختاریتی تصدیق وسیله‌سیله نشر ایدلمشدر . بیاننامه‌ده قرال بو قانونك هندستان تاریخنده یکی بر دوره کشاد ایتدیکنی ، چونکه اهالینك منتخب ممثللرینی بر حصهٔ معینه داخلنده امور حکومته تشریك ایتدیکنی وآتیده ملته قارشی تمامیله مسئول بر حکومت تأسیسنی وعد ایتدیکنی بیان ایتدکدن صوکره هندستانده هر مذهبه منسوب اهالینك بو قانوندن موفقیت تأمین واستحصالی ایچون چالیشمسنی اخطار ایدییور وبو مناسبتله مجرمین سیاسیه‌نك عفو اولوندیغی اعلان ایدیلیور . قرال ، بیاننامه‌نك ختامنده بر امرا مجلسی تأسیسنی‌ده تصدیق ایدییور وبو مجلسله مجلس ملینك پرنس دوغال طرفندن کشاد اولنه‌جغنی تبلیغ ایله‌یور .

§ هندستان ناظری موسیو (مونتاکو) ، (پل‌مه‌ل) غزته‌سی مخابرینه دیمشدرکه : « افکار عمومیه‌نك مهم بر قسمی ، هندستان اصلاحاتی حقنده‌کی قانونی ناتمام تلقی ایتمکده واوروپا افکار عمومیه‌سندن بر قسمی‌ده بونی اندیشه ایله کورمکده‌در . مع هذا کرك غزته‌لردن وکرك هیئت تمثیلیه وهندو وسلاسندن ، برنسلرندن آلدیغم لایعد تلغرافنامه‌لردن یکی لایحهٔ قانونیه‌دن تماماً استفاده ایتمك وبخش ایله‌دیکی مساعداتدن واسع مقیاسده استفاده ایده‌رك نائل ترقی اولمق ایچون متفقاً عزم ایدلمش اولدیغنی استخراج ایتمکده‌یم . »

ابونه شرائطی
داخلی، خارجی، هریرایچون سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر.
نسخه‌سی ۵ غروش، سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در
اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکمزه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

سنه ۱۳۳۰

اخطارات
ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر
مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولملی وآبونه‌صره نومروسنی محتوی بولنملی لازمدر
ممالك اجنبیه‌ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلملی رجا اولنور
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلملی رجا اولنور

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاكف
صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

عدد: ٤٥٦ | ۳۰ ربیع الاخر ۱۳۳۸ | پنجشنبه | ۲۱ كانون ثانی ۱۳۳٦ | ۱۸ جلد

اسرار قرآن

« افتطمعون ان یؤمنوا لكم وقد كان فریق منهم ... »

۲

جناب حق خدعه ومكر یوللی طوتانلری قلبیله دیلی براولمیانلری ذم بویوریور؛ منافقلرك اللهی آلداتمق ایسته‌دكلرینی، حالبوكه باری تعالا حضرتلری طرفندن بوحركتلرینك جزاسی ویریله‌جكنی خبر ویریبور وبونلرك ظاهرلری باطنلرینه، قوللری فعللرینه طبان طبانه ضد اولدیغنی بیلدیریبور. ایشته بوتون بونلر حرام اولان برطاقم حیله‌لری ترویج ایدنلرك حالیدر. بووصفلرده تماميله سیرتلرینه مطابقدر. زیرا خدعه حرام اولان برشیئی ترویج ایچون مقصدینی كیزله‌یه‌رك صورتا جائز اولان برشیئی ایلری سورمك صورتیله حیله قورمقدن باشقه برحركت دكلدر. بوده ایكی‌یه آیریلیر. برنجیسی اصولده حیله، ایكنجیسی فروعده حیله‌در. اصولده اولان حیله منافقك قلبنده ایمان اولمادیغی حالده یاحیاتنی قورتارمق، یاخود مسلمانلر آره‌سنده جاسوسلق ایده‌بیلمك ایچون دیلیله كلمهٔ شهادتی ایراد ایتمسیدر.

مع‌مافیه اصول دینده خدعه ایدنلرله فروعده خدعه ایدنلر آره‌سنده پك بویوك فرق یوقدر. چونكه هرایكیسی‌ده اللهی آلداتمق، دینه اسناد اولونان برطاقم اویدورمه احكامدن مصنوع سلاملرله دینه هجوم ایتمكدن باشقه برشی دكلدر.

مثلا برسؤمنافقله برده اوصرایحه‌جینك سوزینی مقایسه ایدیكز كه: « سكا شو متاعی یوز غروشه صاتدم » دیبور. حالبوكه ایكیسنكده مقصدلری اصلا سویلدكلری دكل. آنجق ربایه توسل ایچون بوسوزی اورته‌یه آتیبور. كذلك حله یاپمق ایچون توسیط اولونان آدمك « بوقادینی آلدم » - یاخود - نكاحنی قبول ایتدم » دیمسی‌ده بونك عینی‌در. چونكه بوآدم هیچ بروقت نكاحك حقیقتنی قصد ایتمیور، هیچ برصورتله اوقادینك كندینه زوجه‌اولمسنی مراد ایتمیور. بوبویله اولدیغی كبی قادین‌ده، قادینك ولیسی‌ده عینیله حله یاپان آدم كبی اویله برقصد دینده بولونمایور. پك اعلا! حقیقتده، یاخود عرفده بو ایكیسنك آره‌سنده برفرق بولونه‌بیلیرمی؟ ناصیل اولورده بوخدعه‌كار دینلرده دیكرینه دینیله‌مز؟ اولكی اصل دینده نفاق ایدی، بو ایسه فروعنده نفاقدر.

ابن عباس رضی‌الله عنهدن نقل اولونان شو وقعه بونی دها زیاده ایضاح ایدر: مشارالیهك حضورینه بری كله‌رك: « عمجهم: زوجه‌سنی طلاق ثلثه ایله تطلیق ایتدی. دیكر برآدم حله صورتیله نكاحی اعاده ایده‌بیلیرمی؟ » دیدی. ابن عباس‌ده: « من یخادع الله یخدعه = كیم اللهی آلداتمه‌یه قالقیشیرسه خدعه‌سنك جزاسنی بولور. »

انس وابن عباس رضی‌الله عنهمادن « بیع عینه - .... » حقنده وقوع بولان سؤاله « ان الله لا یخدع هذا مما حرم الله » الله آلداتیله‌ماز. بو، جناب حقك تحریم ایتدكلرندندر. » جوابی آلنمشدر.

ایوب سختیانی ارباب حیل حقنده « چوجق آلداتیر كبی اللهی آلداتمه‌یه قالقیشیورلر. بوكاصاپماسه‌لرده حرامی طوغرودن طوغرویه ارتكاب ایتسه‌لردی نجه دهاهون اولوردی » شریك بن عبدالله قاضی كتاب الحیل حقنده « او بر كتاب خدعه‌در » دیدكدن صكره شو

سوزلری سویلیور : «مدار خدعه ایکی اصل اوزرینه‌در : برنجیسی بر فعلی کندیسندن مقصود ومراد اولان شیئك بر صورتده اظهار ایتمکدر . ایکنجیسی بر قولی کندیسندن مقصود اولان معنای موضوع‌لهك غیریسنده استعمال ایتمکدر . بو ، حرام اولان حیله‌لره منطقدر . آرتیق جناب حق قحطلق زمانلرنده فقرانك نصیبنی اسقاط ایچون حیله یوللرینه صاپانلری ثروت وسامانلرینی محو ایتمك صورتیله جزالاندیررسه فرائض الٰهیه‌یی ، حقوق عبادی اسقاط ایچون حیله‌لر اویدورانلری ناصیل جزالاندیرماز .

ابن‌القیم‌الجوزی استادندن نقلاً دیورکه: بنی‌اسرائیل مرابحه‌جیلق ایتدیلر . خلقك اموالنی یدیلر . بو ، جمعه ایرتسی کونی صیدا کلندن دها بویوك بر وبال ایدی. بونکله برابر حیله طریقیله حرامی حلال شکلنه قویانلر کبی مسخ جزاسنه چارپیلمادیلر . چونکه بو جزایه اوغرایانلرده‌ها بویوك بر کناهی ارتکاب ایتدکلری ایچون‌عقوبتلری‌ده دها بویوك اولدی . اوت ، بونلر ارتکاب ایتدکلری کبائرك حرام اولدیغنی اعتراف ایتمه‌دن ایشله‌ین منافقلر منزله‌سنده‌درلر . دها طوغروسی‌عقیده وعمللری فاسددر . حالبوکه ربا ینلر ، عباداللهك مالنی حقسز یره غصب ایدنلر ، حرام اولدیغنی بیله‌رك جمعه ایرتسی بالیق‌صیدنده بولونانلر اونلر کبی دکلدر . بریکیلرك معصیتلری‌مقابلنده هیچ اولمازسه حرکتلرینك حرام اولدیغنی اعتراف ایتملری ، کونك برنده توبه واستغفاره مراجعت ایتملری وار . بوندن طولاییدرکه علیه‌الصلوة والسلام افندیمز امتنی حیله ارتکابندن تحذیر ایدرك «موسویلرك ارتکاب ایتدیکی کیره‌یی ارتکاب ایدوب‌ده محارم‌الٰهیه‌یی اك‌عادی حیله‌لرله‌حلال صورتنه‌قویمه‌یه قالقیشمایکز .» بویوریورلر.

بناءً علیه قلبنده خشیةالله اولانلر ایچون ایجاب ایدرکه محارم‌الٰهیه‌یی مکر وحیله طریقلریله استحلالدن حذر ایتملیدرلر ؛ اقوال وافعالده‌کی خدعه‌لرله عقاب‌الٰهیدن قورتولمق قابل اوله‌مایه‌جغنی بیلملیدرلر؛ بوتون سرائرك میدانه چیقه‌جغی ، بوتون حقایقك اورته‌یه دوکوله‌جکی روز جزاده احکام الٰهیه‌نك مقاصد ونیات‌اوزرینه جاری اوله‌جغی ، یوقسه بو عالمده اولدیغی کبی ظواهر اقوال وحرکات اوزرینه جریان‌ایتمیه‌جکی خاطره کتیرملیدرلر . روزجزا اویله بر کوندرکه اللهه ، رسول‌اللهه قارشی صدق ایله اخلاص ایله حرکت ایتمش اولانلرك یوزلری آق اوله‌جق ، بالعکس بو حیلت قاپیه‌یی یالانله ، طولانله ، مکرایله ،حیله کچیرنلرك چهره‌لرینه سیم‌سیاه بر خسران تمغاسی اوروله‌جقدر . ایشته او زمان خدعه‌کارلر کوره‌جکلر که‌دنیاده‌کی حرکتلریله آنجق کندیلرینی آلداتیورلرمش ؛ دینلریله اوینایورلرمش ؛ فرقنه وارمقسزین نفسلرینه مکر ایدییورلرمش .

ذاتاً «انما الاعمال بالنیات ولکل امریٔ مانوی» قول جلیلی ایله بو خصوصده‌کی ترددلری تمامیله ازاله بویوریورلر . بو حدیث‌نبوی خبر ویریورکه اعمال مقاصد ونیاته تابعدر . ظاهرده‌کی قول‌وعملدن عبده عائد اولانی آنجق نیت ایتدیکی وقلبنده صاقلادیغی نه ایسه اودر. یوقسه ظاهر اقوال وافعالی دکلدر . ایشته بو بر نصدرکه حله نیتنده بولونان حیله‌جی ، ربا نیتنده بولونان رباجی ، مکر وخدعه نیتنده بولونان مکروخدعه‌جیدن باشقه بر شی دکلدر .

عبدالعزیز چاویش

عالم اسلامده اسباب اعتلا وانحطاط

۲

«انبیانك هپسی ، خلق توحید خدا وتقدیس ذات کبریایه وبین‌البشر اجرای‌عداله دعوت ایدر. بو اساسده کافهٔ پیغمبران عظام متحدالکلامدر» دیمش‌ایدك . دوقتور دوزی کبی انسداد عقلی‌یه‌مبتلا منکرینك دین محمدیده (اصلیت) یوقدر طرزنده‌کی اعتراضلری ادیان حقنده‌کی جهل مطلقك اثریدر . دین — جناب حقك بشریته تحفهٔ الٰهیه‌سیدر . اصول ارشادیه‌سیدر . انبیا یالکز وسائط تبلیغیه‌در . حتی دین محمدینك ادیان‌سالفه‌یی ناسخ اولمسی تقلبات قدیمهٔ زمانیه‌نك کتب الٰهیه‌ده‌کی تلاعباتندن ، تحریفاتندن مبرا دساتیر جلیله‌یی تثبیت وماقبلندن استغناسی حکمته مبنیدر . یوقسه اصول‌الٰهیه ، بر سیکهٔ ذهبیهٔ مذهبیه اولوب لایتغیردر . معاملاته متعلق احکام تذهیبات تهذیبادر . اشکالی متنوع تزییناتدر .

دین اسلام بالاده بیان اولندیغی وجهله دائرةالعرفانك محیط عمومیسنده تثبیتی متصور وغیر متصور بالعموم معالی‌یی احتوا ایتدیکی ایچون ماضی‌یی ناسخ ومستقبلدن مستغنیدر .

دین جلیل محمدی، دین اسلامدر، اللهه تسلیم امور ایتمك دینیدر. سلامت عمومیه دینیدر . او دینه متمسك اولانلرك اللرندن ودیللرندن بشقه‌لری سلامتده‌در . دین اسلام وجدان بشر اوزرنده تضییقات اجرا ایتمز . هله معیشت بشرك سلامت جریانی اقصای آمالیدر. بونك ایچوندرکه محیط استیلاسنده افرادینك اك متکاثف نقطه‌لرنده بیله ادیان سائره‌نك اقلیت صغیره‌لری ثروت ایچنده ادامهٔ حیات‌وموجودیت ایتمشلردر . بو بر علویت دینیه‌در .

حالبوکه آوروپانك جهات مختلفه‌سنه یرلشن مسلمانلر حاکمیتی ضایع ایدر ایتمز اکثریت حالنده بیله ادامهٔ‌موجودیته موفق‌اوله‌مامش وهله او کبی یرلرده اقتصادیات اسلامیه اوزرینه ایندیریلن‌ضربات الیمه بشریته شین اوله‌جق بر حالده رونما اولمشدر .

دين جليل محمدی — عطالت دكل ، توكل دينيدر . توكل اسباب ظاهريه‌يه بوتون مساعی ، بوتون فعاليت بشريه ايله توسـل ايتدكدن صكره حقه تفويض امور ديمك اولديغندن مسـائل حياتيهٔ عموميه‌ده تصادف اولنمسی طبيعی اولان مصائب كونيه هيچ بر مسلمك منظومهٔ فكريه‌سنی خلل‌دار ايده‌من . استقبال اميدلرينی كسه‌من . ايلری حركاتنی توقيف ايده‌من . بناءً عليه افعال ومساعیٔ بشريه‌نك الـك مهلك بر قوهٔ تخريبيه‌سی اولان (يأس) فلاكتنه معروض براقماز . بلكه حقيقی مسـلم مادی ومعنوی تفيضك عاشق ابديسـيدر . معقب دائميسيدر . دين جليل محمدی بنيان وسـيع احتشامنه كيرمك ايچون باب نجاتنه التجا ايدن هر فردی اولا (لا اله الا الله محمد رسول الله) نداى حقيقتيله اويانديرر .

الوهيته ، صدق نبوته ايمان ايتديرر . لا آله الا الله نه معظم حقيقت ، نه محتشم ارشاد . بشريته مبدأ اول كائناتی تعليم ايديور . خلاق عوالمی بيلديريور . انفس وآفاقك حاكم حقيقيسنی تفهيم ايليور . الله — نامتناهی بر قدرتك ، نامتناهی بر عظمتك صاحبی ، بوتون صفات كاليه‌نك عرش احتشامنده بر سلطان بی همال ، بر پادشاه لا يزال . هر شيئی محيط ، هر شی آنك تحت قهر وجبروتنده . آنك علم واراده‌سـندن خارج هيچ بر شيئك حصولنه امكان متصور دكل .

محيط افعـالندن خارج فعل موجود دكل . دائرهٔ بصرمزه كيرن اقسام كونيه ابعاد جويه‌نك الـك اوزاق منطقه‌لرنده جولان ايدن اجرام سماويه ومناظم شمسيه هپ آنك زير تصرفنده . محيط ادراكمزه صيغان وصيغمايان بالجمله عوالم علويه وسفليه‌نك مادی ومعنوی فعاليت عموميه‌سنده ناظم حقيقی . اونك حقيقی وارلغنه نسبتله هر شيئك وارلغی معدوم ، تعبير ديكرله ظلی ومجازی . وجودی واحد . آنك وجودندن بشقه وجود اولمديغی ايچون تعدد وحلول واتحاده امكان متصور دكل . تمثيل دكل ، تفهيم ايچون دينه‌بيليركه بدن انسـانيده ايكی روحك وجودينه امكان اولمديغی كبی عالمده ايكی متصرفك وجودينه‌ده جواز عقلی يوقدر .

خلاصه ، اجزای فرديه وتشكلات عضويهٔ عموميه‌ده مؤثر حقيقی اوالله ، اوذو الجلالدر .

ادراكات بشريه‌نك تجليات متنوعه‌سـنده استعداده كوره مفيض اولان اوذات اجل اولديغی ايچون ادراك نه‌قدر يوكسلسـه آنك دها فوقنده اولديغی ومحيط اولوب محاط اولمديغی جهتله كنهنی ادراك ممكن دكل .

ايشته دين محمدی بويله بر جناب حقه ايمانی امر ايدر . ادراكات بشريه فطرت بشريه‌ده موهبهٔ الٓهيه اولان تجليات قبيلندن اولديغی جهتله دين اسـلام دين فطريدر . چونكه دين محمدی استمداد جليل احمدی اوزرينه شـعشعه پاش اولان انوار علميهٔ الٓهيه‌دن ، تعبير آخرله روح محمديه‌ده ، فطرت جليلهٔ احمديه‌ده سرتما اولان مرآة ادراكده منعكس معالیٔ جليلهٔ الٓهيه‌دن متشكلدر . بو عطف وانعطافه (وحی) دينلمشدر . (وحی) يا مرآت احمديه‌ده ظهور ويا وساطت جبريل جليل ايله وقوع بولمشدر . (جبريل) سرادقات جلالك سر امين فيضی اولديغی جهتله باب الهيده وحيك مأمور دائميسيدر .

بشريتده الـك بويوك جنون انكار الٓهدر . كتاب كائناتك هر سطر بديع بيناتی بر موجدك وجودينه واضحاً دلالت ايتمكده‌در . بوندن صرف نظر انسان بر نسخهٔ كبری ، بر مجموعهٔ علیادر . كشف حقايق ايچون بر انموذج عاليدر وانسانه نفسی هر شيدن يقيندر . انسان بر كره كنديسنی ، تشـكلات عضويه‌سنی ، مكلفات عقليه‌سنی ، ماهيت ادراكنی ايدن ايی دوشونملی . بدن وار ، تشكلات خارجيه وداخليه‌سی وار ، بو اقليم متحركك احتياجات ماديه ومعنويه‌سنی تدبير وتصرف ايدن بر روحی وار . بونلرك هپ وارلغنده شبهه يوق . صكره عالم وار . ايچنده بيك درلو خواص ومزايايی جامع قوای ماديه موجود . بونلری تدبير وتصرف ايدن بر صـاحب يوق ديمك حاشا ثم حاشا ضلالت فكريه‌نك الـك شنيعی ، كفرك الـك رذيليدر . الله واردر . هر وار اولانك وارلغی آنك وارلغنه نسبتله معدومدر . بو مجازی وارلقلرك وارلغی هپ آنك وارلغيله قائمدر . انسانده تشكلات عضويه‌سيده ، ملكات عقليه‌سيده ، عوالمده محير عقول اولان خواصيده ، مزاياسيده آنك وارلغيله قائم ، آنك وارلغيله دائمدر . ازليدر ، ابديدر . عوالم مظاهردر . حقك مظهر اتمی ايسه انساندر .

بيانات سالفه‌دن شو حقيقت مستبان اولوركه دين جليل محمدی دين الٓهيدر . اودينك مجلهٔ جليلهٔ الٓهيه‌سی اولان (قرآن) عظيم الشان سراپا (وحی) الٓهيدر . الوهيته اعتقاد ايدن هر فرد مسلم حضرت محمدك صدق نبوتنی دخی تصديق ايتمش اولور . چونكه او حقيقت عظيمه‌نك مظهر فيوضاتی شخصيت معنويهٔ محمديه‌در . بناء عليه بز بالاده او شخصيت جليله‌يی تعالیٔ اسلامه مبدأ اولدر ديمش ايدك . يوقسه اسلام تعبيری قطب التوحيد اولان ابو الانبيا حضرت ابراهيم ايله ابتدا ايدر .

دين جليل محمدينك اساسات اعتقاديه‌سندن بريده احوال مابعد الموته ايماندر . بعد الموت اولان عالم ، عالم آخرتدر . (من مات فقد قامت قيامته) مصداقنجه انسان بو عالم شهاده‌يی ترك ايدر ايتمز روح مجسد اوله‌رق عالم آخرته انتقال ايدر . عالم آخرت ، قسم عالیٔ بشردن اولان انبيا ايله درجهٔ انسلاخه واره‌بيلن اوليانك مكشوف ومشهوديدر . آخرت ، دنيا كبی معروض فنا وزوال اولميوب ابديت عاليدر . نعيمی ، جحيمی هپ ابديدر . عقول متوسطه وسافله اصحابنك آخرته ايمانی غيبی اولمق ضروريدر . چونكه بونوع انسانلرك علمی حواس خمسهٔ ظاهره‌يی تجاوز ايده‌مه‌يه‌جكندن وسائط استطلاعيه‌لرينك خارجنده‌كی مسائلده لغزيده‌پا اولمق تهلكه‌سی رونمادر . بناء عليه استطلاعات بشريه‌نك بالاسنه ارتقا وشهود قلبی ايله عالم غيب وشهاده‌يی رؤيت ايدرك كسب اعتلا ايدن قسم عالیٔ بشرك اخبارات صحيحه‌سنی تصديق اسلم الطريقدر .

افعال بشرده خير وشر مكافات ومجازاتنی كورمك عدالت كاملهٔ الٓهيه‌نك اقتضـای جليليدر . حالبوكه حيات بشرده خفی وجلی اجرا ايديلن مظالم متنوعه‌نك احصائياتی جدوللرنده جزاسز قالمش بيكلرجه تعديات واردر . بو نقطهٔ نظردن آخرت دنيانك عكس الاعمالی ، مرآة افعاليدر . اللهك محكمهٔ كبراسيدر . محاكمات علنيه‌نك محل تطبيقيدر . حسنات وسيئاتك جای تدقيقيدر .

نتیجه ، موجودیت بشریه‌نك عمر طبیعی ایله انطفا پذیر اوله‌رق فنای ابدی‌یه معروض اولمسی حکمت الٓهیه ایله طبان طبانه ضددر . بوقسه امور دنیویه‌ده‌کی اجراآت الٓهیه‌نك حاشا سفهه مقرون اولمسی لازم کلیر .

بوراده قلباً ویا قالباً اخفا ایدیلن حسنات وسیئات بر عالم دیکرله علانیته چیقاره‌رق شریط وقوعات بشر برر برر نظر تماشایه‌قونلیدر. ایشته مسلمانلرك دیدیکی آخرت او یوم عاقبتدر. او عالمه ایمان ضروریات دینیه‌دندر .

دین جلیل محمدی ــ انسانلره جناب حقه ایمان وشان الوهیته تعظیم وظیفه‌سنی امر ایده‌رك قلوب انسانیه‌یی مخافة الله ایله املاو هر کسك روزجزاده خیروشر اعمالنك مجازاتی کوره‌جکنی تنبیه وانها ایتدکدن صکره معنویاتی تنظیم ایچون اخلاق بشری تهذیب وتذهیبه اهتمام ایدر.

ایشته بو مقصد علوی‌یه مبنیدرکه دین جلیل. مذکورده اساس اعتباریله بشریتی اضرار ایدن هر (خوی) مذموم ، انسانیته فائده بخش اولان هر (خلق) حسن وممدوحدر . صداقت ، عهده وفا ، امانته عدم خیانت ، مظلومه امداد ، ملهوفه حسن مواسات ، فقرایه معاونت ، سخا، بویوکه حرمت ، کوچوکه شفقت ، والدینه اطاعت ، اقربایه حسن مودت وحرمت ، قومشویه احترام ، اصحاب علم وعرفانه تعظیم ، اولی الامره اطاعت ، ایولکه حسن مقابله ، انعام واحسانه شکران ، اخوان دینه تساند وتعاضدی منتج معاملهٔ معاونتکاری ، جمعیت بشریه‌یه حسن خدمت کبی هر بری اجتماعیاتی تنظیم وتحسینه اساس اوله‌جق نیجه محاسن اخلاقیه مبجلات دینیه‌دن معدوددر .

کذب ، ریا ، عهده مخالفت ، خیانت ، ظلم ، القای فتنه ، مرحمتسزلك ، خست ، والدینه عدم اطاعت ، تکبر، غرور ، نخوت، آخری اضرار، نمیمه، اصحاب ناموسه بهتان کبی بشریته ایقاع ضرر ایدن ذمائم خلقیه‌دخی دینك شدتله نفرت ایتدیکی احوالدندر .

اساس مقصد معالئ اسلامیه‌یه دائر بر تلخیصنامهٔ فضائل یازه‌رق مرأة اجمالده اسباب اعتلایی سیروتماشا ونه کبی الحاآتك مخاوف نقایصنده انحطاط باش کوستردیکنی افشا اولدیغندن اخلاقیاتك زبده‌سیله اکتفا جهتی ترجیح ایدلمشدر .

یالکز شوراسی بر حقیقت ثابته‌درکه اسلامیتك دورهٔ اولیه‌سنده دین جلیل محمدی تزکیهٔ نفوس وتهذیب اخلاق بشریته اودرجه‌ده اهتمام وبونك مآثر علویه‌سنی اودرجه‌ده تثبیت ایتمشدرکه بشریت بویله بر علوی ، بر فضیلتی هیچ برزمان کورمامشدر .

شبهه‌یوقدرکه دین جلیل محمدی محاسن اخلاقیه‌نك مجموعهٔ فضائل وکمالاتیدر . « بن مکارم اخلاقی اتمام ایچون بعث اولندم » مآلنده اولان حدیث شریفك دخی دلالت صریحه‌سی وجهله تهذیب اخلاق بشر بعثت نبویه‌ده بر علت قدسیه‌در .

دین جلیل محمدی اجتماعیات، اقتصادیات سیاسیاتی هپ محاسن اخلاقیه ایله تنظیم وتزیین ایتمشدر . بوتون مسائل حیاتیه‌ده‌کی تعالی وتقدم وتفیضك اسرار معنویه‌سی بوراده‌در .

آسیانك مساحهٔ فسیحه‌سنده تنظیمات مدنیه‌سنی احتشاملر ایچنده نشر وتوسیع ایدن حکومتلرك ، اقوامك اسلامه سرفرو ایتمسی قوای منتشره‌سنه دکل ایدی. بلکه سطوت مادیه‌سندن اول اقلیملر فتح وکشاد ایتمك علویتنی کوسترن قوای معنویه‌سنه ، عرفانه ، فضائلنه ، کمالاتنه ، معالئ اخلاقیه‌سنه ایدی .

اوت معالئ اخلاقیه او مزایای جلیله، اوکمالات علویه‌درکه نفوس بشریه اکا مشتاقدر. ظلمدیده اولانلر سعادتی، ادامهٔ حیاتی آنك فیض انتشارندن بکلرلر. ظالملر دخی اغواآت مظلمهٔ نفسیه‌لرندن قلبا اجرا ایتدکلری خفی نفرتلر آره‌سندن اومعالی‌یه حسرت چکرلر .

عبدالعزیز مجدی

غرانیق مسئله‌سی حقنده

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن راسم افندینك خطای عظیمی

— ۲ —

غرانیق قصه‌سی نقلاً وعقلاً مردوددر .

اولکی مقاله‌مزده بعض مقدمات بدیهیه سرد ایتمش ، بونلره مغایر اولان هر هانکی بر مطالعه‌نك مقارن حقیقت اولامایه‌جغنی‌ده اکلاتمق ایسته‌مش و « غرانیق » مسئله‌سنك‌ده قضایای مسلمه‌یه مغایر اولوب موضوعات زنادقه‌دن اولدیغنی سویلامش ایدك. شمدی اولا مسئله‌یی تصویر ایده‌جکز ؛ اوندن صکره‌ده بومسئله‌نك بطلانی دلائل نقلیه وعقلیه ایله اثبات ایده‌جکز .

معلومدرکه حضرت پیغمبر صلی الله تعالی علیه وسلم افندمز حضرتلری « فاصدع بماتؤمر » آیت کریمه‌سی نازل اولدقدن صکره دین اسلامی علناً تبلیغه مأمور بیورولمش ، بوتون قبائل وعشیرتی دینه دعوته باشلامشدی . کندی اللریله یاپدقلری اصنامه طاپدقلرندن طولایی اونلری دائما تعقیب ایدیور ؛ صنملرینی ، آلهه‌لرینی تحقیر ایدیور ؛ احیاواماته‌یه مقتدر اولمیان بواصنامك عبادته لایق اولمدقلرینی سویلیوردی. دها دوغروسی بوبابده نازل اولان وحی الٓهی‌یی اونلره تبلیغ ایدیوردی . آرتق بوندن طولایی مشرکین قریش حضرت پیغمبره قارشی اذا وجفایی آرتیرمشلر ، بوتون قوم وقبیله‌سی کندیسندن یوز چویرمشلر ، اتباعی ایله برابر ذات نبوتپناهیلرینه بویقوت اعلان ایتمشلردی. غرانیق قصه‌سنك صحتنه قائل اولان عبدهٔ خرافاتك بر قسمنك روایتنه کوره :

«مشرکینك جناب پیغمبردن اعراض ایتملری، جناب پیغمبرکده اونلرك مسلمان اولملرینه پك زیاده حریص ومتهالك اولمسی طولایسیله قلب رسالتپناهیلرنده بر اضطراب حصوله کلیور ؛ آرتق بعدما اونلری کندیسندن نفرت ایتدیره‌جك بر آیت نازل اولمایوب ، بالعکس اونلرك اصنامنی مدحی متضمن بر آیت نازل اولمسنی تمنی ایتمه‌یه باشلایور . چونکه بو ، اونلری کندیسنه اماله ایتدیرمه‌یه ، عناد وطغیانلرندن واز کچیرمه‌یه ، خلاصه آره‌لرینی تقریبه بر وسیله اوله‌جغنی مأمول ایدیوردی . بو امنیه کیتدکجه زیاده‌لشیوردی .

چونکه مسلمان اولملرینی شدتله آرزو ایدییوردی . حال بو صنملرینی تحقیر که ایده‌جك آیت نازل اولدقجه اونلرك نفرتی آرتیور ، کندیسنه هیچده یاقلاشما. یورلردی . بو تمنی ، « والنجم اذا هوى .. » سوره‌سنك نزولنه قدر دوام ایتدی . وقتاکه جناب پیغمبر مجمع قریشده ایکن (بر روایتده نماز ایچروسنده ایکن) بو سوره نازل اولدی ؛ درحال او تمنی نفسنی استیلا ایتدی . سورهٔ جلیله‌یی قرائته باشلایه‌رق : « ومناة الثالثة الاخرى » قول شریفنه کلنجه شیطان تمنی ایلدیکی شیئه مشابه بر شی وسوسه والقا ایتدی ؛ علی سبیل السهو والغلط جناب نبینك فم رسالتپناهیلری او طرفه میل ایدرك او اصنامی مدح ایلدی ؛ اونلرکده شفاعتلری مأمول اولدیغنی سویله‌دی . بناءً علیه : « أفرأیتم اللات والعزى ومنات الثالثة الاخرى » آیت کریمه‌سنی ـ که الله کلامی در ـ اوقودقدن صکره ، شیطانك القا ایتمش اولدیغی (تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى) سوزلرینی‌ده ـ شیطان کلامی اولدیغنی فرق ایتمه‌یرك ـ اوقودی . ومشرکلرك صنملرینی مدح ایلدی . بونك اوزرینه مشرکین فوق العاده سوینديلر . سوره‌نك آخرنده‌کی سجده آیتنه کلنجه حضرت پیغمبر ایله اهل اسلام امتثالاً للامر سجده ایتدیلر . مسلمانلرله برابر مشرکلرده سجده ایتدیلر . حتی سجده ایتمك اقتدارنده اولمیان بر قاچ اختیارده یردن طوپراق آلوب آلنلرینه سوردیلر . آرتق بونك اوزرینه مشرکلر جناب پیغمبره اذا وجفادن واز کچیورلر . فقط حضرت پیغمبر بونك هیچده فرقنه وارمه‌یورلر . راسم افندینك تعبیری وجهله ، او جملهٔ ملعونه‌یی‌ده القاء شیطانی اولدیغنك فرقنه وارمایه‌رق الله کلامی کبی اوقودیلر . وقتاکه آقشام خانهٔ سعادتلرینه عودت ایتدیلر . جبرائیل علیه السلام اوقومش اولدیغی جمله‌نك وحی منزل دکل ، القاء شیطانی اولدیغنی خبر ویرنجه قلب نبویلری پك زیاده محزون ومکدر اولدی . بونك اوزرینه تسلیت خاطرلری ایچون سورهٔ حجك الی ایکنجی آیتی اولان « وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا نبى الا اذا تمنى القى الشيطان فى امنيته فينسخ الله مايلقى الشيطان ثم يحكم الله آياته والله عليم حكيم[۱] » آیتی نازل اولیور .

ایشته «غرانیق» قصه‌سی دنیلن شی بودر . اولا اشاغیده بر تفصیل ایضاح ایده‌جکمز وجهله بومسئله نقلا ثابت دکلدر . چونکه بو مسئله حقنده‌کی روایات ، ابن عباسدن اك ضعیف وجمهور محدثینجه مردود بر طریقله کلمشدر .

بومسئله‌ده ثقه‌دن هیچ بر روایت موجود اولمایوب بو روایتلری کتابلرینه قبول ایدنلر صحیح وسقیمنه باقمسزین تحف شیلری جمع ایتمك هوسنده بولنان کیمسه‌لردن عبارتدر .

بو روایتی قبول ایتمك مجبوریتنده قالانلر ، بر : «وما ارسلنا من قبلك من رسول ... » آیت کریمه‌سنه ؛ برده ابن عباسدن روایت ایدیلان : «تمنى قرأ ، امنیه‌ده قرائت معناسنه‌در » سوزینه نظر ایدیورلر . آرتق کندیلری ایچون ـ ابن عباسدن روایتك صحتی فرض ایدیلدیکی تقدیرده ـ تأویل حق قاپوسی منسد اولدی ، آیتك دوغرو بر تأویلنی ؛ تعبیر دیکرله آیتدن مقصود اولان معنای حقیقی‌یی کوره‌مز اولدیلر . آرتق اونلر ایچون یوقاریده‌کی قصه حقنده طریقلری مختلف ، لفظلری متباین حدیثلر روایت ایدنلرك شانی یوکسلیوردی . چونکه او زمان آیتی قولایجه تأویل ایده‌بیلیورلردی . بوقصه‌نك روایتی شایع اولدقدن صکره کتابلرینی اسرائیلیات طولدورمق مراقنده اولانلر بونك اوزرینه دوشدیلر ، بونی عقیدهٔ ایمانلری اتخاذ ایتدیلر ؛ حتی آیتك معناسنی اکلامق ، توجیه ایتمك خصوصنده بوندن باشقه بر طریق اولمدیغی ظننه[۲] ذاهب اولدیلر ؛ آرتق آیتك تأویلنده جمهور محققینك رأینی ، ائمهٔ حدیثك بیاناتنی اونوتدیلر ، اونلری کورمز اولدیلر . بو صورتله (غرانیق قصه‌سی) ، تدقیق وتحقیقه مستند اولمیان بر طاقم کتابلره ، تفسیرلره‌ده کچدی . حال بوکه آیتی بو طرزده تفسیر ایتمك ، تبلیغده عصمت اصلنه مغایر اولدیغی کبی ، اعدایه‌ده بر سلاح هجوم ویرمك ایدی . فقط اسرائیلیات عاشقلری بونی دوشونه‌بیلیرلرمی ؟. بویله بر قصه اولمدقجه آیتلرك توجیهی کندی زعم باطللرینه ممکن دکل . بناءً علیه وقعه دوغرودر ، ایشته بوقدر !

شمدی بز مسئله‌یی ایکی نقطه‌دن تدقیق ومحاکمه ایتمك ایستیورز .

۱ — غرضکار ومتعصب اجنبیلرك قائل اولدقلری کبی ، « تلك الغرانيق العلى .. ! » سوزینك قرآندن ، یعنی جناب پیغمبرك وحی الٰهی اوله‌رق تبلیغ ایلدیکی کلام جمله‌سندن اولدیغی حالده ـ حاشا ـ قرآنه درج ایدیلمه‌مش اولمسی .

۲ — جناب پیغمبرك امنیه‌سنه مشابه بر صورتده اثنای وحیده بو سوزلرك شیطان طرفندن القا ایدیلوب جناب پیغمبرك هیچ فرقنده اولمقسزین وحی الٰهینك آره‌سنده بونی‌ده اوقومش اولمسی .

برنجی نقطهٔ نظری آله آلالم .

اولا بو عباره‌لرك قرآندن اولمادیغنه اك بیوك شاهد ، بلاغت وفصاحتدن عاری اولان بو مصنع عباره‌لرك بالذات کندیلریدر . بونلرك مخترعلری الفاظنده بیله اتحاد ایده‌مه‌مشلردر . بز اونلردن الده ایده‌بیلدکلریمزی بر وجه آتی ذکر ایدیورز :

۱ — تلك الغرانيق العلى وان شفاعتهن لترتجى .

۲ — ان شفاعتهن ترتجى .

۳ — وان شفاعتهن لترتجى وانها لمع الغرانيق العلى .

٤ — تلك الغرانيق العلى منها الشفاعة ترتجى .

٥ — وانهن لهن الغرانيق العلى وان شفاعتهن لهى التى ترتجى .

٦ — تلك الغرانيق العلى وشفاعتهن ترتضى ومثلهن لاينسى .

۷ — تلك اذن فى الغرانيق العلى تلك اذن شفاعة ترتجى .

۸ — تلك الغرانقة العلى وان شفاعتهن ترتجى .

۹ — تلك الغرانقة العلى وان شفاعتهن لترتجى .

شمدی انصاف ایدیلسین ! عادتا راویلرك عددی قدر مختلف شکللر عرض ایدن شو عباره‌لرك هیچ برنده کلمات وآیات قرآنیه‌ده‌کی فصاحت وبلاغت واعجازی کوره‌بیلمك قابل میدر ؟.. فیض علم ایله مستفیض اولان اذهان متفکره شویله طورسون ، آز چوق سلیقهٔ عربیه واقف ذوق سلیم صاحبی اولانلر بیله بو مصنع جمله‌لرك نه قدر آهنکسز اولدقلرینی تفریق وتمییز ایتمکده کوچلك چکمزلر . بلاغت قرآنیه‌ده‌کی آهنك وانتظام ایله بو عادی سوزلرده‌کی انتظامسزلق ، آهنکسزلك کوزه چارپه‌جق درجه‌ده آچیقدر .

[۱] بز سندن اول هیچ بر رسول ، هیچ بر نبی کوندرمدك ، که او رسول ویانبی بر شی تمنی ایتدیکی وقت شیطان آنك امنیه‌سنه بر شی القا ایتمش اولماسون . جناب حق شیطانك القا ایتدیکنی نسخ ایدر ؛ صکره کندی آیاتنی تحکیم ایلر . جناب حق علیم وحکیمدر ...

[۲] ان بعض الظن اثم ...

(والنجم) سوره‌سنی جهراً اوقویه‌رق «ومنات الثالثة الاخری» آیت کریمه‌سنه ردیفاً بو سوزلری اوقویه‌جق اولورسه‌ق، درحال آهنك وانتظامك، انسانی غشی ایدن اوسلاست وبلاغت خارق العاده‌نك بوزولدیغنی حس ایدرز. بو سوزلر قرآندن ایسه قرآنك هر کلمه‌سنده کوریلن بلاغت وفصاحت واعجازدن نیچون محرومدرلر؟ بوتون قرآنی مثلنی اتیاندن عاجز براقه‌جق برصورت بلیغه‌ده وجوده کتیرن، یالکز بوایکی جمله‌ده‌می اظهار عجز ایتمشدر؟.. اساساً غرانیق وغرانیقه‌ده‌کی تنافر حروفده نظر دقتدن دور طوتولماق ایجاب ایدر. قرآنده غرانیق وغرانیقه کبی متنافر الحروف هیچ برکلمه‌یه تصادف ایدلمز. راویلرك اتفاق ایده‌مه‌مسی‌ده بونك مصنع اولدیغنه ایروجه بردلیلدر.

شو مطالعات اساسیه‌دن قطع النظر بو جمله‌لرك قرآندن اولمدقلرینی اثبات ایدن نقاط سائره‌ده موجوددر. خصمای دینك ادعاسنه کوره:

حضرت محمد (ص.ع) مشرکین قریشی کندیسنه اماله ایتدیرمك ایچون آله‌لرینی تحقیر ایده‌جك آیت نازل اولماسنی تمنیده استمرار ایدنجه کندیسنه «والنجم» سوره‌سی نازل اولمش؛ سوره‌یی جماعت اهل مکه‌یه اوقومش. سوره شو آیتلری محتوی ایمش: افرأیتم اللات والعزی ومنات الثالثة الاخری تلك الغرانیق العلی وان شفاعتهن لترتجی (لات)ی، (عزا)یی ودیکر اوچنجی (منات)ی کوریورمیسکز بونلر نجیب غرنوقدرلر. بونلرك شفاعتلری محقق امید اولنور... محمد (ص.ع) بونی اوقودقدن صکره مشرکلر سوینمشلر ومسلمانلر ایله برلکده سجده‌یه قپانمشلر... فقط بو عباره‌لر وحیلر جمع اولنور ایکن (قرآن)ه ادخال اولونمامشدر [۱]»

بو تصنیعاته بل باغلایانلر، بوندن مسلمانلق علیهنه برحصه چیقارمق ایسته‌ینلر هیچ دوشونمیورلرکه:

«افرأیتم...» آیتلرندن صکره بو عباره‌لرك کلمسی ذکر ایتدکلری مقصدی هیچده تأمین ایتمیور. چونکه مقصد، اونلرك آله‌لرینی مدح ایدرك جلب قلوب ایدی، دکلمی؟.. حالبوکه سورهٔ جلیله‌ده مذکور اولان: «ان هی الا اسماء سمیتموها انتم واباؤکم!..» نظم جلیلی بوکا مانعدر. غرانیق جمله‌سنك ذکرندن صکره بونظم جلیلك ورودی مشرکینك جلب قلوبنی داعی اولماز. بلکه او دقیقه‌ده مشرکین طرفلرندن «برسوره‌ده هم مدح آلهه وهم ذم آلهه اجتماع ایدیور» دیه‌رك اعتراضانده بولنه‌جقلر ایدی؛ حالبوکه بویله بر اعتراض اصلا مروی دکلدر.

بناءً علیه سورهٔ جلیله‌ده‌کی: «ان هی الا اسماء سمیتموها انتم واباؤکم» نظم جلیلی غرانیق قصه‌سنی، عبارات مرویه‌نك صحتنی قطعی صورتده تکذیبه کافیدر. والحاصل هانکی نقطه‌دن دوشونولسه بو عباره‌لر کلام الٰهی اولمقدن چوق اوزاقدر..

شیمدی کلهلم ایکنجی جهتك تدقیقنه: برنجی جهته قائل اولانلر، شبهه یوقکه، دوقتور دوزی کبی اك مفرط، اك متعصب، اك غرضکار اسلامیت دشمنلریدر، وبویله اولمق ایجاب ایدر. چونکه بوکا قائل اولمق ایچون اك بدیهی حقیقتلری انکار ایتمك لازمدر. بونی هیچ برمسلمان البته قبول ایده‌مز. ایکنجی جهت ایسه، غرانیق قصه‌سنك صحتنی قبول ایدرك بونك القاء شیطانی اولدیغنه قائل اولمقدر، که

بوده خلاف واقعدر. مقصدمز بو جهتك‌ده تماماً مردوده اولدیغنی اثبات ایتمکدر.

برکره غرانیق قصه‌سنك ثبوتی حقیقت قطعیهٔ دینیه ایله طبان طبانه ضددر. چونکه تبلیغده عصمت، ارکان دینیه‌دن اك مهم بر رکندر. قرآن واجماع ایله ثابت اولدیغی کبی عقل سلیم‌ده بویله حکم ایدر. حالبوکه بو مسئله‌نك صحتنی فرض ایتمك بو رکنی هدم ویا توهین ایتمك دیمکدر. پیغمبر، تبلیغ عن الله‌ده معصوم اولونجه بوکبی رذیله‌دن تماماً منزه اوله‌جغنده شبهه یوقدر. بو اساس هدمه ساعی اولان روایاتك — کیمك طرفندن اولورسه اولسون — ذره قدر اهمیتی اولاماز.

ثانیاً: — غرانیق قصه‌سی من جهة النقل ثابت دکلدر. چونکه ثقه‌دن هیچ برکیمسه طرفندن روایت ایدیلمه‌مشدر. اك ضعیف بر طریق ایله کلمش، ویوقاریده توصیف ایتدیکمز انسانلر طرفندن بلا تحقیق کتابلره درج ایدیلیورمشدر. سوزلری هروجهله شایان اعتماد اولان اعاظم علمامز بونی رد ایتمکده‌درلر. بز، اونلردن برقسمنی بورایه درج ایدیورز.

صحیح بخاریده شویله دینیلیور: (وقال ابن عباس فی «اذا تمنی القی الشیطان فی امنیته» اذا حدث القی الشیطان فی حدیثه فیبطل الله ما یلقی الشیطان ویحکم الله آیاته. ویقال امنیته قرآءته. «الا امانی» یقرؤون ولا یکتبون!)

کوریلیورکه: صحیح بخاری ابن عباسدن روایةً امنیه‌یی «حدیث» ایله تفسیر ایتدکدن صکره قرائت ایله تفسیری (یقال) لفظی ایله حکایه ایدیور. بوایسه تفسیرین بیننده مغایرته دلالت ایدر. شراحك «ابن عباسك رأینه کوره حدیث، تلاوت معناسنه‌در» ادعالری ایسه، ظاهر عباره‌یه مخالفدر. صکره «امنیه»یی قرأت معناسیله تفسیری (یقال) لفظی ایله حکایه ایتمسی، بو جهتك ابن عباس عندنده معتبر اولمدیغنی افاده ایدر. (ذاتاً حدیث ایله مراد، حدیث نفس اولدیغی‌ده آشاغیده ایضاح ایدیله‌جکدر.)

صحیح بخارینك شو افاده‌سی اثبات ایدیورکه: ابن عباسك (تمنی)یه قرأ، امنیه‌یه قرأت معناسی ویردیکی روایتی شایان اعتماد دکلدر. بو معنا ابن عباسك مرضیسنه مخالفدر. شبهه یوقکه، صحیح بخارینك سوزلری دوردور ایکن باشقه‌لرینك سوزی شایان احتجاج اولاماز.

صاحب الابریز شو صورتله بیان مطالعه ایدیور: «ان تفسیر تمنی بمعنی قرأ والامنیة بمعنی القراءة مروی عن ابن عباس فی نسخة علی بن ابی طلحه عن ابن عباس ورواها علی بن صالح کاتب اللیث عن معاویة ابن صالح عن علی بن ابی طلحة عن ابن عباس وقد علم ماللناس فی ابن ابی صالح کاتب اللیث وان المحققین علی تضعیفه...»

صاحب الابریز دیمك ایستیورکه: «تمنی»یی قرأ، «امنیه»یی قرآئت ایله تفسیر، ابن عباسدن روایت اولنور ایکن بو راویلرك

[۱] تاریخ اسلامیت دوقتور دوزی.

ایچنده ابن ابی صالح کاتب الليث ده موجوددر . بو آدمك ناصل بر آدم اولدیغی ایسه محققینجه معلومدر .

کورولیورکه : شو قصه نك اصلی اولان روایتك راویسنی محققین تضعیف ایتمکده درلر .

امام قسطلانی حضرتلری ده بخاری شرحنده شویله دیور : «غرانیق قصه سی و بو قصه نك سندی ائمه دن پك چوقلری طرفندن طعن اولونمشدر . حتی ابن اسحق بو قصه دن سؤال اولوندیغی زمان : «هی من وضع الزنادقة » بو قصه زندقلر طرفندن اویدورولمشدر . دیمشدر ! »

آرتق بر حدیث حقنده ابن اسحق : « هی من وضع الزنادقة » دیدکدنصکره او حدیثی انکار ایچین باشقه بر شیئه حاجت اولمسه کرکدر .

شمدی برده بو مسئله حقنده قاضی عیاض حضرتلرینك فکرلرینی خلاصه ایده لم ، مشارالیه دیورلرکه : « بو اویله بر حدیثدرکه ؛ بونی اهل صحتدن هیچ بر کیمسه تخریج ؛ سند متصل وسلیم ایله هیچ بر فرد روایت ایتمه مشدر . یالکز غریب وعجیب اولان هر شیئی طوپلامغه حریص اولان ، صحیح وسقیم هر هانکی بر کتابده کوردیکنی - بلا تفریق - همان اخذ ایدن مفسر ومؤرخلردرکه بو وبونك کبی اولان قصه لری کمال خواهشله نقل وروایت ایتمشلردر . بوندن صکره قاضی عیاض ، ابی بکر بن العلاءدن بو روایتك سقامتی ، بوراده کی راویلرك اضطرابی اوزرینه دلالت ایدن وبو روایتی درجهٔ اعتباردن دوشورن بر چوق شیلر نقل ایدیور ..

امام ابو بکر العربی - که روایت وتفسیرده حجت اوله رق کافیدر - بو قصه ده وارد اولان شیلرك هیچ بریسنك اصلی یوقدر ، دیور .

بیتمدی آقسه کیلی

احمد حمدی

قطعی وقانونی اجرا آته طوغرو

دار الحکمة الاسلامیه نك مساعئ مجاهده کارانه سنه قارشو طشره لردن یوکسه لن تبریکات و تشکرات بی نهایه نك جریدهٔ ستونلرنده مع الشکران منظور اولمسی اوزرینه بر طرفدن کوکسمزك قبارمه سیله برابر ، - بو تشکیلاتك اهمیت موقعیه اعتباریله محیطمزده ده اظهار موجودیت ایده مه مسندن - دیکر طرفدن ده قلبمزك حالا آجی آجی سیزلادیغنی حس ایدیورز . اوت ، بیوك شهرلرده علاقهٔ دینیه لری ضعیف اولنلر درجه سنده - ولو قدرت و موجودیت مؤثره وقطعیه کوستره مه سه لر دخی - دینله علاقهٔ قطعیه لری بولنانلرك بلکه دها فضله بولندقلری جای انکار اولمدیغی حالده ، کوچك قصبه وقریه لرده امر بر عکسدر .

مثلا بیوك شهرلرده خلاف شرع صادر اوله جق بر حکمك حین تطبیقنده اعتراضه مصادف وقائلنك اکثریا دوچار عتاب اولدیغی محقق ایکن قصبه وقراده - اکثر خلقك مسائل دینیه یه عدم وقوفلرندن - عینی حکم ناقصك کندیلرنجه معروف ولایخطی تلقی ایتدکلری کیمسه لر طرفندن صدوری حالنده بلا اعتراض قبول وتطبیق ایدیلدیکی چوق کره مسموع ونظر حیرتله مشهود اولمقده در .

کرچه بو کون طشره لرده کشاد اولنمش ویا اولنه جق دار الحکمة الاسلامیه شعباتنك صلاحیتی اجرای نصایح صورتیله نقطهٔ ارشادی تجاوز ایده مدیکندن بویله محدود صلاحیتك اخلاقسزلغك تماما اوکنه کچه میه جکی ملاحظه سیله مفکوره مزه مخالف اولمقله برابر تشکیلات مذکوره نك عینی غایه اوغورنده وجوده کتیرلمسندن ، بونی اجراآت دینیه نك بر مقدمهٔ خیریه سی تلقی ایدر وکمال منت وشکران ایله محیطمزك عینی تشبثاتدن مستفید ایدلمسی خصوصنی اولیای امورمز حضراتندن تمنی ایلرز .

مشروطی دولتلرده هر درلو مفکوره وغایه لرك ، ملت طرفندن تشکیل اولنه جق منتظم فرقه لر طرفندن کوستریله جك لزوم اوزرینه نشر اولنه جق قوانین ایله تعقیب وهر درلو مضراتك عینی اصول سالم تحتنده دفع ویا تحدیدینه سعی ایدیله بیله جکندن بو اصول خارجنده وقوع بوله جق بالعموم اجراآتك - مؤثر بر موجودیت کوستره میه رك - آز زمانده دوچار عقامت وزوال اوله جغی ظنی تولید ایتمکده در . کرچه بو کون وجودی شدتله آرزو اولنان اسلامی بر فرقه نك حین تشکیلنده مهم مانعه لره مصادف اوله جغی وارد خاطر اوله بیلور ایسه ده ؛ وجودی مخیل بو کبی مانعه لرك وقوعی احتمالندن قورقه رق ، فردا بفرد محافظهٔ احکامنه مأمور بولندیغمز بو دین جلیلی ، ذهنلری سینه لردنبری دینسزلکك مالا یطاق مباحثیله طولدیرلمش زواللی خلقك رأی وتقدیرینه براقان اولیای اموره ، دینسزلکك سرعتله ترقیسندن واخلاقسزلغك تعممندن متولد مادی معنوی بیوك بر مسؤلیت ترتب ایتمکده در .

اکثر خلق ، اطرافنی احاطه ایدن اخلاقسزلغك مسؤلیتنی ، کنجلریمز ومکتبلریمزه تحمیل ایدوب طوردیغی حالده بز بو مسؤلیتی دینك محافظهٔ احکامنه مأمور بولنان ، دینسزلکك اوفاق بر صدمه سیله اجتهادلرینی اورته یه قویمقدن چکینه رك اظهار حقده سکوت ایدن کبرای اسلامیه یه توجیه ایدیورز . جناورلر طرفندن محو ایدیلن محصولك مسؤلی ، مانعه سنی منتظم طوتمیان چیفتجیدر ، جناوردکلدر .

بز بو دین جلیلك محافظهٔ احکامنی بیلدکجه ، هیچ بر فرد ابطالنه متجاسر اوله ماز . بو مقصدك حصولی ایسه مجتمع قوتلر طرفندن حسن اداره ایله قابلدر . متفرق قوتلر ، اوفاق فقط مجتمع عکسی بر قوتك جزئی صدمه سیله انهدام وزواله محکومدر . بو کون ویاخود یارین دینسزلکك اقلیتده اولدیغی واوله جغی بر حقیقت باهره ایکن اکثریت اسلامیه نك وضعیته حاکم اوله مامسنی بز اهمالدن بشقه صورتده تفسیرده معذورز .

صلابت دینیه اربابندن اولنلرك تعصبله اتهاملرینك سببی ایسه ، شمدی یه قدر بزی هر اموردە عدم موفقیته دوچار ایدن صورت

پرستلكمزدر . دينسزلك تلقينات دينيه‌نك وقوعى هنكامنده طاقندقلرى تعصب جهلينك ظهورى معذور كوريليورده ، اساس وفروعات دينيه‌نك محافظه‌سى حقنده سرد اولنان ادلهٔ مقنعه‌نك اسماعى نه‌ايچون زائد اوليور ؟ عجبا (تعصب) عزمدن‌باشقه برشيميدر ؟ هركس برغايه‌يه وصول ايچون برمفكوره‌ده عزم ايدر . اوحالده بزده بودين عالينك محافظهٔ احكامنده عزم ايتمش ونقطهٔ ارشاده كلام الٰهى اساس اتخاذ ايتمش اوليورز . كلام‌الله ايسه هيچ برزمان عدالتسزلك امر ايتميور . مفكوره‌سى تصفيهٔ اخلاق ، غايه‌سى اكتساب كمال ومعرفتدر . سعادت عامه‌نك حصولى بومجرانك خارجندن كيم اميد وانتظار ايدر ؟ . بر خزينهٔ لايفنا ، بركنز مخفى اولان وجود انسانينك ، ناموس واخلاقدنبشقه كمال معرفته نه‌دلالت ايده‌بيلير ؟

اسلامك دينه اولان مربوطيتى اخلاقيله توزين اولنور ، اخلاق نه‌درجه‌ده‌ايسه دينه اولان مادى ومعنوى مربوطيتى‌ده اودرجه‌ده‌در . اخلاقسز برآدمه دينه مربوطيت عطف ايتمك عقيم برآدمدن ذريت بكلمكه بكزر . انسان ايسه اخلاقنى ، حركتنى تأمين ايدن قانه وتوزين ايدن عقلنه مديوندر . انسان ، هرعضوينى رأينه آماده بولنديران قانى وناظم حركاتى اولان ذكاى عقلنى خللدن مصون بولنديرمق وظيفه‌سيله مكلفدر . قانه فساد قاريشديران انسانك قوهٔ عقل وذكاسى مختل‌اولور . فى زماننا مادى ومعنوى يك چوق شيلرى تفكر وتنظيم ايتمك كلفتى آلتنده بولنان نور عقلى اك زياده خللدار ايدن نسوانك جاذبهٔ حسن وآنيدر . بوجاذبه‌نك تأثير ساحرانه‌سيله متأثر اولان بونور همتا مناسبات عاشقانه‌يى تفكردن باشقه برايشه يارامار . بونامشروع املك حصوله سعى ايدن انسانده درحال حقوق دينيه واجتماعيه‌نك اهمالى باش كوسترير . متعاقباً مدار سعادتى اولان ثروت وسامانى قارخانه‌لرده اسرافدن ، اولاد وعيالنك حقوقنى پايمال ايتمكدن منع نفسه موفق اوله‌ماز . بوطريق نامشروعده مصادف اولديغى واوله‌جغى بوتون حائللرى تدميره لزوم كورور ، اكثريا ظهور ايدن رقيبانك ازالهٔ وجودى ايچون هردرلو جنايتلر نظرنده امور عاديه درجه‌سنده كورونور . ايقاع مفسدت ايچون لزومى اولان جسارتى عشرتله تأمينى متعاقب قانه‌قاريشان ملعنتى‌خارجه فيشقيرمقده پروا ايتمز . كنديسنه معاون وظهير اولمق ايچون برايكى شبان وطنى وحتى اضلاله وسيله بولور .

زوجنك سفاهته‌طالديغنى ، معيشتنك طارالديغنى حس ايدن زوجه‌ده اسقاط‌جنينه متجاسر اولمق معرفتنى كوسترمكى اهمال ايتمز ، طبيعتيله تناسل منقطع اولور . بوصورتله اركككك سفاهتى قادينه‌ده سرايت ايدر . موده واسراف بلاسى بو تأثيرله باش كوسترير . مناسبات غيرمشروعه سوداسى قادينك نرمين قلبنى درحال استيلا ايدر . نهايت زوج وزوجه‌نك ذريتلرى‌ده ابوينك بوحركات نالايقه‌لرندن بالطبع متأثر اولور . شيمدى‌يه قدر وقوعه كلن‌جنايتلرده قادين پارمغى بولنمديغى نادراتدندر .

بو صورتله اخلاق عموميه‌يه عارض اوله‌جق ميقروبك وجوده كلمسى ، دم خالص اسلامك تسميم ايدلمسى ايچون شريعت مطهره‌من نسوان اسلاميه‌يى تسترله مكلف طوتمش وتسترى اخلاق اسلاميه‌نك اركان مهمندن برى اوله‌رق قيد وقبول ايتمشدر .

ايشته اسلامك الك‌نازك ، الك‌مهم اولان بوجان داماريله اوينامقدن حيا ايتميانلرك اجتهادلرنده حريتلرينى اعلان ايدوب طوردقلرى شو زمانده ، حبل متينه مربوط ومستند اولان اجراآت دينيه‌يى تعقيب وتطبيق ايدنلرك برجمعيت حالنده حقوق اسلاميه وشعائر دينيه‌لرينى محافظه‌يه ساعى اولملرى نه ايچون چوق كورولسون ؟. ياخود احوال وحركاتلرى داعىٔ اشتباه اولسون ؟ .

شريعت مطهره‌من مشروطيتى ، حريت ، مساوات وعدالت دائره‌سنده حسن قبول وتطبيقنى آمر اولديغى ، قوى ايله ضعيف احقاق حق وتوزيع عدالتده مساوى كورديكى ، شيمدى‌يه قدر طرفدارلرى اولان خواصك مستفيد اولديغى نعمت مشروطيتدن فى‌مابعد ضعفانك‌ده استفاده‌سنى تأمينه كافل‌اولديغى بودين احمدينك تطبيق‌احكامى نه‌ايچون ترددلرده‌بوغولسون ؟ مادامكه بوحكومت برحكومت‌اسلاميه‌در ، نهى ايتديكى منكراتك بوكون علماً وفناً مضراتى تحقق‌ايتمشدر ، بونلرك منعى ايچون قطعى وقانونى اجراآت نه‌دن اهمال ايديليور ؟ .

نفوس عموميه‌يى بوغان ، زنا وعشرتى توليد ايدن فساد اخلاق وتسترك اكتساب ايتديكى بوكونكى شكل غريبده سوقاق اورته‌لرينه دوكولن نسوان اسلاميه‌دن ، ناموس مقابلنده يار واغياردن رزق ديله‌ين كنج قادينلرك وبو قادينلرك يوزندن وقوعه كتيريلن جنايات واخلاق افساد اولنان شبان وطنك احوال نامرضيه‌سى بعدما اولسون بزى متأثر ايتملى وايقاظه كافى كلمليدر ! .

بوكونكى اخلاقسزلغك منشأى تستردر . عدم تستردن فحش ، فحشدن حظوظات نفسانيه‌نك تطمينى آرزوسى ، بوندن‌ده موده‌يه تبعيت وثروت عموميه‌نك اسرافى وحقوق بيت‌المالى يغما وغارت ، بو سرقتدن‌ده سفالت عامه توليد ايتمكده‌در .

بز بو سكوتمزله اجراآت قطعيه‌يى استقبالدن بكلديكمزى ايما ايتمك ايستيور ويكى يتيشنه‌لردن‌اميد وانتظار ايليور ايسه‌ك ، عسكر قراريلرينه مسكن اولديغى ادعاسيله مدرسه‌لرك وتخصيصاتك فقدانى وسيله‌سيله مكتبلرك‌قپالى‌طورديغى مدتجه‌بونك وقوعى احتمالى‌اولماديغى ، بالعكس هرحركتمزك بزى برآز دها كرى‌يه آتمقدن باشقه بر نتيجه توليد ايتمديكنى بيلملى‌يز .

ليبراليزم‌جريانك بوكبى سوء اخلاق ورذيلتك منعنه بركون‌اولوب قيام ايده‌جكنى اميد ايدنلر ايسه ، كوندن كونه تزييد قوت وحرارت ايله ايچ ايچه قايناياں بو دم فاسدك عينى احوالى كوروكله‌ديكندن‌غافل بولنيورلر ديمكدر .

خلاصه جمعيت حالنده تعقيب‌اولنه‌جق اجراآت قطعيه‌نك دوامنده ثبات ايدلديكى كون قطعى استنادن محروم اولان دينسزلكك فوق‌المأمول آز برزمانده چوكه‌جكنه شبهه ايدلمه‌من .

درد بويوكدر. فقط دواسز دكلدر. يالكز عزم واتحاد، برده منتظم و مشترك مساعى لازمدر. حيات اجتماعيه وسياسيه مزده‌ده اساسات اسلاميه‌نك حكمران اولمسنى آرزو ايدن ذوات فاضله‌نك زمانك سلاحلريله مجهز اوله‌رق ابراز فعاليت ايله امته رهبرلك ايتملرى تحت وجوبده‌در. انى بيلمليدركه دينه هجوم ايدنلر قدر مدافعه ايتمه‌ينلرده مسؤلدرلر.

مصطفى نظمى

آماصرى :

عثمانلى دولتنك آتيسى

۷ كانون ثانى تاريخلى (تايمس) ده انتشار ايدن بو مقاله‌يى اهميتنه بناءً عيناً نقل ايديورز :

بر قاچ كون ظرفنده پارسده تكرار اجتماع ايده‌جك اولان دول متفقه ممثللرى عثمانلى دولتنك آتيسى حقنده مقررات اساسيه اتخاذ ايده‌جكلردر. ذاتاً توركيا صلحى اوزون برزمان تأخر ايتمش اولوب توركيانك شرائط صلحيه‌سى بر قاچ آى مقدم تقرر ايتمك لازم كليردى. بو اوزون دورهٔ ترددن شرق قريب ايله شرق وسطى اوزرنده تشوشكار برتأثير براقديغى كبى مستعجل بر صلح عقديله هيچ بر وقت آلونميه‌جق اولان بر چوق احتراصاتك آتشلنمه‌سنه‌ده سببيت ويردى. عثمانلى دولتنك آتياً عظيم ملك ضايعاته دوچار اوله‌جغى هركس طرفندن حتى توركلرجه‌ده اعتراف ايدلمكده‌در. سوريه، فلسطين، عراق، عربستان وارمنستان اوزرنده ذات حضرت پادشاهينك سلطنتى ابقا تصورنده بولونه‌جق عثمانلى رجالى يوقدر. عثمانلى دولتنك هرطرفنده ارمنستاندن ماعدا اقوام تابعه، دول متفقه‌نك معاونتيله، بالذات تورك بويوندوروغنى آتديلر. اونلر، تكرار عثمانلى حكومتنه ويريله‌مز. معتدل ومحاكمه‌لى مسلمانلر، تورك اداره‌سنك آناطولى وكوردستانك جنوبنده كافى اولان واسع اووه‌لردن ابدياً انفكاك ايتديكنى كوريورلر. كرك غربى اوروپاده، كرك اسلام عالمنده عموميتله تحقق ايتمه‌ين جهت عثمانلى دولتى نسبه اولوتان ايمپراطورلغك، تاريخك دلالتنه نظراً، بالنسبه زمان اخيرده توسع ايتمش اولماسيدر. عثمانلى توركلر، ادعا اولونديغى وجهله آناطوليدن غربه طوغرى توسع ايتمه‌مشلردر. اولا غربى آناطوليده احراز فائقيت ايتمشلر وتدريجاً شرقه طوغرو ايلرله‌يه‌رك ارمنستانه وضع يد ايله‌مشلردر. دها صوكره اوروپايه كچمشلر وصوك يونان ايمپراطورلرينى آته‌رق استانبولى ضبط ايتمه‌دن مقدم بالقانلرده يرلشمشلردى. توركلرك جنوبى عراقى فتح ايدرك بصره‌يى ضبط ايتمه‌لرندن مقدم انكليزلر عجم كورفزنده احراز ظفر ايتمشلردى. توركلرك يمنده تأسيس حاكميته اقتدار ايتمه‌لرى كچن عصرك نتيجه سى سنه‌سنده باشلامش وهپ ناتمام قالمشدر. عجم كورفزينك غرب ساحللرنده توركلرك ظهورى دها يكيدر. عثمانلى دولتنك آسياده‌كى استقرارى اسكى اولمديغى كبى اساسك ضعفنه بناءً بويوك حرب اوزرينه پارچه‌لانيويرمشدر.

دول متفقه ظن ايدرزكه عثمانلى دولتنى تماماً تقسيم ايتمك فكرنده دكلدر. عثمانلى دولتى آلمانلره ازاعتله بزه قلنجى چكمكله مقدراتنى تختيم ايتمشدى. محاربه‌نك بدايتنده ذات حضرت پادشاهينك النده اوروپاده پك كوچوك بر پارچه قالمش، ومتاركه‌نك امضاسيله آطنه‌نك قاپيلرندن وان كولنه قدر ممتد بر خطك جنوبنده‌كى ولايتلرك كافه‌سى توركيادن آيرلمش بولونيوردى.

صلح قونفرانسى اوروپاى عثمانى، آناطولى، شمالى كردستان وارمنستان حقنده قرار ويره‌جكدر. مسئله‌نك اوروپايه عائد قسمى بو سؤاله انقلاب ايديور. استانبول، نه اولاجق؟ عثمانلى حكومتى آناطولى‌يه چكيله‌جكمى يوقسه استانبولده‌مى قاله‌جق؟ وهلهٔ اولاده قابل تطبيق اولماسنه بناءً پادشاهك وظائف روحانيه‌سنى استانبولده ووظائف دنيويه‌سنى آناطوليده ايفا ايتمه‌سى اساسنى رد ايدوز. بونك براورته‌سنى بولمق وتدقيق ايتمك قابل دكلدر.

تورك، برحكمدار اولمق اوزره استانبولده ياقالمق، يا كيتملى‌در. افكارى حرمتله تلقى اولونه‌جق بر چوق ذوات توركلرك استانبولده قالمه‌لرنى التزام ايديورلر. بونلرك فكرلرى اكثريا حسياته وياخود مستعجل بر صورت حله دسترس اولمق اساسنه مستنددر. مثلا هندستانده‌كى آلتمش ميليون مسلمانك ممثللرى كه بونلرك افكارنى قولايجه نظر اعتباردن دور طوتمه‌مايز، پادشاهك پاى تختنده قالمسنى مصراً طلب ايديورلر. هندستان مسلمانلرينك حياتنده مندمج اولان رابطهٔ معنويه‌يى نظر اعتباره آله‌رق اك مناسب مساعداتده بولونمه‌يى آرز ايده‌رز. فقط هندستان مسلمانلرينك پادشاه حقنده كوستردكلرى عميق مربوطيت يكى نشوونما بولمش برشيدر، كه اوتوز سنه اول پك آز مشاهده اولونيوردى. پادشاهك سلطنت دنيويه‌سى هندستان مسلمانلرينى آنجق حساً علاقه‌دار ايدر. پادشاهك روحانى موقعى، - نه اولورسه اولسون - اونك استانبولده قالماسنه وابسته دكلدر. بوموقع روحانى متأثر اولميه‌جقدر. هندستان مسلمانلرينك مصونيت دينيه‌سى، صلح قونفرانسنك مقرراتيله هيچ بر صورتله اخلال ايدلميه‌جكنى‌ده علاوه ايده‌رز.

دين اسلامه سالك اولمدقلرى حالده توركلرك استانبولده قالماسنى ايسته‌ينلر باشقه مدعالر درميان ايديورلر. بونلر توركلرك استانبولده قالماسيله غربى آسياده صلح وسكونتك دوام ايده‌جكنى، توركلر آناطولى‌يه كوندريلنجه بونلرك بولنه‌وينلر آره‌سنده آسيانك اوره‌لرينه قدر اوزانان براتفاقك تأسيسنه، - بالخاصه (ده‌نيكن) قوتلى بر موازنه تأسيسنه موفق اولامازلرسه - احتمال بو هيئت بر مركزنى تشكيل ايدلر وبالنتيجه هندستان اسلاملرى متأثر اولورلر. وتوركلرك آوروپادن طردى اساسى اوزرينه عقد اولنه‌جق بر صلح شرقده نامتناهى مجادله‌لر توليد ايدر، مطالعه‌سنده بولونيورلر.

بتون بو فكرلرك قوتى اعترافه مهيايز. فقط بونلره اك طوغرو جواب شودركه اوروپا ماضيده توركيا مسئله‌سنى مستعجلاً حل ايتمه‌نك نه‌يه مال اولديغنى اوكرندى. اوچ يوز سنه‌دن ودها اوزون برزماندن برى وقوع بولان اوروپا محاربه‌لرى توركلرك استانبولده بولونماسندن ايلرى كليوردى. مثلى نامسبوق محاربه‌نك اك اساسلى سببلرندن برى توركلردى. چونكه آلمانلرك الده قوتلى ضربه‌لرى غربده ايندرمشسه‌ده او، بالخاصه استانبولدن عجم كورفزينه قدر تحكم ايتمك آمال حريصانه‌سنى بسله‌يوردى. اوروپا، صلح دائمى‌يه آنجق توركلرى كلدكلرى يره، آناطولى‌يه ارجاع ايتدكدن صوكره نائل اولور. استانبول عثمانلى سنجاغى آلتنده قالدقجه دنيانك اختلال آهنكنه نهايت ويريله‌ميه‌جكدر. توركلرك آناطولى‌يه ارجاعيله بولنه‌ويكلك سلاحنه صاريله‌جقلرى مسئله‌سنه كلنجه؛ بوكا جواباً ديرزكه بو تهلكه موجود ايسه پادشاه استانبولده‌ده قونيه‌ده‌ده اقامت ايتسه ينه اوله‌جق اولور. ديكر طرفدن شو محققدركه تورك اداره‌سى اوروپا اراضيسنده براقه‌جق قرارك دائمى اولمامز. استانبول عصرلردن برى اولديغى كبى براتريقه مركزى، احتراصجويانه تمايلات ووقايعلر هدفى اوله‌رق قاله‌بيلير. برحرب تخمى، منبعى اولور وبوندن قورتولمه‌نك چاره‌سى تورك حكومتنى آناطولى‌يه نقل ايتمكدر. توركلره كيمك خلف اوله‌جغى مسئله‌سى ايسه متفقلر طرفندن قرارلشديريله‌جقدر. شرائط حاضره تحتنده استانبول آسيا ايله اوروپانك نقطهٔ تلاقيسى اولان وهركس طرفندن مرغوب بولنان بوبقعه، منفرد بر دولته ويريله‌مز. بوغازلرك بيطرفلغى وهرملتك سفائننه كشاد ايدلمه‌سى موافقت عموميه‌يه منوط برمسئله‌در. محتملدركه، تورك حاكميتى نهايت بولورسه استانبول، كليبولى‌يى احتوا بالقان شبه‌جزيره‌سنده‌كى حواليسى ايله برابر بين الملل بر هيئتك مراقبه‌سنه توديع اولنه‌جقدر.

ويريله‌جك هرقرارك برچوق مخاطره‌لرله محاط اوله‌جغى والك زياده علاقه‌دار اولان بريتانيا ايمپراطورلغنك بومخاطره‌لردن اك بويوك حصه‌يى يوكله‌نه‌جكى شبهه‌سزدر. مع مافيه بز، توركيا مسئله‌سنى دائمى تهلكه تشكيل ايده‌جك برحالده براقمقدن ايسه بومخاطره ايله شيمديدن قارشيلاشمه‌يى ترجيح ايده‌رز. بزم

متفقرمزك رجال سیاسیه‌سنه مترتب بر وظیفه بومسئله‌یی برایکی سنه‌ده وقوعی محتمل اولان حادثاتی نظر اعتباره آلارق دکل . بالعکس اوروپایی مشغول ایدن برعاملك احتماسی نقطهٔ نظرندن تدقیق ایتملیدر . بومسئله ، پك چوق بویوك ، بلکه حربك اك بویوك مسئله‌سیدر .

سیدعلی امیر حضرتلرینك تایمسه جوابی

(تایمس) ك ٧ كانون ثانی تاریخلی نسخه‌سنده هندستانك اكا بر رجالندن وعلمای بنامندن مجلس قرالی مشاوری سید امیرعلی حضرتلری طرفندن ویریلن جوابدر :

« تایمس » سرمحررینه

افندم ،

استانبول حقنده انکلیز سیاستنك نقطهٔ نظرینی ایضاح ایدن مهم بندکزه دائر ملاحظات آتیه‌یی درمیان ایچون معتاد اولان نزاکت ولطفکزه مراجعت ایلرم .

یکرمی بش اوتوز میلیونلق تبعهٔ مسلمه‌یه مالك اولان فرانسه‌نك حسیات اسلامیه‌یه رعایتکار اولماسنه قارشی یوزمیلیون تبعهٔ اسلامیه‌سی اولان انکلتره‌نك بونلری اهمال ایتمسی جداً کولونج اولور . بو ایکی دولت معظمه‌نك تمایلات وحالات فکریه‌سنده مشهود اولان فرقلر تعمیق ایدلدیکی تقدیرده انکلیز رجال سیاسیه‌سیله ارکان مطبوعاتنك نظردقته آلمه‌لری اقتضا ایدن برمسئله اولور . بومسئله‌ده نم طوغریدن طوغری‌یه علاقه‌دار اولدیغم نقطه، توصیه ایتدیککز سیاستك هندستانده تولید ایده‌جکی وضعیتدر .

(بریتانیا) ایمپراطورلغنده هرکس هندستان مسلمانلرینك استانبول وخلافت عثمانیه حقنده‌کی حسلرینك درینلکنی وشدتنی بیلیر . هند مسلمانلرینه منحصر اولمایان بو حسك طوغدیغی زمان ، ایستر سزك دیدیککز کبی‌بکی ، یاخود بنجه معلوم ومؤكد اولدیغی وجهله من‌القدیم موجود اولسون بو اسکیلك یکیلك مسئله‌سی ، اونك سیاست عملیه‌ده برعامل اولماسنه مانع دکلدر . او ، جانلی برشعوردر. وبوتون هندستان قطعه‌سنی صارمش، هندستانك كافهٔ صنوفنده بی‌نظیر برهیجان ایقاظ وتولید ایتمشدر .

بونی هم برحس اوله‌رق تلقی ایتمك ، هم‌ده انکار ایتمك سیاستله ائتلاف ایتمز . هیچ اونوتمایزکه « حس » تاریخك ادوارنده بر چوق حرکتلرك عامل ومؤیدی اولمشدر. محاربات صلیبیه‌نك اساسی « حس » در. انکلتره‌یی فلسطین ، قدس واستانبول حقنده تحریك آمیز اندیشه‌لره اوغراتان وتعصبات دینیه‌دن آزاده اولدقلری ظن اولنان محیطلری‌ده فتح وتسخیر ایدن اودر . (بریتانیا) ایمپراطورلغنك صلح ومسالمت ایچنده انکشافنی وهندستانك ـ بریتانیالی وهندلی ـ نفوسنك سلامت وامنیتنی ایسته‌ین هر وطنداشك ، سزك توصیه ومدافعه ایتدیککز سیاسته قارشی رفع آواز ایتمسی بروظیفه‌در . بوسیاست تورکیانك مقدراتنی تنظیم ایده‌جك حکملر نزدنده جای قبول بولورسه بونك نتیجه‌سی بی حضور اولان بوتون قوتلرك بریولده برلشمه‌سیدر .

برملاحظه دها درمیان ایتمه‌مه مساعده ایدیکز . دییورسکزکه استانبول تورکلرك النده قالدیغی مدت آوروپا اقوامی ایچون بر منبع اختلال اولدی. بواختلال، آوروپادولتلرینك استانبولی آلمق اوغورنده‌کی رقابتکارانه احتراصلرندن طوغمایورمیدی ؟ کوستردیککز طرز حلك بواختلالی نهایتپذیر ایده‌میه‌جکنی‌ده بیان ایلرم . چونکه بوطرز تسویه نتیجه‌سنده تهلکه نقطه‌سی آوروپادن شرقه انتقال ایده‌جکدر . دها صوکره « مراقبهٔ بین‌المللیه » هرنره‌ده تجربه ایدلمشسه برفائده ویردیمی ؟ بونی اثبات ایچون « طنجه » یی کوستریرم . ٨ كانون ثانی ١٩٢٠

أمیر علی

حیدر آباد قونفرانسی

ذات حضرت خلافتپناهی‌یه بیعت خالصهٔ دینیه‌ده بولونیور

اخیراً هندستانده سندقطعه‌سنك مركزی اولان حیدر آبادشهرنده خلافت مسئله‌سی حقنده مهم برقونفرانس انعقاد ایتمش ، قونفرانسه هندستانك اك مهم اسلام مرکزلرندن و بیوك شهرلرندن کوندریلن مرخصلر اشتراك ایله‌مشلردی . قونفرانس بو مسئلهٔ مهمه حقنده بعض مقررات اتخاذ ایتدیکی کبی ، ذات حضرت خلافتپناهی‌یه عرض بیعت ایدلمسی‌ده تحت قراره آلمشدر . بو قرار قونفرانس رئیسی (غلام محمد) امضاسیله مقام صدارته کشیده اولونان بر تلغرافنامه‌ایله تبلیغ اولونمشدر . تلغرافنامه‌نك صورتی بروجه آتیدر :

« حیدر آباده‌ده انعقاد ایدن خلافت‌قونفرانسنك مقررات آتیه‌سنی عتبهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی‌یه عرض ایلمکزی رجا ایلرم : قونفرانس ذات حضرت پادشاهی‌یی خلیفهٔ مشروع اوله‌رق طانیمق خصوصنده عالم اسلامه اشتراك ایدر وپیغمبر ذیشانمز افندمز حضرتلرینك خلیفه‌سی وامیرالمؤمنین اولان ذات حضرت خلافتپناهی‌یه بیعت خالصهٔ دینیه‌ایله مربوط اولدیغمزی عرض ایلر . »

اراضیٔ مقدسه ماندا آلتنه آلینه‌مز

(تایمس) غزته‌سنه هندستانك (امرتیسار) شهرندن وارد اولان معلوماته نظراً مسلمان جمعیتی رئیسی (حکیم اجمل خان) ٢٩ كانون‌اول تاریخیله واقع اولان بر متینغده ایراد ایلدیکی نطقده خلافت ومقامات مقدسهٔ اسلامیه حقنده بروجه‌آتی درمیان مطالعات ایلمشدر :

« مسلمانلر، مهداسلام اولان بواراضیده غیرمسلم بردولتك هیچ برصورتله ماندا درعهده ایده‌مه‌یه‌جکنی اونوتمازلر . بویله بر حادثه اسلام عالمنده دائمی برشورش تولید ایدرکه بونك معناسی مسالمتجو برخلق ایچنده حسیات خصومتکارانه‌یی ایقاظ ایتمکدر . »

توركاری استانبولدن چیقارمق بیوك خطادر

فرانسز لوروپ نووەل مجموعەسندن :

لوندرە قونفرانسنی تعقیب ایدن كونده موسیو (قلەمانسو) مجلس مبعوثانده ، (لوئید جورج) ده عوام قامەسنده تورك مسئلەسنك مذاكرەسی پارس صلح قونفرانسنده موقع مناقشەیه وضع ایدیلەجكی جهتله بوندن بحثه لزوم كورمەدكلرینی بیان ایتدیلر . فقط انكلیز غزتەلرنده كوریلن افشاآت بزه توركیانك بوغازلردن اوزاقلاشدیریلەرق بروسه وقونیەیه دوغری آتیلاجقلرینی ایما ایدییور .

بویله برقرار بوتون صلح امیدلرینی زیر وزبر ایدەجك غیر قابل تعمیر برخطا اولەجقدر . بوغازلر، بیطرف برحالەقلب اولملی، بین‌الملل برحاله افراغ اولونملی دنیلیور، اعلا : فقط ذات شاهانەنك استانبولدن اوزاقلاشدیرلمسی دیمك آلتی آیدنبری آناطولیده حاضرلانمقده اولان آتشی اوفلەمك ، بوسفر توركلرك یالكز موجودیت سیاسیەسنی دكل غایهٔ دینیەسنی‌ده مدافعه ایچون مجادلەیه آتلماسنه سببیت ویرمك دیمكدر.

بویله بر حركتك ، تا (چین) دكزندن (بحر محیط اطلاسی) سواحلنەقدر امتداد ایدن قطعات وسیعەده مسكون اولان اهالئ اسلامیه اوزرنده اجرا ایدەجكی تأثیری بزه كیم سویلەیەبیلیر ؟

كرچه بدایت حربدن بری بعض عرب عشیرتلرنده ذات شاهانەنك عنوان خلافتنه قارشی دها شدید براعتراض مشهود اولدیغی كورلدیسەده خلیفەنك استانبولدن اوزاقلاشدیرلماسی اوزرینه بوتون عالم اسلامك آرەلرندەكی منازعات شخصیەیی برطرفه براقەرق خلافتی مدافعه ایچون دینداشلری توركلرك حركاتنه اشتراك كندن قورقولمازمی ؟....»

شمالی آفریقا مسلمانلری ومركز خلافت

شمالی آفریقا فرانسز ـ مسلمان هیئت فعالەسی كاتب عمومیسی موسیو (لوەنارد) خارجیه نظارتنه برمكتوب كوندرمش وذات شاهانه ایله حكومت عثمانیەنك آناطولی‌یه نقلی تصورینك آفریقا مسلمانلری اوزرنده تأثیرات مؤلمه حاصل ایدەجكنی ایضاح ایلمشدر ، موی الیه شوصورتله بیان مطالعه ایلمكدەدر :

«اهالئ محلیەنك حرب اثناسنده پك چوق مثاللرله فرانسەیه قارشی اثبات ایلدكلری صداقته رغماً ذات شاهانەیه قارشی‌ده غیر قابل تزلزل بر مربوطیت دینیه بسلدكلری سزجەده غیر معلوم دكلدر . اهالئ مذكوره ذات شاهانەنك عاملیه اتحاد وترقی جمعیتی طرفندن اغفال اولندیغنه قائلدرلر. وناظرلرینك ضعف وحركتلرندن متولد مسئولیتدن شخص مقدسلرینك مصون بولندیغی اعتقادندەدرلر

عثمانلی پادشاهی اوروپادن وبالخاصه اهالئ محلیەمزك مركز دینیسی وبوتون عالم اسلامك (روما)سی اولان پایتختدن اوزاقلاشدیرلدیغی تقدیرده دول ائتلافیه اسلامینه مدهش برحقارتده بولونمش اولەجقدر . بونك نتیجەسی نەاولەبیلیر ؟ بونی تقدیر ایتمك مشكل دكلدر ، چونكه سزه شوراسنی سویلیه. بیلیرم كه پرایلرك دوستی اولان وكندیلرینی ایی طانیانلرك ، ونزدنده مظهر اعتماد اولەرق كندی قلبلرینه ، فكرلرینه كسب وقوف ایدنلرك كافەسی بویله برقرارك آفریقادەكی اراضیمزده حصوله كتیرەجكی عواقبدن دوچار خوف اولمقدەدر . »

ایتالیان مطبوعاتنك مطالعاتی

«پوپولوروما نو» دییوركه : «... ایتالیا بوانكلیز ـ فرانسز پروژەسنی قبول ایلدیكی تقدیرده طرابلس غرب وبنغازیده حسیات وقناعت دینیه اوزرینه مؤسس اولان سیاست بصیرتكانەسنه رغما غلیان حصولنه بادی اولەرق قان فدا كارلغی استلزام ایدەجكندن ایتالیا ایچون شایان قبول دكلدر .

«مساجرو» باش مقالەسنی استانبول مسئلەسنه حصر ایدییور . توركیانك خطالری غیر قابل انكار اولمقله برابر خلیفەیی آناطولی‌یه نقل ایتمك دوغری اولمادیغنی سویلیەرك مطالعاتنه شویله دوام ایلیور.

«اكر بر ایتالیان نقطهٔ نظری كوسترلك لازم كلیرسه ، بوآنجق اوله فرانسه طرفندن سرد ایدیلن نقطهٔ نظر اولەبیلیر . ایتالیا طرابلسك استیلاسنه تبعەسی آرەسنده بیوك بر اسلام كتلەسی بولوناق برحكومت حالنه كلدیكندن. استانبول مسئلەسنك عالم اسلامده حصوله كتیرەجكی ملاحظاتی نظر دقتدن دور طوتاماز . انكلیز ـ فرانسز نقطهٔ نظری لایفنی بر انتقام منبعی اولەجقدر . توركیانك ائتلاف دولتلرینه قارشی اولان خطاسی نه اولورسه اولسون برده بونكله موجود اولان تهلكهٔ جهانك برقاتدها آرتمسنه سببیت ویرلەملیدر . »

بونلری یازدقدن صوكرا «نەقودوپاری» آتیدەكی مطالعەیی سرد ایدییور .

«اكر فرانسه حكومتی افكار عمومیەمزده انكلیز پروژەسنه قارشی اولان مخالفتك نظر دقته آلنمسی لزومنه قائل ایسه ایتالیان وفرانسز نقطهٔ نظرلرینك ائتلاف تام ایچنده اولدیغی تظاهر ایدر»

شرقده تذبذب وحضورسزلق

انكلتره حربیه ناظری (چورچیل)ك ، كچن كانون ثانینك بشنده، (سوندورلاند) ده ، حكومت حاضرەیی التزام ایدن فرق متحده كتلەسی منسوبینی حضورنده ایراد ایتدیكی پك مهم برنطقك باشلیجه فقراتنی نقل ایدییورز :

جهان جهان اولەلی روسیەنك حالت حاضرەسندن دها مدهش وفجیع برمنظره كورلمشمیدر ؟ روسیەنك اوغرادیغی فلاكت عظمادن وعلی العموم شرقده ایقاع شورش ایدن قوتلرك فعالیتندن نه چیقەجغنی طوغری برتخمین ایله كشف ایتمك امكان خارجندەدر . آنجق شوراسی شیمدیدن آكلاشیلیوركه روسیه فلاكتدن وشرق تذبذب وكشمكشندن

مدنیت جهان واوروپا ایله آسیا صلح وصلاحی ایچون بیوك تهلكه‌لر طوغه‌جقدر . احتمالكه روسیه دول متفقه طرفندن كندی حالنه ترك اولنه‌جقدر . لكن روسیه دول مذكوره‌دن آیرلمیه‌جقدر . روس آیسنك خیالی جسیم قارلی اووه‌لر ایچنده بزه دوغری یوریور وبو هیولا شیمدی پارس قونفرانسی بناسنك قپوسی خارجنده طوریور . وظیفه‌سنی اكمال ایتمه‌ین قونفرانسه برنظر تكدیر ایله باقیور . بوخیالك كولكه‌سی ، هندستان حدودلرینه قدر ممتدبی پایان فسحت اوزرینه چوكیور وشیمدی‌یه قدر صلح وصلاح ایچنده یشامش اولان یوز میلیونلرجه آسیالی آره‌سنده برحضورسزلق حركتی تولید ایدییور .

آناطولی یایلاسنده جنكجو ونهایه‌جی برقوت پیدا ایدلمشدر . بویكی قوتك قوللرندن بری شمالدن ایلریلین قاریشدیریجی عناصره ودیكری جنوبده‌كی مجروح القاب عربلره اوزادلمشدر . شمالدن جنوبه صارقان عناصر مفرطه‌نك آناطولیده‌كی قوت ایله برلشملری ، برچوق حكومتلر ایچون مهالك كونا كون ایله مملو بروقعه تشكیل ایده‌جكدر . اك زیاده معروض مخاطره قاله‌جق بردولت ، دنیاده اك چوق مسلمان تبعه‌سنه مالك انكلتره‌در .

بولشه‌ویق قوتلری صوك زمانه قدر همان منحصراً دنیكین وقولچاق اردولری ایله اوغراشمشلردر . لكن قولچاق اردوسی شیمدی همان همان محو اولمشدر . دنیكین اردوسی ایسه پك مشكل ومهلك برموقعده بولنیور . بواردو دخی اضمحلاله اوغرایه‌جق اولور ایسه بوفلاكتك نتایج مشئومه وخیمه‌سی درحال مرئی ومحسوس اولمغه باشلایه‌جق وبوندن اك زیاده انكلتره متضرر اوله‌جقدر .

اوروپاده بحران مالی

لوندره ۱۶ كانون‌ثانی -- بریتانیا حكومتنه جهان احوال اقتصادیه‌سنك استقرارینی تأمین مقصدیله بین‌الملل برقونفرانسك اجتماعه دعوت ایدلمسی طلبنی حاوی اولارق بر محطره توویع ایدلمشدر . محطره‌ده بعض غلب حكومتلرك بیله وضعیتی وخیم بولوندیغی قید ایدلدكدن صوكره دنیلیوركه : یالكز هرهانكی بر مملكته ویا بر زمره‌یه معاونت ایتمك دكل ، علاقه‌دار بوتون جهانك منابعی موضوع بحث اولمقده‌در . محطره‌یه وضع امضا ایدنلر ، قاپیلاجق ایلك ایشك موقع تداولده بولونان اوراق نقدیه مقدارینی تنفیش ایچون بوتون مملكتلرك قائمه اخراجنه نهایت ویرمه‌لرندن و ویركولری مصارفه تقابل ایده‌جك صورتده تزیید ایتمه‌لرندن عبارت بولندیغنه قانع بولنمقده‌درلر . احوال طبیعیه‌نك عودتی ایچون یكانه امید بوتون مملكتلرك یكدیكرینه معارف ایتمه‌سنه معطوف بولونمقده‌در . محطره‌ده عیناً دنیلیوركه : « آوروپا ایچون مشكل زمانلر آرتق تقرب ایتمشدر . فلاكتلرك اوكی آلنمق ایسته‌نیلدیكی تقدیرده وقت ضایع ایتمه‌لیدر . » (تایمس) غزته‌سی بویله برقونفراش تشكیلی فكرندن بحثله دیردكه : بوقونفرانسه اوته‌دنبری احتیاج حاصل اولمشدی . بوتون دنیا فضله قره‌دیدن مضطربدر . یكیدن اوراق نقدیه اخراجنی تحدید ایده‌جك برپروژه درپیش ایدلدكجه آوروپانك معروض بولوندیغی مشكلاته چاره بولمق امكان خارجنده‌در . »

مركز خلافت حقنده امیر فیصلك بیاناتی

پاریسدن ۱۰ كانون ثانی تاریخیله وارد اولان بر تلغرافنامه‌یه نظراً بیروته متوجهاً عزیمتندن اول امیر فیصل ویزه‌لوسی قبول ایتمشدر . آره‌لرنده استانبول مسئله‌سی وپای تختك استانبولدن قالدیرلمسی خصوصلری موضوع مذاكره اولمشدر . امیر ویردیكی جوابده : توركلره قارشی عربلرله برابر حربه اشتراك ایتمش اولمسنك بو مسئله‌ده‌كی اهمیت سیاسیه ودینیه‌یه قطعیاً دخلی اولمدیغنی ذات شاهانه‌نك استانبولدن اوزاقلاشدیرلمسنك (۳۵۰) میلیونی متجاوز مسلمانلر اوزرنده شدتلی بر تأثیر حاصل ایده‌جكنی بیان ایتمش وبو مسئله حقنده قونفرانس حضورنده توركیانك لهنده مدافعاتده بولونمق آرزوسنده اولدیغنی علاوه ایلمشدر .

جرادك مهم بر نطقی

آمریقا سابق برلین سفیری جرارد اخیراً نویورقده بویوك برنطق ایراد ایتمش وشویولده بیاناتده بولنمشدر :

« بعض آمریقالیلر ، آمریقانك استانبول ایله آناطولی ارمنستان وتركیانك سائر یرلرنده مانداترلك وظیفه‌سنی درعهده ایتمسنی ترویج ایلیورلر . آمریقانك قطعیاً قبول ایده‌میه‌جكی بویله بردستوری ایلری سورمكله نه‌كبی برمقصد تعقیب ایدلدیكنی آكلایه‌میورم . اكر آمریقا ایچون بویله بر فكری قبولی ایتمك احتمالی اولسه ایدی بن كندی طرفمدن بویله خطالی برتشبثه قارشی بوتون قوتمله اوغراشه‌جق ایدم . بویله برلایحه آنجق ترك منافعنی مستلزم اوله‌بیلیر ، محضا تورانجیلغك توسعنه خدمت ایلیه بیلیر . دیكر طرفدن ایسه خریستیانلغی ضعیفلاتیر . تركیانك آنجق قافقاسیه‌ده‌كی تاتارلر ایله وحدت حصوله كتیرمك ایچون محاربه‌یه كیریشدیكی آشكاردر . شوحالده اكر توركلر آمریقانك حمایه‌سی آلتنه آلنیرسه كیتدكجه كسب قوت ایده‌جكلر وقافقاسیه‌ده‌كی عرقداشلری التحاق ایدر ایتمز كندی قوتلرینه اون درت میلیون برقوت دها الحاق ایتمش اوله‌جقلر ، یواش یواش عالم اسلامك توجه ومظاهرتی كندیلرینه جذب ایلیه‌جكلر وماندا‌ترلك وظیفه‌مز ختام بولوبده شرق قریبدن كری چكلدیكمز كون خریستیانلری استخفافه باشلایه‌جقلردر . هرحالده تورانجیلق فكرینك توسعنه میدان ویرمامك ایچون یكانه چاره قره دكزدن بحر سفیده قدر بر ارمنستان تشكیل ایتمكدر . آمریقا هیچ برماندا ترلك وظیفه‌سنی قبول ایلمیه‌جكدر .

« انكلیزجه اوبسروه‌ر غزته‌سنك ، بولشه‌ویكلرك غرب جهتندن ایلرومه‌لرندن زیاده شرقدن ایلروله‌مه‌لری تهلكه‌سندن قورقه‌سی طوغریدر . هیچ شبهه یوقكه ، بوخصوصده الكزیاده عراق ایله هندستاندن طولانی اندیشه ایدیلیور . بوتهلكه‌یی قطعیاً انكار ایتمه‌یرك بالعكس بزده بردفعه دها نظر دقته وضع ایتمك ایسته‌رز ...... شرقده‌كی تهلكه‌نك وخامت پیدا ایتمه‌سنه مانع اولمق ایچون توسل ایدیله‌جك دها مؤثر برتدبیر احتیاطی واردركه اوده ، مسلمانلرك اللرندن اموال واملاكنی آلمامقدر . »

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی | اشرف ادیب

سبیل الرشاد

١٣٣٠

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاكف — صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدكم سبیل الرشاد

ابونه شرائطی
داخلی ، خارجی ، هر یر ایچون
سنه‌لكی (٢٥٠) ، آلتی آیلغی
(١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سی ٥ غروش ،
سنه‌لكی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلكه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدیله‌مین
یازیلر اعاده اولونماز

اخطارات
ادرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش كوندرلیدر

مكتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌صره
نومروسنی محتوی بولنمسی
لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور

پاره كوندرلدیكی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

عدد : ٤٥٧ — ١٤ جمادی الاولی ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٥ شباط ١٣٣٦ — جلد ١٨

اسرار قرآن

« افتطمعون ان یؤمنوا لكم وقد كان فریق منهم ... »

٣

علیه الصلوة والسلام افندمز بر حدیث شریفنده « موسویلرك ارتكاب ایتدیكی كیره‌یی ارتكاب ایدوب محارم الٓهیه‌یی اڭ عادی حیله‌لرله حلال صورتنه قویمغه چالیشماییكز » بیورییورلر .

چونكه زوجه‌سنی طلاق ثلثه ایله تطلیق ایدن بر آدم ایچون حیله‌كارلردن برینه بش اون غروش ویروب تكرار قاریسنی استرداد ایتمك پك قولایدر .

ابن القیم دییوركه : بعضیلری‌ده بر دیكرینه مثلا بیك غروش مقابلنده بیك بشیوز غروش آلمق اوزره اقراضده بولونمق ایسترسه بیك غروشك طقوز یوز طقسان طقوزینی نقداً ویرر ، بر غروشیله‌ده بر بز پارچه‌سنی اوكا صاتار وبو حیله ایله بشیوز غروشی استحلال ایتمك ایستر .

محمد بن عبدالله الحافظ ك « كتاب البیوع »نده « حضرت انسدن روایت اولندیغنه نظراً « عینه » [١] حقنده بر سؤال وارد اولمش ، بوكا جواباً « جناب حق آلداتیلماز . بونی الله ورسول الله تحریم ایتمشلردر » بویورولمشدر .

ایشته بوكبی حیله‌لره بعضیلری مراجعت ایده‌رك مضایقه واضطرار ایچنده بولونانلرك وارینی یوغنی یغما ایدرلر واونلرك اضطرارندن عظیم قزانجلر تأمین ایدرلر . حالبوكه رسول الله افندمز اضطرار ایچنده بولونانلرك اموالنی اوجوز فیئاتله آلمه‌یی كمال شدتله نهی ایتمشدر .

حذیفه ، رسول الله افندمزدن شو حدیث شریفی روایت ایدییورلر : « مضایقه ایچنده بولونانك مالنی اوجوز فیئاتله الندن آلمق حرامدر . مسلمان مسلمانك قارداشیدر . اوكا نه ظلم ایتملی ، نه‌ده خیانت . اگر بر ایلك یاپه‌بیلیرسه‌ڭ اونی قارداشكدن اسیرگه‌مه . قارداشكك فلاكتی اوزرینه فلاكت قاتمه » .

ابن القیم « علیه الصلوة والسلام افندمزك اصحاب كرینی بو حیله‌لرك حرام اولدیغنی بالاجماع بیان ایتمشلردر . اصحاب كرامك اجماعی بر حجت قاطعه‌در . اڭ قوتلی حجت اودر » دییور .

حیله‌كارلرك بر طاقم محرماتی حلال قیلمق ایچون طوتدقلری یول بوندن عبارت ایسه اهل اسلامك حقوقنی ، حتی حقوق الٓهیه‌یی اسقاط ایتمك ، اموال واملاكی صاحبلرینك الندن چیقارمق ، عقود فاسده‌یی تصحیح ایتمك ، الحاصل دین وشریعتله اوینامق ایچون آرتیق بونلرك نه‌لر یاپه‌جقلری ، نه‌لر اویدوره‌جقلری تصور اولنسون !

امام احمد « حیله نامنه هیچ بر شیئك جائز اولمدیغنی » بیان ایدییور . كندیسنه برینك یمین ایتدكدنصكره یمیننی ابطال ایتمك ایچون بر حیله آرارسه نه اوله‌جغی صورولمش . جواباً حیله‌نك جائز اولمدیغنی وحیله‌یه مراجعت ایده‌نك حانث اولدیغنی درمیان ایلمشدر .

ینه امام احمده شفعه‌نك ابطالی ایچون حیله‌یه مراجعت ایدنلر حقنده نه فكرده اولدیغی صورولمش . « بر مسلمانك حقنی ابطال ایتمك ایچون هیچ بر حیله جائز دكلدر . » دیمش .

[١] عینه بر آدمك دیگرینه معلوم فیئاتله ومعین بر مدت ایچون بر شی صاتمسی ومتعاقباً اونی داها اوجوز بر فیئاتله گری آلمسیدر . ایكی فیئات آره‌سنده‌كی فرق ربادر . بودرلو آلیش ویریش فاسددر .

حیله‌کارلر حیله‌یی کتاب وسنتدن ، صحابه‌نك اقوالندن استخراج ایتدکلرینی سویلرلر. بونلرك اك قوتلی دلیلی: حضرت ایوبك زوجه‌سنی یوز ضربه ایله تجزیه ایتمك ایچون یمین ایتمسی اوزرینه یوز عصانی برآره‌یه طوپلایوب اونكله بر تك ضربه ایندیردیکی حالده یمینی یرینه کتیرمش اوله‌جغی حقنده واقع اولان مساعده‌در . بوندن ماعدا حضرت یوسفك برادرینك دنکنه کندی کیله‌سنی قویارق اونی نزدنده آلیقویمغه توسل ایتمسی بر دلیل اوله‌رق درمیان ایدرلر .

بحث بیتمه‌دی

عبدالعزیز چاویش

عالم اسلامده اسباب اعتلا انحطاط

– ۳ –

دین جلیل محمدی معالی اخلاقیه‌نك مجموعهٔ کمالاتیدر ، دیمش ایدك . بو بر بر حقیقت محضه‌در .

جاهلیتك طوفان مفاسدی آره‌سنده طوغان بو دین جلیل سیئات زمانیه ایله دمکذار اولان طبایع متفسخه اصحابنی او درجه عالی ، او درجه‌انسانیتکارانه محاسن نفسیه ایله‌تزیین وتهذیب ایلمشدرکه تصحیح اخلاقده تغییر ماهیت ایدرجه‌سنه کوستردیکی قدرت عظیمه بو کونه نسبتله محالات عادیه‌دندر .

محاسن اخلاقیه‌نك او زمان نفوس صحابه‌ده خلق وابداع ایتدیکی علویت محیحهٔ فکریه، معنوی بر ضابطه وظیفه‌سنی ایفا ایتمش وبشریت آره‌سنده پولیسسز وژاندارماسز منکرات اجتماعیه‌نك وجودینه امکان براقامشدر . او محیطك تربیتکرده‌سی اولان فکر بشرك اك اهمیتلی اشتغالاتی خیرات وحسناتده مسابقه افعالندن عبارت ایدی .

آره صره آثارینی ابرازدن خالی قالمیان (نفاق) ك حکمسز قالان ظهوراتی دخی اولمسه ایدی بشریتك او دورده ملکیت تامه‌یه انقلاب ایتدیکنه حکم ایتمك لازم کلیردی .

خلقت آدمدنبری نا محدود استحاله‌لردن کچن افکار بشرك دین جلیل اسلامك ظهورنده کوستردیکی تحولات سریعه افکارده اولدیغی کبی اخلاقده دخی تبدیل وتبدلك جوازینه برهان قاطعدر .

انسان حقیقتده قوای مکتسبهٔ علمیه‌سندن عبارت اولمغله وقوف واطلاعنك تبدلیله افکار واخلاقی دکل، ماهیتی بیله تبدل ایتمش اولور. شوحالده تبدیل اخلاق ممکن دکلدر، دینلرك مدعیاتی پك واهیدر .

خلاصه ، بعثت نبویه ایله شعشعه پاش ظهور اولان معالی اخلاقیه‌نك انواری ، دائرهٔ ارشاد نبویه‌ده زانوزن اتعاظ اولان صحابهٔ کرامك قلوبنی او درجه‌ده تنویر ایتمشیدی‌که بو فیض سرشار کمالات اولانلرك هر بریسی بر نجم منیر عرفان اوله‌رق محیط بشریتی تنویره مستعد بر حاله کلمشیدی .

ایشته بالخاصه بو سببه مبنیدرکه جزیرةالعربك یالچین قیالری ، قیزغین قوملری آره‌سندن طوغان شمس اسلام آفریقانك سواحل الذهبه‌، آسیانك هندستان سواحلنه قدر اوتوز سنه‌ده انتشار ایتمشیدی.

بو نور معنوینك بر آز صکره آفریقادن آوروپایه وسائر افکار جهانه سرعتله صحراسی عادتا ضیای مادینك فضاده‌کی سرعت‌سیرینه نظیره تشکیل ایدییوردی .

ظهور اسلامك مبادیسنده تحدث ایدن بر مسئلهٔ مؤسفه جای حصول بولمامش اولسه‌ایدی اسلامیتك یاریم عصرایچنده بوتون اقطار جهانی احاطه ایتمسی اك ممکن‌الحصول مسائلدن ایدی .

بزجه تعالیٔ اسلام خصوصنده بیك اوچیوز کسور سنه‌لك مد وجذر حادثاتنك عوامل اصلیه‌سی، بوتون مسائل اخلاقیه‌در .

فضائل انسانیه وکمالات بشریه‌نك زبده‌سی اولان اخلاق اسلامیه مجلای ظهورنده‌کی علوی شرقی نه درجه محافظه ایتمش ایسه او درجه‌ده آثار ترقی کوسترمش واصل جلیلنه نسبتله اولان نقایصی درجه‌سنده انحطاط تولید ایلمشدر .

بونك اك بارز مثالی اندلسدر . قطعهٔ مذکوره معالیٔ اسلامیه وفضائل اخلاقیه‌نك هرایکیسنه جلوه‌کاه‌ظهور اولمشدر . هجرتك برنجی عصری اواخرینه طوغری محاسن اسلامیه ومعالیٔ بشریه سلاحلریله مجهز اولان‌جیوش کمالات ، بشریتك رهبرفیوضات اخلاقیه‌سی اوله‌رق اوقطعهٔ محتشمه‌یه کیردکلری زمان ، قطعه‌نك سرمستان سفاهتی‌خواب غفلتده ایدی .

مملکتلرینك لوازم عرفانیه وکمالات انسانیه‌ده‌کی نقایصنی کوره‌بیله‌جك اصحاب بصیرته مالك دکل ایدیلر . خارجدن کلن ونقایص بشریه‌یی اصلاحه مأمور بولنان اسلام اردولرینه سرفرو ایتمکه مجبور اولدیلر . مادهٔ ضایعه ، معناً ربح عظیمه نائل اولدیلر .

چونکه کلن اردونك دستور حرکتی عدالت ، نقوش رایاتی محاسن اخلاق بشریت ایدی .

بوقوم جدیدعلوینك اوقطعه‌یه دخولی، عمران بلادی، رفاه‌عبادی استلزام ایتدی . برحالده‌که امنیت عمومیه قطعه‌نك الك هجری کوشه‌لرنده دخی جاری وانوار معارف هرطرفه ساری ایدی. برحالده‌که هربلده بر دارالفنون کمالات شکلنه کیرمش ایدی. اوعرفانیله، اوکمالاتیله،اوادارهٔ عادله‌سیله عالم ایچون قبلهٔ معارف اولمش ایدی . حتی آوروپا صنایع جدیده‌سنه مهد ظهور اولدی. عصرلرجه دوام‌ایدن بوترقیاتك بوتون عامل‌اصلی وسبب حقیقیسی محاسن اخلاقیه‌ایدی . اومحاسنه، اومعالی‌یه وهن‌وخلل طاری اولنجه هرطرفدن انحطاط‌یوز کوسترمکه باشلادی. اوقوهٔ اسلامیه اوراده ابداع ایتدیکی (الحمرا) لری ساحهٔ انهزامنده وتأثرات عمیقه‌یی تاریخ وقوعاتنده براقه‌رق اضمحلاله اوغرادی .

عالم اسلامك ساحهٔ غربیه‌سنده طلوع وافولی تصویر ایدن بومثالك برشكل دیكری‌ده ساحهٔ شرقیه‌سنده رونما اولمشدر .

(الجزیره) نك صحاری ٔ واسعهٔ فیض وبركتنی ایكی طرفدن تمیه ایچون قوجاقلایان ایكی نهر عظیمك ساحهٔ زراعتنده تأسیس حكومت ایدن (عباسیلر) دجله‌نك ساحل احتشامنده بنا ایدیلن (زورا) بلدهٔ طیبه‌سنی مقرسلطنت اتخاذ ایتدكلری زمان ، ینه معالی ٔ اسلامیه ومحاسن اخلاقیه دستور حركت ایدی .

بو دستور علویت سایه‌سنده اوقطعهٔ فیضناك اویله بر حال تكمله واصل اولمش ایدی كه سماسندن بشقه غیرمزروع ساحه‌سی قالمامش و ٤۰ ملیون نفوسك دبدبه‌گاه سعادتی ، مقر مدنیتی اولمش ایدی .

جامعهٔ اسلامیه‌نك مركز مبجلی اولان زورا (بغداد) جهانك بركتبخانهٔ كمالی وشرقك كعبهٔ اقبال وآمالی طانمش ایدی .

ایام اقبال واجلالنده دائرهٔ اخلاقه فساد دوقنایان ملتلر زوالدن مصوندر ، دستوری الك چوق عقلای اسلامیه‌نك بیلدیكی اساسات علویه‌دن اولدیغی حالده بو اساسه (حكومت عباسیه) رجالی مراعات ایده‌مدی .

مولدالرذائل اولان (سفاهت) اخلاق فاضله‌یی تخریبه باشلادی . اجراآت حكومت دساتیر علویه‌یه ناموافق برشكل آلدی .

فساد اخلاق ابن عاقمه‌لر طوغوردی . اقصای شرقده ظهور ایدن طوفان مجوسیتك پیشگاه استیلاسنده طوران حكومات اسلامیه‌نك توحید قواسنه مركزك اهتمام تامی اقتضا ایدركن حكومات مذكوره‌نك یكدیكریله بوغوشمسی بی‌طرفانه تماشا ایدلدی .

اصول جلیلهٔ اسلامك اهمال ایدلمسی مجازات عظیمه‌یه بادی اولدی . اقصای شرقدن قوپان طوفان عظیم اوكنده‌كی متفرق قوتلری امحا ایده ایده تا بغدادك دلنشین كاشانه‌لرینه قدر كلدی طایاندی . اوراده سنه‌لرك محصول مساعی ٔ تمدنی اولان آثار عالیه تخریب ودجله دماء معصومهٔ بشریته تلوین ایدلدی . بونلرك هپسی فساد اخلاقك جزای سزاسی ایدی . (عمربن الخطاب) ك اون سنه‌لك بر مدت وجیزه‌ده شهر عنوانه لایق بیك بلده‌یه ركز لوای ظفر ایتمسی ومكه‌دن چیقان اردوسنك ماوراءالنهرده باب‌الابوابدن كچه‌رك هندستانه كیرمسی اصول واخلاق اسلامیه‌ده‌كی یكتالغنه محمول اولدیغی كبی حكومت عباسیه‌نك فلاكت معروضه‌سی دخی عكس قضیه‌یه تابعدر .

یالكز انتظام ویا فساد اخلاقك منفعت ومضرتی عمومیته تابع بر مسئله اولدیغندن اصول غربیه‌جه بوبابده شرف ومسئولیتك اشخاص محدوده‌دن زیاده انسال عصریه‌یه راجع اولمسی اقتضا ایدرسه‌ده شرق ایله غرب آره‌سنده‌كی تفاوت عمومی‌یه نظراً شرقده شرف ومسئولیت امرایه توجیه اولنمق قاعده‌در .

عبدالعزیز مجدی

غرانیق مسئله‌سی حقنده

دارالحكمة‌الاسلامیه اعضاسندن راسم افندینك خطای عظیمی [۱]

— ۳ —

غرانیق قصه‌سی نقلا وعقلا مردوددر

دها صكره قاضی عیاض بروجه آتی مطالعاته دوام ایدیور :

« جناب پیغمبر صلی‌الله علیه‌وسلمك عصمتی ، وشو رذیله‌دن تزاهتی اوزرینه حجت قائم اولمش ، امت ده بونده اجماع ایله‌مشدر . بر كره حضرت پیغمبرك آلههٔ مشركینك مدحنی متضمن آیت نازل اولمسی تمنیسنده بولونمسی كفردر . شیطانك قلب نبی‌یه حاكم اوله‌رق قرآندن اولمیان شیئی قرآندن كبی كوسترمسی وجبرائیل علیه‌السلام خبر ویرنجه‌یه قدر جناب نبی‌نك القاء شیطانی‌یی فرق وتمییز ایده‌میه‌رك وحی آلهی اعتقاد ایله‌مسی كبی هذیانك هپسی‌ده حق پیغمبرده ممتنعدر . جانب آلهیدن اولمدیغی حالده عمداً كندیسنك بوسوزلری سویلمسی‌ده كفردر ، افتراء علی‌اللهدر . سهواً سویله‌مش اولمسی‌ده جائز دكلدر . چونكه جناب نبی بونلرك هپسندن معصومدر . پیغمبر بزمك لسانی ویاقلبی اوزرینه كرك قصداً ، كرك سهواً كفر

[۱] غرانیق حقنده برنجی مقاله‌مزی یازار ایكن خواجه راسم افندی‌نك بوخطای عظیمنی آكلایه‌رق اعتراف قصورایده‌جكی امیدنی اظهار ایتمش ایدك . فی‌الحقیقه برنجی مقاله‌مز انتشار ایدوب‌ده ایكنجیسی مطبعه‌یه ویرلدیكی اثناده ۲۰ كانون ثانی سنه ۳۳٦ تاریخلی علمدار غزته‌سنده خواجه راسم افندینك اعتراف واستغفارینی اوقودق .

خواجه راسم افندی‌نك اوایكی مقاله‌سنده‌كی افاده‌لری قصهٔ معهوده قبول ایدلدكده سورهٔ حجده‌كی آیتلرك توفیق ایدیله‌میه‌جكی طرزنده ایدی . كندیسی توفیق ایده‌مدیكی كبی ، محققین مفسرین طرفندن یاپیلان توجیهی‌ده آكلایه‌مدیغنی سویلیوردی . صوك مقاله‌سنده ایسه یاپمش اولدیغی خطای عظیمه مطلع اولدیغنی اعتراف ایله روحانیت نبویه‌دن عفولر استعطاف ایلیور .

مع‌مافیه راسم افندینك اعتراف واستغفاری ایله بزم وظیفه‌مز بیتمش دكلدر . بز مسئله‌نك هرجهتنی تحقیق ایده‌جكمزی اولجه وعد ایتمش اولدیغمز جهتله وظیفه‌مزه دوام ایده‌جكز .

راسم افندینك اعتراف خطا واستعطافی

اجلهٔ ناقدین قصهٔ غرانیقك عدم ثبوتنی بیان ایله‌مش وسیر نبویه‌یی تامیله یازمش اولان محمدابن اسحق قصه‌نك زنادقه طرفندن موضوع اولدیغنی سویله‌مش وسورهٔ حجده‌كی آیتلرك انزال شیطانك اولیاسنه القاشبهه ایله‌مه‌سی واوشبهه‌لرله اولیای شیطانك حضرت پیغمبره قارشی مجادله‌یه قیام ایتمسی اوزرینه قلب رسالتپناهی‌یه عارض اولان حزنی ازاله ایچین اولدیغی مفسرین كرام حضراتی بر تفصیل بیان ایله‌مش اولدیغنه اخیراً مطلع اولدیغمدن اولجه یازمش اولدیغم مقاله‌نك طاربرزمانده آزبرمطالعه ایله یازلمش اولدیغی اخطار ایله اعتذار ومجاهیلدن بری طرفندن سویله‌نیلمش اولان : « لیس‌الحال علیه‌السلام للتأدیب حیث تمنی ایمان الكل وحرص علیه ولم یكن مراداللّه تعالی » قولینه استناداً افضل‌الانبیا (صلعم) افندمزه هرنصلسه زله‌نسبت ایله‌مش بولوندیغمدن طولایی مع‌التأسف زله‌نك كندمدن صادر اولمش اولدیغنی اعتراف وروحانیت نبویه‌دن عفولر استعطاف ایلرم .

چونكه بالفرض والتقدیر وقعهٔ معهوده ثابت اولسه بیله شان رسول ثقلین ینه زله‌شائبه‌سندن بریدر . زیرا تمنی ٔ ایمان كل ، زله دكل ، بلكه برفضیلتدر .

احمد راسم عونی

جریان ایتمیه‌جکی، ذات رسالتپناهیلرینك بوندن تمامیله معصوم اولدیغی براهین قطعیه واجماع امتله ایله ثابتدر. کذلك ملکك القا ایله‌دیکی شیء ایله القاء شیطانی‌یی تمیز ایده‌میه‌رك بونلری یکدیکرینه قاریشدیرمسی؛ یاخود شیطانك ذات نبوتپناهیلرینه قرآنه بکزر برشیلر القایه یول بوله‌بیلمش اولمسی، انزال بیورمدیغی برشیئی ـ قصداً ویا سهواً ـ اللهه اسناد ایتمسی کبی رذیله‌نك هر بریسندن منزه ومعصومدر؛ ایشته قرآن: «ولو تقول علینا بعض الاقاویل لأخذنا منه بالیمین ثم لقطعنا منه الوتین. اذاً لاذقناك ضعف الحیوة وضعف الممات ثم لاتجدلك علینا نصیراً.»

ثانیاً: — «غرانیق قصه‌سی نظراً وعرفاً مستحیلدر. اوت، اکر روایت اولوندیغی کبی بویله بر کلام اولسه‌یدی بو، رابطه وانسجامدن محروم، یکدیکریله متناقض، برطرفی مدحی، دیکر طرفی ذمی متضمن، خلاصه برطاقم جملات مختلفه ومتناقضه‌دن عبارت اولور، وبوقدر متناقض، اولان برکلام هم حضرت پیغمبرك، هم اوراده حاضر بولنان جماعت مسلمینك، همده صنادید قریشك نظرندن قاچمش اولوردی. حالبوکه اك سطحی نظرلردن بیله قاچماق احتمالی اولمایان برشی ناصل اولورده فصاحت وبلاغتده اوقدر یوکسلمش اولان نظرلردن قاچیور؟ بو ممکن میدر؟

ثالثاً — معلومدرکه: منافقلر، معند مشرکلر ایله ضعف قلب اصحابی بعض جهلهٔ مسلمین اوفاق بهانه‌لرله بردن بره رسول اللهك باشندن طاغیلیویرلردی. رسول اللهه دشمن اولانلر اك اهمیتسز بر مسئله‌یی سرمایهٔ مقال اتخاذ ایدرك مسلمانلر آره‌سنده فتنه وفساد چیقارمایه چالیشیرلر، زمان زمان اومسئله‌یی دیللرینه دولایرق مسلمانلری رنجیده ایده‌جك حرکتلرده بولنورلردی. اظهار اسلامیت ایدوبده هنوز قلبلرنده مرض کفر والحاد اولانلرك اك اوفاق برشبهه ایله ارتداد ایتدکلری‌ده معلومدر.

حالبوکه غرانیق قصه‌سنده هیچ کیمسه بویله برشی حکایه ایتمدی. اکر بویله برشی واقع اولسه‌یدی، شبهه یوقکه مشرکین قریش بونکله مسلمانلره صولتده بولونه‌جقلر، یهودیلرده بونی مسلمانلر علیهنه برحجت اوله‌رق استعمال ایده‌جکلردی. ناصلکه «قصهٔ اسرا»ده مکابرهٔ بویله یاپمشلردی... اکر بویله برواقعه اولمش اولایدی بوبلیه‌دن دها بیوك برفتنه متصور دکلدی. بو واقعه‌نك امکان وجودی اولایدی دشمنلرك فتنه وفساد چیقارملری ایچون بوندن شدتلی برشی تصور ایدیله‌بیلیرمی ایدی؟. حالبوکه بو قصه حقنده نه معاندلردن برکلمه صدور ایتدی، نه‌ده بو واقعه سببیله برمسلمانك اغزی آچیلدی. بناءعلیه بوده دلالت ایدیورکه غرانیق، اصل واساسدن عاری، باطل برقصه‌در.

بو حدیثی بعض شیاطین الانس والجنك بعض مغفل محدثین اوزرینه ـ بونکله ضعفاء مسلمینی تلبیس ایتمك ایچون ـ ادخال ایتمش اولمسنده شك یوقدر.

رابعاً — بو قصه‌نك راویلری: «وان کادوا لیفتنونك عن الذی اوحینا الیك لتفتری علینا غیره واذا لاتخذوك خلیلا. ولولا ان ثبتناك لقد کدت ترکن الیهم شیئاً قلیلاً..» آیت کریمه‌لرینك‌ده بو قصه حقنده نازل اولدیغنی ذکر ایدییورلر. بو آیتلر ایسه اونلرك روایت ایتدکلری خبری رد ایتمکده‌در. زیرا الله (جل شانه) طرفندن خبر ویریلیورکه: اونلر رسول اللهی ـ معبودلرینی ذم ایتمه‌مك صورتیله ـ جناب حقه قارشی افترا ایتدیرمه‌یه چالیشیورلردی. فقط جناب حق رسولنی تثبیت ایله‌دیکی جهتله اونلره دوغرو اوفاق بر تمایل بیله کوسترمدی. والحاصل، آیت کریمه‌نك مضمون ومفهومی جناب حقك نبیسنی وحی ایتمدیکی برشیئی سویله‌مکدن محافظه، اونلره قارشی اك اوفاق بر تمایلده بیله بولونمایه‌جق صورتده تثبیت ایله‌دیکنی کوستریر.

حالبوکه قصهٔ غرانیقك راویلرینك اخبار واهیه‌لرینه کوره رسول اکرم مشرکینه میل، وآلهه‌لرینی مدح ایتمك صورتیله افتراء علی اللهده بك زیاده ایلری کیتمش؛ و (افتریت علی الله وقلت مالم یقل) دیمش!

(انسان، آیت جلیله ایله طبان طبانه ضد اولان بوخرافه‌لره قارشی نه دییه‌جکنی شاشیریور. عصمنا الله)

غرانیق حقنده‌کی حدیثك صحتی فرض ایدلسه بیله رسول اللهه اسناد اولنان بوسوزلر اونی تضعیفه کفایت ایدردی؛ نرده قالدیکه اساساً صحتی ثابت دکلدر. بو آیت کریمه ذکر ایده‌جکمز شو آیت جلیله‌ده‌کی قول آلهی‌یه بکزر: «ولولا فضل الله علیك ورحمته لهمت طائفة منهم ان یضلوك ومایضلون الا انفسهم ومایضرونك من شیء.»

امام قشیری ایله ابن الانباری‌نك روایتلرینه کوره قریش جناب پیغمبردن بردفعه اولسون آلهه‌لرینه توجه کوسترمسنی رجا وبونی یاپدیغی تقدیرده کندیسنه ایمان ایده‌جکلرینی وعد ایتدیلرسه‌ده، جناب پیغمبر بونی یاپمدیغی کبی اوفاق بر تمایلده کوسترمدی. (دینك اساسی توحید الٰهی تشکیل ایدن برپیغمبرشبهه یوقکه بویله بر تمایل کوستره‌مزدی. عقل ومنطق بونی اقتضا ایدر.)

قاضی عیاضك افادات مدققانه‌لرینه بوراده نهایت ویریورز. فی الحقیقه مشارالیه بوندن صکره بوروایتلرك توهین وتکذیبی ایچین بك چوق شیلر ایراد ایتمکده ایسه‌ده اونلردن صرف نظر ایدلمشدر.

اجلهٔ مفسریندن فخرالدین رازی حضرتلرینك بو مسئله‌یه دائر تحقیقات حکیمانه‌لری: شمدی برده تفسیر کبیر صاحبی فخرالدین رازی حضرتلریله بومسئله‌یه دائر اولان تحقیقات عالمانه وحکیمانه‌لرینی کوره‌لم. حکیم مشارالیه قصهٔ مرویه‌یی ذکر ایتدکدن صکره دییورکه: «اهل تحقیق بوروایتك باطل، اویدورمه اولدیغنه قائل اولمشلر وبونی‌ده قرآن، سنت، ودلائل عقلیه ایله احتجاج ایتمشلردر. بو قصه‌نك باطل وموضوع اولدیغنی اثبات ایدن آیات قرآنیه بر وجه آتیدر:

۱ — ولو تقول علینا بعض الاقاویل لاخذنا منه بالیمین ثم لقطعنا منه الوتین.

۲ ـــ قل مایکون لی ان ابدله من تلقاء نفسی ان اتبع الا ما یوحی الی .[۲]

۳ ـــ وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی = سویله‌دیکی شیلر هوی‌دن ، کندیسندن دکل ، آنجق وحی الٰهی‌در . » جناب حق قسم ایله باشلادیغی بو سورهٔ جلیله‌ده رسولنك کندیسنك وحی ایله‌دیکندن باشقه‌سنی سویله‌مدیکنی خبر ویریور . اکر بو آیتك عقیبنده « تلك الغرانیق . . . » عباره‌لرینی اوقومش اولسه‌یدی فی الحال اللهك کذبی ظاهر اولمش اولوردی (تعالی الله عن ذلك علواً کبیرا) بو ایسه هیچ بر مسلمانك سویله‌میه‌جکی بر شی‌در .

٤ ـــ وان کادوا لیفتنونك عن الذی أوحینا الیك لتفتری علینا غیره واذاً لاتخذوك خلیلا .

آیت کریمه کوستریورکه : مشرکین قریشك بو بابده‌کی سعی و غیرتلری بوشه چیقدی ، پیغمبری کندیلرینه اماله‌یه مقتدر اولامدیلر .

٥ ـــ ولولا ان ثبتناك لقد کدت ترکن الیهم شیئا قلیلا .

آیت کریمه‌ده‌کی (لولا) کلمه‌سنك دلالتندن پك واضح اوله‌رق آکلاشیلیورکه : مشرکین قریشه قارشی جناب پیغمبر طرفندن میل قلیل بیله واقع اولمامشدر . بناءً علیه اصنام واوثانی مدح ایتمش اولدیغنه قائل اولمق ، صراحت قرآنیه‌یه مخالفدر .

٦ ـــ کذلك لنثبت به فؤادك .

۷ ـــ سنقرئك فلا تنسی [۳].

سنداً صحیح دکلدر . ـــ سیرت نبویه‌یی جمع ایدن محمد بن اسحق بن خزیمه ـ که امتك تمامیله مظهر اعتمادی اولمشدر ـ بو قصه‌دن سؤال اولنیور ؛ جواباً : «هذا وضع من الزنادقة = بو قصه ، زندقلر طرفندن اویدورولمشدر » دیور . و بونك بطلانی حقنده مستقل بر کتاب تصنیف ایدیور . امام ابو بکر احمد ابن الحسین البیهقی ده بو قصه من جهة النقل ثابت دکلدر ، دیور . صکره بو قصه‌نك راویلرینك مطعون اولدیغنی سویلیور . دها صکره ، امام بخاری حضرتلری صحیحنده جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندمز « والنجم » سوره‌سنی اوقودیغی وقت مسلمانلرك ، مشرکلرك انس وجنك سجده ایتدکلرینی روایت ایدیور . فقط اوراده غرانیق حدیثی یوقدر . رسول اکرم افندمزك « والنجم » سوره‌سنی قرائتی ، او اثناده مسلمین ومشرکینك سجده‌لری حقنده‌کی حدیث ، طرق کثیره ایله روایت اولوندیغی حالده بونلرك ایچنده قطعیاً غرانیق حدیثنك موجود اولمامسی‌ده کوستریرکه بو قصه من جهة النقل ثابت اولمایوب صکره‌دن اویدورولمش بر شی‌در .

دلائل عقلیه : ـــ بر کره ، رسول اکرم صلی الله علیه وسلمك اوثان واصنامی تعظیم ومدح ایله دیکنی قائل اولمق کفر صریحدر . بالضروره معلوم بر حقیقتدرکه ، رسول اللهك اك بیوك سعیی ، اوثان واصنامی قالدیروب آتمق ، اونلری طعن ایتمکدی .

اوثان واصنامه عبادتك کفر صریح اولدیغنی سویله‌مك ، بونلره عبادتدن شدتله نهی ایتمك ، اونلری پارچه‌لامق وظیفه‌سیله مکلف بولنان بر ذات ناصل اولورده اواصنامی مدح ایدر ؟ بر طرفدن ذم ایدر ایکن دیکر طرفدن تعظیم ایتمك هانکی عاقل حقنده تصور اولنور ؟ . .

ثانیاً : ـــ مشرکین قریشك رسول الله‌ه اولان خصومتلری اوقدر بیوکدی‌که ، ایشك کنه وحقیقتنه واقف اولمقسزین بوقدرجق بر قرائتله اقرار ایدیویرملری ممکن دکلدر . نرده قالدی‌که آلهه‌لرینی تعظیم ایتدیکنه اجماع ایتسونلرده بوندن ـ آلهه‌لرینی مدح وثنا ایتدیکنه قانع اولدقلرندن ـ طولایی اونکله برابر سجده‌یه قپانسونلر؟ شونکله برابرکه رسول اکرمك موافقتی ـ بعدما معبودلرینی ذم ایتمیه‌جکی ـ کندیلرنجه‌ده ظاهر اولمامشدی .

ثالثاً : ـــ « فینسخ الله مایلقی الشیطان ثم یحکم الله آیاته » قول شریفی‌ده بو قصه‌یی تکذیب ایتمکده‌در . چونکه جناب حق ، بو آیت کریمه ایله شیطانك القاسنی نسخ ایدوب کندی آیاتنی احکام ایلدیکنی خبر ویریور . شیطانك القا ایله‌دیکی شیئی رسول اکرمدن ـ هیچ صدور ایتمکسزین ـ ازاله ایتمك صورتیله آیاتنی احکام ایتمسی ، شبهه یوقکه ، صدور ایتدکدن صکره اونلری نسخ ایتمك صورتیله احکام ایتمسندن دها قوتلیدر . زیرا ایکنجی صورتده شبهه ینه باقیدر . جناب حق قرآندن اولمیان بر شیئك قرآنه بکزمه‌مسی ایچون آیاتنی احکام ایتمه‌یی مراد ایدنجه ، شیطانی بدایة بوندن منع ایتمسی ـ رسول اکرمنه قارشی بویله بر القا ووسوسه‌یه اقتدارویرمه‌مسی ـ اولی بالطریق دکلمیدر ؟ .

رابعاً : ـــ (رازی‌یه کوره وجوه عقلیه‌نك اك قوتلیسی‌ده بودر .) اکر نبی‌دن بویله بر شیئك وقوعی تجویز ایدلسه‌یدی ، اونك شریعتندن امان مرتفع اولور ، واحکام وشرایعك هر بریسنك بویله اولمسی‌ده تجویز ایدیلیر وبو تقدیرده « یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیك من ربك وان لم تفعل فما بلغت رسالته والله یعصمك من الناس » قول الٰهیسی‌ده باطل ومعناسز اولوردی . چونکه وحی الٰهیدن نقصان ایتمکله ـ اللهك سویله‌مش اولدیغی شیلردن بعضیلرینی کیزله‌مکله ـ اونده زیاده قیلمق ـ سویله‌مدکلرینی سویله‌مك ـ بیننده عقلا هیچ بر فرق یوقدر . (هر ایکیسی‌ده افتراء علی الله‌در .)

فخرالدین رازی حضرتلری « بو وجوه مختصره ایله قصه‌نك موضوع اولدیغی آکلاشیلیور » دیدکدن صکره غرانیق قصه‌سی حقنده‌کی خبرك واحد اولدیغنی ، خبر واحدك متواتر اولان دلائل نقلیه وعقلیه‌یه معارض اولامایه‌جغنی سویلیور وبو قصه‌یه عائد بوتون احتمالاتی نظر دقته آله‌رق شو صورتله مسئله‌نك تفصیلنه کیریشیور : « تمنی لغتده ایکی معنایه کلیر ، بریسی تمنیٔ قلب ، دیکری‌ده قرائتدر .... آیت کریمه‌ده‌کی

---

[۲] حبیبم ، کندیلرینه قرآن تلاوت اولوندیغی زمان ، « بزه التهلریزی لوم وتعییب ایتمه‌ین باشقه بر کتاب کتیر ، یاخود بعض آیتلرینی تبدیل ایت . » دەین مشرکلره دی‌که : بنم ایچون قرآنی کندیلکمدن تبدیل ایتمك اولاماز ؛ چونکه بن ، آنجق کندیمه وحی اولنانه اتباع ایده‌رم .....

[۳] آلتنجی آیت ، قلب رسالتپناهیلرینی جناب حقك تثبیت ایله‌دیکنی ، یدنجی آیت‌ده کندیسنه وحی بیورولان شیلردن هیچ بر شیئی اونوتمادیغنی افاده ایدیور .

(الا اذا تمنى) یه (قرأ) معناسنی ویروب‌ده جناب پیغمبرك أثنای قرائتنده «تلك الغرانيق العلى» عباره‌لرینك واقع اولدیغنه قائل اولانلر بونك كیفیت وقوعنده اختلافه دوشمشلردر. بناءً علیه بو وجوه مختلفه‌نك هر بریی نظر دقته آله‌رق قصه‌یی تحلیل ایتمك ایسته‌یورز.

برنجی وجه: بونلردن بعضلری دیورلركه: «تلك الغرانيق العلى» عباره‌لرینی پیغمبر سویله‌مدیكی كبی، شیطان دیا باشقه بركیمسه‌ده سویله‌مش دكلدر. شوقدركه رسول اكرم «والنجم» سوره‌سنی اوقویونجه كفار قریش، سوره‌نك بعض الفاظنی «تلك الغرانيق..» عباره‌لرینه بكزتدیلر؛ اویله ظن ایتدیلر. چونكه بعض كلماتی سویله‌نن شكلك غیریسنده توهم عادات جاریه مقتضاسندندر....

مسئله‌نك بوشكلده جریان ایتمش اولمسی برقاچ وجهله مردوددر: اولا، بوكبی یرلرده توهم، آنجق سماعی معتاد اولان شیلرده صحیحدر. غیر مسموعده بویله برشی هیچ بروجهله واقع دكلدر. ثانیاً، اكر بویله اولسه‌یدی، بو توهم بعض سامعین حقنده واقع اولوب دیكر بر قسمی حقنده واقع اولمازدی. چونكه آن واحدده فاسد بر خیال اوزرینه بر جم غفیرك اتفاق ایتمش اولملری عادةً ممتنعدر. بویله برشیئك وقوعی یوقدر. ثالثاً، اكر بویله اولسه‌یدی القانك شیطانه مضاف اولماسی لازم كلیردی. بناءً علیه وقعه‌نك بو صورتله جریان ایتمش اولمسی صحیح دكلدر.

ایكنجی وجه: بو قصه‌یی روایت وقبول ایدنلردن بعضلری‌ده شویله دیور:

«تلك الغرانيق ...» سوزی شیطانك كلامیدر؛ و بالذات شیطان سویله‌مشدر. جناب پیغمبر آیات قرآنیه‌یی تلاوت ایدركن توقف ایتدیكی اثناده بو عباره‌لر ـ سامعینه بو كلمات‌ده كلام رسولدن اولدیغی ظننی ویرمك مقصدیله ـ شیطان طرفندن تلفظ اولوندی. چونكه شیاطین وجنك متكلم اولدقلرنده خلاف یوقدر. بناءً علیه رسول اللهك صداسنه بكزه‌ین بر صدا ایله شیطانك بو كلماتی ـ پیغمبرك أثنای قرائتنده ـ تكلم ایتمش اولمسی ممتنع دكلدر. حاضرون رسول اكرمك صوتنه بكزه‌ین بر صوت ایله او كلمه‌لری ایشیدوب‌ده باشقه بر شخص كورمینجه اونلری‌ده رسول اللهك كلامی ظن ایتدیلر. [بونلرك زعملرینه كوره بو كلام، فعل رسول اولمدیغی ایچون كویا نبوت حقنده بر نقیصه دكل ایمش. محاكمه‌یه باقكز!]

قصه‌نك بو شكلده وقوعی‌ده صحیح دكلدر. چونكه رسول الله صلى الله علیه وسلمك اثناء قرائتنده ـ بوتون سامعینك كلام رسولدن تفریق ایده‌میه‌جكلری بر طرزده ـ شیطانك تكلم ایده‌بیله‌جكی تجویز ایدیله‌جك اولورسه رسول اللهك سویله‌دیكی هرشیده بو احتمال باقیدر، بو ایسه شریعتك هیبتندن وثوق واعتمادك ارتفاعنه مؤدی اولور. بناءً علیه بویله برشیئی عقل تجویز ایده‌مز؛ بو عقلاً ممتنعدر.

بیتمدی

آقسه‌كیلی

احمد حمدی

اخوت اسلامیه‌نك انكشافی

انكلترده غربك اك مشهور واك نفوذلی غزته‌لرندن بری، اخوت اسلامیه‌نك بوكونكی تظاهرات انتباهنی، وعالم اسلامك سیاست جهانی تقلیبه مقتدر جانلی بر قوت حالنده كورونمسنی استغراب ایله تدقیق وملاحظه ایتمش، بونك اوتوز سنه‌لك بر عمره مالك، یعنی مرحوم عبدالحمید خان ثانی ایله خلفلرینك أثر تحریكاتی اولدیغنی تخمین ایلمشدی.

طبیعی، بوفكری درمیان ایدنلرك حالت فكریه‌لرینی، مسلمانجه دوشونمكله غرب قفاسیله دوشونمك آره‌سنده‌كی فرقی نظر اعتباره آلمق اقتضا ایدر.

هیچ بر غربلی اخوت اسلامیه‌یی، حقیقتیله ادراك ایده‌مز. چونكه غربك باشندن كچن تجربه‌لر بویله بر حقیقتی انكاره سائق اولمقده‌در.

اونك روح منفعتپرستی شرق روحنك، هر منفعتك فوقنده ومنفعتك بتون شوائبندن منزه بر معبود حقیقی‌یه ایمان وعبادتی وغربك طاپیندیغی صنم منفعتی استحقار ایتدیكنی ناصل اكلایه‌بیلیر؟ اكلارسه ناصل ایناتیر؟

حال بوكه بزم دینمز، مدنیتمز، حیات اجتماعیه‌مز هپ بو حقیقت باهره‌یی اثبات ایدیور. غرب بونلری كورمیورمی؟ هیهات!..

تایمس غزته‌سنك، اخوت اسلامیه‌نك بوكونكی تظاهراتی اوتوز سنه‌لك تحریكاتك نتیجه‌سی اوله‌رق تلقی ایتمسی غربك بزم حقمزده نه‌قدر سطحی معلوماتی حائز اولدیغنی اثبات ایدن بر وثیقه‌در. عصرلردن بری غرب ایله تماس ایدیورز. عصرلردن بری غربك كاشفلری، عالملری، سیاسیلری دیار اسلامی بقعه بقعه علملریله، فنلریله، دهالریله طاریبور ونهایت غربك تحكمی آلتنده یاشیورزده حالا او متمدن، او متنور غرب، روحمزك اسرارینه ذره قدر نفوذ ایده‌میور، بزی آكلامق وبزمله آكلاشمقدن پك اوزاق اولدیغنی اك قطعی دلیللرله كوستریور. عصرمزك پك مبذول اولان وسائط تعارفی شرق ایله غربی بربرینه طانیتمقدن عاجز. غربك تفوق مادیسی، غرب ایله شرقك تماس ومناسباتنی اخلال ایدیور. شرق ایسه اوزون سورن دورهٔ انحطاطنه قطعی بر ضربه ایندیره‌مدی. ایكی عالم آره‌سنده موازنتك تأسس ایده‌مه‌مسی یوزندن بزه عائد اولان حقائقك وحقائق مقدسه‌نك تعمیق وتدقیقی جدی بر اعتنایه مظهر اوله‌میور.

ایشته اخوت اسلامیه كبی اسلامك اك بیوك حقیقتی‌ده بو اهمال استخفافكارانه‌یه معروض قالدیغندن سیاسی پروپاغاندالرك تصنیعاتندن عد ایدلمكده، واوكا اوتوز سنه‌لك بر حیات فانیه اعاره اولونمقده‌در.

نه‌قدر فاحش بر خطا!

اخوت اسلامیه بوتون مسلمانلرك بر اللهه ایمان ایتمكله توحید وجدان ایتمه‌لرندن طوغمشدر. امت اسلامیه، نص قرآن ایله بر امت واحده‌در. اللهه ایمان ایدن هر مسلمان قرآنك كتاب الهی اولدیغنه

ایمان ایدر . قرآن بزم ابدی رهبرمزدر . او بزم ذکر حکیممز ، صراط مستقیممز ، اوبزم نور مبینمز وحبل متینمزدر . قرآنه ایمان ایدن هرمسلمان اخوت اسلامیه یه ده ایمان ایتمشدر . ایمان اعتقادی ایله اجتماعی بزده بردر . « انما المؤمنون اخوة = بوتون مؤمنلر قرده شدر . » نص قاطع فرقانیسنی هرمسلمان قلبیله تصدیق ، لسانیله اقرار ایتدیکی کبی فعلاده اثبات ایدر .

اخوت اسلامیه نك منبعی ایشته بودر . مسلمانلر بومنبع مقدسدن آلدقلری فیض ایله یاشادیلر ویاشایه جقلر . عجبا اخوت اسلامیه یه اوتوز سنه لك بر عمر قصیر تخمین ایدنلر اهل اسلامك اون اوچ عصردن بری توالی ایدن بوایمان أبدیسنی انکار ایده بیلیرلرمی ؟ کرچه دیار اسلامیه یه غربك ملیت تعصبلری ، بوایمانی رخنه دار ایتمك ایچون بر قونداق کبی صوقولدی . فقط بوش ! بوقونداقلرك تخریباتی محدود وموقتدر . ایمان هر مسلمانك کندی نفسی ایچون آرزو ایتدیکی هرشیئی هرمسلمان قرده شی ایچون ایسته مه سیله سرحد کاله ایره جکنی پیغمبرمز بیان بیوریور . بوکون تشنهٔ حریت ومحروم استقلال اولان مسلمانلرك بزم ایچون حریت واستقلال ایسته مه لری ایمان اسلامك نه مهیج ، نه علوی بر تجلیسیدر !

اخوت اسلامیه نك بو أیمان ابدیدن اقتباس حیات ایتدیکنه دها بیوك ، دها جانلی بردلیل ایسترمی ؟

بر ایمان که موجودیت اسلامیه نك روحیدر . و پیغمبرمزك بیوردیغی کبی ، ایچنده یشادیغی موجودیتك برعضوی متأثر اولنجه اوموجودیتك بتون اعضاسنه توزیع ألم ایلر . بوکون بوایمان بزم قلا کتلرمزله بتون اهل اسلامك اعصاب حمیتنی تحریك ایدیورسه بو حادثهٔ معظمه نك منبع حقیقیسی - کونش کبی - میدانده طوریورکن اونی موهوم وملوث بر پروپاغاندا تحریکاتی کبی کورمك ایچون نه قدر بصیرتسز اولمق لازم ! . . .

اسلامك ایمانی بوقدر یوکسك ، بوقدر وقور ومتین یاشیورکن اونی تولمش صانانلر ویا صانمق ایسته ینلرك غفلت وتغافلیله حقیقتك متأثر اولمیه جغی شبهه سزدر .

اخوت اسلامیه هر اسلام مملکتنده یاشایان برموجودیتدر . هر هانکی اسلام مملکتنه کیدرسه کز کیدیکز ، کوره جکسکزکه بتون جامعلر ، هانکی مذهبه ، هانکی ملته ، هانکی عرق ورنکه منسوب اولورسه اولسون هرمؤمنه آچیق ، مدرسه لر ، هانکی اقلیم اسلامیدن کلیرسه کلسین ، هر طالب عرفانه آچیق ، تکیه لر هر فقیره آچیق ، خسته خانه لر هر خسته یه آچیق ، أولر هر مسافره آچیق ، الحاصل مسلمانلر آره سنده هیچ یابانجیلق یوق . سنه لرجه الفتله حاصل اوله جق صمیمیتلری سلام اسلام بر لحظه ده تأسیس ایدر ! . .

بونی انکار ایتمك قابلمی ؟

انسانیتك اك یوکسك مفکوره سی اوله رق پیغمبرمز اخوت اسلامیه مفکوره سنی بوحدیث شریف ایله ادراك اسلامه ایضاح ایدیور :

« مسلمانلر یکدیکرینه قارشی بربرینه قایناشمش یکپاره بربنا کبیدر . »

مسلمانلرك بو دارفناده وظیفه لری بوبنایی مادةً ومعناً ، بوتون عظمت وشوکتیله اقامه ایتمکدر .

مفکوره مز بودر . بو مفکوره مقدسدر وبو مفکوره یه هر مسلمان ایمان ایتمشدر . بوبنانك هر هانکی بر طرفنی ییقمق ایچون اوزانان دست تخریبه قارشی اهل اسلامك مانع اولمغه چالیشماسی برفریضهٔ اسلامیه در . برفریضهٔ اسلامیه که اوتوز سنه دن بری دکل ، بیك اوچ یوز شوقدر سنه دن بری بوتون مسلمانلره شرعاً تکلیف اولونمشدر . مسلمانلر ؛ بو فریضهٔ معظمه یی ایفا ایله مکلف اولدقلرینی ، بالخاصه مقام خلافت اسلامیه نك تهلکه لی دقیقه لر کچیردیکی زمانده حس ایدرلرسه بوحسك منبع انکشافی اوتوز سنه لك تحریکات موهومه ده دکل ، روح اسلامك عصرلردنبری طوبدیغی ألملرده وبوالملری مجبور سکوت ایدن ضرورتلرك ، مقام خلافتی تهدید ایدن مصیبت کبری قارشیسنده ییقیله رق اسلامك مرکز وحدتنی قورتارمایه اولان عزمنده آرامالیدر .

اخوت اسلامیه ، استانبولك اطرافنده اك هیجانلی واك تهلکه لی دقیقه لرینی یاشایورکن تاریخ اسلامك اك وجد آور صحیفه سیده جانلانیور . دها تاریخ اسلامك قرق طقوزنجی سنه سنده ابن عباس ، ابن عمر ، ابن زبیر وابو ایوب انصاری کبی اکابر واصحاب ، اسلامك بوپای تخت مقدراتی اوکنده چارپیشیورلردی . ابوایوب ، بدر وأحد محاربه لرینه اشتراك ایدن بو قهرمان اسلام مرتبهٔ شهادته بوشهرك اوکنده نائل اولدی . حضرت فاتح بوشهره داخل اولیورکن علمدار رسولك روحی آق شمس الدین کبی بردولتك لسانیله اوکا « نی ظلمتدن قورتاردی . سعی مشکور اولسون . » یولنده اتحاف شکران ایدیوردی . ظلمتدن قورتولان ابو ایوبك اوغورنده شهید اولدیغی مفکورهٔ اسلامیه در !

مسلمانلر هیچ بر وقت بو مفکورهٔ معززه یی تکرار ظلامه بیراقه مازلر . اوچ یوز اللی میلیون مسلمانك ایمانی هپ بومفکوره یی اتقاد ایده جکدر ! عمر رضا

مقدراتمز حقنده مهم بر مخطره

(مورنینغ پوست) غزته سی مملکتمزك استقبالی حقنده آغاخان ، لورد (أمفتیل) ، قونت (ده نبای) ، لورد (له مینغتن) ، امیرعلی ، عوام قاره سی اعضاسندن (والتر کینه س) ، مستر (ایسرائل زانغویل) ، سیر (غراهام باوه ر) ، یوزباشی (به نت) ، عوام قاره سندن جنرال (سورتیس) ، آمیرال (فره مانته ل) ، جنرال (دیقسه ن) ، میستر (پیقتهول) ، میستر (اصفهانی) وسیر (تئودور موریسه ن) ك امضالریله مستر (لویدجورج) ه یکی بر مخطره ویردیکنی یازمقده در . مخطره نك متنی شودر :

« قلبلرمزده جایکیر اولان اندیشه لری بو مخطره ایله اظهار ایدرکن خصمانه

برحسه دکل ، دولتلر آراسنده‌کی مناقشاتك وسابق دشمنلر منزله اولان مذاکره‌لرك دواملی برصلح تأمین ایده‌بیلمه‌سی امیدینه تابع اولیورز. بو اندیشه‌لر یالکز مخطره‌نك ممضیلرینه انحصار ایتمه‌مکده‌در . قرال حضرتلرینك ، ماضیده‌کی مأموریتلری ، محل تولدلری ویا مناسبتلری اعتباریله اسلام عالمنك حسیات وتلقینات دینیه‌سنی طانیان بوتون صادق تبعه‌سی بواندیشه‌لره اشتراك ایدرلر .

بریتانیا ایمپراطورلغنك شان وشرفی، منافع مشترکه‌سنك مداخله‌سنه خادم برهیئت اولماسنده وحریت مذهبیه بخش ایتدکدن باشقه بلاتفریق جنس ومذهب هرکس ایچون وظائف دینیه‌سنی ایفا ایده‌بیلمه‌سنی تأمین ایتمه‌سنده‌در . حریت مذهبیه‌نك نتیجه‌سیدرکه سکسان ملیون مسلمان ماضیده انکلتره‌یه بویوك برصمیمیت بسله‌مشلر وقرال حضرتلرینك مسلمان عسکری صوك حربده داخل اولدیغی حالده برچوق محاربانده محکم عسکری‌یه قارشی حریتی مدافعه ایچون جسارت وفداکارلقله دوکوشمشلردر .

هندستانه مختاریت ویرلمه‌سی حکمدار حاضر حضرتلرینك عهد حکومتلرنده‌کی لیبرالیزم جریاننك یکی برعلامتیدر . هندستانك جمعیت اقوامده تمثیل ایدلمه‌سی‌ده قرال حضرتلرینك هندلی تبعه‌سنی ممنون ایتمکدن خالی قالمایه‌جقدر ؛ بناءً علیه حلی تقرب ایدن تورکیه مسائلنده حکومت طرفندن مسلمان وطنداشلرمزك حسیاتنه رعایت ایدیله‌جکنه اعتماد ایدرز .

تورك حکومتنك آلمانیانك تأثیرینه تابع اولارق حربه کیرمه‌سندن دولایی تورك ملتی برچوق محرومیتلره دوچار اولمش وبوصورتله ادای ذنوب ایتمشدر . حالبوکه حربه کیررکن تورك ملتنك رأیی آلنمدیغی ایچون ملت حربدن مسئول دکلدی .

تورکلر صلحك بخشایشنه وسیاسی ودینی حکمدارلری اولان ذات حضرت پادشاهینك حاکمیتلری آلتنده حریته مظهر ایدلملیدر . مستر لوید جورج تورکیه‌نك استقبالی حقنده تعهدلرده بولونورکن یالکز انکلیز حکومتی نامنه دکل ، انکلیز ملتی وبریتانیا ایمپراطورلغی نامنه ادارهٔ کلام ایتمشدی . بو تعهدلرك تمامیله ایفا ایدیله‌جکنه اظهار قناعت ایدرز . مستر لوید جورجك اوزمان اورته‌یه قویدیغی نظریه‌یه کوره حربدن صوکره هرملت آنجق بالذات تصویب ایتدیکی برحکومته مظهر ایدیله‌جکدی . باش وکیل معروف نطقنی ایراد ایدرکن ، تورك ایمپراطورلغنك پایتختی استانبول قالمق اوزره تورك عرقنه عائد اراضئ اصلیه‌ده بقاسی مناسب اولوب اولمدیغی آراشدیرمامش ، بونی دواملی وحقانیتکار برصلحك ایجاباتندن بری اولارق وعد ایتمشدی .

بوغازلرده‌کی سیرسفائن بین‌الملل منافعه دوقوندیغی ایچون طونه قومیسیونی طرزنده بر قومیسیونك مراقبه‌سی آلتنه قونولملیدر . روم ایلی وآناطولی ولایتلری آراسنده بر فرق بولوندیغی وروم ایلیده‌کی غیرتورك وغیرمسلم اقلیتلری تطمین ایچون اصلاحات مخصوصه‌یه احتیاج اولدیغنی‌ده تصدیق ایده‌رز. فقط شوراسنه اعتمادیمز واردرکه بوخصوصده ایجاب ایدن تأمینات کوستریله‌جك وهرنوع تعهدلر تمامیله ایفا اولونه‌جقدر.

مقام خلافته عائد حیثیت واستقلالك کرك سیاسی ، کرك دینی نقطهٔ نظردن محافظه‌سی ، بوتون مسلمانلره عائد برمسئله تشکیل ایدر. دنیاده حضور وسکونك تقرری نقطهٔ نظرندن تمنی ایدرزکه بو مسئله کمال اعتنا ایله نظردقته آلنسین . برمدنیتی ویا برطاقم تشکیلاتی ییقمق پك قولایدر . فقط بونی یکیدن انشا ایتمك پك کوچدر . اختلال حرکتلرندن صوکره آنارشی تعمم ایدر ، قوهٔ حاکمه‌یه خلل کلیر ، اغتشاشکار عنصرلر اورته‌لغه حاکم اولور . بوجهتله اصلاحات ، آهسته صورتده وسکون واعتداله اجرا ایدلملی وممکن مرتبه بالذات اهالی طرفندن یاپلملیدر .

مستر ویلسون طرفندن تکلیف ایدیلوب متفق دولتلر طرفندن دشمن مملکتلری ایچون‌ده قبول اولونان مقدرات ذاتیه‌نك حق تعیینی اساسی بونی ایجاب ایتدیرر . بو اساسه تورك مسائلی حل ایدیلیرکن حسن نیتله رعایت ایدلمه‌سی جنس بشره منسوب ایکی یوز اللی میلیون کشینك صلح ، حقانیت ، اعتماد وسعادتی نامنه تمنی ایدرز .

بز بو مخطره‌یی اك چوق مسلمان تبعه‌یه مالك اولان حکمدارك حکومتنه عرض ایدیورز . فقط مخطره‌ده‌کی اساسلرك بلاتفریق جنس ومذهب بوتون ملتلر طرفندن نظر دقته آلنماسی لازمدر . »

ایکی مهم مکتوب

(تایمس) غزته‌سی ، استانبول شهرینك بین‌الملل برشکله افراغ وجمعیت اقوامه مقر اتخاذ ایدلمه‌سنی تکلیف ایدن بر مکتوبی نشر ایلمشدی . بومکتوب متعدد ذوات طرفندن امضالانمشدی. لونده‌ده بولونان هندستان اکابر علما ورجالندن سید امیر علی حضرتلری ایله مستشرق شهیر مستر (براون) بوکا جواباً (تایمس) غزته‌سنه ایکی مهم مکتوب کوندرمشلردر . پای‌تختمزك مقدراتی حقنده اورته‌یه آتیلان افکار باطله‌یه قارشی صلاحیت واقتدار ایله مجاهده‌ده بولونان امیر حضرتلرینك مکتوبی بروجه آتیدر :

تایمس سر محررینه

افندم ،

بوکونکی (تایمس)ده متعدد رجال معتبره امضاسیله انتشار ایدن مکتوب سریع بر پروتستویی التزام ایتمکده‌در . سرد اولنان ادعانك مسلمانلر طرفندن روی قبول کوره‌جکی حقنده واقع اولان تلقینات کولونجدر. مع مافیه اومکتوب ، عثمانلی دولتنی پای‌تختدن وآوروپاده‌کی اراضیسندن محروم ایتمك آرزوسنك اعلانیله اورته‌یه چیقان جانلی وقوتلی عواملك کنهنه واقف بولونولمادیغنی کوسترمکده‌در. مخابرلریکز تاریخه ارجاع نظر ایدرکن عثمانلی دولتنك اوان اقبالنك اك یوکسك دورنده آوروپای غربی‌یه ایلك ایتدیکنی اونودیورلر : اون آلتنجی واون یدنجی عصرلرده تورکیا ، آن با آن فرانسه‌یه ، هابسبورغلر

طرفندن معروض اولدیغی تجاوزاته قارشی معاونت ایتدی . ١٨٥٧ سنه‌سنده تورکیا مصر یولنی انکلیز عسکرلرینه کشاد ایتدی و بونلر هندستان عصیانی باصدیردیلر . شرقی هندستان قومپانیه‌سیله سلطان تیپو آره‌سنده وقوع بولان منازعه‌ده تورکیا سلطانی مشارالیهی بو منازعه‌یی بر محاربهٔ دینیه حاله افراغ ایتمه‌سنه مانع اولدی. فرانسزلرك خاطرنده‌در. انسان وقایع ماضیه‌یی اونوتمغه میال اولسه‌ده محاربهٔ حاضره‌ده مسلمان عسکرلرینك ، ویریلن تعهداته ایناناره‌رق ایفا ایتدکلری خدمات هیچ بر وقت کلیشی کوزل بر طاقم سوزلرله اهمیتدن دوشمز ، و خاطرلردن چیقماز . هیچ بر ملتك وقایعنامهٔ موجودیتی هر شائبه‌دن آزاده دکلدر. بناءً علیه صوك زمانلرده وقوع بولان حادثاتك اعانهٔ ضیاسیله تورکلرك افعال سیئه‌سنه دها آز اهمیت ویریلیرسه دها مناسب اولور .

مخابرلریکز دها هنوز طوغمامش اولان جمعیت اقوامه بر مقر بولمغه خواهشکر اولدقلرندن «قدس شریفی» خرستیانلق مؤسسنك دلخواهی اوزره جهانك خیر و مسالمتی ایچون بر مقر اولمق اوزره توصیه‌یه جسارت ایلرم .

بوندن ماعدا، عجبا مخابرلریکز توصیه ایتدکلری سیاستله، بریتانیا ایمپراطورلغنك وانسانیتك باشنه نه کتیره‌جکلرینی بیلیورلرمی؟ اکلاشیلان دینی و عرقانی غیرتلر بحر محیط اطلاسیدن تا چینه قدر امتداد ایدن آتشی شورشلر وخصومتلر نشرنده برلشه‌جك وبونی ، هیچ بر رجل سیاست حضور فکر ایله تأمل ایده‌میه‌جکدر . ١٣ کانون ثانی

امیر علی

مستر «براون» ك مکتوبی

٧ کانون ثانی تاریخلی نسخه‌کزده‌کی باش مقاله امینم که ساده مسلمانلری دکل ، بر چوق انکلیزلری‌ده درین بر صورتده علاقه‌دار ایتمشدر . بر چوق انکلیزلری که متعدد سببلره، حسی، بدیعی، تاریخی، تجاری، یاخود سیاسی اسبابه بناءً تورکیا حاکمیتك درسعادتدن و بالخاصه درسعادتك اك کوزل ، اك لطیف و کاملاً مسلمان اولان قسمندن، استانبولدن تبعیدینی ایستمزلر .

تایمسك ٩ کانون ثانی نسخه‌سنده سید امیر علی حضرتلرینك انتشار ایدن مکتوبلری بکا قالیرسه، باش مقاله‌کزك ایکی ملاحظهٔ مهمه سیله مشغول اولمقده‌در . تاریخ نقطهٔ نظرندن نه‌قدر مهم اولورسه اولسون عملی بر نقطهٔ نظردن قوتلی و کنیش بر ساحهٔ انتشاره مظهر اولان بر حسك اسکیلکی اهمیتسزدر . اصل مهم اولان امتدادی ، عمقی، وماهیتیدر. ملتلرك حیات تاریخچه‌سنی تصویر ایدن بر قوهٔ دافعه اولمق اعتباریله بر حسك اهمیتی شو صوك محاربه زماننده اولدیغی قدر هیچ بر وقت تمامیله اکلاشیلمامشدر . حرب اثناسنده پروپاغاندانك هر واسطه‌سنه مراجعت اولونمش و بر واسطهٔ موفقیت اولمق اوزره استعمال ایدلمشدر . خلافتك ماهیتنه و عثمانلی پادشاهنك حقوقنه دائر واقع اولان مناقشه‌لر (بالخاصه غیر مسلملر طرفندن وقوع بولورسه) اعتقادمجه اصل بویوك مسئلهٔ عملیه ایله مناسبتدار دکلدر . اصل مسئله اهل اسلامك تورکیا حقنده پرورده ایتدیکی تحسساتك قوتی و وسعت انتشاریله اونك آتیسی حقنده طویدوقلری اندیشه‌نك درجه‌سیدر . هندستان حقنده خصوصی معلوماتم یوقدر. حال بوکه امیرعلی حضرتلری بالخاصه اوکا جلب دقت ایتمکده‌در . فقط امیر ایله بالخاصه شو نقطه‌ده هم‌فکر بولونیورم که، تورکلری استانبولدن تبعید ایتمك (یعنی تورکیای فعلاً اوروپادن قالدیرمق) بوتون اسلام عالمنده درین و اوزون بر حضورسزلغی مؤدی اوله‌جقدر .

بالذات سزك ملاحظه ایتدیککز تهلکه‌لردن دها مدهشلری بالآخره تحقق ایده‌جکدر . طنجه‌دن صرف نظر مصرده انکلیز وفرانسز مراقبهٔ ثنائیه‌سی آهنکدار بر صورتده ایدله‌دیمی که استانبولده بر مراقبهٔ ثلاثیه تأسیسی تجربه ایتمك ایستیورز ؟

بتون مبنای مدنیت اوچ بیوك ایمپراطورلغك سقوطیله صارصیلدی. خاندان حکمداریسی بلا انقطاع آلتی عصردن بری او قدر بیوك واو قدر مهم بر اولکه‌یه حکمران اولان بر دولت معظمه‌یی دها ییقمقله مبنای مدنیتی تکرار صارصمق جنت دکلیدر ؟

ادوارد . غ . براون

سلیمان البارونی افندی حضرتلرینك دول ائتلافیه ممثللرینه مخطره‌سی

مجلس اعیان اعضاسندن سلیمان البارونی افندینك خلافت اسلامیه و استانبول مسئله‌لری حقنده شهرمزده‌کی دول ائتلافیه ممثللرینه شهرحالك آتیسی تاریخیله عربی العباره اوله‌رق ویرمش اولدیغی مخطره‌نك مطبوعات یومیه‌مزده انتشار ایدن صورتیدر :

ایکی آیدن بری بوتون مسلمانلر مرکز مقدس خلافتلری و مقر استنادلری اولان استانبول حقنده پاریسده‌کی مؤتلفین قونفرانسنك ویره‌جکی قراره وقف انظار وصماخ دقت ایدرك بکلمکده‌درلر . تا که بو قرار نتیجه‌سنده وضعیتلرینك دائمی و نهایتسز بر ذل و اضطراب ویا نسبی بر راحت اوله‌جغی تقرر ایتسون . شو صوك ایکی کون ظرفنده (٤ و ٥ کانون ثانی) حقیقت تظاهر ایدرك اورتولر قالقوب دول مؤتلفه‌نك مسلمانلره قارشی ضمیرلرنده مکنوز اولان ... میدانه چیقدی . ورود ایدن تلغرافلردن ، حکومت عثمانیه‌نك آناطولی‌یه تبعیدی و خلیفه‌نك آنجق تونس بکی و فاس سلطانی کبی استانبولده ترك و محافظه‌سی حقنده بر قرار ویرلمك اوزره بولندیغی آکلاشیلیور. اکر بو خبر کسب وثوق و قطعیت ایدرسه ، بونك انسان ایچون نه مزعج بر حال ، روی زمین ایچون نه الیم بر تبدل اوله‌جغی کندیلکندن تظاهر ایدر . شمدی‌یه قدر اوچیوز میلیون مسلمان ، مطمئن

ومستریح بر حالده ایدیلر . بعض مسلمانلر مملکتلرینك اجنبی استیلاسی آلتنده بولنمسی جهتیله یاسده اندیشه ایتمیورلردی . زیرا آنلر بر یوزنده پدرلری مقامنده بر خلیفه‌یه مالك اولدقلرینی وبونكده مرکزلری استانبول اولدیغنی بیلیورلردی . او خلیفه‌که ، دین مبینی حمایه ایدر واجانب طرفندن استعمار ایدیلان مملکتلردن اخراج اولنان بدبخت مهاجرینی صیانت وفقیر وبیکس ملتجیلره معاونت ایلر . بو بیچاره‌لر خلیفه‌لرندن شفقت ، حکومتدن صحابت ومرحمت ، مسلمان قارداشلرندن مروت وعاطفت کورورلر . بقیهٔ عمرلرینی مرکز خلافتده معزز ومرفه اوله‌رق کچیررلر .

لکن بوکون ائتلاف اردولری ، عصرلرك تقلباتنه مقاومت کوسترن مسلمانلرك بو ملجاء ازلیلرینی قبضهٔ تسخیرلرینه کچیردیلر ؟ اویله که آرتق مسلمانلره ، بدبخت عاقبتلرینی دوشونمك ، اوروپا رسمی دائره‌لرینك سیاسی دوسیه‌لرنده کیزلنان الیم مقرراته قارشی چاره آرامقدن باشقه برشی قالمدی . کورونشه نظراً اوروپا دولتلری اسلاملرك چیقاره‌بیله‌جکلری قیام عمومیی استصغار ایدیورلر ویاخود بونك ظهوره کلمیه‌جکنه قانعدرلر .

« اذا لم تکن الا الاسنة مرکبا فلا یسع المضطر الا رکوبها »
« بوقت ضرورت چو نماند کریز دست بکیرد سر شمشیر تیز »

کذلك معلومدرکه اولاد باباسنك حمایه‌سنده قالدقجه دنیا غوائلیله پك اشتغال ایتمز . فقط بر دفعه پدرینی غائب ایدرسه ، حیاتی تأمین وحقوقنی محافظه ایتمك ایچون بردنبره بیدای مهابت ایدر ، قوللرینی صیوایه‌رق نفسنه کمال اعتماد ایله حقوقنی مدافعه ایتدیکنی کورورسکز . بو حوانك دونکی باطل وساکن کورونان چوجوق بولندیغی شبهه‌سزدر .

ایشته مسلمانلرده بویله‌در . برکره ملجاء عمومیلری بولنان استانبولك دیناً خراب ومضمحل اولدیغنه وخلافت اسلامیه‌نك منقرض بولندیغنه قانع اولورلرسه ، دنیانك هر طرفندکی مسلمانلر جهت جهت قیام ایدر . بولندقلری یرده ، آسیاده ، آفریقاده ، هندستانده ، متعدد خلافت مرکزلری تأسیسنه چالیشیرلر وهر یرده اسلامیت علمدارلرینه قارشی جهاد مقدس اعلان ایدرلر . وبو حال مهدیلك ادعاسنده بولنانلره یول آچارکه بو مهدیلك دعواسی بر چوق دولتلرك ضعفنه سبب اولمشدر . آوروپا اعتقاد ایتسونکه خلیفه‌نك مقید ومشروط اولان بوشکلده استانبولده الیقونمسی صورتیله اتخاذ ایدیلان تدابیر ظاهری ، احتیاطی عالم اسلامی آلداتامز .

آوروپا بیلملیدرکه عالم اسلام ، ولو بالواسطه اولسون بر خرستیان بدله انتخاب ایدیلان خلیفه‌یی قبول ایده‌میه‌جکی کبی خلیفه‌نك هرهانکی بر دولتك تحت نفوذ وتحکمنده قالمسی ، ولو برتك اجنبی نفرله اولسون تحت اشغالده بولنان بر مملکتده اقامتی ویا وسائط عصریهٔ مدافعه‌دن محروم بر حکومتك باشنده بولنمسی اسلامیتده قابل تجویز دکلدر . زیرا بو شکلده بولنان بر حکومتك رئیسی

قوانین اسلامیه وشرائط خلافت نقطهٔ نظرندن خلیفه عد اولنمیوب آنجق بر امیر ویا کوچوك بر سلطاندن معدوددر . اساساً خلافت وخلافتك مرکزی مسئلهٔ مهمه‌سی منحصراً تورك ملتنك ، اسکیسی کبی قوی الشکیمه اولسه دخی حکومت عثمانیه‌نك ، عثمانلی اعیان ومبعوثاننك قراریله تبدیل ویا تعدیل ایدیله‌بیله‌جك مسائلدن دکلدر .

بالعکس کافهٔ اهل اسلامك ارتباط وعلاقه‌سی بولنان بر مسئلهٔ کبرای جامعهٔ اسلامیه‌در . اوصورتله‌که شاید امین ومحکوم اولمیان بر نقطه‌ده انقراضه دوچار اولورسه دیکر مصون ومنیع بر محلده تأسیسنه سعی وجهد ایتمك عموم اسلاملره واجب اولور . بویله مهم بر مسئله‌یی وجوده کتیرمك ایچون نه بیوك فداکارلق ، نه عظیم مجاهدات اقتحام ایتمك لازم کله‌جکی وبوندن متولد ضررلرکده دول ائتلافیه وبونلر میاننده بالخاصه خلافت حاضره ومرکزینك محو وازاله‌سنه سبب اولانلره راجع اوله‌جغی وارستهٔ قید وایضاحدر . زیرا جناب حق قرآن کریمده مسلمانلره شو یولده خطاب وامر ایدیور .

(لا ینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم فی الدین ولم یخرجوکم من دیارکم ان تبروهم وتقسطوا الیهم ان الله یحب المقسطین انما ینهاکم الله عن الذین قاتلوکم فی الدین واخرجوکم من دیارکم وظاهروا علی اخراجکم ان تولوهم ...)

مآل منیفی : جناب حق سزی ، کندی دینکزه قارشی محاربه ایتمیان وسزی مأوالرکزدن اخراج ایلمیانلره قارشی عدل وانعام ایتمکدن منع ایتمز . زیرا جناب حق عدل واحسانی سور . بالعکس سزی ، دینکزه قارشی محاربه ایدن وسزی مأوالرکزدن اخراج ایدن وبو خصوصده آنلره مظاهرتده بولنانلری سومکدن وقبول ایتمکدن شدتله منع ایدر . بناءً علیه زمرهٔ ائتلافیه وعلی الخصوص ... دولتلرنجه یاپیله‌بیله‌جك اك ای طرز حرکت امور خلافت واستانبول وبوغازلر مسائلندن خصم وضعیتدن فراغت ایتمکدر . دول ائتلافیه ایچون اك ایسی ، دولت عثمانیه ایله بوغازلر جانبنده منافع اقتصادیه وتدافعیه‌سنی تحت تأمینه آلمق خصوصنده معاهده‌لر یاپمق ، بونك ایچونده حکومت عثمانیه ایله بالجمله مسلمانلری ممنون وخلافت خصوصنده مطمئن ایده‌جك بر صورتده دولت عثمانیه حدودینی تعیین وتثبیت ایتمك وبو حدود داخلنده استقلال تامنی تأمین ایله‌مك ودولت عثمانیه‌نك خلافه صاحب اوله‌بیله‌جك درجه‌ده قوی الشکیمه اولمسنی تحت امنیته آلمق ایجاب ایدر .

لکن سانسورك وجودی بوتون بوغلیان درونیی موقتاً توقیف ایدیور . بویسه کول آلتنده قالان آتشلر ، تحت زمینده قایناشان پنار طاغلر کبی کوکللرده صاقلی قالان یاره‌لردرکه آچیلدیغی زمان صارصینتیسی دنیانك هر طرفنده مسموع وعالم آلت اوست اولور .

بو مختارده‌مز بر خدمت انسانیتکارانه فکریله حکومت معظمه کزك نظر کاهنه عرض ایدلمك اوزره حضور سفیرانه‌لرینه تقدیم ایدلدی . امید ایدررکه حکومت فخیمه‌لری سیاستده بو معروضاتك اهمیتنی نظر

اعتباره آلیرده حضور عالی تأمین ایدیجی اسبابه وسیله اولور . ساید بورأیمز تصویب ایدلمزسه بومخطره ، اشبو معروض حقائقك موقع فعله چیقدیغی تاریخه قدر ، حکومتکز نزدنده حفظ ایدلمك رجاسیله احترامات فائقه‌مك قبولی تمنی ایلرم .

١٤ ربیع الآخر ٣٣٨ و ٦ کانون ثانی ٣٣٦ مجلس اعیان عثمانی اعضاسندن

سلیمان البارونی

اسلام واستانبول

موی الیه سلیمان البارونی افندینك مخطره‌سی حقنده اقدام طرفندن نشر اولونان بر باش مقاله اوزرینه مشار الیه سلیمان البارونی افندی حضرتلرینك قلمه آلدقلری مقالهٔ مخصوصه‌دركه اهمیتنه مبنی جریدهٔ مذکوره‌دن عیناً نقل ایدیورز :

دول ائتلافیه‌یه ویرمش اولدیغمز مخطره‌یی زمین اتخاذ ایدرك کچنلرده یازمش اولدیغکز باش مقاله‌یی کمال فخر وشکران ایله مطالعه ایله‌دم . مخطره‌مده سانسور طرفندن واقع اولان طیلر مناسبتیله حاصل اولان بوشلغی طلوعات فکریه‌کزله املا ایتمك صورتیله اساس مسئله‌یه روح بخش ایتدیکز ، صدوره بالا برمرتبه‌ده شفا ویردیکز . بوندن طولایی تشکرات عظیمه‌می تقدیم ایده‌رم .

« خلافت ومقر خلافت مسئلهٔ مهمه‌سی ، هیئت اسلامه عائد بر مسئلهٔ عمومیه‌در . » طرزنده‌کی بیاناتکزده پك زیاده اصابت واردر . فی الحقیقه بوتون جهان مسلمانلری بوخصوصده تماماً متفقدر . اسلامی بونقطه‌ده اتفاق ایتدیرن سبب ، پروپاغاندا وتحریکات کبی وتورکلره قارشو پرورده ایدیلن توجه ومحبت کبی شیلر اولمایوب ، بالعکس دینك سوق وتأثیریله حاصل اولمش صمیمی برحس وقناعتك نتیجه‌سیدر . اکر اسلامده بودنی حس وقناعت اولمامش اولسه ایدی ، پاریس صلح قونفرانسنك خلافت واستانبول حقنده‌کی تصوراتنك نه اولدیغی معلوم اولور اولماز ، هند ، مصر ، حجاز ، وشمالی آفریقا مسلمانلرینك — بربرلریله مواصله‌لری ومادی ارتباطلری بولنمادیغی حالده — برسیالهٔ الکتریقیه ایله تأثر وهیجانه کلملری وبوتصور علیهنده تظاهراتده بولنملری ممکنمی ایدی ؟ .. احتمالکه قونفراس ، بوتصوراتك عالم اسلام اوزرنده حاصل ایده‌جکی تأثیری آکلامق ایچون بویله براشاعه‌ده بولندی . فقط بو تأثیرك نه‌بولده اولدیغنی آرتق بوکون بوتون عالم آکلادی .

عالم اسلامده‌کی بو تأثرات وهیجانك نه مرتبه عمیق وجدی اولدیغنی استانبولده مقیم اولانلر ، برچوق اسباب مانعه طولاییسیله حقیله تقدیر ایده‌مزلر . بین الاسلام بوغلیان وهیجانك درجه‌سنی تماميله آکلایه‌بیلمك ایچون ، بومحیطك خارجنده بولنمق اقتضا ایدر . بوغلیان حقنده بورایه قدر واصل اوله‌بیلن معلومات ، یاسانسورك قاچیردیغی ویاخودده بورا افکار عمومیه‌سنی یوقلامق ایچون قصداً براقمش اولدیغی ناقص خبرلردر .

دول ائتلافیه‌یه ویرمش اولدیغمز مخطره‌نك عربجه یازلمسی ، موضوع بحث اولان مسئله‌نك صرف بر اسلامیت مسئله‌سی اولدیغی وعربجه‌نك ایسه ، دین اسلامك رسمی لسانی بولندیغی ایچوندر . مذکور مخطره‌یی بوراده‌کی بعض غزته‌لر واسطه‌سیله نشر ایتمکلکمزك سبب وسائقی ایسه ، خلافت وشعائر دینیه‌یی محافظه ایتدیکی مدتجه دولت ابد مدت عثمانیه ایچون اسلامیت وخلافت قوتلرندن ناصل استفاده ایدیله‌بیله‌جکنی تقدیر ایده‌مه‌ین وتورك ملتنه منسوب اولان بعض دین قرده‌شلرمزی ایقاظ ایتمکدر .

جرائد تورکیه‌نك برچوقلری ، استانبول مسئله‌سنی ، یالکز بر « تورك مسئله‌سی » کبی تلقی ایدوب بوتون مطالعات ومحاکماتنی او نقطهٔ نظردن بسط وتمهید ایله‌یورلر . واستانبول طوپراقلرنده یالکز تورك رجال عظامی مدفون بولندیغی ذهابنده بولنیورلر . حتی شهرامینی جمیل پاشا بیله ، استانبولك مدافعه‌سی یولنده دول ائتلافیه حکومتلرینه ومجالس ملیه‌سنه کشیده ایتدیکی تلغرافنامه‌ده بویولده بیان مطالعه ایله‌مکده وتلغرافنامه‌متننده اصلا اسلامیتدن بحث ایتمه‌مکده‌در .

تورك غزته‌لرینك بو قبیل نشریاتیله تورك رجالنك بو ماهیتده‌کی تلغرافنامه‌لری استانبولك تورکلردن نزعی التزام ایدنلر طرفندن درحال عالم اسلامه نشروایصال ایدلمکده اصلا اهمال ایدلمه‌مکده‌در . بوصورتله اومسلملره ، استانبول مسئله‌سنك بالذات تورکلرجه دخی خالص بر « تورك مسئله‌سی » اولمق اوزره ادعا ایدلدیکی وبوجهتله اومسلمانلرك ادعاسی « عبث » اولدیغی بیان وایضاح اولنمقده‌در . وبو یولده پروپاغاندلر ایله تورکلرك عالم اسلامدن قطع علاقه ایله‌دکلری ایلرو سورلمکده وبعض تورك دینداشلرمزك بومسئله حقنده اختیار ایتدکلری سقط مدافعه‌دن کندی حسابلرینه استفاده ایدلمك ایسته‌نمکده‌در .

حالبوکه بو سقط مدافعه ، احکام تاریخیه‌یه دخی تماماً موافق دکلدر . تاریخ اسلامك فتح قسطنطنیه‌یه عائد وقوعات ومناقبی تدقیق ایدیلور ایسه ، پك بارز برصورتده میدانه چیقارکه ، « استانبول مسئله‌سی » اسلام آراسنده من القدیم خالص بر « اسلام مسئله‌سی » اولمق اوزره تلقی ایدلمشدر . مثلا عهد اسلامده الك اول استانبولی فتح ایتمك اوزره اسب جلادتیله خاك قسطنطنیه‌یی چیکنه‌ین ، اعاظم اسلامیه‌دن ، صحابهٔ رسول اکرمدن ابا ایوب الانصاری حضرتلری اولمشدر . مشار الیه ایله برابر بو جهاد مبارکه اشتراك ایدن صحابهٔ کرامدن وتابعیندن ، استانبول قپولری وسورلری اوکنده احراز رتبهٔ شهادت ایدن بر طاقملرینك مراقد منیفه‌سی الیوم استانبولك محال مختلفه‌سنده زیارتکاه انام اولمشدر .

بو صحابهٔ کرامك اثرلرینه اقتفاءً وسنتلرینه اتباعاً ابو الفتح سلطان محمد خان دخی جنود بهبودلریله استانبولی محاصره وجهاد مبارکلرینی نصر مبین ایله تتویج ایده‌رك شهر قسطنطنیه‌یی فتح بویوردیلر . او زماندن بری استانبول ، ملك اسلامك پایتختی اولدی .

عجبا او زمان بوتون لذات حیاتی ترك ایله‌ین ومشاق حربیه‌یه کوکس کرن مجاهدین کرام ، تقوی ایله افتخار ایتمکدن واسلامیته انتساب ایله‌مکدن باشقه بر مقصدمی تعقیب ایدرلردی ؟ .. حاشا ثم حاشا . .

آنلرك الك علوی مقصدلری ، اعلای کلمة الله ، رعایا آراسنده بلا

تفریق جنس ومذهب نشر عدالت ایتمك وفقرایه ویرلمك اوزره اغنیادن زكاة آلمق ، ضعفك حقنی قویدن آلمق ، امر بالمعروف ونهی عن المنكردن عبارت ایدی .

اسلامیت كلمهٔ علویه‌سی ، بونلری او صورتله توحید ایتدی‌كه ، باشده خلیفه اولمق اوزره بر جسم واحد حالنده اولدیلر . بر عضو مضطرب اولورسه ، بوتون وجود خسته دوشر . (انما المؤمنون اخوة) و (ان اكرمكم عندالله اتقاكم) قول جلیلنه امتثالاً تورك ، عرب ، عجم ، هندلی ، بربری وزنجی آراسنده بر فرق كورمه‌یورلردی .

ابا ایوب انصاری وحضرت فاتح استانبولی یالكز تورك ویا عرب نام وحسابنه اوله‌رق ویالكز بو ایكی عنصرك اردولریله محاصره وفتح ایتمدیلر . بالعكس انی اسلامیت نامنه وعناصر متعددهٔ اسلامیه ایله محاصره وفتح ایله‌دیلر .

اكر او اعاظمه او وقت بو مسئله سؤال ایدلمش اولسه‌یدی ، هیچ شبهه یوق‌كه عرض ایتدیكمز وجه‌ایله جواب ویره‌جكلر ایدی . او جهتله استانبول ، نه توركك‌در ، نه هندینك‌در ، نه عربك‌در ! .. بالعكس بوتون اسلامیتك‌در . عموم اسلامك پایتختیدر . خلافت عمومیهٔ معظمهٔ اسلامیه‌نك مركزیدر . عهد صحابهٔ كرامدن بو كونه قدر اعاظم مشهورهٔ اسلامك مدفنیدر . فخر كائنات افندیمز حضرتلرینك مخلفات مباركه‌لرینی حاویدر .

استانبولك مركز خلافت اوله‌رق امر مدافعه‌سنده ، اخوان دینیمز اولان توركلر ، خدانكرده ، مسامحه ایتسه‌لر وقهرا دوچار مغلوبیت اولوبده مدافعه‌دن عاجز بر حاله كلسه‌لر ، بوتون مسلمانلر اومدافعه‌یی قولاً ، فعلاً ، مالاً وروحاً اجرا ایتمه‌یی كندیلرینه فرض عین بیلورلر واكا قوتلی بر ایمان ایله قانعدرلر .

جنتمكان یاووز سلطان سلیم حضرتلری دورنده ، مسلمان خلافتی ایله برابر نبی ذیشان حضرتلرینك امانات مقدسه‌لری دخی ، خاندان جلیل عثمانی‌یه امانةً تودیع ایدلدی . عجبا تورك ملت نجیبه‌سی بو امانات مباركه‌نك مركز محافظه‌سنی ، یالكز اوله‌رق قارشوسنده‌كی خصماسیله حل وفصل ایده‌بیلورمی ؟ .. تورك ملت نجیبه‌سی یا كندی طوع ورضاسیله ویاخود جبر وقهر ایله بوكا تشبث ایدر ایسه ، تورك اجلهٔ علماسی بوكا موافقت ایدرمی ؟ .. عجبا قیمت بیچیلمز بودر منورك یعنی خلافتك امینی وحارس حقیقیسی بولنان امیرالمؤمنین سلطان محمد وحیدالدین حضرتلرینك بوكا رضای همایونلری منضم اولورمی ؟ ..

فرض محال اوله‌رق بومسئله ، قونفرانسجه مسلمانلر علیهنده حل وفصل ایدلسه بیله مسلمانلرك پروتستولری آراسنده بوشكل حل معتبر تلقی ایدیله‌بیلورمی ؟ .. وحربه نهایت ویرلدیكی ظن اولنه‌بیلورمی ؟ .. بونی هیچ بر عقل سلیم قبول ایتمز . جبال جسیمه‌یی تارمار ایده‌جك نه زلزله‌لر واردركه ، مونالری قبرلرندن قالدیرر .... كل آت قریب ...

استانبول وخلافت

انكلیزجه « یكی آوروپا » مجموعه‌سنده مستر (اورمسبی غور) ، استانبول وخلافت مسئله‌سنی موضوع بحث ایده‌رك خلافت اسلامیه‌نك كیفیت تسلسلنی ایضاح ایتدكدن صكره مقاله‌سنی شو سطرلرله ختامه ایردیریور :

« خلافت مسئله‌سی مسلمانلره ویالكز مسلمانلره عائد اولان بر مسئله‌در . اونك حقنده آنجق اونلر بر قرار ویره‌بیلیرلر وویرمشلردر . غیر مسلملرك بوكا قارشی وظیفه‌سی مسلمانلرك ویردیكی قراره حرمت ، وحسیات اسلامیه‌یه رعایت ایچون اللرندن كلنی یاپمقدر . بوكون حسیات اسلامیه عثمانلی پادشاهنی عرب خلیفه‌لرك خلفی عد ایدییور واونك حاكمیت مستقله‌یی حائز اولمسنی قطعیاً طلب ایله‌یور . بوغازلر بر مسئلهٔ دینیه دكلدر . بو ، مصونیت بین الملیه‌نی تأمینه معطوفدر . چناق قلعه‌نك توركلرله دوستلرینك الده براقیله‌ماز . »

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی | اشرف ادیب

ابونه شرائطی

داخل، خارج، هر ایکیسی ایچون سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۵ غروش، سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه قبول اولنور. درج ایدلمین یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح واوقوناقلی اولمسی و آبونه‌لرده نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک آدرسلرینک فرانسزجه ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد: ۴۵۸ — ۲۱ جمادی‌الاولی ۱۳۳۸ — پنجشنبه — ۱۲ شباط ۱۳۳۶ — جلد ۱۸

« نعمان بن مقرن » ۱]

ـ محمد عاکف ـ

نه قادار آغلاماجق جهله کرفتارز بز:
کندی تاریخ معلامزه واقف دکیلز.
مسلمانز دیبورز، یوف بزم حالیمزه؛
مسلمانلق نه کورور مسکنت لائیمزه!
قهرمانان خدا سیرت افضل دینک
قایی معلومز اولمش عجبا؟ هم نه ایچون
بونلرک قدرت برانی تدقیق ایده‌لیم؟
مثلا یوقمی ناپولیون؟ اونک افعالی بزم
صوغومش قلبمزه آتش جان صاچمازمی؟
کور اولان چشممزه افق ظفر آچمازمی؟
ایشته حالا بو بلاهت بزی ایلر مغلوب،
اجنبیلردر اولان تورکلره محبوب قلوب!
مثلا شانلی (مثنا) یی بیلن قاچ کشیدر؟
(قعقاع)ک نام شرربارینی ملت نه بیلیر؟
فن حربک بوجه تابشه آکاهی
اولان اعلای بشر حضرت سیف‌اللهی ۲]
قاچ چوجوق کورمه‌ده‌در دیدهٔ وجدانیله؟
قاچ بویوکدر طانیان قدرت عرفانیله؟
عجمک قلبنه صوک ضربهٔ قهاری اوران
شهدا موکبنک شمسی جناب (نعمان)
عجبا قاچ کشینک عقطهٔ جاننده
یاشایور؟ بویله یکیتلر بویوک ایماننده
یاشادیلمازسه بو خلقک بو جماعت یاشاماز.
نه قادار قدرت تبلیغ ایله یازسه‌ق بنه آز،
نه نقصان قالیر البته: او مردان خدا
که ایده‌رلردی جهاد اوغرینه دنیایی فدا،
که بولورلردی شهادتده حیات نوشین،
اونلرک بدرقهٔ قدرتیدر ایشته بو دین!
اونلرک شانی بیک شوق ایله تبجیل ایده‌لیم،
ابدی نامنی قرآن کبی ترتیل ایده‌لیم:

*
* *

اولویور شیمدی نهاوندک اوکندن مشهود
چشم وجدانه بر معرکهٔ خون آلود:
جو ابعادی یاران صبت شررورز سهام،
چاک چاک ایکلیبن ابرار سیوف اسلام؛
بوتون آفاق طوتان غلغلهٔ تکبیرات،
صیحهٔ قهر اجل، آه جکرکاه ممات؛
صوت غرندهٔ پرآتش افواج خیول،
هپ اوغولدار کبی طراقهٔ امواج سیول؛
تارتار ایکلیور اونک سلاح قهار،
زار زار اغلایور اورنک باند اشرار؛
اورولان، جان‌چکیشن، قان‌نه کوره‌ن، قلبی دوران،
آتیلان، ارض‌یاران، روح قاپان، موت اوران
ایکی یوز بیک کشیلک بر اولو عمان وغا،
کوکلرک قلبنی لرزان ایده‌جک بر غوغا!!
بو جدلکاه معظمده جناب نعمان
نار بیضای حمیت کبی جوال و دوان،
قلب مبرور نبوت کبی تابنده جنان،
نور فیاض الهی کبی مستغرق آن؛
آق لباسیله سمادن دوشن ابر رحمت
که اولور جانلره فیاض حیات همت،
قانلی سیفیله زمیندن بلیره‌ن بر صابغ
که سماوانه یازار شعلهٔ روحی تاریخ،
ید نورنده بقا چهره لوای نبوی،
ابدی آقٔ اسلامی ازلدن حاوی،
عسکرک ساحهٔ عزمنده قیلجدن جوال،
اورویور، تیتره‌دیور؛ ولولهٔ جنک وجدال
دوغویور صانکه اونک قلب خدا دارندن؛
نورلر جوش ایدییور نظرهٔ طیارندن!
لوحهٔ آنه مفتون اولارق بر اوردو
ایدییور خوش حمیتله سماوانه غلو!...
آه او علوی نظرک آیت معناسندن
اوقونور عشق شهادت، بو امیر برهان
بر معظم ظفر اهدا ایده‌رک حق دینه،
اوچاجق روح اولارق عالم علیینه:
بونی حقدن دیله‌مش چونکه او وجدان فرید،
اوردونک یاشلری ایتمش بو دعایی تأیید ۳]
ایشته دریا کبی بر دشمنی برباد ایتدی،
عجمستانک اوکون محوینی اعداد ایتدی؛
ایشته قانلرده غروب ایتمه‌ده‌در شرک عجم،
ایشته طوپراقلری انهاره شبیه ایتمش دم؛
ایشته آنلر قایبور قانلی زمینده .... حتی
ایشته انسان قایبور .... ایشته امیر مولی
آتی بردن قایانوب کندیسی قربان اولدی،
دوکدیکی قانلرک انهارینه بران اولدی!
برده تا جان اوینه کیردی مسمم بر تیر،
اوجدی اللهنه درحال او بویوک جانلی امیر!
وجه مسعودینه اورمشدی سمادن او زمان
کوکب دین مبین لمعهٔ آق رحمان.

۳ اغستوس سنه ۱۳۳۴

علی اکرم

۱] ممالک ایرانیه‌نک فتحنی اتمام ایده‌ن نهاوند محاربهٔ معظمه‌سنده عساکر اسلامیه‌نک سرداری ایدی و بو حربده احراز شهادت ایله‌دی. حضرت عمر رضی الله عنه جناب اسانک شهادتنی خطبه‌ده اغلایارق ناسه اعلان بویورمشدر.

۲] خالد بن ولید رضی الله عنه.

[۳] نعمان آته بیندی، عسکری دولاشدی و بن اوچ تکبیر آلاجغم، اوچنجیسنده دشمنه حمله ایده‌جکم. سزده حمله ایدیکز. و بن مقتول اولور ایسه‌م امیرالجیش (حذیفة بن یمان) در. دیدکدن صکره «یاربی دیلرم سندن که بوکون اسلامی عزیز قیلاجق فتوحات ایله بنی مسرور ایت و شهید اولدیغم حالده روحمی قبض ایله!» دیدیکده هپ عسکر آغلاشدی. « قصص انبیا و تواریخ خلفا »

جلد ۵ ـ ۶ صحیفه ۵۷۵

«عالم اسلامه»

برادر وجدانم عبیدالله‌یه

« اون ایکی یاشنده صاریشین برچوجوغه پدرینک سکا ویردیکی وکالت شرعیه ایله ذبح ایتدیکک قربانلردن برینک یوره‌کنی آچارق تشریح درسی ویرمکله باشلادیغک افاضهٔ عرفانده تام قرق سنه دوام ایتدک . اوقاردشکی ، بوتون ظالمانه حائللره رغماً ، شعره ترغیب وتشویق ایدن سنسک؛ اونی کالک سکا یادکار براقدیغی بویوک قلبکله تقدیر ایده‌ن سنسک ؛ اونک روحنی ادبیت اسلامیه‌یه پرستشکار ابدی حالنه کتیره‌ن سنسک ؛ شیمدی مساعده ایت‌ده اون‌ایکی یاشنده صاریشین چوجوق پک سودیکک خیالیله حضور مقدرتکه کلسین واسلامیتی تبجیلاً الی ایکی یاشنده حقیر برادریکک یازدیغی شعر ناچیزی نظرکاه فضائل پناهکه عرض ایتسین . »

ای نامتناهی ، ازلی روح ضیادار ،
ای عالمه حاکم ابدی عالم اسلام .
اولدکمی بوکون خواب کراندن هله بیدار ؟
ایندکمی بویوک فکریکی عالملره اعلام ؟
برولوله جوشان کبی بطحاء زماندن ،
لعنت یاناراق دوزخه ، قالمش سکا میدان !

***

قرآن سسی وار غلغلهٔ بحر فضاده ،
قرآن سسی عکس ایتمه‌ده‌در دور سمادن ،
قرآن یوزی تابان کورونور وجه فضاده ،
قرآن باقیور مشرق لاهوت نمادن .
توحید محمد طوتیور قلب جهانی ،
الله دییور امتنک روح دهانی !

***

ای عالم اسلام‌که اقوام عزازیل
دوزخلر ایچندن کوپوروب مست وغضب یاش ،
دنیاده سنک ایتمک ایچون قدریکی تذلیل ،
کردابه‌لر آچمشدی قیامت کبی دهاش ،
برصیحهٔ جانکله بوکون یرلره یاندی ،
برتیر نکاهک اودمیر روحنه یاندی !

***

زهرابهٔ خونین ایله امواجی دلیرمش
بربحر حسد باکه‌ده برمحشر اجلاف
اعصار آراسندن قارا وجدانی بلیرمش ،
بوغمق سنی حق ابدی نامکی اتلاف
ایتمک کبی برقصد ایله ای دین جهاندار
قوشمشدی دنائت کبی لعنت کبی سردار ؛

قوشمش واوشوشمشدی سنک محویکه ؛ اجرام
کوکلرده کسوف ایتدی ، قدر خونه بویاندی .
افکار تعصب ، او اولوم روحلی اهرام
چوکمشدی بوتون عالمه ؛ وولقانلره یاندی
اسلامک ازل طینت اولان فکر خلودی ،
ظن ایتدی تعصب‌که ازلمشدی وجودی .

***

لکن دولارق مشرقه دینک شهداسی
ارواح قیام ایلدی ، دنیایی قوشاتدی ؛
چینلاتدی بوتون کوکلری الله صداسی ،
الله ألی اشراری جهنملره آتدی !
بردور ظهورک بنه ای عالم اسلام ،
بردور ظهورک‌که بوکون مغربه اعلام
ایتمکده بوتون ولولهٔ آیت حقک ،
عرشک یوزی تابندهٔ علویت حقک !

۳ شباط ۳۳٦
یکی کون

علی اکرم

* * *

«استانبوله»

سنی ویرمکمی ؟ دکیل اوروپا ، دنیای دنی
بوتون اشرارینی کوندرسه ، هدف مدنی
کرهٔ ارضی صیقوب پنجهٔ ملعوننده ،
بوغسه اجرام سمایی شهدا خوننده ؛
کوهلر ایکلسه بیک رعدفضا بیمادن ،
آسمان چینلاسه هپ ولولهٔ هیجادن ؛
طوپلرک کوکده‌سی آلتنده چوجوقلر قالسه ،
سونکولر آنه‌لرک باغرینه کوکلر صالسه ؛
کولله‌لر کوکلره انسانلری پران ایتسه ،
بومبالر یرلره وولقانلری ریزان ایتسه ؛
نظره‌کاهنده خدانک آچیلوب مقبره‌لر ،
عرشه عکس ایتسه وجود شهدادن برلر ؛
فاتحک تربه‌سی برموجهٔ خونین اولسه ،
شهدا نعشی ایله سقف جوامع دولسه ؛
سنی بز ویرمه‌یز ای‌شهر شهیر اسلام ،
هرمناره‌ک ابدیاً دوراجق عرشه سلام !
مسلمانلق کبی دنیالری طوتمش نامک ،
هند وچینک کونشی چهرهٔ قدسی قامک ؛
دولار آفاقکه آواز بلند تکبیر ،
روحلر وارلغکی عالمه ایلر تبشیر ؛
مشرق حسنکی هرکون آرایان آیت آن
لوح محفوظ خدادرکه ازلدن تابان ؛
مغرب وصلکه هرآقشام اینن شاه غرور
روح فیاض قدردر ، ابدیاً مسرور !
دکزندن کورونور رنگ دماء شهدا ،
کابر آفاقکه برنظرهٔ محبوب خدا ؟!
بونی بیلدیزلرک عالمره ایلر اعلام :
تیتریور اوستکه بیلبونجه نکاه اسلام !
صانکه جامعلرکک قبه‌لریندن عماق
یوکسه‌لیر کوکلره ، آواز بلند قرآن
صانکه هرموج معظمدن اولور ولوله‌ران !
ضربانیله سنک قلبکک اعصار جهان
ضربان ایلیه‌جکدر ابداً خلقتده ،
قدرکک پایه‌سی وار نزد الوهیتده .
آه ای بلدهٔ دین ، کعبهٔ فضل وعرفان ؛
مشرق حسن جهان ، شهر سماوی لمعان !
خالقک شانه شایسته بویوک آیسک ،
عینی قرآن کبی طوتمش بوتون آفاقی سسک .
ایکی یوزبیک آتشی‌اوغرنده‌سنک دوشدی شهید ،
نامکی ایتدی چناق‌قلعه‌ده ملت تأیید :
صانکه غیای بلا ، بلکه آتشدن طوفان ،
قوجا عمانلری لرزان ایده‌ن آهن وولقان ،
او مهابتلی دونانما ، او مجسم کرداب
که ایده‌ر داغلری انفاس لهیبیله خراب ؛
صوکرا دریا کبی بر نامتناهی عسکر ،
منصب ومنبعی یوق رود جهنم پیکر
پایمال ایتمک ایچون قدریکی ای شهر شهیر
طوپلانوب کلمش ایدی ؛ قلب جلیلک تکبیر
آلارق بر آووج اولادیکی قوشدوردی ، جهان
بو تماشای ازل تابشه اولدی حیران !
آت ، کمیک بومبایه ، صریبه مقابل دوردی ؛
بر نفر اون طوپه ، یوزجانه معادل دوردی ؛
کولله ، قورشون قوران ایتدی دکیزدن ، قارادن ،
طوپ قادار بومبا یاغوب دوردی زمینه‌هوادن ؛
طوپلرک سسلری عکس ایتدی سماوآنه قادار ،
اسدی بر قاتل قیامت کبی نارصرصر ؛
هپ میانی خیال ایکله‌یه‌رک تیتره‌ردی ،
اولومک بجه‌سی ناغور سایه ایردی !
صانکه طاشمش کبی غیای غضب یاش‌وجود ،
قول ، باجاق ، باش اوچارق کوکلره اشباح‌جنود
قاراقان داغالی کردابه‌لر الوا حیله
کورونوب دهشته غرق ایلر ایدی موقبیله !!
سکز آی بویله یانیق قان دوکه‌رک جانندن ،
سکز آی بویله ازیلک جان ویره‌رک قانندن ؛
سکز آی بویله اجل نوش‌ایدوب آتش‌یه‌رک ،
سکز آی بویله عزازیل‌ده رام ایلیه‌رک
قوروبانلر سنی ای بلدهٔ معمورهٔ دین ،
بنه اوغرکده سنک لازم ایسه قلب متین .
کنج ، چوجوق ، آنه ، بابا قوم‌ظفر بنیادک ،
اختیار ، خسته ، قیز ، ارکک نه‌قادار اولادک
وارسه بریکضربان قلب اولوب آواز آواز
چینلاتیر کوکلری !.. برسورهٔ فتح واعجاز
مؤمنینک بنه ارواحنه ایلر تأثیر ،
بنه تاعرشه واریر صوت بلند تکبیر !
کم نظر هیچ دوشه‌مز ذیلکه ای عصمت حق ،
بوقسه خاککده معمر شهدانک مطلق
کلیر ارواحی دولار حولکه ، اولاد وطن
بنه برنوحهٔ غرا قوباریر جانندن ،
بنه قلبیله ، اوحق جانلی ، بویوک قلبیله
یتیشیر ، قورتاریر ، اذیالکی قان بوغسه بیله !
بنه استانبوله حاکم یاشارز : وجه قدر
بونی هرنظرهٔ حق پرووه تقریر ایلر ؛
نه قادار باقسه نجومک کوزی ، استانبولدن
اوقادار روح محمد بلیریر ، هرتابان
قبهٔ جامعه عکس ایلمش آیات بقا ،
پای‌تخت ابدیسک بزه ای شهر خدا !

۹ کانون ثانی ۳۳٦
یکی کون

علی اکرم

موعظه

استاد محترم محمد عاكف بك افندينك « قره‌سی » ده زاغنوس پاشا جامع شريفنده ايراد بويوردقلری موعظه‌نك خلاصه‌سی

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم . بسم الله الرحمن الرحيم . « ان الله وملئكته يصلون على النبی يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما » اللهم صل وسلم وبارك على خاتم الانبياء والمرسلين .

ای مسلمان !

جهان آلت اوست اولورکن سيره باقدك ، اويله طوردك‌ده ،
بوكون بر سرسريسين ، دربدرسين كندی يوردكده !
حيات ألبته‌حقك ... لكن ، ايتدير هايقيروب احقاق ؛
صاغيردر قبه‌لر ، برسس دويار : دعوای استحقاق .
بوميليارلرجه دعوادن كه ايكلر داغلر ، أنكيلر ؛
اوطورمش آغلايان آواره بر معصومی كيم ديكلر ؟
امكلر كن صبی طوريله طوپراقلرده سن حالا ؛
بشر طوغرولمش ايتمش ، برده باقدك جوّی استيلا :
يانار طاغلر اوچورمش كزديرر بيننده دنيانك ؛
جهنملر باطيرمش يوزديرر قلبنده دريانك ؛
ده‌شر آفاق ، بر شيلر سزه‌ر أسرار قدرتدن ؛
أشر اعماق ، ازلر كشف ايدر أدوار خلقتدن .
زمين محكومی اولمشدر . زمان محكومی اولمقده ؛
او ، هيهات ، ايستيور حاكم كسيلمك بعد مطلقده !
طبيعت بيك چليك بازوبه صاحبكن ، چليز بر قول
نه قاهر سلطنت سورمكده‌در ، باق باق‌ده حيران اول !
خايير ، بر قول دكل ، بيكلرجه ، ميليونلرجه قوللردر ،
يك آهنك اولمش ايشلر ، چونكه برلشمكده مضطردر :
بوكون فردی مساعينك بوتون محصولی بر خسران ،
برر بيهوده ياشدر داملايان أفرادك آلندن !
جهان آرتيق دكيشمش ، انفرادك يوقدر امكانی ،
كوچوب معموره‌لردن بويلاسه‌ك ، حق ، بيابانی .
ياشانماز بويله تك تك ، دور حاضر : دور جمعيت .
كيرمك ايسته‌مزسه‌ك ، يوقسه اضمحلال ايچون نيت ،
شو وحدت تارمار اولسون ديبوب صالديرمه اسلامه ؛
اوزاقلاشمه‌ك‌ده ايماندن ، جماعتدن اوزاقلاشمه .
ايشيت ، بر حكمی قطعی واركه استينافه يوق ميدان :
« جماعتدن اوزاقلاشمق اوزاقلاشمقدر اللهدن . »
نه‌در ايمان قدر بوكسله‌رك آلچاق بر الحادی ،
پريشان ايلمك ذاتاً پريشان اولمش آحادی ؟
ناصيل يكباره ملتلر وار اطرافكده بر سير ايت ،
ناصيل توحيد آهنك أيليورلر ، باق‌ده آل عبرت .
كيرمك ايستيورسه‌ك باشقه .. لكن ، قورقارم ، ياندك .
ياسن محكوم ايكن صاغلق ، أولوم حقكميدر صاندك ؟
زمامك هانكی اللرده‌يسه آرتيق اونلر كسك سن ؛
بهيمی بر تحمل وارلغكدن أك بويوك حصه‌ك !
أزيلمك ، ايكله‌مك ، ياتمق ، سورونمك واركه عادتدر ؛
أولوم دنياده محكومينه اك صوك برسعادتدر .
ديسه‌ك بيك كره « انسانم ! » او ، قانماز ، هم نچون قانسين ؟
ياسن حريتك ، حقك مصون اولدقجه انسانسين .
بو حريت ، بو حق بزدن بوكون آهنك سی ايستر ؛
دكل اوچ درت آلندن ، هپ آللردن بوشانسين تر .

***

اوت ، بز مسلمانلر جهان چاليشيركن ، ديدينيركن ، اوغراشيركن ، نامتناهی ترقيات ، نامتناهی انقلابلر كچيرركن اوزاقدن سيرجی صفتيله باقدق . بالخاصه شو صوك سنه‌لرده باشمزه بر چوق فلاكتلر ياغدی . الآن جله‌مزی طولدورمادق . سببی ؟ هپ سيرجی قالمامز ، اموردينه اولديغی كبی امور دنيايه قارشی‌ده بيكانه طورمامزدر .

حيات ، هركسك حقيدر . أوت ، بوتون مخلوقات آلهيه حق حياته مالكدر . او حالده اللهك ديكر مخلوقلری آره‌سنده بزده ياشامقده حقلی‌يز . لكن بيليرسكزكه حقلی اولمق باشقه ، حقلی چيقمق ينه باشقه‌در . هر هانكی حق اولورسه اولسون احقاق اولونمادقجه صاحبنه هيچ بر منفعت تأمين ايتمز . بوكون هانكی ملتك محكمهٔ عدالتنه قوشسه كز الكزده قوتكز وارسه‌درديكزی دويوره‌بيليرسكز . يوق ، بويله ياپمازده آغلارسه كز ؛ اونك حس انسانيتنه ، حس مدنيتنه التجايه قالقيشيرسه كز خسراندن باشقه بر نتيجه ألده ايده‌مزسكز . استحقاق دعواسنی يوكسلته‌بيليرميسك ، هر هانكی محكمه‌يه كيتسه‌ك حقليسك . يوقسه ميليونلرجه ، ميليارلرجه مخلوق :

— ياشامق حقمدر ، بو حق بندن كمسه آلاماز ...

ديه هايقيروب طورورکن سنك ، نم كبی بر مسكين بر كوشه‌ده آغلامش ، ايكله‌مش ، مرحمت ديلنمش ... هيچ تأثيری اولماز ، حق طوبولماز . چوجق يورومزدن أول بيليرسكزكه أمكلر . بز مسلمانلرده طبق هنوز طوغروله‌ميان ، يورويه‌مه‌ين صبيلر كبی يرلرده أمكلر طورورکن برده كوزيمزی آچدق ، كوردك كه اطرافزده‌كی ملتلر كوكلرده اوچيورلر . كلوب جولده‌كی معصوملرك تپه‌سنه آتشلر ياغديرييورلر . بز باندیرمه‌دن استانبوله قدر آدام عقللی واپور ايشله‌ته‌مزكن حريفلر بحر محيطی آلتندن كچيورلر . نويورقدن طاليوره ، هامبورغدن چيقيورلركه آره‌ده‌كی مسافه بزم واپورلرك آياغيله بر آيلق يولدر . برلیندن اوچيورلر ، طربزونه قونيورلر . بز ايسه حالا بر يوزنده يورومه‌يی تأمين ايده‌مدك . طبيعت بيك چليك بازويه

صاحبکن انسانك بر جیلیز قولی ناصیل کائناته حاکم اولیور ؟ ناصیل بو قدر قوای طبیعیه‌یی حکمی آلتنه آلیور ؟ خایر ، یا کلشك وار . بو قدر ایشلری کورن بر قول دکل ، بیکلرجه ، میلیونلرجه‌قولدر. بونلرك هپسی بر آره‌یه کلش ، تشریك مساعی ایتمشلر ، کیجه‌لی کوندوزلی چالیشیورلر، اوغراشیورلر . چونکه آ کلامشلرکه برلشمه‌لر کندیلرینی هرطرفدن قوشاتان تهلکه‌لره قارشی طوره‌مایه‌جقلر . دیمك برلشمکده ضرورت وار . بو اضطرار اولماسه‌یدی ، برلشملری ده ممکن اولمازدی .

ایشته بز شیمدی دردمزك باشنی بولدق . باشقه‌لری ضرورتی کورونجه برلشمشلر ، بز ایسه او ضرورتی کورمدیکمز ایچون بو برلکی وجوده کتیره‌مه‌مشز ، یاخود کوردیکمز حالده تأمین وحدت جهتنه یاناشمامشز . بو کون حیاتك ، معیشتك ، احتیاجاتك آلدیغی طرز اعتباریله بر انسان تك باشنه بر ایش کوره‌میور . بوتون ایشلر شرکتلر ، جمعیتلر ، ملتلر طرفندن میدانه کتیریلیور . نه فابریقه‌لر ، نه دمیر یوللری ، نه واپورلر ، نه لیمانلر ، نه خسته‌خانه‌لر ، نه جامعلر ، نه مکتبلر ، نه تجارتلر ، نه ده دین ووطنی مدافعه ایده‌جك طوپلر ، توفکلر ، جبخانه‌لر ... الحاصل هیچ برشی فردی سعی ایله ، یعنی تك باشنه چالیشمقله قابل اوله‌میور . بوکون حیات اویله بر شکل آلمش‌که تك باشنه چالیشان بر آدمك آلتندن داملایان ترلر طبق کوز یاشی کبی دوکولوب کیدییور ، هیچ برفائده تأمین ایتمیور . نه زمان بر یره کلش بیکلرجه آلین بردن ترلرسه ایشته اووقت بو سعیك بر یوزنده بر أثری ، بر ازی کوروله‌بیلیر .

مادام‌که تك باشنه صرف اولونان مساعینك قیمتی یوقدر ، بزده آره‌مزده وحدتی تأمین ایدرك طوپلوجه چالیشمه‌یه قویولمالی‌یز . جماعتسز یاشامه‌یه ، جماعتدن آیریلمه‌یه کلز ، جماعت اسلامیه‌نك کثافت پیدا ایتمسی ایچون چالیشملی‌یز . اوفق سبیلرله بربرینه کوسمه‌ملی . بیلیورسکزکه یابانجیلر عصرلردنبری تفرقه تخملرینی آره‌مزه سرپدیلر . بر خیلی‌ده محصول آلدیلر . بز کوزمزی آچمه‌یدق بوکون آلتده ایکیم ایکله‌دیکمز شو فلاکتلری ألبته کورمه‌یه‌جکدك . هرنه ایسه کچمشه أسفك فائده‌سی یوقدر . ماضیدن یالکز عبرت آلینیر . اکر مسلمانلر یاشامق ایسته‌یورلرسه جماعت آره‌سنده نفاقه ، شقاقه ، دارغینلغه ، کوسکونلکه ، آیریلغه ، غیریلغه میدان آچه‌بیله‌جك اك اوفاق سوزلردن، اك اهمیتسز کورونن حرکتلردن‌بیله چکنملیدرلر. وق ، یاشامق ایسته‌مزلرسه اوکا دیه‌جك یوق . آنجق بو حال ایله انسان کبی یاشامق الده اولمادیغی کبی یاشاماموقده ألده دکلدر . چونکه بز معاذالله حق حیاتمزی غائب ایتدیکمز کون محکومیت فلاکتنه دوشرزکه بزی تحکملری آلتنه آلانلرك نظرنده بهائمدن فرقمز قالماز . حیوان کبی بزی کندی حسابلرینه ایشله‌تیرلر ، صیرتمزدن منفعتلرینی تأمین ایدرلر . دنیانك یدی اقلیم درت کوشه‌سندن سوررو سوررو ، اردو اردو کتیرلمش رنك رنك محکوم ملتلرك نه حالده بولوندقلرینی کوزمزله کوردك . معاذالله صوکره بزده اونلر کبی اولورز . بز صیغیرلرمزی ، بیکیرلرمزی ناصیل قوللانیورسه‌ق اونلرده بزی اویله‌جه قوللانیرلر .

عجبا بز مسلمانلر نیچون بوحاله دوشدك ؟ بونك علتنی بن شویله کوریورم : طوغدیغمز کوندن اعتباراً بابالرمز ، آنالریمز ، خواجه‌لریمز ، سیاسیلرمز ، ادیبلرمز ، شاعرلرمز ، محررلرمز بزه استقبال ایچون امید ویره‌جك برشی سویله‌مدیلر . بن چوجوقلغمدن بری :

— بز یاشامایز . اوروپالیلر ترقی ایتمش . سز چوق فنا کونلر کوره‌جکسکز !..

نقراتندن باشقه برشی ایشیتمدم .

— چوجوقلر ، سز کیجه‌لی کوندوزلی چالیشکزکه بو مملکت قورتولسون ...

دیه بزلری سعیه ، مجاهده‌یه سوق ایده‌جکلری یرده راست کلن آدام روحلرمزه ، قلبلرمزه یأس مایه‌سی آشیلادی . غربك ترقیاتندن بحث ایدرلرکن دیه‌جکلردی‌که :

— أولادلر ، کوریورسکزیا ، اوروپالیلرله بزم آره‌مزده چوق مسافه وار . بومسافه‌یی تلافی ایده‌جك صورتده چالیشکز . یوقسه دها کریده‌قالیر ، محواولورسکز . صاقین عزمکزه فتور کتیرمه‌یکز !..

أوت ، بویله دیه‌جکلردی . لکن دیمه‌دیلر . بالعکس یوزبیکلرجه خلق بودولتك باتمه‌جغنه قائل ایدی . برطرفدن اوروپالیلرك ترقیاتی کوزلرمزی قاماشدیردی . دیکر طرفدن محیطمزك بو کبی معکوس تلقینلری سیکیرلرمزی اویوشدیردی . اونك ایچون ایلری کیده‌مدك . حالا اویأس روحلرمزده حکمراندر . هیچ بز کتاب اللهی دوشونمدك . اوکتاب الله‌که برچوق آیات جلیله‌سیله امت اسلامیه‌یی یأسدن ، عزمسزلکدن تحذیر ایدییور .

استعیذ بالله (یابنی اذهبوا فتحسسوا من یوسف واخیه ولاتیأسوا من روح‌الله انه لاییأس من روح‌الله الا القوم الکافرون .) اوغللرم ، کیدیکز ، یوسفله قارده‌شنی آراشدیریکز ، صاقین الهك عنایتندن امیدیکزی کسمه‌یکز . زیرا شونی أیی بیلیکزکه کافرلردن باشقه‌سی اللهك عنایتندن امیدینی کسمز . دیمك‌که بر مسلمان ایچون اللهك عنایتندن ، مرحمتندن امیدی کسمك کفردر .

صوکره سورهٔ حجرده (قال ومن یقنط من رحمة ربه الا الضالون) بیورولیور . بو آیت کریمه حضرت ابراهیمك لساندن وارد اولمشدر . ملکلر : « الله سکا حلیم سلیم ، خیرلی براوغول احسان ایده‌جکدر » دیدیلر . اوده « بن آرتیق طقسان یاشنه کلدم . بوندن صوکره چوجغم اولورمی ؟ » دیجه « بزم سکا ویردیکمز مژده حقدر ، طوغرودر . صاقین بوسعادتك حصول بوله‌جغندن امیدیکی کسمه . اللهك عنایتندن یأسه دوشمه » دیدیلر . بونك اوزرینه حضرت ابراهیم :

« حاشا ، جناب حقك عنايتدن ، كرمندن آنجق ضلاله دوشنلر اميدينى كسه‌بيليرر ، يأسه دوشه بيليرلر . » بويورديلر .

أرباب ايمان ايچون يأسه دوشمك امكانى يوقدر . الحاصل نظر اسلامده اللهدن اميدى كسمك حرامدر . حرامده دكل ، كفردر ، شركدر . آنجق مولانك مرحمتنه بل باغلايه‌رق أمر ايتديكى طريقى طوتمامق طبيعى جائز اولماز . اللهك عنايتنى تمنى ايچون البته او عنايته ولو جزئى اولسون استحقاق لازم . فياضده بخل يوقدر . شوقدر واركه اوفيضه استعداد شرطدر .

كتاب اللهده (والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وان الله لمع المحسنين) بويورولور . أوت بو آيت كريمه صراحةً كوستريبوركه الله يولنده ، حق يولنده مجاهده ايدنلر ايچون توفيق ، هدايت موعوددر ، محققدر . اوحالده دها نه ايستيورز ؟ نه ايچون بو فيضه ، بو عنايته قابليت كوستره بيلمك ايچون چاليشمايورز ؟

بو دنياده هيچ برشيئه كووه‌نيلمز . نه ثروته ، نه صحته ، نه عقله ، نه علمه ، نه اخلاقه ، الحاصل هيچ برشيئه دايانيلماز . باقارسكز : ميليونلرجه ثروت محو اولور ، اك متين صحتلر بر آن ايچنده ده‌وريليرر ؛ اك تميز خويلر دكيشير ، كيرله‌نير . خلاصه مادى ، معنوى ، روحانى ، جسمانى ، نه وارسه هيچ برى ايچون بقا تصور ايديله‌من . قوى الشكيمه حكومتلر چوكر . دنيايه ميدان اوقويان سلطنتلر باقارسكز ييقليركيدر . دنيالرى حضورنده تيتره‌تن قدرتلر بروارمش بريوقمش صيره‌سنه كيرر . كووه‌نه‌جك ، دايانه‌جق برشى واردركه اوده آنجق اللهك مرحمتى ، اللهك عنايتيدر . أوامر الهيه‌يه انقياد ايتملى ، نواهيدن صاقينملى . جماعت اسلاميه أل أله ويرملى ، چاليشملى . أوت وحدت لازمدر ؛ دنيا ايچونده ، آخرت ايچونده .

اسلام بوندن بيك اوچيوز شوقدر سنه اول دنيانك الك مجرا بر كوشه‌سنده قارا كلقلر آره‌سندن بر قنديل كبى پارلادى . بك آز زمان ايچنده او قنديل بويودى ، بدر اولدى . دها بويودى ، كونش اولدى . نورى بوتون كائناتى قاپلادى . يكرمى بش سنه ظرفنده يكرمى بش بيك سنه‌لك بر تعالى‌يه مظهر اولدى بو مظهريتك سرى صحابهٔ كرام رضوان الله عليهم اجمعين حضراتنك ال برلكيله چاليشملرى ايدى . اسلامدن اول آره‌لرنده سنه‌لرجه ، حتى عصرلرجه سورن بر چوق قانلى محاربه‌لرى انتاج ايدن نه‌قدر قبيله كورولتولرى ، عشيرت قاوغالرى وارسه هپسنى اونوتديلر .

بيليرسكزكه اصحاب كرام ايكى قسمدر : انصار ، مهاجرين . بو اسملر جناب حق طرفندن كنديلرينه ويرلمشدر . « انصار » اساساً مدينه‌ده بولونانلردر . « مهاجرين » اولجه مكه‌لى اولوب‌ده مشركلرك أذا وجفاسندن طولايى عليه الصلوة والسلام أفنديمزك آرقه‌سندن مدينه‌يه هجرت ايدنلردر . بو انصارك مهاجرلره قارشى يابدقلرى فداكارلقلرك تاريخ عالمده هيچ بر مثلى كورولمه‌مشدر . انصار كرام (اوس) ايله (خزرج) قبيله‌سنه منسوبدر . بو ايكى قبيله اساساً عمجه چوجقلريدر . لكن مرور زمان ايله اوسيلك ــ خزرجيلك مسئله‌سى بو ايكى قبيله‌يى برى برينه دشمن يابدى . دكل اقوام ابتدائيه ، اك ترقى ايتمش ملتلرده بيله ، عصبيت كورولتولرى اك مدهش مخاصمانه سببيت ويرر . ايشته بونلرك بينلرنده‌كى محاربه يوز سنه‌دن فضله دوام ايتدى . حتى هجرتدن برسنه اول‌ده عينى حرب تازه‌لنمشدى . بونلر شرف اسلام ايله مشرف اولونجه اسلام اونلرى باريشديردى . قارداش اولديلر . پيغمبر عليه السلامه ظهير اولديلر . اسلامى نشر ايچون فداى جان ايتمه‌يه باشلاديلر .

صحابهٔ كرام افنديلرمزك كيدكلرى لباسلر نره‌سندن اسكيردى ، بيليرميسكز ؟ اوموزلرندن . چونكه دائما جماعتله قيلدقلرى نمازده صفلر عادتا صابون قاليلرى كبى ايدى . اوآرى آرى وجودلر يكپاره برر ديوار كسيليردى . آره‌لرندن صو صيزماز ، هوا كچه‌مزدى . كوريبورسكز يا ، عليه الصلاة والسلام افنديمزك صفلرى دوزه‌لتمه‌يه عطف بويوردقلرى أهميت نه‌دن طولايى ايمش . هپ جماعت مسلمين آره‌سنده‌كى وحدتى تأمين .

فقط مسلمانلرك بو حالى اوزمان مدينه‌ده بولونان يهوديلرك هيچ خوشنه كيتميوردى . حتى كونك برنده شويله بر وقعه اولدى : اختيار يهوديلك برى باقدى كه انصار كرامدن برقاچ كنج برآره‌ده اوطورمشلر ، تصور ايديله‌ميه‌جك بر صميميتله قونوشيورلر ، مصاحبه ايديورلر . حريف بونى كورنجه اسلامك آتيسندن كندى حسابنه اوركدى . ايچى عنجيقلاندى .

ــ نه اوله‌جق بو ؟ ديدى ؛ ايش براز دها بويله كيدرسه بزه أكمك قالمايه‌جق . . .

بونك اوزرينه بردلى قانلى يهودى بولدى .

ــ كيت ، شونلره اوس ايله خزرج آره‌سنده‌كى وقوعاتى خاطرلات ، كچ .

ديدى . اوده كيتدى . هر ايكى طرفه عائد شاعرلرك وقتيله اولوب بيتن ماجرالرى مصور اولمق اوزره سويله‌مش اولدقلرى شعرلرى اوقودى . بونك اوزرينه كنجلك سائقه‌سيله هر ايكى طرفك قباديلق طامارلرى غليانه كلدى . هر برى كندى قبيله‌سنك قهرمانلغنى صايوب دوكمه‌يه باشلادى . ايش علولندى . حتى برى :

ــ ايسترسه‌كز اوكچمش وقعه‌لرى تازه‌له‌يه‌بيليرز .

سوزنى اورته‌يه آتدى . بونك اوزرينه اوته‌كيلرى :

ــ هاى هاى ! سزدن نه قورقومز وار ؟

ديديلر . هپسى آياقلانديلر . سلاحلرينى آلوب مدينه خارجنده‌كى طاشلق بر وادى‌يه چيقديلر . محاربه باشلامق اوزره ايكن وقعه‌دن خبردار اولان عليه الصلوة والسلام أفنديمز همان اورايه قوشديلر . حضرت پيغمبرى كورونجه هر ايكى طرف طوردى . عليه الصلوة والسلام افنديمز بوكسكجه بريره چيقه‌رق :

— ای مسلمانلر ! اللهدن قورقکز ، اللهدن قورقکز ! عقلکزی باشکزه آلیکز ، دها بن صاغ ایکن ، هنوز آره‌کزده بولونیورکن جاهلیت دعوالریله‌می آیاقلانیورسکز ؟ بو حرکتلریکزک عاقبتی نره‌یه وارە‌جغنی دوشونمیورمیسکز ؟ . .

مألنده غایت مؤثر ، غایت بلیغ مختصر برخطبه ایراد بویوردیلر. بونك اوزرینه هر ایکی طرفك عقلی باشنه کلدی . یایدقلرندن نادم اوله‌رق آغلاشه آغلاشه صارماشوب باریشدیلر .

ایشته بووقعه‌یی متعاقباً شو آیات جلیله نازل اولدی‌که : (یاایها الذین آمنو ان تطیعوا فریقاً من الذین . . . . لعلکم تهتدون) بو آیتلرك مآل کریمی شویله‌در :

« أی مسلمانلر ، کندیلرینه سزدن أول کتاب کوندریلنلردن بر قسمنه اویه‌جق اولورسه‌کز سز شرف ایمان ایله مشرف اولمشکن اونلر سزی یکیدن نعوذبالله کفره صوقارلر . یاسز هنوز آره‌کزده جناب حقك آیات جلیله‌سی اوقونوب طورورکن ، اللهك پیغمبری ایچکزده یاشیورکن ناصل بو صورتله کفر یولنی طوتارسکز ؟ کیم اللهك کوندردیکی رابطه‌یه صیم صیقی صاریله‌جق اولورسه طوغرو یولی بولمش اولور . ای مسلمانلر ، اللهدن ناصیل قورقمق ایجاب ایدرسه اویله‌جه قورقکز ! وانجق مسلمان اوله‌رق مسلمانلقده جان ویریکز. صوکره ، هپکز بردن حبل الهی‌یه صیم‌صیقی صاریلکز . صاقین آره‌کزه آیریلق غیریلق کیرمسنه میدان براقمایکز . اللهك حقکزده‌کی نعمتنی دوشونکز. هانی سزلر بربرکزه دشمن ایدیکز؛ جناب‌حق قلبلرکزی فیض‌اسلام‌ایله برلشدیردی‌ده اونك سایهٔ نعمتنده قارده‌ش اولدیکز . هانی سزلر بر زمان آتش چوقورینك تا کنارینه قدر کلمشدیکزده جناب حق سزی اورادن قورتارمشدی . ایشته ، بلکه طریق هدایتی بولورسکز دیه، جناب حق آیات جلیله‌سنی سزه بویله صریح اوله‌رق تبلیغ بویوریور . . »

ایشته بیك اوچیوز بوقدر سنه أول نازل اولان بو آیات جلیله‌نك حکمی قیامته قدر باقیدر . سبب نزولی اولان وقعه مع‌الأسف تکرر ایدوب طوریور. بناءً علیه مسلمانلر آره‌لرنده آیریلق غیریلق موجب اوله‌جق أك اوفق حادثه‌لردن ، دارغینلق انتاج ایده‌جك أك خفیف حرکتلردن ، سوزلردن قطعیاً چکینملیدر. فرقه‌جیلق، قومیتجیلك . . . بونلر آرتیق صوصملی . أل برلکیله بوکون وطنی مدافعه ایتملی . اصلا مأیوس اولماملی. امین اولمالی‌یزکه جانله باشله چالیشیرسه‌ق، آره‌ده‌کی اسباب تفرقه‌یی قالدیره‌جق اولورسه‌ق وطن اسلامی قورتاریرز . انشاءالله بوندن صوکره عالم اسلام حقنده‌کی تجلیٔ جلال جماله انقلاب ایده‌جکدر . اوکزده حمد اولسون برچوق بشارتلر وار . بوکون بوتون مسلمانلر اویاندی . کرك دنیایی ، کرك کندیلرینك دنیاده‌کی موقعلرینی آرتیق آکلامه‌یه باشلادی . صوکره کوزلری بوسبتون آچیلدی. مسلمانلر کندی باشلرینی قورتارمه‌یه، کندی حق‌حیاتلرینی احقاق ایتمه‌یه چالیشمازلرسه قیامته قدر ذلت ایچنده ، مسکنت ایچنده قاله‌جقلرینی آکلادیلر . اوکا کوره چالیشمه‌یه باشلادیلر . باشقه‌لرندن مرحمت ، عدالت دیله‌نمه‌نك ، مروت ، انسانیت بکله‌مه‌نك پك بیهوده اولدیغنی بالفعل کوردیلر ؛ عصرلردن بری دالمش اولدقلری اویقودن آرتیق سیلکنیورلر. انشاءالله بو انتباه دوام ایده‌جك ، بوتون جهان اسلامه یاییله‌جق ، یاقین زمانده بر کون کله‌جك‌که اسلام عصرلردن بری غائب ایتدیکی شوکتنی، قدرتنی ، عظمتنی ینه استرداد ایده‌جکدر. بوتون عالمهزده‌کی جریانلر بر آز دکیشمش ، اسکیسندن بر آز دها أییلشمش کورونیورسه ، امین اولوکزکه بوانقلاب هپ وطنی مدافعه یولنده مصروف اولان بو مجاهده‌لرکزله عالم اسلامك لهمزده‌کی غلیانلری ، تظاهرلری سایه‌سنده‌در .

ای جماعت مسلمین ! مملکتلریکزی قورتارمق ایچون دوام ایدن مجاهداتکزده بر نقطه‌یه صوك درجه دقت ایتملیسکز: بو حرکتلرك، بو همتلرك صرف مدافعهٔ دین ووطن غایه‌سنه متوجه اولدیغی یار واغیار نظرنده تماميله آکلاشیلمالیدر . فرقه‌جیلق ، منفعتجیلك ، قومیتجیلك کبی حسلردن کلیاً مبرا اولدیغنه یاقینده کیلره، اوزاقده‌کیلره تماميله قناعت کلملیدر . بوقناعتی ذره قدر صارصه‌جق بر حرکته ، بر سوزه کیمسه طرفندن میدان ویریلمه‌ملیدر . خصوصی أمللر ، خصوصی اجتهادلر ینه خصوصی اوله‌رق صاحبلرینك قفاسنده ، قلبنده قالملیدر . چونکه غایه بردر. أفراد طرفندن اومشترك غایه‌یه قارشی کوستریله‌جك اوفاجق بر انحراف صوك درجه محتاج اولدیغمز وحدتی تملندن صارصمه‌یه کافیدر . اونك ایچون بوندن صوك درجه‌ده صاقینملیدر .

جماعت ایچنده هرکسك عهده‌سنه دوشن بر وظیفهٔ وطنیه ، بر فریضهٔ دینیه واردرکه اونی ایفاده ذره قدر اهمال کوسترمك جائز دکلدر . بوخصوصده هیچ برفرد کناره چکیله‌رك سیرجی قالەماز . چونکه دشمن قاپولرمزه قدر دایانمش ، اونی قیروب ایچری کیرمك، حریم ناموس وشرفمزی چیکنه‌مك ایسته‌یور . بونامرد تعرضه قارشی قویمق قادین أركك ، چولوق چوجق، کنج اختیار . . . هرفرد ایچون فرض عین اولدیغی برلحظه خاطردن چیقاریلمامه‌لیدر . بوکون هرکس وسعی صرف ایله مکلفدر. عثمانلی سلطنتنی اعلا ایچون «قره‌سی»نك، بو قهرمان اسلام محیطنك وقتیله نه بویوك فداکارلقلر کوستردیکی هرکسك معلومیدر. روم ایلی‌یی باشدن باشه فتح ایدن هپ بوطوپراقدن یتیشن بابا یکیتلردی. اوقهرمان أجدادك طورونلری اولدیغکزی اثبات ایتملیسکز . آناطولی‌یی مدافعه خصوصنده دیکر ولایتلره اوك آیاق اولمق شرفنی سز احراز ایتدیکز . سعیکز مشکوردر . انشاالله بو شان وشرف قیامته قدر آرتار کیدر . انشاالله وطنمزك حیثیتی ، استقلالی ، سعادتی ، رفاهی ، عمرانی دنیالر طوردقجه مصون ومحفوظ قالیر . اللهم انصر الاسلام والمسلمین . اللهم انصر من نصر الدین . واخذل من خذل المسلمین. ربنا افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین . والحمدلله رب العالمین .

غرانيق مسئله‌سی حقنده

دارالحكمة الاسلاميه اعضاسندن راسم افندينك خطاى عظيمى

— ٤ —

غرانيق قصه‌سی نقلاً وعقلاً مردوددر

اوچنجی وجه: رسول اكرم افندمزك «والنجم» سورۂ جليله‌سنی قرائتی اثناسنده بو جمله‌لرك شياطين انس، يعنی كفرۂ قريش طرفندن سويلنمش اولمسی جهتنه كلنجه: بوده دوغرو دكلدر. چونكه بويله برشی اولسه‌يدی، جناب پيغمبرك درحال بو شبهه‌يی ازاله ايدرك حق وحقيقتی تصريح ايتمسی، واوقائلی الزام ايدرك او كلمه‌لرك آنجق اوندن صدور ايتديكنی اظهار ايلمسی اوزرينه واجب اولور وبو جهت دها زياده نقل اولونوردی. حالبوكه بويله برشی منقول دكلدر. عين زمانده ـ رواة غرانيقك ديدكلری وجهله ـ پيغمبر عتاب الٰهی‌يه‌ده كسب استحقاق ايتمزدی. ديمك كه قصه‌نك بو شكلده وقوعی‌ده صحيح دكلدر.

دردنجی وجه: شمدی برجهت قالیوركه: اوده بو كلمه‌لرك رسول اكرمدن صدور ايتمش اولمسيدر. حضرت پيغمبرك بو كلمه‌لری ـ حاشا ـ سويله‌مش اولمسی آنجق اوچ صورتله اوله‌بيلير:

۱ ـ سهواً سويله‌مش اولمسی؛

۲ ـ قسری اوله‌رق سويله‌مسی؛

۳ ـ اختياری « « .

سهواً سويلنمش اولمسنك بطلانی: ـ قتاده ومقاتلدن روايت اولونديغی كبی گويا جناب پيغمبره نماز قيلار ايكن اويوقلامه عارض اولوب‌ده سهواً بو كلمه‌لر لساندن صدور ايتمش اولمسی برقاچ وجهله باطل ومردوددر. بويله برسهو جائز اولونجه، ديكر موضعلرده‌ده جائز اولور وبو تقديرده شرعدن امان زائل اولوردی. عين زمانده ساهيدن بو شكلده بر سهوك وقوعی‌ده جائز دكلدر. هايدی فرض ايده‌لم كه، رسول اكرم بويله برسهوده بولوندی. فقط ناصل اولدی‌ده جبرائيل كلوب‌ده سوره‌يی تكرار اوقوديغی زمان اونلری ينه تكرار ايتدی؟ [جناب پيغمبردن بويله برسهوك وقوعنه قائل اولان برقسم عبدۂ خرافاتك روايت ايتدكلرينه كوره بالآخره جبرائيل كله‌رك سوره‌يی عرض ايديور. رسول اكرم سوره‌يی اوقور ايكن «غرانيق»ی‌ده اوقيور. بونك اوزرينه جبرائيل «بن سكا بويله برشی كتيرمدم» دينجه رسول اكرم محزون اوليور. بوندن صكره قلب رسالتپناهيلرينی تسليه ايچون «وما ارسلنا..» آيتلری نازل اوليور..؟ آرتق زواللی عبدۂ خرافاتك روايتلرنده‌كی تناقضلره دقت اولونوريا! هم بونلری پيغمبر سهواً اوقودی ديورلر؛ هم‌ده تكرار جبرائيل كلوب‌ده سوره‌يی اوقومه‌سنی امر ايله‌ديكی زمان اونلری ينه تكرار ايتديكنی سويليورلر. ابومنصور ماتريدينك ديديكی كبی شيطان بو حريفلرك كنديلرينی اغفال ايتمش‌ده خبرلری يوق!!]

شيطانك اجباری ايله سويلنمش اولمسنك بطلانی:

حضرت پيغمبرك بو كلماتی قسری، يعنی شيطانك اجباريله سويله‌مش اولمسنه كلنجه: برقاچ نقطۂ نظردن بوده فاسددر. اولاً، رسول الله حقنده شيطان بويله بر قدرتی حائز اولسه‌يدی بزه قارشی دها بيوك بر اقتداری حائز وبو صورتله ناسی ديندن چيقارير، وسويله‌ديكمز شيلرك اكثريسی شياطينك اجباريله اولديغنی تجويز ايتمك لازم كليردی. حالبوكه مؤمنلر حقنده بيله شيطانك بويله براقتداری حائز اولمديغنی ينه قرآن خبر ويرييور. ثانياً، شيطان بويله براجباره مقتدر اولسه‌يدی، «وحی»دن امان مرتفع اولوردی. چونكه بو احتمال ديكر يرلرده‌ده باقيدر.

ثالثاً، شيطاندن حكايه طريقيله وارد اولان شو قول الٰهی‌نك دلالتيله‌ده قصه‌نك بو شكلده وقوعی باطل اولديغی آكلاشيليور: «وما كان لی عليكم من سلطان الا ان دعوتكم فاستجبتم لی فلا تلوموني ولوموا انفسكم ... انه ليس له سلطان على الذين آمنوا وعلى ربهم يتوكلون. انما سلطانه على الذين يتولونه... الا عبادك منهم المخلصين» بو آيت كريمه‌لر، جناب حقك عباد خالصی اوزرينه شيطانك تأثيری اولامايه‌جغنی تصريح ايدييور. عجبا رسول اكرم صلى الله عليه وسلمك سيد المخلصين اولديغنده شك‌می وار؟.. بناءً عليه وقعه‌نك بو صورتله جريان ايتمش اولمسی‌ده صراحت قرآنيه‌يه مخالف اولديغندن برشيئی قبول ايتمك كفر صريحدر.

رسول اكرمك بو كلماتی بيلرك قصداً سويلنمش اولمسنك بطلانی.ـ شمدی برده رسول اكرمك بو كلماتی بالاختيار تكلم ايتمش اولمسی جهتنی تدقيق ايده‌لم. بو جهته قائل اولانلردن بعضيلرينه كوره بو عباره‌لر حد ذاتنده باطل اولديغی حالده شيطان، جبرائيل صورتنده كله‌رك بونلری القا ايدييور، ـ حاشا ـ پيغمبره وحی ايدييور؛ پيغمبرده بونلری قرائت ايدييور؛ مشركين بونی ايشيدنجه تعجب ايديورلر. بالآخره جبرائيل كله‌رك سوره‌يی رسول اكرمه عرض ايديور؛ رسول اكرم سوره‌يی باشدن اوقويه‌رق بو كلمه‌لری‌ده برابر اوقيور. بو كلمه‌لره كلنجه جبرائيل: «ماذا صنعت تلوت على الناس مالم آتك به عن الله وقلت مالم اقل» ديور. بونك اوزرينه پيغمبر «بكا سنك صورتنده بری كله‌رك بو جمله‌لری لسانم اوزرينه القا ايله‌دی.» بيوريور. [دقت ايدلسون! بو هذيانلرده ابن عباسدن عطانك طريقيله مرويدر. بيلمم كه بو هذيان وكفرلری ابن عباسه ياقيشديره‌جق بر مؤمن تصور اولونورمی؟...]

بعض جهله‌نك قولنه كوره‌ده رسول اكرم قومنك ايمان ايتمسنه پك زياده حريص اولديغی جهتله بو كلمه‌لری كندی نفسندن اويدورمش يعنی «الله بويله سويله‌يور» دی‌يه‌رك جناب حقه ـ حاشا ـ افترا ايتمش وصكره ينه واز كچمش!!!

شبهه يوق كه، بو سوزلر قطعياً هيچ بر مسلمانك ميل ورغبت ايده‌مه‌يه‌جكی بر هذياندر، رذيله‌در. برده قالدی كه ابن عباسدن صدور

ايتسون ! چونكه برنجى جهت ، پيغمبرك ملك معصوم ايله شيطان خبيث بينى تميز ايده‌مه‌مسنى ، ايكنجيسى‌ده وحى‌ده خائن ومفترى على الله اولمسنى اقتضا ايدر ، كه بونلرك هر ايكيسى‌ده خروج عن الدين‌در . بر مسلمانك پيغمبرى حقنده بوكبى رذيله‌يه جرئت ايتمسى شايان عفو اولمايه‌جق درجه عظيم بر كناه‌در .

خلاصه ، « تلك الغرانيق العلى ... » حقنده‌كى وجوه مذكورهٔ مختلفه‌نك تحليل وتدقيق شبهه قالمايه‌جق بر صورتده اثبات ايديوركه : بوجمله‌لر ، كذب مفترادر . ابن اسحق‌ده تدقيق وجهله زندقلر طرفندن اويدورولمش برشى‌در ...

بورايه قدر ويريلن تفصيلاتك هپسى « تمنى » نك تلاوتله تفسير ايدلمسى نظر دقته آلنديغنه كوره‌در . اكر بو صورتله تفسير ايدلميوب‌ده « خاطر وتمنىٔ قلب » ايله تفسير ايديله‌جك اولورسه ، قصهٔ مرويه ايله همان هيچده تعلق قالمايور ديمكدر . پيغمبرك تمنيسى زماننده شيطانك ، تمنيسنه مشابه برشى القا ايتمش اولمسى‌نك بطلانى‌ده اكلاشيلديغى جهتله بونى آيروجه ايضاحه حاجت يوقدر !...

ابو منصور ماتريدينك فكرى . — شمدى برده صاحب مذهبمز اولان ابو منصور ماتريدى حضرتلرينى ديكله‌يه‌لم ؛ مشار اليه بو مسئله‌دن بحث ايدر ايكن شو طرزده حسبحالده بولنيور : « شيطان بوجمله‌لرى حاشا پيغمبره دكل ، شيمدى بو زنديق حريفلره سويلتيور [۱] . حقيق تربيهٔ دينيه كورمه‌ين اذهان معصومه‌يى شبهه‌يه دوشوريور . رسالتپناه افندمز بوقبيل روايتدن برى ومنزه‌در . »

مفسرين عظامدن آلوسى مرحومك بو مسئله حقنده‌كى مطالعه‌سى . —
آلوسى مرحوم بو مسئله‌يه دائر اوزون اوزادى‌يه بيان مطالعاتدن وروايات مصنعه‌يه ربط قلب ايليه‌نلره جابجا سهام تعريض حواله ايلدكدن صكره ديوركه :

« بو حادثه‌نك وقوعنه اصلا احتمال ويريله‌مز . پيغمبر افندمزك ملك ايله شيطانى ، نور ايله ظلمتى تفريقده شبهه‌يه دوشمسى اصلا قبول اولنه‌ماز . دوشونملى‌يزكه : بو سوزلر معجز اولوب اولمامقدن خالى قاله‌مازلر . معجز ايسه‌لر كلام الٰهى اولملرى لازم كلور . زيرا ماشقه‌سى ارادسنه مقتدر دكلدر . معجز دكل ايسه‌لر پيغمبر افندمز تفريق وتميز بيوره‌جقلرندن شاشيرمق احتمالى بولونماز . بتون محققين ، بو وقعه‌نك اصل واساسى اولماديغى بياننده متفق بولنيور . بو ذواتك علوم نقليه‌ده‌كى تبحرلرينى كيمسه انكار ايده‌مز . عظيم بر اكثريتك مطالعه‌سنى ، تحقيقنى اهمال هيچ بر زمان طوغرو برحركت صايبله‌ماز . شبهه‌سزكه بو ذوات طرق رواتى تدقيق وتعميق ايدرك روايتك مجروح اولديغنى آكلامشلردركه بو درجه عليهنده بولنيورلر . اشبو روايتك آيات كريمه‌نك ظواهرينه اولان مخالفتى ميدانده‌در . هيچ برى اصولى دائره‌سنده ثابت اولمامشدر . بحث ايتدكلرى آيت كريمه سورهٔ حجده‌دركه مدنيه‌در . [بو تقديرجه ايش بوسبتون باشقه برشكل آليور .] بو وقعه‌نك صحتنى قبولدن كرك

رسالتپناه افندمزك وكرك صحابهٔ كرامك سنه‌لرجه اشبو عبارات مصنعه‌يى قرائت وقرآن اوله‌رق اعتقاد ايتمش اولدقلرينى قبول لازم كلوركه شبهه‌سز بونى روايت ايدن بوله‌جقدى . حالبوكه بو بابده هيچ بر روايته تصادف ايتميورز . برقاچ آدمك اختراع ايتديكى حكايه‌نك وجه صحتنى بوله‌جغز ديه ظواهر قرآنيه‌يى كافة تأويله قالقيشمنى ، جم غفيرك پك چوق تفحص نتيجه‌سى اوله‌رق عدم صحتنه قائل اولدقلرى بر فكرك مدافعه‌سيله اوغراشمنى بى طرف بر وجدان قابل دكل تجويز ايده‌مز . برده دوشونه‌لم كه حقيقة بويله بر وقعه تحقق ايتمش اولسه ايدى « كتب سته » ده بوكا دائر هيچ بر روايت بولونميه‌جقميدى ؟.. وقعه‌نك غرابتى حسبيله شبهه‌سزكه چوق كيمسه‌نك نظر دقتنى جلب ايده‌جكندن راويسى ، اوده منقطع صورتده ، بر قاچ ذاته‌مى منحصر قاله‌جقدى ؟ ...

بوكون صحاح الميزه‌دهدر . هانكيسنده بويله بر روايته تصادف ايديورز ! ... »

صديق خانك مطالعه‌سى : . — مفسرين واصوليين‌دن صديق خان مرحومده شويله ديور : « بو روايتلرك هيچ برى تأييد ايتمه‌مش وهيچ بر صورتله‌ده اثبات ايديله‌مه‌مشدر . مع مافيه محققين ، شو عدم ثبوتى ودها طوغروسى بطلانى نظر اعتباره آلمقسزين مدافعات عقليه ونقليه‌ده بولونمشلردر . [عقلى ونقلى پك چوق ادله سرد ايتدكدن صكره دوام ايله] بز پيغمبر افندمزدن اسناد متصل ايله روايت ايدلمش بوموضوعده بر حديث بيلميورز » ديور . بيهقى روايات مشروحه راويلرينك كافة مطعون ذواتدن بولونديغنى سويليور . امام رازى بويله باطل وموضوع بر حكايه‌يى سويله‌مك بيله جائز دكلدر ، مطالعه‌سنده بولنيور .

« خلاصه ، بو روايتلرى تأييد ايده‌جك نه عقلى ونه نقلى بر دليل بولونماديغى كبى ، رأيته اعتماد اولنان محققينك كافه‌سى بو روايتلرك عليهنده بولنيورلر . اساسا اشبو روايتلرك جمله‌سى مرسل ويا منقطع اولمقدن قورتلمدقلرى جهتله اثبات مدعايه‌ده دكرى كورولميور . نقه‌دن اوله‌رق روايت ايتمش بزه بر ذات كوستره‌سونلر ! تدقيقه مستند تفسيرلرك هانكيسنى بو فكره مظاهر كوريورلر ؟ . . بونى كتابلرينه قبول ايدنلر ، هر ايشيتدكلرينى يازمق هوسنده بولنان بر طاقم مفسر ومورخلردر . روايتلرده‌كى اضطرابى ، سندلرده‌كى انقطاعى ، الفاظده‌كى اختلافى كيم انكار ايده‌بيلور . بو درجه ضعيف بولنان بر روايت نصل مدار محاكمه اولور ؟ . ابن عباسك تفسيرنده‌كى سند (كلبى نك) دخى اسمنه مصادف اوليورز . بو ذاتك ضعفى ايسه جمله‌يه معلومدر . دائما موضوع حديثلرك راويلرى ميانده بواسمه تصادف اولنور ! . . . »

ابن كثير ديوركه : « بو روايتلرى تدقيق ايتدم . هيچ برينى وجه صحيح ايله مسند بر حالده بولمادم . تصادف ايتديكم روايتلرك كافه‌سى مرسل بولنيوردى »

---

[۱] « ان الشياطين ليوحون الى اوليائهم . »

نيسابوری‌ده قصه حقنده بك چوق ايضاحات ويرمكله برابر روايانك عدم صحتی فكرنده‌در.

سيوطی درمنثورنده روايتلری عيناً آليور، فقط هيچ بری سند صحيح ايله متصل كورولميور.

قاضی بيضاوی نه ديور؟ — اعاظم مفسرين‌دن قاضی بيضاوی مرحوم غرانيق قصه‌سنی مجملا نقلا ايتدكدن صكره ديوركه: «بو، عندالمحققين مردوددر؛ شيطانك بويله بر القايه قدرتنی قبول ايتمك قرآنه وثوق واعتمادی مخل‌در. شيطان بويله برشيئه قادر اولديغی كبی قرآنه اعتماد قالماز.» (جناب‌حق شيطانك القا ايله‌ديكی‌شيئی نسخ ايدرك كندی آياتنی احكام‌ايدر) معناسنده اولان: «فينسخ‌الله مايلقی‌الشيطان ثم‌يحكم الله آياته» قول‌الٓهيسيله‌ده بويله‌برشبهه مندفع اوله‌ماز. چونكه بركره‌القايه اقتدار قبول ايدلدكدن صكره‌احتمال ينه باقی‌در.....»

مفسرين‌دن ابی البركات عبدالله بن‌احمد بن محمود‌النسفی حضرتلری‌ده: «لايأتيه الباطل من بين يديه ولامن خلفه ... انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون .... ان عبادی ليس‌لك عليهم سلطان» آيت كريمه‌لريله بالاستدلال نه‌سهواً، نه‌قصداً، نه‌ده شيطانك سلطه وتحكمی ايله رسول اكرم افندمزدن بوكبی كلاتك قطعياً صدور ايتمه‌يه‌جكنی، وبويله برشيئك وقوعنه قائل اولمق كفر صريح اولديغنی سويليور.

تفسيرخازن صاحبی‌ده قصه‌يی اوزون اوزادی‌يه جرح وردايديور.

متأخرين مفسرين‌دن خطيب‌شربينی حضرتلری‌ده روايات‌مصنعه‌يی ذكر ايتدكدن صكره فخرالدين رازينك جوابلرينی خلاصه ايديور؛ وابن حجر قصه‌نك صحتی ايچون بيهوده يره اطناب مقال ايتمش ايسه‌ده، قلبه اطمئنان ويره‌جك درجه‌قوتی حائز اولان آنجق قصه‌نك موضوع اولمسی حقنده‌كی تفصيلات‌در ديور...

شيخ‌الاكبر محی‌الدين ابن عربی حضرتلری‌ده: «وما كان لی عليكم من‌سلطان» نص‌فرقانيسيله احتجاجا «اساساً شيطانده بزه قارشی براستطاعت تسلط يوق‌در؛ نره‌ده قالدی كه «وحی». قارشی بويله بر استطاعت اولسون» ديور.

دارالحكمة الاسلاميه اعضای مقتدره‌سندن استاد محترم مدقق شهير ازميرلی اسماعيل حق بك افندی حضرتلری سیرجليله‌ٔ نبويه‌لرينك (۱۱۵) نجی صحيفه‌سنده: «قصهٔ غرانيق، كذب مفترادر، باطل‌در. صاحب‌المغازی ابن اسحاق قصهٔ غرانيقك موضوعات زنادقه‌دن اولديغنه قائل‌در» ديورلر. استاد محترم ديكر بريرده‌ده شو صورتله بيان مطالعه ايديورلر:

«غرانيق قصه‌سی واقع دكل‌در. محققين مورخين ومحدثين بو قصه‌نك محض كذب وموضوع اولديغنه اتفاق ايتمشلردر. بوبابده امر واقع شودر: فخر عالم افندمز، محضر مؤمنين ومشركينده سورهٔ نجمی قرائت بيورمشلر وكندولريله برابر مؤمنين ومشركين سجده ايتمشلردر. اثناء قرائتلرنده غرانيق‌لفظنی اصلا تكلم بيورمامشلردر. ذاتاً سورهٔ جليله‌ده مذكور اولان «ان هی الا اسماء سميتموها انتم واباؤكم» نظم جليلی غرانيق قصه‌سنی قطعی صورتده تكذيب ايدر. چونكه غرانيق سوزی ذكر اولونمش اوليور. او دقيقه‌ده مشركين طرفلرندن برسوره‌ده هم مدح آلهه وهم ذم آلهه اجتماع ايديور، ديه‌رك اعتراضاتده بولنه‌جقلرايدی، حالبوكه بويله براعتراض اصلا مروی دكل‌در.

«مشركينك سجده‌لرينه كلنجه: آنلرك سجده‌لری قصه‌نك صحتنه دلالت ايتمز. فخر عالم افندمز خالق بولنان الله ذوالجلال‌حضرتلرينه تعظيما سجده ايتديكی كبی، مشركين‌ده كندی معبودلرينه تعظيما سجده ايتمشلردر. سجده‌لری «تلك الغرانيق العلی وان شفاعتهن لترتجی» سوزينك قرائتنه مبنی دكل، بلكه «افرأيتم اللات والعزی ومنات الثالثة الاخری» آيت كريمه‌سيله ذكر وبيان اولنان معبودلرينه تعظيما واقع اولمشدر..»

استاد محترمك شو افاده‌لری حقيقةً مدقق وحكيم بر اسلام متفكرينه، اسلام آقاده‌ميسی اعضالرينه ياقيشاجق برصورتده‌در.

افاده قيصه اولمقله برابر قصه حقنده‌كی عروق شبهاتی قلع ايدوب آتيور. چونكه مروی اولان قصهٔ معهوده‌ده واقع اولان بر شی وارسه اوده مؤمنين ومشركينك هپ بردن سجده ايتمش اولملری‌در. باشقه جهتی هپ اويدورمادر. بونك وجهنده استاد محترمك ارائه ايله‌دكلری سبب ايسه اك منطقی برسبب‌در. اويله‌يا، مشركينك سجده ايتمش اولمسندن جناب پيغمبرك «تلك‌الغرانيق العلی ...» يی سويلمسی نه‌دن لازم كلسون؟ اك بيوك معبودلری اولان لات، عزی، مناة ذكر ايدلدكدن صكره سجدهٔ مشركين ايچون باشقه سبب آرامايه حاجت وارمی؟.. باشقه برسبب دها اوله‌بيليركه: اوده سورهٔ جليله‌نك فصاحت وبلاغتی‌در.

خلاصه، غرانيق قصه‌سنك زندقلر طرفندن‌اويدورولمش بريالان اولديغی هم نقلا، هم‌ده عقلا ثابت‌در. بورايه قدر ويرمش اولديغم تفصيلات وايضاحات بوجهتده شبهه براقامش اولديغی جهتله بوندن صكره، افكار محدوده‌ده اصحابنجه موجب شبهه اولان؛ وحق قصهٔ معهوده قبول ايدلدكجه توفيق ممكن دكل كبی كورولن آيت كريمه‌لرك معناسنی ايضاح ايده‌جكز...

آقسه‌كيلی

احمد حمدی.

هندستان والیٔ عمومیسنك بر نطقی

تایمس غزته‌سی «دلهی» مخابر مخصوصندن ۱۹ کانون ثانی تاریخیله آلدیغی بر تلغرافنامه‌یی ۲۶ کانون ثانی تاریخلی نسخه‌سنده نشر ایتمکده‌در. تلغرافنامه‌یه نظراً، اهل اسلامی تمثیل ایدن بر هیئت، هندستان والیٔ عمومیسنی زیارت ایتمش و والیٔ عمومی طرفندن ابراز اولنان تحسسات اوزرلرنده حسن تأثیر اجرا ایتمشدر. والیٔ عمومی ایراد ایلدیکی نطقده، هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سنك نقطهٔ نظرینی صلح قونفرانسنده تمثیل ایتدیرمك ایچون اتخاذ اولنان تدابیری بیان ایله مستر (مونتاکو) نك پاریسده باش وکیل ایله برابر بولوندیغنی ومسلمانلرك نقطهٔ نظرینی معلوم اولان فعالیت واقتداریله مدافعه ایلدیکنی، تورکیانك، ممکن مرتبه حسن معامله کورمسی ایچون هیچ بر تشبثدن کیری قالمدیغنی وبومسئله ایله انکلتره‌دن ماعدا دیکر دولتلرك ده علاقه‌سی بولوندیغنی، مسلمانلر طرفندن کوندریله‌جك بر هیئت منتخبه‌نك قابینه‌یه وممکن اولورسه صلح قونفرانسنه نقطهٔ نظرینی بیلدیرمسنی، فقط قرارلرك وقت اتخاذی غیر معین اولدیغندن مسلمانلرك کندیسنی تقویه ایتملرینی طلب ایتدیکنی بیان ایلمشدر. متعاقباً خلافت اسلامیه‌نك آنجق مسلمانلره عائد اولدیغنی تأکید ایتمش، فقط هرحالده تورکیانك اختیار ایتدیکی حرکاتك جزاسندن قورتوله‌میه‌جغنی سویله‌یه‌رك انکلتره ایله تورکیا آره‌سنده‌کی منافع وعنعوی دوستلق مسئله‌سنده هیئتله همفکر اولدیغنی واسکی مناسبات دوستانه‌یی تأسیس ایتمك زمانی کلدیکنی سویله‌مشدر.

***

مقدرات خلافت حقنده خرستیان عالمنی بصیرته دعوت

«دیلی تلغراف» غزته‌سی تورکیا مسئله‌سنه حصر ایلدیکی بر مقاله‌ده اهالیٔ مسلمه‌نك آمال وحسیاتنك نظر دقته آلنمسی ایجاب ایتدیکنی سویلمکده وشو صورتله بیان مطالعه ایلمکده‌در:

«تورکیانك، یشایان بر ملت اولمق حسبیله خرستیان مملکتلره بخش اولنان حقوقه مستحق اولدیغی نظر اعتباره آلمامق بر بصیرتسزلك اوله‌جقدر. بوغازلرك مراقبه‌سی حل اولونمش بر مسئله‌در. بوکا رجوع ایتمك بر فائده تأمین ایتمز. یالکز استانبول مسئله‌سنده، تورکلرك بوشهرك عصرلردن بری حاکمی اولدیغی اونوتولمامليدر. بوتون تدابیرك عدالت وبصیرت اساسانه ابتنا ایلمسی شایان تمنیدر.»

***

آغاخان حضرتلرینك بیانات مهمه‌سی

هندستان آکابر رجالندن آغاخان حضرتلرینك پاریسده انتشار ایتمکده اولان (انفورماسیون) غزته‌سنه وقوع بولان بیاناتنك خلاصه‌سی‌در:

«ائتلاف دولتلری حربدن اول تورکیا ایله مناسبتلرینی دها زیاده توسیع ایدر و «خسته آدام» ه مالی، اقتصادی معاونتده بولنه‌بیلیر-لردی. روس تهلکه‌سی تورکلری آلمانلرله تشریك مساعی‌یه مجبور ایتدی. تورکیا حرب انفلاق ایتدیکی زمان تماماً آلمان نفوذی آلتنده بولنیور ومقدراتی بالذات اداره ایده‌میوردی. اونك ایچون تورکلری، مثلا بولغارلر کبی حریت نامه‌لریله حربه کیرن ملتلر آره‌سنه ادخال ایتمك دوغرو دکلدر. دیکر طرفدن شوراسی اونوتولماملی که اهل اسلامك مهم بر قسمی ده متفقین طرفنده ایدی و ۱۹۱۴ دن بری (ایزر) جبهه‌سنی مدافعه ایلیوردی. بناءً علیه بزم ده صلح قونفرانسندن بعض طلبلرده بولونمغه حقمز واردر، دکلمی؟ او حالده بز کندیمز ایچون هیچ بر شی ایسته‌میور ویالکز معنوی بر طلبده بولنیورز. بوده، تورکلره عصرلردنبری یشادیغی طوپراقلر اوزرنده براقیلمق صورتیله عدالت کوسترلمسیدر. اساساً بو طلبمز ذاتاً قبول ایدلمش اولان پرنسیبلره استناد ایلمکده‌در.

فرانسه وانکلتره ایچون تورکلره قارشی اعتدال وعدالت ایله معامله ایتدکلری زمان بتون مسلمانلرك قلبنده قزانه‌جقلری موقع ابدی یاننده، تورکیانك بر پارچه‌سی اوستنده آله‌جقلری حق حمایه‌نك نه اهمیتی اولور؟

صوکره تورکلر آوروپا عرفانندن اوزاغه، آسیایه آتیلمغله موهوم بر تهلکه‌یی دفع ایتمك ایسترکن حقیقی بر تهلکه‌یه دوشوله‌جکدرکه بو تهلکه بر ملی حسیات کیندارانه‌سنی دائما آلولیه‌جك بر وضعیته صوقمقدن عبارتدر.

عالم مدنیتك استقبال وآسایشی ایچون هندستانله دائما مناسبتده بولونمق ضروری بولوندیغنی ظن ایدییورم. هندستان مطلق بر انفراد حالنده قالمامالیدر. فرانسه وانکلتره‌نك، دونکنه مماثل بر وضعیتده شرقه ینه محتاج اولملری محتملدر. نجه بو وضعیت ظن ایدلدیکندن دها یاقین بر زمانده حادث اولابیلیر.

فی الحقیقه هندلیلرك فرانسز وانکلیزلرله برابر فرانسه‌ده حدود مدنیت اوزرنده حرب ایده‌جکلرینی بوندن اون سنه اول کیم تخمین ایده‌بیلیردی؟

دنیا فعالیت بشریه‌نك عظمتی یاننده چوق کوچوکدر. فقط ملتلرك آراسنده‌کی رابطه محبت قلبیه‌دن عبارتدر وبو تساند عمومی‌یی آنجق متفقلرك اوغورنده حرب ایتمش اولدقلری پرنسیبلر وبالخاصه ملیتلر پرنسیبی تأمین وادامه ایده‌بیلیر.»

***

خلافت اسلامیه وهند مسلمانلری

دلهی‌دن مورنینغ پوست غزته‌سنه یازیلیور:

مسلمان وهندو بر هیئت مرخصه هندستان والیٔ عمومیسنه خلافت مسئله‌سی حقنده بر مخطره تقدیم ایتمشدر. بونده مسلم وغیر مسلم هندلیلرجه قبول ایدیله‌میه‌جك اولان بر صورت حلك نه صلحی، نه عدالتی تأمین ایده‌میه‌جکی بیان اولونیور ودنیلیورکه: بر مسلمان، نتیجه‌سی نه قادار چتین اولورسه اولسون، آنجق احکام شرعیه‌یه بلا

قيد وشرط مطاوعت سايه‌سنده سلامته واصل اولمغه باقار . (آلت طرفى سانسور طرفندن طى اولونمشدر .)

***

هند مسلمانلرينك مهم بر مخطره‌سى

قالكوتا ، ۲۳ كانون ثانى — ۱۹ كانون ثانيده صاحب نفوذ هند مسلمانلرندن مركب بر هيئت مبعوثه انكلتره‌نك هندستان والئ عموميسنه خلافت مسئله‌سنه دائر بر مخطره ويرمش وتوركيا مسئله‌سى حقنده ، حسيات اسلاميه نظر اعتباره آلنمقسزين تصور ايدلمكده اولان صورت تسويه‌يه قارشى عدم قبول وتصويبنى اظهار ايتمشدر .

مخطره‌ده خلافتك وضعيت حاضره‌سنى تبديل ايتمه‌مك لازم كلديكى ، مسلمانلرك بو مسئله ايله معناً وروحاً علاقه‌دار اولدقلرى بيان ايديليور . هيئت مبعوثه (۷۰) ميليون هند اسلامنك آمال وحسياتى نظر اعتباره آلمق لازم كلديكى مطالعه‌سنده‌در . هيئت مبعوثه‌نك مخطره‌سى شو صورتله نهايت بولمقده‌در :

۱) عربستان ومحال مقدسه توركيانك تحت تفتيشنده قالمليدر .
۲) خلافت وسلطنت يكديكرندن آيريلاماز .
۳) استانبول تورك حاكميتنده ابقا ايديلمه‌ليدر .

***

اسلاميت ، بولشويكلك وانكلتره

لونده‌ره‌ده منتشر (موسلم آووت لوق) غزته‌سنك «اسلام و بولشه‌ويزم» سرنامه‌سى آلتنده نشر ايتديكى مقاله‌نك مهم نقاطنى بر وجه زير اقتباس ايليورز :

لونده‌ره مطبوعاتى اكثريتله بولشه‌ويزم ايله اسلاميت آره‌سنده بر اتفاق حصولنك بيوك بريتانيانك منافعى نقطهٔ نظرندن مهم بر تهلكه اولديغنى ذكر ايلمش ايدى . فى الواقع موسقوه حكومتنك آسياى وسطى ايله اتفاقى انكلتره ايچون جدى بر تهلكه‌در . آنجق لونده‌ره مطبوعاتى بو تهلكه‌نك اسبابنى تدقيق ايتمامش كبى كورينيور . زيرا بولشويزم اجتماعيات وسياسياتده اك زياده مخاصم اولان غزته‌لرك ، توركيا ايمپراطورلغنك حقير بر موقعه سقوطنى وحتى محونى التزامكارانه مدافعه ايلدكلرى كورولمكده‌در . توركيانك سقوطى اسلاميتك شبكهٔ سياسيه واجتماعيه‌سنك انقراضنه معادلدر .

اسلاملر (له‌نين) ك ناقص اولان قومونيزمنى قبولده معذور اولدقلرى كبى بيوك بريتانيا زمامداران حكومتنك آريستو قراسيلرنى ده ترويج ايده‌مزلر . زيرا بر زمانلر غايت قطعى ورسمى افاده‌لر ايله انكلتره سياستنك ، توركيايى آسياى صغرادن وتراكيادن واز جمله حكومت عثمانيه‌نك مقرى اولان استانبولدن محروم ايتمكه معطوف اولمديغنى بيان ايلمش اولان زمامداران اخيراً يونانيلرك ازميرى اشغال ايتملرى حكمنى ويره‌رك بيكلر وبيكلرجه معصوم اسلامك يونانيلر طرفندن قتل ايدلمسنه سببيت ويرمشلردر .

عالم اسلامده على العموم حاكم اولان افكاره نظراً له‌نين قومونيزمى اولسون ، انكليز اريستوقراسيسى اولسون آرتق عينى درجه‌ده سقوط ايتمشلردر . شرقده بوكون فصيلداتان مطالعه‌يى ايشتمك ايسترميسكز ؟ اوراده ديليوركه : «انكليزلر آرتق او اسكى جنتلمنلر دكلدر .»

بيوك بريتانيا رئيس وكلاسنك ٥ كانون ثانى ۱۹۱۸ تاريخنده ايراد ايتمش اولديغى نطقده صراحةً چيزديكى خطوطه رغماً حال حاضرده توركيانك انقسامى جهته توسل ايده‌جك ، عالم اسلاميتده ، اسلامك هيئت عموميه‌سنه مدهش بر ضربه ايندريمك ديمك اوله‌جغندن ، انكلتره‌نك بر صداقتسزلكى كبى تلقى ايديله‌جكدر . شرق احوالنه تماماً واقف اولانلر آنجق ، بويله بر ذهابك اسلام عالمى اوزرنده اجرا ايده‌جكى تأثيرك اهميتنى تقدير ايده‌بيلورلر .

***

استانبولى امير المؤمنيندن آلمنك عاقبتى

۲۸ كانون ثانى تاريخلى «لاووا ناسيونال : صداى ملى» غزته‌سنك «توركلر وفرانسه» عنوانلى باش مقاله‌سندن :

«استانبولى امير المؤمنيندن آلمق بولشه‌ويك پروپاغانداجيلرينه مدهش بر سلاح توديع ايتمك اولوردى . بو خطايى ارتكاب ايتميه‌لم .»

***

دنيكينك رجعتنك استانبولده‌كى تأثيرى

استانبولدن ده‌يلى تلغراف غزته‌سنه توركيانك مقدراتى حقنده شو تلغراف كشيده ايدلمشدر :

«اوكزده‌كى آلتى يدى هفته ظرفنده توركيانك مقدراتنه دائر قطعى بر قرار اتخاذينه انتظار ايديله‌مزسه‌ده بو مسئله پارس محافلنده درين تأثير اويانديرمشدر . استانبولده جارى اولان حسيات عموميه‌يه نظراً جنرال «ده‌نيكن» ك رجعتندن استانبولك عاقبتى حقنده ظن اولنديغندن دها مساعد بر قرار استحصالنه امكان اوله‌جغى نتيجه‌سى استخراج ايديليور وبو رجعته حسن نظرله باقلمقده‌در . زيرا عموميتله ظن ايدلديكنه كوره جنوبى روسيه‌نك وضعيتى توضح ايلينجه‌يه قدر دول ائتلافيه مجلس عاليسنجه حلى لازم كلن تورك معادله‌سنك نتيجه‌سى مجهول قاله‌جقدر .»

***

پارسده بر مؤسسهٔ اسلاميه

پارس ٦ شباط — فرانسه حكومتى ، پارسده بر مؤسسهٔ اسلاميه انشاسى ايچون بر جمعيت اسلاميه‌يه يارم مليون فرانق تبرعده بولنمسى حقنده‌كى لائحهٔ قانونيه‌يى مجلس مبعوثانه توديع ايتمشدر . لائحه‌نك مقدمه‌سنده فرانسه‌يى زيارت ايدن مسلمانلرك مقدارى هر كون تزايد ايتديكندن بحث ايدلمكده‌در . مذكور مؤسسه بر كتبخانه‌يى ، بر قونفرانس صالونى وبر جامعى احتوا ايده‌جكدر . فرانسه بو صورتله تبرعده بولنمقله اسلام تبعه‌سنه قارشى حسيات مخالصتكارانه‌سنى اظهار ايتمشدر .

شورای ملی طرفندن مظهر اعتماد اولان

قابینه‌نك بیاننامه‌سی

رفقای مساعیمله برابر مسئولیت حکومتی درعهده ایتدیکم زمان مملکتك نه حالده بولندیغی جمله‌کزجه معلومیدر. او اثناده حکومت انتخابانه همان‌مباشرتله مجلس‌مبعوثانك مسارعة تأمین اجتماعی‌وحکومت مرکزیه ایله آناطولی آره‌سنده پیدا اولوب انقطاع مخابرات‌درجه‌سنه واران بینونتك ازاله‌سی کبی وظائف مهمه قارشوسنده بولونیوردی. بو وظائفك ایفاسنه صرف اقدامات اوله‌رق مرکزله آناطولینك مراسلات و مخابراتی اعاده ایدلدیکی کبی لله‌الحمد والمنه مجلس عالیکزك بورداده اجتماعی دخی میسر اولمشدر. بوندن بویله‌ارادهٔ ملیه‌نك مجلس عالیکزده تجلیسی حسبیله آرتق قواعد مشروطیته تماماً توفیق‌حرکته هیچ بر مانع تصور اولونه‌ماز. طرف حکومتدن اولجه نشراولونان بیاننامه‌ده تشریح ایدیلن مقاصدکه سیاسی زمره‌لره قارشی بیطرفلقدن آیرلمامق، قوانین موجوده احکامنه تمامیله رعایتکار اوله‌رق بلاتفریق جنس ومذهب هرکسك قانوناً محفوظ اولان‌حقوقنی مصون طوتمق، سکون وآسایشی‌خللدن وقایه‌یه وانتظام‌اداره‌یی مهماامکن تأمینه‌صرف ماحصل استطاعت ایتمك، وطن عزیزمزك سعادت وسلامتی‌اطرافنده بتون حسیات وتمایلات ملیه‌یی جمع ایده‌بیلمك؛ انعقادینه منتظر اولدیغمز مصالحه‌نك شرائطنی تنظیم ایده‌جك اولان مجلسده سلطنت وملت و حکومت یکدل ویك‌جهت اوله‌رق تمثیل ایدلمك‌در؛ ایشته افندیلر، دستور اعمال اتخاذ اولنان شو مقاصده دائما صادق‌قالنمشدر. بونجه مشکلات ایچنده مساعئ واقعه‌دن تحصیل ایدن موفقیاتك درجه‌سنی تقدیر عالیلرینه حواله ایدرم.

ادارهٔ دولتك محتاج اصلاح اولدیغی متفق علیه بر حقیقتدر. بر عصره قریب برمدتدنبری زمان زمان دولتجه‌تصور اولنان اصلاحاتك تماماً تطبیق وثمراتنك حقیله اقتطافی میسر اوله‌مامشدر، بونك‌داخلی وخارجی علل واسباب عدیده‌سی واردر. بو جهتله حکومتجه طرز تطبیق وتوسلی دکیشدیرمك وبوبابده قواعد واساسات جدیده وضع اولنمق‌مجبوری کورلمشدر. ادارهٔ ولایاتده‌واسع‌مقیاسده توسیع‌مأذونیت اصولی اختیار اولنمق وبو اصول ایجابنجه مجالس عمومیه‌نك صلاحیتنی توسیع وخدمات محلیه‌یی عهده‌سنه احاله وتودیع ایلمك، نواحی تشکیلاتی براز اقدم‌موقع اجرایه وضع‌ایله اداره‌نك اك کوچك قسمی اولان ناحیه‌یی ممالك‌متمدنه‌ده مرعی اصوللره توفیقاً برجزؤ تام‌شکلنه قویه‌رق اوکا کوره ایجابات حقوقیه واداریه‌سنی تعیین ایتمك، اقلیتلرك حقوقنی‌تامینا مجالس عمومیه وبلدیه‌ده تمثیل‌نسبی قاعده‌سنه توسل‌اولنمق، قوانین ونظامات نه‌قدر مکمل اولورسه اولسون تمامیله وحقیله تطبیق اولونمادقجه ثمرات مأموله ومنتظره‌یه دسترس اولونه‌میه‌جغی تحقق‌ایتمش بر کیفیت اولمغله امور عدلیه ومالیه ونافعه وانضباطیه‌ده وحتی ادارهٔ ملکیه‌ده قوانینك تماما تطبیقنی تفتیش وتأمین ایتمك اوزره اجنبی‌ارباب وقوفه مراجعتله آنلره امر تفتیشده صلاحیت کافیه ویرمك، ایشته قصد ایتدیکمز اصلاحاتك اساسلری بونلردر. بو اساساتك تطبیق واجراسی تقرر ایتدیکی تقدیرده لازم کلن لوایح قانونیه‌نك مجلس عالیکزه تقدیمی طبیعیدر.

امور خارجیه‌یه کلنجه، طرفمزدن ودول مؤتلفه طرفندن امضا اولنان متارکه مقاوله‌نامه‌سی احکامی هرطرفجه لازم‌الرعایه بر وثیقهٔ بین‌الملل اولدیغندن احکام مندرجه‌سندن انحراف ایدلمه‌مك حکومت سنیه‌جه متحتم کورلمکده. وفقط ایام متارکه‌نك تمادیسندن متولد قرارسزلق داخل مملکتده تردداتی تزییدایله سکون قلبك وحال طبیعینك عودتنه مانع اولمقده‌در. ازمیر وحوالیسنك یونانیلرطرفندن اشغال نا کهانیسی مثللو حادثات الیمه‌نك عکس‌العمللری مملکتی سراپا تهییج وعروق حمیتی تحریك ایتمکده تجیکمه‌مشدر. بو حال غلیان وتذبذبه ختام ویره‌جك آنجق صلح قطعیدر. دعوت اولنه‌جغمز قونفرانس حضورنده ویلسون پرنسیپلری دائره‌سنده حقوق صریحه ومشروعه‌مزك محافظه‌سنه بذل مقدرت تامه قلنه‌جقدر. امید ایدرزکه قواعد معدلت حقمزده پایمال ایدیلمه‌یه‌رك آمال ملیه‌مز حصول بولور.

سنه‌لردنبری موجود اولان مضایقهٔ مالیه اسباب مختلفه‌دن ناشی متارکه‌نك بدایتندن اعتباراً هر وقتکندن مشکل بر دوره‌یه کیرمش ومع هذا صلح عقدیله مسائل مالیه‌نك صورت حلی تعیین ودواملی برحال تأسس ایدنجه‌یه‌قدر هر درلو مشکلاته رغماً مصارف ضروریهٔ دولتك دوام تسویه‌سی احکامنك استحصالی الزم بولنمشدر.

بناءً علیه بر طرفدن تصرفه وغیر مثمر مصارفك ممکن مرتبه تخفیفنه اعتنا اولنمقله برابر دیکر طرفدن وقتك تحمل ومساعده‌سی درجه‌سنده تزیید واردات چاره‌سنه‌ده توسل ایدلمك ضروریدر.

وضعیتمزك وخامتی، معروض اولدیغمز مشکلات کثرتنی‌وسزلرك وبزم‌وظائفمزك‌نقلتی محتاج‌تعریف دکلدر. آنجق عزم وبصیرتك عسری یسره تحویل ایده‌جکنه قناعت تامه‌مز واردر. عدالتك لایتغیرقواننه استناد ایتدکجه توفیقات‌الهیه‌نك بزمله‌برابر اوله‌جغنه شبهه یوقدر.

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی | اشرف ادیب

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

دينى ، فلسفى ، علمى ، ادبى ، سياسى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در

باش محرر: محمد عاكف

صاحب ومدير مسئول: اشرف اديب

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

ابونه شرائطى

داخل ، خارج ، هر ايچون سنه‌لكى (٢٥٠) ، آلتى آيلغى (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سى ٥ غروش ، سنه‌لكى ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پيشيندر

مسلكه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز

اخطارات

آدرس تبديلنده آيريجه بش غروش كوندرلملیدر

مكتوبلرك امضالرى واضح واوقوناقلى اولمسى وآبونه‌نمره نومروسنى محتوى بولنمسى لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولونور

پاره كوندرلديكى زمان نه‌يه دائر اولديغى واضحاً بيلديرلمسى رجا اولونور

عدد : ٤٥٩ — ٢٨ جمادى الاولى ١٣٣٨ — پنجشنبه — ١٩ شباط ١٣٣٦ — جلد ١٨

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

« افتطمعون ان يؤمنوا لكم وقد كان فريق منهم ... »

٤

ابن القيم شويله ديور : « بوتون شريعتلرك فوقنده اولان بو شريعت غرانك شارع حكيمى ايچون متصور دكلدركه عينى شريعتك ايچنده كندى فرائضنى عملاً ساقط براقه‌جق ، محرماتى حلال قيله‌جق ، عباد اللهك حقوقنى ابطال ايده‌جك برطاقم حيله‌لرى مشروع قيلسون ؛ خلق ايچون كونا كون مكر و خدعه قپولرينى آچسين ؛ مشروع اولان اسبابى سوء استعمال صورتيله صورت قطعيه‌ده حرام اولان برطاقم امور ممنوعه‌يى تجويزه مساغ كوسترسين ؛ شريعتى ، قوللرى فعللرينه اويمايان ، لسانلرى هيچ بر وقتده قلبلرينك ترجمانى اولميان برطاقم حيله‌كارلرك آغزينه لقمه ، اغراض فاسده‌لرينه هدف قيلسين . بو جرأتكارلر اسلامى بريغين ارباب استهزانك تزييفاتنه معروض براقمقدن باشقه فائده‌سى اولميان صاچمه برطريقه توسل ايديورلرده چوجق آلداتير كبى اللهى آلداتمه‌يه قالقيشيورلر . خلقدن حياسى ، خالقدن پرواسى اولميانلرك طوريني طاقينه‌رق حدود الهيه‌يى ملعبه حالنه كتيريورلر . برشيئى اولا تحريم ايديورلر ، صوكره عينى شيئى ادنى برحيله ايله حلال مرتبه‌سنه چيقاريورلر . و « بوندن مقصد باشقه برشيدر . » ديه‌رك كندى كنديلرينى آلداتمق ايسته‌يورلر . حالبوكه مقصدلك ينه اوندن باشقه برشى اولمديغنى كنديلرى ده بيليورلر . جناب حق طرفندن حفظ واداسى توصيه اولونان حقوقى الك اوفاق برشى ايله اسقاط ايديورلر . هر وجهله متماثل اولان ايكى شيئى صورتده ، ياخود اسمده ، ياخود بو ايكى شيئه موصل اولان طريقده‌كى اختلافدن طولايى آيرى آيرى شيلر عد ايديورلر . واجب اولديغنى قبول ايتدكلرندن دها يوكسك مرتبه‌ده واجب اولان شيلرى حيله‌لرله استحلال جهتنه كيديورلر .

« حمد وثنا او فاطر حكيمه سزادركه شريعتنى بوكبى تناقض وفساد شائبه‌لرندن تنزيه بيوره‌رق اونى مخلوقاتك دارينده‌كى مصالحنه كافل قيلمش وعظمت الهيه‌سنه دلالت ايدن آيات باهره‌سنك الك باشنه كچيرمش ، او شريعت بيضايى بوتون سالكلرينى قرب الهيسنه ايصال ايدن برشهراه نورانور هدايت اولمق اوزره كوندرمشدر . بو اعتبارله اسلام اونك نور مبينى ، حصن حصينى ، ظل ظليلیدر .

« جناب حق بو شريعت غرا ايله قوللرينه معرفت الهيه خصوصنده يوكسله بيله‌جكلرى غايه‌يى بخش ايلديكى كبى ينه او سايه‌ده محبة اللهك كمالى قلوب مسلمينده صوك درجه‌سنى بولدى . حكمت بالغهٔ سبحانيه‌سى فكرلره قارشى انكشاف ايتدى . نعم جزيلهٔ صمدانيه‌سى نعمت اسلام ايله كمالنى بولدى . او خالق ذو الجلالدن باشقه آله يوقدركه قوللرينه كوندرديكى شرع مبينى ، ذات فوق الخيال يزدانيسنك خالقيت وربوبيتله تفردينه حجت اولان آيات باهره‌سنك الك عظيميدر . او قادر قيوم بوتون صفات كمال ايله موصوف ، بوتون نعوت جلاله مستحقدر . بوتون اسماء حسنى كنديسنك ، بوتون صفات عليا كنديسنكدر . مثل اعلا اونكدر . نه اسماء الهيه‌سنه برشائبه ، نه صفات سبحانيه‌سنه برنقص ، نه ده افعال كبريا پناهنه برعبث ، ياخود برظلم كيرمك احتمالى يوقدر . او خالق اعظم ذاتنده ، صفاتنده ، افعالنده ، اسماسنده كندى كمال ازلى وابديسيله وجهاً من الوجوه تضاد تشكيل ايده بيله‌جك بوتون

خاطره‌لردن منزهدر . اسم پاکی عالی ، فیض کبریاسی متعالی، حکمتی کامل ، نعمتی شاملدر . قوللرینه قارشی حجت بالغه‌سی ابدیاً قائمدر .

« الله ذوالجلال شرعنده تناقض کبی ، اختلاف کبی شائبه‌لر بولونمق نقیصه‌سندن کلیاً متعالیدر . اکر بوشریعت اللهدن باشقه‌سی طرفندن ترتیب ایدیلمش بولونه‌یدی بر ییغین اختلاف ایله مالا مال اولوردی . هیهات ، او بر شریعت غرادرکه احکامی آره‌سنده‌کی ائتلافه، اقسامی بیننده‌کی تعادله سوز یوقدر . هر درلو نقصدن مبرا ، هر درلو لوثدن طاهردر . رنکی بردر ، تلونڭدن مصوندر. ارکان ومبانیسی عدل اوزرینه ، حکمت اوزرینه ، مصلحت اوزرینه ، رحمت اوزرینه مؤسسدر . بر فسادی تحریم ایدنجه اوندن دها بربادینی ، یاخود اونك درجه‌سنده بولونان دیکر بر فسادی‌ده تحریم ایدر . اسلام اللهك اوطوغرو یولیدرکه اکریسی بوکریسی ، کیرینتیسی چیقینتیسی یوقدر . او شریعت سمحاسیدرکه نه دارلق ، نه‌ده کوجلك یوقدر . بالعکس او، معاملاتنده ونعتلو ، مساعده‌لر کوسترن بر دین توحیددر . هیچ بر شیئی امر ایتمزکه عقل قالقسون‌ده « بونی نهی ایده‌یدی دها موافق اولوردی . » دییه‌بیلسین ؛ کذلك هیچ بر شیئی نهی ایتمزکه ذکا اورته‌یه چیقسین‌ده « بونی اباحه ایده‌یدی دها مناسب دوشردی.» حکمنی ویره‌بیلسین . اونك بوتون امر ایتدکلری صلاحدر ، بوتون نهی ایتدکلری فساددر .

« طیباتك کافه‌سنی مباح قیلمش ، خبیثاتك هپسنی تحریم ایلمشدر . اوامری غدادر ، دوادر . نواهیسی پرهیزدر ، صیانتدر . ظاهری باطنی ایچون برزینتدر . باطنی ایسه ظاهرندن دها کوزلدر . شعاری صدقدر . قوامی حقدر . میزانی عدلدر . حکمی ایسه فصل الخطابدر . نه بر امیرك سیاستیله ، یاخود بر عاقلك رأییله ، یاخود بر فقیهك قیاسیله ، نه کوشهٔ ریاضته چکیلمش بر مزوینك ذوق معنویسیله ، نه‌ده بر زهد وصلاح صاحبنك رؤیاسیله تکمل ایتمك احتیاجلرندن وارسته‌در . بالعکس بونلرك کافه‌سی اونك سایه‌سنده تکمله محتاجدر . بونلرك ایچندن شهراه صوابی بولمه‌یه موفق اولانلر وارسه بو توفیق صرف اوشریعت غرایه اولان استناد واعتمادی سایه‌سنده در. دها پادشاهلرك سیاستلری، ارباب خدعه‌نك شرعی دیدکلری حیله‌لری، قیاس مبتلالرینك قیاسلری ، خلاف دوشکونلرینك اصوللری اورته‌ده یوق ایکن بزی نعمت اسلام ایله بختیار ایدن جناب حق شریعت بیضاسنی اکمال واتمام بویورمشدی. « الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی » ۱] آیت جلیله‌سنك نزول ایتدیکی ، « لقد ترکتکم علی المحجة البیضاء لیلها کنهارها لایزیغ عنها الا هالك ۲] ـ ماترکت من شیءٍ یقربکم من الجنة ویباعدکم عن النار الا اخبرتکم به » ۳] احادیث نبویه‌سنك

۱] مآل کریمی: بوکون سزك ایچون دینکزی اکمال ایتدم واوزرکزده‌کی نعمتمی اتمام ایلدم . اسلامك‌ده سزك ایچون دین اولمسنه راضی اولدم .
۲] مآل شریفی : سزی نورانور بر جاده اوزرنده براقدم‌که کیجه‌سی‌ده کوندوزی کبی‌در . بو جاده‌دن آنجق هلاك وخسرانه محکوم اولانلر صاپارلر.
۳] مآل شریفی: سزی جنته یاقلاشدیره‌جق، آتشدن اوزاقلاشدیره‌جق هیچ برشی براقادم . هپسنی خبر ویردم .

لسان رسالتدن شرف صادر اولدیغی زمان عجبا بو حیله‌لر ، بو قیاسلر ، بو بربرینی نقض ایدن قاعده‌لر ، بو متشتت اصوللر ، طریقلر نرده ایدی ؟ . »

عبدالعزیز چاویش

مباحث علمیه واجتماعیه

اسلام وسوسیالیزم

هندستانڭ اکابر علمای اسلامیه‌سندن شیخ مشیر حسین قیدوای حضرتلری بو سرنامه ایله بوندن سکز سنه مقدم انکلیزجه اوله‌رق مهم بر اثر نشر ایتمشلردی . بو هفته‌دن اعتباراً بو اثری ترجمه‌یه ابتدار ایدیورز . قارئلرمز طرفندن کمال اهمیتله تعقیب اولنه‌جغی شبهه‌سز اولان بو موضوع خطیرك صلاحیتدار بر قلمك محصول تتبعی اولدیغی کبی بو بابده ایلك دفعه یازیلان بر اثردر . غرب علماسندن بر چوغنك اوزرنده حسن تأثیری کورولمش وتقدیره مظهر اولمش بویله بر کتابك محترم دینداشمز طرفندن تحریر ونشری البته بزم ایچون بادیٔ افتخاردر .

۱ ـ اسلام سوسیالیزمنك اساسی

« کان الناس امةً واحدةً »

« انسانلر امت واحده‌در. » قرآن کریم بویله دیيور . بشقه بر آیت کریمه‌ده « محققدرکه نزد الٰهیده اك قیمتدارکز اك زیاده متقی اولانکزدر . » دینلدیکی کبی دیکر بر آیتده‌ده « بتون مؤمنلر آنجق قرده‌شدر . قرده‌شلرکزك آره‌سنی اصلاح ایدیکز » بیوریلیور .

ینه قرآن حکیم : « ای انسانلر ، بز ، سزی بر ارکك وبر دیشی ایله یاراتدق . سزی اقوام وقبائله آییردق‌که بر برکزله طانیشه‌سکز . نزد الٰهیده اك کریمکز ، اللهدن اك زیاده قورقانکزدر . » دیمکده‌در .

علیه الصلاة والسلام افندمز بر نطق پیغمبریلرنده شو صورتله ادارهٔ کلام ایدییورلر :

« ای ناس ! جناب حق سزی جاهلیت قباحتلرندن ، اجداد ایله تفاخردن قورتاردی . هیچ بر عربك دیکر قومدن اولان بر آدمه رجحانی یوقدر ، مکرکه تقوی ایله اوله . هپکز آدمدنسکز ، آدم‌ده طوپراقدندر .

« ای ناس ، جناب حق هپکزك اللهیدر . بتون نوع انسانینك اصلی بردر ودینلری عینی دیندر » .

شاعر اسلام سعدی ، بو اقتباس ایتدیکمز سوزلری ، بو بیتلریله بیان ایدییور :

بنی آدم اعضای یکدیکرند ـ که در آفرینش زیك کوهرند
چوعضوی بدرد آورد روزکار ـ دیکر عضوهارا نماند قرار

یعنی ، ابنای آدم بر موجودیتك اعضاسیدر . چونکه هپسی‌ده بر جوهردن یاراديلمشلردر . بر عضو الم‌له متأثر اولورسه بتون موجودیت او المله مختل اولور !

(مابعدی ۱۹٦ نجی صحیفه‌ده‌در)

« عقابنامه » *]

بر مملکتك بویوك داغنده
بر کوش قوجا بر عقاب اوچاردی ؛
کویاکه جهان جهان قاچاردی
آفاق او شاهك اوغراغنده .

***

یوکسلدی بوتون جبالی کچدی ،
یوکسلدی سحابلك ایچندن
یوکسلدی کونش قدار ... اوچارکن
کویاکه برخیالی کچدی !

***

آرتیق دورارق زمینه باقدی ،
بر نخوت کافرانه دویدی :
ظن ایتدی اوکا قدرده اویدی ،
کبر وعظمت یوزندن آقدی !

***

قلباً دیدی کیم : نه‌در شو عالم ؟
بر ذره حضور شوکتمده ،
کوکلر بیله زیر سطوتمده ،
ییته‌ر شو جهان زمینه اینسه‌م .

***

بر نظره‌مه آسمان آچیلمش :
سیاوات وثوابتك بن
اسرارینه واقفم أزله‌ن ؛
طوپراق هله پایه صاچیلمش .

***

دنیاده کزه‌ن حقیر بر مور
مشهودم اولور نکاه ایده‌رسه‌م !
یا صید وشکار ایچون کیده‌رسه‌م ،
پنچه‌مده قالیر سباع مقهور !

***

عماناره سایه‌ریز هیبت
بر عجبه سحاب ذی حیاتم ؛
صیتمله دولار مکوناتم ،
صوتمدن اوچار رعود شدت !

***

بن حاصلی شاه بی‌نظیرم ....
عالم بکا سجده ایتسه شایان ،
علویت خلقتم نمایان :
ابعاد فضا نم اسیرم !!

. . . .

***

بر چوق داها بویله یاوه کویا
اولقده ایکن ، عقاب یزدان ۲]
سیر ایله ناصیل اولوب خروشان ،
غرنده عقابی ایتدی افنا .

***

یوکسك داغه برکزیده صیاد
چیقمشدی ؛ کورونجه صیدی درحال
« یا حق ! » دیدی براوق آتدی ذی‌بال ،
مغرور عقابی ایتدی برباد !

***

کوکسندن آلوب‌ده جرحهٔ جان
سرعتله یووارلانوب ایزکن ،
بیلمم بزه بویله حمله کیمدن
کلدی ؟ دیدی ، لکن اولدی تابان

***

کوکسنده‌کی تیریر ۳] بو لایق ،
لایق دیدی بزلره بو حالت :
کوکسمده دورور جناح ذلت ،
بزدن بزه کلدی هرقنالق !

***

« بز بر نیجه بر عقاب کوردك ،
دوشمش یره جسمی پاره‌لنمش ،
بر اوق یاراسیله یاره‌لنمش ،
پیچیدهٔ انقلاب کوردك ! »

***

« فرض ایله‌که بر عقاب سطوت ٤]
الك ذروه‌سنه چیقوب بو ارضك ،
هر نقطه‌سنه شو طول وعرضك
ویرمش قنادیله ظل دهشت ؛ »

***

« مشرق او ظلال ایله قارارمش ....
بر پنچه‌سنه بو ملکی آلمش ،
بر نیچه زمین هنده صالمش ،
مغرب او خیال ایله قارارمش ؛ »

***

« باقیمی قالیر عجب او هیکل ؟
ظاهری دکیلدر انتفاخی ؟
هر منتفخك‌ده انفساخی ؟
کیم واردی بو یرده آندن اول ؟ »

***

فرعون نه اولدی ؟ نرده نمرود ؟
کسری نره‌ده ؛ بنای شداد
خاك اولمادیمی ؟ جهانی برباد
ایتمك دیله‌ین قالیرمی موجود ؟

***

« شیطان کیبی وارمی باشقا ملعون ؟
واردر : بری‌ده آنك هلاکو !
مشرقده مثال او قانلی جادو ،
مغربده نمونه انکیزیسیون ؟ »

***

« هپسنده برر عقاب واردر ،
پایراقلرینه اولونسه دقت ؛
ظلم ایله‌یه‌ن حقوقه خدمت .
یردن کوکه بر خطاب واردر ! »

***

اورنك شهامتنده مغرور
بیك شاه مزاره منقلبدر ،
بیك زلزله کونده‌ریرده قادر ،
بر ظلمی ایده‌ر سقوطه مجبور .

***

هپ قانلی آلو صاچان شواهق
بر کون چوکویور زمینه مطلق ،
بر کون ایدیبور تجلیٔ حق
ظلم افسرینه غروبی لاحق !

***

« یرلرده سورووندورور عقابی ....
دنیاره صیخمامشکن اول ،
هر جزؤی اولور هوامه ما کل ،
حقك نه شدیددر عقابی . » ٥]

***

« بر کون ییقیلوب دوشونجه ناکاه
طاشدنسه قیرارلر ، آتسه یرلر ،
حرب آلهه‌سی کبردی دیرلر !
بزلر نه دیرز یا ؟ الله ، الله !! »

۱۲۹۷ - ۱۳۳٤

نامق کمال — علی اکرم

---

*] عقاب عینك ضمیله قارا قوش دیمکدر . نامق کمال اسکی‌روسیه دولتنك بایراغنده کورولن قارا قوش رسمندن دولایی بو شعرینی «عقابنامه» تسمیه ایتمشدی . کمال ، او مستبد وقهار چارلق دولتنك ناصیل بر عاقبت مخوفه‌یه دوچاراولاجغنی ایشته شو منظومه‌سنی اوتوز دوقوز سنه اول یازارق کندی تعبیرنجه عادتا کرامت عرفان ایله کشف ایلمشدر . لکن کمال شعرینی اتمام ایده‌مه‌مشدی ؛ ایکی سنه اول چارلق روسیه‌سی محو وپریشان اولونجه شعری اتمام وظیفه‌سی بنم قلم عجزمه ترتب ایتدی . منظومه‌نك یالکز معترضه‌لر داخلنه آلدیغم قطعه‌لری کمالك ، دیکرلری بنم‌در . شعرك اساسی ناصر خسروك بر منظومه‌سندن مقتبسدر .

۲) عقاب ، عینك کسریله : جزا .

۳) اسکیدن یاپیلان اوقلرك بر اوجنده قنات رسمی بولونوردی . قارا قوش ، اوق کورونجه کندی جنسندن بر سلاحك کندینی اورمش اولدیغنه قناعت حاصل ایدیبور .

٤) اسکی چارلق روسیه‌سی مقصوددر .

٥) « ان‌الله شدیدالعقاب » آیت کریمه‌سنه تلمیحدر .

۱ — فرائض دینیه‌ده اساسات اجتماعیه .

دنیانك الك بیوك و بی‌نظیر مجدد اجتماعیسی اولان پیغمبرمز افندمز فرائض دینیه‌نك کیفیت ایفاسنی ایضاح ایدییورکن بر طرفدن اخوت و مساوات کبی الك بیوك اساسات دیموقراتیه‌یی، دیکر طرفدن اساسات اشتراکیه‌یی نظردن دور طوتمامشلردر . پیغمبرمزك وضع ایلدیکی قوانین دینیه‌یه نظراً زنکین ، فقیر مسلمانلر ، هانکی عرق و رنکه منسوب اولورلرسه اولسونلر ، هرجمعه کونی جامعلرده طوپلانیرلر و موقع و وضعیت فرقی کوزه‌تمکسزین نمازلرینی ، جماعتك انتخاب ایده‌جکی بر امامك آرقه‌سنده ، أدا ایدرلر . سنه‌ده ایکی دفعه ، بتون مسلمانلر ، دها بیوك اجتماعلر عقد ایدر، نمازلرینی برلکده قیلارلر و یکدیکرلریله، الك صمیمی حسیات اخوتکارانه‌یی بیان ایدرك ، مصافحه و معانقه ایدرلر . هیچ اولمازسه مدت عمرنده برکره اولسون بر مسلمان ، بیکلرجه مسلمان قرده‌شنك رفاقتنده ، معین بر زمانده مکهٔ مکرمه‌یی زیارت ایدر . عالم اسلامك اوزاق ، یقین هر طرفندن کلن، بریرده طوپلانان و دیکیش یوزی کورمامش ، عینی بسیط البسه‌یی اکتسا ایدن ، یالین آیاق ، باشی آچیق یوز بیکلرجه مسلمانك اشتراکیله وقوع بولان بو معظم اجتماعده مختلف مملکتلرك امراسی، فقراسی اسلام سوسیالیزمی نامنه هرسنه علوی بر تظاهرده بولندقلری کبی اخوت و مساواتك فعلی بر نمونه‌سنی عرض ایتمکده‌درلر . بو اجتماعده بر پادشاه ایله تبعه‌سی ، خواص ایله عوام آره‌سنده ذره قدر بر فرق کورولمز . اوراده هرکس آکلارکه بتون مخلوقات انسانیه بر امت‌در و عینی اخوتك اعضاسیدر . بو اجتماع سنوی ، انسان ایله همجنسلری آره‌سنده ظاهری و خارجی بر مشابهت ، بر مساوات عرض ایتمکله قالماز ؛ بلکه بتون انسانیتك تعقیب ایتدیکی طریقك وحدتنی ، ایریشمك ایسته‌دیکی مفکوره‌نك برلکنی‌ده کوسترر . بو بیکلرجه کنج، اختیار، ارکك، قادین بو قوم دریالرینه ، صاییسز مشکلاته معروض اوله‌رق، مال و ملکنی تهلکه‌لره دوچار ایدرك، آنجق تك بر أمل، تك بر غایه ایچون کلیرکه اوده: انسانه شاه داماردن دها یقین و هریرده حاضر و ناظر اولان اللهه هم عبادت ، هم او ذات اقدسك «رب العالمین» اولدیغنی بویله بر اجتماع عمومی‌ده تذکار ایلمکدر . اوت، بو عظیم کتلهٔ انسانیه‌یی طوپلامقدن غایه ، هپ بردن و هپ بر زمانده اخوت عمومیه ایله روابط روحیه‌یی تظاهر ایتدیرمك ، هر مؤمن حقیقیه اللهك ربوبیتنی، «انسانلرك قرده‌شلکنی» اوکرتمکدر .

مسلمانلرك سلامی بیله اساسات اجتماعیه‌یه مبتنیدر . برقاچ مسلمان بریرده اوتوریورکن دیکر بر مسلمان کلیرسه جمله‌سنه «السلام علیکم» دیر و اوتورانلرك ایچندن بری جمله‌سنك نامنه «وعلیکم السلام» جوابنی ویرر .

عصرمزك بر چوق سوسیالیستلری قرده‌شلریی مسکرات و قیزیل دریا» سنه باتمقدن قورتارمق ایچون اللرندن کلن هر تشبثده بولنیورلر .

پیغمبرمز افندمز بونی‌ده یاپدی . دیدی‌که «خمری ایچمه‌یکز ، چونکه او بتون خباثتك آناسیدر !» . قرآن کریم ایسه بو صدده شو سوزلری سویلیور :

«ای اهل ایمان ، شراب ، قمار .... الخ ... هپسی‌ده شیطان ایشی اولان بر ر فنالقدر . بونلردن اجتناب ایدیکزکه قورتوله‌سکز .»

۳ — شفقت اسلامیه

حضرت محمد اجتماعی اساسلر اوزرینه شفقتی تشویق بیوردی .

«کیبون» دیرکه :

«مسلمانلرك شفقتی حیوانانه قدر شاملدر ، قرآن ، مکرراً قطعی و واجب الایفا بر وظیفه اولمق اوزره ابنای سبیل ایله اصحاب ضرورته معاونتی امر ایلر . حضرت محمد ، احتمال که ، وظیفهٔ شفقتی کمال دقتله تعریف ایدن یکانه شارعدر .»

قرآن کریم : «ربا ایله چوغالتمق ایستدیککز اموالی جناب حق چوغالتماز . فقط رضای باری ایچون ویره‌جککز صدقه‌لری جناب حق تضعیف ایدر» بیورمقده‌در .

دیکر بر آیت کریمه : «سودیککز شیلردن انفاق ایتمدکجه خیره نائل اوله‌مازسکز .» مآلنده‌در .

بونك کبی دها بر چوق آیت کریمه واردر . رسول‌الله افندمز ایسه :

«بتون خلق اللهك عیالیدر . اللهك مخلوقاتنه الك زیاده ایلك ایدن نزد الهیده الك زیاده مقبول اولاندر» بیوریورلر .

رسول‌الله «نزد الهیده الك زیاده مقبول اولان کیمدر .؟» سؤالنه جواباً «نزد الهیده الك زیاده مقبول اولان مخلوقاتنه الك زیاده ایلك ایدن‌در» دیدیلر .

ینه حدیث نبوی‌ده «ایستر موفق اولسون ، ایستر اولماسون ، قرده‌شنك احتیاجنی ازاله‌یه چالیشانلرك کناهلرینی جناب حق ، عفو بیورر» ، «شفقت هر مسلمان ایچون بر وجیبه‌در . بو وجیبه‌یی ایفایه قدرتی اولمیانلر بر فعل خیرده بولنسونلر ، یاخود بر کناهدن اجتناب ایتسونلر .» دیه بویورولمقده‌در .

ینه رسول‌الله افندمز «صدقه ویرمك هر مسلمانه واجبدر» بیورمشلر . اصحاب کرام «فقط ویره‌جك برشی یوق ایسه ؟» دینجه «ویره‌جك برشی یوق ایسه اللریله چالیشسین، برشی قازانسین، مستفید اولسون و آرتانی ویرسین» مآلنده جواب ویرمشلر . بونك اوزرینه اصحاب «چالیشمغه و بناءً علیه هم مستفید اولمغه ، هم صدقه ویرمکه مقتدر دکلسه نه یاپار ؟» دیمشلر . رسول‌الله افندمز «او حالده مظلوم و محتاج اولانلره یاردیم ایدر» جوابنی ویرمشلر . بو سفر اصحاب ، «یا مظلوملره معاونت ایده‌مزسه ؟» فکرینی درمیان ایدنجه رسول‌الله افندمز: «او حالده هرکسی ایلکه تشویق ایتسین، ایده‌مزسه، هرکسه فنالق یاپمقدن صاقینسین، چونکه بوده صدقه ویرمك و شفقت ابراز ایتمك کبی‌در» دیمشلر . دیکر احادیث شریفه‌ده پیغمبرمز بر مسلمان بر آغاج

دیکر ویا برتارلایی اکرده بونلردن بر انسان ، برقوش ویا برحیوان یيرسه بونلرك هپسی اونك دفتر حسناتنه قيد اولنور» ، « برقردهشنك یوزینه کولمك شفقتدر » ، « نوع بشری مأثر فضيلتپرورانه‌یه تشویق ایتمك شفقتدر . محرماتی منع ایتمك شفقتدر . انسانلره یول کوسترمك شفقتدر . اعمایه معاونت ایتمك شفقتدر » بيوررلر .

پيغمبرمز « مسلمانلق نه‌در ؟ » دیيه صورمشلر . « سوزك تميزلكيله شفقتدر» بيورمشلر . قرآن، فنالقلرك ايلكله دفع وازاله‌سنی توصیه ایتمکده‌در .

مسلمانلقده شفقتك اوچ غایه‌یی ، فقط اجتماعی بر زمين اوزره ، استهداف ایتدیکی کوروئمکده‌در :

برنجیسی: فدای نفس روحنی ابداع ایله انسانلری منافع فردیه‌دن زیاده منافع مشترکه‌یه خادم قیلمق . « کندیك آچ قال، فقط بشقه‌لرینی آچ براقمه ! » دستوری بو غایه‌نك اساس اولدیغنی آکلاشيلور .

ایکنجیسی : ثروتی امت اسلاميه آره‌سنده متساویاً توزیع ایتمك . شفقتی قواعد دینیه‌دن کوسترمکله حضرت پيغمبر بيوك بر ثروته وارث اولانلرك وضعيت ماليه‌سيله هيئت اجتماعیه‌نك اداره‌جه مختيار اولمیانلرك وضعیتی آره‌سنده مساواتی حکمران قيلدی . چونكه هیچ اولمازسه معين بر مقداری اقربا وتعلقات اولسه‌ده مستحق اولانلره ویرمك بر وجیبهٔ دینیه‌در . بناءً عليه مملكتك فقرای اهالیسنه دها زنكينلر بالاختيار باقيور وحکومت آغير بر يوكدن وبيوك بر مسئوليتدن قورتولمش اوليور .

اوچنجیسی : فقری ، بر جنایت دکل ، برفضيلت طانيمق . اسلامك الك بيوك آدملری فقير اولمه‌يی ایسترلردی . بالذات فخر کائنات افندمز « الفقر فخری » بيوردقلری کبی « یاربی ، بنی فقير اوله‌رق یاشات ، فقير اوله‌رق اوله‌یم وفقرا ايله حشر اوله‌یم » دیيه دعا ایتمشلردر .

پروفسور وامبری ، بودایشته‌ده ، بوسطرلرك محررينه ، دیار اسلاميه‌ده سنه‌لرجه بش پاره‌سز کزدیکنی واهالیٔ اسلامیه‌نك اوكا هردرلو اکرام وحرمتده بولندیغنی ، بشقه بر يرده بوكا قطعياً راست کله‌میه‌جکنی بيان ايلمشدر .

اسكی عرب هيئت اجتماعیه‌سنی سوسياليزمه حاضرلامق ايچون صوك نقطه يك لازم ايدی . چونكه عربلر احساب وانساب ايله وتوارث ایتدکلری هرشيله زیاده‌سيله افتخار ايدرلردی . فقط بو نقطه بوکون بالخاصه عصری اوروپاده‌کی مغرور ومتعظم لوردلرله ميليونه‌رلرك تحکمنی قيرمق ايچون اسكيسندن دها زیاده لازمدر !

شرقده تهلكه‌سی قارشوسنده ائتلافك اتحادی

تان غزته‌سی سویلیور :

« ائتلاف دولتلری شرقده حربی قزانمق ایچون تورکلره قارشی عربلره استناد ایتدیلر . بونده حقلری واردی . ائتلاف حکومتلری ملتلرك حریت وسربستیسی ایچون حرب ایدییورلردی . عرب مملکتلرنده تورك حاکمیتی کندی تعقيب ایتدکلری اساسلره مخالف ايدی . فقط بوکون ایکی مسلمان عرق یکدیکرندن آیرلدیغی وآرتق عرب تورکدن مشتکی بولنمدیغی کبی تورکده عرب استقلالنی منع ایده‌مدیکی ایچون ائتلاف دولتلرینك رقابتلرندن استفاده ایتدکلری ایکی قوۀ مليه‌یی بوکون قارشیلرنده متحد بولملری تهلكه‌سی موجود دکلیدر ؟ بوتهلكه‌نك بالخاصه تهدید ایتدیکی حکومت فرانسه دکلدر . اميرفيصل ايله مذاکره ایدن وده‌هاده مذاکره ایده‌جك اولان فرانسه عرب استقلالنه قصد ایتميور . بر تورك واليسنك آطنه‌ده تأسسنه مساعده ایدن فرانسه تورك اراضیسنك تماميت ملکیه‌سنه‌ده طوقونمق ایسته‌ميور . فقط فرانسه اوچ ائتلاف دولتنه قارشی هندستاندن مغربه قدر توسع ایده‌جك برمسلمان اغتشاشی تنظیمی ایچون احضار ایدلمکده اولان ترتيباتی دوشونمکه مجبوردر .

تورك وعرب مشوقلری آره‌سنده موجود اولان مناسباتی وثائق ايله بوراده اثبات ایده‌جك دکلز . وضعيت اولدقجه معلوم بولندیغی ايچون تفصيلاته کیریشمك احتياجی یوقدر . دیکر طرفدن مسئله اولدقجه‌ده جدی بولندیغی جهتله بیهوده شخصيات مسئله‌لرینی موضوع بحث ایتمه‌مك لازمدر . بوکون ظهوره کلن احوال ائتلاف دولتلرینك تورکیا مسئله‌سنی حل ایتميوب اونك ايله مذاکره‌یه کیرشمه‌ملرندن وتورکیایی یشاتمق ایچون لازم کلن تدابيره توسل ایتمه‌ملرندن نشأت ایتمشدر .

فقط هرنه اولورسه اولسون اليوم استقبالی دوشونمك لازمدر . انکلتره ، ایتاليا وفرانسه‌نك شرقده برنجی درجه‌ده بر طاقم منافعی موجوددر . هراوچی‌ده مسلمانلر ايله مسکون واسع برطاقم مملکتلری اداره ایدییورلر . بو دولتلر نهایت شرقده صلحی تأمين ایچون نه‌زمان ائتلاف ایده‌جکلردر ؟ »

***

تورك مسئلهٔ معضله‌سی

لوندره‌ده منتشر ده‌یلی تلغراف غزته‌سنك باش مقاله‌سندن :

« تورکیا مسئلهٔ معضله‌سنك نامتناهی تأخراته دوچار ایدلمسندن تولد ایدن نتایج اليمه‌نك ناقابل احتراز اولدیغی تحقق ايلمشدر .

صلح قونفرانسنك خارجنده‌کی وقايع ايسه ، دول ائتلافيه زمامدارانی حکومتنه دواملی واساسلی بر صلح تأمينی ایچون آنجق بر طریق سليم موجود بولندیغنی اثبات ایلیه‌جك صورتده بر جریان تعقيب ایتمکده بولنمشدر .

بز اوته‌دنبری عالم اسلامده مقام خلافته قارشی نمایان اولان حسيات مخادنشکارانه‌نك شایان استخفاف بر کيفيت اولمدیغنی قناعت تامه ايله مدافعه ایلدك . تورکیا حقوقنك عینی ايله بر خرستيان ملتنك حقوقی درجه‌سنده حائز اهميت اوله‌رق تلقی ایدلمسی لزومنده اصرار ايلمش ایدك .

بو یولده‌کی قناعتمز اخیراً هندستان اهالیسنك والئ عمومی‌یه تقدیم ایتدیکی مخطره مفادی ایله تأیید ایدلمش بولنیور. بو مخطره متنی بزه پك واضح اوله‌رق کوستریورکه هندستان اهالئ اسلامیه‌سی، عثمانلی ایمپراطورلغنك حاکمیتی، حرب عمومیدن اولکی حالی اوزره تحت تأمینه آلنمادقچه مستریح اولمیه‌جقدر.

دول ائتلافیه حکومتلرینك بو مخطره‌ده نظر دقته آلمق مجبوریتنده بولندقلری ایکی نقطه واردرکه بونلر یکدیکرینه نسبتله منفرد اولمقله برابر پك صیقی برصورتده مربوطدرلر:

١ — متن مخطره‌ده ذکر ایدیلن «فرائض دینیه».

٢ — یکرمی بش میلیون هند اسلامنك فوق العاده مودتله پرورده ایلدیکی حسیات محادنتکارانه و بوحسیاته اشتراك ایدن هندستانك مجموعی اهالیسنك مظاهرت صمیمیه‌سی.

بزده بوراده مقام خلافتك حقوق حکمرانیسی و بوحقوقك احکام شرعیه ایله درجهٔ ارتباطنی تدقیق ایده‌جك دکلز. آنجق صوك زمانلرده مقام خلافتك زیر حاکمیتنده بولنان الکانك، هیچ بر طرفدن احکام شرعیهٔ محمدیه‌یه مخالف اولدیغنه دائر بر شکوا ایدلمکسزین خیلی درجه‌ده دوچار تناقص اولدیغی‌ده برامر بدیهیدر.

حرب عمومی نتیجه‌سنده ایلك دفعه اوله‌رق موضوع بحث ایدیلن اسلامیتك مقامات مقدسه‌سی اولان حرمین شریفین محافظلغی وظائفنه کلنجه دول ائتلافیه مجلس عالیسی هیچ شبهه‌سز بو بابده‌کی احکام شرعیه‌یی تدقیق ایتمك ایچون علمای اسلامیه‌دن لازم کلنلر ایله استشاره‌ده بولنه‌جقدر. احکام شرعیه‌یه تعلق ایدن بو کیفیتدن ماعدا برده «حسیات محادنتکارانه» مسئله‌سی واردر. هندستان والئ عمومیسنه ویریلن مخطره‌ده ذکر ایدلدیکی وجهله بوجهت دها مبرم بعض عوامل سیاسیه‌یه تابع طوتیله‌بیلیرسه‌ده ایمپراطورلق طرفندن، بویوك بریتانیا تابعیتنده بولنان هر اعضانك اظهار ایلیه‌جکی آرزو و حسیاته عینی درجه‌ده عطف اهمیت ایدلمك واجباتدندر.

بو مسئله‌یه، استانبولك مقدراتی مسئلهٔ معضله‌سنك حین مذاکره و تسویه‌سنده صوك درجه‌ده عطف اهمیت لزومنی بز اوته‌دنبری مدافعه ایلمشزدر.

بحر سیاه قپولرینه فعلی بر قونترول وضعی مقرر بر کیفیتدر. بوندن بشقه عصرلردنبری بر تورك شهری اولان و هیچ بر تورك شهری ایله قابل قیاس اولمیه‌جق مرتبه‌ده حائز رجحان بر عنعنهٔ ملیه‌یه صاحب اولان بر موقع تورك اولمقدن بشقه بر شکل اکتساب ایده‌من. عکس تقدیرده خرستیان ملتلرینك حقوقنی تأمین ایدرکن دول معظمه رجال سیاسیه‌سنك کندیلرینه رهبر اتخاذ ایلدکلری دستورلره ملت اسلامیه‌یه قارشی تجاوزکارانه بر حرکتده بولنلمش اولور.

هر حالده، نتیجهٔ حالده اتخاذ ایدیله‌جك اولان صورت تسویه هر نه شکلده اولورسه اولسون بز، زمامدارانمزك استعجال ایله و بلا تأمل حرکت ایتمیه‌رك هر طرف ایچون عادلانه و احتیاطکارانه فکرلر ایله مجهز بولنه‌جقلرینی امید ایتمك ایسترز.»

***

خدام الکعبه جمعیتنك مهم بر مخطره‌سی

هندستانك هیئت عمومیه‌سنی جامع اولان هند خلافت سنیه قونفرانسی طرفندن «خدام الکعبه» جمعیتی شوکت علی حضرتلرینك ریاستی آلتنده تشکیل ایدیلوب اشراف و علمای اسلامیه‌دن هندستان خاندان سلطنتلرندن، تجار معتبره‌دن، اصحاب املاك و اراضیدن، منتسبین مطبوعاتدن و سائر طبقهٔ علیایه منسوب ذواتدن بر خیلی اکابر و رجال مهمه‌یی احتوا ایدن بر هیئت عالیه هندستان والئ عمومیسی طرفندن قبول ایدیله‌رك مطول و مدلل بر عریضه تقدیم ایلمشدر.

بو مخطره‌ده احوال حاضرهٔ سیاسیه و بو احوالك وضعیت عمومیه اعتباری ایله بیوك بریتانیا ایچون تولید ایلدیکی وخامت قارشیسنده «هندستانك هیئت عمومیه‌سنی جامع اولان هند خلافت قونفرانسی» طرفندن، هنوز امکانسزلق حاصل اولمازدن اول حشمتلو بیوك بریتانیا ایمپراطوری حضرتلرینه و بیوك بریتانیا هیئت حکومتنه، دیانت اسلامیه‌نك هند اسلاملرینه آمر بولندیغی وظائف مفروضه و بو اهالینك مقام خلافت سنیه‌یه قارشی پرورده ایلدکلری آثار محبت و مودت و نهایت حکومت عثمانیه‌نك تمامیت ملکیه‌سنك تأمین محافظه‌سی و سائر مواد مهمه حقنده اطرافلی و موضح معروضاتده بولنمق وظیفه‌سی ایله مکلف اوله‌رق بر هیئت مرخصهٔ مخصوصه‌نك لوندره‌یه اعزامنه قرار ویریلدیکی ایضاح ایدیلمشدر.

«ذات حشمتانه‌لرینه و بیوك بریتانیا حکومتنه قارشی پرورده ایتدیکمز حرمت و رعایته خلل کتیرمکسزین استقبالك مجهول بولندیغی بویله بر وضعیت قارشیسنده، بویوك بریتانیا و هندستاندن مرکب ایمپراطورلق حکومت مرکزیه‌سنك، بیوك بریتانیانك جهانك هر طرفنده منتشر مستعمراتنك الك مجرا کوشه‌سنده بیله صادر اولان صدای شکایته قارشو متیقظ بولنماسی تحت لزومنده اولدیغنی عرض ایتمك اضطرارنده‌یز. بزم بیوك بریتانیا زمامداران اداره‌سندن حد اصغری اوله‌رق بکلدیکمز یتمش میلیونه بالغ اولان هندستان اهالئ اسلامیه‌سنك الك مهم وظائف دینیه‌لرینی و بو اهالینك الك حار و صمیمی اولان حسیاتنی و عین زمانده بونلر درجه‌سنده حائز اهمیت اولدیغنه شبهه ایدیلمه‌ین ایکی یوز اللی میلیونه بالغ دینداشلرینك کمال مودت ایله پرورده ایلدکلری حسیاتی لایق اولدقلری اهمیتله نظر دقته آلملریدر.

هر نه سببدن ایسه اثنای حربده بو حسیاته لایقیله اهمیت ویرلمه‌مش وحتی – کمال اسفله اعتراف ایده‌لم – عالم اسلام اوزرینه مفروض اولدیغی بالاده ذکر ایتدیکمز وظائفه دائر ایراد کلام ایدیلمه‌مش ایدی. حالبوکه احکام دینیه و شرعیه‌نك بر مذهبه منسوب اسلاملر ایله دیکری آره‌سنده مذاکره ایدلسی و بو بابده تعاطئ افکار اولنمسی و بو صورتله

ايمان واعتقادمزده بروحدت تأمينی ايچون تأمين مخابراته توسل ايدلمك اهم والزم ايدی . بوراده بوكبی اسباب وعواملك وهند اسلاملرينك التزام ايلدكلری اساسات دينيه‌نك صور واشكالنی ايضاحه لزوم كورمييوب شوراسنی‌ده قيد ايده‌لم كه بوندن برسنه اول عقد ايديلن متاركه دوره‌سنك بدايتندن بری هند اسلاملری مجهز بولندقلری ديانت احكام منيفه‌سنه توفيقاً عهده‌لرينه مفروضاً اصابت ايدن وظائفی ايضاحدن بر آن خالی قالمامشلردر . »

عثمانلی توركلرينك دينی حقسزلقلره مجاسرت ايلدكلری وسياسةً هيچ بر استعداده مالك بولنمدقلری يولنده بعض محافلده اتهامكارانه سرد ايديلن مدعياته قارشی مخطره‌ده دنيلمشدركه :

« بوبابده‌وقت مرهوننده‌حكمنی ويره‌جك وتوركلرك‌عصرلردنبری مقاومت ايلدكلری مشكلاتی قيد وتذكار ايليه‌رك توركلرك متصف بولندقلری فطری حسيات السانيتكارانه‌لرينی توثيق ايليه‌جكدر . بزم بوبولده قناعت كامله‌مز واردر . »

مخطره‌ده خاتمهٔ مقال اوله‌رق شو سطرلر محرردر :

« كرچه حال حربه ختامه ايرمش نظريله باقيله‌بيليرسه‌ده صلح هنوز اوزاق ومشكوك بروضعيتده‌در . بز ايمپراطورلق مأمورلرندن اسلامينك دوستلغنی وهندستانك صداقتنك قدر وقيمتنی استصغار ايتمه‌ملرينی خالصانه رجا ايلرز . »

* * *

تان غزته‌سی ومسلمانلر

تان غزته‌سندن :

« برآی صوكره رياست جمهور موقعنه كچه‌جك اولان ذاته ايديله‌جك الك بيوك حرمت وخدمت آكا حقيقتی سويله‌مكدر . مشاراليه خارجاً مشكل بر حال قارشيسنده بولونه‌جقدر . خارجی بحرانلر ايسه دائما داخلده انعكاسلر پيدا ايدر .

« آوروپای مركزينك او بر طرفنده نه كوريبورز ؟ روس مسئله‌سيله مسلمان مسئله‌سی پك مخاطره‌لی بر صورتده برله‌شيور . عصرلرجه آسياده (موسقوه) و (اسلام) بر تقابل تأسيس ايتمش ايدی . آلتون اردو روسيه‌نك انكشافنی توقيف ايتدی . روسيه‌ده توركلرك انقراضنی تسريع ايلدی . روسيه‌نك توسعی توران اتحادينی ازيور وآسياده‌كی مسلمانلرك اكثريتنی دول غربيه‌نك قوجاغنه آتيور ايدی . بر طرفدن ايرانك استقلالی روسلرك عمان دكزينه ايتمسنه مانع اولويور ايدی . توركيانك استقلالی ايسه ينه روسيه‌يی بحر سفيددن منع ايديور ايدی . شمدی بونلرك هيسی دكشدی . بولشه‌ويزم مسلمانلر ايله مشتركاً حركت ايتمكله مباهی اولويور . ايشته بر دسته‌كه اوكمزده‌كی يازدن اول قيرلمق لازم كلير . هندين ايله مذاكره‌يه كيريشه‌جك برده اسلامی تأمين ايتمكله بودسته دها ای قيريلير . »

اسويچره‌ده بولونان اقدام غزته‌سنك صاحب امتيازی تاندن نقل ايتديكی بالاده‌كی فقره‌نك آلتنه شو سوزلری علاوه ايديور :

فی الحقيقه مدت مديده‌دن بری جريان ايدن مذاكرات صلحيه ايله مسائل موجوده حل ايدلمش كورلمه‌يور . صوك تلغرافلرده مجارستان رجال حكومتی طرفندن ايراد ايدلمش اولان مهم نطقلرده استعمال اولونان صورت افاده بر ملتك كندی رأيی صورلمدن ديكر بر ملت تحت تابعيتنه صوقلمسی پروتستو ايديه‌رك بوصلحك آتيا دوامی اوله‌ميه‌جغی وديكی فلاكتلردن قورتيلان مجار ملتنك ابراز متانتله مستقبلاً بو فلاكتی بر طرف ايده‌جكی آچيقدن آچيغه سويله‌نيور . بو آچيق وقطعی لساندر .

بوكون آوروپای مركزی وضربی‌نی الك زياده اشغال ايدن ماده روسيه بولشه‌ويكلرينك آسياده اجرا ايتدكلری پروپاغاندادر .

بو پوليتيقه يرينه بالآخره روسيه‌يی محافظه ودولت عثمانيه‌يی فدا ايتمك پوليتيقه‌سی قائم اولدی . دولت عثمانيه‌نك باشنه طاقت كتوريله‌جك مشكلات چيقارلدی . دولت داخلی وخارجی مشكلات ايله ضعفه دوشورلدی . نهايت تان غزته‌سنك تذكار ايتديكی آسيا موازنتی رخنه‌دار اولدی . صوك زمانلرده بو پوليتيقه‌نك مضرتی آشكار اولمش ايكن اسكی خطالرده اصرار ايدلدی .

* * *

بويوك اسلام ايمپراطورلغنك لزوم تشكلی

هند مسلمانلری هيئت اتحاديه‌سی رئيسی طرفندن اخيراً صلح قونفرانسنده مسلمانلرك نقطهٔ نظرينی ايضاح ايتمك اوزره آغا خان وامير علی ايله برلكده پاريسه اعزام قلنمش اولان خدام الكعبه جمعيتی كاتب عموميسی شيخ مشير حسين (قيدوای) (انفورماسيون) غزته‌سی محررلرندن برينه بياناتده بولونمش وتوركيه صلحی حقنده مسلمانلق عالمنك افكار وحسياتی نه مركزده اولديغنی ايضاح ايلمشدر . مشاراليه (قيدوای) يتمش ايكی ميليون هند مسلمانلری نامنه فرانسز مطبوعاتی ورجال سياسيه‌سی طرفندن توركيه حقنده تعقيب ايديلن سياستدن دولايی بيان تشكر ايتدكدن صوكره ديمشدركه :

« بز اويله كوريورزكه آسيا وآوروپاده مستقل وقوتلی بر توركيه‌نك ابقاسی مسلمانلر وآسيالیلر ايچون برلاوزمهٔ حياتيه‌در . بونك اسباب موجبه‌سی

متعدددر . اول امرده متفقلرك حرب عمومیده تأمین ایتدیکی ظفر یولنده بلکه چوق قان دوکمش اولان مسلمانلق عالمنك حسیاتی بونی ایجاب ایدر . ثانیاً بالقانلر و آسیا موازنهٔ سیاسیه‌سی بو طرز حلی اقتضا ایدر . اکر تورکلر تراکیا واستانبولدن چیقاریله‌جق اولورسه فرانسه‌نك شرقده وبحر سفیدده‌کی موقعی دوچار ضعف اوله‌جقدر ، اکر تورکیه مستقل براقلمایوبده تقسیم ایدیله‌جك اولورسه بوندن دولایی شرق ایله غرب آراسنده‌کی آهنك وفاقده خللدار اوله‌جقدر .

بنم فکریمجه تورکیه ایله فرانسه وانکلتره آره‌سنده براتفاق عقد ایدلمشدر. برکره آلمان ـ روس ائتلافی وقوع بولدیغنی فرض ایدیکز . بویله بر حالده لهستانی آلمانیا وروسیه‌نك النه دوشمکدن قورتاره‌جق یکانه چاره قوتلی وتشکیلاتلی بر تورکیه اوله‌بیلیر .

مساعده ایدرسه‌کز نقطهٔ نظریمی ایضاح ایده‌یم: هند ومصر مسلمانلری تورکلر کبی ماضیسی پارلاق قهرمان ومتمدن بر مسلمان ملتنك اعدامه محکوم ایدلمسی قارشیسنده لاقید قالامازلر . بیلیرسکزکه بعض احوالده اولوم حیاتدن دها طاتلی کلیر .

یکی تشکیل ایدیله‌جك تورکیا حقنده‌کی تصوراتمه کلنجه : شرقی وغربی تراکیا ایله بوتون آسیای صغرا ـ ازمیر وحوالیسی ودیکر مهم اقسامی داخل اولدیغی حالده ـ مشروطیته مستند سلطنت وبوتون عالم اسلامه شامل خلافت صفتلرینی حائز اولان ذات شاهانه‌نك مقری استانبولده بولونمق شرطیله بر عثمانلی ایمپراطورلغنك اساسنی تشکیل ایده‌جکدر . بو حکومته آمریقا ویاخود آلمانیا حکومتلرینه ویا انکلیز مستملکاتنه تطبیق ایدیلن قواعد دائره‌سنده دیکر بر طاقم کوچوك حکومات مختاره التحاق ایلیه‌جکدر . بالفرض بو کوچوك حکومتلر شونلر اولابیلیر :

۱ ـ سوریه (فلسطین داخل اولدیغی حالده)؛ ۲ ـ عراق؛ ۳ ـ عربستان؛ ۴ ـ ارمنستان ، ۵ ـ مصر ؛ ۶ ـ طرابلس غرب ؛ ۷ ـ آرناوودلق ؛ ۸ ـ قره دکز ساحلنده تورکجه لسانیله متکلم اقلیتلر ؛ بوتون بو یرلر انکلیز مستملکاتی کبی جمعیت اقوامك اعضاسی اولمالی وتورکیه‌نك تصدیق ایله جمعیت اقوام واسطه‌سیله عندالحاجه اداری متخصص ومشاورلر طلب ایلملیدر. بو کوچوك حکومتلرك اداره‌سی مشروطیت اساسنه مستند اولمالی ، مستبد اولمامالی ، واکثریتی مسلمان اولمایان یرلرك والیلری غیر مسلم اولمالیدر . »

***

فرانسه‌نك تورکیه‌ده‌کی سیاستی

ماتن غزته‌سندن :

۱۹۱۴ ده بزه اهانت ایدن ویارین ینه اهانت ایلیه‌جك اولان عثمانلی سیاسیونه حدت ایدیلیور . بوکون اونلری مؤاخذه ومعاتبه ایتمك ممکنمیدر ؟ آلمانیا قومیته‌نك بالا پروازلرینه ایرانی ، مصری وشمالی آفریقایی وعد ایدییوردی . بز باشلانغیچ اولمق اوزره اونلردن فلسطینی ، عربستانی ، سوریه‌یی ، الجزیره‌یی ، بوندن ماعدا خالص بر تورك مملکتی اولان کیلیکیایی آلیورز . صوکره اونلره دییورزکه : « بز سزك اك ایی دوستلریکزز . »

***

هندستانه والیسنك مهم بر تکذیبی

(رویتر) آژانسی (دلهی) دن «تایمس» غزته‌سنه ۲۲ کانون ثانی تاریخلی آتیده‌کی تلغرافنامه‌یی کشیده ایتمشدر :

« هندستان والیٔ عمومیسی اخیراً نشر ایتدیکی بر تکذیبنامه‌ده حکومت قرالیه‌نك پارسده تورکلری آوروپادن اخراج ایچون اجرای تضییقات ایتدیکنه دائر اشاعه ایدیلن حوادثی صورت قطعیه‌ده تکذیب ایتمکده‌در . »

***

سلطنت اسلامیه حقنده هندستانك اندیشه‌سی

« تایمس » مخابر مخصوصی « دلهی » دن کوندردیکی بر تلغرافنامه‌ده هندستانده‌کی احوالی بروجه آتی بیان ایدییور :

« هندستان وضعیت عمومیه‌سی تورکیانك تعیین مقدراتنده کوستریلن تأخردن طولایی کیتدکجه جالب اهمیت بر شکل اکتساب ایتمکده‌در . اخیراً هندستان والیٔ عمومیسی زیارت ایدن بر هیئت طرفندن نشر ایدیلن بیاننامه‌ده تورکیا مسئله‌سی ممنونیت بخش بر صورتده حل ایدلمدیکی تقدیرده اهالیٔ اسلامیه‌نك حسیات صداقتکارانه‌سی رنجیده اوله‌جغی ایضاح ایدلمکده‌در . سیاسته اشتغال ایتمه‌ین خلقك بو نقطهٔ نظره اشتراك ایتدکلرینه اینانمق مشکل ایسه‌ده اهالیٔ اسلامیه‌جه تورکیا مسئله‌سنك حل کمال اندیشه ایله بکله‌ندیکی شبهه‌سزدر . »

***

استانبول مسئله‌سنده انکلتره‌نك مسئولیتی

دیلی تلغراف غزته‌سندن :

« لوندره‌ده اونوتیلمامسی لازم کلن بر نقطه واردرکه ، اسلام عالمنده حکمران اولان مطالعه‌یه نظراً بو مسئله‌ده هر نه صورتله اتخاذ مقررات ایدیلورسه ایدلسون ، انکلتره درجه‌سنده هیچ بر دولتك اجرای نفوذ ایده‌مدیکنه حکم ایدیله‌رك عاقبتدن انکلتره ومنحصراً انکلتره مسئول طوتیله‌جقدر . جهانك اك بیوك اسلام ایمپراطورلغی اولمق حیثیتیله بو جهت انکلتره‌جه اهمال ایدیلمه‌ملیدر.

بو کیفیتك عالم اسلام نظرنده منحصراً انکلتره‌یه عطف ایدلدیکنه وبناءً علیه بو کیفیتدن انکلتره‌نك مسئول طوتلدیغنه باقیلورسه وزان ایدن روزکارك وجههٔ استقامتی تحقق ایدر .

بیوك بریتانیانك ، انکلیز تابعیتنده بولنان بالعموم ادیان ومذاهبك محافظه‌سنه وظیفه‌دار بولندیغی اعتباریله مقاصد بدخواهانه ایله کویا انکلتره‌نك عالم اسلامك امور دینیه‌سنه مداخله ایتمك، بو دینك مرعیتنی تحدید ایتمك تصورنده بولندیغنه دائر اشاعه ایدیلن روایتلره بر نهایت ویرمك لازمه‌دندر.»

بزی مدافعه ایچون لوندره‌یه کیدن هند هیئتی

(رویتر) آژانسی (دلهی) دن آتیده‌کی تلغرافنامه‌یی کشیده ایتمشدر :

استانبول مسئله‌سنده هند مسلمانلرینك نقطهٔ نظرینی بیلدیرمك اوزره انکلتره‌یه متوجهاً حرکت ایدن هیئت مرخصه‌نك ایلك قافله‌سی ذوات آتیه‌دن متشکلدر : « قومرید » غزته‌سنك سابق سرمحرری محمد علی ، « ایندیپه‌ندانت » غزته‌سی سرمحرر سابقی حسین، مشاهیر علمای اسلامیه‌دن مولانا سلیمان، علیکره دارالفنوننده « حیات » و بومبای تجارانندن فضل بهای افندیلر ...

***

بولشه‌ویزم واسلامیت

....

شیخ الاسلام افندی حضرتلریله ملاقات

کچن کون (تان) غزته‌سنده : « بولشه‌ویکلکك اسلامیت و ترقیات اساسانه مخالف وامنیت عمومیه‌یی مخل اولدیغنه دائر شیخ الاسلام وقاهره مفتیسی طرفندن استانبول وقاهره‌ده مشترکاً بر بیاننامه نشر ایدیلدیکی » یازیلمشدی . بوخصوصده مطالعهٔ سموحیلرینه مراجعت اولونان شیخ الاسلام حیدری زاده ابراهیم افندی حضرتلری بیانات آتیه‌ده بولونمشلردر :

— اویله بر بیاننامه‌دن خبرم یوقدر بوخصوصده یا کلشلق اولسه کرك . قاهره مفتیسیله برلکده مقام مشیختك مشترك بر بیاننامه حاضرلامسنك امکانسزلغی‌ده بوخبرك دوغرو اولمادیغنی کوستریر . بو مسئله‌یه دائر کچنلرده وقوع بولان بیاناتم وجهله ، بولشه‌ویکلکك اساسات صحیحه‌سی حقنده معلومات قطعیه‌مز اولمادیغندن مقام مشیختجه بوبابده هنوز بر حکم بیان ایدیلدیکی وایدیله‌میه‌جکی طبیعیدر . »

طلبهٔ علومده حركت فكريه :

بعض طلبهٔ علوم طرفندن وقوع بولان مراجعت اوزرينه بوهفته‌دن اعتباراً طلبهٔ علومه مخصوص بر قسم آچيورز .

بوقسمده كرك مدرسه‌لرك شكل اداره‌سی ، كرك تدريساتك طرز اجراسی حقنده طلبهٔ علوم طرفندن كوندريله‌جك مكتوبلر ، مقاله‌لر ، شكايتلر درج ايديله‌جكدر . وقتيله‌ده بزبويله طلبهٔ علومه برقسم تخصص ايله‌مش ، بوصورتله طلبهٔ علومك آمال وافكارينی اوليای امورك نظر دقتلرينه عرضه وساطت ايتمشدك . اوزمان بوندن بر چوق فائده‌لر حصوله كلمشدی . بر طرفدن طلبهٔ علوم آره‌سنده نه فعال ، نه جوال ذكالر اولديغی كورلدی ؛ ديكر طرفدن‌ده درس وكالت عليه‌سی طلبه‌نك بعض معروضات ومطالباتی نظر دقته آلمق لطفنده بولوندی . بوصورتله ممكن مرتبه مدرسه حياتنده بر صلاح وانتظام حصوله كلمكه باشلادی . فقط بالآخره حرب عمومينك ظهوريله هرمؤسسه كبی مدرسه‌لرده نظام وانتظامنی غائب ايتمش ، مع التأسف بوكون بك آجينه‌جق درجه‌لره كلمشدر . بونلره جان ويرمك ، بوعرفان مؤسسه‌لرينی يكی باشدن تنظيم ايله فعاليت وحركته كتيرمك ايچون اميد ايدرزكه بوقبيل نشرياتك چوق فائده‌سی اولور . مدرسه‌لرك يوكسك صنفلری بوبابده كنديلرينه توجه ايدن وظيفه‌يی تقدير ايدرك مدرسه‌لرك احتياجاتی ، نقصانلرينی تشريح خصوصنده طلبهٔ علومك ترجمان افكاری اوله‌جقلرينی شبهه‌سز عد ايدرز . بوقسمده مدرسه‌لره عائد شئون علميه واداريه‌يی‌ده درج ايتمه‌يه چاليشه‌جغز . حاصلی مدرسه‌لره متعلق هرنوع مسائل ومطالعات بوقسمده موضوع بحث ايديله‌جكدر .

مدرسه تحصيلنده غايه

زمانمزده علمك الك قاراكلق جهتلرينی تنويره مدار اوله‌جق نظريه‌لر وضعی دائرهٔ امكانه كيرمشدر . هرهانكی برساحهٔ علمده تعقيب ايديله‌جك طريقی تعيين ايتمك يك كوچ دكلدر . چونكه بوخصوصده پك واسع وشمولی تدقيقاتده بولنمش اولان اسلاف فياض عرفانلريله الك مقتدر دماغلره بيله رهبرلك ايتمش ، بو خصوصده كتبخانهٔ معرفتی تزيين ايدن آثار مخلده‌يی ارباب علمك پيش تبعنه وضع ايلمشدر . بو اثرلر قيمت اسلافی تقدير ايتديرركن دماغ بشری جلالنديرييور . ايشته بوصورتله شهراه تمدن وتعالی‌ده قطع مراحل ايدن بشريت متكامله‌نك احتياجات روحيه‌لرينی تطمين ايده‌جك همات عارفانه ، تدقيقات حكيمانه‌لريله ارباب فيض وكمالاتك قلبلرنده ابقای نام ايتمشلردر . يك نظرده كوريلوركه بوتون شعبات علم اربابی بوكون منسی ومتروك قالان مدارس دينيه‌ده پرورشياب كمال اولمشلردر . بو نقطهٔ نظردن دين اسلامك علمه ويرديكی پايه ، علمايه بخش ايتديكی مزيت ، بوخصوصده تثبيت ايتديكی غايه ، زمانك بوغايه اوزرنده‌كی تأثيرات مدهشه‌سی ، حال حاضرده مدرسه تحصيلنك غايه‌سی موضوعمزی تشكيل ايده‌جكدر .

دين اسلام ؛ علمه قدسی بر ماهيت ويرديكی ايچوندركه ديانت ومدنيت ، استكمال بشريت نقطهٔ نظرندن علمی توسيع وتنوير ايدن برچوق كشفيات جديده ايله نتيجه‌لنمش وبو مساعیٔ علميه نتيجه‌سنده برچوق موضوعلر تعيين ايده‌رك برچوق علملر كسب استقلال ايتمشدر . باقيكز دين اسلام بر طرفدن « اطلبوا العلم من المهد الی اللحد »

و « اطلبوا العلم ولو بالصين » و « العلم فريضة لكل مسلم ومسلمة » و « لكل شئ طريق وطريق الجنة العلم » ... كبى ترغيبات وتشويقات نبويه‌لريله وجدان اسلامك نور علم وعرفان ايله تنويرينى امر ايدييور. منتسبينى تحصيل علمه مأمور ايدييور .

بر طرفدن‌ده « انما يخشى الله من عباده العلماء » و « العلماء ورثة الانبيا » و « اقرب الناس من درجة النبوة اهل العلم » و « علماء امتى كانبياء بنى اسرائيل » و « عالم ينتفع بعلمه خير من الف عابد » ... كبى دساتير ازليه وقوانين نبويه، ديانت نظرنده علمانك درجهٔ شرف ومنزلتنى، قيمت واهميتنى ، مرتبه ومزيتنى بيان ايدييور .

« معرفت التفاته تابعدر ـ مشتريسز متاع ضايعدر »

كلام حكمت نمونى مقتضاسنجه ديكر طرفدن‌ده « اتبعوا العلماء فانهم سراج الدنيا ومصباح الآخرة » و « عظموا العلماء فانكم تحتاجون اليهم فى الدنيا والآخرة » و « عليكم بمجالسة العلماء واستماع كلام الحكماء » و « وقروا علماء امتى فانهم نجوم الارض » ... كبى احاديث نبويه ايله اهل علمه قارشى احترامات لايقه ، تعظيمات فائقه‌نك لزومى جهتنى تميه وتقويه ايدييور ...

ايشته عالم اسلامى دكل، حتى ساحهٔ بشريتى تنوير واعلا غايه‌سنه معطوف اولان بو جريان قلوب امتده بر طوتنجه عطالت ورخاوته وداع ايدوب علمك آغوش نوشينه آتيلمشدر . برنجى عصر هجرينك آچمش اولديغى وادئ علم ، ممتاز سيمالر، مستثنا دماغلر طرفندن پك زياده توسيع ايدلمشدر .

آيات الٰهيه ، احاديث نبويه علمايى هر شيئى تدقيق وتتبعه مأمور ايدييور . « الحكمة ضالة المؤمن حيث ما وجدها اخذها » ... كلام نوتبناهيلرى قارشيسنده علماء اسلام اديان سائره ومذاهب موجوده‌يه عائد كتابلرى عربجه‌يه ترجمه ايله دين اسلام عليهنه ياغديريلان طوفان اعتراض ، باران احتراصه قارشى بشريتى اقناع ايده‌بيله‌جك براهين مقنعه، دلائل قطعيه احضار وتقويه‌سنه دها زياده كرمى ويرييوردى ...

كوريليوركه بو يولده‌كى مساعئ تحملسوز « ازالهٔ جهل وظلمت ، حقيقته نائليت، تنوير بشريت، حريم حقه دخالت، نيلولت فوز وسعادت» غايهٔ مبجله‌سنه معطوف ايدى . بو مفكوره اودرجه أمين ومتين ، محكم ورصين ايدى كه قارشيسنده بوتون موانع أريور وأزيليوردى . . .

تاريخ علمده يوكسه‌لن نادرهٔ فطرت وجودلر ، مستثنا سيمالر ، ايريشيلمز مفكوره‌لر، حقيقتى آرار كن كذركاهنده‌كى آلدانيجى منفعتلر، احتراصلر . . . بوتون موانع ايله مجادله ومجاهده‌سنده دوام ايدييور، مصائب دهرك تواليسى اونى بو عزمندن آيره‌ميوردى .

« رضينا قسمة الجبار فينا — لنا علم وللاعداء مال »
« فان المال يفنى عن قريب — والعلم يبقى بلا زوال »

نشيدهٔ غراسنى دستور امل اتخاذ ايدييوردى .. تعقيب اولنان غايه كبى علمك بقاسى ، دنيا كبى مالك فنا پذير اولمسى امللرينى مجراى طبيعيسندن تبديل ايده‌ميوردى .

« هركه‌را در طلب علم وادب درغ رسد — عاقبت باى مرادش بسر كنج رسد »

دى‌يه هنوز ايريشامه‌ين خزائن معنويه‌يه طوغرو ايلريليوردى..
صدمات دهرك ، مصائب كونك تأثيرات بى نهايه‌سى قارشيسنده

« الدهر كالميزان يرفع ناقصا — ابداً ويخفض زائد المقدار »
« واذا انتحى الانصاف عادل عدله — فى الوزن بين حديدة ونضار »

زمانك محكمهٔ عدلنده ويريلان موافق معدلت حكملرينه رغماً او ؛ ينه پايانسز عزمنى ، نهايتسز ثباتنى محافظه ايدييوردى.. مجلس علم وعرفان ؛ اكا بر زمانك ملازمتكاه فضائلتنارى اولديغى آنلرده

« اقبل على النفس واستكمل فضائلها ـ فانت بالنفس لا بالجسم انسان »

فحواسنجه استكمال نفس ، اظهار تواضعدن بر آن بيله خالى قالميوردى .. بالخصوص محافظهٔ ديانت اوغرنده زمانه پيرو اولور .

« كل الذنوب فان الله يغفرها ـ ان شيع المرأ اخلاص وايمان »
« فكل كسر فان الدين يجبره ـ وما لكسر قناة الدين جبران »

دستور مبجلندن بردقيقه آيرلمازدى . وبوتون قلبلر بو اوغورده هپ بردن چارپاردى . عالم مدنيتده دين مبينمز ايچون درين وحقيقى بر حرمت ، بر محبت توليدينه مظهر اولمشلردى . اهل علمك محب حقيقت اولديغى قدر بوتون افراد ملت حتى محيط بيله علمه عاشق ايدى . عالم اسلامك، حتى بشريتك افتخار ايلديكى رجال علميه فرط اشتغال وغيرت مبتحرانه‌لريله

« زكاة العلم تعليمه وتدريسه »

مصداقنجه نشر فيوضاتدن هيچ بردقيقه كيرو قالميورلردى ..

علم ؛ زمانك لا يعد ولا يحصى عطيه‌لرى ، سلاطين وحكمدارانك حمايه‌لرى، ديندارلرك غيرت ومعاونتلرى، افرادك التفات نوازشكارانه‌لرى قارشيسنده ساحهٔ فضل وكمالاتده قطع مراحله موفق اوليوردى . شهراه تمدن وترقىده بتون صنوف بشرى اعتلايه سوق ايدييوردى . بو زمانده علمى بر مقصد تعقيب ايدن عالملر هردرلو سربستى‌يه مظهر اوله‌بيليوردى ...

كوريليوركه دين اسلامك تقدير وتبجيل ايلديكى غايات ؛ نامتناهى استقبال قدر ابدى‌در . بو غايه‌يه وصلت ايچون‌ده بر عمر آنجق كافيدر. ايشته بويله پك بويوك بر زمانده تحملسوز مجادله‌لر نتيجه‌سنده الده ايديله‌بيله‌جك بو غايه اوغرنده اختيار ايديلان فداكارلقلرك ، بسله‌نيلن ارزو وامللرك نصيبه‌دار اولدقلرى درجهٔ اعتلايى تقدير پك قولاى دكلدر.

معلومدركه بوتون اوامر الٰهيه وتكاليف شرعيه عقلك كمالنه منوطدر. كمال عقل ايسه امور معنويه‌دن اولديغندن بر علامت ظاهره وضعنه عرض افتقار ايدر . بوكا بناءً دركه شرع شريف « بلوغ » ى كمال عقلك علامت فارقه‌سى اوله‌رق طانيمش وطانيتمشدر . علمك بو كبى علائم ظاهره‌سى بولنه‌مديغندندركه فلاكت حاضرهٔ علميه منزله نتيجه‌لنمشدر..

بر زمانلر اقتدار وعرفان آثار ومؤلفات ايله اثبات ايدلمش وبو مجلدات اوزرنده نه حكيمانه اساسلر ، نه متينانه لسانلر ، نه ظريفانه مقدمه‌لر بسط وتمهيد ايدلمش : قوجه بر علم بش صحيفه‌لك برساحه‌يه صيغه‌جق درجه‌ده كوچولتلمش ، عين موضوع جلدلرى دولدوره‌جق درجه‌ده بويولتلمش ...

«هر عصر رجالنك كندينه مخصوص بر طور وحالی ، نشوهٔ عرفان وكمالی واردر . »

برزمان كلدی كه ابراز فضل وكمال ، احراز تفوق عادت حكمنه كيردی ...

صوك زمانلرده متعدد تشكيلاته معروض قالان والآن تثبيت ايديلەمين مدرسه تحصيلنك مختلف تشكيلاتده‌كی غايه‌سنه عطف نظر ايدەلم :

« تشكيلات قديمه (۱) » ده يوقاروده‌نبری ذكر ايتديكمز غايه‌دن اثر كورولويوردی . بونك ايچوندركه روسيه ، هندستان ، آوستريا ، بلغارستان ، مصر ، افغانستان ، قريم ، قزاندن بر كتلهٔ بشر علمك حريم فيضا فيضنه آقيوردی . شبه‌يوقكه بوجوش وخروش ، بوغليان زمانك بومسلكه ايتديرديكی ضربه‌يی ادراك ايديپوردی . اون ، اون بش سنه‌لك مساعئ متماديه ؛ درسحاملق ، كرسی شيخلكی ، امامليق ، خطيبلك ، مفتيلك ايله نتيجه‌لنديكنی ، ادامهٔ حيات ، تأمين معيشت نقطهٔ نظرندن‌ده ــ تعبير معروفی‌وجهله ــ أوليه‌جك‌قدر برمنفعت دنيويه الده ايدلديكنی ، چونكه مدارسك فيوضاتی الك يوكسك درجه‌ده (ايكيوز) غروش معاش ايله قارشيلانديغنی كوريپوردی ...

فطری‌قابليت ، خلقی‌استعداد صنوف بشريه‌نك كافه‌سنده مساويدر . يالكز بونك لايق وجهله احضار وتنميه وتربيه ايدلمسی لازمدر . بو نقطهٔ نظردن اوفاق بر زمان ايچنده محدود بر تحصيل نتيجه‌سنده پك بيوك منافع ماديه ، رفاه وسعادت دنيويه الده ايتمك ممكن ايكن‌يالكز پايتختك « اون بش ــ يكرمی بيك » موجودلی بر قافلهٔ علميه‌يه مالك اولمسی هپ بو غايه‌نك ، حقيقت وديانت امنيه‌سنك مسحر وجاذبه‌دار تأثيراتی نتيجه‌سی‌در . نعوت ؛ نورسيدكان علمك‌ده بو فداكارلقلری هپ بو غايه‌يه معطوف ايدی . مدارس دينيه محيطنده دينك اشعه‌بار اولان نوری قدر قلبلرده ، وجدانلرده آرزولر بسله‌نيوردی ..

كتب عاليهٔ دينيه‌مز بحق تدقيق ايديليور ؛ الك مشكل ، الك مظلم جهتلری بيله‌حل اولنيوردی . بومدعامزی اثباته علميه‌نك حال حاضر بقية‌السيوف مدرسينی كوسترمك كفايت ايدر . بونلر احكام شرعيه ، قواعد واساسات دينيه‌مزك استخراج واستنباطی اوغرنده اويله فداكارانه سعی واقدام ايدرلردی‌كه مدرسه‌دن چيقنجه‌يه قدر يازی يازه‌مزلر . حساب بيلمزلر ... بيلمزلردی . فقط تعقيب ايتديكی‌شعبهٔ علمده بحق متخصص ايديلر . اساساً مدنيت وترقيات حاضره‌ده انتساب ايديلن شعبهٔ علمده متخصص اولمغله ارباب علم ومعرفتی تقدير وتبجيل ايلمكده‌در ...

مدرسه‌ليلرك لايتزلزل ايمانی ، صارصيلماز اعتقادی ، قيرلمق بيلمز عزمی تأثيرات خارجيه‌دن مصون اولديغی زمانلرده ايدی . بومفكوره زمانك تحملفرسا تأثيراتنه قارشی باقيكز نه‌صورتله تقويه ايديليردی :

مابعدی كله‌جك نسخه‌يه

مدرسهٔ سليمانيه طلبه‌سندن

جواد

عهدنامه

شورای ملينك صلح اساسلری

مجلس مبعوثانده ، صلح مسئله‌سی ومقدراتمز حقنده مبعوثلر آره‌سنده عقد اولونان (عهدملی) پروغرامی :

زيرده واضع الامضا عثمانلی مجلس مبعوثان اعضالری استقلال ملتك ، حقلی ودواملی بر صلحه نائليت ايچون اختيار ايده‌بيله‌جكی فداكارلغك حد اعظيسنی متضمن اولان اساسات آتيه‌يه تماميء رعايتله ممكن‌التأمين اولديغنی واساسات مذكوره خارجنده پايدار بر عثمانلی سلطنت وجميتنك دوام وجودی غير ممكن بولنديغنی قبول وتصديق ايلمشلردر :

برنجی ماده ــ دولت عثمانيه‌نك منحصراً عرب اكثريتيله مسكون اولوب ۳۰ تشرين‌اول ۱۹۱۸ تاريخلی متاركه‌نك حين عقدنده مخاصم اردولرك اشغالی آلتنده قالان اقسامنك مقدارتی اهاليسنك سربستجه بيان ايده‌جكلری آرايه توفيقاً تعيين ايدلمك لازم كله‌جكندن مذكور خط متاركه داخل وخارجنده ديناً ، عرقاً ، اصلاً متحدويكديكرينه قارشی حرمت متقابله وفداكارلق حسياتيله مشحون وحقوق عرقيه واجتماعيه‌لريله شرائط محيطيه‌لرينه تماميله‌رعايتكار عثمانلی اسلام اكثريتيله مسكون بولنان اقسامك هيئت مجموعه‌سی حقيقةً ويا حكماً هيچ بر سببله تفريق قبول ايتمز بركلدر .

ايكنجی ماده ــ اهاليسی ايلك سربست قالدقلری زمانده آرای عامه‌لريله آنا وطنه التحاق ايتمش اولان الويهٔ ثلثه ايچون لدی‌الايجاب تكرار سربستجه آرای عامه‌يه مراجعت ايدلمسنی قبول ايده‌رز .

اوچنجی ماده ــ تركيا صلحنه تعليق ايديلن غربی‌تركيا وضعيت حقوقيه‌سنك تثبيتی‌ده سكنه‌سنك كمال حريتله بيان ايده‌جكلری آرايه تبعاً واقع اولمليدر :

دردنجی ماده ــ مقر خلافت اسلاميه وپای‌تخت سلطنت سنيه ومركز حكومت عثمانيه اولان استانبول شهريله مرمره دكزينك امنيتی هردرلو خللدن مصون اولمليدر . بواساس محفوظ قالمق شرطيله آق‌دكز وقره‌دكز بوغازلرينك تجارت ومناقلات عالمه كشادی حقنده بزمله‌سائر بالعموم علاقه‌دار دولتلرك متفقاً ويره‌جكلری قرار معتبردر .

بشنجی ماده ــ دول ائتلافيه ايله مخاصملری وبعض مشاركلری آره‌سنده تقرر ايدن اساسات عهديه دائره‌سنده اقليتلرك حقوقی ــ ممالك متجاوره‌ده‌كی مسلمان اهالينك‌ده عين حقوقدن استفاده ايتملری امنيه‌سيله ــ طرفمزدن تأييد وتأمين ايديله‌جكدر .

آلتنجی ماده ــ ملی واقتصادی انكشافاتمز دائرهٔ امكانه كيرمك ودها عصری بر ادارهٔ منتظمه شكلنده تدوير اموره موفق اوله‌بيلمك ايچون هر دولت كبی بزم‌ده تأمين اسباب انكشافاتمزده استقلال وسربستیء تامه مظهر اولمه‌مز اس‌الاساس حيات وبقامزدر . بوسببله سياسی ، عدلی ، مالی وسائر انكشافاتمزه مانع قيوده مخالفز .

محقق ايده‌جك ديوناتمزك شرائط تسويه‌سی‌ده بواساساته مغاير اولميه‌جقدر .

۲۸ كانون‌ثانی ۱۳۳۶

ابونه شرائطی

داخل، خارج، هر یر ایچون

سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی

(۱۳۰) غروشدر.

نسخه‌سی ۵ غروشدر،

سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر

مسلکه موافق آثار مع‌الممنونیه

قبول اولنور. درج ایدلمه‌ین

یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

۱۳۳۰ · ۱۰

دینی، فلسفی، علمی، ادبی، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

اخطارات

عنوان تبدلنده آیریجه بش

غروش کوندرلیدر

مکتوبلرده امضالری واضح

واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌نمره

نومروسنی محوی بولنمسی

لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك

آدرسلرینك فرانسزجه ده یازلمسی

رجا اولنور

باره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر

اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی

رجا اولنور

باش محرر

محمد عاکف

صاحب ومدیر مسئول

اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد: ٤٦٠ | ٥ جمادی‌الآخر ۱۳۳۸ | پنجشنبه | ۲٦ شباط ۱۳۳٦ | ۱۸ جلد

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

« افتطمعون ان یؤمنوا لکم وقد کان فریق منهم ... »

۵

یوقاریدن بری سویلدیکمز سوزلردن حیلهٔ شرعیه‌نك جوازینه قائل اولانلرجه استناد ایدلمك ایسته‌نیلن دلائلك اساسی نه اولدیغی آکلاشیلمشدر. بونلرك سرد ایتدکلری بوتون قوللری، رأیلری مناقشه‌یه قالقیشمق صدددن اوزاقلاشمامزی ایجاب ایده‌جك. اونك ایچون یالکز کتاب ایله سنتدن نه کبی سندلره دایانمقده اولدقلرینی ذکر ایده‌جکز.

امام ابن قیم الجوزی (اعلام الموقعین) نده ایوب علیه‌السلامه دائر اولان آیت جلیله‌یی تشریح ایدرکن استاددن نقلاً برطاقم ایضاحاتده بولنمشدر که دیکه‌ینلر ایچون شبهه‌یه، مناقشه‌یه محل قالماز. مشارالیهك توجیهاتی شونلردن عبارتدر:

۱ — فقهای اسلامدن بعضیلرینه کوره قاریسنه، یاخود کوله‌سنه یوز دکنك اورمایه یمین ایتمش اولان کیمسه ایچون بو دکنکلری بر آره‌یه کتیروب بر کره‌ده اورمقده واردر، آیری آیری اورمقده. بناءً علیه آیت کریمه‌نك حیلهٔ شرعیه ایله مناسبتی یوقدر.

۲ — آیت کریمه ایوب علیه‌السلامك شریعتنی بیان ایدیور، بزم شریعتمزی بیلدیرمیور. شاید « بزدن اولکیلرك شریعتی بزم شریعتمزدر » قاعده‌سی ایلری سوروله‌جك اولورسه دیرزکه بو قاعده بزم شریعتمزده اونی نقض ایده‌جك برحکم بولنمامقله مشروطدر، یوقسه مطلق دکلدر.

۳ — کندیسنه اوروله‌جق شخص صاغلام اولدیغی صورتده دکنکلرك آیری آیری اورولماسی واجب ایکن او شخصك امیدسز درجه‌ده خسته اولماسی، بالاجماع، مطلق صورتده خسته اولماسی‌ده، بعض اقواله کوره، دکنکلرك بر آره‌یه کتیرلمسنی جائز قیلار. چونکه آیری آیری اورولماسنه تحمل ایده‌میه‌جکدر. نته‌کیم سنت رسول‌ده بونی مؤیددر. ایوب علیه‌السلامك زوجه‌سی‌ده آیری آیری یوز دکنك جزاسنه تحمل ایده‌میه‌جك قدر ضعیف اولدیغی کبی اخلاق طاهره‌سی طولاییسیله نزدالهیده موقع مقبولیتی بولندیغندن جناب حق کندیسنه مرحمت بیوره‌رق یمین ایله واجب اولان ضربه‌لری بر دمته قلب وتوحید صورتیله اوبیچاره‌نك جزاسی تخفیف بیوردی؛ نته‌کیم عینی حکمه معروض بولنان خسته‌لرك جزاسی‌ده تخفیف بیوردی. بناءً علیه دکنکلری دمت حالنده توحید ایله حیلهٔ شرعیه‌نك مناسبتی یوقدر. بو صورت جناب حقك قوللرینه مرحمةً تبلیغ بیوردیغی بر حکم الهیسیدر. کورمزمیسکز که بوتون مالنی تصدیق ایتمك نذرنده بولنان بر آدمی اومالك اوچده برینی ویرمکله مکلف طوتمق، کذلك بوتون مال وملکنی وصیت ایدن بر آدمك متروکاتندن یالکز اوچده برینی وصیت اولنان ذاته ویرمك مقتضای سنتدر. بونده‌کی حکمت ایسه نذر ایدن آدم ایله، وارثك حقوقنی صیانتدن باشقه برشی دکلدر. سنت پیغمبریده بوکا مماثل برچوق مسائل دها واردرکه ابن القیم بر چوغنی ذکر ایتمشدر.

شو بیان ایتدیکمز اوچ وجهك برجه الك صاغلامی صوکنجیسیدر.

ایشته ایوب علیه‌السلامك یمینی تأویل حقنده سویله‌نیلن سوزلر

بونلردرکه اونی مکرم یوز دکنکی بر دمتده جمع ایتمك صورتیله قسمنك حکمنی یرینه کتیرمش اولیور.

یوسف علیه‌السلامك قارداشلریله اولان قصه‌سنه کلنجه بو بابده‌کی رأیمزی بیان ایتمزدن اول وقعه‌یی خلاصةً نقل ایلمه‌مز ایجاب ایدیور:

ملك مصر طرفندن حضرت یوسفه او دیارك بوتون خزائن مالیه‌سی تودیع ایلدکدن صکره کونك برنده قارداشلری کندیسنك حضورینه چیقیورمشلردی. حضرت یوسف اونلری طانیمشدی؛ لکن بونلر پدرنی‌قاندیره‌رق تنزه ایچون قیرلره چیقاردقلری‌وکندیسنه هیچ بر تهلکه اصابت ایتمیه‌جکنه دائر عهد ومیثاق ایتمك صورتیله اویامان حیله‌یی ترتیب ایلدکلری یوسفی طانیه‌مامشلردی.

احتمال‌که حضرت یوسفك قویوبه آتیلماسیله قارداشلرینك ذخیره آلمق ایچون حضورینه چیقمالری آره‌سنده‌کی قرق سنه‌لك برمدت نبی مشارالیهك سیماسنده قارداشلری طرفندن بردن بره طانیمایه‌جق قدر تبدل حصوله کتیرمشدی.

آکلاشیلیورکه حضرت‌یوسف جناب‌حق طرفندن ملك وحکومته نائل اولدقدن صوکره پدرینك احوالنی صوروشدیرمقدن اصلا کری طورمیورمش. بناءً علیه کندیسنك صوکره‌دن بر ارکك قارداشی دنیایه کلدیکندن خبردار ایمش. ایشته برنجی سفرلرنده فوق‌العاده اعزاز واکرام ایتمش وایستدکلرندن زیاده ذخیره ویرمش اولدیغی قارداشلرینه «برده‌ا سفره بکا بابا کزدن اولان قارداشکزی کتیریکز» دیه قصد ایتدیکی ارکك قارداشی بودر.

قالدی‌که حضرت‌یوسف قارداشلرینك حالنی وقحط وغلا یوزندن معروض‌اولدقلری شدائدی‌بیلدیکی‌ایچون «قارداشکزی کتیرمزسه‌کز سزه ذخیره ویرمم، هیچ یانمه یاقلاشمایکز» دیمشدی. صوکره بو حیله‌سنی اتمام ایدرك کندی آدملرینه قارداشلرینك کتیرمش اولدیغی ذخیره بدلنی کندیلرینك خبری‌اولقسزین یوکلرینك ایچنه صاقلاملرینی امر ایلمش ایدی. مقصدی‌ده بونلر یوردلرینه دونه‌رك ذخیره‌نك آچوب بدلنك اعاده ایدلدیکنی کورنجه کندی حقنده ذاتاً مساعد اولان ظنلری برقات دها کوزللشه‌جك، نظرلرنده کرم وسماحتی صوك درجه‌یی بوله‌جقدی.

بحث بیتمدی

عبدالعزیز چاویش

عرصهٔ عرفات

مساوات مطلقه احرامنه بورونمش بیکلرجه سروپا بر هنه‌نك که صفا ومروه ساحه‌سنده مست بادهٔ توحیداوله‌رق جولانلری، که بیت معظمك اطرافنده سیل خروشان کبی شطارتلی تموجلری نه‌قدر شوق افزا ایسه‌عرصهٔ عرفاتده یوزبیکلرجه ارواح سالمه‌نك حضوروحدانیته قارشی‌خشوع مسکنتلری‌ده اولقدر عبرتنما، اول مرتبه حیرتبخشادر.

بالای جبلده ناقه سوار بر پیر روشنضمیرك خطبهٔ کرامتبیانی اره صره (لبیك) دیمسنی امر ایدر. بوامری اشارتله تبلیغ ایچین نفوس موجوده عددنجه احرام اوجلرینك صاللاندیغنی کوردکجه او کوه پر شکوه پروبال آچمش، دها عالی بر مقامه عروج ایده‌جك، محنهٔ عرفات دخی اوکا پیرو اوله‌جق ظن اولنور.

اومحیط معظمدن انتشار ایدن (لبیك) صدالرینك هیئت مجموعه‌سی اطرافه عکس انداز اولدقجه طاغلر ایکلیور؛ وادیلر آه ایدییور، الله دیيور قیاس اولنور. دریای تضرع ایچنده چرپینان یوز بیکلرجه روح‌متهیج، شعارعبودیت دائره‌سنده اشکریز ندامت‌اولان بنه‌اولقدر قلب حزین جسماً منتشر ومتفرق، فکراً متحد ومتفق اوله‌رق هپ بردن تجلیٔ انوار رحمت انتظارنده بولنور.

براشتیاق والهانه ایله دنیانك هرکوشه‌سندن کلوب طوپلانان متنوع مشربلر، مختلف مذهبلر هپ برنقطهٔ وحدته توجه، هپ بر مشرق عنایتدن استدعای عاطفت ایلیور. هر کوز الله باقیور. هر قولاق اللهی دیکلیور. هرقلب اللهی دوشونیور.

دینه‌بیلیرکه وادیٔ عرفاتك هرذرهٔ خاکی برقلب متفکر، هرریزهٔ خاشاکی برلسان ذاکر وظیفه‌سنی ایفا ایدر. انسان دامان جبلده کائن حوض بهشتینك کنارنده اقشامه قدردوروبده دریای فیوضاتك جوش وخروشنی کورملیدر. کیزلی کیزلی اهلره سوز وکداز دروتی خالقه ایصال ایدن توبه‌کارانك محرق ومؤثر اولان غلیان صدق وصفوتلرینی سیر ایتملیدرکه علویت اسلامیه‌نك درجه‌سنی تمامیله تقدیر ایده‌بیلسین.

اك بویوك مدار سعادت حضور پرنور رسالتده نیاز وروضهٔ مطهره‌ده نمازدن عبارتدر. اونیازله طریق‌صلاح بولنور. او نمازله‌ده اصلاح نفس اولنور.

شفاعتیله خلاص امتی درعهده بیوران نبی محترمك لطف عمیم همایونلرینه علاوةً صدیق اکبرك، فاروق اعظمك، الحاصل بوتون بوسلسلهٔ شفاعتکارك حضور عالیلریله مباهی وشرفیاب اولمقدن بویوك نه‌سعادت تصور اولنه‌بیلیر.

خیمه‌نشین محن جنت اولان اصحاب کرامك وبالخاصه جناب حمزه‌نك مقدس ارامکاه سعادتلرنده شعله فشان اولان انوار رحمتدن متحصل صفابخشا، حیات افزا تأثرات روحیه ایله فیضیاب اولمق‌ابدی برنعمت عظمادر.

ایشته بش سنه اولیورکه مسلمانلر او سعادتلردن، اونعمتلردن محروم‌بولنیور: بنه نتیجهٔ حرب‌عمومی، بنه حربك یادکار مشئومیدر.

در دوغم دریاسنه آتمش بزی اللهمز
واصل اولمازمی اوکا برکره اولسون آهمز
عالمك اولسون بوتون ذوق وصفاسی جنتك
قورتولوشدر حال حاضرون بزم دلخواهمز

امین فیضی

بوجورغاد

اونوتمادم . . واونوتمام . بیوك چناق قلعه
مناقبندن ایشتمدی ، برکوچوك وقعه :
بتون وسائط حربیه‌نك طوتوشدیغی بر
جهنمی کونك الك آتشین زماننده ؛
قلاعه اوك باش اولان طابیا اویله حاله کلیر
که صوك کلامی ، قالان تك طوپك دهاننده .
اونك‌ده کولله‌سی آز ، زخمی چوق ، وظیفه‌سی زور ؛
مدبرانه آتشارله ضعفی ستر ایدیبور .
صو کنجی دانه‌یه نوبت کلیر ، بینر ونجه ؛
فقط اوپ اوورطه‌ده زنجیر شیراق قیرلمازمی !
نه‌دانه . . تام ایکی یوز اون بش اوقه ثقلتجه ؛
یووارلانیر یره ، بس‌بللی قالقماق عزمی .
مرتبات الی بوکرنده کوکره‌یور ، چیلغین .
قوماندانك کوزی مرمیده ؛ مضطرب ، دالغین :
«یازیق یازیق بزه . الك صوك وظیفه ، قالدی » دیبور .
یازقمی ؛ هم بزه ها ! ایشته سید [۱] اسمنده
طاقده جرمه‌لی [۲] بر قهرمان ظهور ایدیبور ؛
وورونجه صیرتنه مرمی‌یی ، بلکه وجدن‌ده
چابوق ، دمیر باصامقلردن آتلایوب چیقیور ؛
او دیو مدهش قورقونج قوووغنه حوپ طیقیور .

***

اوشیمدی کولکه دکل ، برستارهٔ عصیان ؛
فضای کونه آتلش رشیم پرذوبان .
درونی زلزله ، آتش ، اولوم ، بلا ، طوفان ؛
اوچار رعود وصواعق ؛ یووارلانیر وولقان .
جهان خردهٔ قهر وفنا ، شهاب قضا ؛
چراغ روز جزا ، ذو ذوابهٔ شیدا .
قوشار نشانلیسنك بوسه‌لر ویره‌ن سینه ،
قوشار قوشارکه قاووشسون عدم انیسه‌سنه . .
بکر محاربه ، بوکون دینیرکه سیده : «هی . .
کوزم ! . ایناتمیور انسان به ؛ اولماز شی .
شو قارشیمزده‌کینك کومبه‌دك کومولدیکی کون ؛
ناصل او کولله‌یی سن ، صاللا صیرت کوتورمشدك ؟ ! »
— ایناتمایوکمی ؟ . آها !
ایشته تام او چابده بته
طوپك یانده‌کی مرمیلرك همان برینه
هجوم ایده‌رسه‌ده ، ممکن دکل قیملداته‌ماز .
چالمیلیور کبی اوقشار طورور الیله براز ؛
اولانجه جنج ایله برصالدیرر دها . . نه‌کزر !
شاشار بتون بولنانلر ؛ اوصاف یوردکلی نفر
باقارده کولله‌یه ، دیر ؛ سیلکه‌رك خفیفجه اوموز :
«سنکله جنکده کوروشمه‌ك کرك بز ، ای دونغوز ! »

٥ مارت ۱۳۳٥ نابعه

اسلام وسوسیالیزم

٤ — اسلام قرده‌شلکی

دین اسلام ، فی‌الحقیقه ، ده‌موقراتیك بردیندر . برچوق قوانین اجتماعیه وضع ایتمشدر . مسلمانلق ، ارضك هانکی اقلیمنده ساکن ، یاخود هانکی عرقه منسوب اولورسه اولسون کافهٔ اهل اسلامی قاردش یاپمش ؛ زنکین ، فقیر ، بویوك ، عادی بوتون انسانلر آره‌سنده مساوات کامله تأسیس ایتمشدر . اخوت اسلامیه جداً حیرت بخشدر . عصرلردن بری دوام ایدن قان دعوالرینی آن واحدده ازاله ایتمش ، یکدیکرینه قارشی أجنبی اولانلری صمیمی دوست یاپمشدرکه دوستلق رابطه‌سی اقربالقدن ده‌ا متیندر . پیغمبرمزك ارتحالی متعاقب بتون بلاد اسلامیه‌نك ریاستی ذات رسالتپناهیلرینه الك یقین والك عزیز اقربالرینه دکل ، ارقداشلرندن برینه ویریلدی . دین اسلام عرق ورنك فرقلرینی ازاله ایتدی . هم اودرجه‌که بعض حبشستانلی سیاهلر مسلمانلرك الك محترم رهبرلری اولدقلری کبی امت اسلامیه‌نك الك بیوك ارکانندن حسن ، بلال وصهیب کبی اوچ ذاتك بریسی بصره‌دن ، ایکنجیسی حبشستاندن ، اوچنجیسی دیار رومدن کلمش ، هربرینك رنکی دیکرینك رنکندن بشقه ایدی . دین اسلام صنف فرقلرینی اویله قالدیردی‌که کوله‌لر اسلام اردولرینه قوماندان تعیین اولنور ، الك اصیل والك بویوك عائله‌لره منسوب اولان ذواتك مافوقنده بولنورلردی . کوله‌لرله ارباب اصالت آره‌سنده وقوع بولان ازدواجلر کمال سربستی ایله عقد اولنوردی . الك اصیل ذواتك اوامرینه نصل اطاعت اولونورسه اونلرده ده اویله اطاعت اولنوردی .

سراپا صنوفه آیریلان هندستانك حیدر آباد حکومتنده بیله حال وکیفیت بویله‌در . بوکونه قدر عربستانده ، علی‌العاده بردوه‌جی ایله الك زنکین بر ذات ، یاخود براراضی صاحبی آره‌سنده مساوات کامله حکمفرمادر . هپ برلکده ییرلر ، ایچرلر ویاشارلر . آره‌لرنده مصاهرتلر اولور . هندستانك بهوپال حکومت اسلامیه‌سنده افندیلرله خدمتکارلری بر سفره‌ده طعام ایدرلر . علیه‌الصلاة والسلام افندمز کوله‌لکی الغا ایتمدیسه‌ده — که یکرمنجی عصرده بیله الغا اولنمامشدر — کوله‌لکك بتون دیکنلرینی قیرمش ، او کوله‌لرك سویه‌سنی سربست انسانلرك درجه‌سنه یوکسلتمشدر . ذات رسالتپناهیلری ، کوله‌لره افندیلرك ییه‌جکی یمکدن ویرملرینی ، افندیلرك کیه‌جکلری البسه‌لرله

[۱] بحرسفید محافظه دردنجی الای بشنجی بلوك افرادندن محمداوغلو سید .
[۲] قونیه مضافاتندن برقصبه .

اکسااولنملرینی امر بیورمشلردر . سربست انسانلرك کوله‌لرله‌ازدواج ایتملرینه مساعده اولنمش ، الحاصل اونلره هردرلو حقوق مساوات بخش ایدلمشدر .

قرآن کریم بیوریورکه :

« سربست برمؤمنه ایله ازدواج ایده‌جك قدر زنکین اولمیانلرکز الکزه دوشن مؤمنه‌لردن برینی آلسین . جناب حق سزك ایمانکزی بیلیر . سز بربریکزدن میدانه کلدیکز . اوحالده اونلرله ، افندیلرینك مساعده‌سیله ، اوله‌نیکز . اونلره ایی برمهر ویریکز . فقط اونلر عفیف اولسونلر، قباحتدن ، وبر طاقم عاشقلرك تطمین هوسانه خادم اولمقدن آزاده اولسونلر . »

اساساً کوله اولان برعائله‌نك هندستانده سکسان آلتی سنه اجرای حاکمیت ایتدیکی برحقیقت تاریخیه‌در .

بوخاندانك مؤسسی کتب‌الدین کبی کنجلکنده کوله اولان سکز پادشاه هندستانده اك‌معظم پادشاهلرك دبدبه وداراتیله حکمران اولدیلر . دلهیده اجرای حکومت ایدن یکانه قادین ، راضیه بیکم بو عائله‌یه منسوبدر . بوپاشاهلرك برقسمی مقتدر قوماندانلردن ، دیکر قسمی ارباب عرفاندن اولمقله اشتهار ایتمشلردی .

***

۵ — اسلام وسوسیالیزمك ارکان اساسیه‌سی .

سوسیالیزمك اك اساسلی ارکانی : حریت ، مساوات واخوتدر . بو اوچ اساسدن هربری کافهٔ مؤسسات اسلامیه وحضرت پیغمبرك تشکیل ایلدیکی هیئت اجتماعیه‌ده مبذولا منتشردر .

هرمسلمان ، اك مکمل حریتله تمتع وتنعم ایلر . آنجق اللهدن قورقار .

« لاحول ولا قوة الا بالله : تأیید وقوت آنجق جناب حقدندر . »

برمسلمان آنجق حضور الٰهیده اکیلیر . اللهدن بشقه هیچ بر کیمسه‌دن معاونت طلب ایتمز .

« ایاك نعبد وایاك نستعین = یاربی ، آنجق سکا عبادت وآنجق سندن استمداد ایدرز »

عمرنده کارکیر بر بنا کورمه‌ین ایلك مسلمانلر فقر ایچنده روما وایرانك سطوتلی حکمدارلرینه کوندرلدکلری زمان کسرالرك ، قیصرلرك حضورنده بیله انحنا ایتمامش ، بتون اوهیئت وعظمت اونلرك اعصابنی تیتره‌تمامشدی .

کرچك ، حیات دنیانك هیچ برمتاعی اونلری تسخیر ایده‌مدی . وجدانلرندن بشقه ، اللهلرندن بشقه برکیمسه‌یه قارشی برمسئولیت حس ایتمیورلردی . روزکارلر کبی سربست ، قابل تصور اولان حریتك اك مکملیله یاشیورلردی .

قرآن کریم :

« مایفتح الله للناس من رحمة فلا ممسك لها وما یمسك فلا مرسل له من بعده وهو العزیز الحکیم = اللهك نوع بشره رایکان بیوره‌جغی بر رحمتی هیچ برکیمسه طوتاماز . وطوته‌جغنی ، اوندن بشقه ، برکیمسه بخش ایده‌من . الله عزیز وحکیمدر »

بیورور .

دیکر برآیت کریمه‌ده :

« ولاتزروازرة وزر اخری وان تدع مثقلة الی حملها لا یحمل منه شیئی ولو کان ذا قربی . انما تنذر الذین یخشون ربهم بالغیب واقاموا الصلاة ومن تزکی فانما یتزکی لنفسه والی الله المصیر » بیورورکه مآل منیفی : یوکلی اولان بر روح بشقه‌سنك یوکنی طاشیماز . آغیر یوکلی بر روح یوکنی خفیفلتمك ایچون بشقه‌سنی چاغیرسه‌ده یوکندن برشی طاشینماز . حتی اقرباسندن برینه بیله برانسان یوکندن برجزئنی ویره‌من . سن اللهکدن قورقده ونمازلرینی ادا ایتمکده اولانلری تحذیر ایت . نفسنی تیزلیه‌ن ، کندی نفسی ایچون تمیزلنمش اولور . چونکه نهایت حضورالٰهی‌یه کیدیله‌جکدر . »

بوایکی آیت کریمه سورهٔ « فاطر » ده‌در .

مساواته‌کلنجه اسکی مسلمانلر کندیلرینی متساوی عد ایتمکله اکتفا ایتمیه‌رك کندیلرینی هپ برعد ایدرلردی . مسلمانلر آره‌سنده ذره‌قدر برفرق یوقدی . جمعیت اسلامیه‌ده درجات اجتماعیه اولمادیغی کبی هرنه‌یه مالك اولورسه اولسون مسلمانلر ، امت اسلامیه ایچنده صنف فرقلری ایجاد ایتمکه قطعیاً چالیشمادیلر . حضرت عمر بومسئله اوزرنده اوقدر اظهار شدت ایدردی‌که مکتوبلرینك برنده ، صاریلدیغی اساسی ایضاح ایدن برحادثه‌یی بوصورتله بیان ایتمکده‌در . حضرت عمر ابوعبیده‌یه دیورکه :

« .... اقرباسیله ، قبیله‌سنك رؤساسیله بزه کلن وطرفمزدن حسن قبول کورن (جبله بن أیهم) ایله آره‌مزده وقوع بولان محاوره بو شکلده جریان ایتدی . (جبله) بنم قارشیمده دین حقی قبول ایتدیکنی اعلان ایتمش ، بزده دین حق ایله اهل اسلامك بویله مهتدیلرله کسب قوت ایتمش اولدیغندن ممنون اولمشدق . فریضهٔ حجی ایفا ایچون هپ برلکده مکهٔ مکرمه‌یه کیتدك . (جبله) یدی کره طواف ایتدی . اثنای طوافده «فزاره» قبیله‌سنه منسوب بر آدم قضارا اتکنه باصمش ، بناءً علیه ارقه‌سندن احرامنك دوشمسنه سبب اولمشدی . جبله بونك اوزرینه اوآدمه دونه‌رك « ویل سکا ، اللهك معبدنده صیرتمی آچدك ! » دیدی . زواللی آدم ، بونی قطعیاً قصد ایتمه‌دیکنه دائر یمین ایتمش . فقط جبله ، بوکا رغماً ، اوآدمی دوکدی ، بورنی یاره‌لدی ودرت دیشنی قیردی . آدجغز بکا قوشدی وشکایتنی عرض ایدرك معاونتمی طلب ایتدی . همان جبله‌نك حضورمه کتیرلمه‌سنی امر ایتدم ، نه‌دن طولایی بومسلمان قرده‌شنی بو حاله قویدیغنی ، نه‌دن دیشنی قیردیغنی وبورنی یاره‌لدیغنی صوردم . جواباً دیدی‌که : اوآدم اتکنه باصمش ، صیرتی آچمش . دها صکره اکر مسجد اسلامی‌یه حرمت ایتمامش اولسه اونی اوراده اولدوره‌جکنی‌ده علاوه ایتدی . قباحتنی اعتراف ایتدیکنی ومقابلهٔ بالمثل طریقیله کندیسنی جزالندیره‌جغمی کندیسنه سویلدم . خایر ، بن بر امیرم ، بو آدم ایسه بر فقیردر ، دیدی . بونك اهمیتی اولمادیغنی ، هرایکیسنك مسلمان وبواعتبار ایله متساوی اولدقلرینی اکلاتدم . بونی ایشیدنجه مجازاتنك برکون تأخیر ایدلمسنی طلب ایتدی . مشتکی‌یه بر کون بکله‌یوب بکله‌میه‌جکنی صوردم ، بکله‌یه‌جکنی خبر ویردی . جبله ایله ارقداشلری کیجه فرار ایتدیلر ... »

کیبون دیرکه :

« دین اسلامك ایلك ناشرلرینه التحاق ایدن میلیونلرجه آسیالی ایله آفریقالی مسلمانلری قبوله اجبار ایدلمامشلر ، بالعکس اودینه انجذاب ایتمشلردر .

كلمهٔ شهادتك اقراريله محكوملرله اسيرلر، كولەلرله جانيلر، بر لحظەده مظفر مسلمانلرك دائرهٔ اخوتنه داخل اوليورلر، هر كناهدن قورتوليور، هر بقەدن ازاد اوليورلردى. طبيعتك ايجابيله رهبانيتك بطلانى اعلان اولنمش، اهل اسلامك اعلا ايتدكلرى صيحهٔ انتباه معبدلرده اويويان ارواحى ايقاظ ايتمش وبو يكى هيئت اجتماعيەنك هر عضوى بودار دنياده قابليت وغيرتنك سويهٔ طبيعيەسنه يوكسلمشدى.»

هر طرفكيرلكدن آزاده بويله برمساواتك نتيجەسى اولەرق بتون امت اسلاميه بر روح وبر موجوديتدن عبارت اولدى. اكابر اولياى اسلاميەدن شيخ سرى بر كره بويله سويلمشدى:

«اوتوز سنەدن برى، ايراد ايتمش اولديغم بر كلمهٔ شكرانك عفوينى نياز ايتمكدەيم!»

بونك نه ديمك اولديغنى صورانلره شوجوابى ويرمش:

«بر كون بغداد چارشيسنده يانغين اولمشدى. بريسى كلدى وبنم دكانمكده يانديغنى خبر ويردى. اللهه چوق شكر، آرتيق بوندن صكره هر مشغوليتدن آزاده اولدم؛ ديدم. ايشته كنديمى مسلمان قردەشلرمك خارجنه چيقارەرق شخصمه موجب استراحت اولان بر حادثه ايچون تشكر ايتديكمدن طولايى اوتوز سنەدركه كمال غيرتله استرحام عفو ايتمكدەيم.»

مساوات اسلاميەنك عليه الصلاة والسلام افندمز طرفندن بيان اولنان منكورەسى بودر:

«كافهٔ اهل اسلام بر شخص واحددر. بونلردن بريسى بر ألمه ايچينيرسه بتون موجوديت ايچينير». «مسلمانلرك كافەسى، بربرينه قاينانشمش، يكپاره بر بنا كبيدر.»

مسلمانلر، غير مسلملرك بيله برانسانله ديكر بر انسانك آرەسنى تفريق ايتمەلرينه مساعده ايتمزلر. خرستيان قراللر طرفندن ديار اسلاميه يه كونديريلن هيئتلرك اثناى قبولنده، عادتلرى اقتضاسنجه بونلر، اكيلمك ايسترلردى‌ده بوصورتله ايفاى حرمتدن منع اولنورلردى. چونكه بونلرده مسلمانلرك همنوعلرى ايديلر.

مسلمانلرك يكديكرينه قارشى قاردەشلكى ايسه جداحيرت آميزدر. بونلرك آرەسندەكى اخلاص، حقيقة قرداشلر آرەسنده اولان اخلاصك عينيدر. قرآن كريم، جناب حقك بومحبتى قلوب اسلاميەيه القا بيورديغنى بيان بيوريور. الله عظيم الشان پيغمبرينه خطاباً دييوركه «اكر سن، دنيانك بتون خزائننى انفاق ايتسەك اونلرك قلبلرينى برلشديرەمزدك. فقط الله اونلرك قلبنده بومحبتى ياراتدى.»

ينه فرقان حكيممز بيوروركه:

«واعتصموا بحبل الله جميعا ولاتفرقوا واذكروا نعمت الله عليكم اذ كنتم اعداء فألف بين قلوبكم فاصبحتم بنعمته اخوانا» يعنى هپكز، هپ بردن حبل الهى يه صاريليكز، بربريكزدن ايرلمايكز. هانى سز بربريكزه دشمن ايديكزده اللهك لطفى سايەسنده قردەش اولديكز.»

عليه الصلاة والسلام افندمزك بوموضوعه عائد احاديث نبويەسى بروجه آتيدر:

«مسلمانلر قردەشدرلر. بربرينه ظلم ايتمامليدرلر، بربرينه معاونتدن فراغت ايتمامليدر، بربرينه حقارت ايتمامليدرلر. قلبنده آثار صلاح اولان برمسلمان قردەشنى تحقير ايتمز. بر مسلمانه عائد هرشى، قان، مال وعرض، ديكر برمسلمانه حرامدر.»

«ظالمده، مظلومده اولسه مسلمان قردەشنه معاونت ايت.» فقط ظالمه نصل معاونت ايدەلم ديمشلر. پيغمبرمز «اونى ظلمدن منع ايتمكله» بيورمشلر.

«جناب حقك مخلوقاتنه وكندى چوجقلرينه محبت پرورده ايدەنى اللهده سور».

«نزد الهيده اك اى انسان، دوستلرى آرەسنده اك اى اولاندر. اللهه اك يقين اولەجق اولانلر قومشولقده اك اى اولانلردر»

«كندى نفسى ايچون ارزو ايتديكنى قردەشى ايچونده ارزو ايتمدكجه برانسانك ايمانى كامل اولماز»

«مخلوقات الهيەيه قارشى مرحتلى اولانه جناب حق‌ده رحيمدر! اوحالده اى، فنا يريوزنده ياشايانلره مرحمت ايديكز. فنالره مرحمت اونلرى فنالقدن واز كچيرمكدر.»

عليه الصلاة والسلام افندمز اخوت فكرينى اودرجەيه كتوردى‌كه كنديسنه ايمان ايدنلرك ذات رسالتپناهيلرينه بر قردەش معاملەسنده بولنملرينى ايستديلر.

اخوت فكرى مسلمانلرده او قدر ايلريلەمشدركه متصوفهٔ اسلاميەنك اعاظمندن فريدالدين عطار بوتمنىٔ صالحانەده بولنەى:

«ايسترم‌كه بتون انسانلرك ألمى بنم قلبمده طوپلانسين‌ده بتون انسانلر ألمسز ياشاسين»

مستر «حامداسنو» بوسطرلرى نەقدر كوزل يازيور:

«اسلامك اساساتندن برى اخوت ومساواتدر. اسلامك حضورنده صنوف اجتماعيه وغرور اجتماعى زائل اولور. اديان سائرەنك سووق وخودكام تظاهرات خارجيەسنده بيكلرجه امتيازلر بولنديغى حالده دين اسلام، هم نظرى، هم عملى برصورتده اك وضيع، اك فقيره هركسه بخش ايتديكى حقوق متساويەيى ويرمشدر. دنيانك بتون علماسى طوپلانسەده عقل سليمه، علوم طبيعيه وحسيات علويەيه موافق بر دين ابداعنه چاليشسەلر ابداع ايدەجكلرى دين آنجق دين اسلامه بكزردى.»

محرر عاجز توركيا وسائر ديار اسلاميەيه وقوع بولان متعدد زيارتلرمدن اكلامشمدركه اخوت ومساوات اسلاميه حالا پايدار اولان قوتلردر. اسلامك جهانشمول شرفنى، حائز اولەجغى موفقيتلره باغلى اولان دولت عليهٔ عثمانيەنك پايتختنى ايكنجى زيارتم ازهر جهت برنجى زيارتمدن دها زياده بكا ممنونيت بخش اولمشدى. ۱۹۱۰ سنەسنده توركياده دەموقراتيك برچوق تبدللر وقوع بولمش واسلام روحى مقام خلافتك هر كوشەسنده نمايان ايدى. عزيز برمسلمان قردەشمك دلالتى سايەسنده محرر عاجز دولتك اكابر رجاليله ازجمله شيخ الاسلاميله، صدر اعظميله كوروشمكه موفق اولمشدم.

توركياده تصادف ايتديكم هر مسلمان بكا نوازشكارانه برحرمت وصميميتله معامله ايتمكله قالمامش، عينى زمانده قردشجەسنەده اعتماد ايتمشدى. اخوت اسلاميەنك اك يوكسك درجەسنى، حضور شوكتموفور حضرت پادشاهى‌يه قبول بيوريلەرق يارىم ساعت قدر خليفهٔ اسلام ايله خصوصى برملاقاته نائل اولديغم زمان ياشادم.

محرر عاجز ، امير المؤمنين افندمز حضرتلرينه ، كرك كنديسنك كرك همشهريلرينك بو التفات پادشاهى‌يه مظهريتله مفتخر اولدقلريني درميان ايلديكى زمان طرف پادشاهيدن ويريلن جواب ، مسلمان اولان بر حكمدارك آغزندن چيقاجق بر جواب ايدى . ذات سنيه‌لرى ، اسلامى برتوا كتله ، شايان افتخار هيچ بر شى اولمديغنى ، چونكه مسلمانلرك هپ متساوى وهپ قردش اولدقلريني واوزاق يرلردن كلن مسلمان قرده‌شلريله كورشمك وظيفه‌سيله مكلف بولندقلريني ، بيان بيورمشلردى .

س . م . حسين قيدراى

موعظه

دار الحكمة الاسلاميه اعضاسندن استاد حكيم فريد بك افنديك آياصوفيه‌ده‌كى موعظلرى خلاصه‌سى

— ۸ —

اعوذبالله من الشيطان الرجيم . بسم الله الرحمن الرحيم . (والهكم اله واحد لا اله الا هو الرحمن الرحيم .) صدق الله العظيم .

درس سابقده بو آيت كريمه‌نك معناى عاليسنى سويلمشدك . جناب حق ، يعنى بزى خلق ايدن خالق كندى موجوديتنى مؤمن اولانلره آيات بينات ايله بيلديريور . مؤمن اولان بالطبع بونكله اكتفا ايدر . بو الوهيت فكرى بعض حكمانك اعتقادينه كوره انسانك فطرتنده موجوددر . غريزى بر فكر . حتى صيت نبى واصل اولميان يرلرده تصديق بارينك وجوبى خصوصنده التزام ايديلن فكرده بو نقطهٔ نظردن انبعاث ايتمش اولسه كركدر . [هايدى باقالم بوندن ده بر محذور چيقارانلره سررشتهٔ تعريض ويرهلم . نه ايسه كچ افندم كچ !] افكار غريزيه نه ديمكدر ؟ مثلا بعض فكرلر واردر كه انسانله برابر طوغار . الله بو فكرلرى انسانك فطرتنه قويمش . فكر الوهيت ، فكر حسن ، فكر روح كبى . بويله فكرلره لسان حكمتده افكار غريزيه ، ياخود فطريه ، جبليه دينير .

ايلك دفعه اوله‌رق افكار غريزيه‌دن بحث ايدن « ده‌قارت » اونلرك ماهيتنى ايضاح ايتمش . چونكه بعض فيلسوفلر « ده‌قارت » ك بو فكرينه اعتراض ايله رحم مادر بر دار التعليمى ايدى كه انسان بو فكرلرى اوراده اوكرنه‌كدن صوكرا دوغسون ؟ ديمشلر . « ده‌قارت » بونلره جواب اولمق اوزره : بن بويله بر فكرده بولنمدم ، بنم افكار غريزيه‌دن مقصدم باشقه‌در . مثلا بعض عائله‌لرده خلق سخاء ياخود بعض امراضه استعداد كبى شيلر بولنور . بونلر او عائله‌نك افرادينه بطريق الارث انتقال ايدر . بنم فكر غريزى ديديكم شى ده بو قبيلدندر . ديمش . خلاصه بر استعداد ديمك اوله‌جق . بويله ديمش اولسه ايدى بو اعتراضه هدف اولمازايدى . فقط شو كرسيده فيلسوفلردن بحث ايتمك براز تحف كبى اوليور . بلكه بو جهت بعض كيمسه‌لر ايچون عقدهٔ خاطر اولور . اولا شو عقده‌نك ازاله‌سنى الزم عد ايدرز . بعض كيمسه‌لر كوروليور ، غريب فكرلرده بولنيورلر :

— فيلسوف ديديكك كيم ؟ .. عقلسز ، مجذوب آدملر . سويلديكى ترهات ، دوشونجه‌سى سفسطيات .

بو فكرى تصحيح ايتمك لازم . زمان اويله اقتضا ايديور . اوت ، اويله ديورلر :

— فيلسوف ديديكك او آدملرك نه سوزلرينه اهميت ويرملى ، نه ده فكرلرينه — اونلرك وجودى ايله عدمى مساوى . . .

بو ، پك مفرط بر حكم ، پك غافلانه بر فكردر . زيرا اوسنك فيلسوف ديديكك آدملر ، ايستر بزم ديمزله متدين اولسونلر ، ايستر اولماسونلر ، ينه انساندر . الله ذو الجلال سورهٔ جليله‌ٔ اسراده بويوريوركه : (ولقد كرمنا بنى آدم وحملناهم فى البر والبحر ورزقناهم من الطيبات وفضلناهم على كثير ممن خلقنا تفضيلا) ايشته سنك انسانيت دائره‌سندن چيقارمق ايسته‌ديكك فلاسفه ، نه اولورسه اولسون ، (ولقد كرمنا بنى آدم) آيتنك تضمن ايتديكى معنانك داخلنده‌در . هپسى آدم‌در . تكريم الهى‌يه مظهر اولمش . الله اونلر حقنده ده (فصوركم فاحسن صوركم . . .) ديور . يعنى حسن صورت وانتصاب قامتله ، ممتاز قيلمش ، اكتساب معرفته قابليت ويرمش ، خلاصه برچوق اوصاف ايله متحلى ايتمش . صاى صايه بيلديكك قدر . اونلرك ده قفاسى ، اونلرك ده دماغى وار . سنده اولان شيلرك كافه‌سى اونلرده ده وار . ديمك آلات ماديه ايله مجهز آدملر . طبيعى او آلتلرى ماخلق لهنده استعمال ايده‌جك استعدادى بالقوه حائزدرلر . تكريم الهينك ضمننده اونلرده داخل . اللهك دائرهٔ تكريمى داخلنه آلديغى مخلوقاتى ، سن نصل او دائره‌دن چيقاريورسك ؟

— بن اونلرى عقايد حقه‌دن متباعد كوريورم ، ديه‌جكسك . او بحث باشقه . فقط علملرينى على العميارد وتزييف دوغرو دكلدر . اونلرك سلاحيله مجهز اولدقدن ، مقصدلرينى اكلادقدن صوكرا اصولى وجهله رد ايتملى . قورى لافله اولماز . رد وتزييف عاميانه نشانهٔ جهل وغفلت ، داها دوغروسى حماقتدر . معرفت خصوصنده سنك بيلديكك عمليهٔ طرحدن عبارت . سن دنيانك ثروت وسامانى كيسهٔ افلاسكده‌كى اوچ بش غروشدن عبارت ظن ايديورسك . بويله مناسبتسزلك اولورمى ؟ سن ثروت عالمى كيسه‌كده‌كى سكز بچق غروشه حصر ايدرسه‌ك چوق يا كليرسك . شو حالده كندى تجزيكى بيل . سرمايه‌كك مقدارينى آكلا ، صوكره ايش كورمكه قالقيش .

بو آدملر او دائره‌دن چيقه‌ماز . چونكه انساندر . چيقه‌مايجه سويلدكلرينى ايشيتملى . يازدقلرينى اوقوملى . فكرلرينك اعماقنه انفاذ نظر ايتملى . بو زمانك مقتضاسى بودر . چونكه سنك فلاسفه‌يه بغضك اساس اعتباريله باشقه بر نقطهٔ نظردن اولورسه دوغرو اوله‌بيلير .

بو بعض اوائلده متكلمين حقنده ده وارد اولمش ايدى . مثلا : « حضور الهى‌يه شركك غيرى هرهانكى بر كناه ايله كيتمك علم كلامه انتساب كناهيله كيتمكدن اهون قالير.» ديمشلر. بونك سببى باشقه بر مقصدده‌دار املى. اسم مسمانك عينيمى در، دكليدر؟ كبى مباحثله اشتغال ايدنلرك قتلنى اباحه‌يه قدر وارمشلر. اوزمان بويله لازم كليورايدى . صفوت قلوب، قوت ايمان بوكبى مباحثى استهجان ايتمكده حقلى ايدى . فقط كيت كيده ايشلر دكيشدى. بوكون علماى ايچنده مثلا علم كلامه انتسابى اولميانلرك موقع علميلرى كركى كبى آشاغيدر . عالم اولان كيمسه‌لر اصول بيلملى، كلام بيلملى كه ساحهٔ معرفتده برموقع صاحبى اوله‌بيلسون. بوكون علم كلامه منتسب اولان كيمسه‌لر حقيقةً بودينك مدافعى، بوعقائدك محافظى در....

حال بوكه برزمانلر هم كنديلرى هم علملرى ذم ايديليوردى، فى يومنا هذا ممدوح اوليور . تقلب زمان نه‌لر حصوله كتيرمش . سياه بياض اولمش .

ايشته معنويات بويله اولديغى كبى ماديات‌ده بويله‌در .

— الحمدلله بنم قوتم وار . عضلاتم قوى . قيلجمى الـه آلنجه دشمن صفوفنى يارار كچرم ...

دور بقالم . واقعا مستعينا بالله تعالى احراز شهادت ايچون بويله ياپارسك . فقط دشمن مترايلوزى ايشـله‌تنجه نه‌دال قيليجك قالير ، نه چاقاقلى طبانجه‌ك . هپسى خاك ايله يكسان ايدر . سن اوكى امال واهيه ايله وقت كچيرركن بينكده طياره بومبالرى پاطلار. اولا قوتى اكتساب ايتملى . صوكره حفظ الهى‌يه التجا ايدرك غزايه ، جهاده كيتملى . والافلا. اويله قوت بازويه كووه‌نه‌رك زرهليلره، درتناوطلره، مترايلوزلره قارشى چكدير مه‌لرله ، اوچ انبارليلرله، باشتاره‌لرله، چاقاقلى طبانجه ايله محاربه‌يه چيقمق كولونج اولور. اونلرك ايجادات واختراعاتندن براز اكسيك اولديمى مغلوبلر طرفنده‌سك . سن‌ده بر طاقم قوتلر تدارك، آلات ووسائط ايجاد ايدرك اونلره قارشى قونه‌جق اولورسه‌ك غالبلر صفوفنه كچرسك. آكلاشلديمى ؟ علوم وفنون‌ده بويله‌در. عكس فكرى مؤيد سوزلر غير مسموع‌در . بالخاصه شوزمانده .

— هيچ بريبنك لزومى يوق .

اويله ايسه جف القلم علومى انكار ايت ، ايشك ايچندن چيق. نه حال ايسه مقصده رجوع ايده‌لم. ايشته بعض كيمسه‌لر يوقاريده سويله‌ديكمز كى الوهيت فكرى برفكر جبليدر ، بر فكر غريزى وطبيعيدر، ديورلر.

— عجائب ! هيچ فكر، انسانله برابر طوغارمى ؟

اوسنك بيلديكك فكردكل. او فكر نوعما براستعداد، برقابليت ديمكدر. حسن فكرى كبى. مثلاسكز ياشنده برچوجق كوزل برچهره‌دن متأثر اولور. بركوزله علاقه ايدر . حال بوكه كيمسه اوكا بونى اوكرتمه‌مشدر . خارجده ملايمنه ملاقى اولونجه آثارى نمايان اولور . مقناطيسده كامن اولان قوهٔ جاذبه كبى . مقناطيسك قوهٔ جاذبه‌سى نه‌زمان ماهيتنه ملايم برجسمه يعنى دميره مصادف اولورسه اووقت اثرينى كوسترر .

يوقاريده سويله‌ديكمز فيلسوف: «الوهيت فكرى‌ده بويله‌در. خارجده بو مكونات ايله اونك اجزاسى آره‌سنده‌كى انسجامى كورونجه بر صانع حكيمك ، بر صانع مدركك وجودينه استدلال ايتمه‌مك غير ممكندر.» ديمش .

بعض كيمسه‌لرده : « بوالوهيت فكرى غريزى ، همزاد برفكر دكلدر . انسان خارجده‌كى عليت فكرينى مبداء نظر اتخاذ ايده‌رك كنديسنده‌كى ملكات وقوايى كمال ممكنه ايصال ايدر. صكره خارجده اوكمالى حائز بر الله تخيل ايلر. مثلا كنديسنده برعقل، برقدرت كورير. بونى نامتناهى اولمق اوزره تصور وبرموضوعه اسناد ايدر. حكمت وسائره فكرلرى‌ده بويله‌در. بوفكرلرى منتهاى مراتب كماله ايصال ايده‌رك خارجده بونلرله متصف بر الهك وجودينه قائل اولمق ايستر . زيرا بوفكر الوهيت وجدان بشرده كامن بر فكر اولايدى بلا استثنا كافهٔ افراد بشرده بولونمق لازم كليردى . حال بوكه بر چوق اقوام كوروليوركه الوهيته دائر كنديلرنده شمهٔ فكر وقناعت يوقدر . » ديورلر .

بومسئله‌نك تفصيلى اوزون كيدر . امام اعظم حضرتلرندن روايت ايدلديكنه كوره جناب حق پيغمبر كوندرمه‌مش بيله اولسه ذات الوهيتى عقل ايله بيلمك واجبدر . بعضيلرى‌ده (وما كنا معذبين حتى نبعث رسولا) ايت كريمه‌سنى سند اتخاذ ايده‌رك باشقه درلو دوشونمشلر. بونلر ايت كريمه‌ده‌كى نفى عذابى فروع اعماله حصرايله معرفت الهيه‌دن نفى وجوب ايتميورلر. خلاصه بوبحثده بر چوق سوز وار. والحاصل افكار ومحاكمات تعارض ايديور .

جناب حق بز اهل ايمانى قرآن حكيمنده كندى موجوديت الهيه‌سندن خبردار ايتديكى كبى بزه بذل ايلديكى احسان وانعام الهيسنى‌ده تكرار بويوريور . مثلا (والهكم اله واحد لااله الاهو الرحمن الرحيم) . ايمان ازليسى اولانلر، نه خارجده ، نه داخلده ، نه غريزه‌ده ، نه فطرتده بردليل آرامز . طوغرودن طوغرويه جناب حقك وجودينى، وحدانيتنى تصديق ايدوب فوز ونجاته نائل اولور .

قرآنده‌كى دلائل ايكى‌يه آيريلوب بونلردن برينه دليل عنايت ، ديكرينه دليل اختراع نامنى ويرن فلاسفهٔ اسلاميه‌دن ابن الرشددر . انسانك خلقيله اكا متفرع انعامات الهيه‌يى متضمن آيتلر دليل عنايتدر . استعيذ بالله (خلق الانسان من نطفة فاذا هو خصيم مبين والانعام خلقها لكم فيها دفء ومنافع ومنها تأكلون ولكم فيها جمال حين تريحون وحين تسرحون وتحمل اثقالكم الى بلد لم تكونوا بالغيه الا بشق الانفس ان ربكم لرؤف رحيم .) الله انسانى نطفه‌دن خلق ايتدى. انسان‌ده خالقنه قارشى مناظر ، مجادل اولدى . سزك ايچون دوه ، قويون ، اينك ياراتدى. سودندن، يوكندن وسائره‌سنده برچوق منفعتلر واردر . بونلردن يرسكز ايچرسكز. كئير ، قوشانيرسكز . بونلرك يوكندن كوزل قاشلر طوقورسكز . سودندن‌ده درلو شيلر ياپارسكز . سزك ايچون اونلرده زينت وجمال وار . آقشام اوستى اونلرى يرلى يرينه ياتيرنجه ، صباحلين مرعايه صالنجه ذوق طويارسكز، مسرور اولورسكز . اونلرك اوزرينه اشياكزى يوكله‌تيرسكز . اوزرلرينه بينرسكز . اونلر اولماسه كمال مشكلات

ایله کیده‌بیله‌جککز یرلره اونلرك سایه‌سنده راحت راحت کیدرسکز. اللهك قوللرینه مرحمتی چوقدر.

ایشته دلیل عنایت بو وبونك کبی اولان آیتلر. (وآیة لهم الارض المیتة احییناها واخرجنا منها حباً فمنه یأكلون) بونلرهپسی دلیل عنایت قبیلندن. قرآنده علی الاکثر ایات کریمه بوایکی دلیلی بردن احتوا ایدر. بوآیت کبی. جناب حق ینه قرآن حکیمنده (هوالذی انزل من السماء ماء..... الخ) خالقکز سزك ایچون بولوطلردن صو آقندیرر. اوصودن ایچرسکز. اونك فیضیله یردن اوتلر چیقار. حیوانلرکزی رعی ایدرسکز. اکین، زیتون، خرما، اوزوم وسائره کبی میوه‌لری انبات ایدر. ایشته عقلی باشنده اولانلر ایچون بونلرك هپسی نم وحدانیتمه دلیلدر... بویوریور.

شمدی بوراده شیطان ذهنه درلو شیلر کتیرر:

— جانم بو هرکسك بیلدیکی شی. بونك نره‌سنده بر فضله‌لق وار؟ هایدی باقالم، زیتون، خرما، اوزوم، فلان یاراتمش! [بونی - حاشا، حاشا، حاشا - بز دکل، بر معارض سویلیور.] بوندن نه چیقار؟ نه فائده ترتب ایدر؟

آفرین سکا. ایشته سوزده بوقدر اولور! کوزیکی آچ. بونی سکا بن سویله‌میورم. هیچ بر اورنکی، موده‌لی اولمه‌دن بونلرك کافه‌سنی خزانهٔ جودندن چیقاروب سنك اوکنه قویان الله سویله‌یور! انسان اولان، عقلی باشنده اولان بونی بویله‌می دوشونور؟ آه افندم آه! بوده نوعما بشریتك، غفلتك لازمیدر. زیرا اعتیاد تأثره مانعدر. سن هرکون کونشك طوغدیغنی، فضای بی‌انتهاده نور افشان اولدیغنی کوریورسك. دنیایه کلدك کله‌لی هپ بو آیات الهیه‌نك تکرری. بو مشاهده، سنده عکس نتیجه‌یی حصوله کتیردی. خبرك یوق. حین صباوتکدن بوکونه کلنجه‌یه قدر کوردیکك هپ بو: فصول اربعه: ایلك‌بهار، یاز، صوك‌بهار، قیش. اقشام، صباح. طلوع، غروب. ایشته هرکون بونلری کوره کوره بو تصرفات الهیه‌ده‌کی عظمت سنك نظرکده کوچولدی. سنده عکس تأثیر وجوده کتیردی. سن کونشه باقنجه فضله برشی کوره‌مزسك. بوکاسبب‌ده بوحادثه‌نك متمادیاً تکرریدر. صباح طلوع ایدوب اقشام باتیور.. ایشته انسانك کوردیکی، دوشوندیکی بوقدردر. صدر اسلامده‌کی انسانلرده طبیعی بو اعتیادك مغلوبی، محکومی ایدیلر. بزده‌ا فضله‌سنی بیلمك ادعاسنده اولدیغمز حالده بوامر معظم حالا نفسمز اوزرنده فضله بر تأثیر اجرا ایتمیور. ایشته بونك ایچون الله انسانلری دالمش اولدقلری غفلت اویقوسندن اویاندیریور.

قول اویقودن اویانملی، حدینی بیلملی. بزده بدیهیاتی کوره‌جك کوز بیله یوق. بومناسبتله سزه برمثال سویله‌یم: دکرمن عظیم برولوله ایله ایشلر. دکرمنجی بو کورلتی‌یه رغماً درین بر اویقویه دالار. ناکهانی بر عارضه‌دن طولایی دکرمن دوری ویرسه دکرمنجی کوزلرینی آچار. حالبوکه کورولتی اویقویه مانع اولمق لازم کلیرکن عجبا دکرمنجی نه‌یه اویانیور؟ بالعکس دها ایی اویوملی دکلی؟

چونکه سس کسیلدی، سکون کلدی. یوق! او حرکت، او کورولتی عکس نتیجه‌یی حصوله کتیردی. یعنی دکرمنجی‌یی اویوتدی. ایشته بزده بوکردونهٔ کردونك حرکتندن، تعبیر جائز ایسه ولولهٔ ذی سکوننده‌ن درین بر اویقویه دالمشز. توالی ایدن او حرکتله او حرکتك تضمن ایتدیکی عظمت وقدرت بزی ایقاظ ایتمك، محرك ازلینك پیشکاه جلالنده سرزمین سجود ایلمك لازم کلیرکن غایت درین برغفلت اویقوسنه یاتیریور، خالقدن تباعد ایتدیریور.

بز شیمدی هپمز دکرمنجی کبی اویقوده‌یز. یقظه دوری کلنجه، بوکورولتی کسیلنجه حقیقتك نه اولدیغنی کالشمس فی وسط النهار کوروروز. «الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا» سوزینك نه‌دیمك اولدیغنی او زمان آکلارز.

شیمدی آکلاشیلدیمی؟ جناب حق حاشا نم حاشا چوق کیمسه‌لره غایت بسیط واهمیتدن عاری کبی کورینن برطاقم شیلری بو کبی ایات کریمه ایله بزم غفلت اویقوسنه دالمش اولان کوزلرمزه صوقیور. فقط مع التأسف حالا اویانمق احتمالی یوق! سعدینك دیدیکی کبی:

ابروبادومه‌وخورشیدفلك درکارند ـ تاتونانی بکف آری وبغفلت نخوری
همه‌ازبهرتوسرکشته‌وفرمان بردار ـ شرط انصاف نباشدکه‌توفرمان نبری

فی الحقیقه اویله‌در. انسان باباسندن نائل سامان اولان میراث یدی‌یه بکزر. اوساده صرف ایدر. پاره‌نك نره‌دن کلدیکنی، نصل قازانیلدیغنی بیلمز، بیلمکه لزوم‌ده کورمز. بوبویله اولدیغی کبی دیکرلری‌ده بوکا بکزر. مثلا سنك اوکنه برلقمه اکمك کلیور. امابرکره دوشون. بوکرهٔ ارض اوقابلیتی اکتساب ایدنجه‌یه قدر بوفضای نامتناهینك ایچنده نه‌قدر دوندی دولاشدی. تصور ایت افندی. هرکس بونی دوشونه‌بیلیرمی؟ طبیعی دوشونه‌مز. فقط دوشوننلره حرمت ایتملی. سعدی کبی کبرای امتك شو سوزنده‌کی مزایانك کنهی اکلامغه چالیشملی. شیمدی سویله‌دیکم کبی: انسانلرك چوغی بومیراث یدیلره بکزر. سنك، نم کبی آلتنك تریله پاره قازانمامش که پاره‌نك قیمتنی بیلسون! هپسنی حاضر بولمش. طبیعی حاضر بولونان شیئك قیمتی اولماز. اونعمتلر حقیله تقدیر ایدیله‌مز. حق یولنده، حقیقت یولنده یورولمامش، یورلمغه لزوم کورمه‌مش که بوسوزلرك قیمتنی بیلسون، اونلردن برشی آکلاسون!

ایشته قرآنده‌کی دلیل اختراع. (فلینظر الانسان مم خلق... الخ) آیتی ایله سائر آیتلر کبی سینهٔ عدمدن چیقاردیغی موجوداتی سویلیور. ابن رشد بوکا دلیل اختراع دییور. جناب حق بو آیتلرده قدرت وعظمتندن، نعم جلیله‌سندن بحث ایدییور. بووجهله وحدانیت الهیه‌سنی سکا آکلاتیور. کتاب منزل سماوی‌یه اعتقاد ایله مؤمن کامل اولان ایچون بو قدری کافیدر. شکوك وشبهات ایچنده یووارلانان قلبلر قرآندن، قرآنك بودلیللرندن برشی آکلاماز.

یکی قوزوم، عجبا بوفلاسفه دیدیکمز جماعتك‌ده دلیللری واری‌می؟ اوت وار. اونلرده اثبات واجب ایچون برطاقم طریقلر دوشونمشلر. بودلیللر فلاسفه ایله متکلمین آراسنده مشترکدر. بودلیللر نه‌در؟ اول

باول فيزيق ، يعنى طبيعى . اوندن صكره‌ده متافيزيق ، يعنى مابعد الطبيعى : وجودى ، اخلاق وسائره كبى دليللر . شويله‌كه مكوناته بر نظر فيرلاتجه اوچ شى كوروروز :

۱) موجوديت ماديه . شو كرسينك ، بو جامعك ، شو قنديللرك وجودى .

۲) شوجامعه‌كى جماعت مسلمينده كورولن حركت ، يعنى بر محلدن ديكر محله انتقال .

۳) بوتون اجزاى مكونات آره‌سنده‌كى مشهود اولان نسبت انتظام وانسجام اوچنجى دليل‌ده بودر .

برنجى دليله لسان متكلمين وفلاسفه‌ده (دليل امكان) ديرلر . يعنى موجودات ممكنه‌نك وجوديله وجود استدلال طريق . ايكنجيسنه (حركت دليلى) ، اوچنجيسنه‌ده (علت غائيه دليلى) ديرلر. ايشته فلسفهٔ قديمه وجديده اثبات واجب دلائلنى حادثاته كوره بويله‌جه صنفلره آييرمشدر .

دليل امكان نه‌در ؟ عالمده ايكى درلو وجود واردر : واجب ، ممكن . ممكن ديمك ، عدميله وجودى مساوى اولان ، دركهٔ عدمدن درجهٔ وجوده ارتقا ايچون بر مؤثره ، بر مرجحه محتاج بولونان موجود ديمكدر. وجود واجبه‌كلنجه اوده كندى ذاتيله قائم اولوب وجودنده غيره محتاج بولونميان موجود ديمكدر . جناب حقك وجودى كبى . وقت قالمادى ، انشاءالله كله‌جك درسده بونلرى ايضاح ايدرز .

تعالئ اسلام جمعيتنه

مجوم دكل ، خيرخواهانه اخطارانده بولونملى !

تعالئ اسلام جمعيتك ، نشر ايتديكى پروغرام خلافنده اوله‌رق ، سياسياتله اشتغاله باشلاماسندن طولايى بعض غزته‌لرله محافل طرفندن مجومه معروض قالديغى اسفله كورولمكده‌در .

انهدام تهلكه‌سنه معروض قالان شعائر اسلاميه‌يى تدابير حكيمانه ايله احيا ومدافعه ايتمك ؛ قوميت تفرقه‌لريله ، فرقه احتراصلريله تشتته اوغرايان فكرلرى بويوك بر خلوص وصميميتله كلمهٔ واحده اطرافنده طوپلامق صورتيله مسلمانلرك اخلاقاً وعرفاناً تعاليلرينه دلالت خصوصنده كنديسندن نافع وجدى خدمتلر بكله‌نيلن بويله بر جمعيت علميه‌نك ياكليش حركتلرينه قارشى هركس الندن كلديكى قدر اخطارات خيرخواهانه‌ده بولونمقله مكلفدر . احتمال‌كه جمعيت يكى تشكل ايتمش اولمسى اعتباريله بيلميه‌رك بعض عجله‌لكلرده ، خطالرده بولونمشدر . فقط بونى اوقدر اعظام ايتمكده معنا يوقدر . هر كون يڭيدن يڭيه غزته‌لر درلو درلو مطالعه‌لر بيان ايدركن ايكى اوچ كشينك‌ده بر آره‌يه كله‌رك كوچك بر فقره ايله مطالعات مخصوصه‌لرينى بيلديرملرندن نه چيقار ؟! اكر احوال عالمه عدم وقوف حسبيله بويله صيره‌سز بياناتده بولوندقلرى ادعا اولونيورسه اونلرى ارشاد ايتملى ، حقايق احوالدن خبردار ايتملى . آكلاتيشه كوره فتوى ويريه‌جكنى اونوتماملى .

صوكره جمعيت ايچندن برقاچ كيشى بر خطاده ، سياسته قاريشمق خطاسنده بولوندى ديه اك مهم اعضاسنك چكيلمسى‌ده موافق دكلدر. جمعيت مدرسينك‌ده ، بنه پروغرامى خلافنده ، هيچ‌ده لزومى اولميان سياسى بر بياننامه نشر ايتمسى اعضالرينك چكيلمسنى انتاج ايتمشدى . بو يوزدن جمعيت حركتنى شاشيره‌رق ادامهٔ موجوديت ايده‌مدى . حال بوكه اوجمعيتدن‌ده نه‌قدر خدمتلر بكله‌نيردى . اونك ايچون جمعيتك اعضاى نافذه‌سنك چكيلملرينى بنده‌كز موافق كوروميورم . بالعكس جمعيتده قالملى ، وقوع بولان خطالرى تصحيح ايتمليدر .

تعالئ اسلام جمعيتندن شونى رجا ايدرم‌كه بيهوده مناقشه‌لرله وقتى اضاعه ايتمسون . ومفرط فرقه‌جيلرله تشريك مساعيدن حذر ايتسون. چونكه فرقه‌جيلق اويله بر علتدركه بركره بولاشان آدمك آرتيق تطهر ايده‌بيلمسى همان همان امكانسزدر . بالخصوص علما ايله مشايخك فرقه‌جيلق ايتمسى قدر چيركين برشى تصور ايديله‌مز .

تعالئ اسلام جمعيتى سياسى جريانلردن ، ياخود سياسى جريانلره آلت اولمقدن نه‌قدر آزاده قاليرسه اوقدر مظهر حرمت واعتبار اولور. برده اعضالرينى يالكز مخالفلره حصر ايتمه‌ملى. مخالف ، موافق آييرمايه‌رق اسلامك تعاليسنى ارزو ايدن بوتون اخواندينه جمعيتك قاپوسنى كشاده بولوندرمليدر . اميد ايدرم‌كه تعالئ اسلام جمعيت محترمه‌سى بو تمنيات خالصانه‌مى اسلامك منافع عاليه‌سى نامنه نظردقته آلمق لطفنده بولنور.

تعالئ اسلام جمعيتى مجلرندن

محمد طاهر

آفريقا وآسياده‌كى حركات

تايمس غزته‌سى « س » امضاسى ايله كوندريلن اوزون بر مكتوبى نشر ايتمكده وآلمان پروپاغاندا مأمورين خفيه‌سنك فعاليتنى وآسياى وسطاده بولشه‌ويق تحريكاتى ايله ايتاليان مفرط سوسياليستلرينك تشريك مساعيسنى ، فاس وجزايرده اسپانيا آنارشيستلرينك ايقاع ايلدكلرى اغتشاشكارانه حركاتى ذكر ايدرك بونلرك يكديكرى ايله اولان مناسباتنى ايضاح ايتمكده‌در . بو مكتوبك بعض اقسامنى بروجه زير اقتباس ايليورز:

تايمس غزته‌سى محررلكنه

شرقده صلح ومسالت جهانى تهديد ايدن وضعيت حقنده نظر دقتى جلب ايتمك اوزره مهماننواز ستونلركزدن استفاده ايتمكلكمه مساعده كزى تمنى ايلرم. بوندن اول موسقوه امور خارجيه قوميسرلكنك شرق دائره‌سى طرفندن « استخلاص اسلام » ناميله بر جمعيت تشكيل ايلديكى غزته‌لرده انتشار ايلمش ايدى . بو جمعيت ، فعاليتنى واسع بر ساحه‌يه تشميل ايتمك مقصدى ايله « شرق مركز قوميته‌سى » ناميله برتالى قوميته تشكيل ايلدى وبونى ايران ، ماوراى حزر ، آناطولى

افغانستان و هندستان‌ده متشکل بالعموم تشکیلاتی مراقبه آلتنده بولندیرمغه مأمور قیلدی . قومیته قرارگاه عمومیسنی مصطفی کمال پاشا قواسنک قرارگاه عمومیسنده تأسیس ایلدی . عین زمانده غربی اوروپا، مصر، اوروپای عثمانی وسائره ایله مشغول اولمق وفعالیتی بورالره صرف ایتمك اوزره مرکزی برلینده اوله‌رق دیگر برغرب قومیته‌سی‌ده تشکیل ایدلدی .

برلین قومیته‌سی اسلام حرکات اختلالیه‌سنده پك مهم بر رول اوینامقده‌در . موسقوه مرکز اداره‌سی برلین قومیته‌سنك فعالیتی زیاده‌سیله تقدیر ایتمکده‌در . پیدرپی توضح وتحقق ایدن بر کیفیتدرکه آلمانیا اسلام عناصری اوزرینه واسع مقیاسده بر اثر مهمان‌نوازی کوسترمکده، بوعناصرك ناخشنود اولانلرینی برلینده حمایه‌ایتمکده‌در . بوندن‌ماعدا برلینده بوکبی ملتجیلرك بولشه‌ویق نفوذی آلتنده اجرای فعالیت ایدن مختلف تشکیلات وقونفرانسلره اشتراك ایتملرینه مساعده ایدلمکده‌در .

کچن کانون اول ظرفنده برلین تالی قومیسیونی عقد ایلدیکی بر اجتماعده شو مسائلی مذاکره ایتمش ایدی :

۱ — حرکات ملیه وبوحرکاتك اتحاد اسلام ایله روابط وعلائقی ؛

۲ — اوروپاده پروپاغاندایه دوام لزومی ؛

۳ — شرقده اختلالکارانه ترتیباته توسل ایدلمسی ؛

٤ — سوویه‌ت حکومتی ایله حرکت اسلامیه آره‌سنده برمناسبت تأسیسی .

برلین‌ده‌واقع اولان اجتماعده ارمنستان جمهوریتنه دائر ایراد کلام ایدن بر اعضا ازجمله شو سوزلری سویلمشدر :

« مستقل برارمنستان جمهوریتنك وجودی اساس اعتباریله متحد اسلام ملتلرینك یکدیکری ایله تأسیس مناسباتنه حائل اولاجقدر . بناءً علیه بوجمهوریتك امحاسی یولنده هر اسلام فردك صرف مساعی ایلمسی برفریضه‌در . جهانده براتحاد اسلام تأسیسی ایچون شو آن اك مناسب، اك اشرف ساعتدر . یوقسه، برعدم موفقیت تقدیرنده بو مفکوره‌یه وداع ایتمك ایجاب ایده‌جکدر . »

صاحب مکتوب افغانستان، بخارا، طاشکند وسائر شرق حوالیسنه نقل کلام ایله هندستان حدودنده افغانلیلر ایله وقوع بولان محارباتك بولشه‌ویق پروپاغانداسی اثری اولدیغنی وبومحاربه‌ده سوویه‌ت حکومتی ایله اسلام اختلالکارانك اوینادقلری رولری وهندستانده مجوسیلره دائر سوویه‌تلرك اتخاذ ایلدکلری مقرراتی ومجوسی عنعناتنه رعایت بحثنده موسقوه‌دن صادر اولان برامرنامه‌نك برصورت مستخرجه‌سنی ایضاح ونقل ایلمکده‌در .

* * *

شرق مسئله‌سنك حلنده‌کی مشکلات

انکلتره خارجیه ناظری لورد کورزون اخیراً لوردلر قاره‌سنده ایراد ایتدیکی نطقك بزه متعلق اولان مهم اقسامنی اقتباس ایدیورز :

« ترکیه صلحنك لزومندن فضله تأخرندن احتمال‌که برچوق کیمسه مشتکی وغیر ممنوندر . هیچ شبهه یوق‌که بزلر وبزم ایچون تکمیل عالم بوتأخر ایچون آغیر برجزیه ویرمکه مجبوردر . بوتأخر بزم قباحتمز ایله وقوعه کلدیکی وبونك سببی آمریقاجه شرقك مستقبل نظام امورنده ایفا اوله‌جغی ظن وامید اولنان رولی ایفا ایتمك امکان وفرصتنی آمریقایه بخش ایلمك خصوصنده‌کی آرزومزدن ایلری کلدیکنی اسف ایله بیان ایدرم .

بعض دولتلرك، فتح اراضی وتوسیع نفوذ وسطوت آمالی، الیوم زیر حاکمیتلرنده یشایان اهالیدن فضله مقدارده خلقه فرمان فرما اولمق وتجارتلری ایچون یکی مخرجلر، یکی بازارلر الده ایتمك کبی احتراصات بسله‌مکله اتهام اولندقلرینی صیق صیق ایشیدیورم . فقط اویله ظن ایدیورم‌که اکر اوروپا دول معظمه‌سی آمریقانك اشتراك مساعیسنی تأمین ایتمکه واونی، کندی حصه‌سنه اصابت ایدن حمولهٔ مساعیی تحمل ایلمکه اقناعه موفق اولورلر ایسه یوقاریده ذکر اولنان ماهیتده‌کی امللرینی ــ بوکبی منفعت‌پرستانه مقاصدك پشنده حقیقةً طولاشیورلر ایسه ــ فدا ایتمکه راضی اوله‌جقلردر . آمریقانی بتون تورکیانك مانداتری صفتی ایله سلاملامق ایستردك .

بغداد حوالیسنه کلنجه اویله‌ظن ایدیورم‌که فعالیتمز آنجق بصره ولایتنه حصر اوله‌جغی زمان آرتق کچمشدر . الده ایتدیکم معلوماته بناءً شو قناعتی حاصل ایتدم‌که بغداد حوالیسندن چکیلمك اوزره بولندیغمز اورا اهالیسنه اعلان ایدلسه اهالی بیوك بریأس وفتوره دوشر ایدی؛ عراق جهتنده‌کی فعالیتمزك آنجق بصره ولایتنه منحصر قالمسنه امکان یوقدر . انکلتره حکومتی، بوفعالیتك بصره ولایتی کبی محدود برساحه‌یه حصر اوله‌جغنه دائر مواعید وتأمیناتده بولنه‌ماز . ترکیه صلحنی تقریر وتنظیم ایتمك قولای وبسیط برشی اولدیغنی ظن وادعا ایدنلره شوراسنی دیه‌جکم‌که، بو امر معظم حقنده بر ائتلافه وارمه‌دن اول برچوق مسائلی تدقیق وتعمیق ایتمك لازمدر .

اعتراف ایدرم‌که، صوك یکرمی اوتوز سنه ظرفنده شرق احوالنی ممکن مرتبه تدقیق وتتبع ایتمش بر آدم صفتیله سویلیورم‌که، شرق وضعیت حاضره‌سی پك اندیشه آوردر . حل ایتمکه مجبور اولدیغمز مختلف ومتعدد مسائلی برر برر ذکر وتعداد ایتمك، شرقده‌کی وضعیت مشوشه‌یی بحق تنظیم واصلاح ایده‌جك بردستوری ویا برقاچ دساتیری بولمق نه‌قدر مشکل وحتی مستحیل اولدیغنی اثباته کافیدر .

شوراسنی خاطریکزه کتیرمك ایسترمکه ایکی بیوك ایمپراطورلغك امورینی تحت انتظامه آلمغه چالیشیورز . بوایمپراطورلقلر روسیه وترکیه‌در . روسیه‌یه عطف نظر ایتدیکمز زمان قارشیمزده مخوف ویأس آور بر منظره کوریورز . روسیه‌نك شیمدیکی حال پرملالی تاریخده نامسبوقدر . حاصلی حدودمزك خارجنده هردقیقه عقل شاشیرتان مشکلات وغوائل ایله قارشی قارشی‌یه کلیورز .

توركيانك آسياده‌كي انكشافنه قارشي تدابير مانعه

تان غزته‌سندن :

« هر حالده بر ترك ملتنك موجوديتي انكار ايديله‌من . بو ملتك اوصاف ونقائصي حقنده نه فكر درميان اولنورسه اولونسون شمدي اوكا ويريله‌جك استقامت موضوع بحثدر . ترك ملتي حقنده ايكي طرز حركت متصوردر ، دها طوغريسي متصور ايدي . بونلردن بري ذات شاهانه ايله حكومتي استانبولدن اخراج ايتمك صورتيله تركلري شرقه آتمقدر . بو صورتله آناطولينك ايچ طرفلرنده محصور قاله‌جق وغرب حكومتلرينك طوغريدن طوغري‌يه نفوذ وتأثيرندن آزاده قاله‌جق اولان مستقبل ترك حكومتي اوكنه ديوار چكيلديكي جهتله معكوس بر استقامتده بويومكه باشلايان بر آغاج كبي بتون فعاليتني آسيايه انكشاف ايتديره‌جكدر . فقط اوزمان آلمان باغچوانلرينك اهتماميله بر ترك - تاتار ، بر ترك - عرب ، بر ترك - بولشه‌ويك سياستي نمو ايده‌جكدر . يالكز ارمنيلر تركلر ايله بولشه‌ويكلر ، تاتار وعربلر آره‌سنده‌كي خطوط مواصله‌يي اشغال ايتدكلرندن بو ايشه مانع اوله‌جقلردر . حالبوكه اووقت‌ده بو مانعلرك ازاله‌سي لازم كله‌جكدر . ذاتاً طلعت - انور - ليمان فون ساندرس سياستنك غايه‌سي‌ده بو دكلميدي ؟ حالبوكه ۱۹۱۸ سنه‌سي تشرين اولنده بلغارستان تسليم سلاح ايدر ايتمز متفقلر بوكون بلدن تهلكه‌لره معروض قالمقسزين تركلري آسيايه تبعيد ايده‌بيليرلر ايدي . يالكز فرانسه ده‌سپره‌يه درحال استانبوله طوغري يورومسي ايچون سربستي حركت ويرمك ومتاركه نامه‌نك تنظيمي ايله تركلرك سلاحلريني آلمق وظيفه‌سني‌ده توديع ايلمك ايجاب ايدر ايدي . بونلر ياپيلديمي ؟ خير . بالعكس بوراده مسئوليتلر حقنده مناقشه‌يه كيريشمك ايسته‌ميز . آنجق نتيجه‌لري‌ده كورمه‌مزلك ايده‌ميز .

شو حالده بشقه بر سيستم قاليور ، اوده تركلري غربك قارشيسنده ابقا ايتمكدر . اوزمان بوغازلري بين‌الملل قونترول آلتنده بولنديرمق شرطيله ذات شاهانه ايله حكومتي استانبولده براقمق لازم كلير . تركيه‌نك وضعيت ماليه‌سني تأمين ايده‌بيلن بالجمله بين‌الملل مؤسسات ايله تركيه‌نك تجارت خارجيه‌سني انكشاف ايتديرمك سكون داخليه‌يي محافظه ايلمك اقتضا ايدر . ديكر طرفدن اكر تركلر استانبولي كنديلرينه براقمق صورتيله تطمين ايديليرسه تركيه‌نك شرقنده بحق يشايه بيله‌جك وضعيتده بر ارمنستان احداث اولنملي وكنديسنه‌ده قره دكزده مستقل بر مخرج وبحر سفيدده دخي تجاري بر منفذ ويرمليدر . ارمنيلرك حق حياتي كنديلرينه اعاده ايتمك صورتيله‌دركه شرقده هر درلو انتريقه‌لرك اوكني آله‌بيله‌جك بر قوت الده ايديله‌بيله‌جكدر .

***

هندستان هيئت مرخصه‌سنك حركتي

عموم هندستان اهاليسي نامنه لوندره وپاريسه عزيمتي مقرر اولان بر هيئت مرخصه‌نك ايلك قسمي محمد علي ، سيد حسين وسيد سليمان افنديلر حضراتندن مركباً ورفاقتلرنده بر كاتب عموميلري اولدقلري حالده هندستاندن مفارقت ايتدكلريني بومبايدن آلديغي بر تلغرافه عطفاً تايمس غزته‌سي يازييور . مفارقتدن اول بر اجتماعده ايراد ايتديكي بر نطقده محمد علي افندي حضرتلري مجوسي مفرطلرندن موسيو (تيلاق) ك افكارينه اشتراك ايلدكني ايضاح ايتدكدن صكره « خلافت سنيه » مسئله‌سنه نقل كلام ايله بو مسئله‌نك جناب حقه قارشي بر وظيفه تشكيل ايلديكي جهتله بو بابده بر كونه تحكيمنامه عقدي تجويز ايديله‌ميه‌جكني سويلمشدر .

***

وهابيلرك أمير حسينه قارشي حركتلري

تايمس غزته‌سنك شرق وسطاده‌كي مخابر مخصوصي وهابيلر ايله شريف حسين آره‌سنده جريان ايدن مخاصماتي ايضاح ايتمكده‌در . مخابره كوره وقايع بروجه‌آتي جريان ايتمشدر :

« كچن سنه‌نك مبادیسنده غزته‌لر عربستانده محاربه اولديغني ومكهٔ مكرمه‌نك ابن سعود طرفندن تهديد ايلديكني يازييورلردي . فقط بو حادثه‌نك اصلي وتفصيلاتي مجهول قالمشدي . منازعه ، مكه‌نك جنوب شرقيسنده واقع « خرما » شهرندن طولايي تحدث ايتمشدي . بو شهر مكه امارتنه تابع ومحاربه‌دن مقدم عثمانلي اداره‌سنده ايدي . بناءً عليه حجاز قرالي بو شهري امارتنه الحاق ايتمكده حقلي ايدي . فقط شهرك اهاليسي وهابي مذهبنه منسوبدرلر . عثمانلي اداره‌سي آلتنده بو شهر ، فعلاً مستقل ايدي . اهاليسي مكه‌يه دكل ، نجده ، عبدالوهابك ذريتندن اولان ابن سعوده تابع ايديلر . عبدالوهاب وهابيه مذهبنك مؤسسيدر . بو ذات مسلمانلرك (مارتين لوته‌ر) يي‌در . وهابيلر عصر سعادتده‌كي مسلمانلغه رجوع ايتمش ، توتون ، قهوه ومسكراتدن نفرت ايدر ، مقابره حرمت ايتمزلر ، وبك مدهش محاربلر يتشديرورلر . (خرما) اهاليسي قرال حسينك نفوذينه اتباع ايتمه‌ديلر ، بالعكس كونديرديكي ويركو محصللريني دردست ايله طرفدارلريني طرد ايلديلر . بناءً عليه ۱۹۱۸ سنه‌سنده بو شهرك اوزرينه سكز يوز كيشيلك بر قوت سوق اولونمش وموجب عار بر صورتده دوچار هزيمت اولمشدي . خرما اهاليسي بو مظفريت اوزرينه ابن سعوده خبر كونديره‌رك امير حسينك عليهنده محاربهٔ دينيه‌يه اشتراكني طلب ايلديلر . ابن سعود بو طلبي رد ايدرك مسئله‌نك حلنه كيريشدي . فقط ۱۹۱۹ سنه‌سنده فخري پاشا مدينهٔ منوره‌يي تسليم ايدنجه اوراسني محاصره ايدن قوتله خرما اوزرينه ايكنجي بر حمله‌ده بولنمق ايسته‌ديلر . شريفك اوغلي عبدالله ۸۵۰ عسكرله ، ايكي باطاريه طوپ و ۱۶ متراليوزله ايلريله‌دي . امير عبداللهك بو حركتني خبر آلمه‌دن ابن سعود همان بالذات ميدان حربه كلمش ، بو قوتي تارمار ايتمش ، سلاحلريني آلمشدي . امير عبدالله‌ده خفيف بر صورتده جريحه‌دار اولديسه‌ده فرار ايده‌بيلدي . خرمادن طائفه قدر امتداد ايدن يول آچيقدي . ومكهٔ مكرمه‌نك وهابيلر طرفندن اشغالنه مانع قالمامشدي .

انکلتره حکومتی، هر ایکی طرفك دوستی اولمق طولاییسیله مداخله ایتمك ایسته‌مسه‌ده امیر عبداه وهابیلر اوزرنده حرباً احراز ظفر آرزوسنده ایدی. مع‌مافیه ابن سعود برکره اعتدال کوستردی. وریاضه دعوت ایتدی. مسئله بو وضعیته‌در. شریف حسین، خرما یی فتحه موفق اولمدیغندن شیمدیلك بوندن واز کچدی. هر ایکی طرف انکلتره‌یه حکم نظریله باقیورلر. فقط بو «خرما» مسئله‌سی دیکنلی بر مسئله‌در. عجبا بوبابده قطعی بر قرار ویریله‌جکمی؟

***

بوغازلرسز استانبول مقر خلافت اوله‌ماز

طوپخانه‌دن اعتباراً کومروك، حربیه، باب مشیخت، باب عالی جوارنده‌کی اماکن رسمیه‌مز، طاش قشله، تقسیم، حربیه مکتبی، ییلدیز جوارنده طولمه‌باغچه والحاصل عائلهٔ جلیلهٔ سلطانیه‌دن بعضلرینك سرایلری اوزرینه عطف نظر ایدیلیرسه اورالرده دول ائتلافیه بایراقلری مشاهده ایدیلیرکه بو حال غالبك مغلوب اوزرینه بلا مرحمت صولتنی کوستریر. استانبول بو حالی کوردکدن صکره اسکیسی کبی بوغازلره مربوط اولمازسه مرکز حکومت وعلی‌الخصوص مقر خلافت اولمسی دیناً وسیاسةً اصلاً جائز اوله‌ماز.

بلاقید وشرط بوغازلرك عمومه کشاده اولمسی ویا دول ائتلافیه‌نك حاکمیتلری آلتنده بولندیغی حالده استانبولك مرکز خلافت اوله‌رق ابقاسی، قپوسی آچیلمش کلیدسز ویا اناختاری کندیسندن خوف ایدیلان بر آدمك یدنده بولنان بر قاصه درونده موضوع ذی‌قیمت بر جوهر کبیدر. عجبا بو صورتده محافظ ایدیلان جوهر صاحبی اونك محفوظیتندن امین اوله‌بیلیرمی؟ ایسته‌دیکی زمان جوهرندن استفاده ایتمسی ممکن اولورمی؟ مذکور جوهرك ضیاعندن قورقازمی؟ بالطبع جواب (خایر) در. باشی وجودندن آیرمق اعدامدر.

«واجبك اتمامی مطلق وجودینه الزم اولان شی واجب اولور» معناسنی افاده ایدن [مالایتم الواجب الابه فهو واجب] قاعدهٔ اصولیهٔ شرعیسنه تطبیقاً خلافت نقطهٔ نظرندن دینی بر مسئله رنکنی آلیر. بناءً علیه، خلافتك استانبولده وجوب محافظه‌سی مطلق بوغازلرك محافظه‌سنه منوطدر. بالنتیجه استانبولك مرکز خلافت اوله‌رق محافظه‌سی، بوغازلرك کمافی‌السابق حاکمیت عثمانیه آلتنده قالمسی الزم وضروریدر.

«کتب علیکم القتال کما کتب علی الذین من قبلکم..»

باش طرفی کبی آلت طرفی ده سانسور طرفندن کاملاً طی ایدیلمشدر

اعیاندن طرابلس غربلی

سلیمان البارونی

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی | اشرف ادیب

ابونه شرائطی
داخلی، خارجی، هر یر ایچون
سنه‌لکی (۲۵۰)، آلتی آیلغی
(۱۳۰) غروشدر .
نسخه‌سی ٥ غروش ،
سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در
اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پیشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولونور . درج ایدلمین
یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

اخطارات
ادرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش گوندرلیدر
مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولمسی وآبونه‌نمره
نومروسنی محتوی بولنمسی
لازمدر
ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینی فرانسزجه‌ده یازملری
رجا اولونور
پاره گوندرلدیکی زمانك نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولونور

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی ، سیاسی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاکف — صاحب ومدیر مسئول: اشرف ادیب

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٦١ — ١٢ جمادی الآخر ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٤ مارت ١٣٣٦ — ١٨ جلد

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

« افتطمعون ان یؤمنوا لکم وقدکان فریق منهم ... »

٦

ایشته بوصورتله حضرت یوسفك قارداشلرینه قارشی ترتیب ایتمش اولدیغی حیله تمام اولیوردی . چونکه کندیلری حقنده‌کی حیله‌سی وکرمی بردها ذخیره آلمق ایچون کله‌جکلری زمان کوچك برادرلرینی ده کتیرملری ضمننده پدرلرندن مساعده آله‌بیلمه‌لرینی تأمین ایده‌جك بلیغ رجحت مقامنه‌کچه‌جکدی . وقتاکه بابالرینك نزدینه عودت ایتدیلر؛ دیدیلرکه « ای سوکیلی بابامز! دها نه ایسترز ؟ ایشته کوریورسنك که ذخیره‌مزك بدلی کری چوریلمش ، اهل وعیالمزی اعاشه ایدیورز . مساعده بیوردیغکز تقدیرده قارداشمزی صیانت ایدرز . واونك ایچون‌ده فضله بر اولچو ذخیره دها آلیرز . »

بونلر ذخیره آلمق ایچون تکرار مصره کلدکلری زمان برابرلرنده حضرت یوسفك ایسته‌دیکی کوچك قارداشلری‌ده بولنیوردی .

حضرت یوسف کندی آدملرینه ملك مصرك طاسنی او کوچوك قارداشنك ذخیره‌سی میانه کیزلیجه صیقیشدیرمه‌لرینی امر ایتمشدی . مقصدی‌ده اونی کندی یاننده آلیقویمق ایچون بروسیله احداث ایتمك ایدی. چونکه مصر قوانینی موجبنجه هرنه‌قدر سارقك جزاسی بویولده دکل ایدیسه‌ده جناب حق بنیامینك قارداشلرینه حکم سرقتی اوصورتله ترتیب ایتدیرمشدی. اوت یوسفك منادیسی اورته‌یه چیقارق « ای جماعت سز خرسزسکز . » دیرجه یوسفك قارداشلری اونلره دونه‌رك « فائبکز نه‌در ؟ » سؤالنی ایراد ایتمشلر ایدی . اونلرده : « ملکك طاسنی غائب ایتدك . کیم کتیریرسه بردوه یوکی ذخیره ویره‌جکز . » جوابنی ویرمشلر ایدی . بو آیت دلالت ایدیورکه اوزمانلر مصرده جاری اولان قانون سرقتك جزاسی اوله‌رق سارقك آلی قونیلمه‌سی طرزنده دکلدی . لکن بالذات حضرت یوسفك قارداشلری « بونك جزاسی کیمك یوکنده بولنورسه اونك کندیسیدر » دیمشلر ایدی . ایشته کندیلرینك ترتیب ایتدکلری بو جزا بالآخره ایفاسی اوزرلرینه واجب اولان برعهد حکمنی آلمشدی .

نهایت حضرت یوسف معهود طاسی کوچك قارده‌شنك ذخیره‌سی آره‌سندن چیقارتجه او برقارداشلرینك ویردکلری عهد موجبنجه بنیامینی نزدنده آلیقویدی . دیکرلری ایسه پدرلرینك یاننه دوندیلر . آرتیق کرك حضرت یعقوبك کرك حضرت یوسفله قارداشلرینك بوندنصکره‌کی ماجرالری قرآن کریمده مصرحدر .

حضرت یوسفك قصه‌سیله فقها آره‌سنده حیل شرعیه‌یه تمسك ایدنلرك بو قصه‌دن چیقاردقلری احکام بوندن عبارتدر .

مفسرلرك برقسمی ایله مؤلفینك بعضیسی بو حیله‌لرك تأویلی ضمننده اوزون اوزادی‌یه ایضاحاتده بولنمشلردر . امام ابن القیم الجوزی (اعلام الموقعین) ده بو بابده نه سویله‌نمك لازمسه فوت ایتمه‌مش ، هپسنی آتیان ایلمشدر . برچوقلرینك بو موضوعده آله‌بیلدیکنه ایلری کیتمه‌لرینه وکونا کون اسباب تأویل آرامق خصوصنده‌کی افراطلرینه رغماً بن بو خصوصده کندیلرینه اشتراك ایچون هیچ بر احتیاج حس ایتمه‌مکدیم. جناب حقك بکا الهام ایتدیکی شو حقایقی سردایله اکتفا ایده‌جکم که رأیمجه بوقدری کافیدر . اولیله آکلایورمکه بو بابده سویله‌نن سوزلر حضرت یوسفك حیله اوله‌رق ترتیب ایلدیکی

بتون حرکاتی کندیسنك او صیره‌ده وحی آلهی‌یه مظهر بر نبی اولدیغی فرض ایدیله‌رك سویله‌نیور. بنم فکرمجه او اثناده حضرت یوسفه شرایع سماویه‌دن هیچ بر شیء وحی اولنمادیغی کبی هنوز جناب حق اونی مرتبهٔ نبوتله بکام بیورمامشدی.

بعض اصحاب قصص بوکا مخالفه‌لرده نه کتاب اللهده، نه‌ده سنت صحیحه‌ده حضرت یوسفك او آره‌لق نبی بولندیغی استنباطه مدار اوله‌جق هیچ برشیء یوقدر.

(ولما بلغ اشده آتیناه حکماً وعلماً) آیت کریمه‌سنه کلنجه بوراده‌کی حکم کندیسنك دیار مصرده امر ونهی، سلطنت صاحبی اولماسندن، علم ایسه جناب حقك عبادی آره‌سندن ایسته‌دیکنه ویردیکی کبی حضرت یوسفه‌ده احسان ایلمش بولنماسندن عبارتدر. بونلرك هیچ برنده حضرت یوسفك او اثناده نبی اولدیغنه دلالت ایده‌جك بر شیء یوقدر. ذاتاً حضرت یوسفك اهل مصری نبوتی تصدیقه دعوت ایتمش اولدیغنه دائر هیچ برخبرده وارد اولمامشدر.

بو حقایق تمامیله ظاهر اولدقدنصکره بیلنمه‌لیدرکه حضرت یوسفك قارداشلرینه قارشی اولان بتون حرکاتی تأویل قبول ایتمیه‌جك درجه‌ده صریح حیله‌لر جمله‌سندن اولمقله برابر جواز حیله‌یی انکار ایدنلره قارشی حجت مقامنده سرد ایدیله‌بیله‌جك احکام آلهیه‌دن دکلدر. (کذلك کدنا لیوسف) نظم جلیلی‌ده بو سوزیمزی جرح ایتمز. زیرا آیت کریمه‌ده بونك بر وحی نبوی اولدیغنه دلالت ایده‌جك جهت یوقدر. بو آنجق نظم کلامده‌کی فنون واسالیب نوعندندر. چونکه حضرت یوسفك قارداشلرینی جزای معهود حقنده او صورتله انطاق ایدن آنجق جناب حق ایدی. شاید بر انطاق آلهی بو طرزده اولماسیدی، یوسف بنیامینی قارداشلرینك اللرندن قورتارمه‌یه یول بوله‌میه‌جقدی. ایشته حضرت یوسفك مقصدینه وصولی کندی کسب وتدبیری سایه‌سنده اولمایه‌رق صرف قارداشلرینی او یولده انطاق ایدن ارادهٔ آلهیه اثری بولندیغی جهتله بلاغت نظم و حرکتك یوسفه اللهك بر کیدی اولمسی شکلنده سوق کلامی اقتضا ایدیور (کذلك کدنا لیوسف ما کان لیأخذ اخاه فی دین الملك الا ان یشاء الله)

حیله‌جیلرك کتاب اللهدن استدلاللری حقنده سویلیه‌جکمز سوز بونلردن عبارتدر. لکن (بع الجمع بالدراهم ثم ابتع بالدراهم جنیباً) طرزنده‌کی حدیث نبوی‌یه استنادلرینه کلنجه بو حدیثك صحت وثبوتی تقدیرنده حیله‌نك جوازینه دلالت ایده‌جك بر جهتی اولمادقدن باشقه حیله‌جیلرك علیهنه بر حجتدر.

شاید حدیث شریف خرمانك دیکر بر نوع خرما صاتان آدمك کندیسنه صاتلمه‌سی امر اولایدی او زمان حیله طرفدارانی تأیید ایده‌بیلیردی. لکن حدیثده خرمانك نه‌دیکر نوع خرما صاتان آدمك کندیسنه، نه باشقه‌سنه نه حلول، نه تأجیل، نه‌ده نقد رائج ایله، نه‌ده ثمن مثل ایله، نه‌ده باشقه صورتله صاتیلمه‌سی افاده ایده‌جك هیچ بر جهت یوقدر. بو قیدلرك کافه‌سی عبارهٔ حدیثك مفهومندن خارجدر. حدیثك دلالت ایتدیکی معنا شودرکه علیه الصلاة والسلام افندمز بر آدمه ایلك متاعنی بر ثمن مقابلنده صاته‌رق دیکر بر نوع خرما آلمه‌سنی امر بیوریورلر. قطعیاً معلومدرکه بو آنجق بر بیع صحیح اقتضا ایدر. ینه قطعیاً معلومدرکه پاره مقابلنده خرما صاتان بر آدمك عینی مشتریدن مال آلمسی اکثریت تشکیل ایدن معاملاتدن اولمادیغی ایچون لفظ حدیثك بو صورتله حملی برقاعدهٔ ایجابی دکلدر.

لکن شاید او آدم یکی متاعی ایلك متاعنی صاتمش اولدیغی آدمدن اشترا ایده‌جك اولورسه او زمان ایلك عقدك هر ایکی طرف ایچون مقصود بالذات اولمیوب بلکه ایلك متاعك ایکنجی متاع ایله مبادله‌سی ایچون بر صنیعه اولماسندن قورقولور. و بو صورتله مسئله رباحیله‌لری اقسامنه کیرر. مکرکه بو ایکی عقدك ایکیسنك‌ده مقصود بالذات اولدیغنه، یوقسه برنجی متاعی ایکنجی ایله مبادله‌یه بر وسیله اولمادیغنه دلالت ایده‌جك برشی بولنسون.

آرتیق یوقاریدن بری سرد اولنان مطالعاتدن تمامیله تبین ایدرکه حیله‌جیلرك نه کتاب اللهدن، نه‌ده سنت صحیحه‌دن استناد ایده‌بیله‌جك هیچ برحجتلری یوقدر. بناءً علیه بو قدرله اکتفا ایده‌رك جواز حیله‌یی متضمن اولان اقوال علمایی آیری آیری جرح ایتمکه لزوم کورمه‌یز. هرکسك بر مسلکی، بر رأیی واردرکه خطاده ایتسه، اصابتده ایتسه کندی محصول فکر وسعیدر. خطادن مصونیت آنجق جناب حقه، برده جناب حقك سودیکی قوللری آره‌سندن انتخاب ایتمش اولدیغی مختاران بشره مخصوصدر.

عبدالعزیز چاویش

شورای مشیخت اسلامیه

اعظم علمای اسلامیه‌دن فاضل شهیر بدیع الزمان سعید کردی افندی حضرتلری پك مهم بر تکلیفده بولونیورلر. اساساً مشارالیه ابتدای مشروطیتدن بری بو فکرك طرفداریدرلر. دها اوزمانلر بویله بر شورانك تشکیلی لزومنی ایلری سوره‌مشلرسه‌ده بعض قصیر البصر کیمسه‌لر طرفندن بو فکرك اهمیتی ادراك اولونه‌مایه‌رق ممانعت ایدیلمشدی. فقط جریان حادثات بویله برشورانك نه‌قدر لزومی اولدیغنی رعنا کوستردی. آتیاً بو احتیاجك دها زیاده تزاید ایده‌جکنی اولوالالباب البته تقدیر ایدرلر. امید ایدرزکه بو مهم تکلیف کرك حکومتجه، کرك مجلس ملیجه کمال اهمیتله نظر دقته آلینه‌جق، بر آن اول تشکلنه همت بیوریوله‌جقدر.

تاریخ بزه کوستریورکه اسلام نه درجه دینه تمسك ایتمش ایسه ترقی ایتمش، نه وقت دینده ضعف کوسترمش ایسه تدنی ایتمشدر. باشقه دینده، بالعکس، قوتی زماننده وحشت، ضعفی زماننده تمدن حاصل اولمشدر.

جمهور انبیانك شرقده بعثی قدر ازلینك بر رمزیدرکه شرقك حسیاتنه حاکم دیندر. بوکون عالم اسلامده‌کی تظاهراتده کوستریورکه عالم اسلامی اویاندیره‌جق، شومدنلتدن قورتاره‌جق ینه اوحسدر.

(مابعدی ۱۲۰ نجی صحیفه‌ده‌در)

پيغمبر سوكيسى ۱]

« احد غزاسى اوقودقدن صوكرا »

يا محمد ، نه بويوكسك ! سنى بز
توركلر جوهر يورهكيله سوهرز ،

شو غزايى ديكلهديكى برعسكر ،
كوزلرندن شمشك شمشك ياش دوكر ؛

جانى كافر دوداغنه آچيلير ،
دين اوغروندە ياقوت قانى صاچيلير .

سنكه بوتون عالم سنك يوزكدن
يارادلمش ، سنكه الله سوزندن

قلبى دولمش ، قرآن يايمش الك اوولو ــ
پيغمبرسك ، سنكه نوركله دولو

ير ، كوك بوتون عالم ، بوتون جنتلر ؛
سنكه سنك ايچون حقدن رحمتلر

ياغار دنيا بوجاغنه ، ناصيل سن
يارالاندك شو غزاده ؟ بو نەدن ؟

ناصيل اولور ؟ چونكه الله امريدر :
الك بويوك الك بلالى كون نچيرير !

امتكك اوغروندە سن يا نبى ،
الك زياده جفا چكن قول كبى

اذالره ، بلالره قاتلاندك ،
طاش باغلادك يورهككه ، داياندك .

سكا كيجه ، كوندوز ملعون مشركلر
يالانجيدر ، سحربازدر ديديلر ؛

الله بردر ديدك سكا سوكديلر ،
الله واركن پوتلرينى اوكديلر ؛

الك نهايت قصد ايتديلر جانكه :
كيرمك ايچون اومبارك قانكه

آند ايچديلر ! بريار ۲] ايله مكهدن
كيزلى كيزلى چيقدك ، برك عرش ايكن

بركاراكاق ماغرا ۳] اولدى دوراغك ؛
اوچ كون قالدك اورده ؛ قاتى ياتاغك

طوپراق ايدى .... بيك مشقت چكهرك
هله كلدك مدينهيه . اوبوكسك

اومبارك دينك ايچون همان سنى
الهدن هيچ اميدينى كسمهدن ،

حق يولندە غزالره آتيلدك ؛
آز عسكرله چوق دشمنه قاتيلدك .

« بدر » كونى ٤] قليجكله مشركلر
قيريلديلر ، كبرهيلر كيتديلر !

« احد » كونى ٥] ايشلهنيلن خطايى
تميزلهمك لازم كلدى ؛ فدايى

كوزه آلدك اومبارك نفسكى :
فرقهك بوزغون ويردى ، قاجدى ؛ بوسنى

برآن اولسون اوركوتمدى ، نه يامان
قهرمانسك يا محمد الامان

يارالاندك ، ينه دوردك ... نهايت
الله ايتدى حق دينكه شفاعت ،

دشمنلرك چكيلديلر ... اى بويوك
دينك اوولو پيغمبرى ، يلك كوچوك

برامتك اولان توركه جهانده
سن امداد ايت : الك فنا برزمانده

كوكدن « احد » غزاسنى كورهليم ،
يوزمزى طوپراقلره سورهليم ؛

بوغزاده آقيتديلان قانكك
انتقامى طوتسون بزى ! بز يارين

اخرت كونى كلهجكز يانكه ؛
بوكون دشمن اوولودينك شانكه

قارا سورسه ، يا بز ناصيل كليرز
حضوركه ؟ اخرتده ناصيل بز

توركز ديرز ، مسلمانلق طاسلارز ؟
بويله قورقاق ، حميتسز ، ايمانسز

انسانلر ، هيچ اوتانمادن ، شفاعت
ديلهنيرمى سندن ؟ خاير : قناعت

ايتدككه بز تورك ملتى هرزمان
هله بوكون سنى جاندن طانييان

الك قهرمان امتكدر ، هيچ ييلماز ،
داغلر چوكسه اوزرينه داغيلماز !

حق دينكى طوتار الله عشقيله ،
اونى خطا ايشلهمكدن سن صاقلا .

« احد » كونى دوكديكك هرداملا قان
مسلمانلق عالمندە بروجدان ،

بربويوك قلب اولمش چاربار ، مولانك
دينى ايچون چاربار دورور ؛ دنيانك

هرياندە بويوك آدك دويولور ،
سنك عشقك يورهكلره اولويور .

اوعشق ايله تورك عسكرك جان فدا
ايدهر سكا يا محمد مصطفى !

۱۹ تموز سنه ۱۳۳٤

علي اكرم

***

۱] بوشعر حرب اثناسندە «اوردونك دفترى» عنوانيله نشرايتمش اولديغم اثرك مغلوبيت اوزرينه نشر اولونامايان ايكنجى جلدى ايچون يازلمش ايدى . معالئ اسلاميى وغزوات مسلمينى مصور اولارق هجا وزنيله يازلمش داها برقاچ شعرده واردر . بونلرى سبيل الرشاده تقديم ايدهجكم . جملهسندە عثمانلى عسكرى مخاطب اتخاذ اولونمش ايسهده هرشعر فطرةً عسكر اولان ملت عثمانيهيه خطاب تشكيل ايدهر . يكى طرز بيانمزله ووزن ملى ايله دينى شعرلر يازلماسنه طرفدارم ؛ الك بويوك دينى شاعرمز اولان محمد عاكفك بويله منظومهلر يازماسنى پك آرزو ايدهرم . ع . ا .

۲] حضرت ابوبكر ، رضى الله تعالى عنه .

۳] رسول اكرمك حضرت ابوبكر ايله برابر صاقلانديغى مغاره .

٤] فخر كائنات افندمزك قريش مشركلرى اوزرينه احراز بويوردقلرى مظفريت « بدر » دينيلن برموضعده واقع اولمشدر .

٥] احد مدينهٔ منوره جوارندە بر داغك اسميدر واوراده رسول اكرم افندمز مشركلرله حرب ايتمشدر .

هم‌ده ثابت اولدی‌كه بو دولت اسلاميه‌يی بتون اولدیرجی مصادماته رغماً ينه اوحس محافظه ايتمشدر . بو خصوصده غربه نسبتله آيری بر خصوصيته مالكز . اونلره قياس ايديله‌مز . سلطنت وخلافت غير منفك ، متحد بالذاتدر . جهت مختلفدر . بناءً عليه بزم پادشاهمز ، هم سلطاندر ، هم خليفه‌در وعالم اسلامك بايراغيدر .

سلطنت اعتباريله اوتوز ميليونه نظارت ايتديكی كبی خلافت اعتباريله اوچيوز ميليونك مابينده‌كی رابطهٔ نورانيه‌نك معكسی ، استنادگاه ومددكاری اولمق كركدر . سلطنتی صدارت ، خلافتی مشيخت تمثيل ايدر . صدارت اوچ مهم شورايه بالذات استناد ايديور ، ينه كفايت ايتميور . حالبوكه بويله اينجه‌لشمش وچوغالمش مناسبات ايچنده ، اجتهاداتده‌كی مدهش فوضی ، افكار اسلاميه‌ده‌كی تشتت ، فاسد مدنيتك تداخليله اخلاقده‌كی مدهش تدنی ايله برابر مشيخت جناحی برشخصك اجتهادينه ترك ايدلمش . فرد تأثيرات خارجيه‌يه قارشی دها آز مقاومدر . تأثيرات خارجيه‌يه قاپيلمقله‌چوق احكام دينيه فدا ايديلدی . هم ناصيل اوليوركه امورك بساطتی وتقليد وتسليم جاری اولديغی زمانده ، ولوكه انتظامسز اولسون ، ينه مشيخت بر شورايه ، لااقل قاضی عسكرلر كبی مهم شخصيتلره استناد ايدردی . شيمدی ايش بساطتدن چيقمش ، تقليد واتباع كوشه‌مش اولديغی حالده برشخص ناصيل كفايت ايدر ؟

زمان كوستردی‌كه خلافتی تمثيل ايدن شو مشيخت اسلاميه يالكز استانبول وعثمانليلره مخصوص دكلدر . عموم اسلامه شامل بر مؤسسهٔ جليله‌در . بو سونوك وضعيتله ، دكل قوجه عالم اسلامك ، بلكه يالكز استانبولك ارشادينه‌ده كافی كلميور . اويله ايسه بو موقع اويله بر وضعيته كتيريلمليدركه عالم اسلام اوكا اعتماد ايده‌بيلسون . هم منبع ، هم معكس وضعيتنی آلسون . عالم اسلامه قارشی وظيفهٔ دينيه‌سنی حقيله ايفا ايده‌بيلسون . اسكی زمانده دكلز . اسكيدن حاكم برشخص واحد ايدی . اوحاكمك مفتيسی‌ده اونك كبی منفرد بر شخص اوله‌بيليردی . اونك فكرينی تصحيح وتعديل ايدردی . شمدی ايسه زمان جماعت زمانيدر . حاكم ، او روح جماعتدن چيقمش ، آز متحسس ، صاغيرجه ، متين برشخص معنويدركه شورالر اوروحی تمثيل ايدر .

شويله بر حاكمك مفتيسی‌ده اوكا مجانس اولوب بر شورای عاليهٔ علميدن تولد ايدن برشخص معنوی اولمق كركدر . تاكه سوزينی اوكا ايشيتديره‌بيلسون . دينه تعلق ايدن نقطه‌لردن صراط مستقيمی سوق ايده‌بيلسون . يوقسه فرد ، داهی‌ده اولسه ، جماعتك فرد معنويسنه قارشی سيوری سينك قدر قالير . شو مهم موقع بويله سونوك قالمقله اسلامك عقيدهٔ حياتيه‌سنی تهلكه‌يه معروض براقيور . حق ، ديه‌بيليرز ، شمديكی وضعيت ديانت وشعائر اسلاميه‌ده‌كی لاقيدلك واجتهاداتده‌كی فوضی مشيختك ضعفندن وسونوك اولمسندن ميدان آلمشدر . چونكه خارجده برآدم رأينی فرديته استناد ايدن مشيخته قارشی محافظه ايده‌بيلير .

فقط بويله بر شورايه استناد ايدن بر شيخ الاسلامك سوزی اك بيوك بر داهی‌يی‌ده يا اجتهادندن واز كچيرير ، يا اواجتهادی اوكا منحصر براقير . هر مستعد چندان اجتهاد ايده‌بيلير . لكن اجتهادی اوقت دستور العمل اولوركه بر نوع اجماع وياجمهورك تصديقنه اقتران ايده . بويله برشيخ الاسلام معنا بو سره مظهر اولور . شريعت غراده دائما اجماع ورأی جمهور مدار فتوی اولديغی كبی شيمدی‌ده فوضای آرا ايچون بويله برفيصله لزوم قطعی واردر .

صدارت ، مشيخت ايكی جناحدر . شو دولت اسلاميه‌نك بو ايكی جناحی متساوی اولمازسه ايلری كيده‌مز . كيديلسه‌ده بويله برمدنيت فاسده ايچون مقدساتندن انسلاخ ايدر . احتياج هر ايشك استاديدر . شويله بر شورايه احتياج شديددر . مركز خلافتده تأسيس اولنمازسه بالضروره باشقه يرده تشكل ايده‌جكدر . بو شورانك بعض مقدماتی اولان جماعت اسلاميه تشكيلاتی واوقافك مشيخته الحاقی كبی امورك دها اول تحقق مناسب ايسه‌ده باشدن باشلانسه ، صكره مقدمات احضار ايدلسه ينه مقصد حاصل اولور . دائرهٔ انتخابيه‌لری هم محدود ، هم مختلط اولان اعيان ومبعوثانك وظيفهٔ رسميه‌لری اعتباريله بالواسطه وطولا ييسيله بو ايشه تأثيری اوله‌بيلير . حالبوكه واسطه‌سز طوغريدن طوغری‌يه بو وظيفهٔ عظمايی درعهده ايده‌جك خالص اسلام برشورا لازمدر . برشی ماوضع لهنده استخدام ايديلمزسه عطالته اوغرار ، مطلوب اثری كوسترمز . بناءً عليه مهم برمقصد ايچون تأسيس ايديلن دارالحكمة الاسلاميه‌يی شيمديكی عادی برقوميسيون درجه‌سندن چيقاروب مشيختده‌كی دوائرك رؤساسيله برابر شورانك اعضای طبيعيه‌سی عد ايتمك وخارجده‌كی عالم اسلامدن شيمديلك اون بش يكرمی قدر اسلامك ديناً ، اخلاقاً اعتمادينی قازانمش منتخب علماسنی جلب ايتمك بو مسئلهٔ عظمانك اساسنی تشكيل ايدر . وهام اولماملی‌يز . قورققله دين رشوت ويرلمز . دينك ضعفيتی بهاسنه اولان مزخرف مدنيته لعنت . خوف وضعف تأثيرات خارجيه‌يی تشجيع ايدر . محقق مصلحت موهوم مضرته فدا ايدلمز . ومن الله التوفيق

بديع الزمان

سعيد

طلبهٔ علومده حركت فكريه :

مدرسه تحصيلنده غايه

۲

۳۲٦ سنه‌سنده حلقهٔ تدريس وتفيضنه مداومت وملازمتله اخذ فيوضات ، تلقیٔ كمالاته ابتدار ايتديكم استاداكرم كونالی حافظ محمد افندی « كوچوك كونالی » نصايح وارشادات استادانه‌لری آره‌سنده « اولادلرم ! غايه‌كز ؛ ازالهٔ جهل وظلمت ، اكتساب علم وادب اولملی‌در . وجدانكز ، قلبكز « حق » ايچون چارپملی‌در . مناصب ومراتب ، شرف وشان حريم فكركزدن اوزاقلاشديرلملی‌در . چونكه

بونلرعلمی ، علم ایله مجهز بولنانلری آرار ، بولور . علمك حدی یوقدر . فقط رتب ومناصب علمی تحدید ایدر . آنجق او مقـامك علمی الده ایدیلیر . حالبوکه دنیانك رتبه‌لری‌ده دنیا کبی فنا پذیر اولور . او مقاماتدن آیریلانلر کریوهٔ ندامت ایچنده پویان اولور . بولندیغکز زمان ومکانك ، محل وموقعك قیمتنی بیلك . بو مقدس مدرسـه‌لر پك بیوك ذواتك ، پك یوکسك دهانك مخرج ومصدری اولمشدر . پك چوق افاضل واعاظم هپ مدارس دینیه محصـولیدر . . . » کبی افادهٔ بلیغه‌لریله عینی غایه‌یی تثبیت ، عینی تصـوری القا ، عینی امللری تنمیه وتقویه‌یه چالیشیردی ...

نوت ؛ « تشکیلات قدیمه » ده مدرسه تحصیلنك غایه‌سی بویولده اولدیغی حالده [معلم محترم عاکف بك افندینك « حقیقت بالذات علیهکزده بیله اولسه سویله‌مکدن چکینمه‌یکز . انسانك محب حقیقت اولدیغی آنجق بوصورتله نمایان اولور . » دستور حقکویانه‌لری اقتضاسنجه سویلیه‌جکم .] عرض ایتدیکم بو ارزوی حقیقت ، حب معرفت ، عزم وثبات منتسبین علمیه‌نك هر فردنده تجلی ایده‌میور وبو سببدن بو کتلهٔ علمیه توحید مساعی‌یه موفق اوله‌میوردی :

بر قسـمی اوچنجی ، دردنجی سال تحصیلنده حیات علمیه‌سـنه خاتمه چکر ، کوینده امام اولوردی . (چونکه مدارسـده اکثریتی تشکیل ایدنلر کویلرمزك ! پك کنج ، پك صاف ، ابتدائی تحصیل کورن اولادی ایدی . اورادن آله‌جغی دینی فکرلری ، عقیده‌لری بر پارچه الده ایدنجه کوینده خطیب ، امام اولوب قالیردی .)

بر قسمی‌ده آلتی ، یدی سنه اوقویوب اساسات عربیه ، قواعد دینیه وادبیـه‌یی تحصیل ایدنجه مکاتبه داخل اولور ، اورادن ترقی ایدردی .

دیکر بر قسمی‌ده تکمیل نسخ ایدنجه‌یه قدر ثبات ایدر . فقط ؛ رؤس امتحاننده موفق اوله‌مینجه شهر وقصبات مفتی ومدرسی اولوردی .

نهایت برقسمی‌ده رؤس امتحاننده موفق اولوب تدریس وتعلیمه وقف وجود ایدر . اوچ ، درت دفعه اجازت ویره‌نلره تصـادف اولنوردی . . .

تشکیلات قدیمه‌نك صوك زمانلرنده ایسه ذهن بشرك کچیردیکی استحاله‌لر نتیجه‌سنده علمیه‌نك مفکوره‌سی تماملیه ده کیشمش ، اوده کندیسنده قانون تحاولك تأثیراتنی حس ایتمش ایدی ...

« تشکیلات جدیده ۱) » ده علمیه غایه‌سنی تدقیقدن کچیردیکمز زمان بوراده بشقه حقیقتلر ، بشقه جلوه‌لر نظر تأثرمزه چارپار . آچیق‌ده اولسه نه ایچون سویله‌میه‌لم . چونکه حقیقتدر : مشروطیت بزی دست استبداد ، ظلم واعتسافدن قورتاردکن بزه پك یقین بر اسـتقبالده رفاه وسعادت وعد ایدییوردی ! ...

بوتشکیلاتده افراد علمیه « ملکیه ، عسکریه ، علمیه » دن مرکب

۱) مدارسك مشروطیتده قبول ایدیلن شکلی .

هیئت تعلیمیه ایله تماسده بولنیوردی وبو آنده تحاول فکرلری ، تجدد جریانلری آشیلانیوردی :

مدارسك طرز انشاسی قواعد حفظ الصحه‌یه مغایر اولدیغی ، تعقیب اولنان اصـول تدریسـك مدنیت حاضره ایله تألیف قبول ایتمدیکی ، خواجه‌لغه مرشیدن اول یازی ، حساب ، هندسه هیئت ، کیمیانك لزوم تعلیم وتعلمی ، مدت تحصیلك ممکن مرتبه تحدیدی ، متعلمینك اعاشه ، الباس جهتلرینك تأمینی ، مدارسه بر غایه ، بر فیوضات کوسـترلمسی لزومی کبی فکرلر القا وتقویه ایدیلیوردی ...

« تشکیلات خیریه ۲) » دقتله تدقیق ایدیلیرسه زمانك نزاکتی ، نتیجه‌نك وخامتی قارشیسنده پك بیوك فداکارلقلر ایجاب ایتدیکی آنلرده بولندیغنی تسیم ایتمه‌مك انصافسزلق اولور . شویله‌که علمیه‌یه اسکی شکلنی ویرمك ، یاخود اولدیغی حالده محافظه ایتمك امکان خارجنده ایدی . یکی برشکله افراغ ایتمك ایچون‌ده اولا برغایه کوسترمك لازمکلیوردی...

معلوم اولدیغی اوزره « ۳۳۰ » سنه‌سـنده تشکیلات خیریه تطبیق ایدلمکه باشـلادی (۳۳۱ ـ ۳۳۲) سنهٔ تحصیلیه‌سی نهایتنده امتحان عمومیلر اجرا اولندی . عالی قسمنك صوك صنفندن « اون افندی » رؤس امتحاننده موفق اولدی . اون‌بش ، یکرمی افندی‌ده متخصصین مدرسه‌سـنه قبول ایدلدی . رؤس قازانان افندیلره درتیوز غروش ملازمت معاشی ویرلدی . وبونلر مختلف صنف ومدرسـه‌لرده یومیه برر ساعت مختلف درسلری مذاکره‌یه مجبور طوتولدی . بوده مومی الیهم ملازم افندیلرك تتبعی ، دیکر صنوف افندیلرینك تنویری غایه‌سـنه معطوف ایدی ...

« تشکیلات کاظمیه ۳] » ده مدارسك غایه‌سی ـــ ۱۹ تشرین اول ۳۳۳ تاریخلی قانون [نظامنامه] ایله دها واضح ، دها واسع بر صورتده تأیید وتقویه ایدلدی . بوتشکیلاتده مدارسك اقسام اربعه‌سنك فیوضاتی قانون تحتنده افراده بخش ایدیلیوردی .

شویله‌که : ابتدای خارجدن مأذون افندیلر هرهانکی برسببله تحصیلی ترك ایتدکلری صـورتده قری امامت وخطابتنه ، ابتـدای داخل مأذونلری شهر وقصبات ابتدائی معلملکلرینه ، صحن مدرسه‌سی مأذونلری سلیمانیه دخول امتحاننده موفق اوله‌مدقلری تقدیرده طشره مدرسلکلرینه ، سلیمانیه مأذونلری امتحان عمومیدن صوکره مأذون اولدقلری شعبه‌ده تدریس ایدیلن فن حقنده بررساله تحریر ایتدکدن صوکره استانبول درسعاملغنه تعیین ایدیله‌جك وتعیین ایدیله‌جکی زمانه قدرده درتیوز غروش ملازمت معاشی آله‌جق ایدی ...

فی الواقع ۳۳۳ ـ ۳۳۴ سنه‌سـنده سلیمانیه مدرسه‌سندن مأذون اولان افندیلره درتیوز غروش ملازمت معاشی ویرلدی . وبر قاچی منحل اولان درسعاملق وشعبه مدیرلکلرینه تعیین ایدلدی ..

۲) اوچیوز اوتوز سنه‌سـنده یاپیلان تشکیلات .
۳) اوچیوز اوتوزاوچ سنه‌سنده‌کی تشکیلات .

« تشکیلات حاضره » یه کلنجه بوده « تشکیلات کاظمیه » نك عینیدر . پروغراملرده ، معلملرده جزئی تعدیلات اجرا ایدلمشدر . یالکز اساسلی بر فرق وارسه اوده بومدارسك فیوضاتنه تعلق ایدن ، غایه اوله‌رق کوستریلن سلیمانیه مأذونلرینه اعطاسی قانون ایله تأیید ایدیلن (درتیوز غروش ملازمت معاشی) نك ویرلمه‌مسیدر !

« ۳۳۴ - ۳۳۵ » سنه‌سی امتحان عمومیسنده اثبات اهلیت ولیاقت ایدوب رساله‌لرینی تحریر ایدن مأذون افندیلر قانونك بخش ایتدیکی بو حقلرینی أله ایتمکه ، اون بش سنه‌لك تحصیللرینك ثمره‌سنی اقتطافه موفق اوله‌مامشلردر !..

پك ضعیف بر حالده بولنان وجود علمیه‌نك خاتمهٔ حیاتیله نتیجه‌لنه‌جك اولان بوجهته مقام‌عائدینك نظر دقتی نه‌قدر جلب ایدلسه‌سزادر.

مدرسهٔ سلیمانیه طلبه‌سندن

جواد

یوکسه‌لن برسس

بدایت تشکیلاتدنبری منتسبین علمیه آره‌سنده جریان ایدن کفت وکولر مع‌التأسف ، الآن نهایت بوله‌مادی . کرك لهده ، کرك علیهده یاپیلان بوتنقیدات مقامات‌عائده‌سنده برنتیجهٔ‌حسنه‌یی موجب اولمدقدن ماعدا بلکه‌ده عکس العمل حصوله کتیرمشدر . بز ، نه‌کچمشدن بحث آچه‌رق اجرا آتندن دولایی سابق ذواتی تخطئه وتکریم ایتمك ایسترز؛ نه‌ده مستقبل تشکیلات حقنده پروژه اساساتی تنظیم ایتمکده اولان قومیسیون اعضای محترمه‌سنه عقل خواجه‌لغی ایتمك نیتنده‌یز. یالکز ، مقصدمز شوحقیقتی بیاندر : شمدی‌یه قدریاپیلان متعدد تشکیلات مع‌الأسف ، ممنونیت بخش اولمادی واولامازدی‌ده ... نیچون ونه‌دن ؟ زیرا بو مطلوبه واصل اولدقدنصوکره آرتق کوریله‌جك برایش ، حل‌اولنه‌جق برمسئله قالمیه‌جغندن موفقیت یوزده یوز تحت تأمینده‌در .

حل مقصود بو مسائل معضله‌یه کلی مربوطیتمز بولندیغندن بو خصوصده بزده برقاچ سوز سویلمك ایستیورز :

هرسنهٔ تدریس بدایتنده نظاماً تدریساته مباشرت وقت معینه بر قاچ کون اول درس وکالتنده بر فعالیتدر باشلار . مجلسلر اجتماع ایده‌ر . اعضاسی وار قوتی بازویه ویره‌رك چالیشیر ، چابالار . قرارلر ویرر ، چاره‌لر ، تدبیرلر دوشونور ؛ اجرای ایجابنه توسل ایده‌ر . پروغراملر ترتیب ، معلملر تعیین ایدر . هپ بونلر برایکی ذاتك الندن کچن مشکلاتدر . دوغروسی بوقدر مشکلاتی‌ده اقتحام هم ایکی اوچ کون ایچریسنده آز ایش ، آز موفقیت دکلدر . ایشته تشکیلات بودر. وقتا که درسلره مباشرت اولنور . معلملر دوامه باشلار . طلبه ایله معلملر آره‌سنده کشمکشلرده یواش ، یواش بلیرر . بوصوئوقلقلر کیت کیده فنا بر شکل آله‌رق مشیخته عکس ایده‌ر . حقیقته غیر موافق وبعید انعکاسات حصوله کتیریر . تومار ، تومار مدیر عمومیلره تعمیملر یاغار. تعزیر وتکدیر دیرسه‌کز تمجید پلاوی کیبدر... شومسرودات ایسه ایکی اوچ کون ایچریسنده حصوله کلن تشکیلاتك نتیجه‌سیدر . حسنه‌می ، سیئه‌می ؟ بونی تعیین ایتمکدن ایسه علاقه‌دارانك نظر تدقیقنه براقق دها موافق مصلحتدر .

نه‌وت ، بوصورتله جان وکوکلدن کوروله‌ین ایشلرك نتیجه‌سنك پك وخیم اوله‌جغی پك طبیعی وبدیهیدر . چونکه ؛ بویله جف‌القلم قوریلان اساسلر ، دوشونیلان تدبیرلر ، چاره‌لر تشکیلاتی دکل، تشویشاتی انتاج ایده‌ر .

بوکره ایشیدیورز که ؛ مشیخت علیا « دارالخلافةالعلیه مدرسه‌سی » معلمیندن تشکیلات حقنده استمزاجده بولنیورمش. پك کوزل. فقط، طلبهٔ علومی‌ده بو خصوصده بیانه آتماملیدر . چونکه ؛ تحصیل علم وعرفان ایله بالفعل اوغراشان ، تعلیم وتعلمده اصل معروض مشکلات اولدقلری ایچون اصول تدریس وتدرسه یکانه واقف بولنان معلمین وطلبه‌در . بناءً علیه بز ، هرایکی طرفك افکار مجربه‌سندن استفاده ایدلمك طرفداری‌یز . اکردرس وکالتی ایشه بوصورتله مباشرت ایدرسه - که شایان امتثالدر - ساحهٔ موفقیتده اك مهم برخطوه‌یی آتمش اوله‌جقدر .

برجرهٔ رسمیده اوزاقدن اوزاغه ، تجربه‌وتماس اولمقسزین هندی وکیفی دوشونجه‌لردن حاصل اولان نتیجه‌لر پك چوروك اساساته ابتنا ایتدیرلدیکندن قوه‌دن فعله چیقنجه ساحهٔ تطبیقده آتیلان آدیملره قارشی قویان حصولی طبیعی وضروری برطاقم مانعه‌لر قارشیسنده آنی اوله‌رق سویله‌ین آغزلر صوصار . یازان قلملر قیریلور . دوشونن دماغلر اظهار عجز ایده‌ر . چالیشان قوللر تعطیل اشغال ایده‌ر .

شمدی‌یه قدر تعقیب ایدیلان اصول سقیمه‌دن ، باطل قناعتلردن رجوع ایده‌رك یکی برخط حرکت تعیین ایدلملیدر . چونکه‌بیروتده‌کی « قوله‌ژلرده » لسان عربی ایکی سنه ظرفنده پك مکمل اوله‌رق تعلم وتدرس ایدلدیکی حالده بز نیچون اون اون ایکی سنه‌لك اوزون برزمانی بوددجه فضله تحصیله حصر ایده‌لم . ونیچون ملتك بوبحرانلی زماننده تخصیص ایتمش اولدیغی بیکلرجه لیرالر هیچه فدا ایدیلسین ؟ بز، طلبهٔ علوم بوش بوشنه وقتمزك ضیاعنه وملتك پاره‌سنك هدر اولمسنه قطعیاً طرفدار دکلز .

محترم مسلکداشلر !

مدارس اسلامیه‌یی ، دولاییسیله مسلك علمیه‌یی بولندیغی دور انحطاطدن قورتارمق ایچون جناح شفقتنه مراجعت ایده‌جکمز واسطهٔ تخلیص حقمزده دها زیاده فائده آور ونتیجهٔ حسنه‌یی موجب اولان غرض شخص ومنفعت خصوصیه‌دن تباعد ایله‌درمیان ایدیله‌جك افکار وتثبیت ایدیله‌جك اساسلردر . بناءً علیه جمله‌مز اوزرینه ترتب ایدن بو وظیفهٔ مقدسه‌یی بحق ایفا ایده‌بیلمك ایچون شخصی دوشونجه‌لردن

آزاده وباشده يالكز علميه‌نك تعاليسى مفكوره‌سى اوله‌رق لطفاً برآز حركته كلمكزى سلامت‌مسلك نامنه ، استرحام دكل ، طلب‌ايديورم. تا كه ، امللر قريب‌الظهور ، اميدلر قطعى‌الحصول اولسون .

محن ايكنجى صنف طلبه‌سندن
محمد توفيق

دوكون كونى

. داخليه نظارتنك مهم بر تعميمى

پك طبيعى اولديغى اوزره كويلرى معمور ، كويلرى مرفه ومسعود اولمايان مملكتلرك شهر وقصبه‌لرنده كوريله‌جك آثار حضور وعمران ، تملرى چوروك بربنانك بعض اقسامنده‌كى مزينات ظاهره قبيلندندر . وطن ، اولاد وطن ديينجه خاطره هر شيدن اول كويلر ، كويلولر كلى ؛ كويلر اولمازسه ، آچ ، چپلاق قالاجغمزى ، كويلولر بولنمازسه وطنك اك فداكار ، اك نجيب مدافعلرندن محروم قاله‌جغنى هركس وعلى‌الخصوص بز ، اداره مأمورلرى هيچ اونوتماملیدر !

بن شيمدى‌يه قدر اناطوليده ، روم ايليده ، حجازده ، عراقده ، سوريه‌ده ، حاصلى مملكتمزك همان هرطرفنده دائما بو قناعتله ايفاى مأموريت وكويلو حياتنك بيتمز ، توكنمز مرارتلرينى المدن كلديكى قدر تخفيفه غيرت ايتدم .

ايشته بو قناعت ومقصد ايله اخيراً خداوندكار ولايتنده زيارت ايتديكم كويلرده‌كى مشاهداتم بنى پك زياده محزون ايتمشدر . حرب مديدعمومينك حرب ساحه‌لرنده ايقاع ايتديكى ضايعات عظيمه جمله‌جه معلومدركه قابل‌احصا وتصور دكلدر. فقط كويلر كوروله‌دكجه‌خاطره كله‌ين‌مصائب حربيه‌دن برى‌ده كويلرده‌بش، آلتى ياشنده‌كى‌چوجقلره پك جالب دقت برصورتده آز تصادف ايدلمه‌سيدر . انواع اضطرابات ايچنده كچن‌شودرت، بش‌سنه ظرفنده تناسلك صورت كليه‌ده‌سكته‌دار اولمسى يوزندن متحصل بو نظر سوز بوشلغك سرعت ممكنه ايله دولديرلمه‌سى ايچون‌تكثير وتعجيل ازدواجدن باشقه‌برچاره‌اولماديغندن بوبابده متعدد كويلرده بالذات تدقيقاتده بولوندم .

آلديغم معلوماته كوره ، هرقريه‌ده اليوم سن ازدواجه كلمش خيلى نشانلى ودليقانليلر وكنج قيزلرده بولنديغى حالده دوكونلرمزه مسلط اولان عادات مضره‌نك كويلره رؤساء مأمورين اداره ، يعنى مدير ، قائممقام ، متصرف ، والى ، كويلولرله بابا ، اوغل كبى كوروشمك وكنديلرينه‌حكومت مأمورلرينك يالكز ، ويركى آلير ، كنديلرندن باشقه درلو فطرتده بر مخلوق دكل ، بالعكس وظيفه‌لرينك اك مهمى كويلولرك اسباب حضور وسعادتنى استكماله تعلق ايتديكنى فعلاً كوسترمك ، كويلولرك خشنودى واهميتنى قازانمق هرنوع موفقيات اداريه‌نك اس‌الاساسى اولديغنه قناعت ايتمليدرلر .

بواختلاط بدرانه وخالصانه‌دن نه‌بولده واك زياده نه‌كبى خصوصات مهمه‌ده استفاده ايديله‌بيله‌جكنى ان‌شاءالله‌بيدربى تبليغ وايضاح ايده‌جكم.

كوندن كونه تزايد ايدن بهاليلقدن دولايى دوكون ياپماقده‌اولديغى كال اسفله آكلايه‌رق خداوندكار ولايتى كويلرنجه تطبيق ايدلمك‌اوزره مواد آتيه‌يى كويلولرله بالمذاكره قرارلاشديرمشدم :

۱ — اوكزده‌كى مايسك ايلك پنجشنبه كونى خداوندكار ولايتى داخلنده‌كى كويلولرك كافه‌سى ايچون « دوكون كونى » اوله‌جقدر .

۲ — دوكونلرده عشرت ومغاير شرع شريف ديكر شيلر قطعياً ممنوعدر .

۳ — اوله‌نه‌جك اركك وقيزك اوليا واقرباسنه هدايا اعطاسى كبى تكلفات ممنوع وخلافنده حركت موجب جزادر .

٤ — مايسك ايلك پنجشنبه كونى عقد نكاح مراسمنه دعوت ايديلنلره يالكز بر شربت اكراميله اكتفا ايديله‌رك معتاد اولديغى وجه ايله كونلرجه ضيافتلر ويرلمك كبى اسرافاتدن قطعياً اجتناب اولنه‌جقدر .

٥ — عدد نفوسه نظراً ، داخل ولايتده هانكى قريه‌نك دوكونى دها زياده ايسه والى بالذات اورايه كيده‌رك عقدنكاح جمعيتنه اشتراك ايده‌جك وديكر كونلرده‌ده ولايت ، لوا ، قضا ، ناحيه‌اركانى مأمورينى وعدم كفايتى حالنده اشراف و علماء مملكتدن مناسبلرى والى‌يه وكالةً حاضر بولنه‌جقدر .

٦ — بو صورتله ازدواج ايدن ذكور واناثك اسم وشهرتلرى ولايت غزته‌سيله اعلان اولنه‌جقدر .

۷ — بو ازدواجلرك محصولِ متيمنى اولمق اوزره ايلك تولد ايده‌جك چوجوغك والده‌سنه والى طرفندن اوزرنده نوزادك اسمى وتاريخ ولادتى محكوك بر آلتون بيله‌زيك اهدا قيلنه‌جق وچوجوغك اسمنك لطفاً وتبركاً طرف اشرف حضرت خلافتپناهيدن انتخاب واتحاف بويورلمه‌سى استرحام اولنه‌جقدر . »

مأموريت عاجزانه‌مك تحولندن دولايى شومقرراتك بالذات‌تطبيقنه امكان قالمامش ايسه‌ده كيفيت جمله‌مزك اك مشفق واقدسى اولان ولى نعمت بمنتمز پادشاهمز خليفهٔ رسول‌الله افنديمز حضرتلرينه بالمناسبه شفاهاً لدى‌العرض تصور وتصميم واقع لطفاً وتنزلاً قرين استحسان همايون اولارق يالكز خداوندكار ولايتنده دكل ، بالعموم ممالك شاهانه‌لرنجه تطبيق اولنماسنى امر وفرمان وبو ازدواجلردن ولايت داخلنده ايلك طوغه‌جق چوجوق اركك ايسه نام نامىٔ همايونلرينك وقيز ايسه بويوك كريمهٔ شوكت پناهيلرى فاطمه‌علويه سلطان عليةالشان حضرتلرينك اسم محترملرينك وهرقريه‌ده ايلك تولد ايده‌جك اطفال ذكوره مخدوم‌مكرم تاجدارى محمدارطغرل‌افندى حضرتلرينك وايلك طوغان قيزلره‌ده كوچوك كريمهٔ عصمت وسيمهٔ همايونلرى رقيه‌صبيحه

سلطان علیةالشان حضرتلری نامنك اعطاسنه مساعدهٔ سنیهٔ خلافتپناهی ارزان بویورلمش ، ایضاحات مبسوطه دائره‌سنده معامله‌یه مساعده ایدلمه‌سی خداوندکار ولایته تبلیغ اولنمشدر ؛ اوراجه‌ده امر وفرمان همایون حضرت پادشاهی منطوق منیفنك تمامیله تطبیقنه مسارعتله نتایج حاصله‌دن بیدرپی معلومات اعطاسی وبوایشلك بر دائرهٔ رسمیه‌یه ویا بر مأموره حواله‌سیله اکتفا ایدلمه‌یه‌رك بالذات طرف عالیلرندن تعقیب اولنماسی خاصةً تمنی اولنور . ۴ جمادی‌الآخر ۳۳۸ — ۲۵ شباط ۳۳۶

بولشه‌ویکلك واسلامیت

تعالیٔ اسلام جمعیتنك غزته‌لرده‌کی استیضاحی مناسبتیله «دارالحکمة الاسلامیه» رئیسی حسیف عونی افندی حضرتلری بولشه‌ویکلکك اسلامیت نقطهٔ نظرندن تدقیق ومحاکمه‌سنی موضوع بحث ایدرك بیورمشلردرکه :

— بعض غزته‌لرده بر استیضاح کوردم . فقط ینه تکرار ایدرم، بولشه‌ویکلکك اساسات ومقاصد حقیقیه‌سی حقنده بزجه معلومات قطعیه وصحیحه یوقدر . بوخصوصده بیان فکر ایده‌بیلمك ایچون اول امرده اونلرك قانون اساسیلرینی اله ایتمك ایجاب ایدر . احتمال که تعالیٔ اسلام جمعیتنك اُلنده بوقبیل وثائق قطعیه واردر . فقط بز بویله برشیئه مطلع اوله‌مادق . بوخصوصده مسموعاته بنای حکم ایتمك برمقام رسمی اولان «دارالحکمه» ایچون مناسب اوله‌مایه‌جغی البته تقدیر اولنور . باخصوص که اورادن مهاجرت ایدنلر معارض فرقه‌دن بولوندقلری جهتله اونلرك سوزلریله نه درجه‌یه قدر احتجاج اولونه‌بیله‌جکی‌ده بر مسئله‌در . اساساً اسلامیتك کندی اساسات جلیله‌سنه مخالف اولان هیچ بر شیئی موافق کوره‌میه‌جکی طبیعیدر . اکر بولشه‌ویکلك دینلری انکار ایدیورسه تثلیث وشرکه معارض اولان اسلامیت بالطبع اونی‌ده رد ایدر . بز کندی دین مبینمزدن باشقه برشی طانیمایز . صوکره بولشه‌ویکلرك عامل نفاق وافتراق طانیدقلری ادیانك هانکی دینلر اولدیغنی‌ده بیلمیورز . حاصلی بوبابده وثائق صحیحه وقطعیه‌یی اله ایتمدکجه ، مسئله‌نك اسلامیت ومسلمانلره تعلق بولونمادقجه کرك مقام مشیختجه ، کرك دارالحکمه‌جه بر حکم بیان ایدیله‌میه‌جکی طبیعیدر .

اساساً بولشه‌ویزم مسئله‌سی اسلام آره‌سنده تحدث ایتمش برشی دکلدر . بو ، مسلمانلق خارجنده بر مسئله‌در . خرستیانلق عالمنده ظهور ایدن بومسئله‌نك مرجع حلی خرستیانلق ریاست روحانیه‌سیدر . اونك ایچون اسلام آره‌سنده بویله بر مسئله تحدث ایتمدکجه استیضاحلره قالقیشمق طوغرو دکلدر . »

اسلام قوتی ، اسلام مدنیتی

انکلتره خارجیه ناظری لورد کورزونك کچنلرده ایراد ایتدیکی مشهور نطقنده شویله بر فقره‌ده واردی :

« بونلردن ماعدا برده اسرار انکیز حرکته نظر دقتکزی جلب ایدوم‌که بو حرکت اساسات دینیه‌یه ابتنا ایتدیکی زمان (پان اسلامیزم) ، ملیت اساسلرینه ابتنا ایتدیکی زمان (پان تورانیزم) شکلنده تظاهر ایدیبور . بو حرکت شرقك آتیسی اوزرنده درین تأثیراتی حائز اوله‌جقدر . »

بو فقره حقنده تصویر افکار رفیقمز دیبورکه :

(کورزون) ك نطقنك اك مهم نقطه‌سی بودر وبو سوزلریله انکلیز خارجیه ناظری شرق مسئله‌سنك اك اساسلی وروحلی قسمنه پارماغنی باصمش اولیور . بك چوق دفعه‌لر سویلدك، که شرق مسئله‌سنك قطعی وسالم بر صورت حله اقتران ایده‌مه‌مه‌سنك باشلیجه سببی ، شرقده اسلام قوتنك ، اسلام موجودیتنك ، اسلام تأثیر ونفوذینك اهمیتی تقدیر ایدلمه‌مه‌سندن وبناءً علیه شرق مدنیتی یعنی اسلام مدنیتی ایله ائتلاف ایتمك اسبابنه تشبث اولونمه‌مه‌سندن عبارتدر . مع التأسف اوروپا رجال سیاسیه‌سی ومدیران اموری ایچنده صوك زمانلرده بو حقیقتی لایقیله احاطه ایتمش پك آز کیمسه ظهور ایتمشدر . لورد (کورزون) ایسه بو رجال ایچنده شرقده اسلامیت قوتنك نصل حائز تأثیر اولدیغنی ادراك وبونی بلا تردد اعتراف ایدن همان ایلك خارجیه ناظریدر دینلسه مبالغه اولماز .

شرقده الیوم بویوك بر انتباه‌دینی حاصل اولمشدر . بوتون اسلام اقوام ، ملل سائره کبی کندی حق حیاتلری ، حق استقلال وبقالری اولدیغنی ادراك ایتمش بولونیور وبو حقی استحصال ، استرداد ویا ابقا خصوصنده یکدیکرلرینه معین وظهیر اولمغه خواهشکر بولونیورلر . ایشته لورد (کورزون) ك (اسرار انکیز) دیه توصیف ایتدیکی حرکتك ماهیت حقیقیه‌سی بوندن عبارتدر . بو حرکتك اساسی انتباه تشکیل ایتدیکنه کوره نه غرب عالمی ، نه‌ده عالم مدنیت ایچون الك اوفاق بر تهلکه بیله تشکیل ایده‌مز . دائرهٔ انتباهه کیرمش اولان اسلاملرك اك بویوك امللری ، غیرك حقوقنه تجاوز دکل ، کندی حقلرینی محافظه ایده‌رك دنیانك اك بویوك مدنیتی ، مدنیت حقیقیه‌سی اولان اسلام مدنیتی دائره‌سنده انکشاف ملیلرینی تأمیندن عبارتدر . بویله غایه ومقصد تعقیب ایدن هر هانکی بر قوت ، هیچ بر وقت عالم مدنیت ایچون مضر اولماز ، بلکه اعظمی درجه‌ده مفید اولور .

کوردلر واسلامیت

بغوص نوبار ایله معهود شریف (پاشا) نك برلشه‌رك کوردلری جامعهٔ اسلامیه‌دن آییرمق تشبث خائنانه‌سنده بولوندقلری خبر آلنیر آلینماز کرك بوراده ، کرك کوردستانده‌کی بوتون کوردلر کمال نفرتله پروتستولرده

بولونديلر . صلابت دينيه خصوصنده پك يوكسك بر مرتبه‌ده بولونان كورد اخوانى ديڭزدن بكله‌نن‌ده بوايدى . هر ملت آره‌سنده ظهور ايتديكى كبى كوردلر آره‌سنده‌ده تورەين بر قاچ حميتسز افتراجينك، پولتيقه‌جينك ، هيچ بر قيمتى اوله‌مايه‌جغى شبهه‌سزدر . بالعكس، بوقبيل كسانك اظهار نفاق ايتملرى وحدت اسلاميه‌يى دها زياده تأييد وتشييد ايدر . نته‌كيم اوخبر اوزرينه عموم كوردلرك غليان وتظاهرات وحدتكارانه‌سى بونى پك گوزل اثبات ايتمشدر . بوخصوصده الا زياده سوز سويلمك صلاحيتنى حائز بولونان وكوردلرك صلابت دينيه ، نجابت عرقيه وجلادت اسلاميه‌سنى بحق تمثيل ايدن ودارالحكمة الاسلاميه اعضاسندن، كورد اشراف ومتحيزانندن بولونان فاضل شهير بديع الزمان سعيد الكردى افندى حضرتلرى بويوريورلركه :

— بغوص نوبار ايله شريف (پاشا) آره‌سنده عقد ايديلن مقاوله‌يه الا مسكت وبليغ جواب ولايات شرقيه‌ده كورد عشائرى رؤساسى طرفندن چكيلن تلغرافلردر . كوردلر جامعهٔ اسلاميه‌دن آيريلمغه اصلا تحمل ايده‌منزلر . بونك عكسنى ادعا ايدنلر مطلقا مقاصد مخصوصه تحتنده حركت ايدن وكوردلك نامنه سوز سويلمكه صلاحيتدار اولمايان بش اون كشيدن عبارتدر .

كوردلر ، اسلاميت نام وشرفنى اعلا ايچون ٥٠٠ بيك كشى فدا ايتمشلر ومقام خلافته اولان صداقتلرينى ايثار ايتدكلرى قان ايله برقات دها تأييد ايلمشلردر. معهود مخطره‌نك اسباب تنظيمنه گلنجه: ارمنيلر، ولايات شرقيه‌ده اقل قليل درجه‌سنده بولوندقلرى ايچون اصلا بر اكثريت تأمينه ونه كمية، نه‌ده كيفية شرقى آناطولى‌ده ادعاى تملكه موفق اوله‌مايه‌جقلرينى صوڭ زمانلرده آڭلاديلر ، مقصدلرينه كوردلر نامنه حركت ايتديكنى ادعا ايدن شريف (پاشا) يى آلت ايتمكى مساعد وموافق بولديلر ، بوصورتله كورد وارمنى دعواسى اورته‌ده قالمايه‌جق وشرقى آناطولى‌ده‌كى افتراق آمالى موقع فعله چيقمش اوله‌جقدى . ايشته بوغايه ايله اومعهود بياننامه مشتركاً امضالاندى وقونفرانسه تقديم اولوندى . ارمنيلرك مقصدى كوردلرى آلداتمقدن باشقه برشى اولاماز ، چونكه ايلروده كوردلرك كمية حال اكثريتده بولوندقلرينى انكار ايده‌مه‌سه‌لر بيله كيفية يعنى علماً ، عرفاناً كنديلرندن دون اولدقلرى بهانه‌سيله كوردلرى بر ملت تابعه حالنه كتيره‌جكلرى محققدر. بوكا ايسه عقلى باشنده اولان هيچ بر كورد طرفدار دگلدر . ذاتاً كوردلر بوبياننامه‌يه يالكز سوزله دگل، بالفعل مخالف اولدقلرينى اثبات ايديورلر .

كوردلك دعواسى پك معناسز بر ادعادر ، چونكه هرشيدن اول مسلماندرلر ، همده صلابت دينيه‌يى تعصب درجه‌سنه ايصال ايدن حقيقى مسلمانلردن . بناءً عليه ارمنيلرله عينى عرقدن بولونوب بولونمادقلرى مسئله‌سى اونلرى بر دقيقه بيله اشغال ايتمز . « الاسلام جب العصبية الجاهلية » اسلام اخوت اسلاميه‌يه منافى اولان قوميت دعواسنى منع ايدر .

اساساً بوتاريخه عائد برشيدر ، كوردلرك اصل ونسبلرى نه اولورسه اولسون اسلامدن افتراقه وجدان مليلرى اصلا مساعد دگلدر. بونكله برابر كوردلرك، عرب قوم نجيبى ايله عرقاً علاقه‌دار بولونديغى حقايق تاريخيه‌دندر .

اسلاميت ، هرهانكى بر عرقك ديكر بر عنصر اسلام عليهنه اوله‌رق منفى صورتده انتباه حاصل ايتمه‌سنى قبول ايده‌منز . بناءً عليه كوردلرى مسلمانلقدن آيرمق ايسته‌ينلر ، اساسات اسلاميه‌يه مخالف حركت ايديورلر . فقط بونلرده كيملردر ؟ برايكى قلوبده طوپلانان بش اون كشيدن عبارت . حقيقى كوردلر ، كيمسه‌يى كنديلرينه وكيل مدافع اوله‌رق قبول ايتمه‌يورلر . اونلرك وكيلى وكوردلك نامنه سوز سويله‌يه‌جك آنجق مجلس مبعوثان عثمانيه‌ده‌كى مبعوثلر اولابيلير .

كوردستانه ويريله‌جك مختاريتدن بحث ايديليور . كوردلر ، اجنبى حمايه‌سنده بر مختاريتى قبول ايتمكدنسه اولومى ترجيح ايدرلر . اكر كوردلرك سربستئ انكشافنى دوشونمك لازم گليرسه بونى بغوص نوبارله شريف (پاشا) دگل ، دولت عليه دوشونور . خلاصه ، كوردلر بوخصوصده كيمسه‌نك توسط ومداخله‌سنه محتاج دگلدرلر .

سيد عبدالقادر افندى‌نك بيانات معلومه‌سنه گلنجه بوخصوصده شديدلك برشى سويله‌يه‌مم ، بونكله برابر بوبياناتك تحريف ايديلوب ايدلمه‌ديكنى بيله‌ميورم .

كرد علما وعشائرينك مقام مشيخته مراجعتلرى

پالودن اداره‌خانه‌منزه ومقام مشيخت عليايه چكيلن شومهم تلغرافى عيناً درج ايله اكتفا ايدر ، مقام مشيخت علياىك بوخصوصه دائر بيانات جليله‌لرينه انتظار ايده‌رز :

مسلمان اولان كردلرى خلافتدن آيرمق ايچون ملت ومليتى وسيله اتخاذ ايدرك بوغوص نوبار ايله خودسرانه توحيد مساعى ايدن برشخص وجمعيت منسوبينى حقنده‌كى حكم شرعينك اراده‌سنه وحقوق اسلاميه‌نك قطعياً محافظه‌سنه اهالى صبرسزلقله منتظردر فرمان .

مزروعات عشيرت رئيسى بكو ، علمادن رشاد ، علمان عونى، بولانيق عشيرت رئيسى على ، قره‌جور عشيرت رئيسى ارسلان ، اسن شان عشيرت رئيسى محمود ، ويشين عشيرت رئيسى منلا احمد ، قره‌يكان عشيرت رئيسى محمد ، هون عشيرت رئيسى رشيد ، كوكدره عشيرت رئيسى فارس، سيوان عشيرت رئيسى على .

وطن اسلامك افتراقنه چالیشانلر میاننده عجبا سید عبدالقادر افندی‌ده وارمی ؟

کوردلری جامعهٔ اسلامیه‌دن آییرمه‌یه چالیشان معهود شریف ایله معهود اجتهادجی عبدالله جودتك افکار ومقاصدینه اعیاندن سید عبدالقادر افندینك‌ده اشتراك ایتدیکنه دائر بعض غزته‌لرك ویردکلری خبرلر موی الیه طرفندن تکذیب ایدلمدیکی ، بالعکس بونی تأیید ایده‌جك بعض بیاناتده بولوندیغی کمال تأسفله کورولمکده‌در . (من دعی الی عصبیة فلیس منا) حدیث شریفنی هرکسدن ایی آکلامسی لازم کلن عبدالقادر افندی کبی ساداتدن برذاتك ، کوردلری افتراق وضلالته سوق خصوصنده معهودلرله توحید مساعی ایتمسنی بز بردرلو حوصله‌مزه صیغدیره‌مایورز . بز بوکا قطعیاً اینانمق ایسته‌میورز . امید ایدرزکه موی الیهك بیاناتی (ژورنال دوریان) مخبری طرفندن تحریف ایدلمشدر .

بومسئله اهمیت فوق العاده‌سنه مبنی مجلس مبعوثانه قدر عکس ایتدی . کچن کون مجلس مبعوثانده کوردلرك مقام معلای خلافتدن باشقه بر اداره تحتنده یشایه‌میه‌جقلرندن وجامعهٔ سلطنتدن آیرلمیه‌جقلرندن بحثله شریف پاشانك تشبثاتی شدتله پروتستو ایلدکلرینه دائر سیوه‌رکدن ودیرك قضاسندن برچوق علما وعشائر رؤساسنك امضاسیله وارد اولان ایکی تلغرافنامه اوقونه‌رق آلقشلرله قارشیلاندقدن صوکره ارضروم مبعوثی جلال الدین عارف بك وبوتون ولایات شرقیه مبعوثلری طرفندن ویریلن برتقریر اوقوندی . تقریرده دینیلیورکه :

اعیان اعضاسندن عبدالقادر افندی ، شریفك بوغوص نوبارله اولان فضولی مقاوله نامه‌سی حقنده‌کی رأینی صوران « ژورنال دوریان » غزته‌سی مخبرینه زیرده‌کی بیاناتده بولنمشدر :

«معلوم اولدیغی اوزره ارمنیلر آلتی ولایتك کندیلرینه ویرلمسنی ایسته‌دیلر . بونك اوزرینه بز کوردلرده بو ولایتلرده اکثریتی بزم تشکیل ایتدیکمزی سویله‌یه‌رك مجلس عالی‌یه مراجعت ایلدك وتحقیق ایچون برهیئت کوندرلمسنی طلب ایتدك . بوغوص نوبار بوکا موافقت ایتدی . بوندن ماعدا کوردلر علیهنده پروپاغاندا یاپماقلغی وعد ایتدی . ایشته مطبوعاتك بحث ایتدیکی کورد ـ ارمنی ائتلافی بوندن عبارتدر . شریف پاشایه کلنجه : کندیسی کورد جمعیتنك مرخصیدر وجمعیتك ماهیت ملیه‌سی واردر . بناءً علیه شریف پاشا کورد مرخصی اولارق حرکت ایده‌بیلیر . بز کوردلرله مسکون آلتی ولایتك مختاریتنی ایسته‌یورز . »

بوافاده واقع ایسه عبدالقادر افندی اعیان اعضاسی صفتیله قانون اساسینك (۴۶) نجی ماده‌سنه توفیقاً ذات حضرت پادشاهی‌یه ووطنه صداقت وقانون اساسی احکامنه رعایت ایده‌جکنه دائر یمین ایتدیکی حالده برقسم مملکتك افتراقنه ساعی اولدیغنی اثبات صورتیله یمیننده حانث اولمش وقانون اساسینك « ۴۸ » نجی ماده‌سنه توفیقاً اعیان اعضالغنه استحقاقی اسقاط ایتمشدر . اساساً بوتون کورد عشیرتلریله اهالیسی شریفك وکالت فضولیه‌سنی رد ایتدیلر وجامعهٔ عثمانیه‌دن آیرلمق ایسته‌مدکلرینی بیلدیردیلر . بناءً علیه موی الیه عبدالقادر افندی حقنده قانون اساسی احکامنه توفیقاً اجرای عامله ایدلمسنی طلب ایدرز . ۲۸ شباط ۳۳۶

هرکسی بهت وحیرت ایچنده براقان بو تقریرك باتذکره اعیانه بیلدیریلمسی قرارکیر اولدی .

انشاءالله عبدالقادر افندی بونی تکذیب ایدرلرده دوستلری ممنون ، دشمنلری دلخون ایتمش اولورلر . اونك ساداتلرندن بکله‌نن‌ده بودر .

***

احمد نعیم بك افندینك بیاناتی

ولایات شرقیه‌دن کورد عشائر رؤساسی وعلماسی طرفندن شریفك بوغوص نوبار ایله عقد ایله‌مش اولدیغی مقاوله نامه‌یی پروتستو ایدن تلغرافلر مجلس اعیانده اوقوندیغی اوزرینه کوردلرك اك اصیل عائله‌لرندن بولونان استاد محترم احمد نعیم بك افندی حضرتلری سوز آله‌رق بروجه آتی ایراد کلام ایلمشلردر :

« شریف (پاشا) ایله نوبار آره‌سنده بر ائتلاف عقد ایدلدیکنی غزته‌لرده کوردم ، فوق العاده حیرت ایتدم . شریف (پاشا) کوردلر نامنه سوز سویلمکه صلاحیتدار دکلدر . دنیا یوزنده پاشالرك نه قدر کورد وارسه بلکه مستثناسی اولور ، سردرهوا بعض کیمسه‌لر بولونور ـ بو ائتلافی قطعیاً قبول ایتمزلر . کورد قومی حضرت فاروق زماننده جامعهٔ اسلامیه‌یه کیرمش واوزماندن بری اسلامك قلنجی وقالقانی اولمشدر . کوردلر جامعهٔ عثمانیه‌یه طوعاً کیرمشلردر . وطوعاً چیقمازلر . بیك سنه‌دن بری تورکلرله کوردلر قرداش اولمشلر وبربطنده یاپیشیق اوله‌رق ایکیز طوغان قرداشلره مشابهدر . بناءً علیه بونلر بربرندن آیریلورسه ایکیسی‌ده محو اولور . شریف پاشانك کوردلکله هیچ علاقه‌سی یوقدر ؛ آناسی باباسی کورد ایسه‌ده کندیسی اوقدر علاقه‌دار دکلدر ؛ کوردلساندن برکلمه بیلمز . اجنبی تربیه‌سی کورن بوآدمك کوردلك نامنه حرکتی قطعیاً طوغرو دکلدر . ذاتاً شهرت آلدیغی عنوان‌ده «beau Cherif» بوشریف‌در ؛ باباسنك کندیسنه ویردیکی عنوان‌ده بودر . بوراده‌کی کورد قلوبنك شریف (پاشا) یه بویله برصلاحیت ویردیکی ادعا اولونیور ؛ حال بوکه اوقلوبك اکثریت اعضاسی بوندن قطعیاً خبردار دکلدر ، یالاندر . بنده‌کز تکلیف ایدرمکه حکومت بوکرد قلوبنی تدقیق ایتسون ومسئله تنور ایتسون . »

نعیم بك افندینك بونطقی بوتون اعضالر طرفندن تصویب ایدلمش وسید بك « بوخصوصده سوز سویله‌یه‌جك اك صلاحیتدار ذواتدن بریسی‌ده سزسکز ؛ حسیات نجیبه وعالیه‌کزدن دولایی سزی شایان تبجیل وتقدیر کورورم . » مقابله‌سنده بولونمشدر .

كوردلرك صداقت اسلاميه‌سى

سيوه‌رك ، ارغه ، كاخ ، قره‌كليسا ، بايزيد ، درسم وپالو اشراف ومعتبرانندن ورؤساى اكراددن متعدد امضالرله مقام صدارته كشيده قلنان تلغرافنامه‌لرده پارسده بولونان شريف پاشانك كوردلك نامنه كوردلرى جامعهٔ عثمانيه‌دن وخلافت اسلاميه‌دن آييرمق مقصديله ارمنى مرخصى نوبار ايله بالاشتراك صلح قونفرانسنده وقوعبولان تشبثاتى پروتستو ايديلمكده وشريفك حركت بدخواهانه‌سندن دولايى كمال شدتله تلعين اولونمقده‌در .

***

لا غالب الا الله ...

لونده ۲۷ (ت . م . ر) — (لوئيدجورج) استانبول حقنده صلح قونفرانسى طرفندن تعقيب ايديلن سياسته دائر عوام قاره‌سنده وقوع بولان مهم بياناتده كچن كانون اولده ايراد ايدوب چناق قلعه حقنده : « اوراده آرتيق عينى بكجى دكل ، ديكر بر بكجى اوله‌جقدر » طرزنده‌كى بياناتى احتوا ايدن نطقنه استناداً ديمشدركه : « بو حرفياً وبوتون معناسيله اجرا ايديله‌جكدر . چناق قلعه بين الملل وبى طرف بر حاله افراغ ايديله‌جكدر » باش وكيل سوزينه دوام ايله ديمشدركه : [بر قاچ سطر سانسور طرفندن طى ايدلمشدر .] « .. ايمپراطورلغك نصفندن زياده‌سنى غائب ايتمشدر . پايتختى متفقين بايراغى آلتنده بولنيور . اوردوسندن ، بحريه‌سندن محروم ايدلمشدر . نفوذى ضايع اولمشدر . »

بعده لوئيدجورج باشليجه صلح غايه‌لرندن بحثله بروجه آتى بياناتده بولونمشدر : « بو غايه‌لرك برنجيسى بوغازلرك سربستيسيدر ، ايكنجيسى تورك اولميان بالجمله جماعتلرك حكومت عثمانيه‌دن قورتارلمسيدر . تورك‌لره عن اصل تورك اولان جماعتلر ايچون استقلال اداره اعطاسى غايت مهم ايكى شرطى احتوا ايتمكده‌در :

اولا ماضيده توركلر طرفندن تضييق ايدلمش اولان اقليتلرك حمايه‌سى ايچون المزده جدى تأمينات بولنمليدر . ثانياً تورك كندى حاكميتى آلتنده بولنان ووقتيله بحر سفيدك ذخيره آنبارى اولان زنكين اراضينك انكشافى خصوصنده مخالفتده بولنمق صلاحيتندن محروم ايدلمليدر . توركيا قپولرك محافظلغندن تماماً محروم ايديله‌جكدر . بو استحكامات تخريب ايديله‌جكدر . بو صولرك جوارنده هيچ بر محلده بعدما قطعات بولنميه‌جقدر . بوندن ماعدا متفقلر بو قپولرده كنديلرى محافظلق وظيفه‌سنى ايفا ايده‌جكلردر . ماضيده كنديسنه چناق قلعه‌ده فنالق ايچون او درجه اقتدار بخش ايدن قاره دكزه منتهى يولى كنديسندن تماماً نزع ايتدك ، نهايت ماضيده پك چوق اضطراب چكمش اولان خرستيان اقليتلرى حمايه ايتمك ايچون آتيا خارجيه نظارتنك محرراته ونوطه‌لر تعاطيسنه استناده محل قالمق اوزره بونلرك كوزتلمسى مقصديله اقتداريمز داخلنده هر درلو تدابير احتياطيه اتخاذ ايتدك . آرتق بونلر بريتانيا ، فرانسه وايتاليا طوپلرينك حمايه‌سى آلتنده بولندقلرندن امين اولاجقلردر . » لوئيدجورج بريتانيا حكومتنك تعهداتى ايفايه تماماً عزم ايتمش اولديغنى علاوةً بيان ايتمشدر.

آلت طرفى سانسور طرفندن طى ايدلمشدر .]

توركلر عليهنده هيجان

لوندره‌دن كلن بر تلغرافده بيان ايديلديكنه كوره مطبوعات ايله پارلامنتوده تركلر عيهنده بيوك بر هيجان دوام ايدييور . مع‌هذا بر طرفدن‌ده آثار اعتدال كورولمكه باشلامشدر . هندستان واليسى مونتاكو ايونينغ استاندارد غزته‌سى محررلرندن برى‌ايله اجرا ايتديكى ملاقاتده اسلام نقطهٔ نظرينى پك كوزل ايضاح ايتمشدر . هند افكار عموميه‌سى ديبوركه : اكر استانبولى تركلرك الندن آلمق مقرر ايدى ايسه هنديلر حربه سوق ايدلمامل ايدى .

* * *

بويوك برحقيقت :

فرانسزلر تورك منورلرينك نا ايليكلرينه قدر ايشلەمشدر

قارشى غزته‌لردن برى فرانسز لسانه قارشى توركلرك دشمن بولوندقلرينى يازمسى اوزرينه « اقدام » غزته‌سى هر خصوصجه شايان دقت اولان برباش مقاله ايله جواب ويرديلر . بو حقيقتك بويله آچيق برلسانله اورته‌يه قونمسى بزيك مهم ، پك فائده‌لى عد ايتديكمز جهتله شمديلك يالكز عيناً نقل ايله اكتفا ايدرز :

« بوكونكى كونده ، شرقده ياشايان هيچ برملت توركلر درجه‌سنده فرانسز حرثى تمثيل ايتمش وفرانسز لسانى توركلر قدر اوكرنمش اولمق ادعاسنده بولنه‌ماز . استانبولده هانكى روم ويا هانكى ارمنى مكتبى واردركه اوراده علوم وفنون يالكز فرانسزجه اوله‌رق تدريس ايديلسون ؟ عجبا شرقده هانكى مؤسسه ، غلطه سراى سلطانيسى درجه‌سنده تا ايليكنه قدر فرانسزدر ؟ توركلر ، هله منور توركلر ومملكتك بوتون يوكسك طبقه‌سى فرانسزجه‌يى ايكنجى برآنا لسانى اوله‌رق قبول ايتمش اولمق شويله دورسون ، بلا استثنا هپسى فرانسزجه دوشونورلر وفكرى ، علمى مباحثده بوتون مجرد كلمه‌لرى فرانسزجه سويلرلر . صوك زمانلرده توركلر آره‌سنده بو فرانسزجه محبتى اوقدر مبالغه‌لى شكللر آلمشدركه عادتا يشايشمزده بيله يكى يكى عجائب برطاقم اعتيادلر توليد ايتمشدر . تورك كنجلرينك اكثريسى اوله‌جكلرى زمان هرشيدن اول آله‌جقلرى قيزك فرانسزجه بيلوب بيلمديكنى صورار ؛ بولسانه وقوف عادتا تربيه‌نك بر معيارى كبى تلقى اولنور . بالطبع ، مذكور مقاله‌نك محررى بو سوزمزى پك مبالغه‌لى بوله‌جقدر . فقط مع التأسف ، حقيقت حال بو مثالله اكلاشيله‌ميه‌جق قدر فرانسزجه‌نك لهنه‌در . مع التأسف ديبورم ، چونكه « توركياده يكى نسل برچوق خصوصده ملى ودينى عنعنه‌لرينى اونوته‌جق قدر فرانسزلاشمشدر ؛ اوقدركه ، حرب اثناسنده وآلمان طرفدارلغيله اوقدر متهم اولان بر قابينه رئيسنك بيله ، بعض اجتماعى مسائله دائر تأليف ايتديكى بركتابك متنى فرانسزجه ايدى . هيچ خاطرمزدن چيقماز ، چناق‌قلعه حربنك اك آتشين كونلرندن برى ايدى ، برآقشام « تورك اوجاغنده » ـ أوت ، تورك اوجاغنده ! ـ بر ادبى مسامره واردى . او مسامره‌ده برقاچ قونفرانسدن صوكره ، فرانسزجه انشادى پك قوتلى شاعرلرمزدن برى عمومك اصرارى اوزرينه بزه ويقتور اوغونك مشهور « وواترلو » منظومه‌سنى اوقودى واوقدر جوشقونله آلقيشلاندى ايدى‌كه ، برقاچ دفعه تكراره مجبور اولدى .

« قارشى غزته‌سنك دنيادن بى‌خبر سر محررى ، أيى بيلمليدركه بزه‌ر افتراده بولنه‌بيلير ، بزه‌ر نقيصه عطف ايديلير ؛ فقط توركلرك فرانسز لسانه وفرانسز حرثنه دوشمان اولديغنى ادعا ايتمك كولنج وزواللى بربهتاندر .

« شرقده فرانسزجه‌نك وفرانسز مدنيتنك يكانه استكشاف قولى بزز . برعصردن بريدر ، دورت بش نسل اوست اوسته هيچ يورولمقسزين وبوبادهوا ايشدن سياسى واقتصادى هيچ برفائده بكله‌مكسزين فرانسه حسابنه چاليشدى . آزدها بو يولده كندى موجوديتنى اونوته‌جقدى وكوره‌جكى مكافات‌ده ، عاقبت ، بلكه ينه بو اوله‌جقدى . »

* * *

صربستان مسلمانلرينك مطالباتى

تان غزته‌سنده اوقونديغنه كوره بوسنه ، ماكدونيا ، آرناوودلقده بولنان مسلمانلر صرب حكومتندن مشتركاً بعض مطالباتده بولونمشلردر . يوغو ـ اسلاو حكومتى مملكتده بويوك ومتحد بركتله تشكيل ايدن مسلمانلرك بو آرزولرينى پك محق بولمش ودرحال اسعاف ايدلمسنى لازم كلن مقاماته تبليغ ايله‌مشدر .

ديندا شلرمزك اسكوبده عقد ايديلن بر قونغره‌ده تثبيت ايديلن مطالباتى آتيده‌كى سكز ماده‌دن عبارتدر :

۱ — يوغو ـ اسلاويا داخلنده بولونان مسلمانلرك مختاريت دينيه‌لرينك قبولى ومقام خلافت ايله اولان رابطهٔ معنويه‌لرينك تأسيسى .

۲ — حقوق عائله وازدواج دعوالرينه باقق اوزره محاكم شرعيه‌نك احياسى .

۳ — املاك وقفيه واميريه‌نك محافظه‌سى .

٤ — لسان مادر زادك استعمالى .

٥ — مسلمان چوجقلرينك دوام ايتدكلرى صرب مكتبلرنده‌كى خرستيان تدريسات دينيه‌سنك مسلمان چوجوقلرى حقنده الغاسى .

٦ — مجلس مؤسسانده مسلمانلرك نسبتى دائره‌سنده مبعوث بولنديرلمسى ويكى قانون اساسيده مسلمانلرك نسبت اشتراكنك تصريحى .

۷ — اوقافك مردرلو ويركودن عفوى .

۸ — اراضى مسئله‌سنده ۱۹۱۲ دن اولكى استاتوقونك اعاده‌سى . بوندن باشقه قونغره‌ده يوغو ـ اسلاويا انتخابى اثناسنده بو طلبلرى اسعاف ايده‌جك فرقه‌يه اعطاى رأى اولونمسى تقرر ايتمشدر .

اوقاف اسلاميه مطبعه‌سى | اشرف اديب

Noksan no. 463 fotokopisi yerine konuldu.

آبونه شرائطی

داخلی ، خارجی ، هر یر ایچون
سنه‌لکی (۲۵۰) ، آلتی آیلغی
(۱۳۰) غروشدر .

نسخه‌سی ۵ غروش ،
سنه‌لکی ۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه
باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین
یازیلر اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

باش محرر: محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب

اخطارات

ادرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش گوندرلملیدر

مکتوبلرك امضالری واضح
واوقوناقلی اولملی وآبونه‌صره
نومروسنی محتوی بولنمسی
لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك
آدرسلرینك هم السنهٔ اجنبیه‌ده یازلمسی
رجا اولنور

پاره گوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٦٢ — ۱۱ رجب ۱۳۳۸ — پنجشنبه — ۱ نیسان ۱۳۳٦ — جلد ۱۸

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

« واذا لقوا الذین آمنوا قالوا آمنا واذا خلا بعضهم الی بعض قالوا اتحدثونهم بما فتح الله علیکم لیحاجوکم به عند ربکم أفلا تعقلون . اولا یعلمون ان الله یعلم مایسرون وما یعلنون . ومنهم امیون لا یعلمون الکتاب الاامانی وان هم الا یظنون . فویل للذین یکتبون الکتاب بایدیهم ثم یقولون هذا من عندالله لیشتروا به ثمناً قلیلاً فویل لهم مما کتبت ایدیهم وویل لهم مما یکسبون . وقالوا لن تمسنا النار الا ایاماً معدودةً قل اتخذتم عندالله عهداً فلن یخلف الله عهده ام تقولون علی الله مالا تعلمون . بلی من کسب سیئة واحاطت به خطیئته فاولئك اصحاب النار هم فیها خالدون . والذین آمنوا وعملوا الصالحات اولئك اصحاب الجنة هم فیها خالدون . واذ اخذنا میثاق بنی اسرائیل لاتعبدون الا الله وبالوالدین احساناً وذی القربی والیتامی والمساکین وقولوا للناس حسناً واقیموا الصلوة وآتوا الزکوة ثم تولیتم الا قلیلاً منکم وانتم معرضون. »

مآل کریمی

« ایمان ایدنلرله بولوشدقلری زمان ، ایمان ایتدك ، دیرلر ؛ بری برلریله یالکز قالدقلرنده ایسه « اللهك سزه کوسترمش اولدیغی حقیقتلری ، تا کریکزك حضورنده سزه قارشی حجت اوله‌رق قوللانیما- لری ایچونمی بونلره خبر ویریورسکز ؟ بو قدر بر شیئی عقل ایده‌میورمیسکز ؟ » دیرلر . یا اونلر بیلمیورلرمی که ، الله کندیلرینك کیزله‌دکلرینی‌ده بیلیور ، آچیغه اوردقلرینی‌ده ؟ بونلرك بر طاقیمی‌ده او امیلردرکه توراتی بیلمزلر ؛ بوتون بیلدکلری آغیزدن اوکرندکلری بر سورو یالاندر ؛ بونلر ظنون باطله‌یه طالمش کیمسه‌لردن باشقه بر شی دکلدر . وای او آدملرك حالنه‌که کتابی اللریله‌یازارلرده ، مقابلنده بر قاچ پاره آلمق ایچون « بو ، الله طرفندن کلمشدر » دیرلر ؛ اللرینك یازدیغی یالانلر یوزندن‌وای اونلرك حالنه ! قازاندقلری حرامدن طولایی وای اونلرك حالنه ! برده « بزه صاییلی بر قاچ کوندن باشقه اصلا جهنم عذابی دکمیه‌جکدر » دیدیلر ؛ اونلره شویله سویله : « سز اللهدن عهدمی آلدیکزکه اللهك عندنده هیچ بر زمان خلف ایتمیه‌جکنی بیله‌رك بونی سویلیورسکز ؟ یوقسه بیلمدیککز شیئی اللهه اسناد ایله افترادمی بولونیورسکز ؟ » اویله دکل کناه قازانانلر ، خطالری کندیلرینی قوشاتمش اولانلر جهنملکدرلرکه اوراده ابدیاً قاله‌جقلردر . ایمان ایدوب اعمال صالحه‌ده بولنانلر ایسه جنتلکدرلرکه بونلرده اوراده مؤبد قاله‌جقلردر . هانی بزلر ، اللهدن باشقه‌سنه طاپمایه‌جقکز ، آناکزه باباکزه ، اقرباکزه ، یتیملره ، بیچاره‌لره حرمت و مرحمتده بولونه‌جقکز ، انسانلره کوزل سوز سویلیه‌جککز ، نماز قیله‌جقکز ، زکات ویره‌جککز دائر حتی بنی اسرائیلدن عهد و میثاق آلمش ایدك ؛ صوکره ، پك آزیکز مستثنا اولدیغکز حالده ، بو عهده قارشی وفادن یوز چویره‌رك آرقه‌کزی دونیوردیکز . »

اخیراً خاندان سلطنت آره‌سنده وقوع بولان عقد میمون مناسبتیله شیخ الاسلام حیدری زاده ابراهیم افندی حضرتلری طرفندن ایراد بویورولان دعای بلیغدر :

یا آمر النکاح ویاناهی السفاح
یامانع المحرم یامعطی المباح

یامن به الهناء ویامن به السرور
یامن به الفلاح ویامن به الصلاح

یامن الیه یشتکی فی بابه الملوك
یرجوالنجاة یبتهل العفو والفلاح

این خاندان حامیٔ دین مبین تست
این پادشه وکیل رسول امین تست

این ملت فتاده ومغدور وبی مجال
اولاد فاتحان شهادت قرین تست

سنسین قلوب ناسه قویان خوف ودهشتی
سنسین ویرن طبیعته صبر ومتانتی

غالب ایدن ده سن ، بزی مغلوب ایدن ده سن
سندن بولوب سعادتی ، سندن فلاکتی .

اعمالمزده کرچه خطاکار ومجرمز .
لکن نه اولسه وسعت عفو وعنایتی

رحم ایت بو دین ودولته ، لطفکله رفع قیل
اسلامدن بو بار کران مصیبتی !

تأدیب ایسه مرادالهی ، یتر ؛ یتیش
بو امت محمده آچ باب رحمتی !

***

اولو پیغمبریمزه الصلوة والسلام

« مکه‌نك فتحندن صوکرا »

یا محمد مصطفی ، سن ای اولو پیغمبر ،
مکه‌یه کیردیکك کون الله ایله برابر

قیردك ، آتدك پوتلری ، دیدك « الله اکبر ! »
او مبارك سسکی حالا دویمقده تورکلر . . .
شو فتحك قلبمزه سنی نه یامان سویلر ،
الصلوة والسلام اوقور سکا هر عسکر .

***

برالکده قلیجك ، او برنده حق قرآنی ،
مکه‌یه کیردیکك کون جهانلر اولدی حیران !
حالا آکار او کونی اوچ یوز میلیون مسلمان ....
شهیدلرك قانیله یوغرولان بو وطندن
حالا او کونه دوغرو جانمز اوچوب کیدر ،
الصلوة والسلام اوقور سکا هر عسکر .

***

پوتلری قیردیغك کون کوزلرك عرشه دالدی ،
او مبارك آلنکه الله نورنی صالدی ،
صف صف اولوب ملکلر شانکه باقوب قالدی ؛
بوتون جهان آغزینه « محمد » نامی آلدی ،
عرب ، عجم ، تورکستان او نامی ایتدی ازبر ،
الصلوة والسلام اوقور سکا هر عسکر .

***

مکه‌نك فتحی کونی صارصلدی بوتون دنیا ،
قورقوسندن چاتلادی استانبول سوری کویا ،
یره دوشدی باشندن تاجنی آتوب کسری ،
جلالیله کوروندی کفرك کوزینه مولی !
الله یولنده سنسك ای نبی اك بویوك ار ،
الصلوة والسلام اوقور سکا هر عسکر .

تموز ، ۳۳٤ علی اکرم

اسلام وسوسیالیزم

حضرت محمدك بعثتندن مقدم

عرب هیئت اجتماعیه‌سنك احوالی

دین اسلامك سوسیالیزمی نصل ایلریلتدیکنی وپیغمبر اسلامك نه کی تبدلات احداث ایلدیکنی کورمك ایچون دور محمدی‌یه ارجاع نظر لازمدر . پیغمبرمزك بعثتندن مقدم برقاچ یرده ، ایتالیا ویونانستانده دیموقراتیك اشکال حکومت تجربه اولنمش ایدیسه‌ده عملی سوسیالیزم هیچ بریرده تطبیق ایدلمامشدی . بالذات عربستانده حکومت ، اك بربادشکلده ، بر حکومت مستبده ایدی . هر قبیله غیر مسئول بر رئیس مستبدك اداره‌سنده وبو رئیسك سوزی قانون حکمنده ایدی . فردیت اك مدهش صورتده حاکم ومتحکم بولنیوردی . پیغمبرمز عربستانی دموقراسی وسوسیالیزم غایه‌لرینه طبان طبانه ضد برحالده بولمشلردی.

عربلر، قبیله‌لرندن بری اولدورلسه تضمینات قبول ایتمزلر، قاتلك عائله‌سنه منسوب برفرد معصومدن، یاخود بالذات قاتلدن انتقام آلمقده اصرار ایدرلر . بونك اوزرینه ایکنجی طرف کندیلرینه منسوب اولان مقتولك انتقامنی آلمغه باشلار. جنایتلر توالی ایتدکجه انسانلرده میل جنایتی تمیه ایتمکله اکتفا ایتمیه‌رك مهلك فردیتجیلکده انکشاف ایتدیرر .

الك

مسكرات ، زنا وقمار عربلر آره‌سنده شايعدى . بونلره قارشى اخلاق ، دينى ويا اجتماعى قيدلر يوقدى . تعدد ازواج حسابسزدى . طلاق ، هيچ برقيد ايله مقيد دكلدى . براولاد ، پدرينك سائراشياسى آره‌سنده زوجه‌سنه‌ده وارث اولوردى . برآدم يتيم برقيزى ثروتى ايچون آلير وثروتى اغتصاب ايدنجه اوقيزى ترك ايدر ، ياخود سوء معامله‌يه دوچار ايلردى . برمطلقه تكرارقوجه‌يه واره‌مازدى . بويله برحركتدن زوج سابقك لكه‌دار اوله‌جغى ظن اولنوردى . انتقام هواسنه مغلوب قادينلر دشمنلرينك يوره‌كنى ديشلريله پاره‌لامادقدن وياخود قاتلريله‌البسه‌لرنى بويامادقدن صكره‌تسكين ايتمزلردى . كوله‌لر حيوان كبى چاليشديريلير وپك فنا برمعامله‌يه دوچار اولورلردى . فقط كوردكلرى معامله بوكون معدن اوجاقلرنده چاليشان ، ياخود قونغو كبى مستملكه‌لرده لاستيك استحصالنده استخدام اولنان عمله‌نك كورديكى معامله‌ٔ عصريه‌دن برآز دها اى ايدى . عربلر قيزلرنى ديرى ديرى كومرلردى . شبهه‌سز بو ، عصرى جميتلرده ، كنجلرى رذائلك آغوشنه كومدرن فضائحدن دها بدتردى . انسانلردن قربانلر ويرمك ، انتحار ايتمك عربلرده منتشردى . قانلى مجادله‌لر شئون عاديه‌دن صاييليردى .

پيغمبرمزك عرب هيئت اجتماعيه‌سنى نصل بولديغنى « كيبون » بو صورتله ايضاح ايلر :

« سلاحنى بشر عليهنده قوللانان بوقومك مزاجى مملكتنى استيلا ايدن قحط ، وافرادى آره‌سنده شايع اولان قتل وانتقام ايله برقات دها آلولنيوردى . حضرت محمددن مقدم اولان دور جاهليتده ، بيك يدى يوز محاربه‌نك وقوعنى ملى عنعنه‌لر قيد ايتمكده‌در . خصومتلر برطاقم اشعارى انشاد ايله انفلاق وبو خصومتلرى قبائلك احفادى توارث ايدردى . حيات خصوصيه‌ده هرآدم ، ياخود عائله كندى دعواسنك حاكمى ومنتقمى ايدى . باربارلر آره‌سنده برمقتول ايچونده تضمينات قبول اولنور ، فقط عربستانده مقتول نامنه اقرباسى ديت قبولنده ، ياخود كندى اللريله اجراى قصاص ايتمكده سربستدرلر . بعضا برقان دعواسى آنجق اللى سنه‌ده حل اوله‌بيلير . ايشته بوقان دوكيجى ، عفو ومرحمته بيكانه اولان روح سنه‌نك برقاچ آينده كسب سكونت ايدردى . حضرت محمددن مقدم عربلر سنه‌ده برقاچ اجتماع عقد ايدرلردى كه ايكى ، ياخود درت آى دوام ايدردى . اوزمان قليجلر قينه كيرر ؛ داخلى ، خارجى عداوتلر اونودولوردى . »

« اديان معظمه‌نك عقائدى » نام أثرنده ميستر غور هام بو صورتله بيان مطالعه ايلر :

« حضرت محمدك طوغديغى زمانده عربستان دينى تشوشلر وسياسى بحرانلرله مضطربدى . حضرت ابراهيمك اوغلى اسماعيلك سلاله‌سندن اولدقلرينه ايناننان وبناءً عليه يهوديلرله قرابتى اولان بوممكتك سيار اولادى بت پرست ايدى ، يلديزلره ، طاشلره واصنامه عبادت ايدرلردى . قدسك خرابيسندن بشيوز سنه مقدم برقاچ يهودى جماعتى ايله خرستيان مذهبلرندن برقاچى عرب قبائلى آره‌سنده شيوعه باشلامشدى . بويله‌جه نسطوريلر ، آريلر ، صابئيلر وسائر مذاهب چولك سربست افقلرنده ياشيوردى . اوراده برده حنيفلر واردى كه بونلر بوجماعتلردن برينه قاريشمازلردى . دين حنيف توحيد دينيدر . وبو دينك اعتقاديآتنده وحياتنده‌كى طهارتدركه عرب جزيره‌سنده قطعى برانحطاط دينى‌يه ميدان ويرامامشدر . فقط حضرت محمدك بعثتندن مقدم تجدد اخلاق احتياجى برچوقلرى طرفندن حس اولنمشدى . حقيقةً عرب مسيحنك ظهورى بكله‌نمكده ايدى . زمين ، اجتماعى واخلاقى براختلال عظيمه حاضرلانمشدى . وقت مرهونك حلولنده پيغمبر ظهور ايتدى . »

اوت ، وقت مرهون حلول ايتمشدى ، چونكه جزيره‌نك اخلاقى ، اجتماعى ، دينى وسياسى احوالى انحطاطك اك سفيل دركه‌لرينه دوشمشدى . اصنام ايچون انسانلر قربان ايديليور ، چوجقلر ديرى ديرى كومولويور ، اموال سوء استعمال ، بيكس يتيملرك ثروتى اغتصاب اولنيور ، قيزلر كرها اولنديريليور ، كوله‌لر سوء معامله‌يه معروض قاليور ، صاييسز زوجه‌لر آلنيور ، زنا توسع ايديور ، وحشى استبدادلر ، انتقام حسلرنى تطمين ايچون دوكولن قانلر ، فردى خودكاملقلر ، صنف وشرف نامنه ياپيلان منازعه‌لر وسائر رذيلتلر اورته‌لغى استيلا ايديور وبواحوالك كافه‌سى جناب حقك برپيغمبر كوندرمسنى استلزام ايليور ايدى . اويله برپيغمبركه عرب هيئت اجتماعيه‌سنى تطهير ايتسين وبوكبى امراض ساريه ايله معلول بتون بشريتى مهلك برمصيبتدن قورتارسين .

جناب حق انسانيتك نجاتى ايچون رسولنى كوندردى . رسول‌الله كلدى وحقيقى سوسياليزمك اساساتى حيات بشريه‌نك هرصفحه‌سنه تطبيق ايله عربستانى اعجازكار برانقلابه مظهر ايتدى . اوت ، رسول‌الله كلدى ، الهى اك بيوك وظيفه‌يى اك تميز برتلقى ايله ادراك ايدن وسراپا حس انسانيتله مشبوع اولان جهانشمول برايمان ايله دنيانك بتون ظلماتنى تنوير ايتدى . عربستان بتون احتشامنى سوسياليزمه مديون ايسه بتون دنيا اسلامه مديوندر . سوسياليزم ايله اسلامك هرايكيسنى رسول‌الله اكمال ايتدى . اورسول‌الله كه هيئت اجتماعيه‌نك بر ويا ايكى خسته‌لغنى دكل ، بتون امراضنى تداوى ايتدى وساده برقاچ كشى‌يه يكى وزنده برحيات بخش ايتمكله قالميه‌رق بتون برملتى احيا ايتدى . پيغمبرمز ، ديكر عصرمزك آنجق افسانه‌وى برقيمت ويرديكى فوق الطبيعه معجزاتى كوستردكدن ماعدا مادى وأبدى حياته مظهر معجزاتده كوستردى . اوت پيغمبرمز ، سلطنت دنيويه‌نك برسراب اولديغنى كوسترن چوللرك اوزرنده اجراى حاكميت ايتديكى كبى هردم تزايد ايدن قلوب انسانيه‌ده حاكم اولمشدر وبوقلبلرك هپسى اوالله يوكسلديكى ترانهٔ لاهوتيه‌يى الآن ترتيل ايديور ، هپسى‌ده برعقده‌يه باغلانيوركه او عقدهٔ مقدسه حبل الهيدر واك طوغرو ، اك مكمل سوسياليزم ايشته اودر .

م . م . حسين قيدراك

غرانيق مسئله‌سی حقنده

دار الحكمة الاسلاميه اعضاسندن راسم افندينك خطای عظیمی

— ٥ —

غرانيق قصه‌سنك رواية ودراية عدم صحتنی اثبات ایتدکدن صکره بوبابده موجب شبهه وتردد اولان آیات کریمه‌نك معانئ جلیله‌سنی ایضاح ایده‌جکمزی ده وعد ایتمشدك . بوراية قدر سرد ایله‌دیکمز دلائل عقلیه ونقلیه قصه‌نك عدم ثبوتی ، عدم صحتی حقنده هیچ بر شبهه براقیور . سلفدن ، خلفدن بوکا قائل اولانلر بولونمسی قطعیاً قصه‌نك صحتنی اثبات ایده‌من . چونکه سلف ، خلف — حتی دینده کمبی نه‌قدر بویوك اولورسه اولسون — هپسی خطا ایدرلر ، هیچ بریسی معصوم دکلدر . ذلل وخطادن ؛ بالخاصه تبلیغ عن الله‌ده ؛ معصوم اولان ، کندیسنه شیطان یاقلاشامایان ، کندیسنه شیطانك فالق القا ایده‌میه‌جکی دلائل قطعیه ایله ثابت اولان بر ذات واردر ، که اوده آنجق خاتم رسل صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری در . [١] آرتق ، بیلەمه‌یزکه : آیات قرآنیه‌نك ، احادیث صحیحه‌نك شهادتلری وامتك اجماعی ایله هر تورلو ذلل وخطادن معصوم اولدیغی ثابت اولان مفخر موجوداتك القاء شیطانی‌یه — حاشا ثم حاشا — معروض قالدیغی ، الله کلامیله شیطان کلامنی فرق وتمییز ایده‌میه‌جك قدر خطایه دوشدیکنی ؛ هرآن خطایه معروض بولنان بر طاقم غیر معصوم کیمسه‌لرك سوزلریله ، اثباته قالقشمق نه‌قدر منطقی‌در ؛ حقایق ریاضیه درجه‌سنده اولان دلائل قطعیهٔ عقلیه‌یه قارشی — عینی نسبتده قوتی حائز بولونمیان — روایاتك نه اهمیتی اولور ؟. شبهه یوقکه (٥×٥=٢٥) اولدیغنی بیلمه‌ین یوقدر ! بویله ایکن [٥٠×٥=٣٥ ، در ؛ چونکه دنیانك اك مشهور ریاضیونندن فلان ذات بویله سویله‌مشدر] دینیله‌جك اولورسه بوکا ذره قدر اهمیت ویرن اولورمی ؟. بوکا اینانمق مختل الشعور اولمق دیمك دکلی‌در ؟.

بوناصل بویله ایسه موضوعمز اولان مسئله‌ده بویله‌در . حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلمك عصمتی عقائد یقینیه‌دن‌در . دلائل قطعیه وبراهین عقلیه ایله ثابت‌در . امت‌ده بونك اوزرینه اجماع ایتمشدر .

[١] واعلم ان الامة مجمعة على عصمة النبي صلى الله عليه وسلم من الشيطان وكفايته منه لا في جسمه بانواع الاذى ولا على خاطره بالوساوس وقد اخبرنا القاضي الحافظ ابو علي رحمه الله قال حدثنا ابو الفضل بن خيرون العول حدثنا ابو بكر البرقاني وغيره حدثنا ابو الحسن الدارقطني حدثنا اسماعيل الصفار حدثنا عباس الترقفي حدثنا محمد بن يوسف حدثنا سفيان عن منصور عن سالم بن ابي الجعد عن مسروق عن عبد الله بن مسعود قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ما منكم من احد الا وكل به قرينه من الجن وقرينه من الملائكة قالوا واياك يا رسول الله قال واياي ولكن الله تعالى اعانني عليه فاسلم . زاد غيره عن منصور فلا يأمرني الا بخير .

وعن عائشة بمعناه روى فاسلم بضم الميم . اى فاسلم انا منه . وصحح بعضهم هذه الرواية ورجحها . وروى فاسلم يعني القرين . ومعنى اسلم انه انتقل عن حال كفره الى الاسلام فصار لا يأمر الا بخير كالملك وهو ظاهر الحديث . ورواه بعضهم فاستسلم . قال القاضي ابو الفضل وفقه الله فاذا كان هذا حكم شيطانه وقرينه المسلط على بني آدم فكيف بمن بعد منه ولم يلزم صحبته ولا اقدر على الدنو منه . — شفاء شريف —

شیمدی بویله بر حقیقته قارشی فلان مؤلف بویله سویلیور ؛ فلان مفسر بونی یازیور دیمك قدر منطقسزلق ، بو درجه حماقت تصور ایدیله‌بیلیرمی ؟. دلائل قطعیه وبراهین عقلیه ایله ثابت اولان بر مسئله‌یه مناقض اولان نقللر ؛ هانکی طریق ایله وارد اولورسه اولسون ؛ هیچ بر صورتله شایان قبول دکلدر . بونك ایچوندرکه علماء اصولیون بو صفت اوزره اولان خبرلرك یالان اولدیغنی کسدیروب آتمشلردر . خبر آحادك باب اعتقادده معتبر اولمامسی‌ده بوندن دکلی‌در ؟ . هم نه حاجت ! حدیث وضع ایدنلرك احوالی تدقیق ایدیلنجه پك واضح بر صورتده آکلاشیلیورکه : بر حدیثك شایان قبول اوله‌بیلمسی ایچون یالکز سندینك قوت وضعفنه باقمق کافی دکلدر . بونکله برابر شریعتك قواعد عامه‌سنه ، دینك عقائد صحیحه‌سنه انطباقی وسائره کبی امور اخرایه مراعات‌ده واجب‌در . قرآنه منطبق ، انبیانك عصمت ونزاهتنه لایق اولمایان روایتلر هیچ بر وقت قبول ایدیله‌من ؛ قبول ایدیلمه‌مك واجب‌در ؛ اوکبی روایتلرك سندی ایستر مطعون اولسون ، ایستر اولماسون . سند متصل ایله ذکر ایدیلن حدیثلر حقنده حال بویله اولونجه آرتق بوکبی مسئله‌لرده حدیث مرسلك نه‌قدر قیمتی اوله‌جغنی دوشونمك بیله لازم دکلدر . بناءً علیه ابن حجر کبی بعض ذواتك — عددلری بیکلره بالغ اولسه بیله — بو بابده‌کی سوزلری — بیهوده بر قصه‌نك تصحیحنه چالیشمش اولملری — ذره قدر حائز اهمیت اولاماز . بزه دوشه‌ن ، کندیلرندن صدور ایدن شو عظیم زله‌دن طولایی ابن حجر وامثالی جناب حق عفو ومغفرت ایلسون ، دیوب چکمکدر .

شمدی آیتلرك تفسیرینه نقل کلام ایدیورز . [٢]

اولا شونی سویله‌یه‌لم‌که : غرانیق قصه‌سنك ثبوتنه قائل اولمق ایسته‌ینلرك چوقلری سورهٔ حج‌ده‌کی « وما ارسلنا ... » آیت کریمه‌سندن آلدانیورلر ؛ ناصلکه راسم افندی‌ده قصه‌نك عدم ثبوتی بو آیت کریمه‌لر ایله توفیق ایده‌مدیکی ایچون مفخر موجوداته زله اسناد ایتمك مجبوریتنده قالمشدر !.. آیتك سیاق وسباقنی بر آز تدقیق ایتمك زحمتنی اختیار ایتمکسزین معنا ویرمك ایستر ایکن اویله بر خطا ارتکاب ایدیورلرکه ، عادتا تعمیری غیر قابل‌در . کویا بو آیتلر — خاتم رسل‌ده داخل اولدیغی حالده — بتون پیغمبرلرك تسویلات شیطانیه‌یه قابیلدقلرینی ناطق اولیورمش . فقط الفاظك متحمل اولدیغی ، عباراتك صحیح بر صورتده دلالت ایله‌دیکی وجه اوزره آیات جلیله تفسیر ایدیلنجه هیچده بویله بر معنا اکلاشیلماز .

[٢] آیتلرك تفسیرنده اك مدقق مفسرلرك فکرلری کوزدن کچیرلمش ، بالخاصه اعاظم علمای اسلامیه‌دن ، وفحول مفسریندن آلوسی مرحوم ایله مصر مفتیسی شیخ محمد عبده مرحومك بو مسئله حقنده‌کی ایضاحات مدققانه‌لری اساس اتخاذ ایدلمشدر . مرحوم مشارالیه بو قصه حقنده غیر مسلملر طرفندن وقوع بولان بر سؤال اوزرینه آیات کریمه‌ی ازهرده بیکلرجه علما وفضلا وبر چوق غیر مسلم محررلرك حضورنده پك واقفانه بر صورتده تفسیر ایتمش وحتی بونك اوزرینه بر غیر مسلم‌ده او مجلسده درحال مسلمان اولمشدی . مرحومك بو ایضاحاتی غزته‌لرده نشر ایدلدیکی کبی « المنار » طرفندن‌ده فاتحه تفسیری ایله برلکده طبع ایدلمشدر .

اوت ، لغت عربيه‌يى اكلايان ، قرآندن جزئى بر شى اوقويان هرهانكى بركيمسه اوزرينه خفى دكل‌دركه : « ومارسلنا من قبلك من رسول ولانبى » نظم جليلى بالجمله انبيا ومرسلينك امتلرى طرفندن – لحكمة – معروض قالدقلرى هركسجه معروف بر طاقم حالاتى ، وامتلرينك نه فطرتده اولدقلرينى كوستريور . اكر غرانيق قصه‌سنك ثبوتنه قائل اولانلرك ديدكلرى معنايه صحيح نظريله باقه‌جق اولورايسه‌ك آيات جليله‌نك معناسى شوديمك اوله‌جق ايدى : « بالجمله انبيا ومرسلين اوزرينه شيطان مسلط اوله‌رق كنديلرينه منزل اولان « وحى » ى قاريشديردى . كلام الهى اولميان شيلرى اونلره « وحى منزل » كبى كوستردى . لكن بوندن صكره جناب حق شيطانك وحى الهى‌يه قاريشديرديغى كلامى نسخ ايدوب كندى آياتنى تحكيم ايلر ! . »

هيچ شبهه يوق‌كه بو معنا ، جناب حقك اختصاص الهيه‌سنه مظهر اولان ، ومعصوميتلرى براهين قطعيه ايله ثابت بولنان انبياسى حقنده تصور ايديله‌بيله‌جك چيركينلكك اك بيوكيدر . انبيا حقنده بوندن دها قبيح برشى تصور اولنه‌ماز . بناءً عليه بز بو هذيانى براقه‌لم‌ده صدده رجوع ايده‌لم :

معلوم بر حقيقتدركه ، قرآنك بعض آيتلرى يكديكرينى شرح وايضاح ايتمكده‌در . بواعتبار ايله : « ومارسلنا من قبلك من رسول… » آيت كريمه‌لرينك معناسنى ايضاح ايچون بونك ماقبلنه دوغرو ارجاع نظر ايتمه‌مز اقتضا ايدر . بو آيتك ماقبلندن اكلاشيليوركه : رسول اكرم صلى الله عليه وسلم افندمز قومنه اوامر الهيه‌يى تبليغ ايتدكجه اونلر ذات نبوتپناهيلرينى تكذيبه قيام ايديورلر ، هرتورلو سفسطه ومغالطه ايله مجادله‌يه چاليشيورلر ؛ رسول اكرمك تبليغاتنى تحريف ايدرك مقصودى خلافنه برطاقم اشاعاتده بولنه‌رق خلقى كنديسندن تنفير ايتمك ايچون عادتا مسابقه ايديورلردى . حضرت پيغمبر بالطبع بوكبى احوالدن زياده‌سيله متأثر اوليورلردى . حال بوكه يالكز حضرت پيغمبره مخصوص اولمايوب بالجمله انبياى عظام حضراتى‌ده عينى حاله معروض قالمشلردى . ايشته جناب حق بو آيت كريمه‌لر ايله بوتون انبيا ومرسلينك معروض قالدقلرى حالى نبيسنه حكايه ايدرك قلب رسالتپناهيلرينى تسليه ايديور . بناءً عليه آيتلرى صيرا ايله كوزدن كچيره‌لم : « وان يكذبوك فقد كذبت قبلهم قوم نوح وعاد وثمود وقوم ابراهيم وقوم لوط واصحاب مدين وكذب موسى فامليت للكافرين ثم اخذتهم فكيف كان نكير … قل ياايها الناس انما انا لكم نذير مبين . فالذين آمنوا وعملوا الصالحات لهم مغفرة ورزق كريم . والذين سعوا فى آياتنا معاجزين اولئك اصحاب الجحيم . ومارسلنا من قبلك من رسول ولانبى الا اذا تمنى القى الشيطان فى امنيته فينسخ الله مايلقى الشيطان ثم يحكم الله آياته والله عليم حكيم . ليجعل مايلقى الشيطان فتنة للذين فى قلوبهم مرض والقاسية قلوبهم وان الظالمين لفى شقاق بعيد . وليعلم الذين اوتوا العلم انه الحق من ربك فيؤمنوا به فتخبت له قلوبهم وان الله لهاد الذين آمنوا الى صراط مستقيم . ولايزال الذين كفروا فى مرية منه حتى تأتيهم الساعة بغتة او يأتيهم عذاب يوم عقيم . »

كورولويوركه : جناب حق انبياى سابقه‌نك‌ده امتلرى طرفندن – قومنك رسول اكرمه ياپدقلرى كبى – تكذيب اولوندقلرينى حكايه ايتدكدن صكره قومى طرفندن معروض قالديغى اذا وجفادن ، سفسطه ومغالطه‌دن متأثر اولمايه‌رق شويولده سويله‌مسنى امر ايديور : « اى ناس ! بن آنجق ، بولونديغكز حالدن طولايى معروض قاله‌جغكز عاقبتله سزى انذار ، مؤمنلرى‌ده كنديلرينى استقبال ايده‌جك اولان نعم الهيه ايله تبشير ايچون ارسال اولوندم . مؤمن اولان وعمل صالح ايشله‌ين كيمسه‌لر ايچون مغفرت الهيه ونعم ابديه واردر . او كيمسه‌لركه : ناسى طريق هدايته ارشاد ايچون اقامه ايلديكم آيات وادله‌دن نظرلرى تحويل ايتمك ايچون اوغراشيرلر ، اهل جدلك عادتلرندن اولديغى وجهله الفاظ ايله اويناماق ، قائلنك مقصدندن تحويل ايتمك صورتيله ؛ آياتمزى بعضاً بوسحردر ، بعضاً‌ده شعر وياساطير اولين‌در ديه‌رك طعن وتشنيع ايله فساد ، مؤمنلرى سوزدن اسكات ايچون مسابقه ايدرلر ، ايشته بوضال ومضل حريفلر آنجق اصحاب جحيم‌در . »

بوندن صكره جناب حق ، نبى صلى الله عليه وسلمك قومى طرفندن مبتلا اولديغى بومعاجزه ايله ، بومعانده ومغالطه ايله بالجمله رسل وانبياى سابقه‌نك‌ده مبتلا قيلنديغنى افاده ايدن : « وما ارسلنا » آيات كريمه‌لريله تعقيب ايديور . هرهانكى بر امتده نبى بعث اولونمش ايسه ، اونك ايچون تأويل وتحريف ايله اذا ايدن ، امانيسيله تضاد تشكيل ايدن ، ايسته‌ديكى شى ايله كنديسى بيننه – بولنه القا ايله‌دكلرى عثرات ايله حائل اولان مخاصملر اولديغنى سويليور …. بناءً عليه بالجمله انبيانك ملاقى اولدقلرى شواحواله موافق اولان معنايه كوره آيتى تفسير ايتمك لازمدر ، كه بوده ايكى صورتله اوله‌جقدر :

۱ — « تمنى » قرأ ، « امنيه » قرائت معناسنه اولمقدر . شبهه يوق‌كه آيت كريمه‌يه بومعنايى ويرمك صحيح‌در ؛ لفظك بومعناده استعمالى واردر . تمنى وامنيه‌يه بو معنايى ويرمك صحيح اولمقله برابر « القا » غرانيقجيلرك ذكر ايتدكلرى معنايه اولمايوب بلكه « القيت فى حديث فلان » سوزندن آكلاشيلان معنايه‌در . بوجمله‌نك معناسى ايسه : متكلم مراد ايتمه‌مش اولديغى حالده مرادى خلافنه اوله‌رق لفظك آز چوق محتمل بولونديغى شيئى حديثنده ادخال ايتدم ؛ ياخود – نتيجه اعتباريله بوديمكدر ديه‌رك – سويله‌مديكى برشيئى اوكا نسبت ايتدم ديمكدر . بوايسه نفسلرينى حق ايله محاربه‌يه وقف ايتمش اولان معاجزينك ياپه‌جغى برشيدر . اونلر دائما شبهه‌يه اتباع ايدرلر ، موجب شبهه اولان شيلر پشنده قوشارلر . بومعنا ايله القا اونلرك دأب وعادتلريدر . هرشى‌كه اهل ضلالدن صدور ايدر ، اونلرك شيطانه نسبت اولونمسى صحيح‌در . چونكه اهل ضلالك قلبلرينه اونلرى القا ايدن شيطاندر .

ايشته اعاظم مفسريندن آلوسى وشيخ محمد عبده مرحوملك‌ده ايضاح ايتدكلرى وجهله انبيا ومرسلين آيات الهيه‌دن برشى قرائت ايتدكلرى وقت اونلرك قرائتنده شيطان اولياسنه شبهه وتخيلات القا ايديور ، اونلرى باطل بر صورتده مجادله‌يه ، انبيانك كتيرمش اولدقلرى

شيلرى رده قيام ايتديريوردى . مثلا رسول اكرم صلى الله عليه وسلم : « حرمت عليكم الميتة ... » آيت كريمه‌سنى تلاوت ايدنجه شيطانك القا ايله‌ديكى شبهه‌لر ايله اولياء شيطان همان قيام ايدرلر و « محمد كندى ذبيحه‌سنى حلال قيليورده الهك ذبيحه‌سنى حرام قيليور » ديرلردى . كذلك « انكم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم » ايت كريمه‌سنى تلاوت بيوردقلرى زمانده : « عيسى وملائكه‌ده عبددر . الله دكل‌در . اوحالده بونلرده حصب جهنم‌در » كبى هذيانده بولنورلردى . بناءً عليه القاء شيطانك اولياسنك وسوسه‌سى‌در . ذاتاً قرآن كريم شيطانك مؤمنلرله مجادله ايتملرى ايچون اولياسنه « وحى » ايله‌ديكنى سويليور : « ان الشياطين ليوحون الى اوليائهم ليجادلوكم .... وكذلك جعلنا لكل نبى عدواً شياطين الانس والجن يوحى بعضهم الى بعض زخرف القول غروراً »

بويله اولونجه : « وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا نبى ... » آيت كريمه‌سنك معناسى شوصورتله ايضاح اولنور : « حبيم ، سندن اول نه‌قدر رسول ، نه‌قدر نبى كوندرمش ايسه‌م اونلرك هپسى‌ده امتلرينه — ديلرى طرفندن — برشى سويله‌دكلرى ، ياخود كنديلرينى هدايته سوق ايدن وحى الهى‌يى تلاوت ايله‌دكلرى وقت اونلرك قارشيسنه برطاقم فتنه‌جى كيمسه‌لر چيقارق اوقودقلرى شيئى معناى مقصوددن تحويل واونك سويله‌مدكلرينى كنديسنه اسناد ايتديلر ؛ ناسى كنديسندن تنفير وتبعيد ايتمك ، اونك دعوت ايله‌ديكى يره كيتمكدن چويرمك مقصديله بواكاذيبى بين الناس نشر ايتديلر . صكره جناب الله ، حقى احقاق واظهار ، باطلى ابطال ايدردى . انبيا ايسه بواكاذيب واراجيفه ، امتلرى طرفندن معروض قالدقلرى بواذايه قارشى دائما صبر وثبات كوستردیلر ، سبيل حقده مجاهده ايدرك معجزلرك تعجيزينه ، مستهزئلرك استهزالرينه قطعياً اهميت ويرمديلر . مجاهده ايله حقى اظهار ، مجادله ايله باطله غلبه وجناب حق اوشبهه‌لرى نسخ واصولندن قلع ايدرك كندى آياتنى تثبيت وتقرير ايدنجه‌يه قدر انبيا بويولده دوام ايتديلر .

انسانلر حقنده جارى اولان شو سنت الهيه‌نك وضعنده‌كى حكمت الهيه ، خبيث ايله طيبك يكديكرندن تميز ايتمسى ايچوندر . بو صورتله خبيث طيبدن تميز ايدر ، قلبلرنده مرض شك وشبهه اولان ضعفاء عقول ، زمرهٔ منافقين او شبهه ووسوسه‌لر ايله ضلاله دوشر واونلرك پشندن كيدرلر . قلوب قاسيه اصحابى اولان اهل عناد ، اهل شركده بو شبهه‌لرله افتتان واونلرى سند اتخاذ ايدرك مجادله‌لرنده او شبهه اوزرينه اعتماد ايدرلر . صكره كنديلرينه علم ويريلمش اولانلر نظرنده حق تجلى ايدر ، حقه قارشى وارد اولان هر شبهه‌دن صكره كنديلرى ايچون حق بر قات دها تظاهر ايدر ؛ موجب شبهه اولان او شيئك ربك طرفندن كوندرلمش حق اولديغنى بيلير وتصديق ايدرلر ؛ اوكا قارشى قلبلرنده سكوت واطمئنان حاصل اولور . (كنديلرينه علم ويريلنلر ، برهان قاطع ايله مغالطه وسفسطه بيننى تميز قوتنه صاحب اولانلردر .)

ايشته آنجق كنديلرينه علم ويريلن بو ذوات كرامدركه ايمان ايتمشلر وجناب حقده كنديلرينى دوغرو يوله هدايت ايتمشدر . وهم ومغالطه‌نك بونلر اوزرينه سلطه وتحكمى يوقدركه كنديلرينى هيچ قويمدن ، صراط مستقيمدن انحراف ايتديره‌بيلسون ! كافرلر ، كه عقللرى ضعيف ، قلبلرى مريض اولانلر ، ياخود اهل عناد ، رؤساى باطل ، حقه قارشى بصيرتى قپانمش اولانلردر ؛ بونلر دائمى صورتده حقه ، كتابه قارشى شبهه وتردد ايچنده‌درلر . عقللرنده قطعياً استقرار يوقدر . شئونلرينك تصرفاتنده اوكا رجوع ايتمزلر ، ساعات هلاكلرى يردن يره كلوب‌ده ربلرى عندنده حسابلرينه ملاقى اولونجه‌يه قدر اونلر بو عناد واصرارلرنده دوام ايدوب كيده‌جكلردر ..... »

بو آيتلرك مناقى سورهٔ آل عمرانده واقع شو قول الهى‌يه نه قدر يقين‌در : « هو الذى انزل عليك الكتاب منه آيات محكمات هن ام الكتاب واخر متشابهات فاما الذين فى قلوبهم زيغ فيتبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنة وابتغاء تأويله ومايعلم تأويله الا الله والراسخون فى العلم يقولون آمنا به كل من عند ربنا ومايذكر الا اولوا الالباب [١] » . بوندن صكره جناب حق ديوركه : « ان الذين كفروا لن تغنى عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شيئاً واولئك هم وقود النار ... » ، « قل للذين كفروا ستغلبون وتحشرون الى جهنم وبئس المهاد »

كويا قرآنك بعضيسى ديكر بعضيسنى شرح ايله‌يور . بو آيتلرده ، قلبلرنده « زيغ » اولانلرك آيات قرآنيه‌نك محكماتنى براقوب‌ده دائما بر طاقم شبهاتك آرقه‌سنده طولاشدقلرى تصريح ايديليور . قلبلرنده « زيغ » اولانلر ، قلبلرى مرضلى وقسوتلى اولان كيمسه‌لر ديمكدر . علمده رسوخ بولانلر ايسه ، كنديلرينه علم ويرلمش اولانلر ، علمدن نصيبى بولانلردر ، كه بونلر ربلرندن كلن هر شيئك حق اولديغنى بيلير وهپسنك طرف الهيدن اولديغنه ايمان ايدرلر . اوكا قارشى قلبلرنده سكون واطمئنان حاصل اولور . شبهه يوق كه جناب حقده بونلرى صراط مستقيمه هدايت ايدر . فقط او كيمسه‌لركه : تأويل ايله افتتان ، قال وقيل ايله اشتغال ايدرلر ، محكمات قرآنيه ايله احتجاج ايتمكدن يوز چويررلر ، اموال واولاده اتكا ايدرلر... ايشته اونلرى جزاى الهيدن هيچ برشى قورتاره‌ماز ؛ بونلره عن قريب اجللرى يتيشير ، عمللرى استقبال ايدر ؛ ايركج جزاى سزالرينى بولورلر .....

بوحل ، جناب حقك انسانى سعادت ايله شقاوتى بيننى ، موجوديتى محافظه ايدن شيلر ايله ازاله ايدنلر آره‌سنى تميز ايده‌جك بر مرتبه‌يه

---

[١] الله ، او ذات اجل واعلادركه : سكا ، حبيبم ، كتاب كريمى انزال بيوردى ؛ او كتابك برطاقمى آيات محكمات‌در ، كه آنلر ام الكتاب ، اصل الكتاب‌در . بر قسمى‌ده متشابهات‌در . قلبلرنده حقدن زياده باطله ميلى اولانلر ، فتنه وتأويل فاسد طلبيله قرآندن — محكماتى براقيرلرده — متشابه اولانه اتباع ايدرلر ؛ متشابهاتك تأويلنى ايسه اللهدن باشقه‌سى بيلمز . علمده راسخ ومتمكن اولانلر ديرلركه : بز آكا ايمان ايتدك ، قرآنده محكم ومتشابه نه وارسه هپسى ربمز طرفندندر . ذاتاً تذكر وتعقل آنجق ارباب عقوله مخصوص‌در . اونلردن باشقه‌سى تعقل ايده‌مزلر ...

يوكسلتديكي كوندن بري بالجمله انبيا ايله امتلري حقنده جاري اولان بر قانوندر . بناءً عليه آل عمران سورهسنه منسوب اولان شو آيتلر ايله غرانيق قصهسي آرهسنده ناصل برمناسبت يوقسه ، سورهٔ حجده بولنان آيتلر ايلهده بر مناسبت يوقدر . بو آيتلر ، عادتا يكديكرينك شرحي كبيدر .

آقسه كيلى

احمد حمدى

تصحيح : اوچنجي مقالهده قاضي عياض مرحومك : « ولا شك في ادخال بعض شياطين الانس والجن هذا الحديث على بعض مغفل المحدثين ليلبس به على ضعفاء المسلمين » عبارهسنى نقل ايدرايكن « مقام درايتدن غافل بعض محدثين » ديبله‌جك يرده سهواً بعض « مغفل محدثلر » ديلمش اولمغله تصحيح كيفيت اولنور .

ا . ح

هلال اخضر جمعيتى

ايچكي‌يه قارشي مجادله ايتمك ، شرعاً ممنوع اولان بو ام الخبائثدن مملكتمزى تطهير ايتمك اوزره شيخ الاسلام حيدرى زاده ابراهيم افندى حضرتلرينك تحت رياست عاليه‌لرنده تشكل ايدن هلال اخضر جمعيتنك ايلك اجتماعنده ايراد اولونان نطقلر :

مظهر عثمان بك افندينك نطقى

محترم افنديلرم

ديني ، طبي ، اجتماعي ، اخلاقي ، اقتصادي برفنالغي ازاله قصديله عثمانلى طبابت عصبيه وعقليه جمعيتنك تشبثنه شريك وهم راه اولمق اوزره دعوتمزه اجابت بويورديغكز ايچون هيئت متشبثه نامنه عرض شكران ايلرم . جمعيتمزك رياست فخريه‌لريني قبول بويوردقلرى وحضوريله ايلك اجتماعمزه رونق بخش اولدقلرى ايچون ولي النعم افندي حضرتلرينه منتدارلغمزى رفع وتقديم ايدرم .

هلال اخضرك تشكلندن غايه‌مز نه اولديغى وبو مقصده نه طرزده يوروپه‌جكمزى نزاكتكزى سوء استعمال ايتمه‌مك ايچون مختصر برقاچ جمله ايله عرضه مساعده بويوريكز . هلال اخضرك وظيفه‌سى دين احمدي‌نك حاكم اولديغى وطنه پك يبانجى بردشمن اولان ايچكي ومكيفات ايله مجادله‌در . بو مجادله‌نك صميمي ، جدي ومعقول اولماسنى تأمين ايچون ، بوبادره‌يى مملكتمزدن دفع ايتمك وسالكلريني وخصوصيله كنج نسلى بوبلادن قورتارمق ايچون جمعيت اجراى فعاليته باشلايور . هر جمعيت متشبثلرندن بعض قواعدينه رعايت وحرمتى طلب ايدر . هلال اخضرده اعضاسندن هرشيدن اول ايچكي‌يه قارشي صميمي بر دشمنلق ، بشريته قارشي خيرخواه بردوستلق بكلر . بناءً عليه جمعيتمز اعضاسنك ايچكي امسا كنده بالذات شخصلريله نمونهٔ امتثال اولماسى ، عائله‌سى افرادينى بو سجيهٔ خصوصتله تربيه ايتمه‌سى ، كوچى يتديكى درجه‌ده تلقيناتله ، تدريساتله ، نشرياتله ، حتى نظاماتله بونى منعه چاليشماسى لازمدر .

هلال اخضر عثمانلى طوپراغنده مساعيسنه برانكل بولميه‌جغندن ، بالعكس عادتلرينك ، قانونلرينك ، آرزوى عمومي‌نك كنديسنه ياردم ايده‌جكندن اميندر . دين مبينك نص قاطع ايله منع ايتديكى بو داهيه‌يى چهلمز ، اديباتمز ، كوره‌نكمز ، باشقه‌لريني تقليدمز ، وسجيه‌سزلكمز خلقمزه مسلط ايتدى . قواعد دينيه‌سنى اوكره‌ده‌مديكمز كويلى‌مزه‌وارنجه‌يه‌قدر ام الخبائثك چاشنيسنى بيلميه‌نلر قالمادى . مملكتك برصنف متفكرى بوندن عارحس ايتملى ونسلمزى شرندن قورتارمغه چاليشمالى‌يز . ايچكي‌نك ديناً حرام ، صحته فوق العاده مضر ، نسله قارشي تخريبكار ، اقتصاداً فلاكت ، نهايت بر لازمهٔ مدنيه دكل ، اجتماعاً واخلاقاً چيركين وعيب اولديغنى خلقه آكلاتمالى‌يز .

هلال اخضر مقصدينه يوروركن كنديسنه پك چوق ياردمجى بوله‌جقدر . اوروپاده مليونلرله خلق شرابچيلق و ايچكي تجارتيله ياشاديغى ودولتلرينك بودجه‌سندن آلتان صرفياتى شايان اهمال اولمايان بريكون تشكيل ايتديكى ايچون مضرتنك آشكار اولمسنه رغماً قطعى منعه كيديله‌ميور ، فقط آمريقا بوتون بو فائده‌لرى استحقار ايدرك ايچكي ممنوعيتنى قطعياً قبول ايتدى . بزم مجلس مبعوثانمزده ايچكي‌يى مدافعه ايده‌جك مبعوث بولونورمى ؟ خلقمزك حياتى واقتصادى بهاسنه ايچكي يوزندن زنكين اولانلر كيملردر . ديون عموميه‌مزده اوچ كسور مليون ليرا ايچكي وارداتى وارسه بوكا قارشي پك چوق چاره‌لر واردر ، بو ويركى‌يى دينلرينه وصحتلرينه حرمت ايتمكسزين مسلمانلر تأديه‌يه مجبور طوتولاماز .

ايلك جلسه‌مزده ايچكي مسئله‌سنده بر عقيدهٔ اساسيه‌مزى عرض ايتمه‌دن كچه‌ميه‌جكم . عجبا ايچكي‌يه قارشي تام امساك طرفدارى‌مى ، يوقسه معتدللره مسامحه‌كارمى اوله‌جغز ؟ بلاتردد امساك تام طرفدارلغى . بز چوق ايچنلردن زياده معتدل ايچنلرى اجتماعاً معاتب عد ايديورز . كيمسه آغزينى بورنى يره قاپمش ، دوشه قالقه يوروين ، ايلريده بر جنت مؤبده‌يه تحول ايده‌جك بر سفالته اعره‌نه‌رك ايچكي‌يه آليشماز . انواع مزه‌لرله سوسلى سفره‌لريله ، ايلك تنبهك ويرديكى اغفالكار بذل كلام ايله ، كندى ذوقنه سميحانه محيطنى دعوت ايتمه‌لريله معتدللردركه ايچكي‌نك پروپاغانداجيسيدر . چيركين ويا مضر برشي اولسه بو ذات ايچرمى ؟ ديه اطرافنده كيلر آرقه‌سنه قاپيلور . بو اغفال زده‌لرك عاقبتى متنوعدر . كيمى حال سكرده يابديغى برجرمله سويهٔ مدنيه‌سندن دوشر ، كيمى كوزى قيزارق بهمانه نهوتله صالديرماسى نتيجه‌سى قاپديغى فرنكى ايله كنديسنك وعائله‌سنك حياتنى زهرلر ، كيمى‌ده سقط دماغله برتيمارخانه‌ده چورور .

بناءً عليه كورونك اولمامق ، كيمسه‌يى ايچمكه تشويق ايتمه‌مك ايچون امساك تام اساسدر . اعضاى كرامجه حرمت ايديلمه‌سى ايجاب ايدن

ایكی مهم كیفیت دها وار . بریسی ایچكینك آز مقداری‌نك مقوی خاصه‌سی اولدیغی ظن باطلی‌در . ایچكی هر مقداریله زهردر . حتی او قدر كه اك آزی‌نك دكل شخصه ، دنیایه كله‌جك چوجوغك صرعه‌لی ، پپه، دیلسز ، اخلاقسز اولماسنه تأثیری واردر . جمعیتمزه انتساب ایده‌ن محترم اطبانك بو باطل ذهابی ازاله‌یه چالیشمالرینی ، خسته‌لری‌نك قرن آغریسی ویاقوت علاجی دیه قونیاق وشراب آلمالرینه مساعده ایتمه‌ملری شایان تمنی‌در . ایكنجی نقطه‌ده برقدح ایچكی‌نك لازمهٔ اجتماعیه ورده‌نك عیب عد ایدیله‌سی‌در . بو قطعیاً دوغری اولمیان بر تلقی‌در . قهوه‌یرینه اكرام ایدیلن بر لیكوری رد ایتمك عیب دكل ، بویوك بر شرف ومزیت‌در. اوروپاده ، ایچكی‌نك عرف اولدیغی مملكتلرده بیله نیجه ممكلر واردر كه «بن ایچكی علمداری‌یم ، بر قطره بیله ایچمم» دیمكله افتخار ایدر .

***

دوقتور میلاسلی اسماعیل حقی بك افندینك نطقی

ایچكی مجادله‌سیچون بویله بر جمعیت تشكل ایتدیكندن طولایی بیان تشكر ایدرم. چونكه بر چوق عصر بیكلرجه عقلانك صرف مساعی ایده‌رك ، گاه حقیقتدن تباعد وگاه حقیقته تقرب ایتمك صورتیله كچیردكلری بیك صفحه‌لردن صكره ، نهایت دین مبینمزك امر واحكامنه موافق بر قرار اتخاذینه موفق اولابیلملری نتیجه‌سیدر . بناءً علیه دین جلیلمزك بر معجزهٔ كبراسی بیك اوچیوز سنه صكره عمومیتله تصدیق ایدیلیور دیمك‌در .

بر ده ملتمزك موجودیت مادیه ومعنویه‌سی اوزرینه بیك مضر تأثیراتی بولنان ام الخبائثك قالدیرلماسی اسبابی استحضار ایدلمش اولیور كه هلال اخضر بو صورتله دخی جداً شایان شكران‌در . حقیقت ، ایچكی انسانلغك اك بیوك دشمانی‌در . بوراده ایچكی‌نك نه زمانلردنبرو معلوم وموجود اولدیغندن بحث ایده‌جك دكلم . انجق شوراسنی سویلیه‌یم كه اسلامك حین ظهورنده موجود اولان ایچكیلر بوكونكی ایچكیلر درجه‌سنده شدید سمدار دكل ایدیلر. اویله اولدیغی حالده دین اسلام اونلرك دخی ولو آز مقدارده اولسون ، ایچلمسنی منع بیورمشدر كه فنك اك صوك كشفیاتی‌ده بو حكم اسلامی‌یی مصدق‌در . شمدیكی قوتلی ایچكیلر بشنجی عصر هجریده تقطیر اصولی احداث اولندقدن پك چوق زمان صكره ایچلمكه باشلانمشلردر .

دین اسلام ایچكیلری اوچ صفحه‌ده یعنی اولا سرخوش ایكن نماز قلمق ، ثانیاً ایچكیلرك مضرتلرینك ، گناهلرینك منفعتلرندن پك زیاده اولدیغی بیان ایدیله‌رك ، ثالثاً فلاحك ایچكیدن قطعی صورتده اجتناب ایله حاصل اولاجغی بیلدیریله‌رك امر قطعی ایله منع بیورمش‌در.

بو منع قطعی‌یه قارشی مسلمانلر آراسنه ایچكی‌نك دخولی باشلیجه ایكی سببله اولمشدر كه بریسی مبالات دینیه‌لری ضعیف كسه‌لرك ایش باشنه كچیرلمسی ، دیكری‌ده آثار یونانیه‌نك ترجمه‌سی زمانلرنده طبابت یونانیه كتابلرنده شرابك نفعی حقنده بر چوق سوزلرك بولونماسیدر .

نوه‌ت اك بیوك مقامات حكومته كچمش كسه‌لردن بعضیلرینك عشرت استعمال ایتمش اولدقلرینی تاریخمزده مع التأسف اوقومقده‌یز. امرانك یایدقلرینك عوامك تقلید ایتمسی طبیعی اولدیغندن بو حال ام الخبائثك آرامزده انتشارینه باشلیجه سبب اولانلردن‌در . وحالاده آرامزده ایچكیلرك رواج بولماسنك دوامنده امرا ومأمورلریمزدن، منور صنف داخلنده بولنانلریمزدن برخیلیسنك ایچكی استعمالندن قورتولا-مامش اولمالری اك مؤسف عامللردن‌در .

بعض اطبانك اشتهایی، هضمی، قوتی تزیید ایدر دیه‌رك تشویق ایتملری‌ده ایچكی‌نك انتشارینه سبب اولان عامللردن‌در . اناطولی‌ده بیله عائله‌لر بیلیرم كه پدر ووالده‌نك مختلری وعقللری یرنده اولدیغی حالده چوجوقلری جانی ویا صصقه، ورملی، علتلی، عذرلی اولمشلردر. بو عائله‌لرك حال وشانلری ، اسملری نجه معلوم‌در . بونلرك اسبابنی آرادیغم وقت كوردم كه بر طاقم یونان حكیملری بیچاره ادمجغزلری صحته نافع اولدیغندن بحثله بر ایكی قدحدن باشلاده‌رق قونیاغه، راقی‌یه آلیشدیر-مشلر وبو سببله زواللیلرك اعصابی بوزولوب بونك نتیجه‌سی اوله‌رق تردی‌یه اوغرامشلردر .

خلاصه ایچكی‌نك مسلمانلر اراسنه صوقولماسنده رأس كاره كلنلرك دینجه مبالاتسزلقلری، بر ده بعض اطبانك وبالخاصه یونان اطباسنك ایچكی‌نك صحته نافع اولدیغی حقنده‌كی تلقیناتنك بیوك مداخلهٔ مؤسفه‌سی واردر .

شمدی بر ده ایچكی‌یه قارشی نصل مجادله ایدلملی‌در ؟ اوندن بحث ایده‌لم :

ایچكی‌یه قارشی ایدیلن مجادله‌لر درت نوعدر: برنجیسی تعلیم وتربیه ونصایحه متعلق اولان قسم .

ایكنجیسی : ایچكی ارامقدن مستغنی ایده‌جك نافع ومشروع وسائط اشتغال وتلذذلرك تكثیر وتسهیلی .

اوچنجیسی : ایچكی اعمال وفروختنك واستعمالنك بعض قیود وشرائطه ربطی .

دردنجیسی : رسمی صورتده ایچكیلرك رفع ومنعی‌در .

اوچنجی تدبیردن ماعداسی شرع شریفه موافق‌در. ذاتاً بو اوچنجی تدبیرك كفایتسزلكی ممالك متمدنه‌نك كافه‌سنده بالتجربه اكلاشلمش اولدیغندن حكم شرعیمزك اصابت معجزكارانه‌سی بو صورتله‌ده تبین ایتمش‌در .

دیكر اوچ تدبیرك كافه‌سنك بیوك فائده‌سی كورولمش‌در. حتی اوروپا-لیلردن انسانلر بیلیرم كه بزم مسلمانلردن منور كچینه‌ن بر طاقملرینك علناً ایچملرینه رغماً راقی وامثالی استعمالدن قطعی صورتده حیا وبوكبی مسكرات استعمالنی سفهایه مخصوص معیباتدن عد ایدرك قدحنی بیله اله المقدن احتراز ایدرلر . وحرب اثناسنده شراب ایچون پاره صرفندن‌ده حیا ایدرك او یولده صرف ایده‌جكلری پاره‌لری فقرالرینه ویرملك اوزره جمع ایدییورلر ایدی .

غزته‌لرده اوقومقده اولديغمز وجهله نهايت بو تربيه‌لر، تدبيرلر قطعی آثارينی كوسترمش ومجلس مبعوثانلرنده اكثريت عظيمه ايله قبول اولونمش قانونلرله ايچكيلرك هردرلوسنك اعمال وادخالنك وبيع واستعمالنك منعنه موفق اولمشلردر .

ايشته بزده ايچكيلرك قطعی صورتده رفعنه موفق اولمق ايچون هردرلو مشروع طريقلردن چالشمق لازم اولور . بالخصوص رأس كارده بولونان كمسه‌لريمزك، مأمورلريمزك، منورلريمزك ايچكی استعمالنك كناه ومضر اولديغی كبی شرف وحيثيته ، ناموس وانسانيته منافی اولديغنی بيله‌رك ترك ايتملری وشمدی‌يه‌قدر اولديغی كبی عوامه، كويلولره سوء مثال اولمايوب حسن مثال اولمغه عزم وهمت ايتملری الك مهم تدبيرلردندر . ايچكی اخلاق وناموسه مخالف اولديغی ارباب علم وحكمت نظرنده ارتق تحقق ايتمشدر. علناً وكيف ايچون ايچمك شويله طورسون ، طبيب توصيه‌سيله برمقدار ايچمك لازمكلسه بيله كمسه‌نك كوره‌ميه‌جكی برده ايچمك ، معيبات‌دن برشی ارتكاب ايديور اولديغنه دائر سوء ظن حاصل ايتمك‌دن احتراز ايدلمك لازمكله‌جكی قبول ايدلمشدر .

صكره اطبانك ارتق شمدی‌يه قدر بايدقلری كبی ايچكيلردن فلان جنسی قوت‌در ، ويا آز مقدارنده ضرر يوقدر كبی علم طبك قبول ايتمديكی سوزلرده، وصاياده بولونماملری‌ده پك لازمدر. حاصلی ايچكيلرك هرنوعی حرامدر ، مضردر، عيبدر، شرف انسانی‌يه مخالفدر. عيب اولماسنك الك مهم دليلی‌ده عقلی ولو موقت ويا ازيجق دخی اولسه حال طبيعی‌دن اوزاقلاشديرمسی‌در . ايشته حكما انسانك يكانه مدار شرف وتميزی اولان عقله هرنه‌صورتله اولورسه‌اولسون طوقونه‌جق برحاله راضی اولمانك شرف انسانيته مضر برحالی ارتكاب ديمك اولاجغنه بناءً ولو جزئی مقدارده اولسه ايچكی استعمالنی ناموس وحيثيت انسانيه‌يه مخالف كورمكده‌درلر .

بزده بعضيلری « بن ايچكی ايچرسه‌م ضرری بكادر . بشقه‌سی نه‌قاريشير؟ » ديرلر . حالبوكه بوسوزده طوغری دكلدر. ضرری يالكز فاعلنه منحصر قالان هيچ برشيئه يوقدر . هله ايچكی‌نك ضرری تماماً عمومی‌در . مثلا ايچكی يوزندن حاصل اولان خسته‌لقلر ، جنتلر، جنايتلر سببيله خسته‌خانه‌لر ، تيمارخانه‌لر ، حبسخانه‌لر بولوندرمق‌دن متولد زحمتلر، مصرفلر هپ ملتك عمومنك اوزرينه يوكلنمش اولديغی كبی بنه ايچكی سببيله ورم اولمش كمسه‌نك بالقاملريله هركسك اولادينه ورم سرايت ايتمسی ايچكی‌دن متولد مضرتلرك يالكز استعمال ايدنه منحصر قالماياجغنی اثبات ايدر .

بناءً عليه ايچكی عليهنده چاليشمق هركسك وظيفه‌سی‌در. هپمزك بوجمعيتك اعضاسنی تكثيره ، مقصد تأسيسنده موفق اولماسنی تأمينه چاليشمق بورجمزدر . جناب حق موفقيت احسان وبويله جمعيتلرك امثالنی تكثير بيورسون دعاسيله ختم معروضات ايلرم .

شيخ الاسلام افنديلك بياناتی

آمريقاده ايچكی علمدارلرينك طرز مساعيسی وايچكينك منی ايله تحصل ايتمش اولان منافعنه دائر احمد امين بكك ايضاحاتندن صوكره اجتماعه رياست ايتدكده اولان شيخ الاسلام حيدری‌زاده ابراهيم افندی حضرتلری بروجه‌آتی بياناتده بولونمشلردر :

« ايچكينك‌دينی، اجتماعی نه‌قدر فنالقی وارسه سويله‌ديلر. بنده‌كز يالكز شونی عرض ايتمك ايسترم‌كه بشريتك مدارشرفی عقلدر. نظام عالمك‌ده يكانه مدار دوامی خوف اللهدر . مسكرات ايسه بو ايكيسنی ازاله‌يه خادم اولديغندن دولايی بشريتك الك‌بويوك دشمنيدر. شو حالده مسكراته قارشی عالم بشريتك باجمعهم اعلان خصومت ايتمه‌سی لازم كلير . بونك يكانه طريقی ايسه شريعت غرای محمديه‌نك احكامنه حرفياً رعايت‌در. شرع عالی سرخوشلغی برنهج شرعی ثابت اولان برمسلمان حقنده حد شرعی اجراسنی امر ايتمشدر . مقام اجرا ، اولادينی حسن تربيه‌يه مجبور اولان برپدرك مقامنك عينيدر. ناصل‌كه برپدر اولادينی فنالقدن منع ايچون جبروتهديده وحتی اقتضا ايدرسه ضربه بيله صلاحيتداردر. سرخوش‌ده عيناً آنك كبی‌در . ايكيسی‌ده خيروشری فارق دكللردر. بناءً عليه چوجق حقنده‌كی اصول تربيه‌نك عيناً سرخوش حقنده‌ده تطبيق لازمكلير . اساساً بو وظيفه مقام مشيخته دوشر . الك‌زياده شايان شكران عد ايتديكم جهت علمای ابدان واديانك ال برلكيله بو بلای عظيمك دفعنه تشبث ايتملريدر . عموم رفقای كرامه بو جهتله عرض شكران ايلرم ومقام مشيخت واجرانك وظيفهٔ شرعيه‌سنی ايفا خصوصنده بويوك مظاهرتلر كوستره‌جك اولان بويله برجمعيتك تشكلندن طولايی اسلاميت نامنه افتخار ايدرم . همان جناب حق جمله‌مزی موفق بالخير بويورسون . »

***

هيئت اداره‌يه بروجه آتی ذوات انتخاب اولنمشدر :

رياست فخريه‌يه شيخ الاسلام ابراهيم افندی حضرتلری، رياسته دوقتور امين پاشا ، رياست ثانيه‌يه مظهر عثمان وحسين كاظم بكلر ، وزنه‌دارلغه تحسين وكاتب عموميلكه ايسه دوقتور شكری حازم بكلر . هيئت اداره اعضالغنه حق شناسی وغالب پاشالرله امين ، وليد . طلحه ، اشرف اديب ، ميلاسلی اسماعيل حق ، ازميرلی اسماعيل حق ، دوقتور توفيق رشدی ، حمداه ، غالب حق ، فريد ، صالح ، خلوصی بكلر انتخاب اولونمشلردر .

طلبهٔ علومده حركت فكريه :

مدارسك حيات ومماتی عرفه‌سنده

مدرسه‌لر طلبه ايچون‌می ، يوقسه مدرسلر ايچون‌ميدر ؟

باب مشيختده مدارسك اصلاح وتعاليسی اسبابنی استكمال ايچون مستشارلغك تحت رياستنده برقوميسيون تشكل ايتمش ومذكور قوميسيون طرفندن مدارسك بالعموم هيئت تدريسيه وتعليميه‌سنه بو خصوصده لائح اولان فكرلرينی بيلديرمه‌لرينی مشعر بر تذكره كوندرلمشدر. قوميسيونك ارسال ايتديكی تذكره‌لره بروغرامنك برر عينی ربط ايدلديكندن استهداف ايديلن غايه‌نك ، تماميله دكلسه‌ده ، بويوك برقسمی

غيب اولمشدر . چونکه مدرسينك اکثريسى مدارسده نه‌لر اوقونديغنى بيلميور .

***

مدارس حقنده‌کى افکار :

بوکون اساسلى ايکى جريان موجوددر : ١) حال حاضرى اصلاح ٢) آلتى سنه اولکى حاله ارجاع . قيصه‌جه تعبيرله يا فلاح ، يا افلاس . مع الاسف ايکنجى فکرك طرفدارلرى‌ده وار ، هم‌ده آز دکل . کوروليورکه شو کونلرده مدارسك حيات ومماتى موضوع بحث اولمقده‌در .

بز بواسکى اصولك سقامتى حقنده اجالهٔ قلم ايتمکى زائد عدايدردك . فقط متشکل قوميسيونك اکثريتى بوفکرده اولماسى وحتى بونك قرار اعداديه اقترانى بزى قوشقولانديردى .

مدارسك تشکيلاتدن اولکى حالى : « هوالباقى » سى اکسيك مزار طاشى ايدى . شيمدى او حاله افراغى بر « هوالباقى » علاوه ايتمکدر .

مستشرقلردن برينك وقتيله جرائد يوميه‌دن برنده انتشار ايدن « تورکلرك عربجه اوقوماسى » عنوانلى مقاله‌سنده : « تورکلر اون بش سنه عربجه اوقورلر . اجازت آلدقدن صوکرا الله ابن رشدك کتابنى ويررسه‌ك بر بونى اوقومادم ديرلر . عربجه‌ده قونوشامازلر . بن درت سنه‌ده عربجه‌يى اوکرندم وابن رشدى آکلايورم » ديور . بومسکت سوزلرك قارشيسنده هانکيمز برشى ديه بيليرز ؟

مقصد علم يتشديرمکسه اوچ درت سنه‌ده عربجه‌يى اوکره‌نلرك نصل اوکرندکلرينى آکلايوب عينى اصولى بوراده تطبيق ايتملى . بونك ايچون‌ده تشکيلاتى بوزمغه حاجت يوق . چونکه اسکى تشکيلات محصوللرينك عربجه‌يى نه‌قدر بيلدکلرينى يقيندن هر کون کوريورز .

***

اصول عتيقه‌جيلر : حال حاضره‌کى بويوك علمانك ؛ جامع اصولى يادکارى اولدقلرندن مذکور اصولك دوغرولغنه ؛ ابتداء خارج وداخل طلبه‌سنك هيچ عربجه آکلامادقلرندن‌ده تشکيلاتك اکريلکنه قائل اوليورلر .

اسکيدن يکرمى بش اوتوز بيك طلبه موجوددى . بوموجوددن بزه يادکار اوله‌رق برنجى صنفدن قالان علماء تعداد ايديله‌جك اولورسه آنجاق اون ايکى ويا اون بش‌در . على الحساب ١/٢٠٠٠ بو ايسه اسکى اصولك دوغرولغنه دکل ، سقامتنه دليلدر . چونکه برنجى صنفدن لااقل اوچيك علماء چيقملى ايدى . حالبوکه ميدانده کيم وار ؟!...

خارج وداخل طلبه‌سنك عربجه‌يى آکلاماملرينك سببى ايسه ، تشکيلاتده دکل ، تعقيب ايديلن اصولده يعنى اداره‌سزلکده ، يکى کسوه آلتنده اسکى ذهنيتك حالا حکمران اولمسنده آرامليدر .

ذکر ايديلن اسقولاستيك اصولى تکرار آچيقدن آچيغه تطبيق ايتمك‌ده ممکن دکلدر . احياسى ايچون اوغراشمق ايسه تماميله صوغومش بر اولويه تنفس صناعى ياپمق ديمکدر . چونکه حقيقى آرتق مدرك اولان طلبه آره‌سنده اصول مذکوره‌ده درس اوقويه‌جق همان کيمسه يوق کيدر . چيقسه چيقسه هر صنفدن نادر وبلکه بر قاچ نوادر چيقار .

فرض ايده‌لمکه – معاش ويا يمك طولاييسيله – اوقويه‌جق طلبه بولونسون ؛ فقط اکثريت عظماسى ظاهراً طلبه اوله‌جق ، حقيقةً دکل . بو ماهيتده‌کى طلبه‌دن نه بکله‌نيلور ؟

فکرار تجاعك غلبه‌سى تقديرنده مهم برمسئله داها قاليورکه اوده بر ايکى مدرس استثنا ايدلدکدنصوکرا ديکر درسعاملرك اوقوتاجق طلبه‌يى اجرتله تدارك ايتمك مجبوريتنده قاله‌جقلريدر . چونکه بوکيلرك درسنه ايستکيله دوام ايده‌جك مدرك بر طلبه بولنه‌ماز . بونك ايسه نه‌قدر بويوك محذورلرى داعى اوله‌جغى آزاده بياندر . علميه انحطاطنك مختلف شأيتلرى آراشديريله‌جق اولورسه الك کوزه چارپان سبب بو مسلکك روحانيت شکلنده ترسب ايتديرلمك ايسته‌نمسى‌در . حالبوکه اسلاميتده روحانيت وجسمانيت يوقدر .

***

اسکى اصولى سلب ايتدکدنصوکرا ايچنده بولونديغمز تشکيلاتك اصلاحى قاليور . بونك ايچون‌ده آوروپانك برنجى صنف فيلسوفلرندن « تولستوى » نك « دهاتك خاطرينه کلين آحادك مفکره‌سنى اشغال ايده‌بيلير » قولنجه رشيم حالنده بولنان تشکيلاتك آناخطلرينى چيزمك ايسته‌رم :

١) — طلبه ابتداء خارج‌دن چيقنجه‌يه قدر عربجه‌يى مکمل بر صورتده تکلم ايده‌بيلمه‌لى . بونك ايچون‌ده تعقيب ايديله‌جك اصول پراتيق اولملى . مدرسلر يکى اصوله واقف اهل لساندن انتخاب ايديلملى .

٢) — هر هانکى بر درس اولورسه اولسون درس وکالتى طرفندن تعيين وتحديد ايدلملى .

٣) — علوم رياضيه آراسنده بوغولوب قالان ابتداء داخل طلبه‌سنى مذکور علومى تقليل وفلسفه کبى آغير درسلرى محض قسمنه نقل صورتيله بولونديغى وضعيتدن قورتاره‌رق عربجه‌ده « ملکه » حاصل اوله‌جق بر درجه‌ده يتشديرملى .

٤) — هر قسمده هيئت تدريسيه ارباب اختصاصدن اولملى . ايستر درسعام اولسون ، ايستر اولماسون . شو قدرکه اختصاص بولونديغى تقديرده درسعام ترجيح ايدلملى .

٥) مدارسك آتيسنى تأمين ايتملى .

٦) اهليتلى مفتشلر واسطه‌سيله صيقى بر تفتيشه تابع طوتملى .

٧) بوتون نظرلر ابتداء خارج برنجى صنفه توجيه ايديله‌رك برنجيدن ترفيع صنف ايدن طلبه‌نك نه کبى نقائصى وارسه ايرتسى سنه برطرف ايتمکه چاليشملى .

٨) تفرعات حقنده « طلبهٔ علوم » جمعيتنك بالعموم طلبه‌نك آراسنه مراجعتله حصوله کتيرديکى تشکيلات نظردقتدن دور طوتماملى .

***

شو ذكر ايديلن اساسات تطبيق ايدلديكى تقديرده بش آلتى سنه ظرفنده مكمل بر پروغرام الده ايدلمش اولور . اكر خلاف مأمول جامع اصولى احيايه تشبث ايديليرسه فاتح زماندنبرى دوام ايدن بو علم عالمنك دنياسنى دكيشديرديكندن طولايى « انا لله وانا اليه راجعون » ديوب برر فاتحه اوقورز .

محن طلبه‌سندن
ا . شكرى

طلبهٔ علوم جمعيتنك لايحه‌سى

طلبهٔ علوم جمعيتنك اصلاح مدارس حقنده مجلس مبعوثان علميه انجمننه ويرديكى لايحه صورتيدر :

دين اسلام كه حيات عموميهٔ بشريه‌نك همدهٔ مدنيتى ، شهراه فيض وشمس سعادتيدر . اهل اسلام بونك مجاهد ونكهبان امورى ، علوم شرعيه‌ده قوانين مشيتى در . بوقوانينك جهت نظريه‌سى مؤسسات علميه‌يه ، جهت علميه سى ده هيئت اجتماعيهٔ اسلاميه‌يه مودوع وموروثدر . هرايكى طرفك آهنك حركت وفعاليتنى محافظه واستهداف ايلدكلرى غايهٔ متحده‌يه ايصال وظيفه‌سى ، خاصةً حكومت جليلهٔ اسلاميه‌يه مودوع بر امانتدر . شو حالده بويولده‌كى عزائمى اقتحام ووظيفهٔ ارشادى حسن تدوير وايفا مجاهدهٔ ماديه ومعنويه‌يى تكفل ايليه‌جك زمره‌لرك معلم امورى ، امام حركتى مؤسسات علميه‌دن طوغه‌جق ارباب فيض وكمال ومتخصص افكار دور انديشان اولمسى ايجاب ايدر . بناءً عليه مسلك علميه‌نك مكتب فضيلتى ديمك اولان مدارس اسلاميه‌يى ؛ حيات علميهٔ اسلاميه‌نك ناظم اقبالى ورروح امتك كهكشان استقبالى اوله‌جق بر مؤسسهٔ فعاله حالنه افراغه لزوم شديد واردر .

نوت ، مدارس اسلاميه‌دن طوغان ماضيده‌كى او شموس عرفاندركه ؛ سلطنت سنيهٔ عثمانيه‌نك ـ ادامها الله تعالى الى يوم القيامة ـ تاج معلاى خلافتله تزييد شعشعه‌سنه ، تنفيذ معدلتنه ، توسيع سطوتنه خدمت ايله عادتا بو ايكى اريكهٔ حقنمونى يكديكرينك شهبال اعتلاسى ، سلاح مدافعه‌سى اوله‌جق بر موقع رحينه اصعاد ايلمش واونك شانته بو كبى نيجه ابديمون خاطرات ومعاليات الحاق ايلمشدر . ايشته بو حقيقته بناءً دركه تاريخ ؛ عثمانلى سلطنتى پادشاهلرينه ، پادشاهلرينى ده علماسنه مديون شكران بر موقعده كوستيرر .

« معرفت التفاته تابعدر ، مشتريسز متاع ضايعدر . » مصداقنجه تدريجاً حياتندن ، ضياء فيض وعرفانندن ضايعات ويرمكه باشلايان او دار العرفانلرك ، اومؤسسهٔ مرصوصه‌لرك حائز اولدقلرى اهميت وقيمت ذاتيه‌لرى دور مشروطيتده تقدير ايديلمكه باشلانيلمش وبالنتيجه مدارس اسلاميه‌ده بر طاقم اساسلى وفيضناك تشكيلات واجراآته كريشيلمش ايدى . فقط بتون بو پاپيلان فدا كارلقلره رغماً متناقض اجتهاد شخصيلرله ، اجراآته مأمور ايديلن عضولرك عدم اهليت ولياقتلرى يوزندن ؛ تثبيت ايديلن اساسات وتطبيق ايديلن اصول تدريس وتدرس مع الاسف عكس الامل والعمل نتيجه‌لر ويرمكدن قورتيله‌ميه‌رق ترك ديار ايده‌رك كلن بيكلرجه شبان امته ناقابل تلافى ضررلر تحميل وسينهٔ مجروحلرينه‌بك آجيقلى مقدرات توديع ايلمشدر .

بو آجى واوزون ، ضررلى تجربه‌لردن متنبه اولمق قوتنى آلان طلبهٔ علوم نهايت طوپلانوب بيك فدا كارلقله بر « طلبهٔ علوم جمعيتى » وجوده كتيره‌بيلدى ، ايكى سنه حقوقنى مدافعه ، ضررلرينى تلافى ، وظيفه‌سنى حسن ايفا يولنده نه‌قدر چاليشمق لازمسه او قدر چاليشدى والآن ده چاليشمقده‌در . ايشته بو جمله‌دن اوله‌رق مدارسك حيات حاضره‌سنده‌كى كورديكى نواقصك ، حيات عرفانى لايق اولديغى مجرادن تحريكه قطعياً صالح اولديغى بالتجربه كورمش وبلا اهمال اصلاحنه قانع بولنمش اولديغندن مجلس عاليلرينه طلبهٔ علوم اسلاميه واحكام شرعيه‌نك روح فردى واجتماعيده بحق تجليسى واخلاق وتربيهٔ محمديه‌نك وجدان امته افاضه‌سى ايله اسلاملرى ؛ جمعيت بشريه‌نك آهنك حيات ومجراى سعادتنى بالفعل تدوير ايده‌جك بر موقع حاكمه اصعاد مظهريتنى تأميندر . بوكا كماهو وصول ، مدارس اسلاميه‌نك علوم عاليه وعلميه وفنون مدنيهٔ حاليه وآتيه شهراهندن وتكمل واختصاص مجرالرندن مهورينه وابسته بولنديغندن سينه‌سنده بسله‌ديكى كنج دماغلرك دينى ومدنى احتياجات حاليه وآتيه‌لرينى تطمين ايده‌جك بر صورتده كمال اهتمام وجديتله تعليم وتعلملرى تحت وجوبده‌در . بناءً عليه تشكيلات حاضره ايله اداره اولنان مركز مدارسنده علوم شرعيهٔ اساسيه وفرعيه‌دن ماعدا واجب التحصيل فنون والسنهٔ اجنبيه‌نك قبوليله مدت تحصيليه‌نك ده اون بش سنه اولمسنه لزوم كورلديكندن هر برى اوچر سنه‌لك دورهٔ تحصيليه‌يى حائز اولمق اوزره (احضارى ، ابتداء خارج ، ابتداء داخل ، محن ، متخصصين) ناميله بش قسمه تفريق وبرر مدير عمومى‌يه توديع ايليه‌رك وهيئت مجموعه‌سنه (مدرسة الاسلاميه) عنوانى ويريلك وعين زمانده يالكز بومدرسه‌يه عائد وهر قسمنه مخصوص اولمق اوزره برر علامت فارقه احداث وليلى طلبه‌سنى اطعام ، اسكان والباس ايلمكله برابر محن قسمندن مأذون اولانلره طشره ، ومتخصصينده اكمال تحصيل ايدنلره ده استانبول رؤس اعطاسى وبوندن ماعدا اهليتلرينه كوره مكاتب رشديه ، اعداديه ، عاليه‌ده علوم اسلاميه معلمى اولمق حق واوچيوز اوتوز اوچ سنه‌سى مبعوثاننك مدارسه بخش ايتمش اولديغى حقوقك عيناً اجراسى والحاصل دها عمومى بر تعبير ايله حيات شخصيه‌لرينك تفيضنى وعوامل معيشتلرينك حسن تدويرينى ووظائف دينيه ومليه‌لرينك كمال امنيت ومتانتله اجراسنى ملاحظه ايده‌رك برر مخرج تثبيت وتأمين ايديلمليدر .

اشبو مدرسهٔ اسلاميه‌يه قيدوقبولده بغايت اعتنا ايديله‌رك احضارى قسمنه قبول ايديله‌جك طلبه‌نك تحصيل ابتدائى‌يى اكمال ايتمش اولملرى ويا او درجه اهليتلرينى بالامتحان اثبات ايلملرى . ديكر قسم ويا صنفلره كيره‌جكلر ايچونده بر صنف اشاغى درسلردن اعلا درجه‌ده امتحان ويرمه‌لرى وعين زمانده معاينهٔ طبيه‌يه تابع طوتولمه‌لرى

ومتخصصینه دخول ایچون، شفاهی بر امتحان اجرا ایده‌رك اعلا درجه‌یی احراز ایدنلرك ایسته‌دكاری صنفلردن برینه قبوللری تقریر ایدلملیدر.

تعیین ایدیله‌جك معلم ومدرسلرك بالكز اهلیت ولیاقتلری نظر دقته آلنه‌رق طلبه‌یی بر طاقم شخصی وسیاسی احتراصلرك قربانی ایتمه‌ملی یعنی، آچیق بر تعبیر ایله، خواجه ایچون درس دكل، درس ایچون معلم آرانمسی فاتحهٔ اصلاحات اولملیدر.

طلبه‌نك دینی علوم وعصری فنون ایله مجهز وتربیهٔ اسلامیه‌یی تمثل اولمسی واخلاق نبویه‌یی محیطنه لسان حال ایله تقریر ایده‌بیلمه‌سی ایچون اخلاقیات وعباداته، تدریسات وتدرساته، نظام وانتظاماته بغایت اعتنا واهتمام ومرعی الاجرا اولمسی تقرر ایتدیریله‌جك اولان نظام واساسانك بی‌طرفانه، بحق تطبیق نظر دقته آلنمقله برابر احتیاجات علمیهٔ حاضره‌یی تأمین وتطمین ایچون مدت تدریسیه واحتیاج زمان ملاحظه ایدیلمك صورتیله علوم عربیه‌دن محتاج تعدیل اولانلری بر هیئت علمیهٔ مخصوصه طرفندن تدقیق واصلاح اولنملی، وساعات دروسك لیت‌لعل ایله هیچ بر زمان ضیاعنه سببیت ویریلمه‌ملیدر. تدریسات دائما نظری وعملی بر صورتده تطبیق ایدیلملی. هله مكالمات عربیه والسنهٔ اجنبیه غایت بر اتیق تعقیب ایدلملیدر. متخصصینه قدر بالعموم صنفلرده علوم عربیه‌نك یومی ایكیشر ساعتدن دون اولمه‌مسنه وابتداء داخلك صوك صنفنه قدر بتون صنفلرك علوم عربیه‌لرینك متخصصلر طرفندن مذاكره‌سنه اعتنا ایدیلملیدر. احضاریدن بدأ ایله ابتدای داخلك صوك صنفنه قدر هر اوچ آیده بر اولمق اوزره سنه‌ده ایكی دفعه امتحان خصوصی اجراسیله مكتسب نومرولر امتحان عمومیده اساس اتخاذ ایدلملیدر وامتحان عمومیلرك غایت جدی وبی‌طرفانه اجرا ایدیله‌بیلمه‌سی وحقسزلغه میدان ویریلمه‌مسی ایچون هیئت ممیزه بش ذاتدن دون اولمامليدر.

طلبه‌یی سعیه، حسن اخلاق وحركته ترغیب وتشویق ایچون مادی ومعنوی مكافات، تأدیب وتحذیر ایچون مجازات بلااهمال تطبیق واجرا ایدیلملیدر. وبلامعذرة اوچ آی درسه دوام ایتمیان طلبه صنفنده ابقا وبر سنه دوام ایتمینلرله ایكی سنه متعاقبا ترفیع ایده‌میانلرك قیدلری ترقین ایدیلملیدر.

احضاری، ابتداء خارج، ابتداء داخل، محن قسملرینك علوم وفنونیله ساعات دروسنی مشعر بروغرام ملفوفاً تقدیم قلنمش ومتخصصین دروس وپروغراملرنده مرجع عالیلرینه عائد بعض تعدیلاتك اجراسنه طرفمزجه موافقت ایدیلمشدر. شوقدر وار كه روح دینی وملیمزك سرتاج ابتهاجی دیمك اولان ادبیات عربیه وتركیه‌مزده، مسلك علمیه ایچنده متخصصلر یتشمه‌سنه احتیاج شدید موجود اولمقله بر ادبیات شعبه‌سی كشادیله مؤسسهٔ مذكوره‌نك درت شعبه‌یه ابلاغنه لزوم كورلمكده اولدیغی عرض ومعروضات عاجزانه‌مزك تصویب وموقع اجرایه وضعنه دلالت علیه‌لرینی استرحام ایله تقدیم احترامات وتعظیمات ایلرز اولبابده.

طلبهٔ علوم جمعیتی

طلبه اجتماعلری وقونفرانسلر

بر مدتدن بری طلبهٔ علوم آره‌سنده بویوك بر تساند حصوله كلدرك هیئتی متحداً حركت ایتمكده، هر اون بش كونده بر منتظماً عمومی اجتماعلر عقد ایله آره‌لرنده‌كی اخوت وصمیمیتی تأیید ایلمكده‌درلر. طلبهٔ علوم جمعیتنك بو خصوصده‌كی همت ودلالتی جداً شایان تقدیردر.

بو اجتماعلرده طلبه افندیلر طرفندن مدرسه حیاتنه دائر قونفرانسلر ویریلیر؛ دینی، اجتماعی بعض مسائل حقنده مداولهٔ افكار ایدیلیر؛ شعرلر اوقونور؛ بو صورتله خطابت خصوصنده كسب ممارسه‌ده ایدلمش اولور.

بو اجتماعلرك وخطابه‌لرك بك بویوك فائده‌سی واردر. بر طرفدن طلبه آره‌سنده مؤاخاتی تأمین ایدر، لدی الایجاب حقوقلرینك مدافعه‌سی ایچون توحید مطالب خصوصنی تسهیل ایلر. دیكر طرفدن طلبه‌یی جماعت حضورنده سوز سویلمه‌یه آلیشدیرر؛ یا بر مسئله‌یی تشریح، یا بر حق مدافعه یوللرینی كوسترر.

ان شاءالله بو اجتماعلر بویله صمیمیتله، بویله انتظام ایله دوام ایدرك طلبه افندیلرك انكشاف فكریلرینه خادم اولور.

***

سبیل الرشاد اداره وكتبخانه‌سی باب عالی قارشوسنده‌كی دائرهٔ مخصوصه‌یه نقل اولونمشدر.

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی — اشرف ادیب

سبيل الرشاد

١٣٣٠

دينى ، فلسفى ، علمى ، ادبى هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در

باش محرر: محمد عاكف

صاحب ومدير مسئول: اشرف اديب

والله يهدى من يشاء الى صراط مستقيم

اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

ابونه شرائطى

داخل ، خارج ، هر يرايچون سنه‌لكى (٢٥٠) ، آلتى آيلغى (١٣٠) غروشدر .

نسخه‌سى ٥ غروش ، سنه‌لكى ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

باب عالى قارشوسنده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات

آبونه بدلى پشيندر

مسلككه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز

اخطارات

ادرس تبديلنده آيريجه بش غروش كوندرلمليدر

مكتوبلرك امضالرى واضح واوقوناقلى اولمسى وآبونه‌ صره نومروسنى محتوى بولنمسى لازمدر

ممالك اجنبيه ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسى رجا اولنور

پاره كوندرلديكى زمان نه‌يه دائر اولديغى واضحاً بيلديرلمسى رجا اولنور

عدد : ٤٦٣ — ١٦ شعبان ١٣٣٨ — پنجشنبه — ٦ مايس ١٣٣٦ — ١٨ جلد

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحيم

« واذا لقوا الذين آمنو قالوا آمنا ..... وانتم معرضون . »

٢

قرآن كريمك بنى اسرائيل تاريخنى حكايه و بو قومك ايشله‌ديكنه مقابل دوچار اولديغى خسران وعذابى ايضاح ايتمسندن مقصد يالكز عليه الصلاة والسلام افندمزه ايمان ايتميه‌نلرى لوم وتعنيف ايتمك ، ياخود بونلرك آبا واجدادى طرفندن كوستريلن واحفادى طرفندن تعقيب اولنان درلو درلو عناد وفساد يوللرينى بيان ايتمك دكلدر ، كتاب كريمك دها برچوق مقاصد عاليه‌سى واردركه بونلرى اهل اسلامه توضيح ايدرك قرآنى اهمال وشهوات نفسانيه‌يه اتباع يوزندن اسكى برقومك دوچار اولديغى عواقب فجيعه‌يه دوچار اولمامسنى استهداف ايلر . ايشته بزده ، بو آيات كريمه‌نك احتوا ايلديكى عبرتلرى بيان ايله مسلمانلرك بو قلاكتلره آنجق بنى اسرائيلك يوللرينه صاپدقلرندن واو يولى خطوه خطوه تعقيب ايتدكلرندن طولايى دوچار اولدقلرينى اكلاته‌جغز .

آيات كريمه بزه كوستريوركه بنى اسرائيل ايكى فرقه‌يه آيرلمش . بريسى علم وكتاب صاحبى ايمش . بونلر كلام اللهى ديكلرلر و ديكلدكدن ، اكلادقدن ، اسرارينه نفوذ ايتدكدن صكره تحريف ايدرلردى . بونلرك علم وعرفانى ذره قدر فائده بخش اولمامش ، بالعكس برطاقم توسوسانه انقياد ايدرك خلقى اك وخيم عاقبتلره طوغرو سوروكله‌مش . شايد بونلردن بريسى طريق انصافه سلوك ايله پيغمبر اسلامك نبوتنه دائر تورانده بولنان آياتى اهل اسلامه اخبار ايدرسه همان هيسى بربريله چكيشمه‌يه باشلارلر ، تورانده‌كى آياتى افشا ايتدكلرندن واهل اسلامك النه بنى اسرائيلى مجادله ميداننده مغلوب ايده‌جك برقوت ويرمش اولدقلرندن رؤساى يهود بو آياتى اخبار ايدنلره هرصورتله سوء معامله ايدرلردى . مقصدلرى بوصورتله اللهى الداتمق ، مسلمانلرى اغفال ايتمك ، اللهك بتون سوزلرينه ايمان ايدن نبى امينك احكاميله متقيد اولمامقدى . ايشته بنى اسرائيل ايچنده اوقويوب يازانلرك حالى بو مركزده ايدى .

ايكنجى فرقه ايسه اميلردن ، اوقومق يازمقدن بى خبر ، توراتدن آنجق خوشلرينه كيدن ، شهوات نفسيه‌لرينى تطمين ايدن آيتلرينى بيلنلردندى . بونلر توراتك آيات صريحه‌سندن برينى ايشيتسه‌لر اونكله اكلادقلرى وجهه عمل ايتمكدن چكينه‌رك رؤساى دينيه‌لرينك آغزلرندن ايشيده‌جكلرى برطاقم تأويلاته ، هم‌ده آيت كريمه‌نك منطوقنه موافق اولميان ، علم يقين ايله منقوض اولان برطاقم تأويلات بعيده‌يه اعتماد ايدرلردى . بونلر جهالتلرينه رغماً توراتك معناسيله اكلادقلرى درجه‌ده عامل اولسه‌لردى قورتولورلردى . چونكه جناب حقك تكليف بيورديغى بوندن عبارتدر . فقط بونلر كتاب اللهدن روكردان اوله‌رق رؤساى دينيه‌نك ايزلرندن كيتديلر . جناب حقك احسان بيورديغى هدايته رغماً ظنون وشهواته اتباع ايلديلر .

بو آيت كريمه‌دن عامه‌نك ، حق اميلرك كتاب اللهدن نه اكلارلرسه اونكله عمل ايتمكله مكلف اولدقلرى اكلاشلمقده‌در . برطاقم باباسلرله

رؤساى دينيه‌نك فتوالرى اونلرى بو يولدن الیقویماملیدر. چونكه عوام ناس، بشقه‌لرى كبى، أدب و تربيه‌يه، اخلاقه عائد برچوق آيتلرى اكلادقلرى كبى، احكامه عائد برچوق آيتلرى‌ده ادراك ايدرلر. آكلامدقلرى طرفلرى ايسه آرامقله مكلف دكلدرلر. آرامغه، تتبع ايتمكه استطاعتى اولمازسه اوزمان علمانك افتاسيله اكتفا ايدر. شرعاً اجتهاد ايله مكلف اولان هر انسان حقنده تقليد ممنوع دكلدر. چونكه اجتهاد مطلق، آنجق شرائطنى حائز اولانلر ايفا ايده‌بيليرلر. بو شرائطى حائز اولميانلر، بحث ونظره، تدقيق وتحقيقه وقف حيات ايده‌ميانلر ايچون، اوچ موضعدن ماعداده، تقليد حرام دكلدر :

بو اوچ موضعدن بريسى — آبا واجداد ايله علمانى تقليد ايله اكتفا ايدرك طرف حقدن نازل اولان احكامه، ممكن اولديغى حالده، رعايت ايتمامك .

ايكنجيسى — رأينه وقولنه اعتماد اولنوب اولنميه‌جغى مجهول اولان برينه تقليد ايتمك .

اوچنجيسى — تقليد اولنان ذاتك قولى دليل ايله جرح اولندقدن صكره ينه تقليد اولنمسى .

ابن قيم ديركه : «طرف آلهيدن نازل اولان آيات الهيه‌يه اتباعه بذل موجوديت ايدرك كنديسنه آشكار اولميان بعض جهتلرده، دها عالم اولان برذاته تقليد ايتسه بو حركت مذموم دكل، ممدوحدر. فقط بوندن ماعداسنه اولا كتاب الله ايله سنت رسول اللهه مراجعت اولنمالى وآنجق استنباطه امكان بولنمديغى زمان تقليد ايتمليدر.» «اتبعوا ما انزل اليكم من ربكم. ولاتتبعوا من دونه اولياء»

بنى اسرائيل ايچنده برطاقم «علماء سوء»لا، برطاقم «اولياء شيطان»ك بولنمسى نصل كه جناب حقك غضب ابديسنه دوچار اولملرينه سبب اولديسه، عامه‌نك اونلرى تقليد ايله اكتفا ايدرك احكام الهيه‌دن روگردان اولملرى بو عذاب وغضبك ديكر برسببى اولدى. عامهٔ ناس اويله برطاقم طائفه‌لرى تقليد ايتديلركه بونلرك ايچنده معصوملردن ماعدا هركسك دوشه‌جكى خطالردن سالم اولميانلرى وار، كلام الهيى تحريف ايدنلر وار؛ دنيا ايچون وياخود برطاقم فتنه‌لرك ايقاظى ايچون دينك ايچنده دیندن اولميانى ادخال ايدنلر واردى! «يشترون بعهدالله وايمانهم ثمنا قليلا»

هيچ شبهه‌سز بوكيلره اتباع ايتمك بلانك انتشارينه، عدالتك محوينه، فضيلتك زوالنه، قانلرك اراقه‌سى، حريتلرك اسارتى، حقوقك اغتصابى كبى كافهٔ محارمك استباحه‌سنه مؤدى اولور .

عبدالعزيز چاويش

قرآن عظيم الشانك حاكميت مطلقه‌سى

امت اسلاميه‌نك احكام دينيه‌ده كوستر‌ديكى تسيب واهمالك نتيجه الك مهم سببى شودر :

اركان واحكام ضروريه — كه يوزده طقساندر — بالذات قرآنك وقرآنك تفسيرى ماهيتنده اولان سنتك ماليدر .

اجتهادى اولان مسائل خلافيه ايسه يوزده اون نسبتنده‌در. قيمتجه مسائل خلافيه ايله اركان واحكام ضروريه آره‌سنده عظيم تفاوت واردر. مسئلهٔ اجتهاديه آلتون ايسه اوته‌كى بر الماس ستوندر. عجبا طقسان الماس ستونى اون آلتونك حمايه‌سنه ويرمك، مزج ايدوب تابع قيلمق جائزميدر ؟

جمهورى، برهاندن زياده، مأخذده‌كى قدسيت امتثاله سوق ايدر. مجتهدينك كتابلرى وسيله كبى، جام كبى قرآنى كوسترملى؛ يوقسه وكيل، كولكه اولماملى .

منطقجه مقرردركه ذهن ملزومدن تبعى اوله‌رق لازمه انتقال ايتمز. ايتسه‌ده ايكنجى برتوجه وقصد ايله ايدر. بوايسه غير طبيعيدر. مثلا حكمك مأخذى اولان شريعت كتابلرى ملزوم كبيدر. دليلى اولان قرآن ايسه لازمدر. محرك وجدان اولان قدسيت، لازمك لازميدر. جمهورك نظرى كتابلره تمركز ايتديكندن يالكز خيال ديال لازمى تخطر ايدر. لازمك لازمنى نادراً تصور ايدر. بوجهتله وجدان لاقيدلكه آليشير، جمودت پيدا ايدر. اكر ضروريات دينيه‌ده طوغرودن طوغرويه قرآن كوستريلسه‌يدى، ذهن، طبيعى اوله‌رق، مشوق امتثال وموقظ وجدان ولازم ذاتى اولان «قدسيت»ه انتقال ايدردى. وبو صورتله قلبه ملكهٔ حساسيت كله‌رك ايمانك اخطاراتنه قارشى اصم قالمازدى .

ديمك شريعت كتابلرى بر شفاف جام ماهيتنده اولمق لازم كليركن مرور زمانله مقلدلرك خطاسى يوزندن پاصلانوب حجاب اولمشلردر. اوت، بوكتابلر قرآنه تفسير اولمق لازم ايكن باشلى باشنه تصنيفات حكمنه كچمشلردر .

حاجات دينيه‌ده جمهورك انظارنى طوغرودن طوغرويه، جاذبهٔ اعجاز ايله رونقدار وقدسيتله هاله‌دار اولان ودائما ايمان واسطه‌سيله وجدانى اهتزازه كتيرن خطاب ازلينك تمثالى بولونان، قرآنه چويرمك اوچ طريقه‌در :

۱) يا مؤلفينك بحق لايق اولدقلرى درين برحرمتى تنقيد ايله قيروب اوحجابى ازاله ايتمكدر. بوايسه تهلكه‌در، انصافسزلقدر، ظلمدر .

۲) ياخود تدريجى برتربيهٔ مخصوصه ايله كتب شريعتى شفاف بر تفسير صورتنه چويروب ايچنده قرآنى كوسترمكدر. سلف مجتهدينك كتابلرى كبى: موطأ، فقه اكبر كبى. مثلا برآدم (ابن حجر)،

نظر ایتدیکچه وقت قرآنی آکلامق وقرآنك نه دیدیکنی اوکرنمك مقصدیله نظر ایتملی . یوقسه ابن حجرك نه دیدیکنی آکلامق مقصدیله دکل . بوایکنجی طریقده زمانه محتاجدر .

۳) یاخود جمهورك نظرنی ، اهل طریقتك یاپدیغی کبی ، اوحجابك فوقنه چیقاره‌رق اوستندن قرآنی کوستروب قرآنك خالص مالنی یالکز اوندن ایسته‌مك وبالواسطه اولان احکامی واسطه‌دن آرامقدر .

برعالم شریعتك وعظنه نسبةً برطریقت شیخنك وعظنده‌کی اولان حلاوت وجاذبیت بوسردن نشأت ایدر .

امور مقرره‌دن درکه افکار عامه‌نك برشیئه ویردیکی مکافات ، کوستردیکی رغبت وتوجه اکثریا اوشیئك کماله نسبةً دکلدر ؛ بلکه اوکا درجهٔ احتیاج نسبتنده‌در . برساعتجینك برعلامه‌دن زیاده اجرت آلمسی بونی تأیید ایدر . اکر جماعات اسلامیه‌نك حاجات ضروریهٔ دینیه‌سی بالذات قرآنه متوجه اولسه‌یدی اوکتاب مبین میلیونلرجه کتابلره تقسیم اولونان رغبتدن دها شدید بررغبته ، احتیاج نتیجه‌سی اولان برتوجهه مظهر اولور وبوصورتله نفوس اوزرنده بوتون معناسیله حاکم ونافذ اولوردی . یالکز تلاوتیله تبرك اولونان برمبارك درجه‌سنده قالمازدی .

بونکله برابر ضروریات دینیه‌یی مسائل جزئیهٔ فرعیهٔ خلافیه ایله مزج ایدوب اوکا تابع کبی قیلمقده بویوك برخطر واردر . زیرا «مصوبه» [۱] نك مخالفی اولان «مخطئه» جیلردن بری دیرکه : «مذهبم حقدر ؛ خطا احتمالی وار . باشقه مذهب خطادر ؛ صوابه احتمالی وار .» حال بوکه جمهور عوام مذهبده امتزاج ایتمش اولان ضروریاتی نظریات اجتهادیه‌دن واضحاً تمییز ایتدیکندن سهواً ویا وهماً تخطئه‌یی فی‌الجمله تشمیل ایده‌بیلیر . بوایسه خطر عظیمدر . نجه تخطئه‌جی حب نفسدن نشأت ایدن «انحصار ذهنیت» علتیله معلولدر . وقرآنك جامعیتندن وعموم طبقات بشره شمول خطابندن غفلتله مسئولدر . هم تخطئه‌جیلك فکری سوء ظن وطرفکیرلك حسنك منبعی اولدیغندن اسلامده لازم اولان تساند ارواح ، توحید قلوب ، تحابب وتعاونه بویوك رخنه‌لر آچمشدر . حال بوکه حسن ظنله ، محبت ووحدتله مأمورز .

* *

بومسئله‌یی یازدقدن برآز زمان صکره برکیجه رؤیاده جناب پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندیمزی کوردم . برمدرسه‌ده حضور سعادتده بولونیوردم . جناب پیغمبر بکا قرآندن درس ویره‌جکلردی . قرآنی کتیردکلری صیره‌ده حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم افندیمز قرآنه احتراماً قیام بویوردیلر . اودقیقه‌ده شو قیامك امتی ارشاد ایچون اولدیغی بردن خاطرمه کلدی .

بالآخره بورؤیایی صلحای امتدن برذاته حکایه ایتدم . شوصورتله تعبیر ایتدی :

— بو ، بویوك براشارت وبشارتدرکه قرآن لایق اولدیغی موقع معلایی بوتون جهانده احراز ایده‌جکدر .

بدیع الزمان
سعید

مسلمانلغك تمامیله تطبیقی زمانی کلمشدر

شیمدی‌یه‌قدر فلاکتدن فلاکته سوروکلنمکدن بردرلو قورتوله‌میان شومعصوم ملت نظرنده ماهیتی غیرمعلوم برشی قالدیغندن زمانك نه تجربه ، نه‌ده ترددله اصراره اصلا مساعده‌سی اولمادیغنه وتطبیقات دورینك چوقدن حلول ایتدیکنه اعتماد عمومی برکالدر .

بوندنصکره اتخاذ ایده‌جکمز طرز حرکتك ماهیتنی تعیین ایجنی قالیرکه ، بونی‌ده هرآن وزمانده افکار وآرزوی عمومیده آرامق لازمکلیر .

امت اسلامیه‌نك تعالی وترقی‌یه طوغری خطوه انداز اولمسی ، حیات اجتماعیه وسیاسیه‌سنده اساسات اسلامیه‌نك حکمران اولمسی وبومقصدك حصولی ایسه مشترك ومنتظم برمساعینك وجود کتیرلمسی یولنده‌کی ارزوی عمومینك برآن اول تطمین وبوصورتله هیئت عمومیه‌نك برنقطه‌ده برلشمسیله قابل اولدیغنی ینه بوصحیفه‌لرده مکرراً ایضاح ایتمش ایدك . کیم نه‌دیرایسه دیسون ، شیمدی‌یه قدر هیچ بروقت نظراهمیته آلنمیان واك زیاده لازم الاتباع اولان بوآرزوی عمومی مسئله‌سنده برقاچ ثانیه توقفه تنزل ایدلمامشدر . خصوص مذکور نه زمان وهرهانکی طرفدن درمیان ایدیلیر ایسه ایدلسون ، درحال بردوداق بوکمسیله برابر اکثر خلقك جهاندن بحثله شایان اهمیت اولمدیغی ایما ایدلمشدر .

هیچ دوشونیلمیورمی‌که بوکون دولتك قوت وقدرتنی تأمین ایدن بواکثریتك مقصدی حصول بولمدقچه رفاه وسعادت عامه‌نك حصولی ممکن ومیسر اوله‌مز . اشخاصك منافع شخصیه‌سی واجتهادات شخصیه‌سی ایله امت اسلامیه‌نك امورینی تدویره قالقشمق منفعت یرینه مضرتنی انتاج ایدر .

امت اسلامیه‌نك تاریخی هرنه‌زمان نظر امعانه آلنیرسه ، لایعد قهرمانلق وفداکارلغك آثار مبجله‌سی کورولور . فقط شونی‌ده نظر دقته آلملیدرکه بو قهرمانلقلر دیندار وعزمکار رجالك کیاست واخلاصله برغایه‌یه وصول ایچون هرامورده توحید مساعی وحرکات ایتملریله ظهوره کلمشدر .

[۱] درت مذهبده حقدر ؛ فروعاتده حق تعدد ایدر ، دینیلره علم اصول اصطلاحنجه (مصوبه) دینیر .

اوزاغه کیتمکه نه حاجت؛ دونکی حربك یقین بر نقطه‌ده کوستردیکی دینی تحریکاتدن طوغان برقاچ کونلك غضنفرانه صولتك استقبالده شاهدی ینه تاریخ اوله‌جقدر .

بوملتك سینه‌سی بلکه حربدن بیتابدر . فقط روحی هیچ بر وقت اولدوروله‌مامش واولدیریله‌میه‌جکدر . قلبی اوزرینه چوکن اوفاق یأس واضطراب ایسه امنیت واعتماد عمومی‌یی قزانمش ذوات فاضله‌نك نقاط آنفه‌یه عرض انظار اهمیت ایلدیکی کون زائل اوله‌جغی بی شبهه‌در .

شیمدی‌یه قدر هر تشبثاتمزه عارض اولان عطالت وبطائت وبونك نتیجهٔ طبیعیه‌سی اولان محرومیتمزه سبب یکانه عد ایدیلان عنعنات دینیه وملیه‌یه قارشو صاوروالان بهتانلرك بوکونکی سونوکلکی بك آشکار بر صورتده مرئیدر .

حقیقی ایسه ایکی عصری متجاوز برزماندنبری امته رهبرلك ایدنلرك قلبندن دین وملیته قارشو محبتك زوالنده واحکام دینیه‌نك تطبیق خصوصنده کوستریلن اهمالده آراملیدر .

بدایت مشروطیتدنبری بوحالك دها زیاده ترقی وتعمم ایتدیکنه بوکونکی قوت وقدرتسزلکمزدن بشقه دلیله حاجت کوریله‌مز . دیندن استفاضهٔ حقیقت ایتمیان بررهبره ، حق هیچ بر وقت توفیقی رفیق ایتمز . هر حال وحرکتنی حقه مدیون ومعتقد اولمیان انساندن ایسه منفعت عمومیه نامنه خیر بکلنه‌مز . شخصی اجتهاد وحرکتلرك ثمره‌سی محدود اولور، منفعتی اولسه‌ده شخصه عائد قالیر ، عموم نامنه قطعیاً نافع ومؤثر اوله‌مز . عمومك منفعتنی تأمین ایده‌جك قوت بر غایه آلتنده توحیدی آرزو وبرنامه حرکت ایدن ملتدن طوغار .

قومیتی منع ایدن بردینه سالك اولان بوخلقك ایسه حرکت ایده‌جکی نام انجق حقیقی وتام معناسیله (اسلامیت) اوله‌بیلور . بوکونکی تفرقه‌یی طوغوران عاملك (قومیت) دستوری اولدیغنه نه شبهه ؟

منحصراً قومیت نامنه حرکت ایدن ملتلرك عاقبت فجیعه‌لرینك وجود اسلامده آچدیغی جریحه‌لرك تداویسنی تأمین ایده‌جك عامل ومؤثر ، یاپیلان خطیئاتدن اظهار ندامتله احکام جلیلی اهمال اولنان بودین عالی‌یه عودتله ممکن اوله‌بیلور .

کوچك وبیوك هر برخطاسی مدرك وحقه قارشو معترف اولان برقومه مصائب عارض اولمسی بعیدالاحتمالدر .

بو خصوصده بزم عصرلردن بری تراکم ایدن کناهلرمز پك چوقدر . مسلمانلق دعواسنده بولوندیغمز حالده کون کچدکجه مسلمانلقدن اوزاقلاشدق . قرآنك احکامی یالکز مصحفلرده یازیلی قالدی . او احکام جلیله‌یی - هیچ برینی استثنا ایتمکسزین - حرفیاً تطبیق ایتمك امت اسلامیه ایچون فرض قطعی دکلیدر ؟ قرآن جلیل یالکز نمازك ، اوروجك فرض اولدیغنی کوسترمیور . اونك کبی دها نیجه احکام سیاسیه واجتماعیه واردرکه هر بری عینی درجه‌ده وجوب افاده ایدییور . بز ایسه او اوامر قرآنیه‌نك هیچ برینی نظر دقته آلمادق ، اونلری بر واعظك سوزی درجه‌سنده طوتمقدن هیچ صقیلمادق . اکر ، یالان سویلیورسه‌م ایشته قرآن میدانده‌در . هیچ بر حرفی تحریفه اوغرامامشدر . اونك قارشوسنده بزم افعالمزده میدانده‌در. مقایسه ایدیکز ، اووقت بزم مسلمانلغمزك ماهیتی میدانه چیقار . قرآنك نهی ایتدیکی نه‌قدر منکرات وارسه همان بلا استثنا هپسنی ارتکاب واجرا ایدییورز. قرآنك امر ایتدیکی حیات اجتماعیهٔ اسلامیه ، بنیان سیاسی ملیه نره‌ده؟ کوز بویایجیلقله آنجق کندی کندیمزی آلداته‌بیلیرز . قرآنك دستورلری قطعیدر . سنت الهیه ایچون تبدل یوقدر . « ان الله لایغیر مابقوم حتی یغیروا ما بانفسهم » بزم دوچار اولدیغمز فلاکتلر هپ کندی اللرمزله حاضرلادیغمز مصائبدر . هیچ کیمسه‌یه لوم ایتمك طوغرو دکلدر . فنالغك اصل منشأنی هر کس نفسنده آراملیدر . فلاحك مبدأی بودر. یکدیکرمزه قارشی تحمیل جرائم ایتمك طریق غفلت وضلالتدن هنوز آیریلمادیغمزی کوستر . دنیاده اك مذموم برشی وارسه اوده یالانجیلقدر ، ریادر ، نفاقدر. بودین جلیل صدق واستقامت اوزرینه قورولمشدر. حضرت پیغمبرك الا بویوك سرمایه‌سی صدقیدر . دشمنلری بیله بو خصوصده اعترافدن باشقه برشیئه جسارت ایده‌مه‌مشدر. اوسایه‌ده‌درکه اسلامیت آز زمانده کونش کبی جهانی قاپلادی . بزده مسلمانلق دعواسنده بولونیور ایسه‌ك عینی طریق صدق واستقامتی تعقیب ایتملی‌یز . یا تام معناسیله مسلمان اولملی‌یز ، یاخود بودعوادن واز کچملی‌یز. بو ایکیسنك آره‌سی نفاقدر، که جناب حق بزی بوندن شدتله منع ایتمشدر. قرآنك باش طرفنده کفردن ایکی آیتده بحث اولونیور . فقط نفاقدن بحث ایدن آیتلر صحیفه‌لر طولوسیدر . بونك البته بر حکمت جلیله‌سی واردر . بوندن تعامی ایتمك انصافسزلقدر .

اونك ایچون بن دییورم‌که بزم عصرلردنبری تراکم ایدن کناهلرمز پك چوقدر . هرشیدن اول بزم ایچون لازم اولان سیئاتمزه توبه ایتمکدر. شیمدی‌یه قدر کوتدیکمز دعواده صادق اولمادیغمزی اعتراف ایتملی‌یز . بونی یاپدیغمز کون فلاح باشلامش دیمکدر . کندیسندن پك زیاده اوزاقلاشدیغمز قرآن جلیله ، سنت رسوله درت ال ایله یاپیشمق زمانی حلول ایتمشدر . بزی قورتاره‌جق آنجق بودر: حقیقی مسلمانلق . بزم دستور اساسیمز قرآندر . اوکا مخالف هیچ برشی معتبر دکلدر . اوکا موافق هرشی معتبردر . اونك هر امری اجرا اولنمق ایچون ، نهیی‌ده منع ایدلمك ایچون نازل اولمشدر .

حقیقی مسلمانلر اونلردرکه قرآنك بلا استثنا هر امرینی اجرا ، هر نهینی منع ایدرلر .

ایشته امتك فلاحی یالکز بو نقطه‌ده‌در. دعوامزده صادق اولدیغمزی اثبات ایتمدکجه نصرت الهیه بزدن منقطعدر . مسلمانلق ، منتسبلرندن

ایمان تام ایستر، صدق وخلوص ایستر. جناب حقك مؤمنلره ـ اللهك قصد ایتدیکی معنا ایله مؤمن اولانلره ـ موعود اولان مکافاته نائلیت ایچون بوندن باشقه چاره یوقدر. عصرلردن بری‌در ذلت ومصائب ایچنده ازیلدك، دها بیکلرجه عصر باشمزی طاشدن طاشه اورسه‌ق قرآنه رجوع ایتمدکجه هیچ بر فائده‌سی یوقدر. «ولن تجد لسنة الله تبدیلاً» میلیونلر دکل، میلیارلرجه بشر بو دستور ازلیٔ الٰهی‌یی دکیشدیره‌مز. بختیار او امتلردر که هدایت الٰهیه اونلره یتیشمشدر.

آماصره‌لی : مصطفی نظمی

غرانیق مسئله‌سی حقنده

دارالحکمة الاسلامیه اعضاسندن راسم افندینك خطای عظیمی

— ٦ —

بوندن اولکی مقاله‌مزده «تمنی» و «امنیه» کلمه‌لری قرأ وقرائت معناسی ایله تفسیر ایدیلدیکنه کوره آیتلرك معنالرینی، توجیهلرینی تفصیلاً ایضاح ایدرك بو آیتلرك قصهٔ معهوده ایله هیچ بر صورتله مناسبتی اولمدیغی کوسترلمشدی.

شیمدی بر ده «تمنی» و «امنیه» کلمه‌لرینی معنای معروفلری اوزره حمل ایدرك معنای آتی بو صورتله توجیه ایده‌لم.

صحیح بخاریده مذکور اولدیغی اوزره ابن عباسدن «تمنی» و «امنیه» «حدیث» ایله روایت اولونمشدر. حدیثدن مقصد ایسه «حدیث نفس» در، فکریمزك عبارهٔ نفسیه‌سی حکمنده اولان کلام باطنی‌در. ابوالعباس احمد ابن یحیی ایله ابن الاثیردن‌ده «تمنی» حدیث نفس ایله، امر مرغوبك حصولنی تشهی ایله روایت ایدیلمکده‌در. قاموسك بیانه کوره‌ده «تمنی» برشیئی دیله‌مك، اومق، متخیله‌ده تقدیر وتصویر ایتمکدر. امنیه‌ده اومولان وتمنی اولنان آرزو ومقصوددر. شو حالده آیت کریمه، هر نبی ورسولك آرزو وتمنیسی اولدیغی، وبوکا قارشی‌ده شیطانك دائما القاآتده بولوندیغی وجناب حقك القاآت شیطانیه‌یی نسخ ایدرك کندی آیاتنی نبی ورسوللرینك دعوالرینی تحکیم ایله‌دیکنی بیلدیریور.

عجبا هر نبی ورسولك بر امنیه‌سی، بر آرزوسی وارمی ایدی وبو امنیه نه‌دن عبارت ایدی؟ شمدی بو جهتی ایضاح ایده‌لم: هیچ شبهه یوق که: جناب حق ناسی طریق هدایته سوق ایچون نه‌قدر رسول، نه‌قدر نبی ارسال بیورمش ایسه اونلرك هپسنده قوملری حقنده بر امنیه، بر آرزو وار ایدی. هر آن قوملرینك کندیلرینه اتباع ودعوت ایله‌دکلری حقایقی قبول ایلملرینی، ظلمات شرکدن چیقه‌رق نور توحید ایله دائرهٔ هدایته کیرمه‌لرینی، کتب الٰهیه واحکام دینیه ایله شفایاب اولملرینی، سوزلرینه اجابتله هوساتلرندن واز کچمه‌لرینی، خلاصه جناب حقدن کتیرمش اولدقلری شیلرك هپسنه ایمان ایتملرینی تمنی ایدیورلردی. ایشته انبیای کرامك، رسل عظامك اك بیوك تمنی وآرزولری بو ایدی. قوملك ایمانه، کندی رسالت ونبوتنی تصدیق ایله هرخصوصده کندیسیله برابر اولملرینه حریص اولمیان هیچ بر رسول، هیچ بر نبی کلمه‌مشدر. شبهه ایتمه‌یزکه: اکمل موجودات اولان رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلری‌ده بو خصوصده اك یوکسك بر مرتبه‌ده بولنیورلردی. یعنی قوملك ایمانه پك زیاده حریص ایدیلر. چونکه حقنده: «وما ارسلناك الا رحمة للعالمین» بیورولان ذاتك بلا استثنا بوتون انسانلرك هدایتنی آرزو ایتمسی قدر طبیعی برشی اولاماز. عمومك هدایتنی آرزو ایله‌دیکندن طولایی پیغمبرك رضای الٰهی‌یه مغایر بر حرکتده بولونمش اولمسی نه‌دن لازم کلسون؟ ذاتاً پیغمبرده اولان بو حرص وآرزویی قرآن واضح بر صورتده بیلدیرمیورمی؟: «فلعلك باخع نفسك علی آثارهم ان لم یؤمنوا بهذا الحدیث اسفا»، «وما اکثر الناس ولو حرصت بمؤمنین»، «افانت تکره الناس حتی یکونوا مؤمنین.»

قوملك ظلمات کفردن چیقارق دائرهٔ هدایتی بولملری خصوصنده رسول اکرم افندمزده‌کی امانی وشدت آرزو اوزرینه دلالت ایدن آیات کریمه اوقدر چوقدرکه، اونلری ذکر ایتمك موجب تطویل‌در. بناءً علیه پیغمبریمزك بو یولده‌کی امنیه‌سی بدیهی برشی‌در.

شوراسی‌ده انکاری غیرقابل بر حقیقتدرکه: بالجمله انبیای عظام، رسل کرام حضراتی بر تفصیل ایضاح اولنان شو امنیهٔ سامیه‌ده بولوندقجه شیطان اونك سبیلنده عثرات القا ایله‌مش، کندیلری ایله مقصدلری بیننده بر طاقم عقبات وموانع اقامه ایتمش‌در، ناسك قلبلرنده القای وسوسه وشبهه ایدرك موهوبات الٰهیه اولان قوهٔ عقل واحساس ایله انتفاعی ناسدن سلب ایتمش، اونلرده بو وساوس وشبهاته اتباع ایدرك رسول ونبی‌یه قارشی قیام ورسولی مقصدندن چویرمکه چالیشمشلر؛ اونکله معانده ومجادله ایتمشلردر وقرآن کریم بونی‌ده پك آچیق بر صورتده تصویر ایتمکده‌در: «وان الشیاطین لیوحون الی اولیائهم لیجادلوکم...»، «وکذلك جعلنا لکل نبی عدواً شیاطین الانس والجن یوحی بعضهم الی بعض زخرف القول غروراً ـ قرآن حکیم»

دعوت هنوز بدایتده ایکن، یعنی رسولك اتباعی آز، یاردیمجیلری ضعیف اولدیغی زمانلرده اغواآت شیطانیه ایله اوکا قارشی قیام ایدن خصما قولایجه احراز فالیت ایده‌بیلدکلرینی کورنجه آرتق حق کندی طرفلرنده اولدیغی ذهابی باطلنه قاپیلیورلر، نبی ایله مقصدی بیننه القا ایدیلن عوائق کندیلری ایچون بر فتنه اولیوردی. حق بزمله برابر اولمسه‌یدی البته غالب اولمازدق، البته اللهی اوکاده یاردم ایدردی، دی‌یه‌رك ضلالتلرنی بر قاتدها محافظه ایتمه‌یه چالیشیرلردی.

ذاتاً انبيا حقنده جاری سنت الٓهيه پيغمبرلرك منسوب اولدقلری قومك وسط طبقه‌سندن ، ياخود ايچلرنده ضعيف عد اولنان كيمسه‌لردن انتخاب اولونمش اولمسی‌در . بونده‌كی حكمت الٓهيه ايسه حق قبول واذعان خصوصنده يالكز دليل وبرهان قوتنك عامل اولمسی ، ناسك دعوت اولوندقلری شيلری قوهٔ جبريه ايله ، داعی‌نك اجرای نفوذ ايتمسيله دكل ، آنجق كندی اختيار واراده‌لريله قبول ايتملری ، بونكله برابر ناشرلری اعتباريله بيله حقك باطله بكزه‌مه‌مسيدر .

اوت ، هرزمان كورولمش شيلردن‌دركه باطلك ياردمجيسی اهل انفه ، اهل قوت وجاه‌در . اموال ، اولاد ، عشيرت ، اعوان ايله عزت طلب ايدنلر ، آنجق مزخرفات ايله مغرور اولان كنديی بكنمش اهل قوت وجاه‌در. بوخصلتلر ايسه آنجق رؤساده ، قدرت وقوت صاحبلرنده اجتماع ايدرك اونلری نفسلرندن ذهول ايتديرر ، نه اولدقلرينی اونوته‌رق رشد وهدايته ايصال ايدن طريقی كوره‌مز اولورلر . ايشته حق ايله باطل يكديكرندن بوصورتله‌ده تميز ايديور . بناء عليه هرنه‌زمان برنبی چيقوب‌ده حقه دعوت ايدنجه قلبلری تميز اولان ، حق قبوله مستعد بولنان نفوس صافيه ، عقول سليمه اربابی بوعلامتلردن ، بوفتنه‌لرك قوقوسندن اونك ربيلری طرفندن اولديغنی آكلايارق اوكا التجا ايدرلر ؛ قلبلری بوكبی فتن وشواغلدن خالص اولديغی جهتله اونك اطرافنده طوپلانه‌رق اوكا مظاهرت ايتمكه باشلارلردی. نبی حقه دعوت‌ايدوب‌ده محيط صافندن اجابت ومعاونت كوردكجه اومغرورلر قيام ايدرك آرتق قيامتی قوپاريرلر : «سن‌ده بزم كبی انساندن باشقه برشی دكل‌سك ! سكا اتباع ايدنلر آنجق بزم ايچمزده اولان اراذل‌در ؛ طبقهٔ سفلی‌ده بولنان كيمسه‌لردر ؛ سنده بزدن فضله برمزيت ، برفضيلت كوره‌ميورز ؛ اويله ظن ايديورزكه سن يالانجی‌سك» كبی برطاقم هذيانايله شماته‌يه قالقيشيرلردی‌كه، قرآن كريم بونلرك حالنی‌ده پك كوزل آكلاتيور . [۱]

جناب حق سنت الٓهيه‌سی مقتضاسنجه بومغرورلره برآز مساعده ويروب مؤمنلره قارشی مجادله‌لرنده بعض غالبيت وموفقيتلر الده ايدنجه قلبلرنده مرض اولانلر بونلردن فتنه‌يه دوشرلر ؛ آرتق حقك كندی طرفلرنده اولديغی ذهابيله برطاقم طاشقينلقلرده بولنورلردی . لكن جناب الله امرنده غالب اولديغی جهتله ايركج شيطانك القا ايله‌ديكی بوشبهه‌لری محو وازاله ايديور ، اوموانع وعقباتی قالديريور ؛ آيات الٓهيه‌سنی تحكيم ودعاتنی تثبيت ايديور ؛ آيات الٓهيه‌سنه ياردمجی اولانلره‌ده عزت بخش ايديوردی . بو صورتله كلمهٔ الٓهی ، حق وحقيقت لايق اولديغی مرتبهٔ علياية يوكسلديكی كبی ، شيطانك كلمه‌سی‌ده دركهٔ سفليته سقوط ايديور : «فاما الزبد فيذهب جفاء واما ماينفع الناس فيمكث فی الارض .»

«فينسخ الله مايلقی الشيطان ثم يحكم الله آياته» قول الٓهيسی‌ده انبيانك امنيه‌سنه قارشی وقوعبولان بو القاء شيطانينك الك نهايت زائل اوله‌رق آيات الٓهيه‌نك ، نبی‌نك تبليغ ايله‌ديكی حقايقك تقرير وتثبيت ايدلديكنی اشعار ايديور . ايشته بالجمله انبيا ومرسلين حقنده جاری اولان سنت الٓهيه بودر ؛ وبونده خلاف‌ده يوقدر . هپسو امانیٔ علويه‌سنك ساحهٔ حقيقته چيقماسنی شدتله آرزو ايتدكجه قارشيسنده برچوق مانعه‌لر ظهورايتمش وبومقصددن وازكچمسی ايچون كنديسنه روا كورولمدك اذا وجفا قالمامش وجناب حق‌ده أبی ايله كوتونك آيرلمسی ايچون برمدت اوليای شياطينه مساعده ايتمش، اونلری غالب ومظفر قيلمش‌در ...

شبهه يوقكه : انبيای سابقه‌نك معروض قالدقلری بوحالره رسول اكرم افندمز دها زياده معروض قالمشلردی . ذات نبوتپناهيلری قومنك ايمانی شدتله آرزو وبوآرزوسنك ساحهٔ حقيقته چيقماسی ايچون ناسی دين حقه دعوت ايتدكجه (ابولهب) كبی اوليای شياطين اونك آرقه‌سندن طولاشير و «محمد (صلی الله عليه وسلم) سزی آباء واجدادكزك دينندن دوندورمك ايستر . صاقين آلدانمايكز وآنك سوزينه اينانمايكز» ديه‌رك ناسی متمادياً اغوا ايدر واونلری پيغمبرك عليهنه قيام ايتديرر ايدی . حضرت پيغمبر عمومك مظهر هدايتی ايچون دينه دعوت ايتدكجه مشركين‌ده اوحضرته قارشی ديللريله ، اللريله هرتورلو اذا وجفايی ياپمازلرمی ايدی ؟ . يالكز پيغمبره دكل، اوكا ايمان ايدنلره‌ده تورلو اذا ايدرك اونلری اسلامدن دوندورمك ايچون وار قوتلريله چاليشميورلرمی ايدی ؟. حتی كوله‌لردن الك اول مسلمان اولان بلال حبشی حضرتلرينك بوينه ايپ طاقوب چوجقلرك اللرينه ويره‌رك مكه سوقاقلرنده طولاشديرمديلرمی ايدی ؟..

كنديلرينی دين حقه دعوت مقصديله طائفه كيتديكی زمان جناب پيغمبر ناصل طاقتفرسا حقارتلره معروض قالمش ايدی ؟. كيتدكجه برقات دها شدتنی آرتيران بواذيتلره ، بوحقارتلره قارشی تحملی قالمايان مسلمانلر اذن رسول ايله ديار حبشه وسائر يرلره مهاجرته باشلامشلردی. طبيعيدركه بوحاللردن قلب رسالتپناهيلری محزون اولديغی كبی ، كنديسی ايچون موعود اولان نصرت الٓهيه‌نك تحققنی‌ده صبرسزلقله تمنی ايديوردی .

مع‌مافيه بوحالر ، يالكز حضرت پيغمبر ايله اتباعنه منحصر اولمايوب بالجمله انبيای سالفه ايله امتلری حقنده‌ده جاری اولان برقانون الٓهی ايدی . ايشته «وما ارسلنا من قبلك...» نظم جليلی آيات الٓهيه‌ يی ، دعوت انبيايی حكمسز براقق خصوصنده شيطانك القاسی ، اوليای شياطينك معاجزه‌لری اولدن بری دوام ايده‌كلمش برسمی مردود اولديغنی بيلديرمكله نبی صلی الله عليه وسلمك قلب سعادتلرينی تسليه ايچون سوق اولونمش‌در . جناب حق ، بالجمله انبياسی حقنده‌كی سنت الٓهيه‌سنی حكايه ايتمكله سوكيلی حبيبنك قومندن كورديكی معامله‌نك

[۱] مانراك الا بشراً مثلنا وما نراك اتبعك الا الذين هم اراذلنا بادی الرأی ومانری لكم علينا من فضل بل نظنكم كاذبين . ـ قرآن

مثلنه انبیای سالفه‌نك‌ده معروض قالدقلرینی ، بناءً علیه انبیا ومرسلین حقنده‌كی قانون آلهیسی بویله اولدیغی جهتله بوندن محزون اولمامسی لازمكلدیكنی بیلدیرمش اولیور [۱] . بوتسلیه ایله برابر كندیسنه مخصوص اولان دینی اكمال ، كندیسیله برابر مؤمنلر اوزرینه نعمتلرینی اتمام ایده‌جكنی‌ده وعد بیوریور . مع‌مافیه كندیلرندن اول كچنلرك سیرتلرینه ارجاع نظر ایتملری لزومنی‌ده بیلدیرمش اولیور : «احسب الناس ان یتركوا ان یقولوا آمنا وهم لایفتنون . ولقدفتنا الذین من قبلهم فلیعلمن الله‌الذین صدقوا ولیعلمن الكاذبین . — ام‌حسبتم ان تدخلوا الجنة ولمایأتكم مثل‌الذین خلوا من‌قبلكم مستهم البأساء وضراء وزلزلوا حتی یقول الرسول والذین آمنوا معه متی نصرالله الا ان نصرالله قریب ..»

آیت كریمه‌نك معناسنده‌كی تأویل ثانی ایشته بودر . بچون آیتلر بوتأویل وتوجیه اوزرینه دلالت ایلدیكی كبی ، «وان یكذبوك فقد كذبت قبلهم قوم نوح ....» قول سبحانیسنده كچن قصه‌لرك سیاق‌ده بوكا ارشاد ایتمكده‌در .

كورولیوركه غرانیق قصه‌سی ، شومعنای صحیح ایله‌ده برلشه‌میور . بوتوجیهه كوره‌ده ، قصه‌نك بو آیتلرله هیچ مناسبتی اولمدیغی پك واضح‌در . بناءً علیه غرانیق قصه‌سنك وقوعی قبول ایدلمدكچه آیتلرك توجیه ایدیله‌مدیكنی ادعا ایتمك ، هرحالده پك عامیانه برادعا اولور . ارباب علم لسانندن بویله برسوزك صدور ایده‌بیله‌جكنه بزهیچده احتمال ویره‌میورز . بالخاصه حقایق دینه واقف ، معانیٔ قرآنیه‌یی مدرك اولان هیچ بركیمسه‌دن بویله برسوزك صدور ایتمسی مستبعد كورورز .

چونكه بردین عالمنك وظیفه‌سی ، ظاهراً اساسات دینیه‌یه مغایر كبی كورولان ، ویاخود جالب اعتراض اولان نقطه‌لری نظم جلیلك مساعده‌سی نسبتنده توجیه وتوضیح ایده‌رك ـ شاید وارسه ـ كورولان مغایرتی ، وارد اولان اعتراضاتی دفع ورد ایتمكدر .

اوچنجی برتأویل وتوجیه اولمق اوزره صاحب ابریزك بیانات آتیه‌سی‌ده مهم‌در . صاحب ابریز انبیانك امتلری حقنده‌كی امانیلرینی ، امتلرینك ایمان‌ایتملری خصوصنده‌كی حرص وآرزولرینی ، جناب پیغمبر صلی‌الله علیه وسلمك بوخصوصده اك یوكسك برمرتبه احرازایلدیكنی ذكر ایتدكدن صكره دیوركه : صكره جناب حقك (ولكن اختلفوا فمنهم من آمن ومنهم من كفر) بیوردیغی كبی امت اختلاف ایدیور . كافر اولانلره محقق كه شیطان ، نبوت ورسالتی طعنی متضمن وكندیسنك كفرینی موجب برطاقم وسوسه القا ایدیور . كذلك مؤمن‌ده وساویس شیطانیه‌دن خالی دكل‌در . یعنی شیطان اونلری‌ده برطاقم شبهات ایله تغلیط ایدیور . چونكه بووساویس ، علی‌الاكثر ایمان بالغیبك لوازمندندر . ایمان بالغیبك بولندیغی یرده اكثریا شبهه‌ده وارد اولور . هرنه‌قدر بووساویس ، قلت وكثرت ، ومقتضای متعلقات ایله انسانلرده مختلف ایسه‌ده ینه آزچوق هپسنده واردر . بناءً علیه «تمنی» دیمك ، «امتلری ایچون ایمان تمنی ایدیور ؛ اونلر ایچون خیر ، رشد ، صلاح ونجاح آرزو ایدیور» دیمكدر . بوایسه هررسول ونبینك یگانه امنیه‌سی‌در . بونده شیطانك القاسی ، امت دعوتك قلبلرنده بعضیلرینك كفرینی موجب وساویس القا ایتمسی صورتیله اولور . جناب حق ، مؤمنینه رحمت ایدرك قلبلرندن القای شیطانی‌یی نسخ ، وحدانیت ورسالت اوزرینه دال اولان آیاتی اونلرك قلبلرنده احكام ایدر . منافق وكافرلرك قلبلرنده بووسوسه‌لر باقی قاله‌رق اونلر بونكله فتنه‌یه دوشرلر . بوندن استنساخ اولنوركه : شیطانك وساویسی اولا — برلكده اوله‌قلری حالده — هرایكی فرقه‌نك قلبلرینه القا اولنیور ، فقط او وساویس مؤمنلرك قلبلرنده اوزون مدت دوام ایتمدیكی حالده كافرلرك قلبلرنده تمادی ایدوب كیدر ... »

آیتلرك معناسنی توجیه خصوصنده برقاچ قول داها وارسه‌ده آیتده‌كی عموم ، تعلیل ، رساله حقنی ویرمك كبی امور ثلاثه نظر دقته آلننجه تفسیر صحیحك آنجق بونلر اولدیغی تظاهر ایدر .

هانكی توجیه ترجیح ایدیلیرسه ایدلسون معنانك صحتنده شبهه یوقدر . بو توجیهلرده نه قواعد لسان ، نه‌ده اساسات اعتقادیه‌یه منافی برجهت یوقدر .

آرتق غرانیق قصه‌سنه عائد مطالعاتمزه نهایت ویرمك ایستیورز . انجق شونی‌ده سویلمكدن كندیمزی آله‌میورز : بوقدر قطعی حقیقتلر میدانده ایكن مجاهیلدن برینك قولنه استناداً اكمل موجودات صلی الله علیه وسلم افندمز حضرتلرینی القاآت شیطانیه‌یه ـ حاشا ثم حاشا ، ثم حاشا ـ قابیلمش كوسترمك پك جرأتكارانه برحركت‌در . بالخاصه بو ، یالكز شیطانك انسانلر اوزرنده‌كی تأثیرینی اثبات ایچون اولورسه . محرر افندی شیطانك بوتأثیرینی اثبات ایچون فخر عالم افندمزه قدر كیتمه‌یه‌رك بالذات كندی نفسلرینه رجوع ایتسه‌لردی هرحالده داها موافق برحركتده بولونمش اولورلردی .

هم آكلامیورز . كرك قاضی عیاض مرحومك وكرك آلوسی كبی

[۱] شاه ولی‌الله المحدث الدهلوی حضرتلرینك افادات آتیه‌لری بونكته‌یی پك كوزل اثبات ایتدیكی جهتله عینا نقلنی مناسب كوریورم : «ثم قیل له فاصدع بماتؤمر وقیل وانذر عشیرتك الاقربین فجهر بالدعوة وابطال وجوه الشرك فتعصب علیه‌الناس وآذوه بالسنتهم وایدیهم كقصة الفاء سلی جزور والخنق وهوصابر فی كل ذلك یبشر المؤمنین بالنصر وینذر الكافرین بالانهزام كماقال تعالی سیهزم الجمع ویولون الدبر وقال‌الله تعالی جندما هنالك مهزوم من الاحزاب ثم ازدادوا فی‌التعصب فتقاسموا علی ایذاء المسلمین ومن ولیهم من بنی هاشم وبنی المطلب فهدوا الی‌الهجرة قبل الحبشة فوجدوا سعة قبل السعة الكبری ولماماتت خدیجة رضی‌الله عنها ومات ابوطالب عمه وتفرقت كلمة بنی هاشم فزع لذلك وكان قدنفث فی‌صدره ان علو كلمته فی‌الهجرة نفثاً اجمالیا فتلقاه برویته وفكره فذهب اهله الی الطائف والی هجر والی‌الیمامة والی كل مذهب فاستعجل وذهب الی‌الطائف فلقی عناء شدیدا ثم الی بنی‌كنانة فلم‌یرمنهم مایسره فعاد الی مكة بعد زمكة ونزل ومماارسلنا من‌قبلك من‌رسول ولانبی الا اذا تمنی القی الشیطان فی‌امنیته !..»

حجة‌الله البالغة

اعاظمك دیدكلری كبی «غرانیق حدیثی بعض السنهٔ رواة اوزرینه شیطانك القا ایتمش اولدیغی شیلردندر ، دیمك ؛ « بوحدیثی لسان رسول اوزرینه شیطان القا ایتمش‌ده صكره جناب‌حق نسخ ایله‌مشدر » دیمكدن اهون دكلی‌در ؟.. علی‌الخصوص بو اویله برحدیث ، اویله بر قصه‌دركه : نه‌بر امر دینی ، نه‌ده برآیتك معناسنك صحتی بونك صحتنه متوقف دكل‌در . بوكا توقف ایدن برشی وارسه اوده : «ضعفاء مسلمین‌دن برچوقلرینك قلبلرنده ـ پك كوچكله مندفع اوله‌بیله‌جك اولان ـ برطاقم شبهه‌لرك حصوله كلسی ، شرایع انبیادن امانك مرتفع ، حكم عصمتك باطل اولمسی‌در .

بومسئله‌ده زله وخطانك كیملرده اولدیغی پك واضح ایكن بونی صاحب حقیقیلرینه ویرمیوبده ، هرتورلو زله وخطادن معصوم ومنزه اولدیغی دلائل قطعیه ایله ثابت اولان صاحب شریعت صلی‌الله‌علیه‌وسلم افندمز حضرتلرینه اسناد ایتمك قدر اذعانسزلق تصور ایده‌یله‌مز ظن ایدرم . اوت ابن حجره ویاخود هرهانكی برمحدث ومفسره خطا اسناد ایتمكدن اساسات دینیه‌یه برنقیصه كلز . فقط صاحب شریعته بویله برزله‌وخطانك اسنادی اركان شریعتك هدمی‌دیمكدر . بناءً علیه بورایه قدر ویریلن ایضاحاته ، پك قطعی اولان دلائله رغماً حالا زله وخطایی دیكر طرفدن آله‌رق خاتم الانبیایه‌ویرمك ایسته‌ینلر بولنورسه اونلره قارشی : «واعرض عن الجاهلین» امرالهیسنه اتباعدن ولسان نبوتله : «اذالم تستح فاصنع ماشئت» دیمكدن باشقه سویله‌نه‌جك برشی قالماز . «ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب‌لنا من‌لدنك رحمة انك انت الوهاب»

آقسه‌كیلی
احمد حمدی

عثمانلی ـ انكلیز جمعیتنك برمتینغی

سیرغراهامك برنطقی ـ سید محمد علینك مهم برخطابه‌سی

«موزنینغ پوست» غزته‌سنك ویردیكی معلوماته كوره عثمانلی وانكلیز جمعیتی اركانی ایله مجلسلری لوندره‌ده سیر غراهام بونورك تحت ریاستنده برمتینغ عقد ایله توركیانك مدافعهٔ حقوقنی متضمن بعض مقررات اتخاذ ایلمشلردر . الك اول رئیس سیر غراهام سوز آلمش وتوركیانك حرب عمومیدن بری كچیردیكی صفحات تاریخیه‌یی تشریح ایلدكدن صوكره تركیه‌نك هرحالده یشامغه حق اولدیغنی درمیان ایتمشدر ، خطیب نطقنده ترك دعواسنه دوست نظری ایله باقادیغنی واونی مدافعه‌یه تشبث ایتمدیكنی سویله‌مش ، فقط تركلری هرحالده مرد بردشمن اولمق اوزره تلقی واثنای حربده كوستردكلری مردانه حركتلری تقدیر ایله‌دیكنی علاوه ایله‌مشدر .

سیر غراهام بونه‌بر خاتمهٔ مقال اوله‌رق دیمشدركه : «بن اسلامیتك وكیل مدافعی دكلم وبناءً علیه اسلامیتی مدافعه ایتمك املنده دكلم . یالكز دین اسلامه حرمتكارم . شونی‌ده اونوتمامق ایجاب ایدركه حرب عمومیده برچوق ملیون هند عسكری حریت اوغورینه انكلیزلر ایله یان یانه چارپیشدیلر .»

بعده هند هیئت مرخصه‌سی نامنه سید محمد علی برنطق ایراد ایتمش وهرحالده ائتلاف حكومتلری طرفندن تركیه حقنده اجرای عدالت ایدیله‌جكندن امیدوار بولندیغنی وبوخصوصك كرك هندستان اهالیٔ اسلامیه‌سی وكرك انكلیز هند عسكرلری اوزرینه پك بیوك برحسن تأثیر اجرا ایده‌جكنی ایلری سورمشدر . سید محمد علی نطقنده بالخاصه ازمیر اوزرنده توقف ایتمش وازمیرك تركلره اعاده‌سی تركیه‌نك اقتصادی حیاتی نقطهٔ نظرندن اهمیت عظماسی حائز بولندیغنی اثبات ایلمشدر . قوماندان كه‌نوورتی‌ده بوبابده سید محمد علی ایله هم افكار بولنمش وعلاوةً دیمشدركه : «ازمیرك یونانلیلره تركی بیوك برحقسزلق اوله‌جق وغاصبانه برحركت تشكیل ایلیه‌جكدر .»

***

هند مسلمانلری هیئت مرخصه‌سی

لوندره‌ده بولنمقده اولوب اون طقوز مارتده موسیو لوئید جورج طرفندن قبول ایدیلن وفرانسز رجال حكومتی ایله ملاقاتده بولنمق اوزره پاریسه كلن هند مسلمانلری هیئت مرخصه‌سنك وظیفه‌سی حقنده تان غزته‌سی آتیده‌كی معلوماتی ویرییور :

هند هیئت مرخصه‌سی ۱۹۱۹ سنه‌سی كانون اولنده «آمریچار»ده اجتماع ایدن برقونغره طرفندن انتخاب ایدلمشدر . هیئتده هم هندیلر وهم‌ده مسلمانلر واردر . هیئت آوروپاده توركیانك مقاسمه احتمالنه وبالخاصه استانبول مسئله‌سنك مقام خلافتك نفوذ وقوتنی دوچار ضعف ایده‌جك برصورتده تسویه‌سنه قارشی اعتراض ایتمكه مأمور ایدلمشدر . هندهیئت مرخصه‌سی مقامات مقدسهٔ اسلامیه‌ده نه‌طوغریدن طوغری‌یه ونه‌ده بالواسطه هیچ برآوروپا نفوذینك‌ده حكمران اولمامسنی طلب ایتمكده‌در . هیئت مرخصه هندستانده بلاتفریق جنس ومذهب بتون افكار عمومیه‌نك مظاهرتنی حائز اولدیغنی اثبات ایتمك ایچون موسیو لوید جورج طرفندن قبول ایدلدیكی اون طقوز مارتده حسیات عمومیه‌نك اظهاری ضمننده هندستانده یكرمی درت ساعت مدتله بتون ایشلرك ومساعینك توقیف ایدلدیكنی بیان ایلمكده‌در .

سبیل الرشاد اداره وكتبخانه‌سی بابعالی قارشوسنده‌كی دائرهٔ مخصوصه‌یه نقل اولنمشدر .

اوقاف اسلامیه مطبعه‌سی | اشرف ادیب

ابونه شرائطی
هر يرايچون سنه‌لكی (٢٥٠) ،
آلتی آيلغی (١٣٠) غروشدر
نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لكی
٥٢ نسخه‌در
اداره‌خانه
قسطمونيده دائرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پشيندر
مسلكمه موافق آثار مع الممنونيه قبول اولنور . درج ايدلمه‌ين يازيلر اعاده اولونماز

سبيل الرشاد

سنه ١٣٣٠

اخطارات
آدرس تبديلنده آيريجه بش غروش كوندرلمليدر
مكتوبلرك امضالری واضح و اوقوناقلی اولمسی و آبونه صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر
ممالك اجنبيه‌ايچون آبونه اولانلرك آدرسلرينك فرانسزجه‌ده يازلمسی رجا اولنور
پاره كوندرلديكی زمان نه‌يه دائر اولديغی واضحاً بيلديرلمسی رجا اولنور

دينی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلاميه‌در

والله يهدی من يشاء الی صراط مستقيم — باش محرر محمد عاكف — صاحب و مدير مسئول اشرف اديب — اتبعون اهدكم سبيل الرشاد

عدد : ٤٦٤ — ١٥ ربيع الاول ١٣٣٩ — پنجشنبه — ٢٥ تشرين ثانی ١٣٣٦ — جلد ١٨

نصرالله كرسيسنده

استاد محترم محمد عاكف بك افنديتك قسطمونيده نصرالله جامع شريفنده ايراد بيوردقلری موعظه‌لرك خلاصه‌سيدر :

بسم الله الرحمن الرحيم (يا ايها الذين آمنوا لا تتخذوا بطانةً من دونكم لا يألونكم خبالاً ودّوا ما عنتّم قد بدت البغضاء من افواههم وما تخفی صدورهم اكبر قد بيّنا لكم الآيات ان كنتم تعقلون .)

(يا ايها الذين آمنوا) ای ايمان ايتمش اولانلر ، ای مسلمانلر ، ايچكزدن اولميانلردن ، سزه يابانجی ملتلردن دوست اتخاذ ايتميكز . آيت جليله‌ده‌كی (بطانة) ايچلی طيشلی كوروشولن ، كنديسنه هر درلو اسرار توديع ايديلن صميمی دوست ، يار جان ، آرقداش ، محرم اسرار معنالرينه‌در . اويله بطانه‌كه (لا يألونكم خبالاً) سزلره قارشی مضرت ايقاع ايتمكدن ، آره‌كزه فتنه‌لر ، فسادلر صوقمقدن هيچ بر وقت كری طورمازلر . اللرندن كلن فنالقلرك هيچ برينی سزدن اسيركه‌مزلر . (ودّوا ما عنتّم) سزك صيقينتيلره ، مصيبتلره ، فلاكتلره اوغرامكزی ايسترلر . (قد بدت البغضاء من افواههم) كوره‌يورميسكز ، حقكزده بسله‌دكلری دشمنلق آغزلرندن طاشوب دوكوليور . (وما تخفی صدورهم اكبر) بونكله برابر يوره‌كلرنده ، سينه‌لرنده كيزله‌مكده اولدقلری كينلر ، غرضلر ، خصومتلر او بر درلو ضبط ايده‌ميوب ده آغزلرندن قاچيرمقده اولدقلری بغض و عداوتدن چوق بيوكدر ، چوق شدتليدر . (قد بيّنا لكم الآيات ان كنتم تعقلون) بزلر سزه هر بری عين حكمت ، محض عبرت اولان آيتلرمزی بويله صريح بر صورتده بيلديردك . اكر سزلر آقی قره‌دن ، ايی‌يی كوتودن سچر ، خيری ، شری دوشونور عقلی باشنده آدملرسه‌كز بو حكمتلرك ، بو عبرتلرك مقتضاسنجه حركت ايده‌رك هم دنياده ، هم عقباده فلاحی بولورسكز .

ای مسلمانلر ، سزك ايچون بو آيت جليله‌يه اتباعدن باشقه سلامت يولی يوقدر . تعقيب ايدله‌جك خط حركت ، دستور سياست تماميله بو آيت جليله‌ده مندمجدر . بناءً عليه مآل علويسنی بر كره‌ده طوپلايوب افاده ايده‌لم . جناب حق بويوريوركه :

— ای مؤمنلر ، سزه اللرندن كلن فنالغی ياپمقدن چكينمه‌ين ، بو خصوصده هيچ بر فرصتی قاچيرميان ، دينكزه يابانجی ملتلری كنديكزه محرم اسرار ، دوست ، آرقداش اتخاذ ايتميكز . بونلرك صورت حقدن كورونه‌رك سزه كولر يوز كوسترملرينه ، خيريكزی ايستركبی طورولر طاقينمه‌لرينه اصلا قاپيلماييكز . اونلرك كيجه كوندوز ايسته‌يوب طوردقلری سزك فلاكتكزدن ، اضمحلالكزدن ، اساوتكزدن باشقه برشی دكلدر . باقسه‌كز آ ، سزه قارشی قلبلرنده بسله‌دكلری دشمنلق اوقدر دهشتلی كه بر درلو ضبط ايده‌ميورلرده آغزلرندن قاچيريورلر . حالبوكه يوركلرنده كوك صالمش اولان خصومت آغزلرندن طاشان ايله قابل قياس دكلدر ، اوندن چوق فضله‌در ، چوق شدتليدر . ايشته بوتون حقايق آيات جليله‌مزله سزلره آچيقدن آچيغه تبليغ ايديورز ، بيلديريورز . اكر عقلی باشنده انسانلرسه‌كز ، اكر دارينده ذليل اولمق ، خسرانده قالمق ايسته‌مزسه‌كز بزم آيات جليله‌مزك

مقتضاسنجه حرکت ایده‌رك فلاحی بولورسکز .

بو آیت جلیله سورهٔ آل عمرانده‌در . سورهٔ توبه‌ده‌ده (ام حسبتم ان تترکوا ولمایعلم الله الذین جاهدوا منکم ولم یتخذوا من دون الله ولا رسوله ولا المؤمنین ولیجة) بویورولیور . مآل جلیلی : ای مسلمانلر جناب حق ایچکزدن حق یولنده مجاهده‌ده بولونانلری ، الله ایله اونك رسول محترمندن ، بر ده مؤمنلردن باشقه‌سنی کندیسنه دوست اتخاذ ایتمه‌ینلری کورمدکجه ، سزلر اویله باشی بوش براقیله‌جقمیسکز ، ظن ایدیورسکز ؟ بو ایکی آیت جلیله‌دن ماعدا (یا ایها النبی جاهد الکفار والمنافقین واغلظ علیهم) ، (ولیجدوا فیکم غلظه) ، (ولن ترضی عنك الیهود ولا النصاری حتی تتبع ملتهم) ، (اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین) کبی دیگر آیات کریمه دها واردرکه هپ عینی روحده‌در .

ای جماعت مسلمین ، انسان ایچون کندی علمنه بیله چیقسه حق ، حقیقتی سویلمك لازمدر . بن ده برزمانلر کتاب الٰهی تلاوت ایدرکن بو کبی آیات جلیله‌یه کلدکجه « عجبا اسلام ملتلره قارشی بر آز شدتلی طاورانیلمایورمی ؟ مسلمان اولمیان اقوام حقنده دها مرحمتکار اولمق ایجاب ایتمزمیدی ؟ » کبی دوشونجه‌لره طالاردم . واقعا بو خاطره‌لرك صرف شیطانی وسوسه‌لردن باشقه برشی اولمادیغنی بیلیردم . لکن ولو شیطانی اولسون ، او دوشونجه‌لری ایچمدن سوکوب آتنجه‌یه قدر خیلی مجاهده‌لره مجبور قالیردم . عجبا بو وسوسه‌نك منشأی نه ایدی ؟ بو واسنی آراشدیره‌جق اولورسه‌ق ایشی براز طبیعی کوروروز . اویله یا ، کوزمزی آچدق ، اوروپا مدنیتی ، اوروپا عرفانی ، اوروپا عدالتی ، اوروپا افکار عمومیه‌سی نقراتندن باشقه برشی ایشیتمدك . انکلیز عدالتی ، فرانسز حمیتی ، آلمان دهاسی ، ایتالیان ترقیاتی قولاقلرمزی طولدوردی . لسان بیلنلرمز طوغرودن طوغرویه بو حریفلرك اثرلرینی ، بیلمه‌ینلرمز ترجمه‌لرینی اوقودق . ادبیاتلری ، هله ادبیاتلرینك اخلاقی ، انسانی ، اجتماعی موضوعلری پك خوشمزه کیتدی . مؤلفلرك قیمت اخلاقیه و انسانیه‌لرینی اثرلریله اولچمه‌یه قالقیشدق . ایشته بو مقایسه‌دن اعتباراً آلدانمه‌یه ، خطادن خطایه دوشمه‌یه باشلادق . بو آدملرك سوزلریله اوزلری آره‌سنده اصلا مناسبت ، مشابهت اوله‌مایه‌جغنی بردرلو دوشونه‌مدك . ایشته اوقویوب یازانلرمزك چوغنه عارض اولان بو ضلال ، بو خطا برزمانلر بکاده مسلط اولدی . برکت ویرسین‌که یاشم ایلرله‌دی ، تجربه‌م آرتدی ؛ خصوصیله اوروپانی ، آسیانی ، آفریقانی طولاشه‌رق اوروپالی دیدیکمز ملتلرك اسارت آلتنه ، تحکم آلتنه الدقلری بیچاره انسانلره قارشی روا کوردکلری ظلمی ، غدری ، حقارتی کوزمله کورونجه آرتق عقلم باشمه الدم . دمین سویلدیکم شیطانی وسوسه‌لره قاپیلمش اولدیغمدن طولایی جناب حقه توبه‌لر ایتدم .

دنیاده اوروپالیلری بحق اکلایان و اکلادیغنی ده ایکی جمله ایله خلاصه ایده‌بیلن برمسلمان وارسه اوده اعاظم امتدن فاضل مغفور مرسکلی خوجه قدری افندی مرحومدر . عالم اسلامك الك فداکار ، الك فضیلتلی ارکانندن مصرلی پرنس عباس حلیم پاشا برکون مصاحبه اثناسنده دیمشدی‌که :

— خوجه قدری افندی‌یی ذاتاً مصردن طانیرم . عرفانته ، علو جنابنه حیران اولوردم . براده‌اق فرانسه‌یه اوغرامشدم . پاریسده ایلك ایشم بو محترم مسلمانی زیارت ایتمك اولدی . کندیسیله براز خوش بشدن صکره دیدم‌که :

— خوجه‌م ! سنه‌لردنبری بوراده اوطوریورسك . شرقك ، غربك علومنه ، فنوننه جداً واقف برنادرهٔ فطرتسك . یقیناً کوردیکك شیلر طبیعیدرکه تجربه‌کی ، کوزکوکی آرتیرمشدر . او کرنمك ایسترم ، اوروپالیلری ناصیل بولدك ؟

— پاشا ! بو آدملرك کوزل شیلری واردر . اوتپك چوق کوزل شیلری واردر . لکن شونی بیلملیدرکه او کوزل شیلرك هپسی ، اوت هپسی یالکز کتابلرنده‌در .

حقیقت ، خوجه مرحومك دیدیکی کبی اوروپالیلرك علملری ، عرفانلری ، مدنیتده‌کی ، صنایعده‌کی ترقیلری انکار اولنور شی دکلدر . انجق انسانیتلرینی ، انسانلره قارشی اولان معامله‌لرینی کندیلرینك مادیاتده‌کی بو ترقیلریله اولچمك قطعیاً طوغرو دکلدر . حریفلرك علملرینی ، فنلرینی آلملی . فقط کندیلرینه اصلا اینانمامالی ، اصلا قاپیلمامالیدر .

بونلرك بوتون انسانلره ، بالخاصه مسلمانلره قارشی اویله کینلری ، اویله خصومتلری واردرکه هیچ برصورتله تسکین ایدلمك امکانی یوقدر . صورتا دینسز کچینیرلر . حریت وجدان دییه کائناتی الداتوب طورورلر . هله بز مسلمانلری ، بز شرقلیلری تعصبله اتهام ایدرلر طورورلر ! هیهات . دنیاده برمتعصب ملت وارسه اوروپالیلردر . کرچك ، اوروپالیلردن دها متعصب برجماعت واردرکه اوده امریقالیلردر . تعصبدن هیچ خبری اولمیان برملت ایسترسه‌کز اوده بزلرز .

ای جماعت مسلمین ! بیلیرم‌که بو سوزلرم سزك سنه‌لردنبری آووتولمش ، اویوتولمش فکرلرکزه براز اغیری کله‌جکدر . اونك ایچون برایکی مثال کتیرمك ایجاب ایدییور :

بیلیرسکزکه بزم حرب عمومی‌یه کیرمه‌مزدن الك چوق مستفید اولان برملت وارسه اوده آلمانلردی . شونی اخطار ایده‌یم‌که بن بو کرسیده حرب عمومی‌یه کیرملكمی لازمدی ، کیرمه‌مكمی اولی ایدی ، کیرمه‌دن طوره بیلیرمی ایدك ، براز دها کچمی کیرمه‌مز موافق ایدی ؟.. کبی مسئله‌لرك هیچ برینی موضوع بحث ایده‌جك دکلم . اونی صددمك ، صلاحیتمك خارجنده‌در . اورتده برواقعه وارکه بز آلمانلرله برلکده اوله‌رق حربه کیردك . یوزبیکلرجه شهید ویردك . یوزبیکلرجه خانمان سوندی . میلیونلرجه سامان قاپنادی کیتدی . شیمدی آلمانلر ایچون نه لازم کلیوردی ؟ نه یاپه‌جقلردی ؟ شبهه‌سز بوتون دنیانك ، بوتون دنیاده‌کی ملتلرك کندیلرینه اعلان حرب ایتدکلری برزمانده بو یگانه متفقلری اولان بزلری سینه‌لرینه باصه‌جقلر ، بوتون غزته‌لریله ، بوتون کتابلریله ، بوتون ادیبلریله ، بوتون محررلریله بزی القیش ، تشکر طوفانلری ایچنده بوغه‌جقلردی .

هیهات ! بو عمومی حربك ایلك سنه‌سنده بن مهم بر وظیفه ایله برلینه کیتمشدم . اوارەلق آلمانیا حکومتی بزه دیدی‌که :

— بزم مجلس مبعوثانمزده‌کی بالخاصه قتولیك مبعوثلر قیامت قوپاریورلر :

المانلر کبی متمدن ، متفنن بر ملت ناصل اولیورده مسلمانلر کبی ، تورکلر کبی وحشیلرله اتفاق ایدیورلر ؟ بو ، بزم ایچون ذل دکلیدر ؟ . . دییورلر . امان ، مقاله‌لر یازیکز ، اثرلر یازیکز ، بز اونلری المانجه‌یه ترجمه ایتدیره‌لم . تاکه مسلمانلغك ده بر دین ، مسلمانلرك ده انسان اولدیغی بونلرك نظرنده تعین ایتسین .

آلمانیا حکومتی حقلیدی . چونکه المانملتی نظرنده مسلمانلق وحشتدن ، مسلمانلر سه وحشیلردن باشقه برشی دکلدی . اونلرك غزته‌جیلری ، رومانجیلری ؛ هله مستشرق دینیلوبده شرق لسانلرینه ، شرق علوم وفنونه ، شرق اخلاق وعاداتنه واقف کچینن ادملری منسوب اولدقلری ملتك افکارینی عصرلردن بری بزم علیهمزه اوقدر مدهش بر صورتده زهرله‌مشلردی‌که آره‌ده بر آکلاشمه ، بربار یشمه حصولنه امکان یوقدی . بز اوصره‌ده کندیمزی اونلره طانتمق ایچون طبیعی الدن کلدیکی قدر چالیشدق . لکن تماميله موفق اولدیغمزی اصلا ادعا ایده‌مم . حریفلرك تعصبی یامان ! کوکلشمش برطاقم قناعتلر حقی کورملرینه مانع اولیور .

حرب اثناسنده بیلیرسکزکه المانیا ایمپراطوری استانبوله کلمشدی . بز صافدرون مسلمانلر خلیفهٔ اسلامك متفقی صفتیله اومسافره قارشی ناصل حرمتده ، ناصل اکرامده بولونه‌جغمزی شاشیردق . بوشاشقینلقده اوقدر ایلری کیتدك‌که دار الخلافه‌نك ، یعنی استانبولك مناره‌لرینی قندیل کیجه‌سی ایمش کبی قندیللرله دوناتدق . المان دوستلق یوردی بناسی قوروله‌جق دنیلدی ، بول کیسه‌دن برقاچ جامعمزی حریفلره پشکش چکدك . ها ! کله‌لم بزم بوکبی فداکارلقلرمزه قارشی کوردیکمز مقابله‌یه . قدس شریفی بزم الزدن غصب ایتدکاری زمان بوفلاکت حرب عمومی اوزرینه بویوك برتأثیر ایقاع ایتمشدی . یعنی فلسطین جبهه‌سنك بوزولمسی محاربه ترازیسنی دشمنلرمزك طرفنه ایبجه اغدیرمشدی . بناءً علیه متفقمز اولان المانلرله بنه الماندن باشقه برشی اولمیان اوستریالیلرك بوایشدن بزم قدرمتأثر اولملری ایجاب ایدردی . ای جماعت مسلمین ! ایشه باقك‌که قدس ، ولوکه انکلیزلرك النه کچمش اولسون ، ولوکه بوممکتك دشمن النه کچمسی ، بوجبهه‌نك بوزولمسی یوزندن محاربه بزم حسابمزه غائب اولسون ، تك مسلمانلرك النده ، تورکلرك النده قالماسونده خصممزده اولسه دینداشمز اولان انکلیزلرك النه کچسون ، دیه‌رك ویانه‌لیلر شهر آیین یاپدیلر . اونرینی دوناتدیلر . بومسخره‌لغی منع ایدوب یاقیلان الکتریق فنارلرینی سوندورنجه‌یه قدر اوستریا حکومتنك کوبکی چاتلادی . آرتق تعصبك هانکی طرفده ، حریتك ، مسامحه کارلغك هانکی طرفده اولدیغنی بونشللرله‌ده اکلامازسه‌کز قیامته قدر اکلایه‌جغکز یوقدر .

اوروپالیلری ، امریقالیلری دینسز دیرلر . سزه برحقیقت دها سویله‌یه‌یممی ؟ دنیاده دین ایله‌اك از مقید اولان بر مملکت وارسه اوده بزم مملکتمزدر . بوکون جمعه اولدیغی حالده قسطمونینك اك شرفلی بر جامعنده ، کوریورسکزیا ، قاچ صفلق جماعت بولونیور ! دنیانك اك معمور ، اك مترقی ، اك یکی مملکتی اولان برلینده بازار کونی بویوك کلیسالر خنجا خنج طولودر . هم کلیسالری طولدوران جماعتی عوامدن عبارت ظن ایتمیکز . بوتون کبارلر ، زنکینلر ، ملتك منور دیدیکمز طبقه‌سنه منسوب آدملر ، تمیز تمیز کینمش خلق بوجماعتی تشکیل ایدر . انکلتره‌یه کیدیکز شاید جمعه ایرتسی کوندن اتکزی ، اکمککزی تدارك ایتمزسه‌کز بازار کونی آچ قالیرسکز . چونکه قیامت قوپسه دینی بر کون اولان بازار کونلرنده هیچ بر دکانی اچدیره‌مازسکز . انکلیزلر دعاسز سوفره‌یه اوطورمازلر ، دعاسز سوفره‌دن قالقمازلر .

روم ایلی زنکینلرندن بر ادم طانیرم‌که زراعت تحصیلی ایچون یتشمش براوغلنی امریقایه کوندرمشدی . چوجغك کندی اغزندن ایشتدم . دییوردی‌که :

— مملکتك عجمیسی یم . اساناری نی لایقیله بیلمیوردم . نویورقده براوتلده بولونیوردم ، کیجه جانم صیقیلدی . اوطوردیغم اوطه‌ده برپیانو واردی . آزبجق شونی طینغیرداده‌یم دیدم ، سازك پرده‌لری اوزرنده پارمقلریمی غفیفجه کزدیریوردم اره‌دن ایکی اوچ دقیقه هنوز کچمه‌مشدی‌که اوطه‌نك قاپیسنه یومروقلر اینمه‌یه باشلادی . نه اولیورز ؟ دیه قاپی یی اچدم . برده باقدم‌که اوتلجینك قاریسی حدتندن اتش کسیلمش ، بکا الا یلدیکنه سوکیوردی . قاری بنم نه باربارلغمی ، نه صایغیسزلغمی ، نه اخلاقسزلغمی ، خلاصه هیچ طوتار بریریمی براقادی . مکر اوکیجه خرستیانلرك اعزه‌سندن یعنی ولیلرندن برینك کیجه‌سی ایمش . او کیجه یی اوولی به حرمةً عبادتله کچیرمك ایجاب ایدرمش ! پیانو چالمق معاذ الله کفر درجه‌سنده کناهمش ! ارتق قاری به مملکتمك عجمیسی اولدیغمی ، بوخطانك بندن قصدم اولمقسزین صادر اولدیغنی اکلاتنجه‌یه قدر اقله قره‌یی سچدم .

ای جماعت مسلمین ! بزم دیارده جمعه نمازی قیلنیرکن طاوله شاقیردیلری ، سرخوش نعره‌لری طویولدیغی نادر وقعه‌لردن دکلدر ، ظن ایدرم .

کوریورسکز ، حریفلر دینلرینه ناصیل صاریلمشلر ، عصبیت دینیه مسئله‌سنده نه قدر ایلری کیتمشلر ! بوده سببسز دکل . چونکه اونلرك طوغار طوغماز بشیکده ، براز بویونجه اشیکده دینی ، ملی تلقینات ایله قولاقلری طولار . مسلمانلره قارشی خصومت ، عداوت حسلری هر فرصتدن بالاستفاده کندیلرینه ویریلیر . کندی جنسلرندن ، کندی دینلرندن ، کندی رنکلرندن اولمیان مخلوقات بشریه‌نك انسان صاییلمایه‌جغی ، بونلرك قفالرینه ایجه یرلشدیریلیر . اوسببدن بر آوروپالینك ، بر امریقالینك ، بر شرقلی یی ، هله بر مسلمانی سومسنه امکان یوقدر . رسامه‌لری میدانه کتیردکاری درلودرلو رسملرله ، شاعرلری شعرلرله ، حکایه‌جیلری غایت مهارتله یازیلمش رومانلرله ، سیاسیلری غزته‌لرله هپ اونلرك بوحسلرینی جانلاندیرد طورورلر .

آکلایورسکز یا، بز ناصیل یتیشیورز، اونلر ناصیل یتیشدیریلیور؟. لکن بو حریفلره قارشی اولان بغضمزی هیچ بر وقت اونلرك علملرینه، فنلرینه، صنعتلرینه صیچراتمالی یز. چونکه مدنیتك بو قسملرنده اونلره یتیشه‌مزسه‌ك یاشایامایز، بزه امانة الله اولان دین اسلامی یاشاتامایز. امکان یوقدر. بز مسلمانلر بیك تاریخندن اعتباراً چالیشمه‌یی براقدق. عطالته، سفاهته، اخلاقسزلغه دوکولدك. اوروپالیلر ایسه کوزلرینی آچدیلر، آلا بیلدیکنه ترقی ایتدیلر. کوریورسکزکه دکزلرك دیبنده‌کمی یوزدیریورلر. کوکلرده اردولر طولاشدیریورلر. مادامکه دینك مدافعه‌سی فرض عیندر، مادامکه ادای فرضك متوقف اولدیغی اسبابی الده ایتمك فرضدر؛ اوحالده دشمنلرمزك قوت نامنه نه‌لری وارسه هپسنی الده ایتمك ایچون چالیشمق افراد مسلمینك هر برینه فرض عیندر. نه حاجت! (واعدوا لهم ما استطعتم من قوة = دشمنلره قارشی نه قدر قوت تدارك ایتمه‌یه، حاضرلامه‌یه مقتدرسه‌کز درحال حاضرلایکز.) امر الهیسی صریحدر. شبهه‌یه، تردده، دوشونمه‌یه، طاشینمه‌یه محل یوقدر. اوحالده نه یاپه‌جغز؟ آره‌مزه صوقولان فتنه‌لری، فسادلری، فرقه‌جیلقلری، قومیتجیلکلری، دها بیك درلو آیریلق غیریلق سببلرینی ابدیاً چیکنه‌یه‌رك ال اله، باش باشه ویره‌جکز، هپ بردن چالیشه‌جغز. چونکه بوکون دنیانك، دنیاده‌کی حیاتك طرزی بوسبتون دکیشمش. یالکز باشنه چالیشمقله برشی یاپه‌مازسین. طوپلر، توفنکلر زرهلیلر، شمندوفرلر، لیمانلر، یوللر، طیاره‌لر، واپورلر، الحاصل دشمنلری بزه اوستون چیقاران یارم میلیار مسلمانك برقاچ ملیون فرنکه اسیر اولمسنی تأمین ایدن اسباب ووسائط آنجق جمعیتلر، شرکتلر طرفندن میدانه کتیریله بیلیر. دیمك، مسلمانلر اللهك، کتاب اللهك، رسول اللهك امر ایتدیکی، توصیه ایتدیکی وحدته، برلکه، جماعته صاریلمادقجه آخرتلرینی اولدیغی کبی دنیالرینی ده قورتاره‌مازلر. هر شیدن اول وحدت، جماعت، تعاون. برکره بونی الده ایده‌لم، آلت طرفی اللهك عنایتیله قولایلاشیر.

بونکله برابر ایجابنده اوروپالیلرله برلشه بیلیرز، آنجق بو برلشمك بزه هیچ بر وقت اونلرك ازلی وابدی دشمنمز اولدیغنی، هر فرصتدن بالاستفاده بزی محو ایتمك اك باشلی امللری بولوندیغنی اونوتدورمامالیدر. یعنی وطنمزك، دینمزك منفعتی، تجارتمزك، ثروتمزك، رفاهمزك ترقیسی نامنه ایجاب ایدرسه، ممکن اولورسه متقابل، مشترك منفعتلر اوزرینه بونلرله چکیشه چکیشه بازارلق ایدرك اتفاق ایدرز. آنجق بو بازارلقلرده صوك درجه‌ده آچیق کوزلی بولونمامز لازم کلیر.

بز مسلمانلر ایسه مع الاسف کرك ایچمزده‌کی، کرك طیشمزده‌کی یابانجیلرك سوزینه قانیورزده بر برمزه اعتماد ایتمیورز. اونلردن کیدیکمز کلاهی کندی دینداشلرمزه، کندی قارداشلرمزه کیدیرمك ایچون اوغراشیورز. جناب حق (انما المؤمنون اخوة = مؤمنلر، بر برلرینك قارداشندن باشقه برشی دکلدر.) بیورویورکن یازیقلر اولسونکه بز او قارداشلقدن چوق اوزاقده بولونیورز. آنجق آیده، عالمده برکره جامعه کلیورز. حضور الهیده برلشیورز. فقط نمازی بیتیروب یابوجلریزی قولتوقلایه‌رق طیشاری‌یه فیرلاینجه بر برمزه قارشی درحال یاخصم، یاخود هیچ اولمازسه بیکانه کسیلیورز. آیات کریمه وار، نامتناهی احادیث شریفه وارکه افراد مسلمیندن بری دیکر دینداشلرینی کندی اوز قارداشی بیلمدکجه، اونلرك مسرتیله مسرور، مصیبتیله، ماتمیله محزون اولمادقجه تام مسلمان اوله‌ماز. ایمانك کمالی جماعت مسلمینه صیم صیقی صاریلمقله قائمدر. «مسلمانلرك دردینی کندینه درد ایتمه‌ین مسلمان دکلدر.» بیوران رسول حکیم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری دیکر بر حدیث شریفلرنده بیوریورکه: «دنیانك اوبر اوجنده‌کی بر مسلمك آیاغنه بر دیکن باته‌جق اولسه بن اونك آجیسنی کندمده طویارم. بوتون مسلمانلر بر آره‌یه کله‌رك تك بر وجودی میدانه کتیرن مختلف عضولره بکزرلر. انسانك بر عضوینه بر خسته‌لق، بر آجی اصابت ایتسه دیکر عضولرك کافه‌سی او خسته عضوك المنه اورتاق اولدقلری کبی بر مسلمان ده دیکر دینداشلرینك آجیسنه، مصیبتنه، ماتمنه قابل دکل بیکانه قاله‌ماز. قاله بیلیورسه دیمککه مسلمان دکل.»

«المؤمن للمؤمن کالبنیان یشد بعضه بعضاً = بر مؤمنك دیکر مؤمنه قارشی وضعیتی یکپاره بر دیواری وجوده کتیرن پرچینلنمش قیالرك بر برینه قارشی آلدیغی وضعیت کبیدر. اویله اوله‌جقدر. اویله اولمالیدر.» حدیث شریفنی البته ایشتمشسکزدر. صحابۀ کرام رضوان الله علیهم اجمعین حضراتی آره‌سنده‌کی وحدت، محبت، تعاون جمله‌کزك معلومیدر. بودین اولولری، بو اللهك اك سوکیلی قوللری حضور الهی‌یه جماعتله طوردقلری زمان صفلر عادتا ــ معروف تعبیر وجهله ــ صابون قالبی حالنی آلیردی. بر برلریله اوقدر اتصال حاصل ایدرلردیکه اوزرلرنده‌کی لباسلر دائما اوموز باشلرندن اسکیردی. او معظم صفلر مسلسل یکپاره بر طاغ کبی قیام ایدر، اویله رکوعه واریر، اویله سجده‌یه قاپانیردی. وحدتك نمازده‌کی بو تظاهری نماز خارجنده‌ده بویله‌جه دوام ایدر کیدردی. اوسایه‌ده درکه اسلام علیه الصلوة والسلام افندیمزك رسالت جلیله‌لرندن اعتباراً یکرمی اوتوز سنه ظرفنده دنیایی قوشاتمشدی.

حدیث کتابلرینی، سیر کتابلرینی، تاریخ اسلام صحیفه‌لرینی کوزدن کچیرنجه اصحاب کرام آره‌سنده‌کی برلکه حیران اولمامق الدن کلیور. «اشداء علی الکفار رحماء بینهم» وصف الهیسیله تصویر بیورولان او قهرمان فطرتلر حقیقت بر برلری حقنده نه قدر مرحمتکار، نه درجه‌لرده رقتلی ایدیلر، دشمنلرینه قارشی ایسه ناصل شدید ایدیلر! (اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین = مؤمنلره قارشی متذلل، متواضع، حلیم، سلیم، شفیق، رحیم؛ کافرلره قارشی ایسه وقور، متین، مکین، شدید) اولمق اسلامك خصائصندندر. یازیقلر اولسون، بز بو خصیصه‌لردن، بو مزیتلردن، بو بیوکلکلردن محروم اولدق. دینمزدن

اولمیانلره قارشی یاپمادیغمز مداهنه ، کوسترمدیکمز نزاکت قالمایور ، بر برمزی ایسه برقاشیق صوده بوغمق ایستهیورز . جسارتمز ، قبادایلغمز ، آصیجیلغمز ، کسیجیلکمز هپ کندی آرهمزده . (بأسهم بینهم شدید تحسبهم جمیعاً وقلوبهم شتی = کندی کندیلرینه قارشی اولدیغی هجوملری دهشتلیدر . ظاهر حاللرینه باقهرق طوپلو برجماعت ظن ایدرسین . حالبوکه هپسنك یورکی باشقه باشقه حسلرله چارپیور . » مآلندهکی آیت جلیله که منافقلر وصفندهدر ، بوکون تماميله بزم حالمزی کوسترر اولدی . بوندن نهقدر صیقلمامز ایجاب ایدر ، آرتق اونی سز تقدیر ایدیکز .

ای جماعت مسلمین ! قرآن کریم تلاوت ایدرکن بر چوق یرلرنده سنت لفظ جلیلنه تصادف ایدرسکز ، اوت مثلا (سنة الله التی قد خلت فی عباده — سنة الله فی الذین خلوا من قبل — ولن تجد لسنة الله تحویلا — سنة من قد ارسلنا) کبی دها برچوق آیات کریمهده هپ بوسنت کلمهسنی اوقورسکز . کتاب اللهدهکی سنت رسول اللهك سنتی دکلدر . پیغمبرمزك سنتی جملهمزك معلومی . قرآنك سنتی ایسه جناب حقك ازلی وابدی اولان قانونی دیمکدر . اوت ، الله ذوالجلالك بوعالم خلقتده جاری بر چوق قانونلری وار . جماداتده ، نباتاتده ، حیواناتده ، ییلدیزلرده ، آیلرده ، کونشلرده ، طاغلرده ، دکزلرده ، یرلرده ، کوکلرده ، الحاصل بزم بیلدیکمز ، بیلمدیکمز ، نهقدر مخلوقات وارسه بونلرك هپسنده آیری آیری قانونلری جاریدر . بوقانونلر وضع الهی اولدیغی ایچون انسانلرك ترتیب ایتدکلری قانونلرکبی عمرسز دکلدر . تا ازلده مشیت الهیه مقتضاسنجه ابداع اولنان بوحکملرك ، بواحکامك ، بوقواعدك هیچ برمادهسی ، حتی هیچ برکلمهسی ، هیچ برنقطهسی دکیشمز . بونك بویله اولدیغنی کتاب اللهده بزه صراحةً بیلدیریور . شیمدی دیکر مخلوقاتده ، دیکر عالملرده حاکم اولان سنن الهیهیی ، یعنی جناب حقك ازلی وابدی قانونلرینی برطرفه براقهلم ده یالکز انسان کومهلری ، بشریتنلری دیمك اولان ملتلر ، امتلر اوزرنده حکمنی سورن قانون الهیی تدقیق ایدهلم ، اوت ، ملتلرده جاری اولان بوقانونك ماهیتنی بزمسلمانلر طوغریدن طوغرییه جناب حقدن ، یعنی اونك بزه کوندردیکی کتاب حکیمندن اوکرهنیورز : امت اسلامیهنك دنیاده ، عقباده فلاحنی ، نجاتنی ، سعادتنی ، رفاهنی ، سامانی تأمین ایدن اوامر الهیه بوقدر ، ایشته اونلرك هر بری اللهك برسنتی ، یعنی برقانونیدر . (ولاتفرقوا — تفرقهدن ، آیریلق غیریلق حسلرندن اوزاق اولکز .) ، (ولاتنازعوا فتفشلوا وتذهب ریحکم — ای مسلمانلر بربریکزه کیرمهیکز ، صوکره قلبلریکزه مسکنت ، جبانت ، عجز ، فتور چوکرده دولتکز ، سلطنتکز ، شوکتکز ، قدرتکز ، قوتکز ، هپسی الکزدن کیدر .) ، (واصبروا — ثباتدن ، عزمدن قطعیاً آیرلمایکز .) ایشته بونلرکبی برچوق وصایا ، برچوق اوامر

وارکه ملی یاشامق ، دینی یاشاتمق ایسترسهك بونلرك مقتضاسنه توفیق حرکت ایتمکلکمز ضروریدر . دیمك ، ملتلرك حیاتی ، بقاسی ، استقلالی ، محکومیتدن سلامتی ایچون آرهلرنده وحدت حکمفرما اولمسی لزومی بر قانون الهی ایمش !

ای جماعت مسلمین ! ملتلر طوپله ، توفکله ، زرهلی ایله ، اردولرله ، طیارهلرله ییقلمایور ، ییقلماز . ملتلر آنجق آرهلرندهکی رابطهلر چوزولهرك هرکس کندی باشنك دردینه ، کندی هواسنه ، کندی منفعتنی تأمین ایتمك سوداسنه دوشدیکی زمان ییقیلیر . آتالرمزك « قلعه ایچندن آلنیر » سوزی قدر بیوك سوز سویلنمهمشدر . اوت ، دنیاده بوقدر صاغلام ، بوقدر شاشماز بردستور یوقدر . اسلام تاریخنی شویله بر کوزمزدن کچیرهجك اولورسهق جنوبده ، شرقده ، شمالده ، غربده یتیشن نهقدر مسلمان حکومتلری وارسه هپسنك تفرقه یوزندن ، آرهلرنده حادث اولان فتنهلر ، فسادلر ، نفاقلر ، شقاقلر یوزندن استقلاللرینه وداع ایتدکلرینی ، باشقه ملتلرك اسارتی آلتنه کیردکلرینی کورورز . امویلر ، عباسیلر ، فاطمیلر ، اندلسلیلر ، غزنویلر ، موغوللر ، سلچوقیلر ، مغربیلر ، ایرانیلر ، فاسلیلر ، تونسلیلر ، جزائرلیلر . . . هپ بو آیریلق غیریلق حسلرینه قاپیلدقلری ایچون سلطنتلرینی غائب ایتدیلر . بز عثمانلی مسلمانلری دنیانك اوچ بیوك قطعهسنه حاکمدك . قوجه آق دکز ، قوجه قرهدکز حکممز آلتنده بولان جسیم جسیم مملکتلرك اورتهسنده بر کول کبی قالمشدی . اردولرمز ویانه او کارنده کزردی . دونانمالرمز هند دکزلرنده یوزردی . مسلمانلق رابطهسی عرقی ، اقلیمی ، لسانی ، عاداتی ، اخلاقی بوسبتون باشقه اولان برچوق قومیتلری یکدیکرینه صیم صیقی باغلامشدی . بوشناقلق اسلاولغی ، آرناوود لاتینلکنی ، پوماق بولغارلغنی . . . الحاصل هرقوم کندی قومیتنی برطرفه آتهرق خلیفهٔ مسلمینك اطرافنده طوپلانمش ، کلمة اللهی اعلا ایچون جانی ، قانی ، بوتون واری کوله کوله ، قوشه قوشه فدا ایتمشدی . فقط صوکرهلری آرهمزه آوروپالیلر طرفندن درلو درلو شکللر ، درلو درلو اسملر آلتنده اکیلن فتنه ، تفرقه ، فساد تخملری بزم خبرمز بیله اولمادن فیلزلنمکه ، دالللانمغه ، بوداقلانمغه باشلادی . اودهمین سویلدیکم رابطه کوشهدی . آرتق اسکی قوتی ، اسکی تأثیری قالمادی . قلعهمزك ایچندن صارصیلمهیه یوزطوتدیغنی کورن دشمنلر کندی ادهلرنده براشهرك یعنی بزمسلمانلرك مأمور اولدیغمز وحدتی اونلر وجوده کتیرهرك برر مجموعه یوردمزك برر بیوك پارچهسنی المزدن آلی آلیویردیلر . بوکون بزی آسیانك براوفاق پارچهسنده بیله یاشایهمایهجق حاله کتیردیلر .

سزه بروقعه اکلاتهیم : مصرعلیاده طولاشیوردم . اورادهعقلی باشنده برمسلمانله کوروشدم . بحثمز انکلیز سیاستنه انتقال ایتدی . دیدمکه :

— شاشیورم . اون بش ملیونلق قوجه مصرده انکلیز عسکری اولهرق

بك از قوت كوردم . ناصل اوليورده بوقدرجق قوتله قوجه بر اقليم محافظه ايديله‌بيليور ؟

بو سؤالم اوزرينه اوذات ديديكه : — انكليز رجالندن بريله صميمی كوروشوردك . سزك عقلكزه كلمش بنده دوشونمشده حريفه ديمشدمكه :

— كونك ، ياخودسنه‌نك برنده عثمانلی حكومتی قرق اللی بيك كيشيلك براردو ترتيب ايدرك مصره سوق ايده‌جك اولورسه سز انكليزلر نه ياپارسكز ؟

— هيچ برشی ياپمايز . مدافعه امكانی اولماديغی ايچون مصرلری كنديلرينه تسليم ايدر چيقارز . يالكز شوراسنی ايی بيلكزكه بز انكليزلر هيچ برزمان عثمانليلرك مصره قرق بيك كيشی دكل ، قرق كيشی سوق ايده‌بيله‌جك درجه‌ده يانه‌لرينی ، پاچه‌لرينی طوپلامه‌لرينه ميدان براقمايز . مملكتلرنده بيتمز توكنمز مسئله‌لر چيقاريرز . اونلر بربرلريله اوغراشمقدن كوز آچامازلركه بركره اولسون مصره دونوب باقمغه وقت بوله‌بيلسينلر .

ای جماعت مسلمين ! كوزكزی آچيكز ، عبرت آلكز . بزم هانی سنه‌لردن بری قانيمزی ، ايليكمزی قوروتان داخلی مسئله‌لر يوقمی ، حوران مسئله‌سی ، يمن مسئله‌سی ، شام مسئله‌سی ، كردستان مسئله‌سی ، آرناوودلق مسئله‌سی . . . بونلرك هپسی دشمن پارمغيله چيقاريلمش مسئله‌لردر . اونلر اويله اولديغی كبی بو كونكی آطه بازاری ، دوزجه ، يوزغاد ، بوز قير ، بيغا ، كونان ، قونيه عصيانلری ده هپ او ملعون دشمنك ايشيدر . آرتيق كيمه خدمت ايتديكمزی ، كيمك حسابنه بربرمزك غيرتلاغنه صاريلديغمزی اكلامق زمانی ظن ايديورم كه كلمشدر . الله رضاسيچون اولسون عقلمزی باشمزه طوپلايه‌لم . چونكه بويله دشمن حسابنه چاليشه‌رق الـمزده قالان شو بر آووج طوپراغی‌ده ويره‌جك اولورسه‌ق چكيلوب كيتمك ايچون ارقه طرفده برقاريش يريمز يوقدر . شيمدی‌يه قدر دشمنه قاپديرديغمز قوجه‌قوجه مملكتلرك خلقی هجرت ايده‌جك بر بوله بيلمشلردی . نعوذ بالله بز اويله بر عاقبته محكوم اولورسه‌ق باشيمزی صوقه‌جق برده‌ليك بوله‌مايز .

ذاتاً دشمنلرمزك ترتيب ايتدكلری صلح شرائطی بزم ايچون دنيا يوزنده حق حيات ، امكان حيات براقمايور . بو سفر اناطولينك برخيلی قسمنی يكيدن طولاشدم ، خلقك فكرينی يوقلادم . باقدم‌كه زوالليلرك برشيدن خبری يوق . واقعا نسبتله خواص كچينن طاقيم بو شرائطك پك اغير اولديغنی بيليور . لكن علملری صوك درجه‌ده اجمالی . عوام ايسه هيچ برشيدن خبردار دكل . ظن ايديورلركه مملكتك كنارلری يعنی حجاز كبی ، بغداد كبی بر ، ايكی ير اليمزدن چيقمقله ايش اولوب بيته‌جك ؛ روم ايلی ، استانبول ، اناطولی ، سوريه ينه بزده قاله‌جق ، آرتيق چيفتجی چيفتيله ، چوبان چوبوغيله ؛ اصناف صنعتيله ، دكانيله ؛ علما مدرسه‌سيله ، مكتبيله ؛ تجار اليشيله ، ويريشيله مشغول اوله‌جق . هيهات ! دشمنلرمز بزی نه حاله كتيرمك ايچون كيجه‌لی كوندوزلی چاليشيورلر ، بز ايسه حالا نه كبی خياللرله كنديمزی آووتيورز ! . . الله رضاسيچون اولسون ، شو معاهده‌نامه‌نك بزم حقمزده‌كی ماده‌لرينی اوقويكز . اوقومق بيلميورسه‌كز بريسنه اوقوتيكزده ديكله‌يكز . معاذالله اونی قبول ايتديكمز كون عجبا نه‌مز قاليور ؟ بركره روم ايلنده هيچ بر علاقه‌مز قالمايور . چتالجه استحكاماتی‌ده داخل اولديغی حالده دكزك او برقه‌سنده‌كی مملكتلر كاملاً كيديور . خليفه‌مز استانبولدن چيقاريلمايور . لكن كنديسنه يالكز سطبق رومادەكی پاپا كبی — يديوز عسكر بولوندورمق حق ويريليور . واقعا مسلمانلر استانبولدن بو سفر قوغولمايور . چونكه انكليزلر هند مسلمانلرينك غلياندن چكينيور . بونكله برابر يونانليلر چتالجه استحكاماتنه صاحب اوله‌جقلری ايچون طبيعيدركه چكمجه جوارينه ايسته‌دكلری قدر عسكر ييغارلر ، اوروپا احوالنده بر قاريشيقلق ظهور ايتديكی كبی استانبولی آليويررلر . اوزمان انكليزلر هنديلره :

— بن خليفه‌كزك مملكتنی سزك خاطركزه حرمةً كنديسنه براقشدم ، اما نه‌ياپه‌يم ، محافظه ايده‌مدی ، يونانليلرده استيلا ايتدی ! . .

دير . شمدی بر سؤال وارد اوله‌جق :

— نه‌دن انكليزلر استانبولی طوغرودن طوغرويه كنديسنه آلماسين‌ده يونانليلره ويرسين ؟

انكليزلرك بوقدر بويوسی متفقلرينك ايشنه كليور . بناءً عليه پايتختمزی‌ده اله‌جق اولورسه آره‌لری بوسبتون آچيله‌جق . انجق هم روم ايلينی ، هم ايدين ولايتنی النده طوته‌بيلمك ايچون يونانليلر قوتلی بر دونانمايه محتاجدر . بونی ايسه چاره‌سز انكليزلردن تدارك ايده‌جك . اكلاشيلدی يا ، استانبولك يونان النده بولونمسی ديمك ، دائما دونانماسنه محتاج اولديغی انكليزك النده بولونمق ديمكدر . روم ايلينك ، استانبولك ، ايدين ولايتنك يونانليلر النده بولونمسی نه ديمكدر ، بيليورميسكز ؟ اورالرده تك بر مسلمان قالمامسی ديمكدر . وقتيله اسكی يونانستانله مورده‌كی خلقك ياريسی روم ايسه ياريسی‌ده مسلمان ايدی . بوكون اوحواليده تك بر ديننداشمز قالمامشدر . بو مصالحه موجبنجه ويريله‌جك مملكتلرده‌ده برمدت صوكره عينی حال ظهوره كله‌جكدر . اوت ، مسلمان اهالی قتل عام ايله قورقوتوله‌رق هجرته مجبور ايديله‌جكدر .

بو معاهده‌نك تعقيب ايتديكی مقصد شودر : انكليزلر بزدن ممكن اولديغی قدر فضله آدم اولدورتمك ، كنديسندن صوك درجه‌ده آز انسان خرج ايتمك ايسته‌يور . اوسببدن برطرفدن روم ، ارمنی چته‌لری تشكيل ايده‌جك ؛ بونلره پاره ، سلاح طاغيته‌رق توركلر آره‌سنده قتل عام ياپديره‌جق . ديكر

طرفندن‌ده مسلمانلر ، تورکلر آره‌سندن پاره ایله ، یاخود اغفال ایله آدملر بوله‌رق بزی بربرمزه طوغراته‌جقدر ؛ که بوذاتاً اولوب طوریبور . ایشته دشمنك اناطولینك ایچ طرفلرنده چیقارتدیغی عصیانلری باصدیرمق ایچون بز ازمیر ، بالیکسری جبهه‌لرنده‌کی قوتمزی آزالتمغه مجبور اولدق‌ده یونانلیلر بورنمزك دیبنه‌قدر صوقولدیلر .

نعوذبالله معاهده‌یی قبوله مجبور اولدقمی ، اناطولیده عسکر بسله‌یه‌میه‌جکز . یالکز برمقدار ژاندارمه‌قوتی بولوندیره‌بیله‌جکز . بو ژاندارمه‌لر ایچنده کلیتلی مقدارده روم ، ارمنی ، یهودی بولونه‌جق . ضابطلرك یوزده اون بشی ، که طبیعی هپ یوکسك رتبه‌لیلر اوله‌جقدر ، اجنبیدن کله‌جکدر . اناطولی منطقه منطقه آیریلوب هر منطقه براجنبی ضابطك النه ویریله‌جکدر ؛

مثلا قره‌دکز سواحلی منطقه‌سنده‌کی انکلیز ضابطی بوتون انضباط قوتلرینه قوماندا ایده‌جك ، اوزمان ایسته‌دیکی کبی روم ، ارمنی چته‌لری وجوده کتیره‌رك مسلمانلرك اوزرینه صالدیره‌جقدر . نته‌کیم بو اصولی انکلیزلر قارصده ، اردهانده ، فرانسزلر آطنه‌ده ، مرعشده پك کوزل تطبیق ایتدیلر .

بیلیرسکزکه اناطولینك ایکی مهم اسکله‌سی واردر : بری استانبول ، بری ازمیر . المزده‌کی اوچ بچق شمندوفر خطی بوایکی لیمانده نهایت بولیور . شیمدی استانبول سوزده بزه براقیلیورسه‌ده اورانك اداره‌سی ، کمرکلری ، ویرکیلری ، ضابطه‌سی کاملاً باشقه‌الرده ، یعنی بزم داخل اولمادیغمز برقومیسیونك النده بولونیور . بو قومیسیونده طبیعی انکلیز حاکم اولدیغندن بزم اخراجاتمزه ، ادخالاتمزه ایسته‌دیکی کبی مشکلات چیقاره‌جق . کمرك تعرفه‌سنی ، شمندوفر تعرفه‌سنی ، لیمان تعرفه‌سنی اوکا کوره ترتیب ایدرك آناطولیده‌کی مسلمان تجاری تماميله افلاس ایتدیره‌جك . ذاتاً متارکه‌دن بری استانبولده‌کی مسلمانلرك تجارتنه ال آلتندن هپ بویله کوجلکلر چیقاریلمشدر . بوندن مقصد ایسه مسلمانلری فقیر ، سفیل براقه‌رق بوتون عالمه ، بالخاصه هندده‌کی دینداشلرمزه :

— ایشته کوریورسکز آ ، سزك غیرتنی کوتمکده اولدیغکز تورکلر نه قدر قابلیتسز انسانلردر !

دیمکدر . بو معاهده موجبنجه دولتمزك بودجه‌سی انکلیز ، فرانسز ، ایتالیان مرخصلرندن مرکب بر قومیسیون طرفندن ترتیب اولنه‌جقدر . بو قومیسیونده بزدن بر آدم بولونه‌جقسه‌ده رأی صاحبی اوله‌مایه‌جقدر ، یعنی انکلیز بو قومیسیونده ایسته‌دیکنی یاپدیره‌جقدر . اوحالده ویردیکمز ویرکیلر هپ روملرك ، ارمنیلرك منفعتنه صرف اولونه‌جقدر . انکلیزلر مصرده اهالی جاهل قالسون دیه مسلمانلره هیچ بر مکتب آچدیرمامشدر . هندستانده‌ده عینیله طاورانمشدر . بزده مصریلر کبی اوله‌جغز . یالکز بزم مصریلردن بر فرقمز وارکه اونلر کبی کاملاً مسلمان دکلز . ایچمزده روملر ، ارمنیلر وار . اونلرك چوجقلری بزم پاره‌مزله مکتبلر آچوپ اوقویه‌جقلر ، آدم اوله‌جقلر . صنعتی ، تجارتی ، زراعتی کاملاً الرینه آله‌جقلر . بزدن یالکز ایرغاد یتیشه بیله‌جك .

کله‌لم عهود مسئله‌سنه : ای جماعت مسلمین ! فرنکجه بر کلمه وار : قاپیتولاسیون ! معناسی : بزم بیله‌رك بیلمیه‌رك ، کیفی یاخود اضطراری اجنبیلره ویردیکمز اسکی امتیازلردر . بونلرك برقسمی عدلیه‌یه عائددر . مثلا ایچمزده یاشایان اجنبی تبعه‌سندن بری نه یاپارسه یاپسین حکومتمز طرفندن توقیف اولنه‌ماز . جانی‌یی یاقه‌لامق ایچون مطلقا منسوب اولدیغی سفارتك آدمی حاضر اولملی . توقیف اولوندقدنصکره‌ده سفارتنه تسلیم ایدلملی . بناءً علیه اجنبیلر بو محاربه‌دن اول بزم ایچمزده علیقران کسیلمشدی . ادم دوکرلر ، ادم اوردورلر ، ادم اولدورورلر ، اوته‌کینك بریکینك املاك واراضیسنی غصب ایدرلر . بوتون یاپدقلری یانلرینه قالیردی . بز بو امتیازاتی حربك بدایتنده قالدیرمشدق . شیمدی صلح شرائطنی قبول ایتدیکمز کبی بونلر ینه عودت ایده‌جك . هم ، ناصیل عودت ایده‌جك ، بیلیورمیسکز ؟ اوروپا دولتلری تبعه‌سنه منحصر اولان او امتیازلر شیمدی روملره ، ارمنیلره ، یهودیلره‌ده ویریله‌جك . ارتق بونك نه دیمك اولدیغنی معتوهلر بیله اکلار .

کله‌لم بو امتیازلرك اقتصادی قسمنه : اجنبی تبعه‌سی تمتع ، بلدیه و سائره کبی ویرکولردن مستثنادرلر . شیمدی ، روملر ، یهودیلر ، ارمنیلرده مستثنا اوله‌جقدر . ایچقجه‌سی بتون پاره‌یی مسلمانلر ویره‌جکلر ، بتون پاره‌یی اجنبیلرله ایچمزده‌کی غیرمسلملر طوپلایه‌جق !

یا کمروکلر مسئله‌سی . . . اوده بر آفت ! بز باشقه مملکتلر کبی کمرکلرمزه صاحب دکلز . مملکتمزه صوقولان اشیادن ایسته‌دیکمز کمرکی آله‌مایز . خلقمزك فقیر دوشمسنه الك برنجی سبب بودر . بونی برازایضاح ایده‌لم . اولا زراعتمزی الله الالم . روسیه کبی ، رومانیا کبی ، امریقا کبی طوپراغی زنکین مملکتلرده اکین پك اوجوزه مال اولیور . حریفلرك واپورلری ، شمندوفرلری‌ده چوق اولدیغندن دنیانك هر طرفنه قولایلقله آرپه ، بغدای کوندریبورلر . بناءً علیه بو مملکتلر استانبول پیاسه‌سنه دوکدکلری اکینی بزدن ، یعنی اناطولیدن دها اوجوزه مال ایده‌بیلیرلر . بزم چیفتجیلرمز ایسه مالنی ازمیر ، استانبول کبی بیوك شهرلرده قورتاره‌بیله‌جك پاره ایله صاته‌مایه‌جغندن هم اکمز ، هم فقیر دوشر . بوکا قارشی نه چاره اوله‌بیلیر ؟ اوت ، چاره خارجدن کله‌جك اکین وسائر ییه‌جك شیلره اویله بر کومروك قویمقدرکه بو کومروکی ویره‌جك اجنبی تجار پیاسه‌ده مالنی اناطولیدن کیده‌جك مالدن دها بهالی‌یه صاتمق مجبوریتنده قالسین . ایشته فرانسه کبی ، المانیا کبی طوپراغی چوق زنکین اولمیان حکومتلر کندی کویلیلرینی هپ بو اصول سایه‌سنده قورتاره بیلمشدر . بزده ایسه بو چاره‌یه مراجعت قابل اوله‌مایه‌جغندن معاهده‌یی قبول ایتدیکمز کبی چیفتجیمز بیته‌جکدر .

کلهلم صنایعه : بیلیرسکزکه مملکتمزده برچوق خام اشیا یتیشیر : کتن، کنویر ، پاموق ، یوك ، تفتیك ، دری . صوکره درلو درلو معدنلر . بز بونلردن استفاده ایده‌میورز . مثلا بر طوقومه فابریقه‌سی ، یاخود دمیر فابریقه‌سی آچمه‌یه قالقیشسه‌ق اوروپانك ، امریقانك فابریقه‌لریله باشه چیقامه‌یز. او حالده نه یاپمالی‌یز ؟ بزم صنایعمزده اونلرك صنایعی درجه‌سنی بولونجه‌یه قدر خارجدن کله‌جك معمولات اوزرینه مناسب بر کومروك قویه بیلملی‌یز. قویه‌مادیغمز کبی هیچ بر مؤسسه‌مز ، هیچ بر فابریقه‌مز بر سنه بیله یاشایه‌ماز. بیلیرسکزکه کندیمزه مخصوص دستکاهلرمز، بزلرمز واردی. بونلر مملکتمزك هر طرفنده صاتیلیوردی . اهالیمزه‌ده بر چوق منفعت تأمین ایدییوردی . حال بوکه اجنبی فابریقه‌لریله رقابت ایده‌مدیکندن طولایی ازیلدی کیتدی . شوحالده خلقمز زراعتنی ، صنایعنی ایلری کوتوره‌مز ، تجارتنی ده غیر مسلملرك ویرکی ویرمه‌مسی یوزندن باشه چیقاره‌مازسه طبیعیدرکه سفیل اولور ، پریشان اولور . حیدودلقدن باشقه یاپه‌جق بر ایش بوله‌ماز .

شیمدی بر مهم مسئله وار . اونی تدقیق ایده‌لم : نه‌دن انکلیزلر بزم محومزی تأمین ایچون بوقدر اوغراشیورلر ؟ اوت ، بونلر حرب عمومینك بدایتنده « بز بوتون ملتلرك استقلالی ایچین حرب ایدییورز ! » تکرله‌سنی متصل تکرار ایدوب طوردقلری ایچون حکومتلری آلتنده بولونان یوز میلیون مسلمانه‌ده استقلال سوداسی کلدی . مصرده ، هندده بربری آردنجه عصیانلر باشلادی . واقعا انکلیز بوعصیانلری کندیسنه مخصوص اولان مدهش بر وحشتله باصدیردی . لکن بونلرك بر دها باش قالدیره‌مامه‌لری ایچون دنیاده هیچ بر مسلمان مملکتك مستقل قالمامسی لازمدی. متارکه‌دن صوکره ایسه مستقل اوله‌رق ایکی مسلمان حکومت قالمشدی‌که بری بزایدك. دیکری‌ده ایران ایدی . بیلیورسکزکه ایران حکومت اسلامیه‌سنك ایجابنه باقدیلر . انکلیز حمایه‌سی لعنت حلقه‌سی‌نی کبی عجملرك بوینه کچیردیلر . اوحالده یالکز بز قالدق . ای جماعت مسلمین ! انکلیزك اصل دشمنلکی بزه‌در. چونکه بز عصرلردن بری خلافتی الزده طوتیورز. عصرلردن بری عالم اسلامك باشنده اوله‌رق اهل صلیبله چارپیشیورز . دنیانك بوتون مسلمانلری سلامتلرینی ، نجاتلرینی، بیللردن بری مشتاق اولدقلری استقلاللرینی بزدن بکلیورلر . یوزلرجه ملیون مسلمانه نسبتله بزم بر آووج مثابه‌سنده اولان خلقمزك نه اهمیتی واردر ؟ دیمیکز . ای بیلیکزکه بو بر آووج خلقك بوتون عالم اسلامده پك بیوك موقعی ، پك بیوك اعتباری واردر . بوتون مسلمانلر بیلیرلرکه معاذالله سلطنت عثمانیه‌نك ، خلافت اسلامیه‌نك دوریلمه‌سی بوتون جهان ایمانی صارصه‌جقدر . بوتون مسلمان یوردلرینی الك مدهش زلزله‌لره طوتولمش کبی خساره اوغراته‌جقدر . متارکه‌نی متعاقب مصرده، هندده، حتی دها دون الزده ایکن بو کون اشغال آلتنده بولونان عراقده، سوریه‌ده ظهور ایدن اختلاللر ، عصیانلر ، قیاملر کوستریورکه بز عثمانلی مسلمانلری اویله عالم اسلامك وطولاییسیله دشمنلرمزك لاقید قاله‌بیله‌جکی بر کومه‌دکلز. او سبیدن انکلیزلر بزی بوسبتون محو ایتمه‌یه نه قدر چالیشسه‌لر کندی منفعتلری نامنه اوقدر حقلیدرلر . اما دیه‌جکسکزکه :

— بوکون بوتون دنیایه حاکم اولان انکلتره سطوتی قارشوسنده بزم نه اهمیتمز اولورکه حریفلر سنك دیدیکك کبی بزم کونك برنده بویه‌جکمزدن قورقسونلرده بوقدر احتیاطلره لزوم کورسونلر ؟ .

یاکیلیورسکز . ایش اویله دکل . اوروپالیلر یالکز بوکونی ، بوکونکی حادثاتی سیر ایتمکله قالمازلر . اونلر یارینی ، کله‌جك سنه‌یی ، حتی کله‌جك عصری ، حتی بر قاچ عصر صوکنی تخمین ایتمك ، حساب ایتمك ایسترلر . حریفلرك سیاستی مدهشدر . ایشته اومدهش سیاست سایه‌سنده کندیلری نه اولدیلر ، بزی نه حاله کتیردیلر ، کوریورسکز . بناءً علیه ولو بر قاچ ولایتدن عبارت بر انا طولی حکومتنك قالمسنه‌بیله کندی اختیارلریله ، یعنی مضطر قالمادقجه ، قابل دکل ، راضی اوله‌مازلر .

— پك اعلا ! نه‌یاپه بیلیرز ؟ اوزون زمانلردن بری دوام ایدن داخلی، خارجی محاربه‌لر ، بالخاصه بالقان محاربه‌سیله شو حرب عمومی بزده جان براقمادی ، قان براقمادی ، پاره براقمادی ، هیچ برشی براقمادی . دشمن ایسه بو قدر قوتلی . شرائط صلحیه‌یی چار ناچار قبول ایده‌جکز . بوطبقی سلاحسز بر آدمك طاغ باشنده مسلح حیدودلر طرفندن قوشادیلمسنه‌بکزر. ایستر ایسته‌مز اشقیانك امرینه‌بویون اکه‌جك ...

پك طوغرو ! یالکز ایکی نقطه‌وار . بر کره اومسلح حیدودلر اورته‌لرینه آلدقلری بیچاره‌دن پاره‌سنی ایسته‌سه‌لر ، اوزرنده‌کی البسه‌سنی ایسته‌سه‌لر ، ایاغنده‌کی پاپوجنی ، باشنده‌کی کلاهنی ایسته‌سه‌لر بزده‌ویرمسنی تصویب ایدردك . لکن بونکله قناعت ایتمیورلرکه . بیچاره حریفك قوللرینی ، پاجاقلرینی کسدکدن صکره :

— بوینکی اوزات ! قفاکی ده‌ویر ! دییورلر . مادامکه تکلیف بوقدر آغیردر . آرتق بونی هیچ کیمسه قبول ایده‌مز ، ایستر ایسته‌مز دیشیله، طیرناغیله اوغراشیر ، چابالار ، نفسنی امکانك صوك درجه‌سنه قدر مدافعه‌یه باقار .

ای جماعت مسلمین ! ایشته‌بوکون بزدن ایسته‌دکلری ، نه‌فلان ولایت ، نه‌فلان سنجاقدر ، طوغرودن طوغری‌یه باشمزدر ، بوینمزدر ، حیاتمزدر ، سلطنتمزدر ، دولتمزدر ، خلافتمزدر ، دینمزدر ، ایمانمزدر .

برده اومسلح اولدیغنی قبول ایتدیکمز حیدودلرك باشلری پك بوش دکل. قورقدقلری تهلکه‌لر وار . بز ضروری اولان مدافعهٔ حیات وظیفه‌سنده بر ازدها ثبات ایده‌جك اولورسه‌ق امین اولکزکه جهنم اولوب کیده‌جکلر . غالبا مقصداً کلاشیلمادی . بر آز ایضاح ایده‌لم .

قوتلرینك ، قدرتلرینك پك بیوك اولدیغنی بیلدیکمز دشمنلرمزك او کندی

بوكون ایكی مدهش تهلكه وار : بری اونلرك كندی تعبیری وجهله اسلام تهلكه‌سی ، دیكری بولشه‌ویق تهلكه‌سی ! اسلام تهلكه‌سنی حریفلر چوقدن بری حسابه آلمشلردی‌ده اوكا كوره اللرندن كلن تدبیری تطبیقدن كری طورمامشلردی. لكن آلتی یدی سنه‌دن بری دوام ایدن بو حرب برچوق حسابلری آلت اوست ایتدی . برچوق تخمینلر یاكلیش چیقدی . بوكون انكلیزلر آرتیق مستملكه‌لرنده‌كی انسانلردن اسكیسی كبی امین اوله‌مایورلر . بشریتك كوزی آچیلدی . محكوم ملتلر كندیلرینك حاكم ملتلر النده نه بویوك برقوت اولدیغنی بوسفر كوزلریله كوردیلر . قانلرینی، جانلرینی كیملرك حسابنه دوكدكلرینی آكلادیلر . حربك هر درلو صفحاتنده بولوندیلر . هجوم نه‌در، مدافعه ناصل اولور ؟ الكصوك ایجاد اولونمش سلاحلر ، بومبالر ناصل قوللانیلیر ؟ هپسنی بالفعل اوكره‌ندیلر . هله تحكملری ، اسارتلری آلتنده یاشادقلری اوروپالیلرك كندیلرینی حربه سوروكلركن ویردكلری وعدلرك هیچ برینك اصلی فصلی اولمادیغنه ، بوكیدیشله قیامته‌قدر كندیلری ایچون حریت ، رفاه ، راحت یوزی كورمك نصیب اوله‌مایه‌جغنه ایی‌جه یقین حاصل ایتدیلر . بوكون جهان اسكی جهان دكل . هله آسیا هیچ اویله‌یكنز حالده بولونمایور . بالعموم شرقده ، بالخاصه مسلمانلرده بویوك بر انتباه ، بر اویانیقلق موجود . آسیانك شمال قسمنده یاشایان دینداشلرمز كاملاً دینه‌جك درجه‌ده مسلح ، متباقیسی‌ده بر طرفدن سلاحلانیور . فكرلر كیتدكجه دكیشیور . استقلال سودالری هر یرده اویانیور . ایشته بوتون بو حركتلر اسلام تهلكه‌سی نامی آلتنده طوپلانه‌رق دشمنلرمزی تیرتیر تیتره‌دییور .

ایكنجی تهلكه‌یه كلنجه : بولشه‌ویكلك دەنیلن بو حركت اوروپانك طوغریدن طوغری‌یه قلبنه چوریلمش بر سلاحدر . سنه‌لردن بری سوسیالیستلك نامی آلتنده ایچین ایچین قاینایه‌رق اوروپا حكومتلرینی اوركودوب طوران بو حركت بوكون روسیه‌ده یانار طاغلر كبی اولورصاجمه‌یه باشلادی. بو یانغینك قیویلجیملری پاریس ، لوندره ، روما افقلرینه طاغیلیر ، اورالرده یر یر یانغینلر چیقاریر اولدی . چونكه حكومتلری نه قدر اوغراشسه ، نه‌قدر چاپالاسه ذاتاً بویله بر یانغین ایچون اوروپانك هر طرفنده استعداد واردی، حاضرلق واردی . سرمایه صاحبلریله عمله آره‌سنده‌كی كركینلك صوك سنه‌لرده ، بالخاصه بو محاربه اثناسنده صوك درجه‌یی بولمشدی . روسلر اوك ایاق اوله‌رق چاری، چارلغی ، اصیلزاده‌لرك بیتمز توكنمز امتیازلرینی ، ثروتلرینی ، سامانلرینی خاك ایله یكسان ایدنجه، اوروپاده‌كی سوسیالیستلرده ایاقلانمایه عزم ایتدی . بو آدملر دیيوركه :

— بو حرب ، بویدی سنه‌دن بری دوام ایدن آفت قرق ، اللی ملیون بشرك طوغرودن طوغری‌یه حرب میدانلرنده هلاكنه سبب اولدی . بر اوقدر انسانی‌ده بوسوزن حیاتلرك ارقه‌سندن بیكس، پریشان برحالده براقدی ، معنوی بر اولومه محكوم ایتدی . نتیجه‌ده نه اولدی ؟ برقاچ ظالم حكومتك استبدادینی ارتیردی . ملیارلرجه ثروت صاحبی برقاچ محتكرك خزینه‌لرینی ، قاصه‌لرینی طولدیردی. فقرا طبقه‌سنك، ایشچی طبقه‌سنك سفالتنی آرتق تحمل ایدلمیه‌جك درجه‌لره كتیردی . اخلاق نامنه ، حیا نامنه ، عرض نامنه ، حیثیت نامنه ، انصاف نامنه برشی براقمادی . هپسنی سیلدی سوپوردی . كیمسه‌نك كیمسه‌یه امنیتی ، اعتمادی قالمادی . عالم بشریت هر درلو انسانی طویغولردن صیریله‌رق ییرتیجی حیوانلر دركه‌سنه ایندی . او حالده بز كیمك ایچون چارپیشمش ، هانكی غایه‌یه خدمت ایتمش اولدق ؟ بونكله برابر صلح شرائطی دییه اورته‌یه آتیلان هذیان‌نامه‌لر بوندن بویله ملتلره اصلا راحت ، حضور تأمین ایتمیه‌جكدر . بالعكس بونلرك آره‌لرنده‌كی اختلافلری ، خصومتلری ، رقابتلری ، كینلری ، انتقام حسلرینی بوسبتون كوروكلایه‌جكدر. آرتیق بشریت بوكا تحمل ایده‌مز . آرتیق سفیل ماهیتلری بوتون چیپلاقلغیله میدانه چیقان بوتون بو تشكیلاتی، بوتون بو مؤسساتی ییقمالی، یرینه یكیلرینی قویملیدر . . .

ایشته حریفلرك ملاحظه‌لری آشاغی یوقاری بو مركزده‌در . ذاتاً غربك عقلاسی ، حكماسی چوقدن بری بویله بر عاقبتك ظهورینی بكلیورلردی. طیشی كوزلره پك پارلاق كورونن مدنیت حاضره‌نك ایچندن چورومه‌یه یوز طوتدیغنی، كوكك برنده بالدیز كولدور ییقیله‌جغنی سویلیوب طوریورلردی. بنم بوكرسیدن سویلیه‌جك بر سوزم وارسه اوده غرب مدنیتی دیدیكمز اوروذیل عالمك بر آن اول خاك ایله یكسان اولمسی تمنیدن عبارتدر .

ای جماعت مسلمین ! صاقین بو سوزلرمدن بنم علم دشمنی ، معرفت دشمنی ، ترقی دشمنی اولدیغمه ذاهب اولمایكز . بنم بوتون انسانلر حسابنه، بالخاصه دینداشلرم نامنه ایستدیكم بر مدنیت وارسه اوده هر معناسیله پاك ، یوكسك ، ناموسلی ، وقارلی بر مدنیتدر ، یعنی بر مدنیت فاضله‌در . غرب مدنیتی مادیاتده‌كی ترقیسنی معنویات ساحه‌سنده قطعیاً كوستره‌مدی. بالعكس اوجهتی بوسبتون اهمال ایتدی . خایر اهمال ایتمدی ؛ بیله بیله پایمال ایتدی. اوروپالیلرك نه‌مال اولدقلرینی آكلایامایانلر ظن ایدرمكه بو سفر آرتیق كوزلریله كوره‌رك خطالرینی تصحیح ایتمشلردر .

اوروپا حكومتلرینی تیتره‌دن بولشه‌ویك تهلكه‌سی ، بزلر كوزلرمزی آچمق شرطیله ، عالم اسلام حقنده تهلكه دكل ، بالعكس استفاده اولونه‌جق بر فرصتدر . چونكه اولا بزده بولشه‌ویكلكك ظهورینی ، یاخود خارجدن سرایتنی حاضرلایه‌جق سببلر یوق . نه سرمایه صاحبلرمز ، نه بانقه‌لرمز ، نه عمله مسئله‌مز ، نه اراضی مسئله‌مز موجود دكل. ثانیاً بوتون حركاتمزی، معاملاتمزی تنظیم ایدن شریعتمز سوسیالیستلرك ، بولشه‌ویكلرك بوندن عصرلرجه صوكره بلكه بوله بیله‌جكلری دستورلرك ، اساسلرك اك انسانی، اك علوی ، اك فطری ، اك شفیق ، اك رحیم اشكالنی احتوا ایتمكده‌در . بناءً علیه بولشه‌ویكلرك غرب مدنیتی ییقدقلری كون بزم اساسلی هیچ برشیئمز صارصیله‌جق دكلدر . صارصیلسه صارصیلسه اوروپالیلری كور

کورینه‌وهیچ لزومسز یره تقلید ایده‌رك آلدیغمز بر طاقیم شیلر صارصیله‌جقدرکه ذاتاً بو کونکی فلاکتمزك اك برنجی سببی او مفاسدك حریم موجودیتمزه صوقوله‌رق حیات اجتماعیه وسیاسیه‌مزی زهرله‌مسی‌در. او حالده بزم بولشه‌ویکلردن قورقه‌مزه محل اولمادیغی کبی، بولشه‌ویك اولمایه‌ده احتیاجمز یوقدر. بز الزده‌کی شریعتك احکامنه، اساسات فاضله‌سنه تمامیله صاریلدیغمز کون یاقامزی قورتارمش اولورز. اوت، دشمنك دشمنی دوست اولمق اعتباریله مشترك، متقابل منافع دائره‌سنده بولشه‌ویکلرله اتفاق ایده‌بیلیرز. غربك عالم بشریتی، بالخاصه بز مسلمانلری ازمك ایچون قوت آلمقده اولدقلری او ملعون ظلم مؤسسه‌لرینی ییقمق خصوصنده بولشه‌ویکلره یاردیمده ایدرز. آرتیق بو اتفاقك زماننی، زمیننی، دائره‌سنی، بو معاونتك درجه‌سنی تعیین ایتمك طبیعیدرکه صلاحیت صاحبلرینه عائددر. او جهتلری اونلر دوشونسونلر، اونلر حل ایتسونلر. بویله بر اتفاقدن بز نه قدر استفاده ایدرسه‌ك روسلرده او درجه‌ده مستفید اوله‌جقلردر. چونکه اهمال ایدیله‌میه‌جك بر قوت اولدیغی دمینجك سویلدیکمز اسلام عالمی کندیلریله متفق اولمق شویله دورسون، بیطرف قالمقله بیله بولشه‌ویکلره پك قیمتلی معاونتده بولونمش اولور. بوکا مقابل شیمدی‌یه قدر شمالدن، جنوبدن، شرقدن، غربدن محصوریت ایچنده قالان مسلمان ملتلره‌ده بویله بر اتفاقك ویره‌جکی فائده‌لر انکار اولونه‌ماز. هنوز سلاح تدارك ایده‌مه‌مش اولانلری سلاحلانه‌جقلر، آرقه‌لرندن امین اوله‌رق اوکلرنده‌کی دشمنی دکزه دوکمه‌یه، عصرلردن بری غائب ایتدکلری استقلالی الله کچیرمه‌یه موفق اوله‌جقلردر.

آه، سز او دشمنك الندن زواللی آسیانك نه‌لر چکدیکنی بیلیور میسکز؟ هندستانی الله الله. هانکی شهرینه کیتسه‌کز ایکی محله کورورسکزکه بری انکلیزلره، دیکری هندلیلره عائددر. هیچ بر هندلی ایچون انکلیزلرك جمعیتنه کیره‌بیلمك قابل دکلدر. بر هندلی تیز کیتمك ایسته‌سه ویرکی ویرمه‌یه مجبور طوتولور. شمندوفرلره بینسه‌کز کورورسکزکه هندلیلر ایچون آیری واغونلر واردر. خسته‌خانه‌لره کیدیکز، آیری قغوشلر واردر. بیچاره‌لر او واغونلره بینمه‌یه، او قغوشلرده یاتمه‌یه مجبوردر. انکلیزلره:

— نیچون بو بیچاره‌لره انسان معامله‌سی ایتمیورسکز؟

دیه صوردانلره: — مایمونلر آدم اولور، هندلیلر آدم اولماز!. جوابنی ویررلر.

بر انکلیز، هندلینی ایسته‌دیکی کبی دوکر؛ جزا لازم کلمز. شاید اولدوروسه پك خفیف بر جزای نقدی ایله قورتولور. هندلینك قازانجینك یوزده تمام التمشی حکومت طرفندن آلنه‌رق انکلتره‌نك احتیاجاتنه صرف اولنور. هندستانده‌کی بر قاچ یوز میلیون نفوسك اوچده برندن فضله‌سی قارننی طویورمقدن عاجزدر. بو سفالت کیتدیکجه آرتیور. بوندن بر عصر اول حساب ایتمشلردی: سکسان سنه ظرفنده اون سکز میلیون هندلی آچلقدن اولمشدی. بو صوك عصرك ایلك اون آلتی سنه‌سی ظرفنده ایسه عینی سببدن هلاك اولانلرك مقداری یکرمی میلیونی بولمشدر. التمش سنه اول بر هندلی کونده بزم پاره ایله قرق پاره قازانیرکن بو کون بو قازانج اون بش پاره‌یه اینمشدر. بونکله برابر زواللی هندلی انکلیزدن اوچ قات فضله ویرکی ویرر. یکی، بو ویرکیلر نه اولور، بیلیر میسکز؟ انکلیز خزینه‌لرینه طوپلانوب مستملکات اهالیسی آره‌سنده نفاق چیقارمه‌یه، فساد چیقارمه‌یه صرف ایدیلیر. اوت، صوك یوز سنه ظرفنده هندستان واردانندن تمام یوز میلیون انکلیز لیراسی مستملکانده سفربرلق ایچون خرج اولونمشدر. انکلیزلر هندستانده‌کی قماش دستکاهلرینی یوق ایتمك ایچون اوسته‌لرك باش پارمقلرینی کسمکدن بیله چکینمه‌مشلردر. بونلر یرلی صنایعی محو ایتمك ایچون هیچ بر ملعنتدن کری طورمازلر. سکسان میلیون مسلمان هندلی ایچون تك بر سلطانیه مکتبی واردر. انکلیزلر بو مکتبه صوك درجه‌ده دشمندرلر. هندستانده‌کی انکلیز سلطانیلرینه کیرمك هندلیلره ممنوعدر. بر هندلی الك اوفق سلاحی بیله طاشیه‌ماز. بویوجك چاقی طاشیانلر شدتلی جزایه چارپیلیر. متارکه‌دن بری قصابلرك بیچاقلری، بربرلرك اوسترەلری اقشاملری پولیس قره‌غوللرینه تسلیم ایدیلیور. هندستانده درت نوع انسان وار: انکلیزلرك مأمورلری، انکلیزلرك هندستانده اوزون مدت اوطوروب قالانلری، ملزلر، هندلیلر. ملزلر بشریتك حقیر بر صنفی صاییلیرلر. هندلیلره کلنجه او بیچاره‌لر عادل! مدنی! انکلیزلر نظرنده حیوان مقوله‌سیدر.

کلیك بر آزده افریقایه کچه‌لم. جزائرده، تونسده، فاسده مسلمانلره فرانسزلر طرفندن حیوان معامله‌سی ایدیلیر. اوراده‌کی خرستیانلر، یهودیلر اعشار کبی، اغنام کبی ویرکیلرك هیچ برینی ویرمزلر. مسلمانلره کلنجه بزم زمانمزدن قالمه ویرکیلرك هپسنی ویردکدن باشقه فرانسزلرك وضع ایتدکلری قاپو، پنجره ویرکیلرینی‌ده ویررلر. بونك ایچون بیچاره مسلمانلر طوپراقلرینی، عقارلرینی، حیوانلرینی مواضعه صورتیله چوق زمان خرستیانلرك، یاخود یهودیلرك اوزرینه چویرمه‌یه مجبور اولورلر. بو مجبوریت یوزندن کلیتلی پاره ویردکلری کبی اکثریا مالارینی‌ده غائب ایدرلر. صرف مسلمانلرك ویرکیسیله یاشایان بلدیه‌لرده هیچ بر مسلمان اعضا بولونه‌ماز. شاید بولونورسه رأی صاحبی اوله‌ماز. کرك جزائرده، کرك تونسده قبیله‌لرك مشترك مرعالری واردر. لکن بو مرعالر متصل فرانسزلر طرفندن بادهوا غصب ایدلدیکی ایچون بیچاره مسلمانلر حیوانلرینی کچیندیره‌میورلر. ضروری اوله‌رق جنوبه یعنی چوله طوغرو چکیلیورلر. فرانسزلر افریقاده‌کی مستملکه‌لرینه کندی ملتلری ایچون کوی تشکیل ایده‌جکلری زمان عربلرك النده‌کی اراضی‌ینی بادهوا آلیرلر. بونکله قالمایه‌رق او ییکی کویه لازم اولان صویی جوارده‌کی مسلمان کویلرندن کتیروب مسلمانلری صوسز براقیرلر. بو صورتله وجوده کتیریلان هر خرستیان کوینه واردات بولمق ایچون ینه مسلمان کویلرینه چوللانیرلر. اونلردن آله‌جقلری بلدیه رسومیله او خرستیان

کوڭنی رفاه ایچینده یاشاتیرلر . بر فرانسز مسلمان علیهنده اقامهٔ دعوی ایتمز . چونکه لزوم کورمز . اونی ایسترسه دوکر ، ایسترسه اولدورور .

ای جماعت مسلمین ! زمان ، زمین مساعد اولسه بزه انکلیز عدالتندن ! فرانسز مدنیتندن ! برچوق پارلاق نمونه‌لر دها کوستردم . مع مافیه عبرت الاجقلر ایچون بو قدری‌ده یتیشیر ظن ایدرم . ایشته سفالتلرینك درجه‌سنی قیصه‌جه اکلاتدیغم او زواللی دیندا شلریمزك امدادینه یتیشمك ، یاخود هیچ اولمازسه اونلرك دوشدکلری فلاکته دوشمه‌مك ایچون آرتیق کوزمزی آچمالی یز . دشمنمزك بزی‌ده اونلرك حالنه کتیرمك ایچون بوکون النده ایکی واسطه‌سی وار . زیاده یوق . چونکه حد ذاتنده کرك کیفیت ، کرك کمیت اعتباریله مهم اولان قوتلرینی طاغیتمشدر . اردوسنك برقسمی هندستانده ، برقسمی عراقده ، برقسمی ایرانده ، برقسمی ایرلانداده ، برقسمی بالذات انکلتره‌ده ، برقسمی مصرده ، برقسمی سودانده ، برقسمی فلسطینده مشغول . مستملکات عسکرینه اعتمادی قالمامش . بالخاصه هند مسلمانلری « آرتیق بز دینداشلریمزه قارشی سلاح قوللانماز » دیورلر .

بناءً علیه شیمدی سویلدیکم کبی بزی ازمك ایچون انجق ایکی قوته مالك بولونیور : برنجیسی یونان اردوسی ، ایکنجیسی مملکتمزده چیقاره‌جغی ، دها دوغریسی چیقارمقده اولدیغی نفاق ! ذاتاً بو ایکنجی قوت اولماسه برنجیسنك هیچ اهمیتی یوقدی . بز عقلمزی باشمزه الەرق اله ویردیکمز کون عنایت حقله مملکتمزی ، استقلالمزی قورتارمقلغمز محققدر . ایشته ولایات شرقیه اهالیسی کوزکزك اوکنده طورییور . بونلر دشمن استیلاسی نه دیمك اولدیغنی کوزلریله کوردکلری ایچون بو سفر انکلیز اغفالاتنه قاپیلمادیلر . ارەلرنده تفرقه چیقمسنه ، نفاق چیقمسنه میدان براقمادیلر . جان جانه ، باش باشه ویردیلر ؛ یوردلرینی چیکنه‌مك ، کندیلرینی اسارت آلتنه المق ایچون حدود بوینده فرصت کوزه‌توب طوران دشمنی تارمار ایتدیلر . قارص کبی اك مستحکم بر قلعه‌یه بایراغمزی دیکرك ایلری‌یه دوغرو یورودیلر ، کیتدیلر . جناب حق او قهرمان مجاهدلرمزه توفیقلر احسان بیورسون ؛ اناطولیمزك غربنده‌کی بو سفیل دشمنی‌ده ارمنیلرك بحق او غرادقلری عاقبته اوغراتسون .

— آمین ! . . .

بزی محو ایچون ترتیب ایدیلن معاهدهٔ صلحیه پاچاوراسنی مجاهدلرمز شرق طرفندن یبرتمه‌یه باشلادیلر . شیمدی بری طرفده‌کی دینداشلریمزه دوشن وظیفه آناطولیمزك دیکر جهتلرنده‌کی دشمنلری دکزه دوکرك او مردار پاچاورانی بوسبتون پارچه‌لامقدر . زیرا او پارچه‌لانمدقجه اسلام ایچون بو دیارده بقا امکانی یوقدر .

ای جماعت مسلمین ! هیچ بیلیرسکزکه بحرانلر ایچنده چارپیشوب طوران بو دین مبین بزلره ودیعة للهدر . قهرمان اجدادمز بو سبحانی ودیعه‌یی صیانت اوغرنده جانلرینی فدا ایتمشلر . قانلرینی سللر کبی آقیتمشلر . محاربه میدانلرنده شهید دوشمشلر ؛ رایت اسلامی یرلره دوشورمه‌مشلر . مبارك نعشلرینی چیکنه‌تمشلر ؛ شریعتك حریم پاکنه یابانجی آیاق باصدیرمامشلر .

بابادن اولاده ، عصردن عصره انتقال ایده ایده بزه قدر کلن بو امانت کبرایه خیانت قدر ذات تصور اولونه بیلیرمی ؟ یوقسه بزلر او معظم اجدادك احفادی دکلمی یز ؟ اغیار النه کچن مسلمان یوردلرینك حالی بزم ایچون اك مؤثر بر لوحهٔ عبرتدر . اندلس دیارینی کوزکزك اوکنه کتیرك . او ، جهانك اك معمور ، اك مدنی ، اك متفنن اقلیمی وقتیله سینه‌سنده اوز بش میلیون مسلمان بارینديررکن بوکون باشدن باشه طولاشسه‌کز ، تك بر دینداشمزه راست کله‌مزسکز . اللهك وحدانیتنی غربك آفاقنه اقرار ایتدیرن او بیکلرجه منارەنك یرلرنده‌کی چاك قله‌لرندن بوکون اطرافه تثلیث ولوله‌لری عکس ایدییور . شوکتك ، مدنیتك ، عرفانك ، عمرانك منتهاسنه وارمشکن بربرلرینه دوشەرك وطنلرینی اوچ بچق اسپانیوله قارشی مدافعه‌دن عاجز قالان بو زواللی دینداشلریمزدن اولسون عبرت آله‌لم ده اسلامك صوك ملتجاسی اولان بو کوزل طوپراقلری دشمن استیلاسی آلتنده براقمیه‌لم . یأسی ، مسکنتی ، احتراصی ، تفرقه‌یی بوسبتون آتەرق عزمه ، مجاهده‌یه ، وحدته صاریله‌لم . جناب کبریا حق یولنده مجاهده ایچون میدانه آتیلان عزم و ایمان صاحبلریله برابردر . (والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا وان الله لمع المحسنین)

یاالهی بزه توفیقکی کوندر !

— آمین !

طوغرو یول هانکیسیدر ، بکا کوستر !

— آمین !

روح اسلامی شدائد صیقیور ، اولدوره‌جك .
ظلمی تأدیب ایسه مقصود مهیبك کرجك ،
ناره یانسینمی برابر بو قدر مظلومین ؟
بی کناهز چوغمز یاقمه الهی !

— آمین !

بوغیور عالم اسلامی بر آزغین فتنه ؛
قطعه‌لر قاپنایەرق کیتدی او کرداب ایچنه .
محو اولان عائله‌لر بر سوردو معصومکدر ؛
قالان اوارەلرك حالی‌ده معلومکدر .

ناصل اولمازکه تزلزل ویریور عرشه انین ؟
دینسین آرتیق بو حزین ولوله یارب !

— آمین !

مسلمان یوردینی هر یرده فلاکت اوردی ؛
بر بو طوپراق قالیوردی بزك صوك یوردی .
اوده چیکنه‌ندیمی ، چیکنه‌ندی دیمك شرع مبین .
خاکسار ایله‌مه یارب اونی اولسون !

— آمین !

والحمد لله رب العالمین

عاصم ۱)

۱۱

— دەشمه اوغلم ، یارەدر .. همده یورکلر یارەسی ! .
— نەیدی ، یاربی ، اوتوز قرق سنه اول بوراسی ؟
طاغلر اورمان ، تپەلر باغ ، اوولر هپ تارلا ؛
قوجه مرعی طولو باشدن باشه صاغمالرله .
ایکنه آتسەك یره دوشمز : او آکین برطوفان ؛
آتلی کیرسەك کرمولور بوغدایك آلتنده قفاك !
کویلونك ، قیرلری طوتمش یاییلیرکن ، داواری ،
سوکەمزسین صارار افاقکی یوك طالغەلری !
طولاشیر صال کبی کوللرده حسابسز ماندا ؛
فیل صانیرسین ، هانی برچیقسەده ، کورسەك قارەده !
کنیش آلنیله یارار اوتلری بیکلرجه اوکوز ؛
یسیدن هر برینك صیرتی ، باقارسین ، دوم دوز .
نەده ایصلاق یاتی بورنندەکی موص مور مەنەویش !
هادی کلسین باقەلم دامارك آلتنده کویش . .
دیز چوکر بولدمی یاصلانمەیه کافی میدان ؛
سورونور طوپراغك اوستنده اوقات قات کردان .
جیفته کوزلر سوزولور ، تك جکه دورماز چیکنر ؛
ایکی یاندن یره شفاف ایکی ایپلکدر اینر .
بونلرك آغدەلانیر ، ماچ ماچ اوترکن ساقزی ؛
اوتەدن برسورو کوربوز دموی کوبلی قیزی ،
طارایوب هپسنی ، اولاد کبی بر بر قینەلار .
تپەدن قویروعی دیکمش اینه دورسون طانالر ؛
دالار اطرافه کوبك دامغەلی یوزلرجه طایی ؛
ایکلەدیر آت سسی ، قیصراق سسی کوم کوك اووایی .
کوندوزین کیمسه کوروڼمز : قادین، ارکك چالیشیر ؛
وارسه میدانده کزن طوس طوباچ اوغلانلردر .

اقشام اولمازمی ، فقط ، طوپلار اهالی‌یی اذان ؛
صوك جماعت یری ، حق ، آدام آلماز بعضاً .
کونش آفاقه هنوز عرض وداع ایتمشکن ،
یوکسەلیر کعبەیه طوغرولمش آلنلر یردن ؛
اوکجه بر دالغەلانیر ، صوکره ایدر هپسی قرار ؛
اوردولور اکلی اوموزلرله اون ، اون بش دیوار .
بویامان صفلرك آهنکی حقیقت مدهش :
صانکه یالچین قیالر یان یانه پرچینلنمش ،

اویله بر جبهه کسیلمش‌که : مسلسل اعان ؛
برج وبارولرینك هپسی بر اطمینان !
آه اوبکپارەلك ایامی خیال اولدی بوکون . .
ملتك حالی کور ، صوکرەده ماضی‌یی دوشون !
کیم ، بویالچین قیالر صارصیلەجقدر ، دیردی ؟
اویله صارصیلدی‌که ادواره تزلزل ویردی !

کویلونك برشیی یوق؛ صحتی ، اخلاقی بیتیك؛
باق اوصیرتندکی منتان نیله تیفتیك تیفتیك !
برکمیك ، بردریدر اولمدی قالدیسه دیری ؛
نەده اولکی رفاهك عجبا اونده بری ؟
دام چوکوك ، عرصه رهین ، باغچەیی « اجراء ایستر ؛
برقلم بورجه بدل فائضی دفتر دفتر !
هیچ باقیم کورمدیکندنمی نەدندر ، طوپراق
ویریلن تخمی‌ده انکار ایدەجك ، اویله چوراق !
بره درت الدینی بیل کویلو ، امین اول ، قودورور :
حار اورور ، بیتمەیەجکمش کبی ، خرمن صاوورور !
اوغراماز ، کون قاوشور ، جیفتنه ، یاخود اوینه ؛
صباح اسقامیل آتار قهوەده ، اقشام دومینه .
مختصر ، غیر مفید علمی قدردر دینی :
نه اوامر ، نه نواهی ، سچەمز هیچ برینی !
نمازك سمتنه بایراملری اوغرار ساده ؛
هیچ صوکورمز یوزینك دشمنیدر سجاده .
هانی ، اوچ بش کیشیدن فضله مصلی ارامه ؛
مسجد انبارلق ایدر ، باشقه نه یاپسین ، امامه !
اوقومق بحثنی کیچ . . چونکه او دفتر قاپالی ،
بر ردیف ضابطی مکتبلری دبوی یاپالی !
صیتمه ، فحش ، ایچکی ، قمار ، درلو فجایع صالغین ؛
صوکره سویلنمیەجك شکلی‌ده وار خستەلغك !
بر طرفدن بولانیر لونه حسابسز ناموس ؛
برطرفدن سرپیلیر طوپراغه ملیونله نفوس .
هادی الدیرمایەلم ، یوکسله طورسون وفیات ،
نەده نقصانی تلافی ایدەجك تازه حیات ؟

۱) عاصمك ۱۰ نجی پارچەسی سبیل الرشادك
۴۵۰ نومرولو نسخەسندەدر .

محمد عاکف

260

« شرق ايللری قورولتايی » مرخصلريله ملاقات

— ١ —

شرقدن اسن شدتلی بر روزكارك جريانه قاپيلان يلكنلی بر موتور متهور طالغه‌لر آره‌سنده يووارلانه يووارلانه دون سينوب ليماننه كلدی . قره‌يه چيقان مسافرلرك باكوده طوپلانان اوچنجی بين‌الملل قونفرانسه اشتراك ايدن طربزون مرخصلری عبدالحليم وعلی كمال افنديلرله برطاقم اسرامزدن عبارت اولديغنی آكلاشيلجه شرق ملتلرينك بو معظم اجتماعی حقنده بر آز معلومات آلمق اوزره ، بيك درلو مهالكه كوكس كره‌رك طالغه‌لری آشوب كلن بو فداكار قارداشلرمزله خيلی كوروشوب قونوشدق . ساحل خلقنه مخصوص فطری بر ذكايه مالك اولان بو فعال وجوال آدملر تهلكه‌يی آتلاندقلرينك دينی شكرانی سيد بلال حضرتلری جامع شريفنده اوكله نمازينی قيلمق واوراده دعا ايتمك صورتيله ادا ايتديلر . نوورو‌سيسكی‌ده طوريبل خطنی چه‌رك انكيلره آچيلدقدن صوكره اوزاقلرده بريلان كبی سطح درياده سورونه‌رك چوب كيدن ، كيتديكی ، كيده‌جكی يره شر ومفسدت كتورن بر انكليز زرهليسنك تسلطندن آزاده قالدقلری ايچون اللهه شكر وثنا ايتديلر . مخاطبلرينی اكلادقدن صوكره بوتون مشاهدات واحتساساتلرينی سربستجه سويلكدن چكينمه‌ديلر . بولشه‌ويكلرك مقاصد سياسيه واجتماعيه‌لری حقنده شايان دقت بعض محاكات ومطالعاتده‌ده بولونديلر . عبدالحليم افندی‌نك ويرديكی معلومات وسرد ايتديكی مطالعات بر چوقلرينی محرم وخصوصی قيديله تقييد ايتميه‌رك سويله‌يدی بن ده ديكلديكمی اكسيكسز اوله‌رق نقل ايدر ، پك زياده نظر دقتی جلب ايده‌جك دها برطاقم حقايقدن قارئلری خبردار ايلردم . فقط مادامكه عبدالحليم افندی شيمدی بعض شيلرك غزته ستونلرينه چكمه‌سنی موافق مصلحت و سياست كورميور ، كه بن ده بو خصوصده قسماً فكرلرينه اشتراك ايديورم ، نشرينه مساعده ايتديكی مشاهدات واحتساساتيله اكتفا ايتمك مجبوريتنده‌يم .

عبدالحليم وكمال افنديلر حياتلرنده ايلك دفعه اولمق اوزره كوردكلری بو معظم اجتماعی بشريتك بر پانوراماسی ديه توصيف ايديورلر . بوتون شرق وغرب اقوامنك نماينده‌لرندن ، مرخصلرندن مركب اولان ودرلو درلو قيافت نمونه‌لرينك مشهری بولنان بو قونفرانس روحلری اوزرنده اويله عظيم بر تأثير اجرا ايتمش كه شرقك وبوتون اسلام عالمنك رها وخلاصنی بر امر محقق تلقی ايديورلر . وبو استخلاص واستقلال جريانلرينك اوكنه طوره‌جق هيچ بر قوتك موجود اولماديغنی ايمان وقناعتنده بولنيورلر . جدی وصميمی بر علاقه ايله ، بيوك بر نشئه وامید ايله آكلاتيورلر :

— اوه عظمتلی ، نه شايان حيرت بر اجتماع اولدی . درلو درلو شكل وقيافتده انسانلر ، بی‌نهايه ملتلر . هيئت عموميه‌سی اوچ بيك بشيوز كشيدن عبارتدی . فقط بونك اوچ بيك ايكی يوزی اسلام اقوامنك مرخصلرينی تشكيل ايديوردی] . توركلر ، عربلر ، هندليلر ، افغانليلر ، ايران ، خيوه ، بخارا ، سمرقند ، طاشكند ، داغستان ، چه‌چن ، قالموق ، چركس ، قيرغيز ، باشقيرد ، كاشغر ، چين ، سيبريا ، بوتون قفقاس ملتلری ، بوتون تاتار قوملری ، وسائر بالعموم مسلمان ملل واقوامی ، كذلك مجار ، روس ، انكليز ، فرانسز ، ايتاليان ، آلمان ، بولغار ، حاصلی شرقك غربك بوتون ملتلری ومرخصلری اوراده حاضر ايدی . بو بشريت كتله‌سندن يالكز رومه‌لر خارج ايدی . رومه‌لردن ولو بر كيشی اولسون اوراده بولونمايوردی .

قونفرانسی آذربايجان شوراسی رئيسی نريمان نريمانوف آچدی وآذربايجان توركجه‌سی شيوه‌سيله ايراد ايتديكی قيصه بر نطقدن صوكره اوچنجی بين‌الملل قونفرانس رئيسی زينوويه‌ف [١] سوزه باشلادی . ودرت ساعت قدر دوام ايدن اوزون ومهم بر نطق ايراد ايتدی . بو اوزون نطقك قيد ايتديكم اساس نقطه‌لری خلاصةً شونلردی . پك ذكی وآتشين بر خطيب اولان بو مدهش اختلال رئيسی ديدی كه :

— يولداشلر ! بو قونفره شرق ملتلرينك مراجعی اوزرينه بوراده انعقاد ايديور . بوكون بوراده شرق خلقنی قورتارمق خصوصنده‌كی نقطهٔ نظريمزی ايضاح ايده‌جكز . بو مقصدله بوتون شرق نماينده‌لرينی بورايه طوپلادق .

تاريخده برنجی دفعه اوله‌رق بوتون شرق ملتلری بويله بر آره‌يه طوپلانيور ومقدراتلرينی مذاكره ايديور . اوته‌دنبری شرق ملتلرينك بادئ فلاكتی اولان شو ايكی سببه‌در :

١) بر برينه عداوت ،

٢) يكديكرينی طانيمامق .

آرتق بوتون شرق ملتلری يكديكريله طانيشه‌رق ، آكلاشه‌رق ، درداشه‌رك بو خصومتلره نهايت ويرلمك زمانی كلمشدر . ايشته يولداشلر ، بوكون بو مسئله‌لری حل ايده‌جكسكز .

بز بو قورولتايی شرق تاريخنده وبلكه جهان تاريخنده عظيم بر وقعه ديه تلقی ايديورز . بو حركتده شرقك قيام وانتباهنی كورويورز . شرق ملتلری كرهٔ ارضده ياشايان اهالينك اكثريتنی تشكيل ايديور . بو جهتله زحمت ايله سرمايه آره‌سنده‌كی مبارزه‌يی حل ايتمك اقتدارينی حائز بولونيور . يولداشلر ، بورايه كلنلرك هپسی قومونيست اولماديغنی تقدير ايدرم . كورييورم كه مرخصلرك چوغی مختلف فرقه‌لره منسوبدر . بر خيليسی ده بی‌طرف بولنيور . فقط نه باًس وار ؟ بز بوكون كيمسه‌يه صورميورز : « سن قومونيست ميسك ، دكلميسك ؟ بين‌الملل قومونيسته كيردكمی ، كيرمدكمی ؟ » هانكی فرقه‌يه منسوب اولورسه اولسون ، بز بونی آرامايورز . بزم يكانه آراديغمز شی شودر : زحمتكشلر ، آلننك تريله كچيننلر . بو صنفه منسوب اولدقدن صوكره آرتق هيچ بر شی بونلردن بزی آيره‌مازو بز بو زحمتكش صنف خلقه خطاب ايدرز :

يولداشلر ، آراكزده‌كی بوتون منازعه‌لری ترك ايديكز . برلشيكز . سزی أزه‌نلره قارشی مبارزه قاپولرينی آچيكز . مجاهده تشكيلاتلری وجوده كتيريكز . آنجق بو سايه‌ده‌دركه ظالملرك اسارتندن قورتولور ، رفاه وسعادته موفق اولورسكز .

يولداشلر ، سزدن هيچ بر فرقه ياسايورلی صوران يوقدر . بز شيمدی بوتون دنيا قارشوسنده بولنان مسئله‌لری حل ايده‌جكز . بو فرقه مسئله‌سی دكلدر . زحمت ايله سرمايه آره‌سنده مبارزه‌در . اويله بر مبارزه كه هر زحمتكش بونكله علاقه‌داردر .

بز ده سزلك كبی ايدك . بتون كويليلرمز ، ايشجيلرمز سرمايه‌نك اسيری اولمشدی . بتون مقدراتنی بورژوانك النه ترك ايتمش ؛ سفيل ومسكين ياشايوردی . كويليلرمز سياسی حياته آنجق شيمدی آتيليورلر . وبوتون روسيه‌ده بو قونفره‌نك اجتماعنی ايشتمه‌ين ، بيلمه‌ين هيچ بر كويلی يوقدر . بز اويله ايسته‌يورز كه بوتون شرق ملتلری ده بو قورولتاينك شرق اهاليسنی آزاد ايتمك ايچون طوپلانديغنی بيلسونلر . وايمان ايديورزكه بو ادراك وانتباه بوكون شرقده حاصل اولمشدر .

يولداشلر ، بو ادراك وانتباه‌دركه زحمتكشلری سرمايه‌نك ظالم وانصافسز پنجه‌سندن

[١] بوزينوويه‌ف ديديكمز آدم مشهور روس سفيری زينوويه‌ف دكلدر ، اونك سلاله‌سندن ده دكلدر . بو ، بولشه‌ويك متفكرلرندن بر ذاتدر .

قورتارمق مسئله‌سنی اورته‌یه قویمشدر . حیات بتون زحمتکشلری ، آلتنك تربه‌ کچین بتون ارباب مساعی‌یی بو مسئله‌یی حل ایتمه‌یه دعوت ایدییور .

مثال‌می ایسترسکز ؟ ایشته یانی باشکزده کورجستان ! اوراده زحمتکشلرك دوچار اولدیغی اسارت و فلاکت جداً فجیعه‌در . قانونلرنده حریت شخصیه واردر ، حریت سعی واردر ، حریت فکریه واردر ، حریت مطبوعات واردر . فقط بوتون بو حریتلر یالکز بورژووازی‌یه مخصوصدر . عمله‌نك ، کویلینك ، ایشچینك بو حریتلردن هیچ برنصیبی یوقدر . ملتك حقیقی حریت رهبرلری هپ موقوفدر . کورجستان حکومتنك باشنده بولونانلر ، صحرا کوپکلری کبی کورجستانك آغالغنی محافظلغنی یاپارلر . کورجستانی اوآدملر محافظه ایدرلرکه ایسته‌دکلری وقت انکلیز سرمایه‌دارلرینه تقدیم ایدرلر . کورجستانی او آدملر اداره ایدرلرکه فرانسه ، ایتالیا ، انکلتره جنراللری قارشوسنده رقصه آماده‌درلر . بزه دوستلقدن بحث ایدرلر . فقط بزی برآز ضعیف کوروبجه درحال دینکینه دخالت ایدرلر . کورجیلر استقلالت آدی ایله بو ملتك منافع ملیه‌سنی محافظه ایتدکلرینی بیلدیرمشلردر . فقط « غه‌غه چقوری » واونك یولداشلری بلبل کبی استقلالدن دم اورمقله ملته نه منفعت حاصل اولدی ؟...

خطیب مدهش بر وولقان کبی اطرافه آتشلر صاچیوردی . دها بعض مثاللر کتیردکدن صوکره بوتون شرق ملتلرینی ظالم ایمپریالیست و قاپیتالیست زنجیرلرینی قیره‌رق حقیقی حریتی تأسیس ایچون هرکسی کمال سربستی ایله فکرینی ایضاح ایتمه‌یه دعوت ایتدی .

بونك اوزرینه صیره ایله مختلف اقوام مرخصلری طرفندن مهم مهم نطقلر ایراد اولوندی . هرکس کندی لساننده سویله‌یور ، بالآخره تورکجه ، فارسیجه وروسیجه‌یه ترجمه اولنیوردی . بواوچ لسان لسان رسمی اوله‌رق قبول ایدیلمشدی .

شونقطه کمال اهمیتله هرکسك نظر دقتنی جلب ایتدی که بوتون اسلام ملتلرینك مرخصلری تورکیانك باشنه کلن فلاکتلری یاد ایده‌رك سوزه باشلایوردی . آکلاشیلیورکه هرکسك ، هر اسلام قومنك الك درین یاره‌سی ، کندیلرندن زیاده ، بزم دوچار اولدیغمز مغلوبیتدر . بزه قارشی قلبلرده اویله بر محبت و مربوطیت وارکه انسان تعریف ایده‌میور . بوتون امیدلرینی ، بوتون امللرینی بزم مقدراتمزه ربط ایتمشلر . بزی حقیقةً بر دماغ تلقی ایدییورلر . بزم کوچك بر غالبیت و مسرتمز ، طالعه‌لانه طالعه‌لانه تا هیمالایا طاغلرینی آشیور ، بوتون روحلره برنشئه و امید بخش ایدییور . بر مصیبته دوچار اولسه‌ق بزدن زیاده کدرله‌نیورلر . نظرلرنده آناطولیده چارپیشان مجاهدلر مقدس انسانلردر ، اسلام عالمنك فدائیلریدر . مغلوبیتدن صوکره بو قیام ملی شرق عالمنده بزم قیمتمزی پك زیاده یوکسلتمش ، واختلال و حرکت تخمنی بوتون کوکلره اکمش . دردلرمز مشترك . بزی محو ایتمك ایسته‌ین ظالم قوت اونلرك باشنده ده حکمفرما . انکلیزلر بوتون ملتلر نظرنده آرتق بر تمثال ظلم اولمش . اونك ییقلمسنی بشریتك فلاح وخلاصی دییه تلقی ایدییورلر . اونك ایچون بو ظالم قوتله چارپیشان ملتلره طبیعی بر صورتده بر محبت و مربوطیت بسله‌یورلر . بوایشه و یقلره قارشی اولان مربوطیتلرینك سری ده بودر . بوایشه ویقلر انکلیزلرله آکلاشدیغی دقیقه‌ده اسلام ملتلرینك بو توجه و محبتی غائب ایده‌جکنه هیچ شبهه یوقدر . بوتون آسیا حرکتنك مشترك هدفی انکلیز ظلمی‌در . و بو هدفی محافظه ایتمك بوتون اختلال رؤساسنك یکانه عمده‌سیدر . اسلام حرکت و قیامی بو تمثال ظلم یوزندن نشو ونما بولیور . حتی بو وضعیت ایله آناطولینك انکلیزلرله آکلاشدیغنی فرض ایدیکز ، اوآنده عموم شرقده مدهش بر انکسار خیال باش کوستر . بزم حرکتمزی علی العاده بر قاچ ولایت قاوغاسی ظن ایدنلر چوق آلدانیرلر . بز آسیا امتلریله تماس نتیجه‌سنده بو حقیقته آکاه اولدق . بزم آناطولی حرکتمز بوتون شرق اختلال و قیامنك پیشدار حرکتیدر . هرکس ، بوتون بشریت مظلومه بونی بویله تلقی ایدییور . و آسیا قیامی بتون غداسنی بورادن آلیور . طوغروسی ، بزم حرکتمزی اولجه بز بوقدر مهم و عظمتلی کوره‌میوردك .

شیمدی حقیله آکلادق که مجاهده‌مزك قیمتی عالمشمولدر . وحدودلرده چارپیشان قهرمانلرمز بویوك و متحد آسیا اردوسنك پیشدارلریدر . ارقه‌ده یوزلرجه میلیون انسان کتله‌لری واردرکه هپسی بزمله برابردر . بزم کبی دوشنورلر ، بزم کبی امید بسلرلر ، بزم غایه‌مزه متوجه اولمشلر . جهاد ساحه‌لرینه آتیلمشلر ، هپسی فریاد ایدییور ، هپسی انکلیز ظلمندن الامان دییور . بو ظالم قوت بر کابوس کبی شرق اوزرینه چوکمش . باغیران سسلر هپ بو نقطه‌ده برله‌شیور . بولشه‌ویقلر شرقك بو حالت روحیه‌سنی کشف ایتمشلر ، بو سائق ایله آنلری برآره‌یه طوپلادیلر . ا نلرده بو جهتدن بولشه‌ویقلره منتدارلقی بیان ایدییورلر . فقط بزه قارشی اولان محبت و مربوطیتلری اویله‌ درین واساسلی که هر خصوصده دائما بزه باقیورلر ، بزه اقتدا ایدییورلر . بز بولشه‌ویقلرله متفق اولدیغمز ایچون اونلرده بولیشه‌ویقلری دوستلق ایدییورلر . و بوکون برابر چالیشمه‌یی موافق بولیورلر . بولشه‌ویقلر بونی کوردکلری و آکلادقلری ایچون بزه هرکسدن زیاده حرمت و التفاتده بولونیورلر . انکلیزلری اورمق ایچون مطلقا شرق ایله ، اسلام عالمی ایله آکلاشمق و برلشمك ضروریدر . آلمانیا ایمپراطوری بو حقیقتی آکلامشدی . فقط بوندن حقیله استفاده‌یه فلك مساعده ایتمدی . شیمدی بو عظیم قوتی بولشه‌ویقلر اله آلمق ایسته‌یور . اونی توحید و تنسیق ایتمك ، حرکت و فعالیته کتیرمك ایسته‌یورلر . صوکره آناطولی حرکتنك شرق اقوامی اوزرنده‌کی تأثیراتنی ده کوریورلر ، شرقی آیاقلاندیرمق ایچون آناطولینك اوینایاجغی رولی هرکسدن ای تقدیر ایدییورلر . اونك ایچون بزه قارشی معامله‌لری پك فرقلیدر . دییه‌بیلیرم که بوکون روسیه‌ده تورك قدر هیچ بر ملت مظهر حرمت و اعتبار دکلدر .

بولشه‌ویقلرك بوکون بزدن بکله‌دکلری نه‌در ؟ پاره‌می ، یوقسه سلاح ومهماتمی ؟ طبیعی بونلرك هیچ بریسی دکل . اونلرك بزدن بکله‌دکلری شی انکلتره‌یه و متفقلرینه قارشی اولان بو مبارزه‌ده شرق عالمنه پیشدارلق ، شرقی آیاقلاندیرمقدر . بولشه‌ویقلر غرب قپولرنده مشکلاته اوغرادیقجه بزه دها زیاده تقرب ایدر وصمیمیت کوسترلر . زیرا بیلیورلرکه بو بویوك دعوی اصل شرقده حل اولونه‌جقدر . بولشه‌ویقلر عظیم بر مسئله اورته‌یه آتدیلر . اویله بر مسئله‌که بوتون جهانه شمولی واردر . ظفریاب اولمق ایچون مطلقا شرقی قازانمق لازم . شرقك حرکتی ایسه هرحالده تورکیانك وضعیتنه تابعدر . بوکون بولشه‌ویقلرك دوستلغی بزه نه‌قدر لازمسه بزم دوستلغمزده اونلر ایچون اوقدر قیمتداردر . دشمن مشترك هپمزی برلشدیریور . غریب تجلیات ! لسانلری ، یشایشلری ، عادات وطبایعی ، حتی دین ومذهبلری مختلف بوقدر اقوام برآره‌یه کلیور . توحید مساعی ایدییور . بو چوق عبرت آلنه‌جق برحالدر .

صوکره نظر حیرتمزی جلب ایدن بر مسئله دها وار : انور پاشانك مسلمانلر اوزرنده‌کی نفوذ عظیمی ! اونه جاذبه ، اونه کرامتدر ! مجلس آچیلمشدی . نطقلر دوام ایدییوردی . برده لوجه‌لرك برنده انور کوروندی . مسلمانلر انوری کورور کورمز قیامتلر قوپدی . هرکس مجلسی براقه‌رق اطرافنی احاطه ایتدی . کیمی النی اوپیور ، کیمی آرقه‌سنی اوقشایور ، کیمی البسه‌سنه تماس ایدییور ، کیمی حیران حیران یوزینه باقوب دوریور . اونی عادتا فوق البشر بر مخلوق تلقی ایتمك ایسته‌یورلر . اطرافنی طواف ایدوب طوردیلر . کوروبده حیرتلره دوشمه‌مك ممکن اولمایور . ینیشوب النی صیقه‌میانلر ، اونکله مصافحه ایدنلری یاقه‌لایورلر ، « انورله مصافحه ایدن او مبارك الکزی ویریکز اوپه‌یم » دییه کورسه‌کز نه محبت ، نه رابطه کوستریورلر . اسلام عالمی تحریك ایچون اویله مؤثر بر شخصیت که ! .. اوقدر شهرت قازانمش که اسلام عالمی آره‌سنده عادتا بر تمثال اتحاد ونجات اولمش . اونی بیلمه‌ین ، ایشتمه‌ین ظن ایتمم که هیچ بر مسلمان اولسون . مسلمانلر اونك حقنده هیچ بر کلمهٔ تنقید دیکلمك ایسته‌میورلر . قصورلرینی سویلمك ایسته‌ینلره دشمن اولیورلر و بعض برلرده قطعیاً سویلتمزلر ، سویلمك جرأتنده بولنانلر اولورسه اولدورمه‌یه قالقیشیرلر . چوق غریب بر مظهریت !

انور پاشا قونغره‌ده رسماً فاس ، تونس ، جزائر ، طرابلس غرب ، مصر ،

عربستان ، هندستان اختلال جمعیتلری وکیلی اوله‌رق بولوندی . و بو نام ایله مهم بر نطق ایراد ایتدی و پك چوق آلقیشلاندی . آذربایجان اردولرینی تشکیل وتنسیق ایده‌جکدی . فقط بولشه‌ویقلر براقادیلر . برابر آلوب موسقوایه کیتدیلر . کچدیکی یرلرده اختلال آتشی صاچه‌رق کچیور . کندیسنه قارشی ارمنیلرك وضعیتنی کورسه‌یدیکز . اویله خائن خائن باقیورلردی که اوهیچ برشیدن آلدیرمایه‌رق یالکز کزییوردی . فقط مسلمانلر اونك خبری اولمقسزین اونك تعقیب ومحافظه‌سنی اهمال ایتمدیلر . ایشتدیکی زمان صیقلدی ، « نه حاجت وار ؟ » دیدی . باشنده سیاه قالپاق ، صیرتنده سیویل خاکی چاکت پانطولون ، آیاغنده چیزمه ، پك ساده برحالده . برکون اول برقاچ آرقداش اوطوریبوردق ، کلدی ؛ سلام ویردی . « آره‌کزده بولنمقله مفتخرم » . دیه بزمله برابر قونوشمه‌یه باشلادی . ایچمزدن بری دیدی که :

— پاشا ، سنك حیاتك پك تحف اولدی . برآره‌لق مشروطیتی اعلان ایتدیکز . سزی آلقیشلادق . صوکره طرابلس چوللرنده اردولر وجوده کتیردیکز . سزی تبجیل ایتدك . برآره‌لق باش قوماندان اولدیکز . بزی حربه سوروکلدیکز . حربی غائب ایتدك . اووقت ده سزی تلعین ایتدك . فقط بوسفرده سزك ایچون اوچنجی بر پرده آچیلیور . اسلام عالمنك سزه اولان توجه واعتمادینی کوزلرمزله کوردك . یکیدن امید لنمه‌یه باشلایورز . . .

خفیف تبسم ایدرك جواب ویردی :

— اوت ، حقیقةً بنم حیاتم پك غریبدر . برآره‌لق نفر اوله‌رق چالیشدم . برزمان اولدی طرابلسك قیزغین چوللرنده اوغراشدم . برآره‌لق ده قدر بنی عثمانلی اردولرینك سوق واداره‌سنه مأمور ایتدی . هیچ شبهه یوقدرکه حربه کیرمه‌نك اك مهم عاملی بن اولدم . صوکنده مغلوب اولدق . فقط مسئله هنوز بیتمه‌مشدر . انشاالله یقینده اوچنجی صفحه باشلایاجقدرکه بوده ائتلاف دولتلرینك آسیا وآفریقادن قوغولملری ، بوتون شرق ملتلرینك ، بوتون اسلام اقوامنك حریت واستقلاللرینی قازانملریدر . بزم حربه کیرمه‌مز جهان انقلابنی تأمین ایتدی . صیره‌سی کلنجه کرك بن ، کرك طلعت مطلقا کلوب حساب ویره‌جکز . اجتهادمزی ملت تقدیر ایتمزسه بزی اعدام ایتسون . حیاتك نظرمده اوقدر قیمتی یوقدر . بنم اوغرادیغم فلاکتلره کیم تحمل ایده‌بیلیردی ؟ دکزلرده فورطنه حیاتمزدن قطع امید ایتدیره‌جك قدر کمیمزی پارچه‌لادی . طیاره‌دن دوشدم . آیلرجه ریغا حبسخانه‌لرنده قالدم . ینه یاشادم . اجل کلمه‌ینجه برشی اولماز . اولومدن قورقه‌جق هیچ برشی یوقدر . بوکون عائلەم برلینده‌در . فقط کوریبورسکز ، بن عائله‌مك یاننده اوطوره‌مایورم واوطورمایه‌جغم . بن بوملتك مقدراتیله اوینادم . بوکون ناصل کناره چکیله‌بیلیرم ؟ بن بوملتك وبتون اسلام ملتلرینك یوکسلمسی ایچون حیاتمك صوك دقیقه‌سنه قدر چالیشه‌جغم . بوصلح دکلدر . اصل صلح اوچنجی صلح اوله‌جقدر . انکلیز تحکمی ییقیله‌جق ، ائتلاف ظلم شبکه‌سی پارچه‌لانه‌جق ، بتون محکوم ملتلر استقلاللرینی قازانه‌جقلردر . بتون دنیا امین اولسون که بو اوله‌جقدر . یالکز آناطولینك مقاومتی شرطدر . هرشیئی یاپه‌بیله‌جك اولان آناطولینك بوکونکی حرکتیدر . مصطفی کمالك مساعیسی پك قیمتداردر . آناطولی بومقاومتك دوامنی تأمین ایتسون . بوکافیدر . روسلر بزمله تأسیس مخادنت ایلدیلر . اللرندن کلن معاونتی یاپمق ایسته‌یورلر . شرقك قیام وحرکتی ایچون برابر چالیشیورز . مشترك دشمنمز بزی برلشدیرییور . انشاالله ملتمز قورتولاجق وبتون محکوم ملتلر خلاص بوله‌جقدر .

انور پاشا ایله چوق کوروشدك ، بزده‌ها چوق شیلر سویلدی . قلبلرمزه بویوك قوت واطمئنان کلدی . حقیقةً بواوچنجی بین الملل قونفرانس شرق عالمنده صوك بر وقعه‌در . بوقدر ملتلرك کوروشوب طانیشماسی ، دردلشمسی ، متحداً حرکت ایچون عزم ایتمسی چوق مهمدر . واقعا اوراده غرب ملتلری ده واردی . فقط اونلرك اقلیتده ایدیلر . قونفره آذربایجان غزته‌لرینك دیدیکی کبی تمامیله « شرق ابالرینك قورولتایی » اولدی . وذاتاً موضوع بحث اولان شرق مسئله‌سی ، شرق قیام وانتباهی ایدی . شرقك انتباهی اسلام انتباهی دیمکدر . اسلام عالمی آره‌سنده حقیقةً چوق متفکر سیاسی آدملر وارمش . مسلمانلرك بوفعالیت وجوالیتلرینی کوردکجه بزه چوق امید کلدی . هیسی فریاد ایدییور . فریاد ایتمه‌نك یولنی بیلیور . هله هندستانلی قارداشلرمز چوق یوکسك آدملر . کیجه کوندوز چالیشیورلر . هند اختلال قومیته‌لری ایچون طاشکندی مرکز اتخاذ ایتمشلر . هندستان ایله دائمی مناسبتده بولونیورلر . موسقوه‌نك معاونتیله هندستانی قاریشدیروب طوریبورلر ، انکلتره‌نك وضعیتی پك مشکلاشمشدر . شیمدی بزم تورك ضابطلری افغانستان اردوسنی تنظیم وتنسیق ایله اشتغال ایدییورلر . برکون اورالرده قیامتك قوپدیغنی ایشیدیله‌جکدر . هندلیلر بزم آناطولی حرکتیله پك چوق علاقه‌دار اولیورلر . و بوکا فوق العاده اهمیت ویرییورلر . بزاونلره :

— سز هندولرله برلشه‌مدیککز ایچون انکلیز ظلمندن قورتوله‌مادیکز . بزسزك هندولرله اتحادیکزی مناسب کورییورز .

دیدیکمز زمان ، دییورلرکه : — سزاونك ایچون مراق ایتمه‌ییکز . او اتحاد بوکون حاصل اولمشدر . سز آناطولی حرکتنی تنظیم وادامه‌یه غیرت ایدیکز . هپمزی ، بتون شرقی قورتاره‌جق بوحرکتدر . سز بزم باشمزسکز . سزك آناطولیده‌کی مقاومتکزك بتون شرق عالمنه تأثیری واردر .

— ای اما ، انکلیزلر هندعسکرلریله بزی مغلوب ایتدیلر وحالا هند افرادیله بزی تهدید ایدییورلر .

— آه ، اوپاره‌نی دشمه ، اوغدار انکلیز خائنمزی اوقدر جاهل براقدی‌که حیوان کبی اونی کندی منافعی اوغرنده قوللاندی . او افراد صانکه یاپدیغنی یاپه‌جغنی بیلیورمی ؟ . .

هندلی النی آلننه قویدی . درین درین تفکرله طالدی . باقدم کوزلرندن یاشلر دوکولیوردی . بزده چوق متأثر اولدق .

— آغلامه برادر ، آغلامه دیدك . بزسزی عفو ایتدك . یالکز بونك انتقامنی آلمق شرطیله . انکلیزی مطلقا هندستاندن قوغملی .

هندلی آرتیق برآرسلان کبی کوکره‌مشدی . دیشلرینی غجیرداته‌رق ، کوزلرندن یاشلر دوکوله‌رك باغیرییوردی :

— انکلیز ، انکلیز ! . . سنی پارچه پارچه ایتمدکجه بکا حیات حرام اولسون . سنك ظلم وقهرك آلتنده قاله‌جقسه بوتون هندستان محو اولسون .

هندلینك بوتون توبلری دیم‌دیك اولمشدی . حیرتده قالدق . بز بویله آدملر کورمدك . نه مدهش اختلالجیلر . بونلر هندستان ایچروسنه کیرنجه قیامتلری قوپاره‌جقلرینه هیچ شبهه اولماسون . اورایه کلن مرخصلرك چوغی بویله .

هرکیمکله کوروشدیسه‌ك هرشیدن اول آناطولی حرکتندن ، مصطفی کمال پاشادن بحث ایدرلر . بومقاومتی اوقدر تبجیل ایدییورلرکه انسان شاشوب قالیور . اونلر اویله تلقی ایدییور : بوکون آناطولیده هیچ برفرد یوقدرکه سلاحنی آلوبده جهاد میدانلرینه قوشمش اولماسون . اونك ایچون نظرلرنده دنیانك اك قهرمان ملتی آناطولی تورکلریدر . وکندیلرینی قورتاره‌جق منجی ده بزدن باشقه‌سی دکلدر .

فقط مع التأسف کوردك که بوعظیم عالمی بزعصرلرجه اهمال ایتمشز . ذوق وصفایه دالمش ، بونلره آرقه چویرمش ، یابانجی دیارلردن مدد بکلمشز . قفامزی طاشدن طاشه اورمشز . نه اولمش ؟ ضرردن باشقه هیچ برفائده حاصل اولمامش . باری شیمدیکی وضعیتدن استفاده ایتسه‌ك ده شرق ملتلریله ، اوراده‌کی قارداشلرمزله جدی صورتده اوغراشه‌رق آناطولیده ده بویله بوتون شرق ملتلرندن مرکب بر قورولتای تشکیل ایتسه‌ك ، شرقك مختلف محللرنده پروپاغاندا مرکزلری تأسیس ایلسه‌ك .

بو پروپاغاندایه چوق اهمیت ویرمك لازمدر . بولشه‌ویقلر بوسایه‌ده موفق اولمشلر ، فکرلرینی نشر ایتمشلر ، خلقك افکارینی قازانمشلر . شهرلرك هرطرفی پروپاغاندا اوچاقلریله طولودر . تاکویلره وارنجه‌یه قدر مطلقا براستخبارات اوطه‌سی اوله‌جق ، اورایه درلو درلو غزته‌لر کله‌جك ، خطیبلر قوشه‌جق ، قلبلری فتح ایده‌جکدر . قهوه‌ده

اوطوریبوردکن بزده باقیورسکز : بری قالقیور ، نطق ایراد ایتمه‌یه باشلایور . خطیبلر وارکه هرنوده برغلبه‌لك کورسه‌لر همان «یولداشلر !» دیه باشلایه‌رق فکرلرینی نشر ایدرلر . غزته ، کتاب ، بیاننامه هرطرف طولو . هرکون اجتماعلر ، نطقلر قیامتلر قوپیور . هرکس انقلاب دردینه دوشمش ، مال ، ملك هیچ قیمتی یوق . چوغنك آیاقلری آیاق قابندن محروم ، یالین آیاق قوشیورلر . اوغراشیورلر . « قازانه‌جغز ، بتون دنیایی قورتاره‌جغز . » دیه باغیریورلر . اویله برعشق ونشئه که انسان حیرتلره دوشیور . وحقیقة موفق اوله‌جقلرینه امنیت حاصل ایدیبور . بزاوراده‌کی اومدهش پروپاغاندایی کوردکده طوغروسی غبطه ایتدك . بزا کراولرك یوزده بری کبی یاپسه‌ق ینه مقصدمزی خلقه آکلاته‌بیلیرز ، ظن ایدرم . حال بوکه بورامی (سینوب) قوجه برلوا مرکزی بر استخبارات اوطه‌سی یوق . برمطبعه یوق ، کوچك برغزته‌سی یوق . حتی آژانسلری نشر ایده‌جك کوچك بر آل ماکنه‌سی یله یوق . برقاچ یره آژانس صورتنی یاپیشدیرمقله مقصد حاصل اولورمی ؟ روسیه‌ده هرکانده ، هرسوقاق باشنده آژانسلر آصلیور . اوکونکی حادثه‌لری ایشتمه‌ین برفرد قالمایور . اونکله‌ده اکتفا ایتمیورلرده قهوه‌لرده ، طوپلو محللرده همان بریسی قالقیور ؛ اوکونك آژانسنی اوقویور ، مطلقا هرکسه ایشتدیریورلر ، هرکسی خبردار ایدیبورلر .

اونك ایچون بزده هم آناطولیده ، هم شرقده بوپروپاغاندا خصوصنه چوق اهمیت ویرملی یز . قولاي بلقلر کوسترملی یز . بولشه‌ویقلر اردولردن زیاده پروپاغاندایه اهمیت ویریبور . وحقیقة چوق وقعه‌لر اولمش که پروپاغاندا سایه‌سنده دشمنك قوهٔ معنویه‌سنی قیرمشلر ، حربی قازانمشلر . تمنی ایده‌رم که بزده بوپروپاغاندانك قیمتنی تقدیر ایده‌لم .

۱٤ تشرین اول ۳۳٦ ، سینوب

اشرف ادیب

عراقده‌کی مسلمان قارداشلرمزك جهادی

اخیراً نجف‌ده تشکل ایدن عراق حکومت موقته‌سی نامنه مبعوث بر هیئت مخصوصه دیاربکره واصل اولمشدر . بوهیئت جامعهٔ اسلام نامیله عراقك بوتون اختلال جمعیتلرینی اطرافنده طوپلایه‌رق عراق حکومت موقته‌سی رئیسی السید محمد بدرالدین حضرتلری طرفندن بویوك ملت مجلسی رئیسی مصطفی کمال پاشایه خطاباً یازلمش بر مکتوب تودیع ایدلمشدر . بو مکتوب کچن هفته آنقره‌یی زیارت بویوران سید سنوسی حضرتلرینك مجلسی تشریفلری زماننده اوقونه‌رق ومجلسده اسلام اخوت و اتحادی حقنده پك بویوك تظاهراته وسیله اولمش ؛ متعدد نطقلر ایراد ، اسلام برلکی تسعید اولونمش ، جلسه‌نك تعطیلی اثناسنده شیخ سنوسی حضرتلری غیر رسمی اوله‌رق کرسی‌یه چیقمش ، اسلام اخوت واتحادینك تعالیسی‌ده بلیغ بر دعاده بولونمشلردر . بوقدر بویوك تظاهرات اسلامیه‌یه وسیله اولان بو مهم مکتوب سیاسی‌یی کمال فخر وابتهاجله بروجه آتی عیناً نقل ایدیبورز :

تورکیا بویوك ملت مجلسی رئیسی مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه

مقام رفیع الشانکزه عرض تعظیماتدن صکره ذات دولتلرینه انکلیز دولتنك اقوام ضعیفه وبالخاصه بزعراقیلر حقنده اجرا ایتدیکی شدت ومظالمی عرضه ابتدار ایدیبورز : دولت مشارالیها ؛ دول معظمه طرفندن استقلال اقوام ایچون بدایةً ویریلان مقرراتك خلافی اوله‌رق حکومت عربیهٔ عراقیه‌نك حقوق سیاسیه ومشروعه‌سنی غصب ونقض عهد ایده‌رك امحامزه چالیشمقده‌در . دولت مذکوره بویله نقض عهدله حقوق مشروعه‌مزه تجاوز ایتدیکی جهتله سنهٔ حالیه رمضاننك ابتداسندن بری کندیسیله حال حربده بولنیورز . بوتون محاربه ومصادمه‌لرده لله الحمد غالبیت بزده‌در . باشدن نهایته قدر مرات آلمزده‌در . دجله‌نك ده بعض مواقعی دشمندن تطهیر ایتدك . دجله نهرنده‌کی دشمن بقیه‌سیله

چارپیشمقده‌در . عزم ومتانت دینیه وملیه‌مزله حقوق مشروعه‌مزی استرداد ایتمك امیدینی بسله‌یورز . وبوخصوصده تورکیا بیوك ملت مجلسی حکومتنه استناد ایدیبورز . معروضاتمزی خاکپای دولتلرینه ابلاغه مأمور هیئت مرخصه‌مز وقایع واحوالی تفصیلاً عرض ایده‌جکدر . دشمن ؛ قبائل وعشائرك قیامی اوزرینه ضعیف برحالده بولنیور . دین دشمنلرینی مملکتمزدن تمامیله طرد وتبعید ایتمك ایچون سیاسةً ودیانةً سزه مربوطیت تامه‌لری اولان بلاد مقدسه‌مز حقنده وظیفهٔ وکالت ملیه ودینیه‌کزی ایفا ایتمکزی استرحام ایده‌رز . (برچوق سادات وعشائر رؤسای امضالری)

خادم الشرع المبین السید محمد بدرالدین امضاسی تحتنده‌کی هامشك ترجمه‌سیدر :

مجاهد وطن بویوك اسلام حامیسی مصطفی کمال پاشا حضرتلرینه :

بوتون رؤسای عراقیه‌نك آمالی بوکون دشمنی طرد وتبعید ایتمك ودین قرداشلری بولنان تورکیا حکومتیله همدست وفاق اولمقده‌در . عراق آغوش شفقتکزه عرض افتقار ایدیبور . مسلك حریت پرورانه ودیندارانه‌کز اقتضاسی بواقوام مظلومه‌نك دشمن بویوندروغندن استخلاصی ایچون دریغ معاونت ایتمیه‌جککزه امیدوارز . جناب رب قدیر وعد جلیلی موجبنجه بزضعیف اسلاملره نصرت ایده‌جکی شبهه‌سزدر . کافهٔ احوالده مظهر امن وامان اوله‌جغز .

الکاظمیه خادم الشرع المبین
السید محمد بدرالدین

اولیای اموردن مهم بر رجا

سبیل الرشادك آناطولیده انتشار ایدن بو ایلك نسخه‌سندن آناطولینك بوتون ولایایله سنجاق وقضالرنده‌کی والی ، متصرف ، قائمقام ومفتیلره ایکیشر قدری کوندرلمشدر . مسلمانلرك اك بویوك شاعری استاد محترممز محمد عاکف بك افندینك قسطمونیده نصرالله جامع شریفنده ایراد بویوردقلری اشبو نسخه‌ده مندرج پك مهم موعظه‌نك هرطرفده‌کی مسلمانلرجه ایشیدیلمسی ایچون ذوات مشارالیهم طرفندن آناطولینك بوتون جامعلرنده ، بوتون اجتماعکاهلرنده اسلام جماعتلری حضورنده یوکسك سسلی ذواته اوقوتدورولمسی ، آناطولیده انتشار ایدن بوتون غزته‌لر طرفندن نقل اولونمسی بر وجیبهٔ دینیه اولدیغی انظار حمیته عرض اولونور .

آناطولیده سبیل الرشاد

انکلیزلر مرکز خلافتی اشغال ایله ظلم وتضییقلرینی آرتیردیلر . مادی ، معنوی بوتون حریت اسلامیه‌یی سلب ایتدیلر . هرشیئی تحکم واراده‌لری آلتنه آلدیلر . بونك اوزرینه مسلمانلغی ومسلمانلرك حقوقنی مدافعه خصوصنده هیچ برتأثیر آلتنده قالمایه‌رق دائما استقلال افکارینی محافظه ایتمش بولنان سبیل الرشادك استانبولده انتشارینه امکان قالمادی . اونك ایچون عنایت حقله رساله‌مزی بوکوندن اعتباراً آناطولیده نشره باشلایورز . قسطمونیده بولوندیغمز مدتجه سبیل الرشاد بوراده انتشار ایده‌جك ، استیلادن مصون قالان محللرده‌کی آبونه‌لره ارسالاته دوام اولونه‌جقدر . شوقدرکه بوصیره‌ده طبیعی اولان قرارسزلق حسبیله آدرسلرك دکیشمدیکی ، غزته‌لرك واصل اولوب اولمادیغی آکلامق اوزره بوتون قارئلرك کوچك بر مکتوب ، یاخود بر قارت ارسال ایتمك لطفنده بولونمه‌لری رجا اولنور . بواشاره‌قدر اسکی آدرسلره ارسالاته دوام اولونه‌جقدر . اشغال آلتنده اولوب‌ده کوندرلمسنه امکان اولمیان محللرده‌کی آبونه‌لرك حقوق محفوظدر . سبیل الرشادی اوقویان هر ذاتك لااقل ایکی کیشی‌یی آبونه قیدایتمی اصولنك بالخاصه شوزمانده توسیعاً تطبیقنه همت بیورلمسی رجا اولنور .

آدرس : قسطمونیده سبیل الرشاد . آبونه بدلی ، اسکیسی کبی ، سنه‌لکی ایکی یوزاللی ، آلتی آیلغی یوز اوتوز غروشدر . هرهفته پنجشنبه کونلری انتشار ایدر . هریرده نسخه‌سی بش غروشدر .

قسطمونی مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر : اشرف ادیب

ابونه شرائطی
هر یر ایچون سنه‌لکی (۲۵۰) ،
آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر
نسخه‌سی ۵ غروش . سنه‌لکی
۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه
قسطمونیده دائرهٔ مخصوصه
اخطارات
آبونه بدلی پشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدله‌ین یازیلر
اعاده اولونماز

سبيل الرشاد

۱۳۳۰

اخطارات
آدرس تبدیلنده آلتمیش بش
غروش کوندرلیدر
مکتوبلرک امضالری وضع واونوانلی
اولمسی و آبونه سرقومه‌سنی
محتوی بولنمسی لازمدر
ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک
آدرسلرینک فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور
پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

باش محرر
محمد عاکف

صاحب و مدیر مسئول
اشرف ادیب

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ۴٦۵ — ۲۳ ربیع الاول ۱۳۳۹ — جمعه — ۳ کانون اول ۱۳۳٦ — جلد ۱۸

اسلامه بویوك برمژده

اوظالم صلح معاهده‌سی اللهك عنایتیله شرق طرفندن بیرتیلدی

نصرالله جامع شریفنده جمعه نمازی ادا و جماعت طرفندن امت محمدك نصرتنه ، سلامتنه دعا ایدلدکدن صوکره قوماندان محی الدین پاشا حضرتلری: «ای جماعت مسلمین ! طاغیلمایك ، سزه بویوك بر بشارتم وار.» دیه‌رك عیناً شو سوزلری سویلدیلر :

— بو یوم مبارکده جامع شریفده بو منبر معلا آلتنده اسلامك بویوك بر مظفریتنی سزه تبشیر ایتمه‌یه موفقیتمدن طولایی جناب حقه حمد و ثنالر ایدرم . انقره‌دن، بویوك ملت مجلسی مدافعهٔ ملیه وکالت جلیله‌سندن شیمدی آلدیغم بر تلغرافنامه ارمنستان صلحنك امضاسنی تبشیر ایدییور . معاهدهٔ صلحیه‌یه کوره ارمنستانه انجق ۱۵۰۰ توفنك ، یکرمی میترالیوز ، سکز طوب قالیور . الك اوزاق حدودی ، پایتختی اولان اریواندن بزم حدودمزه قدر نهایت اوچ کونلك بر مسافه‌در . قارص ، بوتون حوالیسیله برابر بزده قالیور . ارمنی مرخصلری اغلایه‌رق صیزلایه‌رق صلحی امضا ایتدیلر . جناب حقه بیکلرله حمد اولسون ، بر چوق فلاکتلرك قلبلرمزی صیزلاتدیغی بر زمانده عظیم بر موفقیت ، مبرور بر مظفریتله بزی مبشر قیلدی . کوریورزکه اسلام وظیفه‌سنی ایفا ایتدیکی زمان کفار خاکسار اولمشدر . نه وقت وظیفه‌سنی ایفا خصوصنده امت اسلامیه متحد اولورسه بو اتحاد اسلام قارشوسنده دوره‌جق بر قوت تصور اولنه‌ماز .

جناب حقك لطف وکرمندن امید ایدرمکه یاقینده غربده‌کی دشمنلرمزی‌ده بویله‌جه محو ایده‌رك دکزه دوکه‌جکز . (سوکیجیدن هونکور هونکور اغلامقده اولان جماعت مسلمین طرفندن: انشاءالله ، انشاءالله صدالری .)

ای اخوان مسلمین ! عادتا اسلامك حیاتنی ، دینی ، کتابنی ، هر شیئنی سوندورمك ایچون دشمنلرك متفق بولوندیغی بویله بر زمانده هیچ کیمسه‌نك ، حتی ارمنیلری الك چوق حمایه ایدن انکلیزلرك بیله بر تك نفر یوللایه‌مایه‌رق یالکز برافدقلری ارمنیلرنه اولدی ایسه عون حقله یارینکی یونانیلرده بویله اوله‌جقدر . (انشاءالله) . بوتون قلبمزك صافیتیله پیغمبر جلیلمزك روحانیتنه ، دین عالیمزك عظمت و قدسیتنه التجا ایده‌رك وظیفه‌مزی یاپدقجه هر زمان مختیار اوله‌جغز . دشمنلرك بوتون سوء نیتلری عقیم قاله‌جقدر . (انشاءالله) اسلامیت ، وطن اسلامك محافظه و مدافعه‌سی ایچون جانلرینی فدا ایده‌رك شهید دوشن مجاهدلرك روحلرینه فاتحه اتحافنه جمله‌کزی دعوت ایدرم . الفاتحه...

بو بشارت عظما ، بوتون جماعت مسلمینی سرورلره غرق ایتدی . جامع شریف طبق بر بایرام صباحی حالنی اکتساب ایتمشدی . محزون کوکللر نشئه‌لرله طولدی ، بوتون مسلمانلر سوکیجلرندن اغلایه‌رق الله‌ه حمد و ثنالر ایدییور ، یکدیکرینی تبریك ایلیورلردی .

جامعدن چیقار چیقماز درحال بو فرحلی خبر مملکتك درت کوشه‌سنه یاییلدی. موزیقه‌لر، مسلح عسکرلر، رنکارنك بایراقلرله سوقاقلر، چارشولر طولاشیلدی. ایکندی نمازندن صوکره قیشله‌ده بویوك بر اجتماع عقد اولوندی. قیشله میداننده بوتون عسکرلر صیره‌لندی. برچوق مسلمان خلق طوپلاندی. نشئه‌لره، فخر وسرورلره مستغرق اولان قوماندان محی الدین پاشا حضرتلری تشریف ایتدیلر. بوتون عسکر واهالی طرفندن استقبال اولوندیلر. پاشا حضرتلری، عسکرلرك یاننه کلیر کلمز:

— سلام علیکم، عسکرلر!

دیه سلام ویردیلر. بیکلرجه قهرمانلر طرفندن:

— وعلیکم سلام پاشا حضرتلری...

صدالری ذاتاً متهیج اولان قلبلری بر اوقدر دها هیجانه کتیردی. بونك اوزرینه افتخار و ابتهاجندن پك هیجانلی بولونان محی الدین پاشا حضرتلری عسکره خطاباً شو مهم نطقی ایراد بیوردیلر:

— عسکر ارقداشلر! کچن کون بورایه کلدیکم زمان قارصك ضبطی بیزه خبر ویرمشدم ویقینده دشمنك تماماً مغلوب ایدیله‌رك صلحك امضالانه‌جغنی سزه بیلدیره‌جکم، دیمشدم. الله قلبمه کوره ویردی وشیمدی کلدم، ارمنستان صلحنك امضالاندیغنی سزه تبشیر ایدییورم. بو مبارك جمعه کونی جمعه نمازندن بر آز اول آنقره‌دن، مدافعهٔ ملیه وکالت جلیله‌سندن بر تلغراف آلدم. بو تلغرافده ارمنستان صلحنك امضا ایدلدیکی، ارمنیلرك یالکز ۱۵۰۰ توفنك، یکرمی مترالیوز، سکز طوپ براقیلدیغی، قارصك، ایغدیرك، اردهانك وبوتون او حوالینك کاملاً بزده قالدیغی بیلدیریلیور. شرق حدودمزده‌کی دین قارداشلرمزك بو مظفریت عظیمه‌سنی، جمعه نمازندن صکره نصر الله جامع شریفنده جماعت مسلمینه تبشیر ایتدم. شیمدی بورایه کلدم، سزه‌ده مژده‌لیورم.

هر زمان سویلدیکم وجهله، بزلر، بالخاصه بز عسکرلر وظیفه‌مزی ناموسمزله، حمیتمزله، جسارتمزله ایفا ایدرسه‌ك هر وقت، دکل ارمنستانه، عون حقله اونك حامیلرینه‌ده غلبه ایده‌جکز، صلحی امضا ایتدیره‌جکز. اونلرك بزه امضا ایتدیرمك ایسته‌دکلری صلحی بز قبول ایتممشدك. ایشته او ظالم صلح پاچاوره‌سنك بر پارچه‌سنی، باش صحیفه‌سنی شرقده ییرتدق. انشاالله بیوك صحیفه‌سنی ده غربده ییرتارز.

کوریورسکز مسلمانلر، تورکلر کندیلرینه توجه ایدن وظیفه‌نك نه قدر بویوك اولدیغنی آکلایارق اوکا کوره چالیشیرلرسه ظفردن باشقه برشی یوقدر. فقط نه وقت وظیفه‌مزی اهمال ایدرده عطالت، جبانت کوسترورسه‌ك دشمن کلوب ناموسمزی پایمال ایدییور، اولرمزی ییقییور، خانمانلرمزی سوندوریبور. او وقت دنیانك اك ذلیلی، اك حقیری اولمق اوله‌رق دشمن ایاغی آلتنده چیکنه‌نیرز. شیمدی بر طرفده وظیفه‌مزی ایفا ایدوب ده مملکتده، دینه خدمت وار؛ او ته طرفده وظیفه‌مزی ایفا ایتمزسه‌ك، سلاحك حقنی ویرمزسه‌ك ناموسسزلق، ذلت وحقارت وار. بوکون قهرمان اردومزك شرقده قارص وحوالیسنی ضبط ایده‌رك دشمن چیزمه‌لری آلتنده ایکله‌ین اسلام قارداشلرمزی ظلمدن تخلیص ایلملری هپمزك یوره‌کلرینی فرحله طولدوردی. انشاالله یاقین زمانده غربده‌کی اردومزده ازمیر، استانبول، ادرنه‌ده بیوك ظفرلر قازانه‌رق یوزمزی آغارته‌جقدر.

بدایتده، بو ایشك باشلانغجنده المزده هیچ سلاحمز یوق دیه چوغمز امیدسز ایکن آناطولی، باشنه کچن اك ناموسلی، اك قیمتلی، اك دکرلی اولادیله آیاغه قالقدی. قوای ملیه دیه قیام ایدن بو قهرمانلرك موفقیتی حقنده چوقلری امیدسزلك اظهار ایتدی:

— بو قدر دولتلره، باشلرنده انکلیز اولدیغی حالده، ناصیل قارشی کله‌جکز؟...

دیدیلر. عادتا اهانت ایتمك ایسته‌دیلر. ناصیل که حالا بوکون استانبولده اهانت ایدنلر وار. بعض ضعیف قلبلی کیمسه‌لرده بو ایشی باشه چیقاره‌مایه‌جغمزی ظن ایتدیلر. فقط ایش باشنده‌کی او مبارك ذوات قورقمادیلر، ییلمادیلر، ثباتکارانه دوام ایتدیلر. ایشته بوکون او عزم وثباتك ایلك ثمره‌سنی طوپلایورز. برچوق زهرلی فلاکتلر کوردکدن صوکره میوهٔ ظفری طاتیورز.

بوکونکی ظفر بوتون دنیایه شو حقیقتی کوستریورکه بر ملت نه قدر یوقسوللق ایچنده بولونورسه بولونسون، حتی البسه‌سی بولونمدیغی حالده، حتی باشقه ملتلرك النده بولوندیغی قدر مهمات حربیه‌سی ده اولمادیغی حالده کندی همتیله، کندی قوتنه کووه‌نه‌رك ال برلکیله، کمال عزم واعتماد ایله اورته‌یه چیقارسه مطلقا مظفر اوله‌جقدر. ایشته بز بو حالده ایشه باشلادق. وبوکون الحمدلله قهرمان، فداکار اردولرمز شرق جبهه‌سنده بویوك بر ظفر قازاندیلر، یوزمزی کولدوردیلر. او ظالم (سه‌ور) معاهده‌سنی ییرتدیلر.

یاکلیش دوشونمه‌یه محل یوق. بز بر مملکتك اولادی یز. بر دینك سالکی یز. بز دیدك: مادامکه هر ملت کندی مقدراتنه کندیسی صاحب اوله‌جق، ایشته بو یرلری تورکلره سکوندر. بز بوراده، کندی مملکتمزده کندی کندیمزه اوطوره‌جغز، ایشمزله کوجمزله مشغول اوله‌جغز.

فقط حریفلرك مقصدی او دکل. اونلر بزی بر یوزندن قالدیرمه‌یه عزم ایتمشلر. بزی کندی طوپراقلرمزده‌ده راحت براقمادیلر. بر طرفدن ارمنیلری حاضرلادیلر، اوکا ارضرومی، طربزونی کوستره‌رك بزی اورالرده امحا ایتمك ایسته‌دیلر. دیکر طرفدن یونانی صالدیردیلر. اوکاده آنقره‌یی کوستردیلر. چونکه بو مملکتك اك دکرلی، اك ایش بیلیر آدملری، دنیایی قاریشدیران اك مدهش اختلالجیلری اورادهدر. اورایی آلیرسه آناطولی آرتیق محو اولمش صاییلیر. بودیارده اسلام بر دها باش طوغرولتماز...

دیدیلر . یعنی بزی محو ایچون شرقدن ارمنیلری ، غربدن‌ده یونانلیلری مسلط ایتدیلر . ظالم دولتلرك بویله‌دار سورولری هر نره‌ده مسلمان کوردی‌لرسه محو ایتمه‌یه باشلادیلر . یونان سوروری آناطولینك غربنی استیلا ایدرکن شرقده‌ده ارمنیلر ارضرومه‌ بوکلنمك اوزره بولونیورلردی . انکلیزلر قافقاسیانك قاپوسنده بویوك بر ارمنستان وجوده کتیره‌رك بزی آسیاده‌کی مسلمان قارداشلرمزدن آییرمه‌یه قالقشدی . فقط بوتون حسابلرك یاکلیش اولدیغی میدانه چیقدی . اللهك عنایتیله بوکون بوتون تصورلر زیر وزبر اولدی . شرق جبهه‌مزده‌کی قهرمان مسلمان عسکرلرینك بویوك همتلریله آسیا یوللری آچیلدی . بزی بربوزندن قالدیرمق ایسته‌دیلر . فقط کندیلری پریشان اولدیلر .

واقعا بوکون اوراده ینه کوچك بر ارمنستان کورونیور . فقط نه اهمیتی وار ؟ عون حقله اونك بیك طوبنی آلمه‌یه موفق اولان اردومز بیك بشیوز توفنکلی بر ارمنستانه باقاز بیله . بوندن صوکره بزم باقه‌جغمز ، انظار همت و یسالتمزی عطف ایده‌جکمز بر ، ایلریسیدر . جناب حقه نیاز ایدرم ، یاقینده بوندن دها بویوك اوله‌جق اولان ظفری‌ده سزه تبشیر ایتمه‌یه بنی موفق ایتسون .

بوکون بنم الك چوق تأسف ایتدیکم بر شی وارسه اوده بو ظفرلری ارزاقدن ایشیده‌جك بر وضعیتده بولونه‌مزدر . اونك ایچون مکدر اولیوردم . انشاءالله بر کون کله‌جك ، حکومت مرکزیه‌مز بکا امر ویره‌جك ، بن‌ده سزی الوب کوتوره‌جکم ، هم‌ت . جسارت خصوصنده هیچ شبه ایتمم که هیچ‌بکز اوناردن اشاغی دکلدر . بوتون مسلمانلر شهید قانلرینه بولانه‌رق حضور حقه کیتمکه آماده‌درلر . بن یالکز بوندن محزونم . وطن ایدرم که بو خصوصده ممالکتك سزلر کبی بتون پاك اولادلری بویله درشنور .

بویله بوتون دنیانك الت اوست اولدیغی بر زمانده : مسلمانلری ، تورکلری یربوزندن قالدیرمه دیدکلری بر زمانده جناب حقه بیك شکرلر اولسون ، بزی بویله ظفرلرله دلشاد ایدیور . بز بو کونکی ظفرك بایرامنی اوه‌مزده یاپارکن تورکستانك ، هندستانك ، افغانستانك ، الحاصل ، بوتون اسلام ممالکنك هر طرفنده ، حق ، روم ایلینك الك هجرا کویلرنده قالان دینداشلریمزیله بایرام یاپیورلر . بوکون یربوزنده نره‌ده ظالملرك قهر و اسارتی آلتنده ایکله‌ین بر مسلمان قلبی وارسه برمسلمان قولبه‌سی وارسه ، طاقاشتنلك یاپیور . ویاپه‌جقدر . بالخاصه مترکه‌دن بری ایلك دفعه اوله‌رق اوغرادیغی ظالملری سرنکون ایدن و ظفری تسعید ایتمك بوتون مسلمانلرك حقیدر . بونلر ارقه‌سی دوام ایده‌جکدر . قدم قدم بو ظفرلر ایلریله‌یه‌جکدر . جناب حق اونلری اشاغی براقه‌رق بزه یوکسکدن باقدیره‌جقدر .

(بوتون عسکرلر طرفندن : انشاءالله پاشا حضرتلری) ویله مسعود کونلری ، فرحلی بایراملری انشاءالله ، ظارتله ، و بونله ، کچیرمك لازمدر . بوکون بارین او برسی کون کاملاً سزه اذن ویریوردم او کوندن اعتبارا اوچ کون کسوله‌جکسکز ، اکله‌جکسکز ، اوینایه‌جقسکز بوتون وظیفه‌لردن سزی عفو ایتدم . شمدی بو ظفرلرك کیفی ، سرورینی کوسترکز . سزی سیر ایده‌جکز . . . .

بونك اوزرینه موزیقه‌لر ، داوللی ، زورنالی هوالر چالینه‌یه باشلادی . عسکرلر ملی اویونلرله قیشله‌ی نشئه‌لره غرق ایتدیلر جناب حق اسلامه هپ بویله ظفرلی کونلر نصیب ایتسون آمین .

مسلمانلرك ترقیلری اسلامه صاریلملرینه باغلیدر

استاد محترم محمد عاکف بك افندینك قسطمونی قضالرنده ایراد بیوردقلری موعظه‌لرك خلاصه‌سیدر :

بسم الله الرحمن الرحیم . (یا ایها الذین آمنوا استجیبوا لله وللرسول اذا دعاکم لما یحییکم واعلموا ان الله یحول بین المرء وقلبه و انه الیه تحشرون .)

(یا ایها الذین آمنوا) ای تکریسنك برلکنه ، کتابنه ، پیغمبرینه ، سائر اینانیلمسی ضروری اولان شیلرك هپسنه اینانان ، هپسنی صمیم قلبیله تصدیق ایدن مسلمانلر ! (استجیبوا) اجابت ایدیکز ، اطاعت ایدیکز . یورویکز ، قوشوکز . کیمه طوغرو ، نره‌یه طوغرو ؟ . (لله وللرسول) الله‌ه طوغرو ، پیغمبره طوغرو قوشوکز . نه زمان ؟ (اذا دعاکم لما یحییکم) سزی احیا ایده‌جك ؛ دنیاده ، عقباده حیاتکزی ، نجاتکزی ، سعادتکزی تأمین ایلیه‌جك ؛ هر درلو معناسیله حیات ویره‌جك ، روح ویره‌جك اوامرینی ، احکامنی ، وصایاسنی قبوله سزلری دعوت ایتدکلری زمان . (واعلموا) اییجه بیلمش اولکز که (ان الله یحول بین المرء وقلبه) جناب حق انسانك کندیسیله قلبی آره‌سنه کیرر ، یعنی اونك یالکز حرکاتنی دکل ، قلبندن کچن منویاتنی‌ده کورور ؛ نه دوشوندیکنی ، نه یاپمق ایسته‌دیکنی بیلیر . (و انه الیه تحشرون) کذلك شونی‌ده خاطرکزدن هیچ برزمان چیقارمایك که نه اولورسه‌کز اولکز ، نه درلو یاشارسه‌کز یاشایکز ، صوکنده الله ذوالجلالك حضورینه چیقه‌رق بو عالمده‌کی بوتون ایشلریکزك ، بوتون دوشونجه‌لرکزك ، الحاصل بوتون حیاتکزك حسابنی ویره‌جکسکز .

ای جماعت مسلمین ! ختم سوردکجه اوقویوب کچمکده اولدیغمز ، معناسنی بلکه هیچ تدبر ایتمدیکمز ، دوشونمدیکمز بو آیت جلیله انفال سوره‌سنده‌در . اوت ، بزلر شیمدی‌یه قدر کتاب الهی تدبر ایده ایده ، یعنی هر صحیفه‌سنده‌کی ، هر آیتنده‌کی حکملری ، عبرتلری هر بریمز کندی عالمی ، کندی ادراکی درجه‌سنده اکلامق ایسته‌یه ایسته‌یه اوقوسه‌یدق عالم اسلام هیچ بر وقت بویله پریشان اولمازدی . باقیکز ، دیلم دوندیکی ، عقلم ایردیکی قدر سزه ترجمه ایتمکه چالیشدیغم شو آیت جلیله اچیقدن

اچيغه بيلديريوركه اللهك بوتون اوامرى ، رسول محترمنك بوتون وصايالرى بزم ايچون محض حيات ايمش . بز او امرلره ، او وصيتلره صاريلديغمز كبى هلاك يوزى ، اولوم يوزى كورميه‌جك ايمشز .

پك اعلا ! مادامكه بزلر مسلمانز ، مادام كه شريعتمزك بوتون احكامى بزم ايچون محض حياتدر ، ناصل اوليورده بوكون دنياده‌كى اوچيوز اللى ، درتيوز ميليون موحدك ، مؤمنك حالى بويله دوستلرى كدرندن اولدوره‌جك ، دشمنلرى ايسه سوينجندن چيلديرته‌جق درجه‌لرده سفيل اوليور؟ اويله‌يا ، هيچ بريمز انكار ايده‌مه‌يزكه بوكون دنياده امت اسلاميه قدر سفيل ، بدبخت ، پريشان ، عاجز ، قدرتسز ، قوتسز ، علمسز ، عرفانسز بر جماعت يوقدر .

سزه باشمدن كچن آجيقلى بر وقعه‌يى آكلاته‌يم . وقتيله غايت معلوماتلى ، غايت ذكى بر آوروپالى ايله معارفه پيدا ايتمشدم . حريف چوق اوقومش ، بر خيلى‌ده سياحتلرده بولونمش . بر آره‌لق عربستان ، ايران ، هندستان طرفلرينه كيتمك هوسنه دوشدى . فقط بو سياحته چيقمازدن اول كيده‌جكى يرلرده صيقينتى چكمه‌مك ايچون براز عربجه ، عجمجه اوكرنمك لزومنى حس ايده‌رك بكا مراجعتده بولوندى . بوقدر ذكى ، بوقدر معلوماتلى آدمك آرزو ايتسه عالم اسلامده بزم حسابمزه پك بيوك خدمتلر ايده‌بيله‌جكنى دوشوندمده يارى شاقه ، يارى كرچك كنديسنه ديدم‌كه :

— بن سكا بو ايكى لسانى‌ده اوكرته‌يم . يالكز بر شرطله : مسلمان اولمق شرطيله .

اوروپالى ، اكلاشيلان ، بويله بر تكليفه معروض قاله‌جغنى هيچ تخمين ايتمه‌مش اولملى ، يوزمه حيران حيران باقدقدن صكره ديدى‌كه :

— مسلمانلغك خرستيانلقدن دها اى برشى اولمادیغنى بيلمسه‌يدم بلكه سنكله بويله بر پازارلغه كيريشه بيليردم . لكن . . .

— فقط بونى نره‌دن اوكرنديكز ؟ سزك مستشرقلركزدن دكلى ؟ دنياده او مستشرق ديه‌رك بزم حقمزده ويردكلرى معلوماته كور كورينه ايناندیغكز آدملر قدر مسخره شيلر اولماز .

— هايدى بونى قبول ايده‌يم . لكن كورونن كوى قيلاغوز ايسترمى ؟ دنيانك هر طرفنه سرپيلمش اولان محمديلرى كورميورمى‌يم ؟ روسلرك ، فرانسزلرك ، انكليزلرك ، فلمنكلیلرك تابعيتنده يارم مليار باقين دينداشكز بولونيور . رجا ايدرم ، بنى‌ده اونلر كبى مى ياشامق ايسته‌يورسك ؟ عصرلردن برى بوتون خرستيان ملتلر چاليشيير ، چاباليار ، كوندن كونه ترقى ايدر ، رفاه ايچنده ، حضور ايچنده ، عدالت ايچنده ، آسايش ايچنده ياشار طوروركن مسلمانلر تماميله بونلره معكوس بر حيات ايچنده سوروكلنميورلرمى؟ دينداشلركزك بوكونكى سفالتنى اقليمك تأثيرينه ، عرقك تأثيرينه ، محيطك تأثيرينه عطف ايتمك‌ده قابل دكل . چونكه باقيورم ، عينى اقليمده ، عينى محيطده ياشايان ، حتى لسانلرى ، عرقلرى بر اولان بر خرستيان ، ياخود بر مجوسى ، ياخود بر يهودى ايله بر مسلمان آره‌سنده دنيالر قدر فرق وار : اوته‌كيلر زنكين ، بو فقير . اوته‌كيلر ترقى ايتمش ، بو كوندن كونه كريله‌يور . اوته‌كيلر افندى ، بو ايرغاد . اوته‌كيلر كيجه‌لى كوندوزلى چاليشيور ، بو عاطل ، باطل . اوته‌كيلر اوقويور ، يازييور ، بو آلا بيلديكنه جاهل . اوته‌كيلرك شهرلرى ، كويلرى تميز ، بو پيسلك ايچنده ، سارى خسته‌لقلر ايچنده قيورانوب طوروييور . اوته‌كيلر ال اله ، باش باشه ويرمشلر ، جمعيتلر ، جماعتلر ، شركتلر وجوده كتيرمشلر ، مسعود بر حالده ترقى ايديورلر ، تعالى ايديورلر ؛ بو جمعيتسز ، جماعتسز ، نظامسز ، انتظامسز ياشيور . دينداشم ديديكى آدملرله آره‌سنده هيچ بر رابطه يوق . اونلرك سعادتندن ممنون اولمق ، فلاكتندن آجى طويمق شويله دورسون ، خبردار بيله دكل . اوفق تفك حكومتلر وجوده كتيره بيلمش ايسه اونلرك‌ده هيچ برى كنديسنه عدالت ، راحت تأمين ايده‌مه‌مش . كورديكى ظلمه قارشى عصيان ايتمك ، هيچ اولمازسه تظلمده بولونمق ، غصب ايديلان حقنى احقاق ايچون بر حركت كوسترمك خاطرينه بيله كلميور . كندى دينداشنه اعتماد ايتميور . يابانجيلره دها زياده محبت ، دها زياده تمايل كوستريور .

حريفى براقش اولايدم عالم اسلامك جانلى بر جغرافياسى ، جانلى بر خريطه‌سى كبى بكا ساعتلرجه ايضاحات ويرمكدن ، بيكلرجه آجيقلى لوحه‌لر كوسترمكدن كرى طورمايه‌جقدى . سوزينى كسدم . ديدم‌كه :

— بر دينك لهنده اولسون ، عليهنده اولسون مطالعه‌ده بولونمق ايچون يالكز او دين ايله متدين اولان انسانلرك ، ياخود جماعتلرك طورينه ، قيافتنه باقمق طوغرو دكلدر . سزك كبى طرفى بر قاچ خسته حكيم كوره‌رك طبابتك حكيملكك عليهنده بولونمق كبى اولور . اوت ، بر طبيب ، بر حكيم طبابت ، دينيلان فنك تعيين ايتديكى قاعده‌لر ، قانونلر خلافنه حركت ايده‌بيلير . وطبيعيدركه بونك جزاسنى كورور . انجق بوندن طولايى طبابته بر كناه ، بر مسئوليت ترتب ايدرمى ؟ اكر بوكونكى مسلمانلر فى الحقيقه دميندن برى تصوير ايتديككز حالده ايسه‌لر اسلامك نه قباحتى وار ؟ سز بزم شريعتمز حقنده سوز سويليه‌جككز زمان اولا او شريعتك حاوى اولديغى دستورلرى ، اساسلرى تدقيق ايتمش اوله‌جقديكز . شايد مسلمانلغك ماهيتنى مطلقا مسلمانلرك حالندن استدلال طريقنى اختيار ايتمك ايسترسه‌كز او زماندن ده شمديكى دكل ، بوندن اون اون ايكى عصر اول يعنى دينك صفوت حقيقيه‌سنى محافظه ايتديكى دورلرده كلن مسلمانلرك حالنى نظر اعتباره الماليسكز . اسلامك اساسلرى كتاب ايله سنتده مصرحدر ، مضبوطدر . ايلك نازل اولان آيت جليله (اقرأ باسم ربك الذى خلق) در (اقرأ) اوقو ، ديمكدر . ارتيق بر دينكه اونك الله طرفندن نازل اولان التيوز صحيفه‌لك كتاب مبينى « اوقو » امريله باشلايور ؛ دنياده اوقومه‌يى ، يازمه‌يى ، علمى ، عرفانى بويله بر دين قدر التزام ايدن ، امر ايدن ، حمايه ايدن ديكر بر دين تصور اولونه بيليرمى ؟ صكره (هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون — هيچ بيلنلرله بيلمه‌ينلر بر اولورمى ؟) . (انما يخشى الله

من عباده العلماء = اللهك قوللری ایچندن انجق عالم اولانلری اللهدن قورقار.) (وما یعقلها الا العالمون = بزم آیات جلیله‌مزده‌كی حكمتلری، عبرتلری انجق عالم اولانلر ادراك ایده‌بیلیر، باشقه‌لری ایده‌مز.) كبی دها برچوق آیتلر علمك، ارباب علمك قدرینی تصورك فوقنه قدر یوكسلتمشدر. پك اعلا! بو كونكی مسلمانلر سنك دیدیكك كبی عالمدن، عرفاندن محروم می‌در؟ انسان بیغینی درگه‌سنه دوشمشلرسه بن نه یاپه‌یم، یاخود دین نه یاپسون؟

مسلمان شهرلرینی، مسلمان كویلرینی طولاشمشسكز. نظافتدن طهارتدن اثر كورمه‌مش سكز. بر كره بزم بدنی عبادتلرمز تمیزلك اوزرینه مؤسسدر. بز تمامیله تمیز اولمادقجه نه ابدست اله‌بیلیرز، نه اللهك حضورینه چیقه‌بیلیرز. علیه الصلوة والسلام افندمز «الطهور شطر الایمان — ایمانك یاریسی تمیزلكدر، پاكلكدر» بیوریور. اوسوق باشی، الی یوزی، ایچنده‌كی، طیشنده‌كی چماشیری، الحاصل تپه‌دن طرناغنه هر یری نظافتك، طهارتك صوڭ مرتبه‌سنه وارمیان؛ كزدیكی، طوردیغی، یورودیكی یادیغی، قالقدیغی یرلر كاملاً نظیف اولمیان، طاهر اولمیان بر مسلمان اتشدن قالقه‌میه‌جق وباله كیرر. چونكه هر كون معین زمانلرده اداسی اوزرینه فرض عین اولان و اولومدن باشقه هیچ بر عذر كوتوره‌میین نمازی قابل دكل قیله‌ماز. دها صكره، بیلیرسكز كه مسلمانلر هفته‌ده برقاچ كره بتون وجودلرینی یقامیه، تمیزله‌مه‌یه دیناً مجبوردرلر. خلاصه ایدسنلر، نمازلر غسللر، قرآنده‌كی سنتده‌كی یعنی احادیث نبویه‌ده‌كی بیتمز توكنمز امرلر، توصیه‌لر بوكون طبابتك، حیاتك اسلامی تشكیل ایدن نظافتی تلقین ایدر طورور كن شاید امت اسلامیه، دیدیككز كبی، بوكا رغماً پسلك ایچنده، مردارلق ایچنده قالمشسه قباحت هانكی طرفه راجع اولمق لازم كلیر؟

دنیانك درت كوشه‌سنده‌كی مسلمانلر جمعیتسز، جماعتسز بر حالده یاشایوردیبور سكز. عجبا شریعت اسلامیه قدر جمعیتی، جماعتی، وحدتی، وفاقی، اخوتی صمیمیتی تلقین ایدن بر دین كوستره‌بیلیرمی؟ پیغمبرمز (بنی الاسلام علی خمس...) و بیوریور. دینك بش معظم دیركی واردر كه بنیده طوغریدن طوغری‌یه برلكی، وحدتی استلزام ایدر. كندیسی اك بیوك بر فرض، جماعتله اداسی ایسه مؤكد سنت بولونان بش وقت نماز قدر بو وحدتی تأمین ایده‌جك، ادامه ایده‌جك، ابدیاً تنظام ایتدیره‌جك الهی بر واسطه، بر رابطه هانكی شریعتده، هانكی حركتده بولونه‌بیلیر؟ زنكین اولمیان مسلمانلرك زنكین اولانلرده معلوم، معین، صریح بر حقی اولان زكات نه‌در؟ بو فریضه بر طبقه‌ده‌كی دینداشلری مرحمت، شفقت، دیگر طبقه‌ده‌كیلرینی حرمت، منتدارلق حسلریله بربرلرینه باغلامایورمی؟ یا او، ارضك شرقندن، شمالندن، غربندن، جنوبندن قوشوب كلن یوز بیكلرجه مسلمانی سنه‌نك معین بر كوننده حجازك معین بر ساحه‌سنه طوپلایان حج قدر معظم، متین، بوتون محمدیلره شامل بر وحدت رابطه‌سی نره‌ده كورولمشدر؟ نره‌ده كوروله‌بیلیر؟ نمازلری، نیازلری، حجلری، كعبه‌لری، اذانلری، قرآنلری، منبرلری، عرشلری، كرسیلری، خدلری بر اولان؛ صوكرا بوتون عبادتلری بر لسان ایله، یعنی لسان قرآن ایله، عرب لسانیله ادا ایدیلن مسلمانلر آراسنده آیرلق، غیریلق حسلری حكم سوروبورسه، بونلر یكپاره بر امت وجوده كتیرمكدن اوزاقده بولونویورسه شریعت اسلامی هانكی یوزله، هانكی حقله مؤاخذه ایده‌بیلیرز؟ خیر، معطوف اولان بوتون ایشلرده، بوتون حركتلرده دین قارداشنه الندن كلدیكی یاردیمی، فداكارلغی اسیركه‌مه‌مك هر مؤمن فریضه‌در. بو فریضه‌یی اهمال ایدن، دینداشنك المه اشتراك ایتمه‌ین بر فردك جماعت اسلامیه اركانندن، افرادندن صاییلامایاجغی علیه الصلاة والسلام افندمز طرفندن صراحتاً بیلدیریلمشدر. بر و تقوا مرتبه‌لریكه: مؤمن كامل، انسان كامل ایچون مطلقا او مرتبه‌لره یوكسلمك لازمدر؛ دینداشلرینك یاردیمنه قوشمادن بو خصوصده مالك وارینك اك قیمتلی اك، و علی قسمنی فدا ایتمه‌دن اله كچیریله‌مز. (لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون ...) آیت كریمه‌سندن باشقه اتفاق، تعاونی امر آیات جلیله‌یه كتاب اللهك هر صحیفه‌سنده تصادف اولونور. «جماعتدن اوزاقلاشمق اللهدن اوزاقلاشمقدر. — اللهك الی جماعتك اوزرنده‌در. — جماعت رحمتدر، آیرلق عذابدر. — مسلمانلرك بربرلرینه قارشی وضعیتی یكپاره بر بنانی میدانه كتیرن برچاتلمش قایالرك بربرینه قارشی وضعیتی كبیدر. — ایمانك تام اولماسی ایچون مسلمانلردن هر برینك دیگرینی كندی نفسی قدر عزیز، محترم، ملتزم طوتماسی لازمدر» مآلنده برچوق احادیث شریفه وارد اولمشدر كه هپسی امت اسلامیه آراسنده وحدت، تعاون، اتفاق، تناصر حصولنی امردر. ارتق كتابدن، سنتدن ایراد ایتدیكم بو قدر اساسلر میدانده ایكن اسلام امتی آراسنده وحدت وجوده كتیره‌میورسه دینك دوغرومیدر؟ كرچكدن بو كون بز او وحدتك مسلمانلر آراسنده تظاهرینی كوره‌مه‌یورسه‌كز قباحت كیمه عطف ایدلمك ایجاب ایدر؟ اسلامك ایلك دورلرنده‌كی مسلمانلرك تاریخنی اوقورسه‌ڭز دها باقك، دنیا، دنیا اولالی او قدر مدهش بر وحدت كورولمش میدر؟ اصحاب كرامك انصار دینیلن قسمندن یعنی مدینه‌لیلردن مهاجرین دینیلن قسمنه یعنی مكه‌لیلره قارشی كوستریلن فداكارلغی، قارداشلغی هیچ بر جماعت دیگر بر جماعت حقنده اظهار ایده‌بیلمش میدر؟ (من خرج من الجماعة قید شبر فقد خلع ربقة الاسلام — جماعت مسلمیندن بر قاریش آیریلان كیمسه مسلمانلق ربقه‌سنی بویوندن چیقاروب آتمش اولور). (من فرق فلیس منا — امت اسلامیه آراسنده تفرقه چیقاران، فساد چیقاران بزدن دكلدر.) كبی برچوق احادیث شریفه دها واردر كه هر بری امت اسلامیه‌نك یكوجود اولماسنی امر ایدیبور. مسلمانلر آراسنده‌كی وحدت اسلامك ایلك دورلرنده تصورلرك فوقنه چیقمشدی. بونی كوستره‌جك نامتناهی وقعه‌لردن برینی سویله‌یه‌یم ده باقیكز.

غالبا یرموك محاربه‌سی ایدی. براز اوراق حرب سكون بولمشدی. اصحاب كرامدن بری یارم مطره قدر صو بوله‌رق میدان محاربه‌ده مجروح دوشنلرك امدادینه یتشمك ایچون دولاشیرایكن عموجه‌زاده‌سنی كوردی كه «امان بر یودم صو» دییوردی. همان مطره‌سنی بو بیچاره‌نك دوداقلرینه یاقلاشدیره‌جغی صره‌ده اوچ بش آدیم اوته‌ده بورغون، بیتكین بر سس: «امان بر یودم صو!» دیدی. صحابی مشارالیه دییوركه: بن نه

باباجغمی ، هنوز کندیرممشدم . عموجه زادم مطرهمی الیله ایتهرك اوتهکی یارالینك امدادینه قوشمه‌سی اشارت ایتدی . همان اونك یانه‌واردم . لکن بو ایکنجی مجروح ده صویی اغزینه کوتورمه‌دن اوچنجی برسس دها ظهور ایده‌رك « بر یودم صو یوقمی ؟ . » دیدی . بو فریادی دویان یارالی طبق عموجه زادمکی صویی ایچمکدن امتناع ایده‌رك کوزلریله بنی ارقداشنه کوندردی . وا اسفاکه بن اوچنجی سسك چیقدیغی یره واردیغمده ارقه‌اوستی یاتان اوغازی‌یی شهید بولدم . همان ایکنجی مجروحه‌دوندم . لکن اوده مولاسنه قاووشمشدی . فسبحان الله ! دیه‌رك عموجه زاده‌مك یانه کلدم . اونك ده صوك نفسنی ویره‌رك اللهنه کیتدیکنی کوردم .

تاریخ اسلامده بویله وقعه‌لر صاییلامیه‌جق قدر چوقدر . اما دیدیککز کبی بوکون مسلمانلر دینك بو ازلی وابدی دستورینی برطرفه براقمشلرده شیرازه‌سی قوپمش بر کتاب کبی داغینیق یاپراقلر ، پریشان صحیفه‌لر حالنه کلمشلرسه بن نه دیه‌یم ؟

مسلمانلرده عدالت یوق ، ظلم ، واردییورسکز . بحیاشریعت اسلامیه قدر انسانلرك حقوقنی کوزه‌دن ، عدالتی اساس طانییان ، ولو دشمنلره قارشی اولسون ، مبین ، معلوم ، مدون برطاقم اساسات عادله دائره‌سنده معامله‌یی امرایدن بردین ، برشریعت ، برقانون موجودمیدر ! . . (ان الله یأمرکم ان تؤدوا الامانات الی اهلها واذا حکمتم بین الناس ان تحکموا بالعدل — بیلمش اولکزکه الله سزلره بوتون وظیفه‌لری اربابنه ویرمکله‌وانسانلر اراسنده حکم ایته‌دیککز زمان عدالتدن ایرلمامقله امرایدییور .) بتون اسلام دیارنده هرجمعه کونلری منبردن (ان الله یأمر بالعدل والاحسان بیلمش اولکزکه جناب حق سزلره عدالتله معامله ایتمه‌یی ، هیچ برزمان ایلیکدن ایرلمامه‌یی امرایدییور .) آیت جلیله‌سی اوقونور . دکل مسلمانلره ، باشقه دیندن اولانلره قارشی بیله اسلاملك کوستردیکی عدالتی ، مرحمتی هانکی ملت کوستره بیلمشدر ؟ قدرتیله ، قوتیله دنیالری تتره‌تن حضرت عمرك قدس شریفه ناصیل کیردیکنی البته بیلیرسکز . مسلمانلر کندیلرینك اك شوکتلی ، باشقه ملتلرك اك ضعیف بولندقلری دورلرده بیله قدرتلرینه ، قوتلرینه مغرور اولارق بوکون سزغربلیلرك بز شرقلیلره قارشی طاقیندیغکز طوری طاقینمامشلردی ؛ اسارتکز التنده ایکله‌ین محکوم ملتلره روا کوردیککز ظلملرك ، شناعتلرك هیچ برینی ارتکابه تنزل ایتمه‌مشلردی .

مسلمانلرده مجاهده یوق ، سعی یوق ، ثروت یوق ، عطالت وار ، مسکنت ، وار ، ضرورت وار دییورسکز . اکر اسلام سعی دینی ، مجاهده دینی اولمه‌یدی دنیانك حجاز کبی اك صاپا ، اك چوراق ، اك متروك برکوشه‌سندن فیشقیران اونور ناصیل اولورده پك از برزمان ظرفنده بتون کائناتی قوشادا بیلیردی ؟ تاریخ عالم ، اسلام مجاهدلرینك اشنی کوستره بیلمشمیدر ؟ واقعا احتکار کبی ، فائضجیلك ، مرابحه‌جیلق کبی غیر مشروع یوللاردن ثروت بیغمق مسلمانلر ایچون صورت قطعیه‌ده حرامدر . لکن الله یولنده پاره دوکمه‌یی ، محتاجلرك امدادینه قوشمه‌یی امرایدن بردین ناصیل اولورده حلال یوللاردن

قازانمایه مانع اولور ؟ . . نه حاجت ! دینك بش دیرکی وارکه ایکیسی التوندندر . اویله‌یا ، پاره اولمدقجه حج ایتمك ، زکات ویرمك امکانی وارمیدر ؟

ای جماعت مسلمین ! اوسویلدیکم اوروپالی ایله ارامزده‌کی مناقشه‌نك وقوعندنبری برخیلی سنه‌لر کچدی . بن حریفی بویله کتیرمك ایچون داها نه‌کبی سوزلر سویلدیکمی اونوتدم . یالکز خاطرمده قالان نتیجه شو ایدی : حریف بنی اوزون اوزادی‌یه دیکله‌دکدن صکره دیدی‌که :

— اکر اولجه مسلمان مملکتلرینی کزمش ، مسلمانلرك حالنی یقیندن کورمش اولماسه‌ایدم ، سنك شو ویرمش اولدیغك ایضاحاتی بلکه قبول ایدردم . لکن کمال تأسفله سویلیورم‌که کوزله کوردیکی شینك عکسنه انانمق انسان ایچون پك قولای برشی دکلدر ! .

ای جماعت مسلمین ! فرانسزلرك (کوستاولو بون) اسمنده مشهور بر مؤلفلری وارد‌رکه هنوز صاغدر . بو آدمك بر قاچ اثری یاریم یاکلش اولمق شرطیله تورکجه‌یه‌ده ترجمه ایدلدی . مصر پرنسلرندن بریسی کندیسیله تکلیفسز قونوشورمش . کونك برنده ارالرنده‌کی بحث بزه ، بزم حالمزه انتقال ایتمش . فرانسز مؤلفی دیمش‌که :

— جانم افندم ، نی مراقدن قورتاریکز . بو ناصل اولیور ؟ بن عرب مدنیتنی ، اسلام مدنیتنی سنه‌لرجه تدقیق ایتدم . شرقی خیلی دولاشدم . شریعتکزی ایجه بیلیورم . باقیورم‌که الله پیغمبرلرك اك عاقلنی سزه کوندرمش ، کتابلرك اك ایسنی سزك الکزه ویرمش ، اقلیملرك اك لطیفی ، طوپراقلرك اك زنکینی ، انسانلرك اك مطیعی ، اك ذکیسی سزده بولنیور . بویله ایکن نه‌در بو سزك حالکز ؟ نه‌در بو سزك سفالتکز ؟ ممکن اولسه‌ده سزه بش آلتی سنه شیخ الاسلاملق ایتسه‌م مملکتکزی جنته چویریردم ! .

حقیقت بزلر خزینه‌لرك اوزرینه اوطورمشکن کاوب کچنه آووج آچان دیلنجیلره ، اکین آنبارلرینه یاصلانمش اولدیغی حالده آچلقدن اولن سرسملره دوندك ! بو حالمزه نه قدر تأسف اولنسه خدابیلیر‌یه ازدر . الله رضاسی ایچون اولسون ، ارتق عقلمزی باشمزه طوپلایالم . آرتق کوردیکمز فلاکتلردن ، اوغرادیغمز مصیبتلردن عبرت آلالم ، بوجهالتمز ، بوغفلتمز ، بو نفاقمز ، بوشقاقمز یوزندن نه‌لر غیب ایتدیکمزی دوشونه‌یورمیسکز !

اجدادمزك بزه قانلری ، جانلری بهاسنه آلارق امانت ایتدکلری ، یادکار براقدقلری او قوجه قوجه اقلیملری ، او دنیانك اك زنکین ، اك محصولدار طوپراقلرینی ویره ویره بوکون آووج ایچی قدر بره طیقیلدق ، قالدق . هایدی دیه‌لمکه ، اولجه‌دشمن اوکندن پریشان بر حالده قاچارکن آرقه‌ده صیغینه بیله‌جك ، یارینه بسله‌جك بر اوجاق ، یاخود بر بوجاق بولا بیلیوردق . فقط کوزکزی آچیکز ، ایجه بیلمش اولیکزکه آرتق دیغمزی ، ایمانمزی ، عرضمزی ، ناموسمزی ، چولوغمزی ، چوجوغمزی باربندیره بیلمك ایچون آرقه‌مزده هیچ بر یر قالمامشدر . شاید دشمنلرك

حيله‌لرينه ، تزويرلرينه ، يالانلرينه قاپيله‌رق بربريمزه كيرمكده ، بربريمزك قانی ايچمكده بر مدت دها دوام ايده‌جك اولورسه‌ق معاذالله بوصوك مسلمان حكومتی ده كافرلرك آياقلری آلتنده چيكنه‌نوب كيده‌جكدر .

اوت . . (انا نحن نزلنا الذكر وانا له لحافظون) بويوران الله ذوالجلال قرآنی قيامته قدر صيانت ايده‌جكدر . بونده شبهه‌مز يوقدر . لكن اسلام كونشنك بو ديياردن مطلقا باتوب كيتميه‌جكنه دائر الزمه هيچ بر سند ويرلمش ده دكلدر . او كونش دنيادن اكسيك اولماز . لكن بو اقليملر اونك ضياسندن محروم اوله بيليركه او زمان هپيمز ظلمتلر ايچنده قالير‌ز . او زمان نه ياپارز ؟ نره‌يه باش اورورز ؟ كيمدن مدد اومارز ؟ يدی يوز سنه‌در الٰمزده دوران قوجه بر سلطنتك يرلره سريلديكنی ، شو مبارك جامعلرك كليسايه چوريلديكنی ، شو منارهلردن يوكسه‌لن اذان سسلرينك ابدياً كسيلديكنی كورمك قدر آجيقلی بر منظره اولورمی ؟ .

بويله بر عاقبتی كورمكدن ايسه انسانك كوزلرينك يومولمسی داها خيرلی دكلميدر ؟ برك اوزرنده سوروتمكدن برك دبينه كيتمك البته چوق اهوندر . اويله ايسه ده‌منبدن بری سرد ايتديكمز الٰهی دستورلره رجوع ايدهلم . اونلرك كوستردیكی يوله دونه‌لم . او يولدن ، او وحدت يولندن قيل قدر آيرلمايهلم . بزه كنديمزدن باشقه كيمسه‌نك دوست اوله‌ميه‌جغنی قطعیاً بيله‌لم . آرامزه صوقولان آيريلق غيريلق حسلرينی بوسبتون اونوتالم . محاربه ميدانلرنده روحنی تسليم ايدركن بيله كندی دين قارداشنی قيريمق ايچون اوغراشان او قهرمان اجدادمزه بكزمه‌يه ، ياشارسه‌ق اونلر كبی ياشامه‌يی ، اولورسه‌ك اونلر كبی اولمه‌يی ايسته‌يه‌لم . كناهلرمزی ، لكه‌لرمزی يوصوديله تميزليه‌لم . حضور الٰهی‌يه آلنمز آچيق اوله‌رق چيقالم .

كنديمزه آچيبورسه‌ق اولادمزه اولسون مرحمت ايده‌لم‌ده بوتون وارينی سفاهت اوغرنده توكه‌رك آرقه‌يه سفالتدن باشقه برشی براقيان وذيل ميراث بديلره دونميه‌لم . اللهم انصر الاسلام والمسلمين . ربنا افرغ علينا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الكافرين والحمد لله رب العالمين .

عاصم

۱۲

أولنوب عائله تشكيلی بو كون زور كليور ؛
كوروبوسين‌يا ، نكاحلر نه‌قدر سيره‌ليور .
اسكيدن زورنالر اوتدكجه فضا ايكلردی ؛
او نه دهشتلی دوكونلر ، او نه درنكلردی !
قورولور ميدانه خرمن كبی قرق الٰی سيق ؛
طاله‌لر بيغمغه باشلار قويونك بسايسی .
ا كسه قات قات طاشوب اطرافه دوكولمش ياقه‌دن ؛
كوكسك ابعادی قاباردقچه كريلمش چامادان ؛
باشده آبانی صاريق ، تنده حلالی كوملك ؛
بلده لاهور شالی ، اوستنده اوصوم صيرمه يلك ؛
ديزده ، قاپنان چوريلمش چوخه‌دن ، صيقمه بوطور ؛
عجبه‌لر لولك كبی باغداش قوره‌رق حلقه اولور .
سوفره‌نك هاله‌سی شكلنده طوران ، قلری كتيكش ،
بونی جب جوره قيلابدانله ظريف ايشلنمش ،
أكی آز پشكيری هر كس كوتورور ديزلرينه .
چوربه‌دن صوكره أتك درلوسی قالقوب ، برينه
خمورك درلوسی دولت كبی قوندقچه قونار .
سكزه اون يرده كوكوملر متمادی قاينار .
تازه شربت صونولور تازه كسيلمش قارله ؛
بوزلی آيرانسه دونر اورته‌ده بقراجلرله !

أوكلن اولمازمی ، جماعتله قيلارلر نمازی . .
كوله‌شك كوملر او اثناده مهيب اينجه‌سازی :
اوطوروب بسلی طاوولر يره شيشمان شيشمان ،
يرده كوسترمه‌يه باشلار قابارذن . او زمان
اويله ايكلركه زمين : قاب فضا كوت كوت آتار ؛
زورنانك تيزلری دیرسه‌ك يدی اقليمی طوتار !
شيمدی حيوانلی ، ياپان ، قيز ، قادين ، اوغلان ، اركك
قوشانير ايب چكيان ميدانی بوزلرجه اوبك .
برطرفده‌ده اينر نامتناهی آرابه ؛
اينر اما اوقدر سوسلوكه ، ديرسين : عجبا
شو بياض تنته‌لر آلتنده برر حجله‌می وار ؟

چكيلير ديركن او دوللر : سكز اون سجمه داوار ،
ايكی باش ماندا ، بر طای ، دانا ، طوب طوب امده ؛
هله منديل كبی ، اوجقور كبی پشكشلری آزنيق صورمه .
باغ قازانلرله دورور . . طارتيسی يوق ، اولچوسی هيچ ؛
هانی ، ايستر سورون ، ايستر دوكون ، ايستر سه‌كاغ !

بو نلرك هپسی بيتر ، بر هيجاندر بليرو ؛
نه تماشادر او ، تيتره‌ر طورور افسان تيرتير !
بربرندن دها موزون ايكی اوچ جيفت اندام
آتيلوب صحنه‌يه شاهين كبی ايتمزمی خرام ،

سس ، صولوق چیقماز اولور ، هرکس اوروره آلیر ؛
اوکنیش یرده تفنکلرله برابر دارالیر .
چونکه میدانده دکل ، سیره یاقالرده بیله
عاصمك دنکی هیاکل سچیلیر یوزلرله .
شیمدی ، صاغ قولده کوموش قابلی برد بازوبند ،
بوتی میسقه ۱) یله طوناتمش اویاریم دسته‌لوند ،
اوکجه بیشرو یاپه‌رق ، صوکره طوتوشمازلری ؛
کولش آرتیق قیزیشیر ، خصمی طارتار خصمی ،
اوزانیر شیمدی کوکسلر ، قاووشور ؛ شیمدی یته
طالغه چارپار کبی چارپار کریلوب بربرینه !
کیمی‌نك چاپرازه کیرمش ، متمادی سوریبور ؛
کیمی شیرازه‌نی طارتوب آلیورمش بوریبور .
کیمی صارمه‌یله چوپرسم دییه صاردقجه صارار ؛
کیمی قیلجیق دوشنور ، آتمق ایچون فرصت آرار .
عضلی کوکده‌لر آلتنده اوبیچاره چاپیر
دوشه‌نیر طوپراغه .. هم بر دها قالقارمی ؟ خایر !
بوال اکسه‌یله دوشورمشده همان چوللایور .
اوده قورتولق ایچون درلو اویون قوللایور .
کیمی آلمش پاچه‌قاصناق ، او آچار ، خصمی دونر ؛
کیمی کونده‌ایله کیدرکن طوپوق اللرده ینر !

۱) نسخه

کیمی جرأتلی اولور ، چیقته‌دالار ، همده قاپار ؛
کیمی باصقین چیقه‌رق قاص قاتادندن چارپار .

سیرایدن خلقده برکور .. اونه جاندن خدمت ؛
او نه رقتلی آداملر ، اونه معصوم امت !
پاریلان باشلری چوره‌یله بوغانلرمی دیدك ؟
کوز سیلنلرمی دیدك ؟ اینجیك اوغانلرمی دیدك ؟
باغ سورن باشقه ، صاران باشقه ، چوزنلر باشقه ؛
صو ویرن باشقه ، کوکوملرله کزنلر باشقه .
شان ، شرف دویغوسی ملتده‌ناصل یوکسکسه ،
مرحمت حسی‌ده اویله‌یدی .. دکلیدی ، کوسه ؟..
نه او .. برشی دیمدك ؟..
— کچمشه ماضی دیرلر !
— طوغرو ، لکن ..
— بر اق اوغلم ، کله‌جکدن نه خبر ؟
— اونی الله بیلیر آنجق .
— ازیجق قول‌ده بیلیر .
— بیله‌مز ، چونکه کوروینز .
— ایی اما . سنزبلیر .

محمد عاکف

« شرق ایللری قورولتایی » مرخصلریله ملاقات

— ۲ —

آرقاداشلردن بری صوردی :

— سز و بولشه‌ویکلکدن ، یاخود قومونیستلکدن نه آکلادیکز ؟ بونلر بزم ایشیمزه کلیر شیلرمی ؟ . .

عبدالحلیم افندی همان جواب ویردی : — ها او مسئله باشقه . ایشیمزه کان جهتلری‌ده وار ، ایشیمزه هیچ کلمه‌ین جهتلری‌ده وار . بو مسئله حقیقةً بزم ذهنمزی چوق اشغال ایتدی . بوخصوصده سوز سویله‌یجك آدملر مطلقا بردفعه روسیه‌یه کیدوب اونلرك حیاتلرینی یقیندن کورملی ، اوندن صکره بیان مطالعه‌ده بولونملیدر . هر خسته‌یه عینی علاج ویرلمز . حتی عینی نوعدن اولان خسته‌لره ویریلان عینی علاج بیله بردرجه‌ده اولماز . خسته‌نك بنیه‌سی ، احوال خصوصیه‌سی مطلقا نظر دقته آلینیر . اونلر ایچون چوق ایی اولان برشی بزم ایچونده عینی نتیجه‌یی ویره‌جکنه حکم اولونامز .

بعض خصوصلرده دردلرمز برله‌شیبور . فقط برچوق خصوصاتده‌ده آیریلیور . اونلرك حیاتلری ، تشکیلاتلری ، عادات و طبایعی بزدن بوسبتون باشقه . برکره اوراده‌کی فبریقه‌لر ، اوراده‌کی عمله حیاتی ، عمله تشکیلاتی بزده موجود دکل . اوراده زنکینلر ، میلیونرلر بزده نرده ؟ اونلرك شهرلری ، بنالری ، مؤسسه‌لری یاننده بزم شهرلرمز برکوی کبی قالیر . اوراده‌کی کوردیکمز بیك طقسان ایکی اوطه‌لی و یدی قاتلی بر بنا بزم برشهرمزه معادلدر . بزده ثروت اوراده اولدیغی کبی اشخاص محدوده‌نك النده تجمع ایتمش دکلدر . بزده هرکسك ایی کوتو باشنی صوقه‌جق بر قولبه‌سی واردر . فقط اوراده اوعظیم بنالره صاحب اولان هرکسك کاری میدر ؟ املاك هپ سرمایه‌دارلرك النده‌در . صکره اوراده اراضی مسئله‌سی‌ده وارکه بزده‌کنك عینی دکلدر . اوراده بر آدم میلیونلرجه دونم اراضی‌یی ضبط ایتمش . اوراده چالیشان بیکارجه انسان او آدمك کوله‌سی . کویلی اراضی‌یه صاحب دکل . بزده‌ایسه کویلیلرك آزچوق بر مقدار تارلاسی واردر . اما چالیشیر چابالارده ینه مسعود اوله‌مازه اوباشقه . بزم دردلرمزده بوق دکل . فقط اونلرك‌کندن باشقه اولدیغنی عرض ایتمك ایسته‌یورم . یعنی بزم دردمز مثلا اراضی‌یی تقسیم ایتمکله حل ایدلمش اولماز . معلومیا ، بزده اساساً اراضینك رقبه‌سی بیت المال عائددر . طوپراقده چالیشانلر اجیر حکمنده‌در . بر آدام اوچ سنه صیره‌یله یریری اکمزسه تصرف حق ساقط اولور . بزده‌کی قاعده‌لر کوزلدر . بولشه‌ویکلرك یاپمق ایسته‌دیکی عدالتی بزم پیغمبرمز بیك اوچیوز سنه اول تأسیس ایتمشدر . اما بز اویولدن کیتمه‌یورز . او باشقه . هایدی بولشه‌ویکلرك قاعده‌لرینی عیناً قبول ایده‌لم . حقیله تطبیق ایتمدکدن صکره نه فائده وار ؟ .

صکره اونلر دیانت مسئله‌سنده‌ده بزدن آیریلیورلر . اونلرك النده باطل بردین واردی‌که کندیلری بطلانه ، ضلالته دعوت ایدردی . طبیعی اونك قیود باطله‌سندن

صیبرلمق لازمدر . مترقی ، متفکر بر آدام اللهی هم بر ، هم اوچ نصل قبول ایدر ؟ هیچ شبهه یوق‌که بر کون کله‌جك ، بونك بطلانی آکلایاجق ، حقیقتی تحری ایده‌جکدیر . ذاتاً خرستیانلق دنیلان شی بوکون دینلکدن چیقمش ، پاپاسلرك بر دالاویرا آلتی اولمش . بو قدر مترقی انسانلرك حالا پاپاسلرك باطل عقیده‌لرینه میغلانوب قاللری ناصیل اولور ؟ بز چوقلریله کوروشدك . اللهی بزم نه صورتله تلقی ایتدیکمزی سویلدك . درحال قبول ایتدیلر . یعنی بو آدملر بوکون حقیقت عاشقی اولمشلر . او مدهش ظلم و ضلالتدن صیبرلمشلر ، حریت مطلقه‌یه چیقمشلر . دونه عائد هر نه وارسه ، حتی دینده داخل اولدیغی حالده ، هیچ بریله کندیلرینی مقید عد ایتمیورلر . طبیعی حقلری واردر . و شیمدی‌یه قدر ناصل او قیود باطله‌یه تحمل ایتدکلرینه شاشمامق ممکن دکلدر . شیمدی اونلر ظلمتدن صیبرلمشلر ، قفسدن قورتولان بر قوش صفوت و هیجانیله صاغه صوله دیمه‌یه‌رك کلیشی کوزل اوچیورلر . هنوز بر طرفه قونمق زمانی کلمه‌مشدر . مطلق بر بوشلق ایچنده متصل اوچیورلر . تاکه قنادلری یورولونجه‌یه قدر بو حال دوام ایده‌جکدر . بو حالده آرتیق اونلر ماضی‌یه عائد هیچ بر شیئی خاطرلرینه بیله کتیرمك ایسته‌مزلر . حقلری ده واردر . مادة ظلمدن ، معناً ظلمتدن عبارت او حیات ماضیه‌نك ایسته‌نه‌جك بر جهتی ده یوق یا . حکومت دینلنجه قارشولرینه چارلرك ظلم هیکلی دیکیلیور ، نفرت ایدییورلر . قانون دینلنجه ، تضییق منکنه‌لری ایچنه دوشمش کبی تتره‌یورلر ، ایشیتمك بیله ایسته‌میورلر . دین دینلنجه پاپاسلرك کندیلرینی ایچنه چکدیکی ظلمت و قسوت بوقورلری خاطرلرینه کلیور ، آلابیلدیکنه قاچیورلر . مدنیت دینلنجه بیکلرجه وحشت و شناعت لوحه‌لری کوزلری اوکنه دیکیلیور ، اوندن ده قاچیورلر . حریتلرینی تقیید ایده‌جك اولکارینه نه کلیرسه یاقمشلر ، ییقمشلر ، باشی بوش بر حیات . و کندیلری کبی اولمیانلری ده دیلیله اولجه بولندقلری ظلم و ظلمت زندانلرنده قالمش تلقی ایدییورلر . اونلری ده قورتارمق ایچون فریاد ایدوب طوریورلر . نیتلری کوزلدر ، آرزولری صمیمی‌در . بتون بشریتك سعادتنی کندیلری کبی حرکتده تلقی ایدییورلر . بتون دنیا اونلرك قافله‌سنه قاریشسون ، هپ برابر اوچوشسون ایسته‌یورلر .

حقیقت و سعادتك آرقه‌سنده قوشدقلرینه ، نوره قاووشمق ایسته‌دکلرینه هیچ شبهه یوقدر . فقط اورایه واصل اولمشلردر ، دینیلیرسه حکمده استعجال ایدلمش ، خطایه دوشولمش اولور . چونکه انقلاب هنوز دوام ایدییور . نره‌ده قرار قیله‌جغی بللی دکلدر . واقعا اسکیسنی ییقدیلر ، تارمار ایتدیلر . یکی حیاته عائد بر طاقم اساسلرده وضع ایتدیلر . فقط بوکون اوراده هرشی حال افراطده‌در . بو حرکت اعتدال دائره‌سنی بولمق ایچون دها خیلی زمان ایستر . بزم آکلادیغمزه کوره اورالری دها چوق چالقانه‌جق ، قانلی مجادله‌لره صحنه اوله‌جقدر . بزم ۳۲٤ ده‌کی اعلان حریت دورینی خاطریکزه کتیریکز . اوراده‌کی هیجان سرمستینك کوچوك بر نمونه‌سنی کورمش اولورسکز . اونلرکیسی یالکز سیاسی بر انقلاب ایدی . آدملر دکیشمسندن عبارت دکل ، عصرلردن بری تأسس ایدن حیات اجتماعیه‌یی دکیشدیریورلر . عظیم بر دعوی ایله اورته‌یه آتیلمشلر . بو حرکتك سائقی اندیشهٔ شخصی اولدیغنه دلالت ایده‌جك هیچ بر شی یوقدر . فقط قوبلماق ، دینیکن ، بوده بیچ حرکتلری تمامیله شخصی اندیشه‌لردن متولد ایدی . اونك ایچون اونلر عمری قیصه اولدی . ور انکل ده او نه‌کیلری کبی عاقبت بر کون پارچه‌لانه‌جق ، داغیله‌جقدر . چونکه بر عشق ایله دکل ، شخصی منفعتلر سائقه‌سیله حرکت ایدییور . و کندیلرندن زیاده اجنبیلرك آلتی اولیور . بولشه‌ویقلر بویله‌می یا ؟ حربلرده اویله بر عشق و نشئه وارکه انسان جداً حیرت ایدییور . آچ قالیور ، صباحه قدری اکمك یییور ، یالین آیاق کزییور ، ینه اضطراب دویمه‌یور . بالعکس بو حالدن متلذذ اولیور . هرکسك توفنکی دیوارنده آصیلیدر . دشمن کلیور ! دنیلدیمی ، هرکس توفنکی قاپه‌رق سوه سوه قوشیور . باقیورسکز بوتون شهر خلقی طوپلانمش ، طابورلر تشکیل ایتمش . اولدوریورلر ، اولیورلر . دشمنی مطلقا طرد ایدییورلر . بو قدر فداکارلق هر حالده بر عشق و قناعت مسئله‌سیدر .

— واقعا بز بوکون صیقنتی چکیورز ، دییورلر ، فقط یارین راحت ایده‌جکز . بز اولسه‌ك ده اولادلرمز سعادته قاووشه‌جقدر . بز بوتون بشریتی قورتاره‌جغز . یر یوزنده صلح و سعادت تأسیس ایده‌جکز .

اونك حالنه باقسه‌کز ، آجیرسکز :

— هله‌سن . شو اسکی جاته کل ده او پاشکه قوی !.. دیه‌جککز کلیور . فقط امین اولوکزکه آلدانیرسکز . خیالنده طوغان استقبال کونشی اونك کوزلرینی اویله قاماشدیرمشدرکه اونك ایچون آرتیق هیچ بر شیئك قیمتی قالمامشدر . بوکون اونك یکانه ذوقی دیدیشمك ، اوغراشمق ، اضطراب چکمکدر . و اضطراب چکمزسه او ذوقدن محروم قاله‌جق دیه اوزولیور . راحتده ایسته‌میور . طبیعی سز بوکا کولوب کیده ایناماز سکز . حقکز وار . بزده شاشوب قالیوردق . فقط نه چاره‌که حقیقت بو مرکزده .

نه اولمش ، ناصیل اولمش ده بو آدملر بو جذبه‌یه طوتولمشلر ؟ حضور و راحتلرینی براقه‌رق بشرك حریتی ایچون یالین آیاق قوشیورلر ، اوغراشیورلر ؟ کندیلری یه‌میورلر ، مثلا آمریقاده‌کی فقرای کاسبه‌نك حریتی تأمین ایچون یوزبیکلرجه لیرالر کوندریورلر ، حیاتلرینی تهلکه‌یه قویه‌رق پروپاغاندا ایچلرینه کیدییورلر . هر حالده بو قدر فداکارلقلر شخصی اندیشه ایله اولماز . بو آدملرده بر ایمان و قناعت اولمسه بو قدر اضطرابه قاتلانامازلر . اونلرك ادعالرینه باقیلیرسه مطلقا جهانك طوری دکیشه‌جك ، بوتون ملتلر اسارتدن قورتوله‌جق ، چالیشان خلق مساعیسینك ثمره‌سنی باشقه‌لرینه قاپدیرمایه‌جق ، بوتون انسانلر سعادته قاووشه‌جقدر .

چوق ای ، چوق طاتلی امللر ! اما اونی تأمین ایده بیله‌جکلرمی ؟ طبیعی او بر مسئله‌در . و اونك ایچون زمان ایستر . بر شیئی ایستمك ، تمنی ایتمك باشقه‌در . اونی یاپمق ، ساحهٔ فعله کتیرمك ده باشقه‌در . اونلر ایی اولمسنی ایسته‌یورلر ، هم کندیلری ایچون ، هم بوتون ملتلر ایچون . فقط باقلم ، طوتدقلری یوللر نره‌یه وارمه‌جقدر ؟ نره‌ده قرار قیله‌جقدر ؟ اونلر تجربه دورلری یکیریورلر . طبیعی بو تجربه‌لر اوجوزه مال اولمیور . بو اوغورده فدا ایدیلان نفوس میلیونلری آشدی . هبا ایدیلان ثروت میلیارلری یکدی . بوتون مملکت باشدن باشه صارصیلدی . هرشی آلت اوست اولدی . فابریقه‌لر طوردی . تارلالر سوروولمدی . مشقت و اضطراب هر طرفی قابلادی . اما یارین دها ای اوله‌جق ؟ احتمال . فقط یا بکله‌نیلان غایه استحصال ایدیلمزسه ؟ باقلم بو تجربه‌یه هر مملکتك حال و وضعیتی مساعدمیدر ؟ مثلا بز بوکونکی حاضر بویله بر زلزلهٔ انقلابه قطعیاً متحمل دکلدر . او آنده ییقیلیر کیدر . چونکه بز چوق صارصیلدق یکیردك . صوکره دشمنلر درت طرفمزی صارمشدر . بویله ایکن بر ده داخلی غائله احداث ایتمك کارعاقل اولورمی ؟ هم اونلرك بعض شیلری وارکه بزم حیاتمزه اویمیور . اکر بزم اجتماعیاتمز ، اقتصادیاتمز ، اعتقاداتمز ، اخلاقیاتمز ... هر خصوصده اونلرك ماضیسنه بکزه‌سیدی . بوکون او حرکت انقلابیه‌نك عینیله بوراده ده تکون ایتمسی پك طبیعی اولوردی . نته‌کیم او حیاتده آز چوق مشترك اولان اوروپا ملتلری آره‌سنده ایرکج اوقیامت قوپه‌جقدر . ایسته‌رسه‌ده قوپه‌جقدر ، ایسته‌مسه‌لرده . چونکه عینی خسته‌لق اوراده ده واردر . روسلری بو حرکته سوق ایدن شرائط اقتصادیه مثلا فرانسه‌ده ، آلمانیاده ، ایتالیاده ، انکلتره‌ده ، آمریقاده و سائر یرلرده ده وار . او تضییق مطلقا بر کون قازانی پاطلاته‌جقدر . اما بزده‌کی خسته‌لق اونلرك مرضی کبی دکلدر . بعض خصوصلرده مشابهت واردر . فقط چوق خصوصاتده آیریلیر . اونك ایچون عینی طرز تداوی‌یی تطبیقه قالقیشمق بزجه قطعیاً طوغرو اولماز . عادی بر تقلیدجیلك اولورکه بزم چکدیکمز هپ بویوزدندر . ناصل غربی کورکورینه تقلید ایتمه‌مز فائده‌ور بر مدنیت یرنده مدبرانه حرکت ایتمزسه‌ك ینه ضررلی چیقارز .

اما مقصدم یانلیش آکلاشیلماسون . بو عظیم انقلابه قارشو بیکانه قالمق فکرنده دکلم . بونکله نه قدر ممکن ایسه اوقدر بویوك بر اهمیت و جدیت ایله علاقه‌دار اولملی‌یز . و بو عالمشمول انقلابك بوتون صفحاتنی تعقیب ایتملی‌یز . بوندن نه صورتله استفاده ممکنسه قطعیاً اهمال ایتمه‌ملی‌یز . ذاتاً بزم ایله بویوك قصورمز اودر . حادثات جهان ایله ، انقلاب افکار ایله هیچ علاقه‌دار اولمایورز . دنیا آلت اوست اولیور ، بشریت طوردن طوره کیریور ، عالمده بویوك بویوك انقلابلر وقوعه کلیور . بز بو تحولاته کلیاً بیکانه بر حالده

صدبین آرقه‌سنده یووه‌له‌رق اسکی بیلدکلرمزله یاشامق . اسکی دوشونجه‌لرمزله قاوروالق ایسته‌یورز . فقط برده باقیورزکه جهان باشقه جهان اولمش ؛ علمده ، فنده ، صنعتده ، فکرده عظیم ترقیلر حصوله کلمش ، انسانلر کوکلره چیقمش ، قوشلر کبی اوچیورلر . دکزلرک دیبنه ایتمش ، بالیقلر کبی صو آلتندن کیدیورلر . بوتون قوای طبیعیه‌یی بد تسخیرلرینه آلمشلر ، بر آنده بوتون جهانله قونوشیورلر . ملتلر ، اللرینی ، قوللرینی باغلایان اسارت زنجیرلرینی قیرمشلر ، فردلر اطرافنی احاطه ایدن ظلم شبکه‌لرینی پارچه‌لامشلر ، الهک انسانلره بیوک بر نعمت اولان حریتلرینه قاووشمشلر . انسان کبی یاشیورلر ، الهک انسانلر ایچون یاراتمش اولدیغی بی پایان نعمتلردن مستفید اولیورلر . کندی مملکتلرینی اعمار ایتدکدن ، کندی هیئت اجتماعیه‌لرینی تنظیم ایلدکدن صکره بر سیل خروشان کبی اطرافه طاشیورلر . یاییلیورلر . او زمان آیاقلریمز صویه ایرر . حیرتدن المز یوکرمزده قالیر . طاشقلری ، طاشلری دەویروب کلن او جوشقون سیلی چامورله طوردورمق ایسترز . آجی تجربه‌لرله عجزمزی آکلارز . و قوتک زبونی اوله‌رق رحمتدن باشقه الزدن برشی کلیور . اونلر سمای ترقیده یوکسلدکجه بز زمین انحطاطده آکلیرز . اونلرک عصرلرجه سوردن مساعی نتیجه‌سنده واصل اولدقلری درجه‌یه بز بر حمله‌ده فیرلامق ایسترز . بالطبع نصیبمز خسراندن باشقه برشی اولماز . جانبازک ایپ اوستنده‌کی هنرلرینی برده تقلید ایدن صویتاری کبی بزده اونلرک شکللرینی آلمقله کندمزی او درجه‌یه واصل اولمش عد ایده‌رز . بویله‌جه کندمزی آلداتمقله ذلتدن ذلته ، فلاکتدن فلاکته یووارلانوب کیدیورز .

بشریت ایچون حیاتده بر آن بیله توقف یوقدر . عالم انسانیت متمادیاً طوردن طوره انتقال ایدیور . بو تحولاته بیگانه قالان ملتلر ایچون ناصل حق حیات اولور؟ بوکون قارشوکی ساحلرده عظیم بر فکر انقلابی وقوعه کلمش ، بر آز دقت ایدلسه طوتوشان یانغینک آلولری کوروله‌بیله‌جکدر . ظن ایده‌رمیسکزکه بو انقلاب بوتون جهانه سرایت ایتمیه‌جکدر ؟ بو بر طوفاندرکه بونک اوکنه طوره‌جق هیچ بر قوت یوقدر . چوق کچمیه‌جک ، بوتون دنیایی قابلایاجقدر . بوکون عقلی باشنده اولان هر ملت روسیه‌ده انفلاق ایدن بو انقلاب ایله علاقه‌داردر . عینی خسته‌لغه دوچار اولان نیچه دولت تختلری بوکون تیتره‌دیور . هر ملت بو صارصینتی‌یی ناصل کچیره‌جکم دییه اندیشه ایدوب طورمقده‌در . واقعا بز اونلر کبی دکلز . بزم بنیهٔ اجتماعیه‌مز اونلردن فرقلیدر . بو صارصینتی‌دن اونلر کبی بزم . بز مسلمان عالمنک پروامز یوقدر . فقط بویله اولمقله برابر ، او حرکتی قارشولامالی‌یز . او جوشقون سیلک مملکتمزده تخریبات ایقاعنه میدان بولمامسی ایچون شیمدیدن بنیهٔ اجتماعیه‌مزک ایجاباتی وجهله لازم کلن مجرالری حاضرلامالی‌یز . او وقت شرقده‌کی بو انقلابدن بکله‌دیکمز فائده‌یی استحصال ایتمش اولورز . یوقسه هر زمانکی کبی بو انقلابه‌ده ابتداسنده یاباجی قالیرسه‌ق صوکره اک زیاده ازیلن ینه بز اولورز .

بوکون بز هر ملتدن زیاده بو انقلاب ایله علاقه‌دار اولملی‌یز . مختلف مسلکلره منسوب متعدد هیئتلری روسیه‌یه کوندرملی‌یز . بو حرکت اجتماعیه‌یی یقیندن تدقیق وتتبع ایتدیرملی‌یز . یالکز رجال سیاسیه‌دن مرکب هیئتلر کوندرمکله اکتفا ایتمه‌ملی‌یز . حقوقشناسلردن مرکب بر هیئت کوندرملی‌یز . آرقه‌سندن علمادن مرکب بر هیئت کوندرملی‌یز . اقتصادیوندن مرکب بر هیئت کوندرملی‌یز . عسکرلردن مرکب بر هیئت کوندرملی‌یز . الخ . . . بو انقلابک ماهیت حقیقیه‌سنه انفاذ نظر ایچون بویله آیری آیری هیئتلرک کوزله تدقیق ایتدیرمک لازمدر . اونلرک ویره‌جکلری راپورلری تنقیح وتوحید ایله اساسلی بر فکر حاصل ایتدکدن صکره اختیار اولنه‌جق خط حرکت بالطبع ملتمز ایچون فائده‌لی اولور .

بز بوکون ادعا ایده‌بیلیرمی‌یزکه بو شکل سیاسی ایله ، متفسخ غربک کوفلنمش نظریات وقانونلریله خلقک رفاه وسعادتنی تأمین ایده‌رز ؟ ظن ایتمم‌که بونی ادعا ایده‌بیله‌جک عقلی باشنده بر آدم بولونه‌بیلسین . (تنظیمات) دن بری بوقدر زمان کچدی . بو ساخته تقلیدجیلکدن ضرردن باشقه نه فائده حاصل اولدی ؟ شکلدن شکله کیردک . ینه عدالتی تأمین ایده‌مدک . خلقه رفاه وسعادت یوزی کوستره‌مدک . نیجه زمانلردن بری در هب مصلح صفتیله ملتی اورادن اورایه سوروکلیوب طوردق . مع التأسف ساحل سلامت وسعادته چیقارمه‌یه موفق اوله‌مادق . دیمک‌که طوتدیغمز اصوللردن فائده یوقدر . آرتق دها زیاده تجربه‌یه لزوم قالمامشدر ، ظن ایدرم . بز باشقه‌لرینی تقلیدجیلکدن واز کچمه‌لی‌یز ، طوغرودن طوغرویه خلقک احتیاجاتنی نظر دقته آلملی . خلقک دردلرینی دیکله‌ملی . اوکا کوره ساده واعوجاجسز بر شکل اداره قرارلاشدیرملی‌یز . شیمدی‌یه قدر خلقی کندیمزه طوغرو چکوب طوردق . هیچ بر فائده حاصل اولمادی . شیمدی بر آزده خلقه طوغرو کیده‌لم ، باقه‌لم نه نتیجه حاصل اولور ؟ اما ینه هر زمانکی کبی بوده‌یه تابع اوله‌رق تقلیدجیلک هوسنه قاپیلیرسه‌ق طبیعی بو فرصتدن استفاده‌مز اولماز . مسئله‌یی جدی وعلمی بر صورتده تدقیق ایده‌لم . روسیه‌یه کوندره‌جکمز آدملر حویا زوبه کیمسه‌لر اولمامالی . عقلی باشنده ، آغیر ومتفکر ، ملتلرک روحنه ، اجتماعیاتنه واقف ذوات اولملی . اونلر خلقک رفاه وسعادتی ایچون طوتولان اصوللری تدقیق ایتمه‌لیلر . صوکره بوراده ملتک احوال اجتماعیه وروحیه‌سی نصل حرکت ایتمک ایجاب ایدیورسه او طریقدن آیریلمایه‌رق یورومه‌لیلر . یوقسه آلایشه قاپیله‌رق اوراده هر کورولن شی بوراده عیناً تطبیقه قالقیشیله‌جق اولورسه ظن ایتمم‌که ضرردن باشقه بر نتیجه حاصل اولسون .

بز اوراده تورکلردن بعض کنجلر کوردک . فکرلرینی ، حرکتلرینی هیچ بکنمدک . اکر اونلرک قفاسیله حرکت ایده‌جک اولسه‌ق اوچ کونده آناطولینک آلتی اوستنه کلیر . براقیکزکه اونلرک قفالرینه اویه‌جق آناطولیده کیمسه بولونماز . بیچاره‌لر ، کندی ایچمزدن اولدقلری حالده مملکتمزک احوالنه اوقدر یاباجی کورونیورلرکه انسان حیرت ایدیور .

حاصلی بو مسئله چوق نازکدر . اویله قولای قولای حکم ویریله‌مز . بو خصوصده فکر بیان ایده‌بیلمه‌یه بزم بضاعه‌مز کافی دکلدر . بز کندی فکرمزه کوره بعض شیلرینی چوق بکندک . فقط بعض جهتلرینیده حوصله‌مز آلمادی . ذاتاً اونلرده اساساتنی هنوز تماميله تقرر ایتدیرمه‌مشلر . اونلرده قسم قسم . بعضلری چوق مفرط . بونلر خالص قومونیستلر . بونلر دیندن هیچ برینی طانیمیورلر . برقسمی‌ده بر آز دها معتدل که بونلرده بولشه‌ویقلر . بونلر هرکس ایسته‌دیکی دینه منسوب اولور ، و بولوندیغی دینده سربست اولور ، دییورلر . طبیعی بونلرک آره‌سنده‌ده مناقشه‌لر ، مبارزه‌لر واردر . اونلر شیمدی تجربه دوری کچیریورلر . وکون کچدکجه دها زیاده اعتداله میل ایدیورلر . اسکیدن هیچ مناقشه یوقمش ، قومونیستلک ، بولشه‌ویقلک حقنده هیچ کیمسه‌نک بر سوز سویله‌مه‌یه صلاحیتی یوقمش . در حال اک شدید جزالری تطبیق ایدرلرمش . فقط شیمدی آرتق بو شدتدن واز کچمشلر . عالملرنده سویله‌نن سوزلری دیکله‌یورلر . حتی بر کون زینوویه‌ف قونغره‌ده قالقوب دیدی‌که :

— هرکیم بولشه‌ویکلردن بر ظلم ، بر اشکنجه کوردیسه آچیق آچیق سویله‌سون . هیچ کیمسه‌دن پرواسی اولماسون . بز قصورلرمزی اصلاح ایده‌جکز . احتمال که بعضاً خطا ایدرز . فقط خطالرمزی تصحیح ایتمک وظیفه‌مزدر . بعض شیلری سز بزدن دها ایی کوره‌بیلیرسکز . اونک ایچون هرکسک اخطارات خیرخواهانه‌ده بولونمسنی تمنی ایدرز .

بونک اوزرینه بر آذربایجانلی قالقدی . بولشه‌ویکلردن اوزون اوزادی‌یه شکایتده بولوندی :

— فلان یرده شویله ظلم ایتدیکز . فلان محلده شویله حقسز حرکت ایتدیکز ، فلان خصوصاتده شویله یاکلش حرکتده بولوندیکز .

دییه بر بر صایدی . هپ بونلر ضبط جریده‌سنه کچدی . اسکیسنه نسبتله شیمدی خیلی اعتدال واردر ، ظن ایدرم ، وکیتدکجه دها زیاده اعتدال دائره‌سنه کله‌جکلردر . اونک ایچون دیبوردم‌که اوراده‌کی انقلاب هنوز قرار قیلمه‌مشدر . بزم فکرمزه کوره اوراده افکار بر مدت دها چالقالاندقدن صکره نهایت معتدل بر سوسیالیست حکومت تأسس ایده‌جک و بو شکل بوتون جهانده تعمم ایلیه‌جکدر . اونک ایچون مسئله چوق نازکدر . آلایشه قاپیلمامق ، چوق احتیاطلی ، ودوشنور قفالی اولمق لازمدر .

مسئله‌نک برده سیاسی صفحه‌سی واردرکه بونی حسن اداره ایتمک رجال سیاسیه ایچون اک مهم بر وظیفه‌در . شرقی و بوتون اسلام عالمنی امپریالیست و قاپیتالیست غربک تحکم

واسارتندن قورتارمق ایسترسه‌ك مطلقا بولشه‌ویقلرله برابر حرکت ایتمك مجبوریتنده اولدیغمزی آکلاملی‌یز . مادام‌که بوکون بولشه‌ویقلر انکلیزلرله ومتفقلریله حال مخاصمه‌ده‌درلر ، بزم ایچون بویوك بر فرصتدر . بز اونلره محتاج اولدیغمز کبی اونلرك ده بزه احتیاجلری واردر . قونغره‌ده بوتون شرق اقوامنك بزه قارشی اولان توجه وروابطلرینی کوردیلر . طبیعی زینوویه‌ف کبی عقللی بر آدم بونی نظر دقته آلمشدر . شرق کندیلریله برابر حرکت ایتدیرمك ایچون مطلقا شرقك باشنده بزم اولمامز ضروریدر . اسلام اقوامنك حسیاتی اهمال ایدیله‌مز . بوکون بولشه‌ویقلرك اك بویوك خصمی انکلتره‌در . وآسیاده انکلیز تحکمنی قیرمق بولشه‌ویقلق ایچون بر حیات ممات مسئله‌سیدر . انکلیزك سرنکون اولمسی ایسه مطلقا شرق اقوامنك حرکت وقیامنه وابسته‌در . انترناسیونالك باکوده طوپلانمسنده بویوك بر حکمت سیاسیه واردر . لهستانده قازانه‌میان بولشه‌ویقلر بونك انتقامنی شرقده ، هندستانده آله‌جقلردر . اونك ایچون هم‌حدود اولان افغانستانه چوق اهمیت ویریورلر . افغان اردوسنی تنظیم وتنسیق ایچون اللرندن کلن معاونتی دریغ ایتمه‌یورلر . شیمدی‌ده آذربایجانده سفربرلك اعلان ایتدیلر . ایرانده بولنان انکلیزلره قارشی بو سفر حاضرلانیور . اخیراً (رهشت)ی اشغال ایدن انکلیزلری انزلی‌یه صوقامق ، بحر خزر ساحللرندن اوزاق بولندیرمق لازمدر . دیکر طرفدن ورانکل ایله اقصای شرقده‌کی سیمیانوف اردولرینك ده حسابی کسیلمك ضروریدر . یعنی بولشه‌ویقلر ایچون حل اولونه‌جق دها خیلی مسائل واردر . وبوتون بو مسائلده مسلمانلرك برابر حرکتی لازمدر .

مسلمان قوملرك بعضلری اینك دقیقنه واقفدرلر . بولشه‌ویقلرله آکلاشه‌رق استقلاللرینی تأمین ایتمك وقورتلمق ایسته‌یورلر . ذاتاً بوکون شرق اقوامی ایچون ، یعنی محکوم ملتلر ایچون بوندن باشقه بر پولیتیقه تعقیبی قطعیاً موافق دکلدر . بولشه‌ویقلره قارشی حرکت انکلیزلرك اکمکنه یاغ سورمکدر . بو ایسه محکومیتدن قورتولمامق دیمکدر نته‌کیم آذربایجانده‌کی مساوات فرقه‌سی هر نه‌صیلسه بویله بر خطا ارتکاب ایتدیلر . بولشه‌ویقلره معارض بر وضعیت آلدیلر ، وضعیتی لاییقیله احاطه ایده‌مدیلر . حالبوکه بولشه‌ویقلر ایچون غاز مسئله‌سی حیات ممات مسئله‌سیدر . باکودن بولشه‌ویقلر استفاده ایتمزسه یاشایه‌مازلر . نه شمندوفرلری ایشله‌یه‌بیلیر ، نه بحر خزرده‌کی واپورلری . آذربایجان حکومتی روسیه‌نك بو احتیاجنی مطلقا نظر دقته آلمق مجبوریتنده ایدی . بو خصوصده نه قدر فداکارلق یاپمق ممکنسه یاپه‌جقدی . ایشی صلحاً تسویه ایده‌جکدی . بولشه‌ویقلری بر دوست صفتیله قبول ایده‌جکدی . حالبوکه مع التأسف بویله اولمادی . انکلیز حیله وتسویلاتی اوراده قان دوکلمه‌سنه سبب اولدی . کنجه حادثه‌سنده بیکلرجه مسلمانلر تلف اولدی . ارمنیلر بو مسئله‌ده بویوك بر رول اوینادیلر . هر حالده بولشه‌ویقلرك آذربایجانه بو صورتله کیرمسی ایی اولمادی . آذربایجانك اردوسی طاغیلدی . ارمنیلر بر مدت ایچون بوندن چوق استفاده ایتدیلر . واقعا شیمدی مسئله باشقه بر صفحه‌یه کیریور . فقط نه‌یه یارادی ؟ آذربایجان دیپلوماتلری صانکه سیاستمی کوستردیلر ؟ هر نه ایسه شیمدی بو مسئله‌نك مناقشه‌سی زمانی دکلدر . مقصدم بوکون شرق اقوامنك بولشه‌ویقلرله آکلاشمه‌سی منافع حیاتیه‌لری ایجاباتندن اولدیغنی عرض ایتمکدر . نته‌کیم بو حقیقتی ادراك ایدنلرك اکثریتی تشکیل ایتدیکنی مع الممنونیه کوردك . (شوری) اصول اداره‌سی شرق ملتلری آره‌سنده کوندن کونه تعمم ایدیور . قونغره‌نك طاغیله‌جغی صیره‌ده ایدی ، بخاراده شوری حکومتی اعلان اولوندی .

بوتون اسلام اقوامنك عینی شکل اداره‌یی قبول ایتملری بین الاسلام وحدتی تأمین نقطهٔ نظرندن حقیقةً شایان اهمیتدر . اکر بو مسئله‌یی ادراك واحاطه ایده‌جك متفکر اسلام عنصری اولسه ایش باشقه درلو اولور ، حتی بعض متعصب خرستیانلر اسلام اقوامنك انتباهی بر اتحاد اسلام مسئله‌سی اورته‌یه چیقاره‌جغی ایلری سوره‌رك بولشه‌ویقلری مسلمانلرله برابر حرکتدن منع ایتمك ایسته‌یورلر . بونلره قارشی بویله بر اتحاده ممانعت اولونه‌جغنه دائر لهنین تأمینات ویریور . بز بویله بر تأمینات ویرلمسنی طبیعی عد ایدرز . چونکه مسلمانلرك بولشه‌ویکلره یاردیم ایتمسی‌ده اسلام اتحادینی حصوله کتیرمك ایچون دکلدر . لهنین ، اسلام اقوامنك انتباه وقیامنی ضروری عد ایدیور . و بو کوندن دین مسئله‌سنك موضوع بحث اولمادیغنی ایلری سوریور . فی الحقیقه بوکونکی مسئله ایمپریالیست وقاپیتالیست مسئله‌سیدر . یعنی ظالملر ایله مظلوملر مبارزه‌سیدر . روسلر کبی مسلمانلرك‌ده بونی ادراك ایتملری لازمدر . ایلروده نه اوله‌جق ؟ او مسلمانلرك درایت وکیاستنه تابع بر مسئله‌در . بوکون قارشومزده‌کی مشترك دشمنی تپه‌له‌مك مسئله‌سی واردر . بوکون محکومیتدن قورتوله‌رق شرق ملتلرینك استقلاللرینی تأمین ایتمك مسئله‌سی واردر . بونك نتیجه‌سی نه اولور ؟ کوزمزی آچارسه‌ق هر حالده بزم ایچون ضررلی اولماز ، ظن ایدرم . روسلر بیله بو کون بونك نتیجه‌سندن قورقاه‌رق آسیایی تسلیح ایدیورلر . او حالده بولشه‌ویقلره قارشی معارض وضعیت آلمق اسلامك منافع عالیه‌سی ایچون قطعیاً موافق دکلدر . چونکه بوکونکی مسئله انسانیت مسئله‌سی ، ظالم ـ مظلوم مسئله‌سیدر . محکوم ملتلری اسارتدن خلاص ایتمك ، شرق غربك تحکمندن قورتارمق ، هپیمزك دشمنی اولان انکلیز ومتفقلرینی سرنکون ایتمکدن باشقه شیلری دوشونمك طوغری دکلدر . هله بر کره دشمنك بانی ازیلسون ده آرتق روسلرله دوستلغمزك دوامنه مانع بر شی قالماز . اونك ایچون بولشه‌ویقلرله مناسبات حسنه تأسیس ایتمك وبونی اساسلاندیرمق منافع عالیهٔ اسلامیه ایجاباتندندر .

بو مسئله چوق اهمیتلیدر . بونك اهمیتنی هرکسدن زیاده اسلام علماسنك تقدیر ایتمسی لازمدر . فقط نه یازیق که بزم علمامز اسلام اقوامنك حیات سیاسیه‌لرینه عائد بوکبی مسئله‌لرله هیچ اشتغال ایتمیورلر . اسلامه خدمتك یوللرینی بیلمیورلر .

بعضیلری‌ده مع التأسف عادی فرقه‌جیلق جریانلرینه کندیلرینی قاپدیرمشلر ، بویوك نظرله اسلامك منافع عالیه‌سنی تقدیر ایده‌میورلر . بوکون آناطولی قیام وحرکتنك ، آناطولی قوای ملیه‌سنك آسیاده‌کی اهمیت وعظمتنی کورسه‌لر او وقت بلکه حقیقتی آکلارلردی . مظلوملر که بونلرك اکثرینی تشکیل ایدن مسلمانلردر ، خدمت زمانیدر . بویله بر فرصتك بر دها ظهور ایده‌جکی نه بللیدر ؟ بوندن استفاده ایتمه‌مك کناهدر . واقعا بو مسئله‌لر نازکدر . ایکی طرفلی قلیچ کبیدر . اما حسن اداره ایدیلیرسه هیچ شبهه‌سز منفعتدن باشقه بر شی حاصل اولماز . اونك ایچون ایسته‌یوردم که روسیه‌یه ، آسیایه چوق هیئتلر کوندرلسون . بالخاصه علما بو ایشك عظمت واهمیتنی تقدیر ایتسونلرده بوتون موجودیتلریله چالیشسونلر . محکوم ملتلرك استقلال مبارزه‌سنده اوك صفلره کچسونلر ، خلقی ارشاد ایدرك وحدتی تأمین ایتسونلر . استقبال بز مظلوم ملتلرکدر . انکلیزلرك ومتفقلری اولان ظالملرك ییقیله‌جغی زمان تقرب ایتمشدر . قونغره‌یه اشتراك ایدن اوچ بیك ایکییوز مرخص هپ بو قناعتله ممالکلرینه عودت ایتدیلر . الله جمله‌مزی مجاهده‌مزده موفق ایتسون .

١٧ تشرین اول ٣٣٦

اشرف ادیب

شئون

آطنه‌ده فرانسز مظالمی :

آطنه‌ده فرانسزلر اهالی مسلمه‌یه قارشو مظالم وتضییقاته دوام ایدیورلر . یکیجه قریه مسلمانلرندن بش کیشی اعدام ایدلمشدر . آطنه ، طرسوس خطی جوارنده‌کی کویلر اهالیسی قادینلرده داخل اولدیغی حالده فرانسزلر طرفندن مذکور خطك تعمیراتنده اسیر کبی چالیشدیرلمقده‌در .

سور معاهده‌سنك ردی :

سور معاهده‌سنك کان لم یکن عد ایدلمسی حقنده تورکیا بیوك ملت مجلسی حکومتی هیئت مرخصه‌سی طرفندن ارمنی مرخصلرینه واقع اولان تحریری تکلیفنه ارمنیلر صورت آتیده مندرج جوابی ویرمشلردر :

سور معاهده‌سی تورکیانك منافع حیاتیه‌سنه منافی ومضر عد ایدن تورکیا

بیوك ملت مجلسی حکومتنك ارمنستان حکومتنك حریت واستقلالنی طانیمق واوکا حرمت ایتمکله برابر ارمنستانك انکشاف وتعالیسی ایچون تأمینات حقیقیه ویرمکله ایکی دولت ارەسندە یکی بر دورۀ مناسبات کشاد ودوام لی بر صلح ایلە مناسبات دوستانه تأسیسی ۲۰ تشرین ثانی ۳٦ تاریخندە بعد الزوال ساعت دردندە عقد ایدیلان برنجی اجتماعدە طرفکزدن وقوعبولان تحریری تکلیفە جواباً سەور معاهدەسنك رد ایدلدیکنی بیان ایلر .

۲۷ تشرین ثانی　　　خانجیان

ارمنی معاهدۀ صلحیەسنك امضاسی :

ارمنی معاهدۀ صلحیەسی امضا ایدلدی . کومروده بولنان ارمنی صلح هیئت مرخصەسی طرفمزدن تکلیف ایدیلان شرائط صلحیەیی تماماً قبول ایلمش ومعاهدەنامە ۲ و ۳ – ۱۲ – ۳٦ کیجەسی ساعت اون ایکیدە تورکیا وارمنستان صلح هیئت مرخصەلری طرفندن امضا ایدلمشدر .

ارمنستان قابینەسنك استعفاسی :

آنقرە ۳ کانون اول – دون اوکلەدن صکرە اریوان دە وآزاربانك ریاسق آلتندەکی ارمنی قابینەسی استعفا ایدەرك حربیە ناظری قانلانك تحت ریاستندەکی بر قابینە رأس کارە کچمشدر .

ارمنستان فلاکتنك سببی :

مورنیغ پوست غزتەسی بر مقالەسندە ارمنستانك فلاکتنە ویلسونك سبب اولدیغنی بیان ایتدکدن صکرە دیورکە : ویلسونك تعقیب ایتدیکی سیاست یوزندن ارمنستان مسئلەسنك امر تسویەسی صورونجەدە قالدی . الیوم اناطولی یە حکم ایدن انقرە حکومتیدر . ارمنستان تورکلردن باشقە ایریجە بولشەویکلرك تهدیدی التندە بولنیور .

غرب جبهەسندە وضعیت حربیە :

٤ کانون اول ۱۳۳٦ غرب جبهەسی : بروسە منطقەسندە سکونت واردر . دشمنك اسلام کویلرینی یاقق اوزرە یرلی روملردن تشکیلات یاپقدە اولدیغی خبر آلنمشدر . عشاق شمالندە تحکیمات یاپمق ایستەین دشمن تعجیز ایدیلەرك تحکیماتە ممانعت اولنمشدر . صندرغی جوارندە ایلری مفرزەلریمزلە دشمن آراسندە موضعی محاربەلر اولمشدر .

آطنە جبهەسندە وضعیت حربیە :

اطنە جبهەسی : اطنە منطقەسندە طرفیندە طوپچی فعالیتی اولمشدر . مرسیندە کوریلن یانغین اثارندن غاز خانەنك یاندیغی تخمین اولنمشدر . جبهەنك دیکر منطقەلرندە مهم بر حادثە اولمادی . عینتاب منطقەسندە تقویە قطعاتی الەرق تعرض ایتدیکی بیلدیریلن دشمن عینتاب شمالندە بر مقدار اراضی قازانمش ایسەدە مغلوب اولمق تهلکەسنی اکلایەرق تکرار عینتاب استقامتنە چکیلمشدر .

یکی ارمنستان حدودی :

شرق جبهەسی : ارمنی صلح هیئتی مرخصەسی تکلیف ایتدیکمز صلح معاهدەسنی تماماً قبول ایتمش و معاهدە ۲ – ۱۲ – ۳٦ دە طرفین مرخصلری طرفندن امضا ایدلمشدر . بو معاهدەیە نظراً یکی ارمنستان حدودی بروجه آتیدر : اشاغی قرە صو منصبندن اعتباراً اراس نهری ، ایپە چای ، قرە خان ، دروس شرقی ، بیوك قیملی شرقی ، قیزیل طاش ، بیوك اقبابا طاغی ، حیدر .

بوندن باشقە غرباً اراراس استاسیونە قدر ممتد اولمق اوزرە نخجوان ، شاه تختی ، شروان منطقەسندە شیمدیلك تورکیا حمایەسندە بر ادارۀ مایە تأسیس اولنەجقدر . بو منطقەدە بالآخرە آرای عمومیەنك تعیین ایدەجکی شکل ادارەیە و بو ادارەنك احتوا ایدەجکی اراضی یە ارمنستان مداخلە ایتمیەجکدر .

لوئید جورجك سقوطی :

انقرە ، ٤ کانون اول – میلانودن شیمدی وارد اولان بر تلغرافنامەدە انکلترە باش وکیلی لوئید جورجك سقوط ایتدیکی حقندە ایتالیان محافلندە قوتلی بر روایت ظهور ایتمشدر .

ایتالیانك مهم بر طلبی :

انقرە ، ٤ کانون اول – پاریسدە منتشر (لو ژورنال) غزتەسی ایتالیا حکومتنك تورك صلحنك یکیدن تدقیقنی طلب ایتدیکنی یازیور .

ائتلاف دولتلری صیقیشدیلر :

انقرە ، ٤ کانون اول – تورکیا و بولشەویك مسئلەنی تدقیق ایتمك اوزرە انکلیز ، فرانسز وایتالیان باش وکیللری لوندرەدە اجتماع ایدەجکلردر . بو اجتماعدە سەور معاهدەسی یکیدن موضوع بحث اولەجق و انکلترەنك روسیە ایلە مناسبات تجاریەیە کیریشمسی کیفیتی تدقیق ایدیلەجکی کبی المان تعمیرات مسئلەسی ایلە یونانستانك وضعیت حاضرەسی و قرال قسطنطینك عودتی حالندە اتخاذ ایدیلەجك تدابیر دخی مذاکرە ایدیلەجکدر .

§ انقرە ، ٤ کانون اول – ایتالیان باش وکیلی جیولیتی عملە ایشلریلە فضلە مشغول اولدیغندن طولایی لوندرەدەکی باش وکیللر اجتماعنە اشتراك ایدەمیەجکدر . مذکور اجتماعدە ایتالیانامنە قونت اسقورجا حاضر بولنەجقدر .

آنقرەدە شنلك :

انقرە ، ٤ کانون اول ۳٦ ارمنی معاهدۀ صلحیەسنك امضاسی مناسبتیلە بو کون انقرەدە موجود بالعموم مؤسسات رسمیە وخصوصیە ومغازەلر بایراقلرلە دونادلمشدر .

سبیل الرشادە آبونە قید اولنمق آرزو ایدن ذوات آچیق سوز ادارەخانەسندە سبیل الرشاد مدیریتنە مراجعت بیورملیدرلر .

قسطمونی مطبعەسندە طبع اولنمشدر : اشرف ادیب

Noksan no. 465 fotokopisi yerine konuldu.

ابونه شرائطی
هر یر ایچون سنه‌لکی (۲۵۰) ،
آلتی آیلغی (۱۳۰) غروشدر

نسخه‌سی ۵ غروش . سنه‌لکی
۵۲ نسخه‌در

اداره‌خانه
قسطمونیده دائرهٔ مخصوصه

اخطارات
آبونه بدلی پشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر
اعاده اولونماز

سبیل الرشاد

سنه ۱۳۳۰

اخطارات
آدرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش کوندرلملیدر

مکتوبلرک امضالری واضح واوقوناقلی
اولمسی و آبونه صره‌نوسروسنی
محتوی بولنمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک
آدرسلرینک فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد : ٤٦٦ — ۳ ربیع الآخر ۱۳۳۹ — بازار ایرتسی — ۱۳ کانون اول ۱۳۳۶ — ۱۸ جلد

بو کون اجماع امت آناطولیده‌در

کچن نسخه‌مزده بیلدیردیکمز وجهله ، اسلام عالمی ایله آرمنستان صوقولمق ایسته‌نن ارمنستان حائلی اورته‌دن قالدیران قهرمان مجاهدلرمزدن شهید دوشنلرک ارواح طیبه‌لرینه کچن بازار کونی نصرالله جامع شریفنده قوماندان محی الدین پاشا حضرتلری طرفندن مولد نبوی قرائت ایتدیرلدی . ظفر خبرلریله مسرتلره غرق اولان مسلمان قلبلری منقبهٔ ولادت محمدیه ایله اوقدر متحسس و متهیج اولدی‌که تصوری قابل دکلدر . مولد نبوی‌یی متعاقب مشارالیه پاشا حضرتلری ایاغه قالقه‌رق شو وجیز خطابه‌یی ایراد بویوردیلر :

— ای جماعت مسلمین ! ایالات شرقیه‌مزی استیلا ایتمک اوزره فرصت کوزه‌تن ارمنیلرک تجاوزندن اسلامک بو کوزل وطنی قورتارمق ایچون فدای جان ایدن قهرمانلرمزک روح پرفتوحلرینه اهدا ایدیلن بو مولد نبوی‌یی دیکله‌مک ایچون وقوعبولان دعوتمزه اجابت بویوردیغکزدن طولایی تشکر ایدرم . او بویوک پیغمبر کزمنک منقبهٔ سنیه‌لرینی صمیمی بر عشق ایله اوقویانلری ، دیکله‌ینلری ، جناب حق دارینده مسعود بویورسون .

حجازه انکلیز حمایه‌سنی صوقان ، اوروپالیلرک طوپراقلری کفارک مردار آیاقلری آلتنده چکنته‌ن ، و قرال ، لقبنی قبول ایله اسلامیته بویوک برشین کتیرن او بدبخت حسینک حرکاتندن مکدر اولان روح پیغمبری بو کون شرقده‌کی اسلامک ظفریله امینم‌که شاد اولمشدر .

دوشونه‌لم و بیله‌لم‌که بوکون انکلیز استیلاسندن مدینهٔ منوره‌ده یاتان پیغمبر جلیلمزک مبارک روحلری ناصل متأذی اولدیسه بغدادده امام اعظم حضرتلری ، استانبولده حضرت ابا ایوب الانصاری‌نک روح شریفلری اویله مکدر اولمشلردر . کرک روضهٔ مطهره ، کرک بو مقابر محترمه کفارک ظالم اللرنده قالمشدر . ایشته مسلمانلغک آغلادیغی ، سیزلادیغی ، قانلی یاشلر دوکدیکی بویله مهم بر دورده بزه بو ظفری احسان ایتدیکندن طولایی جناب حقه نه‌قدر حمد و ثنا ایتسه‌ک ینه آزدر . بویوک بر ذات آلتنده بولونان مسلمان عالمنک لله الحمد بوکون بر پارچه یوزی کولدی .

امینم‌که بو کون بزم قلبلریمزده طویدیغمز آثار شادمانی‌یی بوتون اسلام عالمی حس ایتمکده‌در . امین اوله‌لم‌که مسلمانلر مسلمانلغه حقیله صاریلدقجه ظفردن ظفره واره‌جقز ، بوتون اسلام عالمنی اینکله‌تن اسارت زنجیرلرینی قیره‌جغز . کرک روضهٔ مطهره‌یی ، کرک دیکر مقابر عالیه‌یی کفارک تحت استیلاسندن قورتاره‌جغز . کوکسنده ذره قدر ایمانی اولان هیچ بر فرد یوقدرکه اسلامک اوغرادیغی او نکبتدن متأثر اولماسون ، بو کونکی احراز ایتدیکی ظفردن‌ده ممنون بولونماسون . حق دینداشلرمزدن بعضلرینک ، ایسته‌یه‌رک ، یاخود ایسته‌میه‌رک ایقاع ایتدکلری جنایتلردن پشیمان اولمدقلرینه بیله قلبم بر درلو قائل اولمایور .

بو کون بوتون مسلمان عالمی یوزلرینی ، کوزلرینی بورایه چویرمشدر . مسلمان اولدیغی کوندنبری اسلامک علمداری ، پیشداری اولان تورکلر یوندن صوکره‌ده او وظیفهٔ مقدسه‌یی ایفاده دوام ایده‌جکلر ، الله اوغورنده ، دین اوغورنده ، وطن اوغورنده جهاد میدانلرنده سوه سوه قانلرینی ایثار ایده‌جکلردر . اناطولینک بو فداکارلغی ایله‌هم کندیسی قورتوله‌جق ، هم‌ده

بوتون اسلام عالمی ایاغه قالقه‌جقدر . بوکون اجماع امت انا طولیده‌در . بوتون اقوام اسلامیه‌نك ایلری کلنلری بورایه قوشوب کلیور . بوتون اسلام عالمنك قلبی بزمله‌در . اجماع امتله حرکت ایدن اسلام بعنایته تعالی هر وقت مظفردر . یاقین وقتلرده ان شاء الله اسلامك دیکر ظفرلرینی ده سزه تبشیر ایده‌جکم . الله جمله‌مزی خیرلی ایشلرمزده موفق بیورسون .

— آمین ...

تام مسلمان اولمادقجه فلاح یوقدر

استاذ محترم محمد عاکف بك افندینك قسطمونی تضالرنده ایراد بیوردقلری موعظه‌لرك خلاصه‌سیدر :

قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : « سیصیب امتی داء الامم الاشر والبطر والتکاثر والتشاحن فی الدنیا والتباغض والتحاسد حتی یکون البغی ثم یکون الهرج — » علیه الصلوة والسلام افندیمز بویوریورلرکه : « بنم امتمده دیکر امتلرك اوغرادقلری خسته‌لغه اوغرایه‌جقدرکه بو خسته‌لق نانکورلك ، شیماریقلق ، حسب ، نسبله او کونمك ، دنیا ایچون بربرله بوغوشمق ، یکدیکره بغض ایتمك ، بربرینی قیصقانمق بلاسیدر . امتم بو بلالره طوتوله‌رق نهایت حدی آشه‌جق ، و بو طاشقینلغك آرقه‌سندن سببی ، ماهیتی مجهول برقتال ظهوره کله‌جکدر . »

پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری دیکر برحدیث شریفلرنده : « لتتبعن سنن من قبلکم شبراً بشبر وذراعاً بذراع حتی لو دخلوا جحر ضب لدخلتموه اوکما قال — هیچ شبهه یوقدرکه سزلرده سزلردن اولکی امتلرك طوتمش اولدیغی یولی طوته‌جقسکز . اونلرك ایزینی قاریش قاریش ، آرشین آرشین تعقیب ایده‌جکسکز . بو اویصاللقده اوقدر افراطه واره‌جقسکزکه اونلر برکرتنکله دلیکنه کیرمش اولسه‌لر سزده آرقه‌لرندن کیره‌جکسکز . » بویوریورلر .

شو نقل ایتدیکمز ایکی حدیث شریف بر نقطه‌ده برلشیورکه بزلر کرك اختیارمزله یعنی بیله‌رك ، کرك غفلتمز یوزندن یعنی بیلمیه‌رك باشقه ملتلرك اوغرادقلری فلاکته اوغرایه‌جقمشز ؛ اونلرك بزی سوروکلدك ایسته‌دکلری اوچورومه یووارلانه‌جقمشز .

علیه الصلوة والسلام افندیمز بوایکنجی حدیثی بویوردقلری زمان اصحاب کرام رضوان الله علیهم اجمعین افندیلریمز :

— یارسول الله ! کونك برنده بویله آرقه‌لرینه دوشه‌جکمز امتلر یهودیلرله خرستیانلرمیدر ؟ دیه صورمشلر . رسول اکرم افندیمزده جواباً :

— یا کیملر اوله‌جق ؟.. بویورمشلر .

امت اسلامیه‌نك صوك زمانلرده طاقندیغی طوری ، طوتدیغی مسلکی ، اوغرادیغی عاقبتی دوشونورسه‌ك ، بزی اضمحلال اوچورومنك کنارینه‌قدر کتیرن سببلری کوزمزله کندن کچیریرسه‌ك کورورزکه نبی معظم صلی الله علیه وسلم افندیمز طرفندن بیك اوچیوز شوقدر سنه اول باشمزه کله‌جکی خبر ویریلان احوال تماميله ظهوره کلمشدر . فخر عالم افندیمزك نامتناهی معجزات سنیه‌لرندن بریده احادیث صحیحه کتابلرنده سندلریله ، راویلریله برلکده مصرح اولان ، روایت ایدیلان شوایکی خبر صادقدر . اوت ، بو امت مرحومه اللهك کتابنه ، رسول اللهك سنتنه صاریلمقدن واز کچلی نعمت و بصیرتدن محروم قالدی . خیرینی ، شرینی فرق ایده‌مز حاله کلدی . دیانت ، قومیت ، اقلیم ، لسان ، محیط ، اخلاق ، عادات ، عنعنات اعتباریله کندیسنه هیچ بکزه‌مه‌ین ، بالعکس بوسبتون یابانجی اولان ملتلری کور کورینه تقلیده باشلادی . علیه الصلوة والسلام افندیمزك بویوردقلری کبی آرقه‌سنه دوشدیکی ملتلر کرتنکله دلیکنه ، ییلان اینه صوقولسه‌لر اوده آرقه‌لرندن کیرمکه یلتندی . آره صیره :

— یاهو ! نره‌یه کیدیورسکز ؟ بو طوتدیغکز یولك سزی هانکی عاقبته طوغرو سوروکلیه‌جکنی بیلیورمیسکز ؟ « وان هذا صراطی مستقیما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله — ایشته بونم یولمدرکه طوس طوغرودر ، هیچ شاشمق بیلمز . سز آنجق بو یولی طوتوکز ؛ صاغه ، صوله صاپان دیکر یوللره اویمایکز . صوکره جناب حقك یولندن آیریلمش اولورسکز . » طرزنده‌کی اخطار الهی‌یی اونوتدیکزمی ؟

دینلر اولدیسه‌ده هیچ قولاق آصان اولمادی . عرب شاعرینك دیدیکی کبی « لقد اسمعت لو نادیت حیاً — ولکن لا حیاة لمن تنادی — کیمسه‌ده جان قالمامش ، قان قالمامش ، ادراك قالمامشکه سویله‌ین سوزی ایشیتسین ، دوشونسون‌ده حق ایسه قبول طرفنه یاناشسین . » معری بو بیتنده دیورکه : اکر قارشیکده‌کی دیری برمخلوق اولایدی فریادینی طویوره بیلیردك . وا اسفا که خایقیردیغك آدمده حیات دنیلان دولتلدن اثر یوق !

اولمه‌یا ، ملت اسلامیه حسدن ، حرکتدن محروم اولماسه‌یدی عصرلردن بری آلمقده اولدیغی فلاکت درسلرندن متنبه اولمازمیدی ؟ عقلی باشنه طوپلایه‌رق کندیسنی هر طرفدن قوشاتان اسارت ، سفالت زنجیرلرینی قیروب آتمازمیدی ؟ آتالرمزك نه قیمتلی سوزلری واردر : قرق نصیحتدن بر مصیبت یکدر ، دیرلر . بز بر مصیبت دکل ، بیکلرجه مصیبت کوردك . مکرسه کرك فردلر ایچون ، کرك ملتلر ایچون دنیاده اك بیوك بر مصیبت وارسه اوده اوغرادیغی مصیبتلردن عبرت آله‌مایه‌جق قدر طویغوسز اولمق ایمش !

ای جماعت مسلمین ! حاله باقکز ، ماضی‌یی شویله بر کوزکز اوکندن کچیریکز . شاید دنیانك دیکر طرفلرنده ، افریقالرده ، آسیانك ایچریلرنده ، فیلیپین اطه‌لرنده ، دها بیلمم نره‌لرده یاشامقده اولان مسلمانلرك نه ذلیل ، نه سفیل ، نه حقیر بر عمر کچیرمکده اولدقلرینی ؛ بونلرك غربیلر طرفندن نه کبی مظالمه معروض بولوندقلرینی بیلمیورسه‌کز باری اناطولیده‌کی ، روم ایلیده‌کی دین قارداشلرمزك باشندن متمادیاً کچوب طورمقده اولان فلاکتلری دوشونکز . اوت ، سزدن اوزاق یاشایان مسلمانلره عائد معلوماتکز یوقدر .

چونکه اونلرله مشغول دکلسکز . چونکه علمکز یوق . چونکه سزلر مسلمانلغی بر ، ایکی فرضی ، اوده یاریم یامالاق اولمق صورتیله ، ادا ایتمکدن عبارت ظن ایدییورسکز . ذاتاً بوتون دنیا یوزنده کی مسلمانلرک فلاکتنه الک باشلی برسبب وارسه اوده شریعت غرای محمدیه نک برکل اولدیغنی ، یعنی برچوق اوامر واحکامدن متشکل بولوندیغنی ، بناءً علیه مسلمان نامی آلتنده یاشایان بر آدمک « بن مسلمانم » دیه بیلمسی ایچون اسلامک نه قدر شرطلری ، فرضلری وارسه هپسنی بردن ادا ایتمسی لازم کله جکنی هیچ خاطرلرینه کتیرمه ملریدر . اوت بریره کیدرسکز . اوراده کی مسلمانلرده یالکز نماز کورورسکز . مکلفیت جاغنه واران افراد امتک هپسنی مصلی بولورسکز . ایچلرنده بی نمازلک محدوددر . لکن باقارسکزکه نمازقدر اهمیتی بولنان فریضهٔ زکاتی هیچ کیمسه ادا ایتمیور . ینه اوممالکتده جامعلرده کی جماعت قدر میخانه لرده شنلک کورورسکز . دیکر بر مسلمان یوردینه اوغرارسکز ، اوراده بالفرض یالکز نمازله اوروجه اهمیت ویرلدیکنی ، حال بوکه جماعت مسلمین آره سنده حکم سورمسی ایجاب ایدن وحدتدن ، تعاوندن ، شفقت ، مرحمت حسلرندن اثر اولمادیغنی آکلارسکز . دیار اسلامک باشقه بر کوشه سنه کیدرسکز ، اهالینک همان کافه سنی حج مراقلیسی بولورسکز . اورالرده تکرار حجازه کیتمه مش اولانلره نادر تصادف ایدرسکز . بونکله برابر او حاجیلر مملکتنده مسلمانلقله هیچ بروقت برلشه میه جک ییغین ییغین بدعتلر ، الای الای شناعتلر ، سورو سورو رذیل عادتلر کوره رک حیرتلر ایچنده ، دهشتلر ایچنده قالیرسکز .

ای جماعت مسلمین ! بالکه ایشتمشسکزدر . حضرت عایشه رضی الله عنها والده مزه پیغمبرمز صلی الله علیه وسلم افندیمزک اخلاق سنیه لرینی خلاصةً بیان بیورملرینی رجا ایتمشلر . ام المؤمنین افندیمزده :

— قرآن اوقودیغکز یوقمی ؟ ایشته اونبی معظمک اخلاقی باشدن باشه قرآن ایدی ...

بیورمشلر . یعنی پیغمبرمزک بوتون حرکاتی ، سکناتی تمامیله کتاب اللهه اویغوندی . اوکا ذره قدر آیقیری دوشه جک هیچ بر طورتی ، هیچ بر حالی کورولمه مشدی ، یوقدی . امت ایچون پیغمبرینی مقتدا طانیمق ؛ اونک سیرتی ، اونک مسلکنی کندیسنه اورنک ایدنمک لازم دکلیدر؟ البته لازمدر . اوحالده بزلر (افتؤمنون ببعض الکتاب ، وتکفرون ببعض — یوقسه سزلر کتاب اللهک ، قسمنه ایمان ایدییورسکزده ، دیکر قسمنی انکارمی ایدییورسکز؟) طرزنده کی عتاب الهی یه هدف اولمامق ایچون عقلمزی باشمزه آلمالی یز . دمین دیدیکمز کبی دینک برکل اولدیغنی وبوکلی طاغیدوب ایکی اوچ جزئنه صاریلمقله تام مسلمان اوله مایه جغمزی قفالرمزه ایی جه یرلشدیرملی یز .

نمازلر ، زکاتلر ، اوروجلر ، حجلر ، تعاونلر ، وطن اسلامی مدافعه ایچون حاضرلقلر ، جهادلر ؛ تفرقه دن ، شقاوتدن چکینمه لر ، وحدتلر ، اخوتلر ؛ بربرینه قارشی مرحمتلر ، شفقتلر ، فی سبیل الله انفاقلر ... هپسی ایری ایری فرضدر . ایری ایری بورجدر . نماز قیلمقله زکات ساقط اولماز . حجه کیتمکله جهاد بورجی اوده نمز . مسلمانلر آره سنده تفرقه لر ، شقاقلر چیقاران بر آدم ایچون ویردیکی زکات هیچ بروقت اللهک عذابنه قارشی فدیهٔ نجات اوله ماز . الحاصل بز وسعمز یتدیکی قدر چالیشه جغز . مع مافیه بوسوزده فضله در . چونکه اسلامک هیچ بر تکلیفی یوقدرکه مالا یطاق اولسون ، یعنی طاقت کتیریله میه جک درجه لرده آغیر بولونسون . اوت ، اسلام یسر دینیدر ، قولایلق دینیدر . علیه الصلوة والسلام افندیمز « ان هذا الدین یسر — هیچ شبهه یوقدرکه بودین صرف قولایلقدر . » بویوریورلر . امت مرحومه نک مکلف اولدیغی کرک مالی ، کرک بدنی ، بوتون عبادتلر تدقیق ایدلسه کورولورکه هپ اونک منفعتنه ، کندی خیرینه در . یوقسه جناب حق غنی عن العالمیندر ؛ سنک بنم ، شونک بونک عبادتمزدن ، طاعتمزدن کلیاً مستغنیدر ، بز او عبادتلره ، او طاعتلره محتاجز . هرکون تکرار تکرار سورهٔ اخلاصی اوقورز ، (الله الصمد) دیورز . « صمد » نه دیمکدر ، بیلیورمیسکز ؟ کندیسی بوتون کائناتدن مستغنی ، هیچ بر خصوصده کیمسه یه محتاج دکل ؛ بوتون کائنات هر خصوصده اوکا محتاج ، اوکا مفتقر .

احتمال آبدستلر ، غسللر ، نمازلر ، اوروجلر ، حجلر ، زکاتلر ، تعاونلر ، سعیلر ، مجاهده لر سکا آغیر کلیور ، سکا کوچ کلیورده « کاشکی دین صرف وجدانی بر عقیده دن عبارت اولسه یدی ، هیچ بویله بر طاقم تکلیفلر بولونماسه یدی ! » دیورسک . عجبا بو امرلرک ضمننده کی منفعتلری دوشونیورمیسک ؟ عجبا کندی صحتکی ، کندی حیاتکی ، کندی صفوت وجدانکی ، کندی راحتکی ، کندی حضوریکی ، خلاصه کندی انسانلغکی وطولاییسیله بوتون جماعتک سعادتنی ، سلامتنی تأمین ایچون بو الهی تکلیفلری یرینه کتیرمکدن مستغنی قاله بیله جکمیسک ؟ ایی جه بیلملیسک که سنک انسان اولمهک ایچون ، انسانجه اولوب کیتمه مک ایچون حقیقی مسلمان اولمه کدن باشقه چاره یوقدر .

ولدتک امک یا بن آدم باکیاً والناس حولک یضحکون سرورا
فاجهد لنفسک ان تکون اذا بکوا فی یوم موتک ضاحکا مسروراً

دیین شاعر ، بویوک بر حکمت سویلمشدر . هنوز بر حیات اولان پک قیمتلی بر استادمز بو قطعه یی شوصورتله ترجمه ایتمشدی :

یادکده می طوغدیغک زمانلر
سن آغلار ایدک ، کولردی عالم ؛
بر اویله عمر کچیرکه : اولسون
موتک سکا خنده ، خلقه ماتم .

حقیقت اویله در . برچوجق دنیایه کلدیکی زمان فریاده باشلار . اوت ، اناسی ، باباسی ، قارداشلری ، عمجه لری ، دایسی ، قونوسی قومشوسی ایسه سوینرلر ، کولرلر . شیمدی بویوییوب عقلی باشنه کلنجه او چوجق ایچون ناصل یاشامق ، ناصل عمر کچیرمک لازم ایمش ؟ اولدیکی زمان کندیسی اللهنه کوله کوله ، سوینه سوینه کیده جک ، آرقه ده قالانلرده « پک ناموسلی ، پک خیرلی بر وجود غائب ایتدک ! » دیه اغلایه جق بر صورتده یاشامق ایجاب ایدییورمش . یوقسه :

نه کندی ایلدی راحت ، نه خلقه ویردی حضور
ییقیلدی کندی جهاندن دایانسین اهل قبور

دیدیرتمك دکل . ای جماعت مسلمین ! ایشته شاعرك شودرت سطرله اشارت ایتدیکی مسلك حیات نه‌در ، بیلیورمیسکز ؟ بزم شریعتمز ! . کیم بو شریعت مطهره‌نك کوستردیکی یولدن کیدرسه اولومدلرك اك مسعودیله اوله‌رك قیامته قدر رحمتله آکیلیر . بوقسه دنیاده ، عقباده رذیل اولورکه بونك ادینه نعوذ بالله «خسران مبین» دیرلر . الله جمله‌مزی بویله یامان بر عاقبتدن مصون بویورسون .
— آمین !..

ای جماعت مسلمین ! بویله یالکز دعا ایله ایش بیتمز . اویله اولسه‌یدی ، علیه الصلاة والسلام افندیمز اصحاب کرامی طوپلار ، اسلامك سلامتی ، سعادتی نامنه نه یاپلمق لازمسه هپسنی جناب حقدن نیاز ایده‌رك اونلرده «امین !» دیدیرتیردی . حال بوکه بویله یاپمادی . اللهك اك سوکیلی قولی ، اك صوك و اك محترم پیغمبری اولان او نبی معظم دینی ، کلمة الله‌ی اعلا ایچون هیچ بر آن مجاهده‌دن ، فدا کارلقدن کری طورمادی . عمر سعادتلری عبادات ایچنده ، طاعات ایچنده ، مجاهدات ایچنده ، حرکتلر ایچنده ، فعالیتلر ایچنده کچدی . مدینهٔ منوره‌یی دشمن هجومندن قورتارمق ایچون قازیلان خندقه ایلك قازمه‌یی اوران کندیلری اولمشدی . اصحاب کزین افندیلرمز ایچنده یالکز باشنه او زمانکی اردولری دوناته بیله‌جك قدر زنکینلر وارکن و بو زنکینلرك هر بری پیغمبرمزك اوغورنده مالنك صوك حبه‌سنه قدر فدا ایتمه‌یی جانه منت بیلیرکن او رسول محترم کیمسه‌دن برشی ایسته‌مدی . الندہ‌کینی ، آووجنده‌کینی محتاجلره ویره‌رك کندیسنك ازواج طاهرات ایله برابر آچ یاندقلری چوق زمانلر واقع اولمشدی . کیجه‌لری صباحلره قدر حضور الهیدن آیریلمازین ، تهجددن فارغ اولمایان پیغمبر کوندوزلری بوتون امتنك مصالحیله ، معاملاتیله اوغراشدقدن باشقه مدینه‌نك اك هجرا ارنده‌کی فقیر بر خسته‌نك آیاغنه کیدر ، خاطرینی صورار ، بر احتیاجی وارسه دفع ایتمه‌یه چالیشیردی . خلفای راشدینك سیرتلری ، مسلکلری از چوق جمله کزك معلومیدر . یازیقلر اولسون بزلره‌که دینك روحنی ، علیه الصلوة والسلام افندیمزك اخلاق همایوننی ، صحابهٔ کرامك مسلکنی ، سیاستنی کلیاً اونوتمشز . هیچ بر کره اولسون خاطرمزه کتیرمیورز . فخر عالم افندیمز امتیله بوقدر مشغول ایکن ، هر برینه قارشی بو درجه‌لرده علاقه‌دار ، بو درجه‌لرده شفیق ، بو درجه‌لرده رحیم ایکن بزلر بوکون بونك بوسبتون عکسنه اوله‌رق یکدیکرمزدن کلیا آیری . کلیاً بی خبر ، بر برمزه قارشی بوسبوتون یابانجی بولونیورز ، اوروپالیلر اولماسه دنیانك نره‌لرنده نه‌قدر مسلمان اولدیغنی ده بیله‌میه‌جکز . دنیانك باشقه طرفلرینی براقه‌لم ، قونیه‌لی انقره‌لیدن ، انقره‌لی قسطمونیلیدن ، قسطمونیلی سیواسلیدن ، سیواسلی ارضروملیدن ، ارضروملی دیاربکرلیدن عجبا هیچ خبردارمی ؟ یاخود خبردار اولمق لزومنی برکره اولسون طویمش‌می ؟

ایشته بر برمزه قارشی ارتکاب ایتدیکمز بو دویغوسزلق ، بو قیدسزلك نتیجه‌سیدرکه انکلیز سلاحیله ، انکلیز پاره‌سیله دونانیلان یونان چته‌لری توجه آیدین ولایتنی ، قوجه بروسه ولایتنی یاقه‌رق ، ییقه‌رق اناطولینك کوبکنه طوغرو صوقولیورده بری طرفده‌کی مسلمانلردن «خلیفه اردوسی !» کلیورمش دیه استقباله حاضرلانمق ایسته‌ین سرسملر بیله بولونیور ! طوغروسی ، دنیا دنیا اوله‌لی غفلتك ، جهالتك ، کورلکك ، صاغیرلغك بو مرتبه‌سی نه کورولمش ، نه‌ده ایشیدیلمشدر . استانبولك انکلیزلرك الندہ ، خلیفهٔ مسلمینك کفارك اسارتی التنده بولوندیغنی ، بیچاره استانبول خلقنك سفالتك ، ظلمك ، تحکمك دایانیله‌مایه‌جق اشکالی آلتنده ایکیم ایکیم ایکله‌دیکنی بوتون دنیا بیلیورده بزلر بیلمیورز . طوغروسی ، جهلك بو درجه‌سیده مطلقا تحصیل ایله الده ایدیلمك لازم کله‌جك !

ایچیمزدن بعضلری وضعیتی بندن دها ایی قاورامش ، آنجق بیلمیورکبی کورونیور . چونکه بیلدیکنی سویلاسه کندیسندن بر وظیفه ، بر فدا کارلق ایسته‌نه‌جکنی دوشونیور . بویله بر دوشونجه‌ده بولنانلره صورارم : معاذالله دشمنك استیلاسی دوام ایتسه ، ایلرولسه ، المزده قالان اوچ بش ولایتده چیکنه‌نسه ، خلاصه استقلالمزه خاتمه چکیلسه عجبا بزلر یالکز اسیر اولمقله ، محکوم اولمقله قالاجقمی‌یز ؟ ظن ایدیورلر . اکر بویله بر ظنده بولنیورلرسه پك یا کیلیورلر . سلطنتلرینی ، حاکمیتلرینی غائب ایتمش اولان دیکر مسلمان مملکتلرینی کورمیورمیسکز ؟ او بیچاره‌لر باشلرنده‌کی ظالم حکومتلردن هیچ بر انسان معامله‌سی کورمه‌مکله برابر هانکی تکلیفدن مستثنا طوتولیورلر ؟ عسکرمی ویرمیورلر ؟ درلو درلو ناملرله آلتندن قالقیله‌مایه‌جق قدر ویرکیلرمی اوده‌میورلر ؟ هم اونلرك ویردکلری عسکر کیمك حسابنه فدای جان ایدیور ؟ اوده‌دکلری ویرکیلر نه‌کبی مقصدلر اوغورنده آقوب کدیور ، دوشونیورمیسکز ؟ آلتی ، یدی سنه‌دن بری دوام ایدرك دنیایی بر برینه قاتان بو مدهش محاربه‌یی صوکنده دشمنلرمز قازاندی . لکن ناصل قازاندی ؟ ایشته هپ اسارتلری آلتنده ایکله‌مکده اولان محکوم ملتلری ، بالخاصه افریقا و اسیا مسلمانلرینی سورو سورو ، میلیون میلیون طوپلایوب جبهه‌لره ، هم‌ده اك اوکده‌کی صفلره سورمکله قازاندی . بنمله برابر المانیاده بولونسه‌یدیکزده انکلیزلرله فرانسزلرك هند ، جزائر ، تونس ، فاس دیارندن ؛ روس چارینك‌ده سیبریا اووه‌لرندن ، وولغا ساحللرندن ، قافقاسیا طاغلرندن قیرباچلرله ، سونکولرله طوپلایوب سوق ایتدکلری دین قرداشلرمزك حالنی کورسه‌یدیکز ! بن بوزوالیلری المانیاده کوردم . کندیلریله قونوشدم ، کوروشدم ، طوغروسی‌یا ، عمرمده اوقدر آجیقلی منظره‌یه تصادف ایتمه‌مشدم . عمرمده اوقدر یازیق حسبحاللر دیکله‌مه‌مشدم . المانلرك النه دوشن بو بیچاره‌لر یوردلرندن آیریلان موجودلرینك یوزده آنجق بشی ایمش . متباقیسی کاملاً هلاك اولمش کیتمش . دیورلردی‌که :

— اولا بزی اغفال ایتدیلر : «سزك خلیفه‌کزله متفقز ، اونك دشمنی اولان المانلرله حرب ایدیورز . او حالده سزلرده خلیفه‌کزه یاردیم ایتمکز دیناً بورجکزدر .» دیدیلر . صوکره حقیقت میدانه چیقنجه جبره‌شدته مراجعت ایتدیلر . عسکره کیتمه‌مك ایسته‌ینلرك انا‌سنی باباسنی حبسلر ، اشکنجه‌لر التنده ایکله‌تدیلر . اونی ، بارقی یاقدیلر . بوندن باشقه شاید محاربه‌ده قانمزك صوك دامله‌سنی دوکمه‌یه‌جك اولورسه‌ق عائله‌لرمزی پریشان

ایده‌جکلرینی تکرار تکرار سویله‌دیلر. بزم مملکتمزده‌کی انالرمز، بابالرمز، چوجقلرمز بوکون اوکافرلرك النده رهن‌در. ارتق نه حالده اولدقلرینی اللهدن باشقه بیله‌میه‌جکز. بزی دائما الك اوکده‌کی صفلره ویریورلر. اوکمزده المانلرك جهنملر یاغدیران طوپلری، ارقه‌ده انکلیزلرك، فرانسزلرك اتشلری بولنیور. نه ایلریله‌مکه امکان وار، نه ده کری دونمکه طاقت! هله بو جهنمه نیچون کیردیکمزی دوشوندکجه بینمز طوتوشیوردی. اوت، انسان جانی فدا ایدر. لکن بوندن دنیا ایچون، اخرت ایچون معزز برغایه اولور. بز بیچاره‌لر ایسه صرف دشمنمزك اوزرمزده‌کی ظلمنی، تحکمنی دوام ایتدیرمك ایچون اولیوردق. بزی بو جهنمه سوروکله‌ینلر ایسه اوله‌مزی ده، اولدورمه‌مزی ده کندیلری ایچون برقازانج بیله‌رك اوکا کوره داورانیورلردی.

ای عثمانلی مسلمانلری! الله عشقنه بزم دوشدیکمز محکومیته صاقین سزلرده دوشمه‌یکز. سلطنتکزك، استقلالکزك قیمتنی بیلکز. چونکه دنیاده اونسز یاشامق، مکرسه یاشامق دکلمش. بز بونی پك اجی، پك اوزون تجربه‌لردن صوکره اکلادق. انشاء الله سز او تجربه‌لره معروض قالمازسکز...

بیچاره تونسیلنك اغلایه اغلایه سویله‌دیکی بو سوزلر آره‌دن بش آلتی سنه کچمشکن حالا یوره‌کمك احساس، الك رقیق طمارلرینی اینکله‌دوب طورمقده‌در. هم اوزواللی بوتون وطنداشلریله برابر اوغرادیغی فلاکتك یالکز فانی قسمنی یعنی بو اوچ کونلك دنیایه عائد اولان طرفنی دوشونیوردی آه، مصیبتك اك یمان برجهتی وارکه اونی دوشونه‌میوردی: کفار عسکریله برابر اوله‌رق کفار صفلرنده حرب ایتمك؛ طولاییسیله برطرفدن کفری، ظلمی، فسقی، فجوری بربوزنده ادامه‌یه، دیکر طرفدن یارم میلیاره یاقین اهل ایمانك مؤبداً محکوم، مظلوم قالمسی تأمینه چالیشمق، بو اوغورده قانی دوکمك، جانی ویرمك، معاذالله خسران ابدیدر، خسران مبیندر.

نه ماتك شرفیچون، نه کندی شانك ایچون؛
فدای جان ایده‌جکسك عدوی جانك ایچون!
کیرکه‌سن بابا یوردك، حریم ناموسك
یاباجی اوکچه‌لر آلتنده چیکنه‌نوب طورسون!

اون سنه‌قدر اولیور، هندستانده‌کی دین قارداشلرمزدن پك فاضل، پك حمیتلی، صوك درجه‌ده فکری منور برمحررله ملاقی اولمشدق. کندیسندن بزه عالم اسلام حقنده معلومات ویرمسنی رجا ایتدك. بورجامزی کمال منتله قبول بیوردی. ساعتلرجه سورن برچوق آجی حقیقتلر سویلدی. برچوق اجیقلی منظره‌لر تصویر ایتدی. صوکنده دیدی‌که:

— ای عثمانلی قارداشلرمز! بیلمش اولوکزکه مسلمان دیارینی قاصوب قاوران انکلیزلرك نظرنده عالم اسلامك دوشنور قفاسی مصردر. حس ایدن قلبی هندستاندر. چالیشان، چابالایان الی، قولی ده عثمانلی سلطنتی‌در. عدالت پرده‌سی، عدالت نغمه‌سی التنده ارتکاب ایتدیکی ظلم قالمایان بو ملت نه دیور. بیلیورمیسکز؟ «بز مسلمانلرك کوکسنه — یعنی هندستانه — چوالاندق. قفاسنی — یعنی مصری — دمیر پنجه‌مز ایچنه آلدق. شیمدی صیره بو وجودك هنوز چابالامقده اولان الی، قولی — یعنی عثمانلی حکومتنی — قیص قیوراق باغلامه‌یه کلدی. زیرا بو ال، بو قول حرکت قابلیتنی محافظه ایتدکجه بز استقبالدن پك اوقدر امین اوله‌مایز.»

ای عثمانلی قارداشلرم! صاقین انکلیزلره قاپیلمایك. صاقین بونلردن انسانیت، عدالت، مرحمت، علو جناب، مردلك کبی شیلر بکله‌میك. واقعا بوتون بر ملتی بوتون مزایای انسانیه‌دن محروم تلقی ایتمك طوغرو دکلدر. واقعا میلیونلرجه انکلیز ایچنده برخیلی انصافلی آدملرده واردر. لکن انکلتره حکومتنك انصاف ایله، انسانلقله، حیا ایله، ناموس ایله هیچ بر علاقه‌سی یوقدر، بونی بندن ایشیدك. بن هندلی‌یم. یکرمی، اوتوز سنه‌دن بری بو حریفلرك سیاستلرینی، حیله‌لرینی، مفسده‌تلرینی کونی کوننه، بری برینه تعقیب ایله اوغراشیورم. سزه شیمدی اصل اخطار ایتمك ایسته‌دیکم برنقطه وارکه اوده شودر:

عالم اسلامك الینی، قولنی باغلامق، یعنی سزك استقلالکزه، خلافتکزه، سلطنتکزه خاتمه چکمك ایچون انکلتره حکومتی طوغریدن طوغرییه جبره، شدته، حربه مراجعت ایتمیه‌جکدر. برطرفدن مملکتکزده بیتمز توکنمز نفاقلر، فسادلر، عصیانلر، قتاللر چیقاره‌جق؛ دیکر طرفدن اطرافکزده‌کی حکومتلری سزك علیهکزه قالدیره‌رق قانکزی، ایلیککزی قوروتمغه ایسته‌یه‌جکدر. درت، بش آیدن بریدر، ایچیکزده طولاشیورم. حالکزی کمال دقتله تدقیق ایدیورم. درلو درلو اسملر، درلو شکللر التنده میدان المه‌یه باشلایان برچوق تفرقه اسبابی کوریورم‌که بونلرك هپسنده انکلیز پارمغنی حس ایدیورم. دنیاده استقلالنه صاحب برحکومت اسلامیه وارکه اوده سزسکز. امان آره‌کزده‌کی وحدتی صارصه‌جق اك اوفاق بر حرکته بیله میدان ویرمه‌یکز. صکره بوتون مسلمانلرك عاقبتی پك وخیم اولور. هندستانه کلسه‌کزده برقاچ یوز میلیون خلقك حالنی کورسه‌کز اوزمان انکلیز سیاستنك ماهیتنی اکلار، بنی تصدیق ایدرسکز. مسلمانلری مجوسیلره، مجوسیلری مسلمانلره، شیعیلری سنیلره، سنیلری شیعیلره، اهالی‌یی حاکملره، حاکملری اهالی‌یه دوشورمکدن بردقیقه بوش قالمایان انکلیز فسادی قدر قورقونج برشی اوله‌ماز. میلیونلرجه هندلی هرسنه آجلقدن، سفالتدن، صاری خسته‌لقلردن هلاك اولور طورورکن، وفیاتك بو مدهش مقداری هرییل براوقدر دها آرتار کیدرکن هندستاندن طوپلادیغی خزینه‌لردن یوز میلیون لیرالك صرف مستملکاتده سفر یایمه‌یه صرف اولوندیغنی دوشونجه انسان ایچون چیلدیرمق ایشدن بیله دکلدر. آه، بز آلیق مسلمانلر قربان بایراملرنده قویون برینه اوکوز کسمك یوزندن مجوسیلری کندیمزه خصم جان ایدرزده انکلیزلرك الکنه یاغ سوررز. مجوسیلرجه اوکوز مقدس بر حیواندر، کسیلمز. انکلیزلر مسلمانلری اغفال ایدرلر، قربانده اوکوز کسدیررلر، مجوسیلری قیشقیرتیرلر،

جامع قپولرینه طوپوز قفالری آصدیررلر . بونلرك اره‌سنده بر مخاصمه ، دیرکن بر مقاتله‌در باشلار ، هر ایکی طرف یورغون دوشونجه‌یه قدر سورر . صوکنده مسئله انکلیزك مداخله‌سیله بیتر . لکن بو مداخله بزم ایچونده ، مجوسیلر ایچونده پك پهالی‌یه مال اولور . بز هندلیلر هیچ بر مکتب اچه‌مایز . غزته چیقاره‌جق اولسه‌ق بر بیت بر سطر یازه‌مایز . یالکز مسلمانلر علیهنده ، مسلمانلق علیهنده مقاله‌لر نشرینه مساعده اولنور . برده نوابلر ، یعنی هندده‌کی مسلمان حاکملر علیهنه هر غزته ایسته‌دیکنی نشر ایده بیلیر . بوقسه هند حکومتنك اجرآآتنی تنقید یوللو تك کلمه یازمه‌نك امکانی یوقدر .

معمافیه بوقدر تضییقه رغماً مسلمان کنجلری اره‌سنده استقلال حریت فکرلری اویانمه‌یه باشلادی . صوك زمانلرده مجوسیلرك عقلی باشنده اولانلریله اکلاشمق خصوصنده خیلی موفقیتلر الده ایتدك . جناب حقك کونك برنده کرك بزی کرك بوتون عالم اسلامی اسارتدن قورتاره‌جغنه یقینمز واردر . انجق او سعادتلی کونلرك پك اوزاق براقیلمامسی ایچون بزلرك استقلالکزه ، قوتکزه صاحب اولمکز لازمدر . معاذالله اره‌کزده صاحبلدیغنی کوردیکم بو ایریلق غیریلق تخملری اورته‌دن قالدیرلمازده قالیرلرسه ، دال بوداق صالیویرمه‌یه باشلارسه اووقت دنیا یوزنده‌کی مسلمانلرك قورتولمسی ایچون برچوق زمان دها بکله‌مك لازم کلیر . . .

ای جماعت مسلمین ! بو هندلی قارداشمزك سوزلری بزلر ایچون دستور اوله‌جق قدر قیمتلیدر . آره‌دن اوزمنه کچدی ، بر چوق حادثه‌لر ظهوره کلدی . آداجغمزك وقوع بوله‌جغنی خبر ویردیکی شیلرك چوغنی کوزمزله کوردك . لکن کچمشه تأسفك هیچ بر فائده‌سی یوقدر ، ماضیدن یالکز عبرت آلینیر . حمد اولسون بوکون مسلمانلق عالمنده بویوك بر انتباه باشلادی . آرتیق دنیانك هر طرفنده‌کی دین قارداشلرمزله برچوق یرلرده برله‌شیورز ، دردله‌شیورز . ال برلکیله قیام ایدرك عصرلردن بری مسلمانلری قوشاتمش اولان اسارت زنجیرلرینی قیرمق چاره‌لرینی دوشونه بیلیرز . بو اوفاق بر مظهریت دکلدر . قافقاسیه‌ده‌کی قهرمان مجاهدلرمزك کوستردکلری فداکارلغی بو جهتلرده کوسترمه‌یه موفق اولدیغمز کون اسلام ایچون اك خیرلی بر کون اوله‌جقدر . انشاءالله او خیرلی کون پك یاقیندر . اللهم انصر الاسلام والمسلمین اللهم انصر من نصر الدین واخذل من خذل المسلمین ربنا افرغ علینا صبراً وثبت اقدامنا وانصرنا علی القوم الکافرین . والحمدلله رب العالمین .

عالمده ساحهٔ ترقی‌یه طوغرو آتیلان هر خطوه اسلامه تقربدر

بویوك بر محاربه‌نك عظمت و دهشتی ایچینده کیلردن زیاده خارجدن سیر ایدنلر کورور . شئون و حادثاتك لاینقطع جریانلری ایچینده چالقانوب کیتمکده اولان انسان شویله بر کناره چکیلوب ده نظرلرینی بشرك سرکذشت حیاتنك اك درین صحیفه‌لرینه ، اك اوزاق دورلرینه قدر ایصال ایتسه ، صوکره‌ده جهانك بوکونکی سیرینی تماشا ایلسه کچیردیکی ایام انقلابك عظمت واهمیتی کندیسنی حیرتلره القا ایدر . ساحهٔ عالم بویوك صاصینتیلرله موازنه‌سنی غائب ایتمش ، بوتون نظامات اجتماعیه انهدام تهلکه‌سنه معروض بولونیور . آواره بشر آسمان فکرنده طلوع ایدن حقیقت کونشلرینه قاووشمق ایچون آفاقی صاران ظلمتلری طیرناقلریله ییرتمغه ، پارچالامغه چالیشیور . بر طرفدن فطرتك سوق ایتدیکی آزاده سرانه معیشت ، هیچ بر قید ایله مقید اولمامق ، مختاریت افعالده هیچ بر موجودك رقبهٔ تحکمنده قالمامق آرزولری ؛ دیکر طرفدن ، عقلك ارشادیله ، یالکز باشنه تدارکه مقتدر اولمادیغی احتیاجات حیاتیه‌سنی تهوین ایتمك ، مدت بقاسنی دها زیاده تمدید ایلمك ایچون بو میل فطریسنی تعدیل ، حریتنك بر قسمنی فدا ، عجز ذاتیسنی بر هیئت اجتماعیه‌یه التحاق صورتیله تلافی ضرورتلری آره‌سنده مرکز اعتدالی بولمق ایچون بوچالایوب طوردیور .

تاریخ بشرك نقش ایتدیکی بوتون الواح شور وفتن ، کتب سیرك دیدهٔ ابصاره عرض ایلدیکی بوتون حادثات ووقایع هپ بو ایکی خصلت بشریه‌نك ؛ بری ذاتی وطبیعی ، دیکری عارضی وضروری اولان بو ایکی حالت انسانیه‌نك تدافعندن ، هر برینك نصاب لایقی صورت معقوله‌ده تحدید ایدیله‌مه‌سندن نشأت ایدیور . افراد نوع بشریتنده کورولن وکوروله‌جك اولان تعارض هپ بو ایکی حالت متضاده آراسنده مرکز اعتدالی بولمه‌دن عبارت اولان غایهٔ املی تعقیب کبی بویوك رسمیه مستنددر . تاریخ عالمده‌کی حادثاتك کافه‌سی معیشت سربازانه‌نك قواعدینی مقام انسانی‌یه لایق اوله‌جق وجهله تحدیدیله حالت اجتماعیه‌نك انتاج ایلدیکی تفریطاتی بر دائرهٔ معقوله‌یه ارجاع ایچون وقوعه کلمشدر . ایشته بو ایکی قاعده بیننده‌کی حد فاصلی بوله‌بیلمك ایچون بیك درلو کشمکشلرله داغدار اولوب طوران عالم انسانیت بوکون بحرانلرك اك عظیمنه ، اضطرابلرك اك الیمنه دوشمش بولنیور . حقیقةً بشریت بوکونکی قدر عظیم ، بوکونکی قدر هائل بر بحران کچیرمه‌مشدر ، دینسه روادر . عکس العمللر ، بحرانلر حدود طبیعیه‌دن خروجلك درجهٔ شدت ووسعتیله متناسبدر . یکرمنجی عصرك فساد اجتماعیسی عظیم بر قوغایی انتاج ایده‌جکنی و بو تشتتك مدنیت حاضره‌یی زیر وزبر ایده‌جکنی غربك دوربین حکماسی بوندن دها چوق اول باغیروب سویلیورلردی . ماله حرص وطمع ، سفاهته میل وانجذاب ، اجانبه قارشی کین وخصومت ملل نصارانی اویله بر وحشت وقسوت روحیه‌یه مبتلا ایتدی که قلبلرندن بوتون شفقت ومرحمت حسلری سیلندی . خودکاملق ، کندیلرندن باشقه هیچ کیمسه‌یی دوشونمه‌مك ونظر اعتباره آلمامق کرك فردلر ، کرك ملتلر ایچون یکانه دستور حیات ومدنیت اولدی . اك شنیع ظلملر مدنیت ماسکه‌سیله اقطار عالمه تشمیل ایدلدی . بربرینی دیکرینه تقرب ایده‌جك منفعتدن باشقه هیچ بر حس انسانی ، هیچ بر رابطهٔ صمیمیه قالمادی . فردلری ، عائله‌لری ، ملتلری یکدیکرینه باغلایان رابطه‌لر چوزولدی . حق یرینه قوت ، فضیلت یرینه منفعت ، تعاون یرینه تنازع ، اخوت یرینه قومیت وعنصریت قائم اولدی . بو صورتله هیئت اجتماعیه‌نك شیرازهٔ انتظامی بوزولدی . کوزلری قاماشدیران شعشعهٔ مادیه‌یه رغماً روحلر اك سافل درکه‌یه دوشدی . احتیاجات حیاتیه‌سنی تهوین ایچون هیئت اجتماعیه‌یه التحاق ایدن فردلر اك مدهش اضطرابلره دوچار اولدیلر . بوتون ثروت وحشمت محدود اللره ، محدود زمره‌لره انحصار ایتدی . کریده قالان خلقك نصیب حیاتی محرومیت وخسراندن باشقه بر شی اولمادی . بر یده ارضك اعماق مظلمه‌سنده بیکلرجه نور حیات سوزکن اوته‌ده ضیا طوفانلری طربکاه عیش ونوش اولان مزین صالونلری نورلره غرق ایتدی . بر قسم افرادی ذوق وسفاهتك نوشین امواجی ایچنده یوزدکن ، زقاق کوشه‌لرنده کیجه‌لین بیکلرجه همجنسنه کوپك قدر اولسون اهمیت ویرمه‌ین بر مدنیت البته بر کون عظیم بر زلزله ایله یرندن اوینایه‌جق ، ظلم وشناعتك عواقب خسرانی ویلا کتنه معروض قاله‌جقدی .

ایشته بوکون مال نصارانڭ تشکیل ایتدکلری اومدنیت ظالمه‌نڭ عکس العملیدرکه «بولشه‌ویکلك» نامی آلتنده تجلی ایتمش، بوتون آوروپا حیات اجتماعیه وسیاسیه‌سنی تهدیده باشلامشدر.

شیمدی مدنیت غربیه عمومی بربحران کچیرییور. آوروپاده بوکون هرشی مائل انهدامدر: نظر عقل وحکمت اوکنده بطلانی ثابت اولان تثلیث عقیده‌لری ییقیلیور؛ انسانیتی حضیض بهیمیت ووحشته ایندیرن متفسخ اجتماعی حیاتلری ییقیلیور؛ یوزلرجه ملتلری، میلیونلرجه فردلری محدود بر زمرهٔ قاصره‌نڭ حسابنه چالیشدیران ظالم اقتصاد مؤسسه‌لری ییقیلیور؛ مملکتلرك بوتون حیات طمارلرینی بد احصارلرینه آلان اوظالم زمره‌نڭ خلق اوزرنده‌کی تحکمنی تأمین ایله بتون جهانده ظلم وشقاوت شبکه‌سی اورن اوماسکه‌لی مؤسسات سیاسیه‌لری ییقیلیور؛ ملتلرك باشنه اولوملر یاغدیران، آتشلر صاچان مدهش اردولری، قهار دونانمالری ییقیلیور؛ حاصلی دینی، اجتماعی، سیاسی، عسکری بوتون مؤسسه‌لری بوکون تماميله انحلال ایتمك اوزره بولونیور. تاریخ جهانڭ مثلی قید ایتمدیکی عظیم بر صرصر انقلاب بوتون اودیار ظلمی قاصوب قاوورمغه باشلامشدر. بونڭ اوکنه طوره‌جق هیچ برقوت یوقدر. بوتون تدبیرلر افلاس ایتمش، بوتون دسیسه‌لر میدانه چیقمش، پك یاقینده قیامت کبری قوپه‌جق اوزره بولونیور.

هم اویله برقیامت کبری‌که بشریتڭ طورینی بوسبتون دکیشدیره‌جك، جهان انسانیتی بوسبتون باشقه برحاله انتقال ایتدیره‌جکدر. بشریت بویله انقلابلرله بوغوروله بوقارده عرض ایتدیکمز نقطهٔ اعتداله سرمنزل سعادت آورینه یاقلاشه‌جق. انتهایت برکون اورایه واصل اوله‌جقدر. ایشته اورایه واصل اوله‌بیلدیکی کون «کونوا عباد الله اخواناً» سری تجلی ایتمش بولنه‌جق واسلامك سعادت بشریه ایچون وضع ایتدیکی اساسلرك نه کرانبها برقیمتی اولدیغی بوتون نظرلرده تحقق ایتمش اوله‌جقدر.

عاجز کندیمزه نصیر، عقلی ظهیر اتخاذ ایده‌رك تمام حریت ایله، کمال استقلال ایله سویلرزکه: اسلام انسانلرك محضا اورایه وارمق ایچون یارادیلدیغی، فطرت بشر خصیصهٔ تحری‌یه محضا اونقطه‌یی بولمق ایچون مظهر اولدیغی درجهٔ علیای کمالدر. دها طوغریسی اسلام انسانیتك اوغایهٔ آمالیدرکه بشر کندیسی ایچون اقصای امانی تکملی ایچون منتهای مراتب اولان اوزره هپ اونی آرامقله، هپ اونی آراشدیرمقله مشغولدر. ایشته انسانیت لاینقطع طوردن طوره کیرر، دوردن دوره انتقال ایدر. هپ اوصعب المنال اولان غایه‌یی بولمق ایچون اوغراشیر دورور، برکره‌ده اونی بولسه آرتیق بتون آرزولرینه وداع ایده‌رك صمیمی برحضور قلب ایچنده ابدیاً یشایه‌جق. اوت اسلام حکمانڭ وارمه‌دن هلاك اولدقلری، علمانڭ ماهیتنی ادراك ایده‌مه‌دن بایمال فنا اولوب کیتدکلری اوغایهٔ کمالدر. اسلام اوقانون اقوم، اونظام اعظمدرکه حیات فانیه وسرمدیه‌ده‌کی سعادتلرینی تأمین ایتمسی، هرایکی عالمده‌کی حاللرینڭ مدار صلاحی اولمسی ایچون شو آواره بشره جناب حق طرفندن احسان بویورلمشدر.

ایشته عموم بشریت بوحقیقته ایرنجه‌یه قدر جهانده دها برچوق کشمکشلر، انقلابلر وقوعه کله‌جك، برچوق اضطرابلر چکیله‌جکدر. شوکا قطعیاً امین اولملیدرکه عالمده ساحهٔ ترقی‌یه طوغرو آتیلان هرخطوه اسلامه عائداً تقربدر. چونکه اسلامیت عالمشمول برمفکورهٔ انسانیه‌در. سعادت واخوت بشریه‌یی نه قومیت، نه‌ده دولت حدودلریله تحدید ایتمز. حقائق فنیه کبی حقائق اسلامیه‌نڭ ده قومیتی، وطنی یوقدر. اسلام بشرك صلاح وسعادتی ایچون برطاقم پرنسیپلر وضع ایتمشدر. او پرنسیپلری قبول ایدنلر هرهانکی ملتدن، هرهانکی دولت افرادندن اولورسه اولسونلر قارداش اولورلر، عینی جامعهٔ بشریه‌یه داخل اولورلر. آرتیق اونلرك آره‌سنده هیچ برآیریلق غیریلق قالماز. اونڭ ایچون، مسلمانلرك وطنی شریعتڭ حاکم اولدیغی یردر، دیه تعریف اولنور. اسلام نظرنده هیچ برفردك دیکر برفرده رجحان وتمایزی اولمادیغی کبی، هیچ برقومك ده دیکر برقوم اوزرینه رجحان وتحکمی یوقدر. اسلام، بشریتی قومیتك، یاخود دولتك دار حدودلری ایچنه حبس وتضییق ایتمز.

اسلام برفکردر، برایمان وقناعتدر. اوفکرده، او ایمان وقناعتده مشترك اولانلر برجامعهٔ انسانیه تشکیل ایدرلر. وبونلرك آیری آیری قومیتلره، آیری آیری تشکیلات سیاسیه‌لره مالك اولمسی اوجامعه‌یی خللدار ایتمز. الویرکه عینی پرنسیپلره رعایت ایتمش اولسون. بوصورتله اسلامك وضع ایتدیکی ایمان وقناعت جامعه‌سی بین البشر بروحدت فکریه حصوله کتیرییور.

ایشته بونقطه‌ده بولشه‌ویکلکده براسلام استقامتی کورولیور. بولشه‌ویکلکی علی الاطلاق بریغماجیلق وچاپولجیلق ظن ایدنلر جهانڭ احوال اجتماعیه وسیاسیه‌سندن، افکار وعلومك سیروانکشافندن تماميله بی‌خبر کیمسه‌لردر. هرمفکوره، هرمسلك کبی اونڭ ده ایی وفنا جهتلری اولابیلیر. حسیاته قاپیله‌رق هرهانکی برشی حقنده بلاتدقیق برحکم ویرمك طوغرو دکلدر. بزمسئله‌یی علمی واسلامی نقطهٔ نظردن تدقیق ایدییورز وبتون حرکات فکریه وعلمیه حضورنده اسلامك ناصل برموقع عالی اشغال ایتمکده اولدیغنی عرض ایتمك ایستییورز. بزاویله بردینڭ صاحبی‌یزکه بشرك فلاح وسعادتی نامنه وقوع بولان هیچ برحرکتدن، هیچ برانقلابدن پروامز یوقدر. بالعکس بوحرکت وانقلابلری بزه دوغری برتقرب تلقی ایدرز. بز خرستیانلق حسابنه دکل، مسلمانلق منفعتنه دوشونمکله مکلفز. خرستیانلقدن اوزاقلاشمق اسلامه تقرب دیمکدر. وایشته بو حرکتده‌ده کورولیورکه بولشه‌ویکلر مدنیت خرستیانیه‌نڭ استناد ایتدیکی عرق نظریه‌سنی، عائد خرافه‌لری، ملیت خودکاملقلرینی ترك ایدنجه اسلام پرنسیپلرینڭ آغوشنه دوشویورلر. فی الحقیقه بوکون بولشه‌ویکلك، ملیت عصری دنیلن یکرمنجی عصر خرستیانلغڭ قومیت اساسلرینی وبواساسه مستند دولت حدودلرینی ییقییور. اسلامك وضع ایتدیکی کبی فکر وپرنسیپ جامعه‌لری وجوده کتیرییور.

بوحقیقتی بیوك ملت مجلسی رئیسی ده پك کوزل سزییور وشرق ایشلرینه دائر مجلسده ایراد ایتدیکی مهم برنطقده شوصورتله ایضاح ایدییور:

«بز اسلام اولدیغمز ایچون اسلامیت نقطهٔ نظرندن بزم بر امتیازمز واردرکه ملیت یورولکك چیزمش اولدیغی دائرهٔ محدوده‌یی نامتناهی برساحه‌یه نقل ایدر وبو اعتبارله‌ده بونقطهٔ نظردن بزم استقامتمزده بولشه‌ویکلك استقامتی کوروله بیلیر.»[۱]

بزم نقطهٔ نظرمزده بوندن عبارتدر. یالکز افاده‌نڭ چوربامش اوله‌رق سویلنمش بولنمسندن باشقه برفرق یوقدر. بودستور عالی‌یی اسلام وضع ایتدیکی ایچون بزبو خصوصده‌کی بولشه‌ویك حرکتلرنده براسلام استقامتی کورییورز.

بولشه‌ویکلر، طبق اسلامیتده اولدیغی کبی، کندی پرنسیپلرینی قبول ایدن هرفردی کندیلرندن عد ایدییورلر. وبوصورتله پرنسیپ جامعه‌سی وجوده کتیره‌رك بین البشر بروحدت فکریه تأسیس ایتمك ایستییورلر.

بونڭ ایچوندرکه مثلا فرانسه‌ده عینی پرنسیپلری قبول ایدن فرانسزلر فرانسز قومیتنڭ حدودلرینی ییقه‌رق باشقه قومدن اولان فکر یولداشلریله برلشمك ایستییور. بوکون بوآرزو وحرکت برجنایت تلقی اولونیور. فقط یارین بشرك اخوت وسعادتنی تأمین ایچون یکانه برحرکت مشروعه اوله‌جق وبشریتی قومیت حدودلری ایچنده حبس وتضییق ایتمك ایستینلر اك بیوك جانی عد ایدیله‌جکدر. چونکه بشری بوکونکی عظیم فلاکت عمومیه‌یه دوشورن ملی خودکاملق اولمشدر.

بش آلتی سنه‌دنبری ایچنده بولوندیغمز بوقورقونج صحنهٔ تماشا بزه پك نادر بولنور برطلاقتله آکلاتییورکه: ملی خودکاملق مبحثه استناد ایتمکله مباهی بولونان مدنیت حاضرهٔ غربیه اك مدهش بروحشتك اك مضر شکلندن باشقه برشی دکلدر. اوطلاقت بزه سویلییورکه: بومدنیت فوق العاده تکمل ایتمش برصنعتڭ محصول بی‌نظیریدر. بوصنعت انسانلره شیمدی‌یه قدر بیلنمه‌ین برمکملیتله بتون وسائطی احضار ایتمشدرکه اوسایه‌ده اك ابتدائی حسلرینی تسکینه، اك مضر تمایلرینی تطمینه موفق اولمقدن باشقه بوحسیات وتمایلاتی مافوق التصور بر درجه‌یه وارد ایتمشدر. یکرمنجی عصر خرستیانلغڭ اك مدنی مملکتلرنده شوجهنمی حرب سنه‌لری ایچنده کچن وقایع بزه شبهه‌یه محل قالمایه‌جق صورتده کوسترییورکه: کندیسنی تمثیل ایدن ملتلره مدنیت حاضره‌نڭ تأمین ایتدیکی سعادت فنون وصنایعه مادونلرنده بولنان اقوامك فلاکتندن باشقه برشی‌یه استناد ایتمه‌مکده‌در. بناء علیه بو سعادت آنجق شکلی، شمائلی

[۱] آنقره‌ده منتشر یکی کون - نومرو ۱۱

دكيشديرمش برفلاكتدركه كندي مغفل مسعوديتلرينه كنديلريني اينانديرمق ايچون انسانلره نه كبي شيلر احضار ايتمشسه هپسني ياقق ، ييقمق ، خراب ايتمك صورتيله يوزنده‌كي نقابي آته‌رق اولديغي كبي كورونمشدر .

ايشته بولشه‌ويكارك ييقمق ايسته‌دكلري مدنيت ، يوزندن ماسكه‌سي دوشن بو مدنيت ظالمه‌در . بوخصوصده بولشه‌ويكاره الدن كلن معاونتي بذل ايتمك بتون اسلام عالمي ايچون بروجيبه‌در . اومدنيت ظالمه ييقلمادقچه يوزلرجه ميليون افرادي بز مسلمانلردن عبارت اولان بشريت مظلومه ايچون فلاح وسعادت متصور دكلدر ، بزم بين البشر اخوت حقيقيه تأسيس ايدن وبوندن صكره دها زياده ايده‌جك اولان مدنيت اسلاميه‌مزي بوغان ، بوسبتون اولديرمك ايسته‌ين بو مدنيت ظالمه‌نك (تنظيمات) نامي آلتنده تا ايچمزه قدر صوقولان متفسخ نظريه‌لريني ده كوكندن سوكوب آتمق ايچون بوكوندن مناسب برزمان يوقدر . اومدنيت متفسخه بزم سياستمزي بولاشديردقدن بشقه حقوقمزي ، اجتماعياتمزي ، اخلاقمزي ده تلويث ايتدي . بناءً عليه اورادن كلن سياسي ، اجتماعي ، حقوق ، اخلاق بوتون اوباطل نظريه‌لردن امت اسلاميه‌يي تجريد ايله فطرت اصليهٔ اسلاميه‌سنه ارجاع ايتمدكجه بوقانقرين اولمش عضو سياسي واجتماعي اوزرنده ياپيله‌جق هرهانكي برعمليه‌دن فائده بكلنه‌من . بالعكس اختلاطاتي موجب اوله‌رق خسته‌نك هلاكني انتاج ايدر . خسته‌لق ذاتي واصلي دكلدر ، عارضي‌در . خارجدن سريان ايدن اومؤثرات اجنبيه ازاله اولنورسه شفا محققدر . اونك ايچون اومدنيت متفسخه سيمسارلرينك كتيردكلري باطل ، كوفلو نظريه‌لري آرتق ابدياً حفرهٔ تاريخه كومك برضرورت قطعيه‌در . وممكنده‌ياپيله‌جق انقلابك اساسي بو اولمليدر . ٣٢٤ انقلابنده بواساس دائره‌سنده حركت ايدلمش اولايدي بالطبع بوكون اومدنيت ظالمه‌نك بودرجه ظلمنه معروض قاله‌جق بروضعيتده بولونمازدق . شوحالده مدنيت غربيه‌دن استمانه تشبثاتمزده‌كي هزيمت تامه‌دن متنبه اوله‌رق كندي مدنيتمزه ، مدنيت اسلاميه‌مزه صارلمق ، اوني احيا وتعالي ايتديرمكدن باشقه چارهٔ فلاح يوقدر .

بزشكلجيلك ، رياكارلغي براقه‌رق طوغرودن طوغرويه حقائق اسلاميه‌يه صاريله‌جق اولورسه‌ق بولشه‌ويكلر آتيده بزمك طبيعي متفقمز اولورلر . چونكه بزي بوغمق ايسته‌ين اومدنيت ظالمه اونلري‌ده اولديريپوردي . هپمزك ، بوتون بشريت مظلومه‌نك دشمني اولان اوغيرانساني مدنيت خبيثه‌يي ييقمق ايچون برچوق اساسلرده بولشه‌ويكلرله متحد بولونيورز . بولشه‌ويك متفكرلري اسلامك حقيقتني تدقيق وتتبعه فرصت بوله‌بيليرلرسه تخيل وتصور ايتدكلري حريت ومساواتك اك مكملني آنجق اوراده بوله‌بيله‌جكلردر . بزم آراديغمز وبوتون فلاسفهٔ اقوامك تحري ايتديكي سربستلك ، انسانك كافهٔ خصائصني بلامانع ولامزاحم استعمال ايده‌بيلمسندن وجميت بشريه اعضاسندن برينه سائرلرندن كله‌جك مضراتي منع ايده‌جك برشريعت عادله‌يه تابع بولونمسندن عبارتدر . كروه عقلانك روي زمين مسكن اتخاذ ايتدكلري كوندنبري تعقيب ايتدكلري ، حال اصلئ معتدل ومقبوله ارجاعه چاليشدقلري حريت ايشته بودر . دائما ايسته‌نيلن ، برشريعت عادله‌نك اغراض وآمال بشريه‌نك فوقنده اوله‌رق عمومه اجراي احكام ايلمسيدر .

بولشه‌ويك ـ اسلام اتفاقي كرك سياسيات ، كرك اجتماعيات اعتباريله جهانك اك عظيم برحادثه‌سيدر . بومسئله‌يي حسن صورتله تدوير ايتمك وبوندن اعظمي فوائد تأمين ايتمك امت اسلاميه‌نك علماي متفكرينه مترتب بروجيبه‌در . بوكون آوروپاده‌كي رهابين نصارا دهشتلي تلاش وانديشه ايچنده‌درلر : خرستيانلق كيديور ، اسلاميت يوكسه‌ليور ديه‌ه . وهر طرفده قونفرانسلر ويره‌رك ، رساله‌لر ، كتابلر نشر ايده‌رك خرستيانلق ايله سوسياليزم وبولشه‌ويزم آره‌سنده مناسبت بوله‌يه صاواشيورلر . فقط بيهوده مساعي ! باشدن باشه تحريفه اوغرامش اويدورمه برطاقم عقيده‌لر ، احكام اجتماعيه وسياسيه‌دن محروم برسورو صالردن عبارت اولان خرستيانلق آرتق انقراض وزواله محكوم‌در .. بوتون استقبال اسلامكدر . چونكه بوتون افكار بشريه‌يي استيلا ايدن سوسياليزم ايله تأليف اولنه‌بيله‌جك اسلامدن بشقه هيچ بردين يوقدر . سوسياليزمك اك اساسلي اركاني حريت ، مساوات ، اخوتدر ؛ بوايسه اسلامدن هر بري كافهٔ مؤسسات

اسلاميه‌ده وحضرت پيغمبرك تشكيل ايلديكي هيئت اجتماعيه‌ده مبذولاً منتشردر . يالكز بونلري زمانك احتياجاتيله متناسب برطرزده اورته‌يه قويمق ، بومعظم وحالمشمول انقلابلر دورنده اسلامه براستقامت عاليه ويرمك ايچون بتون اقوام اسلاميه‌نك اك متفكر ، اك فاضل ، اك مقتدر ومنور اعاظم علماسندن مركب بر (شوراي عاليهٔ اسلام) ك تشكلي اك قطعي وضروري براحتياجدر . امت اسلاميه عظيم مسئله‌لر مواجهه‌سنده بولونيور . بيلير ، بيلمز ، آكلار آكلاماز برچوق آدملرك دين نامنه برطاقم بياناتده بولونديغي كوروليور . آرتق بوكون دين نامنه منفرد شخصلرك اجتهاداتي عمومجه مطاع اولماز . زمان جماعت زمانيدر . فردلر خطا ايده‌بيلير ، اغراض شخصيه‌لرينه قاپيله‌بيلير . حالبوكه فردلرك دين نامنه بويله غرضه مستند فتوالري اسلامي بيوك ضررلره القا ايده‌بيلير . نته‌كيم انكليزلر طرفندن استانبولك اشغالني متعاقب شيخ الاسلام زمان ـ بوتون اخطار وايقاظلرمزه رغماً ـ دين نامنه بويله عظيم برخطا ارتكاب ايتدي . وبويوزدن مسلمانلري تشتته دوشوره‌رك برچوق اسلام قاننك آقمسنه ودشمنك ممالك اسلاميه‌يي دها زياده استيلاسنه سببيت ويردي . حالبوكه بر (شوراي عاليهٔ اسلام) تشكل ايتمش اولسه‌يدي قطعياً اويله برفتوي صادر اوله‌مازه ، بوقدر اسلام قاني هدر اولمازدي . انكليزلر واسطهٔ معلومه‌لريله شيخ الاسلام اسبق حيدري زاده‌دن بويله برفتوي ايسته‌ديلر . فقط مشار اليه بويله برمسئلهٔ عظيمه حقنده فردي اجتهادده بولونه‌جق قدر جرأتكار اولماديغني ، آنجق برمشورت علما ايله بومسئله‌يه قرار ويريله‌بيله‌جكني عرض ايدنجه استعفا تكليفنه معروض قالدي . لكن دين نامنه بين الاسلام برفتنهٔ عظيمه احداثنه آلت اوله‌جق بردري زاده ظهور ايتدي وبوآدم تك باشنه دين ايله اويناه‌ق جرأتنده بولونه‌بيلدي . بوصورتله انكليزلر اسلاميته بنه اسلاميت ايله عظيم برضربه ايندير ديلر . (ذلك بما قدمت ايديكم) مسلمانلق تاريخنده بو ، ابدي برلكه قاله‌جقدر . بوندن متنبه اولمق لازمدر .

عامهٔ مسلمينه حقيقتي آكلاتمق كوچدر . لسان دينيدن صادر اولان فتوالري خلق مقدس تلقي ايتمك ايستر . حالبوكه بعضاً ديني مسئله‌ده متضاد اجتهادلر قارشوسنده قالنجه شاشيرر ، اعتقادي صارصيلير . بناء عليه هر هانكي برمسئله حقنده كنديني صلاحيتدار زعم ايدن هرهانكي برآدم كندي فكرينه دين لباسني كيديره‌رك تبليغ ايدرسه بويوزدن امت آره‌سنده فوضي وتشتت آرا حصوله كلير . حالبوكه تورك ، هند ، افغان ، تاتار ، ايران ، عربستان ، مصر ، طرابلس ، تونس ، جزائر ، فاس وسائره كبي قطعات واقوام اسلاميه‌يه منسوب اعاظم علماي متفكريندن اوتوز قرق قدر ذاتدن مركب وشرعيه وكيلنك رياستي آلتنده بر (شوراي عاليهٔ اسلام) طرفندن هرهانكي برمسئلهٔ اسلام حقنده بربيان شرعي صادر اوله‌جق اولورسه يالكز بوراده دكل ، بوتون دنياده‌كي مسلمانلرجه مطاع اولور . چونكه بو برنوع اجماع اولور . واقعا بوكون ملت مجلسي واردر . فقط بونك ماهيتي باشقه‌در . بومجلس ، مملكت عثمانيه‌نك مقدرات سياسيه‌سني تعيين وتدوير ايده‌جك برمجلس عاليدر . مسائل عاليهٔ اسلام حقنده اجتهادات وبيانات دينيه‌ده بولونمق ايچون غوامض اسلاميه‌يه واقف اعاظم علمادن مركب برشوراي عالي لازمدر . جهانك بوكونكي سير وانكشافنه كوره بويله بوشوراي عاليه‌يي همان تشكيل ايتمك منافع اسلاميه ايجاباتندندر . ملت مجلسي بو شوراي عاليه‌دن عظيم استفاده‌لر تأمين ايدر وبوشورانك مقرراتي عالمشمول اولور . اقوام اسلاميه آره‌سنده مختلف ومتضاد اجتهاداته ميدان قالماز . عالم اسلامك مختلف نقطه‌لرنده تشكل ايتمكده اولان شورالري‌ده برمركز وحدته ربط ايتمك مقتضاي مصلحتدر . بويله برشوراي عاليهٔ اسلاميه‌يه اولان احتياج بوكون هرطرفده تحقق ايتمشدر . بزبوني ياپمازسه‌ق باشقه‌لري ياپه‌جقدر . آرزو اولنوركه بوامر عظيم بتون اسلام عالمنك قرة العيني اولان بوحكومت اسلاميه‌يه نصيب اولسون .

جهانك هر طرفندن جلب ايديله‌جك اعاظم علمادن مركب بويله بر (شوراي عاليهٔ اسلام) تشكل ايتمكله بويوك ملت مجلسي عظيم براهميت سياسيه كسب ايده‌جكدر وبونك تأثيرات دينيه وسياسيه‌سي پك بيوك اوله‌جقدر .

قومينك داوحدودلري ايچنده دوشونمك زماني آرتق كچمشدر . يوكسك وعمومي دوشونجه‌لر لازمدر . موسقووه‌نك بوقدر عالمشمول براهميت كسب ايتمسنك سري نظر دقته آلنيدر . بين الملل قونفره‌لر ، جهان انقلاب پروغراملري ، بشون دنيايه

شامل تشکیلاته‌ی هپ اوراده حاضرلانیور . اونک کبی بزده بیوک بر عالمک مرکزی ن. ظالم ایمپریالیست دولتلرک تحکمندن قورتولق ایچون حرکت‌کان اسلام عالمک وجهه استقامتنی تعیین وتنظیم ایتمک ، بیوک منفعتمزکی بین‌الملل مسائل ایله اشتغال ایتمک ، ایکنجی بر مرکز جهان شمول تأسیس ایتمک منافع اسلامیه مقتضاسیدر . (شورای عالیهٔ اسلام) ک تشکلی بوایشک مبدأیدر . بوخصوصده بیوک ملت مجلسی اعضای محترمه‌سیله شرعیه وکیلنک کمال اهمیتله نظر دقتلرینی جلب ایدر وعمان اسبابنه تشبث ایتملرینی تمنی ایلرم . الله جمله‌مزی موفق بالخیر بویورسون . آمین !

۲ ایلول ، ۳۳٦ : قسطمونی

اشرف ادیب

عاصم

۱۳

اوروج صیجاقلره کلمش . قیر آغاسی بقمزکه :
صباحلر اقشام اولورشی دکل ، بوتیریاکی ؛
بوتون کون اسنه‌مه‌دن ، حدت ایتمه‌دن یقمش ؛
ال آتله باغداشه‌رق « یاصفر ! » دیمش ، چیقمش ،
طاقیم راحت ، بالا اویقون ، غزا مبارك اوله ؛
طاووقلی ، هندیلی کویلرده هفته‌لرجه موله !
رفیق آیه‌نی بولمش کسر فریح وفخور ؛
بو ، درت اوکون بیوب ایستر سوکنده بردهسحور .
بادهوا سوفره‌یه دوشدلمی خوش کچر رمضان ؛
مسافرم دیبه انسان مقیم اولور بعضاً .

ناصیلسه برکیجه بردوش کورود بزم بولجی .
صباحی بکله‌یه‌مز — یوق یاخاشنک اوروجی —
اویاندیرر نه قدر کویلی وارسه ، دیر : « چابوجاق
کیدك ، بولك بکا بر شویله زورلی دوش یورمجق . »
چاریقجی عمی‌نی صاغاق وبرر جماعتده .
— فقط سحورده یاتار ، قالقه‌ماز بوساعتده . .
بر آز صبرلی اولك . .
— شیمدی ایسترم ، کله جك !
بن اویله بکله‌یه‌مم . . قالقه‌ماز دیمك ، نه دیمك ؟ . .

چاریقجی عمی کلن ساق اوغراتیر قاپیدن .
ایکنجی دفعه کلیرلر :
— اوجاغکه دوشدك ، امان !
حریف لاف آکلامیور ، کل ده صوکره یات ، هایدی !
صباح صباح بو نه دوشدر به ؟ کورمز اولسه‌یدی !
هنوز یاتاغمه اوزاندم . . بانیکدی عکسیلکه !
— کیرمه دیدی‌یا ! . .
— سن کیت ده سوز کچیر دلی‌به !
نه سویلسه‌ك قیزیبور . . حق شاشیر عاصین قوانی .
آداجغز چیقار اودن ، طونار کویك یولی ،
که اویقوسی سرسمی طاق دیرزو للینك جانئه .
دوشمز کلنجه نهایت قیر آغاسنك یانئه .
— امان به عمی !
— نه‌وار ؟
— دوش یوراردیسك ؟
— به آدام !
بر آز نفسله‌نه‌یم ، طورکه ، یورغونم . .
— طوره‌مام !
— نه‌دن ؟
— قنامه کیدر بکله‌مکده . .
— واه واه واه !
— بیلیرمیسینکه نه کوردم ؟
— خیردر انشاالله !
— یمك ییوب یاتیوردم ، تمام یاریدی کیجه ؛
بر اویله حیوانه بیندمکه سچمدم ایچه .
— بکی ، اوبیندیکك آ عیدی ، آکلاسه‌ق ، نه‌یدی ؟
— بیلیرمی‌یم ؟ یالکنز درت آیاقلی بر شیدی .
قاطیرمی دیسه‌م ، اشك‌می دیسه‌م ،
اوکوزمی دیسه‌م ، اینك‌می دیسه‌م ،
قیر آت‌می دیسه‌م ، ایدیچ‌می دیسه‌م ،
قویون‌می دیسه‌م ، چپیچ‌می دیسه‌م . . .
— کوزل !
— بر آز یورودك . .
— کچدیکك ناصل یردی ؟
— ناصل‌می یردی ؟ . . اونوتدم ، کورورمیسین دردی !
یوقوش‌می دیسه‌م ، اینیش‌می دیسه‌م ،
اوزون‌می دیسه‌م ، کنیش‌می دیسه‌م ،
چوراق‌می دیسه‌م ، چایرمی دیسه‌م ،
صولاق‌می دیسه‌م ، خایرمی دیسه‌م . . .
— تمام ! ایلرده نه کوردك ؟

— ایلرده . . بر قوجه مان
قارالتی و اردی . .
— یکی ، اسمی یوقمی ؟
— بیلمم آمان !
آغاجمی دیسه‌م ، کوتوکمی دیسه‌م ،
دیوارمی دیسه‌م ، هویوکمی دیسه‌م ،
آغیلمی دیسه‌م ، حاممی دیسه‌م ،
ییقیقمی دیسه‌م ، تماممی دیسه‌م . . .
— یا صوکره ؟ .
— قارشومه ، باقدم ، دیکلدی
— کیم ؟ .
— بر آدام !
— طانیشدیکزمی ؟
— اوبیلمم طانیرمی ، بن طانیدم . .
بابام‌می دیسه‌م ، نیزم‌می دیسه‌م ،
خیصیم‌می دیسه‌م ، خصم‌می دیسه‌م ،
جیفیت‌می دیسه‌م ، کاوورمی دیسه‌م ،
شودرمی دیسه‌م ، بودرمی دیسه‌م . . .
— اوزاتمه ! سن بولیورسین بلاکی اللهدن .
بو ، الده بر ، یالکز بك سچیلمیور نه زمان ؟
اوزاق‌می دیسه‌م ، یاقین‌می دیسه‌م ،
بوکون‌می دیسه‌م ، یارین‌می دیسه‌م ،
بهارمی دیسه‌م ، یازین‌می دیسه‌م ،
قیشین‌می دیسه‌م ، کوزین‌می دیسه‌م ! . .

محمد عاکف

هند خلافت جمعیتی مرخصیله ملاقات

دون اقشام نه مسعود بر کیجه ایدی . اخوت اسلامیه‌نك لاهوتی نشوه‌سیله متحسس قابلرك کچیردیکی بو لیل سعادته ایکی طاغ آره‌سنده صیقیشوب قالان قسطمونیده‌کی بوتون مسلمان قارداشلرمزکده اشتراك ایتملرینی ، اونك روحانی اذواقندن نصیبه‌دار اولملرینی پك آرزو ایدردك . وضعیتك الجاسیله صوك زمانلرده قسطمونی مرکز سیاستك ایلك مرحله‌سی اولدی . بو جهتله بر چوق مهم شخصیتلر ، محترم مسافرلرله تشرف ایدیور . بو بویوك بر مظهریتدرکه بوندن . بو لطفکار فرصتدن استفاده ایتمك قسطمونی ساکنلری ایچون مبجل بر وظیفهٔ قدر شناسانه‌در . عصر دیده قلعه‌لر ، تاریخی برجلر آلتندن تپه‌لرده‌کی مزار طاشلرینی سیر ایده ایده بونالان نظرلر ایچون برازبو ذروه‌لری آشه‌رق اوته‌ده قاینا‌شان اقوامك حرکتلرینی سیر ایتمك ؛ چوجقلق زمانلرندن بری شاریلتیلریله قولاقلری اویوشدیران بو جریانلرك دوکولدیکی دکزلرده‌کی متلاطم طالغه‌لرك مهیب صدالرینی ایشیتمك قسطمونیلیلر ایچون ، اوت بو قهرمانزاده‌لر ایچون متحتم بر وجیبهٔ بسالتدر . بوزلرجه سنه جهانك مختلف قطعه‌لرنده رایت اسلامی شان و شرفله طولاشدیران اناطولی مسلمانلری حسب القدر بوکون انا یوردلرینه چکیلمش ، حیات وممات مجادله‌لرینه کیریشمش بولونیور . اك مدهش ، اك وخیم دقیقه‌لرده بیله اسلامك عزتنی بوتون بر جهان کفره قارشی محافظه ایدن بو مقدس اسلام یوردینی ، بو فداکار اسلام مجاهدلرینی یاقیندن زیارت ایتمك اوزره مسلمان قارداشلرمز آسیا ، افریقا ایچلرندن ، هندستان یایلالرندن قوشوب کلیورلر . بو ایمان قارداشلریمزدن بری اولان دونکی مسافرمز ایسه سکسان میلیون هندستان مسلمانلرینی تمثیل ایدن بر ذات محترمدر . کندیسی اولجه طانیمقله مباهی اولدیغمز پشاور اشراف و متحیزانندن مصطفی صغیر خان حضرتلریدر . پایمال ایدیلمك ایستنن خلافت اسلامیه‌نك حقوقنی محافظه ایتمك اوزره هندستان طرفندن انتخاب اولنوب اوروپایه کوندریلن خلافت جمعیتی هیئت مرخصه‌سی اعضاسندن اولان بو بویوك ومحترم مسافر قارداشمز دارالخلافه‌ده اسلامك و خلافت سنیه‌نك معروض قالدیغی فجیع وضعیته تحمل ایده‌مه‌یه‌رك بو مجاهدلر یوردینه کچیور ، علمداران اسلام ایله برلکده چالیشمه‌یه هندستانجه مأمور ایدیلیور . دها اول کلمك اوزره یوله چیقدقلری حالده بر قضایه اوغرایور ، اناطولی ساحلنه کچمك ایچون (وارنه) دن بیندیکی موتوره قره دکزده تصادف ایدن بر یونان زرهلیسی ، عثمانلی ضابطی ظنیله کندیسنی اسیر ایدیور ، آتنه‌یه کوندریور ، برمدت اوراده اسرا غارنیزوننده توقیف ایدیور ، اوندن صوکره استانبوله کتیروب انکلیزلره تسلیم ایلیور . ایکی هفته قدر آرابیان خانده موقوف قالدقدن وهندستانده انواعنی کورمش اولدیغی انکلیز حقارتلرینه اوغرادقدن صوکره بر بهانه ایله کندیسنی تخلیه ایتدیرمه‌یه موفق اولیور و همان فداکار ارکان حربلرمزدن قائممقام کمال ، بیکباشی ذاتی بك و کندیسنه یاور اوله‌رق ویریلن مکتب بحریه‌نك یتیشدیردیکی کنج وجسور ضابطلرمزدن محمد بك ودیکر بعض ضابطان ایله برابر اناطولی ساحلنه کچیورلر . هر کچدیکی یرده بر چوق کونلر قالمق ایسته‌دیکی حالده سریعاً انقره‌یه کیتمك مجبوریتی اولدیغی ایچون کندیسیله اوزون بویلو تشرفه وقت اوله‌مادی .

بو بویوك مسافرك قیمتنی تقدیر بویوران قول اردو قوماندانی محی الدین پاشا حضرتلری مشار الیه خان حضرتلرینك شرفلرینه خصوصی بر ضیافت

ویرمش ، بومناسبتله قوماندانلق دائره‌سنده کرك کندیلریله ، کرك رفقالرنده بولونان ضابطان بکلرله خصوصی بر مصاحبه‌ده بولونوله‌رق استانبول ایله هندستان احوالی حقنده بعض معلومات استحصال اولونمش و اسلامك مشترك دردلری حقنده سربست بر صورتده تعاطئ افکار ایدیلمشدر .

مشارالیهك الك زیاده نظردقتلرینی جلب ایدن جهت، اناطولیده کوردکلری حریت اسلامیه‌در . زوالی دیندلشمز ، بوتون حیاتی انکلیز تضییق ، انکلیز ظلم و اسارتی آلتنده کچیردیکی ، دارالخلافه‌ده‌ده او ظالمانه اسارتدن باشقه بر حیات کوره‌مدیکی ایچون محکومیتی ، اسارتی مسلمانلرجه طبیعی بر حال عد ایدییوردی . ایلك کوروشور کوروشمز بکا استانبولده کچیردیکمز زمانلری خاطرلاتدی :

— بیلیورمیسکز ، دیدی ، او صیجاق هوالرده سسمز ایشیدیلمسون دیه پنجره‌لری قاپار ، کولکه‌مز کورولمسون دیه پرده‌لری اینديررده اویله قونوشوردق . سز بکا قوای ملیه‌دن ، اناطولیده‌کی مسلمانلرك هر درلو اجنبی تضییقندن آزاده اوله‌رق کچیردکلری حیات حریت‌پرورانه‌دن بحث ایتدکجه بن حیرتله سزی دیکلر ؛ او عالمه قارشی تحسرلر ، اشتیاقلر طویاردم . الحمدلله بو کون حر ، مستقل اسلام طوپراقلرینه یوزمی کوزمی سوردم . آه عزیزم ، بیلسه‌کز ، روحمده نه قدر سربستلك طویبیورم . مادی ، معنوی بوتون قوای حیاتیه‌می تحت تضییقنده أزن زنجیرلری انا طولی‌یه آدیم آتدیغم کون ایاقلریمك آلتنده پارچه پارچه ایدیلمش کوردم . بکا صوریورلر :

— مملکتلرمزی ناصل بولدیکز ؛ قصبه‌لرمزی ، شهرلرمزی بکندیکزمی ؟ .

تعجب ایدییوردم که بکا بویله بر سؤال ایراد ایدیلیور . بنم کبی اسارت آلتنده طوغمش ، ظلم و حقارت آلتده بویومش ، حیاتنده ولو بر کون اولسون استقلال ذوقی طاتمامش ، حریت نشوه‌سی کورمه‌مش بر آدم ابنالرك شکلنه ، سوقاقلرك حالنه دقت ایدرمی ؟ کوکلر ویران اولدقدنصکره معموره‌لرك نه ذوقی اولور ؟ انسانلرك مسکنی قولبه‌لر اولسون ؛ فقط حریتلری ، اراده‌لری اللرنده بولونسون . مملکتلرنده بیوك جاده‌لر ، بولوارلر بولونماسون ؛ فقط استقلاللرینه صاحب اولسونلر . حریتسز ، استقلالسز حیات حیاتمیدر ؟ بویله بر یشایش نه بدبخت یشایشدر . حریتسز ، استقلالسز انسانلر دمیرقفسلر ایچنده یشایان مخلوقات کیبدر . اوخ ! نه کوزل ، نه کنیش ، نه سربست مملکتلر ! .. ایسته‌دیککزی سویلر ، ایسته‌دیککزی یاپارسکز . اقعالکزده ، حرکاتکزده سربستسکز . نه انکلیز قورقوسی وار ، نه استبداد اندیشه‌سی ! تضییقسز قونوشمق ، ایشله‌مك ، تنفس ایتمك ذوقنه روحلر نه قدر محتاجدر . بو کون اللهك انسانلره بخش ایتدیکی بو بیوك نعمته مظهر اولمقله روحمده او قدر علویت ، قلبمده او قدر ذوق طویبیورم که بو حریت و استقلال اوغورنده رفاه ، ثروت ، دارات ... هرشی فدا اولسون .

— استانبوله عودت ایده‌جکمیسکز ؟

— استانبوله عودتمی ؟ .. آرتیق اوقید اسارته تحمل امکانی قالمامشدر . حیاتمی هپ ظلم و استبداد آلتنده کچیردم ، آرتیق یتمزمی ؟ انکلیز اسارتی آلتنده دنیایه کلدم . انکلیز اسارتی آلتنده بویودم . هندستانك بز مظلوم اولادلری ایچون یکانه بر مدار تسلی وارسه اوده سزدیکز . هندستانك فجائلی دره‌لری باشنده کوز یاشی دوکن هر هندلی مسلمان ایچون خلیفه‌نك دیاری بر ارض موعوددر ، بر یوزنده بر جنتدر ؛ اونك خیالیله دمکذار اولور . بنم قنامده دوشونمه‌یه باشلادیغی زمان او فجایع قارشوسنده روحم ازیلدکجه ازیلدی . وطنمك اجنبی ایاقلری آلتنده ذلته محکوم اولمسی هر کون قلبمی صیزلاتیوردی . آه ، اونه آجی ، نه الملی بر حیاتدر ! کونلر دکل ، سنه‌لر دکل ؛ عمرلر بو اضطرابلر ایچنده سوروب کیدر . فقط بر زمان کلدی که کندی دردمزی اونوتدق . اسلامك مرکزینی مدهش بر فلاکت قاپلادی . اوروپا اسلامی بوغمق ، صوك مدار تسلیمزی ده ییقمق ایسته‌یوردی . معاذالله اویله اولیرسه آرتق رها و سعادتی تخیله ده امکان قالمایه‌جقدی . مرکز خلافتك اوغرامقده اولدیغی بو مصیبت عظما بوتون هندستانی صارصدی . هر طرفده بیوك بیوك اجتماعلر ، هیجانلی قونفره‌لر عقد ایدیلدی . هند خلافت جمعیتی نامیله اساسلی و بوتون هندستانه شامل بر تشکیلات وجوده کتیریلدی . اوروپانك او ظالم قرارینه ، قرار اعدامنه مانع اولمق اوزره درحال اوروپایه بر هیئت مخصوصه اعزام اولوندی . هندستانك الك فداکار والك یوره‌کی یانیق اولادندن محمد علی حضرتلرینك ریاستی آلتنده اولان بو هیئت لوندره‌یه کیتدی ، پاریسه کیتدی ، بوتون اوروپایی دولاشدی . خلافت اسلامیه‌یی قورتارمق ایچون هر درلو سیاسی تشبثلرده بولوندیلر . حتی بعضاً یلك آجی ده‌سویلدیلر ، تهدیدکار بر وضعیت ده آلدیلر . بن ده استانبوله مرخص اوله‌رق کلدم . کاشکی کلمه‌یدم ده اسلامك او الك بیوك فلاکتنی کورمش اولمایه‌یدم . فقط او آجی‌یی ده طاتمق مقدرمش ! دنیایی کزدم ، قارشیمه هپ انکلیز ظلمی چیقدی . اسلامك مرکزینه کلوب ده خلیفه‌یی ، خلیفه‌نك وکلاسنی ، وزراسنی ، اسلامك بوتون مؤسساتی انکلیز تحکمی آلتنده کوروبجه اسلامك دوشدیکی بو ذات و سفالتی هونکور هونکور آغلاتدی . بیلیورسکز ، او فجیع حالی کورمه‌مك ایچون أومدن چیقمایوردم . کونده بیك کره اولوب بیك کره دیریلمك نه تحملسوز فلاکتدر . بن عمرمده آجینك بوقدر شدتلیسنی ، ذلتك بوقدر فجیعنی کورمه‌مشدم . استانبولده بر از دها قالمش اولسه‌یدم ، یادلی اولوردم ، یا بر طاشقینلق کوستره‌رك ابدیاً انکلیز زندانلرینه آتیلیردم . جناب حقه بیکلرله شکر اولسون بنی او جهنم حیاتندن قورتاردی ، اسلامك حر و مستقل یوردینی کورمه‌یی بکا نصیب ایلدی . بن ظن ایدییوردم که اسلام بوتون دنیاده اسیر ، هر یرده ذلیلدر . فقط اویله دکلمش . اسلامك عزت و شرفنی محافظه ایدن ، اسلامك حریت و استقلالنی یاشادان قهرمان مجاهدلر دیاری ده وارمش . ارتیق بنده بالفعل بو حیات مجاهده‌یه اشتراك ایدییورم .

بوراده ، اناطولیده انشاءالله هپ برابر چالیشه‌جغز . بوتون اسلام عالمی قورتاره‌جغز . انكلیز استانبولده بولوندقجه اوراده عودت ایتمك بیله بیله جهنمه كیرمك دیمكدر .

— طوغرودر . انشاءالله مظفراً استانبوله كیره‌جكز . انكلیز ظلمی بوتون اسلام عالمنده قیریله‌جق ، محو اوله‌جقدر .

— آه ، اوظالمانه دساس ، نه‌فتنه‌كاردر . بوتون دنیانك آتشه و برده قارشوسنه بیله ذره قدر الم حس ایتمز . اقوامی بربرینه طوتوشدیرر ، بر مملكت افرادینی بربرینه دوشورر ، عینی دیندن اولانلر ارهسنه بیله فتنه‌لر القا ایدر ، اونلر بربرله دیدیشیركن تپه‌لرینه چوللانیر . حیوان كبی اونلری اراده‌سنه رام ایدر . سولوك كبی قانلرینی امر . بز اویله هندستانده‌كی بوظالمانه ، بوفتنه كارانه سیاستی پك ای بیلیورز . اونك ایچون مرحمت ، انسانیت قطعیاً یوقدر . یالکز تحکم وتنفع واردر . بونی تأمین ایچون هر ملعنتی اجرا ایتمكدن چكنمز . میلیونلرجه انسان محو ایدر ، مملكتلری خاك ایله یكسان ایلر ، درلو درلو یالانلر ارتكاب ایتمكدن صیقیلماز . افغانستانه قوجاق قوجاق بیاننامه‌لر آتمه‌رق آناطولیده روملرك اكثریت تشكیل ایتدیكنی ، آناطولیده مسلمانلرك اهمیتی قالمادیغنی پروپاغاندا ایدوب طوریبور . بوصورتله افغانستان مسلمانلرینك افكارینی زهرلمك ، اوراده‌كی حركت وفعالیتی صارصمق ایستیور . چونكه شیمدی افغانستانده بویوك حاضرلقلر واردر . یوز بیكلرجه هندلی افغانستانه كچور ، اورایه هجرت ایدیور . هله هندستان اكابرندن ظفر علی خان نامنده‌كی پك فداكار برذات واردركه بوكون كابلده افغانستانی مدهش صورتده تحریك ایدوب طوریبور . خلافتك كفار اسارتی آلتنه دوشدیكنه ، اناطولیده‌كی مسلمانلرك امحا ایدیلمكده اولدیغنه ، بوتون مسلمانلر ایچون انكلیزلره ومتفقلرینه قارشی جهاده باشلامق فرض بولوندیغنه دائر بیاننامه‌لر نشر ایدیور ، نطقلر ویریبور . دیكر طرفدن عثمانلی ضابطلری‌ده افغانستانی تعلیم وتسلیح ایدیبور . افغانستان اودرجه‌یه كلشدی‌كه بر آره‌لق مسلح فرقه‌لر بیله اناطولی‌یه كوندریبوردی ، هرانه قدركلن بو مجاهدینك نه‌دن طولایی عزیمتلری تأخر ایتدیكنی آكلایه‌مادم . امین اولوكزكه بوكون افغانستان خلیفه‌یی اسارتدن قورتارمق ایچون آناطولی‌یه عسكر كوندرمه‌یه عزم ایتمشدر . بو بر غایاندركه انكلیزلری تدهیش ایدیور . بونك اوكنه كچمك ایچون بیله‌كز انكلیزلر نه‌تزویرلر ایجاد ، نه‌فسادلر ایقاع ایدیور . افغانلیلر حقیقةً چوق قهرمان آدملردر . آسیاده‌كی اقوام اسلامیه آره‌سنده‌كی افغانلیلر قدر جسوری یوقدر ، دیسه‌م جائزدر . وبونلر بر كره عزم ایتدیلرمی ، اوكارینه هیچ برشی طوره‌ماز . بم مملكتم اولان (پشاور) افغانستان حدودنده‌در ، بومناسبتله اونلری ای طانیورم . بوكون افغانلیلر اویله دیبور :

— بز هندلیلر كبی پاره ویره‌مییز ، فقیرز . بز سونكولرمزله اناطولی‌یه یاردیم ایدر ، خلافت اسلامیه‌یی قورتارمه‌یه چالیشیرز .

افغانلیلرك بو جلادتی محی الدین پاشا حضرتلرینك پك خوشنه كیتدی :— آفرین افغانلیلره ! دیدی . تام مسلمان ایمشلر . حقیقی پك كوزل آكلامشلر .

— اوت ، پاشا حضرتلری ! بوكون بوتون عالم اسلام آرتیق حقیقتی آكلامشدر . بالفعل چالیشماقجه ، جهاد میدانلرنده اولمدقجه اسارتدن ، ذلتدن قورتوله‌مایه‌جغنی ادراك ایتمشدر . اونك ایچوندركه بوكون هرطرفده مسلمانلر حركته باشلامش ، فعالیته كچمشدر . هندستانده بیله افكار دكیشمشدر . آرتیق سوزك ، سیاسی تشبثاتك ، یالوارمه‌نك ، یاقارمه‌نك زمانی كچمش اولدیغی آكلاشیلمشدر . اوروپاده قاپو قاپو طولاشدق . سكسان میلیون مسلمانی تمثیل ایدن هند خلافت جمعیتی هیئت مرخصه‌سی اوقدر باغیردیغی ، فریاد ایتدیكی حالده قولاق آصان اولمادی . الی ، یدی عصرلق قوجه بر سلطنتی پالطه‌دیلر . نه خلافت طانیدیلر ، نه اسلام افكاری دیكله‌دیلر . اگر اوجمعیتك آرقه‌سنده ، چوق دكل ، ایكی یوز بیك سونكو اولایدی او وقت هیچ باغیرمه‌یه‌ده لزوم یوقدی ، درحال مطالباتی اسعاف ایدیلیردی . هرنه ایسه ، هپ بونلر بر درسدر . مسلمانلر باشلرینی طاشدن طاشه اوره‌اوره نهایت بوكون حقیقتی آكلایورلر .

بوندن دها بر بچوق سنه اول بز هندستان مسلمانلری پروتستولرده ، سیاسی تشبثلرده بولنوركن هند و اختلالجی رؤساسندن میستر غاندی دیمشدی‌كه :

— نافله اوغراشیورسكز . انكلیزلر بویله پروتستودن ، مخطره‌دن هیچ برشی آكلامازلر . اونلر قوتدن باشقه برشی طانیمازلر . بویله‌شیلرله اوغراشه‌قدن ایسه بالفعل ایشه باشلامق دها مؤثردر .

بوكا رغماً هند مسلمانلری تشبثات سیاسیه‌دن ، رجا و نیازدن واز كچمدیلر . فقط بوتون تشبثلر خسران ایله نتیجه‌لننجه شیمدی میستر غاندینك سوزینه كلدیلر . آرتیق بوندن صوكره ز هندستان مسلمانلری بواتیقه‌مزی دكیشدیریورز . انكلیزلره قارشی فعلاً مخالفت و مجاهده‌یه باشلایورز .

صوكره انا طولی‌یه معاونت نقدیه مسئله‌سی‌ده بوكون باشقه بر شكله كیریور . مقدما جمعیت اعانه صورتیله پاره طوپلایوردی . طوپلانه طوپلانه بر بچوق میلیون انكلیز لیراسی طوپلاندی . بونك نه اهمیتی اولور ؟ شیمدی هند مسلمانلری ویردكلری ویركینك ثلثنی انا طولیده‌كی جهاده تخصیص ایدیورلر . بویله اولورسه عظیم بریكون تشكیل ایدر .

— انكلتره بوكا ممانعت ایتمزمی ؟ .

— الندن كلسه ممانعت دكل ، اعدام بیله ایدر . فقط بوكون هندستانده آرتیق انكلتره‌یه ویركی ویرمه‌مك مسئله‌سی الا بیلدیكنه افكاره‌یایلمشدر . وبو هندلیلر ایچون بر شعار مخصوص حالنی اكتساب ایتمشدر . ظن ایدرم ، اصل قیامت بورادن قوپاجقدر .

— پك اعلا ! فقط بز هندستان ایله ناصیل مواصله‌یی تأمین ایده‌جكز ؟

انكلیزلر دكزلره حاكم اولدقجه بومشكل اولمازمی ؟

— طبیعی مشكلدر . فقط بز همتلرمزله او كوجلكلری ازاله ایده‌جكز. الحمدلله بوكون اناطولینك اسیا ایله اتصالی تأمین ایدیلمشدر . آره‌ده وجوده كتیریلمك ایسته‌نن ارمنستان حائلی اورته‌دن قالدیریلمش ، اسیا یولی اچیلمشدر .

— اسلام عالمی آره‌سنده اساسلی بر وحدت وارتباط تأمینی ایچون نه كبی تشبثاتده بولونه‌بی مناسب كوریورسكز ؟

— بوخصوصده برطاقم پروژه‌لرمز واردركه انقره‌ده مقام عائدینه عرض ایده‌جكم . هر شیدن اول شو اناطولی حركتنی موفقیتله ادامه ایتمك لازمدر . بوتون سر موفقیت بوراده‌در . یالكز هندستان مسلمانلری دكل ، بوتون اسلام عالمی سزك بو قیام وجهادكزی تبجیل ایتمكده‌در . وسزك موفقیتكز بوتون اسلامك موفقیتیدر . سزك وحدتكز بوتون اسلامك وحدتیدر .

— كمال بك افندی! سزده بزه برازاستانبول حوادثی ویره‌یه‌جكمیسكز؟

— استانبولده ذات وحقارتدن ، احتراصاتدن ، انتریقه‌دن باشقه نه واركه سویله‌یه‌یم . بونلری ایشیتمكدنسه ایشیتمه‌مك هرحالده دهاخیرلیدر . انكلیزلردن اول بز كندیمز نه رذالتلر یاپدق . سابق قابینه ایشی بوتون بوتون رذالته دوكدی . شخصی منفعتلر ، احتراصلر ، اسرافلر ، ارتكابلرارورته‌لغی قاصوب قاوورمشدی. جنازه اورته‌ده ایكن هركس میراث قاپیق دردینه دوشدی ، حكومت انكلیزلرك النده بازیچه ، عادتا اونلرك بر واسطهٔ اجرائیه‌سی ایدی ، بوكا مقابل دیكر دولتلرله كچیمسزلك . حاصلی كرك داخله قارشی ، كرك خارجه قارشی هیچ بر حیثیت وموقعی قالمادی . نهایت كونك برنده مقلوب كیتدی .

— انكلیزلر ناصیل بو سقوطه موافقت ایتدیلر ؟

— فریدپاشا قابینه‌سنك اناطولی‌یه قارشی قوتله برشی یاپه‌مایه‌جغنی انكلیزلر پك اعلا آكلادیلر . اونك اوزرینه باشقه بر انتریقه چویرمك ایسته‌دیلر. اناطولی افكارینی تشتته دوشورمك . ذاتاً ارتیق قابینه‌یی طوتمق امكانی قالمامشدی . زیرا رذالتلر عیوقه چیقمشدی . دیكر طرفدن روسیه‌ده ویونانستانده احوال سیاسیه‌نك الدیغی شكل اناطولی‌یه دها فضله قوت ویریبوردی ، انكلیزك استانبول سیاستنی ضعفه دوشوریبوردی . معلومیا ، انكلیز سیاستی نه‌قدر اوینافدر . منفعتنه خادم وآلت اولان اقوام واشخاص اوخدمتی ایفا ایده‌مه‌یه‌جك برحاله كلنجه بر تكمه ایله ارقه‌چویرمك ، دون الك بویوك دشمن دیه‌رك یوزندن قالدیرمق ایسته‌دیكی ملتده برازاثر حیات وقوت كوروبجه هیچ صیقیلمه‌دن النی اوزاتمق انكلیزلرك شعار مخصوصیدر. صوكره قلعه‌یی دائما ایچندن فتح ایتمك ، آره‌سنده وحدت كوردیكی ملتلری تفرقه ونفاق ایله تشتته دوشوردكدن صوكره تپه‌سنه چوللانمق انكلیز سیاست ظالمه‌سنك عمده‌سیدر . بناءً علیه اناطولیده تمضو ایدن موجودیت سیاسیه‌نك كوندن كونه تكمل ایتمسی وقوتنك ارتمسی انكلیزلری جدی صورتده اندیشه‌یه دوشوردی . فرید پاشا قابینه‌سی استانبولده رأس كارده قالدقجه اناطولی وحدتی دها زیاده آرتیور ، استانبوله قارشی بغض ونفرت كسب شدت ایدیبوردی . ارتیق تمامیله آكلاشلمشدیكه استانبولله اناطولینك آكلاشمسی نه ایلكله نه زورله قابل دكلدی .

— حالبوكه بزم بیلدیكمزه و آكلادیغمزه كوره انكلیزلرجه مطلوب اولان اناطولی ایله استانبولك آكلاشماسی و آره‌ده‌كی اوچورومك دها زیاده درینلشمسیدر . فرید پاشا قابینه‌سی كلزدن اول صالح پاشا قابینه‌سی زماننده انكلیزلر بو سیاستی تعقیب ایدیبورلردی . بوندن مقصدلری ده حكومت عثمانیه‌یی ایكی‌یه بولمك ، و بو ایكیلكی طبیعتیله بر امر واقع حالنه كتیرمكدی . ذاتاً معاهده‌ده كورولدیكی وجهله استانبول و جواری ایچون آیری بر شكل اداره تعیین ایدلمسی انكلیزلرك بو مقصدینی پك واضح صورتده كوستریور . دها آچیقجه‌سی سلطنتله خلافتی آییرمق ، خلافتی قوهٔ مادیه‌دن محروم پاپالق كبی بر شكله صوقمق ایسته‌یوردی . حتی بر زمانلر اوروپا مطبوعاتی بومسئله‌یی دیللرینه طولادیلر : عثمانلی حكومتنی اناطولی‌یه نقل ایتمك ، استانبولده بوتون مسلمانلره عائد اولمق اوزره یالكز مقام خلافت اوله‌رق براقمق لازم كله‌جكی حقنده خیلی نشریاتده بولوندیلر . یعنی خلافتی یالكز اسماً ابقا ایتمك ، فعلاً تمامیله اورته‌دن قالدیرمق . یوز میلیون تبعهٔ اسلامیه‌یه مالك اولان انكلتره ایچون بو مسئله‌نك نه درجه بویوك اهمیتی اولدیغی معلومدر . انكلیزلرك بوتون هجوملری ، دشمنلقلری خلافته‌در . بو مؤسسهٔ اسلامیه‌یی اهمیتدن اسقاط ایتمك ، كندی تحت نفوذینه آلمق ، تخریب ایتمك انكلیزجه الك بویوك غایه‌در . بونك ایچون بر زمانلر انكلیز مطبوعاتی آچیقدن آچیغه خلافتله سلطنتك تفریقی لزومی حقنده نشریاتده بولوندیلر . فقط هندلی اعاظم محررین اسلامده خلافتله سلطنتك تفریقی امكانسز بولوندیغی ، سلطنتسز یعنی قوهٔ اجرائیه‌سز ، حكومتسز خلافتك بر معنای شرعیسی اولمدیغی ، خلافتك امر دین ودنیاده ریاست عامه‌دن عبارت بولوندیغی حقنده اوزون اوزادی‌یه نشریاتده بولوندیلر . بزده سبیل الرشادده بو خصوصه دائر خیلی مدافعاتده بولوندق . بونك اوزرینه انكلیزلر مسئله‌یی باشقه شكله دوكدیلر . دیللرینی طوته‌رق فعلاً بر امر واقع حصوله كتیرمك اسبابنه تشبث ایتدیلر . هرشیدن اول استانبول ایله اناطولی آره‌سنده بر اوچوروم حصوله كتیرمك لازمدی ، صالح پاشا قابینه‌سی انكلیزلرك بو پلانه الدن كلدیكی قدر مقاومت ایتدی . او صره‌لرده ؛ اناطولیده تأسس ایتمك اوزره اولان قوای ملیه دخی بعض مسائلده اجتهاداتندن فداكارلقلر كوسترمك صورتیله افتراقه میدان ویرمه‌مك ایسته‌یوردی . حال بوكه او زمان مجلس مبعوثان اناطولیده بر یرده تشكل ایتمش اولسه‌یدی هرحالده انكلیزلر پلانلرینی تطبیق خصوصنده پك بویوك مشكلاته اوغرارلر ، احتمالكه موفق ده اوله‌مازلردی . لكن او زمان بوتون رجال حكومت بوكا مخالفدی وقوای ملیه‌ده صالح پاشا قابینه‌سیله بو یوزدن بوزوشمق ایسته‌میوردی . مجلس مبعوثان انكلیز دائرهٔ نفوذنده تشكل

ایدیجه، آدام عقللی بر موجودیت کوستره‌مدی . انکلیزلر مجلسده بر اختلاف چیقارمق امیدلرنده یاکیلدقلرینی اکلاینجه، فرید پاشایی رأس کاره کتیرمک، بو صورتله اناطولیده، استانبوله قارشی بر نفرت حصوله کتیره‌رک قالقار کبی اولان اختلافی کوروکله‌مک اسبابنه تشبث ایتدیلر . قابینه‌یی دوشورمک، مجلسی طاغیتمق ایچون استانبولده ترتیب اولونان اشغال نمایشلری اوزرینه فرید پاشایه مهر همایون ویردیرلدی . شیخ الاسلامه قوای ملیه‌نک قوای باغیه اولدیغی حقنده فتوالر امضا ایتدیرلدی . حکومت، سلطنت، خلافت، دین . . . آرتیق هر شی انکلیزلرک بازیچه‌سی اولدی . انکلیزلرک بوتون بو ترتیبات سیاسیه‌لرندن مقصد اناطولی ایله استانبول اراسنده طولمایه‌جق صورتنده بر حفرهٔ افتراق وجوده کتیرمکدی . انکلیزلرک حسابنه کوره قوای ملیه، مهاجماتنی یالکز فرید پاشایه قارشی دکل، مقام سلطنت و خلافته ده توجیه ایده‌جکدی . او زمان انکلتره، هندستانه قارشی:

— ایشته کوریورسکز یا، سزک خلافت، خلافت دیه قیامتلری قوپاردیغکز مقامه قارشی بالذات تورکلر مخالف و معارضدرلر، خلافتی بن دکل، تورکلر قالدیرمق ایسته‌یور .

دیه‌جک؛ اسلام عالمنده علیهمزه توجیه ایتدکدن صوکره خلافتک حامیسی سوسی طاقینه‌رق اورته‌یه چیقه‌جقدی . هر طرف هرج و مرج ایچنده قاله‌جق، انکلتره چوبوغی یاقه‌رق کیف چاته‌جق، او بونی اکمال ایتمش اوله‌جقدی .

فقط قوای ملیه، جناب حقک الهام و عنایتیله، بو طوزاغه طوتولمادی . خلیفه‌نک اسارتنی اعلان ایتدی . و بو حرکت ملیه‌نک خلیفه‌یی و مؤسسات خلافتی اسارتدن قورتارمه‌یه معطوف اولدیغنی بوتون جهانه بیلدیردی . بونک اوزرینه انکلیزلر هیچ بکله‌مدکلری بر حادثه قارشیسنده قالدیلر، بر مدت شاشالادیلر . فقط مأیوس اولمایه‌رق فعالیتلرینی آرتیردیلر . فرید پاشایی موقع اقتداره کتیرمک، فتوی چیقارتمق، مجلسی طاغیتمق کبی مهم موفقیتلری الده ایتدکدن صوکره اختلافی کوروکله‌مک قولایلاشمشدی . بو زمانده، مصرده وقتیله ترتیب ایتدیکی عرابی حادثه‌سی کبی بر وضعیت حصوله کتیرمک آز موفقیت دکلدی . اونک اوزرینه قوای انضباطیه‌لر تشکیل ایتدیردی . انزاوورلر چیقارتدی، جمعیت محمدیه‌لر ترتیب ایتدیردی، مسلمانلر آره‌سنه فتنه صوقمق ایچون الندن کلن هر واسطه‌یه تشبث ایتمکدن کری طورمادی . دیکر طرفدن یونانی تقویه و تحریک ایتدی . نهایت اویله بر وضعیت حصوله کتیردی که مابعدینه خلیفه پاپا کبی بوتون قوای مادیه‌دن محروم، اراده‌سز، نفوذسز بر حالده قالدی . معاهدهٔ صلحیه‌ده استانبول و جوارینی‌ده عادتا بین الملل بر شکله قویدی . بونی امضا ایتدیره‌جک سرسه‌لرده بولدی، اناطولیده اوته طرفده کندی کندینه نه یاپارسه یاپسون، دیدی .

[illegible]ک ایچون بزه کوره اناطولی ایله استانبولک آیرلمسی انکلیزلرجه مطلوب دکلدر . بالعکس بو افتراقی ارتیرمق انکلیز سیاستنک عمده‌سیدر .

— اوت، اوراسی اویله‌در . انکلیزلرک، هر نه صورتله اولورسه اولسون، تفرقه‌نک ادامه‌سی طرفداری اولدقلرنده شبهه یوقدر . فقط بو کون وضعیت دکیشمشدر . وضعیت دکیشنجه پولیتیقه‌یی ده تبدیل ایتمک اقتضا ایدر . کوندن کونه کسب قوت ایدن اناطولینک انحلالی ایچون یکی یکی تدبیرلر دوشونن انکلیزلر ارتیق فرید پاشا قابینه‌سی طوتمقله اناطولی‌یه قارشی بر شی یاپامایه‌جقلرینی آکلادیلر، بر کره عسکر طوپلایه‌رق سوق ایتمک قابل دکل . تجربه ایتدیلر، ممکن اوله‌مایه‌جغنه قطعی قناعت کتیردیلر . قوای انضباطیه تشکیلی زمانلری کچدی . صوکره مصلحانه حلولکده امکان اولمدیغنی کوردیلر . فرید پاشا رأس کارده قالدقجه اناطولی دها زیاده برله‌شیور و قوتله‌نیور . بر دفعه‌ده فرید پاشایی چکه‌رک اناطولیجه معتبر ادملری ایش باشنه کتیرمک، بو صورتله اناطولی افکارینی تردده دوشوره‌رک یکی یکی دولابلر چویرمک پولیتیقه‌سنی تجربه ایتمک ایسته‌دیلر . ورانکل قوتلری محو اولیور، یونانستان صالانیور، رومانیا قره‌دکزده‌کی اناطولی سواحلنه عسکر سوق ایتمک تکلیفنی اوکجه قبول ایدرکی بر وضعیت طاقیندیغی حالده احوال سیاسیه‌نک الدیغی شکل اوزرینه اوده واز کچیور . باشقه طرفدن ایسه قوت تدارکنه امکان یوق . یونانستان بوتون بوتون انحلال ایدیور، اناطولیده قطعی انهزامه وغرامه‌دن اول ایشلری داخلاً قاریشدیرمق، اناطولی ایله بر مذاکره قاپوسی آچه‌رق کندیسی‌ده بو وسیله ایله بورنی صوقمق اوزره، فرید پاشانک سقوطی ایله قوای ملیه‌یه طرفدار بر قابینه‌نک رأس کاره کلمسنه انکلیزلر و متفقلری موافقت ایتدیلر . بویله بر قابینه موقع اقتداره کلنجه اناطولی نه دیه‌جک، قوای ملیه جه‌ده محترم طانیلان بو ذواتدن هیچ بریسنه خیانت اسناد ایدیله‌میه‌جک، بو صورتله اناطولی شاشیرتیله‌جق، استانبولده خلیفه‌نک کویا سربست بولندیغی ذهابی فکرلره القا ایدیله‌جک!.. افکارده بویله بر تردد حصوله کتیردکدن صکره اناطولی ایله باشلایه‌جق طبیعی اولان مذاکراته کندیسی‌ده بر صورتله مداخله ایده‌جک، او وسیله ایله تورک دوستلرندن (!) بلکه برقاچ انکلیزی‌ده اناطولی‌یه کوندره‌جک . معلومیا، تورک طرفداری دیه برقاچ دوزینه انکلیز دوستلری واردر . بونلر بر فساد ترتیب اولوندیغی زمانده اورته‌یه چیقارلر . تورکلرک خیرخواهی! دیه ایچمزه صوقوله‌رق تزویراتده بولنورلر . ایشته بو قبیلدن بعض تورک دوستلری (!) اناطولی‌یه کله‌جک، بوراده‌کی رجال حکومتک افکارینی اکلایه‌جق، هانکی نقطه‌لردن تفرقه چیقارمق قابل اولدیغنی کوره‌جک، اوکا کوره انکلیزلر یکی تدبیرلره مراجعت ایده‌جکلر .

— برادر، شو دساس انکلیزلری نه کوزل اکلامشسکز .

— اویله یا، قوای ملیه طرفداری بر قابینه‌نک ایش باشنه کلمسنه بزم خیرمز، وحدتمز ایچون طرفدار اوله‌جق دکلر یا .

— اناطولینک آرتیق انکلیز دسیسه‌لرینه، انکلیز حیله‌لرینه الدانه‌جق بر حالده بولنمادیغنه امین اوله بیلیرسکز .

— یالکز شیمدی انکلیزلرک باشقه بر تشبثی وار . ینه دین پرده‌سی آلتنده بر فتنه چیقارمق ایسته‌یورلر . سیاستجی بر طاقم صاریقلیلردن مرکب دینی بر فرقه تشکیل ایتدیرمک ایسته‌یورلر . طبیعی توفیق پاشا قابینه‌سی اوزون بویلو رأس کارده قاله‌مایه‌جقدر . انکلیزلر ترتیب ایتدکلری فساد

طولانی یولنه قونغجه‌یه قدر اونی اداره ایده‌جکلر ، صوکره یکی‌اویونلرینه باشلایه‌جقلر . او دینی فرقه‌یی رأس کاره کتیره‌جکلر .

— دیمك ، حالا استانبولده دینی، فرقه‌جیلقه ، انکلیز منفعتنه آلت ایده‌جك کیمسه‌لر وار ! یازیقلر اولسون . زواللی دین ! اوته‌کینك بریکینك النده بازیچهٔ سیاست ومنفعت اولمش ! اللهدن قورقماز ، پیغمبردن صیقیلماز آداملر ! . او دینك هانکی نقطه‌سی ذلتی ، اسارتی قبول ایدر ؟ او دینك هانکی آیتی انکلیز اراده‌سنه بویون اکمه‌یی ، انکلیز منفعتنه خادم اولمه‌یی تلقین ایلر ؟ او انکلیزلرکه بوکون خلافتك شرائط اساسیه‌سنی ییقدیلر . قرآنك احکامنی معطل براقدیلر . عجبا دینی فرقه یاپمقله مشغول اولان او ذوات کرام بیلمیورلرمی‌که بقای اسلامك شرائط ضروریه‌سی اولان سد ثغور ، تجهیز جیوش ، تنفیذ احکام و قضانك بوکون هیچ بریسی قالمامش ، بناء علیه معنای خلافت مهمل اولمشدر ؟ اسلام حدودینی دشمنه قارشی قاپایه بیلمك ، ایسته‌دیکی قدر عسکر طوپلایوب تجهیز ایتمك ، اجنبی مداخله‌سندن تماميله آزاده اوله‌رق احکام شرعیه‌یی اجرا ایتمك خصوصنده خلیفه‌نك و حکومتنك حریت و استقلال تامی اولمادقجه خلافتك معناسی وارمیدر ؟ معاهدهٔ صلحیه بقای اسلامك بوشرائط ضروریه‌سنی تماميله قالدیرمامش‌میدر ؟ بوکون خلیفه کفارك تجاوزینه قارشی حدودلرینی قاپامق ، عسکر طوپلامق ، احکام اسلامیه‌یی تنفیذ ایتمك صلاحیتلرندن هانکیسنی حائزدر ؟ طوغروسی، خلافتك ، دینك انکلیز النده بویله اسیر واویونجاق اولدیغی بر زمانده انکلیزلرله توحید مساعی ایدرك دینی فرقه‌ تشکیل ایتمك ، بوصورتله اسلامی انکلیزلره دها زیاده ازدیرمك قدر مدهش جنایت تصور اولونه‌ماز .

— اوت، بویله برفرقه تشکیل ایتدکدن صوکره رأس کاره کله‌جکلر ، اناطولی‌یی ازه‌جکلر .

سوز بورایه کلنجه دمیندن بری بحثی کمال دقتله دیکله‌مکده اولان محی الدین پاشا حضرتلری درحال شو جوابی ویردیلر :

— تمام . چوق ایی . فقط کیج قالمشلر ، عون حقله بز قوای ملیه‌مزی بوکون عساکر منتظمه حالنه کتیردك . اردولرمزی تجهیز وتحشید ایتدك . بوندن صوکره بزم اوزرمزه کیمسه کله‌مز ، عون حقله بز ایلری‌یه کیده‌جکز . دشمن استیلاسی التنده قالان اسلام مملکتلرینی ، کفار اسارتی التنده بولونان اسلام خلیفه‌سنی قورتاره‌جغز . واسلامك حاکمیت مستقله‌سنی تأسیس ایده‌جکز .

— استقبالی نصل کوریورسکز ؟

— استقبال پك اچیق صورتده کورولیور . انکلتره شرقدن چکیلیور . قره‌دکزده‌کی بتون استناد نقطه‌لرینی الدن قاچیردی . قافقاسیاده برعلاقه‌سی قالمادی . جنوبی روسیه‌ده‌کی محیسی‌ده انهزام قطعی‌یه اوغرادی . یونانستان الدن کیتدی . ارمنستان بیتدی . درت طرفدن شرقده مغلوب اولدی . شمدی مدافعه وضعیتنه مجبور . بوش قالان بولشه‌ویك اردولری رومانیایی ، بالقانلری تهدیده باشلایه‌جقدر . اونك ایچوندرکه انکلیزلر قرارکاهلرینی ادرنه‌یه نقل ایتدیلر . بوغازلری مدافعه ایچون اوراده مدافعه ایتمك ایسته‌یه‌جکلردر . فقط پك چابق ترك موقع ایده‌جکلرینه شبهه یوقدر . بولشه‌ویك متفقلرمزك چناق قلعه‌یه ایندلرینه هیچ برشی مانع اوله‌مایه‌جقدر .

— اونلر یوقاریدن انکلیزلری تضییق ایدرکن بزدن انشاءالله اشاغیدن چناق قلعه ساحللرینه واصل اولورز .

— انکلیزلری قره‌دکزده ومرمره‌دن تماميله آتمایه جناب حق بزی موفق ایده‌جکدر .

— یالکز بورالردن دکل ، انشاءالله عموم مسلمان دیارندن بوتون اوظالم ایمپریالیستلری آتمق نصیب اولور .

برهیئت معظمه‌نك آناطولمزه قدومی

عزت وصالح پاشالر حضراتیله حسین کاظم بك افندینك ، فطین افندی استادمزك ، منیر ، وجواد بك افندیلرك آنقره‌یه مواصلتلرینی استبشار ایتدك .

اردومزك اك قیمتلی، اك فضیلتلی امراسندن بولندقلری امتك اجماعیله ثابت بولنان عزت وصالح پاشالر حقنده سوز سویله‌مه‌یی زائد عد ایده‌رز .

حسین کاظم بك افندی ایسه مملکتمزك اك ذکرلی ، اك جوال ، اك فعال اولادندندر . شیخ محسن فانی عنوان مستعاریله علمی ، ادبی ، سیاسی ، اجتماعی دینی پك چوق جوهرلی یازیلر یازان ؛ هله یکرمی بش اوتوزسنه اوغراشه‌رق لسانمزك شیمدی‌یه قدر کیمسه طرفندن ترتیب ایدلمه‌مش اولان ، معظم وهرمعناسیله مکمل برلغتنی میدانه کتیرن فاضل مشارالیهی محترم قارئلرمز البته قیاباً اولسون طانیه‌جقلردر .

فطین افندی خواجه‌مز ، کلنجه مسلمانلرك اك متنفذ ، اك متکامل رجال علم وعرفانندن بولنان بوعلامهٔ جهتبروری آرامزده کوره‌رك کندیسنك کرك علوم شرقیه وغربیه ساحه‌سنده‌کی احاطهٔ کلیه‌سندن استفاضه ایتمکی ، کرك سیاسیات واجتماعیات وادیسنده‌کی وقوف وتجربه‌لرندن مستفید اولمه‌یی تمنی ایتمیه‌جك ، بناء علیه بوعظیم فرصتی غنیمت بیلمیه‌جك هیچ برمسلمان تصور ایده‌میز .

منیربك افندی وطنمزك رجال حقوق وسیاستندن بولونمق وغرب لسانلرنده احاطهٔ کامله اصحابندن اولمق حیثیتیله عرفان وحمیتلرندن اعظمی استفاده‌لرده بولونه‌جغمز طبیعیدر .

جواد بك افندینك کیم اولدقلرینی تعیین ایده‌مدکسه‌ده بویله بر هیئت مبجله ارکانی اراسنده بولنان مير مشارالیهك‌ده وجودی مملکت ایچون خیر محض تلقی ایدیله‌جك ارباب مزیت وفضیلتدن اولدقلرنده اصلا تردد ایتمدك .

بناء علیه ذوات مشارالیهمك هر برینه عرض خوش آمدی ایده‌رك وطن اسلامك سعادتنه معطوف اولمسی طبیعی بولنان بوتون آمال مقدسه‌لرنده مظهر توفیق اولمه‌لرینی جناب حقدن تمنی ایلرز .

بویوك ملت مجلسنده اوقونان

ارمنستان معاهده‌سنك بعض مواد مهمه‌سی

ماده : ۳ — عثمانلی وروس و بوتون جهان ایستاتستیقلرینك و مستقر اولان اجتماعی وضعیتك کوستردیکی وجهله عثمانلی حدودی داخلنده ارمنی اکثریتنی حاوی هیچ بر قطعهٔ اراضینك موجود بولونمادیغی بووسیله ایله‌ده تأیید وتصدیق اولنور (شدتلی آلقیشلر) .

ماده : ٤ — تورکیا ایله ارمنستان اره‌سنده‌کی حدودی اشاغی قره صو منصبندن اعتباراً اراس نهری — کشاخ شمالنه اربه چایی — بعده قیزیل چاچاق وحاجی پیری‌دن کچن دره — زیارت طاغی ذروه‌سی و چیلدیر کولی خطی تشکیل ایدر .

ماده : ٦ — امپریالیست دولتلرك تحریكات و تشویقاتی آثری اولارق آسایشی مخل احوال وحركاته فیمابعد امكان حصول براقیلمامسی امل خالصانه‌سنه بناءً اریوان جمهوریتی آسایش داخلی‌یی محافظه‌یه كافی و اسلحهٔ خفیفه ایله مجهز ژاندارمه قوتیله حدود مملكتی مدافعه‌یه مخصوص و سكز جبل ویا صحرا طوپی ویكرمی ما كنه‌لی تفنك ایله مجهز اجرتله مستخدم بیك بشیوز كیشیلك بر قطعهٔ عسكریه‌دن ماعدا تشكیلات عسكریه‌یه مساعده ایتمه‌مكی تعهد ایدر . ارمنستانده خدمت مكلفهٔ عسكریه جاری اولمایاجقدر .

ماده : ٧ — بعدالمصالحه أریوانده اقامت ایده‌جك توركیا ممثل سیاسیسی ویاسفیرینك بو خصوصات حقنده تدقیقات وتحقیقات اجرا ایتمسنه أریوان حكومتی مساعده ایتمكی اشبو عهدنامه ایله قبول ایلمشدر . بوكا مقابل أرمنستان جمهوریتی طرفندن طلب وقوعنده داخلی وخارجی مهالكه قارشی توركیا بیوك ملت مجلسی أرمنستانه معاونت مسلحه‌ده بولونمغی تعهد ایدر . طرفین عاقدین حرب عمومی اثناسنده دشمن اردوسنه التحاق ایده‌رك دولت متبوعه‌سنه قارشی سلاح استعمال ایتمش ویا اراضیٔ مشغوله داخلنده یاپیلان قتاله اشتراك ایتمش اولانلردن ماعدا مهاجرلرك اسكی یوردلرینه عودتلرینه مساعده ایدرلر و بو صورتله مملكتلرینه عودت ایدنلرك اكثریتی مملكتلرده‌كی اقلیتلرك مستفید اولدقاری حقوقدن تمامیله تأمین استفاده‌لرینی متقابلاً تعهد ایلرلر .

ماده : ٨ — آلتنجی ماده‌نك ایكنجی فقره‌سنده ذكر ایدیلان مهاجرینلدن اشبو معاهده‌نامه‌نك تصدیق وتعاطیسی تاریخندن اعتباراً آلتی آی اولماق اوزره تعیین ایدیلان مدت ظرفنده یوردلرینه عودت ایتمه‌ینلر مادهٔ مذكوره‌نك بخش ایتدیكی مساعداتدن استفاده ایده‌میه‌جكلری كبی بونلرك حقوق تصرفیه‌یه عائد ادعالری ده مسموع اولمایه‌جقدر .

ماده : ٩ — توركیا بیوك ملت مجلسی حكومتی ایكی سنه‌دنبری محافظه‌سنه مجبور اولدیغی اردونك مصارف عظیمه‌سنه رغماً ارمنستانه قارشی بالضروره اختیار ایتدیكی محاربه‌دن دولایی طلبنده حقلی بولوندیغی تضمیناتدن قبول واعلان ایدیلن انسانی وحقوقی اساساته فرط رعایتی حسبیله صرف نظر ایلر .

ماده : ١٠ — توركیا بیوك ملت مجلسی حكومتی أریوان جمهوریتنك دردنجی ماده‌ده معین حدود داخلنده تماماً انكشاف وتأمین حاكمیتی ایچون اك صمیمی بر نظرله ابراز معاونت و خالصیتی تعهد ایدر .

ماده : ١١ — أریوان حكومتی توركیا بیوك ملت مجلسی حكومتی طرفندن صورت قطعیه‌ده رد ایدلمش اولان (سه‌ور) عهدنامه‌سنی كان لم یكن عدواعلان ایدر (شدتلی آلقیشلر) ، وبعض امپریالیست حكومات ومحافل سیاسیه ألنده آلت تحریك اولان اوروپاده وامریقاده‌كی هیأت مرخصه‌سنی كری‌یه جلب ایتمكی بوندن صكره هر ایكی مملكت ارہ‌سنده هر دورلو سوء تفهمی ازاله نیت خالصه‌سیله بالمقابله تعهد ایلدیكنی بیان ایلر .

ارمنستان جمهوریتی صلح وسكون بخشنده تأمین انكشاف وتوركیا ایله حقوق همجواری‌یه رعایت ایتمك امرنده‌كی نیت خالصانه‌سنه دلیل اولمق اوزره امپریالیست آملری ارقه‌سنده قوشه‌رق ایكی ملتك صلح وسكوتی ایله اوینا-

یان جدالجوارباب احتراصی ادارهٔ حكومتدن اوزاق بولوندرمغی تعهد ایدر .

ماده : ١٢ — ارمنستان جمهوریتنه عائد اراضی داخلنده یاشایان اهالی اسلامیه‌نك مصونیت ومحفوظیت حقوقنی تأمین وخصوصیت دین وحرثیاتی داخلنده انكشاف ورفاهنی تسهیل ایچون جماعت تشكیلاتی اجراسنی ومفتیلرك دوغریدن دوغری‌یه جماعت اسلامیه طرفندن انتخابنی ومحلی مفتیلرك انتخاب ایده‌جكلری باش مفتی‌نك توركیا بیوك ملت مجلسی امور شرعیه وكالتی طرفندن تصدیق مأموریتی قبول وتعهد ایدر

ماده : ١٣ — دولتین عاقدیندن هر بری طرف دیكره منسوب اشخاص واشیانك كندی خطوط حدیدیه‌سی وصورت عمومیه‌ده بوتون طرق مواصله‌سی اوزرنده سربستجه مرورینه وطرف آخرله دكز ویاخود هانكی بر مملكت ارہ‌سنده ترانسیت اجراسنه هیچ بر وجهله ممانعت ایلمه‌مكی متقابلاً تعهد ایلر . توركیا دولتی موجودیت وحیاتنه امپریالیستلر طرفندن وقوعی محقق اولان سوء قصد تحریكاتنه ممانعت مجبوریتنده بولوندیغندن صلح عمومینك انعقادینه قدر سربستیٔ مناقلاتی اخلال ایتمه‌مك شرطیله آلتنجی ماده‌ده ذكر ایدیلان مقداردن فضله اسلحه ادخالنی منع ایچون أریوان جمهوریتی داخلنده‌كی خطوط حدیدیه وطرق مواصله‌یی تحت تفتیش ومراقبه‌ده بولوندوره‌جق وأمپریالیست دولتلره منسوب رسمی وغیر رسمی مأمور وهیئتلرك جمهوریت داخلنه دخول وحلوللرینه طرفینك ممانعت ایده‌جكدر .

ماده : ١٤ — توركیا بیوك ملت مجلسی حكومتی توركیا دولتنك استقلال وتمامیت ملكیه‌سنی تهدید ایده بیله‌جك تجاوزاته قارشی اشبو معاهده‌نامه‌نك اریوان جمهوریتنه تأمین ایله‌دیكی حقوقه خلل كلمه‌مك شرطیله ارمنستان داخلنده موقتاً تدابیر مانعهٔ عسكریه اقامه ایده بیلیر .

ماده : ١٥ — اریوان جمهوریتی طرفندن هر هانكی بر دولتله عقد ایدلمش اولان بالجمله معاهداتك توركیا‌یه تعلق ایدن ویا توركیا منافعنه مضر اولان احكامنی كان لم یكن عد ایتمكی جمهوریت مشار الیها قبول وتعهد ایلر .

سبيل الرشاد انقره‌یه كیدیور

قسطمونیده اوچ نسخه نشرینه موفق اولدیغمز سبيل الرشاد بعدما ان شاء الله انقره‌ده انتشار ایده‌جكدر . كله‌جك هفته استاد محترمزله برابر انقره‌یه كیده‌جكز . بر ایكی هفته قدر ضروری بر تأخردن صوكره ان شاء الله دها واسع صورتده انقره‌ده نشریاته دوام اولنه‌جقدر . قسطمونیده بولونوب آبونه قید اولنمق آرزو ایدن ذواتك بو هفته ظرفنده آچیق سوز اداره‌خانه‌سنده سبيل الرشاد مدیریتنه ، طشره‌ده‌كی ذواتك ده طوغرودن طوغری‌یه آنقره‌ده سبيل الرشاد اداره‌خانه‌سنه مراجعت ایتملری اقتضا ایدر .

سبيل الرشادك قسطمونیده نشرینه دلالت وهمت ایله رساله‌مز حقنده ابراز توجه بیوران ذواته ، انتظام ترتیب وطبعنه اهتمام ایدن قسطمونی مطبعه‌سنك مدیر غیورله چالیشقان امكدارلرینه تشكرلر ایدرز .

قسطمونی مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر : اشرف ادیب

اخطارات

آدرس تبدلنده آیریجه بش غروش کوندرلیدر

مکتوبلرك امضالری واضح واوقوناقلی اولملی وآبونه صره نومروسنی محتوی بولنمسی لازمدر

ممالك اجنبیه ایچون آبونه اولانلرك آدرسلرینك فرانسزجه‌ده یازلمسی رجا اولنور

پاره کوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی رجا اولنور

سبيل الرشاد

س ، ١٠ ، ١٣٣٠

ابونه شرائطی

هر یر ایچون سنه‌لکی (٢٥٠) ، آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر

نسخه‌سی ٥ غروش ، سنه‌لکی ٥٢ نسخه‌در

اداره‌خانه

انقره‌ده ، حریت اوتلی قارشوسنده

اخطارات

آبونه بدلی پیشیندر

مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول اولنور . درج ایدلمه‌ین یازیلر اعاده اولنماز

دینی ، فلسفی ، علمی ، ادبی هفته‌لق مجموعهٔ اسلامیه‌در

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم — باش محرر: محمد عاکف — صاحب و مدیر مسئول: اشرف ادیب — اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٤٦٧ | ٢٤ جمادی الاولی ١٣٣٩ | پنجشنبه | ٣ شباط ١٣٣٧ | ١٨ جلد

یأسه دوشنلر مسلمان دکلدر

استاد محترم محمد عاکف بك افندی طرفندن قسطمونی حوالیسنده ایراد اولنان موعظه‌لرك خلاصه‌سیدر:

بسم الله الرحمن الرحیم (یا بنی اذهبوا فتحسسوا من یوسف واخیه ولا تیأسوا من روح الله انه لا ییأس من روح الله الا القوم الکافرون — قال ومن یقنط من رحمة ربه الا الضالون . — قل یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعاً انه هو الغفور الرحیم — لا یسئم الانسان من دعاء الخیر واذا مسه الشر فیؤس قنوط) صدق الله العظیم .

ای جماعت مسلمین ! بو اوقودیغم آیات جلیله‌نك برنجیسی سورهٔ یوسفده ، ایکنجیسی سورهٔ حجرده ، اوچنجیسی سورهٔ زمرده ، دردنجیسی ده سورهٔ سجده‌ده‌در . دردی ده یأسی ، اللهك رحمتندن ، عنایتندن ، نصرتندن امیدی کسمه‌یی صورت قطعیه‌ده نهی ایدیور . بونك نعوذ بالله کفر اولدیغنی ، ضلال اولدیغنی آچیقدن آچیغه امته بیلدیریور . اوت آیات کریمه صریحدر . هیچ تأویل کوتورر یری یوقدر .

برنجی آیت کریمه حضرت یعقوب علیه السلامك لساننددر . مآل جلیلی : « اوغللرم ، کیدیکز یوسفله قارده‌شنی آراشدیریکز . برده صاقین اللهك عنایتندن ، رحمتندن ، توفیقندن امیدیکزی کسمه‌یکز . زیرا ایی بیلمش اولو کزکه کافرلردن باشقه‌سی ایچون جناب حقك عنایتندن ، رحمتندن ، توفیقندن امیدینی کسمك ، یأسه دوشمك قابل دکلدر »

ایکنجی آیت کریمه‌نك مآلی : « حضرت ابراهیم دیدیکه : ضلاله دوشمش اولانلردن باشقه کیم تکریسنك رحمتندن امیدینی کسه بیلیر ؟ »

اوچنجی آیتك مآل جلیلی : « یا محمد دیکه : ای نفسلرینه ظلم ایتمش اللهك قوللری ! جناب حقك مرحمتندن امیدیکزی کسمه‌یکز . الله بوتون کناهلری مغفرت ایدر . هیچ شبهه یوقدر که او غفوردر ، رحیمدر . » دردنجی آیتك مآل منیفی : « الهی طانیمایان انسان منفعت طلبندن بیقماز اوصانماز ، کندیسنه بر ضرر طوقوندیمی همان یأسه دوشر ، امیدینی کسر . »

لکن ، نه‌دن یأس بو قدر شدتله نهی بیوریلیور ؟ نه‌دن یأس ضلال ایله ، کفر ایله بر طوتولیور ؟ باقالم ، بو نقطه‌یی براز تدقیق ایده‌لم . اوت ، اوزون اوزادی‌یه دوشونمه‌یه حاجت یوق . بر مسلمان یأسه دوشدیکی کبی جناب حقك فی سبیل الله چالیشانلره وعد بیورمش اولدیغی نجاتی ، سلامتی ، موفقیتی ، نصرتی انکار ایتمش اولیور . هیچ بر صورتله خلف ایتمسنه ، حاشا یالان چیقمه‌سنه امکان تصور ایدیله‌مه‌ین وعد الهی‌یه اینانماق ، بحیا مسلمانلقله تألیف ایدیله بیلیرمی ؟ اویله یا ! هر کون نمازلرده ، نیازلرده (ان الله لا یخلف المیعاد — انك لا تخلف المیعاد = الله ذوالجلال اصلا وعدنده خلف ایتمز — یاربی سن هیچ بر زمان وعدکده خلف ایتمزسك .) دیین دینی بوتون بر مسلمان ناصیل اولورده باشی صیقیلمقله ، ایشی براز فنا کیدیوبرمکله یأسه دوشر ؟ یعنی اللهك وعدینه اولان ایمانی ، اطمینانی بر طرفه براقیر ؟

ای جماعت مسلمین ! بو عالمده هیچ بر قوته ، هیچ بر قدرته ، هیچ بر

سلطنته ، هیچ بر ثروته ، هیچ بر جماعته کووه‌نیلمز : دنیایی بردن اویناتان قوتلر باقارسکزکه بر انقلاب ایله دوه‌ریلمش کیتمش ، میلیونلرجه خلق اسیر ایدن قدرتلر بر وارمش بر یوقمش دیه دیللرده داستان اولمش ، اك قورقونج سلطنتلر آیاقلر آلتنده سورونیور . ییقلمز توکنمز ظن اولنان ثروتلر بر آن ایچنده هیچه اینیور ، دون بتون کائناته میدان اوقویان حکومتلر ، جماعتلر بو کون بوتون کائناتك ایاقلری آلتنده چیکنه‌نیور .

بو دنیاده کووه‌نیله جك ، دایانیله جق هیچ بر حادثه ایله ، هیچ بر انقلاب ایله ذره قدر صارصیلمیه جق ، مثلا زوال بولمایاجق بر شی وارسه او ده جناب حقك عنایتی ، مرحمتیدر . دیمك تکرینك قاپوسندن یوزینی چویره‌نلر ، دیگر قاپولر کبی اونك ده یوزلرینه قاپانه‌جغنی ظن ایدنلر هیچ فرقنه وارمادقلری حالده اللهك ازلی و ابدی اولان عظمتینی انکار ایتمش اولیورلر بك اعلا ! دنیاده بو قدر قورقونج بر ضلال اوله بیلیرمی ؟

کوریوزم که اولادلرمزك ، قارداشلرمزك بر قسمی مختلف جبهه‌لرده مختلف دشمنلره قارشی اسلامك شو المزده قالان صوك یوردینی مدافعه ایچون جانلرینی ویریور ، قانلرینی دوکیور . حال بوکه او جبهه‌لرك آرقه‌سنده بولنانلردن بر قسمی ده اللرینی قوللرینی باغلامش ، هر درلو موفقیتدن امیدینی کسمش ، حسسز ، حرکتسز الا یمان ، اك آجیقلی عاقبتلری بکلیوب طوریور . ذاتاً یأس بوندن باشقه بر نتیجه ویرمزکه ! دقت اولنورسه مأیوس اولمق دیمك عطالت ، مسکنته مشروع بر شکل ویرمك دیمکدر . روحه یأس دینیلان اوملعون خسته‌لق چوکدیمی آرتیق وجودده حرکت امکانی ، سعی امکانی ، مجاهده امکانی قالماز . ایش اوزهرك معنویاتی صارمسنه ، یورکده‌کی ایمانی صارصمسنه میدان ویرمه‌مکده‌در . اولا عزم ایله ، صوکره توکل ایله مأمور اولان مسلمانلر ایچون یأس دیدیکمز او مهلك آفته قاپیلمق معاذالله هم دینك ، هم دنیانك الدن کیتمه‌سنه بادی اولور که بویله بر عاقبت خسران مبین دیرلر . فلاکتك بو درجه‌سندن جناب حق بو امت مرحومه‌یی صیانت بیورسون — آمین !

ای جماعت مسلمین ! شمدی سزه مسلمانلرك عزم ایله ، توکل ایله مأمور اولدیغندن بحث ایتدم . اوت جناب حق رسول محترمنه بویوریورکه (فاعف عنهم واستغفرلهم وشاورهم فی الامر فاذا عزمت فتوکل علی الله — اونلرك (یعنی اصحاب کرامك) قصورلرینی خوش کور . کندیلری ایچون مغفرت طلبنده بولون دنیا ایشلرنده اونلرله مشاوره ایت . بر کره ده عزم ایتدکمی رفیق اللهه دایان) بو خطاب هر نقدر طوغریدن طوغری‌یه نبی اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمزه ایسه ده بزلرك ده عینی اوامر ایله مکلف اولدیغمزده شبهه یوقدر .

عزم نه دیمکدر ؟ عزم بر ایشی باشه چیقاره بیلمك ایچون اوکا جان ایله باش ایله صاریلمیه قرار ویرمك دیمکدر . توکل ایسه او ایشك حصولی ایچون ممکن اولان اسبابك هپسنی تدارك ایتدکدن صکره جناب حقه بل باغلامق ، اونك توفیقی اسیرکه‌میه جکنه یورکدن ایناتمق دیمکدر . توکلی بز مسلمانلر پك یاکلش آکلایورز . بو خطامزی طوغرولتمق ایچون کلیکز ینه کتاب الله‌ه مراجعت ایده‌لم . الله ذوالجلال (الذین قال لهم الناس ان الناس قد جمعوا لکم فاخشوهم فزادهم ایماناً وقالوا حسبنا الله ونعم الوکیل = او مؤمنلر ایچون عندالله اجر عظیم واردرکه بر طاقملری کلوبده بونلره : دشمنلرکز سزی محو ایچون بوتون قوتلرینی طوپلامشلردر ، اونلردن قورقوکز . دیدکلری زمان ، بو سوز اونلری قورقوتمق شویله طورسون ، اللهه ، اللهك نصرتنه اولان ایمانلرینی آرتیریرده : الله بزه کافیدر ، بز اوکا دایانیرز ، اوکا بل باغلارز ، او ، نه کوزل بل باغلانه جق بر قادر قیومدر ، دیرلر .)

لیشته علیه الصلوة والسلام افندمزك شرف صحبتنه نائل اولان ، آداب واخلاق اسلامیه‌یی طوغریدن طوغری‌یه او مرشد اکملدن تعلم ایدن اصحاب کرام افندیلرمزك شو آیت جلیله ایله تصویر بیورولان حالی توکلك اك بلیغ بر مثالیدر . تدبیر بیتر ، توکل باشلار . قول اسبابه تشبث ایدرك توفیق اللهدن بکلر . اللهك ده بو توفیقی کندیسندن دریغ ایتمیه جکنه مطمئن اوله‌رق اوکا کوره عزمنده ، مساعیسنده ، مجاهداتنده کمال متانتله دوام ایدر کیدر .

یأسه قاپیلمیه‌رق چالیشان بر مسلمان ایچون آشیلمایه جق مانع ، واریلمایه جق غایه موجود دکلدر . عزمه ، توکله صاریلمق صورتیله هر مقصد اله ایدیلیر ، انسانك چالیشمقله یوکسله‌میه جکی آنجق ایکی مرتبه واردر : بری الله ذوالجلاله خاص اولان الوهیت مرتبه‌سی ، دیکری ده خاتم الانبیادن صوکره کمسه‌یه ویریلیه جك اولان نبوت مرتبه‌سیدر ، بو ایکی مرتبه‌دن باشقه هیچ بر مرتبه یوقدرکه چالیشان بر مسلمان ایچون اوکا وارمق قابل اولماسون .

او حالده یأسك معناسی وارمیدر ؟ چالیشانلره ، الله یولنده مجاهده ایدنلره موعود اولان نصرتی استخفاف می ایده جکز ؟ بوکا لیاقت قازانمق ایچون هیچ بر حرکت ، هیچ بر فعالیت کوسترمیه جکمی یز ؟ بر زمانلر دنیایه حاکم ایکن بوندن صوکره ابدیاً محکومیت آلتنده‌می یاشایه جغز ؟ ذات ایچنده ، سفالت ایچنده ، یومروق آلتنده ، حقارت آلتنده سورونمکده یاشامق میدر ؟

باصدیغك خاك سیهدن طوتمه آلچق تفسکی ،
ثابت اول عزمکده دهرك نبابك رغمنه .
خاکیوز سورمکله قائمسه بر اوستنده حیات ،
اختیار ایت آلتنی خاکك ، حیاتك رغمنه .

ای جماعت مسلمین ! عنایت الهیه قاپولری قاپانمامشدر ، هنوز آچیقدر ، بزم ایچون او قاپولره طوغرولمقدن باشقه بر شی لازم دکل . نصرت روزکارلری باشلرمزك اوزرنده اسوب طوریور ، اللهك بو ازلی وابدی نفحه‌سنی تنفس ایتمکدن باشقه بر حرکته احتیاج یوق .

نه طوریورسکز ؟ سزلر بویله یأسه طالارسه کز ، « آرتیق اسلام ایچون برخلاص چاره‌سی قالمامشدر . آرتیق دینك صوك یوردی اولان بو طوپراقلرده مطلقا بزم الیمزدن چیقه‌جقدر . » دیه کوتوروملر کبی اللری قوللری باغلی طورورسه کز حالمز نه اولور ؟ هیچ دوشونمیورمیسکز ؟

سزه بو کرسیدن اجدادکزك قهرمانلقلرینی حکایه ایده‌جك دکلم . چونکه عبرتی ماضیدن کوسترمکدنسه حالدن مثاللر کتیرمك دها کستیرمه اوله‌جق . ایشته مرعش و اطنه حوالیسنده‌کی بر آووج قهرمان دینداشمز برسنه‌در فرانسزلرك طوپلرینه کوکس کریورلر . اطرافدن جدی برامداد آله‌مادقلری ، اهمیتلی بر یاردیم کوره‌مدکاری حالده دشمنك اك مدهش سلاحلرله مسلح بولنان اردولرینه قارشی طوریورلر . یاغمور کبی یاغان قورشونلر ، ییلدیرم کبی اینن کولله‌لر بونلرك عزمنی صارصمایور . اسلامی صوك نفسه قدر مدافعه ایچون ویرمش اولدقلری عهده جان قایغوسی ، اولوم قورقوسی کبی شیلرك ذره قدر تأثیری اولمایور .

ایشته اولا انکلیزلرك ، صوکره فرانسزلرك هجومنه کوکس کرن ، بوندن باشقه انکلیز ، فرانسز سلاحلریله تسلیح ایدیلن ارمنیلرك ده درلو درلو ملعنتلرینه ، خیانتلرینه معروض قالان شو بر آووج مسلمان یأسه قاپیلمادی . عزمه صارلدی . بولابیلدیکی قوتله ، سلاحله مجاهده میدانه آتیلدی . (وان جند نا لهم الغالبون) بیوران الله ذوالجلالك وعدالهیسنه عن صمیم القلب اینادی . یعنی توکلك بوتون معناسیله جناب حقه متوکل اولدی . بو سایه‌ده‌درکه او موعود اولان نصرتی قازاندی . الله ذوالجلال (ولقد سبقت کلمتنا لعبادنا المرسلین انهم لهم المنصورون وان جندنا لهم الغالبون) بیوریور . مآل جلیلی « بزم پیغمبر اوله‌رق کوندردیکمز قوللرمزه شویولده بر وعدمز سبق ایتمشدر : هیچ شبهه یوقدرکه نصرتمزه مظهر اوله‌جق اولانلر انجق کندیلریدر . و محققدرکه غلبه ایده‌جك اولانلر آنجق بزم اردولرمزدر . »

مادامکه فی سبیل الله مجاهده میدانه آتیلان مؤمنلر اللهك نصرتی موعوددر ؛ مادامکه تکرینك عنایتندن ، مرحمتندن امیدی کسه‌رك یأسه دوشمك کفردن باشقه برشی دکلدر ؛ او حالده بومسکنتك ، بو یأسك ، بو عطالتك هیچ بر صورتله تأویلی قابل اولورمی ؟ ذاتاً یر یوزنده‌کی یارم میلیاره یاقین مسلمانك عصرلردن بری اسارت آلتنده اینکله‌مسنه بوندن باشقه برسبب آرانسه بولونه‌بیلیرمی ؟ دنیانك هانکی طرفنه کیتسه کز ، اقوام اسلامیه‌دن هانکیسنك روحنی ، قلبنی دیکله‌سه کز هپ او ملعون یأس خسته‌لغیله معلول اولدیغنی کوررسکز . امت مرحومه‌یه بو ضعف ایمان ناصیل اولمشده مستولی اولمش ؟ ناصیل اولمشده بوقدر عظیم بر کتله‌نك عمومی بردن کوتورومل کبی حسدن ، حرکتدن محروم قالمش ؟ بز شمدی بو کرسیدن اونی تدقیق ایده‌جك دکلز . بزیالکز مسلمانلره چوکن یأسك هر ایکی عالمده خسر انی جلب ایده‌جك

برآفت اولدیغنی بیلمه‌ بنلره اکلا ته‌رق جماعت مسلمینی بویله برعاقبتدن تحذیر ایده‌جکز .

ای جماعت مسلمین ! تا عالم ارواحده اقرار ویردیکمز بو دین مبین عزت دینی در ، عظمت دینی در ، سعادت دینی در . ذلت دینی دکلدر ، مسکنت دینی دکلدر ، سفالت دینی دکلدر . کلة اللهی اعلا ایچون دنیانك شرقنه ، غربنه ، شمالنه ، جنوبنه قوشان ، او کیده‌دیکلمك ایسته‌ین درلو درلو مانعلری ، مزاحملری ییقوب کچن اجدادکزدن اولسون صیقیلمازمیسکز ؟ او قهرمان مسلمانلر سزه دنیالر قدر واسع بر مملکت ، دنیالری تیتره‌ده‌ن بر سلطنتله تاریخلر طولوسی مفاخر براقدیلر . یا سزلر اولادکزه ، احفادکزه میراث اوله‌رق عجبا نه براقوب کیده‌جکسکز ؟ هر قاریش طوپراغنده بیکلرجه شهیدك حصة شایعه‌سی بولونان نامتناهی مسلمان یوردلرینی الیمزدن چیقاره چیقاره بو کون اویله برحاله کلدككه آرتیق معاذالله یکی بر رحمته امکان یوق ! امکان اولدیغنی فرض ایتسه‌ك میدان یوق ! اوکزده‌کی دشمنی سوروب چیقارماسه‌ق آرقه‌مزده دینی ، ایمانی ، عرضی ، ناموسی ، اولادی ، عیالی بارینه‌جق بر قاریش یر قالمامشدر . بونی هیچ برزمان خاطرکزدن چیقارمایکز . آناطولینك کوبکنه قدر صوقولمق ایسته‌ین دشمن معاذالله براز دها ایلرولیه‌جك اولسه نه یاپه‌جقسکز ، نره‌یه کیده‌جکسکز ؟ قاچه‌جق بر اوه‌مادیغی ایچون « قضایه رضا » دیه‌رك اولدیغکز یرده‌ قاله‌جقسکز ، اویله‌می ؟ هنوز حاکمیتمزه ، استقلالمزه خاتمه چکیلمه‌مشکن او ملعون او وحشی دشمنلرك الندن کچن یورلرمزده‌کی دینداشلرمزك نه کبی معامله کوردکلرینی هیچمی ایشیتمدیکز ؟ بن بوکا امکان ویرمیورم . چونکه خاطره ، خیاله کلمز جانوارلقلرله درلو درلو اشکنجه‌لر آلتنده اولدوروان بیچاره‌لرك فریادی کوکلره قدر چیقدی . سیللر کبی آقان معصوم قانلرینك عکسیله افقلر قیپ قیزیل کسیلدی . اك قاتی یوره‌كلری مرحمته کتیره‌ن او محرق فغانلری ، او آجیقلی انینلری صاغرلر طویدی . سز طویمادیکزمی ؟ هلاکونك بغدادده ، اسپانیوللرك اندلسده وجوده کتیردیکی فجیع مناظری آکدیران او وحشت نمونه‌لرینی ، او شناعت لوحه‌لرینی کورلر کوردی . سز کورمدیکزمی ؟ یاتی باشیکزده‌کی دین قارداشلریکزك ماتمنه ، فلاکتنه قارشی بو درجه‌لرده لاقید قالمق ، الله ایچون اولسون سویلیکز ، روای حقمیدر ؟ « مسلمانلرك دردینی کندینه درد ایتمه‌ین مسلمان دکلدر . » دیه‌ن پیغمبرك حضورینه عجبا هانکی یوزله چیقه‌جقسکز ؟

کلیکز ، اللهك عنایتندن یأسه دوشمك صورتیله بیله‌رك ، بیلمیه‌رك دالدیغمز ضلالات کردابندن سیلکینوب چیقه‌لم . جناب حقك قدرتنه ، عظمتنه ، وعد الهیسنك خلف شائبه‌سندن برائتنه اولان ایمانمزی تجدید ایده‌لم . بارکاه مرحمتنه صیغینه‌لم . یوزلرجه سنه‌دن بری قهرندن ، جلالندن باشقه بر تجلیسنی کورمدیکی ایچین خسران بوجاقلرنده قالان ، خیبت و حرمان

قاراكلقلرنده بوكالان شو درتيوز مليون فلاكتزده‌يه آرتيق نورجاليه
تجلي ايتمسني حقدن نياز ايده‌لم .

اونوری كوندر ، الهی ، عصرلر اولدی ، يتر !
بونالدی ملتك آفاق ، برصباح ايستر .
عنايتكله خلاص ايتكه ، ظالمه ظالمه ظلام
ايچنده قاپاناماسين چارپينوب طورانلر اسلام !
بوسجده‌گاهه قاپانمش يامان بوركلر ايچين ،
بوتون صولوقلری فرياد اولان شو محشر ايچين ،
حريم كعبه‌ك ايچين ، اك بويوك كتابك ايچين ؛
عوالمكده‌كي آيات بی حسابك ايچين ؛
نصيب دائمی خسران كيلمش امت ايچين ؛
اوبيكس امته وعد ايتديكك سعادت ايچين ؛
يگانه بزمكه محرم سراج سرمد ايچين :
رسول محترمك ، سوكيليك محمد ايچين ؛
بر آز افقلری كولسون جهان اسلامك !
حدودی يوقمی بويتمز ، توكنمز آلامك ؟
او ، برزمانلر ، الهی ، زمينه حاكم ايكن ،
نه‌دنسه كيت كيده محروم اولنجه هزمندن ،
اسارتك نه قدر شكلی‌وارسه قاتلاندی . .
وطنلرنده غريب اولدی كندی اولادی !
اوعزمی سن ويره‌جكسينكه ايلسين سريان ،
صولوق بكنزلره قان ، ايكله‌ين كوكسلره جان .
اوروحی ويركه ، الهی ، قيام ايدوب ديننك ،
زمينه فيضی ياپسين حيات ماضينك ...

مرعش وعينتابليلرك قهرمانلقلری

كچن كون يانمزه ايكی خواجه‌افندی‌كلدی ؛ سلام ويريلوب آلندقدن صكره برقاج كوندنبری سبيل الرشادی آرامقده اولدقلرينی سويله‌ديلر .

ـ بويورك خوجه‌افنديلر . صفا كلديكز . بزده آنقره‌يه يكی كلدك . هنوز يرلشه‌مدك . مع التأسف سزه زحمت ويرمش اولدق .

ـ استغفرالله ، زحمت نه‌ديمك ؟ بزسزی بوراده بولديغمزدن طولايی او قدر ممنونز كه . . . سبيل الرشادك قسطمونيده انتشارينی بولده خبر آلدق . وآناطولده چيقان ايلك نسخه‌سنی بوزالطيده اوقودق ، بالخاصه استادك موعظه‌سی بزی پك متأثر ايتدی ، الدن اله كزن بو موعظه جامعلرده اوقونمقده‌در .

ـ نره‌دن تشريف ايديورسكز افندم ؟

ـ مرعشدن .

ـ ماشاءالله سز مرعش مجاهدلرندنسكز ديمك . اسلام تاريخنه پك پارلاق بر صحيفه يازان قهرمان مرعش مجاهدلريله تشرفمزدن طولايی پك ممنون اولدق . ديللرده داستان اولان مرعش وقايعنی بالذات او وقايعك ايچنده بولنانلردن ديكله‌مه‌يی پك ارزو ايدردك . مرعش مسلمانلرينك كوستردكلری خارقهٔ جلادتی ممكن مرتبه تفصيلاتيله بوتون مسلمان قلبلرينه نقش ايتمك سبيل الرشاد ايچون اك متحتم بروظيفه‌در .

ـ بز بر شی ياپمادق ، دين ووطن اوغورنده هپمز اولمه‌يه عزم ايدرك جهاده باشلادق ، الله توفيقنی احسان ايتدی ، دشمن پريشان اولدی .

ـ خوجه افنديلر ، سزك غزاكز اويله بر خارقه‌دركه مسلمانلرك ايلك تأسسی زمانلرنده مجاهدين اسلامك كوستردكلری بسالت‌وفداكارانی آكديريور . بووقايع ناصل باشلادی ، ناصل جريان ايتدی ؟ بو خصوصده بزه براز معلومات لطف بيورلمسنی استرحام ايدرز .

ـ افندم ، مسئله‌نك برنجی صفحه‌سی انكليز اشغاليدر . متاركه‌دن بر مدت صكره انكليزلر كلديلر ، امور حكومته مداخله‌ده بولونمايوب دول معظمه قراريله يالكز صلح زمانينه قدر اشغال عسكريده بولونه‌جقلرينی ، سويله‌ديلر ، قيشله جوارينه بر قاج طابور عسكر اقامه ايتديلر . ياواش ياواش ارمنيلر عودته باشلادی . قافله قافله ارمنيلر كلدكجه بويوك بر اهتمام وشفقت ايله اونلری يرلشديرديلر ، يه‌ديرديلر ، كيديرديلر . مسلمانلرك بولنديغی بر چوق اولر تخليه ايدلدی . ارمنی اشياسيدر ، ديه مسلمانلرك اشيالری آلنوب ارمنيلره ويرلدی . او صيره‌لرده حكومت شاشيرمش ، عجز ومسكنت ايچنده قالمشدی . انكليزلرك هر امرينه ، ايو الله ديمه‌يی مصلحت سياست ! عدايديوردی . انكليزلر حكومتك بو ضعفنی كوردكجه هرشيه بورونلرينی صوقمه‌يه باشلاديلر . واقعا ظاهرده طوغرودن طوغرويه امور حكومته مداخله ايتميورلردی . بزم متصرفمز مقامنده اوطوريور ، برطاقيم كاغدلر حواله ايدوب طوريوردی ، فقط بر قورقولقدن باشقه برشی دكلدی . ارمنی ايكی يالانجی شاهد بولدرق « شواشيا بنمدر » ديدمی ، آرتيق اونك خلافنه سوز سويلنه ميوردی . درحال مسلمانك الندن اشياسی آلنير ، ارمنی‌يه تسليم ايديليردی . برمدت صوكره انكليز دوريه‌لری سوقاقلرده كزمه‌يه باشلادی . مزراقلی سواريلر شهرده طولاشيور ، مسلمانلرك اللرنده راست كلدكلری سلاحلری آليورلردی . آرتيق امروفرمان انكليزك ايدی . فقط ينه امور حكومته مداخله ايتمش اولمايوردی ؛ هرنه وقت مداخله مسئله‌سی موضوع بحث اولسه :

ـ بز قطعياً امور حكومته مداخله ايتمه‌يز . متاركه موجبنجه بزيالكز

تهجير ايديلن ارمنيلرى يرلشديرمك ، برده عسكر تجمعنه ميدان ويرمه‌مكله مكلفز . سوقاقلرده‌كى دوريه‌لرده كندى عسكرلرمز ايچوندر. صلح عقد ايديلير ايدلمز همان چكيله‌جكز . . .

ديرلر . ديكرطرفدن آلابيلديكنه مملكتده حاكم اولمق پرنسيبنى تعقيب ايديورلردى . انكليز عسكرينى مرعشده كورن ارمنيلر شياروب طاشقينلق كوستردكجه انكليزلر اونلرى چاغيريور ، نصيحت ايديور:

— طاشقينلغه حاجت يوق . بويله ياپمقله مسلمانلرى غليانه كتيروب ايشمزى بوزمق طوغرو دكلدر . كوريورسكز يا ، ايشته هر ايسته‌ديكمزى ياپديريورز . ارزوكز وارسه يرينه كتيرمك المزده‌در . . . .

فقط ارمنيلر ديكلرمى ؟ اونلر ايسته‌يوردى كه مرعشده هيچ بر مسلمان قالماسون . بوتون هرشئلر پايمال ايديلسين . بوتون جامعلر ييقيلسين . بتون مسلمانلر مزاره صوقولسون . اك اهميتسز برشيئى اعظام ايدرك مسئله چيقارمق ايسترلر. مسلمانلرى غليانه كتيروب‌ده انكليزلرله طوتوشديرمق ايچون اللرندن كلن هر ملعنتى ارتكاب ايتمكدن كرى دورمازلردى. حتى بر دفعه اختلال اوله‌جق ديه انكليزلرى‌ده اغفال ايتديلر. بونك اوزرينه انكليزلر مسلمانلرك سلاحلرينى طوپلامق تشبثنده بولونديلر . بز ديدك كه :

— بزم طوپلانه‌جق سلاحمز يوقدر . وقوعات چيقارسه مسئوليت بزه عائددر. ارمنيلرك تزويراتنه قاپيلوب‌ده بزى اولديرمك‌مى ايستيورسكز ؟ . . .

مسلمانلرك انفعالى سزه‌ن انكليزلر پك يلرى كيتمديلر . بويله بر تأميناتله اكتفا ايدرك جبرى سلاح طوپلامايه جرأت ايتمديلر .

— انكليز عسكرلرى مياننده هنديلرده وارميدى ؟

— طبيعى دكلمى ؟ بويوندورقلرى آلتنده طوتدقلرى هنديلر و سائر ملتلر هر زمان وهر يرده انكليز منفعتنه خدمت ايتمكله مكلفدر . انكليزلرك سلطنت وقوتى هپ بويله محكوم ملتلرك اوموزلرى ، باشلرى اوزرينه قورولمشدر . آسيادن ، آفريقادن ودها ديكر قطعه‌لردن حيوان كبى انسانلر طوپلايور. اونلرى اويله برتشكيلات ايله باغلايور، روحلرينى اويله برافسون ايله مسحور ايديور كه‌ارتق اونلر هريرده حسسز بر حيوان ، ادراكسز بر ماكنه كبى انكليز حسابنه ايشله‌يور . نه كيتدكلرى يولك منتهانى كوره‌بيليورلر، نه ياپدقلرى شيئك معناسنى ادراك ايده‌بيليورلر . طبق بر سورو كبى سوق اولنان طرفه كيديورلر. حتى عرقداشى ، حتى ديندashi اولسه‌ بنه فرق ايده‌ميه‌جك حاله كليورلر . دسيسه‌لر موجدى انكليزلر او خصوصده‌ده بو بيچاره‌لرى بر صورتله اغفال ايدركدرن كندى قارداشلرينه قارشى صالديروب

طوريور . زواللیلر ، باشلرينى أزه‌ن ، موجوديتلرينى كميرن دشمنلرينك منفعتى اوغورنده اولوب كيديورلر . نه فجيع ؛ نه آجيقلى اولوم ! نه كندى ملتى ايچون اوليور ، نه كندى وطنى ايچون ، نه‌ده كندى شانى ايچون. بالعكس ملتنى اسير ايدن ، وطننى استيلا ايدن ، شرف وشاننى بيتيرن دشمنى ايچون اوليور . بونلره آجينمازمى؟ هر نه زمان ياپدنى ايشك معناسنى براز دوشونمك ايسته‌سه درحال قفاسنه انكليز ضربه‌سى اينر : انكليز اسارتى آلتنده‌كى ديكر بر ملتى اوكا مسلط ايدر ، اونكله اونك سركشلكنى ازاله ايلر. آرتق اويله بر وضعيتكه قورتولمه‌نك امكانى يوق .

— سز بو آدملرله تماس ايدوب‌ده اونلرى ارشاده چاليشماديكزمى؟

— چاليشمامق اولورمى؟ بزم بو خصوصده صرف ايتديكمز مساعى‌يى بيلسه‌كز . . . نه‌لر ياپمادق . اولريمزه دعوت ايتدك . هر راست كلدكجه كنديلرينه سلام ويريوردق . ديللرندن اكلامادیغمز حالده لسان حال ايله كنديلرينه حقيقتى اكلاتمه‌يه چاليشدق . بالآخره كنديلريله قونوشه‌بيله‌جك واسطه‌لرده بولدق . بر كون ينه بر اوده بر ترجمان واسطه‌سيله بر قاچ هندلى مسلمانله قونوشيوردق .

— اى مسلمان قرداشلر، ديدك ! بيليورميسكز بو ياپديغكز ايش دينه قارشى نه بيوك بر جنايتدر ، اسلاميته قارشى نه بويوك بر خيانتدر ! سز مملكتكزى ، چولوق چوجغكزى ترك ايدرك اسلاميت اوزرينه كفرك حاكميتنى تأمين ايچون قاتللرى كزى دوكيورسكز. بز سزك دشمنكزمى يز كه بزه سلاح آتديكز ؛ انكليزك غالبيتنه واسطه اولديكز؟ باقيكز ايشته بزم‌ده سزك كبى جامعلرمز وار . سزك مناره‌لركزده اوقونان اذان محمدى بزم مناره‌لرمزده‌ده عيناً اوقونيور . سزك توجه ايتديككز قبله‌يه بزده متوجه بولنيورز . سزك دست احترامده طوتديغكز قرآنى بزده باشمز اوستنده طاشيورز . يوزلرجه سنه‌در بز بتون بر جهان كفره قارشى اسلاميتى مدافعه ايله اوغراشيورز. بو اوغورده فدا ايتديكمز نفوسك ، ثروتك حدى حسابى يوقدر . بو يوزدن مملكتلرمزك نه قدر آجينه‌جق حاله كلديكنى ايشته كوزلركزله كوريورسكز . ناصل اوليورده سز سلاحلريكزى بز مسلمان قارداشلريكزه چويروب كفارك غالبيتنه ظهير اولديكز ؟ . . .

بز بونلرى سويلركن هنديلر هونكور هونكور آغلايورلردى كفارة الذنوب اوله‌رق دوكدكلرى ياشلر بللرنده‌كى انكليز پالاسقه‌لرى اوزرينه دوشيوردى . ايچلرندن بريسى سلاح قوللانه ناصيرلانمش اليله انكليز ظلم واسارتى آلتنده قاورولمش يوزنده‌كى ياشلرى سيله‌رك ديدى كه :

— رجا ايدرم، بزى انسان يرينه قويوب‌ده بزه عتاب ايتمه‌ييكز.

بزم حیواندن هیچ فرقمز یوقدر . بزم حالمزسزدن ده یاماندر. اوغدار انکمز باشمزه برر بولار طاقش، ایستدیکی یره بزی سوروکلیور. بزه دیدی که: (آلمانلر خلیفه کزك دشمنیدر. خلیفه کز بزمله برابردر. خلیفه یی قورتارمق ایچون المانلرله حرب ایده جکسکز.) بزده آلمانلرله حرب ایتدك بیلیورز. شیمدی حقیقتی کوریور و آکلایورز. فقط نه فائده؟ بردفعه بو بویوك کناهی ایشله‌دك. شیمدی دیکر بر فرصت بکله یورز. اسلامیته قارشی ارتکاب ایتدیکمز بو خیانتی البته بر کون کلیر، بز ینه قانمزله تمیزله‌رز...

هندلی مسلمانلرك بزمله بویله مناسبانده بولونملری انکلیزلرك پك جانی صیقمشدی. فقط آچیقدن آچیغه منع ایتمك ایسته‌میوردی. بونلرك بزمله تماس ایتمه‌ملری ایچون بیك درلو موانع احداث ایدیوردی. بز هندلی مسلمانلرله مناسباتی اوقدر ایلری کوتورمشدك که بارامده هپسنه تبسیلرله باقلاوالر یه‌دیردك. هانی انکلیزلر زماننده ارمنیلرله آرامزده برمسئله تحدث ایتمش اوله‌یدی مطلقا هندلی مسلمانلر بزم صفلرمزه کچه‌جکدی. انکلیزلری بونی سزدیکی ایچون ایدی که سلاح طوپلامق تشبثه قارشی بز براز طایاندیجه ایلری کیتدیلر، درحال وازکچدیلر.

انکلیز اشغال عسکریسنه قارشی بز بوصورتله بر طاقم تدابیر سیاسکارانه‌ده بولنورکن بر کون «انکلیزلر کیدییور، یرینه فرانسزلر کلیور!» دییه بر خبر مملکته یابیلدی. بورالری فرانسز منطقهٔ نفوذی اولمش. موقت ظن ایتدیکمز اشغال دائمی اولیورمش. بو خبر هرکسك افکارینی آلت اوست ایتدی. درحال اهالی‌یی جامعه طوپلادق. اونلره حقیقت حالی آکلاتدق:

— ای مسلمانلر! دیدك. بو مملکتلر فرانسزلره ویرلمش. بورالرینی دائمی صورتده اشغال ایچون یوله چیقمشلر. کلیورلر. اجنبی اشغالی نه‌دیمك اولدیغنی کوزلریکزله کوردیکز. اجنبیلرك اسارتلری آلتنه آلدقلری ملتلرك حال ذلتنی‌ده الله سزه کوستردی. شیمدی آرتق حرکت زمانی کلدی. فلاکتلی کونلر تقرب ایدییور. فرانسزلر بر دفعه یرله‌شیرسه اونلری بورادن چیقارمق بردها قابل اولماز. اونك ایچون نه یاپه‌جقسه‌ق شیمدیدن قرار ویروب حرکته باشلایه‌لم.

حکومت شاشیرمش، عجز وفتور ایچنده قالمشدی. بزه نصیحت ویرمیه قالقیشدی:

— نه یاپالم، قدر بویله ایمش. فرانسزلرك بورایه کلمسی مقررسه سز ناصل مانع اوله‌بیلیرسکز؟ دور باقالم، نه‌ اوله‌جق!.. دیدی. بو نصیحت بزم خوشمزه کیتمدی: — هله سن بزه مساعده ایت، دیدك. بز بواسارت بویوندوروغنه کیرمیه‌جکز. الیمزدن کلدیکی مرتبه اوغراشه‌جغز، موفق اولورسه‌ق نه اعلا. اوله‌مازسه‌ق فرانسزلر بزم مزارلرمز اوزرینه سلطنتلرینی قورسونلر.

غایت آجی بر لسانله بر پروتستو یازدق. دول معظمه‌یه تبلیغ ایتدك اوزره استانبولده‌کی ائتلاف ممثللرینه کوندردك. صدارته، خارجیه نظارتنه‌ده یوللادق. ظن ایتدك که فریادلریمزك بر تأثیری اوله‌جق، مملکتمزی فرانسزلرك چیکنه‌مسنه دول متمدنه‌نك وجدانلری (!) قائل اولمایه‌جق! هیهات! سوزله اولسون جواب ویرن بیله اولمادی. مسلمانك یر یوزنده حق حیاتی طانیلیورمی که بزم فریادلریمزی ایشیدن بولونسون! آوروپالیلردن، یاخود اونلرك محمیلری اولان خرستیانلردن بریسنك برونی قانامسه قیامتلر قوپار، بتون عالم کفر حرکته کلیر. بریده قوجه قوجه مسلمان نطقه‌لری، میلیونلرجه مسلمان هیئت اجتماعیه‌لری ظلم وغدر ایله چکنه‌نیرده انسانلق نامنه اولسون برصدای اعتراض یوکسلتن بولونماز.

برقاچ کون کچدی؛ (۳۰ تشرین ثانی ۳۳٥) برده باقدقکه فرانسزلر آقین آقین کلمه‌یه باشلادی. ارمنیلر فرانسزلری کورنجه قیامتلر قوپاردیلر. چولق چوجق سوقاقلره دوکولدیلر. قیزلرینی سوسله‌دیلر. کندیلری کیندیلر. موزیقه‌لر دوزدیلر. تا شهر خارجنه قدر قارشیجی چیقدیلر. «یاشاسون فرانسزلر، قهر اولسون تورکلر!» دییه باغیره باغیره فرانسز عسکرلرینی قیشله‌یه کتیردیلر. انکلیزلر فرانسزلره دور وتسلیم یاپیور. بر فرانسز طابوری کلیور. بر انکلیز طابوری کیدییور. حالبوکه فرانسزلر کلمه‌دن اول انکلیزلر بزه دیمشدی که:

— فرانسزلر بورایه کله‌جك. دائمی صورتده بوراده یرلشه‌جکلر. اونلری بورایه صوقامغه بتون قوتکزله چالیشکز.

برطرفدن بویله سویله‌یور، دیکر طرفدن دور وتسلیم ایدییوردی. بز پروتستولرله، فریاد واسترحاملرله مشغول اولورکن برامر واقعدن دیکر امر واقعه دوشدك. انکلیز کیتدی، فرانسز کلدی. شیمدی نه یاپه‌جقدق؟ هیچ برطرفدن تعلیمات آله‌مایوردق. اوصره‌ده سیواسده قونغره طوپلانیور، مدافعهٔ حقوق تعلیماتی قامه آلنیوردی، فقط بزه هیچ برشی کلمه‌مشدی.

بز بو وضعیت الیمه قارشیسنده اتخاذ ایده‌جکمز خط حرکتی کندیمز قرارلشدرمق مجبوریتنده ایدك. بو حادثه‌لر کنده الیمزی، قوللریمزی باغلایارق اوطورمق قابل اوله‌مازدی. چونکه ارمنیلر اللرندن کلن هر درلو فنالغی ایقاع ایده‌جکلردی. کوزمزك اوکنده سلاحلانیورلر، انتقام آلایلری تشکیل ایدیورلردی. ارضروملی، وانلی، مرعشلی بر

چوق قومیته‌جی ارمنیلر متصل ارمنیلر آره‌سنده تشکیلات یاپیور، مرعشده‌کی بتون مسلمانلری محو ایتمك اوزره حاضرلانیوردی. هم بونی کیزله‌مه‌یه‌ده لزوم کورمیورلردی. آچیقدن آچیغه باغیریورلردی:

— انکلیزلر ایسته‌دیکمز درجه‌ده یاپمادیلر. فقط فرانسزلر سزدن انتقاممزی آله‌جقلر. آرتق سزك ایچون حق حیات یوقدر. هپکزی طاووق کبی کسه‌جکز.

مسلمانلرك وضعیتی حقیقة" پك نازکلشمشدی. درحال تدابیر جدیه اتخاذ ایتمك ضروری ایدی. بز آرتق ایشی کوجی براقه‌رق متمادیاً اولرده کیزلی کیزلی طوپلانیوردق، نه یاپه‌بیله‌جکمزی دوشونیور، مدافعه ترتیباتی ایچون حاضرلانیوردق. سلاحمزی، مهماتمزی نظر دقته آله‌رق نه‌قدر محارب چیقاره‌بیله‌جکمزی حساب ایدیوردق. طاقملر، بلوکلر تشکیل ایدرك بر وقعه حدوثنده اجتماع نقطه‌لرینی قرارلشدیریوردق. اختیارلر ایچون، چوجقلر، قادینلر ایچون‌ده آیری آیری وظیفه‌لر تخصیص ایتدك. آرتق هر شیئی کوزه آلمشدق. اولوم قورقوسی هیچ بر تیزك عزمنه قارشی کله‌میوردی. چونکه فرانسز ظلمی، ارمنی قهری آلتنده یاشامه‌نك امکانی اولمدیغنی پك اعلا تقدیر ایدیوردق. کیده‌جك یرمزده یوقدی. عصرلردنبری اوزرنده یاشادیغمز بو مسلمان طوپراقلرینی کفاره براقوب کیتمك بزجه ذلتلرك الك فجیعی ایدی. هر کون توحید الهی‌یی ترنم ایدن منارلرمزه، هیچ اولمازسه، چاکلر آصدیرمق بز مسلمانلره یاقیشیرمیدی؟ احتمال که کفاره غلبه چاله‌مایه‌جقدق. احتمال که اونلرك بیك درلو وسائط حربیه‌سنه قارشی طوره‌مایه‌جقدق. فقط هر برمز هیچ اولمازسه اون دشمن، یکرمی دشمن اولدورمه‌دن اولمیه‌جکدك. طاش طاش اوستنه براقمایه‌جقدق. بوتون مملکتی کندی اللرمزله آتشه ویره‌جکدك. نه کندیمزدن، نه اونلردن تك بر جان براقمایه‌جقدق. بلکه مرعش فرانسزلرك النه کچه‌جکدی. فقط بر کول ییغندن باشقه بر شی بوله‌مایه‌جقلردی. آرتق فرانسزلر باشقه یرلردن کتیره‌جکلری ارمنیلرله برابر بزم مزارلرمز اوزرنده، بایقوشلر کبی اوتسونلر، یکرمنجی عصرك تاریخ مدنیتنی یازسونلر... دیدك.

بو صورتله قرارمزی ویردك. و بو قراری قادینلرمزه‌ده تبلیغ ایتدك. هیچ تلاش کوسترمدیلر:

— مرعش ارککلری قدر مرعشك قادینلری‌ده اولمکدن قورقماز، دیدیلر. حیاتده‌ده برابر، مماتده‌ده برابر. سعادتده‌ده برابر، فلاکتده‌ده برابر...

حاصلی بز ارکك، قادین، چولوق چوجق صوك نفسه قدر مدافعه ایده‌جکدك. فرانسزلری مرعشده کوره‌ن ارمنیلر سوینجلرندن چیلدیره‌جق درجه‌لره کلمشلردی. اوقدر شیمارشلردی که؛ نه یاپه‌جقلرینی بیلمیورلردی. متصل مسلمانلره چاتارلر، بر وقعه چیقارتمق ایچون مسلمانلرك حسیاتنی آلا بیلدیکنه رنجیده ایدرلردی. فقط بز ممکن مرتبه ینه اعتدالمزی محافظه ایدر، اولور اولماز سوزلره اهمیت ویرمزدك. سوزله برشی چیقاره‌میه‌جقلرینی آکلایان ارمنیلر فعلاً مثله احداثنه تشبث ایتدیلر: فرانسزلرك مرعشه کلدکلرینك دردنجی کونی ایدی ارضرملی بر ارمنی حمامدن عودت ایدن بر مسلمان قادینك پچه‌سنی چکوب ییرتدی. و مسلمانلرك تام جان طامارینه طوقوندی:

— آرتق بورالری فرانسز و ارمنی مملکتی اولدی. تستر قالقه‌جق، بتون قادینلر یوزلرینی آچه‌جق! کیم پچه‌سنی آچمازسه پارچه پارچه ایدوب ایشته بویله یاپه‌جغز!.. دیه باغیردی. اوصیره‌ده اورادن کچن حاجی امام نامنده دینی بوتون بر مسلمان درحال اوه قوشارق سلاحنی آلدی، یتیشه‌رك ارمنینك کوکسنه بوشالتدی:

— ال باقالم ناموسه تعرضك جزاسنی!... دیدی.

ارمنی طپراقلره یووارلانوب کیتدی. بو قهرمان مسلمانده سلاحی اوموزلایارق شهر خارجنه چکیلدی.

بو حادثه اوزرینه ارمنیلر شاشیردیلر. فرانسزلرده نه‌یاپه‌جقلرینی کسدیره‌مدیلر. چونکه هنوز ترتیباتلرینی اکمال ایتمه‌مشلردی. فرانسزلر بویله بردنبره مصادمه‌یه طوتوشمق ایستمیورلرایدی. حلول مصادمات ایله مرعشی تملك ایتمك تجربه‌لری هنوز یاپلمامشدی. دوست کورونه‌رك مملکتی پنجه‌سی آلتنه آلمق چاره‌لرینه توسل ایتمه‌دن شدت کوسترمك فرانسزلر کبی برچوق مسلمان ملتنی بویوندوروقلری آلتنه آلان مستملکه‌جی بر دولت ایچون البته سیاستسزلکدی. اونك ایچون بو حادثه‌یی اعظام ایتمیه‌رك قاپاتدیلر.

بش، اون کون کچدی. اطنه‌دن تعیین اولونان بر فرانسز غورنوری. (یعنی متصرف) مرعشه کلدی. بر هفته صوکره‌ده یوزباشی سعید بکك قوماندا سنده اوچیوز قدر ژاندارمه کلدی. بو ژاندارمه‌لر فضله فضله اجرتلرله فرانسز خدمتنه آلنمش و کندیلرینه فرانسز البسه‌لری ایدیرلمشدی. فرانسزلره صاتیلان بو یوزباشینك یاننده (واهان) نامنده برده ترجمان واردی. فرانسزلر صدقی بکه عثمانیه اشراف و علماسندن برقاچ کیشی‌یی ده ترفیق ایتمشلردی. بونلر بزه نصیحت ایده‌جکلر، فرانسز مدنیتندن، فرانسز عدالتندن بحث ایده‌جکلردی. فرانسز بویوندوروغنك ذوقنی بزه آکلاته‌جقلردی،

بو هیئت شهره کیررکن بزه تصادف ایتدی. یوز باشی برشیلر سویلدی. دوغاماز لغه کلدك. بر ارمنی ترجمانی سسلندی:

— خواجه افندی! سزه سویلیور.

— نه ایسترسکز؟

— برشى ايسته‌ديكمز يوق . نره‌دن كليورسكز ؟
— مدرسه‌دن كليورز .
— خيرلاقك اوينه كليكزده كوروشه‌لم .

بوخيرلاق ، مرعشك الڭ زنكين ارمنيسيدى . مبعوث اولمشدى. مرعشك بتون پياسه‌سى بوخيرلاق آغوبك النده ايدى . مملكتك اقتصادياتنه يكانه حاكم اولان خيرلاقدى . اونك اوينه بزى چاغيريوردى. كيتدك ، غورنور كوشه‌ده ، صدقى بك قارشيسنده اوطوريوردى . عثمانيه اشرافنده‌ن باشلرينى اوكلرينه اكمش ، تفكره طالمشلردى . غورنور:

— خواجه افنديلر ! باقكز ، بوضابطه سزه نه دير ، تورك در. فرانسزلرك نه قدر عدالتله معامله ايتديكنى صوركزده سزه سويلسون . بز حمايه‌مز آلتنه كيرن ملتلره تجاوز ايتمه‌يز . صدقى بكك قولنده فرانسز نشانى كوريورسكز . اوبرشى دكلدر . المانلغى كيدرمك اوزره يالكز نشانى دكيشديريلمشدر . بر شكايتكز ، بر آرزوكز وارسه سويليكز . آطنه‌ده باش آدمنيستراتور (بره‌مون)ه عرض ايده‌يم ، درحال اسعاف اولونور.

حريف بزى بو صورتله اغفال ايتمك ، كندى آرزومزله بويوندوروق آلتنه صوقمق ايسته‌يوردى :

— بزم سزكله هيچ برمناسبتمز يوقدر ، ديدك . بزم حكومتمز وار. برباشقه شى بيلميورز .

چوجق آلداتير كبى دها بر طاقم ماصاللر اوقوديلر . بز جواب بيله ويرمه‌يه لزوم كورمدك . يانلرندن آريلدق . صدقى بكك حالنه‌ده تأسف ايتدك . بو صاتيلان آدم شمدى عثمانيه‌ده فرانسز خدمتنده بولونيور . فرانسزلر اونى بيكباشى يابديلر . عثمانيه‌ده ژاندارمه قوماندانلغى ايديور . تماميله فرانسزلرك بر بنده‌سيدر .

فرانسزلر بش اون كون قدرده بوله مصلحانه بر صورتله حلول ايتمك ، اهالى‌يى اغفال ايتمك سياستنى تعقيب ايتديلر . مسلمانلردن كنديلرينه هيچ طرفدار بوله‌مايجه حيرت ايتديلر . جانلرى صيقيلدى . پولتيقه‌لرينى دكيشديرديلر . تشرين ثانينك ٢٨ نجى كونى ايدى ، جمعه كونلرى قلعه‌يه چكيلمكده اولان عثمانلى بايراغى يرينه كندى بايراقلرينى چكديلر . مسلمان اهالى بونى كورونجه بردن بره مدهش غليانه كلدى . ذاتاً خلق متحسس ، متهيج برحالده بولونيوردى . بايراغمزه ايندريلنجه ديمك كه آرتق بوديارده عثمانلى حاكميتنه ، مسلمان حاكميتنه ختام ويريلوردى . درحال بوتون مسلمانلر جامع كبيره طوپلانديلر :

— مادام كه حاكميت اسلاميه‌نك علامتى اولان سنجاغمز كفار طرفندن ايندريلمشدر ، آرتق جمعه نمازى قيلمسنه محل قالمامشدر . ديديلر . بونك اوزرينه خطيب منبردن اينمدى ، نماز قيلنمادى . اوچ درت بيك قدر مسلمان جامع كبيرده‌كى سنجاغى آلارق تكبير وتهليللر ايله قلعه‌يه هجوم ايتديلر ، مسلمان بايراغنى ديكديلر . اونى متعاقب اذان اوقوندى . قلعه‌ده اوكله نمازى قيلندى. اورادن حكومته كيتديلر . ايشه مداخله ايتمك ايسته‌ين ترجمان واهانه ايچه بر دایاق آتيلدى . خلقك بو غليانندن فرانسزلر اوركديلر . نه اولورسه اولسون ، بز هرشيئى كوزه آلديرمشدق . فقط فرانسزلر هيچ بر شدت كوستره‌مديلر . ارمنيلرده قورقديلر .

بو حادثه اوزرينه بر قاچ كون سكونتله كچدى . فقط اطرافده ، كويلرده اوفاق تفك حادثه‌لر باشلامشدى . فرانسزلرله ارمنيلر اجتماعلر عقد ايديور ، برشيلر حاضرلايورلردى. كنارده كوشه‌ده بعض مسلمانلر شهيد ايدلمه‌يه باشلاندى . آرتق مدهش زمانلر تقرب ايديوردى. بوتون حادثات بونى كوستريوردى . بزده ترتيباتدن برآن خالى قالمايوردق . تشكيلاته كرمى ويردك . اوصيره‌ده مدافعهٔ حقوق تعلياتنى المزه كچدى . بر تلغراف ماكنه‌سى بولدق . شهره اوچ ساعت مسافه‌ده مقصودلى قريه‌سنده اوماكنه‌يى قوروب سيواسده مصطفى كمال پاشا ايله مخابره‌يه باشلادق . پاشانك بزه چكديكى جلادتكارانه تلغرافلر بزم قوهٔ معنويه‌مزى بك زياده يوكسلتدى. اهل صليبه قارشى مسلمانلغى مدافعه ايچون اناطوليده ايكنجى بر صلاح الدين ايوبى ظهور ايديور، ديدك . درحال اطرافه آدملر چيقاردق . آره‌مزده جريان ايدن مخابراتدن مسلمانلرى خبردار ايتدك . بزدن دها اول تشكيلاته باشلايان عينتاب ايله تأسيس مناسبات ايتدك. فرانسزلرك النده بولنان اصلاحيه‌يه بر آدم كوندردك . فرانسزلرك سوقياتنى اكلامق اوزره كويدن كويه پوسته‌لر تأسيس ايتدك . دشمنك حركات عسكريه‌سندن بش ، التى ساعت ظرفنده خبردار اوله‌رق اوكا كوره يوللرده پوصولر ترتيب ايديوردق. مرعشه كلمك اوزون يوله چيقان فرانسز مفرزه‌لرينه بر چوق تلفات ويرديروب سوقياتلرينى مشكلاته اوغراتيوردق . مرعشده‌كى وضعيتى سيواسه بيلديره‌رك «درحال طوپ وعسكر كوندركز» ديدك . بر قاچ كون صوكره مصطفى كمال پاشا طرفندن كوندريلن قليچ على بك بر مفرزه قوتله وايكى ميتراليوزله بازارجغه كلدى. بازارجق كه مرعشه سكز ساعتدر . قليچ على بك بازارجقدن فرانسزلره اولتيماتوم كوندريور . فرانسزلر تلاشه دوشيور. استكشاف ايچون سكسان قدر سواريدن مركب بر فرانسز قوتى كوندريورلر . يولده مصادمه اوليور ، فرانسزلر اوتوز قدر تلفات ويره‌رك رجعت ايديورلر ديكر طرفلرده‌ده مصادمه‌لر باشلايور . آرتيق مرعشده برحرب اوله‌جغى تحقق ايديور . چونكه فرانسزلر متصل قوتلرينى تزييد ايديورلر . ديكر طرفدن ارمنيلرى‌ده تسليح ايديورلر. اون بيكدن فضله فرانسز وار ، اون بيك قدرده ارمنى . مهم بر يكون . مملكتك كليسالرينى ، مستحكم موقعلرينى طوتديلر

طوپلر، مترالیوزلر یرلشدیردیلر . بزده آرتق تشکیلاتمزی اکمال ایتمک اوزره بولونیوردق. ژاندارمه‌نك سلاحلرینی - که بشیوز قدر واردی - حکومتدن کیزلیجه آلدق.

دیکر سلاحی اولانلری‌ده قید ایتدك. بیك بشیوز قدر مسلمانی تسلیح ایتدك .

ایشلر بو راده‌یه کلنجه فرانسزلر حکومته وضع ید ایتمیه قالقیشدیلر. بز ممانعت ایتدك :

- قطعیاً اولماز، دیدك . بوكا جرأت ایده‌جك اولورسه‌كز درحال اختلال باشلایه‌جقدر . اهالی غلیانده‌در. بویله تهلکه‌لی تشبثلرده بولونمه‌نك مسئولیتی تمامیله سزه عائددر. حکومته وضع ید ایتمیه‌جککزه دائر نشر ایتدیککزك بیاننامه‌نك هنوز مرکبی قورومادی. بو نه حالدر؟

- بن دول ائتلافیه‌نك امریله قونترولا مأمورم. بزم امرمز قطعیدر.

- بزم حرکتمزده جدیدر. بز سزی حکومته مداخله ایتدیرمیه‌جکز.

وضعیت پك زیاده کرکینلشدی . بز شهرده سپرلر، استحکاملر حاضرلایورز . کوچك کوچك مفرزه‌لرله سوقاق باشلرینی طوتدق . بوکبی شهر داخلنده‌کی محاربه‌لرده سوقاقلری ایلك طوتان قازاندیغنی بیلدیکمز ایچون اولره قاپانوبده اورادن مدافعه ایده‌جك بر وضعیتده بولونمق ایسته‌مدك .

وضعیت بو مرکزده ایکن فرانسز قوماندانی جنرال کدرت مملکت حقنده مذاکره ایتمك اوزره بر هیئت ایسته‌دی . متصرف وکیلی، مهندس، ژاندارمه قوماندانی، بلدیه رئیسی و تجاردن ایکی کیشیدن مرکب بر هیئت کیتدی . اونلری تهدید ایتمش :

— طوپله سزی یاقارم . نه صاندیکز ؟ قارشیکزده‌کی فرانسز دولتیدر !

— موسیو ! یاقسه‌کده بیقسه‌کده بز حکومتمزه مداخله ایتدیرمیه‌جکز . بز هپمز اولمیه عزم ایتدك . بوراسی فرانسز طوپراغی دکلدر . بوراسی مسلمان طوپراغیدر . بوراده آنجق مسلمان حاکمیتی جاری اولور .

هیئت بویله سرت جواب ویرنجه جنرال غضبه کلمش، هیئتی توقیف ایتمش. هیئتك توقیف اولوندیغنی بلدیه چاوشی کلوب سویله‌ینجه اهالی ارەسنده مدهش غلیان باش کوستردی . درحال ایشی اداره ایدنلر آره‌سنده قیصه بر مذاکره جریان ایتدی. ساعت طقوزایدی. (۲۱ کانون ثانی ۳۳۶ چهارشنبه) ایکی آل سلاح آتیلدی . بو ، حرکت ایچون اولجه قرارلشدیرلمش بر اشارت ایدی . مستعیناً بتوفیقه تعالی آرتق مصادمه باشلایوردی . بو اشارت اوزرینه هرکس موضعارینه کیردی . اوصره‌ده متصرف وکیلی‌ده بزه نصیحت ایتمك اوزره جنرال طرفندن کوندرلمشدی . قوماندانلر بلوکارینك باشلرینه کچدی . مقرر پلان دائره‌سنده بتون سوقاق باشلرینی طوتدق . سلاح آتیلنجه قیشله‌ده‌کی فرانسزلردن اوتوز قرق قدر مسلح بر مفرزه قصبه‌یه طوغری کلمه‌یه باشلادی . (رستباعیه) ۱] محله‌سنده بزم مجاهدلرمز طرفندن نوبت آتشیله قارشیلانجه همان رجعت ایتدیلر . ارمنیلرله فرانسزلر کلیسالرده، اولرده تحصن ایتدیلر . آرتق حرب باشلامشدی . فرانسزلر طوپلرله، مترالیوزلرله ، بومبه‌لرله شهری دوکمه‌یه باشلادیلر .

بزده قصبه‌نك بعض یرلرینه آتش ویردك . دشمن کورسونکه بزم نظرمزده دنیانك قیمتی قالمامشدر . دشمنه خرابه‌دن ، مزاردن باشقه برشی براقامه‌یه عزم ایتمشدك . سوقاقلره بز حاکمدك . دشمن مرمیلرینه هیچ کمسه اهمیت ویرمیوردی چولوق چوجقلری اولرك آلت قاتلرینه طولدوردق . قادینلر یمك حاضرلایور، اختیارلر توزیعاتده بولنیور . اون اوچ ، اون بش یاشنده‌کی چوجقلر اولری مدافعه ایدییور . محاربلره تا سپرلره قدر صیجاق یمکلر یتیشدیریلیور. هرکس موجودیتی اورته‌یه قویبور . ارزاق اولمیانلرك ییه‌جکلری تأمین اولونیور . بش التی یاشنده‌کی چوجقلر « الله ، لله . . » دیه تسبیح چکیورلر . ایشله مشغول اولمایان قادینلر کیجه کوندوز متمادیاً قرآن اوقیورلر . کمسه‌نك کمسه‌یی کورمیه وقتی یوق قادین، ارکك هرکس وظیفه‌سیله مشغول . بتون کنجلر ، بتون الی سلاح طوتانلر حرب ایدییور . یاقیله‌جق اولرده‌کی قادینلر باشقه یرلره نقل اولونیور. اشیالریله برابر بعضاً اون بش ، یکرمی خانه بردن یانیور . بو میانده دشمنك تحصن ایتدیکی مبانی مستحکمه‌ده ایچنده‌کیلرله برابر یانوب کول اولیور. سوقاقلره بزم قوتلرمز حاکم اولدیغی ایچون کمسه‌نك شورادن شورایه آدیم آتمسنه احتمال قالمایور . شهیدلرمز کندی اولرینك قاپیلری یاننه دفن اولونیور. ارتق هرکس حیاتدن قطع امید ایتمشدی. احتمال مسلمانلردن کمسه قالمایه‌جقدی. فقط دشمنلردن‌ده هیچ بر فرد قالمایه‌جقدی. مرعش بزه‌ده، اونلره‌ده مزار اوله‌جقدی. محاربه بوتون شدتیله دوام ایدیوردی. فقط دشمنلرك مالنه، عرضنه، هیچ کیمسه تعرض ایتمیوردی . مقتول دوشن ارمنیلرك آلتونلری، اشیالری سوقاقلر اورته‌سنه دوکولمش. کیمسه النی بیله اوزاتمایور. هرکس کمال انتظام ایله وظیفه‌سنك باشنده . دنیایی کورمیورز. صفرق دهشت . قار، فورطنه دوام ایدییور . محاربه‌نك اوچنجی کونی ایدی، قلیچ علی بك یتیشدی. قوماندایی اله آلدی. دشمنلر بولوندقلری یردن سلاحلر ، بومبالر آتیورلر . دشمن هیچ امید ایتمدیکی بر مدافعه قارشیسنده قالنجه شاشیردی . امداد ایسته‌دی.

۱] بو اسم ، ذوالقدریه حکمدارلرندن علاءالدوله‌نك قیزینك اسمی اولمق اوزره شایعدر .

مسلمانلر دنیانك هیچ بر یرنده کورولمه‌مش قهرمانلقله، فداکارلقله حرب ایدییوردی. چوجقلرك «آلله آلله...» سسلری سوقاقلردن ایشیدیلیور. قادینلرك اوقودقلری قرآن آوازه‌لری اورالری چینلاتیور. بونلری کورن مسلمان محاربلر ارسلانلر کبی هرمیلره، بومبالره قارشی قوییورلردی. اون اون بش مثلی دشمنه، طوپلره، مترالیوزلره قارشی بوقدر قهرمانلق دین قوتندن باشقه هیچ بر شی دکلدی. هرکس اللهه ربط قلب ایتمش، اللهدن مدد، عنایت بکله‌یوردی. دشمنلر مسلمانلرك بو قهرمانلغنی کوردکجه تلاشه دوشدیلر. امداد طلب ایتدیلر. محاربه‌نك ۱۷ نجی کونی ایدی. قائمقام (نورمان)ك معیتنده سیار بر قوت کلدی: درتیوز افراد، بر بچوق بالطاریه سریع آتشلی طوپ، یوزلرجه آرابه، مکاره... مرعشك بر ساعت جنوبنده (ارکنز) نهری یاننده قرارکاه قوردی. اورادن مرعشی دوکمه‌یه باشلادی. ۲۰ نجی کونی شهرك غربنده بولونان مرجك تپه‌یه ایکی طوب چیقاردی. اورادن شهره کولله یاغدیرمه‌یه باشلادی. بو صورتله شهرك غربنده وجنوبنده قائممقام (نورمان) قوتلری، شمالنده قیشله‌ده جنرال (که‌رات) قوتلری داخلده کلیسالرده، مبانیٔ مستحکمه‌ده، بزده سوقاق باشلرنده، جاده‌لرده، سپرلرده. بو محاربه‌لرده شهر کنارنده قلیچ علی بك، داخلده مرعش هیئت مرکزیه رئیسی آرسلان بکلر پك چوق قهرمانلقلر کوستردیلر. وحربی اداره خصوصنده بیوك مهارتلر ابراز ایتدیلر. آره صیره قلیچ علی بکك یاننده‌کی طوپ سسلندکجه مسلمان مجاهدلرینك قوهٔ معنویه‌سی بر قات دها یوکسلیوردی. دشمنلرده بو طوپدن خیلی اورکیورلردی. بوحالده حرب بوتون دهشتیله دوام ایدییوردی. وضعیته بز حاکم ایدك. دشمن آرتق بر شی یاپه‌مایه‌جغنی آکلامشدی. ۲۱ نجی کونی ایدی، هر طرفدن هپ طوب آتشلری باشلادی. صباحدن یاتسو وقتنه قدر یاغمور کبی متمادیاً مرعشه کولله‌لر یاغدی. هیچ شبهه‌سز اوکون سکز اون بیك کولله آتمشلردی. بز عمومی بر تعرض یاپه‌جقلر ظن ایدییوردق. بوحال ایله کیجه‌یه داخل اولدق. کیجه یاریسی ساعت یدی بچوق صولرنده‌ایدی، مدهش بر یانغین قصبه‌یی قیپ قیزل بر حاله قویمشدی. باقدق: قیشله طوتوشدورلمش، یانیوردی. آرتق سس، صدا کسیلمشدی. دیمك دشمن رجعت ایدییوردی. آمریقا قولژنده‌کی قوتلری آلمش، قصبه‌ده‌کی مفرزه‌لری فدا ایتمشدی. صباحه دوغری بر قسم قوتلرمز تعقیبه قویولدی. قصبه‌ده کیلرك صاغ قالانلری اسیر آلندی. دشمن حیوانلرینك آیاقلرینه نعل سسلری ایشیدیلمسون دیه یورغان پارچه‌لری، بزلر باغلامش. صغوق، قار، پك دهشتلی ایدی. اوندن صوکره آرتق قصبه‌ده‌کیلر مقاومت ایده‌میه‌رك تسلیم اولدیلر. فقط سلاحلرینی قیردیلر. اویله ایکن بز ینه بر هفته قدر اونلره ارزاق ویردك. بو ۲۱ کون ظرفنده بزم ضایعاتمز درت، بشیوز قدر شهید ومجروحدن عبارتدی. دشمنك تلفاتی ایسه سکز بیکی کچمشدی. کلیسالره، مبانیٔ مستحکمه‌یه تحصن ایدن قرقلرك چوغی ینه فرانسزلرك هرمیلریله ایقاع ایدیلن یانغینلرده محو اولوب کیتمشدی.

دشمن رجعته باشلادقدن صکره ارقه‌سندن ایکییوز قدرده بر ارمنی قوتی رجعت ایدر. فرانسزلر بونلری مسلمان ظنیله مصادمه‌یه باشلادیلر. ارمنیلرك پك آزی قورتولور.

دشمن تا اصلاحیه‌یه قدر رجعت ایتدی. صغوغك دهشتندن یوللرده بیکلرجه‌سی تلف اولمش قالمشدی. دشمنك آرقه‌سنه دوشدك. هارونیه، اصلاحیه، باغچه‌یی آلدق. دشمنی تا عثمانیه‌یه قدر سوردك. دیکر طرفدن عینتابه قدر کلدك. واونلره دیدك که:

— ایشته بز وظیفه‌مزی یاپدق. دشمنی بورالره قدر سوردك. بورادن اوته‌یه سز سوره‌کز. فقط اونلر هر نه‌دنسه اوصیره‌لرده بزم حرکتمزه امتثال ایتمدیلر. بعضیلری: — بز مملکتمزی یاقوب ییقمق ایسته‌میز، دیدیلر. دشمنه قارشی حرکت خصوصنده اتحاد ایده‌مدیلر. اووقت دشمنی تعقیب ایتسه‌لردی، آطنه‌ده دشمن قوتلری قطعیاً بارینه‌مازدی.

هرنه ایسه بو دقایق اوزرینه دشمن بر مدتلر سکوت ایله وقتنی کچیردی. وقتاکه نیسان کلدی، دشمن عینتابده وعثمانیه‌ده ینه حرکته باشلادی. معهود (نورمان) ك سیار قوتی قصبه‌یی محاصره ایتمشدی. قلیچ علی بك اوصیره‌ده (برج) ناحیه‌سنده‌ایدی. مرعشدن ترتیب اولونان مجاهدلر ایله قلیچ علی بکك مفرزه‌سی نورمانه هجوم ایدرك نورمانی قاچیرتدی، عینتابله مواصله‌یی تأمین ایتدی. اوصیره‌لرده ایدی. فرانسزلرله متارکه اعلان ایدلدی. آرتق قوای ملیه الایلری تشکیل ایتمشدی. آلای قوماندانی اولمق اوزره بیکباشی حمدی بك نامنده بر ذات کلدی. قلیچ علی بك ایله تشریك مساعی ایتدیلر. متارکه فسخ ایدیلنجه حرب تکراراً باشلادی. بو قوتلر عینتابك جنوب جهتنی‌ده ضبط ایتدی.

ایشلر پك ایی کیدییوردی. اوصیره‌ده انقره‌ده مجلس طوپلانیوردی. قلیچ علی بك مبعوث اولدی، انقره‌یه کیتدی. حمدی بك‌ده خسته‌لنه‌رك مأذوناً سیواسه کیتدی. بزم قوتلر متفرق اوفاق ضابطلر قوماندانلغنده قالدی. هرکس کندی باشنه حرکت ایتدی. دشمن تقویه قطعاتی آله‌رق تکرار هجوملره باشلادی. حلبدن بزدن آلمش اولدیغی ۱۵/۵ لق بر طوپ کتیردی. عینتابی دوکمکه باشلادی. بو یوزدن عینتابده‌کی اورك

فوقنی‌قاتلری تماماً ییقیلدی .

برمدت‌ده بویله اهالی‌قوتلری کندی باشنه فرانسزلرله چارپیشدی. الکنهایت شیمدی منتظم قول اردو تشکل ایتدی . بوکون حرب عینتابك غربنده و جنوبنده دوام ایدییور . حربك مرکز ثقلی اوزاسیدر .

عینتابلیلر شیمدی مدهش‌قهرمانلقله حرب ایدییور . مرعشده‌ابراز اولونان بسالت وجلادتی تنظیر ایدییورلر. حتی دها زیاده خارقه‌لر کوستریورلر. قادین، ارکك، چولوق‌جوجق‌جانلریله،باشلریله دشمنله چارپیشیورلر . دشمنله حرب طرفداری اولمایان قورقاقلرك هپسی دها اووقت صاووشمشلردی . شیمدی قصبه‌ده‌بولونانلرك‌عمومی‌اولومی کوزه آله‌رق دشمنله متمادیاً چارپیشیورلر . بوتون‌مملکت خلقی مغاره‌لرده،یرآلتلرنده‌یاشایور . بی‌پایان‌مشقتلره‌قاتلانه‌رق‌مقاومت‌ایدییورلر حتی‌گیجه‌لرده دشمن کندیلرینی اغفال‌ایتمك ایستەمش :

— اطرافده قوای ملیه قالمادیغی حالده سز نه‌یه کوره‌نیورده حرب ایدییورسکز . آرتق تسلیم اولیکز ، دییه‌برخبرکوندرمش

بونك‌اوزرینه اهالی شوجوابی ویرمش : — سز‌بتون آناطولی‌یی استیلا ایتسه‌کز ینه عینتابلیلر سزه تسلیم اولمیه‌جقدر . سز آنجق عینتابك خرابه‌لرینه،مزارلرینه‌مالك‌اوله بیلیرسکز . یوقسه‌بوراده برفرد قالدقجه‌سزکله چارپیشه‌جق ، سزه‌بو مسلمان‌طوپراقلرینی کندی‌رضاسیله چیکنه‌تمیه‌جکدر .

حقیقةً بوکون عینتابده کوستریلن فداکارلقلر شایان حیرتدر . بومبارك ، بوقهرمان‌مسلمانلرك‌مجاهده‌لرینی بوتون‌مسلمان‌قرداشلریمزك هردقیقه تخطر ایتملری ، کندیلرینك هرصورتله‌امدادلرینه قوشملری، الدن کلن معاونتده بولونملری ، بدناً ومالاً معاونته قدرتی اولمیانلرك هیچ اولمازسه سوزله‌اولسون کندیلرینی‌هردقیقه دوشونمکده اولدقلرینی تلغرافلرله کندیلرینه‌بیلدیرملری وجانب‌دینیه‌نك لکهمیدر .اخوت اسلامیه‌نك، ایمان‌قارداشلغنك آثارینی‌بویله‌کونلرده‌کوسترمك‌اقتضاایدر. بالطبع عینتاب مجاهدلری بوتون‌آناطولیده‌کی مسلمانلرك کندیلریله‌برابر اولدیغنی ،برآن کندیلرینی خاطردن‌چیقارمدیغنی کوردکلرسه اونك قوهٔ معنویه‌لری اوزرینه بیوك برتأثیری‌اولور .

— بو محاربه‌لردن فرانسزلرك غایه‌سی نه‌در ؟ . نره‌لره‌قدر ضبط ایتمك ایستیور ؟

— معلومیا ، سه‌ور معاهده‌سی موجبنجه اسکندرون شمالندن اعتباراً عینتاب ، اورفه ، ماردینه قدر سوریه‌یه داخل‌اولدیغی جهتله فرانسزلر اوراله حاکمیت ادعاسنده بولنیورلر . بتون او حوالی‌یی اشغال ایتمك ایستیورلر . اورفه‌یه کیتمك ایچون عینتابی آلمق ضروریدر . عینتاب بونلرکی حرکاتك مفتاحیدر . کرك‌فرانسزلرایچون،کرك بزم‌ایچون‌اونلر معاذالله عینتابه‌حاکم‌اولورلرسه اورفه،مرعش تحت تهدیدده قالیر. عینتابدن رجعت ایدرلرسه ارتیق بارینه‌جق‌یرلری‌یوقدر.بوبوزغونلق آطنه‌یه‌بیله‌تأثیرایدر.عینتابده‌بوزولورسه بغداد خطی الدن چیقاریر. معلومیا عینتاب ایله خط اره‌سی بش آلتی ساعتدر. برکره خطی الدن چیقاردیمی آرتیق فرانسزلرایچون فلاکتدر. او جوارده بولونان کلیس ایله آقچه‌قویونلی استاسیونی بزم الزه دوشونجه فرانسزك‌ایشی‌بتمش دیمکدر . معلومیا، آناطولی‌خطی (مسلمیه)ده ایکی‌یه آیریلیر: بری عراقه کیدر ، بری‌ده سوریه‌یه . بو (مسلمیه) دنیلین محل آچیق بریردر.اوراده دشمن طوتونه‌ماز عینتابدن چکیلنجه اوراده‌کی قوتلریمز سربست قالیر ، دشمنی تعقیبده قصور ایتمز . برطرفدن عثمانیه‌یی، دیکر طرفدن‌حلبی تهدیده باشلار. بالضرور تا بیروته قدر دشمن چکیلمك‌مجبوریتنده‌قالیر. اونك ایچون عینتابك سوق الجیش نقطهٔ نظرندن‌فوق‌العاده اهمیتی واردر. بوندن طولایی بوکون حربك مرکز ثقلی عینتابدر. حلب جوارنده عرب قوای ملیه‌سی‌ده واردر . عینتابده سربست قالان قوتلر اونلرله برله‌شیرسه سوریه یولی آچلمش اوله‌جقدر . وایر ، کیچ انشاالله بو اوله‌جقدر . فرانسزلرك اوراده باریتمسی پك زیاده کوجلشمشدر .

مسلمانلر وحدتی محافظه ایتدکجه ، فی‌سبیل‌الله جهادده دوام ایلدکجه اللهك فوز ونصرت احسان ایده‌جکنه شبهه یوقدر . بز مرعشده دشمنه نسبتله نه قدر آز ایدك . فقط قلبلریمزی اللهه ربط ایتدك . دین یولنده ، وطن اوغورنده شهید اولمغی کوزه آلدق . جناب حق بزی موفق ایتدی . هم کندمزدن اون مثلی فضله دشمنه قارشی موفق‌ایتدی. (کم‌من فئة‌قلیلة غلبة‌فئة کثیرة‌باذن‌الله) بزغالبیتمزی اللهدن بیلیرز . بز عزم ایتدك ، الله توفیق احسان بیوردی . ایش آزلقده ، چوقلقده‌دکلدر . ایمان‌قوتنده‌در . ایمانلری‌قوتلی‌اولانلر‌مطلقا قازانیر . بزکه مسلمانز ، بزکه نصرتی اللهدن بکلرز . طوغری‌یولدن کیتدکجه هیچ شبهه‌سز جناب حق بزی موفق ایده‌جکدر . (ان‌تنصروا الله ینصرکم) . هرنه وقت بز مغلوب اولمش‌سه‌ق مطلقا بو ایمانمزك ضعفندن ، قوانین الهیه‌دن انحرافمزدن ایلری کلمشدر . یوقسه بز بوتون موجودیتمزله دیمزه صاریله‌رق حرکت ایتسه‌ك ، هردرلو فساد وتفرقه‌لردن اجتناب ایدرك یکپاره بر قلعه کبی دشمنه قارشی طورسه‌ق اوکمزده هانکی‌قوت طوره‌بیلیر ؟ الحمدلله بوکون اوطرفده‌کی مسلمانلر متحداً چالیشیورلر ، الله یولنده مجاهده ایدییورلر. بویله اولنجه جناب حق البته ظفری احسان ایده‌جکدر . (نصرمن‌الله وفتح‌قریب)

بزه بوقدر ایضاحات ویرمك لطفنده بولونان مرعشلی بوخواجه افندیلردن بریسی عینتاب مدافعهٔ حقوق رئیسی قوشجی زاده حمدی افندی ، دیکری‌ده مرعش مدرسه‌سی مدرسی جریدی زاده محمد امین افندیدر . ملته رهبرلك ایدن علمایی بزهپ بویله کورمك ایسته‌یورز . اکر بو فداکارلق ، بو جلادت و قهرمانلق هرطرفده کوستریلسه‌یدی ، نه ملت آره‌سنده تفرقه ظهورینه احتمال قالیر ، نه‌ده دشمنلر آناطولینك تا اورتالرینه‌قدر صوقوله بیلیرلردی . بزم خلقمز دیندار در و تمیزدر . حقیق رهبر دیه طانیدیغی علمایی اوكده كورونجه قوشه قوشه اوكا اتباع ایدر . و علمانك الزیاده حرکته كله‌جكی برزمان وارسه اوده آنجق بوکوندر . چونکه آناطولینك بوکونکی حرکتی مسلمانلق ایچون حیات و ممات جدالیدر . بو مجادله‌ده ظفر قطعی‌یی احراز ایتدیکمز کون ، یالکز بز دکل ، بتون مسلمانلق عالمی خلاص بولمش اوله‌جقدر . معاذالله مغلوب اولورسه‌ق اسلام ایچون آرتق الك فجیع اسارت و اضمحلال دورلری باشلامش اولور . بو جدالی بر قاچ ولایت قاوغاسی ظن ایتمك احوال جهانه ، بالخاصه یاریم میلیاره یاقین اسلام عالمنك احوال روحیه‌سنه هیچ واقف اولمامق دیمکدر . بو مجادله اویله بر جهاد معظمدر که تأثیری بوتون آسیا و افریقایه شاملدر . بتون عالم اسلام بزم حرکاتمزی تعقیب ایدیور . انکلتره‌نك بزم مسئله‌مزه بوقدر اهمیت ویرمه‌سی هپ بوندن دولاییدر . دیکر نسخه‌لرده بوخصوصلری انشاالله اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایده‌جکز .

بوکون ، جبهه‌لرده دشمن قارشیسنده ، کفار قارشیسنده قانلرینی دوکن او مبارك مسلمان مجاهدلرینك ، او قهرمان مسلمان اردوسنك حرکتی طبق مسلمانلغك ایلك تأسسی زمانلرده‌کی اردوی اسلامك حرکتی قدر مبجلدر ، معظمدر ، شایان اهمیتدر . چونکه بو محترم مجاهدلر یوزلرجه میلیون مسلمان عالمنك پیشدار اردوسیدر . اناطولی بوکون اهل صلیبه قارشی کوکسلرینی کره‌ن صلاح الدین ایوبی حرکتنی تنظیر ایدیور . ایشته بوقدر معظم اهمیتی حائز اولان بو مقدس جهاد زمانند‌ه بتون علمانك اوکه دوشمسی ، مسلمانلره حق و حقیقتی اکلاته‌رق اونلرله برابر جبهه‌لره قوشمسی فرائض دینیه‌نك الك مهمیدر . مرعشك قهرمان مسلمانلری الحق وظیفهٔ دینیه‌لرینی پیغمبر پسندانه بر صورتده ایفا ایتمشلر و توفیق الهی‌یه مظهر اوله‌رق یوزبیکلرجه مسلمانك حیاتنی قورتارمه‌یه موفق اولمشلردر . کیجه کوندوز توحید الهی‌یی ترنم ایدن مناره‌لره جان آصدیرمامشلر . الله کندیلرندن راضی اولسون . بز اناطولیده‌کی بوتون مسلمان اهالی‌یی ، بتون اسلام علماسنی بومزیتده ، بو فضیلتده کورمکله افتخار ایدرز . و تمنی ایدرز که مسلمانلغك بو معظم جهادی زماننده هر فرد وظیفهٔ دینیه‌سنك اهمیت و عظمتنی لایقیله ادراك ایدرك اوکا کوره بذل موجودیت ایتسون . (والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا وان الله لمع المحسنین) بزم اوغورمزده مجاهده‌ده بولونانلره هیچ شبهه یوقدرکه بز کندی یوللرمزی بولدوره‌جغز . ایچه بیلملیدرکه جناب حق ایلکدن آیریلمایانلرله برابردر .)

اشرف ادیب

تشکر ، رجا و اخطارات

سبیل الرشادك آناطولیده انتشاره باشلامسی مملکتك هرطرفنده بویوك بر تأثیر حصوله کتیردیکی ، بوتون اخوان دینمزجه عظیم مسرتلرله تلقی ایدیلدیکی هر طرفدن کلن یوزلرجه تلغرافلر و مکتوبلردن آکلاشیلمشدر . مسلمان قارداشلرمزك ابذال بویوردقلری التفات و توجهلره تشکرلر ایدرز . مسلمانلغك تعالیسندن و ممات اسلامیه‌نك خلاص و سعادتندن باشقه هیچ بر غایه طانیمایان و انتشاری کوننـن بری ذره قدر بو استقامت عالیه‌دن آیریلمایان سبیل الرشاد ایچون بو اعتماد و توجه عمومی مقدس مقصدینك حصول بوله‌جغنه الك بویوك بر ضماندر .

ومن الله التوفیق .

§ سبیل الرشادك انقره‌ده انتشاری بعض موانع ضروریه حسبیله براز تأخر ایتدیکی جهتله محترم قارئلریمزك معذور کورملری رجا اولنور . انشاالله بوندن صوکره منتظماً انتشار ایده‌جکدر .

§ ٤٦٤ نجی نسخه ایکنجی دفعه اوله‌رق انقره‌ده باصیلدیغی جهتله اولجه کندیلرینه کوندریله‌مه‌ین ذواته تماماً کوندرلمشدر . ٤٦٥ و ٤٦٦ نسخه‌لرك مطبوعی قالمامشدر . مساعد برزمانده بونسخه‌لرده تکرار طبع اولونه‌رق ارسال اولونه‌جقدر .

§ ابونه مدتنده مبدأ و منتها نومرولری معتبر اولدیغی ، سنه‌لك ابونه‌لر . ٥٢ ، التی آیلقلرده ٢٦ نسخه کوندریله جکی جهتله تأخر واقعدن قارئلرمزك حقوقی ضایع اولمایه‌جغی طبیعیدر . سبیل الرشادی اسکیدن بری اوقویانلر بونی بیلورسه‌ده یکی ابونه اولانلر ایچون بو جهتك تصریحنه لزوم کورلمشدر .

§ آنقره مطبعه‌لرنده حروفات آز ، ماکنه‌لر کوچوك اولمق حسبیله سبیل الرشاد نسخه‌لرینی آیری آیری دردر صحیفه‌لك اوچ فورمه اوله‌رق باصمق مجبوریتی حاصل اولمشدر . دوشوب ضایع اولمامق ایچون ایچ ایچه قونولان اوچ فورمه‌نك صحیفه نومرولرینه دقت اولونه‌رق یان یانه کتیریلمسی لزومی عرض اولونور .

§ آبونه‌لر طرفندن هرهانکی خصوصه دائر ارسال بیوریله‌جق مکتوبلرده قوشاقلرده یازیلی بولونان آبونه صیره نومروسنك امضا یاننه هرحالده اشارت بیورلمسی و اسامینك اوقوناقلی صورتده یازیلمسی بالخاصه رجا اولنور .

§ سبیل الرشاد قارئلری آره‌سنده اوته‌دن بری متعامل اولدیغی وجهله سبیل الرشاده آبونه قید اولونان هرذاتك اخوان دیندن لااقل ایکی کیشی‌یی آبونه قید ایتدیرمك خصوصنه لطفاً یکی آبونه اولان ذواتك‌ده ابذال همتده بولونملری رجا اولنور .

ایقاظ مطبعه‌سنده طبعی اکمال ایدیلوب ۱۰ شباطده نشر اولونمشدر .

ابونه شرائطی
هر بر ایچون سنه‌لکی (٢٥٠)
آلتی آیلغی (١٣٠) غروشدر
نسخه‌سی ٥ غروش، سنه‌لکی
٥٢ نسخه‌در
اداره‌خانه
آنقره‌ده حریت اوتلی قارشوسنده
اخطارات
آبونه بدل پیشیندر
مسلکه موافق آثار مع الممنونیه قبول
اولنور . درج ایدلمین یازیلر
اعاده اولنماز

سبیل الرشاد

اخطارات
آدرس تبدیلنده آیریجه بش
غروش گوندرلملیدر
مکتوبلرک امضالری واضح و اوقوناقلی
اولسی و ابونه صره نومروسنی
محتوی اولمسی لازمدر .
ممالک اجنبیه ایچون آبونه اولانلرک
آدرسلرینک فرانسزجه‌ده یازلمسی
رجا اولنور .
پاره گوندرلدیکی زمان نه‌یه دائر
اولدیغی واضحاً بیلدیرلمسی
رجا اولنور .

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم | باش محرر محمد عاکف | صاحب و مدیر مسئول اشرف ادیب | اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

عدد ٤٦٨ | ٩ جمادی‌الآخره ١٣٣٩ | پنجشنبه | ١٧ شباط ١٣٣٧ | ١٨ جلد

استقلال مارشی

— قهرمان اوردومزه —

قورقما ، سونمز بو شفقلرده یوزن آل سنجاق ؛
سونمه‌دن یوردیمک اوستنده توتن الک صوک اوجاق .
او بنم ملتمک ییلدیزیدر ، پارلایه‌جق ؛
او بنمدر ، او بنم ملتمکدر آنجق .

چاتما ، قربان اوله‌یم ، چهره‌کی ای نازلی هلال !
قهرمان عرقمه بر گول .. نه بو شدت ، بو جلال ؟
سکا اولماز دوکولن قانلریمز صوکره حلال ؛
حقیدر ، حقه طاپان ، ملتمک استقلال .

بن ازلدن بریدر حر یاشادم ، حر یاشارم .
هانکی چیلغین بکا زنجیر اوره‌جقمش ؟ شاشارم !
کوکره‌مش سل گبی‌یم : بندیمی چیکنر ، آشارم ؛
ییرتارم طاغلری ، انگینلره صیغمام طاشارم .

غربک آفاقنی صارمشسه چلیک زرهلی دیوار ؛
بنم ایمان طولو گوکسم گبی سرحدم وار .
اولوسون ، قورقما ! ناصیل بویله بر ایمانی بوغار ،
« مدنیت ! » دیدیکک تک دیشی قالمش جاناوار ؟

آرقداش ! یورديمه آلچاقلری باصدیرمه صاقین ؛
سپر ایت گوکده‌کی ، طورسون بو حیاسزجه آقین .
طوغه‌جقدر سکا وعد ایتدیکی گونلر حقک . .
کیم بیلیر ، بلکه یارین ، بلکه یارندن ده یاقین .

باصدیغک یرلری « طوپراق ! » دیه‌رک گچمه ، طانی !
دوشون آلتنده‌کی بیکلرجه کفنسز یاتانی .
سن شهید اوغلیسین ، اینجیتمه ، یازیقدر ، آتاکی :
ویرمه ، دنیالری آلسه‌کده ، بو جنت وطنی .

کیم بو جنت وطنک اوغرینه اولمازکه فدا ؟
شهدا فیشقیره‌جق طوپراغی صیقسه‌ک ، شهدا !
جانی ، جانانی ، بتون واریمی آلسین ده خدا ،
ایتمسین تک وطنمدن بنی دنیاده جدا .

روحمک سندن الهی شودر آنجق املی :
دکمه‌سین معبدیمک گوکسنه نامحرم الی ؛
بو اذانلر ـ که شهادتلری دینک تملی ـ
ابدی ، یوردیمک اوستنده بنم اینکله‌ملی .

او زمان وجد ایله بیک سجده ایدر ـ وارسه ـ طاشم ؛
هر جریحه‌مدن ، الهی ، بوشانوب قانلی یاشم ،
فیشقیریر روح مجرد گبی یردن نعشم !
او زمان یوکسله‌رک عرشه دکر ، بلکه ، باشم .

دالغه‌لان سن ده شفقلر گبی ای شانلی هلال !
اولسون آرتیق دوکولن قانلریمک هپسی حلال .
ابدیاً سکا یوق ، عرقمه یوق اضمحلال :
حقیدر ، حر یاشامش ، بایراغمک حریت ؛
حقیدر ، حقه طاپان ، ملتمک استقلال .

محمد عاکف

اسرار قرآن

بسم الله الرحمن الرحیم

« واذا لقوا الذین آمنوا قالوا آمنا واذا خلا بعضهم الی بعض قالوا اتحدثونهم بما فتح الله علیکم لیحاجوکم به عند ربکم افلا تعقلون . . . »

۳

انسانلر طرف الهیدن نازل اولان احکامدن بوزچویررده هیچ بر زمان ومکانك خالی بولونمادیغی بیننین بیغین ارباب ضلالك تزویراتی دیکله‌مکله اکتفا ایدرلرسه آرتیق افراد آره‌سنده فتنه‌لرك ، فسادلرك میدان آلماسی، هردرلو حقوقك ضایعه اوغرامسی ، حدود شرعیه‌نك معطل قالمسی کبی وخیم عاقبتلره استحقاق کسب ایتمش اولورلر . ذاتاً مقلدلرك اوته‌دن ری عادتلریدرکه: ائمۀ مذاهبك رخصت جهتلرینی آراشدیره‌رق وکوناکون حیله‌لره صاریلق صورتیله کندی شخصی املرینی، نفسانی احتراصلرینی الده ایتمك ایسترلر . بونلرك کتب سماویه حقده‌کی عاملری صاغلام بر علم دکلدر. بونلر صرف کندی خصوصی آرزولرینی دین طریقندن تطمین غایه‌سنی تعقیب ایدرلر. ایشته بونك ایچوندرکه الله ذوالجلال بونلرك کتاب مقدسه عائد اولان علملرینی «امانی» لفظیله توصیف بویورمشدر. یعنی برطاقم شخصی امللرکه آیات مقدسه‌نك صراحتنه مخالف اولسه بیله ظنونه، اوهامه مستند برسورو تأویللرله، توجیهلرله او املری استحصال چاره‌لرینی آراشدیروب طورورلر . بونلر کیزلی ، آچیق هر درلو ناموسسزلغی، معصیتی، بغیر حق تجاوزی جناب حقك تحریم بویوردیغنی بیلمکله برابر حیل ومفاسد اربابندن اولان ائمۀ ضلاله مراجعتدن هیچ برزمان کری طورمازلر؛ ایسترلرکه بو مضل حریفلر کندیلرینه کتابه اویه‌جق بریول بولسونلرده او سایه‌ده کبائری کوکسلرینی کره‌کره ایشله‌یه بیلسینلر، معاصی‌یه، مظالمه بیلدیکلری کبی دلسینلر. غریبدرکه بو آدملر کندیلرینك الٰهی، رسول الٰهی آلداتمه‌یه چالیشمقده اولدقلرینی ، دین الٰهی‌یه قارشی حرب آچدقلرینی یقیناً بیلدکلدی حالده ایجاد ایتدکلری بو شیطانی وسائله « حیل شرعیه » نامی ویریورلر . حال بوکه حقیقتده « حیل شیطانیه » دن باشقه بر شی دکلدر. اهل علم آره‌سنده‌کی صاپیقلر بو صورتله جلب منفعت ، اکتساب ثروت مقصدینی تعقیب ایدیورلر . عوامه کلنجه غریبدرکه بونلرده اصل علمانك بو قسمنی آراشدیریورلرده ارباب علم آره‌سندن صلابتله، تقوی ایله معروف اولان دینی بوتون انسانلری ترك ایدیورلر .

بناءً علیه بو حرکتلریله کندیلرینك مقتضای عدل وشرعی آرامادقلرینی، بالعکس حیله‌لرله، طوزاقلرله ایشلك ایچندن صیریلق طرفداری اولدقلرینی کوسترمش اولیورلر .

هرنه‌قدر تقلید ایتمکده اولدقلری اومضل حریفلردن زرد ووبال اعتباریله دها کریده قالیورلرسه‌ده هرحالده اونلرك معصیتنه اشتراك ایتمش بولونیورلر . بوندن طولاییدرکه جناب حق بوزمره‌یه داخل اولان علمایی ویل وهلاك ایله تهدید بویوریور : (فویل لهم مما کتبت ایدیهم وویل لهم مما یکسبون) کتاب الله‌ه مخالف اوله‌رق اللریله یازمش اولدقلرندن طولایی وای اونلرك باشلرینه کله‌جك عذابه ! وای اونلرك بوصورتله قازانمش اولدقلری خسیس منافعدن طولایی کرفتار اوله‌جقلری عاقبته !

زمخشرینك کشاف تفسیرنده‌کی شو سوزلری نه کوزلدر : « قرآن کریم اولا علم ویقینلرینه رغماً کتاب الٰهی تحریف خصوصنده اصرار ایدن علمایی، صوکره‌ده بونلری تقلید ایدن عوامی ذکر ایدرك ضلال جهتندن هر ایکیسنك بر اولدیغنی تصریح بویوریور. چونکه عالم ایچین علمیله عمل ایتمك، عوام ایچینده کندیسنده برشمۀ علم بولندقجه ظن وتقلیده راضی اولمامق ایجاب ایدر... »

بونکله برابر بو ضل علما الذینه اضلال ایتدکلری خلقدن وبال اعتباریله پك ایلریده‌درلر. (فویل للذین یکتبون الکتاب بایدیهم ثم یقولون هذا من عندالله لیشتروا به ثمناً قلیلاً فویل لهم مما کتبت ایدیهم وویل لهم مما یکسبون = یازقلر اولسون او انسانلره‌که کتابی ایسته‌دکلری کبی کندی اللریله یازارلرده صوکره برقاچ پاره الده ایتمك ایچین « بونلر جناب حقك سوزلریدر . » دیرلر . کتاب الله‌ه مخالف اوله‌رق اللریله یازمش اولدقلری شیلردن طولایی وای اونلرك باشلرینه کله‌جك عذابه ! وای اونلرك بوصورتله قازانمش اولدقلری خسیس منافعدن طولایی کرفتار اوله‌جقلری عاقبته !)

الله ذوالجلال آیات الهیه‌سنی کندی رأی سقیمنه کوره تأویله قالقیشان وعوامك پاره‌سنی چکمك ایچین اونلره حیله یولندن احکام استنباطیله اوغراشوب جناب حقه ویرمش اولدقلری عهد ومیثاقی بو عالم فانینك دکرسز متاعی اوغورنده فدا ایدیورن بو مضل علمایه اك مدهش خسرانك، اك شدید عذابك مطلقا اصابت ایده‌جکنی بیان بویوردقدن صکره بو تهدید و انذاری (فویل لهم مما کتبت ایدیهم) صورتنده تأکید بویوریور. بونلرك اللریله یازدقلری شیلر تلفیق اولونمش فتاوی بیهوده‌لریله باطل تأویللریدر.

شبهه یوقدرکه جناب حق تهدید واقعنی ایقاع خصوصنده‌کی صدقنی گوسترمشدر: اوت، بنی اسرائیل علماسنك ارتکاب ایتدکلری بو فضیحه‌یی هیچ بر امت ارتکاب ایتمه‌مشدرکه الله ذوالجلال اونی تکمیل ایله ناصیهٔ خذلاننه ذلت ومسکنت تمغاسنی اورمش اولمادون. ذاتاً فاطر حکیمك بنی اسرائیل رؤساسنی، بنی اسرائیل علماسنی مثل کثیره‌سی کلام الهی تحریف وصرف کندی قریحه‌لرینك محصولی اولان برطاقم احکامی جناب حقه اسناد شناعتنی ارتکاب ایدن جماعتك کرفتار اولدیغی عاقبتی باشقه ملتلره کوسترمك اونلری عبرته سوق ایتمك ایچیندر.

اکر علمای اسلام جناب کبریانك سرد ایتمش اولدیغی بو کبی نمونه‌لری نظر دقته آلسه‌لردی ... بولونمش اولمایدیلر تبدیل شائبه‌سندن مصون بولونان قانون الهینك هلاکه محکوم ایتدیکی امتلرك کرفتار اولدقلری اجتماعی خسته‌لقلر بو زوالی ملت آره‌سنده هیچ بر زمان انتشار ایتمزدی؛ کذلك ایچلرنده احبار یهوده رحمت اوقوته‌جق قدر بدعتلر، حیله‌لر ایجاد ایدن علماء سوء یتیشمزدی.

کتاب اللهی هیچ بر وجهله قبول ایدیله‌میه‌جك صورتده تأویل بدعتی آلا بیلدیکنه تعمیم ایتدی. تفسیره تصدی ایدنلردن برچوغی کندی هوسانه اتباع خصوصنده اوقدر ایلری کیتدیلرکه قرآنك احتوا ایتدیکی احکامی استنباط ایچون اونك اسالیب حکیمه واسرار دقیقه‌سنی اصلا کوزه‌تمه‌دیلر؛ یالکز الده ایده‌جکلری ثروتك، اقبالك، منصبك درجه‌سنی دوشونه‌رك اوکا کوره حکملر تصنیع ایتدیلر. هیچ شبهه یوقدرکه بو کروهه داخل اولانلر حرکت واقعه‌لریله دینك ارکاننی ییقیورلر، حدود الهیه‌یی معطل براقیورلر، امتلرك حقوقنی پایمال ایدیورلر، عاجزلری مظلمه‌النده زبون براقیورلر، فقرایه قارشی زنکینلره مظاهرتده بولونیورلر. بوصورتله منسوب اولدقلری امتلرده اخلاقی خسته‌لقلر مستولی حالنی آلیور. افراد آره‌سنده خصومتلر، عداوتلر اجرای حکم ایدیور. بونلر آتش کبی کندی کندیلرینی ییوب بیتیریور. نهایت ضعف وانحلاله محکوم اوله‌رق اضمحلال اوچورومارینه طوغرو سوروکله‌نوب کیدیور. ایشته بو حال جناب حقك اونلره دنیاده‌کی وبالیدر، دنیاده‌کی عذاب عاجلیدر. آخرتده‌کی نصیبلری ایسه جحیم خسرانلدرکه هول ودهشتنی احاطه قابل دکلدر.

عبدالعزیز چاوش

انکسار خیال

— سوکیلی ازمیرك اشغالی مناسبتیله —

دیووردق: ظلم ووحشت قالقدی، برباشقه جهان کلدی،
اونی تدویر ایدن (ویلسون) کبی قطب زمان کلدی!
دیووردق: آك ضعیف اقوامه‌حتی سلطنت موعود!
(قریستوف) توپراغندن بویله بر ساحر بیان کلدی!
دیووردق: فکر، استیلا، تحکم، احتراص ئولدی،
قویون، قورت هپ باریشدی، عالمه صلح وأمان کلدی!
دیووردق: غالب ومغلوب یوق، میدانده برحق وار؛
اوحق هایقیران برصیحه، برجان قورتاران کلدی!
دیووردق: اك طبیعی حقیدر توزکلده استقلال،
مزاردن [۱] بویله برسس یوکسلوب دنیایه جان کلدی!

فقط، هیهات.. بونلر هپ برر خولیای مخلمش.
عدالت بکلدن یرلردن آتش کلدی، قان کلدی!
جهان برلطف شاملله نصیب کامی آلدی؛
بهار عمر اسلامه فقط یالکز خزان کلدی!
شاشیردق: روح قانونی‌یه [۲] عرض ماجری ایتدك؛
اونك قبر حزیننده نادم برفغان کلدی!

الهی! بونجه ییلدر نامکی تبجیل ایدن اسلام
بونالدی، مصطفانك یوردینه زهرین دومان کلدی!
الهی، مجرمز: درگاه احسانکدن آیریلدق،
طاپندق غربه، یاتدق. هپ بلای آسمان کلدی!
الهی، قبله امدیمز سنسن وسن وارسین،
ایاندق: درس خسران وفلاکت پك یامان کلدی!
اویان أی امت مرحومه سیلکین، آرتق الله دی،
باقارکن غربه کوردك هپ یلان کلدی، یونان کلدی!
۱۶ مایس ۳۳۵

ح. بصری

[۱] واشینغتون مزاری
[۲] وقتیله فرانسزلری حمایه ایدن سلطان سلیمان قانونی

امت اسلاميه‌نك تعقيب ايده‌جكى طريق اجتماعى

انجوكندى صديت اسلاميه مزدر

بين الاقوام بيوك مجادله‌لرى بيوك انقلابلر تعقيب ايدر . بشرك تاريخ حياتنده وقوعه كلن بتون انقلابات فكريه واجتماعيه هپ بويله عظيم مجادله‌لرك محصوليدر . ملتلرى حركته كتيردكدن ، بيوك بيوك كتله‌لرى يرندن اويناتدقدن صكره اسكى نظامات اجتماعيه‌نك صارصلماماسى قابل دكلدر . مختلف عادات وطبايعده بولونان ملتلرك يكديكريله تماس وتصادمى حيات بشرده پك بيوك تأثيرلر حصوله كتيريور . اقوامك قايناشمسى نه قدر واسع اولورسه اجتماعى تحوللرده او نسبتده كسب اهميت ايديور . بشريت بويله متمادى انقلابلرله يوغوروله يوغوروله طوردن طوره انتقال ايديور . بو استحاله‌لرله بين البشر يكى جامعه‌لر حصوله كليور ، انسانلر آره‌سنده‌كى افتراق حفره‌لرى براز دها طولار ، بشريت بو صورتله وحدته طوغرو سير طبيعيسنى تعقيب ايدوب كيدر .

سكان ارضك بوكونكى احوال عموميه‌سنه شويله بر كسكدن بر نظر عطف ويره‌جك اولورسه پك معظم انقلاب دالغه‌لرى آراسنده چالقاندقده اولديغى كوريلور . بو فكر طوفاننك نه وقت سكون بوله‌جغى ونره‌ده قرار قيله‌جغى هنوز بللى دكلدر . بو تحولات اجتماعيه‌نك عظمتى ملتلرك روحياتيله اشتغال ايدن اجلهٔ علمايى بيله حيرتلر ايچنده براقشدر . بوكون آرتيق قواى اجتماعيه ، قواى سياسيه‌دن زياده كسب اهميت ايديور وبوكونكى مجادله بين الملل‌ده حاكم اوليور . بوكون ملتلر قومى منفعتلرينى ايلرى سورمكدن احتراز ايدرك هپ بشرك سعادتى نامنه حركت ايتمكده اولدقلرينى كوسترمك مجبوريتنى حس ايديورلر . حرب عمومى اوروپانك مقدرات اقوام اوزرنده‌كى حاكميتنى صارصدى ؛ دولت وقوميت اساسلرى اوزرينه مؤسس موازنه‌لرى ييقدى . بشرى مدهش بر جبر وظلم وتضييق آلتنه آلان بو شبكهٔ سياسيه‌نك انقسامى افكار اقوام اوزرنده بيوك تأثير حصوله كتيردى . وملتلر آره‌سنده اجتماعى مجادله صحنه‌لرينى آچدى . اصل مجادلهٔ كبرى شمدى باشلايور .

بو معظم وجهان شمول انقلاب وتحولات دورلرنده آواره قالمايوب ازيلمه‌مك ايسته‌ين بويوك ملتلر بو جريانلره قارشى جدى بر وضعيت آلمق ، وجههٔ عزيمتنى غايت اساسلى صورتده تعيين ايدرك او استقامتى تعقيب ايلمك مجبوريتندن قطعياً وارسته قالامازلر . بر قسم مختلف جريانلر آره‌سنده بوجالايه‌رق كردابه سوروكلنمكدن ياقه‌يى قورتارمق قابل اولماز . ملتلرك مقدراتيله اشتغال ايدن رجال متفكرين ايچون بويله زمانلرده دوشونيله‌جك نقطه يالكز مادى حدودلر دكلدر .

بونكله برابر ملتلرك واجتماعى وجدانلرك معنوى حدودلرينى‌ده مطلقا نظر اهتمامه آلمق ضروريدر . چونكه بو حدود معنويه فضائل بشريه قوافلنك كشت وكذارينه بر مجراى سلامت اولديغى كبى ملتلرك مقدساتنى يغمايه كله‌جك اولان جنود باغيهٔ ضلالته‌ده بر مدخل شقاوت تشكيل ايدرلر . فضائله قارشى قاپولرى سد ايتمك نه قدر مذموم بر تعصب ايسه ضلالته قارشى مقاومتده اودرجه ممدوح بر صلابتدر . ملتلرك يانامغه وبوكسلمكه اولان استعدادلرى بو ساحه‌ده كوستردكلرى اهليتله اولچولور . چونكه حدود معنويه‌سنى محافظه ايده بيله‌جك صلابتى حائز اوله‌ميان ملتلر حدود ماديه‌لرينى‌ده محافظ ايده‌مزلر . موقت بر زمان ايچون محافظه‌يه قدرتياب اولسه‌لر بيله استقبالدن قطعى صورتده امين اوله‌مازلر ؛ اير ، كيچ فنا وتمثله محكوم قاليرلر .

بناءً عليه مرشد بوميسى عصرى بر درس ويرمكده اولان بويله مدهش بر زمانده امت اسلاميه‌نك مقدرات سياسيه واجتماعيه‌سنه بر جريان سالم ويرمك وضربات وقايع ايله ازيلمكده بولونان اسلام عالمنك وجدان عموميسنى تغذيه وتطمين ايتمك ؛ كرك مادى ، كرك معنوى ساحه‌ده وجههٔ استقامتنى تقرير وتثبيت ايتمك اولياى امور ايچون الك متحتم والك متقدم بر وظيفهٔ حياتيه‌در .

بوكون مقدرات جهانه حاكم اولان ملتلرك احوال اجتماعيه وفكريه‌سنه عمومى بر نظر عطف ايده‌جك اولورسه‌ق ايكى بيوك جريانك جاريلشمقده اولديغنى كورورز . بونلردن برى بتون اقوام بشريه‌يى تحت تحكمنده طوتمق وانسانلرى محدود بر زمره‌نك منفعتنه چاليشديرمق ايسته‌ين امپرياليزم وقاپيتاليزم عالمى ؛ ديكرى ايسه بو عالمك استناد ايتديكى بوتون اساسلرى ييقه‌رق قدرت ونفوذ حكومتى بلا قيد وشرط عواملك النه توديع ايتمك وانسانلر آره‌سنده هر خصوصده مشترك ومساوى بر حيات تأسيس ايلمك ايسته‌ين بولشه‌ويزم عالميدر . بو ايكى جريان بوكون مصادمه حالنده بولونيور . بناءً عليه بو وضعيت جديده قارشيسنده امت اسلاميه‌نك اتخاذ ايده‌جكى خط حركتى قرارلاشديرمق بوكونك الك مهم مسئله‌سى ، مقدرات اسلام ايله اشتغال ايدنلرك الك مهم وظيفه‌سيدر . يالكز بو خصوصده حسياته قاپيلمايه‌رق علمى واجتماعى بر صورتده مسئله‌يى حله چاليشمق ، حق وحقيقته وصول ايچون الك سالم بر يولدر . بزجه پك زياده حائز اهميت كورولن بو مسئله‌نك حلى الزمدر . اونك ايچون تمنى ايدرزكه حقوق اساسيه ايله اشتغال ايدن ذوات ايله جهانك اجتماعى جريانلرينى تعقيب ايدن متفكرين امت بو خصوصده‌كى نقطهٔ نظر ومطالعه‌لرينى نشر ايتمك لطفنده بولونسونلر . حتى بو خصوصده

بوتون اقوام اسلامیه متفکرلرندن مرکب بر شورای عالیهٔ اسلامك انعقادیله اسلام عالمنك وجههٔ استقامتنی تعیین ایتمسیده بوکون بر ضرورت حالنی آلمشدر.

بر عصردنبری ملتمزك تعالیسی ایچون مطلقا غربلیلاشمقدن باشقه برچاره خلاص اولمادیغی قناعتی ملتك مقدراتنه حاکم اولان رجالك افکارینی تماميله استیلا ایتمشدی. مدنیت غربیه‌نك تأثیراتی آلتنده شخصیتنی غایب ایدرك مفرط بر غرب پرستلکه مبتلا اولان بو زمرهٔ منوره سلامت ملیه‌یی آنجق کندیسنك دوچار اولدیغی بو ابتلای مرضی‌یی مملکته سرایت ایتدیرمکده کوریيوردی. بو غفلت خطا ترقی و تعالی نامنه وجدان و افکارده انواع بحرانلر تولید ایده‌رك مملکتی فلاکتدن فلاکته سوروکله‌یوب کوتوردی. غرب عرفان و مدنیتی ایله پرورش یاب اولان بو زمرهٔ منوره‌دن بکله‌نن یکانه شی، غربك علوم مثبته و صحیحه‌سنی، فنون آلیه و صناعیه‌سنی مملکته نقل و تطبیق ایتمك ایدی. چونکه اجتماعیاتمز و اخلاقیاتمز الك متین تملار اوزرینه موضوع ایدی. کریلکمز عجز و فتور عمومی علوم مثبته‌ده‌کی جهالتك بر نتیجه‌سی ایدی. خسته‌لغمز علوم مثبته‌ده‌کی جهالت، درمانسزلغمز فنون آلیه و صناعیه‌ده‌کی بر قسورلغمز بولنیوردی. حالبوکه منورلرمز کندیلرندن بکله‌نیلن بو وظیفه‌یی یاپمادیلر. جمعیتمزی غرب اجتماعیات و اخلاقیاتی دائره‌سنده یکی برشکله قویمغه اوغراشدیلر. بو سببله هیئت اجتماعیه‌مز آره‌سنه تفرقه تملرینی وضع ایتدیلر. بونلر غرب موضوعات مدنیه‌سنك شرقه ویا هر یره توافق ایده‌جکی ظننه دوشدیلر. قوانین و مؤسسات غربیه‌نك قبول و ادخالیله مظهر تجدد و ترقی اولمق قناعت سخیفه‌سنی پرورده ایدن بو غرب پرست زمره‌نك تشبثات تقلیدکارانه‌سی پك طبیعی اوله‌رق هزیمت تامه ایله نتیجه‌لندی.

بوکون ده یینه ایکنجی بر خطایه دوشمك غفلتنده بولونان بر زمره‌نك پیدا اولدیغنی کوریيورز. بعض فکرلره کوره «بزی بو غمق ایسته‌ین بو مدنیت غربیه‌یی یقمق اوزره تأسس ایدن قومونیزم جریانه بلا قید و شرط تابع اولمق، اونك وضع ایتدیکی پرنسیپلری اولدیغی کبی درحال قبول ایتمك سلامت ملیه ایچون الزمدر...» هر دورلو عوض و غرضدن سالم اوله‌رق صمیمی صورتده بو فکرك طرفدارلری بولنه بیلیر، نظر دقته آلوب محاکاتمزی اوکا کوره یوروتمك ایستمه‌یورز.

بزی بویله دالدن داله سوق ایدن نه‌در؟ نیچین بز سلامت و سعادتی کندمزده، کندی ایمان و قناعتلرمزده آرامیورزده بویله دائما اجنبی جریانلری آرقه‌سندن سوروکلنمك ایسته‌یورز؟ نفسلرینه، ملتلرینه قارشی بو اعتمادسزلق کندیلرینه نره‌دن کلیور؟ بزم نه قدر غریب حالت روحیه‌مز واردر. هر مجهول ویا نو ظهور اولان شیلره او قدر مفرط بر مجلوبیت کوستریيورزکه حقیقة حیرت ایتمه‌مك ممکن دکلدر. هیچ شبهه یوق که بو مجلوبیت، بونلرك محسنات و محاذیرینی بیله‌مدیکمزدن نشأت ایدیيور،

و بو عدم وقوف، اونلرك حائز کمال اولدقلرینه اعتقاد ایچون کافی کلیور. فنا اولدیغنی بیلدیکمز شیلری آلمایورزده ایلکنی بیله‌مدیکمز شیلری آلمایه قالقیشیورزکه اصل بزی خطایه دوشورن نقطه بودر. مجهولاتی نظرلرمزده آمالمزی تأمین، آرزولرمزی تطمین ایده‌بیله‌جك برشی حالنده تجلی ایتدیریيورز؛ حالبوکه بو نو ظهور و مجهول اولان شیلر اکثریا هیچ بکله‌نمه‌ین بر چوق نتایج سیئه تولید ایدیيور. بالخاصه عنعنات و اعتیادات موضوعه‌یی ییقیور، قیمتدار بعض حسیات و اعتقاداتی رنجیده ایدیيور. بو صورتله هیئت اجتماعیه‌نك موجودیت مادیه و معنویه‌سنی صارصدیغی ایچون الك مترقی، الك مسعود ملتلرده بیله عدم اعتماد، حتی اندیشه اویاندیریيور. بز ایسه یکی و مجهوله قارشی بویله غریب بر انجذاب کوسترمه‌یی بر محبت رقیبانه تلقی ایدیيورز. حتی بونکله مفتخرده اولیيورز. خطا آلود مدرکات و محاکات اوزرینه مؤسس بر عالم کاذب ایچنده یاشامق بزده بویله بر حالت روحیه و فکریه تولید ایدیيور. بو صورتله عالم حقیقی نظر ادراکمزه بیگانه قالیيور؛ حقیقتی باطل؛ آشکاری خیال؛ هدایتی ضلالت؛ واقعی غیر واقع، ممکنی محال ایله قاریشدیره‌رق الك بعید الاحتمال ترتیبات و تصوراتدن سعادت تمنی ایدیيورز.

غرب اجتماعیاتنك آرقه‌سندن بو قدر زمان قوشدق. فلاکتدن باشقه نه نتیجه حاصل اولدی! اونلرك شعشعهٔ مادیه‌سی اولا کوزلرمزی قاماشدیردی، صوکره‌ده روحلرمزی یاقدی. بو مدنیتی تمثیله چالیشدقجه کندی اخلاق و اجتماعیاتمزك باغلری چوزولدی. ایمان دینیمز دوچار ضعف اولدی. سیاسی، اجتماعی، حتی بشری وارلقلرمزه عائد عزملرمز برر برر قیریلدی.

شوراسنی سویله‌یهلم که غرب مدنیتندن علوم و فنون، مؤسسات علمیه و انسانیتکارانه‌یی، یعنی یالکز فکر و فضیلت اوزرینه استناد ایدن مدنیتی قصد ایتمیورز. مدنیتك بو قسمنه حرمت ایده‌رز. و فلاکتلرمزك باشلیجه‌سی‌ده عضویت عرفاندن عبارت بولونان بو قسم مدنیتدن محرومیتمز اولدیغنی‌ده اعتراف ایدرز. بز بو مدنیتدن یالکز غرب اجتماعیاتنی و رسمی غربی قصد ایدیيورز.

ایشته بو مدنیتدرکه روما ایمپراطورلغنك انقاض اضمحلالی پایلاشان و باربارلرك یاقین خلفلری بولونان رؤسای جسمانیه‌نك تخریبکار احتراصلریله رؤسای روحانیه‌نك دینی منافره‌لرینه سربستی جریان ویره‌رك عالمی ظلمتلره بوغدی. جهان مربیسی طورینی طاقیندن بو مدنیت پنجهٔ تجاوزینی بتون اقطار عالمه تشمیل ایتدی. هر طرفده حضور و راحتی سلب ایلدی. غربك تجاوزاتندن قربانی حسیله الك زیاده شرق قریب متأثر و فلاکته دوچار اولدی. پارلاق بر مدنیتك بیتمز توکنمز خزینه‌لرینه مالك اولمق و شریعت محمدیه‌نك اساسات فاضله‌سنه سالك بولونمق اعتباریله بر طرفدن رهابین نصارانك بغض و عداوتلرینی،

دیگر طرفدن‌ده شوواله‌لرك طمع وحسدلرینی جلب ایتمكه محكوم قالدی .

بالآخره افكارك باشقه مجرالر آلمسی اوزرینه بوارثی خصومتلر باشقه شكللرده اجرای احكام ایتمه‌یه باشلادی . ماسكه‌لر دكیشدی . آرتق شرق عالمی صلیب نامنه دكل ، مدنیت وبشریت نامنه تجاوزاته معروض قالدی . غربك شرقه خصومتی نه‌دن بوقدر شدیددر ؟ چونكه شرقده بوندرتجاوزاته‌قارشی بردرلو اوله‌ین برروح واردر : اوروح ، شخصیت اسلامیه‌نك سوندروله‌مه‌ین اوازلی نوری آوروپایی چیلدیریور . صلیبیونك بوتجه مهاجماتنه قارشی قویان ، خرستیانلغك انتشارینه سدچكن ، آوروپانك شرقده‌تمدین نامی آلتنده‌كی استیلا سیاستنه دائما انكل اولان بوشخصیت اسلامیه‌یی امحایه قادر اوله‌مامق ... ایشته اوروپانك بزم حقمزده‌بسله‌دیكی غیظ درونیلغك سروحكمتی بودر .

اسلام عالمه قارشی بوحالت روحیه‌ده بولونان اوروپا صوك عصرده باشلیجه اقتصادیاتنده عدم توازن طولایی مدهش برفساد اجتماعی‌یه اوغرادی . ماله‌حرص وطمع ، سفاهته میل وانجذاب قلبلرده‌كی بتون شفقت ومرحمت حسارنی سیلدی . روحلری مظلم برقسوت ووحشته مبتلا ایتدی . خودكاملق یكانه‌شعاری اولدی . الك‌شنیع ظاملری اجرادن چكنمز اولدی . « منفعت » دن باشقه هیچ برشیئك قیمتی قالمادی « عائله‌رابطه‌لری چوزولدی . « قوت » دن باشقه هیچ برشی طانیماز اولدیلر . « حق » ك هیچ بر معناسی قالمادی . فضیلت یرینه منفعت ، تعاون یرینه متنازع ، اخوت یرینه قومیت وعنصریت قائم اولدی . بوصورتله هیئت اجتماعیه‌نك شیرازه‌سی بوزولدی . كوزلری قاماشدیران شعشعهٔ مادیه‌یه رغماً روحلری اك سافل دركه‌یه دوشدی . فردلرك مدهش اضطرابلره دوچار اولدی . بتون ثروت وحشمت محدود اللره انحصار ایتدی .

ایشته هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه‌یی بویله برمدنیت آرقه‌سندن سوروكله‌مك بیلمه‌یزكه فلاكت واضمحلالدن باشقه بر نتیجه تولید ایدرمی ؟ شخصیت اسلامیه‌یی قلع ایله افرادینی كندی سلطنت ظالمه‌سنه خدمتكار ایتمك ایسته‌ین بومدنیتك پشینه طاقیلمق صورتیله امت اسلامیه‌نك فلاح وسعادتنه امكان وارمیدر ؟ هیئت اجتماعیه‌مزك سعادتی ایچون (تنظیمات) نامی آلتنده بیله‌رك ، بیلمیه‌رك حریم اجتماعی واخلاقیمزه صوقولان بومدنیت ، ملتمزك بنیهٔ اجتماعیه‌سنی زیر وزبر ایلدی . اجتماعیاتمزك صارصیلمسی اخلاقمز اوزرنده‌ده بویوك تأثیرلر كوستردی . حتی بو تأثیر اعتقادامزه قدر نفوذ ایتدی . بو ظالم مدنیت بزی بو حاله كتیردكدن صوكره ینه احتراصاتنی تسكین ایده‌میورده ، اسلامك شخصیت معنویه‌سنی بوسبتون امحا ایتمك ایچون بوتون موجودیتیله اوغراشیور . اوكجه « تنویر وتمدین » نامی آلتنده صوقولیور ؛ باطل نظریه‌لریله محیطی تفسخه اوغراتدقدن صوكره :

— بوراده نه حریم ، نه عرفانم ، نه لسانم منتشردر ؛ بناءً علیه بوراسی بكا عائددر . . . دیر ؛ استیلا ایدر . مرور زمانله اوراسنی استمال واستملاكه محكوم ایدر . بوكون بوتون دیار اسلامك چكدیكی مزاحم واضطرابات هپ بو مدنیت غربیه یوزندندر . اكر بو مدنیت بوصورتله انكشاف ایده‌رك جهانه ظلم ومفسدت نشر ایتمسه‌یدی البته بوكون شخصیت اسلامیه بویله زبون دوشمزدی . بزم مدنیت اسلامیه‌مزی ، موجودیت مادیه ومعنویه‌مزی هپ بو غرب مدنیتی دنیلن شخصیت ظالمه بوغدی ، اولدوردی . هم اویله فجیع بر صورتده‌كه بوتون فلاكتلرمزی بزه كندی اللرمزله احضار ایتدیردی . مملكتمزه درلو درلو جریانلر صوقدی . بیله‌رك ، بیلمه‌رك او جریانلر آرقه‌سندن ملتی سوروكله‌ینلر ظهور ایتدی . قومیت یكرمنجی عصرك شعاریدر ، دیدیلر ؛ وحدت ملیه‌یی تارمار ایتدیلر . شعائر اسلامیه قرون وسطی محصولیدر ، دیدیلر ؛ ملتك اك مدهش زلزله‌لرله ییقیلمایان اخلاقنی برباد ایتدیلر . لوازم مدنیه‌در دیدیلر ؛ اك شنیع منكراتی مباحات صیره‌سنه قویدیلر . فلسفهٔ عصریه دیدیلر ؛ اك متین اعتقادلری صارصدیلر . آرقه‌سندن‌ده غرب احضار ایتدیكی بتون او جهنمی واسطه‌لریله ، طوپلر ، زرهلیلر ، آلتحت البحرلر ، طیاره‌لرله اوزریمزه صالدیردیلر . كوزل مملكتلریمزی قابلر ، تشلر ایچنده براقدیلر . هر بری برقاچ دولت تشكیل ایده‌جك قدر واسع اراضیسی اولان برچوق مسلمان دیارینی دها نیچه‌تحكمنه كچیردیلر بونكله‌ده احتراصلرینی تسكین ایده‌میورلرده الآن بیك درلو تزویراتله ، امانسز هجوملرله متصل یاقیور ، ییقیور ، چیكنه‌یورلر . بك اعلا كورولیوركه بو مدنیت غربیه ناشرلرینك اصل غرضی شخصیت اسلامیه‌یی امحا ایتمك ، سلام عالمنك دماغ متفكرینی ازمك ، پارچه‌لامقدر .

انكاره مجال اولمایاجق صورتده حقمزده‌كی غیض وكینی بتون نظرلرده تحقق ایدن بو مدنیت ظالمه‌نك مفسدت ، ظلم اوزرینه قورولان اساسانی آرقه‌سندن امتی سوروكله‌مك قدر بیوك بر غفلت وجنایت تصور اولونه‌ماز . بر آز دوشنور قفاسی ، بر آز مرحمت وانصافی اولان هیچ بر فردك بوكون بوكا طرفدار اولدیغنه بزقائل اوله‌مایز . بناءً علیه سلامت وسعادتمز ایچون بوجهتدن برخیر اولمادیغی تحقق ایتدكدن صكره اوكا مخالف اوله‌رق تبلر ایدن واومدنیتك بوتون اساساتنی كوكندن ییقمه‌یی شعار ایدینن بولشه‌ویزم جریاننی تدقیق ایده‌بیلیرز .

* * *

هر شیدن اول شو حقیقت علمیه‌یی نظر دقته آلمالیدركه هانكی بر حادثه‌نك ، طبیعت وماهیتی نه اولورسه اولسون ، اك مهم ، اك اساسلی عاملی زمین حصولی اولان محیطدر . هر درلو تدقیقات ومحاكاتده اولا

محیطی نظر اعتباره آلمق ضروریدر. بناءً علیه مقدما اوروپا هیئت دولیه‌سی آره‌سنده بولونان روسیه‌ده ظهور ایدن حادثهٔ انقلابیه‌نك ماهیتنه لایقیله کسب وقوف ایچون اسباب وعواملی، محیط التجاآتنی اوزون اوزادی نظر تدقیق وتتبعه آلمالیدر. عجبا بو حرکت نه‌کبی افکار واحتیاجاتدن طوغمشدر؟ اوراده یاشایان خلقك طرز تفکر واحساساتی، احوال روحیه واجتماعیه‌سی نه مرکزده‌در؟ تشکل تاریخیه‌سی، اخلاق خصوصیه‌سی، سجایای موروثه‌سی، عادات واعتقاداتی نه‌یولده‌در؟ . . . بتون بونلر تدقیق اولونمادقجه او حادثه حقنده اساسلی بر فکر ایدینمك ناصل قابل اوله‌بیلیر؟ صوکره بوسبتون باشقه بر محیطده، بوسبتون باشقه عوامل واحتیاجات سوقیله وجود بولان بر حادثه‌یی هرهانکی ملته عیناً تطبیقه قالقیشمق ناصیل جائز اولور؟ بویله بر مقلدلك علم اجتماعك هانکی دستوریله قابل توفیقدر؟ دنیانك هیچ بر یرنده هیچ بر شکل سیاسی یوقدر که او ملتك ماضیسنه واحوال اجتماعیه‌سنه اویغون بولونمش اولماسون. هرهانکی بر ملت قوانین اجتماعیه‌یه مخالف بویله بر یوله سلوك ایتدیکی تقدیرده اونك ایچون فلاکت واضمحلالدن باشقه بر عاقبت یوقدر. بز ایسه مع التأسف بتون حرکاتمزده دائما بویله مخالف طبیعت یوللر طوتمقله ذوق آلیورز.

قالدی‌که بو حادثهٔ انقلابیه هنوز اساساتنی لایقیله تثبیت وتقریره موفق اوله‌مامشدر. انقلاب هنوز دوام ایدیور. نره‌ده قرار قیله‌جغی بللی دکلدر. حتی کندیلری بیله بو خصوصده قطعی بر شی سویله‌یه‌مزلر. چونکه اونلرده دها عینی اساسات اوزرنده بر اجماع حاصل ایده‌مه‌مشلردر. انقلابك مختلف محاکات، مختلف تفسیرات، مختلف تلقیاته اوغرادیغی براز اوعالك احواله وقوفی اولانلرجه معلومدر. مثلا بعضیلری قومونیزمی ملیلشدیرمك طرفداریدر، بعضیلری ایسه بوکا کلیاً مخالفدر. بوقدر مخالف اجتهادلرله برابر بوکون متحداً چالیشیورلر. طبیعی بونی ایجاب ایتدیرن الجاآت سیاسیه‌یی ده نظر دقته آلمق ضروریدر. اونلر بوکون تجربه دورلری کچیریورلر. هرحالده دونکی قومونیزم ایله بوکونکی قومونیزم تطبیقات اعتباریله بر دکلدر. بالخصوص بونلر مفرط حرکتلردر. تهلکه‌لری بیوکدر. تطبیق بی‌پایان مشکلاتی داعیدر. باقه‌لم، بونلرك تجربه‌لری نره‌یه منجر اوله‌جقدر؟ احوال سیاسیه واجتماعیه‌ده بر ملتك دیکر اقوامك تجاربندن استفاده ایتمسی نه قدر کوزل، نه قدر خطرناك بر مسئله‌در. بویله حاضره قونمه‌یه قالقیشان ملتلرك اوغرادقلری نکبت وفلاکتلر نه یاماندر! هر ملت انجق کندی درجهٔ استعداد ومساعیسیله متناسب، احوال اجتماعیه‌سنه اویغون بر شکل سیاسی‌یی هضم ایده‌بیلیر. بو خصوصده ایلك وکوتولك موضوع بحث اولماز. بر ملته قابلیق خارجنده قبول ایتدیریله‌جك هرهانکی بر شکل ـ نفس الامرده ایی‌ده اولسه ـ عکس العمل وجوده کتیریر. بو مسئله‌لر ملتلرك اجتماعیاتنه تعلق ایدر. الك نازك، الك حساس مسئله‌لردر. قماش آلوب صانمه‌یه بگزه‌مز. اونك ایچون بز بو خصوصده اساس اعتباریله هرهانکی بر ملتك اصول اجتماعیه وسیاسیه‌سنك دیکر بر ملتده عیناً تطبیقنه امکان بولوندیغنه قائل اولانلردن دکلز. بناءً علیه بو مسئله‌یی اجتماعی وعلمی بر نقطهٔ نظردن محاکمه ایتدیکمز تقدیرده بز بو نتیجه‌یه واصل اولیورز.

یعنی مقصدیمز بز عالم انسانیت ایچون مفسدت ومضرتدن باشقه هیچ بر خیری اولمیان ایمپریالیزم وقاپیتالیزم عالمنك پرنسیپلری آرقه‌سندن ماتی سوروکله‌مه‌یی نه قدر مخالف طبیعت بولورسه‌ق، بوکا مقابل اوله‌رق ظهور ایدن وماضی ایله بوسبتون علاقه‌سنی قطع ومادی، معنوی هر شیئی کوکندن قلع ایدرك فطری وکسبی بوتون تفاوتلری تسویه، بتون اموال خصوصیه‌یی عمومه مال ایدرك مشترکاً استفاده ایلمك، بتون نفوذ وقدرت حکومتی بلا قید وشرط عواملك النه تودیع ایتمك دستورینی تعقیب ایدن قومونیزم جریاننك آرقه‌سندن سوروکلنمنده‌ده نسبه قوانین اجتماعیه‌یه اوقدر آیقیری بر حرکتدر. مع مافیه اونلری بو حرکتلرنده معذور تلقی ایدرز. وکندی ماضیلرندن بوسبتون قطع علاقه ایتمرینی، کندیلرینه عائد مادی، معنوی هرشیئی کوکندن قلع ایتملرینی پك مناسب کورورز. چونکه اونلرك ماضیسی ـ که آباء نصارانك افکار مظلمه‌سندن وبو افکاره استنادایدن چارلق استبداد ومظالمندن باشقه بر شی دکلدر. ـ اونك یقلمسی البته بشرك خلاص وسعادتی نامنه تمنی اولونه‌جق بر شیدر. هله بتون جهانك باشنه بلای عظیم اولان، استقلال وحریت بشری بوغان امپریالیست وقاپیتالیست مدنیت غربیه‌یی ییقمق خصوصنده‌کی حرکتلرینی تبجیل ایدرز. و بو خصوصده کندیلرینه بوتون عالم انسانیتك، بوتون عالم اسلامیتك منتدار اوله‌جقلرینی ده سویله‌یه‌بیلیرز. حتی بو خصوصده کندیلرینه الزم کلن هر درلو معاونتی ده دریغ ایتمه‌مه‌یی بر وجیبه تلقی ایدرز. بو نقطه‌لرده تمامیله کندیلرینه اشتراك ایدرز.

یالکز بو هدم وتخریباتلرینی بزم اساساتمزده تشمیله قالقیشدقلری زمان کندیلرینك نه عظیم خطایه دوشدکلرینی کندیلرینه آکلاتیرز. علمامز علملریله، رجال سیاسیه‌مز مهارتلریله، حاصلی امتك هر صنفی کندینه مخصوص صنعتیله کندیلرینی طریق حقه ارشاد ایتمه‌یه چالیشیر.

بنده‌کز اویله ظن ایدیورم که بشرك سعادتندن باشقه بر غایه بیلمه‌ین اسلامك اساسات عالیه‌سنی کندیلرینه لایقیله آکلاته‌جق علما اولسه هرحالده بو آدملر حق وحقیقتی تسلیمدن امتناع ایده‌مزلر. چونکه فطرتك لایتغیر قانونلرینه مستند ومنطبق اولان مسلمانلق ـ بشرك حیات فانیه وسرمدیه‌ده‌کی سعادتلرینی تأمین ایدن، هر ایکی عالمده‌کی حاللرینك مدار صلاحی اولان بر غایهٔ کاملدر. متمادیاً طوردن طوره کیرن، دوردن دوره انتقال ایدن عالم انسانیتك الك نهایت قرار قیله‌جغی نقطه هیچ شبهه یوقدرکه بو قانون اقوم،

بو نظام اعظمدر. چونکه مسلمانلق، هر درلو افراط و تفریط جریانلرندن آزاده اوله‌رق مرکز اعتدال نقطه‌سیدر. بشری ظلم و تضییق آلتنه آلمق نه قدر انسانیته منافی ایسه هیچ بر قید ایله مقید اولمایه‌رق آزاده سراسر معیشت ده اوقدر قوانین فطرته مغایردر. (ایحسب الانسان ان یترك سدی = انسان کندینی ظن ایدرمی که باشی بوش بر قیلمشدر؟) یالکز باشنه احتیاجات حیاتیه‌سنی تدارکه مقتدر اوله‌مایان، عجز ذاتیسنی بر هیئت اجتماعیه‌یه التحاق صورتیله تلافی ضرورتنده بولنان انسانلر بو جهتله حریتلرینك بر قسمنی مطلقا فدا ایتمك مجبوریتنده‌درلر. متفکرین جهانك تحری ایتدیکی سربستلك، انسانك کافهٔ خصائصنی بلا مانع ولا مزاحم استعمال ایده‌بیلمسندن و جمعیت بشریه اعضاسندن برینه سائرلرندن کله‌جك مضراتی منع ایده‌جك، الحاصل اغراض‌آمال بشریه‌نك فوقنده اوله‌رق عمومه اجرای احکام ایده‌جك بر شریعت عادله‌یه تابع بولنمسندن عبارتدر. بوه بوتون متفکرین اقوامك تعقیب ایتدکلری حال اصلی و معتدل معقوله ارجاعه چالیشدقلری حریت حقیقیه‌در که مسلمانلق ایشته بوندن باشقه برشی دکلدر.

طبیعی بولشه‌ویکلر دائما بویله حال افراطده قاله‌جق دکللردر. طبیعت بشریه البته اونلری فطرتك لایتغیر قانونلرینه سوق ایده‌جکدر. بوکون اونلر انقلابك دور مستیننده بولونیورلر. تجربه ایده ایده هر حالده دائرهٔ اعتداله رجوع ایده‌جکلردر. بوقسه افراط و تفریط فردلری اولدیغی کبی ملتلری ده اضمحلاله سوق که ممکندن هیچ بر زمان کری طورماز.

شیمدی بویله تذبذب اجتماعی و فترت سیاسیه‌یه اوغرایان بر ملتك وضع ایتمك ایسته‌دیکی دستورلری، مال بولمش مغربی کبی آکلامه‌دن، تدقیق ایتمه‌دن آلوب ده حالت اجتماعیه‌سی دها اونجه عصر اول‌صلاصیلمایه‌جق بر صورتده تقرر ایتمش اولان بر ملته کتیروب تطبیق ایتمه‌یه قالقیشمق بیلمم که نه ایله توصیف اولونه‌جق بر حرکتدر.

بزم الرزده اویله بر اساس عالی واردر که او بزی هرهانکی بر ملتك، هرهانکی بر جریانك آقمسندن قورتولمقدن ابدی صورتده مستغنی قیلمشدر. بز نه مدنیت غربیه جریانك پشنه طاقیله بیلیرز؛ نه‌ده قوموونیزم جریاننه تابع اوله بیلیرز. یعنی امت اسلامیه‌نك سعادتنی بونلردن هیچ برینی تأمین ایدمز. برنجی جریانك تجربه‌سنی یاپدق. ملتنه فلاکتلره سوروکله‌یکی کوردك. ایکنجیسی ایسه هیچ تجربه‌یه محل یوقدر. بو اویله برشیدرکه برآنده بوتون هیئت اجتماعیه‌مزی تارمار ایدر. بزم هیئت اجتماعیه‌مزی طوتان رابطهٔ دینیه‌در. بو اساسلری صارصدیغی کون جمعیت یوقدر. چونکه بزم دینمز مادی، معنوی بوتون حیاتمزه، بوتون افعال و حرکاتمزه حاکمدر. ... ایتدیکی دساتیر اخلاقیه، اجتماعیه و سیاسیه سرا با طریقت بشره منطبق اولمق حسبیله الی الابد نوع بشرك ناظم مقدراتیدر.

دین اسلام دیکر دینلر کبی دکلدر. زیرا ادیان سائره‌نك سلطهٔ معنویه‌سی یالکز ارواح اوزرینه اولوب مادیات ایله هیچ بر علاقه‌لری یوقدر. بناءً علیه بو ادیانك تعالیمی نفوسی تصفیه و اخلاقی تهذیب ایده‌جك مواعظ و نصایحه منحصر قالیر. یالکز بونك ایسه او دینلره متدین اولان افراد بیننده‌کی علایق توثیق و مناسباتی تقویه‌یه عدم کفایتی معلومدر. فقط دین اسلام بویله دکلدر. بو دینك شارع حکیمی که مخلوقاتك قطرتلرینی، طبایع و اخلاقلرینی هرکسدن زیاده بیلن اودر، افراد و اقوامك هم شؤون مادیه، هم شؤون روحیه‌ده مشترك اولمادقجه یکدیکره اتصال و ارتباط پیدا ایده‌میه‌جکی بیلدیکی ایچون قرآن کریمی یالکز قصص، امثال، مواعظ و نصایح روحیه‌یی حاوی بر کتاب حالنده براقمیوب هم روحی، هم اجتماعی، هم ده سیاسی بر کتاب جلیل اولمق اوزره انزال بویورمشدرکه بو سایه‌ده اقوام اسلامیه آره‌سنده عبادات، معاملات و اخلاقجه مشابهت عظیمه و بو مشابهت اثری اوله‌رق افراد و جماعات اسلامیه بیننده قرآن کریمجه مقصود اولان تأسیس عقدهٔ مؤاخات خصوصنده قابل دهشت حاصل اولمشدر.

اسلام جمعیتلرك نظامنه عائد دساتیر اجتماعیه و سیاسیه‌یی ده وضع ایتمش اولدیغی ایچون آرتق امت اسلامیه‌نك سعادتنی شورده، بورده آرامه‌یه حاجت یوقدر. بوکون آوروپانك دوچار اولدیغی نه قدر مزاحم اجتماعیه وار ایسه اسلام هپسنی فطرت بشریه‌یه موافق بر صورتده حل ایتمش، ثابت و مستقر بر حالت اجتماعیه تأسیس ایتمشدر. انسانلر آره‌سنده صنف و ملت فرقلرینی قالدیرمش، قابت و مخالفتلره مساغ ویرمه‌مش، تابع ایله متبوع آره‌سنده‌کی مناسباتی تعیین ایتمش؛ هیچ بر شکل حکومتله تقیید ایلمدیکی انسانلری، حقوق و وظائف متقابله‌لرینه حرمت و رعایت شرطیله احتیاجلرینه کوره حرکتده حر و سربست براقمش؛ بو صورتله انلر آره‌سنده موازنهٔ اجتماعیه و سیاسیه‌نك حصولنی تأمین ایتمشدر. بنیهٔ اسلامده کورولن بو وحدت و کمال ایله موضوعات بشریه نامل بوی اولچوشه‌بیلیر؟ هیچ شبهه یوقدرکه اقوامك کچیردیکی و کچیرمکده اولدیغی مختلف صفحات تکامل، بی‌پایان اشکالیله، اسلامك اساسات اخلاقیه، اجتماعیه و سیاسیه‌سنی قبوله منتهی بر جریانك بعض تحولات و اعوجاجات موقته‌سندن باشقه برشی دکلدر.

اساسات اسلامیه‌نك ماهیت عالیه‌سی حقنده بو درجه‌لرده قوتلی بر ایمان و قناعتمز بولندیغی ایچون بو دستور و اساسلر خارجنده امت اسلامیه‌نك هیچ بر جریانك پشنه طاقلمسنه طرفدار اوله‌مایز. بیوك ملت مجلسنی و حکومتنی ده بو غایه‌ده کوردیکمزدن طولانی بونی اسلامك حالی ایچون بوك بیوك بر بشارت، استقبالی ایچون‌ده بیوك بر نجم امید تلقی ایدرز. بیوك ملت مجلسنك شرعیه وکیلی بالمناسبه نشر ایتدیکی بر بیانامه‌ده دییوردی که:

«اساسات اسلامیه دائره‌سنده اجرای حاکمیت ایتمه‌یی الک بیوک، الک مبجل بر غایه تلقی ایدن و بوتون سیاستنی بو استقامت عالیه‌یه طوغرو کوتورمک عزمنده بولونان بیوک ملت مجلسی حکومتی او اساسات عالیه‌یه قارشی تجاوزاته نظر مسامحه ایله باقه‌مازه»

ایشته شرعیه وکیلی حضرتلری بر جمله ایله بیوک ملت مجلسنک الک مهم وظیفهٔ اجتماعیه‌سنی افاده بویورمشدر. فی الحقیقه امت اسلامیه‌نک بتون فلاح و سعادتی آنجق بو سیاست عالیه‌ده‌در. بزم ایچون کندی اساساتمزه صاریلقدن باشقه چارهٔ نجات یوقدر. بزه کندیمزدن باشقه هیچ کیمسه‌دن، هیچ بر یابانجی ملتک استناددن فائده یوقدر. او یله امید اولونور که مدنیت اسلامیه بتون شعشعهٔ سابقه‌سیله بر دها یریوزنده پارلایه‌جقدر. و بو مبجل بیوک حرکته پیشوا اوله‌جق ده بو راده تشکل ایدن بو مجلس عالیدر. اویله اعتماد ایدیورز که مقدرات الهیه آرتق بو صورتله تجلی ایده‌جکدر. بتون جهان اسلامک انظاری بورایه متوجهدر. بورادن یوکسله‌جک بر صدای اسلام یوزلرجه میلیون قلبلرده طنین انداز اوله‌جقدر. و بوکون تفرقات ایله وقت کچیره‌جک زمانده دکلز. دشمنلرمزک خاک ایله یکسان ایتمک ایسته‌دکلری بنای اسلامک تملارینی تحکیم ایتمک بو مجلس عالی‌یه عائددر. بو کون عالم اسلامک افکاری حال تشتتده‌در. درلو درلو جریانلرله صارصیلمش، نره‌یه کیده‌جکنی شاشیرمش، اورادن اورایه باش اوررمقده‌در. بتون بو پریشان فکرلری بر نقطه اطرافنده طوپلامق لازمدر. مجلس عالینک آناطولی‌یه عائد وظیفهٔ خصوصیه‌سندن باشقه بویله عمومی بر وظیفه‌سی ده واردر. اسلام عالمک وجدان عمومیسنی تغذیه ایده‌جک بین الملل اساسات عالیه‌یی ده تقریر و تثبیت ایده‌رک افکار عمومیهٔ اسلامیه‌یی تفرق و پریشانلقدن قورتارمليدر.

بولشه‌ویکلرله هیئت اجتماعیهٔ اسلامیه آره‌سنده‌کی مناسباتک برده سیاسی صفحه‌سی واردر که بو خصوصده‌ده بر نقطهٔ نظرمزی وقتیله بیان ایلمشدک. دها بولشه‌ویکلک ایلک ظهور ایتمه‌یه باشلادیغی زمان روسیه‌نک اسباب سقوطنه؛ بولشه‌ویکلک ظهورینه و روسیه مسلمانلرینک استقبالنه تخصیص ایتدیکمز اوزون بر مقاله‌ده شو مطالعه‌ده بولونمشدق:

«روسیه یابغین بر حالده‌در. تهلکه‌سی تماماً زائل اولمامشدر. بوکا کوره‌رک ارتق اوستی باتمه‌جق زمان دکلدر. وظیفه‌مزی اهمال ایده‌جک اولورسه‌ق معاذالله اسکیسندن دها فجیع بر صورتده موجودیتمز تهلکه‌لره دوشمش اولور.

«بوکون بولشه‌ویکلرله توحید مساعی ایده‌جک اولورسه‌ق بونلرک رأس کارده قاللرینی تأمین ایتمش اوله‌جغز کبی ائتلافجیلرلده بتون حرکات و مساعیینی اهمیتدن دوشورمش اولورز. روسیه‌نک اجتماعی انقلاب و مجادلاتی نه قدر فضله دوام ایدرسه روس تهلکه‌سندن اونسبتده اوزاقلاشمش، قورتولمش اولورز.

«صکره بولشه‌ویکلرک وضعیت اقتصادیه‌لرینی اصلاح ایتمکله بتون روسیه مسلمانلرینک استقلاللرینی ده قازانمش اولورز.

«بناءً علیه بز بویله بر سیاست تعقیب ایتمکله هم دین قارداشلرمزک استقلاللرینی تأمین ایدرز، هم کندی موجودیتمزی هر درلو تهلکه‌لردن محافظه ایتمش اولورز»

سبیل الرشاد: نومرو ۳٦۳ — ۱ آغستوس ۳۳٤

اوزمان آلمانیا ایله بولشه‌ویقلرک آره‌سی آچیقدی. آلمانلر شرق سیاستنده بک یاکلش یوله صاپمشلردی. بزم اوزمانکی رجال حکومتمزده آرتیق بویله مسائل مهمه ایله اشتغال ایده‌جک بر حالده دکلدی. رجال حکومت آره‌سنده‌کی شخصی منافرتلر حاد بر دوره‌یه کلمشدی. بر ایش کورمک قابل اوله‌مایوردی. مع مافیه بز وظیفه‌مزی یاپدق. دوشوندکلرمزی سویله‌مکدن هیچ بر زمان کری طورمادق.

ایشته بو صورتله بولشه‌ویقلرک روسیه‌ده بر قوت اوله‌جغنی و ائتلافجیلره معارض اولان بو قوتله اسلام عالمنک مناسبات حسنه تأسیسی، حتی بر اتفاق عقد ایتمسی لزومنی ایلری سورمشدک. ایکی بچق سنه کچدی. اوزماندن بری بر چوق حادثات مهمه وقوعه کلدی. متارکه اولدی. تکرار حرب باشلادی. صوکره روسیه‌ده‌کی مسلمانلرک بولشه‌ویقلرله مناسباتی درلو درلو شکللر آلدی. کرک مسلمانلر، کرک بولشه‌ویقلر آیری آیری خطالر ارتکاب ایتدیلر. الک نهایت بوکونکی وضعیت حاصل اولدی.

بو خصوصده‌کی نقطهٔ نظرمز بوکونده دکیشمه‌مشدر. ینه اویله دوشونیورز. برکره بولشه‌ویکلک خرستیانلق عالمی آره‌سنده تحدث ایتمش بر انقلابدر. و هر شیدن اول هدف هجومی آوروپا مدنیتیدر. هر حالده بو مدنیتک یتیلمه‌سندن هر ملتدن زیاده ممنون اوله‌جق امت اسلامیه‌در. چونکه بو مدنیت ظالمه‌نک الک مدهش مظالمنه معرض قالان مسلمانلق عالمیدر. بو تحکم و اسارتدن خلاص مسئله‌سی اوته‌دنبری اسلام متفکرلرینی نه قدر مشغول ایدیوردی و الآن نه قدر دوشوندریور. آوروپا مدنیتنک احضار ایتدیکی وسائط حربیه قارشیسنه هر حالده صوپا ایله چیقیله‌مازدی. وسائط حربیه‌نک بو قدر جهنمی بر شکل آلدیغی زمانده مادون و محکوم بولونان اقوام ایچون ناصل خلاص امکانی اوله بیلیردی! مسلمانلر چالیشه‌جق، فن و صنعت صاحبی اوله‌جق، فابریقه‌لر یاپه‌جق، اونلرک یاپدیغی آلات حربیه‌یی حاضرلایه‌جق، صوکره ده اونلره قارشی قوه جمع ایده‌رک اسارت و استبدادی آلتنده بولوندقجه بوکا امکان وارمیدی؟ آوروپالیلرک مستملکاتنده‌کی مظالم و بواتیقه‌لری

بيانلر بونی پك كوزل تقدير ايدرلر. بناءً عليه خارجه قارشی متحد حركت ايدن بو مدهش آوروپا قوای مساحه‌سنك تحكمندن قورتولمق ايچون يالكز برچاره واردی كه اوده بالذات اوروپاده برتفرقه ظهور ايدرك بوقوتك ايچندن يقيلمسی ايدی. فی الحقيقه حرب عمومی ظهور ايتدی. وبو مدهش قوت صارصيلدی. فقط عالم اسلام بوندن لايقيله استفاده ايده‌مدی. عمومی عرفانسزلق، بزم وقتسز حربه كيرمه‌مز صوكره حربی اداره خصوصنده‌كی خطالرمز، متفقلرمزك خطالری مسئله‌يی حل ايده‌مدی. نائرهٔ حربك موازنهٔ عموميهٔ بشريه‌يه داخل بتون ملتلره سرايت ايلمسی وفجايع اليمه‌سيله سنه‌لرجه تماديسی، مليونلرجه بشرك محصول مساعيسنك انسانلرك ضررينه استهلاكی ذاتاً صارصيلمش اولان موازنهٔ اقتصاديه‌يی يقمش وبالطبع موازنهٔ اجتماعيه‌يی ايسه‌ن ايی‌يه صارصمش ايدی. بو وضعيتدن بالاستفاده روسيه‌ده اسكی موازنه‌لره اعلان عصيان ايدن بولشه‌ويكلك تأسس ايتدی. آززمانده تهديدينی اقعه مقتدر برشكل تهديد آلدی. موسقووا، موازنه‌سزلك ايچنده قیورانان غرب خلقنك اميد ايتديكی نسيم سعادتك مركزی اولدی. وبو صورتله اوروپا بوكون اك مدهش بحرانلره دوشدی. اك بيكين اجتماعی عالملری بيله بوندن صوكره اوروپاده موازنهٔ اقتصاديه تأسيسی همان غيرقابل اولديغنی، آرتق سكون ووحدتك تأسس ايده‌ميه‌جكنی، بالعكس متمادی بحرانلر واختلالرله غربك كندی كندينی يوب بيتيره‌جكنی آچی آچی لسانلرله اعتراف وتصديق ايتمكده‌درلر. بناءً عليه اوروپا بنيان مدنيتك تمللرينه بوقدر مدهش قونداقلر صوقان واونی يقمه‌يی كنديسنه شعار مخصوص ايدينن بولشه‌ويكلك عالمنه قارشی اسلام عالمنك اتخاذ ايده‌جكی سياست معيندر: بوخصوصده بولشه‌ويقلره مظاهرت! دشمنك دشمنی دوست اولمق الكمهم بردستور سياستدر. عالم اسلامك منافع حياتيه‌سی بونی اقتضا ايدر.

اما بولشه‌ويقلرك پره‌نسيبلری برطاقم نقطه‌لرده اساسات اسلاميه‌يه معارض بولونيور. اوله بيلير، اوياشقه مسئله‌در. بز ذاتاً اجتماعيات اعتباريله اونلرك آرقه‌سندن كيتميه طرفدار اوله‌مايز. چونكه اونلر ايچون مسئله‌نك ايكی صفحه‌سی واردر: بری اجتماعی، بری سياسی. فقط بزم ايچون بر صفحه واردر: سياسی. بزم اجتماعی بر انقلابه احتياجمز يوقدر. مسلمانلق دها بيك اوچيوز سنه اول بو اجتماعی انقلابی ياپمش واسلام عالمنك حالت اجتماعيه‌سنی تقرير وتثبيت ايتمشدر: اساسات اسلاميه‌يی قبول ايدنلر آره‌سنده بوتون صنف امتيازلرينی؛ قوميت آيريلقلرينی، حتی تشكل سياسی فرقلرينی قالديرمش، انسانلر آره‌سنده بر ايمان وقناعت جامعه‌سی حصوله كتيرمش؛ بو صورتله بر وحدت فكريه تأسيس ايتمشدر. بناءً عليه (انقلاب اجتماعی) دينلنجه بز بوندن بر شی اكلامايز. بز اسلام عالمنك احتياجی بو دكلدر. بزم غايه‌مز مدنيت غربيه‌نك تحكم ونفوذی آلتنه دوشن اسلام عالمنك خلاصيدر. يعنی بولشه‌ويقلر محكوم ملتلرك اسارت اقتصاديه وسياسيه‌دن خلاصنی كنديلرينه شعار اتخاذ ايتدكلری ايچون مسئله بونقطه‌ده بزم حياتمزه تعلق ايديور. غرب جهانكيرلكنك قيرلمسی بزم ايچون بر عمدهٔ حياتدر. بو نقطه‌ده اونلرله برابر حركت ايتمك مجبوريتنده‌يز. يوقسه بو سياسی نقطه‌ده منفعتلرمز متحد، هدفمز مشترك اولنجه اجتماعيات ساحه‌سنده‌ده اونلره تابع اولمق اقتضا ايتديكنی بز اكلامايورز. ومسئله‌يی بو نقطه‌ده تغليط ايدوبده مسلمان خلقك افكارينی قاريشديرانلر بويوك خطايه دوشيورلر. بيله‌رك ياپيورلرسه هر حالده بو سوء قصددن باشقه برشی دكلدر.

— اما بولشه‌ويقلرك آرزوسی بو مركزده‌در! دينه‌جك.

— بزمده آرزومز اونلرك بزم اساساتمزی قبول مركزنده‌در. ديرز. البته بز بوتون جهانك اسلام اساساتنی قبول ايتمسنی آرزو ايتديكمز كبی اونلرده بوتون جهانك بولشه‌ويك دستورلرينی قبول ايتمسنی آرزو ايدرلر. فقط بزه قارشی بويله بر تكليفده بو[لو]ن[ه‌جقلرينی] ظن ايتميورز. بو قدر سياستسزلك كوستره‌جكلرينه عقل ايرميور. چونكه محكوميتدن خلاص ايچون بزم اونلرله برلكده حركته نه‌قدر احتياجمز وارسه اونلركده بوخصوصده مسلمان عالمنه اودرجه احتياجلری واردر. اكر مسلمانلر اونلرك طرفنی التزام ايتمسه‌يدی بوكون قطعياً بولشه‌ويقلك روسيه‌ده طوتونه‌ماز، چارلق عودت ايتمش اولوردی. دينيكينلر، قولچاقلر، يوده‌نيچلره... قارشی ظفری تأمين ايدن هپ مسلمانلردر. بوكونده بو احتياج زائل اولمش دكلدر.

واقعا بولشه‌ويقلر بعض طرفلرده اسلام عالمنه قارشی وفاسزلق كوستردیلر. فقط بوخطانك آجيسنی هر حالده حس ايتديلر وايدرلر. آلمانلر قافقاسيه‌ده بر يهودی سياستی تعقيب ايتديلرده صوكره اونك مدهش جزاسنه دوچار اولديلر. بولشه‌ويقلرده مثلا افغانی انكليزلرله حربه طوتوشديردقدن صوكره سلاح خصوصنده‌كی وعدلرينی ايفا ايتمديلر. فقط افغانليلرده بويوك بر مهارت سياسيه كوستره‌رك مظفرانه صلح عقد ايدنجه بولشه‌ويقلر شاشيرديلر. شيمدی بو وضعيتی تعمير ايچون اوغراشيورلر.

يعنی بونلر سياست مسئله‌لريدر. منافع قارشيلقلی‌در. بوخصوصده درايت وكياست لازمدر. هر كيم كندی وضعيتنی تقدير ايتمزسه آلدانير. بولشه‌ويقلرك قافقاسياده، بخاراده وسائر بعض محللرده‌كی وضعيتی سياستسزلكلرينی بيلمز دكلز. فقط اوراده‌كی مسلمانلرك وضعيتلرينی، سياستسزلكلرينی‌ده بيليرز. بولشه‌ويقلر آذربايجانده، بخاراده ياپدقلرينی نيچون مثلا (فرغانه) ده ياپمادیلر؛ چونكه اوراده‌كی مسلمانلر:

— بز سزك دوستكزز. بزی بو صورتله قبول ايدرسه‌كز سزكله توحيد مساعی ايدرز.

دیدیلر . طبعی بونی اللرنده شمـشیرلر اوله‌رق ، یاخود آره‌لرنده تفرقه بولونه‌رق سویله‌مدیلر .

عرض ایتمك ایسته‌دیکم بوکون بولشه‌ویك روسیه ایله منافع سیاسیه‌مز مشترك بولنیور . اسلام عالمی محکومیتدن قورتولمق ایچون — طبعی چالیشمق وحماقت کوسترمه‌مك شرطیله — بولشه‌ویقلرك مظاهرتنه احتیاجلری اولدیغی قدر بولشه‌ویقلرك ده اوذرجه مسلمانلره احتیاجی واردر . هرایکی طرف بونی بویله‌جه بیلوب اوکا کوره مناسبات حسنه‌یی ادامه‌یه چالیشملی . وبو مناسباتی اخلال ایده‌جك احوالدن توقی ایتملیدر .

بعض طرفلرجه مسئله‌لایقیله آکلاشیلمادیغی ایچون بوراده بر آز اوزونجه توضیحه لزوم کورولدی . دشمن مشترکه قارشی بولشه‌ویقلرله توحید مساعی ایتدك دیه بزمده مطلقا بولشه‌ویك اولمامز اقتضا ایتمز . چونکه قومونیزمی تولید ایدن اسباب وعواملك هیچ بریسی بزده یوقدر . بناءً علیه بزم ایچون او پرنسیبلره تابع اولمق لزوم واحتیاجی یوقدر . مشترك اجتماعیاتی اوقدر نازك مسئله‌لردرکه بو خصوصده هیچ اویدانمغه کلمز . بر ملت ایچون ایی اولان شی دیکر ملت ایچون فلاکت اوله بیلیر . محیطك عظیم تأثیرلری واردر .

اشرف ادیب

شرعیه وکالتنك بیاننامه‌سی

مطبوعات یومیه‌نك بعضیسنده احکام اسلامیه‌یه دائر هیچ بر تدقیق وتتبعه مستند اولمقسزین کلیشی کوزل یازلمش ، غیرواقعانه بعض مطالعاته مع التأسف تصادف اولنمقده‌در . اسلامیتده شو واردر یاخود شو یوقدر دیمك ایچون بو خصوصده بر آز اولسون تتبعده بولنمق اك بسیط قواعددندر . قرآن کریمده صحیفه‌لر طولوسی ارثدن بحث اولندیغی وبونك ایچون فرائض نامیله مدون آیریجه بر علم بولندیغی حالده اسلامده حق وراثت یوقدر دیه‌جك قدر غفلت کوسترنلرك آرتق اسلامیت حقنده سوز سویلمکه هیچ بر صلاحیتلری اوله‌ماز . کذلك امر بالمعروف ونهی عن المنکر اسلامده اك بیوك اساس ایکن احکام شرعیه‌یی طوتوبده اجرا وتنفیذ کبی بر قوۀ تأییدیه‌دن تجرید ایتمك ، یرده نصوص اسلامیه ایله ثابت اولان حق تملك ، حق تصرف ، حق ایجار واستیجار کبی حقوق شرعیه‌یی انکار ایتمك ، یاخود بو خصوصده تحریفاتده بولونمق اسلامه قارشی ارتکاب اولونان خطالرك اك بیوکلرندندر . بو آچیقدن آچیغه مسلمانلری اضلالدن ، اساسات اسلامیه‌یی تحریفدن باشقه برشی دکلدر . بالطبع اساسات اسلامیه‌دائرنده اجرای حاکمیت ایتمه‌یی اك بیوك ، اك مبجل برغایه تلقی ایدن وبوتون سیاستنی بو استقامت عالیه‌یه طوغری کوتورمك عزمنده بولونان ملت مجلسی حکومتی اواساسات عالیه‌یه قارشی بوقبیل تجاوزاته انظار مسامحه ایله باقه‌مز . بناءً علیه بوکبی مضر نشریاتدن توقی ایدلمسی اهمیتله توصیه اولنور .

الجزیره جبهه‌سنك محترم قوماندانی نهادپاشا حضرتلری طرفندن باش محررمز عاکف بك افندی‌یه چکیلن تلغرافنامه‌در :

نصرالله جامع شریفنده ایراد بیوردیغکز موعظه‌یی حاوی مجموعه‌کزك آنجق بر نسخه‌سی الده ایدیله‌بلمشدر . دیاربکرك جامع کبیرنده جمعه نمازندن صکره قرائت ایدیله‌رك مؤمنین حاضره انوار معنویه‌سندن حصه‌یاب تنور وتفیض اولمشاردر . فقط بو استفاده پك محدود قاله‌جغندن جبهه منطقه‌سنی تشکیل ایدن العزیز ، دیاربکر ، بتلیس ، وان ولایتلریله جوار مستقل متصرفلقلر خلقیده نصیبه‌دار ایدلمش وشرفیله حقوق طرفیدن طوغری‌یه ذات عالیکزه عائد اولمق اوزره دیاربکر ولایت مطبعه‌سنده طبع وتکثیر ایتدیریله‌رك بتون جبهه‌یه توزیع اولنمشدر . جناب حق مساعی دین و وطن پرورانه‌کزی مشکور ایلمسی تمنیسیله احتراماتمی تقدیم ایلرم . ۱۰ — ۲ — ۳۷

الجزیره ق . : نهاد

استعاد محترمز طرفندنده مقالهٔ شو تلغرافنامه چکیلمشدر :

دیاربکرده الجزیره قوماندانی نهاد پاشا حضرتلرینه

حق عاجزانه‌مده‌کی توجهات دولتلرینه عن صمیم القلب تشکرلر ایدرم . نصرالله کرسیسنده‌کی موعظه‌نك اوحوالیده‌واو جبهه‌ده‌کی بوتون دینداشلریمزه تبلیغنه همت ودلالت جداً سزاوار منتدر . جناب حق پك قیمتدار بر رکنی بولندیغکز قهرمان اوردومزی ظفردن ظفره ایصال وامت اسلامیه‌ده بلیرمه‌یه باشلایان انتباهی مزداد بیورسون آمین .

۱٦ — شباط ۳۳۷ محمد عاکف

سبیل الرشادك ٤٦٥ ، ٤٦٦ ، ٤٦٧ نجی نسخه‌لرینك‌ده مطبوعی قالمامشدر . نصرالله کرسیسنده‌کی موعظه‌یی حاوی اولان ٤٦٤ نجی نسخه ایکنجی دفعه اوله‌رق باصیلمش سه‌ده قسم کلیسی غرب اردوسنه کوندریلدیکی جهتله اوده بیتمشدر . بناءً علیه آناطولیده چیقان بوتون نسخه‌لرمزی آرزو ایدن ذواتك بر آز بکله‌ملری رجا اولنور . انشاء الله مساعد بر زمانده ٤٦٤ نجینك اوچنجی طبعیله دیکر نسخه‌لرك طبع ثانیلری اکمال ایدیله‌رك کندیلرینه تقدیم اولونه‌جقدر .

اون سکزنجی جلدك فهرستی

اتحاف قطعه‌سی	۲٦	اخلاق ومعنویات دشمنلرینك کستاخلقلری	۸۷	استانبول وخلافت مسئله‌سی حقنده	۱٦٦ ,, ۱۹۰
احکام اسلامیه‌نك تطبیق	٥	اخوت اسلامیه جامعه‌سی ایماندر	۱۰۷	اسرار قرآن	۲، ۱٤، ۲٦، ۳۸ ؛ ٥۱، ٦۳ ؛
اخلاق مسئله‌سی	۱۷	اخوت اسلامیه‌نك انکشافی	۱۷٤		۷٤-۱۳۳-۱٤٥-۱٥۷-۱٦۹-۱۹۳-۲۰٥-۲۱۸-۲۲۹
اخلاق : تعریف ، غایه وتقسیمی	۹۰	ارمنستان مظفریتی	۲٦٥، ۲۹۱، ۲۷۷	استقلال مارشی	۳۰٥
اخلاقك اساسلری	۱۰۳ ، ۱۱٥	ازمیرلرك حرب عمومیده‌کی خدمتلری	۸٤	اسلام دینی	٥، ۱۰، ۲۷ ، ٤۰
اخلاقسزلق پروپاغاندالری	۱۱۹	استانبوله خطاب (شعر)	۱۸۲	اسلامده اخلاق	۳۲، ٤۲

اسلامده اصول اعتقاد ۱۵
اسلام قوتی، اسلام مدنیتی ۲۲۴
اسلامه عین سخط ایله باقانلر ۱۴۶
اسلام و سوسیالیزم ۱۹۴-۲۰۷-۲۳۰
اسلام هیئت اجتماعیه‌سنك اساسلری ۹۳، ۷۲-۱۰۷-۱۰۹
اعلاء رضای والئی غایه‌سی اسلامده اس الاساسدر ۶۶
«افتطمعون ان یؤمنوا لکم...» تفسیری ۱۴۵-۱۵۷
۱۶۹ ۱۹۳-۲۰۵-۲۱۸
آفریقا و آسیاده‌کی حرکات ۲۱۳
الله‌ه یوم آخره ایمان ایله عمل صالح ایشله‌ینلر قورتولاجقلر ۳۸
امت اسلامیه‌نك تعقیب ایده‌جکی طریق اجتماعی ۳۰۸
امر دینك محافظه‌سی خصوصنده ۷۰
«انّ المؤمنون آمنوا والذین هادوا...» تفسیری ۳۸
انّما المؤمنون اخوة ۹۳-۱۰۸-۱۰۹
انتخابات مناسبتیله مسلمانلره وصایا ۳۶
انسانیتك اك بویوك منکوره‌سی ۹۸
انکلتره و شرق ۲۴
انکلتره - آمریقا و صلح معاهده‌سی ۱۲۰
ایجکی حقنده شیخ الاسلامك امریقا مخابریله ملاقاتی ۸۶

ب

برآزده حقیقته طوغرو ۵۷
بشریتك صاغلام استنادگاهی دیندر ۲۰
بنی اسرائیله اورولان ذلت و مسکنت تمغاسی ۲۶
بوکونکی قادینلرك حالی تدبر ایدن بر حدیث ۲۹
بولشه‌ویزم و اسلامیت ۲۰۲-۱۹۱-۲۲۴
بوجوز قارد (شعر) ۲۰۷
بیاننامه ۱۱
بك مهم بر مخطره ۱۴۴
پیغمبر سوکیسی (شعر) ۲۱۹

ت

تام مسلمان اولمادقجه فلاح یوقدر ۲۸۷
تعالیٔ اسلام جمعیتی حقنده ۲۱۳
توركك تاریخی ۳۵
توركیا حاکمیتی و مسلمانلر ۲۳
تورك کنجلكی، مکتبجیلك ۶۸

ج، ح، خ

جمعیتلرك دیندن باشقه حقیقی بر رابطه‌سی اولاماز ۵۱
حقوق عائله قرارنامه‌سی حقنده ۲۹
حقوق ملیه‌نك مدافعه‌سی ایچون ملتك کاملاً واحده اطرافنده
طوپلانمه‌سی ۲۱
حقیقی وطنپرورلر کیملردر ۹۵
حیل شرعیه حقنده ۱۵۸-۱۶۷-۱۹۳-۲۰۵-۲۱۸
خلافت اساسی سلطنتدر ۱۴۲

د

دار المعلمات مدیری مسئله‌سی ۸۳
دار الحکمه‌نك بیاننامه‌سی ۷۱
دوکون کونی ۲۲۳
دین محمدی ۷
دین و اخلاق ۹۴
دینك فوائد مدنیه و اجتماعیه‌سی ۷۸
دین الهی‌یی تحریف ایدنلر ۱۴۵
دینسزلك جریانك او کنه ناصل کچیلیر ۷۶
رسل کرام علیهم السلامك وظیفه‌سی ۳۱-۵۳
زمرهٔ جهنمیه ۳۹

س، ش

سوریه عربی ۷۲
سید امیر علینك تایمسه جوابی ۱۶۶
شرق مسئله‌سنك حلنده مشکلات ۲۱۴
شرق ایللری قورولتایی مرخصلریله ملاقات ۲۶۱-۲۷۲
شرق و غرب ۱۱۸
شورای مشیخت اسلامیه ۲۱۸
شیخ مشیر حسین قدوای ۴۷

ص، ض

صحفه ۴۵
ضلاله‌دوشنلردن باشقه کیم تکریمنك رحمتندن امیدینی
کسه‌بیلیر شعر ۳۸
طابعهٔ علوم جمعیتنك لایحه‌سی ۲۳۹

ع، غ

عالم اسلامده انسباب و اعتلا و انحطاط ۱۵۷-۱۷۰
عالم اسلامه خطاب (شعر) ۱۸۲
عالمده مساحه‌ترقی‌یه طوغرو آیلان هر خطوه اسلامه تقربدر ۲۸۲
عاصم (شعر) ۱۳۴۱، ۲۵، ۴۹، ۶۳
۱۷۳، ۸۶، ۲۶۰، ۲۷۱، ۲۸۵
عثمانلی دولتنك آتیسی ۱۶۵
عزم و توکل (شعر) ۶۱
عقابنامه (شعر) ۱۹۵
عهد ملی پروغرامی ۲۰۴
غرانیق مسئله‌سی حقنده ۱۵۱، ۱۶۰، ۱۷۱
۱۸۷، ۲۳۳، ۲۴۵

ف، ق، ك

فرقه‌جیلق احتراصاتی ۴۸
فریدبکك ایاصوفیه‌ده‌کی موعظه‌لری ۷۶،
۸۷، ۱۰۰، ۱۱۱، ۱۳۵، ۱۴۶، ۲۱۰
فیلق و فلق - ابرغاد باشیلق ۱۰۰
قادینلرمز حقنده ۱۹
قرآنك حاکمیت مطلقه‌سی ۲۴۲
قصیدهٔ ائتیه ۱۳۵
قطعی و قانونی اجراآته طوغرو ۱۶۳
کتاب مبینك انکلیزجه‌یه ترجمه‌سی ۴۴
کتب الهیه؛ یالدزلانوب رافلرده طورمق
ایچون دکل، احکامی اجرا اولونمق ایچون
نازل اولمشدر. ۵۰
کندول علیهنده‌کی جهاد ۱۲

ل، م

کوردلر و اسلامیت ۲۲۵
نعمان بن مقرن (شعر) ۱۸۱
«واذقلنا ادخلوا...» تفسیری ۲
«واذاستسقی موسی لقومه...» تفسیری ۱۴
«واذ قلتم یاموسی لن نصبر...» تفسیری ۲۶
«واذ اخذنا میثاقکم...» تفسیری ۵۰
«ولقد علمتم الذین اعتدوا...» تفسیری ۶۳
«واذ قال موسی لقومه...» تفسیری ۷۴
«واذ قتلتم نفساً..» تفسیری ۱۳۳
«واذا لقوا الذین...» تفسیری ۲۲۹، ۲۴۲
«وحدانیت الله‌ی ناصل انکار اولونور؟» ۱۳۵
وحی و رسالتك وقوعی ۶
وهابیلرك امیر حسینه قارشی حرکتی ۲۱۸
وهابیلك ۳، ۶۴
هلال احمر جمعیتی ۲۳۵
هفته‌نك زهرلرندن ۵۸
هندستان احوالی حقنده ۲۸۶
یأسه دوشنلر مسلمان دکلدر ۲۹۳
یوزبیك مسلمانك حیاتی تهلکه‌ده‌در ۸۳
یوللردن ذاویه‌جك شبلری، فعوازاله ۸۰
لوندره‌ده اسلام قونفرانسی ۶۰
مبادئ اخلاقیه‌دن اختیار (ارادهٔ جزئیه) ۱۳۹
محرم ماتملری حقنده علمای شیعه‌دن بر سؤال ۲
مدرسه تحصیلنده غایه ۲۲۰، ۲۰۲
مدرسه‌لر نه‌دن انتظام کسب ایده‌میور ۲۲۲
مدارسك حیات و مماتی عرفه‌سنده ۲۳۷
مدرسه‌لر حقنده ۶۸
مرعش و عینتابلیلرك قهرمانقلری ۲۹۶
مسکراتك ممنوعیت دینیه‌سی و قانوناً منعی ۱۵۴
مسلمانلغك تماملیه تطبیق زمانی کلمشدر ۲۴۳
مسلمانلری وحدت و فعالیته دعوت ۱۸۳
مسلمانلرك ترقیلری اسلامیته صاریلملرینه
باغلیدر ۲۶۷
مسئولیت اخلاقیه‌نك درجاتی ۱۴۹
مقدراتمز حقنده مهم بر مخطره ۱۷۵
مکتبلرده دین تدریساتی ۵۵
ملته رهبرلك ایدنلرك حالی ۴۸
مملکتمزده‌کی ساخته فیلسوفلر ۱۱۱
میستر مارمادوق پیقتهول ۵۹

ن، و، ه، ی

ناروا بر توصیه: سلیمان نظیف بکه ۴۵
نصر الله کرسیسنده‌کی غایت مهم موعظه ۲۴۹
نت جایل محمدی ۷۴، ۶۰۲

آنقره - ایقاظ مطبعه‌سی